

BIBLIOTECA DE AUTORES CRISTIANOS

EDITA AUSPICIIS ET INSPIRATIONE FON-
TITICIAE UNIVERSITATIS SALMANTICENSIS

CUIUS DELEGATIO APUD B. A. C. IN
HOC SALUTIS MILLESIMO NONGEN-
TESIMO QUINQUAGESIMO QUARTO
ANNO, SIC EST CONSTITUTA :

PRAESES :

Excemus. et Revmus. Dom. Dr. Fr. Franciscus Barbado VIE-
jo, O. P., *Episcopus Sahnanticcnsis, Magnusque Pontificiae l'»i-*
versitatis Cancellarius

vief.praf.sfi Hmus. Dom. Dr. Fr. Laurentius Turrado, *Rector*
Magnificus.

aocaj.es I' I' 1)H Agapitus Sobradillo, O. F. M. C., *Decanus*
Facultatis Theologiae; R. l'. Dr. Marceujnus Cabrkros, C. M. F.,
Decanus Facultatis Iuris; Dom. Dr. Bernardus Rincôn, *Decanus*
FacultaUs-^hilfiAophiae^ R. II. Dr. Iosephus Jjménez, *Decanus*
Facultatis Hunianiialum Classicarum; R. P. Dr. Aj.bertus. Colun-
ga, O. P., *Cathedralicius PchpluraruU; Sacrarum*; R. P. Dr. Ber-
nardinus Llorca, S. T., *Cathedraticus Historiae Ecclesiasticae.*

schida stve secrftarius: Dom. Dr. Xlovsius Sala Balust, *Pro-*
fessor.

L<\ EDITORIAL CATOLICA, S. A. AP.

MATRIT1 · MCMLIV

E. F. REGATILLO ET M. ZALBA, S. I.
*Universitatis Pontificiae Comillensis et Facultatis
Theologicae Onicnsis Professores*

Th e o l o g i a e
M o r a l i s
S u m m a

luxta Constitutionem Apostolicam
«(1)c us scientiarum Dominus»

III

LIBRARY
CONCEPTION ABBEY & SEMINARY
CONCEPTION M(λ

T H E O L O G I A E
M O R A L I S
S u m m a

1T00TUÜ OPUS TB1BVS VOLUMINIBUS CONSTAT:

Vol. I. Theologia moralis fundamentalis. Tractatus de virtutibus theologicis.

Vol. II. Theologia moralis specialis: De mandatis Dei et Ecclesiae.

Vol. III. Theologia moralis specialis: De sacramentis. De delictis et poenis.

Theologiae
Moralis
Summa

HI

*THEOLOGIA MORALIS SPECIALIS:
DE SACRAMENTIS. DE DELICTIS ET POENIS*

AUCTORE

P. EDUARDO F. REGATILLO, S. I.

DECANO FACULTATIS IURIS CANONICI IN
UNIVERSITATE PONTIFICIA COMILLENSI

BIBLIOTECA DE AUTORES CRISTIANOS

MATRIT1 MCMt.IV

NIHIL OBSTAT ;

Thomas Sánchez Peinado.
Censor

IMPRIMI POTEST:

Gregorius S. Céspedes, S. I.
Praep. Prov. Legionen.

IMPRIMATUR:

t Iosephus Maria,
Ep. aux. et Vie. gral
Matriti, 10 aprilis 1954

Riredeneyn, S. A.- Paseo Onésimo Redondo, 26.—Madrid.

INDEX GENERALIS

INDEX GENERALIS

	Pag
Praefatio	3
Sigla	4

DE SACRAMENTIS

Bibliographia	1
---------------------	---

Tractatus I.—De sacramentis in genere

Caput	1.—De notione, effectu et divisione sacramentorum.	9
Caput	II.—De materia et forma	
Caput	III.—De iteratione ac de usu probabilismi	18
Caput	IV.—De ministro	21
Articulus	I.—Minister	21
Articulus	II.—De sacramentorum administratione	30
Caput	V.—De subiecto	38

Tractatus II.—De sacramentis in specie

TITULUS I.—De baptismo		43
Caput	I.—Notiones	43
Caput	II.—De materia et forma	45
Caput	III.—De ministro	49
Caput	IV.—De subiecto.....	51
Caput	V.—De ritibus et caeremoniis	60
Caput	VI.—De patrinis	62
Caput	VII.—De tempore ac loco	65
Caput	VIII.—De adnotatione ac probatione	67
TITULUS II.—De confirmatione		70
Caput	I.—De notione, materia et forma	70
Caput	II.—De ministro	72
Caput	III.—De subiecto	83
Caput	IV.—De ritu, tempore ac loco	85
Caput	V.—De patrinis	86
Caput	VI.—De adnotatione ac probatione	87

	P a g .
<i>TITULUS III.—De SS. Eucharistia</i>	85
SECTIO I.— <i>De praesentia D. N. I. CH.</i>	88
SECTIO II.— <i>De missae sacrificio</i>	90
Ca pu t I.—Notiones	90
Ca pu t II.—De ministro inissac	92
<i>Articulus I.—Dc potestate,iure acobligatione celebrandi.</i>	92
<i>Articulus II.—Dc missarumnumero</i>	95
<i>Articulus III.—De dispositionibus celebrantis</i>	100
§ 1. Dispositio animae	100
§ 2. Dispositio corporis: ieunium	101
<i>Articulus Z/.—De missae applicatione</i>	119
<i>Articulus V.—De praeparatione...vestibus et utensilibus</i> ...	126
<i>Articulus VI.—De presbytero assistente, ministro, missa dia-</i> <i>logata</i>	132
Ca pu t III.—De materia et fonna	134
<i>Articulus I—Dc materia</i>	134
§ 1. Panis	134
§ 2. Vinum	
§ 3. Varia circa materiam	
<i>Articulus II.—De forma</i>	
Ca pu t IV.—De missae ritibus et caeremoniis	
Ca pu t V.—De tempore ac loco celebrandi	
<i>Articulus I.—De tempore</i>	
<i>Articulus II.—Dc loco</i>	
§ 1. Aedes in genere	
§ 2. Ecclesia	
§ 3. Oratoria	
§ 4. Altare portatile	
§ 5. Altare	
Ca pu t VI.—De stipendiis missarum	
§ 1. Licitudo	
§ 2. Classes stipendiorum, abusus	
§ 3. Numerus missarum, taxa stipendii	
§ 4. Circumstantiae celebrationis	
§ 5. Transmissio missarum	
§ 6. Collecturia	
§ 7. Cautelae ad applicationem assccurandam	
§ 8. Missae gregorianac	
§ 9. Missae fundatae	
Ca pu t VII.—Missa pro populo	
Sch o l i u m. Celebratio cx praecepto vel promissione	
SECTIO III.— <i>De sacra communione</i>	
Ca pu t I.—Essentia... effectus	
Ca pu t II.—De ministro communionis	
§ 1. Quis est	

§ 2. Defectus in administratione	228
§ 3. Ritus	230
Ca pu t III.—De subiecto communionis	233
§ 1. In genere	233
§ 2. Pueri, amentes alique	234
§ 3. Dispositiones animae	238
* § 4. Dispositiones corporis	240
§ 5. Obligatio communionis	244
Ca pu t IV.—De tempore ac loco	251
<i>Articulus I.</i> —De tempore	251
<i>Articulus II.</i> —De loco	254
SECTIO IV.— <i>De custodia SS. Eucharistiae</i>	255
<i>TITULUS IV.</i> — <i>De poenitentia</i>	259
SECTIO I.— <i>De poenitentia in genere</i>	259
SECTIO II.— <i>De sacramento poenitentiae</i>	262
Ca pu t I.—De notione, institutione, constitutione	262
Ca pu t II.—De materia, forma et effectibus	264
<i>Articulus I.</i> —De materia	264
§ 1. Materia remota	264
§ 2. Materia proxima	271
<i>Articulus II.</i> —De forma	273
<i>Articulus III.</i> —De effectibus	278
Ca pu t III.—De ministro	279
<i>Articulus I.</i> —Quis sit	279
<i>Articulus II.</i> —De jurisdictione	281
<i>Articulus III.</i> —De confessoriis religiosorum	299
<i>Articulus IV.</i> —De confessoriis religiosarum	303
<i>Articulus V.</i> —De confessoriis seminaristarum ... ---	313
<i>Articulus VI.</i> —De reservatione peccatorum	315
<i>Articulus VII.</i> —De satisfactione	323
§ 1. Notio et necessitas	323
§ 2. Satisfactio imponenda	324
§ 3. Satisfactio adimplenda	328
<i>Articulus VIII.</i> —De absolutione	332
<i>Articulus IX.</i> —De muneribus confessorii	335
§ 1. Officium ministri ac indicis	335
§ 2. De officiis accessoriis	342
<i>Articulus X.</i> —De modo agendi erga diversos poenitentes	348
<i>Articulus XI.</i> —De sigillo sacramentali	360
<i>Articulus XII.</i> —De abusibus confessorii	371
§ 1. Curiositas et imprudentia	371
§ 2. Inquisitio complicitis	373
§ 3. Absolutio complicitis	374
§ 4. Sollicitatio in confessione	379

Ca pu t	IV.—De subiecto sacramenti poenitentiae	3bb
Articulus	I.—De contritione	388
Articulus	II.—Dc proposito	395
Articulus	III.—De confessione	397
§ 1.	Notio, necessitas, dotes	397
§ 2.	Integritas	400
Articulus	IP.—De examine conscientiae	414
Articulus	V.—De iteratione confessionis	416
Articulus	VI.—Dc obligatione confitendi	419
Ca pu t	V.—Dc loco et temporeaudiendi confessiones	422
TITULUS V.—De indulgentiis		424
Ca pu t	I.—De natura et classibus	424
Ca pu t	II.—Dc concessione	428
Ca pu t	III.—Dc acquisitione	434
Ca pu t	IV.—Indulgentiae quaedam	442
§ 1.	Altare privilegiatum	442
§ 2.	Portiuncula	445
§ 3.	Objecta pia	447
§ 4.	Via crucis	452
§ 5.	Rosaria	457
§ 6.	Scapularia	459
§ 7.	Numismata	466
§ 8.	Indulgentiae inmorte, benedictio apostolica	468
TITULUS VI.—De extrema unctione		471
Ca pu t	I.—De ministro	472
Ca pu t	II.—De subiecto	474
Ca pu t	III.—Dc ritu et effectibus	479
TITULUS VII.—De ordine		487
Ca pu t	I.—Dc natura etdivisione	487
Ca pu t	II.—Demateria et forma	492
Ca pu t	III.—Dc ministro	499
§ 1.	Minister validae ordinationis	499
§ 2.	Minister licitae ordinationis	502
Ca pu t	IV.—Dc subiecto	512
Articulus	I.—Subicctum validae ac licitae ordinationis	512
Articulus	II.—Dc requisitis in subiecto	516
Articulus	III.—Dc irregularitatibus aliisque impedimentis ...	531
§ 1.	Irregularitates	531
§ 2.	Irregularitates ex defectu	540
§ 3.	Irregularitates ex delicto	548
§ 4.	Impedimenta simplicia	555
Ca pu t	V.—Dc praemittendis ordinationi	557
Ca pu t	VI.—Dc ritibus et caeremoniis	562

Ca pu t	VII.—De tempore, loco et adnotatione	563
Appen d ix .—	Causae contra ordinationem	566
<i>TITULUS VIII.—De matrimonio</i>		568
Bib l i o g r a p h i a		568
Ca pu t	I.—Praenotiones	569
§ 1.	Nomina, notio	569
§ 2.	Institutio	573
§ 3.	Fines, bona	581
§ 4.	Proprietates, favor	588
§ 5.	Divisio	593
§ 6.	Potestas in matrimonium	597
1.	Potestas Ecclesiae	597
2.	Potestas civilis	600
Ca pu t	II.—Dc sponsalibus	603
Ca pu t	III.—De praemittendis matrimonio	611
<i>Articulus</i>	<i>I.</i> —Processus dc statu libero	611
<i>Articulus</i>	<i>II.</i> —Proclamationes	621
<i>Articulus</i>	<i>III.</i> —Processus speciales	629
<i>Articulus</i>	<i>IV.</i> —Instructio dc matrimonio, confessio, com- munio .	633
<i>Articulus</i>	<i>V.</i> —Consensus parentum	634
Ca pu t	IV.—Dc impedimentis in genere	636
<i>Articulus</i>	<i>I.</i> —Notio ct divisio	636
<i>Articulus</i>	<i>II.</i> —Auctoritas competens ad ea constituenda	641
<i>Articulus</i>	<i>III.</i> —De dispensatione	647
§ 1.	Potestas S. Sedis	647
§ 2.	Potestas Ordinariorum	648
§ 3.	Facultates Nuntiorum etc.....	656
§ 4.	Potestas parochi, confcessori etc.....	657
§ 5.	Subicctum dispensationis	661
§ 6.	Interpretatio et usus facultatum	662
§ 7.	Causae dispensationis	666
§ 8.	Petitio dispensationis	670
§ 9.	Concessio dispensationis	674
§ 10.	Adnotatio dispensationis, taxae	684
Ca pu t	V.—Dc impedimentis impredientibus	686
<i>Articulus</i>	<i>I.</i> —Impedimentum voti	687
<i>Articulus</i>	<i>II.</i> —Impedimentum mixtae religionis	691
Ca pu t	VI.—De impedimentis dirimentibus	696
<i>Articulus</i>	<i>I.</i> —Impedimentum aetatis	696
<i>Articulus</i>	<i>II.</i> —Impedimentum impotentiae	697
<i>Articulus</i>	<i>III.</i> —Impedimentum ligaminis	713
<i>Articulus</i>	<i>IV.</i> —Impedimentum disparitatis cultus	715
<i>Articulus</i>	<i>V.</i> —Impedimentum ordinis ct professionis reli- giosae	716
<i>Articulus</i>	<i>VI.</i> —Impedimentum raptus	719

	P a g .
	720
<i>Articulus</i> VII.—Impedimentum criminis	727
<i>Articulus</i> VIII.—Impedimentum consanguinitatis	729
<i>Articulus</i> IX.—Impedimentum affinitatis	732
<i>Articulus</i> X.—Impedimentum publicae honestatis	732
<i>Articulus</i> XI.—Impedimentum cognationis spiritualis et le-	735
galis	737
Ca pu t VII.—De consensu matrimoniali	737
Necessitas, natura, vitia	741
Defectus mentis	743
Ignorantia naturae matrimonii	745
Error	750
Fictio	753
Vis et metus	761
Expressio consensus	763
§ 8. Conditio aliaeque circumstantiae	772
Ca pu t VIII.—De forma celebrationis	773
Forma canonica	792
§ 2. Forma liturgica	795
Ius hispanum	798
Ca pu t IX.—De matrimonio conscientiae	799
Ca pu t X.—De tempore ac loco celebrationis	801
Appen d ix—De matrimonio civili	803
Ca pu t XL—De effectibus matrimonii	809
Ca pu t XII.—De divortio	809
<i>Articulus</i> I.—De dissolutione vinculi	815
<i>Articulus</i> II.—De separatione coniugum	823
Ca pu t XIII.—De convalidatione matrimonii	823
<i>Articulus</i> I.—De convalidatione simplici	
<i>Articulus</i> II.—De sanatione in radice	
Ca pu t XIV.—De secundis nuptiis	830
Appen d ix—Matrimonium in Ecclesia Orientali	831
Ca pu t XV.—De usu matrimonii	832
Illicitas actus coniugalis in se	837
Licetitas ratione finis	838
Licetitas ratione circumstantiarum	841
Actus incompleti	
Obligatio actus coniugalis	847
Impedimenta actus coniugalis	
Ca pu t XVI.—De abusu matrimonii	849
Sodomia et fecundatio artificialis	849
Onanismus	853
Continentia periodica	856
<i>TITULUS</i> IX.—De sacramentalibus	860
Appen d ix I.—Media nox	866
Appen d ix II.—Aequatio temporis	867

Pag

Appendix	III.—Hora aurorae.....	g^x
Appendix	IV.—Formulae precum	869
Appendix	V.—Arbor gcnealogica	874

DE DELICTIS ET POENIS

Bidlio graphia	881
----------------------	-----

Pars I.—De delictis

Caput	I.—Notiones	88?
Caput	II.—Subiectum activum	887

Pars II.—De poenis

SECTIO	I.— <i>De poenis in genere</i>	894
Caput	I.—Notiones	894
Caput	II.—Dc subiecto activo poenae	897
Caput	III.—De subiecto passivo	898
Caput	IV.—De remissione poenarum	904
SECTIO	II.— <i>De poenis in specie</i>	907
Caput	I.—Dc censuris	907
Articulus	I.—De censuris in genere	907
Articulus	II.—De censuris in specie	921
§ 1.	De excommunicatione	922
I.	Notio et divisio	922
II.	Effectus	923
§ 2.	Dc interdicto.....	928
§ 3.	Dc suspensione	932
Caput	II.—Dc poenis vindicativis	936
Caput	III.—Dc remediis poenalibus et poenitentiis	942
SECTIO	III.— <i>De poenis in singula delicia</i>	943
Caput	I.—Excommunicationes latae sententiae	943
Series	I.—S. Sedi specialissime reservatae	943
Series	II.—S. Sedi specialiter reservatae	946
Series	III.—S. Sedi simpliciter reservatae	962
Series	IV.—Ordinario reservatae	975
Series	V.—Non reservatae	978
Caput	II.—Interdicta latae sententiae	982
Caput	III.—Suspensiones latae sententiae	983
Series	I.—S. Sedi reservatae	983
Series	II.—Ordinario reservatae	985
Series	III.—Non reservatae	985
Index rerum		987

VOLUMEN III

T h e o l o g i a m o r a l i s s p e c i a l i s :
De sacramentis. De delictis et poenis

Auctore

P. E d u a r d o F. R e g a t i l l o , S. I.

PRAEFATIO

Conexio cum prioribus voluminibus

Deus, qui hominem creavit eique finem praestituit vitam seu beatitudinem aeternam, viam etiam vitae huius demonstravit: Si vis ad vitam ingredi, serva mandata, ait Christus Dominus (Mt 19,17). Nempe, observantia praeceptorum, et virtutum Christianarum exercitium, via est aeternae salutis.

Doctrina moralis de fine ultimo, de virtutibus ac de praeceptis, in duobus praecedentibus voluminibus huius operis exposita manet.

At quaenam subsidia suppetunt homini fragili ad viam angustam mandatorum currendam quae ducit ad vitam? (Mt 7,14). Duo praecipua, quod nos spectat, explicanda veniunt: Primum sacramenta, quae sunt omnium praestantissima media salutis, a Christo Domino donata, quibus alimur et roboramur, quamdiu in hac lacrimarum valle peregrinamur a Domino (2 Cor 5,6). Sacramentis accedunt sacramentalia, ab Ecclesia in sacramentorum similitudinem instituta.

Alterum salutis subsidium sunt sanctiones seu poenae, ab eadem Ecclesia statutae, ut redeant praevaricatores ad cor (Ts 46,8).

Restat ergo ut in hoc tertio volumine tractatus exaremus de Sacramentis et Sacramentalibus, ac de Delictis et Poenis.

AASActa Apostolicac Sedis.
ASSActa Sanctae Sedis.
CCCongregatio Concilii.
C. Cons.Cong. Consistorialis.
CEOCong. Ecclesiae Orientalis.
CICCommissio Interpretum Codicis.
C. Ind. d.Cong. Indulgentiarum decretum.
Col CPFCollectanea Cong. Propagandae Fidei.
CPFCong. Propagandae Fidei.
C. Rei.Cong. Religiosorum.
C. Rit. d.Cong. Rituum decretum.
C. Sacr.Cong. Sacramentorum.
C. Sem.Cong. Seminariorum.
d.....·»?Decretum C. Rit. aut Ind. pro materia.
MLMigne, Patrologia latina.
MGMigne, Patrologia gracca.
Poenit.Poenitentiaria.
RIRegula iuris. '
RRRota Romana.
SOSanctum Officium.

DE SACRAMENTIS

Agendum est:

1. De sacramentis in genere.
2. De sacramentis in specie.

Aldama, etc *lix Sacrae Theologiae Summa* vol.4 (BAC, Matriti 1951).

Alfonsus S., *Theologia Moralis* t.3-4 (Edit. Gaude, Romae 1909, 1912).

Alonso Munoyerro, *La moral médica en los Sacramentos* (Madrid 1941).

Antonelli, *Medicina Pastoralis* ed.4." (Romae 1920).

Ballerini-Palmieri, *Opus Theologicum Morale* vol.4-6 ed.3.“ (Prati 1900).

Capellmann, *Medicina Pastoral* (Barcelona 1913).

Cappello, *Tractatus canonico-moralis de Sacramentis*; vol.1, ed.5.‘; 2, ed.4.; 3, ed.3"; 4, ěd.2. 5, ěd.6. (Romae 1945,1944,1949; 1947,1950).

Coronata, *De Sacramentis* vol.3 (Taurini-Romac 1943-46).

D'Annibale, *Summula Theologiae Moralis* þ.3. ěd.5. (Romae 1908)

Denzinger-Rahner, *Enchiridion Symbolorum* ed.28 (Friburgi Br.-Barcinone 1952).

Fernandez Regatillo, *Cuestiones Canonicas* vol.2 (Santander 1928).

— *Casos de Derecho Canonico* vol.2 et 3 (Santander 1931,1935).

— *Institutiones iuris Canonici* vol.1 et 2 cd.4." (Santander 1951).

— *Interpretatio et iurisprudencia Cod. lur. Can.* ěd.3. (Santander 1953).

— *Ius Sacramentarium* ěd.2. (Santander 1949).

Genicot, *Institutiones Theologiae Moralis* cd.17 (Bruxellis 1952).

Gennari, *Consultationi Morali* ěd.3. (Roma 1913,1915).

— *Questioni teologico-morali* ed.2." (Roma 1907).

— *Questioni canoniche* ed.2." (Roma 1908).

Ferreres - Mondria, *Compendium Theologiae Moralis* vol.2 ed.12 (Barcinone 1950).

— *La muerte real y la muerlc aparente* cd.5." (Barcelona 1930).

Lehmkuhl, *Theologia Moralis* vol.2 (Friburgi Br. 1914).

Luco, *Disputationes scholasticae et morales* vol.3.4.5 (ed.Vivès, Parisiis 1892).

Martène, *De antiquis Ecclesiae Ritibus* (Vcnetiis 1783).

Martínez de Antonana, *Manual de Liturgia* ed.8." (Segovia 1950).

Mf.RKELBACH, *Summa Theologiae Moralis* vol.3 (Parisiis 1933).

Mersch, *La Théologie du Corps Mystique* vol.2 (Paris 1946).

Noldin, *Summa Theologiae Moralis* vol.3 ed.25 (Ocnipontc 1938)

Payen, *Déontologie Médical* (Touscuvc 1922).

Peirô, *Manual de Deontologia Médica* (Madrid 1944).

Regatillo, vid. Fernandez.

Rituale Romanum (1952).

- SassE, *De Sacramentis* (tractatus theologico-dogmaticus) vol.2 (Friburgi Br. 1897-8).
- Sixez, *In 3 partem D. Thomae* (ed. Vives, vol.20-22, Parisiis 1877).
- Thomas S., *Summa Theologica* p.3. vol.12 (Romae 1906).
- VERMEERSCH, *Theologiae Moralis principia-responsa-consilia* vol.3 vt 4 (Romae 1943).
- VermeERSCH-CrEUSEN, *Epitome iuris Canonici* vol.2 ed.6." (Brugis, Bruxellis 1940).
- Wouters, *Manuale Theologiae Moralis* vol.2 (Brugis 1933).

TRACTATUS I

De sacramentis in genere

CAPUT I

De notione, effectu et divisione sacramentorum

Summarium: 1. Sacramentorum notio, effectus, divisio.—2. Materia et forma.—3. Iteratio, usus probabilis.—4. Minister.—5. Subiectum passivum.

1. **Sacramentum** est signum sensibile a Christo perenniter institutum ad significandam gratiam, et rite illud, suscipientibus conferendam.

Signum, seu res quae praeter speciem quam ingerit sensibus, aliquid aliud ex se facit in cogitationem venire¹. Seu id quod prius cognitum ducit in cognitionem alterius. Sic fumus est signum ignis.

Sensibile, quod sensu externo percipi potest.

Perenniter institutum, nam sacramenta sunt instituta fundamentalia religionis et praecipuae caeremoniae cultus ordinarii; idcoque perpetua esse debent, sicut Christiana religio.

A *Christo*, non a puro homine, solus enim Deus potest signo sensibili vim gratiae conferendae tribuere; sed a Christo homine, tamquam causa instrumental! coniuncta Divinitati. *Immediate*, non indirecte, v. gr., per Apostolos, quibus dederit potestatem instituendi sacramenta. Apostoli aliqua forte promulgarunt; ut S. Iacobus Minor extremam unctionem², sed nullum instituerunt.

Ad significandam et conferendam gratiam 3. Sacramenta non solum sunt *signa gratiae*, sed etiam *causa gratiae* quam significant, seu sunt signa demonstrativa et practica seu productiva gratiae, *qua filii Dei nominamur et sumus* (Io 3,1).

¹ S. Augustinus., *De doctr. chris.* 1.2 c.1: ML 34,35.

² 7^ondrnf. ses.14 c.1 de *Extr. Unet.*

Trid. ses.7 c.1.

Sunt ritus sacri a Christo instituti, et ab eodem tali significatione et efficacia donati.

Utrum Christus materiam et formam seu substantiam uniuscuiusque sacramenti determinaverit *generice tantum*, relictæ Ecclesiae potestate eas determinandi in specie ultima, *etiam quoad valorem*, discutitur Pius XII hanc opinionem memorat, in decreto quo *declarat*, et quatenus opus sit, *decernit* ut in posterum materia et forma essentialis Episcopatus, presbiteratus et diaconatus sit sola manuum Episcopi impositio cum determinatis verbis *Praefationis*. Sed ipse quaestionem illam solvere non intendit; potius insinuare videtur materiam et formam substantialem statutas fuisse ab ipso Christo in ultima specie (Const. 30 nov. 1947 : AAS 40,7).

2. Effectus sacramentorum est duplex : unus communis omnibus, *gratia sanctificans et sacramentalis*; alter proprius baptismi, confirmationis et ordinis, qui *est character*.

Gratia sanctificans est entitas supernaturalis animae infusa, qua filii Dei nominamur et sumus, et heredes caeli efficimur.

Sacramenta gratiam conferunt *ut causae instrumentales Dei*, qui est causa principalis, unicus qui gratiam producere potest.

Causalitas sacramentorum non videtur *physica*, i. e. non ad modum quo res materiales producant suos effectus naturales; sed *moralis*, quatenus, positis illis ritibus a Christo institutis, Deus movetur ad gratiam conferendam, propter dignitatem et merita Christi illa instituentis. Humanitas Christi est instrumentum Verbi, ad nobis merendam et conferendam gratiam; unde sacramenta sunt causae instrumentales per coniunctionem cum altiori instrumento, quod est Christi humanitas *

Tandem causalitas moralis sacramentorum in eo stat, quod sunt moraliter actiones Christi, cuius nomine conficiuntur, et qui per ea, tamquam per media a se instituta, nobis applicat merita suae passionis.

Gratiam conferunt *ex opere operato*³, seu vi ipsius signi sensibilis secundum institutionem Christi rite adhibiti ; ita ut, posita actione sacramentali, infallibiliter gratia conferatur, independenter a dignitate et merito ministri vel susipientis ; *non ex opere operantis*, seu non ex actu quatenus meritorio, quo ille ministrando, hic suscipiendo, gratiam mereatur.

Tamen *actus liberi ministrantis necessario requiruntur*; nam sine his opus operatum exsistere nequit. Praesupponuntur vel includuntur aliqui *actus susipientis adulti*, partim ut opus operatum valide ponatur, v. gr. intentio; partim ut removeantur impedimenta collatio-

⁴ S. Tit., 3 q.62 i
» TnJ., ses.7 c.5-8

nis gratiae, v. gr. perfecta contritio vel confessio in sacramentis vivorum.

Gratiam conf<ne suscipientis 6; nostram cooperationem exigit; b) sacramenta operantur ad modum causarum naturalium, quae, eo melius in subiecto operantur, quo ipsum melius dispositum inveniunt.

Gratia sanctificans prima dicitur illa qua quis iustificatur, seu de statu peccati originalis vel mortalis transit in statum iustitiae. *Secunda*, illa qua homo iam iustus in maiorem gradum iustitiae transfertur; id est, augmentum gratiae iam exsistentis.

Gratia produci potest a sacramentis *per se* vel *per accidens*; *primario vel secundo*. *Per se* est effectus ad quem producendum institutum est sacramentum, ideoque semper producitur; *per accidens*, ad quem non est institutum, sed in casu extraordinario producitur. Sic effectus *per se* baptismi et poenitentiae est *gratia prima*. Sed possunt per accidens gratiam *secundam* producere. Effectus *per se* Eucharistiae est *gratia secunda*, non prima; sed primam producit *per accidens*, si peccator, attritus, bona fide, illam recipiat. *Primarius* effectus est quem Christus principaliter intendit in sacramento instituendo; *secundarius*, quem accessorie seu remote; sic in extrema unctione *primarius* est corroboratio infirmi; *secundarius*, sed *Per se*. remissio peccatorum.

Omnia sacramenta non ponentibus obicem gratiam conferunt 7. Baptismus et poenitentia per se et primario primam; cetera per se et primario secundam. Sed illa duo, in iustis producant per accidens secundam; cetera, iuxta communio-rem sententiam, per accidens primam, si scilicet quis in peccato mortali, attritus, bona fide ea recipiat 8. Id de extrema unctione certum est (Iac 5,15). Sacramenta enim semper gratiam conferunt non ponentibus obicem. Obex autem non ponitur ab eo qui attritus bona fide sacramentum suscipit. *Obex* est aliquod impedimentum. *Obex sacramenti*, impedimentum quod totum sacramentum nullum facit; v. gr.. incapacitas subiecti, defectus aetatis ad matrimonium; *obex gratiae*, impedimentum quod sacramentum non invalidat, sed infusioni gratiae obstat, ut status peccati mortalis in susceptione Eucharistiae; quamvis producat aliquis alius effectus, ut character sacramentalis in ordine.

Gratia sacramentalis est peculiaris uniuscuiusque sacramenti. Iuxta communio-rem sententiam, est ipsa gratia

• Id., ses.6 cap.7.

* Id., scs.7 c.6.

■ S. Tir.. 3 q.72 a.7 ad 2.

sanctificans, quatenus secumfert speciale ius ad auxilia fini cuiusque sacramenti accommodata”.

Character est signaculum spirituale, indelebile, animae impressum, per quod homo consecratur ovis, miles aut minister Christi¹⁰. Producitur tantum in baptismo, confirmatione ac ordine (c.732).

3. Numerus. Smt septem: baptismus, confirmatio, Eucharistia, poenitentia, extrema unctio, ordo et matrimonium¹¹. Differunt praesertim ex fine singulis proprio, cui ritus sacer et gratia a singulis collata accommodatur.

4. Divisio. 1.^o *In sacramenta mortuorum*, quae per se et primario instituta sunt ad conferendam gratiam primam; et *vivorum*, ad secundam.

2.^o *Necessaria* singulis ad salutem, et *non necessaria* singulis (ordo et matrimonium). *Necessitate medii*, quae *ut medium ad salutem* ita requiruntur, ut sine illis in re vel in voto susceptis salus obtineri nequeat, etsi inculpabiliter omitantur; sunt baptismus pro omnibus, et poenitentia pro lapsis in peccatum mortale post baptismum (c.737.901). *Necessitate praecepti*, quae requiruntur quia eorum susceptio praescripta est; et proinde peccatum committitur, si ex negligentia aut despectu omittatur; cum quo peccato salus obtineri nequit. Sic Eucharistia (c.859), et probabilius confirmatio et extrema unctio (c.787.944); sed eorum omissio inculpabilis aeternae saluti non obstat.

3.^o *Permanens* est Eucharistia; nam, facta consecratione, manet deinde sub speciebus Christus; *transeuntia* cetera.

4.^o *Formata*, quae reapse gratiam actu conferunt, cum suscipiuntur; *informia*, quae, cum valida sint, gratiam tamen reapse non conferunt, dum suscipiuntur, propter obicem quem suscipiens ponit.

Valide confertur et suscipitur sacramentum, quando omnia essentialia concurrunt; *licite*, quando observantur omnia quae a Christo vel Ecclesia praescripta sunt; *fructuose*, cum suscipiens effectum gratiae percipit; *ficte*, quando recipiens necessaria dispositione caret; idcoque non percipit gratiam. Haec *fictio* vocatur *obex gratiae*; fictio dicitur, quia suscipiens quasi se fingit paratum ad effectum recipiendum.

Character in baptismo, confirmatione et ordine valide receptis semper producitur, quamvis illicite recipiantur.

• Lugo, *De sacram.* d.4 sect 3 n.26.
 • Suarez, *De sacram.* d.1 s.3.
 n Trid. scs.7 c.1.

5. **Reviviscentia** est productio fructus gratiae sacramenti valide sed fecte suscepti, cessante obice, postquam sacramentum iam confectum fuit.

Reviviscit baptismus, iuxta communem sententiam; probabilius confirmatio, unctio et matrimonium; quia confirmatio numquam iterari potest; unctio nequit denuo recipi in eodem mortis periculo; matrimonium, vivente coniuge, iterari non valet; et divinae bonitati congruit ut haec sacramenta recipientes non maneant in perpetuum gratia sacramentali privati. De poenitentia dubium maius est, pendens a quaestione an possit esse hoc sacramentum validum simul et informe. Eucharistia communiter dicitur non reviviscere; nam, corruptis speciebus, cessat Christi praesentia, et nihil in homine manet quod sit ratio gratiae producendae. Ante corruptionem specicrum, manet sacramentum; et remoto obice, effectum producit; non est ergo reviviscentia.

Ad reviviscentiam **requiritur** et sufficit dispositio quae in receptione sacramenti necessaria erat ad gratiam recipiendam. Quae in sacramentis vivorum, excepta extrema unctione, requiritur contritio, vel attritio cum absolutione; in extrema unctione sufficit attritio, dummodo non fuerit commissum sacrilegium in receptione, vel peccatum mortale postea; quo in casu requiritur contritio, vel attritio cum absolutione.

Quoad characterem **non** est reviviscentia; nam si sacramentum valide receptum est, quamvis illicite, character ab initio semper producit.

6. **Corollarium.** *Diligentia et reverentia summa* in sacramentis oportune riteque administrandis ac suscipiendis adhibenda est. Nam: a) sunt a Christo instituta; fr) praecipua sanctificationis et salutis media; c) gratiam conferunt pro dispositione suscipientis, non ministri (c.731 § 1).

Ritus liturgici accurate observandi (*Trid.* ses.7 c.3).

C A P U T

De materia et forma

Summarium: 1. FJenientia sac.r.ntnen to rum.—2. Qualitates materiae ac formae.—3. Unio—4. Olea sacra.

7. **Constitutio.** Christus sacramenta instituit ad modum compositi physici, ex materia et forma, quae ipse per suum ministrum conficit et subiecto applicat, ut hoc sanctificetur; sed accidentalia non determinavit, quae reliquit Ecclesiae determinanda.



Materia est elementum determinabile per aliud, ad talem ritum sacramentalem efficiendum; *forma*, elementum illud determinans. Sacramenta constant rebus vel actibus tamquam materia, et verbis vel aequivalentibus actibus ut formal.

Sic in baptismo materia est res corporea, aqua; et forma verba; sed poenitentia habetur quin substantia ulla materialis adhibeatur, at solum actus doloris et confessionis et absolutio; matrimonium, sine verbis, solis signis.

Materia remota est res quae adhibetur, circa quam actio sacramentalis exercetur, in se considerata, ut aqua in baptismo; *proxima*, eius applicatio; ut ablutio, non potatio, in baptismo.

8. Qualitates materiae ac formae. Sint: 1.^o *Certo valida*; id enim postulat et reverentia sacramenti, et suscipientis necessitas vel utilitas. Nam probabilitas valoris nullatcm sacramenti per se non impediret, si reapse valida materia aut forma deficeret. In necessitate, deficiente materia certa, adhiberi *potest* dubia, ea quae minus dubia sit; nam sic subvenitur subiecto, meliori modo possibili; sed tunc sacramentum conficiatur *conditionate*, ut eius reverentiae consulatur. Et quidem adhiberi *debet* materia aut forma dubia, si agitur de sacramento necessario, et certa non habetur, ut baptismo; secus minister *non tenetur* dubia uti; sed quandoque *potest*. In Eucharistia *non licet*, ob periculum idololatriae materialis.

2. *Sine mutatione*. Mutatio *substantialis in materia* est, quando, iuxta communem aestimationem et usum, differt nomine et rc ab ea quam Christus determinavit; secus erit *accidentalis*. Mutatio *substantialis in forma*, quando sensus verborum non manet idem.

Substantialis, etiam ex errore vel inadvertentia, sacramentum reddit nullum; *accidentalis*, solum graviter vel leviter illicitum, pro mutationis gravitate aut parvitate.

Mutatio in materia eveniet: si haec nondum sit perfecta, ut panis crudus, mustum; b) si corrupta, i. e. si pristinam naturam perfectam amiserit, ut acetum; c) si admixta alteri, ita ut, cx natura rei vel communi aestimatione, nova quaedam exsurgat, ut si farinae triticeae magna quantitas hordeaceae misceatur. *Invalida materia* fit, si extranea in

¹ Cone. Florent., Décret. pro Armenii 22 nov, 1439; Gaspar ?t, fontes IJL

maiori vel aequali quantitate adiiciatur, ut aqua vino²; vel si ex parva additione alius substantiae, ut alicuius acidi activissimi, tota transformetur.

Mutatio in forma continget: a) *additione verborum* initio, medio vel fine. *Substantialis* erit, si sensum mutat, v. gr.: *Ego te baptizo in nomine Patris maioris, et Filii minoris et Spiritus Sancti aequalis*. *Accidentalis* esset: *Ego te baptizo in nomine Patris, qui te creavit; et Filii, qui te redemit; et Spiritus Sancti, qui te sanctificat*.

b) *Detractione* seu suppressione verborum. Forma invalida erit, si supprimantur verba exprimentia actionem sacramentalem vel subiectum; ut si omittatur verbum *baptizo* vel *te*, etc..

c) *Corruptione*, adhibitis verbis diversis, vel iisdem sed alteratis. *Corruptio substantialis* facilius evenit, si vocabula corrumpantur initio, quam si in fine; ut si dicas *matris* pro *patris*; quia pars initialis continet radicem verbi, quae significationem praecipue dat. Forma nulla erit, si sensus, iuxta communem aestimationem, mutetur, ut si dicatur: *in nomine Matris et Filii...*, non autem est nulla *in nomine Patris et Filius et Spiritus Sanctus*.

d) *Transpositione*, seu alteratione ordinis verborum, per se forma non irritatur, v. gr., *in nomine Filii et Patris et Spiritus Sancti*; si sensus sit alius aut dubius, nulla aut dubia erit, ut: *Hoc meum est corpus*.

e) *Transmutatione*, adhibitis verbis synonymis: si sint omnino synonyma et usu communi recepta, forma valet. Ex. gr. *Ego te munda a peccatis tuis*.

f) *Interruptione*: si unitas orationis moraliter perseveret, forma valebit, ut si, dictis verbis: *ego te*, minister tussi corripiatur, aut dicat: *ista aqua est nimis frigida*, et dein statim reliqua pronuntiet; aut si balbutie laboret. Interruptio syllabarum facilius quam verborum sensum mutat; in praxi verbum inceptum repetatur, nisi modicissima fuerit interruptio. Nulla esset forma, si post: *Ego te*, minister recitaret psalmum aut ad sacristiam se conferret, et postea baptizaret.

Error ministri mere internus formam non irritat, si ille intendit facere quod facit Ecclesia; externe manifestatus, non irritat, si distincta propositione indicetur, et aliunde verba essentialia formae integra sint; secus irritat.

Prava intentio ministri in mutanda forma inducere potest mutationem substantialem, si scilicet ille consulto adhibet ver-

³ C. Sacram., 26 rnar. 1929: AAS 21,631.

ba substantialiter erronea aut aequivoca. Id declaravit Zacharias Papa quoad formam: *Ego te baptizo in nomine Patria c! Filia et Spiritu Sancta*³.

Non requiritur quod verba ex se ipsis sensum habeant a Christo intentum; sufficit quod, ex modo quo hic et nunc proferuntur, communi acceptione talem sensum suggerant audientibus.

Errores grammaticales generatim formam substantialiter non mutant, nisi inde sensus plane diversus oriatur, vel verba omnino diversa fiant. Idem dic de corruptione ob linguae defectum, aut imperitiam aut praecipitationem.

P r o n u n t i a t i o . Forma pronuntianda est, *ad valorem*: a) *vocaliter*; b) *modo consecratorio*, i. e. exsecutivo, non historico aut promissorio. *Ad liceitatem*: a) *reverenter*; *l^o) sine repetitione*, nisi rationabilis causa excuset. Scrupulosi a culpa excusantur si verba repetant; sed curent ut scrupulos deponant.

3. *Cum debita unione.* Unio materiae ac formae ad valorem sacramenti requiritur, i. e.: 1) quod applicentur ab eodem ministro ¹; 2) eidem subiecto; 3) eodem tempore.

Talis coniunctio necessaria est, ut iuxta humanum sensum verba censeantur cadere in rem, et cum ea unum quid morale constituere. Diversa in diversis sacramentis requiritur: in Eucharistia, *unio physica*, ut sit ibi praesens panis et vinum cum verba pronuntiantur, sicque verificetur pronomen *hoc, hic*. In baptismo, confirmatione, extrema unctione et ordine sufficit ad valorem unio *moralis*, ut materia applicetur immediate ante vel post formam pronuntiatam; sed simultaneitas commendatur.

Certe recentiores tamquam certo validum habent baptismum, si sine intervallo post ablutionem statim pronuntietur forma: vel statim post pronuntiatam formam fiat ablutio ⁵; quae sententia S. Alfonso videtur moraliter certa (*Theol. Mor.* 1.6 n.9).

S. Alfonsus n.9 putat moram unius *Paler noster* inter positionem materiae ac formae invalidare baptismum; alii maiorem moram requirunt, ut ille sit nullus. In poenitentia longior mora inter accusationem et absolutionem intercedere potest, ob naturam iudicii. In matrimonio, quia contractus est, sufficit quod consensus unius ponatur, dum alterius consensus perseverat (c.1136).

Curandum est ut forma et materia ita uniantur, ut saltem una inchoetur antequam absolvatur altera.

³ Cmatianvs, *Decret* p.3 · dist 4 c.86.

♦ C, Sacram. 17 nov 1916: AAS 8,478.

• NOLOI*, *Dt sacram* n.13; VCTUEERSCH, *Th* √. HT, 1/6.

9. Sacra olea sunt oleum catechumenorum, chrisma, oleum infirmorum.

Olea, quae in baptismo, confirmatione, extrema unctione et ordinatione adhibentur, debent esse ab Episcopo benedicta feria V in Coena Domini proxime praecedenti; neque adhibeantur vetera, nisi necessitas urgeat.

V. gr. si Sabbato Sancto nondum venerunt olea nova, benedici potest fons baptismatis veteribus (C. Rit., d.2773).

In dioecesibus Americae Latinae adhiberi possunt olea antiqua non ultra duos annos, dummodo ne sint corrupta; et nova et recentia, peracta omni diligentia, haberi nequeant (C. Const. 26 mar. 1949: AAS 41,189).

Ut patet, quod olea sint recentia pertinet solum *ad liceitatem*. Et probabiliter non *urget sub gravi*, nisi sint corrupta (S. At.f., n.708).

Mox deficienti oleo benedicto, aliud oleum de olivis non benedictum adiiciatur, minore tamen quantitate (c.734).

Pars adiecta evadit benedicta per adiectionem. Iteratae adiectiones fieri debent cum sufficienti intervallo, ut sint distinctae et non moraliter unica. Si enim unica adiectione maior quantitas addatur, totum oleum benedictionem amittet; si autem addatur successivis adiectionibus minoribus, singulae portiones additae benedicuntur per adiectionem; et sic accidere potest ut ex primitivo oleo benedicto nihil remaneat; et tamen totum oleum quod nunc habetur sit benedictum.

Non essent adiectiones distinctae, sed moraliter unica, si fierent quasi guttatim, uno temporis tractu.

Parochus olea sacra a proprio Ordinario petat, eaque servet in ecclesia tuto, decenter, diligenter, sub clavi; nec ea domi retineat, nisi propter necessitatem aliamve rationabilem causam, accedente Ordinarii licentia (c.735); quae facile praesumi potest.

Ad cavendam confusionem, oporteret ut in ipsis vasculis, et non in solis eorum operculis, insculperentur litterae initiales unctionis, olei catechumenorum, chrismatis.

In Hispania singuli vicariatus foranei mittere solent unum vel plures sacerdotes, qui oleorum benedictioni assistant, eaque afferant ecclesiis vicariatus distribuenda.

Non toleratur consuetudo benedicendi partem oleorum in *Coena Domini* camque immediate miscendi oleis non benedictis (C. Rit., d.2883; 28 ian. 1910; AAS 2,118).

CAPUT III

De iteratione sacramentorum et de usu probabilismi

10. **Iteratio** est repetita positio eiusdem numero ritus sacramentalis vel partis eiusdem, circa eandem materiam vel idem subiectum, ad assecurandum valorem sacramenti dubii; ut, si circa eandem hostiam repetas formam consecrationis; vel circa eundem infirmum extremam unctionem.

Est alia iteratio, scilicet repetita confectio sacramenti alias valide confecti et recepti. Sub hoc respectu, sacramenta distinguuntur in *iterabilia* et *non iterabilia*.

Baptismus, confirmatio et ordo iterari non possunt; i. e. nequeunt valide administrari bis in vita eidem subiecto, quia characterem imprimunt (c.732 § 1). Cetera sacramenta possunt pluries ab eodem suscipi.

Eadem numero actio sacramentalis iterari: 1.® *Non licet*, propter irreverentiam, si dubium de eius valore sit prorsus inane; per se id vetatur sub gravi, sine rationabili causa; per accidens, sub levi aut sub nullo peccato ob scrupulos.

2. *Licet*, quoties adsit dubium rationabile circa eius valorem aut collationem (c.732 § 1). Nam nullitas vel defectus collationis posset nocere graviter subiecto. Sic in baptismo, ordine et, si homo non fuit absolutus, in extrema unctione; in poenitentia, si gravia peccata habet. In Eucharistiae confectione, ad sacrificium complendum et periculum idololatriae vitandum. In matrimonio, ad vitanda damna temporalia et spiritualia et scandala, si quando nullitas comperitur. Imo in confirmatione, et in extrema unctione, etsi infirmus fuerit absolutus, ne tanto bono careat; et in poenitentia, quamvis poenitens levia tantum peccata accusaverit, saltem ut prospiciatur eius iuri ad absolutionem. *Sacramenta propter homines*.

3. *Debet iterari* in dubio, quoties valor non sit moraliter certus, si sacramentum sit absolute vel relative necessarium, vel ab eo alia dependeant. Id postulat hominum salus, bonum religionis et proximorum. Sic baptismus, ordo, absolutio moribundi, unctio sensibus destituti, hostiarum consecratio.

In his casibus hoc principium communiter admittitur: si

licet iterari, debet. Quandoque tamen iteratio, etiam sacramenti necessarii, licita est, sed non obligatoria; praecipue ad sedandum molestum scrupulum; aut quando agitur de dubio iuris orto ex sententia paucorum, quae vera probabilitate careat, v. gr., de valore baptismi in pectore collati \

4.b *Sacramenta non necessaria*: confirmatio, extrema unctio compotis sui, matrimonium, utrum iterari debeant et sub qua obligatione, pendet ex adiunctis; ex magnitudine dubii, et boni quo subiectum forsitan privabitur, et incommodi iterationis.

¶ Sacramenta iterari debent *absolute*, quando de nullitate certo constat; *sub conditione*, in dubio iuris vel facti (c.746 § 3). Conditio verbis exprimi debet solum in baptismo et extrema unctione, ex *Rituali* t.2 c.1 n.9; t.5 c.1 n.14; haec rubrica, ut putat Cappello n.22, non obligat sub peccato, nisi scandalum aut admiratio secus excitetur; sed servanda est; et etiam in ceteris sacramentis expedit ut conditio verbis exprimatur. Iteratio ordinationis secreto fiat (c.1007).

Resolves. 1.º Facilius iteranda sunt sacramenta magis necessaria, et quae semel tantum conferuntur, nempe baptismus et ordo; etsi pro valore sacramenti stet multo maior probabilitas.

2.º Repetenda est absolutio poenitentis rei peccati mortalis, si prudenter dubitatur de forma valide prolata. Si autem ille materiam *necessariam* clavibus non subiecit, formam repetere licet, at necesse non est.

3.º Graviter *per se* peccat formam repetendo, aut unum verbum ter aut quater, minister plane sui compos et non scrupulosus, qui leviter dubitat, nescitque cur timeat, aut solum non recordatur reflexe se formam pronuntiasset. Nam: a) formam mutat et ritum novum inducit circa gravissimam actionem; b) Christum, quem repraesentat, ridicule loquentem exhibet.

In praxi tamen scrupulosi, qui formam repetunt, plerumque a mortali; saepe etiam a veniali excusantur, quia ex perplexitate vel sine advertentia id agunt; imo timent ne magis Deum offendant, si formam non repetant.

4.º Qui in missa post consecrationem dubitat de debita formae prolatione aut de eius omissione, nihil repetere debet nec potest: nam alias haec omittere non solet. Nisi tamen *valde probabiliter* dubitet, ut loquitur Missale, *De defectibus* V,2.

11. **Usus probabilitatis in administratione ac susceptione.** Normae. 1. *In administratione* non licet adhibere materiam aut formam, etc., mere probabilem *quoad valorem*, si certa haberi possit. Sic peccaret minister *contra religionem* quia sacramentum exponit periculo nullitatis; *contra carita-*

1 Luco, *Rcrp. moral*, 1.1 dub.33 n.3.

tem, quia exponit suscipientem periculo carendi effectum sacramenti; *contra iustitiam*, si ex officio agat, ut parochus; probabilius etiamsi de quovis ministro agatur; nam ex eo quod ministrare velit, tacite se obligat ad bene ministrandum sicut vult recipiens².

2. Nec licet sequi opinionem probabilem, relictam tutiore, quia valor sacramenti securiori modo procurandus est³. Idque, etsi sacramentum non sit necessarium ad salutem.

3. Nec licet *in susceptione*, ubi agitur *de valore*; quia suscipiens exponeret sacramentum periculo nullitatis; et si est necessarium, peccat contra caritatem in se ipsum. Non est illicitum, ubi agitur *non de valore, sed de solo fructu gratiae*, sacramenta vivorum recipere cum solida probabilitate de statu gratiae; nam absoluta certitudo ab eo qui peccatum grave commisit non adeo facile habetur nisi per absolutionem, et proinde non sine gravi incommodo, ad quod subeundum non obligat reverentia sacramento debita.

4. Licet sequi opinionem probabilem, relictam tutiore, quando Ecclesia supplet defectum, si sit; quia tunc sacramentum evadit certo validum. Sic in poenitentia supplet defectum jurisdictionis ministri in errore communi et in dubio positivo et probabili (c.209). Id locum habere potest in poenitentia et matrimonio quoad jurisdictionem sacerdotis ad ei assistendum; et, nostro iudicio, in confirmatione, ubi dubia est potestas ministri extraordinarii] non in reliquis⁴.

5. In necessitate conferendi vel recipiendi sacramenti secundum opinionem probabilem agendum est, si maior securitas obtineri non potest.

Exemplum: Si ad baptismum habetur aqua certo valida et alia dubia certo valida adhiberi debet; si tantum habetur aqua dubie valida, urgente necessitate, adhibenda est minus dubia; si unica habetur dubia, haec adhiberi debet.

6. Licet tam in conferendis quam in suscipiendis sacramentis universim usus sententiae moraliter certae seu probabilissimae; quamvis opposita sit tutior; nam illa tuta omnino est, et etiam in negotio salutis Deus non obligat ad metaphysice sed solum moraliter certam; secus via salutis foret impervia (Viva, 26).

7. Licet sententiam probabilem sequi, etsi de valore sa-

² La Croix. *Theol. Afor.* 1.6 p1 n.104.

³ Propositum ab Innoc. XI damnatum; DrszinCra, *Enchiridion*, 1151; Viva. *Thejfs damnatae* propositum, Innoc. XI n.9 ss

⁴ Regino, *Instit.* I. C. 1,376-383. L

cramentorum agatur, neque urgeat absoluta necessitas neque Ecclesia suppleat, si secus administratio vel receptio nimiis scrupulis aut difficultatibus obnoxia fieret. Nam sacramenta propter homines, et Christus noluit moraliter impossibilem administrationem et susceptionem (La Croix, 119).

8. Quando agitur, non de valore, sed. de liceitate administrationis, licet sequi opinionem practice probabilem, relicta tutiore. Sic non peccabit mortaliter ministrans Eucharistiam in mortali peccato.

De ministro

Summarium: 1. Quis.—2. Requisita ad valorem: intentio et alia. 3. Ad liceitatem.—4. Administratio.

ARTICULUS I

Minister

12. Minister est qui nomine Christi formam materiae applicando sacramentum conficit. *Ordinarius* qui vi potestatis ordinis potest illud ministrare, quamvis ad eius collationem alius licentia egeat, quae sine causa dari possit, ut presbyter in baptismo solemni (c.738 § 1) et communione (c.845 § 1). *Extraordinarius*, qui vi ordinis quidem, potest sacramentum ministrare, sed solum de speciali licentia, non nisi iusta de causa concedenda, ut diaconus in baptismo, solemni et communione (c.741.845 § 2); aut non vi ordinis, sed in necessitate, ut laicus in baptismo non solemni (c.742); vel ex peculiari potestate aut privilegio, ut presbyter in confirmatione (c.782), aut in ordinibus minoribus (c.951), qui quidem sacramenta non sunt.

13. Requisita ad valorem. 1.º Non requiritur in ministro *status gratiae nec fides*; nam efficacia sacramentorum pendet ex meritis Christi institutoris; non ex dignitate ministri *

2. Requiritur *potestas divinitus accepta*, quae per or-

1 Decret, pro Arvncnis; Trident, ses.7 c.12.

dinationem datur³; pro baptismo et matrimonio, sine ordinatione.

Nam minister baptismi validi potest esse quivis laicus; ministri sacramenti matrimonii sunt ipsi contrahentes, sacerdos est minister solemnitatis.

3. Requiritur *intentio*; seu actus voluntatis, tendentis per media ad finem; quia minister agit ut causa instrumentalitatis humana; i. e. per actum humanum, seu per intellectum et voluntatem.

Intentio saltem faciendi quod facit Ecclesia; nam agit nomine Christi, ideoque debet intendere quod Christus seu Ecclesia Christi intendit (*Trid.* ses.7 c.2). Non sufficit ponere actum mere externum, v. gr., baptizandi, sine illa intentione, quod esset simulatio sacramenti (vide prop.28 ab Alex. VIII damnata: Denzinger n.1318).

Resolves. 1.^o Ex defectu intentionis non consecrat sacerdos, qui ad rubricas addiscendas verba consecrationis super panem pronuntiat.

¶ Valet baptismus collatus ab eo qui non credit illum esse sacramentum aut habere specialem virtutem, si vere intendit facere quod facit Ecclesia.

3.^o Valet collatus ab haeretico, qui vult agere quod Christus instituit, sed non quod facit Ecclesia *Romana*, quam putat falsam.

14. *Intentio*, a) *In se considerata* potest esse: 1) *actualis*, seu actus voluntatis, qui hic et nunc ponitur quando sacramentum conficitur vel recipitur, v. gr., quando sacerdos consecrat hostiam; 2) *virtualis*, actus alias positus et aliquo modo pergens influere in confectionem vel receptionem: talis est intentio sacerdotis qui sibi proponit celebrare, et vi huius propositi vadit ad se influendum vestibus, et deinde distractus celebrat, consecrat, communicat; 3) *habitualis*, intentio alias habita et non retractata, iam non influens; qualis habetur in ebrio vel amente: *habitualis explicita* est, si voluntas intendit quod clare ac distincte apprehensum fuit; *implicita*, si intendit quod aliquo modo continetur in obiecto explicite cognito et volito, quin tamen illud clare et distincte apprehensum fuerit; sic intentio recipiendi extremam unctionem continetur in Christiana vivendi ratione (c.943); 4) *interpretativa*, quae numquam fuit habita, sed haberetur, si homo de re cogitasset; ut intentio recipiendi baptismi in infi-

Ex communi sententia per ordinationem presbyteralem datur potestas ad conferendam confirmationem, sed quoad usum validum eiusdem dependens a licentia Summi Pontificis.

deli naturaliter honesto, qui de baptismo nihil scit. Haec quandoque cum habituali implicita confunditur.

b) Considerata secundum obiectum est: 1) *determinata*, seu actus voluntatis quae fertur in obiectum tale, definitum, v. gr., intentio consecrandi hostiam quam sacerdos prae manibus habet; 2) *indeterminata*, in incertum et vagum; ut intentio consecrandi quinque hostias ex multis quae in pyxide sunt, non definiendo quas; 3) *explicita*, qua intenditur res in se ipsa distincte cognita; 4) *implicita*, qua intenditur res in alio, sic in voluntate christiane moriendi intenditur implicite receptio extremae unctionis.

c) Secundum modum: 1) *absoluta*, quae fertur in obiectum pure et simpliciter, independenter a quovis eventu; 2) *conditionata*, dependenter ab aliquo eventu vel circumstantia. *Conditio* potest esse: *de praesenti*; ut “si vivis”; *de praeterito*, ut “si non fuisti absolutus”; *de futuro*: “si intra mensem dotem afferas”.

Regulae. 1. Non requiritur intentio *actualis*, quamvis optima est; quia saepe moraliter impossibilis, v. gr., ob distractiones.

2. Requiritur saltem *virtualis*, quia sine ea sacramentalis actio non habetur. Et sufficit, nam actus vere ponitur vi illius intentionis. Ergo minister, qui de more ponit actiones requisitas ad sacramentum, vane dubitaret de intentione, nisi eam positive excludat; nam saltem vult agere quod alias agit, aut quod alii ministri faciunt. Non ergo opus est ut se colligat et ore vel corde reflexe dicat se facere intentionem.

Metus, qui usum rationis penitus non tollit, intentioni non obstat, et proinde sacramentum non reddit nullum, quia voluntarium non tollit. Excipitur matrimonium (c.1087).

3. Non sufficit *habitualis*, quia in actum hic et nunc non influit; nam neque actu a voluntate elicitur; nec, quamvis aliquando elicit fuit, perseverat in aliquo effectum vel serie actionum ordinatarum ad sacramentum conficiendum. Neque sufficit *interpretativa*, quia neque nunc elicitur, neque unquam elicit fuit.

Resolves. 1.° Invalidum est sacramentum confectum ab amente, ebrio, dormiente; etsi antea intentionem habuerit. Nam ibi, ut summum, manet voluntas *habitualis*.

2.° Valet confectum a distracto, nec ei licet formam repetere, remanebat enim intentio *virtualis*.

3.° Qui de more ponit actiones requisitas ad sacramentum, non potest prudenter dubitare de necessaria intentione, *nisi hanc positi-*

ve excluserit. Nec opus est dicere ore aut corde: *volo hoc facere.* Hae scrupulosae reflexiones potius devotionem tollunt.

4. Requiritur *determinata* circa materiam et subiectum.

Determinata *quoad materiam*; secus haec maneret in statu indifferentiae. Non potest enim ad sacramentum determinari nisi per intentionem ministri. Determinata *quoad subiectum*; quia effectus sacramenti nequit applicari in genere sed alicui subiecto.

Resolves. Sacerdos qui ex hostiis quas coram se habet velit consecrare quinque, non determinans quas, nullam consecrat'. Si ex multitudine hominum adstantium velit absolvere quatuor indeterminatos, nullum absolvit.

5. *Conditionata de praeterito aut praesenti* non obstat valori sacramenti, si re vera impleta est, tunc enim transit in absolutam, dubius tamen *nobis* erit valor, donec conditionis adimpletio noscatur; si vero conditio non est impleta, sacramentum non conficitur, quia intentio huic conditioni fuit alligata. *Conditionata de futuro* sacramentum reddit nullum; hoc enim non valet statim, quando actio sacramentalis ponitur, quia deest intentio conficiendi sacramentum tunc; nec valet postea, quando verificatur conditio; nam tunc deest materia et forma, seu actio de se sacramentalis iam transiit; v. gr., si sacerdos dicat: *absolvo te, si intra mensem restituas.* Excipe matrimonium, quod potest celebrari sub conditione de futuro, sicut quivis contractus; eaque impleta, statim perficitur (c.1092); quia materia et forma adhuc exsistunt; est enim ipse contractus seu consensus moraliter perseverans.

6. Conditio apponi debet, quoties ex iusta causa necessitatis aut utilitatis licite conficitur sacramentum dubium, iuxta n.10; v.gr., cum materia dubia est; vel subiectum dubie capax, ut probabiliter mortuum.

Si conditiones apponantur, eae tantum sint quae versentur circa rem *de se necessariam ad valorem sacramenti*; non autem de re quae solum requiritur ad licitam eiusdem confectionem vel susceptionem, vel fructum.

Resolves. Si adultum moribundum baptizaturus dubitas num satis instructus sit, num verc credat aut peccatorum cum pocnitcat, non appones conditionem: *si dispositus es*; sed eum baptizabis *absolute*, si tibi constet de eius voluntate recipiendi baptismum; nam illi defectus solam lievitatem, non validitatem respiciunt. Si vero <l. voluntate illa dubites, cum baptizatis sub conditione: *si es capax*

Ionos *apud Sal Ferra* (1940) p 520.
< SO 4 ans. 1860: Col. CPF 1198

Id de sacramentis quae characterem imprimunt- planum est, nam si ministretur sub conditione de re quae solum ad liceitatem requiritur, gravissima et irreparabilia damna sequerentur, quia dubium foret num talis esset valide baptizatus, confirmatus, ordinatus.

Similiter in quovis sacramento non debet minister habere intentionem conditionatam, vi cuius non conficiatur sacramentum, si forte desit ex parte ipsius vel suscipientis vel materiae aut formae aliquid quod requiratur ad solam liceitatem.

Nam gravissima damna sequerentur. Sic, in Eucharistia dubia esset consecratio cum periculo idololatriae materialis et damno recipientium. Poenitentia potest administrari sub conditione: *si dispositus es*, quia ipsa dispositio poenitentis requiritur ad valorem sacramenti. Extrema unctio, iuxta plurcs®, non debet ministrari sub hac eadem conditione dispositionis ad liceitatem requisitae; quia si forte desit dispositio, tunc sacramentum sic conditionate administratum esset nullum, et non posset deinde reviviscere; nec posset de-ntio ministrari, quia de defectu dispositionis non constaret, nisi forte iterum sub conditione. Matrimonium posset utique contrahi sub conditione de re licita, *ratione contractus*, quia adimpletio conditionis facilius innotescit.

Nec unquam debet in ministro praesumi talis intentio conditionata de re *aci solam liceitatem* requisita, nisi de ea expresse constet; e contra censendus est hic intentionem habuisse *absolutam*. Ideo censendum est consecratum ciborium quod supra corporale erat, etsi forte extra aram. Valet ordinatio coilata irregulari, etsi hic mala fide accedat.

Nec dicas: conditio, *si es dispositus*, consulit licitae administration), quam minister curare tenetur. Nam, ut dixi, gravissima damna afferre potest, et sacramenta propter homines, et causa sufficiens est ut in dubio de dispositione, minister materialiter forSan cooperetur indignae susceptioni.

Conditio sufficit *mentalis*; ore exprimi debet ad liceitatem, ubi Rituale id exigat, ut in baptismo et extrema unctione (t.2 c.1 n.9; t.6 c.1 n.13; *Missale, de defect.*, t.5 n.2).

7. Non licet conficere sacramentum *dubium*, etsi sub conditione, sine iusta causa; id peccatum est ob irreverentiam; v. gr., absolvere quemlibet, nihil de dispositione curando. Numquam licet Eucharistiam conficere dubiam, ob periculum idololatriae (Genicot, n.6).

Praevalentia intentionum. Ex duabus intentionibus contrariis praevalet quae explicite vel implicite revocat alteram. Ad id dignoscendum: 1.º Si ambae eliciuntur *simul*, illa prae-

• Noldin, ITT,-136. Aliter, ut videtur Cappslu), *De Extr Unet.* 89.

valet quam homo elegisset si repugnantiam inter eas nosset. Sic valida censenda sunt matrimonia tempore belli civilis hispani celebrata a communistis baptizatis, incredulis et religionis persecutoribus, qui volebant matrimonium contrahere, i. e. fieri vere maritus et uxor, sed forte nolebant conficere sacramentum; si ita erant animo dispositi, ut si nosset non posse sacramentum a contractu separari adhuc nihilominus contrahere voluissent; quod semper vel plerumque eveniebat. Si utraque intentio aequaliter appretiet suum obiectum, nec iudicari possit utra praevaleat, sacramentum non fit, quia intenditur impossibile (Luco, n.124).

2,b Si eliciuntur *successive*: a) Si una omnino seu praefereenter habeatur, praevalet; ut si intendis sacrum crastinum applicare intentione gregoriana, et dein huius intentionis oblitus aliam intentionem elicis; praevalet gregoriana, nisi quando secundam elicuisti eo esses affectu ut, etiam si prioris recordatus esses, velles secundam facere. Plerumque gregoriana praesumitur praevalere; non enim volet sacerdos tricennarium interrompere⁷, b) Si utraque est aequalis, quoad sacramenti confectionem valet posterior, nisi prior revocaverit saltem virtualiter omnem voluntatem subsequentem, tunc enim manet prior (S. Al F., 24).

3.º Si dubium supersit, valor sacramenti dubius erit.

15. Simulatio sacramenti est positio sacramenti ficta et mendax, seu cum praevisione deceptionis aliorum. Proinde non fit sacramentum, quia occulte deest vel intentio, vel praeterea materia aut forma valida.

Stricta est positio materiae et formae, cum manifestatione voluntatis conficiendi sacramentum, quam tamen minister non habet. *Minus stricta*, positio aut materiae aut formae solius cum illa manifestatione voluntatis, ut supra. *Impropria*, usus alius rei quae apparentiam materiae aut formae habet, eo fine ut quis censeatur sacramentum conficere.

Est *formalis* vel *materialis*, prout deceptio praevisa aliorum, qui putant confici sacramentum, intendatur vel solum permittatur.

Dissimulatio est positio ritus similis, sed sine intentione nec materia nec forma sacramenti, v. gr., benedictio loco absolutionis, eo fine ut minister occultet negationem sacramenti.

⁴ Regatiulo, *Sal Terrae* (1938) p.145

¹ Recatillo, *Cwn de Der. Canônico* H,35.

Simulatio stricta et minus stricta semper est illicita, quia continet mendacium graviter sacrilegum et nocivum⁹.

Sic nunquam licet consecrare vel panem non verum, vel verum forma invalida, vel sine vera intentione. Nec dare communicaturo hostiam non consecratam; in quo esset idololatria, non tamen simulatio confectionis sacramenti, sed simulatio administrationis.

Simulatio impropria per se probabiliter non est graviter illicita. Nam ritus sacramenti nec totaliter nec partialiter adhibetur, ideoque sacramento non fit iniuria; solum mendacium committitur, ut summum. Per accidens potest esse grave peccatum, v. gr., contra caritatem vel iustitiam respectu subiecti cui denegatur sacramentum.

Dissimulatio licet insta de causa; v. gr. dare benedictionem pro absolutione indisposito; —absolvere, adiecto tacite verbo *non*; —porrigere hostiam consecratam dicendo “Corpus Domini”... et statim eam retrahendo; —fictè consentire in matrimonio, v. gr., ex metu gravi; sic enim nihil ponitur essenziale sacramento, quod totum consistit in contractu seu consensu (S. Am.¹, 62).

In dissimulatione nec fit iniuria sacramento, nec committitur mendacium, sed solum occultatur veritas (S. Alf., 59). Grave peccatum potest esse contra caritatem aut iustitiam, ut supra.

16. Alia requisita ad valorem, a) *Minister actum externum ponat modo humano*. Sic, invalide baptizaret dormiens.

b) *Idem applicet materiam et pronuntiet formam*. Id certum est de baptismo¹⁰. Secus non verificantur verba *Ego te baptizo*... Idem dic de Eucharistia. Fere certum de confirmatione, extrema unctione et ordine; ex analogia. In matrimonio ab utroque contrahente ponitur materia et forma. Excipitur poenitentia, in qua materia, iuxta communioem sententiam, ponitur a poenitente, nam sunt actus ipsius; forma a ministro.

Plures ministri possunt valide unum idemque sacramentum conficere, modo singuli ponant totum id quod ad sacramentum requiritur, v. gr., concelebrare (c.803). Episcopum consecrare; omnes tres Episcopi sunt conconsecrantes, ita ut unusquisque vere consecret Episcopum¹¹, Idem dic de aliis sacramentis ex analogia. Tunc unum erit sacramentum, quia Christus, qui est unicus minister principalis, unum per plures efficit (S. Th., 3 q.67 a.6).

Unus idemque minister potest pluribus simul sacramentum conferre, v. gr., plures baptizare, absolvere, utendo forma plurali. Id extra necessitatem non licet (S. Alf., 29).

⁹ Prop.29 ab Innoc. XI damnata; Denz. 1170.

¹⁰ C. Sacram., 17 nov. 1916: AAS 8.479.

¹¹ Pius XII, 30 nov. 1944: AAS 37.131.

c) Minister subiecto a se distincto sacramentum conferrat. Id constat ex doctrina et praxi Ecclesiae et ex forma plurimum sacramentorum. *Innoc. III* nullum declaravit baptismum quem iudaeus in periculo mortis sibi ministraverat^M.

d) Adhibeat validam materiam et formam, cum necessaria unione; de quo supra.

Requisita ad liceitatem. Ad licitam confectionem et administrationem requiritur: 1.° Status gratiae. 2.° Licentia debita seu legitima deputatio. 3.° Observantia rubricarum. 4.° Attentio interna voluntariam distractionem excludens.

17. **Status gratiae**, quia sancta sancte tractanda sunt; et speciatim, quia minister personam gerit Christi, qui sanctissimus est, quem sanctitate imitari debet. Excusat a peccato necessitas ita urgens, ut ne actus quidem contritionis elici possit, ut si moribundus statim absolvendus est.

Sed ut minister gratia privatus *graviter* peccet, requiritur copulative quod sit ad hoc ordinatus; conficiat sacramentum; et solemniter.

a) Sit ad hoc ordinatus.—Hoc probabilius. Nam obligatio in ministro habendi sanctitatem, non oritur praecise ex ipsa sanctitate Christi et sacramenti, sed *ex consecratione ministri* ad sacramenta conferenda¹². Non ergo erit reus peccati mortalis laicus ministrans baptismum in mortali; neque nupturientes peccatores quatenus sacramentum matrimonii conficiunt, utique quatenus suscipiunt; neque simplex presbyter in peccato administrans confirmationem ex privilegio.

b) Conficiat sacramentum, non mere ministret aut aliud quid agat. Confectio et ministratio coincidunt in omnibus sacramentis praeter Eucharistiam.

Resolves. 1.° Probabilius, iuxta aliquos, non peccat graviter sacerdos ministrans communionem in mortali; quia in hoc nulla est sacramenti contactio, sed sola sacramenti iam confecti translatio in os alius, in quo non apparet tam gravis deordinatio, *S. Alfonsus*, n.35 valde probabilem vocat sententiam contrariam, quia talis sacerdos rtm sanctissimam indigne tractat. At utique eam *indignus* tractat, sed non ideo *indigne*. Itaque opinamur sacerdotem ministrantem communionem in mortali graviter non peccare, sed leviter.

Et quidem probabilius unicum veniale committit qui in mortali pluribus uno tractu Eucharistiam ministrat; quia singulae distributiones morahter unicam administrationem constituunt (*S. AtF.*, n.35).

2.° Non peccat parochus in mortali assistens matrimonio, quia non est minister confectionis sacramenti, sed solemnitatis.

u Decretal. 1.3 t.42 c.4.

3.º Neque Episcopus conferens in mortali tonsuram et ordines minores ac subdiaconatum, quae non sunt sacramenta.

4.º Neque presbyter sacramentalia conficiens in mortali. Neque subdiaconus et diaconus in missa solemni ministrantes.

c) *Conficiat sacramentum solemniter*, i. c. ritu ab Ecclesia praescripto. Sic probabilius; quia secus licet sit consecratus ad sacramenta ministranda, *non agit ut consecratus* (Lugone, d.8 n.150). Ergo non peccat graviter sacerdos ministrans in mortali baptismum privatum.

Conficere in mortali, non vi ordinis aut non solemniter, leve peccatum est.

Qui missam celebrat in mortali, iuxta S. Alfonsum, 35, quatuor peccata mortalia committit; quia indigne consecrat, indigne ministrat, sibi indigno ministrat, indigne suscipit; iuxta alios, tria; nos, cum Lugone, 161. admitteremus ut summum duo; quia indigne conficit et indigne suscipit; ceterum in confessione sufficit declarares *celebravi in mortali*.

Qui confessiones audit in mortali, iuxta plerosque, tot mortalia committit quot absolutiones praebet; quia singulae absolutiones sunt actiones moraliter distinctae, totidemque sacramenta; proinde totidem peccata. Sed probabiliter quot sessiones in confessionali habeat. Quia unaquaeque series censetur actio moraliter una”.

Gratia amissa recuperanda est ante confectionem sacramentorum *per confessionem*, si agitur de Eucharistia (c.807. 856); *per confessionem vel per perfectam contritionem*, si de ceteris sacramentis.

18. *Deputati*» seu *licentia* requiritur, quia confectio et administratio est ministerium divinitus Ecclesiae commissum. Ergo fieri nequeunt nisi a deputatis ab ipsa. Haec deputatio est *generalis* pro baptismo privato et matrimonio in casibus extraordinariis (c.742.1098); *specialis* pro ceteris sacramentis, ut dicitur.

19. *Ritus et caeremoniae* pro eodem fere sumuntur.

Eortasse ritus indicat totum modum legitimum peragendi actum cultus; caeremoniae singulas actiones ac gestus illum actum spectantes.

Essentiales versantur circa materiam et formam, et habent Christum auctorem; *accidentales* sunt ab Ecclesia instituti ad digniorem sacramentorum confectionem et administrationem.

In sacramentis conficiendis, administrandis et suscipien-

dis accurate servantur ritus et caeremoniae praecepti in ritualibus ab Ecclesia probatis (c.733 § 1).

In tota fere Hispania et America Hispana in usu est *Manuale Toletanum*. Per se adhiberi potest *Rituale Romanum*, ad quod hortatus est omnes Paulus V in *Brevi Apostolicae Sedis*, 17 iun. 1614. C. Rit., 6 nov. 1925, d.4397, Archiepiscopo Popayanensi (Colombia) respondit in illis regionibus *expedire* ut adhibeatur *Rituale Romanum*. Non licet pro arbitrio miscere rubricas unius et alterius. C. Rit., d.3654. Nec oporteret ut quisque uteretur uno in regione ubi in usu est alterum; haec enim singularitas admirationem gigneret

Poenae contra négligentes ritus et caeremonias sunt rendae sententiae (c.2378).

At quaedam caeremoniae non sunt *de praecepto*, sed solum *de consilio*, ideoque sub nullo peccato obligant; aliae sub levi, quaedam sub gravi. Id eruetur ex verbis et ex ipsa re.

Quisque suum ritum sequatur, i. e. latinum vel orientalem; et inter latinos, proprium: romanum, ambrosianum, bracharensem, etc.; salvis iis quae de Eucharistiae administratione ac receptione c.851 § 2, 866 statuuntur (c.733 § 2).

20. **Attentio** est applicatio mentis ad id quod agitur. Non est actus voluntatis, sicut intentio, sed intellectus. Non requiritur ad validam confectionem sacramenti, quia actus humanus vere ponitur etiam a distracto, sufficit enim ut ex voluntate deliberata procedat, i. e. ab intentione saltem virtual!. Distractio tamen voluntaria sine iusta causa erit peccatum leve; grave, si praevideatur periculum graviter errandi.

ARTICULUS II

SACRAMENTORUM ADMINISTRATIONE

Summarium: 1. Obligatio ministrandi.—2. Denegandi.—3. Gratuita administratio.

21. **Obligatio ministrandi sacramenta.** *Qui curam animarum habent*, tenentur de se sub gravi ex iustitia conferre sacramenta suis subditis rationabiliter petentibus expresse vel tacite (c.892.939).

Ex quasi contractu inito in officii susceptione, quo se obligarunt ad huius munia obeunda.

Curam animarum habent: a) Ordinarii (c.198); b) parochi et aequiparati, i. e. quasi parochus, vicarius oeconomus,

adiutor parochi inhabilis, iuxta ea quae ab Ordinario loci ei committantur; substitutus; c) cappellani militares iuxta peculiaria praescripta S. Sedis (c.451). Superiores religiosi tenentur ut parochi (c.514); probabiliter non ex iustitia, quia non constat de contractu, nec retributio eis datur; sed ex religione, ut videtur, aut ex obedientia.

Petitio erit rationabilis, si fiat: a) ad implendum praeceptum; b) vel ex necessitate manifestata consulendi conscientiae; c) ex mera devotione, ob spiritualem necessitatem.

Resolves. 1.º Graviter ergo peccat pastor animarum: a) si ministrare sacramenta recuset, etiam semel, serio petentibus ex praecepto aut necessitate; b) si frequenter ea neget petentibus ex mera devotione; c) si negatio cedat in infamiam aut magnam perturbationem petentis; d) si habitualiter tardum et socordem se ostendat, unde animarum detrimentum proveniat.

2.º Leviter si una alterave vice neget rationabiliter petentibus, non ex praecepto aut necessitate.

3.º Nihil peccat, si neget irrationabiliter vel indiscrete petentibus, v. gr., hora insueta, aut pluries in die scrupuloso confessionem petenti.

Necessaria ad saltitem ministrare tenetur etiam cum vitae periculo. Haec sunt baptismus et poenitentia, et extrema unctio pro iis qui nondum absoluti sensibus destituti sunt, et in peccato mortali praesumi possint.

Necessitas est: a) *Extrema*, cum quis versatur in periculo aeternae damnationis, quod superari nullo modo potest; in tali sunt parvuli nondum baptizati graviter decumbentes. b) *Quasi extrema*, si periculum damnationis nequit superari nisi aegerrime: in tali est, v. gr., haereticus in mortis periculo; peccator moribundus qui contritionem perfectam elicere non potest, quia nescit vel ignorat esse necessariam. Iuxta graves auctores, vix ullus fidelis adeo rudis censendus est, ut per gratiam Dei nesciat perfectam contritionem elicere (Cappello, 54). c) *Gravis* simpliciter, si nonnisi cum notabili difficultate possit periculum damnationis superare. </) *Levis*, quam quis facile superare potest sine aliorum auxilio.

Periculum vitae in ministro est *proximum* vel *remotum*; *leve*, *grave*, *gravissimum*; prout mors moraliter certo, vel probabiliter secutura praevideatur.

Ut pastor teneatur sacramenta necessaria ministrare cum proximo, gravissimo et certo vitae periculo, haec copulative requiruntur: 1.º Moraliter certa spes successus. Hinc non tenetur parochus

certo vitae periculo se exponere; *u*) si moribundus probabiliter est baptizatus, aut non in peccato mortali, aut contritionem perfectam elicere potest; *b*) aut si praevidet probabiliter se impeditum iri a sacramento ministrando; *c*) etiam attendendum est, ut puto, damnum spirituale quod reliqui subditi paterentur, si parochus periret.

Hic non videntur improbandi pastores qui e suis dioecesibus vel paroeciis fugiant tempore persecutionis, ut mortem evadant. Id enim et sanctissimi viri fecerunt, ut S. Athanasius l.

Idem dic, congrua congruis referendo, ubi agitur de gravi necessitate, et de periculo gravi aut probabili vitae aut sanitatis ministri.

Pastor non tenetur *per se* ipse sacramenta ministrare, nisi expresse et nominatim a subditis postuletur; potest illa *per alium* conferre.

Bened. XIV, *De Synod.*, 1.13 c.19 n.2, ex responsis S. Sedis concludit non posse parochum, minus autem Episcopum, recedere tempore pestis (CC 18 dec. 1576).

Curam animarum non habentes, ex caritate tenentur:

1. Sub levi generatim sacramenta ministrare rationabiliter petentibus, extra necessitatem; si id sine ullo incommodo possunt. 2.° Sub gravi in gravi necessitate, si possunt sine incommodo notabili. 3.° Sub gravi, etiam cum gravi incommodo et certo vitae periculo, si constat de vera necessitate et simul sit spes moraliter certa proximum salvandi, ut supra dictum est.

Extremae necessitati assimilanda videtur *communis* gravis, v. gr., quae est in peste, quia inter multos moribundos aliqui in extrema necessitate erunt (Cappello, 56).

Obligati., ministrandi poenitentiam et extremam unctionem c.892.939 statuitur.

22. Obligatio denegandi sacramenta. 1.° Quivis tenetur semper sacramenta negare *incapacibus*; nam sacramentum reapse non conficitur, et committitur abusus intrinsece malus.

2. Per se sub gravi debet ea negare *indignis*, i. e. capacibus illa recipiendi, sed qui nequeunt effectum percipere propter obicem peccati, sine voluntate emendationis: vel qui scandalo essent, si eis ministrentur. Td postulat: *a*) reverentia sacramentis debita: *b*) fidelitas ministri, ne sanctum det canibus (Mt 7,6); *c*) caritas, ne peccato recipientis coopertur, aut scandalo.

Ipse <le fujra capt.i se vindicat (*Brrt'iarii'nf.* 2 maii, homtl.).

Sed ut teneatur denegare, debet esse moraliter certus de indignitate. Minister inquirere debet et indicare de dispositione in baptismo adultorum, poenitentia, ordine et matrimonio (c.752.886.973 § 3; 1020). In confirmatione, Eucharistia et extrema unctione per se non tenetur positive inquirere, nam quivis praesumitur dignus, nisi aliud positive constet. Si de indignitate constat, emendatio probanda est, et quandoque de satisfactione praestita constare debet (c.855 § 1).

3.” Licet ex gravissima causa sacramenta ministrare indigne petenti; quia cooperatio ad huius peccatum erit *materialis*, quae ex causa proportionata permittitur; et aliunde fidelitas ministri non exigit denegationem, quando ex ea maiora mala orientur. Licebit: *a)* ne violetur sigillum sacramentale; *b)* ne grave scandalum oriatur, aut fidelium turbatio, ita ut hi a sacramentis recedant; *c)* ne diffametur occulte indignus, cum communi damno quod inde sequetur; et probabiliter etiam sine damno communi; *d)* probabiliter ob gravissimum damnum privatum ministri (Cappello, 60-62).

4.º Numquam licet, si petantur in odium fidei aut religionis contemptum; quia talis administratio esset intrinsece mala.

23. Haereticis et schismaticis. *Extra mortis periculum* neganda sunt sacramenta, etiam bona fide errantibus vaeque petentibus, nisi prius erroribus reiectis, ecclesiae reconciliati fuerint (c.731 § 2).

Neganda, non praecise quia indigni, materiales enim saepe digniores sunt catholicis, sed quia de corpore Ecclesiae non sunt; scandalum daretur, et foveretur indifferentismus religiosus.

Reconciliatio in foro *interno* reservatur S. Sedi; in *externo* ab Ordinario loci (non a Vicario Generali) vel eius delegato dari potest, facta errorum abiuratione et fidei professione coram absolvente ab excommunicatione et duobus testibus (c.2314 § 2).

In periculo mortis haereticus vel schismaticus; *a)* *sensibus destitutus* absolvi potest et ungi conditionate. Sic de schismaticis SO 17 maii 1916 ad 2: “praesertim si ex adiunctis coniicere licet cos implicate errores suos reiicere, remoto tamen efficaciter scandalo, manifestando scilicet adstantibus Ecclesiam supponere eos in ultimo momento ad unitatem Ecclesiae rediisse” (Cappello, *De poenit.* 195 (ed.5.)).

Quia SO dicit: *affirmative, praesertim*, non excluduntur alii casus. Scilicet, absolvi potest modo sit baptizatus, et non desit spes probabilis eum in bona fide versari et libenter ad-

missurum adiutorium sacerdotis, si sciret hoc esse necessarium.

b) Sensibus non destitutus, qui prudenter existimetur versari in bona fide: 1) si rationabiliter speratur eum errores abiuraturum, si moneatur, fiat haec monitio, et post abiurationem absolvatur et ungatur; 2) si prudenter timetur ne monitio sit inutilis, ne fiat; et tunc, praemissis praemitendis, iuxta aliquos absolvi et ungi potest

Haec sententia mihi videtur tuta in praxi, si contritus vel saltem attritus sit. et se ostendat paratum facere omnia ad salutem necessaria. *Ex parte validitatis* nihil obstat, Nam 1) tunc adest intentio, saltem implicita, recipiendi sacramenta, qualis in baptismo, poenitentia et extrema unctione sufficit; 2) adsunt actus poenitentiae requisiti, scilicet contritio et confessio, saltem generalis: se esse peccatorem, quod insinuari potest moribundo, ei suadendo ut doleat; 3) adesse potest fides supernaturalis.

Ex parte liccilitatis, ab Ecclesia non prohibetur: Nam 1) Ecclesia vult plus quam omnes hominum salutem. 2) SO 20 iul. 1898 ad quaestionem: “An aliquando absolvi possint schismatici materiales, qui in bona fide versantur”, respondit: “Cum scandalum nequeat vitari, negative; praeterquam in mortis periculo; et tunc efficaciter remoto scandalo”¹.

Obiicite: 1° C.731 § 2: Vetitum est sacramenta Ecclesiae ministrare haereticis etiam bona fide errantibus, caque petentibus; nisi prius, erroribus reiectis, Ecclesiae reconciliati fuerint.

Rcsp. *a)* Canon hic. sine dubio, non opponitur responso SO 20 iul 1898; *b)* non agit de mortis periculo, sed intelligi potest de regula générait, a qua recedi licet ob gravissimam causam, ut in casu.

Hoc confirmatur responso SO 15 nov. 1941 ad Visitatorem Apostolicum pro ucranianis in Germania: 1. Sacerdos catholicus commendatos sibi habeat schismaticos qui, deficiente ministro acatholico. catholicum vocent. Infirmos visitet, et praesertim in mortis periculo versantes ad orationem, contritionem et submissionem divinae voluntati excitet (c.1350 § 1).

2. Etiam in periculo mortis, ut sacramenta eis ministrentur, requiritur quod meliori quo fieri possit modo, pro adiunctis, *saltem implicite* errores rendant et fidei professionem emittant.

3. Bona fide errantibus iam sensibus destitutis sacramenta conferri possunt sub conditione, praesertim si coniicere liceat eos *implicite* saltem errores reicisse.

4 Semper curandum est ut scandalum vel suspicio intercon-

¹ Vfhmееisch, *Th. M.* III.105; Νοτ,ριχ, 297; Wovrrss, *Manuale Th. M.* II.478: Καπιεixo I-i'.

* *Collertar.* CPF 2012.

fessionalismi vitetur. Quo minus est periculum iti mora eo magis explicita retractatio errorum et fidei professio exigi debent.

5 Quoad sepulturam standum est c.1240. Sacerdos tamen sine veste sacra, sine ullo ritu sacro coram cadavere domi exposito preces privatim fundere, officii civilis causa funus sequi et in coemeterio apud tumulum orare poterit, remoto scandalo.

6. Pueri schismatici a parentibus oblato ut baptizentur *extra mortis periculum* generatim non sunt baptizandi, nisi probabilis spes sit catholicae educationis

Si schismaticus devotus viaticum petat a ministro catholico, qui solus adsit, per se negandum est; si ex denegatione periculum sit ne a bona fide inutiliter deturbetur, locus est epikeiae 5.

Resolves, Haeretici non facile petent sacramenta, quae ignorant aut detestantur ut superstitiosa. Parum ergo probabile est quod sensibus destituto prosit conditionata absolutio et unctio. Si sensibus valet, docendus esset in tantum ut, meliori quo fieri potest modo, veram fidem profiteatur; si propter adiuncta de hac re moneri nequeat, implicita petitio absolutionis ei suggeri potest; scilicet sacerdos interroget num velit ab eo luvari in assequenda vita aeterna quam Christus promisit; et servare omnia in hunc finem a Christo ordinata. Tunc eliciat cum eo actus fidei, spei, caritatis et contritionis perfectae, moveat eum ut se peccatorem declaret et a Deo remissionem culparum petat; et clam sub conditione potest eum absolvere (Noldin, 297).

Si dubium, etiam leve, sit de baptismo haeretici vel schismatici moribundi, praemissis actibus necessariis, in primis sub conditione baptizetur.

Obligatio ministrandi sacramenta acatholicis. a) *Obligatio iustitiae*, qua tenentur animarum pastores, se extendit tantum ad baptizatos et baptizandos pro Ecclesia Catholica (c.467 § 1; 731 § 2; 750.751), ceteri solum commendantur eorum curae (c.1350).

b) *Obligatio caritatis* in necessitate spirituali adest relate ad ea media quibus certo iuvare possint; proinde tenentur ante omnia eos excitare ad actus necessarios, et retractionem errorum. Si haec certo adsint, caritas obligat ad danda sacramenta. In dubio, caritas obligabit ad ulteriores conatus. Permanente dubio, certa obligatio dandi sacramenta acatholicis non videtur statui posse (Noldin).

24. Normae.—†. *Publico peccatori* neganda sunt, sive publice sive occulte petat (c.855 § 1). Nam deest causa ad-

⁴ *II Monitore* t.54 p.114 (1952).
Vkkmekksch. *Epii.* 11,16.

ministrandi, et ex administratione scandalum oriretur. Excipe poenitentiam.

Publicus peccator dicitur ille cuius indignitas communiter noscitur.

Publicus peccator non intelligitur quicumque reus peccati mortalis palam commissi coram multis; sed tantum reus peccatorum gravissimorum quae ex publica catholicorum conscientia a sacramentis recipiendis arcere debent. Sic concubinari, meretrices, vacantes officiis scandalosis aut impiis, excommunicati, manifesto infames, etc. (c.855 § 1; Regatillo, *Inst.* 11,82). Ad publicum peccatum quoad sacramentorum denegationem, requiri videtur specialis ipsius gravitas, et aliqualis perseverantia seu continuitas, vel ratione ipsius peccati, ut concubinatus; vel ratione scandali dati, ut in homicidio.

Publicitas absoluta est, si omnibus praesentibus moraliter nota est; *relativa*, si plerisque, quin tamen ad vulgi notitiam pervenerit. *Publice* petit, qui coram aliis, multis vel paucis; non tamen attenduntur pueruli et semifatui, aut non advertentes petitionem.

Quando publicus peccator desinat esse talis, pendet ex varietate sacramentorum et peccatorum. A sacramento poenitentiae nemo arcendus est qui serio et bene dispositus accedat. Extrema Unctio etiam publico peccatori sensibus destituto facile administrabitur. Eucharistia publice indignis non ministrabitur, nisi de eorum poenitentia et emendatione constet et publico scandalo prius satisfecerint (c.855 § 1). Ordo maiorem exigit probationem.

Si peccata non habent occasionem removendam aut satisfactionem dandam, ut blasphemia, peccator desinet censi indignus, si publice confessus fuerit, aut talis praesumi debeat. Si occasionem proximam habent aut scandalum reparandum, ut concubinatus, indignus censi debet generatim nisi prius occasionem removerit aut reparationem dederit.

De his plura ubi de communione.

Resolves, a) Probabilius non est negandum sacramentum, si delictum noscitur a plerisque c praesentibus, sed non ab omnibus, ita ut indignitas non sit absolute publica; quia peccator famam possidet apud ignorantes delictum. E contra, si sit absolute publica, negandum est, quamvis aliqui e praesentibus eam ignorent*. b) Probabilius concedendum, si delictum sit ignotum in loco, quamvis alibi publicum; nisi praevideatur ibi etiam brevi divulgatum iri'; nam ex administratione scandalum non sequitur, c) Si indignitas procedit ex solo delicto, quod non eget remotione scandali, satisfactione aut reparatione, sufficit confessio quae facile divulgatur, ut peccatori alia sacramenta ministrari possint; secus communiter exigenda

* SvAuz, d.67 secLS.

' Rscatillo, *Inst.* I. C. 11,782.

est prior remotio scandali, satisfactio vel reparatio, *d)* In dubio de publicitate delicti, sacramentum dandum est. Posita publicitate, in dubio de emendatione aut retractatione aut scandali remotione, potius differendum.

2. *Occulto peccatori'*, *a)* publice petenti non sunt neganda, nam diffamaretur {*Rit.* t.5 c.1 n.9). Excipe ordinem (c.970); nam bonum publicum exigit ut etiam hic ab ordinibus arceatur (S. AiX, 52); *b)* occulte petenti, deneganda (c.855 § 2), quia nec diffamatio nec scandalum inde sequitur; nisi indignitas ministro innotuerit ex sola confessione sacramentali; ob sigillum vel usum prohibitum notitiae confessionis in gravamen poenitentis (c.890).

25. *Gratuita administratio* (c.736).— Pro sacramentorum administratione minister nihil quavis de causa vel occasione, directe vel indirecte exigat aut petat praeter taxas de quibus, c.1507 § 1.

Quavis de causa seu motivo, ut nimii laboris, defatigationis, horae insuetae. In celebratione aut applicatione missae tamen admittitur titulus laboris extrinseci ad taxas augendas. Et etiam in aliis quae emolumenta secumferunt. si fideles petant specialia incommoda, ad quod itis non habeant, v. gr. assistentiam matrimonii hora quarta matutina (*Rega-Tii.i.o*, 1,613). *Quavis occasione*, seu praetextu vel circumstantia quae ad sacramentorum administrationem referatur. *Directe vel indirecte*; i. e., neque verbis aut signis exigat vel petat; *per se vel per alium*; neque *insinuatione*, quae habetur, si minister promptum vel tardum se ostendat; libenter vel aegre ferat, prout fideles oblationem tradant necne. *Jzxi-jat*, i. c. tamquam ius requirat, aut *petat* seu roget. Possunt percipi quae sponte dentur. Exigi queunt expensae a ministro factae ad administrationem, v. gr., sumptus itineris; nisi ex officio teneatur tales functiones obire, v. gr., Viaticum ministrare.

26. *Taxae* (c.1507). – Sunt emolumenta occasione functionum ecclesiasticarum solvenda.

Debentur r.r *iustitia*; eas negantes puniri possunt poenis arbitrariis. Exactio supra taxam punienda est et restitutioni subjicitur (c.463 § 2; 8349.240 Pauperibus ex toto vel ex parte condonandae sunt (c.463 § 4; 1235 5 2).

Taxae possunt etiam per legitimam consuetudinem statui (c.463 5 1) Si taxa legalis a consuetudinaria discrepet, haec praevalet quia magis particularis est, etsi sit quadragenaria tantum.

Aequum est ut taxae aliquatenus antiquae ab Episcopis augeantur; nam parochi qui altari deserviunt, cum altari participare debent, ut monet S. Paulus (1 Cor 9,13); et quidem congruo modo. Et si taxae ab Episcopis non augentur, ipsi parochi eas augent, ut experientia constat; quia id iustum putant; et sic magna varietas et quasi anarchia in taxarum exactione inducitur.

C A P U T V

De subiecto

Summarium: 1. Subiectum capax.—2. Requisita ad validam susceptionem.—3. Ad licitam.—4. Parvuli et amentes.

27. Subiectum sacramenti dicitur ille qui est capax recipiendi sacramentum eiusque effectum.

Subiectum sacramentorum est solus homo *viator*, i. e. dum in terris vivit. Constat ex S. Scriptura et traditione talem fuisse Christi voluntatem. Ratio convenientiae est quia solus homo viator est capax gratiae primae et augmenti gratiae, in praesenti providentia. Beati et in purgatorio versantes determinatam mensuram gloriae habent respondentem gratiae quam in vita mortali habuerunt. Damnati incapaces sunt gratiae, quia in aeternum sunt a Deo separati.

Subiectum capax recipiendi: a) baptismum est omnis et solus homo viator nondum baptizatus (c.745 § 1); b) confirmationem, omnis baptizatus nondum confirmatus (c.786); c) Eucharistiam, omnis baptizatus (c.853); d) poenitentiam, baptizatus post baptismum lapsus in peccatum (c.902); e) extremam unctionem, baptizatus, qui post usum rationis versetur in mortis periculo ob morbum vel senium (c.940 § 1); f) ordinem, baptizatus masculus nondum ordinatus (c.968); g) matrimonium, baptizatus habilis ad ineundum contractum matrimonialem (c.1035).

28. Requisita ad validam susceptionem. *Non requiritur fides nec probitas susipientis*; ut patet ex sensu Ecclesiae, quae semper habuit pro valido sacramentum in haeresi susceptum, iuxta ritum substantialem. Excipitur poenitentia, ad cuius valorem requiruntur boni actus poenitentis.

Requiritur baptismus pro reliquis sacramentis, quia est sacramentorum ianua (c.737).

Intentio in infantibus et aequiparatis non requiritur ad sacramenta recipienda quorum sint capaces; nam incapaces

sunt actus voluntatis. Supplet voluntas ministri, qua nomine Christi et Ecclesiae agit; quae voluntas a Christo et Ecclesia rata habetur, quia sacramentum confertur per modum beneficii. Est de fide quoad baptismum (*Trid.* ses.7 c.13). Certum quoad confirmationem et Eucharistiam, ex praxi antiquissima Ecclesiae. Certum quoad ordinem E

Intentio requiritur in adultis, seu voluntas recipiendi sacramentum; quia Deus non vult adultos sanctificari et justificari sine ipsorum voluntate.

Non sufficit *admissio mere externa ritus sacramentalis*, cum dissensu interno quoad susceptionem sacramenti, i. e. *ficta sacramenti susceptio*, iuxta communem sententiam. Pauci tamen opinantur hanc fictam susceptionem valere in sacramentis quae characterem imprimunt, nixi dicto Innoc. III. *Decretal.* 1.3 t.42 c.3, quod parum movet.

Requiritur *actus positivus voluntatis*, non sufficit voluntas *neutralis*, qua quis nec vult nec non vult, sed mere passive se habet; quia non convenit dona Dei conferri ei qui non positive velit ea recipere*. Eucharistia ab adulto recepta sine intentione, non sacramentaliter sed mere materialiter reciperetur, ita ut effectum gratiae non produceret, etsi sine peccato reciperetur.

Receptio in quam quis consentit *ex metu*, valet; nam metus non tollit voluntarium. Excipe matrimonium (c.1087).

Classis intentionis. *Idualis* omnium optima est, sed non requiritur. *I'irtualis* requiritur in poenitentia, si respiciuntur actus poenitentis, scilicet contritio et confessio, qui necessarii sunt tamquam materia *ex qua*, vel saltem tamquam conditio praerequisita; non autem si sola respicitur absolutionis receptio. Et in matrimonio, quatenus contrahentes, ut ministri, conficiunt, non quatenus suscipiunt sacramentum. Nec virtualis requiritur, quando contrahunt seu conficiunt matrimonium per procuratorem.

Habitualis sufficit per se, i. e. semel habita et non retractata. Nam intentio in recipiente ideo tantum requiritur, ne dicatur ille sanctificari praeter eius voluntatem; quod dici nequit, si intentionem habitualement habet.

Habitualis explicita requiritur in Eucharistia extra viaticum, iuxta communioem sententiam, quia in voluntate Christiane vivendi non includitur voluntas *toties et tali tempore*

1 ÎUs'ffP. XIV, Const, *Eo quaovuis*, 4 maii 1745 a.l.

2 S. Th., 3 q.68 a.7. Vide quoad baptismum c.745 § 2,2.º; 752; quoad poenitentiam, 751. t.4 c.1 n.24; quoad extremam unctionem, c.043.

communicandi. Hinc adultus materialiter non sacramentaliter recipit Eucharistiam, si eam inscius sumat³. At iuxta aliquos, sufficit implicita, quia Eucharistia est sacramentum permanens, ita ut numquam possit invalide recipi, sed solum infructuose⁴. In viatico sufficit *habitualis implicita*, iuxta communioem sententiam; quia in voluntate Christiane moriendi includitur voluntas recipiendi viaticum.

Pro baptismo sufficit *habitualis implicita*, quae contineatur in voluntate suscipiendi Christianam religionem. Iuxta graves theologos, etiam quae contineatur in voluntate facienda omnia necessaria ad salutem, ideoque in contritione et attritione. Nemo tamen, nisi in mortis periculo, baptizari debet cum hac secunda intentione; et sic baptizatus rebaptizandus est, servatis servandis.

Pro confirmatione et extrema unctione sufficit *habitualis implicita*, iuxta communem sententiam, contenta in voluntate catholice vivendi et moriendi.

Pro absolutione recipienda sufficit *habitualis implicita*, in actibus poenitentis. Sic absolvi potest dormiens vel sensibus destitutus.

Pro ordine, requiritur *habitualis explicita*, quia per eum novus status vel novae obligationes suscipiuntur; iam vero voluntas eas suscipiendi non includitur in voluntate vitae christianae, neque in alia generali.

Pro matrimonio, *quatenus est contractus*, qui conficitur a nupturientibus per se ipsos, requiritur intentio saltem *virtualis*. Si conficitur per procuratorem sufficit *habitualis explicita*, semel posita et non retractata quando matrimonium celebratur. *Quatenus est sacramentum*, quod conficitur et recipitur a contrahentibus, sufficit intentio *habitualis implicita* in voluntate contrahendi: nam inter baptizatos sacramentum est contractus ipse (c.1012 § 1).

Posita intentione suscipiendi sacramentum, et non retractata, valide illud recipitur, etiam a non sui compote, ut dormiente, in amentiam lapso. Id de baptismo docet INNOC. IIT, *Decretal.* 3 t.42 c.3.

Intentio *interpretativa* non sufficit, illa scilicet quae numquam habita est. sed haberetur, si de re cogitaretur; nam actus voluntatis reapse non existit.

Nec obstat c 943: extrema unctio absolute conferenda est illis infirmis, qui cum suae mentis compotes essent illam verisimiliter petiissent.

» S. Th., 3 q.50 a.3 id 3.

4 D'Annibale, *Summula* p 3,257.

Nani canon non dicit qui illam verisimiliter *voluissent*, sed *petiissent*. Atqui qui sui compos verisimiliter petiisset, plus minusvt explicite voluit, aut saltem implicite.

Scrupulosi, qui de intentione anguntur, omnem sollicitudinem deponant, certi quod sufficientem intentionem habuerunt

29. Requisita ad licitam receptionem. Requiritur.

a) in sacramentis mortuorum actus attritionis, si adultus peccata actualia habeat. Qui poenitentiam sine attritione suscipit, graviter peccat, etsi tantum venialia habeat, quia sacramentum reddit invalidum ex sententia communiori. Item qui reus peccati mortalis recipit baptismum sine attritione, quia cum frustrat fine suo gravi, i. e. remissione peccatorum mortalium; qui reus peccati venialis tantum, sine attritione suscipit baptismum, remissionem venialium non recipiet, sed veniale tantum peccatum, ut summum, committit.

b) In sacramentis vivorum sub gravi requiritur *status gratiae*; ne sacramentum suo effectum frustretur. Et quidem per absolutionem recuperatus, si agatur de Eucharistia, exceptis casibus, de quibus suo loco agemus (c.856); si de reliquis, sufficit per contritionem perfectam recuperatus; sed suadendum est peccatori ut confessionem praemittat. *Certitudo de statu gratiae* probabiliter non requiritur; sed solida probabilitas videtur sufficere, etiam in eo qui peccatum grave certo commisit; nam certitudo in hoc difficulter haberi potest nisi per absolutionem, et proinde non sine incommodo gravi, ad quod subeundum non obligat reverentia sacramenti, nisi in Eucharistia suscipienda ab eo qui post ultimam confessionem peccatum mortale commisit.

c) In omnibus sacramentis, observantia rituum.

d) Ne petantur ex ministro indigno, i. e. qui peccaturus praevideatur in eis ministrandis, sine sufficiente ratione; nam caritas vetat ne ministro occasionem peccandi praebeamus, vel eius peccato coopcremur: quandoque idem vetat scandalum aut periculum perversionis. Iusta de causa licebit.

Licite quis sacramenta peteret ab indigno: *a)* si agitur de infirmo; *b)* si urget praeceptum confessionis aut communionis; *c)* aut immineat periculum relapsus; *d)* aut aliter quis deberet manere in statu peccati etiam per paucas horas; *e)* aut diu carere debeat communione aut confessione; *f)* ad lucranda indulgentia; *g)* ad celebrandum, etiam ex sola devotione; *h)* si egeas perito directore, et alium non habeas; *i)* si vis missam applicare pro defuncto; *j)* oh quamvis iustam causam peti possunt ex eo cuius est vi officii illa ministrare, v. gr., parrocho (S. Alf., 89).

A ministro excommunicato, suspenso vel interdicto, ante sententiam, licet sacramenta petere ex qualibet iusta causa;

post sententiam, in solo mortis periculo licet petere absolutionem sacramentalem; et, si alii ministri desint, etiam cetera sacramenta et sacramentalia; idem dic de excommunicato vitando (c.2261; 2275,2.º; 2284), et de deposito aut degradato; et de publice apostata, haeretico vel schismatico; sed habenda est ratio scandali et periculi perversionis δ.

Recipere sacramenta ab indigno sine causa, iuxta S. Ligorium aliosque, esi *grave* peccatum; iuxta alios *leve*. Haec nobis cum Capl-EELO, n.79, videntur; *a)* gravius vel levius est, pro indignitate ministri; *b)* *grave*, recipere ab apostata, haeretico aut schismatico, excommunicato vitando, aut censurato post sententiam, aut irregulari (c.968 § 2); *c)* *leve* accipere communionem et poenitentiam ab indigno, qui ea iam actu ministrat aliis, quia probabiliter unum peccatum committit minister pluribus eam ministrando uno actu vel sessione.

Parvuli et perpetuo amentes capaces sunt suscipiendi baptismum, confirmationem, Eucharistiam et ordinem; non tamen omnia eis conferuntur.

Amentes facti post usum rationis, ad validam susceptionem sacramentorum, necesse est ut ante amentiam intentionem habuerint et non retractaverint. De singulis sacramentis infra dicetur.

Semiamcetes per se a sacramentis non sunt arcendi. Baptismus etiam extra mortis periculum eis conferri debet, nec tanta in ipsis instructio requiritur, quanta in aliis. Confirmatio administrari potest, sine tanta instructione. Absolutio, in dubio de sufficiente usu rationis vel dispositione, concedatur sub conditione: in periculo mortis, in Paschate. quoties dubie grave peccatum confessi sunt; imo pluries etsi sola levia declaraverint (S. Alf., 452). Eucharistia in mortis periculo, in Paschate, pluries, si devotione praestant (S. Alf., 303). Extrema unctio, sub conditione, si dubitatur de usu rationis, tam nunc quam alias habito. Ordo eis non conferatur Matrimonium inire possunt, si substantiam contractus intelligent; eis tamen saepe dissuadendum est.

- SO 7 lut 1864: Co). CPF 1257.

TRACTATUS II

De sacramentis in specie

TITULUS I

De baptismo

Summarium: 1. Notiones.—2. Materia et forma. -3. Minister.—4. Siibiectionum,—5. Ritus et caeremoniae.—6. Patnni.—7. Tempus et locus.—S. Adnotatio et probatio.

Auctores initio citati. Assemani, *Codex liturgicus* t.1 *De catcchum\itis*; t.2 *De baptisnto*; D'Alès, *Dc baptismo*, trat. dogmat. (Paris 1927); Cappello, *Dc sacramentis* vol.1 cd.S.® (Taurini 1945); Coronata. *Dc sacramentis* vol.1 (Taurini 1943); LensErz, *De sacramento baptismi* (Romae 1942); Mersch, *Thco logic du Corps mystique* vol.2 (Paris 1946); SoiA, *Dc sacramento baptismi* (ex *Sacrae Theologiae Summa* vol.4, Matriti 1953).

CAPUT I

Notiones

Summarium: 1. Definitio 2. Necessitas.— 3. Effectus—4 Classes.

30. **Baptismus** a βαπτίζω (abluere) est “sacramentum regenerationis per aquam in verbo”¹; seu sacramentum quo, per ablutionem aquae sub expressa invocatione SS. Trinitatis, homo spiritualiter regeneratur, et persona in Ecclesia Christi constituitur (c.87).

Primum sacramentum est, sacramentorum ianua et fundamentum, quia sine eo cetera nequeunt valide recipi (c.737).

Institutum a Christo, iuxta aliquos, quando Nicodemus dixit: *Nisi quis renatus fuerit e.r aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei* (Io 3,5). Iuxta alios, cum \postolis ait: *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti* (Mt 28,19). Iuxta plures, cum ipse a Ioanne fuit baptizatus (Mt 3,16 s.).

¹ *Catechism. Rom.* p.2 c.2 n.S.

31. **Necessitas** (c.737 § 1). Est omnibus necessarius in re vel in voto. Necessitas exprimitur citatis verbis Christi ad Nicodemum. Et de fide est (*Trid.* ses.7 c.5).

Necessarius necessitate medii. Id est sine quo salus nullo modo obtineri potest, etsi inculpabiliter omittatur, quia est medium indispensabile ad finem.

Adultis est necessarius *necessitate quoque praecepti*, quia hi ex praecepto caritatis in se ipsos tenentur adhibere media necessaria ad salutem.

In re, i. e. actu seu vere susceptus; vel *in voto* seu desiderio vel intentione illum suscipiendi, quae implicite continentur in actu caritatis Dei vel contritionis perfectae. Nam hic actus includit voluntatem generalem omnia divina praecepta adimplendi et adhibendi omnia media ad salutem necessaria.

Infantes, quia incapaces sunt voti, solum possunt salvari per baptismum in re, aut per martyrium; adulti etiam per baptismum in voto.

32. **Effectus**, a) Remissio omnis peccati, sive originalis, quod omnes homines ab Adamo contrahunt; sive actualis seu personalis, quod quisque propria voluntate committit. Baptismus principaliter ordinatur ad delendum originale, consequenter ad omnia, nam haec opponuntur vitae seu generationi spirituali, qui est finis baptismi primarius.

b) Remissio omnis poenae; aeternae, quae cum peccato mortali remittitur; et temporalis, quae, etiam remissa culpa et poena aeterna, manere potest.

c) Gratia sanctificans et sacramentalis, cum virtutibus infusis ac donis.

mae impressum, per quod homo consecratur ovis Christi.

Ingressus in Ecclesiam Christi. Per baptismum homo constituitur persona in Ecclesia Christi, cum omnibus Christianorum iuribus et officiis: nisi quoad iura obstat obex ecclesiasticae communionis vinculum dirumpens (apostasia, haeresis. schisma) aut censura (c.87). Baptismus ergo semper facit subditum Ecclesiae catholicae *quoad obligationes*, etsi in infantia recipiatur, sicut sine voluntatis consensu infantes auctoritati parentum subsunt; etiam *quoad iura*, nisi in ipsa susceptione ponatur obex, ut si adultus voluntarie baptizetur in secta acatholica (c.985,2.0).

Ad hos effectus obtinendos, praeter characterem et ingressum in Ecclesiam, requiritur in adulto peccatore *attritio*;

etiam ad remissionem culpae venialis; posita attritione, remittuntur peccata et poenae ope baptismi. De peccato originali attritio et contritio proprie haberi non potest, quia non propria voluntate contrahitur; haberi potest displicentia.

33. **Classes baptismi.** Triplex: *fluminis*, *flaminis*, *sanguinis*.

Fluminis seu aquae est sacramentum baptismi, quod definivimus, unicus baptismus verus. Talis intelligitur in iure, ubi baptismus memoratur.

Flaminis est baptismus desiderii, quod implicite continetur in actu caritatis Dei vel contritionis perfectae, qui quasi flatu Spiritus Sancti infunditur. Effectum producit ex opere operantis tantum.

Sanguinis est martyrium, i. e. mortis vel mortalis passionis perpassio pro fide aut alia virtute Christiana. Hoc gratiam confert instar sacramenti, seu *quasi ex opere operato**; non praecise quatenus continet caritatem perfectam: sic enim non distingueretur a baptismo flaminis³. *Non ex opere operantis* seu vi meriti vel dispositionis patientis; sed ex divino privilegio et promissione.

Baptismus fluminis appellatur *solemnis*, si ministratur cum omnibus ritibus et caeremoniis Ritualis; secus non *solemnis* seu *privatus* (c.737 § 2).

CAPUT II

De materia et forma

Summarium: 1. Materia remota valida et licita.—2. Proxima valida et licita.—3. Forma.

34. **Materia remota valida** est omnis et sola aqua vera naturalis (c.737 § 1). Id de fide est ex verbis Christi: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto...**

Vera et naturalis est quae oxigenio et hydrogenio componitur, natura vel arte combinatis.

Quidam, ut WouTERS, 52, materiam dubiam putant aquam ex oxigenio et hydrogenio arte chimica compositam. Sed ratio solida dubitandi non est. Talis enim aqua *naturalis* dicen-

* S. Tu., *In IU* c.14 q.3 a.3 q.3.

• S. Alf., 1.6 n.98.

i Trid. ses.7 c.2; de Bapt.

da est, quia ex usu communi ut vera aqua habetur, sicut quae in natura invenitur².

Valida est quae ex usu et communi hominum aestimatione aqua censetur.

Certo valida aqua fontium, fluminum, maris, pluviae, nivis vel glaciei liquefactae, vaporis condensati, mineralis—mixta cum alia re, modo aqua certo praedominetur — putrida quae magnum et valde iniucundum odorem exhalat — distillata post infusionem rosarum vel foliorum —. Sive frigida sive calida (*Rit.* t.2 c.1 n.7).

Certo invalida materia: saliva, sudor, lacrymae, vinum, cerevisia, ms densum (*caldo*), succus ex floribus, foliis vel radicibus expressus.

Dubie valida, ius tenue, lixivium (*lejta*), aqua ex sale soluto (*salmuera*), nix et glacies non soluta.

35. **Licita**, extra necessitatem in baptismo solemni, sola aqua pura, munda et ad hoc benedicta (c.757 § 1).

1) *Benedicta* Sabbato Sancto vel Sabbato ante Pentecosten. Fons baptismalis benedici debet utroque Sabbato, nec praxis contraria tolerari debet (C. Rit. d.3331); et in omnibus ecclesiis paroecialibus. Tamen in ecclesiis in quibus celebratur vigilia paschalis a Pio XII instaurata, permittitur ut omittatur fontis benedictio in vigilia Pentecostes 5. Parochus qui duas paroecias regat, deleget sacerdotem qui fontem in una benedicat; si id non possit, partem aquae benedictae in una transferat in alteram (d.4005.4057). Si in aliqua non celebrantur officia, fons ne benedicatur.

2) *Cum oleo et chrismate* benedictis ab Episcopo ferta V in Coena Domini immediate praecedenti. Si olea recentia non habeantur, fons Sabbato Sancto et ante Pentecosten benedicatur sine oleorum infusione, quae deinceps privatim fiat, precibus omissis; si vero aliquis baptizari debeat ante receptionem recensum oleorum, tunc in ipsa benedictione solemni infundantur olea vetera (d.3879).

3) Si aqua consecrata est corrupta, ne adhibeatur; nova consecratur; quod si fieri non possit, praeferenda est munda non consecrata e.

4) Si aqua sit congelata, liquefiat; si ex parte tantum sit glaciata, aut sit nimis frigida, addi potest parum aquae calidae non benedictae (*Rit.* t.2 c.1 n.7).

5) Si sit periculum morbi, maxime in baptismo intraute-

VruMTEtSCH, Epu 11,42
SO 17 apr 1839 Col CPF 835.
S. Th. 3 n.66 a.4 ad 2
C. Rit. U ian. 1952: AAS 44,50,
SO 17 apr 1839: Col. CPF 883

rino, licet addi aquae bichloratum mercuricum, corrosivum, in proportione 1 pro 1.000 7.

6) Si aqua consecrata tam imminuta fuerit, ut minus sufficiens videatur, alia non consecrata admisceatur minori quantitate (c.757 § 2).

7) Si corrupta fuerit aut effluxerit, aut quovis modo defecerit, parochus in fontem bene mundatum et nitidum recentem aquam infundat, ac iuxta proprium ritum benedicat (§3; *Rit.* t.2 c.8).

8) In baptismo privato licita est aqua non consecrata, sed praefertur consecrata, si commode haberi potest (S. Ai.f , tr.14 n.8).

36. **Materia proxima valida**, seu usus vel applicatio aquae; est sola *ablutio* a ministro facta (c.757 § 1), i. e. talis applicatio, qua iuxta communem aestimationem, homo dicatur vere ablutus seu lotus; non, v. gr., potatio.

Validus est baptismus *per infusionem*, aut *per immersionem* vel *per aspersionem*, aut per modum mixtum ex infusione et immersione vel aspersione (c.758).

Ablutio requirit: tz) Contactum *physicum immediatum* aquae et corporis.

Nullus esset baptismus in veste; dubius super secundinam, i. e. membranam quae ante partum corpus infantis involvit.

z) Contactum *successivum* ita ut aqua fluat; si solum fiat unctio in fronte, per pollicem aqua madefactum, baptismus iteretur sub conditione 8.

c) Abluatur caput vel frons saltem; baptismus collatus in alio membro minus principali, ut brachio, dubius est et iterandus. In crinibus qui caput operiunt, non qui pendent, speculative validus censetur, quia capilli, sicut pellis, ad caput pertinent. Sed quoniam aliqui dubitant, repetendus est sub conditione. Quando baptizandus comam habet abundantem, haec manu separetur, quo facilius aqua pellem tangat. Vel potius sic fiat ut aqua super frontem aliquatenus fluat.

d) In alia parte principali, ut pectore, dorso, valet; tamen propter paucos dubitantes licite iteratur (S. Al f., 107): de obligatione iterandi non constat*.

Nec obstat c 746,3: si infans (seminatus) aliud membrum emisit (nnn caput), et periculum immineat, in illo baptizetur sub con-

* SO 21 nuet. 1901: Col CPF 2121.

• SO 14 dec. 1898: Col. CPF 2028.

• Svar k 7, q.68 d.25 a. 11; Rx ga Til l o, *Casos* JT,46.

ditione, at tunc natus vivus rebaptizetur conditionate. Id inquam, non obstat, quia probabiliter subiectum capax baptismi est solus iani natus; talis autem censetur qui caput emisit, non qui tantum aliud membrum. Ideo baptismus sic collatus in capite seminati non itere-
tur, utique si in alia parte conferatur.

37. **Materia proxima licita est ablutio per infusio-
nem aut per immersionem aut per ablutionem mixtam ex utra-
que, iuxta modum magis usitatum secundum Ritualia diver-
sarum Ecclesiarum (c.758).**

In 'Ecclesia latina plerumque fit per infusionem, in ritu ambrosiano per immersionem.

Per aspersionem prohibetur, quia periculum est ne aqua subiectum non tangat.

Trina infusio in modum crucis, In *Rit. Rom.* t.2 c.2 n.19, praescripta, non requiritur ad validitatem, sufficit una, imo neque una *in modum crucis* requiritur ad valorem. In baptis-
mo privato suadetur trina.

38. **Forma ex eodem Rituali est: *Ego te baptizo in no-
mine Patris et Filii et Spiritus Sancti.***

Ad valorem requiritur et sufficit quod exprimantur: bap-
tizans, baptizandus, actus praesens baptizandi, tres divinae
Personae earumque unitas. Non tamen requiritur pronomen
ego, quia in verbo *baptizo* implicitum est. Nec nomen bap-
tizandi, v. gr., *Petre*; sed utique pronomen *te*, vel quid aequi-
valens, ut *Excellentiam Festram*.

Certo invalida est forma, si omittatur unum ex illis su-
pra memoratis, vel contrarium exprimatur. *Dubie valida*, si
omittatur utraque particula *et*; vel praepositio *in*; vel distincte
non exprimantur singulae Personae Trinitatis. *Certo valida*,
si solum omittatur primum *et* (CC 12 sep. 1801).

Valida declarata fuit a SO 13 mart. 1817 hacc forma: *En te
baptismo en nome do Padre e do Filho e do Espirito Santo*; et 31
iul., 3 aug. 1889 hacc: *Ego te baptigho in nomine Patri et Firii et
Firilui Sancti*; et sic baptizatos dixit non esse inquietandos (Coi.
CPF 722,1714).

Valet: *Ego te baptizo in nomine Patris et Filius et Spiritus
Sanctus*; vel ... tu nomine *Patris et Fit et Spiritus Sanctus*

Ambigua formula, seu quae sine mutatione substantiali verbo-
rum potest habere sensum verum vel falsum, valida vel invalida
est. prout sit intentio ministri Id declaravit Papa Zacharias de for-
ma *Ego te baptiso in nomine Patria et Filia et Spiritu Sancta* "

Ambigua est. si addatur nomen B. M. Virginis; si id fiat ex im-

prudenti devotione, valet; secus, si cum intentione conferendi baptismum etiam in nomine Matris Dei (S. Th. 3 q.60 a.80).

Alias formulas vide apud Coronata, *De Sacram.* 1,110-14.

Valori non obstat error in nomine vel sexu baptizandi. Quia minister vult praesentem creaturam humanam baptizare II.

Valet probabilius baptismus, si quis proiciat infantem in fluvium, et simul verba pronuntiet Certo, ut videtur, si eum submittat aquae e tecto defluenti. Non valet, si unus minister abluat, alter formam proferat; nam sic non verificatur forma "Ego te..."

CAPUT III

De ministro

Summarium: 1. Ad validitatem.—2. Ad liceitatem.

39. Minister. *Quoad valorem* est quilibet homo, rationis compos, etiam femina et infidelis (c.742).

Nam cum baptismus sit maxime necessarius ad salutem, voluit Christus ut a quovis posset valide conferri, ut ex perpetua traditione ac praxi constat.

40. Quoad liceitatem, minister baptismi *solemnis*:

I. *Ordinarius*, vi ordinis principaliter deputatus ad baptizandum, est sacerdos.

Ratione jurisdictionis: a) ius baptizandi, seu baptismi collatio, reservatur parochi vel alii sacerdoti de parochi aut Ordinarii loci licentia, quae in casu necessitatis legitime praesumitur.

Haec necessitas videtur late accipienda; v. gr., quando parochus abest, vel impeditur, vel secus baptismus diutius differendus esset, vel parochus solet libenter permittere ut alius baptizet (Cappello, 1,137).

b) Quisque baptizetur a proprio parochi et in propria paroecia. Etiam peregrinus, si facile et sine mora possit in propriam paroeciam transferri; secus peregrinum quivis parochus in suo territorio potest solemniter baptizare (c.738).

In alieno territorio nemo potest baptizare ne suos quidem paroecianos vel dioecesanos, sine licentia Ordinarii vel parochi illius territorii (c.739).

n Regatileo, *Casos* IT.53.

u Suarez, q.66 d.20 a.4 s.3 n.5.

n C. Sacram., 17 nov. 1916: AAS 7.478.

Ubi paroeciae vel quasiparoeciae non sunt constitutae, statuta aut consuetudo determinabunt cui competat baptismus (c.740).

Adultorum baptismus, ubi commode possit, ad loci Ordinarium deferatur, ut, si voluerit, ab eo vel eius delegato solemnius conferatur (e.744).

2. *Extraordinarius*, vi ordinis secundarie deputatus ad baptizandum solemniter, est diaconus; qui tamen sua potestate ne utatur sine loci Ordinarii vel parochi licentia, iusta de causa concedenda: quae, ubi necessitas urgeat, legitime praesumitur (c.741).

Sic, licentia dari potest diacono, si parochus aegrotet, aut sit nimis occupatus nec praesto sit alius sacerdos; vel ut diaconus baptizet fratellum aut sobrinum suum etc.

Diaconus eundem ritum observabit atque presbyter, sed nequit aquam et salem benedicere; utetur benedictis a sacerdote (*Rit.* t.2 c.2 n.27).

41. Minister baptismi privati est quivis homo, servata debita materia, forma et intentione; adhibitis, quatenus fieri possit, duobus testibus, aut saltem uno, quibus collatio probari queat.

Si adsit sacerdos, praeferatur diacono; hic subdiacono, clericus laico, vir feminae, nisi pudor aliud suadeat ut in baptismo feminae per immersionem, vel si femina modum baptizandi melius norit quam vir.

Patri aut matri prolem suam baptizare non licet, nisi in mortis periculo, quando alius praesto non est qui baptizet (c.742).

Hic ordo intelligitur de ministris catholicis. Acatolici, etsi clerici, postponendi sunt"; item clerici censurati post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam. Ordinis mutatio culpa gravis non est, nisi forte praeferatur acatholicus, aut laicus sacerdoti; quod tamen severius dictum putat VERMEERSCH, n25.

Ratio quare pater aut mater suam prolem baptizare prohibeatur, ante Codicem quaerebatur ex cognatione spirituali quam maritus cum uxore contraheret, vi cuius iam actum conjugalem exerceere prohibebantur; sed cum hodie cognatio non oriatur inter baptizantem et parentes baptizat! (c 768), sola restat ratio indecentiae ut in eadem persona paternitas naturalis et spiritualis coniungatur.

Curet parochus ut fideies, praesertim obstetrices, medici et chirurgi rectum baptizandi modum probe ediscant (c.743).

Vide allocut. Pii XII ad obstetrices italas 29 oct. 1951: AAS 43,835.

CAPUT IV

De subiecto

Summarium: 1. Subicctuin capax.—2. Infantes.—3. Adulti.

42. Subiectum capax baptismi iecipiendi est omnis et solus homo viator, nondum baptizatus (c.745 § 1).

Iuxta sententiam aliquatenus probabilem, requiritur ut sit iam natus seu membrum distinctum societatis humanae; quia baptismus est sacramentum regenerationis. Ideo in ventre matris baptizatus, rebaptizari debet post ortum sub conditione (c.746 § 5).

Valide baptizantur phircs simul forma plurali: *Ego vos baptizo...* At non licite, nisi in mortis pcriCulo, aut quando non est tempus ad singulos separatim baptizandos.

Parvulus seu *infans*, quoad baptismum, dicitur qui nondum usum rationis adeptus est: cique accensetur amens a nativitate, cuiusvis aetatis; *adultus*, qui usu rationis pollet, idque satis est ut suo quisque animi motu baptismum petat et ad eum admittatur (c.745 § 2).

43. In utero clausus nemo baptizetur, donec probabilis spes sit ut rite editus baptizari possit (c.746 § 1).

Spes haec sit moraliter certa, propter summam baptismi necessitatem.

Nondum plene natus, cui periculum mortis immineat: a) Si iam caput emiserit, baptizetur in capite, absolute; nec postea rebaptizandus est sub conditione, si vivus plene nascatur (§ 2). b) Si aliud membrum emiserit, in illo sub conditione baptizetur: *si potes baptizari*; et si natus vixerit, rebaptizetur conditionatc: .o *non es baptizatus* (§ 3).

44. Ex utero extractus. *Operatio caesarca* est exscisio ventris et uteris mulieris gravidae ad extrahendum letum, qui aliter in lucem edi non potest.

Iuxta Plinium, *caesarca* dicitur, quia per eam extractus est Scipio Africanus, qui primus cognominatus fuit *Caesar*, “a caeso matris utero dictus”³.

¹ Lehmkuhl, *ThcoL Mor.* 11,102.

³ Cangiamila, *Embriologia sagrada* (Madrid 1774). Additiones part. prim.

Laparatomia exscisio ventris ad extrahendum fetum ectopicum, seu extrauterinum.

Symphyscotomia, sectio articulationis pubianae, ut ampliatur pelvis et sic partus fieri possit vel facilius.

Pelviotoniia est, praeter symphyseotomiam. sectio unius ex ossibus pubis et unius vel utriusque ossis ex ischione, in eundem finem.

Hae operationes non 'icent, si ex eis mors matris valde probabiliter sequatur³. Etsi periculum mortis pro matre non sit, nequit tamen operatio proponi vel fieri ante tempus quo fetus extra matrem vivere possit, quod plerumque est septimus mensis a praegnatione. Non nisi a peritis fiant.

Antequam fiant, operator debet fieri certior utrum fetus mortuus sit an vivat: signuin mortis certum nullum est nisi generatim putrefactio.

Operatio caesarea hodie non frequens periculum mortis matri creat, minus dolorosa et celerior est quam partus⁴. Licet ergo ex hoc capite ad assecurandum baptismum fetus.

Estne matri obligatoria? Medicus debet eam proponere matri, ubi opus sit. Theoretice mater tenetur ex caritate eam subire, quando ex una parte neque sibi neque infanti creat proximum mortis periculum, et aliunde sine ea puer non potest baptizari³. Sed practice obligatio non est urgenda; nam rarissime casus evenit in quo nequeat infans in utero baptizari. Aliunde aliquando fetus matri supervivit tempore sufficienti ut post huius mortem baptizari possit.

Ad salvandam vitam filii non tenetur mater se exponere periculo proximo amittendi suam; sed potest, nisi ex morte sua gravissima mala aliis familiaribus oriantur.

Tandem caute procedendum est in admonenda matre de obligatione, si quando sit; omittenda erit monitio, si ex ea fructus non speretur.

Post mortem mulieris gravidae, operatio caesarea, quamvis non tam securi exitus est, fieri debet. Id praescribebatur in *Digesto* 111 tit.2 leg.8. Multi insignes viri sic salvi facti sunt, ut S. Raimundus Nonnatus. Plura Concilia eam imposuerunt. Obligatoria est, ait S. Th o m.

C.746 § 4, praescribit: Si mater praegnans mortua fuerit, fetus ab iis ad quos spectat extractus, si certo vivat, baptizetur absolute; si dubie, sub conditione.

A quo facienda sit operatio. Non dicit. SO prohibet ne

¹ S. Th. 3 q.68 a.11.

⁴ A. Munoyerbo, *Ln moral medica en los sacramnios* n.26.27.

» S. Th., 2-2 q.26 aS ad 1.

fiat a clericis, ob indecentiam, scandalum et periculum poenae civilis.

Sat est missionariis, ait SO, illius notitiam edidisse et curasse ut laici chirurgi discant modum operationis perficiendae; et cum casus occurrat eisdem praxim et onus relinquat. Idem pro parochis quibusvis statuit^o.

Si certo non immineat periculum bono communi, alii tenent sacerdotem peritum teneri operationem facere, alio deficiente, ex iure naturali; alii docent cum prohiberi: alii opinantur eum posse sed non teneri. Nos, opinaremur teneri, secluso scandalo aliove publico malo.

Fiet a medico, coque deficiente, ab aliis capacibus.

Antonelli' et Ferrères" aiunt faciendam esse etsi praegnatio a paucis hebdomadis evenerit. Alii eam non urgent ante quartum mensem praegnationis completum, quia parva spes est inveniendi fetum vivum

Iuxta medicos: a) quo plus progressa fuerit praegnatio, eo maior est spes inveniendi fetum vivum; b) in morte repentina aut ex morbo rapido maior quam post lentum morbum. Iuxta quosdam, fetus moritur ante matrem vel simul cum ea, in morbo; paulo post in morte violenta; 15-20 minutis; 35; aliquot horis.

Nota. Haec obligatio non facile intelligitur a patre et consanguineis. Unde bona eorum fides non est turbanda, sine certa spes iructus. Et quia operatio a solis peritis fieri debet, facile in pagis non est possibilitas ut recte fiat. Adde pretium chirurgo solvendum.

45. Baptismus uterinus.—De valore baptismi uterini quidam dubitant, quia baptismus est sacramentum regenerationis, quae supponit nativitatem. Plerique valorem affirmant¹⁰.

Codex quaestionem non dirimit, sed statuit: a) Nemo in utero matris baptizetur, donec probabilis spes sit ut rite editus baptizari possit (c.746 § 1). b) In utero baptizatus, post certum sub conditione rebaptizari debet.

Hinc si non sit spes probabilis ut fiat baptismus extrauterinus, debet fieri uterinus, nam baptismus est maxime necessarius.

Ad id scindi debent membranae quibus fetus involvitur, ut aqua cum tangat Baptismus collatus supra externam membranam seu *decidua* est certo nullus, quia haec partem matris, non fetus constituit; duae internae, *amniom* et *chorion* ad fetum pertinent, ut aiunt.

• 15 feb. 1780; 13 dec. 1899: Col. CPF 541.2073
 ' *Medic. past.*, 11.85.
 " *La tnuerte real y apartntc.*
 • Capellmann, *Medic. Past*, p.63 (Barcelona 1913); Gknicot. 51; Nov
 din, 71.
 ,e Cangiàmila, 1.3 c.7.

Si, perforatis membranis, tangere potest aqua fetum sine effusione humoris amniotici, nulla difficultas; sed si hic effundatur, videtur procurari abortus, quod non licet¹. In partu ordinario, i. e. post 9 menses praegnationis scindi debent; item in praematurato, i. e. a 7 ad 9 menses; quia in utroque puer extra uterum vivere potest. Si agitur de abortu, etsi inchoato, scissio membranarum non est provocatio ad abortum, quem initiatum supponimus, sed potius auxilium praestitum naturae, quae fetum eiicit. Si abortus apparet ante quintum mensem, vix certior fieri quis potest de vita fetus; praeterea in periodo adeo praematura, seu immatura, vix poterit introduci per foramen uteri instrumentum, tandem membranarum scissio periculum vitae auget pro infante, creat matri, Genicot, 49, putat non esse scindendas membranas ante sextum mensem completum quia, dubium est num baptismus collatus sit in aliqua parte infantis, et in qua; coque magis si probabiliter ministrari potest mortua matre.

Generatim: Non licet membranas scindere ad baptizandum fetum nondum maturum, si timetur ne non possit vivus nasci. Sed liceret, si conditiones uteri tales essent ut necessario fetum enecarent; nam tunc eicctio non facit eum peioris conditionis, sed forte melioris². Ubi mater et fetus proxime morituri sunt, non certo illicitum videtur membranas discindere etiam ante sextum mensem completum, quantum necesse est ad baptismum in utero conferendum; non enim constat hanc esse procurationem abortus *directa*») F.XICOT, 49).

Baptismus intrauterinus, non a clerico, sed a medico vel obstetrice ministrandus est, et sub conditione: *Λ potes baptizari*.

46. **Fetus abortivi**, quovis tempore editi, si certo vivant. baptizentur absolute; si dubie, sub conditione (c.747).

Abortivi proprie dicuntur eiecti ante tempus quo extra uterum naturaliter vivere possunt, i. c. ante sextum mensem completum, *Embryon* appellatur fetus nondum formam humanam adeptus, circiter ante 40 dies a conceptione.

Iuxta doctrinam hodie communem, anima rationalis corpori infunditur a primo conceptionis momento. Ideo fetus quovis momento eicctus ut verus homo baptizandus est.

Mola est massa carnea venis subnigris sanguineis depicta, aspera et dura; non verus fetus. Non ergo debet baptizari; sed utique aperiri, si forsam fetum contineat.

Embryon, qui in membranis inclusus emittitur, sic melius baptizatur: immergitur in aquam tepidam; pollice et indice utriusque manus apprehenditur aliqua plicatura velamenti et disrumpitur, ita ut exeat quod ibi continetur et aqua tangat directe totum fetum; simul pronuntiatur forma sub conditione *capax es*, et statim fetus ex aqua retrahitur (Cappf.i.-'ia n n, p.242).

¹ SO 24 iul 1805: Col CPF 1906.
² u Vebmixksch, apud *Petricdica* rr rrwraii... (1034) p.250.

Supra exposita inculcanda sunt maxime medicis, obstetricibus et matribus, praesertim a parocho et confessario.

47. **Monstra et ostenta** semper baptizentur, saltem sub conditione; in dubio utrum unus an plures homines sint, unus absolute baptizetur, ceteri sub conditione (c.748).

Hodie ut certum admittitur: quidquid nascitur ex homine homo est, nec potest esse homo partus bestiae.

Monstra et ostenta (fenoinenos) dicuntur entia quae aliqua elementa personae humanae habent, sed ab ea recedunt ob quaedam alia extranea aut ob quasdam anormalitates.

Acardiaca, seu carentia corde et cerebro simul, et solum habentia truncum et pedes, iuxta multos, non sunt personae humanae, proinde nec baptismi capacia¹³; iuxta alios, probabiliter anima rationali informantur (FERRÈRIÛS, TI,306). Practice ergo debent baptizari sub conditione: *jt capax es*; eo magis quia dubium esse potest num rudimenta organorum essentialium habeant.

48. Unitas aut pluralitas personarum. 1.° Quoties monstrum non habeat nisi unum caput et unum pectus, quamvis cranco aut aliis partibus careat, aut alia membra supra numerum, etc., non nisi unus homo est, et debet baptizari absolute.

2.° Si habet duplex caput et duplex pectus, etsi unicum truncum, duo homines sunt; fluo baptismi conferendi absolute. Si vero duo capita adeo unita sunt ut videantur unicum caput cum duplici cerebro, videtur baptizandum caput in plurali: *cao vos baptizo*: et dcin singula pectora sub conditione: *si non es baptizatus...* (VERMEERSCH. *Fipit.* IT,32).

3.° Si duo capita et unum pectus videntur duae personae. Proinde caput perfectius baptizetur absolute, alterum conditionate: *si homo es*.

4.° Si unum caput et duo pectora, iuxta aliquos, duae personae sunt (CAPPEEPANN, p.236); iuxta alios una (PAYEX, n.5). Hinc caput baptizetur absolute; dcin singula pectora ennditionate: *si non es baptizatus*.

5.° *Monstra parasitaria* dicuntur fetus adherentes aliis bene evolutis. Fetus bene evolutus baptizatur absolute, alter sub conditione: *si capax es*; nisi agatur de fragmentis incohaerentibus, quae alium fetum non constituent.

49. Apparenter mortui, et non vere, infantes esse possunt, etsi signa mortis ordinaria sint, ut defectus respirationis, circulationis sanguineae, sensationis. Unicum signum certum mortis est completa corruptio, nuac percipiatur ex odore ipsius infantis, non liquorum matris.

Tn statu mortis mere apparentis permanere potest infans

*¹³ PAYEX, *Déontologie médical*, c.20 al n.5.

etiam per plures horas. Hinc: *a)* si quis, etsi levissimus, motus cordis vel aliud vitae indicium percipiatur, baptizandus est absolute; secus sub conditione.

b) Medici, obstetrices, etc., adhibeant media ad infantem excitandum. Unum medium sunt *tractiones rhythmicae linguae*, per tres vel plures horas, quae sic fiunt: apprehenditur lingua inter pollicem et indicem, trahitur fortiter cum rhythmico, quindecim, viginti aut pluribus vicibus pro unoquoque minuto—oportet ut simul alius genuflexus ad caput patientis apprehendat antebrachia illius et motus rhythmicos peragat deorsum sursum versus caput. Circulatio sanguinis stimulari potest frictione corporis aut percussione per tobacum madefactam.

Aliud medium, *tractiones rhythmicae naris*: Apprehenditur naris manu nuda vel panno madefacto aqua vel aceto, trahitur fortiter sive sursum sive deorsum iuxta rhythmum propriae respirationis (A. Munoyerro, n.12).

50. **Expositi et inventi baptizentur sub conditione:** *si non es baptizatus*, nisi de eorum baptismo post diligentem investigationem constet (c.749). Etsi appositae sit schedula baptismum indicans, nisi persona quae eam exaravit cognoscatur fide digna. Per se prius inquisitio fieri deberet¹⁴, sed in quibusdam regionibus omittitur, et baptizantur sub conditione.

51. **Infans infidelium:** 1) *In mortis periculo* licite baptizatur, etiam invitis parentibus, si prudenter praevideatur moriturus ante usum rationis. Tunc enim salus aeterna filii praevallet parentum iuri.

2) *Extra mortis periculum* licite baptizatur, modo catholicae eius educationi cautum sit: *a)* si consentiant parentes vel tutores aut saltem unus eorum; *b)* si desint parentes, i. e. pater, mater, avus, avia et tutores, aut ius in eum amiserint, vel illud exercere nequeant (c.750).

Regulariter non licet baptizare infantem oblatum *a parentibus qui ambo sunt et permanere volunt infideles*, etsi promittant filium, cum adoleverit, facere certiore de baptismo suscepto eique Christianae religionis exercitium permittere (SO 22 iul. 1840). At SO 11 dec. 1850 approbavit baptizari infantes parentum de quibus rationabiliter speretur fore ut postea ipsimet baptismum petant. Imo respondit non posse probari consuetudinem renuendi baptismum pueris puellisque infidelium filiis, qui *scholas missionis frequentant et bene de religione docti baptismum petunt, eorum parentibus consentientibus*, licet post baptismum in suam familiam paganam

redeuntes permultis periculis sint expositi (*Periodica* [1934] P-17).

3) Regulariter licet baptizare infantem, *qui saltem matrem fidelem* habet, quamvis pater sit iudaeus, infidelis, apostata; nam fere semper spes erit educationis catholicae. SO 17 sept. 1671 censuit posse baptizari infantem natum c patre apostata et matre Christiana, quando haec, etiam invito patre, baptismum pro filio petit. In singulis casibus res prudentiae sacerdotum relinquitur (BENED. XIV, Const. *Inter omnigenas* 2 feb. 1744).

Infans duorum haereticorum aut schismaticorum aut duorum catholicorum qui in apostasiam vel haeresim vel schisma prolapsi sunt, genratim iisdem normis subest (c.751).

SO 15 nov. 1941 respondit pueros a parentibus schismaticis (ortodoxis) oblatos, extra mortis periculum, a sacerdote catholico genratim baptizandos non esse, *nisi probabilius* spes effulgeat catholicae educationis (*II Monitore eccles.* [1942] p.114) .

Haec duo principia regere debent baptismum infantis acatholicorum: 1) ne ius parentum violetur; 2) ne irreverentia baptismo inferatur. Si parentes sunt baptizati, Ecclesia posset cos cogere ut baptismum filiis procurent: et eorum negligentiam supplere; sed non vult, quia saepe non poterit educationem eorum acatholicam vitare.

Quod si parentes catholice baptizati minime Christiane vivant, ita ut parum spei sit Christianae educationis filiorum, non est ratio baptismum renuendi¹⁸.

52. Adultus: a) Satis instructus et rite dispositus baptismum petens per se baptizari debet, etiamsi minorennis sit et parentes contradicant. Nam quoad salutem aeternam sui iuris est¹⁹. Adiuncta vel bonum commune interdum exigunt ut baptismus differatur.

b) Ne baptizetur nisi sciens et volens riteque instructus; et admonendus est ut de peccatis doleat.

c) *In mortis periculo*, si nequeat in praecipuis fidei mysteriis diligentius instrui, satis est ut aliquo modo ostendat se eisdem assentire, serioque promittat se christianae religionis mandata servaturum. Si baptismum petere nequeat, baptizetur sui» conditione, dummodo antea vel tunc manifestaverit aliquo probabili modo intentionem illum suscipiendi; sed con-

« CPF 31 ian. 1796; Col. 625. ' S Th., 2-2 q.10 a.12.

valescens, perseverante dubio de valore baptismi, rebaptizetur conditionate (c.752).

Intentio requiritur in adulto ad validam baptismi susceptionem; sufficit *habitualis implicita*, quae continetur in voluntate amplectendi christianismum, aut faciendi quod Christiani facere debent ad salutem IT. *Instructio et dolor* de peccatis ad solam liceitatem requiruntur.

Catechumeni noverint praecipua fidei mysteria, symbolum, decalogum, Ecclesiae praecepta, effectum baptismi, actus fidei, spei, caritatis, et contritionis Is.

Moribundus. Timor terrendi moribundum et huius promissio futurae instructionis non excusant, extra casum absolutae incapacitatis, a gravi obligatione eum instruendi circa necessarias veritates, praesertim Trinitatem, Incarnationem et RedemptionemIU.

Si moribundus nullum signum dedit voluntatis recipiendi baptismum, iuxta communio^{rem} sententiam baptizari nequit, ne sub conditione quidem. Tamen graves auctores admittunt posse in casu extremo moribundum baptizari, absque ulla voluntatis manifestatione. Quidam putant actum attritionis hanc implicitam voluntatem continere²⁰; iuxta alios recentiores, posita universali voluntate Dei salvifica, licet credere Deum, qui ministrum ad moribundum adduxit, huic daturum necessarias dispositiones-l. Tandem Vermeer scii, n.35, ait; nullus videtur esse moribundus sensibus destitutus qui, remoto scandalo, sub conditione baptizari non possit. Et si potest, per se debet; sed quia gravissimi auctores id illicitum putant, obligatio non erit baptizandi nisi eum qui voluntatem aliquo modo manifestaverit.

53. Amentes et furiosi: 1) ./ *nativitate* vel ante adeptum usum rationis baptizentur, ut infantes. 2) Ceteri, *extra periculum mortis*, non. nisi in lucidis intervallis velint baptizari. 3) *In periculo mortis* baptizandi sunt, si antequam insanirent desiderium ostenderunt. Idem dic de iis qui *lethargo* aut *phrenesi* laborant (c.754).

Dubi. *amentis* baptismus differendus est donec lucida intervalla aut evoluta ratio dubium non abstulerint. Si vero expectatio impossibilis w1 inutili^ fuerit, baptizetur sub con-

M Luco, <1.9 > 7 n.lJO

II CPf, Tnstr. §5 oct_ 1883. XVII; Coi l>>06.

« SO 25 ian., 10 m.m 1703, 10 apr 1861, 30 mart §§ etc : Cul CPE 254.256.1213.1003.

M La Ctoix, 1.6 p.1 n.lôS

* Cc îic o t , SS; Ca bpt u o , 150.

ditione vel absolute, si pro modulo suo voluntatem baptismi habere existimetur. Si post usum rationis insaniit, idem dicendum est atque de certo amente.

54. Dubie baptizati rebaptizandi s»unt sub conditione. Ad id non tantae rationes dubitandi requiruntur in baptismo quantae in aliis sacramentis, propter illius necessitatem. Hinc baptizati ab obstetrice, medico, etc., rebaptizentur, si rationabile dubium oritur de baptismi valore, secus non ". Item baptizandi sunt sub conditione ii de quibus rationabile dubium sit num sint baptizati. ut saepe transeuntes religionis prorsus ignari, de quibus id sciri nequit, et in ^ospitali iacent, etc. *. In his casibus plerumque baptismus secreto conferri expedit.

Qui multo post baptismum incipiunt dubitare num rite baptizati sint a parocho vel obstetrice, scrupulos deponant, nisi sit ratio positiva dubitandi; censendum enim est rem suo tempore, si neccsse fuit, rite examinatam fuisse. Natus ex catholicis, et inter catholicos educatus, licet nullum exstet baptismi testimonium, iuxta phires non est baptizandus sub conditione, nisi in regione frequens sit parentum negligentia, facile differendo baptismum vel omittendo; at haec sola ratio, quod nullum exstet positivum testimonium, non sufficit ad iterandum baptismum ante ordinationem (CPF 30 sept. 1848: Col. 1034).

/

De *haereticis conversis* cn decretum SO 20 nov. 1878: P. Inquiratur de valore baptismi in secta suscepti; ad id autem attendendum est non solum *Rituale* illius sectae, sed etiam factum in singulis casibus, i. e. quomodo fuerit baptismus administratus. 2.° Si de valore certo constat, non sunt rebaptizandi, sed solum ad abiurationem et fidei professionem admittendi. 3." Si constat cos non fuisse baptizatos aut baptismum fuisse nullum, baptizentur absolute. 4.° Tn dubio, sub conditione baptizandi sunt (Coi. CPF 1504).

Episcopi germani praescribere solent rebaptizationem. sub conditione, protestantium qui convertuntur 2*

Facilius admittitur valor baptismi a *ministro schismatico* collati (Regatillo, Casos 11,28).

55. leiunium commendatur tum adulto baptizando, tum ministro baptismi illius, ante huius collationem. Baptizatus statim *missae* assistat et *communione*, recipiat, nisi graves urgentesque causae obsint (c.753).

» CC 10 dec. 1682; 27 mart, 1683, CPF, Instr 23 iuh. 1830; col, 814.

a Regatillo, *Casos* 11,32-34.

31 Lehmk UHL, 25; Vacant, *Dictionnaire de Theotopie Catholique* Baptim

Antiquissime eodem die dabatur baptismus, confirmatio et Eucharistia.—Sal baptismalis ieiunium eucharisticum non frangit.

Ipsam ieiunium communioni necessarium non proprie praecipitur. Decet utique caeremoniam baptismi missam et communionem eodem die compleri, sicut statuit *Rituale* tit.2 c.4 n.52; "si hora sit congruens" (Vermef.RSCH, *Epit.* 11,39).

56. Confessio. — De obligatione confitendi peccata ante baptismum *conditionatim* commissum non constat. Solet fieri confessio ante hunc baptismum, fieri potest post eum; sed absolutio debet dari post baptismum talem condicionata (SO 20 iul, 1859: Col. CPF 1178).

De ritibus et caeremoniis

Summarium: 1. Ritus in baptismo solernni.—2. In privato.—3. Nomen.

57. Ritus hic est modus specialis quo baptismus suscipitur, secum ferens specialem disciplinam in aliis rebus. *Caeremoniae* singulae actiones, orationes, etc., quae in baptismo adhibentur.

Baptismus sollemnis est conferendus, nisi in periculo mortis. Loci Ordinarius potest gravi de causa indulgere ut adultus baptizetur caeremoniis baptismi infantis (c.755).

Resolves. 1. Mortale est extra necessitatem baptizare sine chrismatis et olei unctione. Nam haec habet specialem et gravem significationem.

2. Item sine aqua consecrata. At id probabiliter non est grave in baptismo privato, etsi a presbyter vel diacono administretur.

3. Omissio unctionis salivae non censetur gravis; imo omittenda est quoties adest rationabilis causa munditiei, aut periculum morbi contrahendi aut propagandi.

Baptismus determinat ritum iuridicum ad quem quis pertinet (c. 98 § 1). Pertinet quisque ad ritum, non quo baptizatus fuit, sed quo baptizari debuit.

1. Proles ritu parentum est baptizanda (c.756 § 1).

Adultus, ut puto, ritum eligere potest; nam proprio motu baptismum petere valet, et baptizari nequit nisi petat; et ante baptismum legi ecclesiasticae de ritu non tenetur.

2. Si unus ex parentibus est orientalis, alter latinus, baptizanda est ritu patris, nisi aliud iure speciali caveatur (2).

' C R't 14 ian 1911. AAS J6.28
* CJ 16 apr 1919 AAS 11,479

Sic pro italograecis, si pater est graecus, mater latina, liberum est patri ut proles baptizetur graeco vel latino ritu.

Ad latinum pertinent: *romantts* in toto lère Occidente vigens; *ambrpsianus*, in dioecesi Mediolanensi et in aliis paucis; *tnosarabicus*, in duabus paroeciis toletanis; *braccarensis*. Hi sunt potius ritus mere liturgici, non iuridici. Si alter ex parentibus pertinet ad rotnanum, alter ad alium latinum, norma supra data videtur servanda (c.20).

3. Si unus tantum sit catholicus, huius ritu baptizanda est proles 3). Aqua in baptismo solemni adhibenda debet esse ad hoc benedicta (n.35 ; c.757).

Modus ablutionis ad valorem potest esse per infusionem, per immersionem aut per aspersionem, aut mixtus ex duobus prioribus (n.36.37 ; c.758), sed per aspersionem non licet.

58. Baptismus privatus: 1) licet *in periculo mortis*.

Signa praecipua huius periculi in recens nato haec sunt: *a)* si nascitur sine vagitibus aut lacrimis, aut voce valde tenui plorat ; *b)* si debiliter respirat ; *c)* si apparet colore subviolacco (*amoratado*), praesertim in vultu et capite; *d)* si partus fuit valde laboriosus, vel cum manipulatione fatigante; *e)* si crancum est valde blandum, suturae nimis apertae, aut aliae partes separatae (A. Munoyerro, 10). Baptismus privatus ministrari potest quoque quoties praevidetur impedimentum diu duraturum ne infans solemniter baptizetur. Sic in missionibus aut in locis quo sacerdotes raro accedunt, infantes possunt a catechistis aut aliis probis personis baptizari, ne periculo exponantur decedendi absque baptismo (CPF 16 ian. 1804. Coi. 675.593).

Si confertur baptismus private a ministro qui nec sacerdos nec diaconus sit, ponantur sola necessaria ad validitatem ; si a sacerdote vel diacono, etiam; si tempus adsit, suppleantur caeremoniae quae baptismum sequuntur. Censetur obligatio gravis (S. Alii., 144) ; quam primum adimplenda.

2) *Extra periculum* mortis loci Ordinarius baptismum privatum permittere potest, tantum si agitur de haeretico in adulta aetate sub conditione baptizando.

3) *Caeremoniae praetermissae* quam primum in Ecclesia suppleantur, nisi in casu haeretici de quo supra (c.759).

Sapiendae sunt caeremoniae ex baptismo infantium, si baptismus in infantia collatus fuit, etsi suppletio fiat in adulta aetate; secus ex baptismo adultorum (C. Rît. d.2743).

Si haereticus valide baptizatus convertitur, supplendae sunt, nisi iusta de causa aliud Ordinario loci videatur (*Rit.* t.2 c.3 n.12).

4. Cum iteratur sub conditione baptismus, caeremoniae.

si in priore omissae fuerunt, suppleantur; si adhibitae, repeti vel omitti possunt (c.760).

59. **Nomen baptismale.** Ius illud eligendi pertinet ad parentes, paternos, aliosve qui locum parentum tenent; et in eorum defectu ad ministrum.

Nomen imponendum baptizato curet parochus ut sit *Christianum*, quod si non obtinet, nomini a parentibus imposito addat nomen alicuius Sancti et utrumque in libro baptizatorum scribat (c.761).

Christiana sunt: *a)* quae in martyrologiis et calendariis approbatis inveniuntur; *b)* communia inter familias Christianas, licet ibi non inveniuntur, ut quaedam ex Antiquo Testamento, Effraim, etc. Nomen *Sancti* alicuius non stricte praecipitur; sed, ut ait *Rituale* t.2 c.1 n.70; curet parochus ne obscena, fabulosa aut ridicula vel inanium deorum, vel impiorum aut ethnicorum hominum nomina imponantur; sed potius, *quatenus jieri potest*, Sanctorum, quorum exemplis fideles ad pie vivendum excitentur et patrociniis protegantur.

Nomen baptismi mutari potest in confirmatione et alias, etiam privata auctoritate, aiunt auctores; at id caute fiat, ne confusio gignatur.

In Hispania: 1." Praefecti regesto civili curabunt ne imponantur nomina abstracta, tendentiosa vel alia quae non sint in Sancto-rali Romano pro catholicis; pro ceteris admittuntur nomina calendariorum aliarum religionum, aut hominum illustrium antiquitatis. Semper, si de hispanis agatur, hispanice consignentur. 2.º In nomina ne convertantur cognomina (apellidos) et pseudonima. 3.º In testimoniis anteriorum inscriptionum nativitatis in quibus hispani consignentur nomine lingua officiali hispana non expresso, hoc hispanice scribetur. 4.º In inscriptione alienigenarum quibus nomen alia lingua distincta ab hispana imponatur, post nomen exterum versio eius hispana exprimetur'.

CAPUT V 1

De patrinis

Summarium: 1. Nodus, necessitas, numerus. -2. Conditiones ad valorem ac hceiutem.—3. Effectus.

60. **Patrini** snint quasi patres spirituales baptizati. Qui baptizatum c sacro fonte levant vel a ministro baptismi suscipiunt.

1 Ordo Miniat Tust. 18 matt 1Q3S.

Pseudo Areopagita (s. 1\) morem adhibendi patrmos habet tamquam *antiquam traditionem, eosque vocat manuduclores* Tertullianus illos appellat *sponsores*

61. Necessitas: a) In baptismo solcmni, quatenus fieri potest, adhibendus est patrimis. b) In privato, si facile haberi queat; secus in supplendis caeremoniis, c) In iterato sub conditione, idem, si fieri potest, qui in priore forte affuit; secus non est necessarius (c.762.763).

Rationem dat S. Thomas, 3, q.67 a.7: Spiritualis regeneratio per baptismum assimilatur carnali, et sicut in hac parvulus eget nutrice et paedagogo, ita in spirituali eget aliquo qui novitium in fide et vita Christiana instituat, quod praelati aliis curis distenti agere non valent.

62. Numerus. Sit unus, licet diversi sexus a baptizando, vel ad summum unus et una (c.764).

Si unicus, expedit ut sit eiusdem sexus; ne contrahat impedimentum matrimoniale. Si duo, sint vir et femina, ad similitudinem paternitatis naturalis. Non plures, ob eandem rationem; et ne impedimenta multiplicentur; et ne omnes praetermittant onera patrinatus ea alii aliis relinquentes.

Resolves. 1A Praefertur unicus, permittuntur duo, prohibentur plures.

2.° Si plures quam, duo admittantur, omnes erunt validi, et cognitionem cum baptizando contrahent. Quidam parochi, ad vitandam parentum offensionem, admittunt apparenter plures, sed faciunt ut duo tantum tangant baptizandum. Haec ars adhiberi potest; saepe sufficiet non monere illos plures ut baptizandum tangant; hi enim ignorare solent hoc esse necessarium. Qui baptizandum non tetigerunt, inscribi possunt, non *ut patrini*, sed *ut testes*.

3." Ordinarius loci nequit licentiam dare ut plures duobus admittantur; neque ut ambo sint eiusdem sexus. Nisi forsan vi c.81 in casu urgenti.

4.° Si in aliqua regione sit consuetudo centenaria aut immemorabilis admittendi plures, haec tolerari potest, si Ordinarius non censeat prudens illam exstirpare nam non reprobatur (c.5).

5.° *Grave* censetur omittere patrinum in baptismo solcmni. Sed ob defectum patrini non est omittendus nec immodice differendus baptismus solemnis. C.762 ait adhibendum esse *quatenus fieri possit*. *Grave* omittere illum in supplendis caeremoniis. *Grave*, adhibere plures duobus (S. Ali', n.154). Sed hodie de hac gravitate dubitari potest, quia impedimentum cognitionis spiritualis valde limitatus est (c.1079; Genicot, 71).

63. Conditiones. *Ad validitatem:* 1.u Sil baptizatus, rationis usum assecutus, et intentionem habeat id munus ge-

1 Dr *Ecclesiastica Hierarchia* c.2: MI, 122,1075.
» *De baft*, c.18: MI, 1,1330.

rencli. 2.° Nulli sectae haereticae aut schismaticae addictus, nec sententia condemnatoria vel declaratoria excommunicatus aut infamis infamia iuris aut exclusus ab actibus legitimis ecclesiasticis; nec clericus depositus aut degradatus. 3? Non pater, mater aut coniux baptizandi. 4.° Sit designatus a baptizando eiusve parentibus vel tutoribus, aut, his deficientibus, a ministro. 5° Baptizandum in actu baptismi per se vel procuratorem physice tangat vel statim levet seu suscipiat de sacro fonte aut de manibus baptizantis (c.765).

Tangit generatim in baptismo per infusionem; *levat*, in baptismo per immersionem; *suscipit*, aliquando in utroque.

Si parochus repellat paternos designatos ab iis ad quos pertinet, et illi nihilominus baptizatum tangant, sunt vere patrini, nisi impedimentum dirimens obstet.

Ad liceitalem: 1." Actas 14 annorum inchoatorum, nisi aliud ministro iusta de causa videatur. 2." Ne sit ob notorium delictum excommunicatus vel exclusus ab actibus legitimis, vel infamis infamia iuris, nec interdictus aut alias publice criminosus vel infamis infamia facti.

lure communi non excluduntur qui praeceptum dominicale et paschale negligunt.

Publice criminosi ex *Rit.* t.4 c.1 n.8, ante a.1925 censi possunt: meretrices, concubinari, usurarii, magi, sortilegi, blasphemi et alii huiusmodi. Négligentes annuam confessionem et communionem non sunt excludendi, nisi lex specialis id statuatur.

Infames infamia facti et *criminosi* diversi in diversis regionibus censentur, de quo indicium ad loci Ordinarium spectat (c.2293 § 3); sic de blasphemis vulgaribus in quibusdam regionibus, qui quasi ex inopinato blasphemant, forte mitius iudicandum est.

3." Fidei rudimenta noverit. 4.° Ne sit in religione novitius vel professus, nisi necessitas urgeat et expressa habeatur licentia superioris, saltem localis. §. ' Nec in sacris ordinibus constitutus, nisi de expressa Ordinarii loci licentia (c.766).

Minister ipse non expedit ut patrinum agat, canones supponunt distinctas personas esse patrinum et ministrum; sed in rigore illud tolerari posset; sed tunc minister patrinum agat per procuratorem (C. Rit. d.3305).

In dubio num quis valide aut licite possit patrinus admitti, parochus, si tempus suppetat, consulat Ordinarium (c.767). Secus casum ipse resolvat.

in excludendis indignis cautus sit, ne forte alios offendat, aut sibi molestias gignat, vel maiora mala provocet; cum gravi damno non tenetur indignos repellere; potest, si secus grave incommodum sequatur, cos admittere ut testes, omittendo quae patrini sunt. Facillime a tangendo infante repellitur qui ignorat illud esse necessarium; passim sufficit cos non monere ut tangant.

64. Patrini per procuratorem. -Mos est in Hollandia ut, qui patrinum per se ipsum non agat, expressum mandatum alteri non det; sed baptizans vel baptizandi parentes alium invitent, qui nomine patrini absentis agat. Talis patrimis verus est, si hanc consuetudinem noscens vult eidem se accommodare. C. Sacram. 24 iul. 1925, sic respondens, instructionem dat qua officium patrini exaltat, et inculcat ut de eius momento et obligationibus fideles edoceantur; parochi ne illegitimos patrilinos admittant, et in inscriptione baptismali consignetur nomen patrini et procuratoris (AAS 18,43).

65. Effectus.—1.º *Cognatio spiritualis* et impedimentum dirimens matrimoniale: a) inter baptizatum et baptizantem; ð) inter baptizatum et patrinum (c.768); non inter baptizatum et procuratorem patrini...

2.º Obligatio patrini filium spirituales sibi perpetuo commendatum habere, et eius vitam christianam procurare (c.769).

Hac obligatione tenetur patrinus *secundario*; ideoque, si puer inter catholicos enutriatur, praesumere potest patrinus diligentiam parentum (S. Tu., 3 q.67 a.8).

Cognatio oritur etiam ex baptismo *privato*. VermeERSCh, *Ilpit.* 50 et Perrères, n.981, dubitant; sed nulla est ratio dubitandi: a) c.768 generali modo loquitur; b) c.762.763 declarant quando non contrahatur: in supplendis caeremoniis; et in baptismo iterato sub conditione, nisi idem fuerit patrinus in utroque.

Sacerdos, collate baptismo, monere debet patrino de susceptis obligationibus et de contracta cognitione.

CAPUT VII

De tempore et loco baptismi

66. Tempus, a) Infans quam primum baptizetur, et parochi ac concionatores frequenter fideles de hac gravi obligatione commoneant. Constitutiones synodales praescribere

solent ne baptismus differatur ultra octo dies a nativitate. Gravis dilationis definiri non potest. Iuxta aliquos gravis est dilatio ultra 10 aut 11 dies, sine causa; iuxta alios non est gravis infra mensem aut duos menses, etc. (Vide *Coronata*, 151). *b)* Baptismus privatus quovis tempore et loco administrandus est. *c)* Solemnis quovis die administrari potest; sed, si de adulto agitur, decet secundum antiquissimum ritum ut, si fieri commode queat, administretur in pervigilio Paschatis et Pentecostes, praecipue in metropolitanis et cathedralibus ecclesiis (c.770-772).

67. *Locus.*—*a)* Baptismi *privati*, urgente necessitate, est quilibet, *b)* *Solemnis*, locus proprius est baptisterium (*fons baptismatis*) in ecclesia vel oratorio publico constitutum (c.773).

Quaevis ecclesia paroecialis fontem baptismalem habeat, revocato ac reprobato quovis contrario statuto, privilegio vel consuetudine, salvo hire cumulative aliis ecclesiis iam quaesito. Loci Ordinarius potest pro fidelium commoditate permittere vel iubere ut fons ponatur etiam in alia ecclesia vel oratorio publico intra fines paroeciae (c.774).

Ecclesia quae ius fontis cumulativum habet cum aliis totius civitatis ecclesiis paroecialibus, illud obtinet etiam cum ecclesiis paroecialibus noviter erectis in civitate cum fonte baptismal!. At ius fontis cumulativum in posterum obtineri nequit ex consuetudine, quae corruptela dicenda est. Ecclesia vero quae ante Codicem habebat ius exclusivum prae aliis paroecialibus, iuxta c.774 § 1. nunc nonnisi ius cumulativum obtinet, salvo c.778, de inscriptione¹.

Si ad ecclesiam paroecialem, aut ad aliam quae iure fontis gaudeat, baptizandus propter distantiam aliave adiuncta sine gravi incommodo aut periculo accedere aut transferri nequeat, baptismus a parocho conferri potest et debet in proxima ecclesia vel oratorio publico, intra fines paroeciae, licet baptismali fonte careant (c.775).

Indicium de incommodo aut damno ad parochum spectat, sed res cum familia amice componenda est.

In domibus privatis administrari potest: 1.° Filiis aut nepotibus eorum qui actu tenent populorum principatum vel ius habent succedendi in throno, quoties isti id rite poposcerint. 2.° Aliis quibus id loci Ordinarius insta ac rationabili causa in casu extraordinario concesserit. In utroque casu con-

¹ CI 12 nov. 1922: AAS 14,662.

ferendus est in sacello domus aut saltem in alio decenti loco, et aqua baptismali de more benedicta.

Sine Ordinarii loci licentia, in singulis casibus data, non debet solemniter baptizari in domo privata infans, qui in periculo mortis non versatur, sed sine periculo ad ecclesiam transferri nequit. Ordinarii est casus extraordinarii gravitatem aestimare 2.

Mortale est baptizare extra ecclesiam sine necessitate aut sine gravi incommodo aut privilegio (S. Alf., 142).

C A P U T V I I

De baptismi adnotatione et probatione

Summarium: 1. Adnotationis obligatio ac modus.—2. Locus.—3. Probatio baptismi.

68. **Inscriptio** baptismi sedulo et sine mora fieri debet a parcho in libro baptizatorum, adnotatis: ministro, parentibus, patrinis (procuratore, si adfuit), loco ac die baptismi (c.777 § 1).

69. **Modus** desumitur: a) ex *Rituali* 1952, append. part.4.a; 7^o) ex usibus probatis; c) ex dispositionibus dioecesanis (c.470 § 1).

Ubi de illegitimis agitur: a) nomen matris est inserendum, si publice eius maternitas constet; vel ipsa sponte sua scripto vel coram duobus testibus id petat; b) nomen patris, si ipse eodem modo id a parcho requirat, vel ex publico authentico documento sit notus; c) in ceteris casibus inscribatur natus tamquam filius patris ignoti vel ignotorum parentum (§2).

Id applicatur non solum filiis *naturalibus*, sed etiam *spuriis*: incestuosis, sacrilegis, adulterinis. Sed nomina parentum ita inserenda sunt, ut omnis occasio infamiae vitetur; in casibus vero particularibus recurrendum est ad C. Concilii *

Quare licet unus petat inscriptionem nominis sui ac compartis, non ideo est inscribendum compartis nomen.

Infamia non erit, si publica est maternitas et simul paternitas constet ex documento publico authentico, ecclesiastico vel civili (c 1813); si ambo inscriptionem petant, iuxta c.777,2. Unde sensus responsi CI quoad spurios, idem videtur ac sensus canonis quoad

1 C. Sacr. 22 iul. 1925: AAS 17,452.

1 CIC 14 iul. 1922: AAS 14,528; RECATILLO *Interpretat. ci hinspr.* n.365.

illegitimos in genere. In casibus particularibus (*dubiis*) recurratur ad S. Sedem.

Si nomina parentum scribantur, omnis locutio probrosa vitanda est, ne dicatur, v. gr., filius *adulterinus* Petri et Paulae. Modus inscriptionis concretus posset ab Ordinario loci definiri: Ex. gr. N. filius N., et N., qui publice vel ex tali documento publico constant esse illius parentes; vel quorum acta recognitionis in hoc archivo servantur; vel qui per scriptum in hoc archivo asservatum, petierunt suorum nominum adnotationem; vel qui coram N. N. id petierunt. Si ex documento publico vel aliter constiterit parentes esse civiliter tantum unitos, baptizatus inscribatur: “filius N. et N. civiliter tantum unitorum” (Poenit. 2 sept. 1870).

Si infans sil expositus, exprimatur quo die, ubi et a quo repertus et quot dierum verissimiliter sit.

Inscripto tamquam filio parentum ignotorum solent addi duo cognomina in loco communia, iuxta praxim ex iure civili desumpta. Inscripto tamquam filio patris ignoti, vel ignotae matris, apponuntur duo cognomina matris aut patris.

Si baptismus fuit *privatus*, notetur nomen baptizantis, locus (*in domo...*), et testis qui id referat. Notetur suppletia caeremoniarum, baptismus conditionatus vel iteratus.

Alia adnotanda. In inscriptione baptismali, labente tempore, adnotanda sunt, si locum habeant, confirmatio, subdiaconatus, professio sollemnis, matrimonium. Prima, quia testimonium confirmationis cum testimonio baptismi saepe requiritur: cetera, quia impedimentum matrimonii dirimens constituunt (c.470 § 2).

70. Ubi inscribendus est baptizatus?—C.738 praecipit ut quisque baptizetur a parocho proprio et in propria paroecia; et peregrinus, si commode et sine mora possit, ad paroeciam propriam transferatur baptizandus. C.778 statuit ut, si quis neque a proprio parocho nec eo praesente baptizetur, baptizans quamprimum moneat parochum proprium baptizati ratione domicilii. Ad quid? ut hic parochus baptismum in suo libro adnotet; nam c.778 cadit sub rubrica *de collati baptismi adnotatione*. Hinc:

Resolves. 1.” Si quis baptizetur in paroecia domicilii sui, privatim vel sollemniter, ibi inscribatur.

2. Si baptizatus fuit extra paroeciam domicilii, inscribatur in utraque paroecia: baptismi, et domicilii seu originis. Hoc deducitur ex Instruccionem C. Sacram. 14 iun. 1941 n il de scrutinio ad matrimonium (AAS 30,227).

Sed *si illegitime* baptizatus fuit in aliena paroecia, parochus baptismi iura stolae tradet parocho domicilii. *Non debet aliquis alterius odio praegravari* (Reg. Iur. 22 in *Sexto*).

3. Si baptizatus habet unam paroeciam quasidomicilii parentum et alteram domicilii, et baptizatur in paroecia quasidomicilii, in utraque inscribatur.

4A Si habet paroeciam domicilii et quasidomicilii et extra eas baptizetur, inscribendus est in paroecia baptismi et domicilii.

5.º Si parentes habent paroeciam quasidomicilii tantum et ibi baptizetur, ibi inscribatur baptismus. Si baptizetur extra eam, inscribatur in paroeciis baptismi et quasidomicilii, quae est paroecia originis, in defectu quasidomicilii (c.90 § 1).

6.º Si habet duo domicilia et extra ea baptizetur, videtur inscribendus ubi baptizatus fuit et in illa ex (pia ultimo discessit, ex analogia c.1288.

7.º Vagus inscribi debet ubi baptizetur, tantum (c.94 § 2).

71. Probatio baptismi praecipue fit per libros paroeciales; deinde per testes, Si nemini fiat praeiudicium, ut pro communione recipienda, sufficit unus omni exceptione maior, vel ipsius baptizati iusiurandum, si in adulta aetate baptizatus fuit (c.779).

Plenior requiritur, si alteri praeiudicari possit; ut si inde nullitas matrimonii pendeat aut ius patronatus. Plena omnino, si investigatio fit in ordine ad novum baptismum conferendum necne, aut ad sacros ordines suscipiendos 2.1

1 SO 28 nov. 1878; 21 feb. 1883: Coi. CPF 1504.1590

De confirmatione

CAPUT I

De notione, materia et forma

Summarium: 1. Notio, effectus, materia et forma.—2. Minister.—3. Subivolum.—4. Ritus, tempus, locus.—5. Patrini.—6. Adnotatio ac probatio.

Asskmani, *Coder liturgicus* t.3. *De confirmatione* (Parisiis 1902); Bellarmino, *De sacramento confirmationis* (ed. Vives) 111,588 s. (Paris 1870); D'Alès, *De bapt. et confirm.* (Paris 1927); Capfello, *De sacramentis* vol.1 cd.5.a (1945); Coronata, *De sacramentis* vol.1 (1943); Lennekz, *De sacramento confirmationis* (Romae 1949); SolX *De sacramentis baptismi et confirmationis* (Matriti 1953); Zerba, *Commentarium in Décret*, “*Spiritus Sancti munera*” (Romae 1947).

72. **Confirmatio** est sacramentum quo, per unctionem chrismatis et manus impositionem, sub praescripta verborum forma in fronte baptizati, ab idoneo ministro facta, ei confertur Spiritus Sancti gratia et robur ad firmiter credendum et fidem strenue confitendam (c.780).

Quod sit sacramentum definivit Tridentinum sess.7 c.1 contra protestantes. Quandonam a Christo fuerit institutum non constat: iuxta quosdam, quando Iesus post resurrectionem Apostolis contulit plenitudinem potestatis episcopalis (lo. 20,21 s.); iuxta alios, in ultima cocna (14,16; 25,26 s.); probabilius institutio inchoata fuit in hac cum Christus discipulis promisit Spiritum Sanctum; completa post resurrectionem. De eo agitur in Act. Apost. 8,12-20; 19,1-6.

73. **Effectus.** Sunt: 1.º Gratiae sanctificantis augmentum, quia est sacramentum vivorum. 2.º Robur ad intrepidam fidei et vitae Christianae professionem (gratia sacramentalis); est enim perfectio et consummatio baptismi. 3.º Character, quo baptizatus militiae Christi adseribitur (c.732 § 1).

74. **Materia,** a) *Rentola*, chrisma ex oleo olivarum et balsamo confectum et ab Episcopo consecratum, etsi a presbytero ex iure vel apostolico induito sacramentum ministratur (c.781 § 1),

Oleum olivarum ad valorem requiritur, quia est unicum proprie oleum.*

Balsamum ad liceitatem saltem; iuxta plerosque ad valorem etiam, ex decreto pro Armenis, Eugenii IV, quo materia dicitur chrisma confectum ex oleo et balsamo.

Dubitatur tamen quia Paulus IV et Pius V indis concesserunt privilegium utendi pro balsamo liquore qui ab illis balsamum vocatur, sed non est; et quia usus balsami non apparet ante s.vi, quamvis iani antea oleum nomine chrismatis veniebat.

Benedictio seu consecratio per Episcopum facta, iuxta communiolem sententiam traditione nixam, est ad valorem necessaria, ex decreto pro Armenis. et ex decretis SO circa oleum ad extremam unctionem. 13 ian. 1611, 14 sept. 1842, 15 maii 1878: Col. CPF 956.1494.

Simplex presbyter probabilius potest a R. Pontifice delegari ad chrisma consecrandum, sicut delegatur ad confirmandum 2.

Specialis benedictio, qua constituatur materia confirmationis propria, non constat esse de essentia.

Materia licita est chrisma novum, i. e. in (oena Domini praecedenti consecratum (c.734 § 1).

Saltem in periculo mortis, deficiente chrismate specialiter consecrato, potest confirmatio ministrari oleo catechumenorum, cum de invaliditate huius non constet, ne moribundus tanto bono careat.

b) *Proxima*, seu applicatio materiae, est unctio chrismatis in fronte per modum crucis, immediate, cum simultanea manus impositione facta c.781 § 2}.

Ad valorem requiritur *unctio*—eaeque per manum ministri, non mediante instrumento, facta: secus deesset propria manus impositio³; probabilius in fronte et per modum crucis, ut postulant verba formae . Pauci theologi, levibus argumentis, opinantur unctionem esse ritum accidentalem. Quam sententiam Benedictus XIV in medio relinquit⁴.

Manus impositio prima, seu extensio manuum praevia unctioni, super omnes confirmandos, non est de valore 5. Essentialis est secunda, quae singulis fit in ipsa unctione; non

In soc. III, *Decretal*, l.1 tit 16 c.1.

³ Benfj). XIV, *De Synod.* l.7 c.8 n.1

⁹ Act. 8,17; 19,5.

* Con't. *Er qua* I mart. 1756.

⁴ SO 17 apr. 1872: Col. CPI. 1383.

ilia alia qua minister leviter faciem subiecti percutit (Innoc. III, I.C.).

Unctio fieri debet, ad *liccitatē* tantum, pollice dextero; grave tamen non est si alio digito fiat, etiam sinistro (S. A1,P., 165).

75. **Forma.** —Ritu latino *Signo te signo crucis et confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Atnen.* In graeco: *Signaculum doni Spiritus Sancti.* Valeret alia aequivalens.

Essentialia sunt verba *confirmo te.* De reliquis disputatur.

De ministro

Summarium: 1. Minister validitatis.—2. Pro moribundis.—3. Minister licet-tatis.—I. Obligatio confirmandi,

76. **Minister validitatis.** -*Ordinarius*, i. e. vi ordinationis, absque speciali commissione R. Pontificis, potestate munitus, est solus Episcopus consecratus. Definitum fuit a Trident, ses.7 c.3. *Extraordinarius*, presbyter cui iure communi vel speciali S. Sedis induito facultas confirmandi concessa sit (c.782 §1.2). Episcopus nequit valide hanc facultatem presbytero conferre. Hoc constat ex decreto C. Sacram. 14 sept. 1946.

Olim aliqui auctores graves, ut Hugo, Estius, negabant posse hanc potestatem presbytero conferri. Plerique, ut Suarez, Bellarmino, etc., cum S. Thomas affirmarunt. Inspecta praxi, iam negari nequit.

lix iure sunt ministri extraordinarii: a) Cardinales ubique, sed cum onere inscribendi confirmatos. 6) Abbates, Praelati nullius, Vicarii ac Praefecti Apostolici. sed intra suum territorium et durante munere tantum, idque ad valorem (§ 3). Idem dic de Pro Vicario et Pro Praefecto, ad quos vicariatus aut praefecturae cura devenerit iuxta c.309 (c.310. 294).

Ex induito sunt ministri extraordinarii aliqui presbyteri latini. praesertim missionarii, Hi, nisi in induito aliud caveatur. valide confirmant solos fideles sui ritus (§ 4). Si pri-

vilegium sit locale, intra territorium possunt etiam extraneos continuare, nisi Ordinarius id expresse vetuerit (c.784).

Ordinarii locorum Americae Latinae, secluso Vicario Generali sine speciali mandato Episcopi sui, possunt deputare ad confirmationem sacerdotes, quatenus fieri potest in dignitate ecclesiastica constitutos, vel Vicarios foraneos; non autem simplices sacerdotes commorantes in locis ubi illa administranda fuerit².

Ex ritu suo generatim sunt ministri presbyteri orientales, qui statim post baptismum baptizatos confirmare solent; Latinos confirmare nequeunt (c.782 § 5); num possint valide disputatur; videntur valide posse.

Presbyter sine potestate confirmans, suspendatur; limites potestatis excedens eadem ipso facto privatur (c.2365).

77. Ministri extraordinarii pro moribundis. Decretum C. Sacram. 14 sept. 1946: AAS 38,349.

Quinam sunt: 1. *Parochi territoriales*, id est, quorum paroeciae habent territorium determinatum et subditos ratione tantum domicilii vel quasidomicilii intra illud territorium. Sunt fere omnes.

2. *Parochi personales mixti*, seu qui habent territorium determinatum, et intra illud subditos non ratione domicilii vel quasidomicilii sed ex alio titulo, ut linguae, nationis, professionis, etc. Sic in Hispania duae paroeciae mozarabicae Toleti; S. Mariae de la Corticela Compostellae, ad quam pertinent alienigenae domicilium habentes in archipresbyteratu compostellano. Sic paucae paroeciae militares.

Non sunt ministri parochi *pure personales*, seu qui determinatum territorium non habent, sed solos subditos ratione linguae, nationis, etc. Nec cappellani militares.

3. *Eicarii paroeciales qui curam animarum excreent in paroecia pleno iure unita personae morali*, ut capitulo cathedrali, monasteriis, etc. (c.471). In his paroeciis parochus est ipsa persona moralis, sed designandus est sacerdos qui eius nomine curam animarum exercent exclusive. Vicarius hic est minister confirmationis. In Hispania tales non existunt; paroecias sic incorporatas suppressit art.25 Concordati a.1851.

4. *Vicarii oeconomi*, seu qui regunt paroeciam *vacantem*.

'Pales quoque sunt qui vocantur *sirvientes* seu *cncargados de parroquia*; nempe, sacerdotes qui, praeter paroeciam in qua

1 C. Consist.. 26 mart. 10-10; AAS 41.IRO. Ad decennium.

resident, et quam regunt tamquam parochi vel oeconomi, vel qui aliud officium habent ut vicarii cooperatores, professoris in seminario, etc., aliam vacantem administrant, cum omnibus iuribus et officiis parochi quoad curam animarum; et solo nomine *oeconomi* carent, ne eis detur tota oeconomorum pensio.

Et vicarius cooperator vel parochus vicinior, qui iuxta c.472, n.2, regimen paroeciae vacantis assumunt usque ad designationem oeconomi?

Negant aliqui, ut P. Iacintus Fernandez 3; quia a) Hi non sunt vicarii oeconomi; nam in c.472 n.2 contraponuntur vicario oeconomus, de quo in n.1. b) Horum regimen est omnino interinale.

Rcsp. a) Ille vicarius cooperator vel parochus vicinior, de quo n.2, est verus oeconomus designatus *a iure*; dum oeconomus, de quo n.1, est nominatus *ab homine* per decretum Ordinarii loci. In hoc tantum differunt, nam etiam illi de quibus n.2 regimen paroeciae assumunt absque restrictione.

b) Oeconomus *a iure* est utique interimis; at etiam oeconomus *ab homine*, qui ex mente c.155.458 durare debet quam minimum.

Quare, nostra sententia, talem potestatem habet etiam oeconomus *a iure*; qui aliunde diu durare potest, nec aequum est ut paroecia maneat hac in re tamdiu derelicta.

5. *Sacerdotes quibus exclusive et stabiliter commissa sit in certo territorio, et cum determinata ecclesia, plena animarum cura, cum omnibus parochorum iuribus et officiis.*

Hi sacerdotes nullo speciali nomine designantur in decreto. Hinc opiniones diversae.

Nostra sententia includuntur: 1) Qui regunt territorium *nullius paroeciae*, cum plena et exclusiva animarum cura et omnibus parochorum iuribus. Qui casus rarissimus est in regionibus hierarchiac ordinariae.

Tales sunt qui curam habent *vicariae perpetuae* constitutae ex territorio dismembrato a paroecia et ab eadem non dependenti; quae ab Episcopo constitui potest (c.1427).

2) *Ficarius substitutus parochi absentis, et adiutor impotentis* (c.474.475).

Hi a multis excluduntur, quia non memorantur in decreto proprio nomine, quod in iure habent, cum tamen memorantur oeconomi. Nobis autem cum aliis videntur posse includi sub littera c). Nam o) Plenam animarum curam gerunt

in territorio paroeciae; quod dum munus suum obeunt, censi potest territorium eorum *proprium*, in quo jurisdictionem *ordinariam* vicariam habent, cum sua ecclesia paroeciali. *Adiutores* intelligo eos qui in omnibus parochi impotentis vicem gerunt, *b) Curam* habent modo iuridice *stabili*; quia eam gerunt vi officii ecclesiastici, *cum potestate ordinaria*, quamvis haec de facto forsitan non diu duret, *c) Curam* habent modo qui dici potest *exclusivus*. Nam etsi parochus *de iure* suam jurisdictionem conservat; *de facto*, dum abest, curam animarum non habet, siquidem eam neque exercet neque exercere potest. Et simile quid dicas de parochus impotente. Et ad effectum nostrum non posse curam exercere perinde est atque eam non habere. E contra substitutus et adiutor, dum munus suum obeunt, curam habent *de iure*, et *de facto exclusive*.

Eamque cum omnibus iuribus et officiis parochorum. Nam clausula haec moraliter sumenda est: quamvis eis desit aliquod ius, ut ad fructus beneficii; vel aliquod officium, ut missae pro populo; moraliter et humane intelliguntur habere omnia iura et officia parochorum quoad animarum curam. De substituto id dicit c.474; de adiutore c.475 § 2. Missa pro populo non incumbit substituto, at potest ei committi a parochus absente, et debet ei et non alii committi, si parochus eam non applicet. Parochus autem impotens missam celebrandi, obvie debet eam suo adiutori committere, addita retributione.

Quamvis decretum non nominat vicarium substitutum et adiutorem, si tamen cis aptatur littera *c)* eiusdem, quare excludantur? Voluntas legislatoris est ut nullum sit territorium in quo moribundi carcant ministro extraordinario confirmationis. Tam vero saepe eo carerent, nisi sub littera *c)* venirent substitutus et adiutor. Nam ex eodem decreto delegari non possunt a parochus neque ab Episcopo.

78. *Non sunt ministri extraordinarii*: 1. *Vicarius cooperator* paroeciae, quae oh multitudinem fidelium aliasvc causas nequit bene administrari a solo parochus (c.476). Neque etiam cooperator vicariae sic dictae *coadiutoriae independentis; filialis, subsidiariae* aliquius paroeciae (*ayuda de parroquia*), si hae sunt portio territorii paroecialis; etsi cooperator in eis habeat omnes parochi facultates. Nam caret territorio proprio, siquidem ad paroeciam pertinet, et parochus in cis jurisdictionem retinet, cumulative quidem cum cooperator; idcoqnc ipse parochus potest ibi confirmare

2. *Neque Vicarius Generalis et Capitularis* sunt ministri extraordinarii, qui quamvis locorum Ordinarii sunt (c.198 § 2), non tamen recensentur in decreto.

3. *Neque cappellani sen. redores locorum piorum* a parochi cura subductorum, ut hospitalis, collegii etc. etsi plena potestate paroeciali sint praediti. Ob camdetn rationem sic C. Sacram. 30 dec. 1946

4. *Neque rector Seminarij*, quamvis hoc est exemptum a jurisdictione parochiali, et in eo parochi officio fungitur rector, excepta materia matrimoniali (c.1368). Decretum cum inter ministros confirmationis non recenset; ob idem.

5. *Neque superior communitatis religiosae*, etsi exemptae. Quamvis curam animarum habet erga omnes qui intra suam domum diu noctuque degunt (c.514 § 1).

6. *Neque cappellani castrenses*. C. Sacram. 2 ian. 1947 respondit: non expedire ut eis tribuatur confirmandi facultas (Zerba, p.46).

Tamen facultatem eisdem concessit *ad biennium* C. Consist. rescrip. 23 iun. 1952⁴.

In adiunctis de quibus decret. 14 sept. 1946, pro toto orbe conceditur: *a)* cappellanis *stabilter* a Vicario constitutis, ut confirmare possint *personaliter*; *b)* *suos subditos* in periculo mortis ob infirmitatem; *c)* hac facultate uti licet tantum ubi nec Episcopus nec parochus loci haberi possit; *d)* si plures sunt cappellani stabiles, hoc conceditur primo; *e)* serventur ceterae clausulae memorati decreti; praesertim illa de relatione quotannis mittenda a Vicario Congregationi Consistoriali.

Brevi: Mens legislatoris hac formula condensari potest: Ut in omni territorio parocchiali aut *nullius paroeciae* sit semper sacerdos facultate confirmandi moribundos praeditus; et hic unicus.

79. Minister extraordinarius pro moribundis in missionibus.—Pius XU per CPF 18 dec. 1947: AAS 40,41 concessit omnibus Ordinariis locorum a CFF dependentibus, ut sine praeiudicio ceterorum indultorum, quibus in re fruantur, tribuere valeant omnibus sacerdotibus sibi subditis, curamque animarum gerentibus, facultatem valide confirmandi fideles exstantes intra fines missionalis circumscriptionis, in periculo mortis; necnon licite in ipso loco residentiae Episcopi, absente tamen quolibet Episcopo vel legitime impedito, servata formula Ritualis.

In terris missionum decretum CPF non concedit *directe* et *immediate* quasi parochis aliisve potestatem confirmandi eos qui versantur in periculo mortis ob infirmitatem; sed Ordinariis permittit ut talem facultatem eis tribuant. E contra, decretum C. Sacram, de quo supra, directe constituit ministros confirmationis extraordinarios.

⁴ Zerba, Cammrnl. in *Decret. "Spiritus Sancti jnuncia"* p.54 (Romae 1946).

¹ Bolet, de la Jurisd. Castr. (1952) n.11 p.7

Ordinarii locorum in terris missionum sunt Vicarii et Prefecti Apostolici, et Episcopi dioecesium Congregationi P. F. subiectorum; eorum Vicarii Generales, et qui eis interim in regimine succedunt ex iure vel probatis constitutionibus. Non autem Superiores Maiores religionum (c.198).

Hi locorum Ordinarii vi praesentis decreti facultatem confirmandi largiri possunt *cuius sacerdoti* qui simul: *a)* sit subditus concedentis, et *b)* curam animarum gerat.

Hanc habent: *a)* *quasi parochi*; *b)* *eorum vicarii substituti* in absentis, et *supplentes* in morbo vel similibus.

Talem interpretationem suadent verba decreti: “omnibus... *curamque animarum gerentibus*”. Si voluisset comprehendere solos quasiparochos, verbum exclusivum adhibuisset, v. gr., *dumtaxat*, sicut fecit C. Sacram. Praeterea mens Papae fuit largiri pro Missionibus aequales et ampliores facultates quam pro ceteris regionibus.

c) Nec exaggeratum videtur quod possint Ordinarii potestatem tribuere *vicariis cooperatoribus* quasiparochorum; nam et ipsi curam gerunt animarum, etsi *non plenam*; praesens decretum *plenam* non exigit, sicut requirit C. Sacram. Hoc confirmatur responso CPF 12 apr. 1933. Quaesitum fuerat utrum facultate data Ordinariis sinensibus 31 aug. 1908 ad dispensandum super forma matrimonii in casibus verae necessitatis cum potestate eam subdelegandi etiam habitualiter *missionum rectoribus*, sub his verbis veniant etiam *vicarii cooperatorum* quasiparochorum.

Responsum fuit: *affirmative*⁹.

Si in dioecesibus incipientibus CPF subiectis erectae fuerint verae paroeciae, diceremus Ordinarios posse facultatem confirmandi tribuere parochis et vicariis paroecialibus etiam cooperatoribus.

80. Minister extraordinarius pro orientalibus (CEO 1 mai 1948: AAS 40.422). Pius XII concessit ut, quoties presbyter latinus ex induito possit valide ac licite confirmare latinos, valeat quoque orientales confirmare, quorum cura sibi commissa permaneat, iuxta Const. *Orientalium dignitas*, 30 nov. 1894 a.9 quae statuit: Orientalis extra suum patriarchatum commorans, sub administratione sit cleri latini. Dummodo constet orientalem non fuisse confirmatum immediate post baptismum, ut mos est.

Idem valeat quoties confirmatio conferri possit ad normam decreti C. Sacramentorum 14 sept. 1946, pro iis qui in mortis periculo versantur.

81. Subiectum passivum, quoad ministrum extraordinarium. — Potestas concessa a C. Sacram. 1. Est *mere territorialis*. Minister nequit ea *valide* uti extra suum territorium, ne erga suos quidem subditos (n.2). Potest autem intra suum territorium confirmare etiam in locis exemptis; etiam non subditos, ut vagos, peregrinos, regulares, etc.

⁹ *Syllogc documentorum S. C. de Prop. Fid.* nJ 77.

2. Exerceri potest solum erga *infirmos cuiusvis aetatis* qui ob morbum gravem *inveniuntur in vero periculo mortis*.

Non ergo circa sanos, qui ex causa externa in tali periculo sunt, v. gr. ob praelium, naufragium.

Periculum mortis est illud rerum discrimen, in quo cum quis constitutus est ipsum et superesse et occumbere posse utrumque est vere graviterque probabile 7.

Infirmitati aequiparatur senectus, in qua sit periculum mortis ex consumptione. *Senectus, ipsa est morbus*; et ita tali seni ministrari potest extrema unctio (c.940 § 1).

Poteritne minister extraordinarius confirmare foetum praematurum, qui ob insufficientem evolutionem versatur in periculo mortis?

Negant quidam, quia hic non est in mortis periculo *ex morbo*. Sed affirmandum est; quid enim differt inter senem qui ex consumptione moritur, et infantem qui moritur eo quod non possit functiones vitales exercere ex insufficienti evolutione?

Talis gravitas mortis aestimanda est prudenti indicio medici aut parochi aut alius experti.

3. Erga eos qui in vero mortis periculo sunt constituti c.r. *quo decessuri praevideantur*. Haec postrema verba primo intuitu exigere videntur maius mortis periculum eo quod sufficit ad ministrandum Viaticum et extremam unctionem; videlicet, periculum proximum et imminens, in quo mors praevidetur *certa*. At cum Z e r b a, p.62. et aliis putamus verba illa ex usu aequivalere aliis a Codice usitatis in similibus: "urgente mortis periculo" (c.1043.1044.1046); et tandem putamus sufficere tale mortis periculum quod ad Viaticum et extremam unctionem sufficit.

Hoc confirmari videtur ex n.6, ubi dicitur in annotatione confirmationis notandum: collata fuit... "urgente mortis periculo".

In terris missionum quoad subiectum confirmandum eadem statuit CPF.

Orientales sub cura cleri latini possunt confirmari a presbytero latino, qui latinos confirmare valeat: dummodo constet orientalem non fuisse confirmatum immediate post baptismum (n.80).

Quaeres. 1' Confirmare potest minister extraordinarius hominem qui operationem chirurgicam periculosam subiturus est?

R. Si operatio procedit ex morbo gravi qui iam ex se mortis periculum constituat, *affirmative*; si non.

Notandum. Etsi non potest ille confirmare cos qui versantur in mortis periculo ex causa extrinseca, v. gr., milites praelium aggressuros, reos morte plectendos; at potest postquam hi iam ictum mortalem acceperunt; ex tunc enim in mortis periculo versantur *ex morbo*. Qui definitur: "*habitus cuiusque corporis contra naturam, qui eius usum deteriore facit*".

Quaeres. 2.^o Valebit confirmatio, si periculum mortis *obiectivè* non erat; sed a ministro putatum est exsistere?

R. Si ex circumstantiis sine temeritate hoc aestimet, valide ac licite confirmavit. Hoc criterium observatur in aliis materiis. Contrarium esset multis anxietatibus obnoxium.

82. Absentia Episcopi. — C. Satram. n.3 facultatem concedit hac conditione: *in modo Episcopus... haberi non possit vel legitime impediatur...*"

Hac restrictione vult ut fideles magni faciant confirmationem; siquidem, quoad fieri possit, non nisi ab Episcopo ministrari valet.

Impossibilitas vel impedimentum ut Episcopus confirmet potest esse *physica*, ut distantia, morbus, labor, sumptus, v. gr. currus locandi ad adeundum infirmum, etsi non multum distantem; vel *moralis*, ut respectus quidam qui Episcopum retrahant ad infirmum adeundum; v. gr. odium quod sibi pararet, si alios adeat, alios non; repugnantia aut timor reverentialis aegroti huiusve familiae quod veniat ad se Episcopus ipse. Nam impossibilitas vel impedimentum, ut puto, se habere possunt ex parte Episcopi aut infirmi eiusve familiae; sicut declaravit CI 3 maii 1945 de *gravi incommodo* ad celebrandum matrimonium forma extraordinaria (AAS 37, 149).

Impossibilitas potest esse *absoluta* vel *relativa* seu notabilis difficultas.

Impedimentum sit verum et notabile.

Quae omnia *moraliter et prudenter* aestimanda sunt. In dubio de existentia aut sufficientia impedimenti aut incommodi, valide ac licite confirmat sacerdos; sicut de dispensatione in dubio de existentia causae statuit c.84 § 2.

Generatim, ut puto, saltem in Hispania existit talis impossibilitas aut difficultas habendi Episcopum; et hic impedimentum habet ad confirmandum in domo infirmi, ob suos labores, etc. Idque etiam in ipsa sede episcopali. Nam hucusque Episcopi non se putarunt obligatos ad confirmandos

moribundos, et de facto eos non confirmabant, abs dubio quia sufficienter impeditos se censebant. Praesens decretum non imponit eis maiorem obligationem. Ergo nunc possunt generatim se aestimare legitime impeditos.

Imo, nunc minus incommodum eos excusat; nam antea si Episcopus non confirmabat moribundum, hic moriebatur sine confirmatione; nunc autem potest a parochio confirmari.

Quod diximus roboratur a gravissimis auctoribus antiquis, ut La Croix, Lugo, Salmanticensibus; iuxta quos, non peccat Episcopus qui moribundum non confirmat, quia excusatur incommodo et usu communi (S. Alf., 173). Idem tenent moderni". Nam si Episcopus alios confirmat, alios non, motivum praebet scandali; et si vult omnibus satisfacere, grave onus sibi imponit. Merito tamen ait Cappello 200 consideranda esse adiuncta. Si enim moribundus degit prope domum episcopalem, ita ut Episcopus absque incommodo possit illuc ire ad confirmandum, quis dicet eum ne sub levi quidem teneri?

Quaeret. Debebitne parochus in singulis casibus Episcopum interrogare an possit infirmum confirmare?

R. Extra civitatem episcopalem plerumque non, quia manifestum erit impedimentum Episcopi. Intra illam saepe neque etiam; v. gr., si notorium est quod sit absens, aeger, impeditus. Alias Episcopus ipse normas dare potest, quibus indicet quandonam possit vocari, quandonam non. Si has normas non dederit, consuetudo quam idem statuatur eundi vel secus ad infirmos confirmandos normas dare potest ad cum vocandum vel non.

Si vocatus se excuset, parochus confirmare potest, causam excusationis non indagando.

Necessitas confirmandi infirmos multum minueretur, saltem in urbe episcopali, si Episcopus frequenter administraret confirmationes generales; ac parochi patresque familias curarent ut fideles et filii tunc confirmarentur.

Quaestio. Clausula *dummodo Episcopus... haberi noti possit...* continet conditionem *ad valorem* confirmationis a parochio administratae, an *ad solam liccitatem*?

Plerique asserunt absentiam Episcopi requiri ad valorem; quia ex c.39 particulae *si, dummodo*, etc., essentielles sunt ad rescriptorum valorem. Nos sentimus particulam *dummodo* decreti afficere *solavi liccitatem*.

Nam n.2 statuitur *potestas* ministri extraordinarii eiusque limites; xi *ciusmodi mandati limites (praecedentes) praetergrediantur, probe sciant se... sacramentum nullum conficere*.

• Lchmkvhl. 11,173; Noldik, III.90.

Deinde n.3 *usus huius potestatis* regulatur dicendo: “Hac facultate uti possunt... *dummodo Episcopus... haberi non possit...*”

Iam vero usus potestatis potest esse *licitus, simpliciter illicitus*, vel *invalidus*. Ad usum *licitum* requiritur Episcopi absentia, ita ut si parochus confirmet cum possit Episcopus confirmare, illius actus sit illicitus. Eritne *invalidus*? N.3 non adhibet clausulam irritantem, sicut talem adhibet n.2. Ergo particula *dummodo* non afficit sacramenti *valorem*.

Verba *non possunt* et similia in se sunt ambiguae significationis, ait VermEERSCH 10 significare possunt impedimentum dirimens, quod actum reddat *nullum*, aut simplicem prohibitionem, quae *illicitum* tantum faciat. Iam vero verba illa, nisi aliud constet, habenda sunt *mere prohibitive*, non irritantia (c.11.1680),

Confirmatur ex decreto CPF. Nam indicatis duabus conditionibus ut sacerdos *valide* confirmet, nempe quod subiectum confirmandum versetur intra territorium confirmantis; et in mortis periculo, addit: “necnon *licite* (confirmant) in ipso loco residentiae Episcopi, absente tamen quolibet Episcopo vel legitime impedito”.

83. Supplet Ecclesia potestatem confirmandi in dubio positivo et probabili de potestate, v. gr. num vicarius substitutus et adiutor possint confirmare; num sacerdos confirmare possit valide, quoties periculum mortis adsit sufficiens ad ministrandam extremam unctionem: an etsi Episcopus illegitime praetermittatur, etc.?

Fere omnes id negant, quia c.209 solum dicit “supplet *iurisdictionem*”. Ergo non potestatem ordinis.

Nos putamus Ecclesiam supplere potestatem confirmandi; quia a) haec potestas quae ab Ecclesia datur presbyteris pertinet ad potestatem iurisdictionis vel administrativam. b) Etiam potestatem ordinis quae ab Ecclesia dependeat, supplet ipsa.

a) Ex communi doctrina quando Papa dat presbytero potestatem confirmandi, exercet actus potestatis *iurisdictionis*, non ordinis. Sic v. gr. SÁNCHEZ 11 et BENEDICTUS XIV, *De Synodo* 1.7 c.8 n.7.

Et per hunc actum non confert presbytero ullam potestatem *ordinis*, sed solius *iurisdictionis* vel *administrationis*.

¹⁰ 1,623 c.1 6.* (1949); Regatillo, *htstü.* 1,715.

¹¹ *De confinn.* a.11 sect.2 n.15.

Nam, omnes fere sententiae in hoc conveniunt quod simplex sacerdos in ordinatione presbyterali accipit potestatem confirmandi. Et haec potestas ordinis est *plena*; sed ut eam *valide* exerceat presbyter eget commissione Papae, quae nihil ei addit potestatis *ordinis*, sed *solius iurisdictionis*¹²; et solum relinquit presbytero liberum exercitium potestatis confirmandi quam in ordinatione acceperat^{13*}, aut tollit prohibitionem ea utendi “.

Quae cum ita sint, non videmus quare non suppleat Ecclesia potestatem confirmandi. Doctrinam nostram adoptavit Oncl in 15.

b) At demus facultatem confirmandi a Papa presbytero concessam reduci ad potestatem ordinis; nonne supplebit Ecclesia? Hoc sentimus.

Nam mens Ecclesiae et bonum publicum hanc suppleendam suadent. Ecclesia supplet iurisdictionem poenitentialem et licentiam assistendi matrimonio, ad vitandas administrationes nullas sacramentorum, cum publico animarum damno; et ut minister, qui habeat iurisdictionem dubiam, possit tranquille agere. Illae rationes suadent suppletiam potestatis confirmandi, quae ab Ecclesia dependet, in dubio. Exigere facultatem *certam* nimis rigidum videtur.

Hoc declaravit CIC 26 mart. 1952 de potestate dominativa, et de potestate assistendi matrimonio (AAS 44,497).

84. Minister liceitatis. Episcopus in suo territorio licite confirmat etiam extraneos, nisi horum Ordinarius id expresse vetuerit. In alieno proprios subditos tantum et privatim, et sine baculo et mitra; extraneos, de licentia Ordinarii loci saltem rationabiliter praesumpta (c.783).

Administratio *solemnis* est quae fit cum baculo et mitra; *privata* fit sine his, cum rochetto et stola, aut saltem stola tantum.

85. Obligatio confirmandi. *Episcopus* tenetur confirmare suos subditos rationabiliter petentes, praesertim in visitatione pastoralis. Item sacerdos facultate praeditus. Ordinarius legitime impeditus aut potestate carens, confirmationem procurare debet; quoad fieri possit saltem singulis quinquen-

¹² CoVAIRUBtAS» *Tartar, qitacst.* 1.1 c.10 n.6; Bellarmino, *Controv.* 1.2 c.12; Toledo /n 5*. *Them.* t.4 p.130 coi.2 (187^)^ etc.
^u Gasparri *De Sacra ordin.* 11,799 (1894).
^H De Smet, *De sacram.* 1.3 c 5 n.401.
^u Ef/irm. *ThccJ. Lovanicn.* (1949) p.345-8.

niisi Si hoc graviter neglexerit, denuntiandus est S. Sedi a Metropolitana (c.785).

Graviter peccat Episcopus, si diu confirmationem negligit, quia subditos magno bono privat. Sic S. Alfonso, 175. cum omnibus, qui deinde ad quaestionem: An peccet graviter si moribundum non confirmet, respondet cum La Croix, Escobar, Lugo, Salmanticensibus, nullo modo eum peccare; nam excusatur incommodo et praxi communi. Hodie gravitas obligationis in Episcopo minui videtur, quia in mortis periculo possunt parochi confirmare.

Cappello, 200, opinatur peccare per se Episcopum graviter, si diu v. gr. per quinquennium, confirmationem negligit; si intra quinquennium leviter; quod infertur ex sanctione c.785 § 4. Idem tenet de presbytero privilegiato.

Qua obligatione tenetur parochus moribundos confirmandi legitime petentes? Si sibi proponeret nullum confirmare aut id habitualiter negligeret, graviter peccaret. Si solum in aliquo casu, culpam gravem non putarem ex supra dictis a S. Alfonso. Ipse Cappello ait: presbyter facultate praeditus tenetur *sub levi* confirmare rationabiliter petentes, si commode possit, et nequeat confirmatio in proximum differri.

De gravi arguere non auderemus parochum, qui in casu aliquo particulari administrationem moribundo negligeret.

Pueri, rudes et forte alii moribundi confirmationem non petent; tunc parochus eis suggeret voluntatem sacramentum hoc recipiendi. Quod c.787 indicat. At quoniam de obligatione *gravi* recipiendi confirmationem non constat, abstineat ab inculcanda tali obligatione.

Curabit quoque fideles instruere de potestate quam nunc Papa parochis concedit, ut moribundi confirmentur.

CAPUT III

De subiecto

Summarium: 1. Subiectum capax. 2. Obligatio suscipiendi hoc sacramentum.—3. Actus.

86. Subiectum incapax est homo non baptizatus.

Capax validae susceptionis, omnis et solus baptizatus nondum confirmatus, qui debitam habeat intentionem (si est adultus); *licitae* et fructuosae receptionis, baptizatus, catholicus^

in statu gratiae, et si usu rationis pollet, sufficienter instructus (c.786).

Instructio respicit fidei rudimenta et ea quae ad substantiam et effectum sacramenti attinent. Parochus specialem catechesim de confirmatione quotannis habere debet (c.1330,1,0). Nisi haec rarius administretur.

Ministri est moribundum pro eius captu edocere de his quae scitu sunt necessaria, intentionem aliquam suscitando percipiendi hoc sacramentum. Hi, ad quos spectat, curare debent ut, si convaluerit, instruatur circa fidei mysteria, naturam et effectum eiusdem sacramenti (*Instr*, n.5).

Perpetuo amentes licite et fructuose confirmantur, licet sacramentum non petierint quando erant sui compotes; nam in professione vitae Christianae petitio seu voluntas illius continetur; et status gratiae praesumitur, nisi contrarium vehementer suadeatur.

87. **Obligatio suscipiendi sacramentum.** — Confirmatio non est de necessitate medii ad salutem; neque de praecepto divino aut ecclesiastico *gravi* eam suscipiendi constat (*Ferkeres*, 341), utique de levi: Nemini licet hoc sacramentum *oblata occasione* negligere. Ob magna bona quibus se privat. Imo parochi curent ut fideles opportuno tempore illud recipiant (c.787).

Cum de gravi obligatione suscipiendi hoc sacramentum non constet, non est de ea sermo faciendus; si quis dubie sit confirmatus, aut ob aetatem provectam pudore deterreatur a confirmatione petenda, potius consiliis ad eam est adhortandus. Haec requiritur ad tonsuram et ingressum in novitiatum; suadetur ad matrimonium (c.974 § 1 n.1; 544.1021 § 2).

Per se sub conditione debet iterari, si prudens dubium sit de receptione aut de valore (c.732 § 2).

88. **Aetas.** Valide suscipi potest confirmatio a natiuitate. supposito baptismo. Primis saeculis una cum baptismo conferebatur confirmatio. In Ecclesia gracca confirmari solent infantes statim post baptismum. In latina confirmari possunt ante septennium in periculo mortis, vel ob graves causas, iudicio ministri. Secus *convenienter* differatur confirmatio ad septimum circiter annum (c.788).

CI 16 iun. 1931 declaravit *ante septennium*, i. e. *ante usum rationis*, non posse confirmationem administrari, nisi in casibus in Codice exceptis. C. Sacram, tamen 30 iun. 1932 approbavit consuetudinem in Hispania et alibi, praesertim in

America latina, vigentem, confirmandi pueros ante septennium, et quandoque statim post baptismum ; *ad mentem*. *Mens* est ut, ubi potest confirmatio ad septennium differri, quin obstant graves causae, ad normam c.788, contrariam consuetudinem inducentes, fideles edoceantur de lege communi Ecclesiae, praemissa instructione catechetica. Et quamvis oportet ut pueri primam communionem non recipiant, nisi iam confirmati; non tamen arcendi sunt a communione, si ad annos discretionis pervenerint, quamvis nondum confirmati sint (AAS 23,353; 24,271).

Nequit Episcopus prohibere ne confirmentur pueri ante aetatem decem annorum (CIC 26 mart. 1952 : AAS 44,496).

CAPUT IV

De ritu, tempore ac loco

89. Ritus. Describitur in *Pontificali*. Observandus a simplici presbytero, in *Rituali* (1952) t.3 c.2.

Episcopus ex quavis iusta causa confirmare potest sine mitra et baculo, cum solo rochetto et stola, imo cum stola tantum. Presbyter nequit insignia pontificalia adhibere, sed solum vestes sacerdotales, aut saltem alba vel rochetto et stola (SO 12 feb. 1851).

Caeremoniae per se generating obligant sub gravi, nisi quae sunt minoris momenti, ut alapa (S. Ai.f., 184).

Confirmandi, si phires sint, adsint primae manuum impositioni seu extensioni, nec nisi expleto ritu discedant (c.789). Benedictio finalis, quae datur postquam omnes confirmati sunt, non est de essentia sacramenti.

90. Tempus. — Quovis die et quavis hora conferri potest confirmatio: maxime decet in hebdomada Pentecostes eam conferri (c.790).

91. Locus proprius est ecclesia, ex causa iusta, indicio ministri, in quovis decenti loco potest ministrari. Episcopo ius est intra suam dioecesim confirmandi in locis quoque exemptis (c.791.792).

' ' ' Pti

CAPUT V

De patrinis

Summarium: 1. Necessitas et numerus.—2. Conditiones.—3. Effectus.

92. **Patrinus** ex vetustissimo Ecclesiae more adhibendus est, *si haberi potest* (c.793).

Id indicat non tanto rigore patrinum in confirmatione requiri quanto in baptismo.

Unus pro singulis, qui unum tantum confirmandum aut duos praesentet, nisi alium iusta de causa ministro videatur (c.794).

Nam erga multos non facile adimplebit obligationem ex patrinatu ortam.

In Hispania, ubi simul confirmantur multi, unus solet esse patrinus pro omnibus viris et una matrina pro feminis.

Si in aliquo loco nullus sit confirmatus, possunt confirmari plures sine patrino, qui deinde sint patrini aliorum.

93. **Conditiones.** *Ad validitatem:* 1.° Sit baptizatus, usum rationis assecutus et intentionem habeat hoc munus gerendi. 2.° Nulli sectae haereticae aut schismaticae adscriptus, nec post sententiam excommunicatus, infamis infamia iuris aut exclusus ab actibus legitimis, nec clericus depositus aut degradatus. 3.° Non pater, mater aut coniux confirmandi. 4.° A confirmando eiusve parentibus vel tutoribus, vel, si hi desint aut renuant, a ministro vel parocho designatus. 5.° Confirmandum in ipso confirmationis actu per se vel per procuratorem physice tangat (c.795).

Ad liceitatem: 1.° Sit distinctus a patrino baptismi, nisi rationabilis causa, iudicio ministri, aliud suadeat, aut statim post baptismum confirmatio administretur. 2.° Eiusdem sexus ac confirmandus, nisi aliud in casibus particularibus ministro videatur. 3.°-7.° Reliquae conditiones quae in patrino baptismi requiruntur (c.796).

94. **Effectus** Cognatio spiritualis inter confirmatum et patrinum. ex qua hic tenetur illum perpetuo commendatum habere eiusque Christianam educationem curare (c.797). Haec iam impedimentum matrimonii non constituit (c.1079).

De adnotatione ac probatione

95. **Adnotatio.** In particulari libro a parcho inscribantur nomina ministri, confirmatorum, et patrinorum, dies ac locus confirmationis. Praeterea in libro baptizatorum adnotetur confirmatio recepta (c.798)

Parochus hic est proprius confirmati ratione domicilii vel quasidomicilii. Id eruitur ex c.777 § 1 analogo, baptismum respiciente; et ex c.799: Si proprius confirmati parochus praesens non fuerit, de collata confirmatione minister per se vel per alium eundem certiore reddat.

In Hispania, ubi multi ex diversis paroeciis in eandem solent convenire ut confirmentur, in hac etiam inscribi solent.

Ex analogia cum baptismo (n.70) diceremus confirmationem adnotandam esse in paroecia *originis*, ubi in omni casu adnotandus est baptismus.

Si confirmatio collata fuit a ministro extraordinario in mortis periculo, in inscriptione notetur: *Confirmatio collata est ex apostolico induito, urgente mortis periculo ob gravem confirmati morbum* (Decr. n.6). Et minister statim moneat Ordinarium proprium de collata confirmatione, cuiusque adiunctis (n.7). Ordinarius autem initio cuiusque anni mittet ad C. Sacram, relationem de numero sic confirmatorum, et de ratione a ministris extraordinariis adhibita (n.9).

96. **Probatio.** Fit in primis per documentum inscriptionis. Si nemini fiat praeiudicium, sufficit unus testis omni exceptione maior; vel ipsius confirmati iusiurandum, nisi confirmatus fuerit in infanti aetate (c.800).

Hoc ultimum sufficere putamus, etiam quando nec documentum nec testis exstat; sed confirmatus asserit se, cum adultus iam erat, audivisse saepius a persona suae familiae, cum qua vivebat, confirmationem receptam. Probatio enim confirmationis non tanto rigore exigenda est, quanto probatio baptismi; quia confirmatio ad valorem actuum subsequendum non requiritur; et eius defectus nemini praeiudicat.

TITULUS III

De SS. Eucharistia

Summarium: 1. Praesentia Christi. -2. Sacrificium missae.—3. Sacra communio.—4. Custodia SS. Sacramenti.

Aldama, *De SS. Eucharistia* (BAC. Matriti 1953); AssKMaNI, *Codex liturgicus: t.4 Missale Romanum rictus*; Benedictus XIV, *De sacrosancto missae sacrificio* (Matriti 1791); Cappello, *De sacramentis I* 2da ed. (1945); Coronata, *De sacramentis* vol.1 (1943); *De locis et temporibus sacris* (Taurini 1922); D'Alais, *De SS. Eucharistia* (Paris 1929); Ferreres, *Las misas manuales* (Madrid 1924); *Los oratorios y el altar portátil* (Madrid 1916); Gasparri, *De Sanctissima Eucharistia* (Parisiis 1897); Gatico, *De oratoriis domesticis et de altaris portatilis usu* (Romae 1770); Luco, *De sacramento Eucharistiae* (Edit. Vivès, vol.3 et 4); Many, *De missa* (Parisiis 1903); *De locis et temporibus sacris* (Parisiis 1904); Mostaza, *Las misas de estipendio* (Bilbao 1912); Suñer, *De SS. Eucharistia* (Edit. Vivès, vol.20 et 21); S. Thomas, *Summa* 3 q.73-83; Victoria, *El pan y el vino eucarísticos* (Bilbao 1944).

97. Eucharistia (*bona gratia*) est sacramentum Corporis et Sanguinis Christi sub speciebus panis et vini. Est Corpus et Sanguis Christi, quatenus contenta sub speciebus panis et vini, vel species quatenus continent Corpus et Sanguinem Domini.

Institutum fuit a Christo in ultima coena.

Dogmata.—In Eucharistia ipse Christus continetur, offertur. sumitur (c.801) En tria mysteria: 1.º. praesentia realis Christi: 2.º. sacrificium; 3.º, sacramentum, definita a Tridentino, *de fide* 2.

SECTIO

De praesentia D. N. I. Christi in ss. eucharistia

98. Praesentia Christi in Eucharistia fit *per transsubstantiationem*. Quae est conversio totius substantiae panis in Corpus et totius substantiae vini in Sanguinem Christi, manentibus dumtaxat speciebus panis et vini (*Trid.* ses.13 c.2).

Species seu *accidentia* obiectivam realitatem habent, iuxta

¹ Mt 26,26-28; Mc 14,22-24; Lc 22,17-20; 1 Cor. 11,23-29.

³ Ses.13 cap 1,3->; c 1-4.6.S; ses 21 cap.3 c.3; 22 cap.1.2; c1.3.

constantem doctrinam Ecclesiae³; nulli substantiae inhaerent, sed divinitus sustentantur. Deus immediate solam quantitatem sustentat, quantitati cetera accidentia inhaerent \

Speciebus eucharisticis corruptis, nova substantia generatur; iuxta praecipuam sententiam, in ultimo corruptionis instante a Deo producitur materia e qua nova forma educitur (Id., a.5.6). Sic explicatur quomodo species possint nutrire.

*Totus Christus est sub utraque specie*⁵. *Vi verborum* sub specie panis fit solum Corpus, sub specie vini solus Sanguis. *Per concomitantiam*, sub specie panis, Sanguis et Anima; sub specie vini Corpus et Anima Christi existunt.

Totus Christus continetur sub singulis specierum partibus post divisionem (Trid. c.3); et ex communi doctrina, in parte tenuissima, *etiam non separata*. Quia quaelibet est sensibilis, saltem si cum reliquis partibus coniuncta est, et servat eadem accidentia panis et vini.

Christus praesens est a momento consecrationis usque ad alterationem specierum essentialem, quae habetur quando species ita alteratae sunt, ut si substantia panis et vini perstisset, haec, iuxta communem aestimationem, persistere cessasse!.

Si vino consecrato admisceatur non consecratum, minori quantitate, Christus manet; si maiori, iuxta aliquos cum S. Thoma[®], non; quia species consecratae, saltem secundum communem aestimationem, non manent eadem numero, sed absorbentur a maiori quantitate; iuxta alios, manet Christus; quia, ut docent chimici moderni, molecule speciei consecratae suam individualionem retinent. Haec sententia plus placet *theoretice*.

Pro praxi plus placet prima sententia, quae videtur confirmari ex Instructione C. Sacram. 26 mart. 1929: AAS 21,631, de pane ac vino ad consecrationem adhibendo: Non est materia valida panis ex tritico, permixta alia substantia tali quantitate ut, iuxta communem aestimationem, nequeat dici ex tritico. Neque est valida materia vinum cui admixta sit aqua maiori vel aequali quantitate. Nam si non alteratur per mixtionem substantia panis vel vini, ex effato *pars maior trahit ad se minorem*, panis triticeus aut hordeaceus dicendus est, prout praedominetur quantitas tritici vel hordei; si-

Catch., Rom. **pj** <lc *Eiuh.*, n.44.
⁴ *SN Th.*, 3 q.77 a.2.
⁵ *Trid.* ses. 13 c.3.
⁶ 3 q.77 a.8,

militer dicendum est vinum aut aqua, prout sit maior quantitas unius ve! alterius.

A pari, permixtio vini consecrati cum non consecrato dicenda est, aut non, Sanguis Christi, prout sit quantitas quae praedominetur.

Casus rarus non est in quo ante sumptionem sanguinis sacerdos calicem ministro porrigat, ut hic vinum ad ablutionem infundat, quod Sanguini miscetur. Quid tunc agendum? *Missale* inter defectus in ministerio hunc non memorat. Id videtur: *a)* Si vinum non consecratum minori quantitate Sanguini misceatur, sumatur totum, *b)* Si in aequali vel maiori quantitate, totum iterum consecratur *sub conditione*. et deinde sumatur. Hoc eruitur ex analogia casus quo totus Sanguis effundatur: novum vinum cum aqua apponendum est, consecrandum et sumendum; etiam si post sumptionem Hostiae effusus fuerit. Prius facta oblatione: *Offerimus tibi, Domine, calicem salutaris...*, consecratio fiat incipiendo a verbis: *Simili modo postquam coenatum est...l*.

De missae sacrificio

Summarium: 1. Notiones 2. Minister 3. Materia et forma, f. Ritus. 5. Tempus et locus.—7. Stipendia.—7. Missa pro populo.

Notiones

Summarium: 1. Definitio 2. Essentia 3. Fructus.

99. Sacrificium *late* est quivis actus, etiam internus, praesertim laboriosus, in cultum Dei. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus* (Ps 50,19). *Stricte*, oblatio externa, legitime statuta, rei sensibilis et substantialis per aliquam eiusdem immutationem a ministro legitimo facta Deo, ad profitendam infinitam vius maiestatem et supremum dominium omnium, etiam vitae ac mortis.

100. Missa est sacrificium Corporis et Sanguinis Christi sub speciebus panis et vini, prout in Ecclesia offertur, non solum quoad substantiam, sed etiam quoad ritus accidentales (*Trid.* ses.22).

T Mwalc, dtftclib, in minute fio Xf13.

101. Indoles. 1. *Est verum et proprie dictum sacrificium* 3. *Eictima* est Christus, ut sub speciebus existens. *Offerens* principalis ipse Christus; secundarius sacerdos (cap.2); *coofferentes*, Ecclesia seu populus Christianus et adstantes 2.

Essentia sacrificii seu actus sacrificialis est *consecratio*; probabilius *non unica sed utraque*. Communio celebrantis probabilius non est pars essentialis sed integralis. Haec sententia, hodie fere unica, roboratur a Pio XII in Encycl. *Mediator Dei*, 20 nov. 1947: AAS 39,548-9; 555-6; 562-3.

2. *Est sacrificium*: 1) *absolutum*, quatenus in se continet omnia sacrificii elementa; 2) *relativum*, quia essentialiter est repraesentativum sacrificii Crucis³.

Ambo conveniunt quoad substantiam, i. c. quoad victimam et offerentem principalem, qui est Christus; itaque ratione substantiae sunt idem sacrificium; ita ut sacrificium crucis vere iteretur, quoties missa celebratur.

Differunt: a) *ratione sui*, quatenus sacrificium crucis fuit absolutum tantum; sacrificium missae, absolutum et relativum; b) *ratione offerentis secundarii*, qui in missa est sacerdos; in cruce non fuit; c) *ratione modi offerendi*, qui in cruce fuit cruentus, seu cum sanguinis effusione; in missa incruentus; d) *ratione finis et effectuum*; sacrificium crucis satisfactionem et merita perfecit; missa ea nobis applicat.

102. Efficacia missae intelligitur virtus operativa quam habet *ex opere operato* seu ratione rei oblatae et principalis offerentis. *Est de se infinita*. Effectus qui directe Deum respiciunt, scilicet *latruncus* et *eucharisticus*, infiniti sunt; quia missa Deo exhibet infinitam seu condignam adorationem, laudem et gratiarum actionem. Qui hominem directe respiciunt, i. e. *propitiatorius* et *impetratorius*, quatenus huic applicati, sunt *intensive finiti*; nam homo incapax est percipiendi effectum infinitum.

103. Effectus, sicut finis, est quadruplex: 1.° *Lalreulictis*, seu adorationis et laudis Deo. 2.® *Eucharisticus*, seu gratiarum actionis Deo pro beneficiis acceptis. 3.° *Propitiatorius*, seu placationis divinae iuslitiae offensae, remittendo culpam et poenam. 4.® *Impetratorius* bonorum spiritualium et temporalium (*Trid* ses.22 cap.2; ses. 25, de Purgatorio).

¹ *Trid*» ses.22 c.1.

Pius XII, Encycl. *Mediator* 20 nov. 1947, p.2: AAS 30 521.

* S. Th., 3 q.79 a.7; q.83 a.1.

Mensura qua fructus propitiatorius et impetratorius obveniunt iis pro quibus missa offertur. Ratione eorum quibus obvenit distinguitur fructus *generalis, specialis* et *specialissimus*. *Generalis* obvenit toti Ecclesiae, quia missa pro tota Ecclesia offertur, siquidem nomine Christi et Ecclesiae offertur. *Specialis* obvenit ei vel eis pro quibus sacerdos missam peculiariter applicat. *Specialissimus*, celebranti; qui si digne offerat, semper ex opere operato aliquem fructum percipiet, hic probabilius nequit aliis cedi. Ad hunc refertur ille qui obvenit iis qui aliquid conferunt ad sacrificium (S. A. 312.318).

Mensura qua fructus *generalis* distribuitur videtur pendere ex dignitate et sanctitate membrorum Ecclesiae et ex speciali commemoratione lacta a sacerdote. Mensura *specialissimi*, quatenus obvenit celebranti, ex eius dispositione; quatenus aliis obvenit, ex eorum cooperatione et devotione. Mensura fructus *specialis*; a) ex dispositione illius pro quo missa offertur; et cum dispositio possit augeri in indefinitum, ideo fructus specialis, sicut generalis et specialissimus, dicitur *intensive indefinitus*, b) Disputatur utrum sit *extensive infinitus*, i. e., utrum eadem mensura obveniat singulis, sive pro uno sive pro pluribus missa applicetur. Probabilius videtur negandum; nam Ecclesia approbat et commendat praxim celebrandi pro unica determinata persona; et c.825,3." prohibet ne una missa satisfiat duobus stipendiis. Iam vero si fructus specialis esset *extensive infinitus*, ex caritate deberet missa applicari pro omnibus primaria intentione (S. Thom., 4 d.45 q.2).

Fructus *specialis* videtur divisibilis; potest applicari uni satisfactorily, alteri impetratorius; vel etiam pars utriusque diversis personis.

Praeter fructus *ex opere operato*, sunt alia *ex opera operantis*, qui obveniunt sacerdoti et assistentibus, sicut ex quovis opere bono. Ili sunt meritum de condigno vel de congruo, fructus propitiatorius, satisfactorily et impetratorius.

C A P U T I I

De ministro missae

Summarium: 1. Potestas, ius et obligatio celebrandi.—2. Missarum numerus. 3. Dispositiones.—4. Applicatio missae.—5. Praeparatio, gratiarum actio, vestes et utensilia.—6. Presbyter assistens, minister, missa dialogata.

. I R R I C U L U S J

De potestate, iure et obligatione celebrandi

104. Minister validae celebrationis est omnis et solus sacerdos (c.S02). De fide ex *Trident*, scs.22 cap.1 c.1.

Qui, cum non sit sacerdos, missam simulat, contrahit excommunicationem S. Sedi specialiter reservatam, praeter alias poenas ferendae sententiae (c.2322)^^^.

105. Concelebrati©. Est celebratio simultanea plurium sacerdotum eadem materiam consecrantium. In usu est apud orientales. *In Ecclesia latina hodie vetatur*. Solum concelebrant: 1) sacerdotes in missa ordinationis cum Episcopo, genibus flexis, ab offertorio; sine caeremoniis; eadem hostiam et vinum consecrant. 2) Xepiscopus in missa consecrationis, cum consecrante principali, ad altare, cum caeremoniis, duas hostias consecrant et calicem unum (c.S03).

Missae concelebrae tot sunt sacrificia quot concelebrantes, licet materia conconsecrata sit eadem; nam sacrificium non est ipsa victima seu res quae offertur, sed eius oblatio. Unde singuli possunt stipendium accipere, nisi obstet voluntas stipendium dantis.

Quomodo in hac concelebratione tum Episcopus tum singuli sacerdotes dicendi sint vere consecrare, cum vix fieri possit ut omnes eodem momento formulam consecrationis absoluant? En explicatio Bened. XIV: Neo sacerdotes ad hanc consecrationem concurrunt tamquam accessorii; ac forma quam iidem proferunt cum Episcopo moraliter est coniuncta cum ea quam episcopus profert; ideo etsi illi formam absolverint paulo ante aut post quam ipse Episcopus, ea censetur moraliter prolata cum Episcopo, et unam consecrationem constituit. Neo sacerdotes sub unica specie communicant; unde lex Christi ut Eucharistiam conficiens eadem semper sumat, videtur temperari ab Ecclesia in concelebratione (*De Missa* l.3 c.16 n.7).

106. Sacerdotis extranei admissio. Extraneus intelligitur non adscriptus ecclesiae ubi celebrare postulat.

Commendatitiae litterae vocantur documentum quo Ordinarius loci vel Superior religiosus testatur talem sacerdotem, sibi subditum, esse dignum; et rectorem ecclesiae rogat ut eum ad celebrandum admittat.

107. Normae. 1) Extraneus exhibens legitimas commendatitias, ad celebrationem *admittatur*, nisi interim constet eum aliquid commisisse cur a celebratione repelli debeat (c.804 § 1).

2) Si his litteris carcat, *admitti poterit*, absque limite, si de eius probitate apprime constet rectori ecclesiae, sive quia ei notus est, sive ex alio testimonio; sed ius non habet ut admittatur.

3) Si rectori sit ignotus, *admitti adhuc potest* semel vel bis, dummodo veste ecclesiastica sit indutus; nihil ab illa ecclesia quovis titulo percipiat; et nomen, officium, suamque dioccesim in peculiari libro signet (§ 2). *Semel vel bis* non taxative sumitur, sed pro paucis vicibus.

4) Ordinarius loci, salvis his normis, potest alias dare. Quae, si sint illis contrariae non valent. V. gr., si praecipiat

absolute ut tantum qui commendatitias habeant admittantur. Poterit praescribere ut omnes nomen in libro scribant.

5) Xormas ab Ordinario loci datas servare debent omnes, etiam religiosi exempti, nisi agatur de admittendis ad celebrandum religiosi in ecclesia suae religionis (§ 3).

108. Emigrantes. C. Consist. 30 dec. 1918: Sacerdotes, etiam religiosi exclaustri et saecularizati, transmigrantes ex Europa vel Mediterranei oris in Americam aut Insulas Philippinas, alique his in cap 3 huius decreti aequiparati: a) egent litteris discessorialibus confectis ut in n.2 eiusdem explicatur, vel licentia C. Consistorialis, itali; licentia Nuntii, lusitani et hispani. b) Qui haec habent, admittantur ad celebrationem, etiam in transitu, si iusta de causa ibi parumper commorari cogantur, nisi peculiaris extraordinaria ratio obstet, ut delictum (AAS 11,39).

In navi, si sit oratorium legitime erectum et capellanus legitime constitutus, sine capellani licentia saltem rationabiliter praesumpta nemini licet ibi celebrare, sacramenta administrare aliasve functiones peragere. Licentia detur vel negetur ad normam iuris.

109. Versantes extra dioecesim, rusticationis, relaxationis aut valetudinis causa. C. Cone. 1 iul. 1926: a) Ab Ordinario suo licentiam exeundi petant, indicando tempus profectionis et reditus, ac loca quo ire volunt. 2) Ordinarius causas examinet, vitam moresque perpendat et caute licentiam det. 3) Exigat ut digna diversoria seu hospitia eligant. 4) Eorum nomina quamprimum renuntiet curiae dioecesis quo ire cupiunt, tempus eis concessum et hospitium. 5) Sacerdotes ad terminum pervenientes quam citius Curiae illius se sistant, vel pro adiunctis, vicarium foraneum; sin minus, parochum adeant, qui rem Ordinario suo referet. 6) Ordinarius loci quo se conferunt, eis invigilet per se vel per designatos sacerdotes, et ad celebrationem non admittat nisi eos qui memoratis praescriptis obtemperaverint, etc. (AAS 18,32).

110. Orientales extra suum patriarchatum vel regionem: 1) Egent discessorialibus sui Ordinarii et commendatitiis C. Orientalis. 2) Cum ad dioecesim suae destinationis (si de America aut Australia agitur) pervenerint, litteras Ordinario exhibebunt. Si ex necessitate iter interrumpant, rectori ecclesiae. 3) Alias, expleto litterarum tempore, si absque causa non redeant, Ordinarius loci eis celebrare non permittat (CEO 23 dec. 1929; 26 sept. 1932: AAS 22,29; 24,344).

111. Officia rectoris ecclesiae. 1) Si extraneus debitas commendatitias exhibeat, rector *debet* cum admittere {*admittantur*). 2) Disputatur an teneatur necessaria ad missam ei suppeditare. Haec nobis videntur: a) Si habitualiter multi ad illam ecclesiam veniant, non tenetur gratis ea suppeditare, onus nimis grave foret, b) Si unus aut alter veniat, tenetur; secus inutile foret ius quod c.804 extraneis con-

1 Pius XII, Const. 1 aug. 1952: AAS 44,640-54 n.29.
• C. Hit d 96 ad 3.

cedit³, c) Ubi mos sit admittendi gratis quoscumque, retineatur. d) Si ecclesia sit pauper, Ordinarius loci permittere potest ut a sacerdotibus ibi in proprium commodum celebrantibus ob utensilia ceteraque necessaria (*la oblata*) moderata stipes exigatur, ab Episcopo taxanda (c.1303).

Ceterum hodie clara est Ecclesiae mens quod sacerdotes ex caritate faciles se praebeant erga extraneos celebrare volentes; maxime cum mos sit quotidie celebrandi et itinera tam crebra.

112. *Obligatio celebrandi, ratione sacerdotii* sacerdotes omnes celebrare tenentur pluries in anno. Episcopus et Superior religiosus curent ut illi saltem dominicis et festis de praecepto celebrent (c.805).

Pluries communiter intelligitur saltem ter vel quater,

Non constat an haec obligatio sit iuris divini; nani, etsi aliqui abstineant, semper a celebrando, non deerunt in Ecclesia sacrificia quibus Deus debite colatur.

ARTICULUS II

De missarum numero

113. *Numerus missarum* (c.806 § 1).—Unica missa quotidie singulis sacerdotibus permittitur, nisi ex apostolico induito aut potestate ab Ordinario loci facta. Tres permittuntur die Natalis Domini et Commemorationis Omnium Defunctorum.

Qui ex induito potest quotidie celebrare missam defunctorum aut votivam, eandem *de Requie* dicere potest ter in Commemoratione defunctorum; in Natali Domini ter eandem votivam^{*}; vel, ut videtur, ter unam de Nativitate (Wouters, 237).

In Natali, qui unam celebret, sumat eam quae horae celebrationis respondeat; i. e. in nocte primam, in aurora secundam, in die tertiam. Qui duas, si eas separet, observet horam celebrationis. Si ambas dicat in die, alterutram duarum priorum omittere posse videtur². Pro omnibus stipendium recipi potest (c. 824 §2).

In Commemoratione Defunctorum una potest applicari

Gasfarri, *De Euch.* n.373; Many. *De Missa* n 135.

¹ C. Rit. 26 ian. 1920: AAS 12.122.

C. Rit. d.3354.3767; Vermeersck, *Epit.* II 78.

pro stipendio, e reliquis sine stipendio, una applicanda est ad intentionem R. Pontificis, altera pro omnibus fidelibus defunctis³.

Libere potest sacerdos eligere quamnam e tribus applicet pro stipendio, quam ad intentionem Papae, quam pro omnibus defunctis; sed nequit has duas intentiones in alium diem differre, recepto triplici stipendio in Commem. Defunctorum⁴.

Qui unam tantum dicat, celebret primam dici; qui duas, primam ut secundam. Una semper dici potest pro stipendio; qui duas dicit, alteram ex his pro omnibus defunctis applicet. Ad intentionem Papae solum applicandum est, quando tres celebrantur s.

In antiquo regno Aragoniac regulares possunt tres libera intentione cum stipendio applicare; saeculares duas pro stipendio, unam applicare debent pro omnibus defunctis. In reliquis regnis Lusitaniae et Hispaniae cum suis antiquis coloniis omnes possunt unam pro stipendio, reliquas pro omnibus defunctis offerre (Regatillo, *Cuest.* 11,43).

114. Binatlo- (c.806 §2). Excepto casu indulti apostolici, ab Ordinario permitti potest, solum si haec concurrant; .1) populi necessitas; 11) festum de praecepto; C) sacerdotum penuria.

115. *Populi necessitas*. Non sufficit consuetudo etiam immemorabilis, ut saepe declaratum est. V. gr. a CC 22 feb. 1862; CPF Instruet. 24 maii 1870, § 1 Coi.1352. Sed consuetudo potest esse interpretis necessitatis in singulis casibus (Many, *De Missa* n.30,2.J).

Necessitas non sit solum privata sacerdotis, v. gr. ad stipendium lucrandum in casu paupertatis, neque aliquarum familiarum, ut in oratorio privato celebretur, aut in publico sed certa hora pro earum commoditate. Sed sil necessitas populi.

Moralis necessitas sufficit, non requiritur physica aut absoluta i. c. hodie sufficit *vehemens utilitas*, ut ait CPF § 16. C.806 § 2, necessitatem hanc sic exprimit: "cum notabilis fidelium pars missae adstare non possit". Ad aestimandam hanc necessitatem, attendenda est hodierna fidelium negligen-

Бє v Eγ». XV, Const, *r'ventum* 10 aug. 1915; C. Rit. 11 aug. 191 S' AAS 7,401 422.
 < CC IS net. 191\$: AAS 7,479.
 • C Rit, 28 feb. 1017: AAS 9,186.

tia in praecepto adimplendo, ut sic eis adimplendi facilitas quaedam detur.

Casus frequentiores necessitatis hi sunt: 1) Si idem sacerdos duas paroecias habeat ita distantes, ut non facile populi ad eandem ecclesiam venire possint. 2) Cum eadem paroecia phires populos aut vicos (barrios) habet, ita separatos, ut simul in ecclesia coadunari non possint ad missam audiendam. Distantia sufficiens ad binationem reputatur circa mediam leucam; aut etiam unum milliare (una milia) i. c. circiter unum kilometrum cum dimidio. At distantia non est mathematice computanda, sed attentis circumstantiis temporis, loci, viarum, etc. Attendenda quoque est hodierna hominum conditio, qui non patiuntur itinera pedestria sicut antiqui; attendendum periculum ne ex mala voluntate missam omittant, si ad aliam ecclesiam accedere debeant. 3) Cum ecclesia commode totum populum continere non possit, aut propter occupationes nequeat simul totus eidem missae adstare. 4) Alii casus ab Ordinario aestimandi (*prudenter ipsius indicio*), sine anxietate.

Numerus personarum sufficiens ut pro eis binare liceat non est determinatus. Leo XII, 13 mart. 1882 sufficientes aestimavit 50 aut 30 (CPF § 14); CC 12 ian. 1847 numerum ad 20 reduxit; CPF § 17 quandoque ad 10 aut 12 servos afros (*esclavos*) E contra SO quandoque insufficientes putavit 15 aut 20. Haec varietas criterii ex circumstantiis pendebat, et Ordinariis libertatem iudicandi relinquit.

In dubio caritas vincere debet T.

Sufficit etiam necessitas alicuius communitatis, collegii, hospitalis, etc., quae, si non binaretur, missa carerent (Gasparri, 388).

Licet binari quoque in necessitate consecrandi ad viaticum ministrandum. Ita communiter Doctores; probabilius etiam a sacerdote non ieiuno.

116. *Festum* esse debet *de praecepto* non suppresso; nam ratio binationem permittendi est praeceptum adimplendum. Hinc S. Sedes negare solebat facultatem binandi in festis *de praecepto suppressis*. Hodie id saepe concedit, modo festum cum concursu populi celebretur. Si Episcopo concedatur facultas *permittendi* binationem in *suppressis*, ipse *praecipere* potest ut binetur; sicut potest *praecipere* ut secunda missa cum stipendio pro seminario vel alia causa pia applicetur. si indultum habeat id *permittendi* (CC 8 mai. 1920: AAS 12,536).

Feria V hebdomadae sanctae, si parochus duas paroecias

• CPF, In<tr. 24 maii 1870 ad 15; coi.1352; Gasparri, *De Euch.* 388.

T PutzFr. Comment. in *facult. apost.* (1898) n.159 q.2.

regat, ubi alius sacerdos non sit, binare debet; quia licet de praecepto dies non sit, est tamen solemnissima, et in ea ius habent fideles missae assistendi et S. Eucharistiam recipiendi. Ita Doctores *

Notandum: si parochus ea die binet, non relinquat SS. Sacramentum expositum, neque die sequenti missam praesantificationum celebret, nisi in una ecclesia, i. e., principaliori seu numerosiori; aut si moraliter sint aequales, per vices singulis annis (Gasparri, 384); nisi habeat indultum celebrandi bis sequenti die missam praesantificationum.

Attenta Instructione CC 14 iul. 1941, quae adeo inculcat missae auditionem, etiam extra dies de praecepto, non miraremur quod maiorem facilitatem concederet binandi etiam extra hos dies; v. gr. in festo SS. Cordis Iesu, et in primis feriis sextis cuiusque mensis, ut iam alicubi concessum est parochis plures paroecias regentibus (AAS 33,389).

117. *Penuria sacerdotum* habetur, non quando simpliciter deest alius sacerdos in paroecia, sed quando deest *qui praesto sit celebrare*. *Praesto esse* significat *estar pronto, dispuesto, ofrecerse a celebrar* in loco et hora populo accommodatis (Gennari, 100).

Praesto non est, quando neque sacerdos vult, neque Episcopus cum cogere potest ut celebret in ecclesia quae missa eget; quamvis celebret in alio loco eiusdem paroeciae vel alia hora inopportuna (Id.).

Praesto est: 1) Cum exemptus aut extradiocesanus se offert ad celebrandum loco et hora opportunis.

2) Cum sacerdoti Ordinario subiecto praecipitur celebratio, tunc debet ei stipendium dari a paroco vel ab Episcopo; si dari nequeat, et secus celebrare nolit, potest parochus binare vel coadiutor.

3) Idem die generatim de oratoriis publicis aut semipublicis confraternitatibus, collegiorum non exemptorum, etc. Sed rationabile non foret quod missa privarentur, si inde detrimentum aut incommodum paterentur.

4) In oratorio privato nequit celebrare diebus de praecepto, si idem sacerdos vel alius eiusdem pagi vel urbis debeat binare, nisi sacerdos ex alio loco afferatur (n.223).

Verbo: quamdiu non sit alius sacerdos qui praesto sit celebrare loco et hora populo opportunis, potest parochus vel coadiutor binare.

- Gennari, *Consultationi Morali* 111 (1015); Gasparri, 384.
- BtXKD. XIV. Const. *Declarasti* 16 mart. 1746,

118. *Licentia Ordinarii* esse potest *generalis* aut *particularis*; per legem dioecesanam aut per specialem dispositionum: *explicita* vel *implicita*; imo sufficit *rationabiliter praesumpta* in casu repentino et urgente in quo tempus non sit Ordinarium adeundi (M a n y, 32). Expedit tamen ut post factum id Ordinario denuntietur.

Licentia ab Ordinario data pro necessitate populi est facultas *realis*; proinde ea uti potest, non solum parochus; sed etiam qui eius vices gerat vel cum in missa suppleat (B'E-NED. XIV, l.c.). Indultum apostolicum est *personale*, sequitur ergo personam indultarii, et nequit ex ea egredi, nisi facultatem habeat alium subdelegandi.

Potestas Ordinarii permittendi binationem est ordinaria, proinde *latae interpretationis* (c.200 § 1). In dubio procedere debet sine anxietate, cum amplo criterio; nam licentia tunc data licita erit (c.84 § 2).

119. **Modus liturgicus binandi.**—Ex Constitutione Pii XII 6 ian 1953 de *ieiunio eucharistico*, aqua naturalis hoc ieiunium non frangit. Ideo qui bis vel ter missam eodem die sunt celebraturi, possunt in prioribus missis binas ablutiones sumere, *sed adhibita sola aqua*, si *missae separantur*. Hinc calix purificandus est ut de more, in singulis missis.

Sed si missae celebrantur *sine interruptione*, ut in Natali Domini et in Commemoratione Defunctorum, in prioribus non purificatur calix, sed sumpto Sanguine, supra corporale extensum collocatur, et palla tegitur. Deinde sacerdos in medio altari innetis manibus dicit: *Quod ore sumpsimus...* Statim digitos abluit aqua in vase contenta, dum dicit: *Corpus tuum...*, et purificatorio abstergit. Postea pallam removens ponit supra calicem purificatorium et patenam cum sua palla et hostia pro missa sequenti, cumque velo cooperit, ac supra corporale explicatum relinquit, relicta bursa corporalis innixa in predella altaris, ut de more. Tandem missam finit ut alias. Orationes post missas priores non recitat.

In sequenti missa, ad offertorium, calicem supra corporale relictum parumper vertit ad latus Epistolae; in cum infundit vinum et guttas aquae, et non abstergit intus purificatorio; missam ut de more prosequitur; et in ultima ablutiones vini et aquae facit et sumit.

Si ex inadvertentia in aliqua ex prioribus vinum in ablutione adhibuerit ac sumpserit; non ideo prohibetur reliquas missas celebrare.

120. **Trinatio.** Extra Nativitatem Domini et Commemorationem Defunctorum nequit ab Ordinario permitti, nisi ex induito S. Sedis (c.86 § 2).

Vide Regatillo, *Casos* II n.97-137; *Cuest. Can.* 11,32-55.

121. **Poenae.** Praesumentes eodem die missam iterare, contra c.806 § 1, suspendantur a missae celebratione

ad tempus ab Ordinario iuxta rerum adiuncta praefiniendum (c.2321). Est poena ferendae sententiae.

ARTICULUS III

De dispositionibus celebrantis

§ 1. *Dispositio animae*

122. Status gratiae (c.807) requiritur. Et quidem per confessionem recuperatus, si amissus fuit (*Trid.* ses.13 cap.7).

Confessio imponitur solum quando sacerdos est *consci*us, i. e. certus, peccati mortalis.

Deficiente confessario, et urgente necessitate celebrandi, celebrare licet sacerdoti conscio peccati mortalis, elicitu actu perfectae contritionis, et postea quamprimum confiteatur.

Defectus confessorii exsistere censetur, non si mere absit sacerdos cui celebrans solet et cuperet confiteri; vel alius cui devotius et utilius confiteretur; sed *a*) si nullus adsit, et spectatis adiunctis personae, v. gr., debilis, senis, occupatae; viarum, distantiae, brevitatis temporis, etc., absens sine magno incommodo adiri non possit; *b*) si nullus adsit, nisi linguae ignarus, vel jurisdictione carens, vel cui sacerdos confiteri nequeat sine damno proprio vel alieno.

Solum incommodum confessioni *extrinsecum* a confessione excusat, si confessorius adsit; non verecundia vel infamia quam poenitens apud confessarium patietur; nisi in peculiaribus adiunctis, ut si poenitens sit parochus senex, bonae existimationis, et confessorius coadiutor iuvenis aut familiaris (*Verxveersch*, *Epit.* 11,79).

Necessitas celebrandi exsistit, v. gr.: *a*) ad ministrandum viaticum; *b*) ad perficiendum sacrificium, etiam ab alio inchoatum; *c*) ad vitandum scandalum vel infamiam; *d*) ut populus praecepto satisfaciat; *e*) in peculiaribus adiunctis, ut ratione exsequiarum, primae communionis, etc.; *f*) ad vitandam interruptionem tricennarii gregoriani; *g*) ad vitandam offensionem dantis eleemosynam; *h*) ad instantiam aliquorum qui secus communione carebunt; *i*) si sacerdos pauper solo stipendio sustentetur, etc. (*Cappello*, 1,691).

Praeceptum, non merum consilium, est confessio deinde quam primum facienda \ Non urget cos qui sacrilege celc-

¹ Prop 38 ab Aixx. VII damnata: Mandatum Tridentini est consilium non praeceptum; *Denzinger*, 1138.

brarunt, nam sacrilegi illud non adimplebunt. Nec sacerdotem qui celebravit post confessionem in qua inculpabiliter peccatum grave omisit, quia hic non celebravit sine praemissa confessione.

Quamprimum intelligi solet *intra triduum*. Sed si interea desit confessarius et urgeat necessitas iterum celebrandi, celebrare licet. Particula *quamprimum* non intelligitur: cum sacerdos suo tempore confitebitur².

Qui intra missam recordatur peccati gravis, eliciat actum contritionis, missam prosequatur et postea confiteatur quamprimum.

§ 2. *Dispositio corporis*

Rkcatillo, *El ayuno eucaristico*. Santander 1953; Hürth, apud *Periodica* 1953 p.41...; Gordon, apud *Racôn y Fc* π.662.

123. *Ieiunium naturale seu eucharisticum* est absoluta abstinencia ab omni cibo et potu; a media nocte usque ad Eucharistiam iam sumptam. *Ieiunium ecclesiasticum* consistit in unica per diem comestione plena (c.1251 § 1).

Naturale etiam est ex lege mere ecclesiastica, sed gravissima, praesertim quoad missam celebrandam; ideo illius dispensatio ante missae celebrationem S. Officio reservatur (c.247 § 5); ante solam communionem Congregationi Sacramentorum competit (c.249 § 1).

Motiva legis ad reverentiam tanti mysterii reducuntur; a) ut vitentur abusus quos S. Paulus reprehendebat; b) ad devotam praeparationem, cui multum favet ieiunium; c) in honorem Sacramenti.

124. *Historia* Hoc ieiunium non est institutionis divinae; nam Christus Eucharistiam instituit, *postquam coeciavit* (2 Cor. 11,25); neque ab Scriptura memoratur. Neque videtur ex traditione apostolica nam tempore apostolico Eucharistia consecrabatur in agape *post coenam*, cui praeerat Episcopus. Sed cito abusus coeperunt, quos S. Paulus reprehendit (1 Cor. 11,17-34). In Ecclesia Occidentali in usu erat a fine sacc. II, ut testatur Tertullianus¹. Praescriptum fuit in Cone. Hipponcn. c.28 (a.393), confirmatum a Carlhagincn. III c.29 (a.397)'. In Oriente saltem sacc. IV observatum fuit'. A sacc. V per totam Ecclesiam extendebatur.

Disciplina ieiunii eucharistici valde rigida evaserat pro conditione temporis nostri, praesertim quoad sacerdotes, qui saepe in festis

Prop. 39 ab Alex. VII damnata; Dknzincer, 1139; Regatillo, *Et ayuno eucaristico* (Santander 1953); Hürth, apud *Periodica* (1953) p.41...; Gordon apud *Racôn y Fc* η 662.

¹ *Id uxor.* 1.2 c.5: ML 1,1408.

¹ S. Greg. Nazianc., *In sancti baptismi* η.3: MG 36,402; S. August., *Id lanuar.* epist.54 n.7-9: ML 33,203-204.

* Mansi, *Collect, Concilior.* 3,885.

celebrare debent bis vel ter, aut post longum tempus sacri ministerii, aut tardiori hora, aut in locis remotioribus, cum magno valetudinis detrimento; niinis severa devenerat quoque pro fidelibus in peculiaribus adiunctis constitutis. Quare Pius XII eam mitigavit per Const. *Christus Dominus*, 6 ian. 1953; cui adncctitur Instructio S. Officii eiusdem diei (AAS 45 p.15-24; 47-51).

125. **Disciplina vigens ad quinque capita reducitur:** T. Ieiunium pro omnibus in ordinariis adiunctis. II. Pro communione infirmorum. III. Pro communione sanorum peculiaribus in adiunctis. IV. Pro missa in adiunctis peculiaribus. V. Pro missa et communione vespertina.

126. I. Ieiunium pro omnibus in ordinariis adiunctis. Tam ad missam quam ad communionem observandum est *ieiunium naturale*, sicut in Codice statuitur (c.808.858 § 1): nempe a media nocte; ita ut inde nihil sumatur per modum cibi aut potus.

Excipitur aqua naturalis, scilicet sine ulla cuiuslibet elementi adiectione: *Aqua naturalis non frangit ieiunium eucharisticum* (Const. norm.I; Instr, introduc.).

Retolves. Permittuntur ante missam et communionem, etiam pluries et quovis momento, quaevis aquae naturales, etiam minerales seu medicinales, quae e fontibus manant. Non permittitur aqua admixto saccharo, bicarbonato, succo citronis, etc.

127. **Laesio ieiunii.** Ut ieiunium naturale laedatur, haec quinque copulative requiruntur: 1.º Ut aliquid sumatur ab extrinseco. 2.º Ut in stomachum traiciatur. 3.º Ut sumatur per modum comestionis aut potationis. 4.º Ut quod sumitur habeat rationem cibi vel potus. 5.º Ut sumatur post mediam noctem. Non tenetur a missa vel communione abstinere, nisi qui *certus* sit se non esse ieiunum.

1.º *Sumatur ab extrinseco.* Sic sumitur quod ab extra in os immittitur. Hinc ieiunium non frangit qui déglutit, etiam ex industria, sanguinem e lingua, dentibus, naso interiorius defluentem. E contra laedit qui sanguinem c digito aut naso exteriorius defluentem aut ex parte omnino externa labiorum, non ex parte subrubra, aut lacrimas déglutit. Non tamen si paucae guttae, ut mucus, praeter intentionem in stomachum traiciantur; sumuntur enim *per modum salivae*.

2.º *In stomachum traiciatur;* in tantum enim dicitur quis comedere et bibere, in quantum cibum et potum in stomachum recipit; in quo, et non in ore tantum, perficitur transmutatio in casu necessaria. Non ergo laedit ieiunium qui

panem, lac, etc., in os mittit ad ea probanda, et eiicit quin deglutiat.

3. *Per modum comestionis aut potationis.* Hae sunt actiones vitales quibus quid, sive manducando sive bibendo, in stomachum triicitur, etsi inadvertenter id fiat, v. gr., a dormiente.

Non laedit ieiunium sumptio per modum salivae aut respirationis.

Sumitur *per modum salivae*, quando res traiecta est minima quantitas cum saliva inseparabiliter commixta, et non assumpta eo fine ut deglutiat, sed aut alio fine, v. gr. ad gustandum utrum sit bene condita et deinde exspuendum, ad os lavandum, etc.; aut casu in os immissa. Sic ieiunium non laeditur per gargarismum seu lavamen gutturis, per pulverizationes ad os vel nasum, quamvis una vel altera guttula involuntarie deglutiat. Non laeditur, os lavando liquoribus alcoholicis, cosque exspuendo. Sed ob reverentiam hos non expedit adhibere, nisi iusta de causa, v. gr. ad sedandum dolorem dentium, ad vitandum pravam odorem vel saporem oris. Qui os vel dentes ante missam vel communionem lavat, non obligatur ad saepius exspuendum; sufficit ut bis vel ter exspuat, contrarium sapit phariseismus 4. Si sola aqua naturali dentes lavat, non est necesse ut expuat; nam aqua naturalis ieiunium non frangit.

Resolves. Non laedit ieiunium qui guttulam sanguinis vel humoris ex naso defluentis vel ex digito erumpentis vel particulam pellis ex labiis aut ex manu avulsam inadvertenter cum saliva sorbet. Neque qui fumum tabaci hauriens aliquam particulam folii casu in stomachum demittat.

Per modum respirationis sumitur quidquid respirando traiecitur, ut musca, pluvia, etc. Sed si hoc sit solidum vel liquidum, et ex proposito in os assumatur aspirando et deglutiat, ieiunium laedetur. Res in statu gaseoso etiam ex proposito aspiratae ieiunium non frangunt. Sic licet ante missam aspirare ex proposito vapores pastillae Valdae aqua dissolutae et deinde ad ignem evaporatae; licet fumum tabaci voluntarie haurire, etc., et in genere quasvis inhalationes per os vel per nasum.

Non sumitur per modum comestionis vel potationis quod non sumitur per os, deglutendo: ut injectiones subcutaneae etiam ad nutriendum corpus assumptae, alimentum quod clysterio introducit, lavamen stomachi pompa gastrica, etsi

* Lvco, *De Evch.* d. 15 n.34,

modica liquidi pars in stomacho maneat. Haec ieiunium, saltem probabiliter, non frangunt, et proinde licent ante missam et communionem.

Bene notat Luco, n.24 et 27: multum refert intentio vel casus, ut aliquis dicatur comedisse vel non. Id contingit solum relate ad modum salivae et respirationis. Si quid solidum vel liquidum cum saliva vel respirando *ex intentione* sumitur et deglutitur, intentio facit ut cesset ratio salivae vel respirationis, et sumptio sit vera comestio aut potatio (Cappello, 463).

4^o. *Quod sumitur habeat rationem cibi vel potus.* Cibus est quod manditur ante quam in stomachum traiciatur, ut ibi digeratur; potus quod sorberi et deglutiri sine masticatione potest. Utrumque potest habere rationem alimenti vel medicinae, ut panis, lac, pastillae.

Ratione status physici, cibus est res solida; potus, liquida.

Per modum potus sunt omnia liquida, quantumvis densa; ut lac, iusculum, chocolatum, ova cruda vel leviter cocta vel liquido diluta; liquida sunt, etiamsi aliquid solidi permixtum habeant, ut scmolam, micas panis, etc., modo permixtio liquida esse non desinat^o.

Solida habent volumen et formam stabilia; liquida volumen stabile, formam vasis in quo continentur; gaseosa nec volumen nec formam stabilia, semper implent vas in quo includuntur.

Iuxta aliquos, ad discernendum utrum aliquid sumatur *per modum cibi* an *potus*, considerari debet status physicus rei antequam in os mittatur, solidus an liquidus; nam tunc dicitur sumi quando in os immittitur; sed potius videtur considerandus status quem habet quando in stomachum traicitur, quia tunc re vera sumitur; sic per solam immissionem rei in os non frangitur ieiunium. Hinc saccharum, pastillae, etc., sumuntur per modum potus, si prius dissoluta in saliva deglubantur (Cappello, 474). Haec consideratio nullius momenti est pro ieiunio, de quo nunc; nam sive liquida sive solida ieiunium cucharisticum frangunt; sed est magni momenti pro mitigatione ieiunii quando permittitur sumere aliquid *per modum potus*

Ratione finis: per modum alimenti sumitur quod ingeritur ad vires corporales conservandas vel reficiendas; *per modum medicinae*, ad curandam vel cavendam infirmitatem.

Neque haec consideratio est alicuius momenti pro re nostra; nam etiam medicina ieiunium frangit; sed utique pro mitigatione quando permittitur sumere aliquid *per modum medicinae*, etiam solidae.

Ut res habeat rationem cibi vel potus debet esse *digestibilis*, sive nutriat sive non, etsi ob debilitatem stomachi de facto non digeratur seu alteretur (Lugo, 32). Non censetur habere rationem cibi aut potus, v. gr., lapis, vitrum, capilli, ossa frugum, probabilius ungues, etc.

In praxi critérium praecipuum est communis hominum aestimatio, deinde indicium peritorum edicentium num aliquid digeri possit necne. Ita tamen, ut si scientia chemica dicat aliquam rem non esse in stomacho alterabilem, quamvis vulgus aliter existimet, ieiunium tamquam non laesum habeatur; contra, si communis aestimatio rem tamquam non digestibilem putet, non censenda sit cibus vel potus ieiunium laedens, quamvis scientia chemica aliud ostendat.

5. *A media nocte*, quae computari potest iuxta *tempus* vel *usuale* in loco, vel *solare loci* sive *verum* sive *medium*; vel *legale* sive *regionale* sive aliud *extraordinarium* (c.33 § 1).

Usus simultaneus duplicis supputationis mediae noctis pro ieiunio ecclesiastico et pro eucharistico probabiliter licet.

Sic potest quis Matriti aliquid sumere quando horologium officiale signat horam 12 noctis, quia iam dies ieiunii transiit iuxta tempus legale; et tamen sequenti mane celebrare aut communicare; eo quod media nox solaris media ibi nondum advenerat.

Non licet in tribus missis Natalis Domini mutare supputationem mediae noctis pro ieiunio, quia illae missae censentur moraliter una actio; etsi non omnes media nocte celebrentur.

Id est: Si sacerdos incepit primam missam media nocte legali seu officiali, quae citius venit; et ea finita ante mediam noctem solarem, aliquid sumat, nequit deinde celebrare alias duas nixus hac consideratione: quod nondum fregit ieiunium iuxta horam solarem °.

Horologium observandum est quod ordinarie horas fideliter signat. Si duo discordent, sequi licet quodeumque ex eis quae generatim recte procedunt, nisi constet certo tunc errare. Non tamen licet ex uno horologio supputare mediam noctem ad finiendum ieiunium ecclesiasticum, quia ex eo iam media nox transiit, v. gr. Matriti 2 h. 14 m. 45 s. mense iulio; et ex alio horologio retardato mediam noctem supputare ad incipiendum ieiunium eucharisticum eadem nocte; v. gr., si horologium retardatum nondum signat illam horam. Unde si secutus es primum horologium ad finiendum ieiunium

I

• CIC 29 maii 1947: AAS 39,375; Recatillo, *Interpret, et iurispr.* n.20.

nium et coenasti, non poteris sequenti inane communicare aut celebrare; nam si hoc taceres, unum e duobus ieiuniis certo violares. Tamen, si sequens primum coenasti cum intentione omittendi missam, et dein animadvertis illud horologium errasse, celebrare poteris. Idem dicerem, si post coenam animum mutes; nam non tibi constat de fracto ieiunio eucharistico.

128. *Supputatio mediae noctis, meridiei, etc., quoad ieiunium fieri potest iuxta tempus usuale, aut locale sive verum sive medium; aut legale sive regionale sive aliud extraordinarium* (c.33 § 1). Vide tabulas in n.1005-6.

Tempus *usuale* apud populum, solet indicari publicis horologiis; et plerumque coincidit cum legali seu officiali. Tempus *legale* est publica auctoritate statutum; hoc in Hispania regitur ex transitu solis per meridianum londinense (Greenwich); sed iam ab aliquibus annis anticipatur una hora respectu transitus solis per illud meridianum. Tempus *locale* est quod regitur ex transitu solis per meridianum uniuscuiusque loci; et potest esse tempus *verum*, quod determinatur per transitum solis *veri, realis*; vel tempus *medium*, quod definitur per transitum solis *imaginari*, qui moveretur motu uniformi.

Media nox *legalis* seu *officialis* venit eadem hora quotidie pro tota Hispania; et hodie praecedit una hora mediam noctem *solarem mediam* meridiani londinensis. Media nox *solaris localis* media distincta hora occurrit pro diversis locis, eadem semper est pro eodem loco. Respectu horae officialis, anticipatur in locis quae cadunt ad orientem meridiani londinensis, retardatur in locis quae ad occidentem prostant; sic Barcinone occurrit 11 h. 51 m. 18 s.; Matriti, 12 h. 14 m. 45 s.; Coruniae, 12 h. 33 m. 34 s. Media nox *solaris vera* etiam pro eodem loco distincto momento occurrit omnibus diebus, unde non est practici usus.

Ad supputandam mediam noctem practici momenti erunt hora legalis seu officialis, et solaris media loci. Quisque potest eligere pro ieiunio unam vel alteram. Quoniam hodie hora officialis seu legalis praecedit solarem meridiani londinensis una hora; hinc quisque poterit incipere ieiunium eucharisticum: Barcinone 12 h. 51 m. 18 s. officialibus; Matriti, 1 h. 14 m. 41; Coruniae, 1 h. 33 m. 34 s.; et usque ad has horas poterit sumere cibum et potum.

Resolves. 1. *Reliquiae cibi aut potus diei praecedentis* quae forte maneant in ore, inter dentes aut aliter, possunt etiam post

hanc horam deglutiri sine laesione ieiunii ante communionem; probabiliter etiam voluntarie, quia non recipiuntur ab extrinseco ca die qua celebratur aut communicatur, sed moraliter sunt partes comestitionis diei praecedentis (Cappello, 500). *Missale'* ait has reliquias non impedire communionem, quia non transglutiuntur per modum cibi sed per modum salivae. Luco, n.36.37, et generatim antiqui, severius hac in re loquuntur.

2.^o Sed ieiunus non est qui post mediam noctem traicit aliquid, ut electuaria (pastillas) ante illud tempus in os immissum et lente saliva solvendum; natu haec non est reliquia cibi, sed actualiter continuata comestio. At, ut plures non immerito opinantur, si electuarium sit ex illis quae regulariter brevi tempore dissolvuntur, ac proinde tantum per accidens non fuerit ante mediam noctem dissolutum, assimilandum est reliquiis cibi, ac proinde communionem non impedit.

3.^o Tandem in hac re tota de ieiunio, sine angore procedendum est: celebrare aut communicare quilibet tuto potest, quamdiu sibi non constet certo de fracto ieiunio. Ignari rei morales in dubio interrogant, si facile possunt, prudentem sacerdotem vel peritum; si non possunt interrogare, tranquille communicare queunt.

129. Causae excusantes a ieiunio ante missam. Admittuntur: a) necessitas consecrandi ad Viaticum ministrandum; b) complendi sacrificium; c) vitandi scandalum, aut propriam diffamationem aut magnam offensionem in quibusdam extraordinariis adiunctis (ArrEGUI, 546); rf) necessitas celebrandi aliam missam ut populus praecepto satisfaciat, postquam ablutiones prioris ex inadvertentia sumptae fuerunt. Id hodie permittitur a SO in Instructione 6 ian. 1953 de ieiunio eucharistico.

130. II. Ieiunium pro communione infirmorum. — Verba *infirmus*, *infirmetas*, quibus utitur lex, significant *debilitatem*, potius quam *morbum* 8.

Infirmus late intelligendus est: qui pravam corporis dispositionem patitur: sive hacc indispositio sit gravis sive levis; sive habitualis seu chronica, ut morbus hepaticus; sive alicuius durationis, ut pulmonitis; sive momentanea, ut neuralgia; sive in lecto manere cogat, sive permittat stare et etiam e domo egredi et laborare. Ipsa debilitas propria senectutis poterit esse causa fruendi beneficio huius legis. *Senectus ifsa est morbus*, ait Cicero. Instructio n.1 solum exigit ut causa infirmitatis nequeat absque gravi incommodo integrum servari ieiunium. Ita plures commentatores".

¹ *Missale*, De defectibus... TX.3.

• Forcellini, *Totius latinitatis lexicon* (Prati 1865). vertit *infirmum* non pro *malattia* sed pro *debolcrsa*, quae significat *trancanea di farsa*. considerat infirmitatem etiam debilitatem senilem. Concordat Cappello, *De Sacram.* I 47\$.

• Gordox, apud Rax6n y Fc, t.147 n.662 p.238-39.

Hoc incommodum potest esse notabilis debilitas aut molestia stomachi, quae sumpto lacte leniatur; dolor capitis aut dentium quae sumpta aspirina alleviatur, etc.

Infirmis permittitur: *a)* sumere aliquod alimentum liquidum, exclusis alcoholicis, si integrum ieiunium servare non possint sine gravi incommodo seu molestia; *Z)* sumere aliquid per modum medicinae, sive liquidae sive solidae, non tamen alcoholicae (Const. II, Inst, n.1); etsi gravis molestia non sit; si sumptio medicinae opportuna omitti aut differri deberet, ad observandum ieiunium. Hoc deduci videtur ex redactione n.1, quae ad alimentum exigit grave incommodum, non ad medicinam. Sic Gordon; at ut nobis videtur, incommodum pro utroque casu est notabilis inconvenientia pro infirmo, sive dolorosa et molesta sive non.

Medicina solida potest sumi *directe*, etiam in liquido non diluta. Debet esse *vera medicina*, sive a medico indicata, sive ut talis vulgo aut experientia habita. Nequit tamquam medicina haberi quodlibet solidum pro nutrimento sumptum (n.1).

Infirmi possunt potum aut medicinam sumere *quoties sibi expediat*; et *quovis momento*, etiam immediate ante missam vel communionem.

Infirmus qui medicina indiget, v. gr. ad tussim vel asma sedanda, sed non indiget alimento, non videtur posse alimento uti; nam sine gravi incommodo ab eo potest abstinere.

Quaeres. 1." Permittitur medicina ad *praeveniendum* malum transitorium, quod communionem aut missam impediret; v. gr. ad praecavendam capitis evanescantiam (marco) in itinere maritimo aut aereo?

Resp. Si agitur de aegroto habituali, ut asmatico, aut qui accensitiam stomachi pati solet; aut de sano, qui ex experientia propria vel communi scit se in talibus adiunctis constitutum tale malum subitum, posset malum *praevenire*, sumpta medicina *praevenitiva*. *Melius est praevenire quam curare*, ait medicum axioma. Malum illud iam imminens moraliter praesens censi posset. Si autem agitur de sano qui talem experientiam non habet, id non videtur admittendum. Sed cum molestia illa adveniat, tunc confessarium consulat, si possit; secus medicinam sumat et postea consulat confessarium an possit communicare.

2° Sacerdos infirmitate stomachi laborans, post sumptionem alimenti debet per duas horas omnino quiescere. Poteritne alimentum liquidum ante missam sumere, et post missam quiescere, v. gr., recitando Breviarium, etc., ut post duas horas laboribus officii sui incumbat?

Resp. Sine dubio, hic sacerdos potest alimentum liquidum sumere, etiam paucis momentis ante missam. Nam est infirmus, et sine gravi incommodo ieiunium integrum servare non valet.

Infirmus, ut beneficio huius legis uti possit, indiget *consilio confessorii nisi sil sacerdos*, sine quo nequit communicare non iciunus.

131. III. Ieiunium pro sanorum communione in peculiaribus adiunctis.— Extra casum infirmitatis, qui ob aliud grave incommodum ieiunium servare nequeunt, possunt aliquid sumere per modum potus, exceptis alcoholicis, usque ad unam horam ante receptionem communionis.

Causae huius incommodi tres tantum admittuntur: a) labor debilitans, ante communionem susceptus; &) hora tardior qua communio recipitur; c) longum iter peragendum, ut quis ad ecclesiam veniat in qua possit communicare (Const. V; Instr. 9-11).

a) Exempla laboris debilitantis aliqua indicantur a SO, multi alii casus admittuntur, nam addit, *etc.*; omnes enumerare impossibile foret. Talis censetur labor opificum, qui officinis vel vehicularibus maritimisque muneribus vel aliis publicae utilitatis officiis adiuncti, diu noctuque per vices occupantur; qui ex officio vel ex caritate noctem vigilem transigunt (v. gr., valetudinarii, custodes nocturni); mulieres praegnantes et matresfamilias, quae, antequam ecclesiam adire queant, in domesticis negotiis per longum tempus incumbere debent, etc.

Labor debilitans est non solum *manualis*, seu operariorum; sed etiam *liberalis, mentalis*, qualis esset, studium a primo mane susceptum ad parandum examen. *Longum tempus laboris* censi possunt *duae horae*; duae enim horae laboris servilis gravem materiam constituunt in festis de praecepto, iuxta moralistas. Imo minus temporis sufficere videtur ut quis licite utatur hac licentia, attenta mente R. Pontificis. Adde quod labor, de quo in casu, supponit quod quis valde mane e lecto surgere debet, vel vigilem noctem agere; et laborare iciunus, quae circumstantiae laborem reddunt plus debilitantem quam interdiu. Idem suadet interpretatio *itineris longi* a SO data: *circa duo kilométra*: et minus si adiuncta viarum, temporis, valetudinis, etc., iter magis incommodum reddunt. Quare etiam una hora laboris censi potest *longum tempus* ad effectum iciunii eucharistici.

Sic etiam Delchard, ad decretum SO 23 oct. 1947 pro Gallia”.

Tandem prudens confcissarius, attentis diversis adiunctis consilium dabit.

b) Hora tardior, qua tantum ad communionem accedere possint fideles (Const. V). “Sunt enim, ait Instr, n.10, haud pauci fideles, qui tantummodo serioribus horis possint apud se sacerdotem habere, qui sacris operetur; sunt pueri complures, quibus nimis grave est, antequam ad scholam sq-

conferant, ecclesiam adire, angelico pane vesci, postea vero domum reverti, ientaculi sumendi gratia; etc.”

Sacris operari sensu stricto significat *missam celebrare*; sed sine dubio hic etiam sumi debet pro *ministrare communionem*, quae etiam extra missam ministrari potest.

Difficultas habendi apud se sacerdotem, qui hora non sera communionem ministret, potest se habere vel ex parte sacerdotis, qui deest; vel ex parte fidelis, qui, etsi sacerdos adsit, tamen non potest eum adire gravi de causa; v. gr. quia urgenti negotio detinetur. Sic incommodum grave *habendi* vel *adeundi* ordinarium, parochum vel sacerdotem delegatum in ordine ad celebrandum matrimonium in forma extraordinaria (c.1098), est, non solum quod immineat Ordinario, parochus vel delegatus; sed etiam quod immineat tantum utrique contrahenti vel uni (CI 3 mai 1945: AAS 37,149).

Hora sera dicitur a SO *post horam nonam*, n.4; ubi agit de sacerdotibus quoad missam. Quoad communionem vero non taxatur, et per se primum est ut eadem intelligatur. At forte non sine ratione distinguitur hora sera *sensu absoluto*, et haec est *nona*; et sensu *relativo* quoad fidelem, cui tarda hora fit etiam ante nonam, si velit officia sua adimplere.

Huic distinctioni ansam dat ipsa littera SO, quod sub épigraphe *hora tardior* includit casum puerorum studentium, quibus nimis grave est antequam ad scholam se conferant, ecclesiam adire, communicare, postea domum reverti, ad ientaculum sumendum. Hi pueri sine dubio communicare possunt non omnino ieiuni *ante horam nonam*.

Quaeres. 1° *Quinam intelliguntur pueri?* Certe non soli *infantes*, seu qui aetatem septem annorum nondum expleverunt (c.88 § 3); nam hi non solent communicare. Censendi sunt saltem iuniores *usque ad decimum quartum expectum*; et forte melius *usque ad decimum sextum*. Nam Pius XII in parte expositiva Constitutionis, hanc rationem indicat huius mitigationis pro pueris puellisque; nempe, ne desit eis hoc tutamen *contra iuvenilis aetatis illecebras ac mundi insidias*.

Idem Pontifex haec verba adhibet: *"in puerorum puellarumque scholis ac litterarum ludis"*. Unde concludere licet beneficium concedi non solum alumnis scholae primariae; sed etiam secundariae ac superioris. Versio itala officialis *pro pueris et puellis*, vertit *alumni dette scuole* (AAS p.29).

Quaeres. 2° *iit applicari poterit beneficium non solum scholaribus sed etiam aliis aui i» similibus adiunctis versentur*; v. gr. functionariis alicuius officinae? Non immerito posset hoc admitti, si admittamus horam tardiorē posse sumi *absolute* aut *relative*, ut supra. Nam ratio pro pueris non est hora *absolute* tardior, seu *nona*; sed *relative*, nempe illi itus et reditus nimis incommodi, ut possint

communicare antequam ad scholas se conferant; quae saepe ante horam nonam incipiunt. Praeterea SO, postquam de pueris dixit, addidit, *etc.*, quod in editione, apud diarium officiosum S. Sedis, *L'Osservatore Romano*, deerat (11 ian. 1953).

Id a pluribus admittitur (Gordon, p.241).

Quaeres. 3.^o Qui non ex necessitate sed ex mera commoditate, forte etiam ex pigritia, sero surgit c lecto, ut post horam nonam communicet; potestne ante communionem aliquid sumere?

Rêsp. Prudens confessarius huic responsum negativum dabit. Constitutio IV, permittit aliquid sumere iis qui *sine gravi incommodo communicare nequeunt nisi tardioribus horis*.

Quaeres: 4.^o Potestne quis gravi de causa differre communionem ad horam seram, etsi facile posset communicare hora magis matutina; et ante illam horam sumere aliquid per modum potus?

Resp. Hoc permetterem; v. gr., sociis alicuius piaie congregationis, qui ad augendam solemnitatem in festo Titularis volunt communicare in missa quae post horam nonam celebratur (Hürth, apud *Periodica de re morali...* [1953] p.72,73).

Idem facere possent pueri eiusque familiares in missa primae communionis; familiares et amici qui ex devotione communicare desiderant in prima missa ncosacrdotis; nupturientes eiusque familiares et amici in missa nuptiali; scholares qui ex regula missam audire debent in collegio hora tarda, etc.

Non vero licet consulto differre communionem ad horam tardam, aut longum iter peragere, eo consilio ut sic ab obligatione ieiunii pleni se liberet.

c) *Longum iter* ut ad ecclesiam perveniatur, ab eodem Summo Pontifice censetur *circa dito kilométra*, si iter sit *pedestre* et in circumstantiis ordinariis. Defectus paucorum metrorum non obstat licito usui huius facultatis. In adiunctis autem peculiaribus, difficilis viae, temporis inclementis, aetatis propectae, virium debilium, etc., minor distantia sufficiet.

E contra, si iter fiat vehiculo, distantia proportionate maior requiritur; prout sit vehiculum, aliaque adiuncta; v. gr. octo vel decem kilométra, si iter fiat curru automobili. Attendendus est quoque sumptus itineris, via pedibus percurrenda e domo ad stationem, tempus quo exspectandum est in ipsa statione, etc.

Non tenetur quis vehiculo uti ut ad ecclesiam se conferat, communionis causa.

Quidam sentiunt sufficere iter peragendum quacumque de causa rationabili, v. gr. ad negotia; nam praesens titulus ambiguus est; et in locis parallelis, ubi sermo est de itinere longo non memorantur motiva (Const. V; Instr, n.4,10 c). Sic Gordon. At SO satis clare indicat motivum itineris, cum dicit: c) Longum iter peragendum *ut ad ecclesiam perveniatur*.

Sed posset quis iusta de causa, relicta ecclesia proximiori in qua facile posset communicare citius, adire remotiorem ad communican-

dum ibi, sumpto prius alimento liquido; v. gr., ad sanctuarium magnae devotionis, ubi indulgentiam plenariam lucrari possit (HÜttm, ibid.).

Sani de quibus sub litteris *a)*, *b)*, *c)*, possunt uti favore huius legis tantum *de confessarii consilio*.

132. IV. Ieiunium pro communione ac missa sacerdotum.—Si missam non celebrant, sed *communione* recipere volunt, iisdem facultatibus fruuntur, atque simplices fideles. Sed ad earum usum non egent confessarii consilio.

Si *missam* sunt celebraturi in *ordinariis adiunctis*, integrum ieiunium servare debent a media nocte, ut dictum est, sed aquam naturalem ante missam bibere possunt quoties sibi expediat (Const. 1; Instr., introd.).

Sacerdotes *infirmi*, quoad missam iisdem gaudent facultatibus, quam simplices fideles quoad *communione*; consilio autem confessarii non indigent (Const. II; Instr. 3).

Quoad sacerdotes sanos in peculiaribus adiunctis. Peculiarioria adiuncta ad tres tantum casus reducuntur: *a)* ad celebrationem tardiori hora, i. e. *post nonam*; *b)* vel post gravem sacri ministerii laborem, v. gr. a summo mane, vel per longum tempus; *c)* vel post longum iter, saltem 2 km. circiter, *pcdcslrc*; vel proportionate longius pro variis vehiculis adhibitis; habita quoque ratione difficultatis itineris, vcl personae; ut supra.

In his peculiaribus adiunctis possunt sacerdotes sumere ante missam aliquid per modum potus, exclusis alcoholicis. Quisque sacerdos iudex est suae causae ad fruendum hac licentia (Const. III; Instr. 4-6).

Quaeres. Eicetne uti favore huius legis sacerdoti qui sine necessitate aut speciali utilitate, sed potius ex delectatione, horis nocturnis libros legit fere usque ad horam primam, postea lectum petit, e quo non surgit nisi hora tardiori et missam hora decima celebrat?

Resp., Huic usum beneficii quoad ieiunium non permetteremus: Constitutio, III, et Instructio n.4, favorem concedit sacerdotibus qui *tardioribus horis... celebraturi sunt*; sine ulla restrictione; sed hoc intelligendum est ad mentem Constitutionis, quae in parte expositiva rationem mitigati ieiunii quoad sacerdotes hanc affert: quod serius Eucharisticum Sacrificium celebrare *debeant*. De fidelibus quoad communionem id clarius dicitur in Instr, n.10. Favor conceditur iis *qui tantummodo senioribus horis possunt apud se sacerdotem habere* Ergo si talis sacerdos gravi de causa missam retardare debeat, favorem ei concederemus; secus, si ita se gerat ex mera commoditate aut pigritia.

Omnes qui bis vel ter eodem die sunt celebraturi possunt in prioribus missis binas ablutiones sumere, sed adhibita sola aqua (Const. 4; Instr. 7).

Verbum *possunt* indicare videtur *libertatem* sumendi vel non illas ablutiones; sed quoniam SO ait *a rubricis praescriptas*, pronum est ut eas sumere *debeant*. Ablutiones hac fieri et sumi debent tantum *quando missae separantur*. Si celebrantur sine interruptione, proceditur sicut in n.119 dictum est.

Si sacerdos qui vis vel ter missam celebrare debet, per inadvertentiam vinum quoque in ablutione priorum sumat, non vetatur quominus secundam et tertiam missam celebret (Inst. 8).

Hoc intelligimus etsi ex sola devotione pluries celebrare velit, cum liceat, nempe in Natali Domini et Commemoratione Defunctorum; quamvis plures sine intermissione celebret. Locutio Instructionis n.8 "Qui bis vel ter missam celebrare *debet*" licet intelligi, non solum sacerdos si *obligationem* habeat celebrandi bis vel ter, v. gr. in bonum populi; sed etiam si *propositum habeat* binas vel ternas celebrandi ob solam devotionem. Hanc interpretationem suadet totus tenor et spiritus legis. Aliter Hürth, l.c.

133. V. Ieiunium pro missa et communione vespertina. Ex c.281, missa inchoari potest usque ad unam horam post meridiem; ex c.867 § 4, communio distribui potest iis tantum horis quibus missa potest celebrari, et aliis quoque si id rationabilis causa suadeat.

Sed ex praesenti Constitutione, VI, Ordinarii locorum possunt missas vespertinas permittere, quando bonum commune id postulet, Instructio n.12 per modum exempli hos casus proponit: pro opificibus qui etiam in festis per turnum laborant; pro operariis qui mane occupantur; pro fidelibus qui ex dissitis etiam regionibus maxima frequentia in unum locum conveniunt ad aliquam festivitatem religiosam vel socialem celebrandam, etc.

Dies autem *laxative* enumerantur: *a)* festis de praecepto vigentibus (c.1247 § 1; *b)* suppressis, iuxta indicem CC 28 dec. 1919: AAS 12,42-43; *c)* primis cuiusque mensis feriis sextis; *d)* ceteris solemnibus qui magno populi concursu celebrantur; *e)* praeter hos, die uno in hebdomada, si bonum 'peculiarium classium personarum id postulat; *f)* in terris missionum etiam quotidie.

Sotenniia, quae sub littera *d)* memorantur, videntur esse tantum solemnitates *religiosae*. Sic in rescripto S. Sedis ad Card. Lienart, 10 nov. 1952, pro Gallia, quod est fons immediatus huius disciplinae. Conceditur missa vespertina occasione festorum *devotionis publicae*, quae cum magno populi concursu celebrantur.

At rescriptum hoc respondet precibus, in quibus gratia cum hac restrictione petita fuit. Nec improbabile videtur quod missa vespertina concedi possit etiam pro solemnitate *civili, sociali*, etc. Nam inter exempla supra a SO proposita, in quibus potest concedi, recensetur maxima hominum frequentia ad festivitatem religiosam vel *socialem*, etc.

Magnus concursus sufficere videtur etiam t'r *una tantum parocchia*. Sic interpretata est CI 12 mart 1929: AAS 31,170 clausulam *magnus populi concursus* c.1245 § 2; in quo loci Ordinarius potest dispensare *lotum locum* a lege abstinenciae ac ieiunii.

Posset Ordinarius loci permittere *plures missas vespertinas* eodem die, si hoc bonum commune postulet; in diversis locis *territorii sui*, vel in eodem; simul, vel successive; in templo vel in alio loco decenti, vel sub dio.

Tantum post horam quartam postmeridianam. Forte ut sufficiens intervallum intercedat inter prandium et missam, ad ieiunium.

Nequit sacerdos eodem die mane ac vespere celebrare, nisi aliunde facultatem habeat bis vel ter celebrandi, iuxta c.806 (n.14).

Ad ieiunium quod spectat, sacerdos qui talem missam vespertinam celebret, potest inter *refectionem, permissam usque ad tres horas ante missam*, sumere, congrua moderatione, alcoholicas quoque potiones inter mensam suetas (v. gr. vinum, cerevisiam, etc.) exclusis liquoribus. *Quoad potus autem quos sumere possunt ante vel post dictam refectionem*, excluditur *omne alcoholicorum genus* (Inst. 13).

Liquida alcoholica ea videntur intelligi in quibus alcohol parva proportionem ingreditur; *liquores*, illa quae ex alcohol magna seu forte maiori parte constituuntur.

Quaeres. Quot 'refectiones permittuntur ante missam? Multi opinantur permitti *plures*. Nam *a)* Constitutio, VI, generali modo dicit; servato a sacerdote ieiunio trium horarum quoad cibum solidum et potus alcoholicos; unius autem horae quoad ceteros potus non alcoholicos; *b)* Idem indicare videtur punctuatio SO: *inter refectionem*, permissam usque ad tres horas ante...; *c)* verbum *refectio* est genericum, et videtur ex professo adhibitum ad significandas quaslibet *comestiones*, quae intra diem fiunt; non sic *prandium*; *d)* rescriptum ad Card. Licart solum exigebat ut abstinuerint; per horam a potu non alcoholico; per tres horas ab alimento solido; a media nocte a potu alcoholico; *c)* textus legis promulgatae in AAS favet huic interpretationi; nam publicatus in *L'Osservatore Romano* sic se habebat: Ante vel post dictam refectionem sumere possunt (exceptis omne genus alcoholicis) *aliquid per modum potus...*

Alii tamen potius opinantur *unicam* permitti refectionem. Nam *a)* Tam Constitutio quam Instructio utuntur verbo in singulari: *inter refectionem* . ante vel post *dictam refectionem*, *b)* Si plures permittantur refectiones, plures permittentur potationes alcoholicae

inter eas, quod tamen quidam ex prima sententia admittere renuunt; quod si plures permittuntur potationes alcoholicae inter singulas refectiones, quare non etiam extra eas? c) Inst, n.6, de sacerdotibus in peculiaribus adiunctis ait: aliquid sumere possunt per modum potus *semel vel pluries*. Id non dicit n.13 de refectione ante missam vespertinam.

Obiicitur. — Durum videtur quod operarius, volens communicare in missa horae quintae vespertinae, nequeat ientaculum solidum sumere, et prandium meridianum.

Resp. Prandium sumi potest mane aut meridie aut alia hora, dummodo finiatur tribus horis ante initium missae... aut ante communionem. Si praeterea eget alio alimento, liquido utatur quoties velit, lacte, etc., usque ad unam horam ante communionem.

Ambae sententiae solide probabiles sunt; quare donec S. Sedes aliter decidat, poterunt fieri plures refectiones solidae; et inter omnes has sumi liquida alcoholica, non autem liquores.

Fideles *omnes* possunt per missam vespertinam *praecepto satisfacere*. Nam c.1248 praecipit tantum missam audire statutis diebus, horam non definit.

Poterunt *omnes*, dummodo eodem die iam non communicaverint, *communicare* intra missam vespertinam aut immediate ante aut immediate post eam (n.15). Si est cantata, sacerdos celebrans poterit communionem distribuere immediate antequam exeat ad altare paramentis indutus ad missam; aut immediate postquam, finita missa, paramenta deponat.

Ieiunium ad communionem in hac missa vespertina servare debent fideles, sicut de sacerdotibus dictum est. Consilium confessarii pro hac communione non requiritur.

Aliae missae vespertinae, quae forte ex privilegio aliquorum religiosorum incipi possint hora quarta; et communionem quae in his recipiantur, non gaudent beneficio huius legis quoad ieiunium.

Quaeres. I." Reveretur nova Constitutio id quod decretum C Rit. 11 ian. 1952 statuit circa ieiunium pro missa et communione in Vigilia Paschalis?

Resp. Memoratum decretum hoc solum statuit: Si vigilia celebratur hora *ordinaria*, i. e. tali ut missa inchoari possit circa mediam noctem, ieiunium servandum est ab hora *decima* noctis; si autem vigilia *anticipatur* (non ante horam octavam vespertinam), servabitur ieiunium ab hora *septima*.

Putamus Constitutionem, non obstante clausula abrogatoria, revereri statutum circa ieiunium pro missa et communione in Vigilia

Paschali. Hoc enim pervigilium est singulare artefactum liturgicum a Pio XII creatum, constans officiis, missa, communione, ieiunio eucharistico, peculiaribus horis celebrandum. Praeterea, quod in eo statuitur de ieiunio, concessum fuit anno 1952, nempe, quando iam agebatur de statuenda nova disciplina circa ieiunium eucharisticum in genere. Non est credendum mentem R. Pontificis fuisse derogare id quod nuperrime de ieiunio Vigiliae Paschalis decreverat.

Quaeres. 2.º Poteruntne cumulari beneficia circa ieiunium Vigiliae Paschalis, cum concessis per praesentem Constitutionem pro missa et communione vespertina?

Sic existimamus. V. gr. si Vigilia Paschalis incipiet hora nona, poterunt sacerdos et fideles coenare usque ad septimam, et deinde sumere liquida non alcoholica usque ad unam horam ante initium missae, sacerdos; vel ante communionem, fideles; et si missa incipiet circa mediam noctem, poterit coenari usque ad horam decimam, ac postea sumi liquidum non alcoholicum usque ad unam horam ante missam aut communionem. Nam missa et communio *vespertina*; et communio Vigiliae *anticipatae* est tandem missa et communio *vespertina*; et ut talis a fortiori censi potest quae circa mediam noctem celebratur. Proinde hanc missam et communionem afficiunt beneficia novae legis. At est missa et communio vespertina *valde singularis*, suam chartam specialem habens a Pio XII, qui non est putandus auferre voluisse, quod concesserat eodem anno quo Constitutio redigebatur.

Sed quoad *liquores*, quamvis decretum a.1952 circa Vigiliam eos non excludit, spiritus tamen Ecclesiae est ut excludantur, saltem in coena quae missam et communionem praecedit.

134. Consilium confessarii favorable obtinere debent, ut possint communicare non ieiuni; a) fideles infirmi; b) sani in peculiaribus adiunctis. Non autem sacerdotes nec fideles pro communione in missa vespertina.

Confessorius intelligitur non tantum sacerdos cui talis persona confiteri *solet*, neque solum ille cui illa vice *velit* confiteri; sed in genere quivis sacerdos qui *possit* audire illius confessionem, quamvis de facto non audiat¹¹. Imo non immerito diceretur posse consilium hac in re dare *ubique* quivis sacerdos qui licentiam audiendi confessiones haberet in una tantum dioecesi. Nam Constitutio exigit tantum ut sit *confessorius*, quo sic cautionem habeat illum sacerdotem esse dignum. Ita interpretatus est Cardinalis Praefectus CPF 28 mar. 1927 clausulam “dummodo sacerdos sit approbatus ad audiendas confessiones”, quam eadem Congregatio apponebat facultatibus benedicendi cum indulgentiis res pias. Ob rationem supra allatam, nempe, quia praestatio consilii non est actus iurisdictionalis, sed sententia viri prudentis, sacerdos approbatus *pro solis viris*, consilium dare potest *mulieribus*

¹¹ Recatx110, Loj *Indulg.* n.82; Veriæersch» *Epi. lur* Can.* 11,221«

quoque. Consilium dare potest confessarius, *tum intra tum extra confessionem. Singulis vicibus, vel semel pro semper, durante eadem causa.*

Ratio exigendi consilium confessarii, quando de non sacerdote agitur, est quia ille rectum hac in re critérium sibi efformare saepe non poterit.

SO ad Episcopum Tergestinum. 13 fcb. 1953, respondit: *a)* Confessarius habilis ad consilium dandum est solus ille qui potest confessionem audire illius qui consilium petit, *b)* Consilium dari nequit per litteras vel per intermediarium.

Ne tamen huic responso vis tribuatur quam non habet, haec animadvertite: 1) Responsum datum fuit per epistolam italice scriptam ad Episcopum. 2) Hucusque post annum nondum fuit promulgatum in AAS. 3) Quare agitur de mero rescripto interpretative, quod obligat tantum cos pro quibus datum est (c.17 § 3). Ceteris potest servire tamquam norma mere *directive*, non obligatoria. 4) Practice haec agendi ratio nobis prudens videtur, quando sacerdos consultus habet licentias audiendi confessiones *alicubi*, sed non ubi consilium dare debet: Si praesto sit alius confessarius ibidem approbatus, ad hunc remittat consulentem; secus det ipse consilium.

135. Vigentia huius legis incepit a die promulgationis in AAS 16 ian. 1953 ;non exspectato trimestre vacationis statuto in c.9. Nam agitur de re omnibus favorabili.

Interpretatio. Prohibetur *extensiva* seu quae ambitum legis ampliat ad casus in ea non contentos. Sed quando lex dubia est, licet interpretatio *lata*, i. e. quae verba legis sumit sensu favorabili. Quia agitur de re favorabili, quae nemini praeiudicat (c.19.56.68).

136. *Applicatio.* Lex non paucis anxietatibus, dubiis et scrupulis obnoxia est, quoad eius applicationem; utrum nempe in casu concreto requisita impleantur necne. Multa enim indicio confessarii relinquuntur discernenda. Simples fideles consilio confessarii tranquille acquiescere possunt. Confessarius, si de se ipso agatur, consilio alius sacerdotis *non indiget*, at *potest* alium prudentem consulere, huiusque consilio stare.

In consilio dando, criterio amplo ducatur. Nam: *a)* Hoc postulat natura huius legis favorabilis, et mens legislatoris. *b)* Nihil magis alienum a voluntate ecclesiae quam scrupuli et anxietates; nihil magis favorabile quam quies conscientiae (c.522.1043-1045.2254, etc.). Ideo, *c)* In dubio de sufficientia causae ad dispensationem legis cuiuscumque, licite petitur et conceditur dispensatio (c.84 § 2). Et quamvis dispensatio a ieiunio eucharistico non conceditur ab ipso confessario, qui

tantum indicium profert de velificatione conditionum; dispensatio autem conceditur a Papa vi huius Constitutionis, posito favorabili iudicio confessarii; at confessarius in consilio dando normam c.84 § 2 sequatur, quasi ipse dispensaret: nempe, in dubio de verificatione conditionum licite dat favorable consilium.

137. Revocatio legum, consuetudinum, facultatum, dispensationum.—Leges ac consuetudines abrogantur. Sic abrogantur partim c.808.858; etsi sint specialissima mentione dignae; v. gr. leges particulares R. Pontificis pro determinata natione (c.22), consuetudines centenariae aut immemorabiles (c.5.30).

At nullo modo abrogatur idem c.858 § 1 quoad communionem eorum qui in mortis periculo versantur; hi enim nullo ieiunio tenentur. Neque, ut puto, abrogantur quae de ieiunio ad missam et communionem vigiliae paschalis statuta sunt. Nam haec vigilia est artefactum liturgicum a Pio XII 9 feb. 1951 creatum per modum unius; et quae ad ieiunium eucharisticum huius vigiliae spectant, decreta sunt a C. Rit. 11 ian. 1952; quando praesens constitutio sine dubio iam conficiebatur.

Abrogantur facultates dispensandi a S. Sede Nuntiis, Episcopis, etc., concessae. Item dispensationes iam factae fidelibus vel sacerdotibus. Hucusque quando S. Sedes dispensabat sacerdotes, nullum temporis intervallum exigebat inter sumptionem liquidi et missam; nunc una hora intercedere debet, nisi agatur de sacerdotibus infirmis.

Videlicet S. Sedes uniformitatem postulat (Const, in fine).

138 Monita.—Ordinarii advigilent ut omnis abusus ac irreverentia in SS. Sacramentum vitetur, ut nova disciplina uniformiter observetur.

Commendatur ut haec ieiunii mitigatio compensetur interna poenitentia, oratione, operibus caritatis aliisque ex traditione Christiana.

Ordinarii ac sacerdotes hortentur fideles ad frequentem missae assistentiam ac communionem; et per opportuna media, per praedicationem praesertim, promoveant spirituale bonum, cuius gratia Summus Pontifex hanc Constitutionem edidit (Inst. 17-20).

139. Poenae. — Qui praesumit contra c.808 missam celebrare non ieiunus, suspendatur a missae celebratione ad tempus ab Ordinario pro adiunctis praefiniendum (c.2321).

Vid. Regatillo, *Casos de Der. Can.* 11,139-145.

ARTICULUS IV

De missae applicatione

Summarium: 1. Applicationis notio et conditiones.—2. Subiectum passivum.

140. Applicatio missae (c.809) est intentio seu voluntatis actus quo celebrans vult ut sacrificii fructus specialis in utilitatem certae personae vel in aliquem finem determinatum cedat.

Triplex est fructus missae: generalis, omnibus fidelibus cedit ex intentione generali celebrandi iuxta mentem Ecclesiae, cuius est sacrificium; *specialis* seu *ministerialis*, qui a sacerdote peculiariter intenditur; *specialissimus*, qui ex natura rei celebranti obvenit.

Cum potestas offerendi et applicandi fructum insit characteri sacerdotali, sacerdos semper potest valide offerre et applicare, etsi forte illicite, v. gr., quia in peccato gravi versatur, aut contra voluntatem superioris agit¹.

Potestas applicandi patet ex praxi universali Ecclesiae et ex damnata doctrina contraria Synodi Pistoriensis².

Ut pars fructus *generalis* percipiatur, non est necessaria sacerdotis applicatio; sufficit quod velit celebrare iuxta Ecclesiae mentem. Ut fructus *specialissimus* sibi obveniat, necesse non est ut sibi specialiter illum applicare velit; hic enim per se semper applicatur; imo probabiliter alteri applicari nequit.

Requiritur applicatio sacerdotis ut fructus *specialis* alicui cedat. Nam ipse solus personam Christi gerit. Ergo sicut solus in persona Christi sacrificium pro aliis offert, ita solus fructum eiusdem applicat.

Aliquam applicationem fructus specialis facere debet. Secus: a) remaneret inutilis potestas illum applicandi, quam a Christo in ordinatione accepit, b) Non esset ratio cur uni magis quam alteri prosit; idcirco fructus non applicatus remaneret in thesauro generali Ecclesiae, et proinde minus utilis. Detectus tamen applicationis veniale non excederent.

141. Conditiones ad validitatem. 1.ⁿ *Piat a celebrante per intentionem* saltem habitualement et implicitam. Sufficit *habitualis*; i. c. aliquando habita et non retractata; nam applicatio fit per modum donationis, quae semel facta manet valida, donec revocetur. *Implicita* sufficit, i. c. quae continetur in alio, seu ex cognitione generali et confusa, v. gr. pro dante eleemosynam. Non sufficit *interpretativa*, quae non est

¹ Suarez, d.79 a.1 s.9 n.7.

² Pius VI, *Auctorem fidei* 28 aug. 1794 prop.30.

³ Billuart, *De Euch.* dissert.8 a.4.

⁴ Bbnd. XIV, *De sacros, Miss, sacrif.* 1.3 c.16 n.5.

habita, sed haberetur, si talis rerum status impedit *explicita* et quidem *actualis* vel *virtualis* saltem ; sed absint scrupuli, quia ex hoc capite vix unquam applicatio nulla erit.

À'alct intentio habitualis ante sacerdotium facta et dein non retractata ; etiam ante plures menses et annos.

2? *Fiat ante consecrationem*, quia sacrificium, sicut sacramentum, effectum suum ex opere operato producit dum conficitur, nec in potestate ministri est effectum suspendere et postea applicare; iam vero essentia sacrificii consistit in consecratione utriusque speciei. Si fiat post consecrationem panis, sed ante consecrationem vini valet iuxta plerosque, quia quamvis sacrificium inceptum est, sed nondum est absolutum (Cappello, 575). Expedit ut intentio eliciatur ante missam inceptam.

3.“ *Fiat ad certam personam vel certum finem*, explicite vel implicite determinandum saltem momento consecrationis: a) Invalida foret applicatio si quis, acceptis 10 stipendiis ex 10 personis, intendit missas celebrare non pro eo qui pro illa missa stipendium obtulit, aut pro omnibus decem, sed pro uno ex offerentibus indeterminate. Satisfacit vero qui singulas pro singulis applicat aut omnes decem pro omnibus illis, decimam partem cuiusque missae singulis applicando. Melius est ut pro singulis singulae determinate applicentur.

b) Potest *gradatim* applicari, v. gr., si non prosit Petro, prosit Paulo; si iam applicata fuit alia pro Petro, haec Paulo prosit.

c) Non requiritur applicare *nominatim* pro Petro vel Paulo, etc., sufficit ad intentionem superioris vel dantis elemosynam. etc., ad intentionem in libello notatam, pro primo qui stipendium dedit, pro anima quae plus in purgatorio patiatur, etc. Sic intentio est obiective determinata seu coram Deo.

d) Si applicatur ad finem determinatum, necesse est ut hic finis tempore consecrationis obtineri possit. Non valeret, v. gr. applicatio ad obtinendam sanitatem Petri, qui iam mortuus est. Valeret tamen ad obtinendam nunc gratiam talem pro tunc, i. c. pro tempore futuro.

e) Valet applicatio *ad intentionem Dei vel B. V. Mariae*, si habet hanc tendentiam: offero pro eo pro quo vult Deus vel B. V. Maria ut applicem ; et hic est sensus vulgaris locutionis “*ad intentionem Dei...*”.

f) Valet pro eo quem sacerdos scit velle petere missam sed nondum petiit (Cappello, 599). Illicita est applicatio pro eo quem Deus scit primo esse petiturum missam et stipendium daturum (c.825,1.0). Num sit invalida disputatur. Iuxta aliquos (S. Ai.F., 337) probabilius est nulla, si causa pro qua applicatur nondum existat; v. gr., si primus qui petiturus est missam, petet ad obtinendam sanitatem a morbo quem nondum contraxerat quando missa fuit applicata; quia effectus missae maneret suspensus. Sed videtur valere, etsi causa nondum existat, v. gr., ad obtinendam sanitatem ab infirmitate futura; nam effectus non manet suspensus, obtinetur nunc pro tunc (Cappello, 579).

g) *X* valet applicatio *sub conditione de praeterito*, v. gr., pro patre, si iam mortuus est, si conditio iam tempore consecrationis impleta est, quamvis id sacerdos ignoret. Sub conditione *de praesenti*, v. gr., *si vivit*, licita est; sed valet vel non, prout conditio verificetur vel non. Sub conditione *de futuro necessaria*, v. gr., *ut cras sol oriatur*, est illicita, quia iocosa; sed valida, quia illa conditio habetur pro non appositae, ideoque applicatio est absoluta. Sub conditione *de futuro contingenti*, v. gr., *offerro pro Petro, si mihi relinquat heredem*, est invalida, nam effectus maneret suspensus. Sub conditione *de futuro impossibili*, v. gr., *si tangat lunam*, valet, si conditio est nugatoria, et id praesumitur; secus, si serio appositae. Semper illicita est.

h) *Simplex error circa circumstantiam*, per se applicationem non facit nullam, etsi causam det applicationi; nam intentio est absoluta, non conditionata. Sic valet applicatio pro Petro quem sacerdos putat infirmum, cum sit sanus; nisi fiat praecise ad obtinendam eius sanitatem. Valet pro Petro quem putat vivum, cum sit mortuus, quamvis non applicasset si mortem scivisset, iuxta aliquos (S. Alf., 337), non valet si sacerdos applicavit pro Petro tamquam mortuo, cum vivat. Cappello, 581, putat eam valere, quia substantialiter contractui satisfactum fuit. Noldin, n.179, censet talem applicationem non valere, sed non improbabiler supponitur dans stipendium nolle admodum ius suum urgere.

i) Nequit applicari *dum donator vivit*, ut eius animae prosit post mortem; nam fructus nequit suspendi (S. Alf.).

k) Si sacerdos *plures intentiones diversas* fecit, valet prima; nisi per subsequentes censeatur revocata. Quare: 1) Si memor prioris aliam fecit, posterior praevalet; 2) si immemor, idem per se dicendum est, iuxta Lehmkühler, 256, et Cappello, 583. Sed placet sententia P. Noldin, n.181: quod valet intentio praedominans, scilicet illa quam sacerdos faceret, si prioris memor fuerit; nam applicatio fit per modum

donationis, quae valet donec retractetur. Ita in missis gregorianis intentio gregoriana praesumitur praevalere, nam supponitur sacerdos excludere aliam, ne tricenarium interrumpatur. 3) Si priorem ita elicit, ut voluerit illam valere quamvis forte ex oblivione mutetur, praevalet prior.

In dubio, sufficit ut alia vice intendat applicare pro eo pro quo nondum applicavit; nam alterutra applicatio certo valet, etsi nesciat in concreto utrum prima an secunda pro Petro valeat⁵.

I) Si missa *nulli* applicetur iuxta aliquos, fructus remanet in thesauro Ecclesiae, cum aliis satisfactionibus et meritis superabundantibus Christi et Sanctorum (SuAr^{ez}, 6); nam fructus specialis seu ministerialis nequit huic vel illi in concreto obvenire sine intentione celebrantis. Iuxta alios, obvenit celebranti, nam habet semper hanc intentionem confusam, generalem, implicitam, ut si applicatio desit, sibi fructus obveniat*.

Practice, si reapse habuit hanc intentionem generalem, saltem habitualement, sibi applicat, secus non, ut videtur.

>n) Si applicetur *incapaci*, utpote iam beato vel damnato, iuxta aliquos, fructus manet in thesauro Ecclesiae; iuxta alios, obvenit celebranti; iuxta alios, in missis gratuitis, celebranti; in debitis ex stipendio, propinquis dantis stipendium, nam hic censetur habere semper hanc intentionem, si missa non prosit ei pro quo petitur', iuxta quosdam, applicatur a Deo animabus magis indigentibus (CapPELLQ. 584).

Practice, ut videtur, si sacerdos vel dans eleemosynam habuit aliquam intentionem generalem pro his casibus, pro hac applicatur; secus fructus manebit in thesauro Ecclesiae. Hinc suadendus est mos applicandi explicite, sub conditione, fructum sibi vel alteri, si dubitetur num ille pro quo offertur missa capax sit: *in gratuitis* sub conditione: *non sit capax*; in debitis ex stipendio, pacto, fundatione *si fieri possit sine praeiudicio illitis cuius interest*.

142. Applicatio in confuso. Quando stipendia a multis ignotis dantur, sufficit ut tot missae applicentur ad intentionem dantis, quot sunt stipendia percepta; non requiritur intentio applicandi singulis ex ordine quo stipendium dederunt; sive unicus sacerdos illas applicet, sive plures.

Quando stipendia conflata sunt ex parvis eleemosynis, v. gr., iactis in capsula pro defunctis a multis, tot missas applicet sacerdos ad intentionem dantium, quot sunt stipendia; singuli pro rata stipendii fructum accipient.

Ad rem responsum S. Poenit. 7 dec. 1892; *Analecta eccles.* 11,33.

In sanctuario quinque cappellani a multis plurima stipendia pro diversis intentionibus recipiunt. Collector numerum stipendiorum

• Luco, *De Sacram.* in *gen.* d.S §8 n.121

• Luco, *De Euch.* <1.19 n.225

T SuJtatz. Lugo *l.c*

adnotat sed non intentiones; in fine mensis stipendia superiori tradit. Cappellani ex previa conventionem quotidie celebrant ad intentionem superioris, sibi reservantes quatuor missas in mense ad intentionem propriam, quin eam superiori notificent. Hic collectori praescripsit ne plures quam tres vel quatuor ad diem fixum acceptet. Praeterea singuli cappellani debent duas in mense fundatas applicare, quae applicantur sicut ceterae ad intentionem superioris. Tandem ex consuetudine applicantur quatuor pro benefactoribus, non designato cappellano neque die.

In fine mensis superior missas pro stipendio a cappellanis applicatas computat, universas, v. gr., 100; restant applicandae, v. gr., 400, quas tradit pluribus sacerdotibus, non indicata intentione.

S. Poenit. respondit: orator acquiescat, dummodo omnibus missis satisfiat intra tempus praxi ecclesiae determinatum, et non retardentur admissae ad diem fixum, aut pro causa urgenti.

143. Divisio fructuum. Fructus missae dividi possunt, v. gr. ut satisfactorius defuncto, impetratorius aegroto applicetur. In gratuitis sacerdos potest fructus pro libitu dividere; in debitis ex obedientia aut fidelitate potest alia intentione applicare fructus qui non tendunt directe ad finem praescriptum; in debitis ex stipendio divisio non licet, totus danti stipendium applicandus est; nam talis praesumitur eius voluntas (Lugo, 222).

Secunda intentio vel voluntas ut missa alteri personae vel fini prosit in quantum primae non praeiudicet, licet semper.

144. Subiectum passivum applicationis (c.809). —

a) Potest missa applicari *pro quibusvis*, tum vivis tum defunctis in purgatorio detentis.

b) Incapaces fructus sunt *beati* in caelo et *damnati* in inferno, et *defuncti sine baptismo, qui in limbo sunt*.

c) Applicari nequit missa ex natura rei pro illis de quibus in foro externo constat esse *in caelis*: 1) Nequit applicari *pro infantibus baptizatis*, ante usum rationis mortuis.

Exsequiae parvulorum non accipiunt missam. Potest utique celebrari in eis missa diei vel votiva *de Angelis*, si a rubricis permittatur; sed haec: a) non applicatur pro anima parvuli, quae iam est in caelis ut dicitur in orationibus sepelii; applicari potest, v. gr., in gratiarum actionem pro beneficiis ipsi vel eius familiae a Deo collatis; aut ad alia obtinenda, aut ad impetrandum quod in officio sepulturae parvuli petitur; vel simpliciter ad intentionem petentis missam, b) Haec missa, quae appellari solet *de Angelis*, non est functio parvo reservata; committi potest cuivis sacerdoti, et in quovis loco celebrari potest; et quovis tempore; sicut alia quaevis missa quae a fidelibus petitur, c) Quoad stipendium, non acquiparatur exsequiali adultorum, nisi taxae diocessanae aliud statuatur;

sed cuivis alii lectae vel cantatae, *d)* Quoad rubricas, in ea dicitur *Gloria* et *Ile, missa esi*; non *Credo*.

2) Nequit applicari missa, pro Sanctis canonizatis; ex mente Ecclesiae saltem neque beatificatis, quamvis beatificatio non est indicium ultimum definitivum S. Sedis de sanctitate alicuius.

Applicari potest pro *mortuis in odore sanctitatis vel in martyrio*, antequam S. Sedes indicium suum ferat?. Imo et pro eis qui iam declarati sunt *Venerabiles*, i. e. post decretum pontificium quo declaratur constare de virtutibus in gradu heroico aut de martyrio.

d) Improperie dicitur applicari missa *B. V. Mariae vel alicui Sancto*. Sensus est sacrificium offerri in finem laeteticum, seu adorationis Dei, in honorem V. Mariae aut Sancti: vel in finem eucharisticum, seu gratiarum actionis Deo pro donis eis concessis vel pro beneficiis eorum intercessione obtentis; vel in finem impetratorium pro nobis, ad obtinendos eorum intercessione favores; vel quodammodo pro ipsis, ut eorum cultus propagetur, ut canonizetur Beatus, etc.

Missae in honorem Sanctorum offerri possunt; sed tunc sacrificium non ipsis, soli Deo offertur (*Trid.* sess.22 cap.3 c.5).

Applicari nequit pro iis de quibus constet esse *dam-natos*; sed quoniam id de nullo certo constabit, practice applicari potest etiam pro iis qui in actu peccati moriuntur.

f) *Pro haereticis et schismaticis vivis* applicari potest, non solum ad impetrandam eorum conversionem, sed ad alias quoque intentiones, etiam accepto stipendio; at solum *privatim ac remoto scandalo*, cum sint excommunicati! (c.2262, § 2; 2314).

g) *Pro infidelibus vivis* idem dicendum, dummodo vitetur scandalum, et constet nihil mali aut erroris aut superstitionis subesse °.

Missae publice solum celebrari possunt pro principibus regnantibus qua talibus, ut pro reipublicae infidelis prosperitate.

h) *Pro haereticis et schismaticis defunctis; si ante mortem aliqua poenitentiae signa dederunt*, missa applicari potest, et publice; nam sepultura ecclesiastica eis conceditur (c.1240 § 1.1.°). Si signa poenitentiae non dederunt, solum privatim et remoto scandalo. Nam Codex id non prohibet.

• CPF 6 auff 1840; col.906.
• CPF 11 mart. 1843; SO 12 iul. 186S: Col CPF 1028.1274.

Privatim applicare pro excommunicato est ita applicare ut non nominetur in oratione missae, nec publice annuntietur missa pro eo applicari¹⁰.

i) Pro infidelibus, mortuis absque signis positivis conversionis ad fidem catholicam, aut saltem contritionis, nequit applicari publice; cum talibus signis licet, saltem privatim; et si defunctus fuit catechumenus, etiam publice, nam hic ad sepulturam ecclesiasticam admittitur (c.1239, § 2).

Pro haereticis, schismaticis et infidelibus mortuis sine poenitentiae signis non probat Lehmküh1, 243, quod celebretur specialis missa de *requie*, potissimum cum speciali oratione pro tali defuncto; nam haec actio est per se *publica*. Practice consulendum est ut haec missa, aut saltem oratio, omittatur, quamvis de eius prohibitione non constat.

j) Pro excommunicatis vivis toleratis potest applicari privatim, ac remoto scandalo, ad quamcumque eorum intentionem honestam: pro *vitandis*, solum ad impetrandam eorum conversionem (c.2262 § 2,2.º).

Pro excommunicatis defunctis toleratis vel *vitandis*: 1) mortuis cum poenitentiae signis applicari potest etiam publice; nam ad sepulturam ecclesiasticam admittuntur (c.1240); 2) mortuis sine poenitentiae signis, ante sententiam condemnatoriam vel declaratoriam, etiam; nisi habeantur tamquam publici peccatores (c.1240 § 1,6.º); post sententiam, solum privatim ac remoto scandalo.

k) Pro mortuis in actu vel statu peccati: 1) si delictum est occultum, applicari potest missa exsequialis et alia quaevis, etiam publice (c.1241); 2) si publicum, sed reus dedit poenitentiae signa, etiam; 3) si non dedit, solum privatim, nam de eius aeterna damnatione non certo constabit.

l) Pro excluso a sepultura ecclesiastica nequit celebrari missa exsequialis nec anniversaria, neque alia publica officia funebria (c.1241). Licet sacerdoti pro illo missam privatim tantum applicare.

145. *Scholium I.* Per se melius est quod quis missas petat pro se applicandas *dum vivit, quam post mortem*“ ait Benedictus XV. Nam *a)* vivens certo participat omnes missae fructus; defuncto prodest satisfactorius, de ceteris non constat; *fr)* vivens potest missae assistere, quo fit quodammodo sacrificii offerens; *c)* per se magis meritorium est stipendia dare dum quis vivit, quam id haeredibus committere; *d)* maior securitas adimplendae piaae voluntatis.

¹⁰ SuÁREZ, *De censur.* d.9 s.5 n.S

¹¹ Breve 21 maii 1921: AAS 13.342, circa Associationem Bonae Mortis (Tinchcbray).

Sed expedit quoque ut suffragia sibi post mortem facienda reserventur.

Schol. II. Per se *ex opere operato* missa est suffragium omnium excellentissimum,, et sub hoc aspectu *praeferibiles sunt plures lectae uni solcmni*. Sed missa cum cantu habet suum meritum peculiare: orationes cleri assistentis et populi numerosioris; splendorem liturgicum sacrificii, et fidelium aedificationem; stipendia pro sacerdotibus sustentandis; quae omnia in suffragium defuncti valent. Ideo Ecclesia etiam solemnes missas pro defunctis laudat.

Si summa pecuniae in suffragiis impendenda magna est, praeferrem solemnem missam exsequialem et anniversariam; ceteras lectas. Sed vitata profanitate et quavis re quae serietatem officii deceat; ita ut hoc simul ad suffragium defuncti conferat et ad excitandos in vivis pios devotionis affectus. Sic etiam Gennari jñ.

Schol. III. Multi sentiunt melius esse defunctis cis applicare *multas missas cito, quam paucas quotannis in perpetuum*. Quia prompta celebratio multarum potest citius alleviare aut brevare defunctorum poenas.

Sed non immerito animadvertit Gennari, l. c.: in legato perpetuo est meritum speciale, non solum propter missas quae celebrantur, sed etiam propter sustentationem fixam quae sacerdotibus procuratur, quod opus est caritatis et religionis et simul suffragium pro defuncto.

ARTICULUS V

De praeparatione, gratiarum actione, vestibus
et utensilibus sacris

146. Preparatio alia est *remota*, alia *proxima*.

Remota, status gratiae et praevia confessio, ubi opus sit; et praevia recitatio Matutini cum Laudibus; sic *Missalc*, quod huius omissionem inter defectus recenset*.

Praevia haec recitatio iuxta aliquos obligat sub gravi²; iuxta altos, sub levi, ita ut quaevis rationabilis causa ab ea excuset (S. Alf., 347) iuxta alios non est praeepta, et hoc potius videtur⁸. Suadenda certe est; ideo forte Ecclesia permittit anticipationem Matutini cum Laudibus ad diem praecedentem.

Proxima, piaee preces, vel meditatio facienda, appropinquante iam missa.

Ne omittat sacerdos ad missam celebrandam se piis precibus praeparare; caque expleta, gratias Deo pro tanto beneficio agere (c.810).

u Consultationi morali I p.523 cons.90.

¹ Ritus servandus... 1; De praeparatione; De defectib. 10.

² BenEd. XIV, De sacros. Miss. sacrif. 1.3 c.13 n.4

¹ SvAr ez, d.72 s.1 n.S; Cappello, 692.

Preces quae ad praeparationem et gratiarum actionem in Missali et Breviario continentur, non praecipuntur, sed commendantur. Quae amplioribus indulgentiis ditatae fuerunt, sicut etiam orationes, quae dicuntur dum sacerdos pafamentis induitur.*

Perfectior praeparatio requiretur in sacerdote ad celebrationem missae, quam fidelium ad communionem; totalis illius omissio irreverentiam saperet et a culpa veniali per se excusari nequit.

147. Gratiarum actio per se longior et accuratior esse deberet quam praeparatio, ut postulat realis Christi praesentia; suadendum ut ad quadrantem protrahatur. Totalis eius omissio per se culpa veniali non vacat.

148. Vestes sacerdotales (c.811) sunt: amictus, alba, cingulum, manipulus, stola, plancta; velum calicis et bursa corporalium; duo postrema sunt potius calicis ornatus.

Amictus est pannus albus quem ad dorsum defert sacerdos, cordulis sustentatus; inter has crucem habebit quam osculetur quando hoc indumentum sumit. Sit ex lino vel cannabe (d.2600). Sub levi praecipitur; iuxta aliquos, sub gravi (S. At.F., 377).

Alba est tunica quae totum corpus usque ad talos tegit. Sit ex lino vel cannabe (d.3868). Ima eius pars et extrema manicarum ornari possunt velis transparentibus et opere phrigio (*encajcs*); sub quo fundus varii coloris licet (d.3191.3739.3804.3868).

Grave est, iuxta omnes, sine alba celebrare; in casu necessitatis, remoto scandalo, licet.

Cingulum est cordula, non fascia (*cinta*) (d.4048), quae corpus circumdat, ut albam convenienter retrahat, ne conculcetur. Expedit ut sit ex lino vel cannabe, tamquam complementum albae, sed potest esse ex gossypio (algodón), lana, etc. (d.2067). Color nullus praescribitur (d.2194).

Celebrare sine cingulo leve, aut forte nullum peccatum est; certe levissima causa ab eo excusat (S. At.F., l. c.).

Manipulus est fascia ex sinistro brachio pendens ex utraque eius parte.

Stola, fascia longior quae ex collo ad pectus pendet.

Plancta seu *casula* vestis varii coloris quae ex humeris pendens partim pectus, partim scapulas tegit.

Manipulus, stola et plancta sint eiusdem coloris; ex serico; ob paupertatem permittitur mixtum cum alia materia, quod sericum ex parte externa appareat (d.3543). Licet textum ex auro vel argento, etsi mixto cum alia materia (3145.3646). Accessoria possunt esse ex lana, gossypio, etc.; sicut etiam panni subsuti (*forro*). Potest in paramentis apponi stemma gentilitium (*escudo*) donantis (d.2875). Licet ea ornari frondibus, floribus, etc., pictis vel acu factis (d.3576.3628).

* S. Poonit., *Enchir. Induit*. 747-52 (1^oSO).

* *Missale*, Rit. celebr. titl. n.3; *Rec. a t i l x o*, *Las indulg* n.2S5.2S6.

Velum et bursa calicis eiusdem sint materiae ac coloris atque cetera paramenta.

Colores paramentorum. *Missale* Rubr. gen. t.18 n.1 memorat quinque: album, rubrum viridem, violaceum, nigrum. *Caeremoniale Lipisc.* 1.1 c.13 n.1; c.20 n.2 permittit rosaceum in dominica III Adventus et IV Quadragesimae. In multis dioecesibus Hispanis permittitur caeruleus in festo, octava et missis votivis Immaculatae Conceptionis, non in aliis festis B. V. Mariae, etsi similaribus ut Apparitionis ad Lourdes (16 feb. 1902). Paramenta argentea valent pro colore albo aurea, pro albo, rubro et viridi (d.3145.3191.3646).

Prohibentur paramenta multicolora, seu in quibus unus color non praevallet (d.2682.2769), sed ab Episcopo permitti possunt ecclesiis pauperibus donec consumantur (d.2675).

Usus alicubi vigens paramentorum unius coloris ex una parte et alius ex adversa non videtur rubricis contrarius.

Color praescriptus obligat sub levi; per accidens mutatio coloris, ratione scandali, potest esse culpa gravis; ut si in Paschate adhiberetur niger. Quaevis rationabilis causa excusat a colore praescripto.

Celebrare sine planella mortale est; sine manipulo et stola, leve. Urgente gravissima necessitate, licet sine paramentis celebrare, quia lex ecclesiastica cum tanto incommodo non obligat. In bello civili hispano S. Sedes id concessit sacerdotibus qui sub communistis erant. Sine velo et bursa calicis, probabilius nullum peccatum est (Cappel lo, 760). Bursa nequit adhiberi ad eleemosynas colligendas (C. Rit. 2 mai. 1919: AAS 11,246).

Adhiberi ornamenta non benedicta plerique indicant quasi nulla adhiberentur, quia non sunt sacra. Quidam merito id putant levius, nam decor externus idem servatur atque si essent benedicta.

149. *Vestis talaris.* Sacerdos in missa vestem talaris deferat et ornamenta a rubricis praescripta. Si calceatus, calcei sint tales, quibus uti solent publice clerici probati dioecesis °. Abstineat a *pileolo* et *annulo*, nisi sit Cardinalis, Episcopus aut Abbas benedictus; aut nisi habeat apostolicum indultum (c.811).

Coma fictilia (peluca) nullo canone iam prohibetur, quare modesta et tonsuram imitans non videtur exclusa (c.811 § 2). Nam etsi missa celebrari debet *aperto capite*, nostro tempore nemo putatur capite operto incedere, propter usum modestae comae fictitiae (Vermeersch, *Epit.* 1,254 [ed.7,1949]; 11,83, ed.6).

Aliter sentit Wernz-Vwal (n.101), quia inter facultates-Nuntiorum n.35 adhuc recensetur facultas concedendi comam fictitiam tempore celebrationis.

Quare haec nobis videntur: 1.® Per modum actus, insta causa, v. gr., propter catarrhum, adhiberi potest, sine licentia. 2.° Non constat certo quod requiratur licentia etiam ad usum habitualem, gravi de causa, ut ad calvitiam tegendam; quia est vehit substitutiva capilli naturalis; nec in tali usu irreverentia apparet. 3.® Ta-

Rubr. Miss. Ritus serv. t.1 n.2; C. Rit. d.3268.

men, propter auctores communiter id negantes, consultius erit ut ad usum habitualement licentia Nuntii obtineatur'.

150. **Utensilia sacra.**—Praeter altare debite instructum, et vestes sacerdotales, requiruntur ad missam celebrandam vasa et linteamina sacra.

l'asa: calix et patena.

Calix sit aureus vel argenteus, aut habeat cuppam argenteam intus deauratam; sed iam sufficit ut cuppa sit stannea intus deaurata δ ; vel ex aluminio aut ex cupro et aluminio $^{\circ}$.

Sit consecratus ab Episcopo vel alio privilegium apostolicum consecrandi habente. Hi sunt Cardinales, Vicarii ac Praefecti Apostolici, Abbates et Praelati nullius, quamvis non sint Episcopi (c.239 § 1 n.20; 294 § 2; 323 § 2).

Patena sit ex quacumque, materia solida et decenti, decet ut sit ex eadem ac calicis cuppal¹⁰. Inaurata quoad partem concavant. Consecrata sicut calix (*Missale* l.c.).

Grave est celebrare sine calice aut patena deauratis (c.1305 § 2) aut non consecratis, absque valde gravi et urgente necessitate. Id in bello hispano permissum fuit. Patena non cum tanto rigore praescribi videtur.

151. **Linteamina:** corporale, palla, purificatorium.

Corporale. Sit ex lino vel cannabell¹¹. Benedictum. In multis Hispaniae locis adhibetur duplex.

Palla est quasi corporale diminutum, calici imponendum; sit eiusdem materiae ac corporale, et benedicta.

Celebrare sine corporali aut cum eo valde immundo, iuxta plures grave est; probabiliter veniale, si eius loco adhibeatur linteamen decens ac mundum, quod deinceps asservetur sicut corporale (Cappello, 750). Sine corporali benedicto, leve; sicut sine palla (S. Alf., 388). Deficiente palla, adhiberi potest purificatorium aut bursa corporalium.

Purificatorium. Sit ex lino vel cannabe (d.2600). Non eget benedictione (d.2572). Sub levi requiritur; si facile haberi nequeat, adhiberi potest strophium mundum (*panuelo*).

Confectio sacrae supellectilis. Circa materiam et formam servantur praescripta liturgica, ecclesiastica traditio, et quoad fieri possit, artis sacrae leges (c.1296, § 3). Non licet recedere ab usu recepto, aliumque modum et formam, etiam an-

¹ Rrc.ATiLLü, apud *Sal T.* (1944) p.496.

¹ *Missale, Ritus servandus* 1.1; *De dcfctib.* X,1.

• C. Rit. 6 dec. 1866: ASS 6.589.

¹¹ Gasparri, 748; Many, 116.

" *Missal?, Ritus...* 1,1 < 2600.

tiquam, inducere, nisi consulta S. Sede ,2. Responsum hoc se refert praesertim ad paramenta gothica. C. Rit. 15 iul. 1929 ad Ordinarium Barcinonen. respondit: Planetae formae gothicae reducantur ad latinam 12 Tamen in maiorem benignitatem propendit hodie C. Rit., et usus planetae gothicae frequentior fit.

Sacra utensilia confici possunt c rebus seu materia ad usum profanum iam adhibita; v. gr. casula ex veste mulieris. Hoc nullibi prohibetur.

Nomen oblitoris, et etiam eius stemma gentilitium in sacris utensilibus imprimere, non est prohibitum; modo id fiat simplici et modesta ratione, ad extremitatem et infra sacras imageries (Gasparr i, *Dc JSuch.*, 655-56).

152. Benedictio et consecratio.—Non pro omni sacra supellectili est necessaria.

Benedictio est ritus quo, per aspersionem aquae benedictae cum praescripta verborum forma, vel res fit sacra, i. e. a profanis usibus remota (*benedictio constitutiva*), vel solum divinum auxilium supra ipsam imploratur (*invocativa*). *Consecratio*, ritus quo per unctionem olei benedicti cum praescripta verborum forma, res fit sacra.

Consecranda sunt calix, patena et ara.

Benedici debent: corporale et palla simul aut seorsim, amictus, alba, manipulus, stola, planeta, cingulum (probabilius) et mappae altaris, caligae et sandalia pro functione pontificali, et tabernaculum.

Benedici convenit pyxis et lunula pro expositione SS. Sacramenti.

Benedici potest totum ostensorium, cappa, superpelliceum. *Non solet* velum calicis, humerale, bursa, purificatorium, gremiale et alia quae Corpus Domini immediate tangere non debent. Sed haec et alia benedici possunt (Many, 114).

Benedictio et consecratio necessaria suppleri nequit usu rei non benedictae aut non consecratae etiam bona fide facto, v. gr., per missae celebrationem; sed res est benedicenda iuxta liturgiam14.

153. Minister benedictionis necessariae (c.1304). —
1. Cardinales et Episcopi omnes. 2.º Locorum Ordinarii caractere episcopali carentes, pro ecclesiis et oratoriis proprii territorii. 3.º Parochus pro ecclesiis et oratoriis in ter-

12 C. Rit. 9 dec. 1925: AAS 18,58. Non probantur quaedam calicis formae,
u Rmgatillo, *Interpret.* 657,
u SO I Liturgia n.286.

itorio suae paroeciae sitis, et rectores ecclesiarum pro suis ecclesiis. 4.” Sacerdotes a loci Ordinario delegati, intra fines delegationis et iurisdictionis delegantis. 5.° Superiores religiosi et sacerdotes eiusdem religionis ab ipsis delegati, pro propriis ecclesiis et oratoriis ac pro ecclesiis monialium sibi subditarum.

Quod de ecclesia dicitur, applicatur oratorio publico (c.1191 § 1).

Benedictiones hae, quamvis reservatae, valide dantur a quovis sacerdote, etiam potestate carente (c.1147 § 3); licite quoque, iusta de causa.

Facultatem benedicendi delegare nequeunt nisi hoc canone indicati, non v. gr., parochi. Capellanus religiosarum nequit suppellectilem benedicere, qua rector ecclesiae, nisi sit pro illis instar parochi (c.464 § 2).

154. Exsecratio (c.1305).— Supellex consecrationem aut benedictionem amittit: 1.° Si tales laesiones aut mutationes subierit, ut pristinam amiserit formam et iam ad suos usus non habeatur idonea.

Ut si ab alba separetur manica, nisi haec non sit ei assuta, sed tali modo affixa, ut pro libitu separari possit et reponi. Non exsecratur alba, si ab ea separetur blonda (c/ *encaje o piuitilla*), licet haec assuta sit supra genua, et (loin reponatur; nam tunc non habetur refectio seu reparatio, sed reunio partium temporarie separatarum ad finem in prima benedictione praevisum, v. gr., ad ordinariam lotionem.

Calix exsecratur, si in ima cuppa foramen habeat, aut haec notabiliter frangatur aut rimulam (*grieta*) patiatur, ita ut liquidum continere nequeat. Si sit totum quid solide unitum (*de una picea*), et cuppa a stipite aut haec a basi separetur; non autem si ex partibus separabilibus constet (*atornilladas*). In primo enim casu consecratus censetur totus; in secundo cuppa tantum, fere ut de altari immobili et mobili statuitur in c.1197 § 1; 1200. Hinc in secundo casu stipes et basis pro alia mutari potest, quin calix exsecratur.

Neque exsecratur calix aut patena per consumptionem aut renovationem deauraturae, salva, priori in casu, obligatione rursum ea deaurandi (c.1305 § 2).

2.° Exsecratur, si ad usus indecoros adhibita fuerit. Ut si calix in convivio profano adhibeatur.

3.” Si publicae venditioni fuerit exposita (c.1305 § 1). Talis censetur quae fit in plateis vel sub dio; aut sub hasta, aut in domibus ubi res venales omnibus prostant. Non autem si in ephemeridibus mere nuntiatur talem rem, v. gr., calicem, vendi; tunc enim nuntium publicum est, non venditio.

155. **Tactus** (c.1306 § 1). Curandum ne calix, patena, et ante lotionem purificatoria, pallae et corporalia, quae adhibita fuerunt in missa, tangantur, nisi a clericis vel custodibus. Inter hos non excluduntur mulieres.

Non prohibentur hi calicem et patenam, si opus sit, mundare etiam interitis; sicut non prohibentur laici periti ea inaurare.

156. **Lotio** (§ 2).—Purificatoria, pallae et corporalia in missa adhibita ne laventur a laicis, etsi religiosis, nisi prius abluta a subdiacono; aqua primae lotionis mittatur in sacrarium (*piscinam*); vel, si hoc desit, in ignem. Posset etiam in terram loci decentis. S. Sedes facile dat Ordinariis facultatem permittendi ut religiosae primam lotionem faciant. Tres lotiones praescribuntur. Prima sub levi a clerico in sacris facienda.

ARTICULUS 11

De presbytero assistente, ministro et missa dialogata

157. Presbyter assistens sola honoris aut solemnitatis causa nulli sacerdoti celebranti permittitur, praeter Episcopos aliosque praelatos usu pontificalium fruantes (c.812).

Permittitur ex prudentia, v. gr., ad adiuvandum caecum, aut nescientem (d.3515.3564), aut in mari. Ideoque unus.

158. Minister qui celebranti inserviat et respondeat adhibendus est. Qui sit vir; mulier tantum deficiente viro, iusta de causa et ita ut e longinquo respondeat nec ad altare cedat (c.813).

Ceterum minor causa sufficit ad celebrandum cum ministro qui nesciat respondere, aut quae sit mulier.

Sacerdos ne nimis sollicitus sit de ministro minus idoneo; nec facile corrigat errores, sed defectus reparet et verba a ministro omissa tacite suppleat.

Numerus. Minister in missis lectis ordinarie sit unus; nisi agatur de Cardinali aut Episcopo. Duo permittuntur in paroeciali. conventuali et communitatis aut similibus, etiam lectis (d.3059). In cantatis plures. Plures permitti possunt, etiam in ordinariis lectis, ut modum ministrandi discant.

¹ La C'mix, Th 1A 390. Gammal, MS

¹ Pius X, Motu prop. *Inter multiplici* 21 feb. 1905; vid. C, Rit d 441. 1131 2624 3262.4154.

¹ *Caerctmiale* 1.1 c.29.

Abusus est ut idem simul respondeat et ministret pluribus missis; sine iusta causa.

Celebrare sine ministro grave est.

159. Causae excusantes a ministro adhibendo hae tantum sunt: *a)* necessitas ministrandi Viaticum; *b)* celebrandi ut populus praecepto satisfaciat; *c)* tempore pestis, quando non facile invenitur minister, et sacerdos secus per notabile tempus a celebrando abstinere debeat; *d)* si minister e loco abscedat incepta missa.

Indultum apostolicum celebrandi sine ministro concedi non solet nisi cum clausula ut pueri edoceantur de modo inserviendi; et fideles, etiam feminae, discant quomodo possint servire respondendo ex aliquo libro; et dummodo aliquis fidelis sacro assistat⁴.

Quando sacerdos celebrat sine ministro, sibi ministrat et respondet; sed *Confiteor* semel recitat; omittendo *et libi, pater; et te, pater*. Ad *Misereatur* loco *vestri* dicit *nostri*. Ad *Suscipiat* loco *de manibus tuis*, dicit *de manibus meis*.

160. Missa dialogata *stricte* dicitur lecta, in qua populus tantum respondet verba quae minister respondere debet. *Late*, in qua praeterea dicit cum sacerdote Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus et Agnus. *Latissime*, in qua etiam alta voce comitatur celebrantem durante canone, exceptis paucis verbis, ut consecrationis et communionis.

Stricta non est prohibita. Neque *lata*, quae in dies magis vulgatur. Sed quia facile oritur perturbatio, C. Rit. 4 aug. 1922: AAS 14,505, rem remisit Ordinarii indicio. Ordinarii autem hodie tacite saltem eam permittunt. *Latissima* vetatur a C. Rit. l.c. Tamen, iuxta aliquos, non censetur prohibita recitatio a populo elata voce facta, *sermone vulgari*, eorum quae a sacerdote secreto dicuntur.

Partes variables videntur non recitandae a populo propter periculum confusionis.

Missam dialogatam iuxta normas C. Rit. approbavit Pius XII, Encycl. *Mediator* 20 nov. 1947: AAS 39,560.

⁴ C. Sacram. 1 oct. 1949: AAS 41,507.

• D.3368: *Ritus servand.* VIT,7.

CAPUT III

De materia et forma

ARTICULUS I

De materia

Summarium: 1. Panis.—2. Vinum.—3. Varia circa materiam.—
Vitoria, *El pan y el vino eucaristico* (Bilbao 1945).

§ 1. *Panis*

161. Panis eucharisticus *ad valorem* sit: 1.º Ex tritico; 2.º aqua naturali confectus; 3.º, igne coctus; 4.º, substantialiter incorruptus.

1. *Triticum* in re nostra intelligitur cereale quod uti tale communi aestimatione habetur. In his quaestionibus, ait Luco, n.6, non debet attendi tam unitas vel diversitas specifica materiae, quam communis usus, iuxta quem reputetur panis talis materia.

Triticum ad liceitatem reduci debet in farinam; valide confici potest panis ex granis mere trituratiss.

Non valet panis ex alia substantia, vel ex tritico cui admixta sit alia tali quantitate, ut ex communi aestimatione nequeat dici ex tritico². Ad liceitatem debet esse ex tritico puro.

Cum hodie frequentes fraudes committantur a farinae venditoribus, omni studio procuranda est farina tritici puri ex venditoribus fidis; quae si a singulis sacerdotibus obtineri facile nequit, oportet ut a curiis dioecesanis pro illis acquireretur.

2. *Aqua naturali confectus*, ita ut ex farina et aqua fiat massa. Talis fuit a Christo adhibitus, et usualis in Palaestina. Aqua naturalis est quae communi aestimatione talis habetur, scilicet compositum ex oxigenio et hydrogenio, quamvis per artem physicam vel chimicam combinatio elementorum horum fiat. Si conficiatur panis ex alia aqua non naturali, v. gr., rosacea, sacramentum dubium erit³. Maxime dubium, si ex vino, lacte, oleo, etc., quia talis panis non est

¹ SO 23 iun. 1852: Col. CPF 1076.
² C. Sacr. 26 mart. 1929: AAS 21,631
³ ftjjû/#. Dr *defeci* ÿ 3

usualis. Idem dic, si farinae misceatur butyrum, ovum, saccharum, etc., in notabili quantitate; si in minima, erit valida, sed illicita materia (Gasparri, 801). Item si aquae naturali misceatur alius liquor, ita ut longe maior pars sit aquae naturalis.

3.^o *igne coctus*. Non est materia valida massa cruda, aut oleo, etc., frixa, vel cocta in aqua vel ad solem siccata. Potest licite coqui vi electrica, ut usus hodiernus fert. Quandiu massa cocta coctionem non amittat, valida manet; v. gr., humida, mica panis madefacta et digitis compressa, quae reducatur ad massam (Lugo, d.4 n.5).

4.^o *Substantialiter incorruptus*. Si hostiae plene corruptae sunt, ita ut communi aestimatione iam non censeantur panis, materia est invalida (*Missale* ibid., n.1). Si corruptio incipit, valida, sed illicita est; et consecrans graviter peccat, nisi in casu necessitatis (*Missale* et auctores).

162. Ad liceitatem. 1.^o Panis sit recens. 2.^o Azymus vel fermentatus, pro diversitate ritus.

Recens. — *Farina* triticea in ordinariis conditionibus servari potest incorrupta per sex menses; in loco humido minus, in sicco plus. In sacco inclusa, non agitata, citius alteratur. Quae ad hostias conficiendas adhiberi solet, cum sit ex flore tritici, plus durat. Bona est, si apparet bene conservata, blanda et suavis, et sine odore humido. Secus, si aspectus ordinarius non est, tactu dissolubilis, humida et maleolens. Signum facile bonae farinae hoc est: Manu sumatur, volvatur sub aqua cadenti, et si gluten filamentosum et elasticum est, bona erit; si facile friabile (*dcleznable, que se das-hace*), signum dat alterationis. (Sic chimicus P. Victoria, consultus.)

Hostias, aiebat chimicus Liebig (γ 1873), non certo constat conservari puras, etiam in loco non humido. *post sex hebdomadas* In Synodo Placentina (Piacenza) 1899, Episcopus dixit chimicos peritissimos a se interrogatos respondisse: post mensem ope microscopii principium corruptionis notari in ordinariis adiunctis.

163. Frequentia renovationis. Leges Ecclesiae continentur *Rituali*, tit.4 c.1 n.7; Decret. C. Sacram. 7 dec. 1918, et Instrue. 26 mart. 1929: AAS 11,6; 21,631; et c.815.1272.

1. *Reprobatur usus hostiarum iam a duobus vel tribus mensibus confectarum* (C. Sacram. Instr.). Id sub gravi ur-

get, ut ex decreto deducitur et ex aliis declarationibus et doctrina auctorum 5.

2.° *Hostiae sint recentes* (c.815.1272). Quantum? S. Carolus in Cone. Provinc. Mediolanensi IV statuit: consecratae octavo quoque die renoventur, idque fiat ex hostiis non ante 20 dies confectis. Gennari hanc regulam tradit: a die confectionis ad diem sumptionis plus mense transire non debet. Ergo ut recentes dici queant, terminus duas vel tres aut quatuor hebdomadas complectetur.

3.° *Consecratae frequenter renoventur* (c.1272). Frequentia relativa erit, pro plus vel minus recenti confectione. Ante Codicem alii renovationem hebdomadariam exigebant, alii decimo quinto quoque die. *Caeremoniale Episcoporum*, 1.1 c.6 n.2, hebdomadariam commendat; C. Rit. 12 sept. 1884, d.3621 eam urget. Sed Innoc. IV, 6 mart. 1254; Clemens VIII, 31 aug. 1591; Bened. XIV, Const. *Etsi pastoralis* 26 maii 1742, quindenalem saltem permittunt.

Resolves. 1.° In circumstantiis ordinariis licet renovatio decimo quinto quoque die ex hostiis recentioribus duabus hebdomadis; et octavo quoque die ex hostiis viginti dierum.

2.° Legibus non videtur contraria, saltem notabiliter, renovatio menstrua ex hostiis eodem die aut praecedenti confectis.

3.° Leviter illicita est renovatio, si plures dies ultra mensem transeant inter confectionem hostiarum et earum sumptionem. Dilatio aliquarum hebdomadarum ultra mensem vix a culpa gravi excusari potest in casibus ordinariis.

4.° Ex communissima sententia et sensu obvio decreti C. Sacram. 7 dec. 1918, grave peccatum est S. Eucharistiam consecrare ex hostiis duorum vel trium mensium.

5.° Sedulo servandae sunt instructiones quas Ordinarius loci hac de re dederit (c.1272). Ipse enim poterit regulas circumstantiis magis accommodatas dare.

164. Panis azymus vel fermentatus adhibendus est a sacerdote ubicumque celebret, iuxta proprium ritum (c.816). A latinis azymus.

Eigura hostiae in Ecclesia latina sit, quantum fieri potest, plana et rotunda. Magnitudo maior pro celebrante quam pro communicantibus. Deficiente maiore, licet celebrare cum minore; monitis fidelibus de defectu, si adsit scandali periculum. *Integra et munda* sit.

Consecrare hostiam fractam vel maculatam, sine rationabili causa veniale est, secluso scandalo, nisi fractura aut macula sit enormis. Si hae, etiam notabiles, deprehendantur post

oblationem, licite consecratur hostia, quia iam est quadam-
tenus Deo dicata (S. Ai.r., 204).

§ 2. *Virium*

165. Vinum perfectum est liquor ex uvis maturis vitis expressus, absoluta fermentatione. Antea est *mustum*. Fermentati¹ acceleratur vel retardatur pro circumstantiis. Mustum recens expressum, est materia valida, sed graviter illicita, extra necessitatem² VERMEERSCh, *Th. Mor.* 111,371, requirit ut fermentari inceperit. Ait tamen fermentationem iam incipere a momento quo exprimuntur uvae.

Ad licitatem fermentatio debet esse moraliter completa; prout plus vel minus incompleta fuerit, maior vel minor causa ad eius licitum usum requiritur.

De eius fabricatione P. Vitoria, *El pan y el vino característicos*, hacc ait: I. Quidquid naturam vinosae fermentationis mutet, ut additio bacteriarum aut microdermatum; vel naturalem compositionem cuiusque vini, excludendum est, ut additio gypsi (yeso), saccharosae, glucosae, colorantium et decolorantium, tannini, antisepticorum; maxima clarificantium pars (gelatina, sanguis, creta, marmor, crustae ovorum, conchae, cremor tartarus, etc.). Vinum sic modificatum materia graviter vel leviter illicita erit, pro alterationis gradu; imo et invalida esse posset.

II. Quidquid scientifice cum naturali vinificationis methodo coincidat, licet, et quandoque commendari potest; v. gr.: a) Pasteurizatio, qua vinum iam factum, usque ad 60 gradus centigrados calefit, ut morbi quidam vitentur; b) concentratio musti vel vini per frigus; c) item per calorem et vacuum (*vario*); d) musti concentratio per moderatum calorem balneo *viariae* (*al bano Maria*) non directo igni. Si supra 50 gradus calefactum est, fere certo fermenta perierunt; et ut fermentetur, potest: 1) musto concentrate et frigido addi aliud naturale iam fermentans, vel quod in eo est ut iam fermentetur; 2) addi fermenta arte multiplicata; 3) zimasa aut alcoholasa. Mustum coctum et deinde non fermentatum est materia illicita consecrationis, at non invalida; nam tandem succus est ex uvis de vite (Vitoria, 103).

Card. Gennaris, licitum putat mustum uvarum maturarum vino cocto (hoc in parva quantitate, 1/5 aut 1/6 parte) addi, modo fermentetur totum. Etiam licitam putat condensationem totius musti, modo naturaliter fermentetur, i. e., una ex methodis supra indicatis.

166. Operationes permissae.—1) Vini pasteurizatio. 2) Concentratio inusti vel vini per frigus. 3) Vini per calorem *suavem* et vacuum. 4) Concentratio musti per calorem *fortem*, modo dcin fermentetur per additionem musti natu-

¹ *Rubr. Mis.* IV,2.

² *Quest, theol. vior.* n.71.

ralis aut fermenti artificialis. 5) Seminatio fermentorum alcoholicorum. 6) Clarificatio per partem claram ovorum, papyrum puram vel silicem. 7) Additio alcoholis vinici vino debili quod periculum corruptionis habeat, intra limites et iuxta formam ab Ecclesia permissa. SO 30 iul. 1890 permisit ut vino recens facto quantitas alcoholis ex genimine vitis addatur necessaria ut 12 gradus attingat. Si vinum naturaliter maiorem hac quantitatem habeat, ad vitandam eius aciditatem in transportatione, permisit 5 aug. 1896 ut adiiciatur quantitas usque ad 18 grados vix finita fermentatione tumultuosa. Responsum 25 iun. 1891 non prohibet omnino additionem sacchari ex canna, sed alcohollem ex vite praeferat Subtractio 50 por 100 aquae, si id necesse sit ad vinum transportandum ; et restitutio eiusdem quantitatis aquae distillatae in loco *ad quem* (Vitoria, 73). 9) Sulfitatus vel bisulfitatus per additionem anhidridi sulfurosi vel metabisulfiti potasici musto⁴.

167. Operationes prohibitae. — 1) Additio sacchari aquosi musto bono aut ex pellibus uvarum (*fictiotizado*'). 2) Additio sacchari aquosi musto debili, et carbonati calcici ut aciditas neutralicetur (*chaptalîzaciôn*). 3) Additio aquae et sacchari musto (*gallizacion*}. Tamen, iusta de causa licet admixtio sacchari, non ultra 3 por 100, ad tollendam nimiam vini acrimoniam, si sacerdos aliud vinum commode habere nequeat (Cappeillo, 273). 4) Additio alcoholis ultra limites permissos (*cncabezamiento del vino*'), aut glycerinae (*scheelîzaciôn*). 5) Clarificatio per alia media distincta a supra memoratis. 6) Additio gypsi, ad colorem vini rubri (*tinto*) confortandum (*enyelado*). 7) Usus colorum artificialium. 8) Usus tannini, additio aquae. Bened. XIV 5 et alii permittunt additionem aquae, non ultra 4 por 100, iusta de causa, v. gr., si vinum sit nimis dulce.

Quandoque ex iisdem vitibus eiusdem vineae obtinetur mustum diversi gradus sacchari, pro varietate conditionis atmosphaericac aliis et aliis annis Gradus sacchari dat maiorem gradum alcoholis. Quando mustum habet 13, 14 aut 15 gradus sacchari, ut quidam fabricator nobis retulit, parva quantitas aquae additur, ut normalis fermentatio obtineatur; sed cccc quodam anno mustum obtinuit 18 gradus sacchari, ita ut si bene fermentaretur, vinum daret 20 graduum alcoholis. Fermentatio normalis huius musti obtineri nequit, nisi maior aquae quantitas adiiciatur, secus neque mustum manet nc-

Col. CPF 1735 1040; 1757.
SO 2 aug. 1922.
Instit. 77 n.7.

que perfectum vinum evadit. In talibus adiunctis haec aquae additio licita nobis videretur; nam hic erit modus naturalis fabricandi vinum talium uvarum, secus enim liquor neque mustum est neque vinum perfectum. Vinum, aiunt ut maximam alcoholis quantitatem habet 20 por 100 (Noldin, 108).

Licet vinum ex uvis passis confectum, modo ex colore et gustu vinum verum agnoscatur⁸. Ut elaboretur, ponderi certo uvarum pondus aequale vel maius aquae additur, ita totum per 8 aut 10 horas relinquitur, dein exprimitur, et liquidum filtratur⁷. 9) Non licet additio glucosae, saccharinae, etc. 10) Nec acetificatio artificialis per acidum tartaricum vel citricum, ut dissolutioni materiae colorantis faveatur et actio nociva bacteriarum vitetur. (Regatn.i.o, *Casos*. 11, 159 bis-174).

168. Vinum sit incorruptum, a) Non est materia valida plene in acetum conversum; erit valida, vinum, acescens, quia manet vinum. Sed est materia per se graviter illicita⁸. Quod ab auctoribus intelligitur non de primo corruptionis momento, sed de paulo notabiliore acescentia (Lehmkuhl, 11,120). Iuxta doctrinam tutam S. Ligor π , n.207, deficiente alio vino, licet sine scrupulo celebrare vino parum acescente seu acido, ex sola devotione; imo etiam notabiliter acescente, modo sit certe vinum, urgente causa.

b) Vinum quod evanuit, i. e. alcoholam amisit, fere totaliter, ita ut fere solus humor aqueus manserit, erit materia invalida; nam non est iam vinum; si non ita evanuit, valida est, nam vinum manet; sed illicita (SO 1 iun. 1910).

c) Ex uvis non maturis valebit. Quidam id negant, nisi forsitan addatur saccharum in minore quantitate quam quae in musto reperitur (Genicot, 96).

d) Congelatum valet, sed non licet, nisi in gravi necessitate (S. Ai.f., 207). Missa i.e, *De defectu vini* n.11, monet: species vini congelati post consecrationem debent liquefieri, admotis pannis calefactis et deinde sumi. Si congelatur ante consecrationem, liquefiat, vel aliud assumatur, iterum offeratur et consecratur^o.

169. Aqua miscenda. Vino ad liceitatem, in missa modicissima aqua miscenda est (c.814). Ex gravi praecepto

- SO 22 iul. 1706: Col. CPF 270,
- ⁷ Gennari, p M1; Vitoria, 73.
- *De defect.* IV,2.
- Suârskz, ci. 15 s.l n.10-14.

ecclesiastico, ad significandum c latere Christi cxiisse sanguinem et aquam¹⁰.

Quantitas huius aquae sit *modicissima*, proportionata quantitati vini. Per se sufficit una vel altera gutta, dummodo sensibilis sit; expediunt saltem duae vel tres, ne forte, si unica sit, haec calici adhaereat et vino non misceatur. Iuxta aliquos, licita est quantitas usque ad octavam vini partem: iuxta alios usque ad quintam; imo usque ad tertiam, si vinum sit nimis generosum¹¹. Non est cum scrupulis procedendum. Si casu nimia aqua infusa fuit, addatur aliud vinum.

Si celebrans ante consecrationem calicis advertat non fuisse appositam aquam, statim eam apponat et verba consecrationis pronuntiet; si id advertat post consecrationem, non apponat¹².

Licet adhibere aquam naturalem potabilem, sed acidam, gassosam vel alcalinam¹⁸.

Iuxta doctores hodiernos cum S. Thoma, aqua vino admixta per consecrationem convertitur in Sanguinem Christi.

§ 3. *Varia circa materiam*

Summarium: 1. Quantitas materiae.—2. Praesentia.—3. Determinatio.—4. Iteratio consecrationis.—5. Collocatio.—6. Defectus corrigendi.

170. *Quantita materiae.* Materia consecranda non habet terminum maximum nec minimum; consecrari potest in quacumque quantitate vel maxima vel minima, dummodo sensibus percipi queat, ita ut possit demonstrari praesens per pronomen *hoc*, *hic* (S. Thom., 3 q.74 a.2).

171. *Praesentia.* Sit vere et proprie praesens consecranti. Nam verbum *hoc*, *hic*, quo Christus consecravit, rem physice praesentem indicat. Non tamen requiritur ut actualiter aliquo sensu percipiatur; sufficit ut per pronomina *hoc*, *hic* materia ut praesens demonstrari possit.

Resolves. I.^o Valide consecrantur hostiae in ciborio clauso, aut vinum in calice cooperto (Suárez, d.43 s.5).

2.^o Invalide, materia procul distans; iuxta aliquos ultra 50 passus; iuxta alios ultra 30; 20, 10 (S. Alf., 213).

3.* Probabilius valide consecratur hostia sub corporali vel mappa, etc, latens, si sacerdos praemonitus fuerat de ea consecranda.

¹⁰ *Trident*, ses.22 cap.7; *Mûjcl*, *De defect*, t.4 n.2.

¹¹ Suárez, s.3 n.3; Lugo, d.4 n.38.

« *Defect*. IV,7.

« so 11 aug. 1904: ASS 37,238.

172. **Determinatio.** Materia sit *certa* et a ministro determinata per formalem vel virtualement intentionem eam consecrandi; nam per pronomen *hoc*, *hic* nequit designari res indeterminata.

Resolves. 1.° Valide consecrantur duae hostiae invicem adhaerentes, quamvis sacerdos unicam putet. Si hoc advertat post oblationem sed ante consecrationem, unam separet, et post missam ipse vel alius sumat, tamquam panem benedictum.

2.° Valide consecrantur hostiae super corporali aut in ciborio positae, quamvis de numero erret; nam censetur habere intentionem, saltem implicitam, consecrandi omnes praesentes, iuxta ritum Ecclesiae.

3.° Valide consecrantur, quando sacerdos prius ad altare detulit hostias consecrandas, vel alius *conscio sacerdote*, sed tempore consecrationis oblitus carum illas *extra corporale* reliquit. Iuxta multos non consecrantur, quia cum intentio consecrandi posita extra corporale sit peccatum grave, sacerdos nequit praesumi talem intentionem habuisse. Hanc rationem merito reiicit Ballerini, n.60; nequit enim admitti haec doctrina generalis quod non possit praesumi intentio consecrandi, si intercedat aliqua circumstantia, sacerdoti ignota, quae si ab eodem nosceretur, eum deterreret a consecrando, ne illicite consecraret. Si quis inscius consecrat vinum notabiliter accens, vel sine guttis aquae, iuxta omnes valide consecrat.

Tamen, ob illorum sententiam, hostiae sic extra corporale relictae, tractandae videntur *ut dubie consecratae*. Sed ad praecavenda haec dubia, praestat saltem elicere etiam *semel pro semper* intentionem consecrandi illas hostias quas advertit, sed ex oblivione extra corporale reliquit. Quae intentio licita est; nam quamvis peccatum est consecrare materiam *scienter* extra corporale relictam, licite consecrari potest sic relictam *inadvertenter*; pro hoc casu non urget lex de materia supra corporale ponenda. Et si talis intentio eliciatur, hostiae sunt *certo* consecratae (Genicot, n.99). Elici potest quoque intentio generalis eas *non consecrandi*.

4.° Hostiae *inscio sacerdote* positae intra aut extra corporale, non consecrantur, ob defectum intentionis. Tamen consecrantur *quae in corporali* positae sunt inscio sacerdote, si hic elicit intentionem consecrandi omnes hostias in corporali positas (Genicot).

Et extra corporale, inscio sacerdote, appositae, si illa intentio generalis elicit fuit? Propter eandem rationem supra allatam, affirmandum videtur.

Dices. Ad validam consecrationem requiritur intentio saltem virtualis; iam vero, semel pro semper facta non est virtualis, sed habitualis.

Rcsp. Duplex elementum est in intentione: intellectivum et volitivum; actualitas et virtualitas intentionis afficiunt volitivum; determinatio materiae semel pro semper; i. e. extensio maior vel minor quam celebrans videt in formula quam pronuntiat, afficit intellectivum. Aliter: Possum nunc velle, voluntate actuali vel virtuali consecrare tali vel quali extensione, iuxta significationem quam

* Ballerini, 856-60.

pro me formula habet; sive id videam in singulis casibus, sive semel pro semper vidcrims.

Hanc doctrinam alii non admittunt; ideoque tales hostiae tractandae erunt tamquam dubie consecratae.

5.e *Si consecratis misceantur non consecratae* fiat intentio consecrandi eas quae non sunt consecratae, quia aliae ab aliis discerni non possunt. S. Ar.F., 216, cum Logo, d.4 n.136, et alii dicunt totum cumulum consecrandum esse sub conditione. Nam post confusionem omnes singillatim sunt dubie consecratae. Non potest sacerdos intentionem referre ad non consecratas, quia ignorans quaenam hac sint, pronomine *hoc* nequit demonstrare, ideoque nec determinare materiam.

Sed cum aliquae sint iam certo consecratae, quare hae *sub conditione* consecrentur. Erit dubium *nobis* quaenam sint consecratae. Aliae non consecratae sufficienter determinantur a sacerdote per hanc intentionem: "Volo consecrare hoc quod est in hac pyxide *non consecrattint*". Sic Busembaum, *Medulla Theol. Mor.* 1.6 tr.3 c.1, et alii.

173. Iteratio consecrationis. Peracta utraque consecratione valida, graviter peccaret sacerdos proferendo iterum consecrationis verba, etiam conditionate, supra hostias dubie consecratas, aut supra certo non consecratas, quia sic iteraret sacrificium, et sub una specie. Post consecrationem *solius hostiae* probabiliter posset illas consecrare, quia essentia sacrificii nondum est perfecta (Cappello, 284).

174. Guttae vini et micae panis. — Guttae vini exterius calici adhaerentes non consecrantur ob defectum intentionis, quae, non est cur eliciatur; interius adhaerentes, si sacerdos nihil determinavit; dubium est. Practice abstergantur ante consecrationem; si qua remanet, expedit elicere semel pro semper intentionem eas non consecrandi nisi massae vini adiungantur.

Micae panis ab hostia divulsae, eique tamen adhaerentes tempore consecrationis, probabilius non consecrantur, quia intentio videtur restringi ad materiam quae est per modum unius continui.

Separatae in corporali vel ciborio non censentur consecratae, nisi sacerdos expresse intenderit eas consecrare, quae intentio non praesumitur, quia rationabilis non est. Praestat elicere semel pro semper intentionem eas non consecrandi. Tamen micae quae in ciborio consecrato manent, tamquam consecratae tractandae sunt.

175. Collocatio materiae. *Ad liceitateni* materia consecranda tempore consecrationis sit: a) super altari; b) in

’ Looos, apud *Sat T.* (1939) p.792; (1940) p 520.

corporali : c) super petram sacram, quantum fieri potest ;
d) pyxis sit discooperta.

Sufficit, si calix et pyxis sint quoad maiorem partem in petra; si haec liequit ambo ex toto continere simul, ponatur pyxis in petra ad consecrationem, et postea parum removeatur, ut locum calici det. Si particulae consecrandae sunt paucae, poni possunt in corporali Pyxis, excepto momento oblationis et consecrationis, sit cooperta; sed, saltem post oblationem, sine velamine.

176. Defectus materiae corrigendi. 1. Si sacerdos *ante consecrationem* advertat hostiam esse corruptam aut non triticeam, ponat novam, secreto offerat et prosequatur ab eo loco ubi desivit. Si *post consecrationem* sed *ante sumptionem*, consecret aliam, incipiens a verbis *Qui pridie...*, corruptam sumat post sumptionem utriusque speciei, vel alii sumendam tradat, vel reverenter conservet. Idem faciat, si id animadvertat *post sumptionem corruptae sed ante calicis sumptionem*. Si *post sumptionem sanguinis*, novus panis et novum vinum consecretur, incipiendo a verbis *Qui pridie...*, et utraque species consecrata statim sumatur. Non desunt auctores qui hanc rubricam habent ut *mere directivam*, non *praeceptivam*, aientes sufficere in hoc casu consecrare speciem quae defuit (Suarez, d.85 s.l n.7).

2. Si *ante consecrationem* hostiae advertit aliud liquidum loco vini positum esse, illud amoveat et vinum ponat cum modicissima aqua et secreto offerat. Si *post consecrationem hostiae, sed ante communionem*, idem faciat, et consecret incipiendo a verbis: *Simili modo...* Si *post sumptionem hostiae*, novam hostiam et vinum cum modicissima aqua apponat, offerat, consecret, sumat etsi non ieiunus. Si tamen sit periculum scandali, potest omitti consecratio novae hostiae. Si animadvertit non esse admixtam aquam, *ante consecrationem calicis*, admisceat; *post consecrationem*, non apponat (*Missalc, De dcf.* n.4.5).

Vid. Regati&o, Casos 11,175-189.

ARTICULUS II

De forma

Summarium: 1. Quacnam—2. Defectus corrigendi.—3. Bina consecratio.—4. Quando facienda.—5. Consecratio dubia.

177. Forma consecrationis sunt verba: *'Hoc est enim corpus meum.'* *"Hic est enim calix sanguinis mei, novi et*

aeterni testamenti, mysterium fidei; qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum."

Verbum *enim* ad valorem non requiritur; neque verba narrativa quae praecedunt: "*Qui pridie...*" "*Simili modo...*", iuxta communem sententiam, contra Scotum \ qui asserebat haec verba requiri ut constet non intendi a sacerdote corpus proprium sed Christi. Quae sententia est contraria Cone. Florentino (*Deer, pro Armanis*) et universae traditioni. Ceterum sacerdos pronuntians verba Christi satis induit personam Christi, ut hic intelligatur per eum dicere: *Hoc est corpus meum*. Aliqui auctoritate S. Thomae² innixi essentialia putant *novi et aeterni testamenti...* Quidquid sit de S. Thomae sententia, contraria est communis et moraliter certa³. Practice omnia de quibus disputatur, sub gravi pronuntianda sunt, nisi summum periculum sit in mora.

178. Defectus formae corrigendi. — Si verba consecrationis panis repetenda sint, postquam sacerdos iam longius progressus est, reassumantur ab illis: *Qui pridie...*; si statim post consecrationem, sufficit repetere: *Hoc est enim corpus meum*. Si repetenda sint verba consecrationis calicis, incipiatur ab illis: *Simili modo...*⁴. Si omissa fuerunt verba *novi et aeterni testamenti...*, practice repetenda est tota formula sub conditione; iuxta aliquos id licet, sed obligatorium non est (Lehmkuhl, 172).

Si celebrans non recordetur se dixisse ea quae in consecratione communiter dicuntur, ne turbetur. Si certo sibi constet se omisisse aliquid de necessitate sacramenti, réassumât formam, et cetera per ordinem prosequatur. Si valde probabiliter dubitat se omisisse aliquid substantiale, formam sub conditione iteret; si omissa non sunt essentialia, non réassumât, sed ulterius prosequatur (Miss., *De def. V* n.2).

179. Consecratio utriusque speciei semper facienda est.—Nefas est, urgente etiam extrema necessitate, alteram materiam sine altera, aut utramque extra missae celebrationem consecrare (c.817).

Consecratio utriusque speciei non est de necessitate sacramenti: Valide consecratur una sine altera, saltem si fuit intentio utramque consecrandi. Imo, iuxta communem doctrinam, etsi non intendatur

« *In zr di* » t.8 q2 a.2.

³ 3 q 78 a.3.

⁴ *Luco d.11 s.1; Gaspari*!, 833

* *Idwalc, De defect. IU* η.5-7; IV, η 3 4.

consecrare nisi unam⁶. Nee opponitur Lugo^{*}, qui conatur invenire aliquem sensum verum quo sententia contraria salvetur. Sed tandem ait: sacerdos qui intenderet consecrare unam speciem sine altera, (/radice valide consecraret^{*}.

Consecratio utriusque speciei, iuxta communio-rem sententiam, est de necessitate et essentia sacrificii. Nam hoc, ex voluntate Christi sacrificium sub utraque specie instituentis, debet esse commemorativum sacrificii crucis; *hoc facite in meam commemorationem* (1 Cor 11,24), in quo sanguis a corpore separatus fuit; et sub utraque specie Christus sacrificavit.

Tamen graves auctores opinantur consecrationem unius speciei ad valorem sacrificii sufficere, quod a S. Alfonso, 306, non improbatur, quamvis ipse in communem sententiam inclinatur.

Recentiores propendunt in negandam solidam probabilitatem opinionis quod una species sufficiat; tamen Card, GENNARI eam concedit. Nos, propter auctoritatem doctorum hanc tenentium et ob rationes non omnino spernendas, eam improbabilem vocare non audemus.

Resolves. Si per inadvertentiam missa pro populo vel pro stipendio sub unica consecratione valida celebrata fuit, nec defectus tempestive fuit correctus; v. gr., quia loco vini adhibita fuit sice-
ra, etc., sacerdotem hortaremur, non obligaremur, ut aliam applicaret (Regatillo, *Casos* 11,185).

180. Quando facienda sit consecratio. 1, *In missa.* Nefas est, etiam urgente extrema necessitate, v. gr., ad Viaticum ministrandum, consecrare unam vel utramque materiam extra missam (c.817). *Missa* hic intelligitur, non completa, ut intelligi solet, sed quoad partem principalem. Quare in extrema necessitate liceret missam ab offertorio incipere et alias preces non adeo praecipuas omittere. t

2. Si parvae hostiae pro communione populi afferantur paulo post oblationem, fiat mentalis earum oblatio, et consecrentur. Incepto canone, si plures sine communione remanerent, licet eas mente offerre ac consecrare; si unus, iuxta plerumque non licet; placet tamen Cappello, 284, aliis id iusta de causa licere.

3. Post consecrationem missae, non licet particulas consecrare. Nec admittenda videtur sententia Noldin, 118, per-

1 S. Th., *In IV* (list.11 q.2 a.1 q.B3 sol.1 ad 4.
• D.19 n.102-104.
1 Lodos, apud *Sal T.* (1940) p.516.
• *Consuit. mcr.* 81.

mittentis ut, facta iam consecratione, verba consecrationis iterentur conditionate supra particulas dubie consecratas. Nam, peracta prima consecratione utriusque speciei, sacrificium perfectum est; unde nova consecratio particularum non pertineret ad illud sacrificium, sed ad aliud quod maneret imperfectum.

Resolves. Si, v. gr., in magna soleinnitate populus communicare vellet, et celebrans oblitus fuit particulas consecrare; idque animadvertat post consecrationem; *u)* si praesto sit alius sacerdos qui celebret, particulas consecret; *b)* si non sit, differatur communio, si id fieri possit sine gravi incommodo aut offensione fidelium; *c)* secus, si sacerdos id animadvertit statim post primam consecrationem, ante consecrationem calicis, probabiliter potest eas consecrare; quia essentia sacrificii nondum completa est; facta iam consecratione utriusque materiae, non potest particulas in illa missa consecrare; sed in ista gravissima necessitate posset, finita missa, statim aliam celebrare in eaque particulas consecrare.

181. Dubia consecratio.—In casu serio dubiae consecrationis panis aut vini, repetatur formula conditionate. In dubia consecratione hostiarum ad communionem, et gravissima necessitate, iuxta aliquos, licet eas sub conditione consecrare ante sumptionem sacrarum specierum; quia, aiunt, sacrificium nondum certo absolutum est. Id non videtur admittendum. Tandem particulae dubie consecratae, aut sumantur a sacerdote ante purificationem; aut consecrentur in alia missa sub conditione.

Graviter illicitum foret hostias dubie consecratas distribuere in communione aut adorandas exponere, ob periculum materiale idololatriae.

CAPUT IV

De missae ritibus et caeremoniis

Summarium: 1. Rubricarum notio ac divisio.—2. Obligatio.—3. Excusatio.—4. Suppletia rei omissae.—5. Additiones.—6. Vox, lingua, missale, calendarium.—7. Musica.—8. Duratio.—9. Abruptio et interruptio.

182. Rubricae sunt regulae ab Ecclesia statutae, quae determinant ritus et caeremonias a celebrante observandos. *Rubricae* dicuntur quia in libris ritualibus indicari solent colore rubro. Obiectum habent omnia quae dignam, attentam ac devotam missae celebrationem spectant; res, preces et actiones.

Quivis sacerdos debet servare sub gravi ritum suum in proprio territorio (c.816.818.819). Sacerdos ritus latini in locis ritus orientalis suum ritum in missa sequatur, etsi in ecclesia ritus orientalis celebret; similiter sacerdos ritus orientalis. Regulares propriam liturgiam habentes eam observent, etiam in aliena ecclesia; extranei vero in ecclesia regularium nequeunt horum liturgiam sequi.

Rubricae sunt: a) ratione obiecti et ordinis: generales et [articulares. Illae initio Missalis colore nigro continentur; haec corpori Missalis colore rubro inseruntur.

b) Ratione fundamenti: doctrinales seu instructiones et disciplinares. Illae indicant doctrinam iuris divini, naturalis vel positivi; v. gr., de defectibus in celebratione. Obligant quantum doctrina qua nituntur. Disciplinares sunt institutionis ecclesiasticae.*

c) Ratione obligationis: praeceptivae vel directivae, prout verum praeceptum vel merum consilium continent². Illae obligant sub gravi vel sub levi; hac non obligant.

Praescribentes quae servari debent intra missam, *generales* sunt praeceptivae³. Id constat ex verbis Pii V in fronte Missalis praemissis et ex c.818: Reprobata quavis contraria consuetudine, sacerdos celebrans accurate ac devote servet rubricas suorum ritualium librorum.

183. Obligatio rubricarum. Non tamen omnes et singulae intra missam praeceptivae videntur; aliquae, paucae, probabiliter sunt mere directivae (Balierini, t.4 n.1 103); ut quaedam de defectibus.

Respicientes agenda ante et post missam communiter mere directivae censentur (Lehmkuhl, 326).

Quod de rubricis Missalis dictum est, valet quoque de decretis C. Rit. declaratoriis illarum; prout rubricas intra aut extra missam respiciant, erunt praeceptivae vel mere directivae, nisi c materia vel verbis aliud eruatur. Discrete accipienda sunt verba quibus liturgistae saepe utuntur: obligatio non est imponenda, nisi de ea certo constet (Cappello, 763).

Quoad quantitatem peccati in omissione rubricarum magna est sententiarum diversitas.

En quae iuxta solidas opiniones videntur:

1.^o Quaevis ommissio rubricae praeceptivae, voluntaria et sine iusta causa, culpabilis est.

2.^o Ad indicandum de gravitate aut levitate attendatur: a) Utrum

* Svabaz, d.85 s.1 n.2 ss.

² Scares, d.84. a.S s 2; Lec.o, d.20 n.104 m.

³ D'Ansibale, p n.383.

agatur de canone an de accessoriis; omissiones in canone maioris momenti sunt, *b)* An pars omissa sit quae in qualibet missa occurrat necne. Omissio partis ordinariae, notabilis, praesertim in canone, potest esse grave peccatum; omissio partis extraordinariae, ut *Gloria, Credo, Dies irae*, veniale non excedit, quia cum sacrificio non tam arcte coniungitur; sed, si plures partes simul omittantur, grave evadere potest.

In specie. Quoad preces: *a)* Omissio notabilis partis canonis gravis est; levis, omissio unius orationis canonis, aut nominum Sanctorum quae ibidem occurrunt; aut *Pater noster*, vel *Agnus Dei*, vel *Domine, non sunt dignus*. H

b) Gravis, omissio confessionis cum omnibus quae in principio Missae occurrunt; omissio epistolae cum tractu, graduali, etc.; omissio evangelii. De his tamen Cappello, 818, dubitat. Levis, omissio ultimi evangelii, quod est velut appendix ad missam, quae iam finita censetur.

c) Gravis, omissio omnium orationum, non unius, quae sunt propriae illius missae; non omissio commemorationum vel collectarum.

d) Gravis, omissio omnium precum ab offertorio usque ad canonem; levis omissio unius vel alterius.

e) Levis omissio *Gloria, Credo, Sequentiae*, lectionum in missis quatuor temporum, *Passionis*, dummodo recitetur ultima pars quae pro evangelio sumitur. At si ex legitimo impedimento missam tam longam quis dicere impediatur, praestaret ut votivam de Passione sumeret.

f) Peccatum non est omittere orationes ante et post missam, quae in Missali et Breviario continentur; et in induendis et deponendis vestibus sacris.

g) Leve, omittere preces a Leone XIII praescriptas, recitandas a sacerdote cum populo, finito ultimo evangelio⁴. Ex obligatione recitandae sunt tantum in ecclesiis et oratoriis publicis; recitari possunt in semipublicis et privatis, in missis privatis. Omittendae, si quae solemnitas addatur, aut aliqua functio immediate sequatur. Invocatio: *Cor lesu sacratissimum...* est solum de consilio. Hac preces indulgentiis gaudent'.

Quoad actiones: *a)* Omittere omnes benedictiones, genuflexiones, oscula, inclinationes et crucces, grave est; leve, unam vel alteram omittere.

b) Omittere purificationem patenae, leve; nisi constet quod non sint fragmenta; purificationem calicis, grave; adhibere ad purificationem aquam pro vino in purificatione calicis et digitorum, a pluribus censetur contra rubricam mere directivam. Abstemii, seu qui vinum difficile tolerant, possunt sola aqua ad ablutiones uti.

c) Omittere lotionem manuum post missam nulla culpa est; neque ante missam, nisi illae sint immundae.

d) Omittere modicissimam aquam vino admiscendam in missa: vel fractionem Hostiae et commixtionem fragmenti Sanguini, grave est; ob significationem.

Consuetudo rubricis contraria in rebus *maioris momenti*

⁴ Ptus XT. Alloc. Consist. 30 iun. 1930: AAS 22.301.

• *Poen-it. Enchir. indtthj.* n.242 Vid. Regat iu.o, apud *Sal T*, nov. 1944.

non est amittenda, ne uniformitas substantialis pessumdetur. Imo multi liturgistae, ad rigorem proni, contendunt omnem consuetudinem contra *quaslibet* rubricas esse reprobata. Sed admitteremus quasdam rubricas *minoris momenti* posse in desuetudinem abire, ut probat praxis timoratorum sacerdotum et Episcoporum.

Consuetudines quae cultum divinum *dedeceant*, unice tolerari possunt ad maiora mala vitanda.

184. **Excusatio a rubricis.** Qui ob infirmitatem aut similem causam nequit omnes actiones liturgicas rite ponere, licite tamen celebrat, praesertim in loco privato, aut etiam publico, monito populo aut aliunde conscio de impedimento (Suarez, d.84 1.2). Si notabilis indecentia externa inde oritura sit, petatur licentia S. Sedis, v. gr., ad celebrandum sedendo, vel alio sacerdotem sustentante. Remoto scandalo et irreverentiae periculo, nullum aut leve peccatum foret sic celebrare privatim per modum actus, usque dum venia S. Sedis obtenta sit. Qui potest omnia peragere, excepta elevatione hostiae et calicis, licite celebrat privatim; publice abstineat generatim, nisi monito populo. Imo, iuxta aliquos, etsi hostiam elevare non possit (S. Al'i., 402).

185. **Supplentia rei omissae,** *a)* Si haec sit substantialis, ut consecratio, semper reassumenda est; *b)* si levis, ne repetendo reassumatur; *c)* si notabilis, et quae sine aliorum offensione reassumi potest, ut quae secreto dicuntur, expedit ut reassumatur; imo pro gravitate reassumi debet. si brevi post vel post pauca verba error advertatur. Hinc numquam reassumatur *Gloria, Credo* et similia; neque epistola et evangelium, si unum pro altero dictum fuit; nisi ab initio id advertatur (Suarez, d.85 s.2 n.2).

186. **Mutilatio verborum aut eorum interruptio,** gravis est in triplici casu: *a)* si sensus omnino mutetur in re gravi, v. gr., formula consecrationis; *b)* si etiam in re levi intendat sacerdos sensum mutare, ob contemptum; *c)* si grave adsit scandalum. Salvo sensu et secluso scandalo, culpa est levis, vel nulla si ex naturali defectu fiat.

187. **Distractio voluntaria sine iusta causa,** peccaminosa est. Gravis, si per notabile tempus intra canonem, et cum plena advertentia. Secus de gravitate non constat (Genicot, 158).

188. **Additiones.** Sacerdos ne proprio arbitrio adiungat alias caeremonias aut preces, iis quae a rubricis permittuntur (c.818),

Leve est addere *Gloria*, vel *Credo*, vel aliquam collectam vel quid simile. Ex aliqua causa, etiam ex devotione, licet unam collectam addere (S. A1 i.1., 411).

Nullum peccatum est jaculatoriam per modum suspirii recitare inter actionem quae sine precum recitatione fit, v. gr., inter incensationem, dum finis cantus exspectatur, etc.

Jaculatoria *Dominus metis et Deus meus* indulgentiis ditata, quando dicitur a fidelibus ad elevationem hostiae, voce submissa pronuntietur** nequit a celebrante pronuntiari, ne submissa quidem voce (d.4397). At potest dici sola mente, quo indulgentiae jaculatoriis adnexae acquiruntur'.

Addere unam benedictionem, aut genu flexionem, inclinationem, etc., per se levis culpa est.

189. **Vox.** In aliquibus clara esse debet, in aliis secreta. Quae clara voce dicenda sunt, proferantur distincte et accurate, non nimis festinanter, ut advertat sacerdos quid dicat; nec nimis morose, ne audientes taedio afficiat; neque nimis elate, ne alios forte celebrantes turbet; neque nimis submisce, ut a circumstantibus audiri possit; sed voce mediocri et gravi. Quae secreto dicenda sunt, ita pronuntiet sacerdos, ut se audiat et a circumstantibus non audiatur (*Rubric*, p.1." t.16 n.2).

Recitare quae clare sunt recitanda, adeo submissa voce ut adstantes nihil percipere possint, per se veniale est; practice plerumque culpa abest. Imo ipsa rubrica monet ut, si plures sacerdotes in propinquo celebrent, vocem moderentur ita ut non alios perturbent (S. Ai.f., 415).

Recitare elata voce quae sunt secreto recitanda, per se veniale non excedit, si scandalum absit; si a solo ministro audiantur, nullum peccatum est. Ita submisce ea pronuntiare, ut sacerdos se ipsum non audiat, leve est; non tamen nccessc est ut omnia ct singula verba distincte percipiantur; et a scrupulis cavendum est.

Grave foret pronuntiare consecrationem voce adeo submissa, ut sacerdos, etiam sublato quovis impedimento, non posset se audire; ob periculum nullitatis. Sed hoc vix unquam eveniret. Excipe casum quo se non audiat propter surditatem aut strepitum.

190. **Lingua** adhibenda est a sacerdote propria sui ritus ab Ecclesia probati (c.S19). Idque sub gravi.

Lingua liturgica pro Ecclesia Occidentali est latina; pro Orientali, nationalis; sed quae adhibetur non raro multum distat ab ea qua nunc populus utitur, v. gr., graeca.

• *Enchir. induig* 133.

† PoeniL 7 dec. 1933: AAS 26,35.

191. Missale. I>c se sub gravi requiritur, saltem quod contineat canonem; ob periculum errandi sine eo. Potest tamen sine Missali celebrari, si ex experientia constet periculum errandi non esse, et aliunde iusta causa a lectione excuset³. Non praecipitur ut sacerdos ex Missali legat; memoriter dici potest missa, praesente Missali, quia tunc minus est erroris periculum; et si occurrat error, facile corrigi potest (Suarez, d.81 s.6 n.6).

192. Calendarium. Qualitas missae desumenda est ex calendario: 1.º Celebrans in ecclesia vel oratorio publico vel semipublico sed principali Episcopi, collegii, seminarii, communitatis, etc., utatur huius calendario, etsi missa fuerit de Beato aut religiosorum propria. Si tamen in loco ubi celebratur, ritus dici sit semiduplex aut simplex qui missam votivam permittat, sequi potest calendarium loci vel suum. 2. In aliis oratoriis potest observari calendarium celebrantis, etsi missa sit Beati (d.3862.3910). 3.º Cardinales et Episcopi proprium ubique observare possunt (c.239 § 1 n.9; 349 § 1 n.1).

In ecclesiis paroecialibus, filialibus, seminariorum..., regularibus commissis in perpetuum aut in indefinitum vel longum tempus, etsi non sint exemptae ab Ordinario loci, observandum est quoad missam calendarium proprium Ordinis; idque etiam a sacerdotibus saecularibus ibidem celebrantibus. Quod tamen intelligendum est, si paroecia (vel ecclesia) commissa sit communitati, cuius gremio parochus vel rector nominatur; non autem si concredita sit alicui religioso particulari, non communitati vel ordini^o.

Mutare missam per se leve est; ideoque ex qualibet iusta causa, etiam merae devotionis, per modum actus licet¹⁰. Sic sacerdos primam missam mutare potest; in anniversario patris vel matris potest sacerdos missam *de requie* celebrare.

Missa conventualis officio diei respondens celebrari debet etiam in domibus religiosarum votorum simplicium, quibus ex constitutionibus a S. Sede approbatis est obligatio chori.

Si capellanus est qui debeat eam quotidie celebrare, ut puto, posset ex episcopalia quandoque celebrare votivam; nam apud religiosas missa conventualis non tanto rigore praescri-

• Luco, d.20 n.78.

• IM051.4252; M. ΑΥΤΟΣΑΝΑ, ΛΙΑ». *de Litur.* 277.

w StfÁREZ, d.83 s.3 n.2; Genicot, 163.

bitur (c.610); et aliunde nimis durum esset quod capellanus numquam posset votivam celebrare

193. Musica. 1. In functionibus liturgicis servantur normae de musica sacra, praesertim datae a Pio X, Motu prop. 22 nov. 1903, AAS 36,387.

Praefertur cantus *gregorianus*, qui inter populum fovendus est, ut fideles in functionibus partes activas assumant.

2. *Organum* est praecipuum musicorum instrumentum. Approbante Ordinario, adhiberi potest *electricum* 33; et etiam *alia instrumenta*, non tamen strepitantia.

3. *Textus liturgicus* exacte decantetur, sine inversione aut repetitione verborum, ita ut a fidelibus intelligi possit.

4. In missa cantata nihil prorsus cantetur lingua vulgari (PiusX, *ibid.*).

194. Duratio nulla praescribitur lege ecclesiastica; oportunior erit circa dimidium horae. Nimia festinatio per se culpam venialem non excedit, nisi tempus infra quadrantem impenderetur.

*Una si fuerit brevior tua missa quadrante,
mortalis culpae crederis esse reus.*

Ob gravem irreverentiam et scandalum grave.

Si publice celebratur, curandum ne missa semihoram multum excedat, ne audientes taedio afficiantur.

195. Abruptio et interruptio.—Missa regulariter tractu continuo celebranda est. *Abruptio* est cessatio a missa incepta, quae ab eodem celebrante non continuabitur; *interruptio*, mora interposita, ut dein missa incepta continuetur.

Abruptio est: a) *essentialis*, quando sacrificium abrumpitur post consecrationem unius speciei, quin possit continuari; b) *integratis*, post consecrationem utriusque, ante communionem; c) *accidentalis*, in ceteris casibus.

Essentialis et *integratis* numquam licet, nisi ad vitandum imminens mortis periculum vel S. Eucharistiae profanationem. Si abrupta sit missa post consecrationem hostiae, haec sumatur, vel in alium locum feratur, ubi calix consecretur. Si post consecrationem utriusque, ambae species statim sumantur; vel si tempus desit, in alium locum asportentur, ubi sumantur.

Accidentalis licet : 1.® Ante Evangelium ex causa levissima. 2." Ante offertorium, si superveniat princeps. Episcopus, turba peregrinorum, etc., qui aliter missa carerent dic festo; tunc potest denuo incipi. Si sacerdos tunc moneatur de missa solemni postea celebranda, monito populo ne miretur, etc. 3.® Post offertorium, ob easdem causas; et si sacerdos recordetur se non esse ieiunum, etc., modo scandalum vitetur. Si ecclesiam ingrediatur excommunicatus vitandus, qui sine gravi incommodo expelli nequeat (c.2259 § 2). 4.® Incepto canone, gravi de causa, v. gr., ob ingressum excommu-

11 CI 20 maii 1923: AAS 16,113

« C. Rit. 13 iul. 1949: AAS 41,617.

nicati vitandi, qui expelli nequeat; tunc potest missa abrumpi; sed melius sacerdos eam prosequatur solus cum ministro usque ad communionem inclusive (c.1173).

Interruptio licet: 1.® Ante Evangelium, ex quavis iusta causa. 2.° Post Evangelium, vel ex consuetudine post lotionem manuum, ad concionem, proclamationes matrimoniales, monita, etc. 3.® Ante consecrationem, gravi de causa, v. gr., ob morbum sacerdotis brevi cessaturum. Sacerdos rediens incipit ubi desierat, si mora interiecta minor sit una circiter hora; si maior, ab initio; et tunc novam materiam accipiet, et antea oblatam post sumptionem sanguinis sumet " 4.° Post consecrationem, solum ex gravissima causa licet, v. gr., ad ministrandum baptismum moribundo; ob morbum sacerdotis. Tunc sacramentum diligentissime custodiatur, et melius in tabernaculo. Sacerdos rediens, etiam post moram diuturnam, incipiet ubi desivit. 5.° Post communionem sacerdotis, ad hortandos pueros primae communionis vel fideles communicaturos (d.3009), ad excipienda vota religiosa (d.3836), ad ministrandam communionem.

Abruptio: a) essentialis et integratis sine causa gravissimum peccatum est; b) post canonem ante consecrationem, grave; c) post offertorium vel statim post Sanguinis sumptionem, probabiliter grave; d) ante offertorium, leve, secluso scandalo.

Interruptio notabilis: a) post offertorium, grave; ad brevissimum tempus, leve, nisi sacerdos ab altari discedat; b) ante offertorium vel post communionem, ita ut desit unio moralis, cum scandalo fidelium, grave; secus, leve.

196. Perfectio missae abruptae vel interruptae. —

a) Si sacerdos morbo correptus eam prosequi nequeat, ante consecrationem vel post sumptionem Sanguinis, nihil supplendum est. b) Post consecrationem etiam unius tantum speciei, perficiatur ab alio sacerdote, etsi non ieiuno, etiam censurato aut irregulari. Supplens missam inchoabit ubi alter desiit; et si sacerdos hic ieiunus communicare possit, supplens partem hostiae ei praebebit, aliam partem ipse sumet.

Supplens expectandus est etiam post plures horas, iuxta varias sententias; sed post horam ab obligatione perficiendi missam non constat, quia forte unio moralis deest 13.

c) Si celebrans convalescat, ita ut missam prosequi possit, etsi non ieiunus, ipse, et non alius, sacrificium perficiat, etiam post longum tempus. Ita omnes.

d) Supplens, si consecravit unam speciem, nequit postea alteram missam celebrare, imo quamvis nullam consecraverit, nam non licet bis eodem die communionem recipere (n,327). C. Rit. 16 dec. 1823. Contrarium sentit Cappei.i.0, 774.

e) Si nullus sacerdos est qui suppleat, asserventur sacrae species in tabernaculo, donec alius sacerdos celebrans

u Benkd, XIV *Injt.* 21 n.2.
" tonos, apud *Sal* T. (1040) p.54J,

eas in missa sua sumat. Si periculum corruptionis praevideatur, quivis catholicus posset, etiam Sanguinem, sumere; non ut sacrificium perficiatur, sed ut bene tractetur sacramentum

f) Sacerdos missam *interrumpens* ante consecrationem aut post communionem, ad altare revertens missam prosequetur a puncto a quo interrupit. Si tamen interruptio evenit ante consecrationem, et duraverit *ultra horam*, missa ab initio resumatur; si post consecrationem, resumatur a puncto quo fuit interrupta.

CAPUT V

De tempore et loco missae celebrandae

ARTICULUS I

De tempore celebrationis

197. Tempus se refert ad dies et horas.

Historia. Initio videtur unus fuisse dies liturgiac seu sacrificii, dominica'. Adhuc tempore apostoUco, etiam feria IV et VI fiunt *dies liturgici* cum iciunio, stationibus et missa'. Dein praesertim in Oriente additum est sabbatum* Exeunte s. IV quotidie celebratur, v. gr. in Hispania⁴, Africa⁸, Constantinopoli".

198. Disciplina hodierna. *Dies.* Omnibus diebus potest missa celebrari, exceptis iis qui proprio celebrantis ritu excluduntur (c.820).

Liturgici dicuntur dies quibus celebrari licet: *aliturgici*, quibus nemini licet; *scmialiturgici*, quibus aliquibus tantum.

Ritu Romano aliturgicus est feria sexta hebdomadae sanctae. semi-aliturgici feria quinta eiusdem et sabbatum sanctum : liturgici reliqui omnes.

199. Feria VI hebdomadae sanctae solum celebratur *missa praesanctificatorum*, quae vera missa non est, quia in

M StUjixz, /n 3 d.8\$ aect.l n 16; d.71 s.3 n 6.3

l Act, 20,7; S. IvsTixvs, *Apologia* I n.6: MG 6,429.1

dies liturgici* cum iciunio. stationibus et missa* Dein praesertim in

l S. Epinia n., *Expostfio fidei*, n.22; MG 42.835; Tchtv1., *De orat one* c.19: ML 1.1181.

l S. Basil., *Epst* 93. MG 32 484: Sôcwatks. J/ijf *Eccl.t* MG 67.638.

< Cone. Told. I (a 398); can.5: Mansi. 3.999.

• S. Alccst-, *Epût.* 98: ML 33,363.

• S. CitmsosT. *Homil.* in *Epst ad Ephes.* η i MG 62.29.

ea non fit consecratio sed sola sumptio hostiae pridie consecratae.

Liceret tamen veram missam celebrare, si necessaria foret ad Viaticum ministrandum, quo in casu legetur missa *de Passione*; qui casus vix accidet, nam pro infirmis reservatur S. Eucharistia (Lehmkuhl, 288).

200. Feria V hebdomadae sanctae. 1." In ecclesiis cathedralibus et collegiatis sola conventuaria celebratur iuxta *Caeremoniale Episcoporum* (1.2 c.23).

2? In paroecialibus, sola solemnis iuxta *Missale*; si solemnis celebrari nequeat, ob defectum diaconi et subdiaconi, celebretur cantata iuxta *Memoriale Rituum* ¹. Si nequeat cantari, legatur; hodie ad id licentia Episcopi non requiritur (CapPELLO, 737). Episcopus permittere potest privatam ante solemnem pro infirmis qui huic assistere nequeunt; imo et pro sanis, v. gr. operariis, iusta de causa. Necessitas licentiae videtur per consuetudinem sublata (id.). Si parochus duas paroecias administret, binare potest, si desit alius sacerdos qui in una celebret, quamvis non est dies de praecepto (vid. n.126).

Si in eam incidat festum S. Joseph, de praecepto generali, aut aliud de praecepto particulari, curet Ordinarius loci ut tot missae celebrentur quot expediant ut populus praecepto satisfaciat (d.1883). Si non sit de praecepto sed peculiari concursu celebretur, potest plures permittere.

3.º In ecclesiis subsidiariis paroecialis, solemnis vel cantata aut lecta celebrari potest, ut in paroeciali (d.3366).

4." In ecclesiis regularium qui choro tenentur, conventualis celebranda est, ut in cathedralibus et collegiatis.

Si in ecclesia regulari solemnis celebrari nequit, superior potest in oratorio, vel si id desit, in ecclesia, ianuis clausis, privatim celebrare, ut sui communicent (d.2799). Etiam ubi functiones fiunt, una missa pro infirmis legi potest ex privilegio Societatis Iesu.

5." In ecclesiis et oratoriis aliorum religiosorum, seminariorum, hospitalium, collegiorum, etc., ubi SS. Sacramentum asservatur, missa celebrari potest, nisi obstet peculiaris dispositio. Nec obstant quaedam decreta (d.3390.4049), quae ob peculiaria adiuncta lata sunt (CapPELLO, 737; NOLDIN, *De sacram.* 202).

6.º In aliis ecclesiis et oratoriis in quibus SS. Sacramen-

¹ Est liber liturgicus a Bened. XII. 1725 editus, quo continentur ritus simpliciores pro paroeciis quae sufficiente clero carent.

turn non asservatur, celebrari nequit; neque sollemnis vel cantata, ubi processio ad monumentum et missa praesantificationum non habetur (d.l 120.2503).

7.^o Probabiliter potest Episcopus permittere missam lectam pro infirmis. Sic antiquitus (Many, 15,8.“). In nova Collectione Decretorum 1898, haec responsio omissa fuit; sed, ut bene opinatur Cappello, non ideo illa Episcopi facultas est sublata. Imo etiam pro sanis, v. gr., operariis, alumni collegii, etc., potest missam permittere, iusta de causa; licentia potest esse rationabiliter praesumpta.

8.^o Cardinales et Episcopi, etiam titulares, nisi solemnem celebrent, possunt privatam celebrare, vel facere ut coram se privata celebretur (c.239 § 1,4.^o; 349 § 1,1.^o).

9.^o Ex induito quandoque permittitur missa in oratoriis privatis; et etiam privatis sacerdotibus.

Celebrare extra praedictos casus, remoto scandalo, probabilius non est grave (Cappello, 737).

Exoptaret Cappello, et alii multi cum eo, ut, in die qua institutio sacrificii eucharistici recolitur, omnibus sacerdotibus concederetur facultas illud celebrandi. In maiorem facilitatem propendit hodie S. Sedes.

Expedi ut hac die clerici, etiam sacerdotes, qui non celebrant, communionem accipiant in missa solemni seu conventual! (c.862).

201. Sabbatum Sanctum.—1.^o In eo missa non permittitur, nisi functionibus tridui iuncta.

2.^o In ecclesiis paroecialibus functio haec fieri debet, ad benedicendum fontem baptismalem. Iuxta plures, omitti debet, si cantari nequeat; sed placet opinio P. Cappello, n.738, quod praestat missam legere quam benedictionem fontis omittere. Id videtur colligi ex d.3059; ubi dicitur quae de missis privatis praescribuntur, non esse semper servanda in missis paroecialibus et similibus.

3.^o In aliis ecclesiis omitti potest, etsi functiones feriae V et VI habitae fuerint (d.4049; Vermeersch, *Epit.* 2,95).

4. Pro infirmis non permittitur; utique ad Viaticum, si necessaria sit.

5.^o Nec censetur sufficiens ad permittendam missam privatam *ratio festi de praecepto* particulari, ut populo detur facilitas audiendi missam. Proinde qui solemni assistere non possint, excusantur. Sic Gasparri, 90. At attento hodierno

desiderio Ecclesiae, non censerem prohibitam talem missam privatam.

6.° Interdum ex induito permittitur, quamvis functiones tridui omissae fuepnt. Tunc omissis prophetiis et reliquis, incipitur a confessione sine introitu (d.2616).

7.° Episcopus potest missam ordinationis in sacello domestico celebrare, incipiens a prophetiis (ibid.).

Vigilia Paschalis (Pius XII, 9 feb. 1951 ; C. Rit. 11 ian. 1952: AAS 43,128; 44,50).

Antiquissimam vigiliam paschalem instauravit Pius XII. Officia Sabbati Sancti celebrari possunt: vel sicut hucusque, et tunc nulla est variatio ; vel iuxta novam disciplinam, et tunc cum mutationibus inductis a C. Rit. *ad triennium*.

Officium divinum. Matutinum et Laudes Sabbati.

Si recitantur in choro, non anticipantur ad feriam VI, sed Sabbato mane recitantur, cum statutis variationibus.

Horae minores recitantur iuxta formulam novam.

Vesperae ante meridiem. *Completorium* omittitur.

Matutinum Dominicae omittitur; suppletur, sicut *Completorium Sabbati*, per vigiliam ipsam. *Laudes* cantantur intra missam.

Hora vigiliae. Hora *propria*, ad inchoanda officia, ea est quae permittat missam incipere circa *mediam noctem*. Sed si Ordinarius loci iudicat in aliquibus ecclesiis, gravi et publica de causa, non posse illa fieri hora propria, permittere potest ut *anticipentur, non ante horam octavam*. Continuo missa celebratur. Officia celebrantur novo ritu.

Campanae. Pulsantur ineunte *Gloria*. Ubi plures sunt ecclesiae, in omnibus pulsabuntur simul ac in matrici seu principali, etsi officia diverso tempore celebrentur. Dubium quatenam sit matrix, dirimat Ordinarius.

Ieiunium eucharisticum. Si vigilia celebratur hora *propria*, tum celebrans tum communicantes ieiuni sint saltem ab hora *decima noctis*; si hora *anticipata*, saltem a *septima vespertina*.

Plures missae. Episcopus qui velit vigiliam celebrare, potest, si vult, missam pontificalem die Dominica agere.

Sacerdos qui missam vigiliae celebravit, etiam post mediam noctem, celebrare potest quoque missam die Resurrectionis; et hanc etiam *bis* et *ter*, si facultatem habet missam iterandi. Inter unam et aliam potest aliquid sumere *per modum potus*, dummodo ieiunium servet saltem *per horam*; *salvis induitis particularibus, quibus aliter sit dispositum*.

Plures communiones eodem die vetantur (c.857).

Proinde: *a)* Qui communicavit Sabbato mane, nequit communicare in missa vigiliae *anticipatae*; utique in missa mediae noctis; *b)* Qui in missa mediae noctis communicavit, nequit dominica communicare.

Ieiunium ecclesiasticum. Viget c.1252 § 4; praeceptum ieiunii quadragesimalis cessat Sabbato Sancto a meridie.

Praeceptum dominicale. Adimpletur per missam mediae noctis.

Benedictio fontis, prophetiae, litaniae in vigilia Pentecostes. In ecclesiis, in quibus celebratur vigilia paschalis, *permittitur*, ut illa omittantur in vigilia Pentecostes. Hinc missa incipiet ab introitu *Cum sanctificatus fuero*, sicut privatae. Idque etsi missa sit conventualis, sollemnis aut cantata.

1. *Supputatio horae missae et ieiunii*. Licet quaevis ex permissis in c33 § 1. Magis practicae sunt legalis seu officialis et solaris media, quae una hora serius venit. Supputatio horae pro ieiunio pendebit a supputatione electa pro missa. Si vigilia incipit *hora octava legali*, ieiunium servabitur a *septima legali*. Si vigilia inchoatur *octava solari*, quae aequivalet *nonae legali*, potest ieiunium incipi *septima solari*, quae aequivalet *octavae legali*.

Si missa inchoatur *duodecima legali*, servabitur ieiunium a *decima legali*; si incipit missa *duodecima solari*, quae acquipollet *primae legali* dominicae, sufficiet ieiunium incipere a *decima solari*, quae est *undecima legalis*.

Si vigilia et missa mediae noctis initur hora inter legalem et solarem, v. gr., octava cum dimidio *legali*, aut *duodecima cum dimidio legali*? Putamus ieiunium servandum esse a *septima* vel *decima legali*. Nam sacerdos, qui ea hora intermedia inchoat vigiliam aut missam, eligit supputationem legalem et non solarem, quae nondum advenit.

2. Non licet communicare in missa mediae noctis legalis, etsi quis communicet cum media nox *solaris* nondum advenit, et iterum mane sequenti communicare; allegata ratione quod, cum noctu quis communicavit, nondum inceperat dies dominica iuxta horam *solarem*. Nam missa mediae noctis, etiam iuxta supputationem legalem, censetur a S. Sede tamquam diei dominicae; itaque, qui iterum mane communicaret, binas communiones eodem die reciperet.

Sic respondit C. Rit. ad Episc. Flaviobrigen. (Bilbaen). 7 apr. 1952.

3. Nova disciplina permittitur *ad triennium*. Manifesta est mens R. Pontificis ut valeat pro tribus vigiliis, quae occurrant tribus annis subsequentibus datam promulgationis in AAS, 25 Ian. 1952; proinde usque ad vigiliam paschalem a.1954 inclusive.

202. Hora. *Historia*. Tempore persecutionum solebat celebrari nocte, quandoque mane ante lucem. Post pacem constantinianam a.312, diebus dominicis et aliis quibus non ieiun-

nabatur, missa publica celebrabatur ante meridiem, praesertim hora tertia (nona matutina). Diebus ieiunii, ea hora qua ieiunium solvebatur: in quadragesima sub vesperam; aliis hora nona (tertia vespertina). Privata, quavis hora diei, plerumque mane 8.

203. Disciplina hodierna. Initium missae ne fiat citius quam una hora ante auroram vel serius quam una post meridiem (c.821 § 1).

/Inrora est initium claritatis ortum solis praecedens et solis ortu desinens. Incipit diversa hora pro latitudine et mensibus; etiam in eodem loco variat distantia seu intervallum inter auroram et solis ortum. Vide tabulam in n.1007.

Duratio aurorae, seu intervallum inter eius initium et ortum solis, crescit in locis septentrionalibus; pro eodem loco decrescit mensibus ian., feb., mart.; crescit apr., mai., iun.; iterum decrescit iul., aug., sept.; augetur denuo oct., nov., dec. Sic Gadibus duratio 15 mart. est 1 h. 27 m.; 15 iun. 1 h. 53 m. Corunnae 15 mart. 1 h. 38 m.; 15 iun. 2 h. 19 m.

Pro missa attenditur aurora *astronomica*, quae incipit quando sol iacet circiter 18 gradibus sub horizonte. Non attendenda est circumstantia montis interpositi, nubium, etc., quae prospectum lucis forsitan retardent.

In regionibus ubi aurora numquam apparet, ut polaribus quodam anni tempore, missa incipi potest circa eam horam qua homines solent ad opera surgere (d.614). Imo videntur posse observari horae romanae. Eadem norma applicabitur videtur ubi aurora multum tardat (WOUTERS, 249).

Quando haec per totam noctem durat, ut in Belgio a 26 maii ad 19 iulii, nulla lex prohibet quominus missa media nocte inchoetur (Genicot, 133). Sed menti Ecclesiae conformius erit ut non incipiat nisi saltem hora 12 cum dimidio*; decet quoque ut ieiunium eucharisticum servetur per notabile tempus, v. gr., duas horas ante missam.

Quoniam initium aurorae non est punctum mathematicum quod discerni possit, nam paulatim illucescit, sine anxietate procedendum est in missa inchoanda; pauca minuta ante numeros in tabulis indicatos neminem turbare debent.

Aurora non pendet ab hominum conventionem, sed unice a solis ortu; ideo in computanda eius hora, ideoque hora qua missa inchoari potest, non datur optio inter diversa tempora.

Meridies est momentum quo sol transit per meridianum locale superius. In computando *meridie*, sicut *media nocte*, si agitur *de privata missae celebratione*, ac *de communione recipienda*, sequi licet tempus usuale, aut legale seu officiale, aut solare sive verum sive medium, aut aliud extraordinarium (n.128).

* Walafridus Strabo, *De reb. eccl.* c.20: SFL 114,951.

• C. Sacram. 7 mart. 1924: AAS* 17,100.

Missa privata, iuxta aliquos" intelligitur *liturgice talis*, i. e., sollemni contrapositione iuxta rubricas Missalis (t.5 n.1 s). *Solemnis* liturgice est: a) conventualis, i. e., quae constituit partem officii choralis iure praescripti, sive cantata sit (ut plurimum) sive lecta (c.413.610); b) non conventualis, sed cantata cum diacono et subdiacono; nam si sine his cantatur, controvertitur num censi debet liturgice sollemnis".

Alii " ad rem nostram intelligunt *privatam*, *iuridice* talem, i. c., eam quae non celebratur ex obligatione officii choralis. Ergo quoad horam, *privata* censebitur etiam quae a parocho cantetur cum diacono et subdiacono nocte Natalis Domini.

Haec mea sententia est. Nam: a) c.33 § 1 non dicit *in missa privata*, sed *in privata missae celebratione*, quae res diversa est; parochus enim, aliter ac capitulum canonicorum, non tenetur missam, paroecialcm celebrare cum cantu, diacone ac subdiacono; b) similem locutionem adhibet idem c.33 § 1: *in privata horarum canonicarum recitatione*. Ubi *privata recitatio* sensu obvio intelligitur quae fit *non* ex obligatione chori, quamvis officium ex devotione choraliter persolvatur, ut solet a sacerdotibus fieri exercitiorum spiritualium tempore.

Quoad missam *conventualem* meridies et media nox supputanda sunt iuxta tempus usuale; practice, iuxta publica horologia (c.33 § 1).

Anticipatio vel retardatio missae, iuxta communioem sententiam non constituit grave peccatum nisi unam saltem horam excedat". Vermeersch, 96, id verum putat, si habitualiter, sine iusta causa fiat. Cappellano, 74-1, probabilem putat sententiam quae affirmat, secluso scandalo aliove incommodo fidelium, non excedere veniale privatim celebrare ante vel post tempus legitimum; ita ut quaelibet iusta causa excuset, etiam mere privata sacerdotis vel alius fidei.

Strictius vetatur maior anticipatio quam retardatio.

Causae excusantes praecipuae sunt: a) Viaticum conficiendum; b) iter a sacerdote suscipiendum die de praecepto; imo iuxta aliquos etiam feriali (Cappello); c) consuetudo rationabilis, v. gr., celebrandi valde mane ut operarii missam audiant etiam feriatis diebus; quod hodie congruit desiderio Ecclesiae ut fideles missam frequentent¹⁴.

Dispensatio in casu particulari, rationabili causa, concedi potest ab Ordinario, ad normam c.81. quatenus non iam sit causa excusans.

Religiosi ampliores facultates habere solent, sive per privilegium ipsis directe concessum, sive per privilegiorum communicationem. Sic PP Societatis Iesu possunt celebrare una hora post mediam noctem et duabus post meridiem de consensu Superioris, qui legitime praesumitur, si consuli nequit.

• Ojrrrt. *Confinent.* in *Cod. I. C.* 1 p 199; Toso, *Commentaria minora* p.103.
u *fnalccta Ecclesinrt.* VI,360; De Hekdt, 5. *L turaiac praxis* 119.
α Vermeersch. *Epit.* 1,1 IS: Webxz-Vipau *hi* Can. T.248; Van Hove Dr
cON-furtud. *ct temper, xupput.* 290
u Noldix, 206; Gasfarri. 109.
h Ç Sacram 14 iut 1941 AAS 33J89

204. In nocte Nativitatis Domini inchoari media nocte potest sola missa conventualis vel paroecialis, non alia sine apostolico induito (§ 2). Aliae duae dici nequeunt, sine iusta causa.

Non vetatur quominus missa inchoetur quavis hora, dummodo post mediam noctem. Id eruitur ex critcrio C. Sacram. 22 apr. 1924, circa facultatem missae nocturnae in triduis eucharisticis, etc.: Non oportere concedi nisi ita ut missa non inchoetur ante dimidium horae post mediam noctem (AAS 27,100).

Conventualis est cui assistere tenentur clerici choro illius ecclesiae addicti (c.413.61C.); *paroecialis*, quae a parocho vel de eius nomine celebratur (c.466 § 4.5). Sola conventualis et paroecialis celebrari potest *apertis* ianuis. Quod privilegium habent quoque religiosi¹⁵.

In religiosis ac piis domibus oratorium cum Sanctissimo habitualiter habentibus *unus* sacerdos tres missas rituales, vel, servatis servandis, unam celebrare potest, qua omnes adstantes praecepto satisfaciunt (§ 3).

Religiosa domus est quam communitas religiosa vel quasi-religiosa incolit; *pia*, quae fini caritatis vel pietatis destinatur, etiam career, quatenus cappellanus incarcerationum emendationi cooperatur (Vermeersch, 97). Ne populus illuc affluat; quamvis amici et selectae personae admitti possunt. Imo, quoniam c.821 omisit clausulam “ianuis clausis” et hodierna disciplina mitior est, censet Cappello, n.743, clausuram iam non requiri, aut saltem afficere solam ianuam principalem. Si a religiosis *apertis ianuis* una celebratur, possent, dimisso postea populo, aliae duae, *clausis ianuis*, pro solis in domo decentibus celebrari. Idem dic de ecclesia ac de oratorio (c.1191 § 1). At plures admittunt non esse obligatorium hodie ianuas claudere (idem).

Cardinales possunt tres celebrare (c.239 § 1,4. '), et Episcopi, nisi in cathedrali celebrare teneantur (c.349 § 1,1.v).

Media nox supputatur, sicut de meridie dictum est n.203.

Communio in quavis missa nocturna, etiam paroeciali et conventuali distribui potest (c.821 § 3; 867 § 4; CI 16 mart. 1936: AAS 28,178). Et iusta de causa, ut puto, etiam ante et post missam nocturnam, v. gr., cantoribus; nam idem admittunt doctores de communione in Sabbato Sancto, quae, v. gr., exercitia spiritualia absolventibus, ante et separatim a missa distribui potest, si eam expectare nequeant; et prae-

¹⁵ I IHMKHES, apud Karôii y Fc XXI 11,244

terca quia communio dari potest quacumque hora possit celebrari (c.867 § 4).

Vide *Regatili.o*, *Casos* 11,197-201.

205. Aliae missae nocturnae. *Pro conventibus eucharisticis*, Pius XI, Lilt. Apost. 7 mart. 1924 inter alias gratias concessit: celebrandi unam missam et communicandi media nocte, si per totam noctem expositum est SS. Sacramentum; et ut omnes sacerdotes adorationi nocturnae assistentibus possint celebrare statim post missam mediae noctis, vel post horam primam (AAS 16,154).

Missa et communio vespertina. Vid. n.133.

206. Horarium missarum potest iusta de causa ab Ordinario loci praefiniri, nisi agatur de ecclesia vel oratorio religionis exemptae, v. gr., ut in commodum populi missae bene distribuuntur (c.1171).

Superiores advigilent ne celebratio divinorum officiorum in suis ecclesiis noceat catechesi vel homiliae paroeciali. Indicium utrum noceat necne ad Ordinarium loci spectat (c.609).

In hunc finem posset Ordinarius loci vetare ne missae celebrentur tali hora in ecclesiis non paroecialibus.

At posset hoc prohibere in ecclesiis religiosorum exemptorum?

C609 desumptus est ex Const. Eenf.d. XIV, *Etsi minime* 7 feb. 1742, qua Pontifex zelum pastorum animarum excitat ad catecheticae populi instructionem et ad Evangelii praedicationem; et iuxta hanc Constitutionem interpretandus est (Vermeersch, *Epit.* I 767).

Ergo: 1.° Superiores religiosi vigilare debent ne celebratio divinorum officiorum in propriis ecclesiis noceat catecheticae instructioni aut Evangelii explanationi in ecclesia paroeciali tradendae; indicium de nocumto ad loci Ordinarium pertinet (c.609 § 3).

2.° Ordinarius loci potest iusta de causa praescribere ecclesiis saccularibus et religiosis non *exemptis* horarium missarum, iubendo ut celebrentur in tali vel tali loco; tali vel tali hora; quoad ecclesias religiosorum exemptorum id non potest (c.1171).

3." Parochus per se nequit prohibere ne in religiosorum ecclesiis diebus de praecepto missae ceteraeque functiones celebrentur paulo ante vel post missam paroecialcm, aut simul cum ea.

4.* Ordinarius loci id prohibere potest in ecclesiis religiosorum non exemptorum.

5.' Exempti quoque functiones sic ordinare debent ut directe non noceant catechesi aut explanationi Evangelii in ecclesia paroeciali tradendae. Nequit tamen per se Ordinarius loci illi prohibitioni eos subiicere; sed si superior renuat, Ordinarius ille recurrat ad S. Sedem, quae providebit.

6.* Ordinarius loci, ad prohibenda divina officia tali hora in ecclesiis non paroecialibus, regi debet principio maioris boni animarum, aliis canonibus statuto (c.542,2. 1162 § 3; 2162); idcoque,

quamvis concursus populi ad catechesim vel homiliam paroecialem posset aliquid detrimenti pati, illa prohibitio forsitan non esset oportuna, si in alia ecclesia catechesis et praedicatio convenienter traditur.

7.0 In civitatibus et oppidis magnis fortasse prohibitio illa non expediet; nam oportet ut fidelibus maior facilitas praebeatur audientiae missae; secus multi tepidi nec missam nec doctrinam Christianam nec Evangelium audient, ut experientia constat.

De facto, Ordinarii loci, si quando illam prohibitionem statuunt, excipere solent civitates et oppida magna.

8.0 Conflictus, qui hac de re exsurgant inter parochos et religiosos, potius quam agitentur excitatis animis et cum scandalo populi, tranquille deferantur ad loci Ordinarium, rationibus hinc inde sincere expositis.

ARTICULUS II

De loco celebrationis

Summarium: 1. Aedes in genere.—2. Ecclesia.—3. Oratoria.—4. Altare perutile.—5. Akare.

§ 1. Aedes in genere

207. *Historia.* Primitus missa non raro extra locum sacrum celebrabatur. Sic tempore persecutionum ubicumque; in castris; in domibus vel cubiculis infirmorum; sub dio, in tentoriis, itineris causa. Sed constans disciplina fuit ut semper, si fieri posset, in templis celebraretur, et quidem consecratis et super altare consecratum (Bened. XIV, n.8).

208. *Disciplina hodierna.* *Aedificium* debet esse plerumque locus sacer. Missa celebranda est in ecclesia vel oratorio consecrato aut benedicto; potest celebrari etiam in oratorio semipublico, et ex induito in oratorio privato, etiam non benedictis (c.822 § 1).

209. locus sacer est aedificium vel solare quod divino cultui vel fidelium sepulturae deputatur consecratione vel benedictione *constitutiva* probatis libris liturgicis praescripta.

210. Consecratio (c.1155) est ritus quo per «unctionem olei benedicti cum praescripta verborum forma res vel loca fiunt *sacra*, i. c. ab usibus profanis remota. Consecrari

1 Martène, *De antiquis EccL ritib*, I l.c. 3 a.5.

3 Euseb., *Hist. Eccl.* I.7 c.22: MG 20.68.

4 Euseb., *De vita Constantini* 12 c.12: MG 20.980.

4 Martine, c.7 a.4; Печед, XIV, *Pr missae sacrif.* I.1 c.1 n.2 s.

1 Cone. Paricn. a.829 I.1 cap.47; I.3 cap.6; Moguntin., a.888 c.9; Manbi, 14.566 597; 18.67.

possunt ecclesiae et oratoria publica et semipublica; non privata neque coemeteria; haec benedicuntur.

Minister validae consecrationis est omnis et solus Episcopus consecratus. Permittitur consecratio Cardinalibus (c.239 § 1 n.20); Abbati et Praedato nullius (c.323 § 2); Vicario et Praefecto Apostolico (c.294 § 2).

Ius consecrandi loci, etiam ad regulares pertinentis, spectat ad Ordinarium territorii ubi locus reperitur, dummodo ille caractere episcopali sit insignitus; non tamen ad Concilium Generale, sine speciali mandato, etsi sit Episcopus. Cardinales ius habent consecrandi Ecclesiam et altaria sui tituli, quamvis caractere episcopali careant (c.239 § 1 n.20).

Ordinarius territorii, v. gr., Vicarius Capitularis, quamvis Episcopus non sit, potest cuilibet eiusdem ritus Episcopo licentiam dare consecrationes peragendi in suo territorio.

211. **Benedictio** (c.1156). est ritus quo per aspersionem aquae benedictae cum praescripta verborum forma vel fit locus *sacer* (*constitutiva*) vel solum divinum auxilium supra illum imploratur (*invocativa*).

Minister validae benedictionis est quivis sacerdos (c.1147 § 2.3).

Ius benedicendi locum sacrum spectat ad Ordinarium territorii, etsi non Episcopum, si locus pertineat ad clerum saecularem, vel ad religionem non coemptam vel laicalem; ad superiorem maiorem, si ad religionem clericalem exemptam pertinet: uterque potest alium sacerdotem ad hoc delegare.

Privilegia consecrandi et benedicendi loca sacra sine Ordinarii consensu revocantur (c.1157).

§ 2. *Ecclesia*

Summarium: 1. Notio —2. Consecratio.—3. Titulus.—4. Exccratto.—5. Violatio.—6. Reconciliabo.—7 Reductio ad usus profanos.

212. **Ecclesia** (c.1161) etymologice (ἐκκλησία) est fidelium congregatio sub capite, R. Pontifice. Hic intelligitur aedes sacra divino cultui dedicata, eum potissimum in finem ut omnibus fidelibus usui sit ad divinum cultum publice exercendum. Ab oratoriis differt *ex subiecto utilitatis* seu destinationis: ecclesia primario est constituta *pro omnibus*; non sic oratoria.

213. **Consecratio.** Consecrari debent cathédrales, et

quantum fieri possit, collegiatae, conventuales et parocchiales (§ 3).

Ecclesia ex ligno vel metallo benedici potest, non consecrari (§ 4).

Utique ex caemento armato, dummodo postes ianuae principalis et loca 12 crucium ex lapide sint (d.4240).

Tempus (c.1 166). Quovis die fieri potest, decentius fit die dominico aut de praecepto, ut populus tantae solemnitati assistat (§ 1).

Ieiunium die praecedenti observare debent Episcopus consecrans et qui consecrationem petunt (§ 2).

214. **Titulus** (c.1 168). Unaquaeque ecclesia consecrata vel benedicta suum titulum habeat, qui, peracta dedicatione, mutari nequit.

215. **Exsecratio** (c.1 170) est consecrationis vel benedictionis amissio.

Exsecratur ecclesia tantum: 1.º Si tota destructa fuerit aut maior parietum pars corruerit. 2.º Si in usus profanos ab Ordinario loci redacta sit.

Si ampliatur ecclesia, pars adiecta non est benedicenda aut consecranda, si minor sit reliquo aedificio; nam per adiectionem benedicitur vel consecratur; si autem maior sit, totum aedificium denuo est benedicendum vel consecrandum; iuxta illud *pars maior trahit ad se minorem* (c. 734 § 2).

In ecclesia aut oratorio publico exsecrato missa celebrari nequit.

216. **Violatio** (c.1 172). Est sanctitatis maculatio inducens temporaneam suspensionem effectuum consecrationis aut benedictionis, manente caractere sacro.

Causae sunt actus laxative c.1 172 numerati. Debent esse: a) *Certi*, b) *Notorii*, i. c. manifesti, sive notorietate iuris per sententiam iudicalem firmam aut per rei confessionem in iudicio; sive notorietate facti, i. c. tali publicitati, ut neque celari neque excusari possint. Cum violatio poena non sit, ignorantia eiusdem ab ea non excusat. Neque requiritur ut actus ponatur tamquam formaliter loco sacro iniuriosus. c) *In ipsa ecclesia positi*: non in tecto, turri, sacristia. In crypta positus ecclesiam violat, si crypta pars ecclesiae censenda sit; non, si ingressum non habeat nisi extra ecclesiam (Gasparri, *De Iluch.* 247).

Aclus 1." *Delicium homicidii*, seu hominis occisio for-

inaliter iniusta, non ad iustam defensionem ; non exsecutio poenae capitalis iustae, quamvis haec ecclesiam forte violabit ex n.3."^o

Etiam *suicidiuin*, iuxta antiquissimam interpretationem, ex c.6 n.2., retinendam.

Homicidium censetur in ecclesia commissum : *a)* si victima in ecclesia ictu feriat, licet telum vel glans ab extra venerit; *b)* si vulnerata in ecclesia extra eam moriatur. Non ita: *a)* si quis ex ecclesia occidat alium extra ecclesiam consistentem ; *b)* si quis in ecclesia moriatur ex vulnere extra eam recepto (Id., 250).

2.^o *Iniuriosa et gravis sanguinis effusio*, i. e. cum iniustitia gravi ratione culpa et quantitatis sanguinis simul.

3.^o *Usus impii et sordidi quibus ecclesia addicta fuerit.*

Tales esse possunt, sive in se, sive ratione loci. *Impius*, contra fidem aut religionem, ut cultus acatholicus, conventus massonici ; *sordidi*, qui ecclesiam veluti materialiter coinquinant, ut si ecclesia convertatur in stabulum, praesidium militare (*cuartel*), locum nundinarum ; non si ibi res politicae tractentur. *Usus* significare videtur non actus singularis, sed continuatus ; et quidem talis, ad quem ecclesia tamquam medium adhibeatur ; non erit ergo talis furtum in ea commissum.

4.^o *Sepultura infidelis vel excommunicati post sententiam.*

Sepultura hic sumitur pro cadaveris depositione, ut colligitur ex c.1175.1205. *Infidelis* de se est qui fidem non habet baptismo susceptam ; tamen sepultura catechumeni ecclesiam non violat, quia c.1239 § 2, huic sepulturam ecclesiasticam concedit ; nec sepultura infantis non baptizati, filii Christianorum, ut tenebat ante Codicem solida opinio, nam in via proxima baptismo est.

Effectus (c. 1173): *a)* Violatio ecclesiae non inducit violationem coemeterii etsi contigui, nec viceversa (§ 2).

Non sic antiquitus, quando coemeterium censebatur accessorium ecclesiae.

b) Suspendio divinorum officiorum, administrationis sacramentorum, ac sepulturae, donec ecclesia reconcilietur. Si violatio accadat tempore officiorum, haec statim cessent ; si ante missae canonem vel post communionem, missa dimittatur ; secus continetur usque ad communionem.

Sacramenta hic intelliguntur quae in loco sacro sunt ad-

1 Wz i v z - V i d a u S 67 ; M a x y . 34

ministranda; non prohibetur virorum confessio. *Sepultura*, non solum tumulatio, sed etiam exsequiae.

217. **Reconciliatio** (c.1 174-5). Est ritus quo locus sacer violatus sanctitatem maculatam recuperat, et ad usus sacros restituitur.

Ecclesia violata quam citissime reconcilietur, iuxta liturgiam; in dubio reconciliari potest ad cautelam. Si sit violata ob sepulturam excommunicati vitandi vel infidelis, removeatur prius cadaver, si sine gravi incommodo fieri possit.

Minister (c.1 176). *Benedictam* reconciliare potest rector eiusdem vel alius sacerdos, de illius consensu saltem praesumpto. *Consecratam*, valide solum Ordinarius loci, si illa sit saecularis, vel religionis non exemptae vel laicalis; superior maior, si sit religionis clericalis exemptae; uterque potest alium sacerdotem ad id delegare; in gravi et urgente necessitate, si Ordinarius adiri nequeat, rector, certiore facto postea Ordinario.

Ritus (c.1 177). Reconciliatio ecclesiae benedictae fieri potest aqua benedicta communi; reconciliatio consecratae fiat aqua ad hoc benedicta iuxta liturgiam, quam etiam presbyteri qui ecclesiam reconciliant benedicere possunt (*JRit.* t.9 c.9. 18).

218. **Reductio ad usus profanos** (c.1 187) non sordidos fieri potest ab Ordinario loci, si neque ad cultum adhiberi neque reparari queat. Tunc onera cum redditibus titulusque ecclesiae, si haec sit paroecialis, in aliam ab eodem transferantur.

Ordinarius loci videtur posse licentiam dare destruendi ecclesiam, si destructio necessaria sit.

§ 3. *Oratoria*

Summarium: 1. Notio et divisio.—2. Publicum.—3. Semipublicum.—4. Privatum.

219. **Oratorium** (c.1 188). Est locus divino cultui destinatus, non tamen potissimum et primario pro omnibus fidelibus (c.1 188 § 1): in quo ab Ecclesia differt. Non dicitur locus *sacer*, quia oratoria semipublica et privata possunt non benedici, et proinde non esse sacra; imo privatum nequit esse locus sacer (c.1 196).

Divisio. Fit *ex subiecto utilitatis*: *Publicum* praecipue erectum est in commodum alicuius collegii aut etiam priva-

torum, seil cum iure omnium fidelium tempore saltem divinatorum officiorum illud adeundi (§ 2 n.1).

Potest esse proprietatis privatae et in territorio privato, imo etiam intra domum privatam; at secumfert illam servitutem pro omnibus.

Signa eiusdem censentur: *a)* publicus ingressus; *b)* beneficium adnexum; *c)* campanile; *d)* dos; *e)* festum titularis; *f)* festum dedicationis. Publicus ingressus et documentum erectionis probant publicitatem; cetera semipublico convenire possunt.

Seniipublicum erigitur in commodum alicuius communitatis vel coetus fidelium sine iure aliorum illud adeundi (n.2). Non requiritur ut illa communitas vel coetus sit religiosa aut persona moralis; sufficit complexus hominum aliquo vinculo colligatorum, ut operarii alicuius fabricae, milites praesidii. Sic semipublica sunt oratoria monasterii, collegii, hospitalis, carceris, praesidii militaris, etc. (c.l 192 § 4). Item constituta in loco fixo navis (C. Rit. 4 mart. 1901, col.4069).

Privatum seu *domesticum* constituitur in privatis aedibus in commodum alicuius tantum familiae vel personae privatae (n.3). Huius sunt tres classes: *a)* oratoria domus privatae in commodum privatum; *b)* Cardinalium et Episcoporum, quae tamen iuribus ac privilegiis semipublici gaudent; *c)* constituta in aediculis privatis coemeterii (c.l 189.1190).

220. Publica (c.l 191) eodem iure reguntur atque ecclesiae, quare modo consecrata aut benedicta fuerint, omnes sacrae functiones in eis celebrari possunt, salvo rubricis in contrarium, v. gr., pro hebdomada sancta.

Possunt esse domini privati (c.l 1510 § 1), sed Jurisdictionem in ea sénat Ecclesia.

221. Semipublica (c.l 192) *Erectio* requirit Ordinarii licentiam, non concedendam, nisi prius ipse per se vel per ecclesiasticum virum locum visitaverit et decenter instructum repererit. Data licentia, oratorium ad usus profanos converti nequit.

Numerus. In collegiis, arcibus, etc., praeter oratorium principale alia ne erigantur, nisi Ordinarii indicio necessitas aut magna utilitas id exigat.

Possunt consecrari, benedici benedictione constitutiva vel invocativa, et non benedici (c.l 196).

Functiones (c.1193) omnes in cis celebrari possunt, nisi obstent rubricae aut Ordinarius aliquas exceperit.

Non decet dormitorium supra cameram ubi est altare oratorii; non vetatur quod locus supra oratorium aliis usibus destinetur. Prohibetur dormitorium supra altare SSmi. Sacramenti. Hoc incommodum vitatur, si duplex tectum intercedat, aut altare baldachino operiatur (Idem, Gasparri, 217).

Ordinarius functiones limitare potest, servato iure communi. Sic nequit prohibere ne missa ibidem dicatur; ad hoc enim oratorium constituitur; neque vetare ne praeceptum ibi a quocumque adimpleri possit, quod contra c.1249 foret; videtur posse missarum numerum limitare. Potest in actu erectionis, non postea, statuere ne sacrum fiat ibi diebus solcmnioribus 2.

Provinciales regularium ex privilegio possunt erigere oratoria in domibus, collegiis et aliis locis ubi aliqui ex sua religione residebunt; in quibus plures missae eodem die, etiam ab extraneis, celebrari et assistentes praeceptum implere possint (Grkc. XIII, Const. *Decet* 3 maii 1575, pro Societate Iesu).

Item erigere oratoria in grangiis seu domibus ruralibus, ubi quilibet fideles praecepto satisfacere possunt.

222. *Privata. Potestas Ordinarii* (c.1194). In privatis coemeteriorum aediculis Ordinarius loci permittere potest habitualiter etiam plures missas. In aliis oratoriis domesticis unam, per modum actus, in casu extraordinario, iusta de causa, postquam locum, per se vel per alium ecclesiasticum, decentem repererit.

223. *Indultum oratorii* (c.1195; C. Sacram. Instr. 1 oct. 1949: AAS 41,493). Hodie difficilius conceditur.

Preces diriguntur ad C. Sacram. In cis exprimuntur: a) Nomina privilegiandorum. α) Causa. Praecipua est benemerentia oratoris erga Ecclesiam vel religionem; quae benemerentia describenda est. Aliae causae, ut infirmitas, distantia, incommodum adeundi ecclesiam, plerumque perficiendae irunt praecellenti beneficio in quoddam pium opus ab Ordinario designandum, iuxta vires oratoris. Mitius agitur pro oratorio *rurali* ab ecclesiis dissito, praesertim in favorem colonorum vel vicinorum, c) Locus (oppidum vel dioecesis) ubi constituendum est.

Preces commendari debent ab Episcopo vel a Vicario Ca-

1 CPF 28 sept. 1779; VCPMXKRSCK, *Epit.* 2,501.

3 C. Cone. 3 aug. 1675; 12 feb. 1735; 17 jun. 1769; Φ apr. 1772; 28 iun., 8 sept. 1724.

pilulari. Episcopus antequam preces suscipiat, inspiciat utrum praesto sit sacerdos qui in oratorio privato celebret diebus de praecepto, absque populi detrimento.

Nequit ibi celebrare sacerdos si aliam missam alibi celebravit vel celebraturus est. Si in loco (pago aut urbe) ubi erectum est oratorium debeat binare parochus; vel, si plures sunt parochi, unus saltem ex eis vel alius sacerdos in eodem loco commorans; presbyter qui in oratorio celebret aliunde vocari debet.

Si iudicio Episcopi sacerdos saecularis vel religiosus necessarius sit ad celebrandum in ecclesia aut oratorio publico vel semipublico diebus de praecepto, ne notabilis fidelium pars missa privetur, interdicit ei missam in sacello privato.

Unius Episcopi est designare capellanum saecularem vel religiosum, de licentia Superioris, ab indultario praesentatum.

Exsecutio brevis vel rescripti committitur eidem, qui prius visitare debet locum, ut comperiat num sit decens, ab usu profano liber (v. gr., non locus transitus neque servitiis domesticis destinatus), et necessariis ad missam instructus.

Indultum simul est *personale* et *locale*, i. e. eo frui possunt tantum indultarii et in locis expressis. Conceditur *ad tempus* vel *ad vitam indultarii*, pro causa allegata.

/Imbitas. Simplex indultum comprehendit facultatem celebrandi: a) unicam missam lectam, quotidie; b) exceptis festis solemnioribus; c) quae privilegiariis valeat ad satisfactionem praecepti. Aliae functiones vetantur (§ 1).

Numerus missarum. Una quotidie; si necessaria sit ad Viaticum ministrandum, altera. In Commemoratione Defunctorum tres³ ab eodem dici possunt. Tres, si in induito permittatur celebratio in Natali Domini⁴.

Dies excepti. Nativitatis Domini, Epiphaniae, Paschatis, Ascensionis, Pentecostes. Corporis Christi, Immaculatae, Assumptionis, S. Toseph, S. Petri, Omnium Sanctorum. Triduum ultimum hebdomadae maioris ex natura rei excipitur, nam est aliturgicum, et etiam in Summario Cruciatæ de privatis oratoriis excluditur, cum tamen alia festa non excludantur. In diebus exceptis ob iustas causas distinctas ab indicatis in induito potest Ordinarius loci missam per *modum actus* permittere.

Calendario proprio utatur sacerdos (d.4248).

¹ FrsRfBts, L/>/ eratrior n.1 19.

« CC 20 ian, 1725; Btxrn. XIV. D/ sacroi. mi//. /arnf 1.3 c.4 n.8.

Ampliationes peti possunt in iisdem precibus aut serius. Praecipuae sunt:

1.a *Ad personas*, quoad satisfactionem praecepti: a) *consanguineos et affines*, qui intelliguntur intra gradus impedimenta matrimonialia constituentes, cum indultariis cohabitantes; b) etiam *non cohabitantes*; c) *familiares* seu domesticos, i. e. famulos in illa domo degentes; d) *hospites*, seu extraneos qui domi recipiuntur et saltem unam noctem ibi transigunt; probabiliter etiam hospites intelliguntur ad prandium invitati, etsi ibi non pernoctent⁵; saltem tales sunt: c) *commensales*; f) *colonos* quoad oratorium rurale; tunc indultario imponitur obligatio eis procurandi instructionem catechetica et evangelii explanationem; g) *vicinos omnes*, sub eadem obligatione.

Abstineant Episcopi a nimis extensionibus postulandis.

Indultarii principales sunt qui in brevi aut rescripto nominati⁶ exprimuntur, v. gr., Petrus et uxor eius Ioanna et filii Iacobus et Maria. *Secundarii*, qui clausula generali indicantur, ut consanguinei. Hi nequeunt praecepto satisfacere nisi missae praesens sit⁷ saltem unus principalis, sine quo neque missa potest celebrari.

Praecepto satisfacit celebrans et minister, si desit privilegiatus qui possit et velit ministrare (M^an^y, *De loc.* 90).

2.a *Missa in indultariorum* absentia, conceditur pro indultariis secundariis.

3.a *Ad plures missas*: o) pluribus sacerdotibus fratribus indultariis; fr) sacerdotibus hospitibus; c) alteram in gratiarum actionem; d) in agonia, obitu, praesente cadavere, anniversario mortis, onomastico indultarii, tres permitti solent.

4.“ *In festis solemnioribus*: a) excluduntur Assumptionis, Nativitatis, Paschatis; t) raro unum ex his includitur; c) rarissime Paschatis, idque cum specialissima commendatione. Cauti sint Episcopi in postulanda ampliatione ad festa solemniora.

5? *Ad missam In foria V hebdomadae maioris.*

6.“ *Ad oratorium prope dormitorium*, pro infirmo, durante infirmitate.

7.* *Ad erectionem viae crucis.*

8? *Ad plures dioeceses*, praeviis testimonialibus seu commendatione Ordinariorum illarum: si iam habetur indultum pro una et extensio petitur ad aliam, sufficit commendatio huius.

⁵ Coronata. *Or toc et torr*, 91.

Clausulae. *hi domibus suae habitationis in tali loco vel dioecesi silts.* Nequeunt simul plures privilégiât! tali induito uti in diversis locis, v. gr., maritus in A ct uxor in 13, sed successive vel alternatim.

Donec uno eodemque utantur contubernio. Si plures indultarii principales, v. gr., duae sorores, separentur, nequit quisque suum habere oratorium; sed indultum non cessat. Si unus moriatur, alter privilegium retinet.

Sine praeiudicio iurium paroccialitim. Non celebrentur ibi functiones paracho reservatae (c.462).

Dummodo in eadem domo aliud indultum qued adhuc perduret Concessum non fuerit." IJuo indulta in eadem domo non conceduntur; sed si domus materialis in diversas contignaciones (*pisos*), aut contignatio in partes dividatur pro totidem familiis, ut totidem domus considerantur.

Aliae functiones praeter missam prohibentur (c.1 195 § 1):

a) Omnes fideles possunt ibi missam audire; praecepto satisfacere soli privilégiât!, *b)* Communio, etiam pro praecepto paschali, potest omnibus distribui (c.869.859 § 3). *c)* Baptismus sollemnis, in mortis periculo; et extra illud iusta de causa, dc Ordinarii loci licentia, ministrari valet (c.776). *d)* Poenitentia viris; mulieribus, si ab Ordinario loci permittatur, aut iusta causa, et quidem per crates; nisi ex infirmitate aut vera necessitate (c.908-910). *c)* Matrimonium, et missa nuptialis, de Ordinarii licentia, in casu extraordinario, iusta dc causa (c.1 109 § 2).

Usus. Oratorium privatum non est locus sacer; nam consecrari aut benedici nequit more ecclesiarum, sed solum benedictione invocativa, non iam domus, ut ait c.1 196, sed propria, quae invenitur in editione *Ritualis* a.1952. tit.9 cap.6 n.2, et non est reservata. Potest etiam non benedici. Licet non sit benedictum, debet esse ab omnibus domesticis usibus liber, quamdiu indultum duret.

Nuntii, Internuntii et Delegati Apostolici possunt concedere sacerdotibus infirmis, durante infirma valetudine, et senibus indultum oratorii privati °. Idem possunt plures Episcopi.

224. Summarium de privatis oratoriis.—In bulla Cruciatæ continetur pro Hispania data. Non dat indultum eri-

• *Elenchus faeuhatum.* C. Cons st. 6 mati 1919 n 34 apud Arkegui, Stourner. Th. Ai., append

gendi oratoria privata, sed: a) sacerdotibus facultatem celebrandi in quovis oratorio privato canonice erecto, idque sine Ordinarii licentia, quovis die, excepto ultimo triduo hebdomadae maioris: et quamvis aliae missae in eodem ex induito celebrentur; Z) laicis, si ab Ordinario id vere utile censeatur, ut in sui praesentia missa ibidem celebretur, qua praecepto satisfacere queant.

Summarium est *personale*, sumi debet a singulis, qui gratia frui velint.

1) Conditio pro non sacerdotibus posita: *dummodo Ordinari locorum id necessarium aut vere utile censeant*", meo quidem indicio adimpletur eo ipso quod sacerdos cui summarii distributio ab Ordinario commissa est, summarium tradit petenti et eleemosynam tradenti. Nam Ordinarius hoc munus illi sacerdoti committens, implicite eidem committit indicium de necessitate aut utilitate usus talis induit'. Secus qui summarium sumit exponeretur periculo sumptus inutilis. Praeterea odiosum foret Ordinarium adire in singulis casibus ut de illa necessitate aut utilitate indicaret. Ergo, ut puto, ad usum summarii, saltem in dioecesi ubi sumptum fuit, non opus est Ordinarium adire. Et talis, credo, praxis est.

225. Mis&a in templo haereticorum vel schismaticorum non licet celebrari, etsi olim rite consecrato aut benedicto (c.823 § 1).

Alicubi ex necessitate aliquid huiusmodi toleratur. Si est vera necessitas licet, modo adsit scandalum et periculum perversionis 7.

226. Sacristia ecclesiae vel oratorio publico contigua considerari potest velut ei *accessoria*; et meo iudicio in ea potest missa celebrari, si ibi sit altare, quamvis plerumque non decet; idem dic si est semipublico vel privato *accessoria*, et ut talis ab Ordinario probata (c.1192 § 1; 1195 § 1). Secus, si ut oratorii pars considerari nequit.

§ 1. *Altare portatile*

Summarium: 1. Notio.— 2. Potestas Ordinarii»

227. Altare portatile hic intelligitur quod extra ecclesiam et oratorium constitui potest ad missam celebrandam.

Privilegium. C. Sacram. 1 oct. 1949: AAS 41,501. Est facultas celebrandi missam extra ecclesiam et oratoria, ubique: honesto tamen et decenti loco, super petram sacram, non autem in mari (c.822 § 3).

Quinam illud habent. A iure: Cardinales (c.239 § I n.7); b) *Episcopi* c.349 § 1 n.1); r) Vicarii ac praefecti Apostolici (c.294 § 1; 308); </) Abbates et Praelati nullius (c.323 § 1); Administratores Apostolici (c.315).

Vi Const. Pii XI, 15 aug. 1934; aliqui ecclesiastici dignitate gaudentes, quae conspicua munera in Curia Romana obeunt (AAS 26,497).

Illi omnes praeterea gaudent oratorio domestico, exceptis diebus qui proprio sacerdotis ritu excluduntur (c.820). Fideles autem, qui ipsorum missae assistunt, praecepto satisfaciunt.

Ex induito apostolico. Cauti sint Episcopi in eo postulando. Concedi solet ob causam verae necessitatis evidentisque utilitatis, ad finem exclusivum aut potiore cultus. Praecipue iis qui curam animarum gerunt in locis ubi ecclesiae desunt aut longe distant, aut in regionibus haereticorum et schismaticorum.

Quandoque ob solemnitatem religiosam vel civilem, cum ecclesia populum non capit. Etiam quando adolescentes viri et alumni sub ductu capellani itinera arripiunt per campos aut montes locis sacris carentes. Et in conventibus eucharisticis ob ingentem sacerdotum numerum.

In bonum *personale* solius sacerdotis, solum ratione infirmitatis. Si sufficiat indultum celebrandi domi, honesto atque decenti loco, non in cubiculo, tunc ne petatur altare portable; et requiratur testimonium medici, ex officio, si opus sit, deputandi.

Preces commendentur ab Episcopo vel successore.

Locus sit congruus, i. e. securus et amplus, absque periculo profanationis aut effusionis Sanguinis, et *decens*.

Indultum altaris portatilis non permittit missam *in cubiculo*. Haec prohibitio non extenditur ad magna dormitoria hospitalium ubi multi infirmi simul degunt. In his enim permitti solet celebratio in altari portatili; imo, quandoque verum oratorium semipublicum erigitur (Coronata, *De Sacram.* 1,258).

Quando permittitur missa *man*, rescriptum clausulas apponit: ut mare sit tranquillum, ut nullum sit periculum effusionis Sanguinis, ut alter sacerdos, si adsit, rite celebranti assistat; et si in navi non habeatur capella propria aut altare fixum, locus nihil indecorum habeat, quale habere solent cellulae privatae viatorum (CPF 1 mar. 1902 Coi. n.2130).

Per hoc tamen, iuxta aliquos, non prohibetur *absolute* missa in

his cellulis, sed solum ubi quid indecorum habeant; licebit vero, si ita ornentur ut omnis irreverentia vitetur.

Mensa supra quam ara collocetur ne sit immunda neve usibus profanis destinata; sit sufficienter ampla.

Si sacerdoti infirmo detur indultum celebrandi domi, non improbatur *armarium* clausum continens altare, quod pro missa collocetur in loco decenti.

Ara reverenter teneatur, portetur et custodiatur, in capsula munda collocari expedit.

Privilegium est solum *pro persona privilegiata*, nisi aliud constet ex induito. Praecepto missae audiendae in altari portatili satisfaciunt tantum indultarii, nisi sub dio celebretur (c.1249).

Si in navi constituatur: 1) In capella locum fixum habente, haec uti publica pro navigantibus habenda est et omnes possunt ibi praeceptum implere (d.4069). 2) In loco publico navis, quo omnes conveniunt censetur moraliter sub *dio* missa celebrata, proinde omnibus valet ad praeceptum. 3) In cellula privata, communiter idem negatur, et negandum censeo (Vermeersch, *Epit.* 11,563)x.

Quando *per modum actus* permittitur ab Ordinario, per missam in eo celebratam praeceptum adimplent illi in quorum commodum conceditur; utrum etiam ceteri, disputatur. Responderem *negative*. Nam id negatur quando indultum a S. Sede conceditur (n.7). Sed si quis aliter opinetur, non improbabo; quia CI 20 mart. 1952, sine distinctione declaravit: legi de audiendo sacro satisfacit qui missae adstiterit in loco de quo in c.822 §4'.

228. Potestas Ordinariorum. Loci Ordinarius, et si agatur de domo religionis exemptae, superior maior, concedere possunt licentiam celebrandi extra Ecclesiam et oratorium, super petram sacram et decenti loco, numquam autem in cubiculo, iusta tantum ac rationabili de causa, in aliquo casu extraordinario et per modum actus (c.822 § 4).

Haec Ordinariorum potestas interpretanda est *restrictive*³. Ut potestas ordinaria, deberet esse *latae interpretationis* (c.200), sed ob iustas rationes, scilicet, quia in Italia praesertim abusus erat, vult S. Sedes ut intelligatur *stricte*. Hoc tamen significat non esse ampliandam extensionem facultatis ultra id quod sensus verborum obvius permittit, sed neque huic sensui vis inferenda est, ut nimis restringatur.

Locus debet esse *decens*, non praecise elegans et decora-

¹ Iompert, apud *Periodica de re mdf.*. (1930) p-124.

² AAS 44.497; Lcnos apud *Sal T.* (1952) p.738-41.

³ CIC 16 oct. 1919: AAS 11,478.

tus, sufficit pauper, dummodo mundus et non destinatus usibus minus dignis, ut esset theatrum, aula ludorum prohibitorum, taberna, etc.

Non *cubiculum* seu habitaculum ubi actu est lectum ad dormiendum. Potest permitti missa ubi antea fuit lectum, et ubi dentio constituetur, absoluto induito; etiam in loco contiguo, qui a decumbente videri possit.

Iusta et rationabilis causa in casu erit *gravis*, sed rei proportionata. In dubio de sufficientia causae licite conceditur licentia (c.84 § 2); et non obstante interpretatione Commissionis.

Exempla causae itislac: a) Administratio viatici, quod aliunde non potest facile afferri, ob distantiam, resistentiam familiae, etc. b) Solatium senis vel infirmi valde pii, qui iam a multo tempore non potuit missam audire, c) Mors personae illustris, cuius familia vult ut dicantur missae defunctorum in camera mortuoria. d) Adimpletio praecepti pro aliqua familia, quae aliter missam audire non potest, quamvis tunc praeceptum cessat.

Casus extraordinarius est qui passim non occurrit.

Per modum actus, opponitur licentiae habituali seu permanenti; illa comprehendit tempus transiens determinatum, v. gr., morbi aut alius necessitatis transitoriae («*J tempus, pro aliquo casu particulari*»).

Gasparri, *De Euch.* 1,225 ait: S. Ligorius, Suarez, etc., intelligunt dispensationem *ad modum actus* illam quae ab Episcopo conceditur ad casum particularem gravem, et non pro una tantum aut duabus vicibus, sed quamdiu casus duret. Eodem sensu clausulam intelligunt recentiores etiam post declarationem Commissionis. Sic Mostaza illam commentais⁴. Vermeersch, 11,554: Locutio *in casibus singularibus* (aequivalens *per modum actus*), significat *durante causa*. Cappello, 709: Licentiam *per modum actus* potest generatim concedi *ad 8 vel 10 circiter dies*, sed ita ut, durante causa, pluries renovari queat. Si tamen praevideatur multum duratura, licentia celebrandi concedatur ab Episcopo, et interim ad S. Sedem recurratur.

Quae norma rationabilis et tuta videtur.

Hinc interpretatio illa restrictiva Commissionis non adeo refertur ad clausulam *per modum actus*, quam *ad causam iustam*. Id confirmatur ex occasione illius declarationis, quae fuit excessus in Italia existens celebrandi domi, praesente cadavere. Tollatur excessus, et Ordinarius utatur facultate

⁴ Apud RtCATILLO, *Interpretat. et lurLspr. C. I. C.* n.395.

permittendi celebrationem in altari portatili, *insta et rationabili de causa*.

229. Missae domi praesente cadavere (en capilla ardiente). — Pluribus Episcopis hispanis C. Sacram. 30 apr. 1926 respondit: 1.º Ordinarius eas permittere valet solum in casu extraordinario, *insta et rationabili de causa*, et modo cadaver decenter exponatur, et in loco nihil sit a sanctitate missae alienum. 2.º Casus erit extraordinarius, simulqtte causa iusta, in obitu Ordinarii loci aut personae e principe familia aut aliter insignis ob merita in Ecclesiam vd Rempublicam vel ob largitiones in pauperes et egenos; itemque personae huiusmodi induito apostolico iam munitae, modo det. lac exsequiae in ecclesia fiant. 3.º Non plures quam tres missas permittere potest (AAS 18,388).

230 Missa sub dio (de campana). C. Sacr. 26 iul. 1924; ad plures Ordinarios Italiae. Causa sufficiens non est augere sollemnitate festi profani aut mere politici; multoque minus, si haec aliquid contineat superstitiosum, aut periculosum fidei vel sensui religioso. In his casibus Ordinarius petentibus dicat se non posse licentiam concedere. Quod si illi insistant speciales rationes loci, temporis aut personarum allegantes, Ordinarius petitionem ad S. Cong. transmittat (AAS 16,370).

Notentur occasio et circumstantiae huius responsi, ne nimio rigore in Hispania applicetur.

Nuntii, et Delegati /Kpostolici eandem potestatem habent atque Ordinarii. Possunt praeterea missam navigantibus in mari vel flumine permittere, modo locus sit decens, et periculum effusionis Sanguinis absit.

In casu necessitatis, si ad Ordinarium recurri non potest, licet ex cpiencia ubique, etiam sub dio, celebrare, in loco decenti; v. gr., si ecclesia corruit, et est dies de praecepto, vel si secus Viaticum ministrari nequit, etc. (S. Ai.f., 356.359),

§ 5. *Altare*

Summarium: 1. Notio et divisio.—2. Structura.—3. Consecratio.—I. Exsecratio.—5. Titulus—6. Usus.—7. Utensilia.

231. *Altare*. Etymologice, *alta ara*, *altare stricte* est mensa seu tabula lapidea, super qua missae sacrificium offertur; *late* ipsa tabula cum basi super qua collocatur.

Divisio (c.1 197).—*Ex structura*, liturgicc *immobile* seu *fixum* est mensa superior cum stipitibus seu sustentaculis per modum unius cum ea consecratis.

Haec immobilitas non est absoluta, respectu pavimenti, sed relate ad stipites; potest ergo mensa cum stipitibus alio transferri, nequit autem mensa a stipitibus separari, quin consecratio amittatur.

Mobile seu *portabile*, petra ut plurimum parva, quadrata vel rectangularis, quae sola consecratur, quaeque dicitur *ara* vel *petra sacra*; vel eadem cum stipite cum ipsa non consecrato (§ 1).

Ex excellentia : *Papale*, in quo solus Papa potest celebrare. *Privilegiatum*, in quo sacerdos indulgentiam plenariam lucratur pro defuncto cui missam applicat (c.916-918). *Maius*, seu principale, et *minora* seu secundaria.

In ecclesia consecrata saltem unum altare, praesertim maius, sit fixum, in aliis omnia possunt esse mobilia (§ 2).

Historia Altare, in quo Christus sacrificium instituit, fuit mensa communis. Primis sacculis, in catacumbis praesertim, apparent altaria lapidea, rectangularia quadrata vel triangularia. *Materia* primum fuit lignea, dein lapidea, quandoque metallica. S. VI praescribi incipiunt lapidea. *Consecratio* altarium primum videtur fuisse unum quid cum ecclesiae consecratione, s. VI praescribitur distincta. Usus condendi *reliquias* in altari oritur ex catacumbis, ubi altaria supra svpulchra martyrum erigebantur; lex s. VII vel VIII apparet (Wkrnz-Vidal, 390).

232. *Structura* (c.U98). *Materia* fixi vel mobilis. Sint: *a)* ex lapide naturali; *b)* unico; *c)* integro, i. e. non fracto; *d)* non friabili, i. e. qui non dissolvatur (no *ddeniable*); non ergo sit ex gypso (yeso), pumice (pômez), aut simili; sed ex marmore, silice, petra calcarca, etc.

Sepulchrum in utroque sit, seu locus lapide clausus continens Sanctorum reliquias, idque ut valide consecratur (c.1200 § 2,2.). *Reliquiae* sint duorum saltem, una saltem sit Martyris, caque ad valorem sufficit (d.4180). Reponi possunt vel in media tabula lapidea, vel in parte anteriori vel posteriori, vel superiori stipitis. *Operculum* ex lapide unico et naturali, caemento firmatum, ad hoc iuxta Pontificale praeparato. Non sufficit ut subtus altare sit corpus alicuius Sancti (d.33.30).

233. *Altare immobile* (§ 2). *a)* Tabula seu mensa lapidea ad integrum extendatur; *b)* apte cum stipite cohaereat; *c)* stipes sit lapideus, aut saltem latera seu columellae quibus sustentatur.

Sufficit mera superpositio mensae ad stipitem, ita ut illa hunc tangat; expedit ut per caementum cohaereat (Coronata, *De locis* 102). Basis potest esse ex muro lateritio, dummodo columellae quibus mensa insidet sint ex lapide; basis metallica admittitur, dummodo partes ipsae superiores lapideae sint; plena vel vacua esse potest (d.3282-3120).

Altare mobile (§ 3). Petra sit tam ampla ut saltem hostiam et maiorem calicis partem capiat.

234. Consecratio altaris (c.1199) requiritur, ut super illud missa celebretur: immobile debet esse consecratum totum; mobile quoad aram, iuxta liturgiam.

Grave peccatum foret celebrare super non consecratum aut super exsecratum aut interdictum (c.2272 § 1). In gravi necessitate id licitum censemus (Cappello, 715). In superiori bello hispano hoc permissum fuit sacerdotibus apud communistas degentibus.

Minister, quoad aras, est quivis Episcopus, et presbyteri qui privilegio gaudeant eas consecrandi, ut sacerdotes S. I. pro regionibus ubi Episcopus haberi nequit. Aras consecrare possunt: Cardinales (c.239 § 1 n.20); Episcopi (c.1199 § 2); Vicarii et Praefecti Apostolici, intra suum territorium et durante munere (c.294 § 2); Abbates et Praelati nullius (c.323 § 2). *Quoad altare immobile*, Episcopus ad quem consecratio ecclesiae spectet; Cardinalis potest consecrare ecclesiam et altaria sui tituli (c.1155).

235. Exsecratio (c.1200), seu amissio consecrationis, in utroque altari fit: 1.º Si frangatur enormiter, sive ratione quantitatis fractionis, sive ratione loci unctionis.

Enormis censetur fractio ratione *quantitatis*, si nullum fragmentum continere possit hostiam et maiorem calicis partem; si mensa divisa est per medium vel quasi per medium. Enormis ratione *loci unctionis*, iuxta Gasparri, n.340, si in parvo fragmento reperitur aliqua crux. Hoc nimis rigidum videtur, nam non omnium 5 crucium unctiones ad valorem consecrationis requiri videntur (d.3771). Enormis ex hoc capite videtur tantum, si magna pars locorum consecratorum frangatur, quae cera operiuntur (Coronata, 114).

2.º Si amoveantur reliquiae. Non tamen, ut videtur, si id fiat momentanee ab Episcopo vel eius delegato, ad eas inspiciendas.

3.º Si frangatur aut removeatur operculum, nisi id fiat ab Episcopo vel delegato ad illud firmandum vel reparandum, vel ad visitandas reliquias. Levis fractio operculi non inducit exsecrationem, et quilibet sacerdos potest rimulas caementis firmare.

Exsecratur altare immobile, si tabula a stipite etiam per breve momentum separetur; quo in casu Ordinarius permittere potest ut a presbytero iterum consecratur ritu breviori, qui in *Rituali* reperitur, t.9 c.9; 19.

Non exsecratur, si totum, i. c., tabula cum basi, alio transferatur; neque, ut videtur, si tabula a duobus tantum columellis separa-

tur, nam non omnium juncturarum consecratio ad valorem requiritur.

Exsecratio ecclesiae non secumfert exsecrationem altarium nec viceversa.

Exsecratum ad usus profanos potest adhiberi.

236. Titulus (c.1201). Saltem immobile titulum habeat.

Eligitur in ecclesiae vel altaris consecratione, secus postea; ab Episcopo vel patrono, vel aliis de Episcopi assensu.

Quis, sicut de titulo ecclesiae statutum est (n.214). Titulus primarius altaris maioris sit idem atque ecclesiae. Mutari potest de Ordinarii licentia titulus altaris mobilis, non immobilis. Beati nequeunt esse titulares, ne in ecclesiis quidem ubi eorum officium et missa concessa sunt.

Plura altaria eiusdem tituli in eadem ecclesia vetantur; non sunt eiusdem tituli diversae advocationis B. Virg. Mariae (d.3791).

Imago titularis supra altari non praescribitur, sed si qua imago ponatur, illa nequit omitti, et quidem in loco errinentiori (d.2752).

237. Usus (c.1202). Altare divinis officiis, praesertim missae, sit reservatum, excluso quovis usu profano. Subtus altare nullum sit cadaver, cadavera quae prope altare sunt, distent ab eo saltem uno metro, secus missam ibi celebrari non licet, donec cadaver removeatur (§ 1).

Subtus altare intelligit Coronata, n.93, *sub mensa*; sed intelligendum est sub pavimento quo stat altare; sic plura antiqua decreta C. Rit. (d.2479); *sub altari et sub eius predella (grada)*. Etsi cadavera plus metro profundiora sint. Non tamen si in crypta sint condita (d.4100), quia tunc censentur quasi in loco distincto. Non prohibentur etiam subtus mensam corpora sanctorum.

Distantia unitis metri moraliter intelligenda est; defectus paucorum centimetrorum non obstat; nam C. Rit., d.3944, postquam dixit distantiam trium cubitorum, addit: qui *frre* metro aequivalent. Desumenda est non *ab ara*. sed *a mensa*'. Cadavera infra hanc distantiam condita removenda sunt; sed si commode fieri potest, ait C. Rit. d.3339, ideo *epikcia* non excluditur.*

238. Altare a'ius ritus.—Deficiente altari proprii ritus, licet ritu proprio celebrare in altari consecrato alius ritus catholici, non autem super graecorum *ontimensiis* (c.823 § 2). Haec sunt pannus consecratus, instar corporalium, in

¹ 25 ocL. 1942. apud. II *Monitore* (1943) p.199.

⁵ Recatillo. *Casos* 111,51.

cuius angulis assutae sunt reliquiae. In quavis mensa extensus graecis pro altari seu ara est.

eliitimciisia, vi decreti C. Rit. 12 mar. 1947, nunc permittuntur a CPF, per rescriptum missionaries latinis; iis tantum in casibus, in quibus aut nulla ecclesia vel oratorium sive publicum sive privatum exstet et valde incommodum sit lapideum altare secum in itinere transferre, aut in promptu habere.

S'it ex lino vel cannabe, ct ab Episcopo benedicta.

Formulam benedictionis, sicut Decretum ct rescriptum vide apud *Ephemerides Iuris Canonici* 1947 pp.250-252.

239. Altare papale. Tñ altaribus papalibus nemo celebret sine apostolico induito 3). 1 laec vocantur etiam altaria *confessionis*. Unum exsistit in singulis basilicis maioribus romanis. Papae reservantur. Indultum, ut ibi alius celebret, conceditur per Breve quod columnae basilicae affigitur die celebrationis.

240. Utensilia altaris. In Missali, *Ritbr. gen.* tit.20, memorantur: mappae, pallium, crux, candelabra cum candelis, tabella secretarum, cussinum supponendum missali, campanula, ampullae vitreae vini ct aquae, pelvicula ct manustergium mundum.

Mappae seu *tobaleae* sint tres, mundaе ct benedictae; superior saltem oblonga, quae ex utroque latere terram pertingat, nisi iusta causa excuset (<14029). Loco aliarum duarum potest esse una duplicata.

Sint ex lino vel cannabe, nisi S. Sedes aliam materiam permittat ((13995). Possunt habere opus phrigium (*cncajcs*) (d.3191).

Celebrare, extra casum necessitatis, sine ulla mappa, grave est; cum duabus vel una, aut cum non benedictis, leve, aut nullum.

Pallium seu *aulipcudium* est pannus pendens ad partem anteriorem altaris. Sit quoad fieri possit. c̄ loris diei; post expositum SS, Sacramentum, album (d.1615). In altari SS. Sacramenti, si ibi cantetur missa de Rcqt̄re, s;t violaceum (<1.3562). Cuiusvis materiae.

In Hispania non solet adhiberi.

Crux, cum Crucifixo. Sit magna, candelabris supereminens, ut a sacerdote et fidelibus videri facile possit³. Nequit poni in throno destinato expositioni SS. Sacramenti (d.3576). In missa coram SS. Sacramento exposito, poni vel omitti potest iuxta consuetudinem (d.2365). Non requiritur, si sit super altare magna statua vel pictura Crucifixi (d.1270); nisi haec sit in summitate altaris, ita ut, a celebrante videri vix possit. Potest esse imago picta, sculpta, etc. * Tempore Passionis legitur (d.1275).

³ *Ceeretn. Ep'rc.* 1.1 c.12 n.21.

⁴ Mλχυ, Dc 126,2.°

Requiritur sub levi⁵. Non requirit benedictionem, quae privatim dari potest a quovis sacerdote; solemniter ab Ordinario vel eius delegato (c.1279 § 4).

241. Candelabra cum candelis super altare, cuiusvis materiae ac formae. In maiori, et ubi asservatur SS. Sacramentum. sint sex.

In missis stricte privatis duae tantum candelae accendantur (d.1 131). Quando celebrat Episcopus vel Cardinalis possunt esse plures. Item in non stricte privata, v. gr., paroeciali vel communitatis, diebus solemnibus... (d.3065). In solemnibus, i. e. cum diacono et subdiacono, sint sex °. In cantatis sine ministris, saltem quatuor (d.3377).

Quando Episcopus, qui sit Ordinarius loci, non Vicarius Generalis, celebrat pontificalem, adhibetur septimum candelabrum, excepta missa defunctorum (d.235.236).

Candelae sint ex cera apum (d.4257); ob difficultatem eam acquirendi puram, potest esse commixta cum alia materia.

C. Rit. noluit normam generalem praescribere de quantitate cerae apum (piam habere debent candelae liturgicae; id relinquens potius Episcopis determinandum in singulis dioecesibus. "*Mens* eiusdem est; Ut Episcopi curent />ro *viribus* ut cereus paschalis, cereus in aqua baptismati immergendus, et duae candelae in missis accendendae. sint ex cera apum, saltem in maxima parte; aliarum vero candelarum, quae supra altaribus ponendae sunt materia in maiori vel notabili quantitate ex eadem cera sit oportet. Qua in re parochi alique rectores ecclesiarum et oratoriorum tuto stare poterunt normis a respectais Ordinariis traditis; nec privati sacerdotes missam celebraturi de qualitate candelarum anxie inquirere tenentur" (d.4147.)

Afu.rinin pars a quibusdam auctoribus censetur, 70 % ; ab aliis, 60 %, *notabilis*, 30 %¹. Haec, ut dixi, a S. Congregatione non imponuntur.

C. Rit. 13 mart. †942 Ordinariis facultatem dedit mittendi ut loco cerae apum, ubi haec acquiri nequeat vel non nisi magno pretio, in functionibus liturgicis adhiberi possit alia materia, et ultimo loco lux electrica, durantibus circumstantiis belli.

18 aug. 1949 illud indultum sic restrinxit Pro missa lecta duae candelae cereae adhibeantur; pro solemnii seu cantata quatuor saltem; quatuor pro expositione solemnii Ssmi.,

¹ XIV. De *racror.* 5fux. *tacr.f.* 1.3 c.13 n.1.
« jfûjn/r p.2. n.4 ».
^T Vitobla. *Los cerat Itura.*
['] AAS 34.112; Rfgatillo. *Sal T.* (1042I p 420

suppleto maiori numero requisito aliis luminibus (AAS 41, 470).

Vetita est illuminatio electrica simul cum candelis ex cera super altari (d.4206.4210) ; at in dies videmus praxim mitiorem.

Toleratur usus cereorum fictorum in quibus machina quadam cereus introducitur (d.3448).

Missale, *Rubr. gcn.* t.20 n.1 praescribit cereum ad elevationem Sacramenti accendendum. S. A l p i o n s . 394, probabile putat, hunc non esse obligatorium, quia hodie communiter non adhibetur; C. Rit. declaravit consuetudinem illum non adhibendi servari posse (d.4029).

Grave est celebrare sine ullo lumine; id tamen gravi de causa licet; v. gr., ad Viaticum ministrandum; ne fideles missa carcant dic de praecepto (La C r o i x , 392). Cum una candela leve vel, iuxta aliquos, nullum peccatum^v. Item cum candelis quae non sint ex cera apum.

Si candelae exstinguantur post consecrationem, sistat parumper sacerdos, donec accendantur; si accendi nequeant, nisi post longum tempus, v. gr., quadrantem, pergat (S. A l f . , 394). Idem aiunt plures, si exstinguantur ante consecrationem, post offertorium⁷. Si ante offertorium, disputatur; probabiliter licet pergere, remoto scandalo (C a p p e l l o , 728).

242. Tabella secretarum (*sacra*).—Ist quae poni debet ad crucis pedem. Ante s. XVI non adhibebatur¹⁰; recentius inducta est labella ultimi evangelii; tandem ratione symetriae alia ad cornu epistolae.

Post missas expedit ut ab altari amoveantur, vel saltem ne sint erectae. In expositione SS. Sacramenti amoveri debent, nisi pro missa (d.1864 3130).

Usus tabellae secretarum sub levi praescribitur; aliarum non est praescriptus.

Missale. Vid. n.191.

Cussintis ad sustentandum missale ex quavis materia fieri potest.

Campanula pulsari debet ad *Sanctus* et utramque elevationem 12. C. Rit. d.4377 commendat ut breviter pulsetur paulo ante consecrationem hostiae, ad excitandam fidelium attentionem. Alicubi ex consuetudine pulsatur ad *Domine, non sum dignus*, imo ad *Pater noster* et *Agnus*, et alias. Hi usus tolerari possunt, nam respondent fini quem sibi proposuit C. Rit., cum pulsationem commendavit ante elevationem, scilicet, attentionem excitare ad partes missae principales;

* Suarez, d 83 a.3 s.6 n.5

¹⁰ La C r o i x . 393; L u g o . <120 n 77.

ⁿ Bened. XIV, *Dc sacrif.* mû. 1.1 c.3 n.6.

» *Missale, Riis* VI1.8; V111.6.

ideo eam commendarem ad *Domine, non sum dignus* ante communionem sacerdotis et fidelium.

At frequens pulsatio dissuadenda est, si fidelibus molestiam aut turbationem gigneret, v. gr., si plures simul in eodem loco celebrent

Pulsatio omittenda est: o) durantibus officiis divinis, in altaribus quae sunt ante chorum; b) in privatis missis, durante processione vel rogatione per ecclesiam; c) durante expositione SS. Sacramenti et Quadragesima Horarum in missis quae celebrantur in alio altari (d.3814.3157).

Ampullae vitreae memorantur in Missali, ex consuetudine tolerantur aureae vel argenteae (d.3149). Si metallicae sint, indicetur per litteras A, et V. aut alio modo utra aqua, utra vinum contineat. Pes sit sat amplius, ut stare possint; collum sat apertum ut valeant mundari; operculo muniantur, aut pannulo.

Ad altare deferuntur super *psalterium*; prope quam ponitur *manuslervium album*, ad manus sacerdotis abstergendas.

Cochlear parvum, quo aqua mittatur in calicem, adhiberi potest.

Flores, reliquiae et imagines Sanctorum poni possunt H. Flores praesertim naturales.

Flores et reliquiae arceri debent per Quadragesimam, excepta Dominica IV; expedit ut arceantur per Adventum, excepta Dominica III. Sed occasione primae communionis, vel ob devotionem erga S. Iosephi ac B. V. Mariam, possunt in Quadragesima altaria floribus ornari (d.3448).

Aliae res, quae ad missam vel ornatum altaris non pertinent, ne ponantur super altare (*Missale* I. c.)

CAPUT VI

De missarum eleemosynis seu stipendiis

Summarium: 1. Notio, hystoria, licitudo 2. Classes abusus.—3. Numerus missarum, taxa.—I. Circumstantiae celebrationis.—S. Transmissio missarum.—6. Collecturiae.—7. Cautelae.—8. Missae gregorianae.—9. Fundatae.

Mostafa, *Las misas manuales* u. frinjo (c). (Bilbao 1912); Llerres, *Las misas manuales* ed. 4. (Madrid 1924).

§ 1. *Licitudo*

243. Stipendium romanis erat *aes militare*, seu quo milites sustentabantur; *tributum stipendii*, quod solvere debebant qui ad bellum non ibant.

Stipendium est pecunia vel res pretio aestimabilis data

11 *Epheirterides Iturg.* (1918) p.75.

u *Caerconmcle* LI c.12 n.12.

sacerdoti sub onere ut hic fructum specialem missae ad dantis intentionem applicet. Hinc legitime acceptatum naturam induit contractus *do ut facias* (c.1544 § 2).

Aliquibus placet nomen *eleemosyna*, quia conformius traditioni, et quia declarat puram et gratuitam intentionem qua sacerdos missam applicare debet: alii praeferunt *stipendium*, quia a S. Paulo adhibetur (1 Cor 9,7).

Historia Usus dandi stipendium incepit saltem saeculo VIII. Praxis s. XI fuit divulgata. Eam impugnarunt: *IHicleff* s. XIII, quia: o) missa uni applicata non plus ei prodest quam omnibus applicata; b) stipendia sunt simoniaca. Utraque proposito 19.25 a Cone. Constantiensi damnata est¹. Proles'antes ideo in Ecclesiam Romanam vehementissime invehuntur Falsa Synodus Pistoriensis (1786): o) Non est sacerdotis, sed solus Dei, fructum applicare cui vult. b) Mos recipiendi stipendium est ^{ἐπι} a Pm VI Const. *Ituetoron fidei* damnatae, 28 aug. 1794. Disciplinam statuerunt praesertim Tridentinum ses.22: In no: XII Consi ~~2~~ 2 dec. 1697; Pius X, Decret. *U/ debita*. II maii 1904: AAS 36,672, Codex.

244. Licitudo. Secundum probatum Ecclesiae morem atque institutum sacerdoti cuilibet missam celebranti et applicanti licet stipendium recipere (c.824 § 1).

Licet. Sacramenta sunt spiritualia, quia gratiam causant; hinc accipere pro eis stipendium *ut pretium* est simonia. Sed quia ministranda sunt *ab homin.e*, licet stipendium ad eius sustentationem recipere (S. Th., 2-2 q.100 a.2).

Quod s'C declarat Luco: Pictor vovet gratuito pingere in obsequium Ecclesiae; contra votum non aget et pictura gratuita erit si ab Ecclesia petat sumptus necessarios ad telam, colores, etc., imo et victum et potum S:c sacerdos non violat praeceptum Christi: *gratis accepistis gratis date* (Mt 10 8), si recipiat ab iis anibus servit necessaria ad ministerium, ut panem, vinum, ceram. Sed ad sacrificium in primis est necessarius ipse sacerdos, qui sustentatione eget. Ergo quamvis hanc a petente missam rec'niant, adhuc vere d'eitur gratis offerre pro eo sacrificium; et cum illam petit, ex iustitia ei debetur, non ut pretium sed ut elementum necessarium ad sacrificium petendum².

Hinc non est simonia *iuris divini*; neque *ecclesiastici* (c.727 § 2), nam ab Ecclesia permittitur stipendium.

Licet, si recipiatur *iuxta receptum Ecclesiae morem et institutum*, i. c. sine simonia et specie avaritiae et illiberalis exactionis et quaestus.

Licet *cuilibet missam celebranti et applicandi fructum specialem*, etiamsi sacerdos dives sit; nam titulus sustentationis

¹ Mansi 27,633.

* *Dr Euch* disp.21 n.14; *Rec.a t i l l o*, apud *Sa! T.* (1946) p.572

in omnibus existit. Imo et *exigi potest*, nam adest contractus *do ut facias*.

Concelebrantes possunt singuli stipendium recipere, quia tot sunt sacrificia. Recipere solent orientales, latinis non est prohibitum H M

245. Limitationes. I. *Stipendium unicum singulis diebus*. Si sacerdos pluries in die celebrat, et unam missam ex titulo iustitiae applicat, pro altera stipendium recipere nequit (c.824 § 2). Ut avaritia vitetur.

Ex iustitia applicatur, quando propter applicationem retributio recipitur, ut in missa stipendii manualis, beneficii, foundationis, pro populo. Hinc binans potest secundam applicare: a) ad intentionem alius sine stipendio; b) ut aliis obligationibus satisfaciatur non ex motivo retributionis ortis, sed ex caritate, obedientia, gratitudine, fidelitate, conventionem, ut socius confraternitatis suffragiorum pro confratribus defunctis, iuxta statuta; religiosus ex regula*.

Exceptiones'. 1? In Nativitate Domini licet triplex stipendium, nisi una missa applicanda sit pro populo, tunc duplex (c.824 §2).

2." In Commemoratione Defunctorum, in veteri regno Aragoniae licent regularibus tria, saecularibus duo.

Obligatio restituendi stipendii pro missa binata indebite recepti non constat: iuxta graves auctores urget, quia non est titulus illud retinendi (Noi.d.in, 111,209); iuxta alios non minus graves, non; quia, applicata missa, iustitia non fuit laesa (Gennari, *Quest. teol. ntor.* 512).

Missae binationis in favorem causae piae. S. Sedes facile concedit Ordinariis indultum permittendi ut missa binationis applicetur cum stipendio pro causa pia, quamvis altera pro populo aut cum stipendio applicetur. Ordinarius tale indultum habens non solum potest: *permittere*, sed etiam *praecipere* suis subditis ut missa binationis cum stipendio applicetur. Secus, inutile fere evaderet indultum pontificium.

Haec missa potest esse sive prima sive secunda. At expedit ut binanti relinquantur aliquae missae liberae intentionis.

Religiosis *exemptis* binantibus nequit Ordinarius loci hoc. onus imponere. Nam ratio permittendi binationem non est stipendium, sed populi necessitas: si secunda missa est necessaria, *debet* Ordinarius eam permittere, si non est necessaria, eam permittere *nequit* (c.805 § 2) Ergo obligatio applicandi unam pro stipendio in favorem causae piae est onus superadditum binationi, quod exemptis imponi nequit cum regularium exemptio sit latae interpretationis (c.615).

* IlrsED. XIV, *De tacrif. mis* 13 c.11.

« CC 14 sept 187«. § mart. 1887 ASS 11,283; 20,38-40

Neque videtur posse imponi *non exemplis*, qui etiam quamdam exemptionem habent; scilicet, Episcopus nequit se ingerere in regimen eorum internum, exceptis casibus iure expressis (c.618 § 2 n.2). Iam vero, intentio missarum videtur ad regimen internum pertinere; de ea potest disponere superior.

Religiosis *turis dioccesani* videtur posse quia hi jurisdictioni Ordinarii loci *plene* subiiciuntur (c.492 § 2).

Stipendium tradendum causae piae erit *totum* illud quod binans accepit pro missa illa, etsi taxam dioecesanam excedat; nisi constet excessus datus fuisse intuitu personae binantis, v. gr. ob amicitiam; aut ex titulo extrinseco celebrationi, v. gr., propter distantiam, horam intempestam, cantum, etc.; vel quia missa est exsequialis vel nuptialis (CC 10 nov. 1917; 10 ian. 1920: AAS 10,368; 12,70).

In missis fundatis, si stipendium sit definitum, nequit Ordinarius permittere ut tradatur *diocccsanum* tantum; at potest relinquere binanti aliquid ob titulum extrinsecum. Si stipendium non est definitum, capellanus binans sat est ut tradat *diocccsanum* (CC 8 mai 1920).

Idem dic de missis quae ex induito apostolico applicantur pro stipendio, in locum missae pro populo.

216. I. *Retributio ex titulo extrinseco*. Ille est motivum de se celebrationi extraneum et onerosum, ut cantus, hora intempesta, locus dissitus, missae gregorianae, novenarii, etc. Ex titulo extrinseco licet pro altera missa retributio etsi una pro stipendio applicetur. Quantitas talis retributionis pendet ex titulis, relinquitur prudentiae celebrantis, nisi ab Ordinario loci sit taxata. Licet etiam in tribus missis Commemorationis defunctorum °. Possunt exigi semper sumptus ad binandum facti, ut currus, etc.

247. II. *Applicatio anticipata*. Non licet missam applicare ad intentionem illius qui applicationem, oblata eleemosyna, petiturus est, sed nondum petiit; et eleemosynam postea datam retinere pro missa antea applicata.

Damnata fuit a Clemente VIII et Paulo V, ob incommoda plurima. Sic potest esse applicatio invalida, v. gr., si quis missam petiturus est pro recenter mortuo, qui vivebat tempore applicationis. Fructus sacrificii nequit in futurum suspendi. Si autem quis v. gr. missam petiturus est pro defuncto, qui iam mortuus erat tempore applicationis, fructus non suspenditur et applicatio valet. Tunc stipendium postea receptum illicite, sed non iniuste retineretur.

Tamen, doctores admittunt applicationem anticipatam, quando praesumitur petitio futura, cum quadam certitudine morali; et fructus missae iam ex nunc percipi potest. V. gr., si quis scit aut securo praesumit talem personam missas petere velle, et non petiisse ex oblivione, impedimento, aut quia occasionem mittendi petitionem non

* CC 10 nov. 1920: AAS 12,536.

• CIC 20 mii 1923: AAS 16,116.

° Richter, *Cone. Trid.* ses.22; *De observandis... Declaratione* n.68.

habuit. Si scit talem mortuum esse et heredes pro eo missas peti-
turos.

Applicatio anticipata non est, nec prohibetur, si missae petitae iam sint a donatore sed nondum distributae ab eo qui eas distribuere debet, v. gr., a Coliceturia; et celebrans scit aliquas sibi esse commendandas, quia collector promisit se singulis mensibus certum numerum ad cum missurum. Antequam recipiantur applicari possunt, quia applicatio erit anticipata respectu distributionis, non respectu petitionis.

Obligatio restituendi, quando cxs' stat, erit *itstliliae*, si applicatio anticipata fuit nulla; *obedientiae* legi, si fuit valida.

248. III. Missa alio titulo débita.—Pro hac stipendium recipere non licet (c.825 n.2). Damnata ab Alex. VII est prop.10 affirmans: non est contra iustitiam neque contra fidelitatem duobus eadem missa satisfacere (Denzinger, 1110).

Idque prohibetur, etiamsi missa non sit debita ex iustitia, sed ex obedientia, fidelitate, etc. Prohibitio tamen ad primam intentionem se refert, ita ut prohibeatur duplex applicatio primae intentionis, una pro stipendio et altera pro alio titulo; non prohibetur quod prima intentione pro stipendio, secunda pro alio titulo applicetur.

Secunda intentio intelligitur applicatio *conditionata* pro alio distincto ab eo cui prima intentione applicatur, i. e. ut missa huic prosit, si primo non prodest, et in quantum primae non noceat. Hinc non licet stipendium pro secunda intentione recipere, cuius valor incertus est.

249. IV. Duplex stipendium pro eiusdem missae applicatione non licet (c.825 n.3), v. gr.. unum pro fructu satisfactorio, alterum pro impetratorio.

Abusus hic natus est ex doctrina de infinito valore missae. Tantum prodest multis aiebant, quantum uni; et sic, acceptis stipendiis ex pluribus, aut pluribus stipendiis ex eodem, unicam missam applicabant. Error damnatus est ab Alexandro VII hanc propositionem proscribente: Non est contra iustitiam accipere stipendia pro pluribus sacrificis et applicare unum (Denz., 1108).

Hic prohibentur missae a S. Alpionso, n316, dictae *bifaciae*, aut *trifacidae*, in quibus bis vel ter tota missa, excepto canone, repetebatur; et tot stipendia, quot repetitiones, recipiebantur. Item illae in quibus tot hostiae consecrabantur quot stipendia recepta erant. Tandem prohibetur stipendium pro applicatione fructus specialissimi (SO 24 sept. 1665 n.8).

250. V. Unum stipendium pro applicatione et alterum pro celebratione prohibetur (c.825 n.4).

Abusus ortum habuit ex doctrina iuxta quam labor intrinsecus

celebrationis et tempus sunt pretio aestimabilia, hinc de se solis jam stipendium distinctum ab stipendio applicationis merentur.

Canon tamen id permittit, si certo constet unum dari pro sola celebratione sine applicatione. Quod saepe accidit in foundationibus missarum quae potius fiunt in favorem populi aut communis, ne missa carcant, quam in bonum fundatoris. V. gr., si fundator statuatur ut missa in festis de praecepto tali hora celebretur. Extra hunc casum donator stipendii praesumitur utrumque petiisse.

Classes stipendiorum et abusus

251. Classes stipendiorum. a)' *Manualia*; b) *instar manualium* seu quasi manualia; e) *fundata* (c.826).

Manualia quae offeruntur sive ex propria devotione, veluti ad manum, sive ex obligatione etiam perpetua a testatore haeredibus facta (c.826 § 1), modo mandatum hoc in veram foundationem non transeat. Etiam quae patrimonium aliquis familiae, ecclesiae, confraternitatis, etc., perpetuo gravant, sed certo loco vel personae non sunt affixa et proinde cuivis commendari possunt*.

Fundata, quae ex foundatione redditibus percipiuntur.

Pia fundatio est complexus bonorum quae personae morali dantur cum onere ex eorum redditibus annuis missas celebrandi vel alias functiones explendi, aut aliqua pietatis et caritatis opera peragendi, in perpetuum vel diuturnum tempus (c.1544), 10 anni sufficere videntur.

Tamen in c.826 § 3, *fundatio* latius accipienda videtur; pro causa pia permanenti, etiam non erecta in personam moralem ecclesiasticam, nec huic tradita; v. gr., hospitali non ecclesiastico. Hinc missae in perpetuum vel diuturnum tempus talibus institutis adnexae, videntur *fundatae*.

Nam: a) Can. non dicit ex *piis* foundationibus, sed ex foundationibus: b) Hoc sensu videtur adhibitum verbum *causa pia* (inc.1516). c) Sic intelligebantur *fundatae*, in Dccr. *Ut debita*, adnexae ecclesiis, monasteriis aut *locis piis quibuscunque*, capelianis ecclesiasticis vel *laicalibus*

Instar manualium, sunt mixta ex duabus praecedentibus. Ita vocantur stipendia missarum fundatarum, quae applicari non possunt in proprio loco aut ab iis qui eas applicare

» CC 10 dec. 1004: ASS 37,521.

• Deer. *L't deb m*» et dedar. CC 19 dec 1904

deberent secundum tabulas foundationis; et ideo de iure aut S. Sedis induito aliis sacerdotibus tradendae sunt, ut iisdem satisfiat. Quoad effectus canonicos manualibus aequiparantur. Inde nomen.

252. Abusus vitandi. — A stipe missarum quaelibet etiam species negotiationis vel mercaturae arceatur (c.827).

Negotiatio in genere est permutatio rerum aestimabilium pro pretio, cum intentione lucri facta. Vix differt a *mercatura*. Haec tamen supponit commutationem mercis cum pecunia, dum negotiatio magis se extendit, v. gr., ad cambium monetarum, titulorum, etc. *Species negotiationis* vel mercaturae sunt omnes illae artes quae, licet sub stricta negotiationis aut mercaturae definitione non cadunt, quemdam illius colorem habent; ob animum lucrandi in collectione, distributione aut permutatione stipendiorum.

Itaque *negotiatur* qui stipendia maiora colligit, ut aliis missas pro minori tradat: aut qui ea colligit ut in aliam nationem transmittat, et ex cambio monetae lucrum reportet. *Mercatur*, qui stipendia in una specie colligit, v. gr., in pecunia, et aliis ea tradit, v. gr., in mercibus ut sic lucretur *Negotiari aut inerrari aliparet* qui acceptis stipendiis sine animo lucri missas aliis tradit, partem eleemosynae retinendo aut ex cambio lucrando; aut qui loco stipendiorum receptorum merces sine lucro tradit; aut qui quasi monopolium missarum exercet et aliis tradit, v. gr., ut ad suum commercium eos attrahat *. Hi abusus irreverentiam erga S. Sacrificium continent, scandalum generant et devotionem ad missas petendas auferunt.

Non prohibetur quod ipse oblatores pro stipendio det rem pecunia aestimabilem.

CC 12 ian. 1920 approbavit praxim qua vicarii cooperatores applicant ad intentionem parochi, qui sustentationem illis praebet; at simul parochis iniungitur ut eis congruam retributionem tribuant (AAS 12,70).

253. Commutatio intentionum. -Est actio qua ego ad tuam intentionem applico, tu ad meam, retentis stipendiis quae quisque acceperit. Licet, quamvis stipendia sint inaequalia; saltem si non habitualiter fiat. Nam: a) Commutantes sponte excessum cedunt, b) Ita multi auctores, c) Praxis timoratorum.

* PtüS IX. Const. Sffⁱ 12 oct. 1860. jcc.2 n 12; CC 25 iut. 9 sept. 1874: ASS S 107 680; 25 nvis 1893: ASS 26.56.

§ 3. *Numerus missarum e! taxa stipendii*

254. Numerus missarum.—Ut determinetur, primum voluntas dantis stipendium attendenda est. Tot applicandae sunt quot stipendia, etiam exigua, data et accepta fuerint (c.828).

Nam unumquodque stipendium acceptum implicat unum contractum *do ut facias*, utrimque adimplendum; et quamvis sacerdos exiguum stipendium reiicere potest, sed si acceptet, obligationem iustitiae contrahit.

Qui omittit *unam missam* stipendii peccat graviter. Ita iere omnes auctores. Nam Ecclesia omnino vult ut sacerdos gravi obligatione adstringatur ad implendum contractum tanti momenti, quem adeo urgent tot documenta pontificia. Quantitas stipendii certe materia est levis; sed est magnus valor missae quam sacerdos ex contractu oneroso praestare debet. Gravitas ergo non est aestimanda ex quantitate stipendii, sed ex valore missae. Secus omissio decem aut plurium missarum quandoque leve peccatum foret; quod nemo admittit.

Sed merito *Lehmkuhi*, n.269, de gravi arguere non audet sacerdotem qui, de magno missarum numero ad unam eamdemque intentionem, unam omitteret.

Si quis pecuniae summam obtulerit non indicans missarum numerum; norma ad hunc supputandum est voluntas dantis legitime praesumpta (c.830); v. gr., si alias dare solebat 10 pesetas pro unaquaque, ad rationem 10 pesetarum supputetur.

Si etiam praesumptionis motiva desint, supputetur secundum eleemosynam loci in quo oblato morabatur (c.830); ut videtur, quando mortuus est, si per testamentum missas mandavit; aut quando pecuniam inter vivos dedit. Nam ius praesumit testatorem aut donantem voluisse usui talis loci se accommodare. Et quoniam in eodem loco (urbe, oppido, regione) praxis distincta est pro conditione donantium (elix ite aut paupere), haec conditio ad supputationem attendenda est.

255. Taxatio stipendii manualis. —Quis FACIT.—Ordinarius loci (c.831 § 1). Non, ut puto, Vicarius Capitularis neque Generalis sine mandato Episcopi. Nam: a) Taxatio fieri debet, quatenus possit, in dioecesana synodo, quam solus Episcopus convocare potest, et in qua ipse est unus legislator (c.357.358.362). b) Ex analogia *oblatae*, cuius

eleemosyna a solo Episcopo taxari potest (c.1303 § 3).

Ubi desit Ordinarii taxatio, servetur consuetudo dioecesis (§ 2): quae, ut norma sit stipendii dioecesis, debet esse: a) *universalis*, i. e. totam moraliter dioecesim complectens; b) *legitime praescripta*, i. e. saltem quadragenaria (c.27.28). Neque consuetudines particulares excluduntur, ut ex analogia c.830 colligi potest.

Si testator determinavit missarum numerum, sed non stipendium, hoc sit usuale inter personas similis conditionis testatori (c.830).

Quos obligat. Omnes sacerdotes, etiam religiosos exemptos (§ 3).

Nam sicut regulares, quia sunt membra societatis, tenentur in contractibus servare leges loci, ita in hoc quasi contractu taxationem Ordinarii aut consuetudinis excedere non possunt.

Effectus designationis. Sacerdos *exigere* non potest stipendium maius taxa (§ 1): at si sponte offeratur, recipere potest; et etiam minus, nisi Ordinarius loci id prohibuerit (c.832). Hoc alicubi, v. gr., in dioecesi Valentina, prohibetur, ne stipendia confluant ad sacerdotes pro minori applicantes, cum damno ceterorum. Hac tamen prohibitionem non vetatur gratuita applicatio, quae actus insignis caritatis est nec abusus obnoxia.

Exigere stipendium taxa maius peccatum est. non solum contra legem ecclesiasticam, sed etiam contra iustitiam commutativam. Nam titulus deest ut stipes exigatur, qui est sustentatio iuxta mensuram ab auctoritate competente designatam. Hinc implicat obligationem restitutionis, ut dicitur c.463 § 2, de parcho iura exigente supra taxam. Non autem videtur peccatum simoniae. Culpa tamen levis erit, si semel aut iterum id fiat. Nec, ut diximus, prohibetur moderata retributio seu modicus excessus ex titulo extrinseco (c.824 § 2).

Illicitum non videtur sacerdoti habenti copiosa stipendia pinguiora dicere offerenti: Non possum missas acceptare, nisi tantum tribuas quantum mihi tribuerunt (Wohlf. RS. 218Y).

Quantitas taxae. Varia erit pro circumstantiis loci, temporis, etc. Non requiritur quod sufficiat pro integra sustentatione sacerdotis ea dic. ut quidam antiqui aiebant: *viissa pro mensa*; nam celebratio minimam partem diei exigit, et abunde supponitur sacerdos alia viis subsidia habere, cum sine titulo ordinatus non fuerit (c.979-982Y).

11 BenED, NIV, De *Wif* m.c. 13 c.21 n.13

Episcopus designare potest diversas taxas, v. gr., pro urbe et pro pagis; itno ct ob specialem paupertatem alicui permittere ut stipendium taxa maius exigat¹².

§ 1. *Circumstantiae celebrationis*

Summarium: 1. Locus.—2. Qualitas.—3 Persona.—4. Tempus.

256. *Circumstantiae celebrationis.* Praesumitur oblator petiisse solam missae applicationem, si tamen aliquas circumstantias expresse determinaverit, eleemosynam acceptans eius voluntati stare debet (c.833). Nam sunt pars contractus.

Praecipuae sunt: locus, missae qualitas, celebratio personalis, tempus.

257. Locus.—Si non servatur, tamen generatim obligationi satisfacit, nisi sit conditio *sine qua non*.

Difficultatem offert circumstantia *altaris privilegiati*, si in eo non celebretur. Certo satisfacit, si celebrans habeat altare privilegiatum personale¹³; nam tunc indulgentiam plenariam lucrari potest. Si tale privilegium non habet, disputabatur utrum satisfaceret aliam indulgentiam plenarium defuncto applicando. Ex responsis S. Sedis haec dicenda: a) Minime satisfacit, si hanc circumstantiam *non bona fide* omisit (C. Indui. 2 mai. 1852 d.357). Nam indulgentia altaris privilegiati, cum sit adnexa sacrificio in tali altari, non pendet a dispositione sacerdotis, ideoque maiorem efficaciam quam cetera habet, b) Satisfacit, si circumstantiam bona fide omisit, aliam plenariam defuncto applicando (C. Tnd. 22 feb. 1847, d.339). Prima responsio statuit ius donantis; secunda *benignam concessionem* in favorem bonae fidei. Ita a C. Cone, conciliantur in responso 24 iul. 1885 (AAS 18,94). Ronae fidei aequiparatur causa gravis physica vel moralis, quae celebrationem in altari privilegiato impediat; nam rationabiliter praesumitur donans acquiescere (Ca ppe i x o, 658).

Pro circumstantia altaris privilegiati maius stipendium exigere nequit fc.918 § 2).

Circumstantia loci non urget, si eius ratio cessat, v. gr.. si posita fuit pro commoditate familiae, et haec iam alio se transtulit.

Culpa huius omissionis *nulla* est, si intentio donantis melius aut aequè alibi adimpletur; *levis*, si petita fuit ob leve

motivum, et tunc quaevis rationabilis causa ab ea excusat; *gravis*, si ob grave motivum, ut ob commoditatem familiae aut specialem devotionem. Sed in fundatis *gravis* non erit, nisi frequenter omittatur. Ita leviter peccabit, qui sine causa semel aut bis in mense alibi celebrat.

258. Qualitas missae. — Si petita fuit pro defuncto, satisfit etiam per missam non *de requie*, in festis duplicibus; etsi petita fuerit de requie (C. Rit., d.1328); etiam in semiduplici aut simplici (C. Ind., 11 apr. 1840, d.281), nam praesumitur petita sola applicatio, non ritus; si autem petita sit de requie in die habili, talis debet celebrari; si tamen sic non celebretur non debet alia applicari, sed iuxta aliquos celebrari alia *de requie*, applicando sua suffragia pro defuncto (M_an_y, 52).

Si petita pro vivis, etiam per missam *de requie* satisfit, nisi a donante expresse excludatur. Nam fructus ministerialis idem est (CC 27 aug. 1895: AAS 28,125).

Si votiva alicuius Mysterii aut Sancti, in duplicibus satisfit per missam diei, nam ritus aliam non permittit; neque addenda est oratio Mysterii aut Sancti, quia contra rubricas est. Melius expectetur dies qua votiva permittatur, si non tardat (C. Rit., d.1714.4031),

Si cantata aut solemnis, valet applicatio lectae; sed sacerdos debet aliam cantatam aut solemnem celebrare sine applicatione pro donante (M_an_y, 52). Si lecta, abunde per cantatam satisfit.

Qualitas generatim sub gravi non obligat, modo valida sit applicatio.

259 Celebratio personalis — Generatim qui missam acceptavit potest eam alteri commendare; nam non praesumitur oblato illius personalem applicationem petisse. Si de hoc constat, v. gr., quia petita est propter pietatem aut alias dotes talis sacerdotis, substitutio non licet, sed raro graviter illicita erit.

260. Tempus. — Norma fundamentalis pro tempore computando est voluntas expressa vel tacita donantis (c.834 § 1.3).

Si expresse tempus celebrationis ab illo determinetur, eo tempore missae celebrandae sunt (§ 1). Hinc si intentio donantis est substantialis in pacto, ex iustitia observanda est.

Quandoque determinatio temporis modo tacito vel implicito fit, ut cum missae *pro urgente necessitate* petuntur, in ipsa petitione tempus determinatur, v. gr., pro infirmo gravi, pro exitu examinis, litis, etc. Tunc finis determinat tempus. Hinc missae pro urgente necessitate quamprimum tempore utili sunt celebrandae (§ 2.1.^o). Missae *pro recenter mortuo* ante Decr. *L't debita* solebant considerari ut urgentes. Postea, iuxta aliquos, non ita considerandae sunt M. Si paucae sint, aut priores ex multis, voluntas petentis praesumi

forsan potest ut pro urgentibus habeantur, et sic primo mense applicentur, non reliquae.

Tempus utile hic, ut puto, non intelligitur quod ignorantibus aut agere non valentibus non currit (c.35), sed tempus *habile*, i. e. intra quod finis intentus obtineri potest; nam agitur de contractu, ut finis urgens per missam obtineatur.

Ob eandem rationem, si donator dilationem ultra tempus ordinarium permittat, differri possunt (c.834 § 3).

Si oblatores neque expresse neque implicite tempus determinavit, neque celebranti libertatem relinquit, subintrat c.834 § 2 n.2, dicens: Celebrantur *intra modicum tempus*, pro maiori vel minori missarum numero.

Quid modicum tempus. Decretum *Ut debita* continebat terminum *maximum, minimum et medium. Maximus* erat *annus*, ita ut nemo acceptare posset plures quam intra annum diei acceptionis celebrare posset (a.1.3); quod nunc sensu explicato c.835 statuit. *Minimus, mensis* pro una missa (a.2). *Medius, semestre* pro centum (a.2).

Pro alio numero tempus computandum erat proportionali modo, non tamen rigore mathematico, ut CC 27 feb. 1905 respondit. Ergo schema a commentatoribus communiter admissum: Pro 1 missa 1 mensis.—Pro 10, 1 % — Pro 20, 2 — Pro 30, 2 1/6 — Pro 40, 3 — Pro 50, 3 1/6 — Pro 60, 4 — Pro 80, 5 — Pro 100, 6 — Pro 200, annus. I. e. Post primum mensem dantur 3 dies pro duabus quibusque missis; tamen post 100 missas proportio augetur.

Computatio haec se refert ad missas simul ex eadem persona acceptas; si offerentes diversi sunt, unicuique sua computatio observanda est; sic, si in aliquo sanctuario 30 personae petunt unaquaeque unam missam, omnibus intra mensem satisfaciendum est (CC 27 feb. 1905: AAS 37,525).

Codex ad illas minutias computationis non descendit, quae Codicem universalem non decent; attamen, iuxta hodiernos auctores, norma eadem, non mathematice, sed morali modo observanda est (c.6 n.2).

Si testator reliquit titulos debiti publici aut alios, ut singulis trimestribus, etc., tot missae dicantur, celebratio incipi potest postquam redditus primi trimestris percipi iam possunt.

261. Dilatio. — *Malicia gravis in dilatione* determinanda est attentis terminis (*Jos plazos*) et numero missarum dilatarum. Ut gravis considerari solet dilatio, sine causa iusta, per mensem, saltem ubi de termino minimo, i. e., de una missa petita, agitur. Minor dilatio gravis esse non constat; certo levis est per hebdomadam aut aliquid amplius. Pro terminis medio et maximo materia gravis amplius est extendenda; sic, aiunt auctores, si missae 100 aut phi-

res sunt, dilatio aliquarum per unum aut duos menses ultra terminum gravis non erit.

In dilatione gravi, praeter peccatum, adest obligatio restitutionis, si finis petitionis, v. gr., sanatio, per missam iam obtineri non potest; quia oportuna occasio applicandi transiit. At si dilatio fuit inculpabilis, et stipendium non fuit reclamatum, poterit missa applicari ad praesumptam dantis intentionem. In ceteris casibus obligatio restitutionis generatim solum urget cum missae omittuntur; sed gravitas huius obligationis solum existit quando quantitas stipendii materiam relative gravem in furto constituit. Seu melius, si missae omissae fuerunt, urget obligatio iustitiae eas applicandi, nisi finis intentus iam obtineri nequeat; tunc stipendium restituatur.

Opinatur Lehmkühn, 269, non peccare graviter sacerdotem qui ex 100 missis pro eadem intentione petitis unam omittit, quia omisio haec minima est respectu complexus. Alii etiam ulterius progrediuntur, opinantes omissionem unius missae petitae non esse gravem, si stipendium sit leve“.

Ne voluntas donantium circa tempus et locum frustretur, in ecclesiis ad quas missae tot affluunt, ut ibi suo tempore celebrari non possint, moneantur fideles per tabellam in loco patenti et obvio positam missas celebratum iri, aut ibi, quando commode possint, aut alibi (c.836). Sic qui missas petit, implicitam facultatem dat differendi celebrationem, aut illas alibi applicandi.

Tempus incipit computari a die recepti stipendii. Saepe fideles missas petunt, non tradito tunc stipendio, quod deinde ex oblivione non tradunt. Ne damnum patiantur sacerdotes, ubi hoc crebro eveniat, posset tabella in loco patenti appendi, qua moneantur fideles missas non iri celebratum nisi postquam stipendium traditum fuerit.

Interrogata CC: 1.º An. consentientibus donatoribus, possint conglobari variae intentiones missarum cantatarum, ita ut una cantetur ad intentionem omnium, ceterae mittantur ad alios sacerdotes, qui eas globatim celebrent. 2.º An, consentientibus iisdem, possit unica cantari solemniter pro taxa dioecesis, reliqua stipendia in pias causas impendi; respondit: curet prudenter Ordinarius hanc praxim exstirpare; et apponatur tabella de qua c.836 (9 iul. 1921 : AAS 13,504).

§ 5. *Transmissio missarum*

Summarium: 1. Acceptatio.—2 Transmissio.—3. Stipendium transmittendum.

262. Acceptatio missarum. Quot acceptari possunt.—Nemini licet tot missas *per se* celebrandas acceptare, quibus intra annum satisfacere non possit (c.835).

»» Bau.-Pau., t 4 n.1012; Vback, Th. M. 11,555.

Ut avaritiae et oblivionis periculum vitetur.

Non facilis est concordia inter c.835 et c.834, § 3. Hic decernit ut, si oblatores expresse relinquat sacerdoti tempus celebrationis, sacerdos possit missas celebrare quando sibi placeat, *salvo* c.835.

Censemus, si donator multas missas petens concedit sacerdoti tempus amplius anno, c.835 non prohibere quominus a sacerdote acceptentur, ad eas *per se ipsum* celebrandas. Idem dico si plures sunt donatores, qui eandem amplitudinem temporis sacerdoti concedunt.

Nam: a) In casu existit contractus *do ut facias* (c.1544 § 2), quo contrahentes sibi legem dant; et sicut donator potest onus missarum condonare sine stipendiorum restitutione, quare non possit sacerdoti concedere plures annos ad eas celebrandas? *Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus* (Reg. Iur. 53 in *Sexto*).

b) Ex c.841 missae quas in fine anni celebratae non fuerunt, tradendae sunt Ordinario, *salva contraria offerentium voluntate*. Proinde, si offerens plus anno concedat, poterit sacerdos plures acceptare quam quas intra annum celebrare possit.

c) Haec erat disciplina decreti *Ut debita*, a qua in dubio non est recedendum (c.6 n.4).

d) Talis est plurium sententia (Vermeersch, 105) contra alios (Ubach, 11,556).

Per alios celebrandas potest acceptare plures parochus, superior religiosus, etc.; qui tamen debent Ordinario tradere eas quae intra annum non fuerunt celebratae.

263. Transmissio missarum. Quando facienda. — Qui missas per alios celebrandas habent, v. gr., Collecluria, superior domus religiosae, vas *quamprimum* distribuat. Ex Decret. *Ut debita* prius distribuantur manuales, postea quas sinianuales (a.7). Sed tempus legitimum celebrationis incipit a die quo sacerdos celebraturus easdem receperit, nisi aliud constet (c.837). Regula hacc temporis valet pro missis quae accipiuntur ex iis qui munus habent missas distribuendi; non vero pro aliis quae recipiuntur ex alio quovis, cui commendantur. Sic si Titio dentur 15 missae et ille velit amico suo illas mittere, amicus debet eas celebrare intra tempus quo ipse Titius deberet.

Qui missas Collecturae accepit, potest eas considerare quasi ab eodem fidei datas, nisi Ordinarius aliter moneat:

nani CC de re interrogata non respondit, sed dixit: Ordinarius curet, *quoad possit*, ut missae ex multis receptae a multis tempore opportuno celebremur (CC 27 feb. 1905: ASS 37, 525).

Quibus. Si missae liberae dispositioni accipientis relinquantur, hic potest eas tribuere sacerdotibus sibi acceptis, modo constet eos esse omni exceptione maiores, i. e. in quos suspicio non cadat, vel proprii ipsorum Ordinarii testimonio commendatos (c.838). Non opus est ut de visu ab eo cognoscantur, suiticit moralis certitudo de eorum probitate.

Ordinarius potest vetare ne extra dioecesim mittantur fundatae, quasimanuales et manuales datae intuitu causae piae; non vero reliquae manuales (CC 19 feb. 1921: AAS 13,228).

Orientalibus Ordinarii et ecclesiarum rectores stipendia ne dent, nisi illi licentiam postulandi a C. Orientali receperint, et Ordinarius praevie de licentia edoceatur a S. Sede directe vel per Nuntium. Secus Ordinarius vel rector de celebratione respondebunt (CEO 9 ian. 1930: AAS 22,108).

Religiosus stipendia accipiens *per se* non posset eas cui-libet transmittere, nam praesumuntur religioni traditae. Posset tamen illud facere, si donator expresse eidem tribueret facultatem missas cuicumque committendi; aut de licentia superioris rationabiliter praesumpta.

264. Quantitas stipendii transmittendi. Sicut non licet sine induito apostolico numerum missarum reducere, ut saltem taxa dioecesana percipiatur (c.828); ita neque licet stipendium pingue *manuale* minuere usque ad taxam, cum ad alios transmittitur, sed integrum est transmittendum (c.840 § v).

Retinere partem solet ab auctoribus considerari ut peccatum *contra iustitiam*, quia nullus titulus est retinendi¹⁰; et quia voluntas substantialis donantis videtur esse quod missa celebretur pro tali stipendio. Non desunt tamen, etiam hodierni, qui solum id putent *inobedientiam* erga legem¹⁷. Quia sacerdos, qui onus in se suscepit, iam acquisivit dominium stipendii, et poterit per alium celebrare.

Peccaret certe contra iustitiam, si alteri non transmitteret saltem taxam dioeccsanam vel consuetam.

hem contra iustitiam peccaret qui onus celebrandi per se

*. Ax Cm jT, *Dr larjwne iustitice... in stipendio...*

w Atturcvi, Ammar. *Th. M.* n.567; Uba CH, 5S9; SvÂUZ d.86 s.3 n 7.

non suscepit, sed est merus stipendiorum transmissor, si partem retinet; v. gr., exsecutor testamenti, stipendiorum collector, sacerdos cui missa traditur alii transmittenda.

Excessus supra taxam dioeccsanam legitime retinetur: *a)* si oblatores expresse permittat; *b)* si certo constet excessum datum fuisse intuitu personae, i. c. propter motivum personale illius; v. gr., si stipendium est valde pingue et datur ob specialem benevolentiam, amicitiam, etc. Tunc excessus considerari potest ut gratuita donatio (c.840 § 1); *c)* si celebrans *sponte partem cedat* (Gennari, *Consuit, mor.* 142).

In quasimanualibus sat est transmittere taxam stipendii manualis dioecesis in qua missa celebratur, si pinguis eleemosyna pars sit dotis beneficii aut causae piae. Idque nisi obstet mens fundatoris.

Sic in missis beneficio adnexis, v. gr., pro populo, cappellaniae; non vero in missis aliquarum cappellaniarum aut foundationum in quibus *laxative* assignatur stipendium celebranti dandum.

Utrum pinguis eleemosyna pars dotis censeatur, eruetur: 1.^o Ex tabulis foundationis, si dicant integros redditus esse stipendium. 2.^o Ex indole beneficii, cui fundatio adnexa est, si nempe omnes vel maxima pars fructuum beneficii his stipendiis constet. 3.^o Ex consuetudine. 4.^o Ex Ordinarii declaratione.

Non prohibetur ex summa, stipendiorum sumptus transmissionis deducere (gastos de correo, giro, cambio, etc.), modo numerus missarum non reducatur. Transmittens, si forte cambium sibi favorabile sit, nequit differentiam retinere, sed integrum valorem transmittere debet.

Neque deduci possunt sumptus ad sacrificium necessarii, ut cerae, hostiae, vini, etc. (*oblata*). Expensae celebrationis solum exigi possunt, si ab Ordinario loci permittatur, his conditionibus: *n)* si ecclesia sit pauper; *b)* sacerdos in proprium commodum ibi celebret; *c)* nihil exigatur supra taxam lc.1303 § 2). Possunt quoque expensae celebrationis detrahi de stipendiis, si beneficiarius et cappellanus in tali ecclesia celebrat titulo beneficii vel cappellaniae, etsi ecclesia non sit pauper. Nam tunc ecclesia de fundatione non participat, et beneficiarius vel cappellanus potius in proprium commodum ibi celebrant. Haec regula aequa ante Codicem recepta retineri potest (Gasparri, 609).

Qui designatus est collector quasi ex munere, potest moderatam mercedem ex stipendiis retinere pro labore qui id

mercatur; nam in hoc implicite consentiunt offerentes, aut saltem rationabiliter consentire debent.

Sic cum S. Alfonso, n.322 dub.3 ; Gasparri, n.609 ; Lehmküh, n.281, et alii. At communiter post decretum *Ut debita* id negant auctores: Mostaza, *Las misas de estip.* n.44-45; Ferreres, *Las misas manuales* n.513-19; Coronata, 285; Cappello, 671 ; qui allegant indulta quaedam S. Sedis, quibus hoc conceditur. Ergo, concludunt: sine induito id non licet. Ceterum S. Sedes licentiam retinendi modicam portionem pro labore, etc., facile concedit. Petant igitur talem licentiam collectores.

Qui partem stipendii retinet illicite, etsi forte non contra iustitiam, restituere tenetur ex praecepto Ecclesiae ; sed haec obligatio est mere personalis, non transiens ad heredes. Transit, si retentio sit contra iustitiam. Si sit illicita, sed non contra iustitiam, et retinens non possit restituere aut nesciat cui restituendum sit ; potest sibi partem retentam retinere, nec tenetur pauperibus vel causis piis illam erogare.

265. Resolves. 1.^o Ex stipendiis manualibus datis ecclesiae non licet quidquam detrahere ad ornamentum eiusdem (CC 9 sept. 1874; 24 apr. 1875: AAS 8,103.650).

2." Tolerari potest consuetudo qua parochi pro victu et servitio suorum vicariorum retinent stipendia pinguia, eis solventes taxam ordinariam, dummodo sic non retineatur plus quam honesta compensatio postulet. *Missa* (>ro »ie/lisa (CC 10 ian. 1920: AAS 12,70).

3.^o Parochus qui alteri committit missam exsequialem cantandam non tenetur huic dare nisi taxam consuetam pro missa quae tali hora cantetur. Nam agitur de iuribus stolae (28 mar. 22 aug. 1874, etc.; 10 nov. 1917: ASS 8,75; AAS 10,368).

4 Sufficit eleemosynam consuetam transmittere, si onus celebrandi adnexum est beneficio vel capellaniae ; non vero si fundator dixerit missas esse celebrandas a parochi, *si velit*; nam tunc fundatio non est pars dotis paroeecialis, sed parochi conceditur solum ius praelationis (Genicot, *Casus* 730).

5' Si cui nominatim cappellania relicta fuit cum solo onere missarum, is quando alteri missam committit, sufficit ut huic det taxam dioecesanam, nam praesumitur excessus datus intuitu personae (CC 28 mart. 25 iul. 1874: ASS 8,80).

6." Si testator relinquat ecclesiae summam pecuniae cum onere tot missarum pro illius anima, poterit ecclesia dare celebranti stipendium ordinarium; nam praesumitur testator voluisse favere ecclesiae Sed si reliquit ecclesiae summam, in missas tantummodo impendendam, totum stipendium dari debet celebranti, quia administrator ecclesiae erit merus legati exsecutor (ibid.).

7.' Si taxa adaucta fuit ab Episcopo, missae ex eleemosynis capsarum pro defunctis, etc., iam ante augmentum collectis celebrari possunt iuxta novam taxam Nam eleemosynae tales in diversa suffragia impendi possunt; et quamvis consultius in missas impen-

dantur, quoad has non adeo urgendum est tempus applicationis, sicut quoad alias a singulis fidelibus petitas.

S.^o Testator tam ante plures annos foundationem missarum reliquit pro tali *paroecia*; sed Curia diocccsana redditus parrocho non tradidit nisi post annos multos. Interea stipendium ab Episcopo pluries adauctum fuit. Missae sic retardatae celebrari possunt iuxta novissimam taxam. Non enim praeiudicari debet parrocho ex eo quod Curia traditionem reddituum adeo distulerit.

§ 6. *Collecturia*

Summarium: 1. Missae ad tam mittendae. 2 Illarum distributio. 3 Collectorum obligationes et iura.

266. Missae ad Collecturiam mittendae (c.841). In omni dioecesi hoc officium existit. Omnes ad onera missarum implenda obligati, sive ecclesiastici sive laici, sub fine cuiusque anni debent suis Ordinariis tradere onera quibus nondum fuit satisfactum, iuxta modum ab his definiendum.

Abinus hic in missis instar manualium computatur *civilis*, i. e. a 1 ianuarii ad 31 decembris; in manualibus a die suscepti oneris, salva diversa offerentium voluntate.

Ordinarius pro saecularibus intelligitur Praelatus territorii; pro religiosis in religione clericali exempta superior maior, i. e., Abbas monasterii *sui turis*, Generalis, Provincialis et huic aequiparati (c.198) In religione non exempta et in laicali exempta, Praelatus territorii.

Annus non mathematice sed moraliter accipiendus est; sic sacerdos, ne careat stipendiis, potest in fine anni aliquas missas sibi retinere, v. gr., pro una alterave hebdomada (Ubach, 567).

Idem fere dicendum de Collecturiis religiosorum, quae sub auctoritate Provincialis sunt.

Praeter Collecturiam generalem, quandoque in magnis dioecesi-bus aliae ab illa dependentes existunt, v. gr., in urbibus, in vicariatibus foraneis, etc. Imo in particularibus quoque ecclesiis, ut ex c.843 § 1 eruitur.

267. Earum distributio. Decretum *Ut debita* ordinem et modum distributionis regulabat (a.7): Primum distribuuntur manuales, dein quasimanuales. Praeferuntur subditi stipendiis carentes; si dein missae supersint, mitti possunt vel ad S. Sedem, vel ad alios Ordinarios, vel ad sacerdotes extradioecesanos de quorum probitate constet.

Haec praecedentia in distributione manualium, et sacerdotum dioecesanorum, quamvis aequa est, canonibus hodie non praecipitur, et ex iusta causa ordo inverti potest.

Tempus habile ad celebrationem missarum Collecturae auctoritate Ordinarii agentis currere incipit a die quo a sacerdotibus recipiuntur.

Xisi Ordinarius aliud dicat, recipiens ex Collectura missas, omnes considerare potest ut ab eadem persona datas (n.263). Sufficit ut sacerdotes missas Collecturae applicent ad intentionem Ordinarii. Hic tamen intentiones efformet pro singulis offerentibus iuxta regulas a probatis moralistis traditas. Melius autem est si intentiones praescriptae sacerdotibus patefiant (CC 27 feb. 1905: AAS 37,525).

268. Obligationes collectorum. — 1. Obligatio colligendi missas easque diligenter distribuendi (c.837). 2. Adnotandi eas cito cum suis eleemosynis in libro missarum et curandi ut quamprimum celebrentur (c.844 § 1). 3. Vigilandi ut onera haec missarum adimpleantur (c.842). 4. Exigendi testimonium acceptationis missarum et receptionis stipendiorum ab iis quibus missas distribuunt, secus ipsi respondere debent de missis quae forte non celebrentur ab iis qui easdem acceptarunt (c.839). 5. Ducendi libros missarum (c.844 § 1).

lura. 1. Possunt, sine diminutione missarum, ex stipendiis se compensare pro sumptibus necessariis ad transmissionem. 2. Post decretum *Ut debita* et plura responsa C. Concilii non habent honoraria ex ipsis stipendiis deducenda; tamen ex aequitate ipsa S. Congregatio temporario modo concedere solet 2 aut 3 pro centum ex quantitate a collectoribus administrata.

§ 7. *Cautelae ad applicationem assecurandam*

Summarium: 1. Responsabilitas — 2. Vigilantia. — 3. Libri missarum. — 4. Imprescriptibilitas.

269. Responsabilitas. Quicumque stipendium recipit, de missa respondere debet. Hinc: a) Licet sine culpa illius qui onere celebrandi gravatur stipendia iam percepta perierint obligatio non cessat (c.829). Tamen ille cui stipendium periit, posset, ut censeo, ex aequitate missas pro illo stipendio receptas aliis committere pro stipendio minore. b) Qui missas a fidelibus receptas vel quomodo suae fidei commissas aliis celebrandas tradiderint, obligatione tenentur usque dum acceptatae ab eisdem obligationis et recepti sti-

pendii testimonium obtinuerint (c.839). Ideo si quavis ex causa, v. gr.. furti, amissionis, stipendium perierit antequam perveniat ad sacerdotem qui missam applicavit vel applicaturus est, perit transmittenti, qui proinde aliud mittere debet. E contra, si perit postquam a destinatario receptum est et de receptione testimonium dedit, destinatario perit; qui missas sine novo stipendio celebrare tenebitur.

Testimonium non requiritur scriptum. Si missae celebranti a distribuyente ore commendantur et stipendium ad manum datur, non alia probatio acceptatae obligationis et recepti stipendii necessaria est. Aliter notitia acceptationis et receptionis mitti potest per epistolam aut oretenus, sive directe sive per personam fidam. Sed ad maiorem securitatem pro foro externo, maxime si distributores sunt administratores vel executores testamenti (*albaceas*), exigere oportet syngrapham receptionis (*recibo'*) missarum et stipendiorum distributorum, ne piaae fidelium voluntates frustrentur.

270. *Vigilantia*. Tus et officium advigilandi ut onera missarum adimpleantur, in ecclesiis saecularium pertinet ad loci *Ordinarium*; in religiosorum ecclesiis ad eorum superiores (c.842). Quo munere fungentur per visitationem et per librorum revisionem, sive per se ipsos, sive per alios factam (c.843 § 2).

Ecclesiae religiosorum censentur omnes eisdem commissae in perpetuum vel ad tempus, etsi sint paroeciales;

271. *Libri missarum*. Sunt: a) *Libri Collectoriae*. b) *Ecclesiarum particularium*, c) *Individuorum*.

Libri Collectoriae diocesanae et religiosae. Praeter libros cappellaniarum et foundationum, in his Collecturiis alius liber missarum manualium et quasimanualium haberi debet, in quo: d) adnotentur missae collectae cum suis intentionibus (si fieri possit) et stipendiis: b) cito, ne oblivioni dentur; c) et ex ordine, ut ordinatim etiam distribuuntur; nam curandum pro viribus est ut quamprimum celebrentur (c.844 § 1). Tempus distributionis quamvis adnotari oportet, id canone non praescribitur, sicut decreto *Ut debita* a.7 praescribatur.

Libri ecclesiarum particularium. Duo praecipiuntur: a) missarum manualium, b) *Onerum temporalium aut perpetuorum*, i. c. foundationum, c) Praeterea tabella fundationum.

a) *Librum missarum manualium* habere debent rectores ecclesiarum aliorumque piorum locorum, sive saecularium sive religiosorum, in quibus stipendia recipi solent, isque peculiaris sit. In eo adnotanda sunt: missarum receptarum numerus, intentio, eleemosyna, celebratio (c.843 § 1).

Hic obligatorius non est pro omnibus ecclesiis aut locis piis, sed tantum pro iis quo stipendia cum quadam frequentia et copia confluunt.

b) *Liber foundationum*, praeter illum, servari debet a rectore ecclesiae vel loci pii; in eo adnotanda sunt onera perpetua et temporalia, eorum eleemosyna et adimpletio, ut de iis omnibus exacta ratio Ordinario loci reddatur (c.1549 § 2).

c) Praeter hunc, ad vitandam oblivionem et excessivam onerum accumulationem, in omni ecclesia apud rectorem in loco tuto *tabella onerum* ex piis foundationibus incumbentium conservetur (§ 1).

Libri individuates. Omnes sacerdotes sive saeculares sive religiosi debent diligenter adnotare quas quisque missarum intentiones receperit, quibusve satisfecerit (c.844 § 2).

272. Revisio librorum. *Libri Collecturae* dioecesanae et religiosae in c.844 § 1, ut proprii ipsius Ordinarii aut Superioris considerantur, ideo illorum revisionem seu examen non praescribit. Tamen quoniam Ordinarius vel Superior non solent per se ipsos hos libros ducere, sed per alios; potest eos quandocumque examinare, imo et expedit ut saltem in visitatione inspiciat.

Libri ecclesiarum particularium aliorumque piorum locorum debent ab Ordinario loci vel a Superiore competente, sive per se sive per alios, singulis saltem annis recognosci (c.843 § 2).

Episcopus ius non habet inspiciendi missarum libros, sive manualium sive fundatarum, in ecclesiis regularium, etsi hac sint paroeciales (C. Episcop. et Regular. 11 maii 1904: ASS 36,318).

Libri vel regesta (registros) individuates ex iure communi recognitioni non subiiciuntur; iure particulari, v. gr., Concilio plenario Siculo (1920) c.244, praecipitur ut singulis annis ab Ordinario vel Vicario foraneo vel alio examinentur.

273. Imprescriptibilitas. Praescriptioni non subsunt eleemosynae et onera missarum (c.1309,5).

Qui missam petiit, celebrata missa, non liberatur per praescriptionem ab obligatione dandi stipendium; quantumvis tem-

pus bona fide transierit; nec qui stipendium accepit liberatur ab onere missam applicandi.

Ratio datur, quia missae plerumque petuntur pro defuncto. qui non potest sibi providere; cui proinde ius providet per impraescriptibilitatem missarum in genere. Et ne sit impar conditio sacerdotis, in eius commodum statuit stipendiorum impraescriptibilitatem.

Sed putamus onera accessoria, ut tempus, locum, modum celebrationis posse praescribi. Nam impraescriptibilitas coarctanda est, cum sit contra regulam generalem, iuxta quam omnia iura et onera praescribi possunt (c.19.1508). Sic etiam tributum cathedraticum (c.1504) non subest praescriptioni, et tamen, iuxta B'ENED. XIV 1§, eius quantitas et frequentia praescriptioni subest, ut augeatur vel minuatur. Nostram sententiam tenet etiam Coronata, *Instit.* 11,1048.

Onus potest per praescriptionem transmitti de uno in alium; et de reali, seu rei adnexo, converti in personale¹⁹.

Sic Titius bona fide emit a Caio praedium onere missarum gravatum, sed emit ut liberum ab onere. Post 30 annos comperit praedium esse gravatum. C. Cone. 27 feb. 1858 resolvit praedium per praescriptionem fieri liberum ab onere, quod recidit in Caium eiusque heredes.

In his casibus, ne onus conversum de reali in personale periclitetur, opportunum foret exigere a persona obligata cautionem, v. gr., ut onus alicui rei immobili annectat, vcf illud redimat; et puto id ab Ordinario exigi posse; siquidem persona illa in causa fuit quare onus missarum sit deterioris conditionis (Regat ii.i.o, *luslit.* 11,291).

274. Poenae ferendae sententiae statutae sunt pro gravitate culpa: a) ob negotiationem circa stipendia; b) ob diminutionem numeri missarum celebrandarum; § ob retentionem illicitam partis eleemosynae, cum ad alios missae transmittuntur (c.2324).

§ 8. *Missae gregorianae*

Summarium: 1. Quacnam. 2. Circumstantiae.—3. Interruptio.—I. Altare gregonianum.

275. Missa® gregorianae. Sunt 30 missae totidem diebus continuis pro defuncto celebrandae, a S. Gregorio Magno institutae, ut ipse refert in *Dialogis* 1.4 c.55: ML 77,419.

¹¹ /or 1.5 c.7 n.6.8.
» CC 17 iun. 1800; 27 apr. 1901, in *Analecta Eccl.* IX,201; CC 27 feb. 1858
vfenitarc t.23 p.39.

Efficacia. Fiducia quam fideles in his constituunt, quatenus specialiter efficaces sunt ad liberandas e purgatorio animas, est pia et rationabilis; et praxis harum missarum probanda. Efficacia tribuenda videtur intercessioni S. Gregorii; qui tamen indulgentiam tricenario non adnexuit nec alius Pontifex (24 aug. 1888: ASS 21,256).

Quibus applicantur Defunctis, non vivis ea intentione ut his post mortem prosint (ibid.).

276. Circumstantiae. 1.^o Celebrandae sunt 30 diebus continuis absque interruptione. 2.^o Non satisfacit sacerdos qui eodem die duas aut tres applicet, ita ut omnes intra 10 dies dicantur. 3.^o Impeditus aliquo die substitutum designet, qui eo die gregorianam applicet. 4.^o Nec satisfacit qui missas inter plures sacerdotes distribuat, ita ut eodem die vel paucis celebrentur. 5.^o Non interruptitur tricenarium per omissionem missae, tribus ultimis diebus hebdomadae sanctae. Idque, ut opinor, etsi sacerdos celebraret feria V et sabbato; hoc enim per accidens est; et praeterea in omni casu feria VI celebrare nequit. Suadendum tamen ut si feria V et sabbato celebret, missam applicet gregorianam.

277. Interruptio. Si fuit culpabilis, debent iterum inchoari. Nam adest contractus *do ut facias*, et eleemosyna datur cum onere continuitatis. Si inculpabilis, *speculative*, ratio solida non apparet quare denuo inchoari debeant; nam continuitas non praescribitur iure divino, siquidem triduo hebdomadae sanctae interrumpuntur sine obligatione missas denuo incipiendi; neque ius ecclesiasticum cum tanto incommodo eam urget; neque rationabilis voluntas donantis.

Practice plures solutiones proponuntur: 1.^{ft} Recurratur ad S. Poenitentiarium pro compositione. Hoc incommodum habet: si, pendente recursu, tricenarium non continuatur, maior fit interruptio; si continuatur, responsum Romae veniet forte, completo iam tricenario. 2. Si stipendium taxam dioecesanam non excedit, tricenarium non est iterum incipiendum; si excessus sufficit ad repetitionem, repetantur missae: secus, sufficiet aliquam in altari privilegiat^o celebrare. 3.[?] Si interruptio accidat sub fine tricenarii, dicantur quae desunt, secus reincipiendum est. 4. Solutio humana et rationabilis haec nobis videtur. Dicantur quae desunt et praeterea defuncto applicetur aliqua indulgentia plenaria, vel melius

C Indulg. 11 mart. 1884; resolutio a Pio IX, 15 mart, probata.
 > SO 11 dec. 1912: AAS 5,32.
 • CC 1 maii 1791.

aliqua missa ex his quae restant celebretur in altari privilegiato reali vel personali. Sic etiam AVoutjsrs, 222. Solutionem suadet analogia responsi C. Indulg. 24 iul. 1885: Si missa in altari privilegiât© petita ibi non celebretur *culpabiliter*, non satisfit aliam indulgentiam plenariam defuncto applicando; si *inculpabiliter*, utique. Sancta Sedes normam generalem pro casu interruptionis nullam publicavit. Si cui severius privatum respondit, stet responso.

278. Identitas celebrantis et altaris non requiritur: possunt celebrari a pluribus et in diversis locis (C. Indulg., 14 ian. 1889).

Ritus. Suadetur ut *de requie* dicantur, si id rubricae permittant, sed obligatorium non est (SO 11 dec. 1912: AAS 5,32).

Intentio praevalens. Formalis intentio applicandi 30 missas continuas pro tali defuncto, quae fit quando tricenarium acceptatur, praevalet; ita ut annullat quamvis aliam per oblivionem aut inadvertentiam factam.

Stipendium maius ordinario exigi potest ex titulo extrinseco continuitatis et responsabilitatis.

279. Altare gregorianum. Est altare S. Gregorii in Monte Coelio, Romae, proprie privilegiatum, ubi missae gregorianae prima vice celebratae dicuntur. Privilegium consistit in speciali efficacia missae ibi celebratae ad liberandam e purgatorio animam, per intercessionem S. Gregorii, cum indulgentia plenaria.

In posterum non concedetur privilegium altaris gregoriani *ad instar*. Concessionem iam factam altaris gregoriani *personalis* considerentur ut altaris personalis simpliciter privilegiât! (ibid.).

§ 9. Missae fundatae

Summarium: 1. Fundatio.—2. Numerus missarum — 3. Excusatio,— 4. Conditio, reductio, moderatio, translatio, cessatio.—5. Animadversiones.

280. Fundatio missarum est contractus quo dos seu capitale in aliqua ecclesia vel instituto aut loco pio constituitur, ut ex viis redditibus quotannis una vel plures missae celebrentur in perpetuum vvl in diuturnum tempus (c.1544).

Requisita. a) acceptatio personae moralis; b) licentia auctoritatis competentis; c) investimentum dotis.

Acceptatio requiritur, quia fundatio legitime acceptata est contractus bilateralis *do ut facias* (c.1544 § 2). Fiat a superiore vel administratore personae moralis. Ante acceptationem donatio *inter vivos* revocari potest; si donator praemoriatur, eo ipso evanescit. Acceptari debet de se post habitum Ordinarii consensum; sed si periculum sit in mora, etiam antea, sub conditione habendae licentiae.

Licentia Ordinarii loci requiritur ut a persona morali acceptari possit (c.1546); non tamen videtur ad valorem (c.11, 1680). Pro fundatione in ecclesia, etiam paroeciali, religiosorum exemptorum dari debet exclusive a Superiore Maiori. Sit scripta.

Licentiam dans: a) praescribat dotis quantitatem; b) caveat omnino ut redditus oneribus respondeant, iuxta dioecesis morem; c) videat num persona moralis tum novo oneri suscipiendo tum iam susceptis satisfacere possit (c.1545.1546).

Acceptatio sine licentia est illicita, de nullitate non constat, proinde valet, sed: 1) Si fundatio facta fuit inter vivos, potest Ordinarius contractum rescindere aut ad normam iuris reducere, ad instantiam alterutrius partis, *modo probetur laesio*. Etsi donator iam obierit. Nam Ordinarius est exsecutor piarum voluntatum (c.1515 § 1). 2) Etiam si facta fuerit mortis causa, iuxta multos, *modo probetur laesio*; si instat persona moralis, quia ipse est eius defensor; nam persona moralis est velut minor, et invocare potest restitutionem in integrum (c.100.1689). 3) Etiam *ex officio* rescindere potest fundationem sine eius licentia acceptatam, si persona moralis nequit omnibus oneribus satisfacere, quia ille est tutor piarum voluntatum (Many, 63).

Inveslimentum dotis. Est eius collocatio seu conversio in bona frugifera, ut annum redditum ferat. Praecipitur, quia secus posset consumi, et maneret onus sine redditu, quod gravissimum foret et negligentiam foveret.

Pecunia et bona mobilia deponenda sunt: a) statim in loco tuto ab Ordinario designando, ut pecunia vel pretium custodiantur; b) et quamprimum, caute et utiliter ad eius arbitrium, auditis iis quorum interest et dioecetano Consilio Administrationis, collocentur in commodum fundationis; c) cum expressa et individua mentione oneris (c.1547).

281. Numerus missarum. Si determinatus sit, tot celebrentur, secus determinetur ita:

a) Si fundator dotem constituit sed numerum non de-

terminavit, determinet Ordinarius, iuxta morem loci ubi oblator morabatur (c.830). Taxa maior erit quam pro manualibus; quia onus est permanens et multum ligat; aliqua pars pro administratione et expensis reservanda est, consulendum est futurae bonorum imminutioni.

b) Si taxam assignavit minorem consueta, et vivat, res cum eo componatur.

c) Si mortuus est, aut non admittatur fundatio, aut petatur a S. Sede reductio, nisi in fundatione Superiori facultas reducendi missas tribuatur (c.1551).

Tempus et qualitas, ut pro manualibus (c.833.834). Si tamen tempus non est designatum, satis est ut intra annum celebrentur.

Locus, *a)* Si statuatur a fundatore, sed constet hunc non habuisse specialem rationem sic agendi, leviter obligat, *b)* Si ob specialem rationem (id praesumitur), v. gr., quia ibi est familiae sepulchrum, ob cultum cuiusdam Sancti, ut populus praecepto satisfaciat, etc., graviter obligare potest, si gravis est determinandi loci ratio: rara tamen mutatio gravis non est.

Mutatio ob causam proportionatam licet. Ab Ordinario potest aliquando permitti, quia ipse est interpretes pia voluntatis.

282. Excusatio. Quando onus applicandi missas capellani ad intentionem fundatoris est *quotidianum et personale*, tres causae numerantur ob quas aliquando missa potest omitti: *a)* honestas seu devotio; *b)* infirmitas; *c)* impedimentum.

a) *Honestas* refertur ad defectum devotionis vel dispositionis, ad humilitatem et reverentiam, qua capellanus rationabilem indicet omissionem. Ex hoc motivo celebrationem omittere potest, quin teneatur supplere per alium: iuxta aliquos semel in mense¹; iuxta alios bis in mense (M a n y, 85); iuxta plures semel in hebdomada². Hoc ultimum sequi possumus.

b) *Ob morbum* plus permittitur. Si ex lege fundationis capellanus excusetur, manet excusatus. Si nihil dicatur, iuxta omnes auctores et responsa CC, v. gr., 4 iun. 1689, 17 nov. 1695, excusatur, saltem si morbus non ultra 15 dies durat. Multi id extendunt ad mensem, quod sequi licet³; ali-

¹ W f. r s z, *Ius Décret.* 111,536.

Barbosa, *De off. Episc.* p.2 a)lc?.24 n.31; S. Alf., 332.

² Lugo, <1.21 n.49; S. Alf., 333, etc.

qui ad duos menses⁴. Imo si capellanus factus sit ad celebrandum impotens, sustentatione careat, et ordinatus fuerit ad titulum illius beneficii; quamdiu impossibilitas durat, excusatur a celebrando per se vel per substitutum⁵. Ob idem motivum idem dicendum videtur, si ad talem titulum non fuit ordinatus (Cappello, 663).

f) *Impedimentum* erit, v. gr., iter unius vel duorum dierum: Si sit diuturnius, ut incarceration, exercitia spiritualia, idem dicatur atque de morbo (id.).

Quae diximus se referunt ad casum quo capellanus teneatur applicare *per se ipsum quotidie*. Sed si personalis applicatio non requiratur, iidem auctores, nixi responsis S. Sedis, aiunt capellandum numquam excusari, sed impeditum debere alii missam committere. Id nimis durum forte videtur, maxime si ille sustentatione careat et beneficium non sit pingue: sed sic respondit CC 18 sept. 1683.

Huic responso nimia forte datur extensio: agebatur enim de abusu cuiusdam dioecesis; et ut notatur in additione ad doctrinam Perraris, *Bibliotheca*, v. *Missa*, a.3 n.20 not.64, decretum datum ob speciales circumstantias ad omnes capellanos non debet extendi.

Voluntas fundatoris nonne praesumi potest, sicut quando applicatio personalis requiritur? Id indicare videtur Ballerini, IV, 1035.

(7) *Capellanus qui tenetur quotidie applicare missam, per se Poterit aliquas ad suam privatam intentionem applicare!* Plurimi a S. Alfonso citati n.332 et ipse, etiam post responsum CC 18 sept. 1683, aliquas ei permittunt, v. gr. 4 vel 6 in anno, sed absque stipendio. Si vero ex fundatione non teneatur applicare *per se ipsum*, diebus quibus ille non applicet missam, alii eam committat, dato stipendio.

Oportet ut quando capellania fundatur cum onere applicationis quotidianae et personalis, intentio libera relinquatur capellano aliquoties, v. gr., semel in hebdomada.

283. Condonatio est absolutio ab oneribus in praeteritum non impletis. *Compositio*, condonatio cum impositione eleemosynae. Utraque S. Sedi reservatur; S. Poenitentiariae pro foro interno, Congregationi Concilii pro externo; conceditur, modo onera non fuerint omissa in confidentiam obtinendi condonationem vel compositionem; et solet una saltem

⁴ ΓΓΛν MBα1X t.3 n.69. Id probabile putat S. Alf.

⁵ CC 5 fcb. 1640. 24 apr. 165, etc.

missa imponi. Nuntii quoque condonationem quibusdam limitibus concedere possunt (Arregui, Append. I n.6).

284. Reductio est numeri missarum diminutio. Reservatur S. Sedi (c.1517.1551); nisi fundator eam alii permiserit (CIC 14 iul. 1922: AAS 14,529).

Many, n.76 cum aliis aiebat, imminutis redditibus, reductionem fieri posse ab Episcopo; nam si tota dos pereat, perit totum onus; ergo si -perit pars, onus reduci potest. Sed: a) obstant c.1517.1551; b) Maius est periculum abusus et hallucinationis in reductione quam in totali cessatione. Sic permittitur, nec prohiberi potest, applicatio gratuita missae; et tamen potest vetari applicatio pro stipendio infra taxam (c.832).

Causae reductionis sunt: si fundus seu redditus ex parte perierunt, aut iam sunt insufficientes oneri levando.

Indultum reducendi missas fundatas, quod Ordinariis concedatur, non protenditur ad alias ex contractu debitas neque ad alia onera foundationis. Indultum generale reducendi onera foundationis ita intelligendum est, nisi aliud constet, ut potius alia onera quam missae reducantur (c.1551).

285. Moderatio est oneris imminutio quoad circumstantias loci, temporis, cantus, etc., manente missarum numero; v. gr., si missae legantur pro cantatis. Ut puto, moderatio quoad missarum circumstantias permittitur Ordinario, si ob imminutos redditus vel aliam causam, nulla administratorum culpa, oneris exsecutio impossibilis evaserit (c.1517 § 2). Nam sola reductio missarum S. Sedi reservatur.

286. Translatio *propria* est traductio oneris missarum ab una in aliam personam moralem, ita ut persona *a qua* non amplius ad celebrationem teneatur, sed persona *ad quam*. Unde dos vel redditus etiam transferri debent. Solet esse perpetua, sed potest esse temporalis, maxime si dos non sit, sed tantum redditus annui ab heredibus solvendi.

Eam concedere potest S. Sedes. Ordinarius: 1) Si fundator hanc facultatem dedit. 2) Pro constitutione et sustentatione Seminarii potest ei attribuire aliqua beneficia simplicia, seu non residentialia (c.1355 n.3). 3) Si ecclesia in qua beneficium erat fundatum collapsa sit et restaurari nequeat (c.1426). 4) Quando in ecclesia designata missae celebrari non possint.

• Sic etiam Gasparri, 621.

S. Sedes translationem non concedit ob commodum privatum capellam aut heredum; utique ob ecclesiarum paupertatem.

Impropria translatio est mutatio *loci*; dum onus penes eandem personam moralem manet, sed missae alibi celebrantur. Non est oneris translatio, sed *loci*. A S. Sede facile conceditur; ab Ordinario in necessitate vel ex causa proportionate, ad tempus et raro. Ipsi capellano licet quandoque iusta de causa.

Est etiam (*emporis* mutatio, quae de se S. Sedi reservatur (C. Rit.. d.1040).

287. Cessatio oneris. Cessat 1.^o *Lapsu temporis*, nisi sit perpetuum.

2? *Interitu dolis*, a) Si perit tota, sine culpa personae moralis; b) aut sit infructuosa; c) aut redditus percipi nequeant; interea cessat onus, aut suspenditur.

Est unanimes doctrina auctorum, nixa responsis CC 20 mn. 1641 ; 7 iun. 1687; 8 aug. 1705... ; et iure naturali; nani deest fundamentum obligationis, quod est ministri sustentatio; nec fundator potuit sacerdotem obligare ut sine stipendio celebret; nec qui foundationem acceptavit potest ad id obligare successores. Praeterea, onera foundationis implenda sunt *cx redditibus* dotis (c.1544). Si ergo redditus non percipiuntur, onera implenda non sunt (Regatili.o, *Sal T.* [1939] p.140).

Praescriptione non perit onus missarum *quoad numerum* (c.1509,5.^o); *quoad circumstantias* loci, cantus, etc., ut puto, perire potest. Potest quoque totum onus praescribi, ita ut *realc convertatur in personale*; et per praescriptionem transire in aliam personam, ut dictum est (n.273).

288. Animadversiones — Foundationes prudenter sic fiunt: 1. Fundator foundationem facit, dum vivit; id enim magis meritum est et securius. Vivens capitale tradit Episcopo, Superiori religioso, etc., cx cuius redditibus iam ex tunc missae celebrentur. 2.^o Si fundator redditibus indiget, tradit capitale, sibi redditus reservando, quos Episcopus, Superior religiosus, etc., ei tradet; quae obligatio in scriptura privata consignatur. 3." Si hoc facere non vult, facit donationem capitalis *revocabilem*; ita ut, si ante mortem eam non revocaverit, ipso facto mortis fiat donatio absoluta; idque privato scripto consignatur 4.' Si nolit foundationem in vita facere, non eam facit per testamentum, sed vivens titulos ponit sub nomine alius omni fiducia digni; vel eidem titulos tradit, qui post mortem Episcopo, Superiori, etc., eos tradat. 5' In scriptura foundationis ponitur clausula *saltatoria*, ut si quando stipendium evadat exiguum. Episcopus vel Superior, etc.. missas reducat, ita ut sit maius elec-

syna ordinaria quae pro manualibus detur. 6.° Assignatur quantitas pro administratione. 7.° Etiam pro sumptibus celebrationis, vino, hostia, cera, etc. (oà/α/α), si missae in determinato loco sint celebrandae. 8.° Si missa quotidiana imponitur, relinquitur saltem uno die, v. gr., singulis hebdomadis, intentio libera. 9.° Quamdiu capellanus aegrotet vel exercitiis spiritualibus vacet, liberetur ab obligatione celebrandi per alium, si ipse non celebret. 10.° Tandem cum liberalitate et non cum rigore fundatio fiat. 11.° Stipendium missarum fundationis sit maius stipendio manualium, propter perpetuitatem oneris, ligamen quod imponit Ecclesiae, periculum dotis, etc.

C A P U T V I I

Missa pro populo

Summarium: 1. Notio. 2. Subiectum activum et passivum — 3. Dies. — 4. Missarum numerus. — 5. Obligationis gravitas, excusatio, dispensatio, sanatio. 6. Quaestiones.

289. Missa pro populo (c.339.466). — Est quam animarum pastores applicare debent pro ovibus sibi commissis.

Urigo obligationis. Iuxta *Tridentinum*, s.23 cap.1 *de ref.* est iuris divini: “Cum praecepto divino mandatum sit omnibus quibus animarum cura commissa est... *pro his sacrificium offerre...*”

Circa ambitum obligationis plures fuerunt sententiae. Bened. XIV, Const. *Cum semper*, 19 maii 1744, statuit ut parochi et vicarii missam applicarent dominicis et festis de praecepto. Pius IX, Const. *Inunitissimi*, 3 maii 1858, declaravit: etiam festis de praecepto suppressis, quae erant in catalogo Urbani VIII. Leo XIII, Const. *In suprema*, 10 iun. 1882, idem pro Episcopis declaravit.

290. Disciplina vicens. *Indoles obligationis.* In iis qui officium nomine proprio habent est *ex iustitia*, vi quasicontractus in officii acceptatione initi, quo se ad omnia pastoris munia obligarunt. In illis qui alterius vice officium gerunt, non ex iustitia, sed *ex obedientia* legi debita, utique in iure naturali atque caritatis praecepto fundata.

291. Subiectum activum. *Tenantur missam applicare* qui curam animarum habent: 1.° R. Pontifex, solo iure divino, pro tota Ecclesia, diebus a se determinatis. 2.° Episcopi residentiales, Abbates et Praelati nullius, capta possessione (c.339.323 § 1). 3.° Vicarii et Praefecti Apostolici, non tot diebus

1 Truquini, apud ASS 1,391.

Ambrosius, Afixra *pro pop.* (1938).

(IT 23 mart. 1863; 18 aug. 1866: Vicarii Apostolici et missionarii non tenantur applicare ex iustitia, nisi agatur de dioecesibus et paroeciis canonice erectis (Toso, ad c.306: Coi. CPF 1239.1296),

(C.306). 4." Administratores Apostolici permanentes; vel *ad tempus*, sede vacante (c.315). 5." Vicarii Capitularis (c.440). 6. Parochi (c.466). 7.® Quasi parochi, sicut Vicarii ac Praefecti Apostolici (c.466 § 1). 8.° Vicarii curati, qui regunt parochiam personae morali unitam (c.471 § 4). 9.° Oeconomi (c.473 § 1). 10/ Curatores in diasporis (*inter dispersos*') ad instar parochorum, non ad instar vicariorum cooperatorum (CC 13 iul. 1918: AAS 11,46).

Quasi parochi dicuntur sacerdotes quibus in terris missionum, ubi non sunt constitutae dioeceses, committitur pars vicariatus vel praefecturae apostolicae, ad modum parochorum.

Non tenentur missam applicare: 1.° Cardinales dioecesim non habentes, Episcopi Coadiutores et Auxiliares, Vicarii Generales, substituti, adiutores et cooperatores in parochiis (c.475 § 2 ; 476 § 6).

2/ Episcopi titulares, quibus tamen commendantur ex caritate ut eam quandoque applicent pro dioecesi sua suppressa.

3/ Superiores religiosi. Ad quaestionem Ordinis Eremitarum S. Aug. 15 mart. 1710, S. Sedes numquam respondit.

4.' Capellani religiosorum, hospitalium, etc.** etsi pia domus sint a parochi cura subductae ; nam parochi nomine non veniunt, nec a Codice obligantur (c.451).

5.® Rector seminarii (c.1368), qui stricte parochus non est.

6.Capellani castrenses et Vicarii. Sed si notabile emolumentum ex officio percipiant. Vicarius potest eis imponere ut applicent saltem diebus in c.306 statutis, i. e. pro Vicariis Apostolicis; quam normam ipse Vicarius observet (C. Consist., Instr. 23 apr. 1951: AAS 43,562).

292. Subiectum passivum. Est populus sibi commissus (c.339 § 1) Applicanda est pro vivis, non pro defunctis. Decet tamen ut pro his quoque eam applicent, quatenus haec applicatio vivis non noceat.

293. Qualitates obligationis. 1? *Realis* seu officio adnexa. Omissae quam citius suppleantur (c.339 § 6).

2. *Personalis*: obligatus missam *per se* applicet. Tamen legitime absens parochus potest eam applicare in loco ubi est, aut eam substituto commendare (c.466 § 5). Quod de

• CC 2 iun. 1860; Lix c in -Riü s s, *Causae selectae* n.794.

Episcopo non statuitur, nisi sit impeditus. Tam Episcopus quam parochus, si diebus praescriptis per se applicare non possint, applicent per alium; si neque id queant, per se vel per alium quam primum alia die (c.339 § 4; 466 § 1).

Si quis eodem die teneatur applicare et pro populo et pro benefactoribus missam conventualem, hanc ipse celebret et applicet /jcr se, illam *per alium*, vel per se die sequenti (c.419 § 2). V. gr., canonicus curatus.

3? *Localis*. Haec qualitas Episcopo non praescribitur. Potest ergo et debet eam applicare etiam extra dioecesim, nisi sit impeditus. Parochus eam celebret et applicet in ecclesia paroeciali, nisi adiuncta aliud exigant vel suadeant (c.466 § 4). Non tamen tenetur applicare missam maiorem seu solemniorem.

4.a *Temporalis*, statutis diebus adnexa. Sed si his diebus nequeat applicari, aliis est applicanda (c.339 § 4).

294. Dies. *Pro Episcopis et parochis* ac eorum Vicariis: Dominici et festi de praecepto etiam suppressi (c.399 § 1; 466 § 1). *Suppressi*, qui erant de praecepto ex catalogo Urbani VIII (CC 17 feb. 1918: AAS 10,170).

Scilicet, 26: Feria 2^a et 3.^a Paschatis et Pentecostes, festa Inventionis S. Crucis, Purificationis, Annuntiationis, Nativitatis B. V. Mariae, Dedicationis S. Michaelis, Nativitatis S. Ioannis B., Apostolorum Andreae, Iacobi Maioris, Ioannis, Thomae, Philippi et Iacobi Minoris, Bartholomaei, Matthaei, Simonis et Iudae ac Matthiae; Stephani, Innocentium, Laurentii, Sylvestri, Annae, Patroni nationis, Patroni loci, non vero Titularis ecclesiae (28 dec. 1919: AAS 12,42).

Etiam festa quae fuerunt de praecepto particulari, et suppressa sunt (19 iul. 1930: AAS 22,521).

Haec festa valde incerta sunt. Censemus obligationem applicandi pro populo in eis subsistere tantum in illis dioecesi-bus et paroeciis in quibus usque ad Codicem applicabatur; non ubi non applicatur ab immemorabili; nisi Ordinarius applicationem urgeat (c.5).

Ergo donec loci Ordinarius declaret quaenam sint festa de praecepto particulari suppressa, in quibus missa pro populo urgeat, putamus parochos posse liberos ab hac obligatione se censere.

Qui habet unam paroeciam in titulum et plures in administrationem, debet applicare in festis omnium Patronorum B. Etiam de Titularibus harum ecclesiarum officium cum octa-

• 12 nov. 1927: AAS 20,84.

va recitabunte. Idem de Episcopo dicendum est, qui plures dioeceses regat.

Dies pro Picariis et Praefectis Apostolicis et quasiparochis sunt: Nativitatis Domini, Epiphaniae, Paschalis, Ascensionis, Pentecostes, Corporis Christi, Immaculae Conceptionis et Assumptionis, S. Ioseph, SS. Petri et Pauli et Omnium Sanctorum (c.306).

Non obligat missa pro populo diebus qui *per modum actus* sint de praecepto Episcopi (c.1244 § 2); nam non sunt stricte de praecepto canonico, sed per accidens. Nec diebus qui *ex voto populi* observentur.

Si festum transfertur simul cum officio et missa et obligatione audiendi missam et abstinendi a servilibus, transfertur quoque missa pro populo in diem *ad quem*; secus applicanda est die *a quo* (c.339 § 3).

Sic (quando festum S. Ioseph in hebdomadam maiorem incidit, transfertur ad feriam II post Dominicam *in albis* solum officium et missam, non praeceptum; ideoque non transfertur missa pro populo, quae applicabitur die *a quo*).

Si festum de praecepto suppressum transferatur *in perpetuum*, missa pro populo transfertur (CC 16 feb. 1914: AAS 7,27).

Ordinarius loci iusta de causa permittere potest ut parochus missam alia die applicet (c.466 § 3).

Sive anticipando sive retardando. Licentia in casibus urgentibus, quando commodum expectari non potest, legitime praesumitur, v. gr., ne interrumpatur tricenarium gregorianum; aut si pater parochi pridie mortuus fuit, et filius velit die sequenti pro eo celebrare, etc., etc. Idem poterit facere pro se ipso Episcopus.

295. Numerus missarum. Unica applicanda est: 1.º In festo Natalis Domini, etsi Episcopus vel parochus ter celebret. 2.º Si festum de praecepto in Dominicam incidat (c.339 §2). 3.º Si Episcopus vel parochus plures dioeceses vel paroecias aequae principaliter unitas regat, aut unam in titulum et alias in administrationem habeat. Tunc unicam applicet pro universo populo sibi commissio (§ 5).

A fortiori si plures habeat minus principaliter unitas.

Idem dic de oeconomicis (CIC 14 iul. 1922: AAS 14,528).

Sed si obligatu ad applicandam missam in una paroecia

suppleat alium in alia, applicare debet unam pro unaquaque, nisi suppletus suam applicet.

296. *Gravitas.* Qualitas *rcalis*, i. e. quod missa applicetur, urget sub gravi, etiam in singulis casibus; *temporalis*, *personalis* et *localis*, sub levi; nisi habitualiter violentur.

Excusatio. A missa applicanda non excusat ulla redituum exiguitas, nec quaevis exceptio, nec carentia congruae dotationis (c.339; CC 10 maii 1692).

Dispensatio. Est obligationis remissio *pro futuro* in casibus particularibus, manente lege. Gravem vel gravissimam causam requirit, prout legis relaxatio ad pauciores aut plures missas se extendat. Conceditur a C. Consistoriali Episcopis, Vicariis Capitularibus et Administratoribus Apostolicis; a C. Concilii parochis saecularibus, a C. Religiosorum religiosis, a C. Propagandae Vicariis et Praefectis Apostolicis et quasi parochis. Sancta Sedes ob defectum dotis facile concedit ut unica in mense applicetur; facilius dispensat in diebus de praecepto suppressis; praesertim ut applicetur alia intentione cum stipendio in favorem causae piae.

Sanatio est condonatio missarum quae omissae fuerunt. Conceditur a S. Sede, ut dictum est; facilius quam dispensatio; praesertim si omissio luit inculpabilis. Illa totalem sanatorium concedere non solet, sed imponit ut una vel plures ex omissis applicentur. Pro foro interno ad S. Poenitentiarium recurrendum est.

297. Quaeres: 1.º *Parochus unius paroeciae, qui binas missas celebrat supplens alium, v. gr., tempore exercitiorum spiritualium, potestne unam pro suo populo, alteram pro alieno applicare?* Placet opinio affirmativa. Nam: a) Legitime absens potest missam per substitutum applicare (c.466 § 5). Atqui lex non vetat ne substitutus sit alius parochus; idque frequentissimum est. b) C.824 non prohibet duplici obligationi iustitiae eodem die satisfacere, sed duas missas pro stipendio celebrare, ut avaritia coerceatur.

2.º *Suppletus ab alio parocho potest ipse pro stipendio applicare?* Ita nam missam suam non applicat duplici titulo (c.825,2.º), neque duplici stipendio.

3.º *Si parochus omisit inculpabiliter missam una dominica, poterit dominica sequenti per missam binationis supplere?* Sententia affirmativa solide probabilis videtur. Nam: a) Non percipit eodem die duo stipendia stricta, sed duo quasi stipendia, seu retributionem duplicem implicitam in dote beneficii. Iam vero non omnia quae de strictis stipendiis dicuntur, applicanda sunt quasi stipendiis. Sic editores *Actorum S Sedis*, ad causam *Vivarien.*, quae in con-

trarium allegatur' b) Antea parochus plures paroecias regens plures missas eodem die applicare debebat et sic recipiebat plura quasi stipendia; nunc unica missa pro pluribus populis plura percipit Nobiscum Cappello, 697.

4." *Qui eodem die vi officii debet binas missas applicare quae retributionem habent, potestne per utramque missam utrique obligationi satisfacere* Probabilius affirmatur. Nam: a) Ambae sunt obligationes Iustitiae, quae praevalent prohibitioni recipiendi duplicem retributionem eodem die. b) Ad rem CC in *Friburgen*. 14 apr. 1894: ASS 26,688, respondit: *Pro gratia ad cautelam*. Quod indicat beneficarium in rigore posse utrique oneri per se ipsum eodem (licet) satisfacere: sed ad tranquillitatem gratiam concedit, *quatenus opus sit* (Cappello, 687).

5." *Parochus missas gregorianas acceptare potest*/ Utique si binat, et ex induito potest accipere stipendium pro una missa in favorem causae piae, unam pro populo, alteram gregorianam applicet cum stipendio. Si tale indultum non sit, poterit gregorianam sine stipendio applicare, et proponere petenti tricenarium, se applicaturum ad eius intentionem alias 4 vel 5, si eidem placeat.

Si non binat, missam pro populo ipse applicet, gregorianam alteri committat. Si committens non inveniatur qui hanc applicet, ipse pro populo applicet alio die; tunc Ordinarii licentia praesumitur (c.466 § 3).

Si praevidet se non valiturum diebus festis neque per se neque per alium gregorianas applicare, poterit de licentia Ordinarii tot pro populo anticipare Idem dic etsi possit gregorianas alteri committere, ne privetur stipendiis sibi necessariis.

Scholium. Obligatio celebrandi ratione praecepti vel promissionis.

298. 1. *Celebratio* praecipi potest a superiore competente. Est enim actus externus; idque praxis probat.

2. *Applicatio*: a) Praecipi potest a R. Pontifice, sic praecipit missam pro populo.

b) A superiore religioso, saltem *vi potestatis dominativae*. Ille potest in subditos transferre obligationem iustitiae stipendio recepto adnexam (S. Ait. 317).

c) Utrum a superiore ecclesiastico *vi iurisdictivus*, disputatur; CC 8 maii 1920 sententiam affirmativam admittit (AAS 12,536).

3. Qui missam *gratis* promisit, tenetur sub levi ex fidelitate, eam applicare, nisi intenderit sub gravi vel ex iustitia se obligare (S. Ait., 317).

4. Missae in statutis piarum associationum, et in regulis religiosis praescriptae, tantum obligant quantum ipsa sta-

• CC 21 mart IRSz ASS 20.35

• < Rd 3 nuit 1011 AAS 6,231.

tuta et regulae, generatim non sub culpa. Quae autem ex mutua conventionem statuuntur, v. gr., in societate mutuorum suffragiorum, aliquam obligationem inducere videntur, saltem ex fidelitate.

sectio in

De Sacra communione

Summarium: 1. Notiones.—2. Minister.—3. Subiectum. 4. Tempus et locus

CAPUT I

Notiones

Summarium: 1. Iussentia communionis.—2. Permanentia sacramenti.—3. Fructus.

299. S.Communiō est sumptio Corporis et Sanguinis D. N. I. Ch. sub speciebus panis et vini.

Triplex sumptio a Tridentino, ses.13 c.8 distinguitur: a) *sacramentalis* dumtaxat, est receptio a peccatore re vera facta, sine fructu; b) *spiritualis* tantum, desiderium pium Christum sub sacris speciebus recipiendi; c) *sacramentalis simul et spiritualis*, receptio vera cum fructu.

Sumptio realis potest esse: a) *sacramentalis*, qua sacramentum; b) *materialis*, quae fit a subiecto incapaci eam recipiendi qua sacramentum, i. e. cum receptione gratiae, qualis est infidelis; vel quae fit absque intentione ab adulto baptizato. In materiali gratia non confertur.

Hic agitur de sacramentali.

300. Essentia communionis. †. *sententia*; consistit in mera immissione ss. specierum in os. Ergo dum species sunt in ore, antequam in stomachum traiciantur, gratia confertur.

‡. In traiectione in stomachum. Nam tunc proprie manducatur et bibitur. Sic Christus cum gustasset fel et acetum *noluit bibere* (Mt 17,34). Ita, qui panem vel aquam in ore sumit sed non déglutit, manet ieiunus (S. A. i. o., 226). Iam vero ad susceptionem sacramentalem requiritur manducatio vera vel aequivalens. *Nisi manducaveritis carnem Titii hominis et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis* (Io. 6,54).

3/ In receptione in os cum intentione eas traiciendi in stomachum. Sic qui eas in os recipit et statim voluntarie expuit, sacra-

* Suahkz. <1.63; s.4; I.ugo, d.12 s.2.

mentum non recipit; c contra recipit infirmus qui, accepta in os particula, moritur antequam ea in stomachum descendat; aut qui tussi vel vomitu aliave causa eam ciicit, dum est in via ad stomachum (Capeuo, 358).

Intentio in infantibus et perpetuo amentibus non requiritur; neque ipsi capaces sunt intentionis; sufficit pro eis intentio ministri, In adultis necessaria est intentio aliqua, et sufficit habitualis (S. Th., 3 q.68 a.9).

Receptio in stomachum modo artificiali, communio sacramentalis est (Luco, *l.c.*, et alii communiter).

Si oesophagus sit artificialis, per eum potest et debet dari communio. Item per fistulam oesophago applicatam, si quis ita nutritur.

Per fistulam stomacho applicatam non est obligatio Eucharistiam ministrandi nec recipiendi, si sic nutritur infirmus. Utrum liceat disputatur. SO 27 ian. 1886 de viatico respondit: "sicut exponitur, non expedire". 27 nov. 1919 facultatem sic recipiendi communionem cuidam negavit.

Haec responsa sunt particularia et respiciunt casus peculiares; legem generalem non constituunt. Probabilis est sententia tenens liceitatem communionis sic modo artificiali sumptae, si aliter aegroto ministrari non possit, dummodo periculum irreverentiae absit. Nam etiam licet eam ope cochlearis suscipere a.

301. *Permanentia sacramenti.* — Sacramentum permanet quamdiu species manent in stomacho incorruptae. Hoc tempus variat, prout stomachus sit sanus vel infirmus, vacuus vel secus, etc., et pro stomachorum varietate. Capeilmann¹ putat ut minimum semihoram requiri ad plenam corruptionum. Gasparri, 1194, refert testimonium duorum medicorum qui, examinata quaestione, requirunt semihoram pro hostia parva; horam pro maiori, quam celebrans sumit; imo vero addit apud multos morbis febrilibus laborantes posse fragmenta reperiri post duas vel tres horas. Alii aliter sentiunt.

In ore, iuxta quosdam peritos, species panis corrumpuntur.* Id ut falsum merito reiicit Capeilmann et Genicot, 171, nisi hostia per mullum temporis in ore retineatur et diversis motibus agitetur.

Hinc: a) Sacerdos qui missam celebravit, aut fidelis qui

¹ Lehmkuhl II.193; GtxicoT, II.180; Cafprux), 359,

¹ AfrJw. Part. p 255.

⁴ Vqm Olmbi. Pastoral Mtdûin p.43.»

communione recepit, non potest intra duas aut tres horas a sumpto sacramento se ad vomitum provocare aut stomachum lavare; quia hoc indicat stomachum non esse sanum, ideoque species nondum esse corruptas.

b) Si species a stomacho proiciantur; et integrae appareant, reverenter sumantur; nisi nausea fiat, tunc enim caute separentur et in aliquo loco sacro reponantur donec corruptae in sacrarium proiciantur. Si non appareant, comburatur vomitus, et cineres in sacrarium (piscinam) proiciantur (*Missale, De defect. X,14*).

c) Curandum ne hostia in ore per multum temporis retineatur; quia probabilis est sententia quod communio realis non habetur, nec gratia producitur, nisi quando species incorruptae in stomachum traiciuntur.

d) Congruit per aliquot momenta post communionem a spuendo abstinere, ne expellantur particulae forte dentibus faucibusque inhaerentes.

Resolves: Licitudo vomitus voluntarii pendet: 1) a maiori vel minori incertitudine de remanentia ss specierum in stomacho; 2) a gradu necessitatis vel utilitatis provocandi vomitum. Mae normae videntur prudentes:

1.* Si species sint *venenatae*, *statim* licet vomitum provocare; earum profanatio materialis tunc mere permittitur. At colligendae sunt iuxta rubricas.

2 Si necessitas est *vere gravis*, idem licet post tertiae horae partem.

3.* Si non est adeo gravis, post horam.

4." Per tres horas non videtur provocandus, si quis ieiunus sit, sine rationabili causa, v. gr., nausea (*Ferreres*, 350).

302. Effectus quoad animam in genere est: u) gratia sanctificans; per se secunda, per accidens probabilius prima (S. Th., 3 q.72 a.7 ad 2); 2) gratia sacramentalis, quae est spiritualis refectio seu nutritio, seu vitae supernaturalis conservatio et roboratio, per unionem cum Christo 5.

Speciatim: 1." Remissio peccatorum venialium (*Trident., l.c.*); non solum *mediata*, quatenus ad actus caritatis et doloris nos excitat, quibus haec peccata remittuntur; sed etiam, ut communiter, tenetur, *immediata ex opere operato*, supposita dispositione sufficiente ad obicem tollendum, quamvis insufficiente ex se ad ipsam remissionem (S. Th., 3 q.79 a.16).

2.º Pracservatio a mortalibus (*Trident., l.c.*).

3.° Sedatio concupiscentiae, probabilius per immediatam et directam actionem Corporis Christi.

4.° Pignus vitae aeternae (Trid., *l.c.* et c.8).

5.° Pignus gloriosae resurrectionis: *Qui manducat meam carnem et vivit meum sanguinem, habet vitam aeternam et ego resuscitabo cum in novissimo dic* (Io 6,59).

6.° Fervor caritatis, i. e. attractio ad Deum, promptitudo ad officia vitae christianae implenda, ad contemptum mundi, ad placendum Deo.

7.® Dulcedo et delectatio spiritualis, de se in corpus redundans.

8.° Aliqualis remissio poenae temporalis; probabilius *non ex opere operato, directe et per se, sed indirecte et secundo*, quia: o) Si ex opere operato directe et immediate remittuntur venialia quoad culpam, pronum est quod remittantur quoad aliquam poenam, b) Sacramentum excitat ad amorem Dei, qui actus remittit culpam et poenam, saltem partim; hic effectus, quamvis *proxime* est *ex opere operantis*, i. c. ex actu amoris, *mediate* tribuitur Eucharistiae quae amorem excitat.

9.° Per accidens remissio peccatorum mortalium, si quis, attritus, bona fide sacramentum recipiat (S. Alf., 1.6 n.6).

10? Effectus socialis, mutua unio fidelium: *Unus panis, unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus* (1 Cor 10,7).

Quamdiu species manent in stomacho incorruptae: a) *ex opere operantis* abundantiores gratiae per modum impetrationis acquiruntur quam aliis temporibus, pro actibus dispositionis, b) Non novi gradus gratiae conferentur, si tantum habitualis dispositio seu status gratiae perseveret, c) At probabiliter novum gratiae augmentum confertur *ex opere operato*, si novi actus dispositionis actualis accedant, aut iidem perseverent duratione, numero vel perfectione aucti. Sicut cibus, quamdiu est in stomacho nutrit (LUGO, <1.12 s.2 n.46).

Qui sacramentum sumit in peccato mortali, et manentibus in stomacho speciebus, conteritur vel confitetur, probabilius, iuxta LUGO, 63, fructum non percipit.

Qui conteritur aut confitetur antequam tota Hostia aut totus Sanguis deglutiat, gratiam sacramentalem obtinet (BAUERINIERI, 873).

Communio sub utraque specie, iuxta communiolem sententiam, non confert maiorem gratiam quam sub una. Quia idem numero Christus recipitur, qui est causa gratiae. Iuxta aliquos maiorem confert; sicut cibus et potus corporalis plus nutriunt quam solus cibus aut solus potus (VAZQUEZ, q.80 <1.215 c.2; LUCA, 68).

Qui plures hostias aut grandiore sumit, uberiores gratiam non recipit quam qui unam aut minorem; quia unica est communio et spiritualis refectio.

CAPUT II

De ministro communionis

Summarium: 1. Quis.—2. Defectus in administratione.—3. Ritus.

§ 1. *Quis est*

Summarium: 1. Minister ordinarius.—2. Extraordinarius.—3. Pro infirmis — 4. Pro Viatico.

303. Minister dispensationis ordinarius, seu vi ordinis pro quovis casu constitutus, est solus sacerdos (c.845 § 1).

Sacerdos autem ad licitum usum suae potestatis eget iurisdictione ordinaria vel delegata. Nam ad pastorem exclusive spectat suas oves pascere \ Licentia sacerdoti dari potest sine ulla causa.

lure proprio communionem administrant: a) Ordinarius loci in suo territorio (c.195); b) parochi et ii qui loco parochorum sunt, in territorio suae paroeciae (c.451), nisi fideles aliqui a parochi cura subducantur (c.464); c) ecclesiarum rectores in suis ecclesiis (c.482); d) superiores in religione clericali, relate ad suos subditos et quosvis fideles in domo religiosa commorantes (c.514); e) parochus vel capellanus quem Ordinarius loci parochus suffecerit, in religione laicali (c.514 § 3); f) capellanus apud moniales.

304. Licentia, *intra missam*; et, si privatim celebrat, etiam *immediate ante et statim post missam* quivis sacerdos potest communionem ministrare (c.846 § 1).

a) *Privata* intelligitur hic quae non est solemnis, scilicet cum diacono et subdiacono; aut cantata etiam sine his; aut conventualis, etsi lecta, quae in capitulis canonicorum et in communitatibus religiosis choro adstrictis celebrari debet officio diei respondens, adstante capitulo vel communitate. b) Intra quamvis missam, privatam vel publicam, potest communio distribui; etiam intra solemnem *de requie*, sine peculiari causa, c) In privata, etiam proxime ante et statim post;

¶ — « ¶ »

1 Luco, d.18 n.36.

non sic in publica; i. e. sacerdote induto vestibus missae (C. Rit., d.4177).

Apud moniales missa *convnluatis* celebrari debet quoad fieri possit (c.610 § 2). Conventualis unum quid constituit cum officio divino; adeo ut nequeat esse intervallum inter eam et horam canonicam quae praecedere debet (d 4053). Hinc si missa anticipetur illi horae, aut non statim post eam celebretur, considerari poterit ut privata, idcoque poterit communio distribui immediate ante vel post eam, si sit lecta. Ante vel post solemnem cantatam vel conventualem dari potest a sacerdote induto stola et superpelliceo.

Extra missam quivis sacerdos eam distribuere potest, ex licentia saltem praesumpta rectoris ecclesiae, si sit extraneus (c.846 §2).

Licentia est: a) *explicita*, quae expreis verbis vel signis datur; b) *implicita*; quae in alio includitur; c) *tacita* quae habetur quando ille qui posset impedire actum non impedit, cum videat sacerdotem paratum ad communionem ministrandam; d) *praesumpta*, quae non est data, sed rationabiliter censetur fore ut daretur si peteretur; e) *generalis*, pro quovis casu; f) *particularis*, pro determinatis.

Cuivis sacerdoti dari potest licentia quaevis, etiam generalis, sine ulla peculiari causa. Imo, si est sacerdos illi ecclesiae addictus, eam habet *a iure*; si sit extraneus, eget rectoris licentia, saltem praesumpta; quae rationabiliter praesumitur in casu necessitatis vel utilitatis publicae vel privatae.

clldicti videntur, qui servitium in illa ecclesia praestant, secus sunt extranei (CC 5 iul. 1941 : AAS 24,101).

Ubi manifesto constet rectorem irrationabiliter negare licentiam, extraneus potest tuta conscientia communionem ministrare, remoto scandalo aut alio incommodo.

Sacerdos sine licentia eam ministrans, per se leviter tantum peccat.

Momentum omnium opportunissimum pro fidelium communionem censetur post communionem sacerdotis celebrantis; et quidem hostiis in eadem missa consecratis (Pius XII, Enc. *Mediator Dei*, 20 nov. 1947 : AAS 39,565).

305. Minister extraordinarius, vi ordinis, sed solum pro casibus specialibus, est diaconus; de Ordinarii vel parochi licentia, gravi de causa concedenda, quae in necessitate legitime praesumitur (c.845 § 2).

Si agitur de ecclesia non paroeciali, quae proprium rectorem habeat, v. gr.. religiosorum, putarem sufficere licen-

tiam rectoris; nam quoad hoc parochus acquiparatur (c.846 § 2; 849 § 1).

Gravis causa censetur, si desit sacerdos qui possit communionem ministrare; si sacerdos sit aliis occupatus aut irregularis vel censuratus; nimia communicantium multitudo, ne communio multum protrahatur. Non sufficeret mera diaconi devotio, desiderium potestatis exercendae. Sufficientem putarem puero de familia primam communionem ministrandam, aliamve similem causam.

Necessitas, sub qua licentia praesumitur, erit, si desit sacerdos qui ministret etiam ex sola devotione petenti.

Diaconus eundem ritum servabit atque sacerdos (*Rituale* t.5 cap.2 n.10).

Diaconus illegitime communionem ministrans non fit irregularis; nam ordinem non usurpat (c.985,7.0); quia vi ordinationis recipit potestatem ministrandi hoc sacramentum a presbytero confectum

Iuxta plures, graviter peccaret diaconus qui sine gravi causa aut sine licentia communionem ministraret; quia est minister *secundario*, et solum tamquam instrumentum presbyteri in necessitate late sumpta. Item Episcopus vel parochus qui sine gravi causa distributionem diacono committeret. Alii autem putant diaconum illum non peccare graviter (Cappellano, 303). Idque nobis videtur, attenta hodierna communionis frequentia. Certe, in dubio de exsistentia aut sufficientia causae, licite a diacono ministratur (c.84 § 2).

306. Minister in casibus exceptionalibus, v. gr., viatici porrigendi, persecutionis religiosae, etc., etiam laicus esse potest.

Pro persecutione mexicana hunc ritum indicavit Bened. XV: laicus hostiam in pannulo albo deferat; eam in manu communicantis deponat, qui eandem sumet. S. Sedes Ordinariis mexicanis 23 dec. 1927 permisit ut deficiente clerico designarent laicum probum qui Viaticum deferret.

Urgente necessitate, deficiente sacerdote, diacono, et quoad laicos clerico, quivis potest sibi communionem ministrare. Sic antiquitus fiebat in persecutione³. Sic CPF 21 iul. 1841 (Collect. 928).

Sacerdos qui nequeat celebrare, potest *sibi* communionem ministrare, etiam ex sola devotione, et praesente diacono, si desit alius sacerdos, et scandalum removeatur. Sic omnes recentiores.

Idem probabilius potest diaconus.

Cum sacerdos vel diaconus sibi communionem ministrat,

1 Suñez, *Præcensur.* d.11 s.3 n.24: Gasparri. *jacra ordin.* 341.

1 Suárez, *1.72 s.3 n.3*: S. 238

superpelliceum et stolam induet, convenienter recitabit ad gradum altaris *Confiteor, Misereatur et Indulgentiam* (Cap-PELt.o, 307).

Clerici inferiores et laici in mortis periculo possunt sibi communionem ministrare, deficiente legitimo ministro. Idem declaravit licitum CPF de confessoribus fidei incarceratis, ut inimicorum insidias vitarent (21 iul. 1841 ; n.928). Idem admitterem in persecutione religiosa.

307. Delatio communionis infirmorum. Delatio *publica* est, quae fit cum solemnitatibus *Ritualis* t.4 c.4. *Privata*, modo simpliciiori ibidem n.29 descripto: scilicet, sacerdos saltem stolam sub propriis vestibus defert; in sacculo seu bursa pyxidem seu capsulam recondit, quam per funiculos collo appensam in sinu reponit; unus saltem fidelis, in defectu clerici, eum comitatur. Cum ad cubiculum infirmi pervenerit sacerdos, superpelliceum cum stola induat, si antea non induerit. Cetera ut de more fiant.

In privata sedulo consulatur reverentiae ac decentiae tanto sacramento debita, servatis normis S. Sedis (c.849 § 2). Hae sunt quae Rituale *l.c* praescribit, desumptae ex C. Sacram. 23 dec. 1912 et BEKED. XIV, Const. *Inter omnigenas*, 2 feb. 1744. Sacerdos incedere potest capite operto (C. Sacram. 23 dec. 1912: AAS 4.725).

In publica nudo capite incedat; sed si urgeat necessitas, v. gr., ob frigus, imbrem, et desit tempus licentiam petendi. potest caput operire (C. Rit.. <1.32461. Sed tunc potius privatim feratur. *Umbella* vel *pallium* seu baldachinum, adhibeatur. ubi haberi possit. In multis locis in usu non est.

Publice deferenda est communio, nisi iusta et rationabilis causa aliud suadeat (c.847).

Causa ad privatam delationem non requiritur gravis; mens enim Ecclesiae est ut infirmis communio facilior reddatur. En aliquae: periculum publicae irreverentiae, oppositio familiae, aegroti timiditas, incommoda frequentis delationis publicae ad multos semel, vel ad unum crebro (C. Sacram., /,<?). In praesenti disciplina communio quotidiana publicae delationi praeferenda est (Vermeersch, 114).

308. Iudex causae iustae ad privatam delationem quis est? Opinabamur cum unanimi canonistarum sententia iudicem esse ipsum sacerdotem deferentem 4. At C. Sacram.

5 iun. 1928, ad instantiam plurium Episcoporum Hispaniae, declaravit iudicem esse solum Ordinarium loci; sed *addita mente*: Mens est: Si ex communi experientia et opinione nullo in dioecesi vel particulari loco sit inconveniens pro privata delatione, caveat Ordinarius ne per regulas nimis praecelinitas aut generales praecipientes publicam delationem, vel per reservationem sibi factam dandi veniam ad privatam delationem in singulis casibus, impediatur infirmis communio etiam quotidiana (AAS 10,81).

Cum responsum hoc posset admirationem gignere (quasi non congruens canonibus), Secretarius S. Cong., Iorio, vellet ex officio animadversionem addidit quare tale daretur.

At gravissimi canonistae romani, Vidali., Cappello* et ipse Iorio aequiorem explicationem huic responso dederunt, relinquentes sacerdoti communionem deferenti indicium de exsistentia causae ad delationem privatam in *casibus concretis*; Ordinario loci reservantes indicium de causa aliqua *communi* agnoscenda, in ordine ad normam generalem statuendam.

Explicationem P. Vidal adoptavit Cone. Provinciale Granatense a.1944, d.279. Et magis explicite Synodus Seguntina (Sigüenza) a.1948, const.305 § 2; quae et Valentina (1951) a 157 declarant sufficientes plures causas et tandem alias a probatis auctoribus admissas.

Ipsa C. Sacram. 23 dec. 1912, unde canon noster desumptus est, modo generali insinuat causam sufficientem ad privatam delationem, istam: quod communio a multis aegrotis petatur vel ab aliquo multis; quae causa in magnis paroeciis fere semper aderit.

Quare, ubi haec causa exsistat, nisi communio publice deferatur quotidie vel frequenter, ad mentem S. Congregationis quivis sacerdos poterit eam privatim deferre, ut loco citato indicat qui nunc est Cardinalis Iorio, S. Congregationis de Sacramentis antea Praefectus.

309. Minister delationis: *a)* Ius et officium *publique* deferendi communionem ad infirmos, etiam non paroecianos, extra ecclesiam, spectat ad parochum intra territorium suum. Ceteri sacerdotes id possunt tantum in casu necessitatis, aut de licentia saltem praesumpta parochi vel Ordinarii (c.848).

b) *Privatam* deferre potest quilibet sacerdos, de licentia saltem praesumpta sacerdotis cui custodia S. Sacramenti commissae est.

310. Minister viatici (c.850). *a)* Delatio *publica* vel *privata*, etiam ad non paroecianos, spectat ad parochum intra suum territorium. Ceteri sacerdotes illud deferre possunt in necessitate, aut de licentia saltem praesumpta parochi vel

* *fan*, IV n.105 not.248 (a.1934).

• N.456 (a.1938).

1 *La Comunione agli infermi* n.109 (1931).

Ordinarii, *b*) Pro Episcopo, ad dignitates et canonicos ex ordine praecedentiae (c.397,3.^o). *c*) Pro commorantibus diu noctuque in domo religiosa clericali, ad superiorem. Pro monialibus, ad confessarium ordinarium, vel ad eum qui eius vires gerit, i. e. ad designatum ab eo vel ab Ordinario loci; et si nullus sit designatus, ad capellanum vel quemvis alium. Pro alia religione laicali, ad parochum vel capellanum quem Ordinarius loci paracho suffecerit (c.514 § 1-3). *d*) Pro alia pia domo a paracho exempta, ad sacerdotem ab Ordinario loci designatum (c.464 § 2). *c*) Pro degentibus in seminario ad rectorem (c.1368).

In religione clericali superioribus ius et officium est viaticum et extremam unctionem ministrandi solum religiosis professis et novitiis extra religiosam domum aegrotis; de licentia saltem praesumpta Ordinarii vel parochi, si communio publice deferenda sit: non famulis, convictoribus, etc., qui extra domum religiosam aegrotent (CIC 16 iun. 1931: AAS 23,353).

Viaticum stride est communio in gravi mortis periculo de praecepto facienda; *late*, etiam illa quam in gravi mortis periculo constitutus facit ex devotione, praesertim non ieiunus (c.864). Viaticum quod c.850 paracho aliisve reservatur est *strictum*, ne contra mentem Codicis communio infirmis difficilior fiat. Ergo ministrato viatico a paracho vel ab eo ad quem spectat, ceterae communiones infirmi non sunt illi reservatae, si privatim deferantur. Et quia nulla est obligatio, exorto periculo, statim viaticum recipiendi; idem dicemus de communionibus quae ante viaticum graviter infirmis, etiam non iciunis, deferantur.

§ 2. *Defectus in adminislraltione*

311. Defectus corrigendi. 1." Si Hostia consecrata in terram cadat, reverenter colligatur, locus abluatur et aqua ablutionis in sacrarium mittatur. Idem dic. si cadat extra corporale in mappam (*Missale, De defect'd*). X,15).

Ablutio non obligat sub gravi, nisi hostiam ceciderit in locum qui calcatur (S. A1 f., 250).

2.^o Si cadat in vestem, faciem aut barbam viri, ablutio potius omittatur, ne admiratio excitetur. Si in manum, ipse vir in sacristia manum lavet, et aqua ablutionis mittatur in sacrarium.

3." Si in vestem aut faciem vel pectus mulieris, omitta-

tur ablutio, ipsa femina particulam suis manibus in os mittat vel sacerdoti tradat'. Si ea ob hoc turbetur et, salva decencia, possit a sacerdote Hostia apprehendi, id fiat (Genicot, 181). Si in manum mulieris, haec in sacristia vel alibi manum lavet si commode possit. Idem dic si Hostiam dilapsam apprehenderit.

4. Si gutta Sanguinis in terram vel tabulam decidat, lingua sorbeatur a sacerdote, quoad fieri possit; locus radatur, quantum satis est, abrasio comburatur et cinis in sacrarium mittatur. Si super lapidem altaris, sorbeatur a sacerdote, et locus abluatur, et aqua proiciatur in sacrarium. Si super linteum altaris, corporale, vestes sacerdotales vel tapetem, haec ter abluantur, supposito calice, et aqua in sacrarium mittatur (*2^e defectib. X,12*).

Abrasio et ablutio sub gravi urgent; trina probabiliter sub nullo peccato obligat, si una ablutione locus vel linteum, et cetera, plene mudentur ((Cappel1q, 397).

5? Si decidat in solum corporale aut in vestes sacerdotales, aut in tapetem pedibus substratum haec abluantur, et aqua in sacrarium proiciatur (*De defect, h.12*).

6.^o Si sacerdos qui debebat pyxidem purificare, purificationem omisit, et ablutiones calicis iam sumpsit: *d*) si purificatio pyxidis urget, ad alias hostias consecrandas, poterit sacerdos fragmenta sumere, quia haec sumptio computatur per modum unius cum communione (Lehmkuhl, 192). *b*) Secus. etiam id posset; sed expedit ut, ubi commode fieri queat, purificatio ad aliam missam vel diem sequentem differatur, nisi causa rationabilis aliud suadeat. Si de hostia integra agatur, eam sumere difficilior licet, nisi ad vitandam irreverentiam.

7.^o Sumpto sanguine; ante sumptam ablutionem, quilibet hostias sumere potest.

8." Si post sumptam ablutionem inveniat fragmenta ad suam missam pertinentia, ea sumere debet, si adhuc est ad altare; vel. iuxta communioem sententiam, si iam est in sacristia, sed nondum vestes deposuit.

9." Si fragmenta non sint de eodem sacrificio; aut sint de eodem, sed inveniantur a sacerdote iam vestibus exuto; iuxta plures sumi nequeunt, nisi sit periculum irreverentiae; nempe, si post ultimam missam reperiantur et: *n*) vel desit tabernaculum vel locus decens ubi reponantur; *b*) vel ita minutissima sint, ut sine periculo nequeant illuc deferri. Iuxta

' Beked. XIV. *De Mis.* 1.3 c.20 n.7

alios, in quovis casu fragmenta sumere potest, nam non apparet solida ratio distinguendi inter fragmenta et fragmenta; inter sacerdotem vestibus indutum et exutum.

10. Si agitur de integra hostia aut tali parti quae commode distribui possit in communione, nequit a sacerdote post ablutiones sumi, nisi: *a)* ilia sit ultima missa; *b)* et desit locus decens ubi conservetur; *c)* et sine gravi incommodo ad alium deferri non possit. Sub his conditionibus hostia integra post ablutiones sumenda est (Lehmkuhi., l.c.).

11? Si invenitur hostia *certo consecrata*, sed immunda vel muccida; aut *dubie consecrata*, sacerdos eam ante ablutiones sumat. Sed si magnam experitur repugnantiam, illam reponat in tabernaculum vel saltem in locum decentissimum, sed in vase mundo, a reliquis separatam, donec corrumpatur et corrupta in sacrarium proiciatur.

§ 3. *Ritus*

312. Ritus. 1. Quisque minister accurate servet ritus et caeremonias praeceptas in ritualibus ab Ecclesia probatis (c.733 § 1).

In Hispania pro viatico adhiberi solet *Manuale Toletanum*, quod devotissimum est.

2. Communione distribuet *pane azymo vel fermentato*, iuxta proprium ritum (c.851 § 1).

Sacerdos latinus pane azymo; orientalis plerumque fermentato. *

Sed ubi necessitas urgeat, nec sacerdos diversi ritus adsit, licet sacerdoti orientali, qui fermentato utitur, ministrare Eucharistiam in azymo; vicissim latino vel orientali qui utitur azymo, ministrare in fermentato; at suum quisque ritum ministrandi fervet (§ 2).

Necessitas satis urget, si fidelis illa die sine gravi incommodo communionem recipere nequit, nisi sacerdos speciem alieni ritus ei praebeat (c.866).

3. Non est danda *hostia maior*, qualis adhibetur ad celebrationem missae; neque *plures parvae eidem*. Quod prohibitum fuit ab Innoc. XI, 12 feb. 1679, ad compescendam falsam devotionem vigentem apud quasdam moniales Galliae. Sed id licet ob causam rationabilem, v. gr., ut citius consumantur particulae remanentes (Bexed. XIV, 1.3 c.20 n.1).

4. Si hostiae consecratae non sufficiant omnibus communicantibus, *dividi possunt* in plures partes, cauto ne por-

tiones nimis parvae sint et vix sensibiles in ore communicantium (C. Rit., d.2704). Idem dic, si integra nequit sine incommodo a communicante recipi.

5. *Ex hostia celebrantis* detrahi potest particula pro uno alterove, etiam ex sola devotione communicante, qui aliter exspectare non possit (S. Alf., 245).

6. Communio intra missam aut immediate ante vel post eam ministratur *vestibus missae*.

7. Ministrabitur *pollice et indice manus dexteræ*; si hi infirmitate laborent, ministrari potest aliis digitis; nam tota manus est consecrata \

8. Iusta de causa, v. gr., pestis, poterit ministrari *decenti instrumento*, ut cochleari (SO 11 iul. 1754: Col. CPE 391).

9. Si aegrotus non nisi difficulter possit hostiam traicere, potest ei *cum aqua* porrigi in cochleari 2.

313. Extra missam ministrabitur: a) *Lotis manibus* (Rit. tit.5 cap.2 n.1). Id non requiritur sub culpa, nisi manus sint immundae.

b) *Cum superpelliceo et stola*, cum lumine et recitatis precibus. Ministrare sine stola et superpelliceo, grave peccatum est, nisi causa excuset; cum solo superpelliceo aut sola stola, aut sine lumine, aut sine precibus antecedentibus vel subsequentibus, leve (C. Rit., d.3764.3800).

Stola sit coloris diei vel alba. Bursa cum corporali eiusdem coloris adhibenda est (d.2740.3515).

Sacerdos vestibus missae indutus, qui in alio altari celebravit vel celebraturus est, potest, si opus est, transeundo ad altare S. Sacramenti communionem ministrare (d.2738).

Vestibus missae indutus nequit eam ministrare ante vel post missam solemnem, aut cantatam aut conventualem (d.4177).

c) *Cum ministro* qui recitet *Confiteor*, et sacerdoti respondeat. Qui sit mas. Deficiente viro, si communio ministratur religiosis mulieribus, religiosa respondeat 3; si aliis, et sit mulier quae ab altari distans respondeat, idem fieri potest. Secus sacerdos recitat *Confiteor* et reliqua. Omittere omnes preces antecedentes et consequentes, per se grave est.

1 Cappello, 386; S. Alf., 244 cum multis tenet id solum licere in neccj-
pute.

1 Diana, *Rcsol. mor.* tr.4 rcsol.104,

1 C. Sacram. 26 mart. 1929: AAS 21,631.

314. Monita quaedam. — 1. *Linteus et patina*. In communione fidelium, praeter linteum album, de quo rubricae Missalis, Rituale et Caeremoniale Episcoporum, adhibeatur patina (*bandepa*) argentea aut deaurata, in cuius parte interna nihil sit insculptum, quam communicantes mento supponent; excepto caso quo communionem distribuat Episcopus vel Praelatus in vestibis pontificalibus; aut in missa solemni, assistente presbytero vel diacono, qui patenam mento uniuscuiusque supponet

Quod ipsi communicantes patinam assumant, praesertim in communionibus numerosis fidelium cuiusvis classis, sua difficultate non caret; quare hoc monitum cum discretione observandum est.

Non prohibet tamen C. Rit. usum patinarum quae nunc adhibentur, modo metallica sint, nihil interius insculptum habeant, et aptae sint ad fragmenta colligenda.

In multis locis Hispaniae pannus albus pro communione non adhibetur.

Moneantur fideles ut, post communionem, patinam tradant sacerdoti vel alii, curent ne eam inclinent aut invertant ita ut fragmenta decidere possint.

2. *Fragmenta*, si communio datur intra missam, digito mittantur in calicem; secus in pyxidem.

3. Rectores ecclesiarum curent ne hostiis adhaereant fragmenta; si quae sint, ante missam removeantur; in cribro ad id destinato, si sunt multae⁴

4. *Ordo communicantium*. Minister qui sacerdoti inservit ceteris praeferri debet in distributione communionis; sed si sit laicus, praeferuntur clerici; et clericis minoris ordinis, alii maioris; et personae quae superiori dignitate polleant liturgicis attendendae *per se*; sic praeferuntur principes, etc.; vel *per accidens*, uti sponsi in missa nuptiali; parentes sacerdotis in prima huius missa (d.4328).

5. *Ritus pro monialibus*. Apud moniales, si ipsae solae communicent, et locus communionis sit post altare vel ab eo distans, recitato *Confiteor*, minister pyxidem deponet ad fenestellam communicatorii, ibique ad moniales aliquantum conversus recitabit, *Misereatur*, et reliqua perficiet. In ceteris casibus consueto modo procedet (d.3701.3800)

6. *Pro pluribus infirmis*. Quando communio distribuitur pluribus infirmis in eadem domo vel in eodem hospitali, sed in distinctis cubiculis, minister in primo tantum recitabit plurali numero omnes orationes quae communionem praecedunt, iuxta *Rituale* t.4 c.4; in aliis cubiculis dicet tantum: *Misereatur; Indulgentiam; Ecce agnus*, semel *Domine, non sum dignus; Corpus...* vel *Accipe, frater (soror)...* et in ultimo addet: *Dominus vobiscum*, cum oratione plurali numero *Domine sancte*; ibique, si superest particula aliqua consecrata, benedictionem eucharisticam impertietur; et reliquas preces praescriptas in ecclesia de more persolvit

7. *Osculatio annuli episcopalis*. Quando communionem distribuit Episcopus, eius iudicio remittitur manum vel anulum porrigere deosculanda vel non (d.4395).

8. *Ritus a diacono servandus*. Diaconus communionem ministrans eundem ritum observabit atque presbyter, et proinde in fine bene-

⁴ C. Sacram. 26 mar 1929; AAS 21,631.

• C. Rit. 9 ian 1829; AAS 21,43.

dictionem manu impertietur; et infirmum et populum cum pyxide benedicet, in communione infirmorum

315. Communio sub unica specie. Sub sola specie panis praebeatur (c.852). In Ecclesia Orientali adhuc sub utraque specie praebetur.

Rationes cur sub specie vini prohibeatur sunt: 1. "Periculum irreverentiae. 2. "Periculum ne multi ab Eucharistia arceantur ob horrorem ex eodem calice communicandi. 3. a Protervia haereticorum compescenda. De re praeclaram orationem habuit P. Laînez, S. I.» in Cone. Tridentino.

CAPUT III

De subiecto s. communionis

Summarium: 1. Subiectum capax, indignum.—2. Pueri, amentes etc.—3. Dispositiones animae.—♦ Corporis.—5. Obligatio communionis.

§ 1. *In genere*

316. Subiectum capax. Ture divino quivis baptizatus capax est Eucharistiae suscipiendae *sacranicntaliter*, i. e. cum gratiae augmento, dummodo sit rite dispositus.

Admitti potest et debet qui iure non prohibeatur (c.853).

Incapaces sunt non baptizati, etsi catechumeni. *Dubie baptizati* dubium deponant, baptismum sub conditione recipiendo. Manente dubio, capaces vel incapaces a parte rei erunt, prout reapse valide baptizati sint vel non.

317. Arcendi sunt *publici indigni*, quales sunt excommunicati!, interdicti manifestoque infames, nisi de eorum poenitentia et emendatione constet, et publico scandalo prius satisfecerint. Etiam *occulti peccatores*, si *occulte* petant et non emendati agnoscantur a ministro; non autem si *publice* petant et sine scandalo repelli non possint (c.855).

Publice indignus vel peccator *stricte* est solus cuius indignitas vel peccatum communiter noscitur; *minus stricte*, ut in § 1, peccator non vulgaris sed extraordinarius, scandalosus, ut ex allatis exemplis patet. *Rituale* ante a.1925 inter infames, per modum exempli, recensebat, usurarios, magos, sortilegos, blasphemos.

• 13 iuL 1930: AAS 22,363; 'Rituale' t.5 c.2, n.10.

Distingui debent illi ex quibus sola emendatio postulanda est, et illi qui praeterea publicam satisfactionem seu reparationem dare debent. *Emendatio* satis probatur per publicum accessum ad confessionem; *satisfactio* exigit recessum ab eo quod est scandali causa, ut dimissionem concubinae 7.

In mortis periculo satis est quod curet confessarius, de licentia aegroti, ut norint fideles moribundum satisfacisse, prout poterat, praesentibus obligationibus; et si complex concubina vel adultera pars in domo infirmi versetur, huic, publice saltem, communio deferri non poterit.

§ 2. *Communio puerorum, amentium, aliorumque*

318. Historia. Antiquitus infantes statim post baptismum aut infra octava communicabant sub Utraque specie; lactantes sub specie vini tantum sustentantes (licitum sacerdotis S. Sanguine intinctum'. S. VIII ad XII idem mos vigeat, ita tamen ut pueri nihil cibi antea sumerent neque lactarentur'.

Postea communio parvulorum desuevit. In Eccl. Orientali praxis alicubi retinetur. SO 14 iun. 1741 statuit: "nihil innovetur" (Coi. CPF 326).

Cone. Later. IV, c.21 (a 1215), a Trident, scs.13 c.4 ratihabitu, communionem pueris praescripsit *cum ad annos discretionis pervenerint*. Haec aetas a doctoribus varie intellecta fuit, 10, 12 annorum, etc. Pius X per decret. *Quam singulari C. Sacram.*, 8 aug, 1910, determinavit quando non possint, quando possint, quando debeant admitti (AAS 2,577). *

Ictas discretionis est in qua puer incipit ratiocinari, scilicet, circa 7 annos, sive supra, sive infra; ex tunc incipit obligatio confessionis et communionis. Ante septennium praesumuntur usu rationis carere; post, eo gaudere (c.88 § 3).

Signa: si verbis exprimant suas cogitationes et affectus; si malitiam quamdam in actibus externis pandant; si post culpam erubescunt animadvertentes se male egisse.

Nunc ex c.854,859, non tam actas quam discretio et instructio attenditur.

319. Communio puerorum. 1. *Pro omnibus* requiritur aliqua cognitio et gustus huius sacramenti (c.854 § 1).

Gustus hic significat famem seu desiderium sincerum recipiendi Christum, non praecise parentibus placendi aut alios imitandi; seu quod idem est, devotionem aetati suae proportionatam, ut ait S. Th., 3 q.80 ad 3.

» CC IS nov. 1922; Rkcatillo. *Interpret.* 412.

1 Lucio, d.13 n.10-12.

7 Alcuinus. *De divin. fiffic.* e.10: ML 101,1120; Hugo, *l)k. sacram.*

2. *In periculo mortis* sufficit ut sciant Corpus Christi a communi cibo distinguere illudque reverenter adorare (§ 2). Nam tunc obligatio communicandi est iuris divini.

3. *Extra mortis periculum* plenior doctrinae Christianae cognitio et accuratior praeparatio exigitur: ut cognoscant pro suo captu saltem mysteria necessaria necessitate medii ad salutem, et devote pro modulo suae aetatis ad S. Eucharistiam accedant (§ 3).

Sciant ergo existentiam unius Dei, Creatoris et Domini rerum omnium; vindicis et remuneratoris (Mysterium S. Trinitatis, Incarnationis, Redemptionis, praesentiae realis Domini in S. Eucharistia).

Non requiritur ut id ex aliquo cathchismo memoriter discant. Instructio exclusive oral's, absque ulla formula litterali, esse potest

Neque exigitur quod perfecte et distincte memoratos articulos noverint, "Esto quod adhuc confuse cognoscat ille puer quid faciat", ait S. Th., *l.c.* ad 2.

Si cum fundamento dubitatur de necessaria pueri instructione *non obligandus* est ad communionem, sed admitti potest; maxime si septennis est, nam lex est favorabilis, quae ei nihil nocere potest, sed prodesse *ex opere operato*.

4. Instructioni addenda est *immediata praeparatio*, per simplices adhortationes, quibus desiderium Christi suscipiendi et pii affectus excitentur. Practicae sint exhortationes, quibus quasi manuducantur ad hos affectus eliciendos; expedit ut ante et post communionem orationes in communi recitentur.

320. Iudicium de sufficiente dispositione. Hoc ordine spectat: a) ad confessarium ; /?) ad parentes, aut ad eos qui loco parentum sunt (tutores, educatores...). Ad parochum, ut talem, solum pertinet *vigilantia*, etiam per examen, si id oportuno duxerit, ne pueri ante usum rationis vel sine sufficienti praeparatione accedant; et ut usum rationis assecuti et sufficienter dispositi quam primum communicent (§ 4.5).

Quomodo illud indicium cum hoc officio vigilantiae componitur? Ita forte: De unoquoque puero indicare possunt confcarius et parentes, quin parochum monere aut consulere teneantur. Simul tamen parochus relinquitur inspectio quaedam generalis et quasi fori externi, ut videat quinam accedant, quinam non. Si de accedentium dispositione suspicionem fundatam habeat, eos examinare potest, et deficientes amovere. E contra, eos quos sufficienter dispositos putet aut disponendos, ad communionem deferre curabit. In conflictu inter indicium illorum et parochi, suadendum ut illi indicio parochi stent, ut fieri solet; at stricta obligatio non est (Vermeeksch, *Epit.* 11,118),

321. Prima puerorum communio, Parochus ius quidem habet, at non iam obligationem, annuntiandi semel aut pluries in anno generalem puerorum communionem; praemissa oportuna tam solemnibus actibus praeparatione. Obligatio haec a Pio X imposita³ non consignatur in Codice; ideoque cessavit (c.6 n.6).

At ius parochi primas communionem solemniter habendi non est *exclusivum*; eas praeparare ac celebrare in propriis ecclesiis et oratoriis possunt quoque religiosi ac religiosas, ecclesiarum rectores, moderatores et capellam quorumvis institutorum educationis, beneficentiae, etc.

Hoc declaraverat iam S. C. Episcoporum ac Regularium 14 mart. 1908 ad Generalem Scholarum Piarum. Annotatores huius resolutionis in *Actis S. Sedis* erudita dissertatione probant ius ministrandi primam communionem non esse parochi exclusivum (ASS 41,774).

Utique optandum est ut prima communio, quoad fieri possit, in propria ecclesia paroeciali recipiatur; et ad primas has communionem solennes confluant quoque pueri collegiorum, etc., cuiusvis classis socialis, etiam qui primam communionem iam receperunt.

322. Amentes a nativitate, *d) Totaliter*, seu qui insaniunt circa omnia, infantibus assimilantur (c.88 § 3). *b) Partialiter*, seu circa aliqua, si dementia sit circa S. Sacramentum, nequeunt hoc recipere, secus utique, ut infantes. *c) Amentes circa omnia aut circa Eucharistiam, in lucido intervallo* illam recipere *possunt*, si habeant discretionem et cognitionem, ut supra dictum est, et absit irreverentiae et indignitatis periculum. Imo *debent*, urgente praecepto paschali vel mortis periculo. Sed de facto lucidi intervalli aut sufficientis cognitionis difficile constabit (*Rit.* t.5 cap.1 n.10).

Amentes facti post usum rationis: *a)* Si habent lucida intervalla tractandi sunt ut amentes a nativitate in lucido intervallo, *b)* Si non habent: 1) si ante amentiam nullam habuerunt intentionem, ne implicitam quidem in pia vita, aut eam retractarunt, prohibentur communionem recipere *iurc divino*; 2) si intentionem habuerunt, *iurc divino* possunt, dummodo absit irreverentiae periculum et probabiliter sint in gratia, quia ante amentiam pie vixerunt aut confessi sunt⁴. *Iurc ecclesiastico*, ex Rituali, communiter docent auctores, *extra*

• C Sacram., decret. *Quam singulari* 8 aug. 1910 n.5: AAS 2,582.
• Salmasius ICESSKS. *Theol. Mor.* tr.4 c.7 n.10; Gasparri, 1124.

mortis periculum non licere cis communionem praebere⁵; *in periculo mortis* posse ac debere^o. Quidam hoc negant quia Rituale sine distinctione amentes a communione removet; et practice aegre dignosci potest num plene amentes eam reverenter suscipere valeant (Ga sp a r r i, l.c.)

Probabilius putamus praedictis amentibus Viaticum posse ac debere ministrari, si periculum irreverentiae absit; non autem, si satis certo constat eos in peccato constitutos et impenitentes esse, quia in actu peccati vel post vitam scandalosam in amentiam inciderunt (G'En i c o t, 186).

Iurc ecclesiastico, Rit. t.5 c.1 n.10, ait: Amentibus seu phreneticis communicare non licet; licebit tamen, si quando habeant lucida intervalla et devotionem ostendant dum in eo statu manent, si nullum indignitatis periculum adsit.

Rituale non distinguit inter versantes in mortis periculo et alios. Hinc quidam etiam Viaticum negant amentibus qui non habeant lucida intervalla (Ga sp a r r i, l.c.).

323. Alii. *Surdo-muti-caeci* simul a nativitate, si nihil instructi sunt, arcentur a communione, sicut infantes; secus si sunt sufficienter instructi.

Delirantes possunt Viaticum recipere, si periculum irreverentiae absit. Ita communiter auctores. Ad id sciendum, optima praxis est ut cis infirmis detur ante hostia non consecrata. In dubio melius non praebeatur communio.

Epileptici et phrenetici, dum sunt sui compotes, communicare possunt; in statu paroxysmi non; nisi in mortis periculo, si absit irreverentiae periculum, et de praecedenti intentione communicandi satis constet.

Obsessi a daemone eodem modo tractandi sunt.

Morbo peculiari aut defectu corporali laborantes a communione non excluduntur; nisi ob assiduam tussim, aut quid simile, periculum sit irreverentiae (Rit. l.c.). Quando hostia est deglutita, timendum non est ne cum sputis expellatur.

lugi vomitu affecti excluduntur; si in vomitu sit aliqua remissio, consulatur, si fieri possit, medicus, qui indicabit utrum serium periculum sit iam remotum.

Assidua tussi impetitis non est danda communio, si periculum probabile sit ne hostiam expellant. Ubi vero semel deglutita est, non est timendum ne cum sputis expellatur, nam sputa non ex oesophago sed aliunde emittuntur.

Sensibus destituti post vitam scandalosam, versantes in mortis periculo, excludi debent, nisi antea dederint signum

1 Su â r e z, <1.69 s.2 dub.3.
• S. Tif.t 3 q.80 a.9.

satis certum poenitentiae ; quamvis ob signum valde dubium possit eis dari *sub conditione* absolutio et extrema unctio (Luco, 65).

§ 3. *Dispositiones animae*

Summarium: 1. Status gratiae.—2. Praeparatio.

324. Status gratiae. Conscius i. e. certus, de peccato mortali, licet contritus, ad communionem ne accedat nisi praemissa sacramentali confessione. Si urgeat necessitas communicandi et confessarius desit, actum perfectae contritionis primo eliciat (c.856). *Trid.* ses.7 cap.13.

Status gratiae iure divino requiritur; per confessionem recuperatus, si amissus fuit, ex declaratione Ecclesiae sic interpretantis verba S. Pauli: *Probet autem se ipsum homo et sic de pane illo edat...* (1 Cor 11,28).

Non tamen constat utrum praeceptum hoc confessionis sit divinum an ecclesiasticum ; et si ecclesiasticum, utrum a S. Paulo impositum an per consuetudinem introductum. Potius videtur ecclesiasticum ex verbis c.11 “Statuit atque declarat ipsa S. Synodus...”

Confessio praevia non exigitur, si desit copia confessarii et simul sit necessitas communicandi.

Confessarius deest, si nullus sit in loco; absens vero sine magna difficultate adiri nequeat. Si sacerdos, qui adest, non vult aut non potest confessionem audire. Si praesenti nequit peccator confiteri sine gravi damno alieno, v. gr., sine complicitis revelatione; aut proprio, v. gr., si furtum erga ipsum confessarium commisit, et inde timeat ne eius indignationem incurrat.

Si magna verecundia confessioni extrinseca obstat, ut si sacerdos sit frater aut pater peccatoris.

Necessitas communicandi frequentior erit hodie ob usum communionis quotidianae. Sit gravis, sic: a) si sit mortis periculum ; b) si communio omitti nequeat sine gravi scandalo vel infamia, qualis esset, v. gr., si praeses piaae associationis in festo huius communionem omitteret; c) si secus praeceptum paschale impleri non potest.

Ubi deest confessarius et urget communicandi necessitas; peccator debet prius *actum perfectae contritionis elicere*, ex iure divino; nam agitur de sacramento vivorum, quod in statu gratiae recipiendum est (Suarez, d.66 s.5 n.2).

Scholium 1 * Laudandi sunt poenitentes qui periculum illius notae contemnant abstinentes a communione, si post ultimam con-

fectionem peccatum mortale commiserunt, nec habent copiam confessant

2. Quamvis damnare non possimus eum qui, ut notam vitet, actu perfectae contritionis sit contentus, non indulgebimus positive laicis et junioribus ut ad communionem sic accedant; et non nisi magna cautela id praedicandum est; ob periculum irreverentiae in S. Eucharistiam; minuendi horrorem peccati et conatum exstirpandi pravam consuetudinem.

Peccator, qui sic sine confessione communicavit, non tenetur deinde quam primum confiteri; sicut tenetur sacerdos peccator qui in illis adiunctis celebravit, solum elicto actu contritionis (c.807).

Qui post confessionem recordatur alicuius peccati gravis inculpabiliter reticiti, probabilius non obligatur illud confiteri ante communionem. Nam est in gratia, et quidem per confessionem acquisita (S. A1 F., 257). Haec sententia tuta est in praxi.

In dubio de statu peccati, curandum est ut prius illud deponatur. Quod fieri poterit plerumque per praesumptionem desumptam ex statu habituali conscientiae, i. e. prout soleat quis esse in gratia necne; timoratus, scrupulosus, vel lusus. Stante dubio fundato, non tenetur confiteri; nam qui dubitat, non est *consciens peccati mortalis*; suadendum tamen ut confiteatur vel saltem actum contritionis eliciat.

Excommunicatus et personaliter interdictus, quamvis forte sint in gratia, nequeunt communionem recipere, nisi prius absolvantur a censura (c.2260 § 1; 2275,2?). *Suspensus* utique.

325. Praeparatio proxima consistit in exercitiis actualis devotionis. Ad uberiores fructus requiritur. Iuxta uniuscuiusque vires, conditionem et officia I. Defectus totalis illius per se a veniali non excusatur, quia irreverentiam sapit; nisi ob levitatem aut ignorantiam, ut in rudibus.

Gratiarum actio sedulo procuretur, iuxta vires, conditionem et officia (decret, cit.).

326. **Cautelae ad vitandas communionem sacrilegas.** Instr. C Sacram. 8 dcc. 1939. Hodierna praxis communionis frequentis hoc periculum creat.

Remedia: 1 Concinnatores et moderatores spiritus doceant communionem frequentem: a) non praecipi; b) recipi non posse sine requisitis.

2. Promoveatur cum ea *frequens confessio*, et libertas eligendi confessorium. a) Singulis communitatibus rector unum alterum-

1 Decret. *Sacra Trid. Synod*, n.4, 20 dec* 1005: ASS 38»400,

ve confcissarium assignet, et frequentius alios, *b)* In seminariis duo saltem sint ordinarii, et moderator spiritus, et alii ad quos alumni libere accedant, *c)* In communitatibus religiosis attendantur c.518-23. Etiam moniales clausurae pro quiete conscientiae possunt ad suum confessionale vocare quemlibet confcissarium pro mulieribus approbatum; et aegrotantes ad cubiculum suum, *d)* In communitatibus adolescentulorum tempore communionis adsit confcissarius.

3. Superiores, *a)* Subditis dicant se gaudere de frequenti communione, sed nihil reprehendendum esse in iis qui ad illam non accedunt. Idque factis confirmet, *b)* In seminariis et similibus institutis cum informationes de alumniis dant, de frequentia communionis taceant, *c)* In communitatibus puerorum et puellarum ne indicatur *communio generalis* sollemnis. Etiam extra communitates hoc nomen ne usurpetur, aut eius sensus declaretur: "Invitantur omnes, nemo cogitur", *d)* In accessu vitentur omnia quae libertatem abstinendi a communione minuant, ut expressa invitatio, rigidus et pene militaris ordo accedendi, insignia a communicantibus ferenda, etc. *e)* Ne deferatur communio infirmis eam expresse non postulantibus. *d)* Promotores et moderatores conventuum iuvenilium cautelas adhibeant, proclamando libertatem accessus, praebendo confcissarii copiam, removendo ea quae non accedentes admirationi exponant'.

327. Unica communio singulis diebus licet (c.857). Quare v. gr. sacerdos qui die Nativitatis aut Defunctorum nullam missam celebravit, nequit ter aut bis communicare; qui celebravit duas vel unam, ne semel quidem extra eas communicare potest. Neque qui communicavit poterit missam celebrare. Item diaconus et subdiaconus qui ih missa solemni R. Pontificis cum celebrante communicant, nequeunt deinde celebrare; et qui celebravit nequit illo ministerio fungi³.

Exceptiones: [†] 1. Potest quis et tenetur eadem die rursus conlmunicare, si necesse sit ad vitandam prolationem, etiam mere materiale Eucharistiae, v. gr., ne in manus impiorum incidat, aut incendio pereat. 2. "Valde suadet, si quis, post communionem, eadem die incidat in mortis periculum (c.864 § 2).

§ 4. *Dispositiones corporis*

Summarium: 1. Ieiunium.—2, Aliae conditiones externae.

328. Ieiunium naturale a media nocte servandum est, usque ad post communionem (c.858). De hoc ieiunio vide n.124-138.

Etiam infantes, qui ante septennium communicent, ieiunio tenentur. Ex regula generali infantes ante septennium, quamvis usum rationis sint adepti, legibus mere ecclesiasticis non obligantur (c.12).[†]

¹ Hacc instructio non fuit promulgata in AAS.

* Gasfarii, 1125; Luco» *De Euch.* d.20 n 43; *Sal T*, (1934) p.1047.

Tenentur tamen post usum rationis, etiam ante septennium: a) legibus itis divinum determinantibus vel declarantibus, ut lege confessionis annuae (c.906) et communionis paschalis (c.859 § 1; 860; Cilian. 1918, Regatillo, *Interpr.* 15), et sacramenta in periculo mortis recipiendi (c.859 § 2; 940); b) aliis mere ecclesiasticis, si id Ecclesia caveat, ut ieiunii eucharistici, nam est requisitum omnibus prae-vium communioni, et *accessorium sequitur principale* (Reg. lur. 42 in *Sexto*).

Aliter Cicognani-Staffa¹, qui urget, non vi legis, sed ex motivo reverentiae, vel ut puer legibus Ecclesiae assuefiat. At lex ieiunii ob motivum reverentiae lata est (Cappello, 458).

329, Exceptiones. 1. *In periculo mortis* (c.858 § 1), sive intrinseco, ex morbo aut senectute; sive extrinseco, ex praelio, naufragio, poena capitis, etc., ieiunium non obligat; et in periculo tali constitutus potest sumere etiam alimentum solidum.

Quoniam canon expresse statuit ieiunium naturale non urgere in mortis periculo; nec distinguit inter periculum intrinsecum et extrinsecum; nec nos distinguemus, sed affirmabimus in neutro periculo ieiunium eucharisticum obligare, quamvis facile servari possit. Erit forsan bonum consilium exspectandi alteram diem si commode fieri queat sed hoc ex obligatione non est. Responsum CPF 21 iul. 1841 n.928, quod in contrarium allegatur de capite damnatis, neque in edit. *Collectanea* 1893 et 1907 de re quidquam dicit, neque in notis ad c.858 § 1 allegatur.

In dubio periculo licet communicare non ieiuno.

Perdurante periculo, post receptum viaticum de praecepto, iuxta rubricas; vel etiam ante tale viaticum, potest aegrotus communicare non ieiunus, etiam quotidie (Vermeersch, *Epit.* 11,123).

Hucusque dicebatur sacerdos in periculo mortis posse quidem communicare non ieiunus, sed non celebrare, quia ieiunium pro missa specialiter urgetur (c.858). At in novissima disciplina Pii XII aequiparatur ieiunium ad missam et communionem; ideoque videtur sacerdos in mortis periculo posse missam celebrare non ieiunus.

2. *Ad vitandum periculum irreverentiae* (c.858 § 1); sive formalis, v. gr., ne Eucharistia in manus impiorum incidat; sive mere materialis, ex. gr., ne incendio pereat; potest illa sumi a non ieiuno.

Rubricae vel probata praxis liturgica haec permittunt: neophytus communicare potest, non obstante sale baptismi ori immisso.— Licet pueris in prima communione et infirmis aquam sumere ut hostiam deglutiant, quamvis aqua forsan

¹ *Comment. in Cod. I, C.* p.215 (1939),

prius in stomadium traiciatur. In his et similibus sine anxietate procedatur. Hodie aqua ieiunium nunquam frangit.

Nota.—*De ieiunio pro infirmis* et pro sanis constitutis in peculiaribus adiunctis, et in missis vespertinis et in vigilia paschali vide n. 130-133.

330. Reverentia externa. 1. Parochus populum saepius admoneat qua praeparatione et quanta animi religione ac pietate et humili etiam corporis habitu ad tam divinum sacramentum accedere debeat: ut praemissa sacramentali confessione, omnes saltem a media nocte ieiuni et utroque genu flexo Sacramentum humiliter adorent ac reverenter suscipiant; viri, quantum fieri potest, a mulieribus separati (*Rit.* t.5 c.1 n.3).

2. *Mulieres* accedent modeste vestitae et capite tecto (c.1262 § 2); inhoneste indutis communio negetur, cum debitis cautelis ad scandala praecavenda. Rector ecclesiae abusus praeveniat, v. gr., per monitum ad valvas affixum.

Viri nudo capite, nisi aliud ferant probati populorum mores, ut in Sinis, vel peculiaribus adiuncta (*ibid.*).

Decet ut omnes, quoad fieri possit, vestitu decentiore et honestiore quam ordinario communicent.

Separatio inter viros et mulieres optanda est (§ 1).

3. *Milites* expedit ut sine armis accedant, sed licite possunt ea momento communionis retinere*.

Chirothecae (*guantes*) non sunt prohibitae, expedit tamen ut ad communionem deponantur (Cappello, 489).

4. *Genibus flexis* communicabunt fideles. Sacerdos celebrans, et diaconus in missa solemni R. Pontificis, stantes; ipse R. Pontifex solemniter celebrans communicat sedens. Quaevis rationabilis causa excusat a genu flexione.

5. *Illium corporis* eiusque macula, etiam externa, non facile debilis, communionem per se non impediunt. Sed immundo corpore aut veste accedere, cum immundities abstergi possit, irreverentiam sapit, quae vix unquam culpam gravem attinget. Si macula corporis vel vitium sint notabilia et externa, sed temporanea, pro adiunctis forsan consulendum sit ut communio per aliquot dies suspendatur.

6 *Pollutio imotuntaria*, praesertim in somno habita, communionem non impedit; sed si manet turpis cogitatio aut prava sensuum commotio, sub levi adhibenda est specialis diligentia ad eam excutiendam, aut differenda communio. Idque non ratione poilu-

* Bencd. XIV, Instit. 99, n.5.

tionis vel perturbationis; sed ne admittatur positivus et voluntarius defectus devotionis ac reverentiae

De pollutione quae proveniat ex causa venialiter culpabili idem dicendum est (Suarez, d.68 s.2 n.4).

Si pollutio fuit *graviter culpabilis*, iuxta multos, communio sub veniali omittenda est ob reverentiam, quamvis peccatum fuerit absolute remissum, nisi iusta causa aliud suadeat (S. Alf., 272). Sed attentata hodierna disciplina, talis pollutio communionem non impedit. In praxi expediet ut consilium confessarii observetur, sicut pro sacerdote celebrante monet *Rubrica Missalis* n.5, qui plerumque communionem non dissuadebit.

7. *Praestatio actus coniugalis* non obstat, quia est iustitiae (Suarez, 5). Neque hodie propter eam consulenda est abstinencia a communione.

Petitio copulae ex causa voluptatis, iuxta plerosque, communionem vetat illa dic sub levi; si sine peccato copula fiat, non impedit (S. Alf., 273).

Sed licita est copula etiam ad sedandam concupiscentiam modo debito habita.

Illicita foret, si ex sola voluptate haberetur, ita ut in sola delectatione finis illius ponatur; quod in praxi raro eveniet; ideo practice communio post copulam fere semper licita erit (Ballerini, IV,931-32).

Quoad consilium, attendantur adiuncta; sed ex decreto *Sacra Tridentina Synodus*, CC 20 de. 1905⁴ de frequenti communione, censeremus ne de consilio quidem communionem esse omittendam. Ceterum neque confessarius de his interrogare debet, neque coniuges exquirere solent.

Reddere aut petere debitum ea die qua coniux communicavit, culpa vacat.

331. *Gratiarum actio.* Moneantur communicantes ut, sumpto Sacramento, non statim ab ecclesia exeant aut colloquantur, ne statim vagis oculis circumspiciant aut expuant, neque de libro statim orationes recitent; ne s. species de ore decendant; sed qua par est devotione, aliquantisper in oratione permaneant, gratias agentes Deo (*Rit.* t.5 c.1 n.4).

Preces non sunt determinatae. Indulgentiis (litatae ante et post communionem videri possunt apud REGATILO, *Las indulgentias* n.88.89.260-266).

Suadendum ut gratiarum actio saltem per quadrantem duret. Huius omissio totalis, sine causa, culpa veniali non vacat.

1 Ballerini-Palmieri, v.4,924; Gr.Nicut, 206.
• ASS 38,400.

§ 5. *Obligatio communis*

Summarium: 1. Ex praecepto divino.—2. Ex ecclesiastico, communio paschalis.—3. Frequens.—4. Viaticum.—5. Ritus.

332. Ex praecepto divino: 1.^o Omnes adulti tenentur *aliquoties* communicare. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis* (Io 6,14). 2

Ratio theologica: Hoc sacramentum institutum est per modum cibi et potus et sicut materialis est necessarius ad vitae naturalis conservationem; ita et illud ad spiritualem; idcoque obligatoria. Et haec necessitas non est *medii*, sicut in cibo materiali, nam gratia semel accepta perseverat, quamdiu per peccatum mortale non amittitur, et secum affert auxilia ad hoc vitandum. Ergo necessitas erit solum *praecepti*

2. *Pluries in vita*, ut eodem argumento constat. *Quoties*, Christus non determinabit, utique Ecclesia per praeceptum annuae communionis.

3. *Et in mortis periculo*, nam illo momento a quo pendet aeternitas magis necessaria est.

Hoc praeceptum incipit obligare, incipiente periculo: desinit, eo cessante. Impletur quavis communione facta, illo durante; etsi quis periculum ignoraverit. Qui praeceptum non implevit et periculum iam evasit, peccavit, sed communicare non tenetur. Si nequit impleri in ipso periculo, impleatur paulo ante, quando iam periculum instat (Luco, d.16 n.41).

Praecepto divino non tenentur qui a communione iure divino aut ecclesiastico arcentur; hinc: a) non infideles, immediate; solum *mediate*, quatenus tenentur baptismum recipere et dein communicare (Luco, 17); b) neque usu rationis carentes; c) neque dubie capaces: lex dubia non obligat.

333. Ex praecepto ecclesiastico.—Communio paschalis. Primum praecepta fuit ab *Innoc. III*, in Cone. Lateranensi IV, c.21 (a.1215).

Omnes utriusque sexus fideles ab annis discretionis debent semel in anno, saltem in Paschate, communicare; nisi de consilio proprii sacerdotis ob rationabilem causam a communione ad tempus abstinere duxerint (c.859 § 1).

Praeceptum duplex: 1) *communis annuae*, propter se intentum; 2) *paschalis*, propter primum, ut huius observantia urgeatur. Qui in Paschate communicat, utrique satisfacit;

1 Luco» d.16 n.11 ctxn communiore sententia

qui non, graviter peccat et obligatus manet ad communicandum intra annum (§ 4). Tamen primum non ita urget, ut transacto tempore paschali, quaevis dilatio novam culpam implicet, quasi communicari debeat *quamprimum*; sufficit ut communicet intra annum (Ljgo, 68).

Qui tempore praecepti paschalis Viaticum recepit, hac unica communione utrique praecepto satisfecit.

334. *Anni computatio*. Lugo ait: annus *civilis*, a 1^o ian. ad 31 dec. computandus est. Eugenius IV: *a Paschate ad Pascha*. Haec computatio, ait Ballerini, 976, adoptanda est. Utraque opinio est probabilis, hinc libertas, modo non ambae simul assumantur, ita ut non communicetur nisi semel duobus annis (Vermeerschii, 126).

Itaque, qui ante tempus paschale communicavit et vult computationem civilem sequi, hac communione praecepto communionis annuae satisfecit; ideo, si dein tempore paschali non communicet, peccat; sed non manet obligatus illo anno iterum communicare; si neque tempore paschali neque antea communicavit, communicare debet ante finem decembris. Sed qui computationem a Paschate ad Pascha adoptat, si ante Pascha communicavit, non tempore paschali, communicare debet ante Pascha sequentis anni.

Supputatio a Paschate ad Pascha communiter intelligitur ab initio temporis paschalis ad initium temporis paschalis sequentis. Noldin, 695, eam intelligit ab initio temporis paschalis ad finem sequentis, quae supputatio admitti nequit: sic enim annus comprehenderet duplex Pascha, cum tamen secundum pertineat ad alium annum paschalem, quo nova obligatio pro omnibus nascitur.

335. Tempus paschale se extendit a Dominica *Palmarum* ad Dom. *hi albis*; sed Ordinarii locorum possunt illud, etiam pro omnibus suis fidelibus, anticipare ad IV Domin. Quadragesimae; vel prorogare ad festum S. Trinitatis (§ 2).

Coniunctio *vel* estne *disiunctiva*, ita ut Ordinarius possit tempus aut solum anticipare aut solum retardare; an *copulativa*, ita ut utrumque simul possit? Est copulativa. Sic auctores, usus, natura et finis legis; qui est facilitas implendi praeceptum (Vermeersch, 127).

Itaque Ordinarius potest tempus praecepti paschalis ampliare simul a parte ante et a parte post.

Pro omnibus fidelibus suis, non solum singulis, sed pro

tota dioecesi; probabilius, et practice certum, pro omnibus qui actu in dioecesi commorantur, etiam vagis et peregrinis (Regatillo, *Instit.* 1,171).

336. In Hispania Episcopi tempus paschale plus minus anticipabant, etiam a feria IV Cinerum, nixi privilegio quod (licebatur concessum a Clemente VII *vivae vocis oraculo*. Hoc aliquatenus dubium erat. Card. Toletanus S. Sedem interrogavit utrum existeret privilegium; et quatenus negative, rogavit ut id concederet. CC 18 nov. 1924, relicta quaestione historica de privilegii existentia, indultum pro Hispania concessit *ad decennium*.

Est concessio quasi ad *cautelam*, ideo probabilitatem antiqui privilegii non tollit, et transacto decennio novi indulti, antiquo stari potest.

Concessio et privilegium *directe afficit fideles*; proinde etsi Episcopus anticipationem ad feriam IV Cinerum non concedant, ipsi ab illo die praeceptum implere possunt.

Transacto decennio, Archiepiscopus Toletanus renovationem petiit; S. Sedes respondit: Unusquisque Episcopus petat extensionem temporis paschalis quam opportunam ducat. Itaque alii eam obtinuerunt a fer. IV Cinerum ad Octavam S. Cordis Iesu, alii aliam (Rr.-CATULO, *Cuest.* 11,195-96).

In America latina possunt omnes praeceptum implere a dominica Septuagesimae usque ad festum SS. Petri et Pauli, *ad decennium*

337. Privilegium religiosorum. Aliqui religiosi privilegium habent vi cuius fideles possunt praeceptum communionis implere in missionibus vel exercitiis spiritualibus, quae illi tradant, *quovis anni tempore*, v. gr., mense novembri.

Ad quod praeceptum refertur indultum? ad praeceptum paschatis praecedentis missioni aut exercitiis, an subsequentes?

Duo principia attendenda sunt: 1.^o Non est putandum indultum permittere ut una communione satisfiat praecepto duorum annorum. 2.^o Indultum seu privilegium semper interpretandum est, ita ut ex eo aliqua gratia concessionario resultet (c.68), qui in casu sunt fideles in illa missione vel exercitiis communicantes.

Ex primo principio, fideles qui non impleverunt praeceptum a.1949, non poterunt unica communione quam recipiant in missione novembres eiusdem anni satisfacere praecepto a.1949 et 1950.

Ex secundo, tacere possunt ut communio illa valeat pro praecepto a.1950, dummodo intra a.1949 computatum a 1 ian. ad 31 dec., vel a Paschate ad pascha, aliam communionem recipiant ad implendum praeceptum a. 1949.

Item ex secundo principio, iis qui iam impleverunt prae-

ccptiim a.1949 communio missionis novcmbris valet pro praecepto a.1950.

Licite posset quis communionem extra tempus paschale differre, ex animo ut praeceptum impleat in missione quae postea dabitur a missionaries tale indultum habentibus. Esset usus privilegii legitimus.

338. Pueri rationis usum assecuti *ante septennium* praecepto communionis annuae adstringuntur, quia non est mere ecclesiasticum, sed determinativum legis divinae (c.12).

Si puer ordinariae evolutionis mentalis septennium compleat transacto tempore paschali, non tenetur communicare ante subsequens paschale tempus; quia praeceptum est affirmativum obligans *semper*, sed *non pro semper*; i. e. incipit obligare a tempore usus rationis, sed non est statim adimplendum (Cappello, 425).

Si pervenit ad discretionem ante tempus paschale, per se debet illo tempore communicare, nisi ob iustam causam oporteat communio differri; sed intra annum communicare debet.

Si *nondum septennis communicavit* ante paschale tempus, tenetur hoc temnere iterum communicare? Tres sunt sententiae.

1. Affirmat, ex responso Praesidis CIC 3 ian. 1918. iuxta quod tales pueri tenentur praecepto confessionis semel saltem in anno, et communionis semel in anno saltem in paschate.

2.* Negat, quia in c.859 nihil expresse dicitur de pueris his, proinde applicandus est c.12, iuxta quem pueri ante septennium, quamvis rationis usum sint assecuti, legibus mere ecclesiasticis non tenentur, nisi aliud iure expresse caveatur. Responsum Praesidis CIC non fuit promulgatum.

3.* Distinguit: affirmat istos teneri semel in anno communicare; negat teneri in Paschate. Nam lex de annua communione est divino-ecclesiastica; sed de paschali est mere ecclesiastica, quae non urget nisi expleto septennio.

Nobis placet affirmativa. Nam: a) c.859 § 1, sine distinctione obligat pueros usum rationis assecutos etiam ante septennium ad communionem annuam et ad tempus eiusdem paschale; quod est impositum ad urgendam illius adimplentionem. Idcoque, sicut tenetur adultus ad iterum communicandum in Paschate, quamvis iam antea communicaverit, sic etiam infantes isti.

b) Circumstantia temporis paschalis est accessoria legi communionis annuae; iam vero "accessorium naturam sequi congruit principalis" (RI 42 in *Sexto*'), Ergo sicut tenentur tales pueri lege communionis annuae, sic etiam circumstantia temporis paschalis.

339. *Dilatio adimplentionis* singulis permittitur, maioribus et pueris, etiam quoad primam communionem, *de con-*

4 No1 dix, 130; Ca PPKUA 42S, qui hanc sententiam putat certam.

silio proprii sacerdotis, i. e. parochi, superioris, confessarii, directoris spiritualis; *rationabili de causa*, v. gr., ut prima communio cum maiori praeparatione ac solemnitate fiat simul a multis in festo solemniori. Sed verius non ultra integrum annum.

340. *Modus.* Praecepto non satisfit per sacrilegam communionem (c.861). Satisfit etsi non habeatur intentio implendi praeceptum, dummodo suo tempore communicetur; etiam per communionem particulari intentione factam, v. gr., pro defuncto (Regatillo, *Instit.* 1,69).

Obligatio quae impuberes gravat, in cos quoque praecipue recidit, qui ipsorum curam habere debent, i. e. parentes, tutores, confccsarium, institutores et parochum (c.860), et patrinos (c.769).

Expedit ut feria V maioris hebdomadae omnes clerici, etiam sacerdotes qui ea die non celebrant, communicent in missa solemni seu conventuali (c.862). Putat Cappello, 430, id esse obligatorium pro clericis ecclesiae cathedrali addictis, sed sub levi; ex pluribus responsis C. Rit. Codice anterioribus: sed potius videtur de solo consilio; nam c.862 sine ulla distinctione id statuit.

341. *Locus.* Suadendum ut praecepto satisfaciat in sua quisque paroecia; et qui in aliena paroecia satisfecerint, curent proprium parochum de adimpleto praecepto certiore facere (c.859 § 3).

Ergo iam non praecipitur ut communio paschalis fiat in propria ecclesia paroeciali; hoc hodie est de mero consilio. *Paroecia* in canone, primo loco significat non *territorium*, ut putat Vermeersch n.128, sed *ecclesiam*.

Sic Innoc. XI in audientia ad parochos Romae 5 feb. 1682 < Sic intentio legislatoris, ut pastor sciat quanam oves suae praeceptum observent. Sic analogia c.467 § 2: hortandi fideles ut *suas ecclesias paroeciales* frequentent; et c.1109: matrimonium celebretur *in ecclesia paroeciali*.

Notificatio adimpletionis alibi factae, iuxta Vermeersch est *de praecepto*, sed levi (curent); iuxta Cappello, n.471, de *consilio*. Id puto. Ad quos se extendit consilium? Verba in *aliena paroecia*, ut sonant, significarent *extra territorium paroeciae propriae*; sed ex mente legislatoris comprehendunt omnes qui *extra propriam ecclesiam paroecialem* praecepto satisfecerunt. Alii aliter putant (Coronata, *De sacram.* 1,325).

• Firrajus, *Bibliotheca*, v. *Eucharistia* n.11.

342. Communio frequens, etiam quotidiana, ad normas S. Sedis, fidelibus commendanda est; et missae adstantibus rite dispositis communio, *non solum spiritualis, sed sacramentalis* quoque (c.863).

Normas dedit praesertim C. Cone. 20 dee. 1905: 1.^{ft} Communio frequens et quotidiana *omnibus fidelibus cuiusvis ordinis aut conditionis pateat*; ita ut nemo, qui in gratia et recta mente ad eam accedat, prohiberi possit.

2.a Non requiruntur *speciales dispositiones* ad quotidie communicandum; sufficit:

3.a *Recta intentio*, i. e. ut finis supernaturals intendatur; non humanus respectus, imitatio aliorum, vanitas; quamquam intentioni substantialiter purae quaedam consideratio humana misceri potest, ct

4? *Absentia peccati gravis cum proposito illud non committendi.*

5? *Praeparatio ct gratiarum actio* pro viribus curanda est.

6.“ Oportet ut intercedat *consilium proprii confessori*, qui tamen a frequenti et quotidiana communione neminem avertat, qui in gratia ct recta mente accedat.

7.“ Fovenda est praesertim in institutis religiosis, seminariis et collegiis catholicis.

8.n Communiones in regulis religiosis assignatae non sunt *praeceptivae* sed *mere directivae* (ASS 38,404).

De cautionibus ad vitanda sacrilecda instructionem *reservatam* dedit C. Sacram., 8 dcc. 1938 (vid. n.326).

Communio infirmorum, etsi non graviter aegrotent, fovenda est. Id parocho praesertim inculcatur c.468 § 1, ct *Rituali* tit.5 c.4 n.3.¹

Communio quotidiana, iuxta aliquos, interdici potest ei qui permanenter sine ulla emendatione in venialia rcincidit; quia, ex citato decreto n.3, fieri non potest quin quotidie communicantes a peccatis, etiam venialibus, sensim se expediant. Ergo defectus permanens emendationis, aiunt, est signum defectus rectae intentionis. Iuxta alios, nequit illi prohiberi, quia ipsum decretum n.3 dicit ad communionem quotidianam sufficere quod quis culpis mortalibus carcat, cum proposito non peccandi (*graviter*). Praeterea verba illa, in contrarium allata, non sunt in parle dispositiva decreti. Nobis sententia benignior placet: communio frequens sincere recepta saltem graviora et frequentiora peccata vitabit.

Si religiosus post ultimam confessionem communitati gravi scandalo fuerit, aut gravem ct externam culpam patrave-

rit, potest superior eum prohibere ne ad communionem accedat, donec denuo confiteatur (c.595 § 3).

343. Viaticum est communio quae datur iis qui in via proxima aeternitati versantur.

In periculo mortis, quavis ex causa procedat, fideles tenentur Eucharistiam recipere (c.864 § 1).

Periculum mortis est ille rerum status in quo, cum quis constitutus est, ipsum et superesse et occumbere posse utrumque est vere graviterque probabile. Sive procedat ab intrinseco, ut ex morbo, vulnere, senio; sive ab extrinseco, ut ex bello, navigatione periculosa, etc. Qui versetur in periculo incidendi in perpetuam amentiam perinde habetur ac si versaretur in periculo mortis °.

Viatico tenentur etiam pueri nondum ad primam communionem admissi, dummodo sciant Corpus Christi a communi cibo discernere illudque reverenter adorare (c.854 § 2).

Detestabilis abusus est non ministrandi Viaticum pueris post usum rationis⁷. In dubio de pueri discretionem parochus non est vera obligatio ei Viaticum tribuendi, sed potest et expedit ei dari, quia id puero favet et non nocet.

Iuxta communioem sententiam, Viaticum non obligat, si ille qui versatur in periculo mortis iam communicavit ex devotione paucis ante diebus, v. gr., octo; nam praeceptum divinum iam est substantialiter impletum; homo videtur iam satis paratus ad transitum ex hac vita fl. S. Ai.f., n.285, sententiam contrariam vocat probabilior.

Prima sententia placet, praesertim attento c.864 § 2; sed valde suadendum est ut ille iterum communice.

Etiam si eadem die quis communicaverit, valde suadendum est ut in vitae discrimen adductus denuo communice (§ 2).

Quoties. Perdurante mortis periculo, Viaticum, iuxta prudentis confessarii consilium, pluries distinctis diebus administrari licet et decet (§ 3).

Distinctis diebus significat non posse pluries eodem die administrari; sed utique semel etiam quotidie. Ac tunc deferri potest ritu ordinariae communionis infirmorum vel ritu Viatici. Imo in Viatico praecepto omitti potest formula: *Accipe, frater, l'viaticum...*, si timeatur ne infirmus turbetur.

Quando Ne nimium differatur, et qui animarum curam

• D'Asnialle, *StimmWe Th. Mor*, 1.38.

C. Sacranv, decret *Quam jtn^u/ari* § auff. 1010 n.8: AAS 11,577.

⁹ Svâmkz, d.49 >.3 n.2-3; Lcco, d.16 n.37-48.

habent, sedulo advigilent ut infirmi plene sui compotes Viatico reficiantur (c.865).

Obligationem non adimplet qui illud in statu peccati mortalis sacrilege recepit; quare tenetur Viaticum iterum recipere. „ >»

Ad hoc non tenetur, qui post bene receptum commisit grave peccatum.

344. Ritus communionis recipiendae (c.866). Omnibus fidelibus cuiusvis ritus licet, etiam ex mera devotione, Eucharistiam quocumque ritu confectam suscipere (§ 1).

Proinde in azymo vel in fermentato; sub unica specie panis, ut in ritu latino, vel sub utraque, ut in orientalibus ministratur.

Communio sub utraque non est iure divino praecepta, nisi sacerdotibus actu celebrantibus (Trid., s.21 c.1).

Suadendum tamen ut praecepto paschali suo quisque ritu fideles satisfaciant (§ 2).

Viaticum ritu proprio accipiendum est; sed urgente necessitate fas est illud quovis ritu recipere (§ 3).

In ecclesia soli clerici et laicus inserviens communicare possunt intra presbyterium, laici ad presbyterii cancellos communicabunt; viris, quantum fieri possit, a mulieribus separatis (17. t.S c.1 n.3; C. Rit. d.4271).

Presbyteri et diaconi communicantes utantur stola alba aut eiusdem coloris ac sacerdos ministrans (*Rit.* c.2 n.4). Id sublexi urget, iuxta S. Ligorium, 276; sed non constat rubricam esse praeceptivam (Capitulum, 494).

Diaconus stola transversa utetur. Saepe sine stola communicat (C. Rit. d.3499).

.Via vide n.330.

De tempore ac loco s. communionis

De tempore

345. Dies. Omnibus diebus licet communio. Excipiuntur feria VI hebdomadae sanctae et Sabbatum Sanctum (c.867 § 1). ■

346. Feria VI hebdomadae sanctae solum viaticum licet (§ 2). Et ex probabili sententia, etsi infirmus iam alio die illud receperit. Nam canon non restringit.

Posset etiam communio paschalis praeberi ei qui eam sola feria VI hebdomadae sanctae satis commode recipere possit. Nam praeceptum paschale legi liturgicae praevalet.

Historia Remotis temporibus feria VI in Parasceve sacerdos et fideles hostias die praecedenti consecratas recipiebant'. Sacc. XVI et XVII non pauci doctores licitam putabant communionem illo die' Sed Rubricae Missalis et praxis romana huic doctrinae adversabantur. Communionem prohibuit CC 24 sept. 1678 et decretum 12 feb. 1679 n.11.

Benedictini hispani S. Sedem rogarunt ut consuetudo apud eos vigens sibi permitteretur, quod CC 22 mart. 1861, negavit.

Novimus tamen communitatem monialium quae feria VI in Parasceve quotannis communicant.

347. Sabbatum Sanctum. In eo communio nequit distribui, nisi inter missarum solemnia aut continuo ac statim ab iis expletis (§ 3).

Historia Sabbato Sancto antiquitus nec celebrabatur nec communicabatur'. Postea missa Resurrectionis celebrabatur Sabbato vespere. deinde mane, et communicabatur.

Neque auctores neque responsiones C. Rit. uniformes fuerunt. Bcned. XIV⁴ opinatur servandam esse consuetudinem generalem eam non ministrandi nisi infirmis.

Many, 167, ait nullam prohibitionem exsistere communicandi intro missam.

In primo schemate Codicis deerat § 3, c867; Sabbatum Sanctum equiparabatur ceteris anni diebus. In secundo § 3 apparet ut in decreto C. Rit. 28 apr. 1914: "Licet in Sabbato Sancto inter missarum solemnia Sacram Eucharistiam fidelibus distribuere *et etiam cxfilcla missa* " Tandem ob influxum cuiusdam magnae auctoritatis, § 3 redacta est prout in Codice iacet.

Circa interpretationem canonis tres sunt sententiae: 1. Verba *Continuo et statim ab eis expletis* intelligit *immediate post missam*, ita ut communio unum quid cum ea constituat. Communior est.

2. " Illa verba indicant momentum a quo communio potest libere distribui. Nam cantato *Gloria*, transiit luctus ex morte Domini.

3. Ex tunc administrari potest etiam in ecclesiis ubi non fuit celebrata missa. Ut summum expectetur sonitus Campanarum ecclesiae principalis. Nam: a) Non videtur rationabile quod ecclesiae, ubi missa non celebratur, sint peioris conditionis. &) Haec opinio defendebatur ante Codicem;

³ Many, 166: *Analecta ivr pont*, ser.8 col.837; *Missale Rom. Vetus*.

³ Ioanw. Dt Vega. *Resfiucsta afoloff. mor, y escolàst*^ p.8-9.

¹ Gratiam.» p.3 dist.3 c.13.

* *De macros. Miss sacrif.* 1.3 c.18 n.14.

et etiam post⁵. c) Ipsi redactores Codicis in Schemate an. 1913 Sabbatum Sanctum aequiparabant reliquis anni diebus, nam mentionem de illo non faciebant.

Haec sententia potest in praxim deduci, saltem iusta de causa. *De vigilia paschali* n.201.

Ante missam communio non licet, nisi graviori de causa, v. gr., ad implendum praeceptum, si periculum sit ne aliqui non valentes missam exspectare, illud praetermittant. Aliae causae esse possunt.

E domo exercitiorum ad Roquetas (Tortosa) petita fuit licentia ministrandi communionem viris qui exercitia absolverant Sabbato Sancto mane, nec poterant missam exspectare. Nomine C. Rit. responsum fuit, non multo ante Codicem, quando rigidior praxis vigebat: id absque scrupulo fieri posse

Quo responso S. C. Rit. non dispensationem concessit, sed potius declaravit prohibitionem in tali casu locum non habere. Hinc neque hodie id prohiberemus. Sic etiam Wouters, 165.

Imo, spectata consuetudine Romae persistente, addit Wouters, alicui videri potest c.867 § 3, tantum dicere de loco ubi missarum solemnities fiunt, non v. gr., de sacello separato.

348. Feria V in Coena Domini distribui potest ante et post missam. Iuxta aliquos, si functiones solemnes peragantur, nequit post missam ministrari, quia ex Missali debent reservari aliquae particulae consecratae pro infirmis. Sed iuxta alios non est prohibita administratio ad altare ubi non est monumentum. Haec sententia vere probabilis est et tuta, attenta Ecclesiae mente circa communionem frequentem, et indole dici in quo institutio S. Sacramenti recolitur (Cappello, 467).

Si nulla missa celebratur, aut tantum privata, certe distributio vetita non est. C.867 nequaquam prohibet communionem in Coena Domini.

349. Hora. Ea tantum potest distribui communio, qua missa celebrari potest, nisi rationabilis causa aliud suadeat (§ 4). Etiam noctu vel vespero, si quis ex induito tali hora celebrat: vel media nocte Natalis Domini, nisi loci Ordinarius iustis de causis in casibus particularibus id prohibuerit (CIC 16 mar. 1936: AAS 28,178).

Rationabilis causa, ut alia hora extra missam communicetur, est devotio *cum impossibilitate vel magno incommodo* accedendi horis celebrationis.

⁵ FournMbet, *Ephem. liturg.* (1919) p.295; Cappello, *De sacram* 1,433 (ed. 1938).

* FebrerES, *La comun. frecuente* n.164-167 (a.1907).

λ ialicuni quavis hora diei aut noctis ministrari potest (§ 5). De missa et communione vespertina η. 133. I

ARTICULUS II

De loco

350. Distantia. Celebrans, intra missam, nequit communionem distribuere adeo distantibus ut altare e conspectu amittat (c.868).

Ex decretis C. Rit. 2672.2885.3099.3448, id ita intelligitur: licet communionem dare intra missam, si communicantes sint in ecclesia aut oratorio ubi celebratur, quamvis longe ab altari distent, aut sacerdos altare non videat, v. gr., ob structuram; secus si sint extra.

In hospitalibus distribui potest aegrotis in eadem contiguatione positus, eo loco quo vox celebrantis audiri possit (d.3322). Idem dicerem in domo privata, si decumbens altare oratorii non videt, audit tamen celebrantem.

351. Ubi. Ubicumque celebrari licet, potest communicatio distribui etiam in oratorio privato, nisi loci Ordinarius, iusta causa, in casibus particularibus id prohibuerit (c.869).

In missa quae celebratur in altari portatili, etiam domi, omnes communicare possunt. Quando mere defertur communicatio ad aegrotos, nequit sanis in illa domo ministrari, extra ecclesiam seu locum sacrum, nisi Ordinarius loci id permittat in singulis casibus, iusta causa, et per modum actus. Hoc respondit C. Sacram, pro pagis Pedemontanis (Piamonte) 5 ian. 1928: AAS 20,79.

Quandoque licentia rationabiliter praesumpta sufficere potest.

In loco interdicto. Si interdictum sit altare vel sacellum, ibi nequit distribui, quia nullum sacrum officium vel ritus sacer celebrari potest (c.2272 § 1).

Si ecclesia sit capitularis aut paroecialis, utique; dummodo alia non fuerit ei substituta; idem dic de unica in loco (c.2271.2" ; 2272,1A2?).

Decretum interdicti practice inspiciendum est, ubi effectus interdicti localis determinantur (c.2271).

In altari ubi expositum est S. Sacramentum nequit celebrari missa nec distribui communicatio, nisi in necessitate, vel

gravi causa, vel de speciali induito (d.4353 ; 19 iul. 1927 : AAS 19,246).

Gravis causa crit, v. gr., si desint alia altaria, ubi missa celebrari possit vel communio distribui.

Pro tempore expositionis opportunum forsitan erit S. Sacramentum in alio altari custodiri, quod per modum actu[^] licet (c.1268 § 1).

SECTIO IV

De custodia ss. eucharistiae

Summarium: 1. Conditiones asservationis.—2. Aedificium.—3. Altare.—4. Tabernaculum.—5. Pyxis.—6. Lampas.—7. Renovatio.

352. Conditiones: Ut alicubi custodiatur, requiritur: fl) ut sit qui eius curam gerat; b) ut *regulariter* semel saltem in hebdomada ibi missa celebretur (c.1265). Praecipue ad sacras species frequenter renovandas; deinde ut praecipuo actu cultus S. Eucharistia ibidem colatur.

353. Aedes. 1. *Custodiri debet*: in ecclesia cathedrali, in principali abbatis et vel praelaturae nullius, vicariatus et praefecturae apostolicae, in paroeciali et quasi paroeciali, in adnexa domui religiosae exemptae (n.1), etiam monialium.

2. *Custodiri potest* de licentia Ordinarii loci: in collegiata; in oratorio principali publico vel semipublico domus pia aut religiosae aut collegii ecclesiastici a clericis vel religiosis directi (n.2).

Domus pia est, quae operibus pietatis vel caritatis deputatur, etsi sit privata, ut sanatorium, in eaque recepti pensionem suam solvant (Coronata, Inst. 11,844).

Talem putarem, etsi illi pro quibus constituta est ibi diu noctuque non degant, sed eam ad sua pietatis aut caritatis opera frequentent, ut domus pia associationis. Potestas hoc canone concessa Ordinario est latae interpretationis (c.200

Custodiri potest de licentia Ordinarii loci etiam in ecclesiis curatis subsidiariis, saltem ubi sit immemorialis consuetudo l. Et, ut puto, in oratoriis Episcoporum et Cardinalium, saltem ex consuetudine; et quia aequiparantur oratoriis se-

mipublicis (c.1189); et quia saltem domus Episcopi residentialis, ubi curia residet, potest piae domui aequiparari.

3." *Custodiri nequit* sine apostolico induito alibi. Ordinarius loci hanc licentiam concedere potest ecclesiae vel oratorio publico iusta de causa, *per modum actus* (§ 2). Etiam ad plures dies, si tamdiu causa duret, v. gr., per novenarium quod in aliquo sanctuario celebretur.

Nemini licet eam apud se retinere aut secum in itinere deferre (§ 3).

Indultum asservandi Sanctissimum in oratoriis privatis hodie difficilius conceditur; nonnisi *in casibus extraordinariis, gravi de causa*; oratoribus undequaque eximiis, de Ecclesia et religione optime meritis, *praevia Episcopi commendatione et cum cautelis* 2.

Aperitio Ecclesiae. Ecclesiae in quibus S. Eucharistia asservatur, praesertim paroeciales, quotidie per aliquot saltem horas fidelibus pateant (c.1266). Hoc non est conditio ut in eis asservari possit, ut quidam opinantur³; neque videtur strictum praeceptum, ut putat Cappello, 360; sed commendatio (Vermeersch, *Epii.* 11,591). Tandem adiuncta attendenda sunt*.

354. Custodia in domo religiosa et pia. Revocato quolibet contrario privilegio, custodiri nequit nisi vel in ecclesia vel in oratorio principali; nec apud moniales intra chorum vel septa monasterii (c.1267).

Hoc ita intelligitur: Si ecclesia inservit ordinariis et quotidianis pietatis exercitiis, in ea *sola* potest asservari. Si vero pro his exercitiis aliud oratorium frequentatur tamquam principale, in eo custodiri potest, et *simul* etiam in ecclesia, si huic ius ex alio titulo competat, ut si sit parocchialis aut religionis exemptae. *In uno tantum oratorio*, nisi in eodem materiali aedificio sint distinctae ac separatae familiae, ita ut formaliter sint distinctae religiosas, vel piae domus (CIC 2-3 iun. 1918: AAS 10,346).

Praxis hoc applicat cum quadam amplitudine. Sic, si in eodem aedificio sit seminarium maius, seminarium minus, et communitas religiosa, in tribus oratoriis asservari potest. Si sit domus novitatus et studiorum, in duobus.

355. Altare (c.1268). Continuo seu habitualiter custodiri nequit nisi in uno eiusdem ecclesiae altari.

> C. S»cram.. Instr. 1 net IMO. IV A'S 31.493-511

1 *La Ilujfración del Clero* (1040) p.185-88.

« Recatillo: *Sal T* (1949) p.531

Non prohibetur quod durante missarum tempore, reser-
vetur in duplici altari, ne illarum ordo perturbetur, et simul
fidelium communioni provideatur.

Custodiatur in praecellentissimo altari, regulariter in maio-
ri, nisi aliud venerationi et cultui tanti sacramenti commo-
dius et decentius videatur. Sed ubi ad altare maius chorales
functiones persolvuntur, ne impediantur, opportunius in alio
sacello seu altari regulariter asservetur. Si in maiori sit ex-
positio S. Sacramenti, in laterali asservari debet (d.3449).

Curent rectores ut altare S. Sacramenti sit prae omnibus
ornatum.

De asservatione in triduo hebdomadae sanctae, vide In-
structionem C. Sacram, 26 mart. 1929: AAS 21,631,

356. Tabernaculum (c.1269). In tabernaculo est as-
servanda.

Eius conditiones describuntur in eodem c.1269, et Instr.
C. Sacram. 26 mai 1938: AAS 30,198.

a) *Inamovibile* et undecunque solide *clausum*, b) *In me-
dio altari* positum, c) *Affabre factum*, rf) *Decenter ornatum*
e) *Conopeo opertum*, albo vel coloris diei (*Rit.* t.5 c.1 n.6);
intus dearatum aut serico velo vestitum (d.4031). /) *Ab omni
alia re vacuum*. Ibi reponenda est pyxis supra corporale be-
nedictum, etiam lunula cum hostia ad expositionem. Post os-
tiolum poni potest velum. Non prohibentur intus capsula vel
vasculum cum cloruro calcico vel alia re siccante. Ante ip-
sum sola tabella secretarum (*sacra*) poni potest, quae, abso-
luta missa, removeri debet. Supra, tantum crux pro missa
collocari potest.

g) *Tam sedulo custoditum, ut periculum profanationis
arceatur*. De hac custodia, et praesertim de clavi minutissi-
mas regulas tradit citata Instructio; et severas sanctiones
memorat.

Benedici debet (d.4035). Formula *Rit.* t.9 cap.9 n.6. Be-
nedici potest ab ecclesiae rectore (c.1304).

357. Pyxis (c.1270). Est vas in quo particulae con-
secratae conservari debent, perpetuo, numero sufficienti pro
fidelium communione.

Sit ex solida decentique materia, munda, suo operculo
bene clausa, cooperta velo serico et, quantum fieri poterit,
ornato.

Ne sit ex vitro, n^o ad vitandum quidem periculum latronum.
Convenit ut sit aurea vel argentea; aut si ex aurichalco, stanno vel

cupro, exterius argentata, interius deaurata. De praecepto inaurationis non constat.

Oportet benedici; de praecepto non constat (Cappello, 399).

358. Lampas (c.1271). Coram tabernaculo una saltem diu noctuque continenter luceat; nutrienda oleo olivarum vel cera apum. C. Rit. 13 mar. 1942 reliquit Ordinarium prudentiae ut possint permittere alia olea, praesertim vegetalia, et ultimo loco etiam lucem electricam. Idem confirmavit 18 aug. 1949: AAS 34,112; 41,476.

359. Renovatio (c.815 § 1; 1272). Hostiae ad communionem et expositionem et recentes sint et frequenter renoventur, veteribus rite consumptis, ita ut nullus sit corruptionis periculum, iuxta instructiones Ordinarii loci (n.163).

Species corruptae *totaliter* comburantur, et earum cinis cum aqua ablutionis vasis in quo continentur in sacrarium (piscina) proiiciantur. *Partialiter* corruptae sumi possunt, nisi nausea excitetur; secus servantur in pyxide vel vase mundo, usque ad totalem corruptionem; et postea fiat ut dictum est.

Corruptio ex negligentia a culpa gravi non excusatur.

- C. Rit. d.3162.3511; Gasparri, 1005; Many, 153.

TITULUS IV

De poenitentia

Summarium: 1. De poenitentia in genere 2. De poenitentiae sacramenta.
Ballerini-Palmieri, vol.5 (Prati 1900); Cappello, *De sacram.* vol.2. *De poenit.* cd. 4. (Romae 1944); Coroxata, *De sacram.* vol.1 (Taurini 1943); Id., *La radiofonia, la Morale e il Diritto Canonico* (Padova 1930); D'Herbigny, *Prudens sexdecim linguarum confessorius* ed. 2. (Parisiis 1918); Ckretieux, *De potestate ministri, de sigillo, de delictis a confessorio vitandis* (Parisiis 1929); Galtier, *De poenitentia* tract. dogmat. (Romae 1950); Gonzalez Severixvs, *De poenitentia: ex Sacrae Theologiae Summa* vol.4 (BAC, Matriti 1951); Ruxter, *Novo-confessorius* (Eriburgi Br. 1919); Suarez. *De poenitentia* cd. Vives, vol.22; Luco, *De poenitentia* cd. Vivès, vol.4.5.

SECTIO I

De poenitentia in genere

Summarium: 1. Notio.—2. Necessitas.
360. Acceptiones. «) Dolor animi et detestatio de peccato commisso, ut est offensa Dei, cum proposito non amplius illud committendi (Trid. ses.14 cap.4). á) Virtus ad actus doloris et satisfactionis inclinans, c) Opera mortificationis sponte suscepta, c/) Bona opera a confessorio in satisfactionem peccatorum imposita, c) Inflicta a competente superiore et a delinquente acceptata ad satisfactionem Ecclesiae, ut reus vel poenam effugiat vel poenae contractae remissionem obtineat (c.2312). f) Sacramentum reconciliationis cum eo.

361. Poenitentia ut virtus. -Est habitus supernaturalis et moralis, inclinans peccatorem ad detestationem et dolorem de proprio peccato, quatenus est iniuria et offensa Dei, atque ad emendationis et satisfactionis propositum.
An poenitentia sit virtus specialis controvertitur. Iuxta communio¹rem sententiam utique, nam habet speciale obiectum formale seu motivum. Quod, iuxta Suarez¹ est repara-

¹ *De poenit.* d.2 5.3 n 4.

tio juris divini per peccatum laesi ; iuxta *L u g o*, pax et concordia cum Deo quaerenda **1**.

Actus poenitentiae. 1.^o Odium ac detestatio peccati quatenus peccator vellet illud non commisisse. Hinc dolor et tristitia ob peccatum commissum. 2.^o Voluntas illud auferendi a se. 3.^o Voluntas Deo satisfaciendi. 4.^o Propositum non amplius peccandi.

Haec passim asseruntur a S. Scriptura (loci 2,12; Ez 18,31; 2 Cor 7,9); a SS. Patribus, a Tridentino ses.14 cap.4. Et ex ratione patet, *quoad dolorem*: Homo peccando iniuriam intulit Deo; hinc nequit veniam expectare, nisi iniuriam reparet, saltem eam detestando ac de ea dolendo. *Quoad propositum*: Nequit quis conciliari Deo, nisi voluntas repugnet offensae Dei. Atqui talis voluntas involvit propositum, saltem implicitum, non amplius peccandi.

362. Necessitas poenitentiae. Si adsit peccatum mortale :

1. *Poenitentia est necessaria necessitate medii.* Necessarium necessitate medii dicitur quod cum fine ita coniungitur, ut hic sine illo obtineri nequeat, etsi inculpabiliter omittatur.

Prob. a) Lc 13,5: *Si poenitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis.*—Act 3,19: *Poenitemini igitur et convertimini, ut deleantur peccata vestra.*

b') Trid. ses.14 c.1: “Fuit quidem poenitentia universis hominibus, qui se mortali aliquo peccato inquinassent, quovis tempore ad gratiam et iustitiam assequendam necessaria.”

c) *Ratione.* Peccator nequit salvari sine remissione Dei. Atqui sine poenitentia Deus peccata non remittit. Repugnat eius sapientiae ut in suam amicitiam recipiat eum qui a Deo voluntarie recessit et obdurato animo in culpa manet. Repugnat iustitiae quod offensa remittatur sine reparatione; repugnat sanctitati quod sibi uniat impurum, peccato adhaerens **3** :

2. *Est de necessitate praecepti divini, a)* Ex allatis textibus S. Scripturae, ubi Deus praecepit ut peccatores poenitentiam agant, *b)* Ex praecepto iustitiae. Quisque tenetur iniuriam alteri irrogatam reparare. Atqui homo per peccatum mortale iniuriam Deo irrogavit, *c)* Ex praecepto caritatis in se ipsum, qua tenetur salutem aeternam procurare.

Hoc praeceptum est *affirmativum*; proinde obligat, at non statim et pro semper; sed quando necessitas urgeat. Sic tenet sensus fidelium ; nam si obligaret statim et quovis momento, qui eam differret, toties novum peccatum committeret.

Obligat in articulo vel valde probabili periculo mortis vel

¹ *De poenit.* d.2 n.49. Vide *Gal t iEr*, *De poenit.* n 25-30.

¹ Vtd. S. *ŒH-*. <1.86 a.2; *S1 Ar Ez.* dtsp.9 s.2 n.4.

amentiae; nam nullum aliud tempus manet quo praecepto huic satisfieri possit.

Iuxta plures, *obligat aliquoties in vita*: Nam *a)* S. Scriptura et SS. Patres gravissime urgent poenitentiam, *b)* Sine ea non satisfit gravi obligationi tendendi in ultimum finem. *c)* Qui per totam vitam manet inimicus Dei, videtur eum contemnere.

Iuxta hos, novum peccatum committit qui per notabile tempus actum poenitentiae voluntarie omittit. *Notabile témpus*, iuxta aliquos, est ultra annum; nam Ecclesia praecipiendo annuam confessionem videtur determinasse tempus poenitentiae. S. Ar.FONSUs putat esse mensem, cx obligatione eliciendi actum caritatis semel in mense quam nequit peccator adimplere quin de peccatis dolcat; et quia versans in mortali per totum annum, vitare nequit periculum in alia labendi. Sed animadvertit peccatores, praesertim rudes, ab hoc peccato dilatae poenitentiae, ob inadvertentiam, fere semper excusari (1,4 n.437 dub.1).

Aliqui negant obligationem eliciendi actus poenitentiae aliquoties in vita; quia de tempore, praeter mortem, non constat

Obligat quoties ex alio praecepto peccator tenetur gratiam recuperare: *a)* Quando sacerdos debet sacramentum conficere, vel quivis sacramentum vivorum recipere, *b)* Quando peccator scit se nequire tentationibus gravibus resistere, nisi actum contritionis eliciat, *c)* Quando urget obligatio eliciendi actum caritatis in Deum.

Practice peccatores hortandi sunt ut cito actum poenitentiae seu perfectae contritionis emittant; sed non asserendo dilationem esse novum peccatum mortale.

Si *de solis peccatis venialibus agitur*, per se videtur non adesse praeceptum speciale poenitendi; pc test enim peccator expiationem poenae temporalis in alteram vitam differre. Per accidens potest esse obligatio poenitendi; v. gr.. ad sacramentum poenitentiae recipiendum.

4 Navarrus, *Manuale confessorior.* c.1 n.27 (Lugduni 1580).

CAPUT I

De notione, institutione et constitutione

S'v—nantir·· 1. Ndt:o et constitutio.—2. Materia rt forma et effectu
3 Minister.—4. Subiectum.—5. Locus et tempus confessiones excipiendi.

363. Definitio. Est sacramentum quo per iudicalem absolutionem a legitimo ministro impertitam fidei rite disposito peccata post baptismum commissa remittuntur (c.870).

364. Potestas remittendi et retinendi peccata. 'Pa-lem dedit Christus Apostolis et successoribus in sacerdotio: *Accipite Spiritum Sanction, quorum remisieritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis retenta sunt* (Io 20,22). Necessitas obtinendi remissionem semper erit, proinde semper durabit in Ecclesia potestas peccata remittendi.

Sic intellexerunt illa verba universi SS. Patres. Sic Ecclesia, quae damnavit ut haereticos novatianos potestatem hanc remittendi peccata negantes \ Sic *Trident*, damnans protestantes qui illa verba intclligebant de potestate praedicandi evangelium (ses.14 cap.1 et c.3).

Potestas haec se extendit *ad omnia peccata*, ut constat ex amplitudine verborum Christi; ex doctrina SS. Patrum et Ecclesiae. Ad remittenda omnia etiam in foro interno, quoad culpam coram Deo et in conscientia 2.

365. Poenitentia est sacramentum. Nam in ea inveniuntur: a) signum sensibile, saltem pronuntiatio absolutionis; ô) efficax gratiae, quia peccata non remittuntur nisi per gratiae infusionem; e) a Christo stabiliter institutum, quamdiu sint homines peccatorum absolutione indigentes.

Institutio facta fuit praecipue per verba illa quae Apostolis dixit: *Accipite Spiritum Sanction, quorum remisieritis peccata remittuntur eis...* (Trid. ses.14 cap.1 et c.1).

1 Evsruus. HüL ccd. VT, c.49: MG 20.615.

1 TXMTVU.İAXUS, *Apologeticum* c 30: *De pudicitia*: ML 1.532; 2.1020; S. Cy·PKIAXVS. *Eput.* 10 *ad Antonian*, n.29: ML 3,319; *Didascal a Apostolorum* 11,41,1-2; FvncK, p.129 (Paderbornae 190S); S. Chrysostomus, *De sacerdotio* 1.3 n.5: MG 48,643; Gonzalez Ssverucus, *EI sacram, de la penit. en la Igl. cspaii. romano-visig.*: Estudios EcleriasL, vol 17 p.213-26 (abr. 1943); Galtur, 210 ss.

Elementa huius sacramenti, quamvis non ipsum nomen sacramentum, in Ecclesia hispana S. Pacianus s. IV commemorat.

366. Institutum est ad modum iudicii. Absolutio sacramentalis est actus iudicialis, quo sacerdos vere remittit peccata; non nudum ministerium pronuntiandi et declarandi remissa esse peccata confitenti, modo tantum credat se esse absolutum (*Trident*, c.9).

Potestas haec *iudicialis* in peccata, Apostolis et successoribus data, constat: 1.^o Ex *Trident*, cap.2 et c.9. — 2.^o Ex SS. PP.—3? Ex verbis S. Io 20,22-23.

a) Ipsa formalis notio *remittendi peccata*, iuridicam potestatem aliquam exprimit; nam exstinguit ius divinum peccatorem odio habendi, et novam relationem iuridicam inter Deum et peccatorem ex se formaliter inducit.

b) Verbum *retinendi* iudicalem potestatem ostendit; et quidem contra poenitentem in causa peccatorum; nam minister, pro causarum diversitate, et dispositione poenitentis, peccata etiam ligat *quoad culpam*, ea non remittendo et poenitentem cogendo ut denuo ad tribunal ecclesiasticum deferat; et *quoad poenam*, imponendo congruam satisfactionem.

Retinet etiam peccata venialia, *quoad culpam* ea non remittendo tunc, si poenitens sit indispositus; quamvis non cogit ut ea denuo ad tribunal Ecclesiae deferantur, quia aliis modis remitti possunt; et ea ligat *quoad poenam*, satisfactionem imponendo.

Trid. c.15 ait: “Si quis dixerit claves Ecclesiae esse datas tantum ad solvendum, non etiam ad ligandum, et propterea sacerdotes, dum imponunt poenas poenitentibus, agere contra finem clavium et contra institutionem Christi... anathema sit.”

Tamen retinendi potestas transitorie exercetur; usus potestatis iudicialis in hoc sacramento sola remissione peccatorum completur, et ad hanc principaliter institutum est.

Ad sententiam iudicalem, qualis est absolutio, requiritur potestas iudicis, cognitio causae, pronuntiatio iuxta merita et demerita.

Usus probabilismi. In iis quae pertinent ad iudicium, uti est jurisdictionis exsistentia, licet usus probabilismi; in pertinentibus ad substantiam sacramenti, non. Sed post susceptum sacramentum, in dubio standum est pro valore actus: nisi in periculo mortis, in quo tutiora sunt sequenda; dum

extra mortis periculum, si sacramentum fuit dubie nullum, remissio peccatorum, si forte non fuit obtenta, in alia confessione saltem indirecte obtinebitur.

367. Partes sacramenti poenitentiae. Ex parte ⁻⁻⁻⁻⁻ J ministri est *absolutio*; ex parte poenitentis, *contritio*, *confessio* et *satisfactio* (Trid. cap.3 et c.4). Absolutio est pars principalis, in qua praecipue vis sacramenti sita est (Trid. c.3).

Satisfactio actu imposita et adimpleta, i. e. impositio et impletio, est pars *integratis*; nam remissio peccatorum habetur. quamvis poenitentia non imponatur vel non fuerit impleta; quatenus a poenitente acceptanda, i. c. *acceptatio*, dicitur pars *essentialis*, implicita in contritione.

368. Materia et forma, *Forma* sacramenti poenitentiae est absolutio sacerdotis.

Materia remota ex qua, seu res quae ex Christi institutione adhibenda est ut signum gratiam significans et efficiens, in poenitentia proprie non est. Nam peccata non sunt instituta ut signum sanctificativum; et actus poenitentis non sunt *res*, sed *actiones*, quae non indigent speciali applicatione, qualis in materia proprie dicta requiritur, ut in aqua et oleo. Tamen materia *remota*, seu *circa quam*, solent vocari peccata; *proxima ex qua*, iuxta communioem sententiam, actus poenitentis: contritio, confessio et satisfactio. Hi a Trident. c.3 vocantur *quasi materia*, dum *forma* dicitur absolutio.

C A P U T I I

De materia, forma et effectibus

A K T J C U L U S I

De materia

§ 1. *Materia remota*

369. Materia remota seni *circa quam* solent vocari peccata post baptismum commissa, quia circa ea versantur contritio, confessio et absolutio.

Sicut lignum dicitur materia ignis, quia per ignem consumitur, ita peccata recte dicuntur materia sacramenti poenitentiae, quia per illud delentur, et ad hoc institutum est ‘

¹ Çatrch. Rtm.,. Dc foenit. n.lj.

Peccata, i. c. culpa mortales et veniales coram Deo et in conscientia, seu violationes voluntariae legis vel praecepti in conscientia obligantis.

Non sunt materia: a) tentationes quibus quis non consensit; b) neque quae dicuntur *imperfektionen*, seu voluntaria omissio conatus ad maiorem virtutem vel ad opus bonum ad quae quis se sentiat vocatum, ut infidelitas divinis inspirationibus, neglectus boni consilii; imo neque de se violatio regulae religiosae, quae in conscientia non solet obligare; haec tamen violatio, commissa sine causa, raro est a culpa veniali immunis, ratione pravi affectus, aut scandali aut damni communitatis, etc., unde bene in confessione accusatur.

Ioan. SAnchez contendit impediendos esse poenitentes ne imperfektionen confiteantur. Contra quem Ligo, II n.103, ait non esse reprehendendos confessarios qui poenitentes in his dicendis non impediant; quia plura ex iis quae videntur merae imperfektionen sunt vera peccata; et quia necesse non est ut omnia quae poenitens in confessione dicit sint peccata. Vitandae sunt tamen illae consuetudinariae cantinelae quibus pia feminae se accusant de amore Dei aut proximi non satis perfecto, de dolore non satis intenso, etc.

Materia sunt tantum peccata, sive mortalia sive venialia, *post baptismum validum commissum* (c.901.902).

Non peccata antebaptismalia, quia ante baptismum peccator non est subditus Ecclesiae, et proinde illius peccata non subiiciuntur huius clavibus, neque postquam baptizetur. Peccata antebaptismalia per baptismum remittuntur; et quamvis non remittantur per baptismum, eo quod hic sine dolore suscipiatur, remittentur postea vi baptismi iam suscepti, si ponatur actus attritionis; quia, sic remoto obice, baptismus reviviscit, seu effectus suspensus producit. Ergo non debent accusari in confessione; et si accusentur, absolutio non cadit supra illa, nec vi absolutionis remittuntur directe aut indirecte, sed vi contritionis vel attritionis cum praecedenti baptismo.

370. Quid peccata in ipsa baptismi susceptione commissa, v. gr., actus odii vel luxuriae, qui ipsam susceptionem committuntur, vel ipsa sacrilega suszeptio, v. gr., ex defectu doloris scienter facta, vel ex ministro acatholico?

1? *sententia*. Sunt materia sacramenti poenitentiae; necessaria vel libera, prout sint gravia vel levia, quia licet sint tempore simul cum baptismo, natura tamen sunt ipso posteriora 2.

Ratio haec, ait S. Aleonsus, 427, videtur non convincere. Et reuera conceptus metaphysicus temporis, cui innititur, obscurus et incertus, non est idoneus ad certitudinem gignendam in re morali. Lugo tamen (d.16 n.2) ait in praxi illa peccata manifestanda esse in subsequenti confessione. Nam nemo scire potest utrum illa mala voluntas cessaverit simul cum baptismo, an continuata fuerit postea; et proinde utrum peccata illa, etsi ante baptismum incepta, sint etiam postbaptismalia; ideoque accusari debent saltem tamquam dubia.

2.“ Peccata quae comitantur baptismi susceptionem, ut actus odit, non sunt materia; ipsa fictio seu sacrilega susceptione ex defectu doloris, vel quia suscipitur ex ministro acatholico, est materia.

Recte animadvertit Lugo, n.9: non est causa cur peccatum fictionis seu sacrilegae susceptionis submittendum sit sacramento poenitentiae, et alia peccata, quae baptismi susceptionem comitantur non sint subiicienda. Aut nullum aut omnia.

3? Omnia sunt materia dubia, quae per se solum absolutionem conditionatam admittunt (Bxi.jerini, t.5 n.18).

4.‘ Peccata commissa in ipsa baptismi susceptione sunt materia confessionis, si mala voluntas aliquatenus perseverat post baptismum; secus est materia dubia. Quaestio tamen plerumque speculativa est. Practice omnia illa peccata sunt accusanda, nisi forte excipias sacrilegam susceptionem, quia moraliter certa erit perseverantia aliqua pravae voluntatis post baptismum (Cappello, *De poenit.* 36; Genicot, 217).

Haec sententia placet. Sed ipsa susceptio baptismi de manu acatholici, extra necessitatem, consideratur tamquam peccatum postbaptismale; nam in c.985,2.º, censetur velut delictum, quod irregularitatem ex delicto generat. Iam vero delictum ecclesiasticum necessario est peccatum postbaptismale. Quare peccatum susceptionis baptismi ex acatholico accusandum est in prima confessione.

C.901.902, solum memorant tamquam materiam confessionis necessariam vel liberam peccata *postbaptismalia*. Per hoc tamen non intendit legislator resolvere quaestionem de peccatis in ipso baptismo commissis.

371. Peccata commissa inter duo baptismata, primum dubium, secundum sub conditione collatum, a parte rei erunt vel non materia confessionis, prout primus baptismus fuerit in se obiective validus vel non.

a) Si rite accusata fuerunt, non sunt denuo accusanda ex obligatione; nam si prior baptismus in se fuit validus, va-

lida fuit subsequens confessio, et per eam peccata remissa sunt; si invalidus fuit baptismus prior, peccata non fuerunt remissa per subsequentem confessionem, quae ex se fuit invalida ex defectu subiecti sacramenti, quod nondum est baptizatum; sed per secundum baptismum remittentur.

α) Si nondum rite accusata fuerunt, confitenda sunt, ubi lex ecclesiastica id praecipiat, ut in Anglia, Statibus Foederatis, Insulis Philippinis. Alibi de obligatione non constat. Negandum vel affirmandum videtur, prout ratio dubitandi de valore prioris baptismi sit valde gravis vel secus, nisi in periculo mortis sola confessio det securitatem remissionis. De existentia legis generalis confessionem praecipientis non constat. Responsa SO quae allegantur 17 iun. 1715, 17 feb. 1868 (Col. CPF 286,1338) suam explicationem habent; et Card. Secretarius SO 1879 declaravit sententiam negativam tuto teneri posse (Genicot, 218).

Resolves: Adultus sub conditione baptizandus hortandus est ut confiteatur peccata post primum baptismum commissa; vel totius vitae, si dubitatur num aliquando fuerit baptizatus. Primum abiurationem haeresis vel schismatis et professionem fidei emittat (si ad sectam acatholicam pertinet); deinde confiteatur, tertio baptizetur, tandem sub conditione absolvatur, reassumpta modo generali confessione antea facta.

372. Materia certa est illa in qua certo subest aliqua culpa postbaptismalis, gravis vel levis.

Dubia, in qua de culpa dubitatur. Id contingit: 1.® Si dubites an factum in quo foret culpa reapse commiseris. 2.° An culpam commiseris ante vel post baptismum. 3.° Si certus sis de facto postbaptismali, sed incertus de reatu, v. gr., de consensu tentationibus praestito. 4.® In peccatis commissis in ipsa baptismi susceptione (n.370).

Ad sacramentum afferenda est materia *certa*:

Resolves: 1° Si dubia solum ponatur, absolutio non nisi conditionata dari potest, ne sacramentum periculo nullitatis exponatur.

2.° Qui dubia peccata tantum confitetur, inducendus est ut peccatum certum vitae praeteritae accuset, sive mortale sive veniale; sic vel similiter: *me accuso de peccatis contra castitatem vel contra abedientiam*, etc, *olim commissis* vel *de tali peccato*, v. gr., *blasphemiae, fornicationis*, etc; aut in genere *de peccatis totius vitae*; aut confessorio interroganti utrum de iis se accuset, respondeat: *affirmative*.

3.° Si hoc fieri nequeat, quia peccata certa non commisit, vel quia ex simplicitate aut ignorantia non intelligit: a) si dubia peccata accusata sunt mortalia, absolvendus est sub conditione, (*si ca-*

* SO 2 dec 1874- Col. CPF 1426.

fax es); *b*) si peccata dubia sunt venialia, et de antea vita nihil colligi potest, solum cum causa et conditionate absolvi potest; nam ex denegata absolutione grave damnum non oritur, et sacramentum periculo nullitatis sine causa exponi nequit. Causa absolutionis conditionatae, ut puto, non adeo raro erit, v. gr., maior tranquillitas, devotio, etc.

4.° Si poenitens se accusat sic: *Tentationes habui contra castitatem, fidem, etc, quibus nescio utrum conseserim*; vel dicat: *De his me accuso, prout coram Deo reus sim*, addat aliquod peccatum certum, saltem vitae praeteritae.

5.° Poenitentes pii moneantur ut ex vita praeterita aliquod peccatum certum saltem genericum addant iis quae ordinarie accusant; ut certa sit materia et certus dolor.

373. Materia generica, specifica, individua. *Generica* dicitur quae manifestatur verbis vel signis generalissimis; v. gr.: *“Me accuso de peccatis meis”*, non dicendo utrum sint mortalia an venialia, quot, neque contra quam virtutem; vel per signa doloris, ut si poenitens pectus percutiat, sine ulla peccatorum expressione. *Specifica* quae manifestatur per expressionem speciei, saltem supremae, v. gr.: *Me accuso de peccatis contra iustitiam, vel contra castitatem, etc.* *Individua*, quae exprimitur per confessionem talis peccati concreti in specie infima, v. gr., tactus turpis secum habitus.

Sufficit materia seu confessio generica ad valorem sacramenti? Si haec sufficit, a fortiori sufficiet *specifica*.

1. Generica peccatorum *mortalium* confessio *extra casum necessitatis* non sufficit, quia ex praecepto Christi omnia confitenda sunt et etiam circumstantiae speciem mutant⁴. Si quis bona fide confiteretur genericum, etiam extra necessitatem, eo quod putaret id sufficere, et absolveretur, valida et fructuosa esset absolutio; quamvis maneret obligatio accusandi in proxima confessione omnia peccata mortalia, quoad speciem infimam et numerum.

2. *In casu necessitatis*, si distincta et determinata peccatorum accusatio impossibilis sit, sufficit generica confessio. Nam tunc ea sola requiritur et sufficit, quae est necessaria ad essentiam sacramenti, seu sententiae iudicialis. Atqui in confessione generica habetur verum indicium, quamvis imperfectum; seu vera causae cognitio, licet minus accurata, quae sufficit ad essentiam sacramenti.

Id confirmatur ex praxi et doctrina Ecclesiae, quae permittit absolutionem militum ante praelium, praemissa gene-

⁴ TnJcnf. ses.6 de iustif, c 14 can.29.

Hec confessione⁶; et eam praecipit pro moribundo, qui aliter confiteri nequit (*Rit.* t.4 c.1 n.25).

Praecipui casus necessitatis sunt: 1.^o Si moribundus loquela destitutus signis tantum manifestare possit aliquo modo confessionem et desiderium absolutionis. 2.^o Si milites, urgente praelio; vel navigantes, imminente naufragio, nequeant confiteri, et signum doloris tantum edant. 3.^o Si absolutionem petunt surdo-muti vel ita rudes vel memoria destituti, ut nullum peccatum in concreto exprimere valeant, sed solum dicere se esse peccatores (Suárez, d.23 s.1 n.2 ss).

3. Generica confessio *materiae liberae* extra necessitatem, iuxta plures, non est materia omnino certa, et est illicita (Lehmkuhl, 11,363). Nam: o) Iam a primis saeculis viguit universalis consuetudo accusationis specifica et concretae venialium, quae consuetudo vim legis obtinet, b) Sacramentum hoc est ad modum iudicii, quod per se et ordinarie versari debet circa materiam saltem in specie determinatam, c) Ex confessione generica incommoda sequuntur: dari nequeunt monita opportuna; sacramentum exponitur nullitati, quia poenitentes saepe non distinguunt imperfectiones a peccatis, ideoque facile materiam dubiam accusant.

Alii etiam eam materiam certo validam putant; nam si in necessitate est materia certo valida, quare non etiam extra necessitatem? Imo et licitam existimant, quia stante sacramenti valore, illiceitas solum oriri potest ex praecepto Christi confitendi venialia in specie. Atqui hoc non est, quia de materia libera agitur (Genicot, 221; Cappello, 44).

Haec sententia nobis placet.

Ad rationes adversariorum respondetur: a) Ut consuetudo vim legis obtineat, debet esse a populo inducta cum animo se obligandi, non ex falsa persuasionem quod aliquid sit obligatorium (c.28). Quod in casu constat? An non confessio generica materiae liberae in usu etiam fuit? b) Monitum, ubi de materia libera agitur, quamvis possint esse opportuna, at non necessaria, c) Cum fit confessio generica, moraliter certa est materia sufficiens clavibus subiecta, *nemo enim est qui non peccet, in multis offendimus omnes* (Iac 3,2).

Adversarii quoque admittunt in confessione materiae liberac sat esse ut indicetur species superior, vel virtus laesa, vel lex aut praeceptum violata (Lehmkuhl, 361).

Practice, qui confessionem genericam venialium tantum faciunt, excitentur ut aliquod peccatum concretum declarent, vel saltem speciem, v. gr., “accuso me de peccatis venialibus

¹ Pius XII per C. Consist. 8 dec. 1939; *Poenit.*, 25 mart. 1944: AA§ 31.710; 36,155,

totius vitae, praesertim contra obedientiam”. Rudes, qui nulum peccatum declarare sciunt, interrogentur a confessario de tali vel tali; si nihil declarent nisi se aliqua parva commisisse, excitentur ad dolorem et absolvi possunt.

In confessione generica *directe* absolvitur peccatum secundum rationem communem; *indirecte*, peccata concreta; seu absolutio terminatur *directe* ad rationem genericam peccati, *indirecte* ad malitiam specificam

374. Materia necessaria et libera seu mere sufficiens.

Necessaria hic non intelligitur ea sine qua sacramentum confici nequit, seu absolutio dari non potest; sed quae ex praecepto divino subiici debet clavibus, ut eius remissio obtineatur. *Libera* seu *mere sufficiens*, sunt illa peccata quae clavibus Ecclesiae subiici possunt et per sacramentalem confessionem deleri, quae sufficiunt ut absolutio dari queat; non tamen necesse est ut clavibus subiiciantur.

Necessaria sunt omnia et sola peccata mortalia post baptismum commissa et per claves Ecclesiae nondum directe remissa, secundum numerum et circumstantias speciem peccati mutantem (c.901).

Peccata remitti possunt: a) per sacramentum poenitentiae; b) extra sacramentum per contritionem perfectam; vel per alia sacramenta cum attritione.

Per sacramentum poenitentiae dicuntur remitti *fer clavibus Ecclesiae* seu per potestatem iurisdictionis. Idque dupliciter: *directe* vel *indirecte*. *Directe*, quae remittuntur vi absolutionis cadentis in peccata quoad speciem infimam declarata. *Indirecte* seu per concomitantiam remittuntur, quae remittuntur non vi absolutionis, quia inculpabiliter fuerunt reticita; sed vi gratiae per sacramentum infusae, quae cum peccato mortali coexistere nequit.

Ergo materia necessaria sunt: a) omnia peccata mortalia post baptismum commissa et nullo modo remissa; b) remissa extra sacramentum poenitentiae per actum perfectae contritionis vel per aliud sacramentum, ut Eucharistiae vel extremae unctionis cum attritione; c) remissa per sacramentum poenitentiae indirecte.

Materia libera: o) venialia post baptismum commissa et nondum remissa; b) omnia seu mortalia seu venialia iam per claves directe remissa; c) venialia extra sacramentum poenitentiae remissa.

* Sc Ar kz, <123 s.1 n.U: Ba u m i m, n.261; Luco, <1.18 n.15.

Venialia nondum remissa sunt materia sacramenti poenitentiae, quia sunt verae transgressionibus legis Dei, et potestas clavium extenditur ad omnia peccata: *quorum remiseritis peccata remittuntur eis* (Io 20,22). Sic constans doctrina et praxis, quam promovet Ecclesia. Sed venialia sunt materia *libera* seu non ex obligatione clavibus subiicienda, quia aliis modis deleri possunt (*fTrid.* s.14 c.5).

Venialia iam remissa et mortalia per claves iam directe deleta, sunt materia, nam nihil prohibet quominus venia peccati commissi pluries peti et obtineri valeat; sed *libera*, quia nova accusatione non egent

Resolves: 1.º Qui confitetur mortalia, omittere potest venialia etiam omnia. 2.º Qui solum venialia confitetur, tacere potest aliqua, etiam pleraque. 3.º Qui confessionem generalem instituit, omittere valet venialia, et etiam mortalia pleraque vel omnia per claves iam directe remissa.

§ 2. De materia proxima

375. Materia proxima dici solent actus poenitentis: contritio, confessio, et satisfactio. Hi requiruntur ex Dei institutione *saltem ad integritatem atque perfectam peccatorum remissionem* (*Trid.* ses.14 c.3).

Considerari possunt: a) ut dispositio subiectiva poenitentis ad absolutionem; ð) tamquam a Christo instituti ut cum absolutione constituent sacramentum. Certum est quod ut *dispositio* requirantur. Controversum an ut sensibiles seu externe aliquatenus manifestati, cum absolutione, sacramentum integrent seu constituent. Scilicet: utrum sint *materia ex qua*, cum forma seu absolutione, sacramentum intrinsece constituens; an mera *conditio sine qua non* existentiae sacramenti; an mera *dispositio* subiecti, ut sacramentum effectum producere valeat.

A Tridentino vocantur *quasi-materia*, quia quamvis non sint res materiales, ut aqua in baptismo, sunt actus sensibiles, sicut in matrimonio expressio consensus.

†. sententia. *Thomistae* et alii: Sunt materia *ex qua*. Nam: o) Cone. Florentinum ait: *Poenitentiae quasimateria sunt actus poenitentis*, b) Trident, ses.14 c.3. "Forma, in qua praecipue vis sacramenti est, consistit in verbis..." Ergo, si *praeceptum*, non *unice*, sed in alia quoque re, quae nequit esse nisi actus poenitentis.

T Bbmed. XI, Const. *Inter cunctas*, in *Extravag. Commun.* 1.5 t.7 c.1.

1 S. Tn., 3 q.84 a.1-3.

2. Scotus² et aliqui, praesertim recentiores: Actus poenitentis sunt merae dispositiones, ut effectum operetur sacramentum; quod consistit in sola absolutione. Nam: a) Sacramentum proprie est quod significat et confert gratiam. Atqui hanc proprie significat et confert sola absolutio, b) Hoc eruitur ex *Catechismo Cone. Trid.* c.21: "Hi actus, qui sunt quasi materia quatenus *ad integritatem* requiruntur... hac ratione poenitentiae partes dicuntur". Si essent materia t.r. *qua*, quare pertinent *ad integritatem* et non ad essentiam? e) Si essent materia t.r. *qua* nihil valeret absolutio collata moribundo, qui nullum signum contritionis et confessionis dedit.

3 * Essentia sacramenti consistit *in sola absolutione*; actus poenitentis sunt conditio necessaria ut illa sit sententia iudicialis. Sic quidam scotistae.

Nobis placet secunda sententia, iuxta quam actus poenitentis non sunt materia *ex qua*, sed tota essentia sacramenti consistit *in sola absolutione*; actus autem poenitentis sunt *dispositiones* praecepto divino requisitae, ut sacramentum effectum producat. Nam: a) haec sententia magis cohaeret cum praxi absolvendi moribundos qui nullum signum dant contritionis et confessionis. Si contritio et confessio signo sensibili manifestatae (quales esse deberent ut sint materia *ex qua* sacramenti) sunt materia, vix explicatur quomodo in casu talis moribundi existat sacramentum; hoc autem bene explicatur, si sacramentum consistat in sola absolutione, actus poenitentis sint merae dispositiones ut illud effectum producat, divino praecepto requisitae; actum autem sensibilem confessionis et doloris noluit Christus urgere in casu impossibilitatis, subsistente tamen sacramento, et effectum producente, modo absit dolor et confessio quamvis non manifestata.

b) Haec doctrina magis consonat cum bonitate Christi et plus consolatrix est.

c) Magis conformis videtur c.870: "in poenitentiae sacramento, *per iudicalem absolutionem* a legitimo ministro impertitam, *fidei rite disposito* remittuntur peccata post baptismum commissa". Ubi remissio tota tribuitur absolutioni, actus autem poenitentis censentur dispositiones ad remissionem. Fatemur tamen mentem legislatoris non fuisse has controversias theologicas dirimere.

d) Confirmari videtur per Instructionem S. Poenit. 25 mar. 1944 *de absolutione in communi danda* militibus praelium aggressuris, iisdemque ac civibus instante mortis periculo, durante incursione hostili. N. IV a) dicit: 1) Sacerdotes moneant fideles *necessaria esse* dolorem peccatorum et omen-

² In II^a dist U q.4 n.3. ¶i 16 q.1 n.7; Bauxrini-Palmieri, V n.2-10; Nolpin, 111,24, hanc sententiam habet ut probabilem.

dationis propositum. 2) *Convenit* sacerdotes monere poenitentes ut actum contritionis externo aliquo modo ostendant, si possibile sit; v. gr., suum percutiendo pectus (AAS 36,155).

Hic, ut apparet, ad remissionem peccatorum per absolutionem requiritur internus dolor; non requiritur neque confessio generica neque externa manifestatio contritionis; quae externa manifestatio, in qua confessio generica quodammodo continetur, solum suadetur; *convenit, si possibile sit*. Ergo ex mente S. Poenit. confessio et actus externus contritionis *non constituunt* sacramentum, sed sola absolutio; interna autem contritio est mera dispositio necessaria ut absolutio effectum producat.

Qui requirunt actus *sensibiles* contritionis et confessionis tanquam *materiam ex qua*, vel tanquam *conditionem sine qua non*, ad valorem sacramenti, ad miras explicationes confugiunt, ut explicent quomodo possit esse valida absolutio moribundi sensibus destituti, qui nec confessionem petiit, nec signum poenitentiae dedit. Quidam aiunt: suspiria, motus corporis, anxia respiratio forte signa doloris et confessionis continent. At saepe ne signa quidem vitae dat moribundus et tamen absolvitur. Alii: Vita Christiana anteacta locum accusationis tenet; qui Christiane vixit satis manifestavit se velle in articulo mortis confiteri. At ridiculum esset quod hodie velit se accusare de peccato cras committendo, ut cras absolvatur vi huius accusationis.

Hinc non immerito quidam, praesertim *BALEBRINI*, n.240, non requirunt ad valorem sacramenti contritionem et confessionem *sensibiles*. In hac nostra sententia ut moribundus sensibus destitutus conditionate absolvatur sufficit aliqua probabilitas interni doloris.

ARTICULUS II

De forma

Summarium: 1. Forma essentialis.—2. Liturgies.—3. Modus eam proferendi. 4. Per litteras vel per nuntium.

376. Forma sacramenti poenitentiae sunt verba absolutionis a ministro prolata (c.885).

Forma essentialis tria exprimere debet: a) personam ministri, qui absolvit; II) personam rei; c) genus vinculi a quo reus absolvitur.

Verba absolutionis, *ut humana*, significant: *ego iudiciali sententia te libero a peccatis tuis; ut sacramentalia*, seu a Christo elevata ad effectum sacramentalein producendum: *ego iudiciali sententia tibi remitto peccata per gratiam remissionem peccatorum*. Alii aliter formam explicant.

Essentialis est *ego te absolvo a peccatis* vel aequivalens.
Invocatio S. Trinitatis non est de essentia. Nam a Christo
indicata non fuit; et plures existunt formae in quibus deest.

A peccatis tuis longe probabilius non sunt essentialia,
quia, supposita confessione peccatorum, includuntur in ver-
bis *absolvo te*, quae ad peccata referuntur x.

Valida est longe probabilius forma: *absolvo a peccatis
tuis*, nam verbo *tuis* satis significatur *te*.

Ego non est essentialis, quia continetur verbo *absolvo*.
Neque *Amen*.

Resolves: Si quis uteretur forma: *Absolvo te* vel *absolvo a pec-
catis tuis*, graviter peccaret, et absolutionem repetere deberet, quia
non constat certo primam fuisse validam. Omissio verbi *ego* aut
amen veniale non excedit, imo iuxta plures nullum peccatum est.

377 Forma liturgica. In ecclesia latina, *Rit.* t.4 c.2: *Misereo-
tur tui omnipotens Deus, et dimissis peccatis tuis perducatur te ad
vitam aeternam. Amen.*

Deinde sacerdos, dextera versus poenitentem elevata, dicit:
*Indulgentiam, absolutionem et remissionem peccatorum tuorum
tribuat tibi omnipotens et misericors Dominus. Amen.*

*Dominus noster Iesus Christus te absolvat, et ego auctoritate
ipsius te absolvo ab omni vinculo excommunicationis (suspensionis,
si poenitens est clericus) et interdicti, in quantum possum et tu in-
diges. Deinde ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris et Filii
et Spiritus Sancti. Amen.*

*Passio Domini nostri Iesu Christi, merita beatae Mariae Virginis
et omnium Sanctorum, quidquid boni feceris et male sustinueris,
sint tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiae et prae-
mium vitae aeternae. Amen.*

Si poenitens est laicus omittitur verbum *suspensionis*.

A verbis *Dominus noster...* usque ad *Passio...* exclusive sacerdos
dexteram versus poenitentem elevatam habet. Ad verba *in nomine
Patris et Filii et Spiritus Sancti* signum crucis super eum facit.

Episcopus ter signum crucis facit ad invocationem S. Trinitatis.

Formula absolutoria continetur verbis *Dominus noster
Iesus Christus...* usque ad *Passio...* exclusive. Reliqua sunt
preces adiunctae, non necessariae ad absolutionem obtinen-
dam; sed nisi iusta de causa ne omittantur (c.885). De stricto
praecepto haec pronuntiandi non constat.

Ratio sufficiens ad haec omittenda est multitudo poeni-
tentium, temporis angustia, etc.

In necessitate potest sacerdos uti hac formula: *Ego te
absolvo ab omnibus censuris et peccatis, in nomine Patris...*

In confessione impuberum omitti oportet absolutio a cen-
suris. Nam hi a poenis l.s. immunes sunt (c.2230).

' S. Tn., 3 q.84 a 3: Luco, d.13 s.1 n.17 ss.

Preces *Misereatur...* sine peccato omitti possunt: nam *Trident*, s.14 c.3, dicit cas *laudabiliter* adiungi. Omissio precum *Passio...* sine causa veniale non excedit. Iuxta aliquos haec oratio elevat ad meritum satisfactionis sacramentalis omnia opera poenitentis². Recentiores plerique id negant, secus non nisi in necessitate omitti possent (Cappello, 55).

Omittere absolutionem a censuris nullum peccatum est, si non habetur probabilis suspicio de existentia censurae. Si sit talis suspicio, veniale. Si certo constet de existentia excommunicationis vel interdicti, quae impediunt receptionem sacramentorum, grave esset absolvere a peccatis quin prius absolvatur a censura. Absolutio tamen valeret, nisi censura sit reservata et confessarius carcat facultate quoad eam; tunc alia peccata remittentur *directe*, peccatum cum censura *indirecte*, et deberet iterum accusari confessario privilegiato ad censuras absolvendas (c.2250). Si certo constet de suspensione clerici *in sacris*, omissio verbi *suspensionis* levis est, nam suspensio non impedit sacramentorum receptionem. Clerici in minoribus vix unquam suspenduntur.

Confessarius verbis *Ego te absolvo a peccatis tuis* valide absolvit, etiam a censura, si id intendat. Utatur tamen formula ritualis.

Omissio verbi *deinde*, iuxta aliquos, nullum peccatum est. Omittere verba *In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti*, iuxta plerisque, non excedit veniale.

Elevatio manus a verbis *Indulgentiam...* usque ad *Passio...* et signum crucis ad absolutionem sine peccato omitti possunt (Ballertni,

Pia praxis est ut poenitens accedens dicat: *lube, domne, benedicere*, et confessarius respondeat: *Dominus sit in corde tuo et in lumbis tuis Ut rite confitearis omnia peccata tua. In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti amen* Vel sacerdos haec proferat, quamvis poenitens illa non dicat. In Hispania, solet poenitens dicere: *rive Maria purissima o rllabado sea cl Santissimo Sacramento*; et sacerdos respondet: *Sin pecado concebida o Por siempre sea atabado*.

378. Modus absolutionem proferendi. Sit: a) *Ora-lis*. Ita ex institutione Christi per traditionem manifestata.

b) *Inter praesentes*. Praesentia moralis requiritur et sufficit, i. e. ea intra quam homines communi voce, quamquam altiori, loqui possunt et solent. Non opus est ut poenitens verba reapse audiat vel intelligat. Deus enim, non poenitens, moveri debet per verba ad remittenda peccata; prae-

* Navarrus. *Manuale confessorior*. c.26 n.23.

scentia solum requiritur, ut verba rationabilem sensum habeant.

Distantia 20 circiter passuum non obstat, ut quis praesens moraliter censeatur (S. Alf., 428.429), sola distantia spectata. Urgente necessitate, potest et debet absolvi conditionate poenitens qui aliquo sensu percipiatur saltem confuse.

Resolves: 1.° Absolutio non est certo valida, si confessorius et poenitens sint in diversis culcenis non communicantibus inter se; aut sint in eodem loco sed ultra 20 passus distantes, aiunt; quod nobis nimis rigidum videtur.

2.° Possunt plures absolvi unica formula, v. gr., totus exercitus, dummodo tota multitudo sit praesens absolventi, quamvis postremi distent ultra 20 passus, si collocutio cum eis possibilis est. Sic CAPPEUO, n.71. Nobis autem videtur praesentia moralis sufficiens esse per hoc quod omnes coniuncti sunt, quamvis postremi multum distent ab absolvente. Practice si magnus exercitus absolvendus sit, absolvatur per partes, ut certo valida sit absolutio.

3.° Poenitens recedens a confessionali nondum absolutus: a) si prope videtur aut scitur non procul abesse, absolvi potest quin revocetur; b) secus vocetur, si commode possit; si nequeat vocari, absolvatur, modo moraliter praesens sit, quamvis non conspiciatur; c) si nec praesens sit nec rediturus, res Deo committenda est; d) si postea redeat ad confitendum eidem confessori, moneatur ut de omnibus peccatis dolcat, et absolvatur; e) si redeat ad eundem sed non ad confessionem, per se confessorius petat licentiam a poenitente ad loquendum de praeterita confessione; eum moneat de defectu absolutionis, ut iterum doleat et absolvatur. Per accidens monitio propter incommoda omitti potest. Si poenitens solum venialia peccata habuerit, omittatur.

4.° Ob periculum contagii potest absolvi *absolute* infirmus cianua cubiculi. Si quis a longe videatur e tecto ruere vel in flumen cadere, *sub conditione* absolvatur (S. Alf., 429).

379. Absolutio et confessio per litteras vel per nuntium inter absentes. Usque ad finem s.XVI sat multi et graves auctores hanc licitam putabant². Suarez huic sententiae probabilitatem non negabat, sed contrariam tenebat³. Clemens VIII per SO 20 iun. 1602 illam damnavit. Suarez eam admisit in necessitate et verba illius decreti sic explicavit ut damnata sit praxis sacramenti *totalis* in distans; seu *confessio cum absolutione* inter absentes; non *sola confessio*. SO 7 iun. 1603 declaravit utrumque etiam *divisive* damnari. Paulus V per SO 14 iul. 1605 iussit scriptum a Suarez expungi.

At a) Ex documentis nuper detectis constat Paulum V

² Sic S. Antoninus. Summo p.3 t.14 s.19 § 9; t.17 c.12 et c.21 § 3; Petrus Soto. Zwjfe. sacerdotum. De Sacram. Poenit. l.cet.11, etc.

³ De Poenit. d.19 s.3.

Legato hispano dixisse: Non tollitur (quod Suarez scripsit) quia temerarium, sed ob reverentiam Clementis. Nihil in libro reprobatur, sed illum Pontifex approbat et convenientem habet*.

b) Clemens VIII et SO eiusque theologi declararunt illicitam confessionem in distans *specificam*, non *goiericam* B.

Specifica in absentia numquam est licita, quia numquam erit necessaria; nam in extrema necessitate sufficeret generica; et aliunde specifica multis abusibus obnoxia est. Sicut numquam est licita, ne in urgenti quidem necessitate, consecratio unius speciei sine altera; aut utriusque sed extra missam (c.816), et tamen valida est.

Decretum est potius disciplinare quam dogmaticum, ad illa pericula vitanda editum.

c) Hinc si fieret confessio specifica in distans, illicita sed valida esset. Nam si valet generica, quare non specifica, quae magis integra est?

(l) Paulus V iussit inseri in editione *Rituali* a.1615 hanc nonnam *imperativam*: Si infirmus loquela privetur et ostendit *per se vel per alios* desiderium confitendi, absolvendus est.

De confessione et absolutione per telephonium similis est quaestio. Interrogata Poenitentiaria, an valeat respondit: *Nihil esse respondendum* (1 iul. 1884).

Resolves: 1.° Non constat certo invaliditas confessionis et absolutionis per litteras, per nuntium, per telephonium.

2.° In extrema necessitate, si confessio et absolutio inter praesentes impossibiles sint, licet ad illa media recurri; imo et suadendum est.

3.° Tunc confessio fiat tantum *generice*: *Dolco et me accuso de omnibus peccatis et peto a te absolutionem*"; imponatur levis poenitentia et detur absolutio. Si poenitens instrui possit, moneatur ut, si peccata gravia habeat, quamvis per hanc absolutionem *probabiliter* sunt remissa, in subsequenti prima confessione accuset illa sacerdoti *praesenti*; in quovis casu inducendus est ut actus fidei, spei, caritatis et contritionis perfectae eliciat.

4.° Minor difficultas apparet in confessione hac per telephonium, quam per litteras et nuntium; et nos eam probavimus in persecutione mexicana (*Casos* 11,434).

5.° Confessio et absolutio *per tubum auricularem* passim dubie valida erit, inter personas in diversis cubiculis vel locis domus commorantes; nam vox quidem humana auditur, sed dubia est praesentia moralis.

1. i. lonhvv. apud ephetn. !i(h (M_{K-γ1πγ} Γ''O p 12.

1. Dr Scorraimx, *François Suarez* t.2 l.4 c.2 n.15; UMBERG, *De Sacram.* l.2 n.265 (1920).

ARTICULUS III

De effectibus

380. 1.^o *Remissio peccatorum*, ita ut ob culpam subsequentem non reviviscant, a) Omnia mortalia simul remittuntur. Nam remissio fit per infusionem gratiae, quae cum peccato mortali coexistere nequit. Hinc aut omnia mortalia remittuntur aut nullum.

b) Mortalia remitti possunt sine venialium remissione. Quia venialia non repugnant gratiae. Unde si dolor non se extendit ad venialia, haec non remittuntur, v. gr. si quis doleat de peccatis, tantum quia infernum meruit.

c) Veniale remitti non potest sine remissione mortalium. Nam nullus est titulus cur peccatori, qui manet inimicus Dei. Deus reatum culpae etiam levem condonet. Praeterea remissio venialis est restitutio fervoris caritatis, hinc dari nequit ei qui caritate privatus est.

d) Unum veniale remitti potest sine alio; quia non repugnat gratiae; et potest haberi dolor de uno, quin de altero habeatur. Sed qui de omnibus dolet, potest omnium remissionem simul obtinere.

2.^o *Condonatio poenae aeternae*; nam gratia, quae per sacramentum infunditur, dat ius ad aeternam beatitudinem, cum qua reatus poenae aeternae coexistere nequit². At non semper remittitur *tota* poena; remissa culpa mortali vel veniali. saepe manet reatus poenae temporalis (*Trident* ses.14 cap.8 et c.12).

3.^o *Remissio poenae temporalis*, maiori vel minori mensura, pro dispositione poenitentis (*Trident*, ibid.).

4.^o *Reviviscentia meritorum*. Opera humana, relate ad finem ultimum distinguuntur; a) *viva* seu meritoria vitae aeternae; fi) *•ifera*, quae damnationem aeternam merentur; c) *mortua*, quae per se sunt bona, sed cum fiant in statu peccati mortalis, neque damnatione neque praemio aeterno digna sunt; d) *mortificato*, quae olim fuerunt viva, sed ob peccatum mortale subsequens amiserunt meritum vitae aeternae, quamdiu status peccati durat (SÜAREZ, q.89 a 5 n.2).

Mortificato reviviscunt Prob n) Ez 18 21. Impietas post conversionem impio non nocet fi) SS PP c) *Ratio*. Secus Deus puniret poena aeterna peccata iam remissa; i c) privatione maioris gradus gloriae. Atqui talis poenae vestigium in Scriptura et SS PP.

« S Th .. 3 <1 Λ 4

* *Tnd* »o 6 cap.7,14; Schutz. «1.10 » 3 n.15.

non invenitur, et status poenae cum statu amicitiae Dei in caelis componi nequit.

5.° *Gratia sacramentalis*, seu ius ad auxilia gratiae in ordine ad finem proprium huius sacramenti. Cum hic finis sit delere peccata, auxilia illa eo tendunt, ut homo pro praeteritis satisfaciat et futura evitet.

6.° *Reconciliatio cum Deo*, quam sequi solet *conscientiae pax et serenitas* cum vehementi spiritus consolatione *Trid.* s.14 c.3).

Reliquiae peccatorum, seu illae propensiones quae ex peccatis praesertim repetitis manent, ut memoria non ingrata peccatorum, affectio ad peccatum, cum sint habitus naturaliter acquisiti, connaturaliter per gratiam non tolluntur; sed gratia sacramentalis fundat aliquo modo ius ad gratias actuales, ut illae vincantur (S. Th., 3 q.89 a.5).

CAPUT III

De ministro poenitentiae

Summarium: 1. Quis sit.—2. Iurisdictio.—3. Confessarii religiosorum.—4. Religiosarum.—5. Seminaristarum.—6. Reservatio peccatorum.—7. Satisfactio.—8. Absolutio.—9. Munera confessarii.—10. Modus agendi erga diversos poenitentes.—11. Sigillum.—12. Obligatio confessiones audiendi.—13. Abusus.

ARTICULUS I

Quis sit minister

381. Minister est solus sacerdos (c.871). Solis enim Apostolis eorumque successoribus in sacerdotio dixit Christus: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis* (Io 20,22; *Trident*, scs.14 de poen. c.10).

Sacerdotium requiritur *iure divino*. Mine Ecclesia nequit dare diaconis aliisque clericis facultatem absolvendi peccata.

Unde: 1.° Confessio olim apud diaconos instituta non erat sacramentalis'. 2.° In documentis allegatis explicite asseritur illos potestatem clavium non habere'.

Multo minus fuit sacramentalis apud laicos facta, sed actus humilitatis, quo Deus flecteretur ad elargiendam perfectam contritionem. Sic S. Thom., *l.c.* ad 3.

1 S. Cyprian., *Epist.* 12: Mb 4,265; Cone. *Eborac.* 1195; Mansi, *Collectio Concilior.* vol 22,653; Lombardus, *Sent* 14 dist 17 c.5; S. Amandus, *Ma o.*, h IV dist.17 a.58,59.

3 *Const. synod. S. Odonis* c.56 (1197); Mansi, 22,684.

Haec diu duravit. Sic S. Ignatius in defensione Pampilonensi, deficiente sacerdote, sua peccata militi confessus. Paulatim cessavit, praesertim post protestantismum, qui asserebat quosvis fideles posse a peccatis absolvere; quod a *Trident.* ses.14 c.10, damnatum est.

382. Potestas necessaria ad valide absolvendum est duplex: ordinis et Jurisdictionis: o) *ordinis*, quae in ordinatione presbyterali semper confertur; ut, si sacerdos indicet auctoritative de peccatis, id facere possit *Sacramentaliter*, i. e. peccata delens per infusionem gratiae; b) *jurisdictionis* seu iudicandi et absolvendi vel retinendi, nam sacramentum hoc institutum fuit per modum iudicii (c.870.872). Jurisdictio datur extra ordinationem, per externam concessionem a competente superiore ecclesiastico factam.

Iuxta aliquos, in ordinatione vi ordinis tribuitur cuivis sacerdot: jurisdictio inchoata, quae ab Ecclesia completur quando illi assignantur subditi. Sed communior sententia id negat, quia hae duae potestates sunt omnino distinctae ac separabiles; et iurisdictio datur per actum distinctum ab ordinatione.

Quomodo in hac sententia explicatur quod R. Pontifex possit a peccatis absolvi, seu quod eius confessarius habeat iurisdictionem in cum, si non divinitus datur inchoata in ordinatione presbyterali; cum R. Pontifex sit omnibus superior?

Sic S. Thomas, *Suppi.* 9,20 a.3 ad 3: "Indicium confessionis est quoad Deum, apud quem aliquis redditur minor ex hoc quod peccat." Unde R. Pontifex, *qua peccator* est coram Deo, seu *qua privatus*, minor sacerdote, qui in sacramento iudicat peccatores nomine Christi.

Christus, qui Summo Pontifici plenitudinem potestatis concessit, sicut dedit ei potestatem ad communicandam iurisdictionem supra alios, potuit etiam dare eidem potestatem ut suo confessario daret iurisdictionem supra se, et ut se redderet subditum confessarii. Quare tenetur Pontifex obedire confessario suo non minus quam alii christiani (Luco, d.15 n.21).

Iurisdictio quoad venialia etiam requiritur; et non datur per ordinationem ipsam. Obsoleta est sententia iuxta quam omnes sacerdotes possunt a venialibus absolvere⁴. Codex ad validam peccatorum absolutionem (sine distinctione) requirit iurisdictionem (c.872), et dein statuit quomodo haec iurisdictio acquiratur seu a quibus detur; nullibi memorat illam iurisdictionem generalem ad venialia omnibus sacerdotibus datam.

Poenae, a) Qui sacerdotio carens sacramentalem confessionem exceperit, incurrit excommunicationem l.s. S. Sedi

• CÂmă pa, del P. Ignacio c.1.
4 Su Abez» d-26 §.5 n.2, etc.

specialiter reservatam, et alias poenas f.s. (c 2322,1.º). *b)* Sacerdos qui sine necessaria iurisdictione praesumpserit sacramentales confessiones audire, est ipso facto suspensus a divinis (c.2366).

ARTICULUS 11

De iurisdictione ad confessiones

Summarium: 1. Iurisdictio ordinaria.—2. Eius cessatio. 3. Delegata: quis potest delegare, quis delegari.—4. Limitatio iurisdictionis.—5. Expressio.—6. Cessatio.—7. Extensio.—8. Suppletia.—9. Usus iurisdictionis suppletiae.—10. Iurisdictio in mortis periculo.—11. In itinere maritimo et aereo.

383. Iurisdictio in genere est potestas publica regendi subditos in ordine ad finem societatis; in Ecclesia ad sanctificationem et vitam aeternam. Distinguitur a potestate *dominativa*, quam habet v. gr., pater in filios, superior religiosos in subditos, ad privatam seu domesticam gubernationem.

Classes, *a)* Iurisdictio ecclesiastica *fori externi* est quae *immediate* ordinatur ad publicum regimen societatis Christianae; respicit relationes hominis ad societatem, et plerumque publice exercetur. *Fori interni*, seu conscientiae, *immediate* ordinatur ad privatam cuiusque fidelis utilitatem; respicit generatim eius relationes ad Deum, et secreto exercetur. Haec est *fori interni sacramentalis* vel *extrasacramentalis*, prout intra poenitentiae sacramentum exerceri debeat, aut etiam extra illud possit (c.196).

b) *Ordinaria*, quae ipso iure adnexa est officio; *delegata*, commissa personae; vel officio sed *non a iure*, at ex speciali actu superioris, ut facultates quinquennales quae Ordinariis conceduntur.

c) Ordinaria potest esse *propria vel vicaria*, prout exercetur nomine proprio, i. e. vi officii quod quis habet in titulum seu proprietatem, ut parochus; vel nomine alieno, seu vi officii quod vice alterius gerit, ut vicarius oeconomus (c.197).

d) Delegata potest esse *a iure* vel *ab homine*, prout cedatur personae etiam nullo officio praeditae, a lege vel speciali actu superioris.

Quandoque laicis, etiam feminis, datur *facultas designandi* confessarios; v. gr., superiorissae; per hoc tamen non datur illis iurisdictio; sed Praelatus iurisdictionem dat designatis ab illis.

384. Iurisdictio ordinaria ad confessiones (c.873).
Hanc habent:

1.° *Pro universa Ecclesia* R. Pontifex et Cardinales. Hi possunt ubique absolvere quosvis fideles, etiam religiosos et religiosas, ab omnibus peccatis et censuris, exceptis censuris S. Sedi *specialissime* reservatis, et illis quae adnexae sunt revelationi secreti S. Officii (c.239 § 1 n.1).

2.° *Pro suo territorio* Ordinarius loci. Hic est: α) Episcopus residentialis, seu propriam dioecesim habens: a) Abbas vel Praelatus *nullius*, seu qui potestate quasi episcopali regit territorium ad nullam dioecesim pertinens, tribus saltem paroeciis constans (c.319); c) eorum Vicarius generalis: b) Administrator Apostolicus, seu qui nomine R. Pontificis aut Sedis Apostolicae regit dioecesim; e") Vicarius et Praefectus Apostolicus, seu qui nomine R. Pontificis regunt territorium instar dioecesis in terris Missionum; /) qui, praedictis deficientibus, interim in regimine succedunt, ut Arcarius Capitularis (c.19S).

3.° *Pro tota dioecesi* canonicus poenitentiarius ecclesiae cathedralis et collegiatae; qui potest absolvere etiam a peccatis et censuris Episcopo reservatis: in dioecesi extraneos quoque, et dioeccsanos etiam extra territorium dioecesis (c.873 § 2); nullibi religiosas (c.876).

4.° *Pro sua paroecia* parochus aliique qui loco parochi sunt (c.873 § 2): a) Vicarius curatus, qui regit paroeciam pleno iure unitam personae morali, ut capitulo, monasterio (c.471); b) oekonomus, qui regit paroeciam vacantem (c.472. 473); c) substitutus, qui regit paroeciam in absentia parochi (c.474); d) adiutor (regente), qui ex toto supplet parochum inhabilem ob senectutem, mentis vitium, imperitiam, caecitatem aliamve permanentem causam; vel eum supplet in confessionum ministerio (c.475).

Non habet iurisdictionem ordinariam vicarius cooperator (coadiutor), quam quidam ei tribuebant (CIC 31 ian. 1942: AAS 34,50).

Ex usu fere ubique vigente parochus iurisdictionem habet *pro tota dioecesi*. Haec est delegata ex consuetudine vel iure particulari. Delegatio debet utique esse *expressa* (c.879 § 1); at ita dici potest haec delegatio conjunctiva pro tota dioecesi, implicita in concessionem officii; nam verba vel scriptura collationis officii parochialis ex usu hanc significationem habent, ut parochus iurisdictionem habeat pro tota dioecesi.

Idem putamus de praedictis vicariis qui loco parochi sunt, nisi alicubi contrarium constet (*Sal T.* (1940) p.440),

5.° Pro suis militaribus Vicarii et capellani castrenses¹.

6.° *Pro sua quasi paroecia*, quasi parochi, seu qui regunt partes vicariatus vel praefecturae apostolicae, instar paroeciarum (c.216 § 3; 451 § 2 n.1).

7.° *Pro suis subditis* ubicumque sint, superiores religiosi exempti, iuxta constitutiones (c.873 § 2). Hae decernent utrum iurisdictionem habeant solum superiores maiores, an etiam minores (c.488,8.°). *Subditi* sunt: professi, novitii, postulantes, et qui diu noctuque degunt in domo religiosa ratione famulatus, aut educationis aut hospitii aut infirmiae valetudinis (c.514 § 1). Sufficit quod per unam noctem degant; aut in domum recipiantur cum intentione ibidem manendi, ut c.92 de domicilio statuitur (*Sal T.* [1939] p.863).

Verbum *approbatio*, *approbatus ad confessiones*, quo saepe utitur Codex, iurisdictionem significat (c.519.522,882...). Vulgo *licentiae* saepe vocatur iurdictio.

8.° *Rector Seminarii* iurisdictionem ordinariam habet ad confessiones omnium qui in Seminario sunt. Nam parochi officium pro his tenet, excepta materia matrimoniali (c.1368).

9.° Ordinariam habet cappellanus piae domus exemptae a parochi iurisdictione, si illi plena potestas paroccialis commissa fuit. Sic de assistentia matrimoniis respondit CC 25 ian. 1908: ASS 41,109.

385. Cessatio potestatis ordinariae (c.873 § 3). —
a) *Cessat in perpetuum* amissione officii. Hoc amittitur: renuntiatione, privatione (in poenam delicti), amotione (etiam sine delicto), translatione, lapsu temporis praefiniti, et resolutio iure concedentis, si concessio facta fuit cum clausula *ad beneplacitum nostrum* vel simili (c.183).

In Hispania et alibi haec clausula ex usu significat perpetuitatem, vel *donec revocetur* (*Rega Tillo, Inst.* 1,161).

b) *Suspenditur*, sub nullitate actus, post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam, excommunicatione, suspensione ab officio, interdicto.

Interdictum hic intelligitur *personale* (c.2275), ita ut parochus ipse ob suum delictum sit personaliter interdictus.

c) *Suspenditur*, suspensione a iurisdictione, post sententiam (c.2284).

Utrum etiam suspensione a divitiis, controversatur. Quidam negant, quia suspensio a divinis vetat omnem actum potestatis *ordinis*,

¹ C. Consist., Instr. 23 apr. 1951, X: AAS 43.562 Pro Hispania, Conventio 5 au? 1950 a.7.8.

non *iurisdiclioids* (c.2279 § 2,2.º). Alii affirmant, quia absolutio sacramentalis, quae est quidem actus iurisdictionis, est simul actus potestatis ordinis presbyterialis, et sine hac potestate ordinis nequit valide dari (Cappello, 285).

Nobis prima sententia placet. Nam suspensio a divinis post sententiam eatenus redderet invalidam absolutionem, quatenus tolleretur *ad tempus* ipsam potestatem ordinis. Atqui hanc non tollit, sed solum eius exercitium vetat, sub sola illicite; iurisdictionem intactam relinquit.

Decretum excommunicationis, suspensionis vel interdicti probabiliter non aequiparatur *sententiae iudiciali*, nisi forte officiali modo promulgetur, v. gr., in *Actis Apostolicae Sedis* vel in *Bulletino* dioecesano (Regatillo, *Inst.* 11,836).

Per sententiam excommunicationis, suspensionis vel interdicti iurisdictio proprie *non cessat*, sed *suspenditur*; redit post absolutionem vel dispensationem poenae (c.2264.2284).

Ante sententiam absolutio ab excommunicato, suspenso vel interdicto data valet.

386. Iurisdictio delegata (c.874). *Quis delegare potest.* Ex norma generali, qui potestatem habet ordinariam potest eam alteri ex toto vel ex parte delegare, nisi aliud expresse iure caveatur (c.199 § 1).

Delegare possunt ad audiendas confessiones: 1.º R. Pontifex.

2.º Ordinarii locorum (c.198 § 2) ubi confessiones excipiuntur; quoad omnes poenitentes, tum saeculares tum religiosos et religiosas. Delegare possunt sacerdotes saeculares et religiosos, etiam exemptos.

Religiosi iurisdictionem ab Ordinario loci concessa ne utantur sine licentia, saltem praesumpta, sui superioris. Idem dicere de iurisdictione delegata a superiore alius religionis.

Licentia est beneplacitum vel permissio proprii superioris, ut subditus exercere possit iurisdictionem a loci Ordinario concessam; non requiritur ad validum usum eius.

3.º Superior religionis clericalis exemptae, iuxta constitutiones; solum quoad suos subditos professos, novitios, postulantes; et quoad eos qui diu noctuque in domo religiosa degunt causa famulatus aut educationis aut hospitii aut infirmiae valetudinis. Delegare potest quosvis sacerdotes, etiam e clero saeculari aut alius religionis.

Episcopi omnes, etiam mere titulares, possunt eligere sibi suisque familiaribus sacerdotem ad confessiones excipiendas; qui, si iurisdictionem carcat, eam ipso iure obtinet, etiam ad casus Ordinario loci reservatos (c.349 § 1,1º). Hac facultate

uti possunt ubique, et ubique possunt absolvi a sacerdote sic electo. Huic delegatio non datur ab Episcopo, sed a iure.

Aon *possunt delegare*: 1.° Canonici Poenitentarii (c.401 § 1).

2.° Parochi et aequiparati. Neque possunt iurisdictionem delegare aliis, neque iisdem iam approbatis seu delegatis ab Ordinario loci eam extendere ultra fines loci vel personarum vel temporis intra quos, iuxta c.878 § 1, fuerat circumscripta 2.

3.° Cardinales, quia tales. Hi possunt eligere sibi suisque familiaribus sacerdotem a confessionibus; qui, si iurisdictione careat, eam ipso iure obtinet, exceptis censuris specialissime reservatis et aliis adnexis revelationi secreti S. Officii (c.239 § 1,2.°).

Haec delegatio non datur a Cardinale sed *a iure*. *Familiares* sunt illi soli qui in domo Cardinalis vel Episcopi degunt (Regat ii.1,0, *Inst.* 1,199).

387. Quinam possunt delegari. Sacerdotes omnes. Nullibi exigitur ad delegationem ut sint immunes ab irregularitate, censura vel poena vindicativa, quae administrationem sacramenti poenitentiae impediat.

Irregularitas, censura et illa alia poena impediunt acquisitionem ordinis et officii ecclesiastici, et exercitium ordinis et iurisdictionis; impediunt acquisitionem officii et exercitium iurisdictionis *sub sola illicite*, ante sententiam condemnatoriam vel declaratoriam poenae; *sub invaliditate*, post sententiam (c.968.991 § 3; 2264.2265.2275.2283.2284). Sed nullibi statuitur ut impediunt acquisitionem iurisdictionis delegatae. Ceterum non decet ut talis iurdictio ad audiendas confessiones detur irregulari vel censurato; qui eam nequit, de se, exercere, nisi sub limitibus c.2261.

Ordinarius potest personae incapaci iurisdictionis ecclesiasticae, v. gr., Antistitae religiosae, permittere modo general vel particulari designationem sacerdotum, quos ipse delegat, posita ista designatione; v. gr., potest dicere Antistitae: *Sacerdotibus qui celebrent in oratorio tuo iurisdictionem do ut ibi confessiones audire possint. Hoc ipsa eis notum facias.*

388. Praesentatio sacerdotis religiosi. Locorum Ordinarii iurisdictionem *habitualiter* ne concedant religiosis qui a proprio Superiore non praesententur; iis vero qui a proprio Superiore praesententur, sine gravi causa eam ne denegent, firmo iure eos examini subiiciendi (c.874 § 2).

Praesentatio haec per se urget sub levi tantum; nec eius omissio valori delegationis nocet; iusta causa ab illa excusat.

Imo neque videtur necessaria praesentatio ad concessionem pro *singulis casibus*.

In religioni laicali exempta superior proponit confessarium, iurisdictionem dat Ordinarius loci ubi religiosa domus reperitur (c.875 § 2).

389. Professio fidei cum iureiurando antimodernistico. Haec emittent destinati confessionibus excipiendis, antequam iurisdictione donentur (c.1406,7.º). Ad id non tenentur qui iurisdictionem *per modum actus transeuntis* obtenturi sunt³; nec repetenda sunt professio fidei ei iusiurandum ad renovandas licentias vel eas in alia dioecesi obtinendas⁴.

Sed ad hanc renovationem et extensionem, exigere debet testimonium emissae alias professionis fidei et iusiurandi, nisi haec aliunde constent vel legitime praesumi possint.

390. Examen. Locorum Ordinarii iurisdictionem, Superiores religiosi iurisdictionem aut licentiam ne concedant, nisi iis qui idonei per examen reperti fuerint, nisi agatur de sacerdote cuius theologiam doctrinam aliunde compertam habeant.

Si post concessam iurisdictionem aut licentiam prudenter dubitent num sacerdos antea probatus a se pergat esse idoneus, eum ad novum examen doctrinae adigant, etsi agatur de parochio aut canonico poenitentiario (c.877).

Si eos inveniant in doctrina deficientes, possunt et debent ab audiendis confessionibus prohibere, donec sufficientem acquirant; imo, ut puto, posset interca iurisdictionem ordinariam auferre parochio et canonico poenitentiario; non quidem per modum poenae, sed provisionis disciplinaris.

Saepe iis qui paroeciam administrant, non tamquam parochi proprii, sed tamquam vicarii oeconomi aut substituti aut adiutores (regentes), dantur licentiae audiendi confessiones *ad sex menses* vel *ad annum* vel ad aliud tempus determinatum, cum obligatione praebendi novum examen post hoc tempus; et tunc licentiae renovantur. Quem sensum habet tale praescriptum?

Certe, quamdiu sunt vicarii oeconomi iurisdictionem ordinariam habent a iure communi, quam Ordinarius nequit auferre aut limitare *pro suis paroeciis*. Ergo pro oeconomis illa concessio iurisdictionis ad tempus determinatum cum obligatione subeundi novum examen, alium sensum tandem non habet nisi quod post illud tempus tenentur novum examen praebere: quamvis examen culpabiliter vel inculpabiliter omittant, quamdiu sint oeconomi, iurisdictionem pro sua paroecia conservant. ? M

³ C. Consist. 20 iun. 1913: AAS 5,272.
⁴ 25 oct. 1910; 20 iun. 1913: AAS 2,850

Posset quidem Episcopus illam iurisdictionem concedere oeconomis pro tota dioecesi *ad tempus*, ita ut si non renoventur licentiae, renovato examine, cessent in iurisdictione *pro tota dioecesi, non pro sua paroecia*. De facto eritne talis intentio Episcopi?

Ipse viderit; sed nisi aliud exprimatur, putarem eius mentem esse tantummodo examen imponere, non iurisdictionem pro tota dioecesi limitare ad illud tempus; siquidem praescriptum quo licentiae dantur ad tempus cum onere novi examinis non distinguit inter iurisdictionem pro paroecia et iurisdictionem pro dioecesi; et pro paroecia eam non limitat, quia habetur *a iure*. Aliunde, ut diximus n.384, ex consuetudine, vicarii qui loco parochi sunt iurisdictionem pro tota dioecesi, sicut parochi, probabiliter habere censentur, nisi aliud exprimatur. Praeterea damnosum populo foret, praesertim in oppidulis, ubi parochi vicini mutuo se iuvant in confessionibus audiendis, quod vicarii qui loco parochi sunt licentias extra suam paroeciam non haberent, nisi *ad tempus*.

Vicariis substitutis potest Ordinarius loci iurisdictionem ad audiendas confessiones etiam in sua paroecia auferre; sed, nisi eam auferat, ab ipso iure datur (c.474). Item vicariis adiutoribus, qui possunt constitui ad totum ministerium, vel ad aliqua tantum; si ad totum, parochis aequiparantur et iurisdictionem ad audiendas confessiones habent a iure (c.475).

Tamen pro vicariis substitutis et adiutoribus (regentes) illa provisio, qua iurisdictio ad confessiones cum onere novi examinis datur ad tempus determinatum, ut puto, nisi aliud declaretur, eundem sensum habet atque pro oeconomis, cum formula eadem sit; et rationes fere eodem gradu urgeant⁶.

391. Limitatio iurisdictionis (c.878). Delegatio aut licentia ad confessiones concedi potest certis quibusdam limitibus circumscripta (§ 1).

V. gr., ad certum locum, tempus, genus personarum, etc. Praecipua restrictio habetur in casuum reservatione. Nisi aliud exprimatur, facultas generalis censetur illimitata, nam aequiparatur privilegio *praeter ius*, quod est perpetuum et latae interpretationis (c.66 § 1; 68.50). Unde, nisi exceptio constet, facultas generalis valet etiam ad reservata.

Limitatio respicit valorem confessionum, nisi aliud expresse constet; nam ultra limites non datur iurisdictio.

Caveant locorum Ordinarii ac religiosi superiores ne iurisdictionem aut licentiam sine rationabili causa nimis coarctent (s2).

Reprobatae sunt hae clausulae: Confessiones ne audiant *excepto tempore paschali, exceptis infirmis, ad talem horam sub poena suspensionis e*.

Restrictio sine iusta causa illicita forte erit, sed valida.

• R t c a t i l l o , apud *Sal T.* (1940) p.440.

* CEE et RR 18 mati 1622; 13 sept. 1641; 22 sept. 1645; CC 26 apr. 1653; 2« feb. 1654; 22 sept. 1668.

392. Clausulae: *dummodo ne assistas spectaculis taurinis, tabaco publice ue utaris*, etc., per se validitatem absolutionum afficiunt (c.39). Tamen, ante Codicem aliqui auctores' aiebant eas clausulas quae exprimunt praescriptionem ipsa rei natura implicitam aut iure impositam sub mera culpa et non sub poena nullitatis, intelligendas esse tamquam mera monita vel praecepta ad memorandam vel urgendam obligationem iam aliunde habitam, nen vero tamquam conditiones quarum inobservantia faciat nullum rescriptum; quamvis illae clausulae exprimantur particulis *si, dummodo*.

Quare dubium esse potest num clausulae supra memoratae ex mente Ordinarii apponantur tamquam conditiones *ad valorem* licentiarum audiendi confessiones. Consultius esset si non apponerentur particulis conditionalibus, sed aliis per modum monitionis aut praecepti, ad vitanda dubia et anxietates de absolutionum valore.

393. Expressio (c.879). Jurisdictio ad valorem confessionis requiritur *expresXa*, scripto vel verbis (§ 1).

Expressa est quae scripto vel verbis vel signis manifestatur; putamus enim expressam, si v. gr. nutibus concedatur, idque sufficere.

Expressa non est idem atque *explicita*; potest enim esse *implicita*. *Explicita* est quae per ipsa verba vel signa vel scriptum formaliter significatur. *Implicita*, quae continetur in alia facultate, vel nominatione vel missione, quae ex lege aut consuetudine illam jurisdictionem adnexam habet. Sic, sacerdos mittitur ab Episcopo ad dandam missionem aut exercitia spiritualia, hic implicate ei concedit facultatem audiendi confessiones illius populi vel coctus; nam facultas dandi missionem populo aut exercitia spiritualia vix concipitur sine potestate confessiones excipiendi.

Non valet: a) *tacita*, quae habetur quando Ordinarius videns sacerdotem audientem confessiones sine iurisdictione, silet; nam ambiguitati subest; b) *nec praesumpta dc futuro*, i. e. quae non est data, sed daretur si peteretur.

I'alct praesumpta dc praesenti, seu iam data, sed cuius notitia ad sacerdotem nondum pervenit, qui rationabiliter putat iam esse concessam.

Imo valet concessio *ignorata a sacerdote*, quamvis nec ipse jurisdictionem petierit, nec sciat ab alio esse pro ipso petitam.

Scilicet valet iurisdictio concessa, etiam ignorata et non acceptata a sacerdote. Non ergo requiritur ad valorem jurisdictionis notitia neque acceptatio illius. Nam rescriptum quis impetrare potest pro alio, etiam praeter eius assensum; et quamvis ipse possit gratia per rescriptum concessa non uti,

rescriptum tamen valet ante eius acceptationem, nisi aliud ex appositis clausulis appareat (c.37). Aliunde rescripta *in forma gratiosa*, i. e. sine exsecutore, effectum producant a momento *datae* (c.38); et idem dicendum est de iurisdictione verbis concessa⁸.

Contrarium alii sentiunt cum de licentia assistendi matrimonio loquuntur⁹; sed nostram doctrinam certam putamus.

At pro praxi, sacerdos ante notitiam concessionis non debet confessiones excipere, nisi habeat solidam rationem putandi iurisdictionem iam esse concessam; tunc enim iurisdictione pro se esset probabilis; et in dubio positivo probabili iurisdictionem supplet Ecclesia (Regatillo, *Inst.* 1,382).

Per epikiam putamus valere in casibus quibusdam extraordinariis praesumptam de futuro. Ut si sacerdos non approbatus vocetur in periculo mortis ad concubinarios legitime coniungendos, qui confiteri volunt; sed neque sacerdos approbatus ad confessiones vocari potest, nec qui adstat iurisdictionem petere valet, et casus urget. Casus reapse evenit¹⁰; tunc, meo indicio, hic sacerdos partem sanam absolvere posset iurisdictione praesumpta de futuro, seu potius censetur Ecclesia tunc eam supplere seu dare. Talis enim censeretur eius mens et voluntas, ut matrimonio, praesertim concubinarum, praecedat confessio (c.1033).

Similis epikeia ab auctoribus admittitur in casu extraordinario ad absolvendum complicem in peccato turpi. Iurisdictione praesumpta de futuro, ut puto, liceret uti tempore persecutionis, si confessarius approbatus desit; et alias quoque.

Iurisdictione peti et concedi et notificari potest per telephonium aut telegraphum.

Gratuitas (c.879 § 2). Concessio debet esse omnino gratuita.

Solum licebit compensatio pro expensis postalibus, etc.

394. Cessatio iurisdictionis delegatae (c.207.208). Delegata exstinguitur: a) *Expleto mandato*; ut si quis delegatus sit ad excipiendam confessionem Liviae, et eam iam absolverit.

b) *Elapso tempore*. Si tempus finiatur incepta iam confessione, potest ab eodem confessario dari absolutio; sicut iudex, qui reum citavit, potest sententiam dare, quamvis tempus iurisdictionis suae interca exspiraverit (c.1725,2.º-3.º).

c) *Exhausto numero casuum* pro quibus concessa fuit. Tamen absolutiones datae per inadvertentiam, elapso tem-

• Regatillo, *Cust. Can.*, 11,565-569; *Inst.*, 1,129,

• Cappello, *De Matr.* ed. 6.º 675; Vidal, *Ius matr.* n.53S, qui tamen nobis i«Sentitur in *Normae Gener.*, 26S.

^w Id., *Cas. de Der. Can.*, 111,529.

pore vel exhausto numero casuum, valent; quia talis inadvertentia frequens est; ut conscientiae quieti consulatur.

Prorogatio iurisdictionis, seu eius ampliatio, ante quam exspiret, ad certum tempus, v. gr., per alium annum; vel ad certum numerum casuum, ut ad alios decem, computanda est, non a momento quo prorogatio conceditur, sed a cessatione praecedentis iurisdictionis. Sic intelligitur prorogatio postulatus et novitiatus ad aliud semestre (c.539 § 2; 571 § 2), professionis temporaneae ad aliud triennium (c.574 § 2); admissionis saecularizati in dioecesim, ad aliud triennium (c.641 § 2), etc.

d) *Cessante causa delegationis totaliter*, ut si Fabius delegatur ad supplendum cappellanum absentem et hic redierit, munusque reassumpserit.

e) *Revocatione* a delegante facta et delegato directe intimata. Intimatio haec fieri debet ab ipso delegante, per se vel per mandatarium; non sufficit si notitia revocationis delegato communicetur ab alio sine auctoritate delegantis (c.53).

f) *Renuntiatione* delegati, deleganti directe intimata et ab eodem acceptata.

g') *Resoluto iure delegantis*, v. gr., per mortem vel cessationem Episcopi, cessat iurdictio ab eo delegata solum in his casibus: 1) Si id ex clausulis appareat, ut *donec vixero, durante meo munere*. Clausulae *ad beneplacitum nostrum, pro tempore nostrae voluntatis* et similes, ex usu hispano perpetuitatem significant. 2) Si iurdictio detur ad audiendas confessiones personarum determinatarum in concessione expressarum, ut Caesaris et Iuliae. et res adhuc sit integra, i. e. confessio nondum sit incepta, quando delegans cessavit.

395. Clausulae quaedam. In facultatibus quas Ordinarii locorum concedunt religiosis, apponi solent quaedam clausulae, quae difficultatem facessunt

Quamdiu manseris in tua religione Est clara. Cessabit iurdictio solum per egressum c religione, expleto tempore votorum temporalium, vtl induito saecularizationis; vel per dimissionem; non autem per exclaustationem (c.639.640); neque per fugam aut apostasiam a religione (c.645).

Quamdiu licentias habeas in tua religione. Id mihi videtur: *quamdiu ex parte superioris sit beneplacitum seu consensus ut subditus audiat confessiones*. Sive ipse superior iurisdictionem concedat intra suam religionem sive permittat subdito usum iurisdictionis a loco Ordinario concessae

Quamdiu in ista dioecesi manseris Iurdictio cessabit quando religiosus definitive recedat a dioecesi. Quare, si agitur de religioso qui solum transeunter versatur in dioecesi, v. gr., ad praedicationem hebdomadae sanctae, finita illa praedicatione, et egresso religioso e

dioecesi, cessabit iurisdictio; si anno venturo redeat, nova iurisdictione indiget. Si autem agatur de religioso qui domum suam habet in illa dioecesi, iurisdictionem conservabit quamdiu illi domui sit adscriptus, etsi frequenter et diu extra dioecesim versetur. Cessabit vero iurisdictio, si religiosus alii domui extra dioecesim adseribatur et definitive in eam se contulerit. Si, labente tempore, iterum primitivae domui adscriptus fuerit, nova indiget iurisdictione; nisi aliud exprimatur.

396. *Revocatio et suspensio iurisdictionis delegatae* (c.880). *Revocatio* est iurisdictionis ablatio; *suspensio* est interdictio usus illius. Revocatio facit ut in posterum absolutiones sint *nullae*; suspensio, ut sint solum *illicitae*, nisi intercesserit sententia condemnatoria vel declaratoria poenae, vel suspendens dicat se ipsam iurisdictionem interim revocare, quo in casu absolutiones invalidae erunt (c.2264.2284).

Delegata suspenditur, sub sola illiccitate absolutionis, per excommunicationem, suspensionem ab officio vel a iurisdictione, ac per interdictum personale ante sententiam (c.2264.2275,2.º; 2284). *Sub invaliditate*, post sententiam excommunicationis vel suspensionis. Hoc de interdicto nullibi dicitur, sed putamus esse omissionem ex inadvertentia, nam interdictum quoad similia aequiparatur excommunicationi.

Causa. Loci Ordinarius et Superior religiosus iurisdictionem vel licentiam ad audiendas confessiones ne revocet aut suspendat, nisi gravem ob causam (§ 1).

Nam cedit in gravamen confessarii, et forte in damnum populi. Sine iusta causa revocatio illicita est; imo iuxta aliquos, invalida, si iurisdictio concessa fuit praevio examine; quia tunc concessio non tam favor ex beneplacito quam ius ex iuridica sententia est (Ff. r r e r f. s., 11,650). Id tamen non videtur; nam examen a iure requiritur, et etiam post feliciter superatum, penes Ordinarium est iurisdictionem dare maiore vel minore extensione; et proinde datam revocare. In praxi standum est revocationi aut suspensioni; quia de eius iniustitia vix constare poterit; et periculum erit hallucinationis.

At graves ob causas Ordinarius potest etiam parrocho aut poenitentiario confessarii munus interdicere, salvo recurso in devolutivo ad S. Sedem (§ 2).

Haec interdictio de se, nisi aliud exprimatur, non est iurisdictionis ablatio, sed prohibitio usus. Parrocho et poenitentiario, ut videtur, potest iurisdictionem auferre etsi eam a iure habent; non solum in poenam delicti, sed etiam ob causas non poenales, v. gr., ineptitudinem.

Recursus in devolutivo facit ut cognitio causae transferatur ad S. Sedem; sed, eo pendente, interea interdictio Ordinarii observanda est.

Revocatio aut suspensio *licentiae*, a superiore religioso facta, non tollit aut suspendit *iurisdictionem* a loci Ordinario datam.

397. Revocatio collectiva. Non tamen licet Episcopo, inconsulta S. Sede, si de domo formata agatur, omnibus alicuius domus religiosae confessariis una simul iurisdictionem adimere (§ 3).

Vetatur revocatio *collectiva*, non singularis. Per se posset diam singulis religiosis adimere, ita ut nullus iurisdictionem conservaret. *In domo formata*, illa nempe in qua sex saltem religiosi habitualiter degunt, ex quibus saltem quatuor sint sacerdotes (c.488,5.º). *Inconsulta S. Sede*, per sc S. Congregatione Religiosorum, cui Episcopus rationes manifestabit eiusque iudicio stabit.

Rationes huius vetiti sunt: *a*) scandalum; &) communitatis diffamatio; *c*) damnum populi; *d*) violatio quasi iuris cuiusdam quaesiti in licentia ah Ordinario loci data constituendae domus, quae licentia secumfert facultatem, pro religione clericali, sacra ministeria exercendi (c.497 § 2).

Revocatio collectiva contra ius facta, est illicita, sed non videtur invalida. Canon enim ait: *non licet*.

Ceterum, locorum Ordinarii ac parochi libenter utantur opera religiosorum, praesertim in dioecesi degentium, in sacro ministerio et maxime in administrando sacramento poenitentiae (c.608 § 2).

398. Subdelegatio. Per se delegatio ad confessiones *personalis* est, censetur electa industria personae (c. 199 § 2), ita ut facultas subdelegandi excludenda sit, nisi expresse fuerit concessa. Sed qui possunt delegare, possunt quoque dare facultatem subdelegandi. Potestas autem subdelegata nequit iterum subdelegari, nisi id expresse concessum fuerit (c.199 § 5). Haec facultas subdelegandi concedi nequit nisi ab eo qui delegavit suam potestatem ordinariam, non a delegato, etsi delegatus sit ad universitatem causarum. Nam si parochus et canonicus poenitentiarius, qui habent potestatem ordinariam, nequeunt eam delegare, minus id poterit delegatus, etiam modo generali M.

399. Extensio iurisdictionis (c.881).—Omnes qui habent potestatem *delegatam* in aliquo loco, possunt intra illum

tantum absolvere omnes, etiam vagos et peregrinos alius paroeciae vel dioecesis, orientales quoque. Qui *ordinariam* habent, absolvere possunt intra suum territorium omnes; subditos ubique.

Ergo iurisdictio delegata, quae detur ab Ordinario loci, est mere *territorialis*; ordinaria, quoad extraneos, mere *territorialis*; quoad subditos *personalis*.

Quae datur a superioribus religiosis pro suis subditis (c.875 § 1) ad normam constitutionum, *personalis* est.

400. Supplentia iurisdictionis (c.209). Est subministratio potestatis a iure facta, transitoria et actum concomitans, ne ille sine iurisdictione ponatur nullus. Actuposito, agens manet absque iurisdictione, ut antea, sed Ecclesia iterum supplebit quoties necesse sit. Extenditur ad suppleendam, si possibile sit, ipsam capacitatem recipiendi et exercendi iurisdictionem pro negotio requisitam; non v. c. ut nondum sacerdos valide absolvat peccata. Intendit bono communi providere, unde, aiunt, non suppletur iurisdictio, si actus in gravamen fidelium cedat; ut si censura a putato vel dubio iudice imponatur; quod mihi dubium est, nam bonum publicum postulare videtur ut etiam publice putatus index censuras validas imponat, ne impunita maneant crimina.

In errore communi et in dubio positivo et probabili iurisdictionem supplet Ecclesia.

401. Error communis. *Error* est disconformitas intellectus et rei, seu indicium falsum. In re nostra falsa persuasio de existentia iurisdictionis in ministro poenitentiae.

Distinguitur ex numero errantium error *communis* et *particularis*. Communis est error multorum, quaedam generalis existimatio falsa in communitate in qua ponitur actus ministri, de existentia iurisdictionis in eo. Particularis, error unius aut alterius seu paucorum.

Circa limites erroris communis plures dantur sententiae. Hodie distinguitur error communis *de iure* et communis *de facto*. *Communis de facto* est qui reapse existit in multis, putantibus talem sacerdotem habere iurisdictionem, cum non habeat. Communis *de iure* est qui fundatur in facto de se publico quod ex natura sua inducit quemlibet ad putandum talem sacerdotem habere iurisdictionem, cum ea carcat; seu qui fundatur in facto per se apto ad inducendum omnes in errorem de existentia iurisdictionis. Licet si sacerdos publice sedeat in confessionalis, quasi spectans poenitentes. Quamvis

reapse pauci fallantur, quia pauci illum vident. Exsistere potest etiam in parva communitate, v. gr. 10 monialium.

Hodie sententia generalis, est Ecclesiam supplere iurisdictionem ad confessiones, non solum in errore communi *de facto*, sed etiam in communi *de iure*. Nam : n) communis de iure frequens est. Ergo ab Ecclesia attendendus. 6) Ut suppleat in communi de iure eadem rationes urgent atque in communi de facto, i. e. bonum commune, periculum ne multae absolutiones dentur nullae, c) Par debet esse conditio eorum qui prius falluntur ex illo facto publico, quando error nondum est communis de facto; quam qui posterius errorem concipiunt, quando iam multi errant et fit error communis de facto. Pro omnibus supplere debet Ecclesia, i/) Si non suppleret in errore communi de iure, innumera dubia et anxietates orirentur in praxi: quot errantes necessarii sint? quot iam errent; quae communitas spectanda sint: civitatis? loci? paroeciae?

Ergo practice certum est Ecclesiam supplere in errore communi de iure. Nam si haec doctrina est probabilis, in dubio positivo et probabili certo supplet Ecclesia (c.209).

Ad errorem communem et supplentiam non requiritur factum continuatum seu habituale, v. gr. quod sacerdos per aliquod tempus ministerium confessionum exerceat, sufficit actus unus, cum periculo ne pluries repetatur et multae dentur absolutiones nullae. Parum refert quod populus fallatur ex actu unico aut ex facto habituali¹².

Hodie ad supplendam iurisdictionem: 1) Non requiritur titulus ullus coloratus, nam c.209 de titulo silet. 2) Supplet Ecclesia, etsi minister mala fide agat. Ipse peccabit, sed eius actus populo proderit. sicut sacerdos in mortali absolvens. 3) Supplet, quamvis pauci ministrum adeant. 4) Etsi aliquis ex adeuntibus defectum potestatis noscat, pro eo quoque supplet". 5) Supplet non solum iurisdictionem ordinariam, sed etiam delegatam. 6) Pro utroque foro (c.200). 7) Etiam in errore communi probabili, quia tunc iurdictio suppleta probabilis erit, et in dubio probabili certo supplet Ecclesia.

402. Aliae supplentiae. Supplet Ecclesia: 1) Si expleto tempore vel numero casuum pro quo concessa fuit iurdictio fori interni, minister ex inadvertentia adhuc actus novos ponat (c.207 § 2). 2) Si ignorans reservationem peccati cum censura absolvit, nisi haec sit ab homine aut specialis-

^u Haec doctrina, quam primus post Codicem exposui (*Questiones canonicas* 1.201-3), adoptata fuit a plurimis: Wx b n z-Vid a u *Jus Cati*, 11,381; Cap-rtLLO, *De Potn.* 34! qui eam vocat errfam, in praxi
^u SJUiCHCr, *De Matrisn*, 1.3 d.22 q.42

sime reservata (c.2247). 3) Probabiliter (practice certo), si ignorans reservatorem peccati, etiam sine censura, ab illo absolvitur. In non paucis dioecesibus expresse statuitur ut simplex confessarius qui ex ignorantia vel ex inadvertentia absolvat a peccatis reservatis, valide absolvat.

403. Iurisdictio dubia et probabilis. In casibus praecedentibus jurisdictionem supplet Ecclesia, cum certo deest; congruit ut suppleat quando non certo deest, sed dubia vel probabilis est. Supplentia in primo casu est absoluta; Ecclesia dicit: *non habes iurisdictionem, sed ego do tibi*; in secundo, conditionata: *si forte iurisdictionem non habes, ego do*.

Dubium est mentis haesitatio inter opposita.

a) *Positivum*, quando pro utraque parte rationes sunt, sed assensum non cogentes: *negativum*, si pro neutra sunt rationes; hoc aequivalet ignorantiae.

b) *Prudens* vel *imprudens*, *probabile* vel *improbabile*, prout solido vel levi motivo innitatur.

c) *Iuris*, versatur circa existentiam, vigentiam, sensum, extensionem legis vel dispositionis superioris; v. gr., dubium utrum valeat absolutio peccati reservati data a confessario ignorante reservationem et simul carente jurisdictione ad reservata. *Facti*, circa existentiam seu verificationem conditionum in tali casu, quae requiruntur ut lex seu dispositio illi applicetur, v. gr., utrum ex propinata medicina ad procurandum abortum, reapse effectus secutus fuerit.

d) *Obiectivum* fundatur obscuritate legis seu dispositionis vel facti; *subiectivum* est ex defectu subiecti dubitantis.

Iurisdictio dubia adest cum dubium est mere negativum; *probabilis*, quando prudens ratio est putandi iurisdictionem esse, quamvis etiam est ad putandum deesse.

Disciplina vicens. 1) In dubio *negativo*, aut positivo sed *improbabili*, iuris vel facti, non supplet Ecclesia. Inferitur ex c.209 a contrario. Hinc cui cum tali iurisdictione absolvit, si reapse iurisdictionem habet, valide absolvit; secus non, nisi sit simul error communis.

2) Si est dubium *positivum et probabile* seu fundatum, iuris vel facti, supplet, etsi sit privatum, i. c. unius vel alterius, non publicum; nam canon non distinguit. Sed ut suppleat, dubium iuris debet esse *obiectivum*, i. e. fundatum in ipsa lege, quae clara non sit aut diversimode a doctoribus in-

* RXGATiLto, *Cuest.* 11,243,

telligatur: non sufficit dubium quod debetur personali ignorantiae subiecti.

404. *Resolves*: 1.^o Qui iurisdictionem accepit et de eius cessatione dubitat, valide absolvit” Nam est in possessione, et in dubio melior est conditio possidentis. Mutatio, cum sit res facti, non praesumenda, sed probanda est.

2.” Ob hanc rationem valide absolvit, qui dubitat utrum limites territorii pro quo eam habeat, transgressus sit.

3.® E contra, si eram extra territorium, et dubito num iam illud attigerim, nec habeo motivum prudens ad id opinandum, non suppletur iurisdicatio.

4.^o Si dubium sit num poenitens reservationem incurrerit, quia dubitatur de gravitate peccati aut utrum hoc sub reservatione cadat, absolvi potest; nam: a) reservatio est strictae interpretationis; b) confessarius est de se in potestate absolvendi (c.2245 § 4).

5.^o Si peccatum est certo reservatum, sed confessarius dubitat de facultate ad reservata, dubio positivo et probabili, supplet Ecclesia; secus in negativo.

6.^o Qui coepit confessionem audire eo tempore aut loco pro quo iurisdictionem habebat, potest poenitentem absolvere extra illud tempus aut locum. Nam inchoata causa, firma redditur iurisdicatio c.1725 n.3).

405. Usus licitus iurisdictionis suppletæ. Quae diximus, ad valorem absolutionis se referunt. *Quid de licetitate?*

1) Non licet, nisi in necessitate, provocare errorem communem, ea intentione ut sic valide quis absolvat. Hoc foret usurpatio potestatis damnata suspensione a divinis (c.2366)

2) Errore praeter suam intentionem orto nequit uti minister, nisi in necessitate; v. c. ad vitandam infamiam aut scandalum, ut si sacerdos suspensus non possit a confessionibus abstinere sine periculo famae»; si contionator a parocho praenuntiatus populo tamquam confessarius in festo solenni, sine licentiis ad confessiones veniat, et fideles ad confessionale spectent.

3) Iurisdictione *negative dubia* uti non licet, ob periculum nullitatis, nisi in necessitate. Quoad confessiones haec regula datur: Potest confessarius absolvere, si iurisdicatio negative dubia est. et aliunde dubia absolutio praeferibilis est nullae. Sic, si urget praeceptum confessionis; si poenitens celebrare aut communicare debet; si obligationem celebrandi habet (S. A1 f., 571).

„a Spow éi. *Thol. Mor.* tr.9 n.719.

„* VIKMEKESCH, *Epit.* IIJS7, et alii putant suspensionem tunc non incurri; nam reapse cum iurisdictione .tb-olvitur, aliter C«msF\ *Epit.* TII.569 (cd. 6. 1946).

In casu iurisdictionis negative dubiae, si sit necessitas absolvendi, excitetur poenitens ad actum perfectae contritionis, et deinde absolvatur sub conditione, *in quantum possum*. Neque tenebitur deinde peccata mortalia sic accusata iterum accusare; nisi certo compcrerit confessarium reapse iurisdictione caruisse.

4) Fidelis licite utitur occasione erroris communis ut ministrum iurisdictione carentem adeat, quamvis ipse id privatim sciat (Wernz-Vidal, 11,382). Si autem scit ministrum sic illicite agere, iusta causa requiritur, ut ad eum accedat; ob cooperationem ad peccatum ministri.

5) Jurisdictio probabilis, seu solido motivo innixa, practice certa est; quia si a parte rei non exsistat, suppletur. Proinde semper ea licet uti. Nam: a) abest periculum nullitatis actus; b) ita praxis timoratorum ab Ecclesia tacite approbata; c) contrarium foret multis scrupulis et difficultatibus obnoxium. *Sacramenta propter homines*!'

406 Delegatio potestatis ordinis (c.210). Potestas ordinis se refert ad sacramenta, sacramentalia et functiones liturgicas; et est a Christo vel ab Ecclesia alicui ordinum gradui adnexa.

Unde potestas ordinis alia est *imis divini*, alia *i>nj ecclesiastici*; illa cohaeret ex institutione Christi cum ordinibus qui sunt sacramenta; haec cum ordinibus ab Ecclesia institutis; vel etiam ab Ecclesia addita est ordinibus a Christo institutis, ut potestas benedicendi et consecrandi quasdam res. 'i.'

Potestas ordinis ad absolvendum a peccatis iure divino adnexa est presbyteratui, et nequit delegari, ne a Papa quidem, clericis qui presbyteri non sint (c.210).

407. Jurisdictio in periculo mortis (c.882). In periculo mortis omnes sacerdotes, licet ad confessiones non approbati, valide ac licite absolvunt quoslibet poenitentes a quibusvis peccatis ac censuris, quantumvis reservatis et notoriis, etiamsi praesens sit sacerdos approbatus, salvo praescripto c.884.2252, de absolutione complicitis, et de onere recurrendi ad S. Poenitentiarium si agitur de censura ab homine aut specialissime reservata.

408. Jurisdictio in itinere maritimo et aereo (c.883). *Maritimum iter arripientes*. Dummodo ab Ordinario proprio, vel portus in quo navim conscendunt, vel cuiusvis portus interiecti per quem transeunt, iurisdictionem acceperint, possunt: fl) *Toto itinere* confessiones omnium secum navigantium *in navi* excipere, quamvis navis transeat vel aliquam-

diu consistat in locis jurisdictioni diversorum Ordinariorum subiectis. *b)* Quoties navis in itinere consistat, audire confessiones turn fidelium qui quavis causa ad navim accedant; tum eorum qui ipsis ad terram obiter appellentibus confiteri petam. *c)* Eosque valide ac licite absolvere etiam a casibus Ordinario loci reservatis (c.883).

lier maritimum (fluviale non attenditur), plus dicit quam meram deambulationem maritimam per aliquot horas sola recreationis aut piscationis causa; indicat excursum quemdam longiorem.

Ordinarius in casu non est *superior maior* religiosi navigantis, sed *loci Ordinarius*¹³; agitur enim de proroganda jurisdictione ad fideles absolvendos, quae in aliqua ex dioecibus enumeratis habetur; quasi navis esset dioecesis ambulans; quam jurisdictionem Ordinarius religiosus dare nequit pro externis.

Omnes navigantes, etiam religiosas, poterit sacerdos ille absolvere. Nam iurisdictio datur a hire, sine limitatione.

Obiter ita intelligitur: 1.^o Potest sacerdos, quoties navis in portu maneat, terram adire ibique in ecclesia vel sacello confessiones audire eorum qui confiteri petunt eosque absolvere etiam a reservatis Ordinario loci; etiam *per tres dies*, si tamdiu navis in portu maneat. 2.^o Etiam si ad proseguendum iter unam navim relinquere debeat, ut alteram conscendat (*trasbordo*), si in portu hanc tamdiu exspectare debet. 3. In utroque casu idem potest etiam ultra triduum, si loci Ordinarius facile adiri nequeat¹⁴. Difficultas adeundi Ordinarium ab ipso sacerdote aestimanda est. Aditus non esset facilis, si ad id necessarium esset longum iter, sumptus magnus, etc. In dubio potest censer iurisdictio prorogata ultra triduum; nam est latae interpretationis (c.200 § 1); et simile quid statuitur de dispensatione in dubio de sufficientia causae (c.84 § 2). *

Iurisdictio haec incipit a momento quo sacerdos navim conscendit ad iter aggrediendum, etsi navis nondum e portu solverit; cessat eo momento quo in termino itineris navim definitive relinquit. Id deducitur ex verbis c.883 *toto itinere*, non autem eo absoluto; et *ipsis ad terram obiter appellentibus* (in locis intermediis).

De itinere aëreo idem statuit Pius XII, Motu prop. 16 dec. 1947: AAS 40,17.

* CIC 30 iul. 1934: AAS 26,494
 » 20 mar. 1923: AAS 16,114.

ARTICULUS HI

De religiosorum virorum confessariis

Summarium: 1. Sensus verborum—2. Iurisdictio ordinaria et delegata. 3. Tñ religione clericali.—4. Confessarii familiarium.—5. In religione laicali.

e r

409. Sensus verborum. *Religiosi* sunt qui vota publica in aliqua religione emiserunt (c.488,7.º). *Publica* vota intelliguntur acceptata a competente auctoritate ecclesiastica nomine Ecclesiae (c.1308 § 1). *Solemnia*, quae ut talia ab Ecclesia acceptantur, secus *simplicia* (§ 2). *Religio*, societas a legitima auctoritate ecclesiastica approbata in qua sodales vota publica paupertatis, castitatis et obedientiae nuncupant (c.488, I.”).

Quoad confessiones aequiparantur religioni illae societates virorum vel mulierum ab Ecclesia approbatae, quae religiones imitantur in vita communi, sed sine votis publicis (c.673); non autem *Instituta saecularia*.

Religio clericalis est in qua plerique sacerdotio augentur, secus *laicalis*. *Exempta*, subducta a jurisdictione Ordinarii loci (c.488,2.º-4.v). Omnes *regulares*, i. e. religiosi religionis votorum solemnium, etiam novitii, sunt exempti; religionis votorum simplicium non, nisi speciali privilegio pontificio exemptionis gaudeant, ut Redemptoristae ac Passionistae (c.615-618).

Superiores maiores sunt Abbates monasterii *sui iuris*, Generales, Provinciales et his aequiparati iuxta constitutiones (c.488,8.”).

410. Iurisdictio ordinaria ad audiendas confessiones religiosorum. Hanc habent: 1/ Loci Ordinarius in quavis religione (c.873 § 1; 874-875). 2/ In clericali exempta, superiores quoque iuxta constitutiones (c.873 § 2). 3.º In non exempta solus Ordinarius loci.

Delegata. Ad absolvendos religiosos: 1.® Dari potest ab iis qui habent ordinariam. 2.º Dari potest quibusvis sacerdotibus saecularibus vel religiosis, etiam alius religionis, etsi non approbatis ab Ordinario loci (c.874 § 1; 875 § 1). 3.” In laicali exempta superior proponit confessarium, cui jurisdictionem confert Ordinarius loci ubi domus religiosa reperitur (§ 2). 4. Religiosus qui eam accepit ab Ordinario loci, ne-

quit ea licite uti sine licentia saltem praesumpta proprii superioris (c.874 § 1).

Delegata *ab Ordinario loci* ad absolvendos religiosos est *territorialis*; delegatus nequit ea valide uti nisi intra territorium delegantis; delegata a *Superiore religioso exempto* ad absolvendos subditos suos est *personalis*; delegatus potest ea uti ubique.

Iurisdictio quoad religiosos non exemptos iisdem regulis regitur quam quoad alios fideles.

411. Confessarii in religione clericali (c.518). I? Plures deputandi sunt confessarii in singulis domibus pro sodalium numero. Oportet autem ut religiosis libertas detur quemvis eorum adire.

Iurisditionem ad audiendas confessiones religiosorum dat Ordinarius loci vel eorum Superior, ut n.410 dictum est.

2^o Confessariis designatis in religione exempta conferri debet potestas absolvendi a casibus in eadem reservatis. In non exempta casus reservati non sunt, praeter papales et dioecesanos.

3.^o Servandae sunt constitutiones quae confessiones statis temporibus apud *determinatos confessorios* praecipunt aut suadent.

Si quis autem confessario extraordinario confiteatur, pro illa vice non tenetur ordinario confiteri (Coronata, 544). Superioribus ius est inquirendi num id servetur; non tamen expedit, nisi forte in casu extraordinario, ut interrogent de hoc confessarios ipsos.

4.^o *Castis exceptus*. Religiosus ad suae conscientiae quietem valide et licite confiteri potest cuivis sacerdoti ab Ordinario loci approbato (c.519).

Quies conscientiae habetur in omni confessione serio facta, ad absolutionem recipiendam. Haec conditio, de re intima et scrupulis obnoxia, valorem absolutionis non afficit, iuxta plerosque 3.

Confessio haec apud sacerdotem non designatum sit *per modum actus*, habitualiter servanda est regula quae confessiones statis temporibus apud determinatos praecipit. Sed si causa permanens adesset, permanens permetteretur exceptio; v. gr., si religiosus diu abest.

Sacerdos hic ab Ordinario loci approbatus potest religiosum absolvere *etiam a peccatis et censuris vi religione reservatis*; non autem a reservatis in dioecesi, nisi specialem habeat facultatem. Nam iurisdictio data a loci Ordinario non

1 VsRMTxsCH, *Epit*,

(cd. 7.a); CArnXLO, 305.312.

subiicitur reservationibus religionis, sed utique reservationibus dioecesis; e contra, collata a superiore religioso reservationibus dioecesanis non subditur, utique religiosi.

Ut hac licentia a Codice concessa religiosus utatur, potest confessorum ab Ordinario loci approbatum *adire vel vocare*; tum intra, tum extra domum', servatis regulis de egressu. Non tamen videtur religiosus habere ius strictum exigendi ut superior talem confessorium vocet aut licentiam egrediendi concedat alia ratione ac regulae permittant; at licentiam exeundi *ad id* superior negare non potest'. Ex mente legislationis Superior in hac re facilem omnino se ostendat, maxime in parvis communitatibus; magisque caveat ne libertatem conscientiae subditorum coarctet, quam curet abusus eorumdem coercere.

Revocatur privilegium quo religiosi aliqui solum sacerdotibus eiusdem religionis aut a proprio superiore approbatis poterant valide confiteri.

5.º *Novitiis* in quavis virorum religione unus vel plures confessarii *ordinarii* designentur; qui in ipsa domo commorentur, si de religione clericali agatur; secus ad domum novitiatus frequenter accedant. Designentur praeterea aliqui *confessarii quos novitii in casibus particularibus adire libere possint* nec magister aegre id ferre demonstret. Quater saltem in anno detur novitiis confessorius *extraordinarius* ad quem omnes accedant, saltem benedictionem recepturi. Novitii quoque servant regulam quae praescribat confessionem statis temporibus apud *determinatos confessorios* faciendam. Sed in casu particulari, ad quietem conscientiae, confiteri possunt cuivis sacerdoti ab Ordinario loci approbato, et ab illo absolvi etiam a peccatis et censuris in religione reservatis (c.566).

Magister cuiusque socius, confessiones novitiorum ne audiant nisi novitii ex gravi et urgente causa in casibus particularibus id sponte petant (c.891).

Nec misceantur forus internus et externus; nam magister et socius regimen externum novitiatus tenent, et de singulis novitiis magister ante eorum professionem superiori maiori referre debet; nec ergo periculum sigilli aut usus notitiae in confessione habitae aut suspicio de hoc oriatur.

6.º Ob easdem rationes, superiores potestatem audiendi confessiones habentes, quamvis possunt subditorum confessiones audire, qui id sponte petant, sine gravi causa per mo-

» CI 28 dec. 1927: AAS 20,61.
' Schaffer, *De Religion*. 167.

dum habitus ne audiant; neque per se aut per alios ullo modo subditum inducant ut apud se confiteatur (c.518 § 2.3).

412. Confessarii familiarium. *Familiares* hic intelliguntur qui diu noctuque degunt in domo religiosa ratione famulatus aut educationis aut hospitii aut infirmitatis (c.514 § !)..

Diu noctuque satis verificatur, si partem diei et partem noctis ibi transigant; potius attenditur commoratio *nocturna*, seu ubi quis dormiat. Nec requiritur commoratio *continua*; sic si famulus aut hospes per aliquot horas vel per diem aut noctem extra domum religiosam versetur, non ideo desinit esse familiaris, dummodo animum ibidem degendi non deseruerit. Animus potius quam factum commorationis spectatur: ideo si quis etiam per brevissimum tempus in domo religiosa degat cum intentione ibidem diu noctuque degendi, iam a primo momento commorationis familiaris est, ut de domicilio statuitur (c.92).

In religione clericali exempta superior iuxta constitutiones habet potestatem *ordinariam* audiendi confessiones familiarium suorum (c.873 § 2). Tamen non licet ei alumnorum confessiones excipere, nisi illi ex gravi et urgente causa in casibus particularibus sponte id petant (c.891).

Iurisdictionem delegatam ad excipendas familiarium confessiones dare potest Ordinarius loci et etiam proprius eorum superior, iuxta constitutiones; quam potest conferre sacerdotibus eiusdem vel alius religionis, et saecularibus (c.875).

Duratio.- Iurisdictio religiosorum in suos alumnos convictores seu internos durat, quamdiu manet eorum subiectio sub religiosorum disciplina.

Tempore vacationum extra domum, vel itineris, iuxta quosdam* cessat seu interrumpitur illa iurisdictionis a superiore religioso data. Nos distinguemus si vinculum subiectionis alumnorum cum collegio penitus abruptum est, quia animus revertendi cessavit, iurisdictionis etiam exstincta est. Secus, si subiectio manet, quia animum servant redeundi; idcirco etiam in itinere et vacationibus extra collegium poterunt alumni absolvi *ubique* vi iurisdictionis a superiore religioso data: *solum intra diocesim* vi iurisdictionis datae ab Ordinario loci. Idem admittit Larraona¹, si agitur de famulis et scholaribus internis; non autem si de hospitibus et infirmis, quamdiu extra domum religiosam versantur. Nos autem putamus etiam hos posse absolvi vi iurisdictionis a superiore religioso concessa, quamdiu manet vinculum cum religiosa domo. Sic etiam Lodos.*

* Sic, ut videtur, No1 dix, 340.

¹ Apud Comrnrrroriim fro *Religwif* (1929) p.257,

• Apud *Sal T* (1943) p 419-426.

Familiares possunt confiteri etiam apud quemcunque confessorium ab Ordinario loci approbatum, quoties velint.

413. Confessarii in religione laicali virorum (c.528). Designandus est *ordinarius* et *extraordinarius*. Si religiosus *specialem* postulet, etiam habitualement, superior libenter concedat, petitionis rationem non inquirens.

Qualitates et duratio et extraordinarii frequentia non consignantur; ex analogia novitiorum suadet saltem quater in anno (c.566 § 2.4). in religione non exempta eos designat Ordinarius loci; in exempta proponit superior, approbat loci Ordinarius.

ARTICULUS II

Pe RELIGIOSARUM CONFESSARUS

Summarium: 1. Iurisdictio specialis. 2. Species anorum 3. Ordinarius communitatis.—4. Specialis alicuius religiosae.—5. Extraordinarius communitatis.—Adiuncti.—6. Occasionalis.—7. Graviter aegrotantium.—8. In mortis periculo.—9. Vi Bullae Cruciatæ.—10. Confessorum designatio et duratio.—11. Eorum obligationes.—12. Obligationes antistitæ.

Sodradix o, *De religiosarum confessoribus* (Torino 1932).

414. Iurisdictio specialis (c.876). Revocata quavis contraria particulari lege aut privilegio, ad audiendas licite et valide confessiones religiosarum, sacerdotes saeculares et religiosi, cuiusvis gradus et officii, peculiari iurisdictione egent; quam confert Ordinarius loci, ubi domus sita est.

Non sufficit iurisdictio *ordinaria*, quam habet parochus pro sua paroecia, et canonicus poenitentiarius pro sua dioecesi; neque *delegata* quam alii sacerdotes ab Ordinario accipiunt ad confessiones fidelium audiendas. *Peculiaris* requiritur iurisdictio, ut omnino selectus sit confessor qui religiosas in viam perfectionis ducat. Hanc a iure habent Cardinales (c.239 § 1 n.1).

Religiosae intelliguntur professae ac novitiae et mulieres associationum instar religiosarum, non autem postulantes (c.876 § 1; 675).

415. Species confessoriorum. 1? Ordinarius communitatis. 2.a Ordinarius alicuius religiosae. 3." Extraordinarius communitatis. 4. Adiuncti. 5.a In gravi infirmitate. 6. In mortis periculo. 7." Occasionalis.

416. Ordinarius communitatis (c.520 § 1). Unicus sit, qui confessiones universae communitatis excipiat. Id prae-

scribitur ad uniformitatem directionis spiritualis, quae superiorissis vetatur; et ad vitandas singularitates, invidias, murmura quae ex confessoriorum multiplicitate oriantur. Possunt tamen plures designari ob magnum religiosarum numerum aliave iusta de causa, ut si sint diversae linguae.

Si plures sint, nec Ordinarius numerum aut classem religiosarum cuique assignaverit, ut plerumque oportebit, unicuique liberum est unum alterumve adire \

417. Ordinarius alicuius religiosae (c.520 § 2). Si qua ad animi sui quietem et ad maiorem in via Dei progressum specialem confessarium aut moderatorem spirituales postulet, eum facile Ordinarius concedat; qui tamen invigilet ne hinc abusus irrepant; quod si irrepserint, eos prudenter eliminat, salva conscientiae libertate.

Particula *et* non est copulativa sed disiunctiva, quasi *vel*; ita ut una ex duabus causis sufficiat, *aut* animi quies, *aut* progressus.

Casus huius concessionis sunt, v. gr., si religiosa scrupulis agitetur, aut habituali tepiditate laboret, nec ordinarius communitatis eam quietet aut erigat; vel si, ob nimiam familiaritatem aut aversionem, praecedentem fiduciam erga illum amiserit, aut si extraordinariis viis a Deo ducatur et expertiore duce indigeat.

Itibus foret, si religiosa confessarium specialem peteret ob amicitiam humanam; aut exceptiones multiplicarentur, ita ut confessarius communitatis fere inutilis evaderet. Primus abusus cito notabitur, et corrigetur negando talem confessarium postulatum et offerendo alios probos et prudentes inter quos religiosa unum eligit. Secundus vix locum habebit, si accurata fiat selectio confessorii ordinarii et extraordinarii domus, et triennalis duratio ordinarii servetur. Tandem si religiosae generatim ordinarium communem cum repugnantia adeant, hic mutandus erit.

418. Moderator spiritualis alicuius religiosae per epistolas aut in collocutorio aut confessional!, etc., potest esse sacerdos absque speciali Ordinarii licentia? Disputatur⁵.

Quid dicemus? Quamvis stricte alia res est confessio, alia moderatio spiritualis, et c.518-528 de confessoribus, non de moderatoribus agunt; mens c.520 videtur indicare necessitatem licentiae, si directio habitualiter in confessionali geren-

¹ Ordinarium habere debent etiam domus non formatae, seu non habentes sex religiosas (C. Rcl. 10 ian. 1920; CI 26 ian. 1921; Schaffer, 172). Si tamen communitas ecclesia vel oratorio caret et opera pietatis in ecclesia extra domum peragit, non videtur teneri confessorio ordinario, aut saltem ratio est ut dispensetur (Covoxme, *De relig.* 28).

³ SOBRADILLO, *De reluijwmr. confessor.* 32; Goykneche, 28.

da est; talis enim moderatur practice in confessarium habitualem converteretur. Sed non constat.

Director specialis *extra confessionale* nullibi ante aut post Codicem generali lege prohibitus apparet; sed viderit superiorissa num oporteat ut ipsa interveniat, prae oculis habens c.606 § 1, de egressu religiosarum e domo, *et regulas de commercio epistolari*. Codex litteras *de conscientia* non prohibet

419. Extraordinarius communitatis (c.521 § 1). r\ *Tridentino*, ses.25 c.10, *de regul.* fuit praescriptus, ad tutandam libertatem conscientiae religiosarum. Unicuique communitati dandus est extraordinarius, qui quater saltem anno ad domum accedat, et cui omnes religiosas se sistere debent, saltem ab benedictionem recipiendam.

Secus murmura inter eas orirentur. Revertentes possunt a superiorissa etiam poenitentiis cogi. Aegrotae non videntur teneri se sistere extraordinario³. Qui tamen potest clausuram ingredi ad infirmas audiendas, si requiratur.

Ex canonis redactione videtur debere esse *idem* qui quater ad domum accedat; idque expedit, ut religiosas quae velint, in eo habeant directorem aliquatenus fixum. Sed deficientibus idoneis, contra mentem legislatoris non est quod nunc unus nunc alius extraordinarius designetur; imo oportet ut qui communitati exercitia spiritualia tradat, pro illa vice extraordinarius renuntietur.

Ad domum religiosam accedere debet *saltem quater* in anno. Non pluries pro suo arbitrio, sic enim ordinarius periclitaretur; nisi Ordinarius loci id statuatur aut permittat.

Tempus accedendi iure communi non determinatur; laudabili consuetudine circa quatuor tempora; oportet ut etiam tempore exercitiorum accedat, Ordinario loci id disponente.

Quamdiu apud religiosas manere debeat consuetudine dioecisana aut religionis determinandum erit. Alicubi 15 dies, alias plures vel pauciores eidem assignantur ut munus suum expleat⁸. Si id non sit determinatum, prudentiae confessarii relinquitur; hoc prae oculis habito, quod omnes religiosas ei se sistere debent. Postquam omnes audivit, potest parumper ibi manere, si qua forte velit denuo illum adire. Quamdiu ibi consistat officii causa, omnes religiosas possunt ei confiteri quoties velint.

¹ Larraona, *Comptent. pro Religios.* n. 25.

² C. ReL 6 feb. 1924, *III*, n.2g<: AAS 16,404.

³ Ferraris, *Bibliotheca V, Moniales* n.5 n.42.43.

Abolita est prohibitio veteris iuris ne ordinarius ad communitatem accedat, dum extraordinarius suo munere fungitur; id tamen expedit, ut hic officium libere exerceat, sed expleto munere, extraordinarius recedat, et directionem religiosarum ne per litteras quidem prosequatur*.

420. Adiuncti, supplementares seu ad casum (c.521 § 2.3). Dicuntur qui designari debent, plures pro singulis domibus, ut ad illos religiosae in casibus particularibus recurrere possint, quin necessarium sit Ordinarium loci toties quoties adire.

Quamvis sunt modo habituali designati ideoque jurisdictione speciali praediti, munus tamen in casibus particularibus tantum exercent. Locutiones *in casibus particularibus*, *in singulis casibus*, *ad casum*, *per modum* actus et similes, opponuntur illi *per modum habitus* seu *pennanenter* (S. A1 f., 359). Illarum ambitus definiri ad amussim nequit; sed generatim hoc iure religiosa uti potest *durante causa*, dummodo haec permanens non sit; nam confessarius adiunctus nequit in habitualement seu ordinarium religiosae converti sine Ordinarii loci licentia. In dubio, libertati religiosae favendum est. Si sine ratione vocetur adiunctus, potest confessio esse leviter illicita, at non invalida.

Si qua religiosa aliquem ex iis expetat, non licet antistitae ullo modo petitionis rationem inquirere, ei refragari aut displicentiam ostendere (§ 3).

Ex his verbis apparet confessarios adiunctos per se *singulis religiosis* dari, idque confirmatur ex motivis propter quae decretum *Quemadmodum* 17 dec. 1890 illos statuit, et ex declarationibus. Tamen, iuxta multos gravesque auctores, vocari possunt etiam in casibus particularibus qui totam communitatem afficiant, ut si ordinarius aegrotet, absit aut impediatur, nec Ordinarius loci providerit

Confessarius extraordinarius communitatis, eo ipso quo sit *extraordinarius*, recenseri potest inter *adiunctos*, ideoque vocari in casibus particularibus, tum alicuius religiosae, tum totius communitatis. Ita multi Nam: a) illi decreti *Cum de sacramentalibus*, 3 feb. 1013. und c.521 § 3, desumptus est, ait: "si qua religiosa *extraordinarium* confessarium expetat..."; b) c.521 in § 1 de extraordinario agit; in § 2 de adiunctis; in § 3 clausulam adhibet "*ex iis confessariis*", non e.r *his*, scilicet alludens ad utrosque, non solum ad adiunctos; c) cum c.524 § 1, exigit in extraordinario easdem dotes

• Edictum Clementis XI 12 dec. 1708, a Βεχτη. XIV, Const. *Pastoralis* * jutr 17>4 rabhabitum. Hac praescriptiones in Codice non leguntur, sed spiritu legis plerumque commendantur.

1 Vemmeeusch, 1.5^3; SonnAnnxo. n.15*).

• Schaffer. 175; <OBBADIXX0, p.162, etc.

speciales atque in ordinario, primum est ut ad casum possit vocari

Confessarius approbatus *generaliter* ad religiosas potest ab omnibus vocari tamquam adiunctus seu ad casum.

421. Confessarius occasionalis (c.522). Sic vocatur sacerdos approbatus ad mulieres saeculares, non ad religiosas, qui tamen potest harum confessiones quandoque excipere.

Si, non obstantibus c.520.521, aliqua religiosa, ad suae conscientiae tranquillitatem, confessorium adeat ab Ordinario loci pro mulieribus approbatum, confessio in qualibet ecclesia aut oratorio, etiam semipublico, peracta valida et licita est, revocato quolibet contrario privilegio; neque antistita id prohibere potest aut ea de re inquirere, nec indirecte quidem, et religiosae nihil antistitae referre tenentur.

Quatenus hoc confessorio frui possunt. Singulae religiosae, non universa *communitas* ut talis: *si qua religiosa...*; idque tantum in casibus *particularibus*. Tamen si qua religiosa per diuturnum tempus extra communitatem commoretur, valide ac licite potest confiteri habitualiter cuivis confessorio pro mulieribus approbato. Nam tantum est obligatio designandi confessarios *pro communitatibus*.

Resolves: 1." Si occasionalis vocetur ab aliqua religiosa et hac occasione alia et alia, etiam omnes, cumdem confessorium adeant, id licite agunt; nam singulae ius habent, et una non debet impedire ius aliarum.

2." Si ordinarius absit, et adiunctus nequeat vocari, poterit superiorissa religiosis dicere: *Unaquaeque confiteatur cui maluerit*. Si omnes cumdem eligunt, iure suo utuntur.

Causa, ut hoc favore uti possint, est *quies conscientiae*; ut si qua religiosa anxietate torqueatur; si peccatum etiam leve confessorio deputato manifestare vereatur; si ob devotionem confiteri vellet nec praesto esset deputatus, etc.

Clausula *ad suae conscientiae tranquillitatem* ex communi sententia non ad valorem, sed ad liceitatem ponitur. Verificatur in quavis confessione quae sincere fiat ad recipiendam absolutionem.

Favor est ut *in casibus particularibus* occasionalem adire possint, non *habitualmente*; ita ut nunquam aut raro confessorio ordinario confiteantur; possunt tamen *aliquibus vicibus etiam continuis* occasional! confiteri, si id causa postulet.

Approbatio confessorii occasionalis. Debet esse approbatus ab Ordinario loci *pro mulieribus*, id ad valorem requi-

ritur; a fortiori sacerdos qui *a iure* iurisdictionem habeat, ut parochus et canonicus poenitentiarius, potest esse occasional. Sufficit, ut puto, si pro certa tantum mulierum classe sit approbatus, v. gr., pro puellis alicuius collegii. Imo si sit approbatus pro solis religiosis alius communis; nam ius potiores dotes exigit in confessario religiosarum quam saecularium. Tandem *mulieres* est terminus generalis, qui etiam religiosas includit (Sobradillo, p.205).

Locus in quo religiosa confiteri potest confessario occasional! est quaevis ecclesia aut oratorium publicum aut semipublicum, aut alius locus ad audiendas confessiones mulierum, etiam religiosarum tantum, legitime destinatus vel electus, etiam per modum actus °.

Alius locus erit *legitime destinatus*, si confessionale ibi a superiore vel rectore ecclesiae aut sacelli aptatur ad normam c.909 § 1; i. e. in loco patenti et conspicuo, v. gr., in aula, in loco transitus, etc. Sufficit si sit designatus *per modum actus* ad audiendas mulierum confessiones.

Mulieres audiri nequeunt extra confessionale, nisi causa infirmitatis aliave verae necessitatis (c.910 § 1). Quo in casu quivis locus honestus electus, etiam absque confessionali et cratibus, erit legitimus. In iisdem casibus atque reliquae mulieres. possunt religiosae confiteri confessario occasional! extra confessionale in quovis loco ad normam c.910 § 1, electo a religiosa vel confessario vel utroque, servatis cautelis quas Ordinarius praescripserit pro talibus casibus; aut, si nullas praescripserit, quas naturalis honestas postulat.

Resolves: 1.° Casus necessitatis in quo religiosa posset confessario occasional! confiteri in quovis loco legitime electo, etiam extra confessionale, foret, si sit surda; si angustiis agitata occasionalem vocare impeditur a superiorissa; aut murmura inter religiosas gigneret; aut clavis confessionalis amissa fuerit. Tunc confiteri posset in collocutorio, in aula, etc. Item si religiosa aegrotans non graviter petat confessionem a sacerdote qui ei communionem defert, quando hic iam cubiculum illius cum Sanctissimo Sacramento ingressus est. Tunc cubiculum est locus *legitime electus*.

2.° Si de sufficientia causae dubitatur, confessarius indicet religiosae prohibitionem confitendi sic absque necessitate; si illa insistit, confessarius confessionem accipiat; nam si dispensatio, quae est vulnus legis, in dubio de sufficientia causae valet ac licet (c. 84 § 2). a fortiori absolutio hacc, quae est usus facultatis a lege cum causa concessae.

3. Confessionale quod est ipsa ianua sacristiae cum cratibus, ita ut religiosa sit in oratorio, et confessarius in sacristia, locus lc-

. C.522: CIC 24 nov. 1920; 23 dec. 1927; 12 feb. 1935: AAS 12,575; 20,61; 26,92.

gitimus est. Nam confessio fit in oratorio, quamvis absolutio datur in sacristia; et littera c.522 potius attendit ad locum ubi religiosa facit confessionem.

4.º Rota monialium (*torno*), quae ad sacristiam est, stricte non videtur in loco illegitimo, si sacristia sit contigua ecclesiae vel oratorio; quamvis non sit apta ad confessiones ob defectum cratis et ob mobilitatem; nam etsi in rigore canones quibus incidenter memoratur sacristia eam considerare videntur ut locum ab ecclesia vel oratorio distinctum, in favorabilibus reputari potest ut pars illius. Confessio autem quae per illam rotam ex parte interna faceret religiosa confessario sistenti in sacristia, non incongrue posset etiam dici facta in ipsa sacristia. Nam aliqua documenta ad rem spectantia directe respiciunt locum *ubi confessio fit*, aut *ubi auditur*. Sic CIC 24 nov. 1920: “c.522 ita intelligendus est, ut confessiones... licitae et validae sint, dummodo *fiant* in ecclesia vel in oratorio etiam semipublico, aut in loco ad *audiendas* confessiones legitime destinato” (Regatillo, *Sal T.* (1941) p.72).

5.º Oratoria religiosarum nunquam sunt privata, sed ut minimum semipublica (c.1188). Proinde in eis semper potest statui confessionale.

Circumstantia *loci legitimi* ut religiosa occasional! possit confiteri, ad valorem absolutionis requiritur¹⁰¹¹Non autem validitatem afficit, si confitetur sacerdoti pro ipsis religiosis approbato, sed extra locum legitimum.

Verba *si adeat* c.522 non habent specialem vim, ita ut ex eis pendeat absolutionis valor, ut putavit Vermeersch n. Aequivalent his: “si religiosa *confitetur* occasionali”; potest ipsa se conferre ad locum ubi ille est; et potest illum vocare ad se, etiam in finem exclusivum confessionis ei faciendae¹².

Non bene ageret confessarius occasionalis qui religiosas induceret ut sibi confiteatur, aut qui non rogatus sederet in confessionali ob solum motivum audiendi religiosas, nisi forte indicet aliquas id desiderare sed non audere petere. Tamen tales confessiones existimarem validas.

Ex dictis patet fere ad nihilum reduci necessitas *specialis* iurisdictionis ad audiendas confessiones religiosarum, tanta solemnitate in c.876 enuntiata. Vix enim casus erit in quo confessio facta confessario pro mulieribus approbato sit nulla Quare optandum esset ut, ad vitanda dubia et anxietates, talis necessitas ad valorem confessionis penitus tolleretur.

422. Confessarius graviter aegrotantium (c.523). - Graviter aegrotantes, licet mortis periculum absit, possunt confiteri cuivis sacerdoti pro mulieribus approbato, quoties

^w CI 28 dec. 1927: AAS 20,61.

^{ll} *Efit*- Γ 498, cd. 1921.

^u CIC 28 dec. 1927; C. Sacram. Instr. reservata de commun, freq. 8 dec. 1938.

velint, perdurante gravi infirmitate; nec antistita potest eas ullo modo prohibere,

Infirmitas gravis intelligitur aliquatenus notabilis, seu quae saluti notabiliter nocet, ut si religiosa per hebdomadam decumbat; si febris per aliquot dies laboret; si operationem chirurgicam etiam non valde periculosam subitura sit. Non ita erit simplex catarrhus aut capitis dolor. In dubio standum pro favore religiosae; suppleret enim ecclesia, si forsitan iurisdictio deesset (c.209). Valeret etiam confessio, si religiosa prudenter existimatur graviter aegrotare et postea comperitur non ita fuisse; nisi fraus aut fictio sit ex parte religiosae.

Favor cessat cum religiosa incipit convalescere; in dubio libertati religiosae favendum est. Laudanda antistita quae aegrotanti confessarium offerat

Directe refragaretur petitioni antistita, si expresse verbo, scripto, nutu aut facto negaret confessarium; *indirecte*, si ostenderet displicentiam, aut diceret: *non invenitur confessarius, morbus non est gravis*, etc.

423. In mortis periculo (c.882) religiosae confiteri possunt cuivis sacerdoti etiam ad confessiones non approbato, ab eoque absolvi etiam a peccatis et censuris quibuscumque, salvo praescripto de recursu ad S. Poenitentiarium vel ad censurantem, si absoluta fuit religiosa a censura S. Sedi *specialissime* reservata, vel *ab homine*.

424. Vi Bullae Cruciatæ. Potest religiosa semel in anno, bis si duo summaria sumat, absolvi a quovis sacerdote pro mulieribus approbato, exceptis casibus S. Sedi *specialissime* reservatis 18.

In itinere maritimo aut aereo religiosae vi c.883 possunt absolvi sicut ceteri fideles a quovis sacerdote secum navigante, iuxta eundem c.883 approbato. Nam hic absolvit non vi iurisdictionis ab Ordinario loci datae, sed a iure concessae. Praeterea verba canonis sunt universalia; tandem id statuit CPF 4 feb. 1907 de sororibus ad missiones designatis (ASS 40,239). Proinde non tenentur stare conditionibus pro confessants religiosarum statutis.

425. Designatio confessariorum. *Pro domo S. Sedi immediate subiecta vel Ordinario loci*, hic designat *ordinarios* et *extraordinarios*; *pro subiecta superiori regulari*, hic con-

confessarios praesentat Ordinario loci, cuius *est eos approbare, et superioris negligentiam supplere* (c.525).

Adiuncti in omni casu videntur a solo Ordinario loci designandi. Ita decretum *Quemadmodum*, cuius verba desumit c.521 § 2, ut vitentur abusus superiorum, qui ibi memorantur. Praeterea, quando loci Ordinarius licentias dat sacerdotibus, etiam ad confessiones religiosarum, illi eo ipso sunt adiuncti. Idem dicerem de *speciali* aliquius religiosae; quamvis hic, iuxta Sobradieo, praesentandus est i superiore regulari (p.82); qui confessarius plerumque ab ipsa religiosa indicabitur. Si Ordinarius loci et superior dissentiant, praevallet ille; huic tamen recursus ad S. Congregationem datur. Ceterum in Hispania id locum non habet, quia etiam moniales subiiciuntur Ordinariis locorum, ex concessione his a Pio IX facta, singulis triennis renovanda (10 dec. 1858).

Qualitates c.524). *Ordinarius et extraordinarius*: a) possunt esse saeculares vel religiosi de superiorum licentia, sublatis iam antiquis restrictionibus quae circa religiosos, parochos et canonicos fiebant. Constitutiones plurium religionum, ut Societatis Iesu, vetant ne sui religiosi sint confessarii ordinarii. b) Sint morum integritate ac prudentia praestantes, c) 40 annos nati, nisi instat causa indicio Ordinarii aliud exigat. (l) Nullam potestatem in easdem religiosas in foro externo habentes, ut Vicarius Generalis, Visitator Religiosarum.

In *speciali* et *adiunctis* nullae peculiares qualitates requiruntur.

426. Duratio (c.526). Ordinarius munus ne exerceat ultra triennium; ne religiosae cogantur diutius confiteri cui non fidunt; et ut vitentur pericula diuturnae familiaritatis. Sed Ordinarius loci potest eum ad secundum et tertium triennium confirmare: a) ob idoneorum penuriam; b) vel si maior religiosarum pars per secreta suffragia in eiusdem confirmationem consenserit; in quo vocem habent etiam quae in aliis negotiis suffragio carent, ut conversae ac novitiae, non autem postulantes, quae cuivis possunt confiteri. Dissidentibus, si velint, aliter providendum est.

Sed quomodo noscuntur dissidentes, cum suffragia sint secreta? Ipsae post electionem alium confessarium petant.

Resolros: 1° Elapso tempore, si confessarius non confirmetur iterum, absolutiones *per se* erunt invalidae.

2° Valida erunt etiam per plura triennia, si confessarius nominatus fuerit absque temporis determinatione; aut ad tempus determinatum, sed si consuetudo est ut in suo munere permaneat quousque substitutum recipiat.

3° Si in domo novitiatus sint duo confessarii ordinarii, unus

pro professis, alter pro novitiis, putamus confessarium ordinarium novitiarum posse designari sine temporis limitatione; neque requiri novitiarum aliarumve suffragia ut per plura triennia munus suum in novitiatum exerceat. Nam novitiae quotannis aut singulis bienniis renovantur; idcirco singulae non habent talem confessarium ordinarium nisi per annum aut biennium. Sic praxis alicubi.

Ordinarius nequit renuntiari extraordinarius, nec rursus ordinarius in eadem communitate nisi post annum ab expleto munere; extraordinarius vero immediate ut ordinarius deputari potest (c.524 § 2).

Quidam Episcopi ex induito possunt ordinarios ad quinque triennia continua confirmare. Pro extraordinario, speciali, et adiunctis duratio non limitatur.

Cessatio (c.527). Ordinarius et extraordinarius cessant lapsu temporis. Possunt ab Ordinario loci removeri iusta de causa, etiamsi monasterium regularibus subdatur, et confessarius sit regularis. Ille causam amotionis nemini significare tenetur, nisi S. Sedi, si requiratur; sed de amotione superiorem regularem moneat, si huic moniales subiiciantur, ut alium praesentet. Contra amotionem datur recursus ad S. Congregationem *in devolutive*.

427. Obligationes confessoriorum. 1.^a Praesto adesse cum vocentur, praesertim ordinarius 14.

2.^a Non se immiscere regimini interno vel externo communitatis. In ordinario et extraordinario vetatur (c.524 § 3), v. gr., se immiscere in admissionem ad novitiatum et professionem, officiorum distributionem, etc. Hi nequeunt assumi ut scrutatores in electionibus quae apud moniales fiunt (c.506 § 2). Et a fortiori tamquam praesides electionis; nam praeses electionem regit, et potest suo voto paritatem dirimere (c.101

3. Specialis, adiuncti et occasionalis, si animadvertant futili omnino motivo se a religiosa vocari, post aliquot vices prudenter eam de abusu moneant.

428. Obligationes antistitae. 1^a Libertatem religiosarum revereri, non inquirendo rationes cur confessarium talem habeant vel petant; nec displicentiam manifestando, neque illas impediendo; sed petitioni satisfaciendo.

2. Si libertatem violet, moneri debet ab Ordinario loci; s» iterum delinquat, officio privetur, illico certiore facta S. Congregatione (c.2414).

'« CEE et RR 1705; *Alfcta Tur. Pontif.* IV,1332

ARTICULUS F

De seminaristarum confessariis

Summarium: 1. Exemptio.—2. Rectoris potestas.—3. Alit confessarii.

429. Exemptio. Seminarium est exemptum a parochi iurisdictione, et pro omnibus qui in seminario sunt, parochi officium, excepta materia matrimoniali, obit rector eiusve delegatus, nisi in quibusdam seminariis fuerit aliter a S. Sede constitutum (c.1368).

430. Rectoris potestas. Rector ergo habet potestatem *ordinariam* audiendi confessiones omnium qui in seminario sunt, scilicet qui familiares dici possunt iuxta n.412; non autem alumnorum externorum, aut semiconvictorum, qui ibi non pernoctant. Sic intelligimus clausulam *qui in seminario sunt*, ex analogia c.514: “*diu noctuqué* ibi degentes”; et c.1221 § 3, vi cuius ad superiorem religiosum spectat sepultura famulorum intra domum septa *stabilter* commorantium.

Eam tamen aliis delegare nequit, sicut nec parochus (n.386). At qui locum rectoris tenet, v. gr., in absentia, eamdem potestatem habet, ut puto, sicut parochi substitutus; nisi haec potestas a rectore vel ab Ordinario excipiat.

Exemptio competit etiam seminario minori et illis collegiis ubi alumni ad sacerdotium educantur, etsi scholae ibi non habeantur, nec seminaria vocentur; et collegiis mixtis, si natura clericalis praedominatur, i. c. si finis principalis est clericorum institutio. Exemptio censetur extendi ad domum rusticationis; et ut puto, ad praeceptorias seu domus stabilter ab Ordinario constitutas, ubi alumni, sub uno vel pluribus magistris, studiis ecclesiasticis inferioribus incumbunt interni. Nam vera seminaria minora censi possunt, aut seminarii filiales. VERMEERSCH, *Lpit.* 11,702; Coronata, *Inst.* 111,944, et alii interpretantur clausulam *qui in seminario sunt* quasi significet meram praesentiam physicam, etiam ex accidenti et per momentum.

Tamen rectori non licet alumnorum confessiones audire; nisi illi ex gravi et urgenti causa in casibus particularibus sponte id petant (c.891).

Si qua religiosarum communitas domum incolat seminario annexam pro huius servitio, rector iurisdictionem ordinariam ad carum-

dem confessiones audiendas non habet, sicut nec parochus; nam *specialis* requiritur,

431. Alii confessarii. Sint: *a)* confessarii *ordinarii*, saltem duo praeter moderatorem spiritus; *b)* *supplementares* seu auxiliares, ad quos libere alumni accedere queant.

Si ii confesarii extra seminarium degant et alumnus aliquem eorum postulet, illum rector libenter vocet, nullo modo petitionis rationem inquirens, neque demonstrans id sibi displicere. Si in seminario habitent, ipsos alumnos libere adire licet, salva seminarii disciplina.

Non praescribitur ut moderator spiritus in seminario degat. Id maxime expedit, et in formula relationis triennalis, n.10 quaeritur: utrum sit director spiritualis qui in seminario degat, nulloque officio implietur (C. Sem? 2 feb. 1924: AAS 17,547/

Ut salva sit seminarii disciplina, designari possunt horae quibus alumni confessarios libere adire possint, extra quas licentiam ad id petant.

Quando agitur de alumno ad ordines admittendo vel e seminario expellendo, confessariorum votum non exquiratur (c.1361 § 3).

Non prohibetur hoc votum exquirere ad alios fines, sed melius est ut confessarii a consilio de suis poenitentibus dando abstineant, ut forus internus et externus omnino sint seiuncti.

432. Tempore vacationum, *-a)* Si seminarium sit commissum religioni exemptae, et confessarii iurisdictionem a superiore religioso acceperint, valet quod de familiaribus religiosorum dictum est (n.452).

b) Si sit concreditum religioni non exemptae aut clero saeculari, confessarii possunt alumnos intra diocesim audire in confessione, quamdiu hi animum revertendi non deseruerint. tq

c) Rector, quia ordinariam iurisdictionem habet potest alumnos ubique audire (c.881 § 2).

Seminaristae possunt semper confiteri cuivis sacerdoti ab Ordinario loci approbato, quoties velint.

ARTICULUS 17

De reservationis peccatorum

Summarium: 1. Notio et divisio- 2. Potestas reservandi.—3. Finis reservationis.—4. Auctor.—5. Falsae denuntiationis confessarii —6. Obiectum reservationis.—7. Usus potestatis reservandi.—8. Subiectum.—9. Excusatio.—10. Facultas absolvendi a reservatis.—11. Cessatio reservationis - 12. Poenae.

433. Reservatio est actus quo superior determinatum peccatum ita ad suum iudicium avocat, ut ab inferioribus illud valide absolvi non possit, ob defectum iurisdictionis circa illud (c.893).

Divisio. 1.º Ex auctore: *papalis, episcopalis vel religiosa.* 2.º Ex poena adnexa: *directa*, quando pure et simpliciter reservatur peccatum *ratione sui*; *indirecta*, quando *ratione censurae*, quae impediatur sacramentorum receptionem: ita ut, si censura non incurratur vel absolvatur, reservatio peccati cesset (c.2246 § 3). Hac censurae sunt excommunicatio et interdictum personale (c.2260 § 1; 2275,2.º).

434. Potestas reservandi peccata probatur. 1.º Ex natura sacramenti poenitentiae, quod institutum fuit per modum iudicii exercendi ex potestate iurisdictionis ab Ecclesia collata. Atqui Ecclesia, seu eius supremum caput, quae potestatem confert, potest eam limitare, et aliis ius limitandi tribuere. 2.º Ex *Trid.* ses.14 c.7, quod asserit merito RR. Pontifices statuisse ut quaedam graviora crimina solum a summis sacerdotibus absolverentur. Et c.11: “Si quis dixerit Episcopos non habere ius reservandi sibi casus... anathema sit.”

Hoc capite agitur de reservatione *peccatorum*; de *censuris* c.2246.2247.

435. Finis reservationis in peccatis reservatis sine censura est: a) disciplinaris, i. e. recta Ecclesiae gubernatio, quae postulat ut graviora peccata superioribus reserventur: b) *medicinalis*, seu remedium ut fideles ab his culpis deterreantur, quarum absolutio difficilior fit. Statuitur ad publicum inolitum vitium exstirpandum et collapsam disciplinam restaurandam (c.897).

Loca Corporis Iuris Can. ubi haec potestas exercetur vide apud Ricitrn, *Canones et Decreta Conc. Trid.* nota ad citatum c.7 Benefd. XIV. Const. Piat, 21 aug. 1752.

Directe afficit confessarium, cuius iurisdictio restringitur.

Non est poenalis. Nam peregrinus tenetur reservationibus loci in quo degit, dum poenis non tenetur². Excipe falsam denuntiationem sollicitationis, ut videbimus. In reservatis cum censura, reservatio poenalis est, ut infra dicetur.

436. Auctor. Est quisquis iure ordinario potest potestatem audiendi confessiones concedere, aut ferre censuras. Excipitur Vicarius Capitularis et Vic. Generalis sine speciali Episcopi mandato (c.893 § 1). In religione clericali exempta solus Superior Generalis, et in monasterio sui iuris Abbas, cum proprio cuiusque consilio (c.896).

Limitari potest iurisdictio etiam parochis, quamvis ii eam a iure habent; nam ius commune non illam dat parochus tam amplam quam poenitentiario (c.401 § 1); dat ob curam animarum, sed haec exerceri debet sub auctoritate Ordinarii (c.451 § 1). Ergo etiam absolvendi potestas, limitari potest ab Ordinario.

437. Falsa denuntiatio confessarii. Unicum peccatum *ratione sui* reservatum S. Sedi est falsa delatio qua sacerdos innocens accusatur de crimine sollicitationis in confessione apud indices seu superiores ecclesiasticos (c.894). Hoc peccatum, quamvis hodie habet excommunicationem S. Sedi specialiter reservatam (c.2363), non est reservatum solummodo *ratione censurae* (c.2246 § 3). Habet ergo duplicem reservationem: *ratione sui*, et *ratione censurae*. Quare, etsi censura non incurratur ob aliquam causam excusantem, v. gr., ob ignorantiam (c.2229L vel absoluta fuerit, v. gr., in foro extrasacramentali, adhuc potest incurrere vel manere peccati reservatio.

Ratio huius singularitatis haec videtur: quia est peccatum gravissimum, quod vix committi potest nisi ex malitia; et confessario vix defensio relinquitur, ob periculum sigilli. Oportet ergo ut sit *ratione sui* reservatum, quia censura facilius a calumniatore effugitur.

Quo gradu reservationis? Iuxta quosdam, est *specialissime* reservatum, quia sic erat ante Codicem. S. Sedes pro anno saeculari S. Ignatii dedit facultatem absolvendi a specialiter reservatis, et hoc excepit*. At in ultimis iubilaeis non excipitur. Alii censent *specialiter* reservatum, sicut censura ei adnexa. Alii *simpliciter*; nam quod minimum est tenendum. Vi bullae Cruciatæ potest a quovis absolvi

» CIC 24 nov. 1920: AAS 12,120.

' 18 nov. 1921.

• Pii XII, Concl. 25 <1>x 1**50. VH, VIII: AAS 42,858-9.

Res vix practici momenti est. In facultatibus iubilare non solet excipi, idcoque absolvi potest.

Indoles huius reservationis. Reservatio huius peccati, iuxta aliquos, est *poenalis* et ita nobis videtur. Nam a Bened. XIV, Const. *Sacramentum Poenitentiae*, 1 iun. 1741, § 3 statuta est "ut tam detestabile facinus *metu magnitudinis poenae* coerceatur nec ille Pontifex aliam sanctionem imposuit praeter reservationem.

Idem De Smet, 122, hanc reservationem censet poenam *medicinalem*, propter verba illa supra relata. Hinc infert: ignorantia huius reservationis excusat a reservatione peccati, sicut ignorantia censurae, quae est poena medicinalis, a censura excusat (c.2229). Nobis non videtur poena *medicinalis*; nam medicinales poenae sunt tantum excommunicatio, interdictum et suspensio (c.2255 § 1); et haec reservatio est independens a censura excommunicationis contra delictum falsae denuntiationis nunc constituta. Hinc videtur ignorantia reservationis huius *peccati* ab ea non excusare, sicut non excusat a reservatione aliorum peccatorum sine censura.

Alii reservationem hanc hodie non putant *poenalem*, non obstantibus verbis Benedicti XIV; aut, quidquid sit, ignorantiam reservationis ab hac non excusare; ex mente Ecclesiae, perspecto c.894".

Sed practice haec ignorantia vix erit, nam vel confessarius admonens poenitentem de obligatione denuntiandi sollicitantem; vel superior denuntiationem recipiens, denuntianti manifestabit censuram et reservationem peccati in quam incurret falso denuntians.

Figura peccati: a) Falsa denuntiatio in forma *canonica seu iuridica* facta, iuxta Instructionem reservatam S. Officii 9 iun. 1922 n.23: 1) coram Episcopo aut delegato et alio ecclesiastico, qui notarium agat, vel sine notario; aut coram S. Officio aut S. Poenitentiaria; 2) cum iuramento de veritate dicenda et de servando secreto; et subscriptione sui nominis, aut signo crucis, si scribere nesciat aut non possit.

De Smet, 123, ait sufficere denuntiationem *acquivalenler iuridicam*, i. e. quae indici suppeditet elementa et subsidia ad ulteriores informationes in forma iuris faciendas. Talis est denuntiatio per epistolam ad Episcopum aut ad S. Officium aut S. Poenitentiariam subscriptam, in qua explicetur factum sollicitationis, cum accurata sacerdotis rei designatione et denuntiantis directione, in qua denuntians se exhibeat paratum ad exsequenda mandata Episcopi aut S. Sedis.

Nihil probare videntur rationes De Smet.

Auctores generatim requirunt *stricte iuridicam* (Genicot, 100). Practice ergo haec benignior sententia tenenda est (c.2219 § 1).

b) falsa denuntiatio hac reservatione percellitur, sive fiat a denuntiante *per se* sive *per alios* (c.2363).

¹ De Smet, *De abwl. compile, et de sollicitatione* (1921) n.124.5.
• Cai'FEUX, 538; Genicot, 328.401.

c) Sacerdotis innocentis *qua confessorii* (c.2363.904).

d) *Dc sollicitatione*, quae memoratur in c.904, et a Be-XED. XIV describitur; i. e. ad turpia in confessione vel ad confessionem relata, ut infra exponetur.

e) *Apud indices seu superiores ecclesiasticos* qui contra crimen sollicitationis procedere possunt. Hi solum sunt Ordinarius loci, S. Officium et delegati; non Vicarius Generalis sine speciali mandato (c.2220 § 2) neque superiores regulares (c.501 § 2).

438. **Obiectum reservationis.** In genere, saltem ex praxi Ecclesiae, sit: peccatum: *a)* *externum*; nam quoad internum deesset utilitas reservationis; *b)* *consummatum*, i. e. perfectum in suo genere secundum proprietatem verborum, mera *attentatio* non reservetur. Sic reservatio sodomiae, non incurritur, si semen extra vas effundatur; *c)* *formale*, seu moraliter imputabile; *d)* *grave*, ratione materiae et actus tum. externi tum interni. Venialia frustra reservarentur, cum non sit obligatio ea confitendi; *e)* *certum*, quia reservatio est odiosa. Dubium sive *iuris*, v. gr., an lex se extendat ad hunc casum; sive *facti*, an peccatum commissum sit; an grave, etc., reservationem aufert. Id de censuris statuit (c.2245 § 4).

439. **Usus testatis reservandi.** 1. *Modus* (c.895. 896). *a)* Locorum Ordinarii peccata non reservabunt nisi re in Synodo discussa; aut extra Synodum, auditis Capitulo Cathedrali et aliquot ex prudentioribus magisque probatis animarum curatoribus dioecesis; et nonnisi comprobata vera reservationis necessitate aut utilitate.

b) In religione clericali exempta solus Superior generalis; et in monasteriis sui iuris Abbas, peccata subditorum reservare potest, cum consensu vel consilio suorum consultorum, iuxta Constitutiones.

2. *Numerus* (c.897). Casus reservandi sint pauci omnino: Ad summum tres vel quatuor, ex gravioribus et atrocioribus criminibus externis, *specificè* determinatis.

Contrarium legi foret reservare, v. gr., *omnia peccata turpia contra naturam*; nam sub hoc genere multae continentur species. Item quatuor numeros designare, et sub uno duas species comprehendere, v. gr., bestialitatem et sodomiam.

3. *Duratio* (c.897). Reservatio ne ultra in vigore maneat quam necesse sit ad publicum aliquod inolitum vitium extirpandum. et collapsam forte disciplinam instaurandam.

Durat reservatio etiam vacante sede episcopali, sicut quaelibet lex dioecesana.

4. *Casus non reservandi* (c.898). Nutnquam reserventur peccata iam reservata S. Sedi, etiam ratione censurae; imo regulariter neque ea quae a iure habent censuram etsi nemini reservatam, ut coactio ad amplectendum statum clericalem vel religiosum (c.2352).

5. *Publicatio* (c.899 § 1). Statutis semel reservationibus quas vere necessarias aut utiles indicaverint, curent locorum Ordinarii ut ad subditorum notitiam, quo meliori eis modo videatur, eadem deducantur.

Idem ob paritatem rationis de Superioribus religiosis sil dictum.

440. Subiectum. Subduntur reservations: 1.° Subditi reservantis. 2.° Vagi (c.14 § 2) et peregrini⁷. 3.° Religiosi etiam exempti, si absolvuntur vi iurisdictionis quam dat loci Ordinarius, tenentur reservationibus loci; non vero si vi iurisdictionis quam dat eorum superior. E contra tenentur reservationibus suae religionis, si absolvuntur vi iurisdictionis ab eorum superiore datae; non autem si vi iurisdictionis quam dedit loci Ordinarius (c.519). Haec doctrina placet quia reservatio directe afficit confessarium, cuius iurisdictio limitatur pro casibus ab Ordinario loci vel a superiore religioso. Id de peregrinis declaratum est.

Voltas tamen ait. Non tenentur religiosi exempti reservationibus loci, ex mente Codicis, ut norma pro omnibus eadem sit, ne implicetur administratio sacramenti*. Haec opinio non placet; magis uniformis erit administratio, si illi tenentur reservationibus dioecesis, sicut celeri fideles, quando absolvuntur religiosi vi potestatis ab Ordinario loci collatae.

Qui diu nocturne degunt in domo religiosa ratione servitii, educationis, infirmitatis vel hospitii, non tenentur reservationibus illius religionis; nam Superior Generalis et Abbas in religione clericali exempta solum possunt reservare peccata *subditorum* (c.896); subditi proprie non sunt nisi religiosi. Quare illi, si absolvuntur vi iurisdictionis quam dat superior religiosus, non tenentur neque reservationibus dioecesanis neque religionis.

441. Excusatio. 1.° Si peccatum est reservatum *propter censuram*, excusat a reservatione, quidquid a censura. 2.° Si *ratione sui*: 1) in casu papali falsae denuntiationis, ex dictis ignorantia graviter culpabilis a reservatione videtur non excusare; 2) in non papalibus ignorantia non excusat.

⁷ CI 24 nov 1920: AAS 13,575.

* *Comment, pro rrllo*, (1022) p.69.

Nam: *a)* Peregrini, etiam si peccatum commiserint extra territorium reservantis, reservation! subiiciuntur; cum tamen plerumque eam ignorent et ignorare praesumendi sint, *b)* Reservatio peccati sine censura, vel non poenalis intra territorium reservantis cadit immediate in ipsum peccatum sine consideratione personae, ita ut simpliciter negetur confessario iurisdictio in illud, *c)* Sic uniformis fit disciplina de absolutione reservatorum, pro subditis, peregrinis, exemptis, ignorantibus, qualem legislator voluit. </) Contrarium iam pauci omnino (si forsitan aliqui), tamquam probabile habent, neque solida probabilitate gaudet.

Excusaret ignorantia a reservatione, si reservans id explicite vel implicite significaret.

Nec metus gravis excusat; nam Codex id de reservatis sine censura non dicit.

442. Facultas absolvendi a reservatis (c.899) datur a reservante, ab eius successore, superiore vel delegato.

Ne passim et cuivis impertiatur (c.899 § 1).

A iure eam habent: *a)* canonicus poenitentiarius, pro omnibus intra dioecesim, ubique pro dioecesanis; *b)* habitualiter impertiatur saltem vicariis foraneis, cum facultate eam subdelegandi *toties quoties* confessariis sui districtus, quando pro urgentiore casu determinato ad eos recurrant; praesertim in locis a sede episcopali remotioribus; *c)* qui in iure veniunt nomine parochi, tempore praecepti paschalis, hi videntur posse a reservatis tunc absolvere in tota dioecesi, sicut ex consuetudine habent pro tota iurisdictionem; (/) missionarii tempore missionis (c.899 § 2.3).

Vicarii foranei a iure non gaudent facultate ad reservata, sed debet eis dari, cum facultate subdelegandi ad casus particulares.

Tempus paschale intelligitur etiam induito prorogatum. Parochus facultatem habet, etsi confessio tunc fiat non ad praeceptum paschale implendum.

Quoniam in Hispania parochi, et, ut puto, ceteri qui hoc nomine veniunt, ex consuetudine iurisdictionem habent pro tota dioecesi, poterunt in dioecesi tota absolvere quoslibet a reservatis, tempore praecepti paschalis? Videretur negandum, nam facultatem hanc absolvendi a reservatis in paroecia non habent ex consuetudine; nec eis data fuit a SO 13 iul. 1916 Tamen affirmativum responsum non displicet et in praxim deduci posse iudico; nam ille usus immemorabilis parochis prorogat ad totam dioecesim iurisdictionem quam a iure habent pro paroecia, iuxta tempora. Sed nunc iurisdictionem habent ad reservata tempore praecepti paschalis Ergo et in tota dioc-

etsi. Hodierna mens Ecclesiae, quae vult faciliorem reddere reservatorum absolutionem, idem suadet.

Jurisdictio ad reservata, etiam absque censura, suppletur ab Ecclesia, si sacerdos ea carens, ignorans vel non advertens reservationem, a reservatis absolvat; tunc absolutio valet. Nam idem statuit c.2247 § 3 de reservatis cum censura: et maior facultas conceditur a iure ad absolvendum a reservatis sine censura quam cum censura.

Missioni equiparari videntur exercitia spiritualia ad populum colectivo aliquo modo tradita, etiam extra ecclesiam; tamen, attento fine legis favorabilis, idem probabile putat Cappello, n.391, etiam in exercitiis singularibus, si grave sit poenitenti differre confessionem reservatorum; vel tunc cessare reservationem vel a simplici confessario posse reservata absolvi vi c.899 § 3, si hic exercitia tradat.

443. Cessatio. Quaevis reservatio peccati, non censurae, etiam peccati falsae denuntiationis", cessat, et quidem *directe*, sine onere recurrendi ad superiorem:

1." In mortis periculo (c.882).

2." Pro aegrotis qui domo egredi non valent.

Ex mente legislatoris aegrotis equiparantur senes et quicumque ob impedimentum corporale, v. gr., fracturam cruris, prohibentur domo egredi. Favor prodest etiam infirmis in domo religiosa, collegio, hospitali, ubi confessarius degit. Imo probabiliter incarceratis, non infirmis; *.Ifflicto afflictio non est addenda*. Secus hi peioris conditionis essent quam reliqui fideles, cum tamen forte absolutione indigeant (Cappello, 384).

3." Pro nupturientibus qui in ordine ad matrimonium confitentur.

4." Quoties legitimus superior petitam pro determinato casu absolvendi facultatem negaverit.

5.º Si haec facultas peti nequeat sine gravi poenitentis incommodo, aut sine periculo violationis sigilli sacramentalis. Aestimatio incommodi et periculi iudicio prudenti confessarii relinquitur.

Grave incommodum esset difficultas gravis redeundi ad eundem confessarium, necessitas celebrandi, difficultas abstinendi a communione sine suspitione, intranquillitas conscientiae; imo, ait Vermeersch, n.179, si timendum sit ne poenitens ob minus dispositam voluntatem non redeat, aut praeceptum confessionis omittat, etc. *Periculum sigilli*, si timendum

sit ne superior in suspicionem veniat personae pro qua facultas petitur; ne litterae aperiantur, etc.

In dubio serio de gravitate incommodi vel periculo sigilli, confessarius tranquille absolvat (c.84 § 2).

Si urgeat necessitas absolutionis et nequeat peti facultas absolvendi a reservato, ob incommodum vel periculum sigilli, probabiliter, in praxi tuto, potest poenitens adire simplicem confessarium et ab eo absolvi a reservato, quamvis praesens sit confessarius privilegiatus (Genicot, 331).

6. Extra territorium reservantis, etsi poenitens ex eo discesserit dumtaxat ad absolutionem obtinendam (c.900).

Resolvēt: Parochus, etiam absque facultate ad reservata, potest: a) subditum proprium absolvere *extra dioecesim* suam a reservatis in propria; b) et a reservatis in aliena: c) et a reservatis in utraque. Nam jurisdictio poenitentialis parochi in subditum datur a iure, et independens est ab Episcopo alieno, qui nequit eam limitare; et aliunde reservatio a proprio Episcopo facta extra dioecesim vim non habet.

Cessat probabiliter reservatio, ideoque in praxi certo, si poenitens confiteatur sacerdoti *habenti facultatem ad reservata*; sed a) inculpabiliter reservatum omisit. Nam per absolutionem indirectam peccati reservati potest auferri reservatio, si id velit confessarius privilegiatus. Et praesumitur velle poenitentem iuvare “in quantum possum et ut indiges”; b) reservatum accusavit, sed confessio fuit nulla vel sacrilega. Quia reservatio principaliter ordinatur ut superior vel confessarius privilegiatus monita det et poenitentiam congruam imponat; unde eo ipso quod poenitens ei reservatum accusavit, finis reservationis obtentus est. ideoque reservatio cessavit¹⁰. *Excipe*, si confessio ad lucrandum iubilaeum sacrilege fiat simplici confessario. Nam tunc huic datur facultas ad reservata solum pro iis qui volunt iubilaeum lucrari; ad hoc autem non valet sacrilega confessio¹¹.

iVon *cessat*, si reservatum culpabiliter reticatum est, vel inculpabiliter omisum in confessione ex alio capite sacrilega; quia tunc non praesumitur rationabiliter velle confessarius privilegiatus tollere reservationem peccati sibi non accusati (Luco, 98).

In casibus praecedentibus, quando cessavit reservatio peccati non remissi *directe*, hoc potest deinde absolvi a quovis simplici confessario.

H Lcco. d.20 n 01.07

11 Prvs XI. Const AnsificantibHr 6 ian 1029- AAS 21,8.

444. Poenae. Qui sine necessaria iurisdictione praesumpserit... a peccatis reservatis absolvere, ipso facto suspensus est ab audiendis confessionibus (c.2366).

Scholium. Mens hodierna Ecclesiae quoad reservationem patet ex dictis: scilicet ut non nisi in casu aliquo speciali reservetur peccatum; et ut statutae reservationes quam primum tollantur. Nam hodie reservatio vix unquam efficax est ad extirpandum aliquod vitium, ut experientia constat; et confessariis non privilegiatis Codex ipse multas vias aperit ad absolvendum peccatum reservatum, ita ut fere semper aliquam apertam inveniant. Tandem reservatio confessariis iisdem difficultates et angustias creat.

Quare recentiores synodi hispanae merito reservationes iam supprimunt “.

zl *R T J C U L U S III*

De s a t i s f a c t i o n e

Summarium: 1. Notio ac necessitas.—2. Satisfactio imponenda,—3. Adimplenda.
Gerster & Zeil, *De satisfaittone sacramentels* (Ocniponte 1926).

§ 1. *Notio et necessitas*

445. Satisfactio sacramentalis est opus poenale a confessario in sacramento impositum ad compensandam seu solvendam Deo poenam temporalem pro peccatis debitam.

Per peccatum homo contrahit duplex debitum seu reatum: a) *cul-pae*, seu debitum sustinendi odium vel indignationem Dei; oritur ex offensa personali in Deum, cui debitus honor detrahitur; b) *poenae*, seu debitum sustinendi sanctionem quam Deus tutor ordinis moralis tenetur decernere in cos qui hunc ordinem violant.

Debitum cul-pae per absolutionem exstinguitur; debitum poenae *aeternae* etiam; sed saepe manet debitum poenae *temporalis*, ad quod solvendum imponitur satisfactio seu poenitentia sacramentalis¹. Non tamen intendit Ecclesia, saltem a pluribus saeculis, plenam remissionem poenarum cum poenitentia sacramentali coniungere. Hodie ad hoc utitur duplici iurisdictione; una, qua poenitentias sacramentales imponit; altera, qua indulgentias extra sacramentum concedit, et sic suavius in perfectam peccatorum remissionem operatur.

Satisfactio extrasacramentalis est opus onerosum, quod poenitens vel sponte assumit, vel a Deo aut a competente auctoritate illatum patienter sustinet seu acceptat.

Efficacia. Extrasacramentalis poenas delet tantum *ex opere operantis*. *Sacramentalis, ex opere operantis*, quatenus est

¹ a Cone. Prov. Granatcn. 1944, dccr.291; Synod. Seguntina 1948, pobt wmt.325; Matriten. 1948. const 277; Valeâtina 1951, a.172.

¹ *Trident*, scs.14 c.5 et can.12«

opus bonum iusti; et r.r. *Opere operato*, quatenus est pars integralis sacramenti, et vi ipsius absolutionis remittit aliquam saltem poenam temporalem pro peccatis debitam. Ille de sacramentali agitur.

Necessitas. Satisfactio *in volo*, seu voluntas acceptandi et implendi poenitentiam quae imponatur, est pars *essentialis*, iuxta sententiam communioem, aut saltem dispositio necessaria ad valorem sacramenti; *in re*, seu impletio operis iniuncti, dicitur pars *integratis* illius.

§ 2. *Satisfactio imponenda*

Summarium: 1. Obligatio imponendi. -2. Quantitas et qualitas.- 3. Opera quae imponi possunt.—4. Causae illam minuendi.—5. Tempus imponendi.

446. Obligatio (c.887). Confessarius debet iniungere salutes et convenientes satisfactiones pro qualitate et numero peccatorum et conditione poenitentis.

Debet imponere; quia, *ut minister*, procurare debet sacramenti integritatem; *ut index*, obsecundare ordini divinae iustitiae, quae poenas temporales gratis non remittit; *ut medius*, sanitati spirituali poenitentis consulere, qui a poenis liberandus est, et a peccatis praeservandus.

Sic *Trident*, scs.14 c.15 et c.8: et praxis universalis.

Obligatio imponendi poenitentiam *pro mortalibus* per se gravis est; *pro venialibus et mortalibus alias directe remissis* probabilius *levis*; quia complementum sacramenti leve censetur, et quia obligatio implendi levem poenitentiam levis censetur. Cui cessat obligatio eam imponendi, quando poenitens omnino incapax est vel levissimam implendi, v. gr., moribundus sensibus destitutus.

Si poenitens post absolutionem accusat peccatum cuius oblitus erat, iuxta S. *Ligockivm*. n.115, *nova poenitentia* imponi debet; nam nequit imponi opus iam debitum ex eodem titulo satisfactionis sacramentalis. Multi, praesertim recentiores, id negant; nam nihil obstat quominus ex voluntate saltem implicita ministri eadem satisfactio sit pars integralis utriusque sacramenti; et quia, sicut confessarius potest minuere poenitentiam impositam, ita omittere novam pro novo peccato statim accusato; sic enim equivalenter detrahit partem de prima poenitentia, et novo peccato applicat. Haec mitior sententia teneri potest; sed consulendum est, ut nova aliqua poenitentia imponatur.

1 *

Poenitentia imponitur *per modum praecepti*, sed probabiliter imponi potest *per modum consilii*; sine stricta obliga-

tione eam implendi; et sic iusta de causa pro mortalibus potest imponi gravis sub levi (Suarez, d.38 s.3 n.2).

Omissio impositionis. Si confessarius obliviscatur poenitentiam imponendi, poenitens nondum a confessionali recedens eam petat; si iam discessit et commode redire potest, redeat ad eam petendam, nam indicium nondum omnino perfectum est.

Qualitas et quantitas, intra normas generales c.887, arbitrio et conscientiae confessarii relinquitur. Poenitentiae in antiquis poenitentialibus taxatae desueverunt, et non constat utrum valerent etiam pro foro interno.

447. *Qualitas.* Sit *salutaris et conveniens*; i. c. utilis ad emendationem poenitentis et adaptata circumstantiis et peccatorum qualitati. *Rituale* t.4 c.1 n.20, monet ut, quoad fieri potest, poenitentiae sint peccatis contrariae, v. gr.. libidinis ieiunia vel carnis afflictiones: avaris eleemosynae, facile coincidentibus frequens confessio et, si expediat, communio. Id non ita intelligendum est ut pro singulis peccatis peculiaris poenitentia imponenda sit, sed pro peccato in quod poenitens saepe relabitur.

Hodie, ob timorem ne aliae poenitentiae corporales non impleantur, imponi solet oratio, quae certe remedium universale est; quae expedit forsitan ut imponatur genibus flexis recitanda; vel brachiis extensis, quando poenitens solus sit; vel coram SS. Sacramento.

448. *Quantitas, a) Proportionata gravitati peccatorum.* Regulariter gravis pro gravibus, levis pro venialibus, gravior pro gravioribus. Sed pro mortali in una confessione inculpabiliter omisso et in alia postea declarato videtur posse imponi levis.

b) Proportionata peccatorum numero. Proportio non requiritur mathematica, ut si pro uno adulterio imponitur unum rosarium, pro decem imponantur decem. Sufficit ut gravior pro gravioribus et pluribus iniungatur. Sic etiam poenae pro multis delictis (c.2224).

Quamvis obligatio imponendi satisfactionem peccatis proportionatam, ut explicavimus, si per se gravis, probabile est et conformius verbis tridentinis (ses.14 c.3) et *Ritualis* t.4 c.1 n.19, non peccare graviter nisi qui levissimas poenitentias pro gravissimis peccatis sine causa excusante imponit (Cappello, 239; D'Annibale, 347).

Quandoque S. Poenitentiaria iubet imponi *gravem et diuturnam*. *Gravis* censetur opus quod Ecclesia sub gravi praecipit, ut unum ieiunium, dies abstinentiae, missa; vel moraliter aequivalens, ut rosarium quinque decadum, viaerucis, *sex Pater, Ave, Gloria* cum *Credo* et *Salve*.

Minor recitatio pro gravi reputari potest, si imponatur cum circumstantia afflictiva, v. gr., genibus flexis, vel extensis brachiis in crucem; vel sit coniuncta cum indulgentiis, ut recitatio *sex Pater, Ave* et *Gloria* coram Sanctissimo Sacramento.

Diuturna, quae saltem per tres menses duret et poenitentem saepe gravet, v. gr., rosarium vel ieiunium semel in hebdomada, longior visitatio S. Sacramenti bis vel ter in hebdomada, peregrinatio eo frequentior quo facilior. Sed attendantur vires corporis, ne poenitens potius obruatur poenitentia quam erigatur. Diuturnitas eo minor erit quo frequentius onus (*Religatili.0, Inst. 11,1021*).

449. Sit adaptata conditioni poenitentis quoad qualitatem et quantitatem. Non expediunt plerumque ieiunia pro pueris, opificibus, filiisfamilias; eleemosynae pro pauperibus; peregrinationes pro puellis aut uxoribus.

Ne sit: *a)* perpetua aut nimis diuturna, quae potius noceret;

b) neque multis et variis operibus constans, nam facile oblivioni datur, aut difficilior fit;

c) nec naturae nimis repugnans, ut recitatio in media ecclesia brachiis extensis, inimicorum visitatio;

d) nec publica, ita ut cognoscatur in satisfactionem sacramentalem imposita, saltem si de peccatis occultis agitur (*Rituale* t.4 c.1 n.22). Imponi potest opus publicum, si non noscatur impositum in poenitentiam sacramentalem, praesertim si aliunde obligatorium est, ut missa dominicalis;

e) nec quae confessionem reddat odiosam, ut si puer obligetur ad petendam patri veniam pro furtulis, etc.

450. **Opera quae possunt imponi.**— 1. *Omnia bona*, nam omnia sunt satisfactoria; et quamvis forte suavia spiritui, afflictiva sunt carni, ut oratio'.

2. *Actus mere interni*. Quamvis enim, iuxta sententiam probabilem, actus poenitentis sunt materia sacramenti 'x *qua*, quae debet esse *sensibilis*, sed satisfactio quatenus imponenda non est essentialis, proinde etsi imponatur actus mere internus, non ideo valor sacramenti periclitatur. Imo, actus internus, per impositionem et acceptance fit sensibilis, et proinde pars integrans sacramenti. Sed expedit ut opera externa imponantur, quia sensibilia et generatim magis laboriosa et satisfactoria sunt.

3. *Preces aut opera pro altis*, ut peccatoribus Tunc mens est ut valor operis impetratorius alteri obveniat, satisfactorius poenitenti. Si imponantur pro defunctis, his applicatur fructus satisfactorius *ex opere operante*; *ex opere operato* obvenit poenitenti.

4. *Opera bona quae poenitens aliunde factururus est*, v. gr., hac dic. Idque praesertim expedit, si poenitens ob fragilitatem vel occupationes alia non facile explebit.

5. *Aliunde praecepta*, ut missa diei dominicae. Nam quamvis aliunde debita, vi clavium eleventur ad meritum satisfactionis sacramentalis. Id quandoque expedit, si timeatur ne poenitens aliam poenitentiam non adimpleat. Tunc, si omittat opus impositum, duo peccata committit. Fer sc intelligitur imponi opus non aliunde praeceptum.

6. *Opera indulgentiis ditata*, quibus simul et satisfactionem sacramentalem praestabit poenitens et indulgentias lucrabitur (c.932).

7. Probabiliter imponi possunt *opera implenda sub conditione relapsus*, v. gr., oratiuncula post singulas blasphemias. Nam si poenitens non relabatur, ipse conatus non relabendi est aliqua satisfactio (Ballerini, 524). Oportet tamen ut quaedam absolute imponatur.

Poenitentias pecuniarias sibi confessarii ne applicent, neve a poenitentibus quidquam tamquam ministerii sui praemium petant vel accipiant (*Rit.* t.4 c.1 n.21).

451. Causae minuendi satisfactiones. Praesertim sunt :

1. *Infirmitas corporis*. “Aegris indicenda est tantum illa poenitentia, quam, si convaluerint, oportuno tempore peragant” (*Rit.* n.26). Sed si non est probabilis spes convalescentiae, aut timetur ne gravior poenitentia in futurum implenda noceat eius bonis dispositionibus actualibus, levissima in praesens imponatur. Id in graviter infirmis plerumque fieri debet. Expedit ut confessarius cum eis aliquid recitet.

2. *Infirmitas spiritus*, propter quam gravior poenitentia poenitenti nocitura est, quia eam non implebit, vel a sacramento avertetur. Ratio habenda est dispositionis poenitentis (*Rit.* n.19).

Tunc expedit ut una cum levi poenitentia imponatur opus iam aliunde praeceptum, quod poenitens adimplebit, ut missa dominicalis ; vel opus non praeceptum sed quod ipse peragere solet, ut rosarium.

3.* *Magna contritio* poenitentis. Quae tamen raro innotescit confessario.

4.* *Indulgentia*, quam opus habeat adnexam. Tamen, propter iubilaeum, non omnino est omittenda poenitentia sacramentalis.

5.* *Satisfactio confessarii pro poenitente*, si hic implicate saltem consentiat, ob communionem sanctorum. Sed non ideo omnis poenitentia a poenitente implenda omitti potest (c.887).

6. Iuxta quosdam, ratio minuendi satisfactionem est etiam recitatio formulae *Passio D. .V. / . C.*, etc., a confessario post absolutionem facta; quia haec, aiunt, elevat omnia opera bona poenitentis ad valorem satisfactionis sacramentalis.

Sed communiter hoc rejicitur, quia valde dubia est talis efficacia; et quamvis certa esset, *Trident* s.14 c.8 iubet a nimia indulgentia abstinere.

452. Tempus imponendi poenitentiam. Ordinarie est ante absolutionem (*Rit.* t.3 c.2 n.1); ordo enim indicii postulat ut poenitens acceptionem manifestet antequam absolvatur. Peccatum tamen non est eam imponere post absolutionem, praesertim si praevideatur poenitens illam acceptaturus.

§ 3. *Satisfactio adimplenda*

Summarium: 1. Obligatio eam implendi. 2 Tempus.—Modus.—I. Oblivio.—
5 Commutatio.

453. Obligatio (c.887). Poenitens tenetur volenti animo poenitentias a confessario impositas excipere atque per se ipsum implere.

Xam voluntas confessarii est et esse debet ut tamquam pars sacramenti ab ipso poenitente praestetur satisfactio.

Obligatio per se est *gravis* in re gravi, *levis* in levi.

Ut sit *gravis*, tres conditiones requiruntur: 1." Quod poenitentia sit gravis. 2." Imposita pro peccatis mortalibus nondum directe remissis. Xam probabilius nequit sub gravi imponi gravis pro mortalibus alias vi absolutionis deletis, nec pro venialibus (c.887; S. Ai.F , 517). 3." Quod confessarius voluerit obligare sub gravi; quod praesumitur quando gravis pro gravibus imponitur. Iuxta probabilior sententiam posset imponere gravem sub levi (Sua rez, d.38 s.7 n.5).

Non est obligatio acceptandi et implendi manifesto *irrationabilem*, i. c. quae spectata hodierna disciplina, sit iusto gravior aut difficilior, pro adiunctis poenitentis. In dubio praesumitur rationabilis et iusta.

Si nimis differt Pc bn hnnalur: a) poenitens roget confcsarium ipsum ut faciliorem imponat; b) si hic renuat, potest poenitens sine absolutione recedere et adire alium ad confessionem; c) vel, iuxta aliquos, recipere absolutionem cum intentione petendi ab alio confessario poenitentiae commutationem (Ca ppello, 246). !

Prudens confessarius conflictus vitabit se accommodando fragilitati poenitentis: leviores poenitentias imponendo, si

graviores aegre acceptentur, praesertim si non est manifesta poenitentis malitia, et medicinae necessitas in futurum non urget (Suarez, n.6).

Grave peccatum per se est: *a)* omittere culpabiliter totam poenitentiam sub gravi obligantem: *b)* vel partem notabilem relate ad totum vel circumstantiam notabiliter aggravantem, v. gr., recitatio rosarii extensis brachiis. Hae circumstantiae non nisi cum moderamine imponantur.

454. **Tempus,** *a)* Ordinarie impletur *post absolutionem*, quod licet; doctrina contraria damnata est *. Impleri potest *ante cam*; sic fit, v. gr., quando sacerdos cum rudi aut moribundo poenitentiam recitat. Nec obstat quod tunc poenitens adhuc sit in mortali, ideoque satisfactio, pars integrans sacramenti, effectum suum. i. e. remissionem poenae, obtinere non possit. Nam satisfactio tunc tantum evadit pars integrans cum coniungitur cum absolutione, coque momento effectum sortitur.

b) Si tempus determinetur a confessario, intra illud impletur; si tunc non impletur, postea debet adimpleri. Si non est determinatum, suadendum ut impletur quam primum fieri possit.

c) Non requiritur quod id fiat ante communionem †, nec ante novam confessionem (Cappello, 248).

Dilatio poenitentiae levis peccatum grave non est. Dilatio poenitentiae *gravis*, si tempus fuit determinatum, dilatio brevis, levis est, modo non minuatur notabiliter substantia operis iniuncti. Ex circumstantiis colligendum est num voluntas confessarii fuerit ut sub gravi cadat longa dilatio.

Si tempus non fuit determinatum, brevis dilatio veniale non excedit.

Quaenam sit gravis dilatio ex regula generali determinari nequit. Dicitur potest dilatio *per se* scu *qua talis* non est gravis; sed potest *per accidens* gravis fieri. Id verificatur; *a)* si praevideatur poenitentia postea non posse impleri; *b)* aut si sit periculum proximum oblivionis; *r)* aut minuatur notabiliter substantia operis praescripti (Genicot, 287).

Hortandus est poenitens ut statim post confessionem poenitentiam expleat.

Si poenitentia imponatur certo die adimplenda, v. gr., ieiunium feria sexta, et tunc omittatur, censetur obligatio in aliquam diem proximam transferri (S. Alf., 521).

* Dex / is c f k, 72#. 1437.1535.

• Prop. 22 ab Alexandro VIII damnata; 1) e N z 1312.

455. Modus implendi, *a)* Ut praescribatur a confessorio; v. gr., genibus flexis. Sub gravi vel sub levi obligat, prout ipse modus sit et adiuncta.

b) A poenitente *per se ipsum* adimplenda (c.887). Si imponatur eleemosyna, ut puto, dari potest ab alio, loco poenitentis acceptantis hunc satisfaciendi modum; est enim quasi tertius donum faceret poenitenti, quod hic pauperi daret.

c) Oratio imposita recitari potest cum alio, alternatim, ut mos est. Recitari debet ore, non solum oculis aut mente eam percurrento (c.934).

d) Nequit alia poenitentia, etsi perfectior, expleri loco impositae; nam poenitens non potest hanc commutare.

e) In interpretanda poenitentia spectari debet intentio confessarii expressa vel rationabiliter praesumpta. Sic si ille imponit missam, praesumitur imponere distinctam a missa de praecepto; si duas, non simul in diversis altaribus.

f) Poenitentia persolvi potest etiam dum poenitens aliud opus praeceptum ponit, v. gr., rosarii recitatio in missa dominical!

g) Impleri potest probabiliter etiam in peccato mortali; sufficit enim opus praeceptum ponere, quamvis finis satisfactorius eius non obtineatur. Finis praecepti non cadit sub praecepto (Lugo, d.25 n.30).

Probabiliter nullum peccatum est poenitentiam implere in peccato mortali; vel quia probabile est illam effectum producere statim ac impletur, aut postea, remoto obice; vel quia peccatum non est obicem ponere soli remissioni poenae (Lugo, 32). Suarez id leve peccatum putat (d.38 s.8 n.7).

h) Satisfit poenitentiae, etsi poenitens, dum eam implet, venialiter peccet, v. gr., voluntarie distractus orationes recitet. Non ideo fructum satisfactionis ex opere operato amittit. Timoratis suadendum est ut numquam poenitentiam iterent, etsi eam distracti expleverint.

i) Ad poenitentiam implendam, sufficit ponere opus impositum; probabiliter non requiritur expressa intentio eam implendi, dum opus ponitur; neque intentio obtinendi finem satisfactionis; sat est illa intentio ponendi opus quam poenitens habuit quando illud acceptavit; etsi de poenitentia nihil cogitet quando opus explet, sicut de adimplitione legis dicitur (Regatillo, *Inst.* 1,80).

Resolvēt! †. Si poenitentia est recitatio quinque *Paler, Ave* et

Gloria, satisfacit qui ex devotione recitavit rosarium, immemor illius poenitentiae.

2.^o Qui expresse intendit recitare illas orationes nunc ex devotione, et postea eas repetere ad implendam poenitentiam, probabiliter per primam recitationem iam satisfecit; nam finis devotionis componi potest cum fine praecepti.

3.^o At si per primam recitationem intendit satisfacere alii obligationi, v. gr., voti; debet iterum preces recitare in poenitentiam (Luco, 38).

456. Oblivio f enitentiae. Si poenitens oblitus sit quaenam poenitentia fuerit ei imposita, interroget eundem confessarium, si prudenter putet hunc adhuc illius recordari, et si commode possit. In praxi saepe ab interrogando excusabitur, vel quia confessarius non recordabitur, vel quia aegre feret ut extra confessionem sermo de praeterita confessione fiat.

Si idem confessarius nequeat commode interrogari, poenitens non tenetur confessionem repetere ut aliam poenitentiam recipiat. Tonat opus quod sibi verisimilius impositum videatur. Si hoc iam posuit, etsi immemor poenitentiae, satisfecit (Lugo, 87).

457. Commutatio. *Quis commutare potest.* Idem confessarius potest poenitentiam a se impositam commutare, *valide* semper; *licite* cum causa etiam levi, imo iuxta aliquos sine causa (Suares, d.38 s.10). Ex causa commutare, quamdiu maneat coniunctio moralis cum iudicio sacramentali.

Poenitens nequit eam commutare, ne in maiorem quidem; non enim potest opus novum ad meritum satisfactionis sacramentalis elevare.

Alius confessarius illam commutare valet. Nam poenitens potest peccata iam ab alio remissa alii denuo submittere, ut, alia poenitentia loco prioris imposita, iterum absolvatur.

Probabiliter etiam impositam ob peccatum reservatum a quo ipse absolvere nequeat; nam per absolutionem a primo datam cessavit reservatio (Vazquez, *De poenit.* q.94 a.2 dub.3 n.9).

Quomodo. Idem confessarius poenitentiam commutare potest intra vel extra confessionem; immediate post absolutionem, vel postea; dummodo mutatio cum iudicio sacramentali moraliter uniatur (Suares, n.12).

Non ergo requiritur nova confessio; neque ut confessarius recordetur prioris confessionis, ne in confuso quidem; sufficientem cognitionem peccatorum habet ex poenitentia priori (Lehmkuhtie, 475).

Iuxta S. Ali., 529 dub.3, probabilius *idem confessarius* solum commutare potest statim post absolutionem. Iuxta Lvconem, d25 11.112, et plures recentiores, etiam post longum tempus; nam quando poenitentia non est impleta, indicium est incompletum, et impleta poenitentia post longum tempus indicium perficit.

Alius confessarius nequit poenitentiam mutare, nisi ex insta causa, et intra confessionem; nam mutatio est actus sacramentalis.

L't fiat ab alio, probabiliter non requiritur nova confessio, ne summaria quidem, eorundem peccatorum; nam non agitur de ferendo indicio eorum, sed de poenitentia commutanda; ad hoc sufficit cognitio prioris poenitentiae et difficultatis eam implendi. Ceterum ex cognitione poenitentiae confusam acquireret peccatorum notitiam (B α 1.1, EKIV i, 319).

Intentio commutandi probabiliter non requiritur. Sic si poenitens denuo eadem peccata confiteatur, non facta mentione prioris confessionis et poenitentiae, potest persolvere vel priorem vel novam poenitentiam; nam peculiaris natura indicii sacramentalis est ut super eandem causam possit iterari in favorem poenitentis, non per modum appellationis, sed aequalis indicii (Suarez, n.7).

Aliqui requirunt positivum actum voluntatis commutandi (Lugo, d.25 n.103).

Facta commutatione, probabilius poenitens, si velit, potest stare priori poenitentiae. Nam fit sub conditione: *nisi poenitens velit ad priorem redire*.

Commutatio per se debet peti a poenitente; sed potest a confessario sponte proponi, si hic advertat poenitentem poenitentiam non implevisse nec facile impleturum.

ARTICULUS III

De absolutione

Summarium: 1 Absolutio danda» differenda, neganda.—2. Multis in communi.

TEH Haar. />e conferenda abfolniiioir... (Romae 1^19).

458. Absolutio absolute concedenda est, non neganda neque differenda, si confessarius dubitare nequeat de poenitentis dispositionibus et hic absolutionem petat (c.886). Certitudo moralis sufficit; in his alia vix haberi potest.

Est enim index, qui causam inceptam absolvere debet. Idque r.r *iustitia*, vi quasi contractus cum poenitente qui intuitu absolutionis peccata confitetur.

Per se sub gravi, si ille peccatum mortale confessus est. quia grave damnum pateretur ex negatione vel dilatione, nisi poenitens in dilationem consentiat. *Sub levi*, si venialia solum accusavit, aut mortalia iam directe remissa. At in hoc casu graviter peccaret confessarius, si semper aut plerumque absolutionem negaret: vel si poenitens negationem aut dilationem aegre ferat.

Qui solum *generice* se accusat de venialibus aut de mortalibus iam remissis et interrogatus a confessario renuat se accusare *specificifice*, non videtur habere ius strictum ad absolutionem; quia confessio generica non sufficit ad contractum implicitum quo confessarius ligatur. Ita plures.

Concedi *debet*, quamvis poenitens sententiam solide probabilem sequi velit contrariam opinioni confessarii. Ille enim non est iudex opinionum, sed dispositionum poenitentis (S. Alti., 604). Dari *potest*, si sententia illa sit improbabilis, sed speciem seu apparentiam probabilitatis pro poenitente habeat, ita ut in bona fide possit existimari.

Conditionals dari potest, et quandoque debet, dubie disposito, si adsit gravis causa. Nam sacramenta propter homines.

Potest in his praesertim casibus: a) in mortis periculo: /n si ex negatione poenitens diffamaretur; r) si cogерetur apud alium confiteri; (Z) si diu gratia careret: c) si urgeat praeceptum confessionis aut communionis: /) si a sacramenti» alienaretur; g) si agatur de nupturientibus; /i) aut de pueris aut de rudibus qui raro confitentur.

Debet dari in his, praeter <r) et g).

Nostris temporibus melius est ut non differatur absolutio dubie disposito: curet confessarius ut cum disponat et absolvat.

459. Absolutio differenda est *dubie disposito*; si desit causa quae illam exigat aut permittat. Nam ius ad absolutionem non habet; et salus animae absolutionem non suadet, quia deficit causa.

Ceric disposito potest differri, si confessarii tudicio dilatio utilis sit. et poenitens in eam consentiat. Si sit invitus, differri nequit, ex c.886; nec iam valet opinio plurium antiquorum aliter sentientium, quam tamen adhuc sustinent Wt)Uters, 406; Ter Haar, p.63, et alii.

Dilatio rite disposito facta, brevis sit. et verbis humanissimis suadeatur poenitenti, si utilis censetur.

Quandoque utilis esse potest, iuxta sententiam communissimam, v. gr.. ad urgendam ante absolutionem executionem obligationis,

quae secus vix impleretur; sed si poenitens hic et nunc rite dispositus sit, et dilationem non acceptet, haec vix urnquain proficua erit.

Absolutio neganda est semper, et sub gravi, poenitenti certe indisposito aut incapaci. Officium confessarii est curare ut tales poenitentes ad absolutionem disponantur ¹. Quod si tunc non obtinetur, cum caritate ac mansuetudine dimittantur; quo forte ad sacramentum dispositi redibunt.

460. Absolutio multis danda in communi. Poenit. 25 mart. 1944. 1.^o Omnes sacerdotes, etsi ad confessiones audiendas non approbati, possunt absolvere in communi coniunctim omnes: a) milites imminente vel incepto praelio, quasi in periculo mortis versantes, quando vel ob militum multitudinem vel ob temporis pressuram non possunt singulorum confessiones audiri. Si temporis adiuncta talia fuerint ut videatur impossibile aut valde difficile absolvere omnes milites, imminentes vel incepto praelio; tunc licebit eos absolvere cum primum id necessarium censeatur.

b) Civiles et militares in mortis periculo, durante hostium incursione.

2.^o Extra mortis periculum non licet absolvere multos in communi nec singulos, facta tantum dimidiata confessione, solum ob magnum poenitentium numerum; v. gr., in die magni festi aut indulgentiae². Licet autem, si accedat alia necessitas valde gravis, urgens et proportionata gravitati praecepti divini integrae confessionis; ut si aliter poenitentes cogherentur carere diu gratia sacramentali et communione.

Indicare utrum multitudo militum aut civium in "tali necessitate versetur, reservatur loci Ordinario, ad quem debent praevis recurrere sacerdotes, quoties id possibile sit, ut absolutio licite detur.

3." Absolutiones in communi datae a sacerdotibus pro suo arbitrio extra casus n.1; aut non obtenta praevis Ordinarii licentia quando potuit ad eum recurri, censendae sunt abusus, iuxta dicta n.2.

4.^o Antequam absolutionem dent sacerdotes, prout adiuncta sinant, moneant fideles: a) Necessarium esse dolorem de peccatis commissis cum proposito de cetero non peccandi. Expedit quoque ut poenitentes oportune admoneant ut contritionem signo externo manifestent, v. gr., pectoris per-

¹ Lto XII. Const. *Cafâûte Christi* 25 dec. 1828 § 6.

² Prop. 59 ab Innoc. XI damnata; *Dcn*[^]. 1209.

cussione; /') Omnino opus esse ut in communi absoluti, deinde in prima confessione omnia et singula peccata mortalia nondum clavibus subiecta confiteantur.

5." Clare edoceant fideles, si peccata gravia habeant in confessione non rite accusata, et lege divina vel ecclesiastica urgeantur ea confiteri, graviter illicitum esse consulto illi legi se subducere, ea spe ut postea modo generali absolvantur.

6.º Ordinarii in memoriam sacerdotum revocent has normas et gravissimam obligationem, si quando ob specialia adjuncta eis permittant facultatem absolvendi modo generali.

7." Absolutio haec, si tempus suppetat, detur consueta formula integra. Secus adhiberi potest haec brevior: *Ego vos absolvo ab omnibus censuris et peccatis in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti* (AAS 36,155).

ARTICULUS IX

DE MUNERIBUS CONFESSARII

Summarium: 1. Officium ministri ac iudicis.- 2. Alia accessoria.

§ I. *Officium ministri ac iudicis*

Summarium: 1. Obligatio interrogandi. Regulae.—2. Indicium de poenitentis ueritate, de peccatis, de dispositione. —3. Absolutio danda, neganda, differenda.

461. Munera varia ab auctoribus recensentur. C.888 § 1 tria recenset: *ministri, iudicis, medici*. Meminerit sacerdos in audiendis confessionibus se iudicis pariter et medici personam sustinere, ac divinae iustitiae simul et misericordiae ministrum a Deo esse constitutum, ut honori divino et animarum saluti consulat.

Munus ministri genericum est; *iudicis* et *medici*, specificum sacramenti poenitentiae. *Iudicis*, quia hoc sacramentum institutum est per modum iudicii, et absolutio vel retentio peccatorum est sententia iudicialis (c.870); *medici*, quia institutum est ad vulnera peccatorum sananda.

Munus iudicis ex natura sacramentali dimanat; medici, ex eius fine. Quare munus iudicis magis intrinsecum et essentiale est; medici, quatenus agitur de medicina superaddita absolutioni, potius ad integritatem spectat.

Ex hoc duplici munere *duplex* respectus manat: confessarius est simul *minister iustitiae ac minister misericordiae divinae*; et *duplex finis* eius ministerii: ut consulat honori divino et animarum saluti, Salus animarum *immediatus* est, honor divinus *mediatus*: uterque conciliandus.

Qua minister, tenetur procurare validam et licitam adnistrationem et susceptionem sacramenti.

Qua index, causam cognoscere, dispositionem poenitentis inquirere, sententiam ferre.

Cognitio causae, includit obligationem interrogandi quae necessaria sint; et et formandi iudicium.

462. Obligatio interrogandi. Confessarius debet oportuna interrogatione supplere ea quae, cum dictu vel cognitu necessaria sint, prudenter indicet a poenitente omitti.

Dictu et scitu necessaria ad integritatem confessionis procurandam, et ad noscendas poenitentis dispositiones, ut applicet remedia (*Rit.* t.3 c.1 n.16).

Obligatio haec est *conditionata et secundaria*, si et quatenus poenitens prudenter indicetur deficere.

Defectus integritatis oritur praesertim: u) ex neglectu examinis; l') ex verecundia; c) ex ignorantia religionis. Hinc generatim non interrogandi sunt clerici, religiosi, personae piae aliaeque quae ex modo confitendi apparent non deficere. Interrogandi plerumque rudes, qui raro confitentur, qui ex modo confitendi vel ex adiunctis censentur peccata tacere.

Est grains per se; gravior, si censetur poenitens culpabiliter tacere peccatum; sed admittit parvitatem materiae. Sic in longa serte confessionum non est gravis omissio unius vel alterius interrogationis circa numerum et speciem peccatorum: nimis enim durum esset omnes de singulis interrogare; hinc talis omissio leve aut nullum peccatum censetur (Noldin, 387).

Si confessarius poenitentem non intelligat, quia hic ob defectum organicum aliamve causam res suas modo intelligibili exprimere nequeat, expedit et sufficit ut. finita accusatione, eum interroget num peccata gravia habeat.

463. Regulae. 1." Confessarius in interrogando debet adhibere diligentiam: a) *ordinariam* seu mediocrem, non summam; hanc enim neque ipse poenitens tenetur in examine et accusatione adhibere: l') *diversam* pro capacitate et indole poenitentis; non de subtilioribus interrogandus est rudis, aeger et qui multa habet peccata; c) *proportionalam* indoli confessionis, sic confessio generalis minorem diligentiam requirit quam ordinaria. * ' |

2. Ne *nimia.*: sint interrogationes, ne confessio fiat odiosa, quamvis integritas forte deficiat. Non de omnibus in

quibus poenitens potuit peccare, sed de iis tantum in quibus probabiliter peccavit.

3.‘ Sint *discretæ* et *casiae* maxime circa res turpes; ubi "melius est in pluribus deficere quoad integritatem, quam in uno superabundare cum scandalo". Praesertim ne iuniores de iis quae ignorant imprudenter interroget (c.888 § 2), ut ex his peccare non discant. Quod si timeatur, fiat interrogatio a longinquo, ut si poenitens illud commisit, discat; si non commisit, non discat (S. Th., *hi II* (list.19). Sic, v. gr., pueros non interroget num adfuerit seminis effusio, etc. (S. ÀLF. 632¹). Si modus verecundus interrogandi non occurrat, potius ab interrogatione absteat.

4? Ne sint *curiosae* aut *inutiles* (ibid.).

5/ Sint *tempestivæ*; ante accusationem paucae: a quo tempore poenitens non sit confessus, an bene, an poenitentiam expleverit. Aliae circa statum, professionem vitae, etc., data occasione.

Per se praestat poenitentem permittere ut se explicet, nec interrompere. Practice, si confessio praevideatur esse brevis, confessarius cum ne interrumpat, sed interrogationem in finem accusationis relinquat; si de longa agitur, interrogationes necessarias intermiscat, ne quid necessarium confessarius obliviscatur (S. Alf. 629).

5.* Sint *aptae*, i. c. congruae capacitati, conditioni et statui psychologico poenitentis. *Breves*, *clarae*, *determinatae*; *non negativæ*, v. gr.. "non consensisti?"; *non disiunctivæ*; v. gr., "peccasti tecum an cum aliis." Numerus peccatorum potius maior quam minor proponatur; v. gr., "peccasti quinquagies circiter?"

6.“ Sint *benignæ*, vitans verots asperis, vel quae impatientiam significant. Si confessarius advertit vel suspicatur poenitentem habere peccatum quod difficile declarat, ei dicat: *Ac timeas, ego libenter te interrogabo, tu responde; utique vel non.*

Causae excusantes ab integritate interrogationis.—1.ⁿ Quae poenitentem excusabit ab integritate confessionis, v. gr., infirma valetudo, scrupuli, etc. 2.ⁿ Nocivitas interrogationis, si scilicet non possit fieri sine periculo poenitentis vel confessarii. 3.ⁿ Inutilitas, hinc passim non exquirat a poenitentibus utrum hoc vel illud pro gravi peccato habuerit, neque nimis in numerum inquiratur. 4.“ Periculum sigilli; sic ne interroget ea ex quibus poenitens peccatum aliud accusatum suspicetur.

Magnus poenitentium numerus per se ab integritate in-

terrogationis non excusat, sicut neque ab integritate confessionis.

464. Indicium de poenitentis sinceritate. , Confessarius dubius de sinceritate poenitentis, duci potest axioma: *Credendum est poenitenti tam pro se quam contra se loquenti*. Tunc solum neganda est absolutio, quando confessarius certo sciat poenitentem ex conscientia graviter mala negare peccatum.

Resolvēt: Confessarius sciens poenitentem commisisse peccatum quod ab eo reticetur vel negatur: a) Si hoc scit *propria experientia*, ac certo scit poenitentem illud sacrilege negare, nequit cum absolvere. At etiam in hoc casu, si dubium est num poenitens gravitatem peccati perceperit; num hoc iam confessus fuerit; num bona fide putet se habere motivum ad peccatum reticendum; posset eum absolvcrc.

b) Si illud noverit extra confessionem, ex relatione aliorum, potest eum absolvere; nam potius credendum est ipsi quam aliis, qui forte decepti sunt (Luc.o, d.22 n.21.22). Sed ob sententiam contrariam S. Alphonsi, n.631, potest absolutio negari.

c) Si illud scit ex confessione complicitis vel alius, solum potest poenitentem interrogare *generaliter*, ne sigillum violetur; *particulariter* de illo peccato, si alias quoque de eodem interrogasset, quia a tali persona committi solet. Si adhuc rem celet, potest dimitti sine absolutione, cum sola benedictione; quia absolutio esset nulla, et non violatur sigillum, nec gravamen poenitenti gignitur; sed etiam potest conditionate aut absolute absolvi. Nam per omissionem absolutionis non vitatur sacrilegium poenitentis, et confessarius non tenetur uti notitia ex confessione alterius hausta (S. Ali?, 631).

465. Iudicium de peccatis. Confessarius debet efformare aliquod indicium de peccatis auditis et de eorum malitia. Defectus vel error hac in re non reddit invalidam confessionem.

Ad diiudicandam *obiectivam malitiam*, requiritur et sufficit quod praeditus habituali scientia, qua sciat inter peccata gravia et levia, et inter specificè diversa distinguere, poenitentem audiat et indicet secundum principia communia. Necessaria non est peculiaris reflexio seu cogitatio; nec opus est ut expressum ac determinatum indicium ferat de gravitate ac specifica malitia omnium et singulorum, quod plerumque impossibile vel valde difficile foret.

Ad *subiectivam malitiam* indicandam, praesumendum est poenitentem apprehendisse peccatum secundum malitiam obiectivam, nisi adsit ratio dubitandi; tunc interroget; si res dubia manet, relinquatur Deo.

Attendere debet ad omnia et singula, eaque intelligere.

Si ob linguae imperitiam non intelligit omnia, poenitentem remittat ad alium, si adsit et sine gravi incommodo adiri possit; secus eum potest absolvere.

Si ob distractionem, somnum, strepitum aliamve causam, interroget, si sine gravi incommodo possit; *putasne aliquod ex his peccatis fuisse grave?*; si poenitens neget, absolvatur; si affirmet, interrogetur quodnam.

Interrogatio potest omitti, si ob conscientiam poenitentis iam notam praesumit confessarius peccata non audita esse levia. Imo alias absolvere potest, quin de singulis peccatis non intellectis interroget, quando interrogatio absque gravi molestia fieri nequit. Si venialia tantum accuset, uno alterove intellecto, poenitens absolvi potest.

Post efformatum indicium de peccatis, sufficit ea *peccatorum memoria*, qua possit congruam poenitentiam impingere; nec opus est ut, cum poenitentiam imponit et poenitentem absolvit, peccatorum recordetur speciatim.

466. Iudicium de dispositionibus. Absolutio nequit concedi nisi capaci et rite disposito (c.870), secus frustratur sacramentum.

Poenitens potest esse *certo capax*, *dubie capax*, ut dubie baptizatus aut dubie praeditus usu rationis; vel *certo incapax* sacramenti, ut amens. Potest esse *rite dispositus*, *dubie dispositus*, *indispositus*.

Confessarius nequit licite absolvere, nisi noscat poenitentis capacitatem et dispositionem.

Sufficit *indicium prudens et probabile* de dispositione, i. e. gravi motivo innixum. Sic theologi (D'Annibaldi, E, 335), et ratio, quia indicium certum vix efformari potest, cum agatur de dispositionibus mere internis.

Hoc indicium prudens non excludit dubium grave in contrarium (Genicot, 352). Practice: Si nulla sit gravis ratio contraria, sacerdos potest ac debet absolvere; si sit, potest, sed non tenetur; nisi urgeat necessitas moraliter sumpta (Capellio, 502),

Ergo sacerdos in dubio debet inquirere poenitentis capacitatem et dispositionem.

467. Signa bonae dispositionis praecipua: 1.° *Spontanea Confessio*, ad praeceptum implendum, recuperandam gratiam, ob devotionem. etc. Non semper est signum malae dispositionis coacta confessio, ad placendum parentibus, etc.

2.° *Assertio poenitentis*, quae sincera praesumitur, nisi contrarium constet. Si rudis aut induratus peccator sit, curet confessa-

rius cum admonere et ad dolorem excitare; et si post hoc asserat ille se esse dispositum, ei credat.

Timor relabendi, quem poenitens vel confessarius habeat, non necessario bonis dispositionibus obstat: sufficit ut hic et nunc doleat et emendationem serio proponat (Luco, <1.14 n.loô).

3." *Modus confessionis*: si haec sit candida, humilis, probrosa.

4.° *Adiuncta poenitentis*: cura adhibita ad vitanda peccata, pravam consuetudinem extirpandam—sincera promissio adhibendi media ei iniuncta—accusatio peccatorum culpabiliter reticitorum—molivum speciale confitendi, ut mors parentum, concio audita—adimpletio difficilis obligationis—incommodum superatum ad instituendam confessionem—spontanea petitio mediorum emendationis, etc

468. Dubis dispositus est ille contra cuius dispositionem ex positivis indiciis gravis suspicio oritur, quin ex altera parte probabile indicium de dispositione formari possit.

Indicia dubiae dispositionis. 1." *Confessio coacta*. 2.° *Defectus praeparationis*, in rudibus non adeo. 3.° *Neglectus remedii* a confessario indicati ad vitandum relapsus. Relapsus frequens nullo adhibito conatu ad cum vitandum. 4." *Defectus humilis confessionis*. 5.° *Conatus se excusandi* et studium occultandi peccata. 6." *Negligentia explendi poenitentiam impositam*.

indispositi sunt illi qui certo carent dolore et serio emendationis proposito. Generant qui sine causa excusante gravem obligationem implere recusant (*Rit.* t.4 c.1 n.23).

Dubie dispositos et indispositos confessarius ad dolorem et emendationis propositum hortetur. Quae exhortationes efficaciores sunt concionibus. Nec omittendae sunt ob frequentiam poenitendum. S. Fr. Xavier praeoptabat confessiones paucas rite factas audire, quam multas temere properatas.

469. Absolutio danda, neganda, differenda. 1. (*'oncedenda est* sufficienter disposito et absolutionem petenti (c.886). Per se *sub grarei*, ex iustitia. Nam eo ipso quod confessarius, etiam non obligatus, acceptat confessionem recipere, ex quasi contractu se obligat ad dandam absolutionem quam poenitens dispositus petit.

Potest tamen quandoque *differri* absolutio certe disposito, ad spirituales fructus poenitentis, v. gr., si hic cum peccatis praeteritae vitae accusat tantum unum veniale de quo non doleat. v. gr. levem aversionem quam deponere nolit. Quod tamen raro fiat. Item in testimonium bonae dispositionis, potest confessarius exigere ut ante absolutionem poenitens restituat vel pravam occasionem removeat. Sed pro mero

arbitrio absolutionem non licet differre poenitenti certe disposito et cani petenti (n.459).

2. *Neganda est* certe indisposito. *Sub gravi*. Sed confessarius curet eum disponere (*Nil.* n.11). De confessario qui poenitentes imparatos disponere negligit ait Leo XII, Const. *Caritate* 25 dec. 1825: “Profecto non magis dicendus est paratus ad audiendum, quam ceteri ad confitendum accedere.”

3. Si confessarius, post diligentem conatum, de dispositionibus poenitentis *dubitat*, distinguendum videtur:

a) *In dubio negativo*, nempe ubi nulla solide probabilis ratio suppetit de dispositione, *regulariter* absolutio *differtenda* est, donec per inchoatam emendationem, per studium redeundi ad confessarium, etc., videatur adesse bona dispositio. Secus sine proportionata causa, exponeretur sacramentum periculo nullitatis. Sed absolutio *conditionata* danda est huiusmodi dubie disposito, quoties dilatio eum periculo gravissimi mali exponeret, v. gr., moribundo. Sic enim ei providetur meliori modo possibili; neque irreverentia irrogatur sacramento.

b) *In dubio positivo*, scilicet, quando est ratio solida pro dispositione, sed simul prudens formido de indispositione, *dari potest* absolutio, *proportionata de causa, conditionale*; v. gr., ad vitandam poenitentis infamiam, vel aversionem a sacramentis; ne diu gratia sacramentali carcat; si urgeat praeceptum confessionis, etc.

Nam: 1) Nihil amplius ex confessario exigi potest, nisi ut sine temeritate sacramentum administret, quod satis praestat in casu; nam de dispositionibus internis poenitentis plerumque nonnisi probabilitas haberi potest.

2) Imprudenter exigeret confessarius dispositiones *certainas*, quae in poenitentibus peccata gravia habentibus morali certitudine probari saepe non possunt. Quare immerito coarclaretur efficacia huius remedii universalis, a Christo instituti primario ad remittenda peccata gravia.

3) Praestantissimi theologi S. Alfonso antiquiores nihil aliud postulant, ut poenitens absolvi queat, quam indicium prudens de vius recta dispositione (St *Verz*, d.32 s.2).

Obicitur: 1° Hacc antiquorum doctrina intelligenda est de casu in quo habetur *probabilitas* de recta dispositione, sine *ratione in contrarium*: quae probabilitas tunc acquivalet morali certitudini.

Resp Restrictio reiicitur e communi doctorum sententia, iuxta *■*piam potest absolvi poenitens qui tacet vel negat peccatum quod confessarius scit ex aliorum relatione (n.464). Et speciatim a Lugo,

d.22 n.49, qui ait: Quando motiva stint ad praesumendum *defectum* contritionis..., *optimum consilium* erit, et *aliquando necessarium*, differre absolutionem.

Obicitur: 2." Propositio f. ab Innoc. XI damnata: "Non est illicitum in sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore sacramenti, relictā tutiore, nisi id vetet lex, aut conventio aut periculum gravis damni incurrendi".

Resp. Securitas de valore sacramenti intelligenda est iuxta principium: *Sacramenta propter homines*, pro *subiecta materia*. In re autem nostra, cum agatur de dispositionibus internis poenitentis, quae non facile discernuntur, sola probabilitas solida exigī potest. Secus confessarii perpetuis anxietatibus exponerentur, aut sacramentum paucissimis reservaretur.

Obicitur: 3' S. Alii., n.459: Si *aeque probabile* tantum est poenitentem esse dispositum, absolutio dari non potest, sed requiritur moralis certitudo, saltem late dicta, seu probabilitas cui nihil obstat; vel probabilitas certo ac notabiliter maior de poenitentis dispositionibus'.

Resp. Ubi S. Alfonsus sententiam suam explicat, saepe videtur solida probabilitate contentus. Sic admittit confessarium absolvere posse poenitentem, *qui saepe in eadem peccata relapsus* maiorem dolorem patefecit per lacrimas, etc., vel sponte accedit ad confitendum (n.460); imo, cum qui negat peccatum quod *sub oculis confessarii commisit*, modo adsit prudens dubium num istud alteri iam confessus fuerit (n.631). Iam vero in his casibus probabilitas est pro et contra dispositiones poenitentis.

Unde practicum discrimen inter utramque sententiam vix est (Genicot, 352).

§ 2. De officiis confessarii accessoriis

I. Ante confessionem

470. Acquisitio qualitatum. Confessarius acquirere debet qualitates necessarias.

Pro intellectu: a) *Scientiam*, qua possit solvere casus qui communiter occurrunt in loco ubi confessiones excipiuntur, et de difficilioribus saltem prudenter dubitare.

Ad scientiam conservandam et augendam, praescribitur omnibus sacerdotibus ne studia, praesertim sacra, intermittant, et collationes de re morali; nec sacerdotibus saecularibus examina per triennium, religiosi per quinquennium (c.129-131.590).

b) *Prudentiam* ad munia confessarii rite obeunda: 1.º In interrogationibus faciendis (c.888 § 2). 2." In iudicio ferendo de moralitate ac gravitate obiectiva et subiectiva actionum.

> Tr.R. Haai, Peoraeiow, et rccuL p.332.

3.º In dolore excitando motivis accommodatis. 4.º In suggerendis peccatorum remediis. 5.º In praebendis consiliis. 6.º In poenitentia imponenda. 7.º In absolutione danda, differenda, neganda. 8.º In excipiendis confessionibus puerorum ac mulierum, praesertim circa materiam luxuriae.

Prudentia *naturalis* quandoque est, at non sufficit; *supernaturalis* petenda est a Deo. Ad id iuvat: 1.º Puritas intentionis. 2.º Docilitas mentis praesertim in iunioribus, ut consilia doctiorum et expertorum postulent et sequantur. 3.º Circumspectio in considerandis circumstantiis et applicandis principiis. 4.º Praxis.

Pro voluntate: *Sanctitas*. Status gratiae in confessario requiritur.

iuxta probabilem sententiam, non committit tot peccata mortalia quot confessiones audit, sed quot sessiones seu series confessionum peragit in mortali (n.17).

Praeterea oportet ut sit ornatus illis virtutibus quae ad rectum huius ministerii exercitium conferunt. Hae praecipuae sunt caritas, animarum zelus, patientia.

Commendantur sacerdotibus preces ante receptionum confessionum, indulgentiis ditatae¹.

Resolves: 1.º Graviter peccat: a) sacerdos qui certo conscius suae ignorantiae munus confessarii suscipit, quamvis approbatus sit ab Episcopo; dubitans de propria scientia approbationi acquiescere potest; b) superior scienter approbans ignarum, nisi pro loco remotiori et exiguo, ubi doctior non inveniatur; et qui serio dubitans de aptitudine sua » approbati, cum novo examini non subiicit (c.877 § 2); c) poenitens de industria eligens confessarium ineptum.

2º *In necessitate* etiam indoctus potest cas audire; nam defectus scientiae in confessario non obstat valori confessionis, et aliunde proximo succurrendum est ea ratione qua fieri possit. Necessitas habetur in mortis periculo, et quoties poenitentes aliter diu deberent confessione carere. Hinc Ordinarius licite mittet confessarios minus idoneos, ubi satis aptos habere nequit, v. gr., ad loca exigua et remota.

3º Si casus difficilior occurrat, quem solve nesciat, v. gr., de restitutione, poterit tamen poenitentem absolvere, dummodo hic promittat peritorem consulere, vel redire ad eundem, postquam is libros vel peritiores consuluerit.

4.º Expedit ut confessarius post confessiones *examinet* utrum bene egerit necne, quid addere debuisset in interrogando, consulendo, etc.; et in dubiis libros vel doctores consulat.

2. *In confessione*

471. Ut pater, debet benigne excipere poenitentes, studiose eos iuvare, ut peccata sincere ac libenter confitean-

¹ Poenit. *Enchir.* inthilg. n.753.

lur, et post accusationem animos addere ad melius agendum. Meminerit se esse ministrum misericordiae divinae (c.888 § i).

Paterna caritas et mansuetudo coniuncta sit cum *paterna quadam gravitate*, praesertim erga mulieres; ne transeat in affectum nimium et periculosum.

Ne prohibeat coniessarius quominus poenitentes ad alium accedant; si quando id adverterit, ostendat sibi placere, neque de hoc cos directe vel indirecte interroget.

Si accedit poenitens qui confessarium suum ordinarium relinquere velit, ne facile id probet; nam forte levitati poenitentis tribuendum sit; et confessarius relictus offendatur.

Ne nimium tempus terat cum devotulis, sinendo eas colloquia otiosa aut ad confessionem non pertinentia miscere; frustra praeteritas culpas singillatim referre; saepius in hebdomada confiteri, etc. Haec enim confessario incommoda creant, existimationem sacramenti inter fideles minuunt, et impiis occasionem calumniandi praebent.

Se attemperet poenitentiam conditioni; nempe, indoli, necessitatibus, viribus spiritualibus.

472. Ut medicus, radices peccatorum investiget, congrua remedia praescribat, salutaria monita praebat, relapsum praecaveat.

Remedia generalia. 1." Universale ac praecipuum est humilis ac frequens oratio cum fiducia. 2.' Frequens propositi renovatio. 3." Crebra confessio et communio. 4." Devotio erga SS Cor Iesu, B. V. Mariam et S. Ioseph. 5." Fuga malorum sociorum ac periculorum et occasionum. 6. Fiducia in Deum, etiam post relapsum. 7.º Voluntaria poenitentia post lapsum.

Remedia specialia contra peculiaria vitia et peccata videri possunt apud auctores de his ex professo agentes (Cappei.i.o, 520-531).

Sed tamquam *medicus* non habet potestatem *praecipendi* quidlibet honestum aut proficuum saluti vel perfectioni poenitentis. Hinc:

1." Sub gravi tenetur absolvere poenitentem alioquin dispositum, qui vult sequi opinionem probabilem, licet opposita videatur confessario probabilior.

2." Curet ut poenitens clare percipiat quid tamquam *stricta obligatio*, quid tamquam *merum consilium* proponatur. Bene utique agit poenitentes capaces ad perfectiora stimulando; sed hoc agat sicut Christus, ad modum suadentis, non imperantis (Mt 19,21). *

Plura ex scientia psychologica et psychiatrica scitu digna

a perito confessario ignorari non debent; caute tamen his utendum.

473. Ut doctor debet poenitentes docere scitu necessaria, eosque monere.

Obligatio docendi. *In i muneris* tenetur docere poenitentes necessaria ad sacramentum hic et nunc rite suscipiendum, nisi hoc possit differri: 1." veritates de *necessitate medii*; 2." dispositiones necessarias ad sacramentum cum fructu suscipiendum.

Necessaria *necessitate praecepti*, vel quae cognoscenda sunt ut poenitens cum materiali integritate ac rectitudine confiteatur, possunt differri; et sic potest poenitens absolvi, dummodo de ignorantia forte culpabili doleat et proponat illa, data oportunitate, addiscere.

Quae ad sacramenti administrationem non omnino requiruntur, confessarius non tenetur *vi muneris* docere; fortasse tenebitur, sicut quivis, c.r. *caritate*; et laudabile est pro adiunctis ut omnem utilem instructionem praebeat.

Obligatio monendi. 1. Monendus est qui r.r. *conscientia erronea* putat esse peccatum, quod non est; aut grave, quod est leve. ! laec enim poenitenti valde nocet.

Plures tamen poenitentes se accusant de iis quae sciunt non esse peccata, v. gr., de non audita missa ob infirmitatem. Qui inutiliter monerentur; sed si utiliter ac prudenter moneri possunt, fiat monitio.

2. Qui versatur *in ignorantia vincibili et culpabili*, monendus est, quia *indispositus*. Nempe, si poenitens dubitet de aliqua re speciali, ut de liceitate talis contractus; vel si circa graves obligationes ita se gerat, ut non possit non advertere saltem in confuso gravem suae incuriae reatum, v. gr., circa obligationem educandi christiane filios.

Caveat tamen confessarius ne, dum ignorantiam culpabilem explorat, malam fidem inferat poenitenti. quam non habebat; quare interroget solum in communi et quasi aliud agens, num habeat remorsum conscientiae circa aliquam obligationem gravem.

3. *In ignorantia invincibili*, v. gr., si poenitens bona fide possidet rem alienam, aut versatur in matrimonio nullo, monendus est: a) *si fructus speretur*, et ex monitione non timeantur mala maiora quam ipsum peccatum materiale. Secus taceatur. Nam c. duobus malis minus permittendum est, ut vitetur maius, *Etsi speretur fructus*, licebit tacere, si praevi-

deatur tertio grave damnum temporale, v. gr. filiis ex dissolutione matrimonii nulli (Lugo, d.22 n.27).

b) Etiam *quando fructus non speratur*, monendus est si e silentio confessarii. praesertim ex absolutione data, sequeretur damnum commune. Hinc *regulariter* monendi sunt qui habent administrationem civilem vel ecclesiasticam, quando graviter suo muneri desunt; nam raro erit ignorantia invincibilis, et plerumque scandalum aderit. Si haec non sint, poterit confessarius monitionem omittere, quae praevideatur non profutura aut maiora mala allatura. Caveat semper ne poenitens existimet confessarium tacentem et absolventem *consentire*.

c) *Si poenitens interroget*, plerumque docendus ac monendus est. Nam incipit esse in ignorantia vincibili; et sic silentium confessarii censeretur erroris approbatio. Sed non est necesse respondere nisi quod *praecise* interrogatur. Sic si quis simplici voto castitatis obstrictus interroget num eius matrimonium fuerit nullum; poterit confessarius respondere: *fuit validum*, tacendo de obligatione non petendi debitum (S. Au?., 616).

rf) *Si dubitatur utrum monitio profutura sit necne*, comparetur utilitas et damnum; gradus timoris et spei; et eligatur quod praeponderet. Non tamen est *gravis obligatio* sequendi alterutram partem, nisi monitio vel silentium videatur notabiliter plus conducere ad bonum poenitentis vel publicum. In dubio quid praeponderet, praestat monitionem omittere, quia peccata formalia magis vitanda sunt quam materialia; et quia monitio forte suppleri possit alio tempore.

3. *Post confessionem*

474. Correctio defectuum. Confessarius tenetur defectus commissos corrigere.

1) *Circa valorem sacramenti*, v. gr., si non absolvit, vel absolutio fuit nulla, a) *Defectus culpabilis* reparandus est etiam cum gravi incommodo, si aliter poenitens grave damnum passurus sit, v. gr., moribundus; non autem, si id non timeatur, ut si poenitens alii confessori denuo confessus est, aut censetur brevi confessurus, b) *Defectus inculpabilis* reparari non debet cum gravi incommodo, v. gr., infamiae sacerdotis, nisi poenitens in periculo mortis sit in peccato mortali.

Si nullitas procedit *ex defectu confessarii*, ipse non peti-

ta licentia poenitentis, potest defectum corrigere, tunc enim sigillum non periclitatur; si *ex defectu poenitentis*, licentia petenda est. Non licet iterum absolvere, nisi praemissa confessione, si prudenter timeatur novum peccatum grave a poenitente fuisse commissum.

Non opus est defectum corrigere, si damnum non fuit, aut ab alio prudenter putetur iam reparatum, ut si poenitens absolutus ab alio fuerit.

2) *Circa integritatem*. Defectus culpabilis vel inculpabilis: a) *positive commissus*, v. gr., dicendo non esse accusandum numerum et speciem peccatorum reparandus est in confessione; probabilius etiam extra confessionem, si possit sine gravi incommodo, obtenta poenitentis licentia (Ba1i.ERI-XI, 851). Practice, nisi sit damnum tertii, confessarius non tenebitur defectum reparare extra confessionem, quia ab alio confessario reparabitur, quaerente speciem et numerum; et quia plerumque incommodum aderit.

b) *Negative commissus*, v. gr., non interrogando de numero et specie peccatorum, non nisi in alia confessione reparari debet, si possit sine gravi incommodo. Nam obligatio procurandi integritatem *per se et directe* afficit poenitentem, solum *indirecte* confessarium, idque in confessione tamquam ministrum.

3) *Circa obligationes poenitentis cum damno eiusdem vel tertii*:

Defectus *cx iustitia* reparari debet, etiam cum gravi incommodo, si confessarius poenitentem *culpabiliter* et *positive* in errorem induxit, quia fuit causa erroris iniusta et efficax.

Ex caritate saltem, non cum incommodo gravi, si *inculpabiliter*, et officium confessarii finitum est; officio nondum finito, *ex iustitia*, si damnum sit contra poenitentem; probabiliter *cx sola caritate* si damnum sit contra tertium.

Solum *cx caritate*, si confessarius mere *negative* se habuit.

Resolves: Tenetur ad restitutionem *erga poenitentem*; a) si cum gravi culpa cum obligavit ad restitutionem ad quam non tenebatur; b) si inculpabiliter cum obligavit, et errorem in eadem confessione detectum non correxit. Probabiliter non tenetur *cx iustitia*, si errorem post confessionem detexit.

Erga tertium, si cum gravi culpa poenitentem deobligavit a facienda restitutione debita.

Erga nullum, si mere omisit monitionem de restitutione facienda.

Tenetur pariter ad pravum consilium retractandum, v. gr.,

si poenitentem immerito exemit ab obligatione vitandi occasionem peccati.

4) *Circa alias obligationes sine damno gravi poenitentis aut tertii*, ut si poenitens immerito exemit ab obligatione ieiunandi, defectus per se reparare debet; quia confessarius tenetur vitare ne causa violandae legis a se posita persistat; at practice facile erit causa excusans, maxime si confessarius non fuit graviter culpabilis.

Temptus reparandi. Si poenitens iam discessit, sed praevideatur brevi rediturus, sufficit cum exspectare, et in confessione defectum reparare. Secus defectus reparari nequit, nisi obtenta poenitentis licentia; nisi forte agatur de supplenda absolutione omissa ex oblivione.

DE RITIBUS

De modo vivendi erga diversos poenitentes

Summanum: I. Confessarius, 2. Recidivus, 3. Occasionarius, 4. Indolens, 5. Rudes, 6. Semifatuus, 7. Surdus, 8. Tentatus, 9. Scrupulosus, 10. Moribundus, 11. Puellus.

Terminatio, De occasu et recidivis (Taurini 1939).

475. Consuetudinarius seu habituatus dicitur qui ex frequentia peccatorum eiusdem generis pravam inclinationem seu habitum contraxit eadem patrando.

Consuetudo seu habitus peccandi est quaedam facilitas et inclinatio ex repetitis actibus proveniens eadem peccata committendi. Requirit: a) frequentiam peccatorum eiusdem generis; b) quamdam distantiam simul et propinquitatem inter singula. Non inducitur consuetudo, si peccata nimis inter se distent, aut nimis propinqua sint, ut si quis eodem die saepius illa patret et postea omittat.

Otiando consuetudo contracta censeatur, pendet: n) ex indole peccantis; b) ex intervallo inter peccata; c) ex diversa peccatorum natura. Otio facilius peccatum committitur, plures actus intra certum tempus requiruntur; ideo plura requiruntur peccata interna, quam externa; oris quam operis; solitaria quam cum alio.

Haec regula dari solet: a) Qui per notabile tempus, v. gr., annum, quinquies in mense peccaturus externum commisit; vel bis aut semel in materia luxuriae, consuetudinarius censeatur, b) Item qui semel quotidie per tempus longius; vel ter aut quater in hebdomada

peccata interna aut blasphemias patravit, e) Non autem qui haec commisit quater vel quinquies in intiist' per annutu.

Absolutio. Quivis consuetudinarius potest et per se debet absolvi, quamvis nulla emendatio praecesserit, si hanc serio promittat.

Nam consuetudo prava non est peccatum, sed propensio ad peccatum, et consistere potest cum bona dispositione, quae 'olinn tempus praesens respicit (Lugo, <1.14 n.166).

Praevia emendatio est utique optimum signum bonae dispositionis, at non unicum.

Nec requiruntur signa doloris extraordinaria (Cappello, 817). Medium praecipuum emendationis, et pro habituatibus in re turpi saepe unicum, erit frequens confessio. Quod si unicum est, negari debet absolutio illud recusanti.

476. Recidivus, *late* vocatur qui habitum pravum contraxit et post confessionem in idem peccatum labitur. *Stricte*, qui frequenter recidit in eadem peccata post multas confessiones absque ulla emendatione (Lugo, 166).

Hinc requiruntur: a) frequens relapsus (ter vel quater) post plures confessiones; b) in eadem specie peccata: c) defectus omnis, etiam inchoariae, emendationis (BallERINI, 222).

Recidivus de facto fere semper erit consuetudinarius; sed per se potest non esse.

Qui post primam et alteram confessionem idem peccatum commisit nondum censetur recidivus. Nec qui per aliquod tempus contra tentationes strenue pugnavit et media a confessant) proposita adhibuit, quamvis postea iterum peccaverit (Noldin, 396).

Classes.- Recidivus: a) *f.r fragilitate intenta*, est qui peccatum habitualiter abhorret, post lapsum mox detestatur et tentationi ad tempus resis/it; sed ex infirmitate voluntatis vel vehementia passionis relabatur. Hic communiter sincere dolet et proponit. A) *f.r mala voluntate*, qui obiecto peccati idhaeret affectu pravo et ex hoc affectu relabatur. Huius dispositio plerumque aut dubia aut nulla est.

Absolutio. 1. Recidivus, qui rite dispositus hic et nunc censetur, per se potest semper absolvi.

Sed practica difficultas est in indicando de dispositione. Vitandus est laxismus et rigorismus.

2. Recidivus *c.r fragilitate interna*, qui serio affirmet *. de peccatis dolere, generatim habendus est ut rite dispositio, et absolvendus. Peccata quae ex fragilitate interna com-

mittuntur, sunt praesertim pollutio, delectatio morosa, blasphemia, ira et similia, quae facilius repetuntur ex debilitate voluntatis et vehementia tentationum; quamvis poenitens habitualiter peccatum detestatur, et tentationi per aliquod tempus resistit, et post lapsum dolet et emendationem promittit.

3. Recidivus e.r. *prava voluntate*, seu ex pravo affectu ad ista peccata, generatim tamquam indispositus vel dubie dispositus censendus est, etsi dicat se dolere et emendationem proponat. Sed si vere contritus et serio proponens appareat, potest absolvi. Perpendat ergo confessarius adiuncta, indolem poenitentis, speciem et frequentiam peccatorum, signa dispositionis (η.467).

Ter Haar, 264; Wouters, 452, alique cum S. Alfonso, 459, requirunt signa extraordinaria. Multi ex auctoribus ab hoc citatis pro hac sententia immerito allegantur (Cappello, 542).

Sed signum extraordinarium non requiritur, nec maior dolor aut firmiter propositum quam in aliis poenitentibus.

4. Recidivo, *ex fragilitate interna*, rite disposito absolutio ordinarie non est differenda; maior enim fructus speratur ex gratia sacramentali quam ex dilatione absolutionis (Suarez, d.32 s.2 n.4).

5. Recidivo *rite disposito*, qui relapsus est ob occasionem externam, vel qui non adimplevit obligationem, v. gr., restituendi, potest absolutio differri, donec dimissa sit occasio aut impleta obligatio; et plerumque per se expediet, ut sic voluntas poenitentis firmetur; ita si agitur de pueris et puellis levioris indolis, sed pie educatis; non autem de poenitentibus non religiose educatis, qui aegre confitentur.

6. Recidivo *duDie disposito*, per se differenda est absolutio, nisi urgeat necessitas eum sub conditione absolvendi. Haec necessitas hodie praesertim in civitatibus fere semper erit, ne dilatio absolutionis poenitentes a confessione avertat. Curet ergo confessarius talem recidivum ad contritionem et propositum excitare, remedia ei proponat cumque absolvat (Ballerini, 137ss.).

Si absolutio differenda sit, fiat humanissime et ad breve tempus.

7. Recidivus *in venialia* rarius habendus est ut dubie dispositus; nam haec difficilius vitantur, non obstante dolore ac proposito. Quare si haec desint aut sint dubia, confessarius excitet poenitentem ad dolorem de aliquo veniali grandiusculo vel de alio vitae praeteritae, et absolvat.

477. Occasionarius est qui in occasione peccandi versatur.

Occasio, circumstantia externa quae homini oportunitatem peccandi praebet, eumque ad peccatum allicit (Noldin, 398).

Circumstantia potest esse persona, res vel locus; ut formula, pictura, taberna; *externa* seu homini extrinseca. Sic occasio difert a *periculo* peccandi, quod potest esse intrinsecum vel extrinsecum, v. gr., propensio ad libidinem. *Oportunitatem* et *incitamentum* ad peccatum praebens. In occasione potius oportunitas consideratur; in scandalo potius incitamentum, et quidem solum ab alia persona proveniens.

Divisio: 1.º In *proximam* et *remotam*.

Proxima, iuxta aliquos, est ea in qua homines *semper aut fere semper* peccant; unde peccatum moraliter certum est, aut probabilissimum \ Iuxta alios, in qua *frequenter vel frequentius*². *Remota*, ea in qua leve est peccandi periculum, ita ut peccatum parum probabile sit.

Proxima et remota dicuntur, quia inter eam et peccatum, parum vel multum mediat (Lugo, *l.c.*).

Haec coniunctio inter occasionem et peccatum in casu particulari diiudicanda est: a) ex frequentia relapsus per experientiam nota; ut si quis decies in occasione constitutus septies peccavit (Genicot); b) ex indole poenitentis etiam ante experientiam cognita, v. gr., fragili, levi; c) ex communiter contingentibus.

Vere proxima saepe reperitur in consuetudine, potius quam in singulis actibus, v. gr., in frequenti visitatione amasiae.

2.º Proxima est *absolute* seu per se, vel *relative* seu per accidens.

Absolute, quae communiter omnes homines ad peccatum trahit, ut aspectus mulieris nuda; *relative*, quae quamvis omnes communiter ad peccatum non trahat, aliquem determinatum utique, ob eius fragilitatem.

3.º Proxima est *voluntaria* seu *libera*; et *involuntaria* seu *necessaria*. *Voluntaria*, quae facile, sine gravi incommodo vitari potest; *necessaria*, quae physice vel moraliter inevitabilis est; i. c. nullo modo, ut inclusio in carcerem cum amasia; aut non nisi cum magna difficultate et damno spirituali vel temporali.

Impossibilitas moralis oriri potest: o) ex alia obligatione morali v. gr., cohabitandi cum marito; b) ex maiori periculo cui quod ex-

¹ Laymann, *Theol. Mor.* 1.5 tr.6 c.4 n.9; Genicot, 356.

² Lugo, (1.14 n.149. WOUTKHS, 456, proximam vocat in qua quis probabiliter lapsus est. Sic etiam Ter Haar, *De occasionariis* 53 54.63.64.

poneretur; *c)* ex gravi damno spirituali, ut scandalo; *d)* ex magno damno temporali, ut infamia, paupertate.

Constituto in occasione, qui dicat se non posse eam relinquere sine gravi damno, non facile credendum est, nam affectus ad peccatum mentem obcaecat. Sed ponderanda est damni gravitas ex adiunctis, praesertim personae; et ex communi timoratorum aestimatione.

4.° Proxima est *praesens*, seu *continua* seu *in esse*, aut *non praesens*, *disiuncta* seu *in non esse*. Prior dicitur quam quis semper secum habet, ut cohabitatio cum concubina; altera quam non semper secum habet sed facile reperire potest, ut caupona.

5.° Occasio est *vel peccati gravis* vel *solum levis*.

478. Absolutio. 1. Versanti in occasione *remota* non ideo neganda est absolutio; nam obligatio eam relinquendi non est; secus de mundo exire deberemus (1 Cor 5,10).

2. Versans in occasione *proxima peccati gravis*, *voluntaria*, nequit absolvi, si eam relinquere nolit. Nam voluntas in ea permanendi est de se peccatum grave.

Occasio saepe reperitur in ipsa consuetudine, quamvis in singulis casibus quibus frequentatur non adsit probabile periculum. Tunc tenetur homo eam relinquere. Sic invenis qui cum amasia saepe peccat, tenetur eam deserere; licet singulae visitationes forte grave peccatum non constituent, nisi quatenus renovatur propositum in his relationibus permanendi.

In dubio de occasione proxima poenitens hortandus est ut ab ea recedat, eique cautiones praescribendae ut periculum minuatur, sed absolutio non negetur.

Monitio de obligatione deserendi occasionem quandoque omitti potest; si videlicet talis obligatio ignoretur a poenitente, et monitio potius obfutura videatur; minora enim erunt peccata quae poenitens in hac bona fide committat, quam quae monitus commissurus videtur.

Id locum non habet: *a)* si bona fides supponi nequit, v. gr., in retentione concubinae; *b)* si secus irreparabilis est perversio, ut in lectione librorum obscenorum; *c)* si sit scandalum.

3. Promittens se relicturum occasionem *liberam* per se potest absolvi, si promissio seria existimetur, antequam de facto occasionem deserat (Ballerini, 176; Xoldin, 400; Genicot, 358).

Sed si pluries promissis non steterit, plerumque non est absolvendus, nisi prius occasionem reliquerit. At, non obstante repetito lapsu, absolute potest esse poenitens bene dispositus, ideoque absolvi potest, urgente gravi causa, antequam occasionem dimittat.

S. Alf, 454, censet non esse absolvendum, ne prima quidem vice, poenitentem qui versatur in occasione *voluntaria continua* seu *in esse*, nisi prius eam dimiserit, quia se constitueret in periculo probabili peccandi, cum occasionis dimissio sit res adeo ardua; et ideo si non aufertur ante absolutionem, difficilior auferetur post eam. Sed minus recte allegat pro sua sententia plures auctores, qui ut *consilium* relinquunt prudentiae confessarii (Genicot, 358); nec certum est peccare eum qui probabili peccandi periculo se exponit. Prudentia potest quandoque suadere ut iam prima vice differatur absolutio, donec dimissa fuerit occasio, si dilatio profutura existimetur, quod tamen obligatorium non est (Capi-EU.O, 548).

Si peccator sit *publicus*, ideoque non possit statim admitti ad communionem, et facile possit redire, expediet plerumque absolutionem differre, donec occasionem deseruerit.

4. Versans in occasione *necessaria*, quam non vult dimittere, absolvi potest, dummodo velit opportuna media adhibere ad faciendam occasionem de proxima remotam (Lugo, (1.14 n.152). Nam non existit *absoluta* obligatio deserendi occasionem necessariam, sed *conditionata* seu *alternativa*; aut eam deserendi, aut adhibendi media illa.

Praecipua sunt: oratio, frequens confessio et communio, pia lectio, poenitentia pro singulis lapsibus, mortificatio, omisio colloquii vel congressus solius cum sola, renovatio propositi non peccandi.

Circa gravitatem incommodi quod excusat a dimittenda occasione, severiores sunt qui strictam impossibilitatem exigunt; laxiores qui sufficiens habent quodvis incommodum grave quod a praeceptis ieiunii, audiendae missae, etc., excuset. Prudens confessarius, omnibus inspectis, indicet.

Resolves: Absolvi potest chirurgus qui in medendis mulieribus et parochus qui in audiendis confessionibus pluries peccant, si aliter vivere nequeant iuxta suum statum (S. Ar.F., 455). Item filius-familias peccans cum famula quae facile dimitti nequit, vel cum sorore domi secum manente (Lugo, 152). Et qui ab officio, negotiatione aut domo in qua peccant discedere nolunt, quia sine magna difficultate non possunt (S. Ati, 455).

5. Versans in occasione *proxima necessaria* et post plures confessiones rediens cum iisdem peccatis absque ulla emendatione, adhuc absolvi potest, non dimissa occasione, si

serio adhibere velit media ut occasionem faciat remotam (Lugo, 157).

Aliquando tamen signa doloris dubia esse possunt.

S. Alf., 457; Wouters, 461; Ter Haar, 176, et alii censent talem non posse absolvi nisi occasionem deserat, etiam cum gravissimo incommodo, quia periculum nequit a peccato seiungi; et *si oculus tuus scandalizat te, erue eum* (Mc 9,46). At adhuc aliqua spes emendationis erit, quamvis nulla emendatio hucusque fuit (Ballerini, 185).

479. Pueri. 1. In tenera aetate accedentes ad confessionem videndum est an sufficientem usum rationis habeant. Hic dubius esse potest, si v. gr. dum confitentur ludunt, circumspiciunt, etc. Si de rationis usu serio dubitatur, regulariter non sunt absolvendi, extra necessitatem, v. gr., si peccatum mortale accusaverint; aut extra mortis periculum.

2. Curet confessarius ut intimum dolorem et firmum propositum concipiant.

3. Caveat ne in re turpi discant quae ignorant; neve pergant in iis quae illicita sunt, quamvis eorum malitia plene non perspiciant; et quorum emendatio in dies difficilior evadat.

4. Dissipet eorum conscientiam erroneam, qua saepe peccata levia, ut furtula, mendacia, pro gravibus habent.

5. Summo affectu et benignitate excipiendi sunt⁴.

480. Rudes. 1. Confessarius ex accusatione et responsis iudicet num in necessariis statim instruendi sint.

2. Moneat eos de dolore et proposito eliciendo, imo actum contritionis cum ipsis eliciat.

3. Si vix habeant quod accusent, videndum est unde materiae defectus proveniat. Si *ex vita uniformi et laboriosa*, quae a gravibus peccatis abstinet et leviora non aestimat, iuvandus est poenitens ut leviora detestetur, et ad securitatem doleat de graviore aliquo vitae praeteritae.

In dubio de certa materia aut dolore, interdum potest vel etiam debet absolvi sub conditione, elcito in genere dolore de gravioribus⁵.

4. Si deficiens accusatio proveniat *ex defectu examinis*, iudicet confessarius utrum expediat poenitentem dimittere ut per aliquot momenta examinet conscientiam; an examen sup-

⁴ Vide praeclaram instructionem de puerorum confessionibus apud celeberrimum missionarium P. Cañatayud. S. I., in opere *Doctrinas frâcticas* tr.9 doctr.6: Rtg a THXO, *Casos* 11,486.

• RrvTKR, *eo confessarius* n 116.

plere per interrogationes. Practice hoc postremum expediet.

5. Si defectus accusationis proveniat *ex summa ignorantia*, etiam circa veritates fidei scitu necessarias, instruendus est poenitens, si capax sit.

Si hebetudo oriatur *ex peccatis* quae mentem obcaecant, ut luxuriae ac ebrietatis, differatur absolutio et prius abducatur a peccatis, quia interca irrita erit instructio. Si oriatur *ex naturali complexione*, et poenitens sit bonae voluntatis et innocentis vitae, inducatur ad actus fidei, spei, caritatis et contritionis, iuxta suam capacitatem, et absolvatur sub conditione et accedat ad communionem.

Si adeo hebes sit, ut nullam cognitionem de mysteriis fidei acquirere possit, fatuo vel infanti aequiparandus est.

Si hebetudo nata sit *ex senectute*, et senex videatur antea scivisse necessaria medii, absolutio et communio ei dari potest. Si ista ignorassct, laborandum est ut cito discat (La Croix, 1.6 p.2 n.108).

6. Etiam rudes benigne et humaniter tractandi sunt.

481. Semifatui. 1. Si constet certo tales esse, quia bonum morale a malo distinguunt, possunt absolvi et communicare, etiam frequenter. Conclur confessarius illos recte disponere (Lehmkuhl, 615).

2. Si dubitetur utrum habeant usum rationis sufficientem ad peccandum, absolvendi sunt sub conditione: a) in mortis periculo; b) aliquoties in vita, saltem in Paschate; c) quoties materiam afferant, quae de se sit peccatum mortale. Praemittenda est instructio de actibus necessariis, qui a poenitente ope confessarii eliciantur.

Surdo-muli. 1. Curet parochus ut instruantur, ope imaginum et librorum ad id compositorum fl.

2. Confiteantur in loco separato, ne sigillum violetur.

3. Confessarius ne sit anxius de materiali integritate confessionis. Nec tenetur interrogare et responsa exquirere scripto; nec poenitens ea sic dare; nam est medium odiosum. .l i

482. Tentati. *Tentatio* est provocatio ad peccatum. Mere *externa* est sollicitatio extrinsecus facta, sed sine interiori attractione appetitus, ut illae quas diabolus Domino suggessit. *Interna* est ipsa propensio appetitus ad peccatum.

Oritur: a) a natura corrupta; b) vel a diabolo, qui per

• Clotft, *Catecuino de los mados* (Vich 1870); *El catequista del sordomudo* (1872).

phantasiam res peccaminosas proponit, et appetitum sensitivum commovere potest; c) ab utroque, quatenus diabolus naturali propensione naturae utitur ad incitandum in peccatum.

In tentatione distinguenda sunt: suggestio, delectatio et consensus¹. *Suggestio* est mera invitatio; *delectatio*, voluptas quam quis in re illa experitur; *consensus*, libera acquiescentia. Suggestio et delectatio non sunt peccatum. Hoc in consensu consistit: *Vobis nocet sensus ubi non est consensus*.*

Imperiti rerum moralium saepe solum peccatum materiale considerant et putant illud esse culpam. Hinc haec principia attendi debent.

z

1. Quandoque dantur actus, etiam externi, *primo-primi*, i. e. quae omnem advertentiam antecedunt. Hi peccata in conscientia seu formalia non sunt.

2. Ad peccandum requiritur ut homo, quando actum ponit: a) sciat illum esse malum; b) et illum libere ponat cum advertentia ad malitiam eiusdem.

3. Actus malus in somno positus de se non est peccatum, nisi forsan culpa fuerit antea vel postea. In statu semivigiliae peccatum grave esse nequit, ob defectum advertentiae plenae.

4. In hystericis, neurasthenicis, etc., dantur semideinentiac vel monomaniac quae a culpa, saltem gravi, saepe excusant.

5. Tentatio sola non est peccatum, nec signum pravae dispositionis, utique tentationi cedere. Tentationes sunt saepe utiles, quia in illis homo humiliatur, purgatur et eruditur⁹.

6. Quoad tentationes inhonestas hanc regulam tradit P. Granada: Personae piae quae actu externo non peccant, quamvis facile possint, putare possunt se in actum internum non consensisse¹⁰.

Remedia generalia: 1.° Humilitas et diffidentia sui. 2.° Vigilantia, custodia sensuum, mortificatio. 3.° Oratio. 4.° Fiducia in Deum et animus magnus ad resistendum. 5.° Obedientia exacta erga directorem, praesertim ubi de scrupulosis agitur. 6.° Occupatio externa et distractio, qua animus ad alia divertat.

Monita prudentissima tradit S. Ignatius in libro *Exercitia spiritualia*.

483. *Scrupulosi.* *Scrupulus proprie* est lapillus qui in calceamenta immissus pedes viatoris torquet, *l'ranslate*, offendiculum quod hominem impedit ne expedite in suis actibus procedat, quia passim obiicitur timor peccandi.

S. Gregor. M.f. *HomiL*. 16 hi *Evangcl'a*: MF< 76.113S.
 • S. Beilnardus. Dr interiori domo n.47: 184,531.
⁹ KoiriS Dr iwiil. *Christi*, l.1 c.13.
 Id Dr M *orae*. y *consid.* p 2. c.3 § 3.

Sensu morali est timor peccandi ubi non est peccatum, aut peccati gravis ubi leve tantum est, ex inani apprehensione ortus.

Origo. Scrupulus procedit: a) ex causis naturalibus; b) ex Deo permissive; quatenus causas naturales non impedit; vel ut homo a peccatis praeservetur, aut purgetur; vel ad eximia opera divinae gloriae praeparetur; c) ex diabolo, qui imaginationem turbat et ei speciem peccati ingerit.

Causae naturales sunt: 1.° Corporis constitutio, temperamentum melancholicum, timidum, etc. 2.° Morbus nerveus, et excitata phantasia. 3.° Infirmitas iudicii, quae rationes veras a futilibus non distinguit; et ingenii perspicacitas, quae dubia contra omnia excitat. 4.° Nimia sollicitudo cavendi etiam speciem mali, et consuetudo sequendi sententias rigidiore.

Signa conscientiae scrupulosae: 1.° Timor peccandi in rebus in quibus timorati peccatum non vident. 2.° Pertinacia iudicii contra confesarii consilium, consultatio plurium in re plane et pluries resoluta. 3.° Anxietas circa confessiones. 4. Repetitio precum, quasi fuerint male recitatae. 5. Gestus quidam ad tentationes repellendas.

Damna. Scrupuli sunt morbus moralis curandus: a) nocent sanitati; b) gignunt animi desolationes et angustias, quae devotionem tollunt et profectum spirituales impediunt; c) reddunt hominem ineptum ad multa.

Deus autem ex eis bona facit: a) iuvant ad animae puritatem, humiliationem, et subiectionem aliis; b) meritum augent; c) docent modum dirigendi alios.

Remedia. 1.° Scrupulosus consideret scrupulos tamquam morbum curandum. 2.° Oratio ut: a) obtineatur finis ob quem a Deo permittuntur; b) patienter ferat scrupulorum crucem; c) liberationem huius mali assequatur. 3.° Scrupulus contemnet, et contra eos agat. 4.° Obediat omnino confessario. 5.° Ante et post actionem, non indicet aliquid esse peccatum, nisi absque deliberatione id ei evidenter constet. 6.° Numquam iudicat sibi obligationem incumbere, nisi de ea certo sibi constet. 7.° Devitet otium, solitudinem, conversationem cum scrupulosis, lectionem scriptorum hac de re tractantium. 8.° Ne confiteatur peccata dubia, et in examine conscientiae brevissimus esto. 9.° Cum libertate agat quae a timoratis non scrupulosis fieri videat. 10.° Si scrupuli oriantur ex corporis constitutione, medica curatio adhibeatur.

Modus agendi confessarii.—1.° Scrupulosum cum caritate et patientia tractet, sed cum rigore ab eo exigat quod opportunum sit ad curationem. 2.° In consiliis et responsis ne vacillet nec rationem reddat. 3.° De pravis cogitationibus, praesertim contra fidem et castitatem, eum moneat peccatum non esse cogitationem et sensum, sed solum consensum; nec permittat ei accusare pravas cogitationes, nisi iurare possit se in eas consensisse. Imo plerumque numquam, si peccata externa non committit. 4.° Neve ei confessionem generalem permittat: aut non nisi semel, si eam numquam fecit; neque verbum facere de praeteritis, nisi certissime sibi constet quod peccatum grave patravit, et numquam illud confessus est. 5.° Iniungat ei ut scrupulos contemnat et libere agat, nisi in actione peccatum evidenter cognoscat. 6.° Moneat eum ut in examine conscientiae sit brevissimus; et non magna frequentia confiteatur; et accuset breviter unum alterumve peccatum, et in fine modo generalissimo quidquid in vita peccaverit. 7.° Circa aspectus, suadeat ut res et imagines quae de se pravae non sunt audacter et etiam fixis oculis aspiciat; personas modesto et naturali modo. 8.° Circa correctionem aliorum, ne eam faciat, nisi de obligatione certo constet, quae plerumque scrupuloso non erit. 9.° Circa officium divinum, clerico praescribat congruum tempus; quo expleto, si recitationem non absolvit, omittat quae desunt. Imo potest ei recitatio aliquando interdici, donec sine tanta anxietate recitare possit (S. Ale., 1.4 n.177). Vide GEMELLI, *De scrupulis* (Florentiae 1913).

484. **Moribundi.** I. Confessarius exploret antea mores et conditionem aegroti, ab extraneis potius quam a familia.

2. Recolat quae dicenda et agenda sunt, et rem Deo commendet.

3. Summam caritatem ostendat infirmo; excitet eum ad spem et desiderium gratiae divinae.

4. Interroget clam medico num morbus sit gravis. Infirmum inducat ut quamprimum confiteatur.

5. In confessione, si longa est, non rigore omnia investiget, ne debilem fatiget.

6. Curet ut ab eo removeantur occasiones peccandi.

7. Si restitutio facienda est, viam explanet, ut statim fiat, nisi moribundus sit in bona fide, et monitio ei non sit profutura.

8. Hortetur eum ut de temporalibus tempestive provideat.

9. Instruat aegrotum de necessariis, si non sit satis instructus.

10. Moribundus, *certo absolutionis incapax*, ut non baptizatus, aut contritione carens, vel detrectans gravem obligationem sibi propositam adimplere, nequit absolvi, quia invalidum esset sacramentum.

Resolves: Non licet ultima sacramenta praebere moribundis qui moniti nolunt retractare mandatum cremandi suum cadaver. Sed ut fiat vel omittatur monitio, servantur regulae a probatis auctoribus traditae, habita praesertim ratione scandali vitandi ”.

11. Ceteri moribundi *catholici*, licet sensibus destituti, possunt absolvi, saltem sub conditione: a) si sacerdoti praesenti dant signa poenitentiae; b) si confitendi desiderium per se vel per alios ostenderint (*Rit.* t.4 c.1 n.25); c) etsi nullus sit testis de signo poenitentiae, dummodo Christiane vixerint, quamvis in ipso actu peccati sensibus fuerint destituti. Nam merito praesumi potest quod illi in periculo aeternae damnationis velint suae saluti consulere (S. A1 f., 482); cf) etsi parum christiane vixerint et prius sacerdotem repulissent. Ob eandem rationem (Ba11erini, 235ss.).

12. Ex communi sententia debet absolvi moribundus, quoties ex sententia probabili licet. Nam tunc omnia tentanda sunt ut ei succurratur (S. A1 F., 482).

Absolvendus est *absolute* in casu a) et probabilius in b); *conditionate* in reliquis.

Expediit eum absolvere toties quoties nova praebeat doloris signa; si autem diutius destitutus sensibus maneat, potest absolvi pluries, v. gr., ter vel quater in die; oportet ut data voce suggerantur ei actus fidei, spei, caritatis et contritionis, et dein absolvatur; nam sensus auditus omnium ultimus solet exstingui.

13. *Moribundi haeretici et schismatici*. Vid. n.23.

14. */ipparenter mortui*: σ') ex morbo ordinario lento absolvi possunt, etiam intra semihoram circiter ex quo signa vitae cessarunt; b) ex casu repentino vel morbo brevi, etiam post duas vel plures horas, praesertim in casu asphyxiae (Antonelli, *Medic. Past.* 11,612).

485. Poenitentes pii. 1. Non omnes eadem via dirigendi sunt

2. Doceantur perfectionem consistere praesertim in perfecta agendi ratione quotidiana.

3. Ne nimis fidant transitoriae consolationi, sed se praeparent ad serviendum Deo etiam in desolatione.

4. Non facile eis permittantur extraordinaria, utique mortificationes et poenitentiae externae cum prudentia.

5. Foveat in eis confessarius obedientiam, humilitatem,

amorem crucis, contemptum mundi, pietatem, sacramentorum frequentiam.

6. Si quando labantur, erigendi sunt animo, nec signum admirationis eis ostendendum est.

7. Suggestur eis methodus vitae quoad principalia, pro adiunctis.

8. Votum de re unica vice facienda eis permitti potest. Perpetuum non, nisi magna cautela. Votum castitatis non suadeatur eis quos confessarius iudicet ad statum virginitatis non vocari. Secus permittat vel suadeat votum temporaneum renovandum, v. gr., singulis hebdomadis, etc. Si certus sit de futura voti adimplerione, etiam perpetuum permittat.

9. Si poenitens ad statum religiosum vel clericalem propendat, et ad hunc dotes opportunas habeat, huius excellentiam confessarius ei patefaciat. Hae qualitates in primis sunt inclinatio constans et vita casta.

Pro statu religioso praeterea obedientia, mansuetudo, praeter alia requisita, iuxta indolem et ministeria cuiusque instituti.

Pro statu clericali; recta intentio cum idoneitate in iis dotibus gratiae et naturae reposita, quae spem fundatam faciant fore ut sacerdotii munera recte obire eiusdemque obligationes sancte servare queat (c.973.1353.1363 § 1).

10. Si occurrant signa extraordinaria, ut res supernaturales, exstases, revelationes, etc., cautissime procedat confessarius, vitans imprudentem credulitatem et incredulitatem absolutam et pertinacem. Oportet ne sit harum rerum omnino ignarus. Regulas ad discernendos spiritus prudentissimas tradit S. Ignatius in libro *Exercitiorum*.

ARTICULUS XI

De sigillo sacramentali

Summarium: 1. Notio.—2. Obligatio.—3. Subiectum erga quod, et subiectum
4. Obiectum.—5. Licentia loquendi.—6. Violatio.—7. Poenae.—8. Usus notitiae sacramentalis.—9. Species revelationis.—10. Auditio confessionis subditorum,—
11. Consultationes.

Chr kt i ex, Dtf sigillo.

rn

486. Sigillum sacramentale varie ab auctoribus definitur. Sic ab aliquibus: obligatio servandi sub secreto ea quae ex sacramentali confessione sunt cognita (Arregui, 632). Ab aliis: obligatio servandi secretum et abstinendi ab omni usu extrasacramentali, circa omnia quae a poenitente, in or-

dine ad sacramentalem absolutionem obtinendam, dicta sunt, quorum manifestatio vel usus proderet poenitentem vel cederet in gravamen eiusdem vel in odium sacramenti (Cappello, 583).

Sed Codex clare distinguit inter sigillum (c.889.2369), et usum notitiae ex confessione habitae (c.890).

Proprie est secretum servandum circa omnia per confessionem sacramentalem cognita, quorum revelatio peccatum simul et poenitentem prodere possint a poenitente dicta in ordine ad absolutionem (c.889.2369).

487. Radix obligationis. Oritur ex omni et sola confessione *sacramentali*, i. e. manifestatione peccatorum in ordine ad absolutionem obtinendam; etsi absolutio negetur; etsi sacerdos audiens confessionem habeat intentionem non absolventi.

Non est obligatio sigilli sacramentalis, sed solum secreti naturalis aut commissi: *σ*) si sacerdos narrat quae alius ei communicavit extra confessionem, *sub secreto confessionis* ut aiunt. Sed non debet aliquis de facili aliquid recipere hoc modo¹, *b*) Neque si quis *scienter* confiteatur laico vel sacerdoti Jurisdictione carenti, *c*) Neque si confessario conscientiam aperiat ad directionem spiritualem, etc., non ad obtinendam absolutionem sacramentalem. *κ*) Neque si ad confessarium accedat solo animo cum decipiendi, irridendi, etc.

Si sacerdos declaret expresse poenitenti se nolle sacramentalem confessionem excipere, sigillo non ligatur, ait Suarez, d.33 s.4 n.5. Contradicit Luco, d.23 n.24; nam illa confessio sufficit ad absolvendum poenitentem, si sacerdos postea voluntatem mutaverit. Dicerem tamen talem confessionem, facta illa declaratione praevia confessarii, non esse sacramentalem, fieri autem sacramentalem si sacerdos mutata voluntate poenitenti declaret, eum admonens ut de his omnibus in genere se accuset, quod poenitens agat.

488. Obligatio est: *d*) *iuris naturalis*, ex iustitia, ne laedatur fama poenitentis vel aliud damnum fiat ei, neque violetur quasicontractus cum eo in receptione confessionis initus; *b*) *divini positivi*, ex religione, implicita in divina institutione et praecepto confessionis auricularis, ne sacramentum odiosum fiat; *c*) *ecclesiastici*, ius divinum determinantis et sancientis.

Obligatio gravis, *d*) In revelatione *directa* peccati et peccatoris, non admittit parvitatem materiae, prout est *obligatio religionis*; quia revelatio etiam levissimi peccati cum pecca-

¹ S. Th., 5^a/7^a/q.1. q.11 a.2.

lore gravissime noceret sacramento; fideles ab eo deterrerentur; iam non haberent *plenam securitatem*, b) *Pan* itatem materiae admittit etiam in revelatione directa, prout est *obligatio iustitiae*, si res parvi momenti reveletur, quae poenitent; parum noceat. Admittit quoque parvitatem in revelatione *indirecta*, in qua non manifeste revelatur peccatum cum peccatore; sed talia manifestantur, ex quibus periculum est ne alius deveniat in notitiam peccati et peccatoris; si hoc periculum est valde remotum, revelatio indirecta leve peccatum erit.

Obligatio quae nullam admittit exceptionem; ob nullum bonum vel malum cessat, neque ante neque post mortem poenitentis (c.889, § 1). Nam si vel unica exceptio admitteretur, fideles semper a confessione retraherentur.

Neque permittit usum probabilismi contra sacramentum: sive agatur de *dubio iuris*, ut si probabile sit apud doctores talem rem esse materiam sigilli; sive agatur de *dubio fadi*, ut si probabile sit tale peccatum sciri ex sola confessione. In utroque casu servandum est sigillum; nam non agitur de solo licito vel illicito, sed de damno fidelium necessario vitando; et de cavendo odio sacramenti.

489. Subiectum erga quod, a) *Quoad poenitentem ipsum* proprie non existit sigillum sacramentale neque eius violatio, prout a Codice intelligitur, i. c. quatenus est obligatio non prodendi peccatum cum poenitente. Tamen confessarius nequit ei loqui extra confessionem de cognitis ex confessione, sine eius expressa et libera licentia. Nam odiosa fieret confessio.

b) *Quoad alios omnes* est obligatio sigilli sacramentalis, etsi confessarius sciat illud peccatum esse ab alio cognitum intra vel extra confessionem.

490. Subiectum quod sigillo tenetur est: a) *confessarius* quilibet, etiam iurisdictione ad confessiones carens. Etiam confessarius fictus, sive laicus sive clericus nondum sacerdos, iuxta plures (Noldin, 410); quia confessio a poenitente fit in ordine ad absolutionem, et proinde urget ratio plenissimae securitatis quam talis accusatio exigit. Alii id negant², quia in casu ordo ad absolutionem obiective non existit, nam deficit minister; nec intentio sacramenti efficit ut sacramentum revera habeatur.

i VOMKXBSCH. *Thccl. Mor.* 111.307; D'AXXIUALK, 111.357.

Hae rationes parum nos movent; nam neque minister est sacerdos jurisdictione carens; neque sacramentum, si confessarius verus absolutionem neget; et tamen in utroque casu, iuxta omnes, obligat sigillum.

Quidquid de hoc sit, confessarius fictus tenetur saltem ex iustitia, vi quasi contractus cum poenitente, servare secretum.

Tenentur quoque sigillo: *Interpres* alique omnes ad quos notitia confessionis quoquomodo pervenerit (c.889 § 2).

Confessarius, qua talis, est testis *incapax* in iudicio ecclesiastico, quoad nota ex confessione sacramentali, etsi ab obligatione sigilli solutus fuerit a poenitente: imo, audita a quovis et quoquomodo occasione confessionis ne ut indicium quidem veritatis recipi possunt. Idque etiam in causis beatificationis et canonizationis (c.1757 § 3,2^o; 2027 § 2,1.^o). Simile quid statuitur *in pluribus Codicibus civilibus*³.

Confessarius alique interrogati de re quam ex sola confessione norunt, possunt etiam cum iuramento respondere: *Nescio*. Est enim restrictio late mentalis; nam interrogans facile intelliget vel scire debet nota ex confessione nemini posse manifestari.

Resolves: 1.^o Interpres sigillo tenetur tantum, si in ipsa confessione adhibitus fuit; non si solum antea ad confessionem praeparandam; idem dic de eo qui confessionem rudis vel impotis scribat, si charta existimatur ut actualis vel inchoata aut continuata confessio.

2. Tenetur superior a quo confessarius vel poenitens petit, licentiam ad reservatum; vel mandata post absolutionem peccati cum censura reservata (c.2254); nam censetur necessaria praeparatio vel completio confessionis.

3.^o Item theologus consultus a confcssario, de licentia poenitentis; vel a poenitente de confessione eidem facienda et sic inchoata; non de facienda vel facta alteri. Ncc si poenitens sacerdotem consulat, v. gr., de casu speciali, quin de confessione ipsi facienda cogitet; et post acceptum consilium eidem confiteatur. Sed confessarius a scandalo caveat.

4.^o Non tenetur sigillo poenitens, circa peccata a se accusata, ncc circa monita, consilia, poenitentiam, etc., ex confcssario accepta; nam sigillum institutum est in favorem poenitentis, non confessarii Sed circa haec teneri potest secreto naturali, ne munus fiat odiosum confcssario.

5.^o Ncc qui legit chartam inventam extra locum et actum confessionis, in qua scripta sunt peccata alius, nisi ex adiunctis aestimanda sit ut coepta vel manens confessio. V. gr., a) si chartam legit dum a confcssario legitur, vel dum poenitens ex ea confessionem peragit; b) vel post confessionem a confcssario relictam (pro-

³ God. Eip a 1246,5«

habiliter); nam sic, mediante confessario, notitiam confessionis recepit.

§. Legens litteras a confessario ad poenitentes scriptas in quibus de rebus sigilli agitur, sigillo tenetur, quia a confessario notitiam accepit. Non autem qui legit litteras poenitentis ad confessarium, in quibus de materia in confessione declarata sermo est; etsi id fiat confessionis complendae causa; nam illae litterae non sunt confessio, neque aliquid confessionis proprie dictae continent.

491. Obiectum. Materia sigilli in genere sunt peccata et omnia cum eis per se vel per accidens connexa, quorum revelatio posset peccatum cum peccatore prodere, *ut sacramentaliter nola*.

a) *Materia primaria*, quaevis culpa, etiam publica et notoria; nisi aliunde nota a confessario.

Peccata *gravia* omnia, sive in individuo, sive in genere. Sic dolaret sigillum qui diceret: "Petrus confessus est mihi adulterium vel unum peccatum grave."

Peccata *levia*, in individuo et in specie, non in genere. Sic sigillum violaret qui diceret: "Petrus confessus est mihi mendacium, aut parvum peccatum contra iustitiam"; non autem si diceret: "Confessus est mihi peccata levia"; nam ex eo quod confiteatur, iam supponitur peccata saltem levia accusare.

Quia revelatio peccati etiam notorii confessionem odiosam reddit; poenitentes enim facile timerent ne confessarius pro notorio habeat quod non est; et quia revelatione confessarii peccatum magis notorium et certum redderetur.

b) *Secundaria*, quidquid ad peccata declaranda prudenter vel imprudenter dicitur, si ex eius revelatione periculum sit revelandi peccatum poenitentis et peccatorum; v. gr., votum castitatis occultum, quod poenitens confessario manifestavit ad accusandam eiusdem violationem. Non autem, si illud quod dicitur ad declarandum peccatum, sit publicum; quamvis confessario notum ex sola confessione; v. gr., quod Petrus sit religiosus, quod quidem ipse manifestavit ad accusandum peccatum contra castitatem. Nam hoc dicitur a poenitente quasi *praesuppositive et extra confessionem*. Et quidquid tandem posset creare periculum detegendi peccatum cum peccatore, vel suspicionem de peccato; ut consilia a poenitente petita vel a confessario data, poenitentia imposita, nisi levissima sit.

Solet dici materia *accidentalis* sigilli, quidquid, praeter supra indicatam, in confessione sic noscitur ut ex eius revelatione timeri possit gravamen poenitentis vel odium sacramenti. Sic quidam *defectus naturales*, ut iracundia, hebetudo poenitentis; vel *morales*, ut scrupulositas.

Haec tamen ad sigillum, ut a nobis definitum, non pertinent; nisi creent periculum detegendi peccatum a poenitente accusatum; potius trahi possunt ad vetitum usum notitiae in confessione acquisitae cum gravamine poenitentis, vel ad imprudentias. Et oportet distinguere, quia violatio sigilli constituit delictum (c.2369), non autem usus vetitus notitiae confessionis, sine periculo sigilli; nam hic poenam in iure non habet; nec merae imprudentiae.

Notandum est quaedam, etsi *sigillo sacramentali* non subjiciantur, subiici posse *secreto naturali*.

Defectus poenitentis quos confessarius colligit ex ipso modo confitendi, v. gr. quod sit scrupulosus, prolixus, balbutiens, etc., non cadunt sub sigillum. Nam non manifestantur ad confitenda peccata, unde non noscuntur scientia sacramentali. Sed scrupuli ipsi accusati ut peccata cadunt sub sigillum.

Defectus publici, ut surditas, conditio mendici, etc., multo minus sub sigillum cadunt. Nec reprehendendus videtur confessarius qui, audita confessione pueri vel infirmi, dicat cum esse discretionis capacem, vel sui compotem.

Pir/utes poenitentis, gratiae supernaturales, etc., sub sigillum non cadunt; ut patet ex praxi confessoriorum, qui post mortem servorum Dei haec manifestant; nisi forte poenitens ea manifestaverit ad declarandum melius aliquod peccatum.

Nomen et peccatum complicitis confessario manifestatum subjicitur sigillo, nam praesumuntur declarata ad peccatum proprium confitendum. Ideo contra sigillum delinquit qui scientia sacramentali huius peccati utitur *ad cojnplícem monendum*, nisi de licentia poenitentis, quod tamen non expedit. Nam complex ex alterius complicitis confessione nullum ius acquirit ad sigillum sacramentale.

Poenitentia imposita si est levissima, ut *Salve Regina*, sub sigillum non cadit; si aliquantulum maior datur occasio suspicandi poenitentem gravia peccata aut multa venialia admisisse.

492. Licentia poenitentis ad loquendum de auditis in confessione.

ct) *Intra aliam confessionem*, etiam post absolutionem, aut si statim post cani poenitens redeat, licet confessario, sine licentia poenitentis. huic loqui de auditis in alia confessione; nani agitur de eodem foro Dei. *Extra confessionem* id non licet, nisi de poenitentis licentia. Cavendum in utroque casu ne de peccatis praeteritis sermo fiat, nisi gravi de causa, id enim molestum est poenitenti.

h) Ad loquendum cum aliis, si sit periculum sigilli, requiritur licentia; qua obtenta, id licet.

Nam, ut ait S. Thomas, duo sunt propter quae tenetur sacerdos peccatum occultare; primo quia illud scit *ut Delis*, cuius vicem gerit in confessione, alio modo propter scandalum vitandum. "Potest

autem poenitens facere ut illud quod sacerdos sciebat *ut Deus*, sciat etiam *ut homo*; quod facit dum licentiat cum ad dicendum; et ideo, si dicat, non frangit sigillum confessionis" (*Supplem.* q.11 a.4).

Licentia debet esse: 1? *Expressa*, sive explicita sive implicita. Sic si poenitens incipiat loqui cum confessario de praeterita confessione, implicite dat ei licentiam loquendi de illa re. Non sufficit rationabiliter *praesumpta*, in re tantis malis obnoxia.

2.° Omnino *libera*; vi, metu, dolo, importunis praecibus extorta, invalida est, odium sacramenti non impedit.

3.° *Non revocata*; revocari potest a poenitente etiam sine causa (*Suarez*, d.3 s.5 n.7).

4.° Dari potest *magis vel minus ampla*: ad loquendum cum solo poenitente. vel cum alio, ita ut hic sigillo teneatur vel non; vel si res dictas in confessione iterum extra confessionem dicat singillatim, vel generaliter; vel dicat: *omnia quae in confessionibus dixi vel dicam, quasi extra confessionem sint dicta*.

Tunc confessarius acquirit notitiam etiam extrasacramentalem et cessat obligatio sigilli, sed manere potest lex secreti naturalis ad vitandum scandalum, suspicionem violati sigilli, etc.

Schedula peractae confessionis: a) *Negari debet* a confessario, si non facta est confessio. b) *Negari potest*, si petatur intra confessionem, et absolutio negata sit. nisi sit periculum sigilli. Practice danda est. praesertim si confessio fit publice, c) *Concedi debet*, si confessio rite facta fuit; aut si sine absolutione, sed extra confessionem petatur.

In ea solum dicatur: *V. confessus est*; nihil de absolutione.

493. Violatio directa sigilli est revelatio plena seu manifestatio copulativa peccati accusati et personae poenitentis, sine debita licentia. r'

Committitur, etsi poenitens non sit notus audientibus, ut Gubernator Londinensis, dummodo persona designetur; sive id fiat verbo, sive signis, sive alio quovis modo. Quamvis audientes nesciant confessarium loqui de auditis in confessione.

Indirecta est revelatio vel usus alius notitiae etiam extra confessionem habitae, ex qua periculum sit deveniendi in notitiam vel suspicionem poenitentis qui tale peccatum accusavit; vel peccati a tali poenitente accusati.

Ut si confessarius petens a theologo consilium circa tale peccatum talia adiuncta exponat loci, temporis, personae, etc.,

ut consultus in notitiam possit venire poenitentis; vel si laudans poenitentem, dicat hunc habere votum castitatis, quod scit quia poenitens voti violationem accusavit.

Delictum est revelatio *directa*; sive committatur a confessario, sive ab aliis qui in notitiam confessionis venerint; et *indirecta* solum a confessario commissa.

Resolvat: Non frangit sigillum, saltem directe: a) qui dicit: "Fabius mihi confessus est", nisi forte in specialissimis adiunctis, v. gr. si dicat: *clam, hora intempesta*, in quibus audientes suspicari possint de gravi delicto.

Nec *per se* qui unum e poenitentibus laudet quod sola venialia habeat; sed inde *per accidens* oriri potest violatio indirecta circa alios poenitentes, qui non laudantur.

Nec qui dicit: "Absolvi Liviam"; sed ne indirecte sigillum violat pro iis qui non fuerunt absoluti, si interrogetur, remittat interrogantes ad poenitentes. Vel si praevidetur necessitas monendi alios de communione danda, v. gr., aegrotis, petat a poenitente licentiam, dicendo vis ut moneam talem de communione tibi danda?

Violaret saltem indirecte: a) Qui diceret se non absolvisse peccatorem etiam publicum, qui se iactet de absolutione recepta. Interrogatus de aliquo: respondeat: *Quaere ab illo*. Si quem non absolverit et minister in missa interroget: recito *Confiteor* pro communione istius, respondeat: *Vide num accedat*.

b) Si auditis paucis poenitentibus, refertur peccatum ab uno accusatum.

c) Si dicis in aliquo loco grassari tale peccatum, ex confessione notum, nisi sit publicum et locus valde amplus (saltem 3.000 incolarum).

d) Si confessarius parvae communitatis cum directore exercitiorum communicaret defectus correctione dignos; vel etsi communitas sit numerosa, sed defectus paucorum.

494. Poenae, 1.º *Ob violationem directam*: a) Confessario praesumentis sigillum sacramentale directe violare, excommunicatio latae sententiae S. Sedi specialissime reservata.

Intelligitur confessarius *verus*, i. e. sacerdos, quamvis forte jurisdictione carens; non fictus, ut laicus vel clericus nondum sacerdos \

Quoniam c.2369 § 1, adhibet verbum *praesumpserit*, excusatur ab excommunicatione confessarius ob quamlibet imminutionem imputabilitatis delicti, sive ex parte intellectus, sive ex parte voluntatis; v. gr., ob ignorantiam, etiam crassam vel supinam; nisi fuerit affectata seu ex proposito quaesita ad liberior delinquendum (c.2229 § 2).

b') Reliquis sigillo obligatis, qui illud temere violaverint, poena arbitraria, quae potest esse etiam excommunica-

1 Ca pp!XLO| De Cr>tr. §8 Chei.odi, Ius poenale 92.

tio. Haec nequit imponi, nisi sigillum violetur post monitionem cum comminatione excommunicationis (c.2233 § 2).

¶ *Ob liolationem indirectam*, poenae arbitrariae, ferendae sententiae, ut pro sollicitatione in confessione (c.2368 § 1). Has incurrit solus confessarius verus, etsi iurisdictione carens.

495. Usus notitiae sacramentalis absque violatione sigilli habetur, quando confessarius ad aliquid agendum vel omittendum dirigitur ex cognitis per confessionem, absque ullo revelationis periculo.

Cum gravamine poenitentis talis usus non licet (c.890 § 1), ut si confessarius famulum dimittat e domo sua vel in eam non admittat ex notitia confessionis ipsius.

Sine gravamine poenitentis licet usus, v. gr., ad orandum pro eo, ad eum benignius tractandum, ad consulendos libros vel doctores, ad proprios mores reformandos, ad melius officio suo fungendum.

Superiores pro tempore existentes, et qui postea fuerint renunciati superiores, nullo modo possunt uti ad exteriorem gubernationem notitia quam de peccatis in confessione habuerint (§ 2); ne ad peccatum quidem vitandum 5.

Nam confessio fieret odiosa, quamvis poenitens non advertat superiorem hac notitia uti (Lugo, d.23 n.97.98).

Trangressio huius legis est ex genere suo gravis, disputatur utrum detur parvitas materiae, si nempe levissimum sit poenitentis gravamen. Videtur parvitas admittenda. Non est paritas inter violationem directam sigilli, quae semper est illicita et parvitatem non admittit, et usum notitiae sacramentalis, qui solum est illicitus, si fiat cum gravamine poenitentis.

In dubio gravamine non constat de illicito usu, sed practice ab eo abstinendum est; secus facile gravamen eveniet et poenitentes a confessione retrahentur.

Retolves: 1° Non licet confessario dimittere famulum infidelem vel ab eo claves auferre, cuius infidelitatem ex confessione novit. Vel missam omittere, si ex confessione delinquentis scit vinum esse venenatum, et ex hac omissione oriatur periculum sigilli aut gravaminis malefactoris. At tunc posset ei praecipere ut det sibi licentiam utendi hac notitia, sub poena negandi absolutionem, si renuat, sigillum tamen servandum est. Nequit superior ex notitia sacramentali removere subditum indignum ab officio; negare ei suffragium in electione; mutare dispositionem subdito gratam, etiam sola mente conceptam et nemini communicatam

- SO 18 nov 16S' Propositio contraria damnata (DEXZiMCift 1220).

Usus et manifestatio notitiae extrasacramentalis seu acquisitae extra accusationem peccatorum in ordine ad absolutionem, non laedit sigillum, neque legem prohibentem usum notitiae sacramentalis; nempe si confessarius rem scit duplici via; sacramentali et extrasacramentali; dummodo nulla circumstantia addatur sola confessione nota; nec referatur res maiori certitudine quam extra confessionem acquisita.

At in casibus maxima prudentia opus est, et plerumque praestat *silere*.

496. Species seu apparentia revelationis est talis modus indiscretus loquendi de auditis in confessione, qui absque ullo periculo detegendi poenitentem, piis auribus offendit et diffidentiam erga sacramentum gignit. Hac de re SO Instructionem dedit 9 iul. 1915, reservatam, ad Ordinarios locorum et Superiores religiosos.

1. Improbatur narrationes casuum in confessione currentium, secluso omni periculo sigilli, etiam qui ad aedificationem facere possunt.

Quia audientes facile de violato sigillo suspicantur, aut credunt casum suum referri, aut tandem cum offensione mirantur quod talia dicantur.

2." lubet ergo ut Ordinarii locorum et Superiores hos abusus coerceant, et curent ne subditi quidquam attingant pertinens ad materiam confessionis, sub nulla forma aut praetextu. Non tamen prohibentur utiles consultationes.

a) Abstineant ergo confessarii a colloquiis quibus inter se loquuntur ad mensam de miris casibus in confessione auditis, de peccatoribus qui a multis annis non erant confessi, etc.

b) In contionibus nulla referant tamquam audita in confessione, nisi licentiam datam declarent, c) Ne palam narrent quae videntur per solam confessionem cognosci posse, nisi subiungendo res sibi alia via notas fuisse.

3.º Praecipit ut transgressores harum praescriptionum graviter moneant, recidivos puniant, et in casibus gravioribus rem ad SO quamprimum deferant (Regat n.i.o, *Cuest. Can.* 11,222).

Instructio mandat Ordinariis locorum et Superioribus religiosis ut abusus coerceant.

Disputatur: 1.º Utrum confessariis verum *praeceptum* imponat, an nonnam *mere directivam* indicet. 2." Utrum vim legis habuerit. Nam non fuit promulgata in *licitis /ipost. Sed.* 3º Utrum, si vim legis habuit, eam conservet. Quia: a) Codex has dispositiones non memorat (c.6 n.6), neque in eius notis ad hanc Instructionem alludi-

lur. b) Auctoritas ecclesiastica tales dispositiones postea non consuevit urgere.

Practice primum est ut Instructio a confessariis observetur, quia quadamtenus est declarativa iuris divini

497. Auditio confessionis subditorum (c.S91). Magister novitiorum eiusque socius, superior seminarii collegiive sacramentales confessiones suorum alumnorum *secuin in eadem domo commorantium* ne audiant, nisi alumni ex gravi et urgente causa in casibus particularibus sponte id petant.

Non prohibentur audire confessiones alumnorum *externorum*.

Minori rigore prohibetur superior religiosus ne audiat confessiones subditorum, nisi hi sponte ac motu proprio petant; non per modum habitus sine gravi causa (c.518 § 2).

Id statuitur ad separationem fori externi et interni, ne in externa gubernatione superiores utantur notitia confessionis. Confessio tamen, etsi illicita, valet tamen.

Neque usus notitiae sacramentalis cum gravamine poenitentis, sed sine periculo sigilli; neque indiscretio in loquendo de cognitis ex confessione puniuntur ut delicta.

Praefectus seu magister disciplinae externae religiosorum, de quo in c.588, in quibusdam religionibus vocatur *director spiritualis*, qui eorum disciplinam externam curat, eos instruit, comitatur, cum iisdem externe ac continuo agit; et simul est confessarius eorundem ordinarius. Hoc, si non contra litteram, saltem est contra mentem C.S91, et vitandum est.

498. Consultationes circa casus confessionis sic fiant:
a) Si sit periculum sigilli, confessarius petat a poenitente licentiam consulendi; si periculum absit, licentia non est necessaria, sed expedit plerumque, b) Casus exponantur omnis omnibus notitiis ad resolutionem non necessariis; imo fictis vel mutatis circumstantiis quae ad rem non faciant.

ARTICULUS XII

De obligatione audiendi confessiones

499. Ex iustitia tenentur sub gravi parochi aliive quibus cura animarum demandata est, audire per se vel per alios confessiones fidelium sibi commissorum, quoties hi rationabiliter audiri petant (c.892).

Tenentur vi quasi contractus initi in officii susceptione.

petat, quatenus fideles *rationabiliter* petant. Rationabilis petitio erit: *a)* ad implendum praeceptum; *b)* in necessitate, v. gr., in mortis periculo; *c)* ex mera devotione ob utilitatem spiritualem. Irrationabilis, si pluries in die, hora in tempesta, etc., sine necessitate petatur.

Obligatio est per se *gravis*, ob damnum quod ex eius neglectu sequeretur; admittit tamen parvitatem materiae. Vide n.21.

Ex caritate. Urgente necessitate, omnes confessarii tenentur confessiones audire; et in mortis periculo omnes sacerdotes.

Haec obligatio minor est quam pastoris animarum.

Confessarii intelliguntur sacerdotes iurisdictione praediti.

ARTICULUS XIII

De abusibus confessarii

Summarium: 1. Curiositas et imprudentia.—2. Inquisitio complicitis,—3, Absolutio complicitis.—4. Sollicitatio.

§ 1. *Curiositas et imprudentia*

Chbetien, *De delictis a confessorio vitandi* (Parisiis 1929).

500. Instructio S. Officii. 16 mai 1943.

I. *In interrogando.* Confessarius ne curiosis aut inutilibus quaestionibus, maxime circa sextum Decalogi praeceptum, quemquam detineat, et praesertim ne iuniores de iis quae ignorant imprudenter interroget.

Inutiles quaestiones sunt quae non demonstrantur necessariae ad supplendam poenitentis accusationem et ad cognoscendas eiusdem animi dispositiones. Poenitens iure divino tenetur confiteri dumtaxat omnia et singula peccata gravia post baptismum commissa, et nondum per claves directe remissa, quorum post diligens examen conscientiam habeat; et circumstantias quae speciem peccati mutant (c.901); dummodo tamen huiusmodi malitias específicas peccando cognoverit ac proinde contraxerit. Haec, igitur, tantum confessarius per se a poenitente sciscitari tenetur, si rationabiliter suspicatur eadem bona vel mala fide praetermissa fuisse; et si quando examen poenitentis ex toto supplendum est, ne percunctetur ultra modum prudentis coniecturae, attenta poenitentis conditione.

Omittendae igitur sunt, utpote inutiles, molestae ac periculosae: *a)* interrogationes de peccatis quorum non sit positiva et firma suspicio; *b)* de peccatorum speciebus quas non verisimile sit poenitentem contraxisse; *c)* de peccatis mate-

rialibus, nisi poenitentis bonum vel avertendum mali communis periculum monitionem postulet vel suadeat; *d*) de circumstantiis moraliter indit terentibus, praesertim de modo quo peccatum commissum fuit.

Si poenitens sponte, prae inscitia vel prae scrupulis vel prae malitia, in explicandis luxuriae peccatis vel tentationibus modum excedat aut pudicitiam verbis offendat, id confessarius prudenter, sed prompte ac fortiter, cohibeat.

Divinum praeceptum de integritate confessionis non urget cum gravi poenitentis vel confessarii damno confessioni extrinseco; et proinde quoties ex interrogatione prudenter timeatur poenitentis scandalum vel confessarii ruina, ab illa abstinendum est. In dubio melius est hac in re deficere, quam excedere.

In interrogando confessarius cautissime procedat, prius per interrogationes generaliores; postea, si casus ferat, per magis definitas. Illae tamen sint breves, discretas, honestas, devitatis locutionibus quae phantasiam vel sensum moveant aut pias aures offendant.

II. *In monendo et instruendo*, pro suo munere medici et magistri, non minore prudentia et gravitate eget confessarius. Meminerit sibi concreditam esse curationem animarum, non corporum. Eius igitur non est per se consilia poenitentibus dare quae ad medicinam et hygienem spectant; devitet quae admirationem moverent aut scandalum gignerent. Si quae huiusmodi consilia necessaria censeantur, etiam propter conscientiam, remittatur poenitens ad peritum rectum, prudentem atque doctrina morali instructum.

Confessarius, nec sponte rogatus, ullo praetextu doceat poenitentes de natura vel modo actus generationis.

Institutionem moralem et opportunas monitiones iuxta probatorum doctorum doctrinam poenitentibus tradat, idque prudenter, honeste, moderate, non ultra veram necessitatem. Inconsiderate aget et suo munere recte non fungitur qui videatur fere unice sollicitus interrogationibus et monitis de his peccatis.

III. *Cum mulieribus*. Cautissime semper incedat praesertim cum mulieribus suis poenitentibus, vitando quae familiaritatem prodant vel periculosam amicitiam fovere possint. *a*) Ne sit curiosus in eis cognoscendis nec earum nomen directe vel indirecte inquirat; *b*) ne adhibeat pronomen *tu*, ubi familiaritatem significet, quando mulieres alloquitur;

c) ne permittat earum confessiones protrahi ultra quam satis sit; *d)* abstineat in confessione a pertractandis rebus, quae ad conscientiam non pertinent; *e)* ne admittat mutuas visitationes atque commercium epistolare cum iisdem sine vera necessitate, nec longas colloctiones in sacristia, atrio, locutorio vel alibi, ne sub praetextu quidem spiritualis directionis; *f)* vigilet ne pietatis fuco affectus humani suipsius vel poenitentium paulatim animo subrepant.

IV. *Practica institutio.* Quo facilius et tutius valeant confessarii tali munere fungi, ad id mature a suis magistris edoceantur, non tantum principiis, sed specimine quoque et exercitatione, ut accurate sciant quomodo sint circa sextum interrogandi poenitentes, pueri, iuvenes, adulti, praesertim mulieres; quae sint necessariae vel utiles quaestiones; quae omittendae; quae verba adhibenda iuxta patrium sermonem.

Admonet praeterea SO ne novellis sacerdotibus directa animarum cura committatur, nec detur facultas excipiendi feminarum confessiones, nisi necessitas urgeat; sed prius sub vigilantia provectionis et dignioris sacerdotis exercitio sacri ministerii paulatim initietur. Licentia audiendi confessiones, praesertim feminarum, iis dumtaxat tribuenda est qui certa prudentiae, probitatis et scientiae argumenta exhibuerint.

§ 2. *Inquisitio complicis*

501. Caveat omnino ne complicis nomen inquireat (c.888 § 2).

Inquisitio formalis est illa investigatio quae intendit cognoscere complicem poenitentis in quovis peccato accusato; sive per nomen, sive per officium, sive per alia indicia. *Materialis*, quae intendit cognoscere peccatum cum suis circumstantiis vel statum conscientiae poenitentis; et ad id interrogat quaedam ex quibus per accidens simul complicem cognoscit.

Formalis prohibetur sub gravi, etsi bono fine fiat, v. gr., ad corrigendum complicem. Nam confessionem reddit odiosam. *Materialis* non est prohibita, quandoque fieri debet; v. gr., ad procurandam confessionis integritatem, ad poenitentem dirigendum.

Si bonum commune id exigat, confessarius iniungere potest, etiam sub poena denegandae absolutionis, ut poenitens manifestet nomen complicis superiori huius aut ipsi confessario. Si poenitens hoc postremum praeferat, expedit ut faciat extra confessionem, et licentia detur ad utendum hac notitia, prout oporteat.

Revelatio complicitis alteri, mediante confessario, passim fieri potest praebendo huic chartulam clausam in qua continetur res denuncianda et nomen complicitis, quae a confessario tradatur ei cui de iure competit.

§ 3. *Absolutio complicitis*

Summarium: 1. Lex.—2. Obiectum.—3. Subiectum.—4. Absolutio nulla.—5. Poena.

Berardi, *De sollicitatione et absolutione complicitis* (Faventiae 1907); Chré-tien', *De delictis a confessario vitandis* (Parisiis 1929); De Smet, *De absolutione complicitis* ed. 2.^a (Brugis 1921).

502. Absolutio complicitis in peccato turpi invalida est. praeter quam in mortis periculo; in periculo mortis extra casum necessitatis est ex parte confessarii illicita, iuxta Constitutiones Apostolicas, et nominatim Const. Benedicti XIV *Sacramentum Poenitentiae* 1 iun. 1741 (c.884).

Complicitas est patratio cum alio eiusdem peccati. Requiritur: a) *Formalis*, i. e. cum consensu externo manifestato ex utraque parte in idem peccatum; consentire externe regulariter censetur qui externe non resistit; b) *immediata* in ipso actu turpi: non sufficit probabiliter alia cooperatio ad peccatum turpe alterius cum tertio, ut si sacerdos suo poenitenti Fabio mandaverit litteras amatorias Domitillae deferre. Haec enim cooperatio Fabii erit forte peccatum contra iustitiam vel caritatem: sed qua talis, non est contra castitatem. Sed verba quibus cooperatio petitur et promittitur plerumque erunt graviter et mutuo inhonesta.

Obiectum est quodvis peccatum contra sextum, ex utraque parte certum, externum, grave, ratione actus tum interni tum externi.

Crave peccatum ratione actus externi est actus de se libidinosus, i. e. qui natura sua tendat ad veneream commotionem excitandam, positus sine causa proportionata, ut tactus in partibus inhonestis; vel actus in se non libidinosus sed positus cum intentione manifestata excitandi illam commotionem. et ut medium ad provocandum illam delectationem Veneream. ut tactus in partibus honestis positus cum ea prava intentione manifestata, quam sequatur delectatio venerea (Cappello, 417).

Resolves: Unde per se non sufficit, v. gr., manus apprehensio, licet interno animo gravis evadat *Turpiloquium*, in lege comprehenditur; » I facile casus non incurritur, quia dubium erit num

* Cappello. 417: Amor Ruiral, *Derecho penal* TH.201.
» SO 28 mati 1873

ex utraque parte grave peccatum sit. Si qua regula est discretionis, haec: si colloquia sunt omnino obscena, nec motivum apparet ea habendi.

Sublectum, quaevis persona, femina vel vir, puber vel impuber, etiam persona cum qua sacerdos ante sacerdotium peccavit (Poenit. 22 maii 1879). Contradicit tamen Ballerini, 416; quia plerumque deficit finis legis, quae supponit huiusmodi confessionem esse occasionem ruinae spiritualis poenitentibus; insuper plerumque moraliter certum erit illud peccatum iam ab alio fuisse absolutum. Unde videtur posse recurri ad epikeiam in casu rarissimo in quo nullus abusus es: sacramenti (Genicot, 335).

503. Absolutio. *Extra periculum mortis* invalida; saltem probabiliter *quoad solum peccatum complicitatis*. nam a) "sublata... iurisdictione ad personam ab huiusmodi culpa absolvendam", ait Bevilacqua. XIV. α) Poen. 15 maii 1877 declaravit: "Privationem iurisdictionis... esse *in ordine ad ipsum peccatum turpe*, in quo idem confessarius complex fuit." c) Privatio iurisdictionis, cum sit odiosa, restringenda est ad solum peccatum complicitatis, nisi aliud certo constet.

Opinio contraria, quae privationem iurisdictionis extendit ad omnia peccata poenitentis complices, nititur his textibus: a) Ben Ed. XIV. Const. *Sacramentum Poenitentiae*, qua declaratur ablata iurdictio "ad confessionem *personae complices* excipiendam" (§ 4,5); dicitur sacerdos respectu complices quasi confessarius non approbatus (§ 5); iurisdictione carere "in huiusmodi peccati *et poenitentis* genere" (§ 5); b) Const. *Inter praeteritos*, Bcned. XIV, 3 dec. 1749, § 58: "Quemcumque confessarium omni auctoritate et iurisdictione absolvendi *personam complicem* in peccato turpi ac inhonesto... privavimus"; c) SO 20 feb. 1867: "Sacerdoti cuilibet omnis facultas et iurdictio ad sacramentalis confessiones *personae complices*... excipiendas adimitur; d) c.884: "Absolutio *complices* in peccato turpi invalida est."

In his textibus, aiunt, privatio iurisdictionis statuitur quoad ipsam personam complicem.

Prima sententia vere probabilis est et tuta. Quare si poenitens bona fide confiteatur sacerdoti complici, sive peccatum complicitatis accuset sive taceat, alia peccata *directe* remittuntur, peccatum complicitatis *indirecte*; ita ut maneat obligatio hoc solum alii confessario confitendi.

Integritas confessionis vetat ne poenitens sacerdoti complici confiteatur reliqua peccata, omisso peccato complicitatis quod ille remittere nequit, nisi gravis causa excuset ab integritate. Quare si poenitens in necessitate communicandi vel celebrandi non habeat alium confessarium, posset confiteri sacerdoti complici alia peccata, recte peccato complicitatis. Sed practice melius est ut omittat

confessionem, et elicto actu perfectae contritionis, communicet aut celebret.

Nulla est absolutio peccati complicitatis, *etsi bona fide* a sacerdote complice detur, v. gr., quia ignorabat se carere iurisdictione in illud, vel quia non animadvertit poenitentem esse suum complicem. Contraria sententia non videtur hodie solide probabilis, quia argumenta quibus nitebatur nunc nihil valent. Nam haec privatio iurisdictionis non est poena, a qua excuset ignorantia. Agitur de lege irritante vel inhabilitante, a qua nulla ignorantia excusat (c.16 § 1).

Privatio iurisdictionis circa peccatum complicitatis, saltem probabiliter, non est perpetua, sed tantum donec illud peccatum fuerit directe remissum ab alio confessario. Nam si iam fuit directe remissum ab alio, deinde non est materia necessaria, sed libera, confessionis; idcoque de eo iudicandum est sicut de reservatis ab alio directe absolutis³. Quare post remissum directe ab alio confessario potest accusari apud sacerdotem complicem, ab eoque absolvi. Sed practice melius est ut illud, etsi iam ab alio directe remissum, numquam complici confiteatur (Noldin, 371). Imo S. Poenitentiaria quando dat facultatem absolvendi ab excommunicatione sacerdotem qui suum complicem absolvit, praecipere solet ut hic abstineat ab audiendis confessionibus personae complicis, quantum sine scandalo id possit 29 feb. 1904. Cappello, 419, habet tamquam longe probabiliorem sententiam quae tenet privationem iurisdictionis esse perpetuam ex c.884, qui absolute et sine restrictione loquitur, sed nostram agnoscit practice tutam ex c.15.209.

In periculo mortis absolutio peccati complicitatis valet, sed non licet ex parte confessarii, nisi in casu necessitatis. Hi casus c.2367 § 1, indicantur: 1) si nullus alius sacerdos, etiam non approbatus, adest vel vocari potest; 2) si adest, sed audire confessionem recuset; 3) si alius vocari nequit sine periculo scandali vel infamiae sacerdotis complicis; sed hic sub gravi procurare tenetur ut locus alii sacerdoti pateat, v. gr., discedendo sub aliquo praetextu (Ben. XIV); 4) si moribundus recuset alii confiteri.

Epikcia admittitur in adiunctis extraordinariis, ut in locis missionum. ubi alius sacerdos praeter complicem non invenitur, nec spes est ut inveniatur; tunc sacerdos licite absolveret peccatum complicitatis, etiam directe, extra mortis periculum quoque.

• D'Aliphan, 111,324 not.37; Gemcot, 33S,

504. Poena (c.2367). Incidit in excommunicationem latae sententiae S. Sedi specialissime reservatam: a) Absolvens vel fingens absolvere peccatum complicitatis accusatum; b) vel complicem qui hoc peccatum nondum directe remissum tacet; sed ita se gerit, quia ad id a complice confessario, sive directe sive indirecte, inductus est.

Fingit, qui ita se gerit, ut poenitens se credat a peccato absolutum; non si praemonitum sola benedictione dimittat, etsi adstantes in errorem inducantur.

Directe inducit ad tacendum peccatum, qui poenitentem positive et explicite praemonet de illo tacendo, quia confessarius illud scit et declaratio inutilis foret; *indirecte*, qui poenitenti suadere conatur actionem illam turpem *commissam* non esse peccatum, vel non grave; unde poenitens concludit se posse illud tacere, et tacet⁴.

Alia inductio indirecta ad tacendum peccatum complicitatis censetur quoque, et censura incurritur, si confessarius *ante actum* turpem cum poenitente patrandum huic persuadet talem actum non esse peccatum vel non grave; unde poenitens bona fide illud reticet in confessione apud ipsum seductorem peracta, qui poenitentem absolvit vel absolvere fingit³.

Est declaratio extensiva c.2367 § 2. a SO facta, *facto verbo cum Sanctissimo*. Nullum auctorem novi praeter Ahrendt[®], qui ante hanc declarationem talem doctrinam proponeret ut probabilem. Et certe difficile intelligitur; nam si poenitens in illo actu *formaliter* non peccavit ex persuasione a confessario incussa, deest peccatum complicitatis et absolutio complicitis *formalis*.

Quid prohibitionis et delicti ac poenae implicat haec declaratio?

a) Certe non censebitur prohibitum tali sacerdoti unquam amplius absolvere suum complicem *materialem*, etsi hic iam ab alio absolutus fuerit; licet actum illum turpem in praecedentibus confessionibus tacuerit, quem non reputabit peccatum. Nam id neque de vero complici formali prohibetur, postquam a peccato complicitatis fuit absolutus ab alio.

b) Td solum putarem vetitum, ne talis sacerdos suum complicem *materialem* absolvat in prima confessione quam hic post illum actum peragat. Si tunc confessarius eum ab-

* Poenit. 19 feb. 1896: ASS 28,444.

† SO 16 nov. 1934: AAS 26.634.

* In /wj *Pontificium* (1923) p.22.

solvat vel absolvere fingat, delictum committit et poenam incurrit.

c) Talis absolutio valida est, siquidem poenitens bona fide suo complici confiteatur alia peccata, non actum turpem quem non reputavit peccatum; nam etiam in casu verae et formalis complicitatis confessarius iurisdictionem conservat in omnia peccata poenitentis, excepto peccato complicitatis⁷.

505. **Resolves: Excommunicationem non contrahit:** 1.® Qui audit confessionem sui complicis, sed cum non absolvit a peccato complicitatis nec fingit absolvere.

2.® Qui absolvit ex inadvertentia aut in quadam mentis perplexitate.

3.° Qui absolvit dubitans num poenitens sit proprius complex, num peccatum complicitatis iam ab alio sacerdote sit directe remissum; sed in his casibus tenetur prudenter investigare, v. gr., interrogando quo tempore peccavit, a quo tempore confessus sit.

4.® Qui absolvit complicem a quo neque in actu peccati, nec postea confessarius agnitus est ut complex. Nam non tenetur se diffamare; at censuram incurrit, si in actu peccati non fuit cognitus ut complex, v. gr., quia larvatus peccavit, sed utique postea.

5.® Qui absolvit merito dubitans num poenitens graviter peccaverit, etiam quoad opus externum, v. gr., turpiloquio.

6.® Qui poenitentem dimittit cum sola benedictione, hac de re eum monendo. Tunc enim non fingit absolutionem quoad ipsum poenitentem, quem non fallit; quamvis alii inducantur in errorem.

7.® Qui poenitentem absolvit a ceteris peccatis, eum monendo, ut peccatum complicitatis confiteatur alii confessario, quia a se non potest absolvi. Sed, ut supra dixi, id non debet fieri, quia integritate confessionis vetatur; nisi sit causa gravis ab integritate excusans; et tunc melius est ut omittatur confessio et absolutio, emissio actu perfectae contritionis. *

8.® Qui ex ignorantia sive inculpabili sive culpabili, modo non sit crassa et supina, absolvit a peccato complicitatis, v. gr., putando solum peccatum consummatum fornicationis non posse absolvi a sacerdote complice. Ut autem ignorantia sit culpabilis, requiritur quod in mentem venerit obligatio inquirendi vel discendi rem, et cognita hac obligatione, neglecta fuerit cura inquirendi vel discendi.

506. **Absolutio censurae.** In periculo mortis et in casu urgenti, de quo c.2252 et 2254, dari potest a quovis confessario cum onere recurrenti, ut ibidem statuitur; et quamvis intra mensem sit impossibilis recursus, tamen de se sacerdotem complicem manet obligatio postea recurrenti.

S. Poenitentiaria in casu recursus solet mandare: d) ut sacerdos qui absolvit complicem non audiat amplius eiusdem confessiones. Id autem non sub poena nullitatis imponitur; l.) ut si poenitens ad suum confessionale redeat, ei manifestet obligationem confitendi alii peccatum complicitatis; c) si eum-

T Poenit. 16 martii 1877: ASS 28,441; vid Ret.a t h w, Cojoj 111,171,

deni complicem ter absolvit vel plures semel, ut, quam primum fieri possit, officium confessarii dimittat; i. c. non ultra tres menses, si est simplex confessarius; non ultra sex, si parochus; *cf*) varias poenitentias.

Si sacerdos nequeat officium confessarii dimittere, petat a Poenitentiaria dispensationem ab iniuncto onere. Tempus illud dimittendi solet prorogari ad sex menses vel ad annum; ac tandem, si sacerdos non fuerit relapsus, solet permitti ut munus confessarii retineat.

§ 1. *Sollicitatio in confessione*

Summarium: 1. Historia disciplinae.—2. Obligatio denunciandi.—3. Subiectuin activum, seu quis debeat denunciare.—4. Subiectum passivum, seu denuntiandum.—5. Obiectum seu crimen.—6. Modus denunciandi.—7. Causae excusantes a denuntiatione.—8. Obligatio monendi de obligatione.—9. Denuntiatio calumniosa.—10. Poenae.—11. Praxis confessarii.—12. Crimen pessimum.

S. ALTONSUS, *De confess, sollicitant.* 14.691; ΒΛΙΛΕΧΙμ-Palmieri, *HI De sollicitat.* V, append. n.708 ss; CnitETiEx, *De delictis a confessario vitandis*; De Smet, *De absolutone complicitis et de sollicitatione*; Bkkarui, *De sollicitatione* (opera minora) (Faventiae 1905).

507. Historia.—Disciplina haec inchoata fuit a Pio IV. Const. *Cum sicut*, 16 apr. 1561. Alia addidit Greg. XV, Const. *Universi*, 30 aug. 1622. SO 11 feb. 1661 inulta dubia declaravit. Bened. XIV, Const. *Sacramentuni poenitentiae*, disciplinam hodiernam fere statuit S. Officium plures instructiones dedit. Lex etiam Ecclesiam Orientalem afficit, non vi Codicis (c.1); sed legislationis praecedentis, quam circa Orientales Codex vigentem reliquit (SO 25 apr. 1866: Coll. PF 1282), Bened. XIV, Const. *Etsi pastoralis*, 26 maii 1742; CPF Instr. 26 aug. 1775 (Coli. 509).

508. Obligatio denunciandi (c.90-1). Ad normam constitutionum apostolicarum, et nominatim constitutionis Benedicti XIV, *Sacramentum poenitentiae*, 1 iun. 1741, debet poenitens sacerdotem reum delicti sollicitationis in confessione, intra mensem denunciare loci Ordinario vel S. Officio; et confessarius debet, graviter onerata eius conscientia, de hoc onere poenitentem monere.

Gregorius XV statuit: "Omnes et singuli sacerdotes, tam saeculares quam... regulares... quae personas, quaecumque illae sint, ad inhonesta, sive inter se sive cum aliis quomodolibet perpetranda, in actu sacramentalis confessionis, sive ante vel post immediate, sive occasione vel praetextu confessionis huiusmodi, etiam ipsa confessione non secuta; sive extra occasionem confessionis in confessorio, aut in loco quocumque, ubi confessiones sacramentales audiantur scii ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire, sollicitare vel provocare lentaverint; aut cum iis illicitos sermones seu tractatus habuerint, in Officio S. Inquisitionis severissime, ut infra, puniantur... Mandantes omnibus confessoribus ut suos poenitentes, quos noverint fuisse ab aliis, ut supra sollicitatos moneant de obligatione illi nuntiandi sollicitantes, seu, ut praefertur, tractantes, Inquisitoribus seu locorum Ordinariis",

Bened. XIV accuratius loquitur: “Ad inhonesta et turpia sollicitare vel provocare, sive verbis, sive signis, sive nutibus, sive tactu, sive per scripturam aut tunc aut postea legendam...”

Obligatio denuntiandi iuxta has determinationes statuitur iure' *ecclesiastico*; et non est imponenda nisi de ea certo constet; et poenae non contrahuntur, nisi hoc ius ecclesiasticum violetur. Poterit adesse *iure naturali* obligatio denuntiandi ex caritate, ad avertum *grave damnum* ex abusu sacramenti oriturum, quamvis quaedam ex determinationibus non verificentur (c.1935 § 2). Quandoque, etsi denuntiatio non sit obligatoria nec imponenda, forte consulenda erit.

509. Quis debet denuntiare, a) *Ex lege ecclesiastica persona sollicitata* etiam impuber, sola. Quamvis alius iam denuntiaverit, aut sollicitationi non consenserit.

b) Quivis alius *potest* delictum denuntiare, ad satisfactionem vel reparationem damni petendam vel scandalum resarciendum.

c) *Iure naturali* quivis qui delictum certo noverit, *tentur* denuntiare, si id postulet periculum fidei vel religionis vel imminens damnum publicum (c.1935). Hic tamen non obligatur sub poenis sub quibus tenetur denuntiare persona sollicitata.

Resolves: Non tenetur denuntiare sc ipsum ipse confessarius sollicitans (SO 17 nov. 1626). Si tamen sponte et sincere se denuntiet, mitius tractabitur.

510. Subiectum denuntiandum. a) Omnis et solus sacerdos, *qua confessarius*, etsi iurisdictione carens, *sollicitans*; etsi iam a longo tempore sollicitaverit et eius crimen maneat occultum; etsi in longinquam regionem abierit quamvis poenitens malitiam peccati non adverterit et sollicitationi non consenserit, b) Etiam confessarius consentiens et consensum exterius manifestans sollicitationi a poenitente factae, etsi executio turpis actionis differatur; quamvis confessarius in actu turpi partem passivam gerat. De Episcopo non constat ex iure ecclesiastico; stylo S. Officii idem consentaneum est; iure naturali facilius denuntiari debet.

Resolves: Non debet denuntiari sacerdos mandans vel suadens vel consulens confessario sollicitationem; neque sacerdos interpres in confessione adhibitus

511. Crimen denuntiandum est sollicitatio, seu directa inductio: turpis, gravis, cum confessione connexa, certa.

g) *Turpis* i. e. ad peccatum contra sextum; sive persona sollicitata sit vir, sive femina, puber aut impuber; —ad peccandum cum confessario vel solitarie vel cum tertio; — sive confessarius immediate poenitentem sollicitet, sive mediante poenitente sollicitet alium.

b) *Gravis*: actus leviter peccaminosi in genere luxuriae, vel sollicitatio ad hos actus, *per se* non sunt denuntiandi, nisi ex adiunctis colligatur *certo* prava intentio progrediendi aut sollicitandi ad gravia (SO 20 feb. 1867). Haec autem intentio praesumitur, si confessarius notus sit vir ad libidinem pronus; si tactus sint pressi vel saepius repetiti; si postea secutum est peccatum grave, etc.

Requiritur quod confessarius graviter peccaverit *obicelive* et *subicctive* (S. Au?., 683).

Obiechve, seu ratione actus qui de se est libidinosus aut ad libidinem provocans aut ex se vel ex adiunctis affectum libidinosum vel pravam intentionem demonstrat; *subiective*, seu ratione conscientiae confessarii, scilicet quod non fuerit causa gravis illum actum ponendi; aut quod sacerdos conscientiam peccati gravis habuerit. Ceterum posito actu objective gravi, praesumitur in confessario conscientia peccati gravis; et denuntiandus est, nisi contrarium constet.

c) *Cum confessione connexa*, ut mox explicabimus. Non ergo attingitur hac lege sollicitatio commissa in administratione alius sacramenti.

d) *Certa*, ita ut constet certo: et de turpitudine, et de gravitate et de relatione ad confessionem. Sollicitationis modi praecipui: 1." Per verba aut signa, quae ex se vel ex adiunctis turpem affectum indicant, et ad turpem affectum provocant. 2.º Per facta eodem modo. 3.º Per scripturam, tunc vel postea legendam. 4.® Per sermones vel colloquia; per tractatus seu consilia, deliberationes, pactiones de re turpi tunc vel postea facienda.

Reçoives: 1." Sollicitationem ordinarie continent haec verbis: *Tecum contraherem matrimonium, si viri essem sacerdos. Hisce tuis libidinis (turpibus) valde commoveor, ob affectum quo te amo.* Haec: *Te ex toto corde diligo*, possunt habere sensum indifferentem aut turpem; praesumuntur continere sollicitationem, si constet confessarium extra confessionem fovere erga personam illam turpem amorem.

2." Si confessarius poenitenti dicat: *Exspecta me domi*, vel eam interroget; *Ubi habitas*; vel si illam invitet: *Ueni sola in domum meam*; verba haec sollicitationem continent, si prudenter putari potest nullam causam esse ad haec dicenda, nisi inhonestam.

3. Confessarius laudans in confessione de pulchritudine puellam, ostendere potest vel intentionem rectam, ut vitet quaedam pericula; vel levitatem et imprudentiam reprehensibilem; vel intentionem libidinosam, quo in casu denuntiandus est.

512. Sollicitationis adiuncta: 1.^o *In actu sacramentalis confessionis*, i. e. ab incepta confessione usque ad absolutiorem, quamvis hacc negetur. Etiam cum sollicitatio incipit in confessione et perficienda est postea, ut si confessarius tradat poenitenti in confessione epistolam postea legendam, qua eam ad libidinem provocat (prop. 6 ab Alex. VIII damnata, 24 sep. 1665).

2. *Immediate ante vel immediate post sollicitati confessionem*, i. e. nulla interposita actione, quae ut medium ad sollicitationem non referatur; v. gr., cum poenitens iam ad pedes confessarii genibus flexis prostat; non, si mere est inter circumstantes confessionale.

3? *Occasione confessionis*, i. e. quando confessarius invitat poenitentem ad veram confessionem hic et nunc faciendam; vel poenitens ad eam accedit, et hac opportunitate accessus poenitentis utitur confessarius ad sollicitandum, quamvis confessio non fuerit secuta; ut si poenitentem confessarius ducat ad locum confessionis ibique sollicitet, non secuta confessione.

Non si poenitenti ignaro schedulam tradat alii ferendam, qua hic sollicitatur. Nec probabiliter qui abutitur notitia confessionis, v. gr. fragilitate poenitentis, ad eum postea sollicitandum.

4.^o *Praetextu confessionis*, falsa allegatione seu colore aut apparentia a confessario data; ut si puerum vocet ad suum cubiculum quasi ad confessionem, sed reapse non confessionem intendat, et ibi statim sollicitet. Vel si sacerdos accedens ad infirmam dicat circumstantibus: *recedite, nant eius confessionem, audiam*; cum hoc falsum sit. et recedentibus omnibus, aegrotam sollicitat. Sic plures: sed, iuxta alios, praetextus adducendus est a confessario ad decipiendum poenitentem, non alios; imo nec sufficit praetextus confictus ab utroque ex condicto, ut alios fallerent².

5.^o *Extra occasionem confessionis, in confessionali vel in alio loco ad audiendas confessiones destinato aut electo cum simulatione audiendi ibidem confessionem* Simulatio est figura sine re. *In confessionali* vel loco confessionibus destinato simulatio habetur, si confessarius et poenitens ibi ver-

> D'Annibale, *In Const** "Apostolicae Stdts" η.181; *Summula* 111,363 not. 19.

sentur, sicut fieri solet in confessione³; *in alio loco electo positiva* fictio requiritur; ut applicatio aurium, benedictio, etc. Testes actu praesentes non requiruntur, sat est ut adesse possint.

Resolves: 1.^o Denuntiandus est confessarius qui in confessione tradit poenitenti epistolam postea legendam, qua illum ad libidinem provocat⁴. Nam sollicitatio sic inchoatur in confessione. Non autem habetur sollicitatio denuntianda, si poenitenti ignaro committit epistolam ut eam tradat tertio, in qua hunc tertium ad turpia sollicitat; nam poenitens non est complex, et tertius non est poenitens.

Denuntiandus, qui poenitenti in confessione dicit: *Exspecta vic paulisper*, et post breve tempus venit et sollicitat; nisi iusserit eum expectare ad aliud negotium; et inter negotii tractationem eum sollicitaverit.

Denuntiandus, qui mulierem sollicitat, dum haec post confessionem manus confessarii deosculatur. Qui eam ad sacristiam statim ducit ibique sollicitat.

2. Non est denuntiandus: qui sollicitat postquam confessarius vel poenitens ad alia divertit, v. gr., si priorem poenitentem sollicitat postquam audivit confessionem alius; vel postquam poenitens iam genuflexit in alia ecclesiae parte.

3.^o Nec denuntiandus, qui poenitentem sollicitat extra locum confessionis, cum hic rogat sacerdotem ut die sequenti confessionem audiat; vel vespere, si id petit mane. Tunc enim sollicitatio non fit occasione confessionis tunc faciendae, sed occasione petitionis.

4.* Nec qui agnoscens in confessione fragillitatem poenitentis, eum post tempus sollicitat; quia haec sollicitatio evenit, *non occasione confessionis, sed occasione notitiae* habitae ex confessione. Sic plures, alia tamen est praxis S. Poenitentiariac.

513. Cui facienda est denuntiatio. *Ordinario* loci in quo sollicitatio facta est; vel in quo versatur poenitens (non tamen Vicario Generali, nisi de Episcopi mandato); etsi alibi evenerit sollicitatio; si id fieri nequeat, fiat Ordinario sollicitantis. Etsi agatur de religioso exempto. Fieri potest S. Officio.

Non superiori regulari, qui in causis SO se immiscere nequit (c.501 § 2); potest tamen provisiones quasdam administrativas decernere, ut reum corrigere, alio transferre, a sacro ministerio remove.

514. Modus denuntiandi. Denuntiatio regulariter a persona sollicitata *per se ipsum* facienda est; et quidem *ore, personaliter*. Sed si gravissimis difficultatibus impediatur quominus hoc ipsa perficere possit, tunc vel per epistolam vel per aliam personam sibi bene visam suum adeat Ordina-

³ SO 11 feb. 1661 ad 15.

⁴ Prop. 6 ab Alex, VII damnata, 24 sept. 1665,

riuin vel S. Officium aut S. Poenitentiariani> expositis omnibus circumstantiis (SO Instr. 9 iun. 1922 n.19). In illa epistola vel per illam personam significet persona sollicitata se habere faciendam denuntiationem cuiusdam confessarii (reticito nomine huius), simul rogans Episcopum ut velit sacerdotem designare qui denuntiationem recipiat, siquidem ipsa ab ad-eundo personaliter Episcopo impeditur (SO 20 feb. 1866 n.6.7).

Has litteras *inchoativas* denuntiationis mittat sub duplici involucro (sobre). In interno clauso inscribat: *Excmo. ac Rvdmo. D. Episcopo: de secreto S. Officii.*

Si gravis omnino ac prorsus extraordinaria causa urgeat, denuntiatio fieri poterit etiam per relationem a denuntiante scriptam, dummodo coram loci Ordinario eiusve delegato ac notario, si adsit, iurciurando postea confirmetur et subsignetur. Idem dicendum est de denuntiatione informi, v. gr. per epistolam vel oretenus extraiudicialiter facta (Instr, n.26).

Denuntiationes *anonymae* generatim spernendae sunt, nisi in iis adiunctis et iis elementis munitae quae denuntiationem forte probabilem reddant (c.1924 § 2).

Denuntians non tenetur manifestare se prius sollicitasse confessarium; non interrogetur an sollicitationi consenserit, imo expresse moneatur se non teneri ad consensum forte praestitum manifestandum: si manifestet, nequit in actis notari (SO 20 feb. 1866 n.6.7).

Iuramentum de veritate dicenda praestabit, et in fine de secreto servando.

Denuntiatio recipitur ab Ordinario loci (non a Vicario Generali, sine speciali Episcopi mandato), cum interventu viri ecclesiastici, qui notarium agat, quandoque sine notario.

Potest recipi ab alio, quem Ordinarius loci aut SO designet; designatus simul instructionem accipiet.

Recepta denuntiatione. Ordinarii est procedere necne.

Tempus. Denuntiatio facienda est intra mensem a cognita obligatione denuntiandi.

515. Excusatio. A denuntiatione facienda excusat gravissimum incommodum, etsi privatum; nisi simul praeponderet publicum scandalum vel damnum commune.

Résolves: 1° Non tenentur denuntiare mulieres, si ministri Inquisitionis et Vicarii Episcopi in longinquis regionibus degentes sine gravi incommodo adiri nequeunt⁸.

» SO 22 ian. 1727 Col. CPF 30S.

2." Excusatur sollicitatus qui a sollicitante accipit subsidium necessarium, quod propter denuntiationem amitteret. Item si sollicitans est intime amicus aut proxime consanguineus sollicitati. Infirmus qui ex isto onere sic turbaretur, ut morbus ingravesceret.

3." Excusatur persona: *a)* quae nec personaliter adire potest Ordinarium neque scribere; nisi confessarius pro ipsa rem agere velit, ad quod per se non tenetur, nec generatim id expedit (S. Alt., 699); *b)* quae ob denuntiationem se infamaret (id. 681); *c)* excusat secretum commissum (id. 688); *d)* periculum infamiae aut alius gravis damni personae sollicitatae

Non excusat incommodum *intrinsicum* legi, ut verecundia personae sollicitatae. Si haec Ordinario nota quandam diffamationem timeat ex denuntiatione apud ipsum facienda, potest recurri ad Poenitentiarium, quae delegabit, v. gr., confessarium, ut nomine S. Sedis denuntiationem recipiat eidemque S. Sedi transmittat; vel ad Nuntium, qui potest per se vel per delegatum illam recipere

Si poenitens nullo impedimento detentus denuntiare omnino renuat, laudandus est confessarius qui eum adiuvet, consulendo Ordinarium vel S. Sedem, ut provideant, suppresso nomine poenitentiss. Quandoque S. Sedes a denuntiatione dispensavit.

516. Cessatio. Obligatio denunciandi *non cessat* per spontaneam confessionem sollicitantis, neque ob eius translationem, promotionem, condemnationem, praesumptam emendationem aliasque id genus causas (SO Instr. 1922 n.21).

Cessat: morte sollicitantis (id.). Haec unica causa indicatur a SO: qui ceteras omnes ex parte eiusdem sollicitantis excludere videtur verbis supra allatis.

Tamen forte possint adhuc admitti aliae causae, quas aliqui admitterebant; v. gr., si de eius emendatione *certo* constat. Quae certitudo vix haberi potest, nisi forte sacerdos sollicitationem commisisset dum vitam agebat mundanam; et postea exemplarem omnino vitam per multos annos gerat. Si sollicitator iam versatur in certo imminente mortis periculo, ut nulla prorsus sit spes quod confessiones auditurus sit.

517. Obligatio monendi sollicitatum de denuntiatione facienda. 1. Urget graviter confessarium cui intra confessionem persona sollicitata manifestavit sollicitationem ab alio factam. Haec tamen obligatio non implicat in confessario obligationem inquirendi utrum poenitentes sollicita-

⁴ SO 20 mai 1842: Col. CPF 949.

¹ Facultates, C, Consist. 6 mart. 1^10 n.18 (apud Arrkguî, Append.).

¹ SO 20 feb. 1886 7 n.7.

ti fuerint; imo ordinarie confessarius debet ab huiusmodi interrogationibus abstinere, nisi forte poenitens se accusaverit de peccatis turpibus cum suo confessario commissis.

2. Monitio omittenda erit, si certo constet eam fore inutilem, et in ruinam animae poenitentis cessuram, quae in bona fide versatur et monitioni non obediet. Praesertim instante morte poenitens non debet exponi per hanc monitionem aeternae ruinae.

3. Omittenda, si inde timeretur rei divulgatio; aut si persona sollicitata ob suam simplicitatem nec tunc nec postea sollicitationem intellexit; nam pro illa esset scandalosa monitio, seu potius diffamatoria confessarii.

4. Ipse sollicitans non tenetur sollicitatum monere de obligatione denuntiandi. Nam Greg. XV iubet confessarii ut moneant suos poenitentes quos noverint fuisse *ab aliis* sollicitatos.

518. Poenae. 1 *Contra sollicitantem* sunt ferendae sententiae, pro culpa: a) suspensio a missae celebratione et ab audiendis confessionibus: b) inhabilitas ad eas excipiendas: c) privatio beneficii, dignitatis, vocis activae ac passivae; (f) inhabilitas ad haec omnia; e) degradatio.

2.° *Contra sollicitatum*, qui scienter omittat denuntiationem intra mensem, excommunicatio l. s. nemini reservatam; qui non est absolvendus, nisi postquam obligationi satisfecerit, aut se satisfacturum serio promiserit (c.2368).

3.° *Contra falso denuntiantem* per se ipsum vel per alios confessarium de sollicitationis crimine apud superiores, excommunicatio l. s. speciali modo reservata, a qua nequit ullo in casu absolvi, nisi falsam denuntiationem formaliter retractaverit, et damna, si qua inde secuta sint, pro viribus reparaverit; imposita insuper gravi ac diuturna poenitentia. Praeterea hoc peccatum est reservatum S. Sedi etiam *ratione sui* (c.2363).

Falsa denuntiatio quae hic punitur est *iudicialis*, ut dictum est n.437.

Formalis retractatio, quae effectum denuntiationis iudicialis impediat vel removeat. Per se facienda est Ordinario loci vel S. Officio, et scripto consignanda: in casu urgenti sufficit ut scripta et subscripta a poenitente ad Ordinarium vel S. Officium mittatur, vel coram duobus testibus excipiat. Verba canonis exigunt retractationem factam *ante absolutionem censurae*, proinde sola promissio retractationis non

sufficit, nisi poenitens physice, v. gr., morbo gravi, a retractione tunc facienda impediatur.

Reparatio damni facienda est *pro viribus*; si ante absolutionem fieri nequit, fiat seria eiusdem promissio.

Gravis et diuturna poenitentia, v. n.448.

Denuntians, ante denuntiationem iudicalem receptam, moneatur de hac poena et de reservatione.

4. *Contra confessarium*, qui omittat monere poenitentem sollicitatum de obligatione denuntiandi sollicitantem, poenae non sunt.

519. Praxis. Confessarius: 1.^o Perpendat: a) indolem personae denuntiantis, an sit fide digna; b) num obligatio denuntiandi sit certa; si tunc nequit indicium sibi efformare, moneat poenitentem ut ad se redeat tali die. Si opportunum sit, petat ab eo licentiam consulendi alium de re.

2.^o Certo cognita obligatione: a) Moneat poenitentem de ea, nisi certo praevideat monitionem nocituram, praesertim in mortis articulo. b) Si poenitens renuat denuntiare, nec sit causa excusans a denuntiatione, confessarius laudabiliter operam ei praestabit; eidem significans nomen denuntiantis occultari denuntiatio. Si adhuc renuat, eam ne absolvat donec Superiorem consulat, reticito nomine poenitentis.

520. Crimen pessimum a S. Officio vocatur quodcumque obscenum factum, externum, graviter peccaminosum, quomodocumque a clerico patratum, cum persona proprii sexus.

Si ad S. Sedem deferatur, competentia circa illud spectat ad SO. Tamen iure proprio tractari potest a loci Ordinario, servato processu prout in crimine sollicitationis; mutatis mutandis pro rei natura. At *ex lege ecclesiastica* non est obligatio denuntiationis.

Ei aequiparatur, quoad effectus poenales, quodvis factum obscenum externum, graviter peccaminosum quomodocumque a clerico patratum vel attentatum cum impuberibus cuiusque sexus, et bestialitas.

Sic SO Instr. 9 iun. 1922.

Ex praxi SO comprehendit etiam actus quoslibet imperfectos, ut amplexus, oscula, tactus, aspectus, qui ex libidine peraguntur. In foro externo, posito actu externo, voluntas libidinosa praesumitur.

Actus illi imperfecti intelliguntur qui de se sunt libidinosi seu obsceni, i. c. natura sua tendunt ad veneream commotionem excitandam, positi sine causa proportionata, ut tactus

in partibus inhonestis ; et actus de se non libidinosi, sed positi cum intentione manifestata excitandi commotionem illam 10.

CAPUT IV

De subiecto sacramenti poenitentiae

521. Subiectum capax illud valide suscipiendi est omnis et solus viator, baptizatus, qui post baptismum peccavit.

Homo, quia sacramenta propter homines. *Hiator*, post mortem non est poenitentiae locus. *Baptizatus*, baptismus est sacramentorum ianua et fundamentum (c.737 § 1). *Qui post baptismum peccavit*. Ideo dicitur a Tridentino sacramentum poenitentiae *secunda post naufragium tabula* (ses. 14 c.2). Peccata autem antebaptismalia baptismo delentur, nec sunt materia confessionis (c.870).

Praestanda sunt a subiecto. a) contritio; b~) propositum emendationis; c) confessio; (/) satisfactio.

Summarium: 1. Contritio.—2. Propositum—3. Confessio.—4. Examen conscientiae.—5. Iteratio confessionis—6. Obligatio confitendi.

ARTICULUS I

De contritione

Summarium: 1. Notio et divisio.—2. Dotes quoad mortalia," 3. Quoad venialia.—I. Tempus contritionis.—5. Reviviscentia sacramenti.

522. Contritio est animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero (*Trid.* ses. 14 de poenit. c.4)

Dolor est tristitia seu afflictio, saltem spiritualis, de malo patrato. *Detestatio*, odium peccati commissi, ita ut voluntas vellet ut commissum non fuisset.

Propositum, firma voluntas non amplius peccandi.

Dolor et detestatio respiciunt praeteritum, propositum est de futuro.

Divisio *Perfecta* est quae ex motivo caritatis oritur (*Trid.* l.c.). *Imperfecta seu attritio*, ex alio motivo supernaturali. Perfecta peccatorem iustificat extra sacramentum; imperfecta, per se in sacramento baptismi et poenitentiae. Hinc

dicitur: *Attritus vi clavium fit contritus*, i. e. aequivalenter quoad effectum remissionis peccatorum.

523. Perfecta est dolor ac detestatio offensae Dei ob summam eius bonitatem seu excellentiam seu complexum omnium perfectionum infinitarum; vel etiam probabiliter ob aliquod Dei attributum, ut sapientiam, misericordiam, etc.; non autem unice propter beatitudinem nostram. S. A1 F., 436, probabile putat non sufficere unum attributum divinum. Sed controversia non est practica; nam videtur Deus amari ob unum attributum seorsim sumptum, sed re vera amatur ob summam eius bonitatem.

Ex consideratione Christi pro peccatis nostris patientis facile ascenditur ad amorem ipsius Dei et ad detestationem peccati propter Deum, in quo iam est ratio caritatis et contritionis perfectae.

Item ex consideratione beneficiorum Dei facile assurgitur ad amorem ipsius ut summi benefactoris, idcoque ad contritionem perfectam. Talis consideratio proponitur a S. Ignatio ad amorem divinum assequendum.

Non habetur contritio perfecta, si motivum doloris est Deus unice quatenus est beatitudo nostra.

Effectus. 1. Perfecta peccatorem iustificat extra sacramentum. *Probatur:* 1.^o Ex testibus S. Scripturae ubi exhibetur caritas ut removens peccata, et afferens Dei amicitiam, mansionem et dilectionem \ 2.^o Ex SS. Patribus “. 3.^o Ex *Trid.* ses.14 c.4. 4.^o Ex damnata propositione 32 Baii: “Caritas illa, quae est plenitudo legis non semper est coniuncta cum remissione peccatorum”. 5.^o Ex *Codice:* Ad missam celebrandam et ad communionem recipiendam requiritur status gratiae, et quidem recuperatus per sacramentum poenitentiae, si amissus fuit per peccatum mortale; sed urgente necessitate et deficiente confessario, sufficit actus perfectae contritionis (c.807.856).

2. In nova lege, ex voluntate Christi, contritio perfecta, non iustificat sine voto sacramenti, i. e. sine proposito confessionis. Manet ergo obligatio peccata confitendi, si fieri potest.

Sufficit votum implicitum, quod in vera contritione perfecta semper continetur.

3. Iuxta aliquos, remittit ea venialia ad quae formaliter vel virtualiter se extendit. Iuxta plures, contritio perfecta de

• Io. 14,21-28; I Io. 1,7-13; Ez 18,21.
 * S. August., *In I Ioan.*, tr.3 c.10; scmrn.34 c.3: ML 38,211; 50,607;
 S. Gbec. M., *Homil. in Evang.* 11,33-4: ML 76,1241.

uno veniali necessario se extendit ad omnia, eaque remittit sicut mortalia.

Necessitas: 1.^o *Contritio perfecta necessaria est peccatori necessitate medii et praecepti divini ad salutem aeternam, nisi sacramentum recipiatur (Trid. I.c.).*

Obligat: a) in periculo mortis, si sacramentum recipi nequit; b) si sacramentum vivorum sine confessione recipiendum sit; c) si aliter tentationes graves vinci non possint.

2.^o *Ad sacramentum poenitentiae non requiritur.* Nam si requireretur, sacramentum necessario deberet invenire iam factum illud ipsum ad quod faciendum per se et primario fuit institutum, i. e. remissionem peccatorum.

524. Attritio est dolor et detestatio peccati non ex motive caritatis, sed ex alio inferiori, relationem ad Deum habente. *Trident*, ses.14 c.4, haec motiva revocat ad tria: Ad turpitudinem peccati et ad metum gehennae ac poenarum.

Non est vera attritio detestatio peccati in quantum sanitati, famae, aliisve bonis huius vitae nocet.

Turpitude peccati est huius foeditas, orta ex oppositione ad singulas virtutes, excepta caritate; nempe, quatenus opponitur Deo singulas praecipiente.

Sunt quaedam virtutes vocatae *universales*, quia cis omnia peccata opponuntur, ut caritas, religio, gratitudo erga Deum. Ex motive carum potest nos poenitere *omnium peccatorum*. Aliae dicuntur *particulares*, quia cis solum peculiaria peccata opponuntur, v. gr., castitas. Ex motivo harum solum de peculiaribus peccatis potest elici actus doloris.

Item *turpitude peccati* est huius foeditas, quatenus *mortale* gratia sanctificante privat, peccatorem reddit servum Satanae, Deo inimicum, etc.

Metus gehennae est timor poenae aeternae; scilicet poenae *damni* seu amissae beatitudinis, vel *sensus* seu tormentorum.

Metus poenarum hic intelligitur sanctionis temporalis a Deo inflictae in purgatorio vel in terris *in poenam peccati* (Suarez, d.5 s.2 n.5); quatenus ad detestationem peccati super omnia perveniatur (Bauerini, 65ss.).

Effectus. 1. Attritio non iustificat peccatorem sine sacramento.

2. Sufficit ad iustificationem in sacramento. Haec doctrina certa et practice tuta est: d) Ex *Trident*, ses.12 c.4. b) Ex sententia fere communi (S. Alf., 440). c) Ex cathicis approbatis, v. gr., Pu X, p.4 c.6 § 4.

Nec requiritur *amor Dei initialis*, qualis ab aliquibus dicitur amor Dei propter bonitatem suam, sed non super omnia. Nam *Trident*,

agens ex professo de discrimine inter contritionem perfectam et attritionem, docet illam ex caritate, hanc ex motivis inferioribus oriri¹.

Manifestatio. Iuxta sententiam communioem, quae tenet contritionem esse partem essentialem sacramenti, illa debet esse *sensibilis*; hoc sensu: ut aliquo modo manifestetur, secus non esset signum sacramentale neque pars signi.

Satis sensibilis fit per humilem confessionem, per devotam absolutionis receptionem, etc.

Attritio *formalis* vel *virtualis* extra sacramentum videtur sufficere ad remissionem quorundam venialium (S. Th., 3 q.87 a.2 ad 3); imo omnium ad quae formaliter se extendat vel virtualiter, v. gr., per petitionem veniae a Deo. *Trid.* ses.14 c.5 docet haec peccata in confessione “taceri citra culpam, multisque aliis remediis expiari”. Idque cum divina bonitate congruit.

525. Dotes contritionis cuiusvis circa peccata mortalia. Sit vera seu interna, supernaturalis, summa, universalis.

o) *Vera* seu *interna*, i. e. actus voluntatis peccatum detestantis. Non sufficit mera formulae recitatio sine affectu voluntatis. Hic tamen haberi potest sine sensibili devotione, teneritudine, lacrimis, etc.; imo cum desolatione, siccitate, taedio, etc.; dummodo voluntas peccatum detestetur; nam talis dolor *sensibilis* in nostra potestate non est.

Iuxta plurimum sententiam², non sufficit contritio *virtualis* seu implicita in actu caritatis; quo quis diligit Deum, sed de peccato non cogitans; quia non est signum sensibile sacramentale, nisi sit contritio *formalis*. Iuxta alios sufficit *virtualis*⁴; quia qui Deum diligit super omnia eo ipso peccatum odio habet.

Practice vix fieri potest ut quis accedens ad sacramentum et de peccatis accusandis cogitans eliciat actum caritatis, quin simul peccata detestetur.

Attritio *mere existimata*, seu quae poenitenti videtur vera, cum non sit, communius et probabilius putatur non sufficere, quia reapse non est dolor. Qui cum ea sola confitetur, remissionem peccatorum non recipit, sed sacrilegium non committit (vide Baiierini, 34ss.).

Desiderium habendi dolorem, si reapse dolor non habetur, non sufficit. Sed investiget confessarius utrum vere desit dolor, an solum eius intensitas, aut sensibilitas, quae non requiruntur. Si poenitens velit peccatum relinquere et suis obligationibus satisfacere, do-

¹ Palmieri. *De poenit.* thes.25 ss.

⁴ Suarez. d.20 s.6 n.2; Gautier. 403.

• Lugo, d.5 n.92; Ball. Palm., 33 ssr

lor est. Timorati plerumque dolorem habent, quamvis illum non sentiant.

Probabiliter est *validum* sed *informe* sacramentum quod recipit reus duorum peccatorum mortalium diversae speciei, v. gr., furti et luxuriae, et elicit attritionem tantum de uno ob specialem illius turpitudinem; dum alterius oblitus est, aut hoc etiam bona fide accusavit, sed sine congruo dolore (Genicot, 242).

Plures existimant per talem confessionem remitti utrumque peccatum; quia, cum poenitens dolet de uno ex motivo particulari, ut divinam amicitiam recuperet, eius dolor *virtualiter* sc extendit ad omnia peccata mortalia etiam oblivioni data, quae talem reconciliationem impediunt (D'Annibale, 111,312).

Haec controversia parum ad praxim refert; quia poenitentes communiter dolorem concipiunt ex motivo *universali*, etsi a particulari initium poenitendi sumpserint. Ante absolutionem excitandi sunt ad contritionem ex motivo universali.

b) Supematuralis: 1) *Ratione principii*, quatenus sub influxu gratiae actualis elici debet. De quo tamen poenitens sollicitus ne sit; “facienti quod est in se Deus non denegat gratiam”. 2) Et *ratione inotivi*, quod referatur ad Deum, quae sunt motiva a Tridentino enumerata.

Non opus est ut eliciantur distincti actus fidei et spei, nec recitetur ulla formula. Ceterum qui ad sacramentum sincere accedit, necessario fidem et spem exercet.

c) Summa appretiative, quatenus poenitens peccatum mortale aestimet maius malum omni malo quod ad vitandum peccatum subeundum sit; et ideo illud detestatur plus omnibus, et paratus sit omnia mala perpeti potius quam denuo peccare (*Trid.* l.c.).

Requiritur, nam ut peccator Deo reconcilietur, necessaria est voluntas qua perfecte, efficaciter et absolute aversetur peccatum. Quae deficit, si desit contritio appretiative summa.

Nullus certus gradus intensitatis seu vehementiae requiritur; ideoque nec requiritur dolor *intensive summus*, i. e. qui vehementia superest omnes dolores et amores hominis. Nam Tridentinum non distinguit inter caritatem plus vel minus intensam.

Ad concipiendum dolorem summum, satis est ut poenitens malit *generaliter* pati quodvis malum quam peccare, quin instituat comparisonem inter peccatum et mala particularia. Imo haec comparatio vitanda est et a confessario non proponenda, quia potius phantasia percutit, animamque perturbat. Si comparatio sponte occurrat, ne admittatur, sed poenitens dicat: *occurrente casu, faciam quod debeam, divina gratia adiutus*.

Nulla duratio determinata requiritur: in instanti elici potest. Oportet tamen ad securitatem a nimia festinatione cavere.

Nec requiritur ut sit *sensibilis*, hoc sensu, quatenus in appetitum sensitivum redundet et in actus sensibiles erumpat, ut suspiria, lacrimas, etc. Id enim neque est in nostra potestate, neque ad perfectionem doloris pertinet, quamvis possit esse indicium vehementis contritionis.

Attritio ex solo metu gehennae ac poenarum temporalium potest esse *appreciative summa* (Gaetier, n.305; Ballerini, 68).

d) *Universalis*, i. e. se extendens ad omnia peccata nondum remissa, quamvis memoriae non occurrant. Quia nullum sine dolore remittitur, et unum mortale sine alio remitti nequit (Suarez, d.20 s.4 n.22ss.).

Explicite universalis est, si poenitens de singulis doleat ex particularibus motivis, v. gr., ex motivo talis virtutis; vel si unico actu cum poeniteat omnium quae actu recordatur. *Implicite*, si dolet ex motivo universali, v. gr., amoris Dei, metu gehennae. Sufficit implicite universalis de omnibus confuse conceptus, quin de singulis speciatim doleat (Suarez, 24); quia motivum universale se extendit ad omnia, etiam non distincte memorata.

526. Dotes contritionis quoad venialia. Sit *vera* seu *interna*, *supernaturalis* et *summa*. Ob allatas rationes.

Non requiritur *universalis*, quia unum veniale remitti potest sine aliis.

Qui odit mortalia, non ideo necessario odit venialia; quia praecipua malitia peccati mortalis, quae est totalis aversio a Deo, non rejicitur in veniali. Potest quis fructuose dolere de uno veniali, v. gr., ob malitiam specialem illius, quamvis de aliis non doleat. Sed qui unum veniale detestatur, *quia est offensae Dei*, virtualiter omnia venialia et mortalia detestatur (Suarez, d.3 s.8 n.2).

Resolves: 1." Graviter peccat qui sciens volens sola venialia confitetur sine ullo dolore. Nam sacramentum reddit irritum. Sed sufficit dolor de peccatis vitae praeteritae, modo haec saltem genetice denuo accusentur.

¶ Si desit dolor tantum de aliquo veniali accusato, iuxta complures, peccatum leve committitur, quia levis irreverentia fit sacramento, nam sacerdos leviter decipitur (Lugo, d.14 n.118). Iuxta alios, nullum peccatum committitur, quia confessarius scit consuetudinem declarandi aliqua venialia, non ut materiam absolutionis, sed ob alias utilitatis, et ideo putant nullum esse peccatum (vide S. AIX, 449).

527. Tempus contritionis. Dolor praecedere debet absolutionem; nemo enim absolvi potest sine dispositione.

Per se sufficit ut habeatur post accusationem peccatorum (Ballerini, 124). Suadendum est ut ante confessionem eliciatur.

Elicitus ante confessionem necesse est ut tempore absolutionis perseveret. Perseverare censetur, quamdiu non fuerit revocatus et virtualiter maneat in aliquo actu, v. gr., in voluntate confitendi. Determinari nequit tempus huius durationis, quandoque, iuxta aliquos, etiam per plures dies durat (Lugo, 35).

Retractatur dolor per novum peccatum mortale. Dolor venialium non retractatur quoad omnia per novum veniale.

In sententia quae tenet contritionem non esse partem essentialem sacramenti seu *materiam ex qua*, sed meram dispositionem necessariam ut producat effectum absolutio, in qua sola consistit tota essentia; sat est ut habitualiter perseveret contritio, i. e. semel posita non fuerit retractata.

Intervallum inter actum doloris et confessionis, iuxta aliquos, potest esse tantum quantum in iudicio forensi inter discussionem causae et sententiam (Hurtado, *De sacram, in gen.* <1.1 diffic.2).

Id negat S. Alfons. Sed sicut absolutio differri potest per plures dies post confessionem, idem intervallum videtur admittendum inter dolorem et confessionem. Practice suadendum est ut non multum distent, sed dolor renovetur ante absolutionem, quod apud nos laudabiliter fit per formulam *Senor mio Jesucristo* recitatam dum absolutio pronuntiatur, et immediate ante confessionem. -n

Non requiritur probabilius ut actus doloris elicitus fuerit *in ordine ad absolutionem*. Sufficit ut confessio sit dolorosa; quod verificatur, si dolor moraliter perseveret, quamvis non fuerit elicitus in ordine ad eam⁷. Nam *Trid.* ses.14 c.4 explicans quaenam attritio disponat ad iustificationem in sacramento consequendam, nihil de tali relatione dicit. Idem patet ex usu fidelium, qui v. gr. in contione actum doloris eliciunt, nihil tunc de confessione cogitantes; et postea ad confessionem accedunt (Luco, d.14 n.38ss.).

Practice eo ipso quod quis vult absolvi, videtur dolor satis ordinari ad absolutionem: et illa sententia, *moraliter certa*, in praxim luto deduci potest (Genicot, 244).

Unus actus doloris sufficit pro pluribus absolutionibus, dummodo moraliter perseveret, probabilius si agatur de plu-

ⁱ Vemmeersch, *Thol. Mor.* IIT,570.

ribus confessionibus omnino distinctis, moraliter certo si de complenda priori (Cappello, 119; Genjot, 245).

Resolves: Si poenitens peccatum omissum confiteatur paulo post absolutionem, valide ac licite absolvitur denuo sine novo dolore; item si peccata accusata et remissa iterum dic sequenti confiteatur. Sed renovatio doloris semper suadenda est.

528 Reviviscentia sacramenti.—Alia sacramenta, quae substantiam seu essentiam habent independentem a dispositionibus subiecti, facile intelligitur quomodo possint esse valida, sed infructuosa ob defectum dispositionis, et proinde postea, remoto obice seu posita dispositione reviviscere, seu fructum producere. Sed sacramentum poenitentiae *quoad valorem* ex sententia communiori dependet a subiecti dispositionibus. Quaestio est de *attritione*; si quis bona fide confitetur cum attritione non habente omnes condiciones requisitas; nempe quia non fuit *vera*, sed mere existimata; aut non fuit *universalis*, seu omnia peccata gravia complectens; sed ex motivo *particulari* unum peccatum attingit, alia non.

Plures sententiae sunt, quas theologis dogmaticis remittimus. Nec res magni momenti practici; nam fideles dolere solent ex motivo *universali*; et hoc eisdem suadendum est.

A R T I C U L U S 11

De proposito

Summarium: 1. Notio et necessitas,—2. Dotes quoad mortalia.— 3. Quoad venialia.

529. *Propositum* est seria voluntas de cetero non peccandi. *Formale* seu *explicitum* est actus a dolore distinctus. *virtuale* seu *implicitum* in actu doloris continetur.

Necessitas. Requiritur sicut contritio, imo contritio non est vera sine proposito, quod in definitione tridentina contritionis continetur. Ideo sufficit *implicitum*, si dolor in quo continetur sit ex motivo universalis. Nani *Trid.* ses.14 c.4, declarat attritionem huiusmodi, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniae, peccatorem disponere ad iustificationem in sacramento. Iam vero voluntas peccandi excluditur in dolore ex motivo universalis.

Requiri videtur propositum *explicitum*, si dolor concipiat ex motivo particulari solo; nam tali dolori non est implicitum propositum *in genere* non peccandi de cetero, sed tantum vitandi *illa* peccata de quibus homo dolet. Casus hic rarissimus erit.

Resolves: Practice; a) Suadendum est explicitum; sed si hoc non fiat, non ideo inquietandus est poenitens, modo doluerit ex mo-

tivo universali, ut solet, *b)* Confessarius de dolore dubitans, exigat propositum expiitum, quo dolor manifestabitur.

530. Dotes circa peccata mortalia. Sit firmitum. universale, efficax.

a) *Firtium*, ita ut poenitens sit dispositus ad vitandum peccatum, et potius omne malum pati aut omne bonum amittere quam Deum graviter offendere. Sed non expedit ut fiat in particulari comparatio cum aliis bonis vel malis.

Requiritur et sufficit ut haec firmitas seu talis animus habeatur tunc, quando datur absolutio. Relapsus in idem peccatum per se non est signum quod defuerit propositum firmitum. At si statim post confessionem idem committatur, suspicionem dat deficientis propositi.

Timor relapsus seu diffidentia sui ex experientia vitae praeteritae, ex difficultatibus vincendis, etc., imo ipsa peccati praevio, non significat defectum propositi, qui est actus voluntatis, dum illi sunt actus intellectus, qui actum voluntatis non necessario excludunt. Poenitens qui dicit se timere vel praevio relapsus, interrogetur num velit iterum peccare; si dicat se nolle, excitetur ad fiduciam in bonitate et auxilio divino.

7) *Universale*, se extendere debet ad omnia mortalia in posterum vitanda: *de celero non peccandi* (*Trid.* ses.14 c.4). Dolor universalis solum se extendit ad commissum et nondum remissum; propositum universale, etiam ad omnia mortalia nondum commissum: unde semper procedere debet ex motivo universali. Dolor ex motivo universali continet propositum universale.

Resolvi. Sufficit tamen propositum *generale* non peccandi mortaliter. Imo *imprudenter* proponeret confessarius omnes difficultates quae in vitandis peccatis occurrere possint, ut poenitens distinctum propositum circa illas eliciat; nam qui vehementibus passionibus agitantur, praesertim contra castitatem, sic exponerentur gravi periculo non habendi propositum efficax, imo et denuo peccandi. Sed aliquando confessarius exigere debet speciale et explicitum propositum de quibusdam, praesertim ad bonum commune vel tertii pertinentibus, ut de scandalo removendo, de vitanda occasione peccati, de restitutione facienda.

c) *Efficax* est quod voluntatem movet ad adhibenda media positiva et negativa necessaria ad vitandum peccatum. Requiritur efficax, quia qui vult finem, debet media velle. Sed sufficit efficacia *affectiva in praesens*, i. e. ut quis ante absolutionem habeat seriam voluntatem adhibendi media vitandi peccata. Efficacia *effectiva*, quae est consequens, non re

quiritur; relapsus in eadem peccata, vel negligentia mediorum quandoque suspicionem ingerere potest defectus propositi efficacis, at non necessario et semper.

531. Dotes propositi quoad venialia. Sit *firmum* et *efficax*; non requiritur *universale*, ut de dolore dictum est, quia unum veniale potest remitti sine aliis.

Requiritur propositum non committendi saltem aliquod ex *accusatis*. Nam nemo potest detestari efficaciter peccatum et simul affectum ad idem servare.

Resolves: Practice: 1.^o Qui confitetur sola venialia, debet sub gravi saltem de uno dolore et propositum idem non committendi elicere. Nam secus absolutio redditur inanis.

2.^o Sat est dolor et propositum circa unum ex venialibus quae accusantur, etsi alia venialia accusentur vel etiam consulto reticeantur.

3.^o Sufficit dolor de mortalibus aut venialibus vitae praeteritae iam remissis, quamvis de venialibus recentibus non doleat; dummodo illa iam remissa denuo accuset saltem generice, et de aliquo propositum emendationis habeat.

4.^o Sufficit dolor et propositum circa unum veniale, v. gr., unum mendacium, etsi non extendatur ad alia eiusdem speciei, ad omnia mendacia; nam potest esse specialis malitia in illo peccato, quae non sit in aliis.

5.^o Sufficit dolor de multitudine aut frequentia venialium cum proposito ea saltem minuendi. Tunc remittuntur illa in quibus est frequentia (Vermeersch, 579).

6.^o Sat est dolor et propositum circa venialia *plene deliberata*, quin ad semidclibcrata se extendat. Potest elici universale, etiam circa omnia *semidcliberata*; nam quamvis vitare haec omnia sine speciali gratia Dei sit impossibile, propositum potest esse efficax hoc sensu: "quantum in me est, volo numquam peccare venialiter" (Lugo, d.14 n.137).

7.^o Inducendi sunt fideles, praesertim pii, ut in confessione venialium pauca accusent, sed bene determinata, ex magis deliberatis, illaque emendare conentur; sic enim maior erit dolor et efficacius propositum; et in fine generice accusent omnia peccata suae vitae; et melius adhuc praesertim peccata contra talem virtutem vel tale praeceptum.

ARTICULUS III

De confessione

Summarium: 1. Notio, necessitas, dotes.—2. Integritas.

§ 1. *Notio, necessitas, dotes*

532. Confessio sacramentalis est accusatio propriorum peccatorum a poenitente facta sacerdoti competenti, ad torum absolutionem obtinendam.

Tria ergo requiruntur: 1.° Ut fiat ab ipso poenitente. 2.° Ministro competenti vel tali existimato. Non est ergo sacramentalis, quae fit *scienter* non sacerdoti, aut sacerdoti carenti iurisdictione. 3.° Cum intentione saltem implicita obtinendi absolutionem. Non igitur est sacramentalis confessio, manifestatio peccatorum meri solatii aut consilii causa. Utique quae in ordine ad absolutionem fit, quamvis poenitens scienter sine dolore confiteatur vel peccatum grave taceat.

Necessitas. Probatur: 1.° Ex *Trident*, s.14 c.5 et c.7. 2.° Ex natura iudicii, quod requirit notitiam rei de qua agitur, hic peccatorum; quae notitia a solo poenitente praebere potest.

Est necessaria *necessitate medii*, in re vel in voto, sicut ipsum sacramentum.

533. Dotes. Varias a variis recensentur. En praecipuas. Sit sincera, secreta, vocalis, integra.

1? *Sincera*, seu *vera*; i. e. sine mendacio ac simulatione.

Resolves: 1.° *Grave peccatum sacrilegii* committit: a) qui in confessione mentitur circa rem gravem et necessario in ea aperiendam; v. gr., neget peccatum mortale commissum et vi clavium nondum remissum, b) Qui peccatum grave ita tegit, ut a confessario non intelligatur; aut apprehendatur ut veniale, nisi causam iustam illud tacendi habeat, c) Qui falsa peccata gravia confitetur, nisi id faciat ex scrupulis ad maiorem conscientiae tranquillitatem, d) Qui negat aut mentitur circa peccata iam accusata et remissa, quando confessarius de his aliquid interrogat gravis momenti et necessarium scitu ad munus suum in praesenti confessione exercendum, v. gr., de consuetudine peccandi. Nam in praecedentibus casibus indicium sacramentale in re gravi alteratur, et minister munus iudicis rite exercere impeditur.

2.° *Leve peccatum sacrilegii* committit, qui mentitur circa materiam non necessariam, v. gr., neget peccatum leve commissum; aut grave, sed iam remissum, nisi iustam causam habeat restrictionis mentalis; aut qui confitetur veniale non commissum. Nam indicium sacramentale in re levi alteratur. At peccaret graviter qui scienter confiteretur unicam culpam venialem, et haec esset falsa; quia deesset materia confessionis, et absolutio foret nulla.

3° *Grave vel leve peccatum mendacii* committit, qui mentitur circa res ad confessionem non pertinentes; prout mendacium in se sit grave, ut gravis calumnia; vel leve, ut fabula quaedam. At sacrilegium. saltem grave, non est, nisi forte quia detur absolutio nulla ex defectu dispositionis (Lugo, d 16 n.98).

534. 2.B *Secreta*, seu facta soli sacerdoti/ aliis non audientibus; ideo dicitur *auricularis*, seu ad aurem facta.

Secreta non requiritur *de necessitate sacramenti*, ut quidam dixerunt, sed ex usu Ecclesiae Tridentinum, ses.14 c.5, ait publicam

° Vid. Sv Ar e z. d 21 « 2 n S.

non fuisse a Christo vetitam; secretam semper fuisse ab Ecclesia commendatam. Unde leviter peccaret, qui sine insta causa aliter confitentur. Iusta causa foret, v. gr., vehemens peccatorum dolor, humilitas exercenda, aliorum exemplum, satisfactio Ecclesiae offensa; at semper vitandum est scandalum.

Publica confessio numquam est obligatoria. Nam: a) Eam Christus non praecepit, ob gravia incommoda. Verba institutionis (Io 20,23) publicam non exigunt, b) Neque exigitur ex natura iudicii; quia indicium sacramentale pertinet ad forum conscientiae et libere subiri debet; unde sufficit illa accusatio quae a solo poenitente fit soli sacerdoti, qua indoles iudicii servatur; et alius testis de peccato interno non est. c) Talis doctrina ex SS. Patribus colligitur², d) A *Tridentino* s.14 c.5, asseritur, quod refellit ut calumniam dictum *affirmantium* confessionem secretam esse alienam a Christi mandato, et initium habuisse a Cone. Lateran. IV. e) Gravissima incommoda ex publica confessione sequerentur: laesio famae, mala temporalia, scandala, etc.

Per interpretem confiteri non prohibentur, si velint, qui aliter confiteri non possunt: praecavendo abusus et scandala. Interpres autem obligatione sigilli tenetur (c.903).

Confessio per interpretem potest plerumque fieri ita ut interpres peccata accusata non cognoscat. Sic: Interpres faciem suam a poenitente avertat. Confessarius indicet interpreti interrogationes poenitenti faciendas. Interpres eas facit lingua poenitentis, qui respondet ad singula confessario nutu capitis, et numerum per digitos declarat, quantum fieri potest.

Alio modo: Confessarius in charta scribit catalogum peccatorum. Interpres iuxta ea ponit singulorum nomina in lingua poenitentis. Poenitens digito indicat confessario quanam ex illis commiserit et quoties³.

Resolves: 1.^o Ignarus idiomatis confessarii per signa confiteatur meliori modo possibili. Potest etiam, sed non tenetur, interpretem adhibere, ne in periculo quidem mortis (Bailliffrini, 4S9ss.).

2. Missionarii hortentur poenitentes, quorum idioma ignorant, ut saltem unum peccatum leve per interpretem confiteantur⁴.

535. 3.^o *I'ocalis* seu verbis ore prolatis facta.

Id non requiritur de necessitate sacramenti, nam ad essentiam satis est ut peccata quovis modo manifestentur; sed vix praxi Ecclesiae, quia confessio vocalis commodior est et a revelationis periculo remotior.

² S. Irenaeus, *Advets. haeres.* 1.1 c.13 n.7: MG 7.591; S. Cyprian., *De lapsis* c.28: ML 4,503.

³ D'Herbigny, *Prudens serdcccim linguarum confessarius*[^]. ed. 2. (Paridie 1918).

⁴ SO 28 feb. 1633: CPF 6 sept. 1630; Coi. 61.

Vocalis adhuc est, et licet, si poenitens porrigat confessario schedulam in qua peccata sua scripsit, et ante vel post lectionem eidem dicat: *de his omnibus nte accuso*; vel de peccatis eidem extra confessionem manifestatis dicat: *accuso me dc peccatis iam tibi scriptis*; vel si confessario, interrogandi utrum de his se accuset, respondeat: *utique*. A fortiori vocalis erit, si ipse poenitens coram confessario legat sua peccata scripta.

Confessio facta per signa aut per solam scripturam sine causa, iuxta plerosque, grave peccatum est^{5*}; iuxta multos levee, quod et nos putamus.

Causa rationabilis facile aderit, v. gr., nimia verecundia, linguae impedimentum, alitui incommodum; quo in casu nullum erit peccatum⁷. Tunc si scripto fiat, suadendum est ut ante absolutionem poenitens ore dicat: *Accuso me de his omnibus quae scripsi*; vel confessario interroganti utrum de his se accuset, ore respondeat: *affirmative*.

4? *Integra*, i. e. comprehendens omnia peccata quae ex voluntate Christi sunt declaranda.

§ 2. *Integritas*

Summarium: 1. Notio et necessitas.—2. Extensio.—3. Materia libera.—4. Confessio venialium.—5. Causae excusantes ab integritate.
CISTek a Zk il, De integritate confessionis (Taurini 1924).

536. *Integritas* (c.901). Est plena peccatorum confessio, quae declarari debent, ex voluntate Christi.

Integritas materialis seu *obiectiva* est plena confessio peccatorum quae post baptismum commissae sunt et nondum per claves directe remissa. *Formalis* seu *subiectiva*, accusatio omnium peccatorum quae hic et nunc pro adiunctis accusari possunt ac debent, secundum iudicium practicum ipsius conscientiae. Quando nulla est causa excusans a plena peccatorum confessione, integritas formalis cum materiali coincidit.

537. *Necessitas*. Necessaria est iure divino quia hoc sacramentum institutum fuit per modum indicii specialis, in quo remittuntur simul omnia peccata mortalia aut nullum; ideoque minister debet dc omnibus indicare, et proinde omnia declaranda sunt. Sic Ecclesia semper intellexit praeceptam fuisse a Christo integram peccatorum confessionem (*Trid.* ses.14 c.5). I

Necessaria est semper *formalis*; quare qui reticet aliquod

- Cf. Svâbcz, d.21 s.3 n.2-6.
- Luco» d.15 n.86; Genicot. 270.
- SvArkz, l.c.

peccatum mortale quod hic et nunc, omnibus perpensis, accusare potest ac debet, graviter peccat et confessionem sacrilegam facit.

Et quidem necessaria, ita ut omnia peccata mortalia *in eadem confessione declarari debeant*; quia si unum non remittitur, nequeunt alia remitti; cum remissio fiat per infusionem gratiae, quae nullum peccatum mortale secum patitur.

Ergo non licet per se *confessio dimidiata*, i. e. facta partim uni partim alii confessario, quoad peccata gravia. Omnia mortalia eidem et in eadem confessione manifestanda sunt.

Materialis non semper est obligatoria; nam sacramentum institutum est propter homines, ideoque humanum esse debet; Christus ergo noluit ad eius validam et licitam receptionem aliquid exigere quod physice vel moraliter impossibile sit.

Reliqua peccata, quae diligenter cogitanti non occurrunt, in universum eadem confessione inclusa intelliguntur, ait *Trident.* s.14 c.5. Idem dic de inculpabiliter reticitis alia de causa.

Resolves: Integritati non nocet, et licet, mutatio vocis, vestium, etc., ne poenitens a confessario cognoscatur, dummodo omnia peccata accuset.

538. Extensio integritatis. Integritas requirit ut confessioni subiiciatur tota materia *necessaria'*, a) omnia peccata mortalia post baptismum commissa, nondum per claves directe remissa, quorum conscientiam post diligens examen poenitens habeat; ð) eorum species moralis infima, seu circumstantiae speciem peccati mutantes; c) numerus peccatorum; d) actus externi, quibus interni in ratione peccati complentur (c.901). Non autem effectus peccati, nisi per accidens.

Resolves: Peccata ergo accusari debent in eadem confessione:

® Omnia gravia post baptismum commissa et nondum remissa. De commissis in ipsa baptismi receptione vide n.370.

2° Omnia gravia remissa extra sacramentum poenitentiae, per actum perfectae contritionis, vel per aliud sacramentum cum attritione.

3° Omnia gravia indirecte remissa per sacramentum poenitentiae, quia inculpabiliter reticita fuerunt. Haec autem confitenda sunt non praecise *statim*, sed in prima confessione quam poenitens sive sponte sive ex praecepto faciat.

539. Species theologica et moralis. *Theologica* est nota seu *quantitas*, iuxta quam peccatum dicitur *grave* vel *leve* Refertur ad magnitudinem peccati. *Moralis*, nota secun-

dum quam pertinet ad unam vel aliam classem. Refertur ad qualitatem.

Capita ex quibus peccata specie morali distinguuntur vide in hoc opere (vol.1 n.635-38).

Accusari debet *species muralis infima* peccati. Id indicat *Trident*, ses.14 c.5 ct can.7 dicens accusanda esse omnia et singula peccata mortalia. Quod implicite confirmatur a Codice c.901, qui ait debere explicari circumstantias speciem peccati mutant. Unde non sufficit dicere: *peccavi contra iustitiam*; debet dici an per furtum, homicidium, calumniam, etc. Si declarari nequit species infima, declaretur saltem immediate superior; si ignoretur quale peccatum fuerit, dicatur saltem an mortaliter peccatum sit.

540. Circumstantiae speciem peccati mutant sunt iliae notae quae actui addunt novam malitiam specie distinctam ab ea quam actus de se ratione obiecti habet; v. gr., circumstantia loci sacri quoad furtum; voti castitatis quoad fornicationem, addit sacrilegium.

Declarari debent quae mutant speciem peccati *in re gravi*, quia totidem species peccati gravis sunt.

Bene animadvertit L u g o: non omnia quae iuxta scholasticam doctrinam vera sunt, debent eo ipso aut possunt in universum ad praxim applicari \

Confessarius prae oculis habeat principium: *Tantum peccatur quantum apprehenditur*. Quare si poenitens, quando ponebat actum de se peccaminosum ignorabat esse peccatum, aut putabat esse leve, non peccavit, aut leviter peccavit. Si ignorabat malitias diversas, ignoratas non contraxit².

Resolves: 1.^o Multi species infimas nesciunt. Confessarius tales ne interroget de omnibus distinctionibus theologicis; nam sacramentum reddet odiosum ct se ipsum vexabit.

2.^o Quoad praeterita, poenitens non tenetur rem confiteri, si eam non apprehenderat ut gravem; nec distinctiones specierum, si illas in actu peccati ignorabat; quoad futurum ne nimius sit confesarius in eis explicandis, quia poenitens aut non intelliget aut eas forte non confitebitur ob difficultatem illas explicandi, vel ob defectum memoriae.

Accusari debet *species theologica*, si peccatum admittit parvitatem materiae, ut in furto; aut si peccatum, de se grave vel leve, fiat formaliter leve vel grave ob defectum deliberationis vel ob conscientiam erroneam.

¹ Praefat. ad tractat. de Poenit.

² SO, Instr, reservata 16 mail 1943, de prudentia confessarii in interrogando.

541. Circumstantiae mere aggravantes aut minuentes sunt quae augent vel minuunt malitiam vel magnitudinem peccati intra eandem speciem theologicam et moralem; intra eandem sphaeram peccati, gravis aut levis; huius vel illius classis.

Etsi sint notabiliter aggravantes vel minuentes, probabilius, et practice certo, non est obligatio eas confitendi³. Nam: a) novum peccatum non constituunt; α) Nec *Trident*, ses.14 c.5, nec c.901 enumerantes materiam confessionis necessariam, memorant circumstantias aggravantes, c) Talis confessio foret angustiosa, nam difficile discernitur utrum circumstantia notabiliter an leviter aggravet.

Resolves: 1.® In furto gravi, v. gr., non opus est ut exprimat quantitas, sufficit dicere: *commisi furtum grave*. In incestu non requiritur ut exprimat utrum commissus sit cum consanguinea an cum affini, et quo gradu. Nam probabiliter eadem species moralis et theologica est in omnibus, etsi de primo gradu lineae rectae agatur. Qui peccavit cum pluribus, v. gr., cum tribus, satisfacit declarando speciem et numerum peccati, v. gr., *peccavi 1er*, quin dicat: *peccavi cum Iribus*.

2.® Fideles solent declarare circumstantias notabiliter aggravantes; quod suadendum est, quia confert ad tranquillitatem, uberiores fructum et directionem. At in materia sexti praecepti plerumque nec interrogandi sunt nec sinendi ut singulas circumstantias aggravantes explicant, ob periculum proprium et confessarii (SO 16 maii 1943).

3.® Poenitens confessario interroganti de quadam circumstantia necessaria vel utili ad recte indicandum de statu poenitentis, de remediis, etc., sincere respondere debet veritatem. Nam confessarius, ut index et medicus, ius habet interrogandi quod oporteat ad munus rite obeundum, v. gr., de circumstantia requisita ad incurrendam irregularitatem aut censuram, de consuetudine aut occasione peccandi. Damnata est ab Innoc. XI propositio 68: "Non tenemur confessario interroganti fateri peccati eiusdem consuetudinem."

4.® Si confessarius nullam habeat rationem interrogandi, poenitens respondere non tenetur; at praesumptio stat pro confessario, quod legitime interroget.

5.® Species *physica*, seu mere naturalis aut materialis, rei circa quam peccatum commissum fuit, non opus est ut declaretur, v. gr., utrum res furtiva fuerit vacca an equus.

542. Numerus peccatorum mortalium declarari debet. *Omnia et singula*, ait Tridentinum.

Peccat ergo qui scienter vel ex culpabili negligentia indicat numerum minorem vel maiorem iusto; vel qui sciens numerum certum, indicat tantum probabilem per particulam *circiter* vel similem. Interdum tales poenitentes a culpa excu-

³ S. Tη., Zm ZΓ dis.16 n.3. a.2.

⁴ Ballkrini-Palmkri, 208 ss.

santur, praesertim numerum exaggerantes, ob scrupulos, desiderium maioris securitatis, aut bonam fidem.

Si post diligens examen numerus certus nescitur, exprimatur probabilis, addita particula *circiter*, *plus minusve*, etc.

Quam extensionem habent hae particulae? “*Plurisve*, ait Ulpianus, non infinitam pecuniam continet, sed modicam, ut taxatio haec: *solidos decent pbatrisve* ad minutulam summam referatur”⁹⁰. Haec norma placet Lvgoni, d 16 n.97, qui subdit: Quo maior est numerus qui nominatur, maior intelligi potest numerus verbis *plus minus*. Sic si dicas: *peccavi ter*, *plus minus*, verum erit, si bis aut quater peccasti. Si dicas: *centies*, *plus minus*, verum non erit si 130 vicibus peccasti; si dicas: *millies*, *plus minus*, verum erit licet 1.050 vicibus peccaveris.

Id tamen accipiendum est non cum proportionem arithmetica. Practice, monet Genicot, 251, istae determinationes parum faciunt, quia fidelibus ignotae. Ipsi errorem commissum sponte manifestant, si advertunt.

Si postea detegatur numerus certus, et hic sit *notabiliter maior*, declarari debet in proxima confessione; non autem si sit parum maior, nam censetur comprehensus in particula *circiter*. Iuxta aliquos, non est iteranda confessio, nisi certo constet excessum pertingere ad quartam partem numeri, etiam magni, qui expressus fuit (Genicot, 251).

Si numerus certus, postea detectus, sit *notabiliter minor*, poenitens ad nihil tenetur, quia minor in maiori manifestato continetur et absolutus fuit.

Si neque certus neque probabilis indicari possit: a) Poenitens manifestet consuetudinem peccandi, huius durationem. quoties circiter peccare consueverit in die, hebdomada, mense.

b) Si neque id possit, sat est ut indicet statum suum, modum vivendi, quantum temporis, consuetudines et occasiones peccandi. Sic concubinarius: *per duos annos concubinam domi habuit eaque ut uxore usus sum*. Meretrix: *per tres annos in meretricio mansi et peccavi cum quibusvis quoties occasionem habui*. Si postea distinctius recordetur peccatorum non tenetur accuratius ea confiteri.

Resolves: Qui habent consuetudinem graviter culpabilem blasphemandi, sed singulas blasphemias indeliberate profert, non tenetur earum numerum explicare, quia peccata mere materialia sunt. Sat est dicere: *habeo consuetudinem blasphemandi inadvertenter, quoties occasio, etiam minima, se offert* (Genicot, 252). Imo neque hoc de se necesse est manifestare, si ei constat nullam blasphemiam advertenter dixisse.

543. Actus externi, quibus interni in ratione peccati complentur, declarandi sunt. Nam nomine peccati proprie non intelligitur solum actus internus, ut prava voluntas furandi, »ed etiam externus, qui est illius naturale complementum. Id probatur: a) cx praxi Ecclesiae; b) ex impossibilitate in qua secus versaretur confessarius iudicandi de obligationibus poenitentis, de censuris, etc.; c) ex propositione 25 ab Alexandro VII damnata (Denz., 1125). Unde non sufficit confiteri, v. gr., *habui voluntatem furandi*, si reapse furtum commisisti: sed debes dicere: *furatus sum*. Nec sat est dicere: *posui causam pollutionis per voluntarias cogitationes graviter turpes*, sed declarari debet pollutio secuta.

544. Effectus malus peccati, scilicet qui sequitur postquam actus peccaminosus cessavit, *per se* non est necesse ut declaretur, quamvis fuerit praevisus et intentus. Sic, si quis venenum homini malitiose propinavit, non tenetur *per se*, declarare num mors secuta fuerit. Nam hi effectus proprie peccata non sunt, quia non amplius a voluntate dependent; siquidem qui causam peccaminosam posuit, nihil iam agit quando sequitur effectus.

S. Alphonsus, 1.5 II.149, docet declarandum esse effectum malum, si sequitur antequam voluntas prava retractata fuerit, quia haec moraliter perseverans sufficit ut effectus denominetur voluntarius et peccaminosus. At sententia contraria probabilior videtur et tuta est.

Idque etsi effectus sit in se materialiter novum peccatum materiale, ut si quis se inebriat praevidens se in ebrietate dicturum res turpes. Hic enim factus est reus ebrietatis et turpitudinis quando se inebriavit; turpia ei imputantur in causa (c.2201 § 3); sed durante ebrietate nihil voluntarie egit, nec peccavit. Sufficit ergo confiteri causam horum effectuum cum praevisione, et forsan intentione eorumdem. Expedit tamen ut effectus declarentur.

Per accidens quandoque debent declarari, v. gr., ut confessarius sciat an casus sit reservatus, an incursa irregularitas aut censura. V. gr., qui dat medicinam ad procurandum abortum, si hic sequatur, declarare debet effectum secutum, nam tunc solum procuratio abortus producit excommunicationem l. s. Ordinario reservatam et irregularitatem (c.2350 § 1; 985,4.º).

545. Peccata aliunde nota confessario, v. gr. c narratione extrasacramentali poenitentis, aut cx experientia ipsius confessarii, accusanda sunt *singillatim*, an sufficit accusatio *universatim*: *accuso me de omnibus quae alias tibi narravi*, vel *quae tu scis*?

Generalis confessio sufficit, si confessarius servat distinctam horum peccatorum memoriam.

Si confuse recordatur peccata sibi narrata esse multa et gravia, v. gr., contra castitatem, etc., sed numeri et speciei non recordatur, S. Alf., 502, requirit accusationem distinctam, quia secus non accusantur *singillatim*, ut vult Trid.: *omnia et singula*. Lugo, d.16 n.638 alique opinantur sufficere accusationem illam generalem. Nam: a) Ita habet usus receptus. &) Tridentinum nullibi adhibet verbum *singillatim* c) Aequivalenter habetur accusatio sacramentalis distincta, quatenus posteriori accusatione, relata ad memoriam quam habet confessarius de illis peccatis distincte prius auditis, fit sufficiens notitia, qualis in confessione requiritur, d) Minime requiritur ut confessarius distinctam notitiam peccatorum accusatorum servet *usque ad absolutionem*, sive haec statim detur, sive differatur.

Cavendum tamen est ne ob illam confusam memoriam quam confessarius servat, omittantur partes notabiles muneris confessarii, ut monere de obligatione relinquendi occasionem peccati, etc.

Circumstantiae speciem mutant non declaratae ulla modo sed a confessorio notae, debentne expresse accusari? V. gr. si poenitens sit sacerdos vel religiosus, et ut talis, notus confessorio, sc. accuset de peccato turpi, debetne dicere: habeo votum castitatis, aut sum sacerdos vel religiosus?

Videretur respondendum *affirmative*: Nam illa circumstantia est peccatum distinctum, et debet aliquo modo accusari. Sed putarem non esse necessariam accusationem *explicitant*, satis accusatur eo ipso quod sacerdos vel religiosus notus confessorio ut talis, et qui scit se ut sacerdotem vel religiosum cognosci, accuset peccatum turpe., Nam sic satis manifestat circumstantiam sacrilegii.

546. Permixtio peccatorum. 1. Non obstat integritati, et per se licet, accusare peccatum mortale novum numquam accusatum cum antiquis iam alias accusatis et remissis, quasi omnia fuissent iam accusata; v. gr., in confessione generali; quamvis id fiat ex industria ad dissimulandum tempus quo illud commissum fuit.

Etsi initio confessionis praemittatur haec aut similis formula: *faciam confessionem generalem totius vitae*. Nam peccatum quoad substantiam idem est, sive novum sive alias accusatum.

2. Non licet tamen mentiri circa tempus, si interrogetur poenitens a confessorio utrum peccatum sit novum an alias

accusatum. Hoc mendacium, iuxta multos⁰, est grave, et reddit sacrilegam confessionem, quia revera non accusatur peccatum quod commissum fuit, v. gr., heri, sed quod numquam est patratum, v. gr., quod supponitur olim commissum. Sed iuxta alios (Noldin, 281), est leve, et non facit sacrilegam confessionem, quia accusatur peccatum specificum commissum, et solum negatur circumstantia accidentalis temporis, quae ex obligatione declarari non debet; et error quem tali mendacio concipit confessarius est accidentalis. Haec sententia solide probabilis est. At suadendum ut peccata gravia nondum accusata declarentur tamquam non accusata.

Sed videtur grave dicere omnia peccata recentia esse iam accusata, nam sic pervertitur omnino indicium confessarii de statu poenitentis, et gravis poenitentia eliditur; at si bona fide factum fuit, obligatio confessionem iterandi non videtur esse (Genicot, 254).

547. Dimidiatio confessionis est confessio peccatorum facta partim uni confessario partim alii, vel eidem in distincta confessione.

Non licet per se dimidiare *confessionem mortalium* nondum per claves directe remissorum, ita ut aliqua ex his poenitens confiteatur uni, alia alii; obstat integritati, quae postulat ut omnia haec gravia in eadem confessione accusentur. Sed causae excusantes ab integritate possunt dimidiationem permittere.

Licet dimidiare *quoad materiam liberam*. Sic potest quis confiteri primum confessario ignoto mortalia numquam accusata; et postea ordinario venialia et mortalia iam alias per claves directe remissa. Nam materia libera non debet ex obligatione accusari.

548. Absolutio peccati inculpabiliter reticiti et in alia confessione declarati.—Qui peccatum grave inculpabiliter omissum accusat, dentio absolvendus est, iuxta plerosque, nec sufficit illud mere accusare; nam confessio non ideo fit ut sacerdos peccata cognoscat, sed ut per sententiam iudiciali directe remittat (Cappello, 183; Genicot, 263).

Pauci putant requiri *confessionem* sed *non absolutionem* horum peccatorum, quia tandem iam sunt remissa, licet indirecte, vi prioris absolutionis.

Resolves: Ergo iuxta illam communiorem sententiam, si poenitens statim post absolutionem accusat peccatum grave inculpabiliter

• Geninari, *Quest. mor.* n.668.

omissum, iterum absolvi debet. Imo expedit ut nova poenitentia, quamvis levis, ei imponatur, quod tamen obligatorium non est (Arsecur, 587).

Haec nova absolutio quae statim post primam ab eodem confessorio detur, dissimulate dari debet, ne adstantes suspicentur de peccato gravi accusato.

549. Peccata dubia. Dubium respicere potest : 1., *commissionent peccati*; num commissum fuerit; 2.°, *gravitatem*; num fuerit grave ratione materiae et deliberationis; 3., *confessionem*; num accusatum fuerit.

Peccata serio dubia *quoad commissionem vel gravitatem*, non tenetur poenitens confiteri; nam materia necessaria confessionis non sunt nisi mortalia *quorum conscientiam habet* (c.901). Conscientia autem est indicium certum de peccato. Sic theologi communiter.

Peccata *positive dubia*, i. c. cum ratione solida dubitandi, *quoad confessionem*, non tenetur confiteri; stante enim dubio, solido num iam accusata fuerint, lex confessionis certa non est, et proinde non obligat. Ita communius Doctores.

Aliter S. Alfonsus, n.477, quia obligatione certae non satisfit impletione dubia. Sed in casu obligatio certa non est.

Negative dubia quoad confessionem, scilicet si poenitens nullam solidam rationem sibi faventem habeat, quod illa peccata iam confessus fuerit, confiteri tenetur, obligatio enim est moraliter certa.

Resolves: Practice, 1 Suadenda est plerumque confessio mortalium dubiorum, ad tranquillitatem.

2. In dubio *de gravitate ratione materiae*: a) Rudes ordinarie inducendi sunt ut peccatum accusent, nam nesciunt mortalia a venialibus discernere, nisi sint timoratae conscientiae, b) Instructi plerumque hortandi sunt, non obligandi, ut illud confiteantur.

3. In dubio *dc gravitate ratione deliberationis plenae*: a) Timorati, qui peccare graviter non solent, non tenentur illud confiteri, ipsis enim favet praesumptio, b) Laxi generatim debent peccatum sic dubium confiteri, nam contra eos stat praesumptio, c) Qui mediam viam tenent, suaviter hortandi sunt, non obligandi, ut illud confiteantur.

4. Scrupulosi arcendi sunt a confessione peccatorum dubiorum, quacumque ex causa sint dubia (S. Ai.f., 476).

5 Qui in articulo mortis probabiliter indicat se non esse in statu gratiae, debet certitudinem moralem acquirere per contritionem perfectam aut per confessionem; in qua tamen peccatum positive dubium confiteri non tenetur (S. Alf., 473). r I

Si poenitens, qui confessus est bona fide ut dubium aliquod peccatum, postea comperiat illud fuisse certo commissum aut certo grave; iuxta multos (id. 478), debet iterum

confiteri ut certum. At iuxta complures, sententia probabilis et tuta, quae nobis placet, est illum ad id non teneri 7. Nam: a) illud peccatum confessus est quoad speciem et numerum prout erat in conscientia et ab eo absolutus fuit: et illa species et numerus a parte rei ita erant. Inde integritati satisfacit. b) Sicut qui bona fide accusavit numerum proximum, decem *circiter*, et postea recordatur undecimi, non tenetur deinde hoc accusare (n.542), et tamen hoc implicite ut dubium fuit accusatum; sic qui accusavit peccatum ut dubium, quod deinde comperit certum.

Si vero mala fide confessus est ut dubium peccatum certum, debet hoc dentio confiteri.

5. De peccatis *in ipso baptismo commissis*, aut *post baptismum dubium*, vid. n.369.370.

550. Peccata erronee putata a confessario ut levia. Si poenitens peccatum grave sincere confessus est, et postea, ex poenitentia levi imposita, v. gr., comperit illud fuisse putatum leve a confessario, non tenetur iterum confiteri; nam illud clavibus subiecit, prout erat in conscientia et confessarius voluit absolvere quantum peccatum erat.

551. Materia libera sunt: a) peccata venialia nondum remissa; b) remissa extra sacramentum poenitentiae; c) venialia et mortalia iam per absolutionem directe remissa (c.902).

Materia libera non pertinet ad integritatem confessionis; proinde haec peccata possunt reticeri, etiam omnia; et si accusantur, non opus est numerum et circumstantias speciem mutantem declarare.

Confessio venialium: 1.º *Licita est et utilis (Trident. SCS.14 C.5), Pius XII, Encyc. Mystici Corporis Christi 2f) iun. 1943, reprobabat doctrinam eorum qui frequentem venialium confessionem dissuadent, dicentes potius valere generalem illam confessionem quam singulis diebus Ecclesia Sponsa Christi cum filiis suis sibi in Domino coniunctis per sacerdotes initio missae facit recitantes Confiteor. E contra maxime commendat Summus Pontifex crebram confessionem venialium, ad maiorem in via Dei progressum; illiusque fructus commemorat: recta sui ipsius cognitio augetur, Christiana crescit humilitas, morum eradicatur pravitas, spirituali negligentiae torporique obsistitur, conscientia purificatur, roboratur voluntas, salutaris animorum moderatio procuratur, atque ipsius sacramenti vi augetur iustitia (AAS 35,193).*

2.º Ab Ecclesia non praescribitur *directe*, quasi omnia vel aliqua venialia faciat materiam necessariam.

3.º *Indirecte* praescribitur, quatenus frequens confessio praescribitur quibusdam, ut clericis (c.125), religiosis (c.595 § 1.3"), semi-

naristis (c 1367 § 2). Qui canones tamen directe his obligationem frequentis confessionis non imponunt, sed superioribus iniungunt ut hanc procurent. Confessio venialium, si mortalia desint, praescribitur ad iubilaeum faciendum

552. Causae ab integritate materiali excusantes, Aliae sunt *physicae*, aliae *morales*. Proinde excusat impossibilitas physica et moralis.

1. Non excusat difficultas vel incommodum ipsi confessioni *intrinsecum*, ut repugnantia, verecundia, amissio propriae famae apud confessarium; haec enim per se omni confessioni adnexa sunt, et tamen Christus ea praevidens confessionem praecepit. De verecundia extraordinaria postea dicitur.

2. Excusat incommodum *extrinsecum*, quod per accidens confessionem reddit valde difficilem. Nam bonus Dominus talem confessionem non praecepit.

553. Impossibilitas physica est carentia illorum elementorum quae necessaria sunt ad plenam peccatorum accusationem. Exempla: Infirmitas extrema, defectus loquelae, defectus temporis, ignorantia vel oblivio inculpabilis.

Resolve»: 1° *Moribundi*, qui nequeunt integre confiteri, ob defectum virium vel memoriae, vel quia periculum est ne deficient, valide et licite absolvuntur, quamvis confessio non sit integra. Si vires recipiant omissa suppleant.

2.° *Muti* debent integre confiteri per signa; si id non possint, manifestent saltem se esse peccatores, et sic absolvi possunt; ad scribenda peccata non tenentur, sed hortandi sunt. Nam est medium extraordinarium; minus congruit cum iure poenitentis ad secretam confessionem; omnes excusant ab hoc medio adhibendo cos qui ob labilem memoriam aliter recordari peccata non valent.

3.° *Surdi et surdastri*, qui neque ex se omnia explicare possunt, neque confessarium interrogantem intelligere, debent confiteri quae memoriae occurrant. Sed confessarius non tenetur generatim eos interrogare, ob nimiam difficultatem et sigilli periculum. Si elata voce vel per instrumentum audire possunt, regulariter inducendi sunt ut veniant ad locum seorsum. Id tamen omitti potest iusta de causa.

gr, quia pro consuetudine regionis decenter fieri non valet, vel quia poenitenti valde repugnat (Bauer, 392). Si confessarius satis profecta iam confessione surditatem poenitentis advertat, non licet ei alta voce imponere poenitenti ut redeat, nam adstantes suspicari possent de gravi peccato accusato (S. V. f., 644). Id non extenditur, per se ad casum quo ab initio confessionis advertat surditatem; tunc poenitens ducatur ad sacristiam vel alium locum remotum. Surdo imponatur levis poenitentia, si alii adstant. vel ipse poenitentiam indicet, quam confessarius signo approbet.

4. " *Ignari idiomalis confessorii*, qui alium gnarum adire nequeant, possunt per interpretem confiteri; sed non tenentur, quia est medium extraordinarium et periculosum (c.903). Si nolunt per interpretem confiteri, nec possunt per signa exprimere peccata in specie, ita ut intelligantur, absolvi queunt facta generica confessione'. It confessionem non integram faciant, requiritur aliqua confitendi necessitas, v. gr., adimplendi praeceptum, non manendi diutius in peccato mortali, non differendi nimium confessionem, etsi non necessariam. Minor causa sufficit, si aliqua peccata, etsi non omnia, possunt a confessario intelligi.

5.* *Ob defectum temporis*, imminente praelio, naufragio, etc., possunt periclitantes accusare unum vel alterum peccatum et absolvi; imo omnes simul absolvi possunt, dolentes et conlitentes in genere se esse peccatores¹⁰.

6.° *Ob ignorantiam vel oblivionem inculpabilem* excusantur qui post diligens examen peccatum ignorant aut non recordantur; aut cognitum deinde ex oblivione reticent. -Si omittunt ex levi negligentia examinis, absolutio valida est.

554. Impossibilitas moralis est quae oritur ex incommodo gravi, confessioni *extrinseco*, quod ex integra peccatorum accusatione oriri potest. Incommodum potest esse damnum spirituale vel temporale, proprium vel alienum, i. e. imminens poenitenti, confessario, vel cuilibet tertio. Sufficit prudens damni timor.

Ut impossibilitas moralis ab integritate excuset, tria requiruntur: 1." Ut nequeat adiri alius confessarius cui omnia peccata sine periculo damni manifestari possint. 2.° Ut confessio hic et nunc sit aliquatenus necessaria. 3.° Ut eam tantum peccata vel circumstantiae omittantur quae sine incommodo gravi declarari nequeant.

Confessio censetur necessaria: Ad implendum praeceptum, ad missam celebrandam, si bacc omitti nequit sine nota aut scandalo; ad non manendum in peccato mortali, etiam per diem unum aut brevius tempus, si id durum sit (Cappello, 171); si sit periculum mortis; si magna sit utilitas confitendi; v. gr., ad lucrandum iubilaeum, ad recipiendam communionem in festo solemni (S. A. r., 480).

555. *Exempla impossibilitatis moralis* : periculum scandali vel lapsus poenitentis vel confessarii, violationis sigilli, famae poenitentis vel alterius, alius gravis damni spiritualis vel temporalis (Suares, d.23 s.2 n.7).

Resolves: 1" *Ob periculum scandali vel lapsus* excusatur ab interrogationibus de re turpi confessarius; et ab accusatione poenitens qui propriam vel confessarii fragilitatem noscit. Sed periculum, praesertim in confessario, non est facile fingendum.

¹⁰ SO 28 feb. 1633.

Pius XII per C. Consist. 8 dec. 1930: AAS 31.710; Poen. 25 mart. 1944< AAS 31,170; 36,155

2.* *Ob periculum sigilli:* a) sacerdos qui nequeat integre confiteri, quin peccata in confessione audita et poenitentem manifestet saltem indirecte; b) poenitens incrito timens ne audiatur confessarius qui elata voce loqui solet; c) qui timet revelationem sigilli ex parte confessarii, quod periculum vix umquam timendum est. Non autem si timet ne a confessario obligetur ut peccatum suum alii manifestet, v. gr. ad vitandum damnum tertii; hoc enim incommodum ex obligatione poenitentis oritur (Luc.o, d 16 n.526ss.).

3.º *Ob periculum famae poenitentis:* a) qui timet ne ipse ab adstantibus audiatur; b) qui confessionem prolixam facere debet, cum periculo suspicionis multorum peccatorum; quod saepe non adest, cum multi confessionem valde producant ex scrupulis, loquacitate, etc.

4.º *Ob aliud damnum confessioni extrinsecum:* a) si ne a longe quidem audiri aut fieri possit integra confessio ob periculum contagii; b) si poenitens ex manifestatione peccati timet odium, persecutionem, etc., confessarii, qui timor vix umquam prudens erit; c) si scrupulis agitur, non tenetur confessiones repetere quamvis aliqua peccata per oblivionem omiserit; nec debet diutius se examinare.

5.º *Verecundia vere extraordinaria et accidentalis,* confessioni extrinseca ob speciales relationes poenitentis cum confessario excusat ab integritate, v. gr., si soror, aut amicus aut superior rem valde probrosam confiteri deberet fratri, amico, subdito, deficiente alio confessario. Hac doctrina caute utendum est ob periculum allucinationis.

Poenitens qui multa et gravia peccata confessus est apud confessarium extraordinarium, postquam ea ordinario diu celaverat; et deinde recordatur peccati mortalis in illa confessione ex oblivione praetermissi, *per se* tenetur hoc peccatum in prima confessione accusare.

Sunt tamen qui putant licere illud tacere ad tempus, si prima haec confessio fiat apud confessarium ordinarium, donec occasio alius confessarii se offerat. Nam repugnantia invincibilis quae hic supponitur contra ordinarium merito dicitur confessioni extrinseca. Casus occurrere poterit praesertim apud religiosas. Sed hodie fere semper aderit moralis possibilitas alius confessarii, etiam pro monialibus (Genicot, 262).

6º *Infamia complicitis,* nempe si poenitens nequit peccatum suum confiteri, quin complicem diffamet apud confessarium; iuxta plerisque cum S. Thoma non excusat ab integritate. Nam: a) Christus universalem confessionem praescribens, eo ipso voluit ut hoc malum postponeretur integritati; b) probabiliter non peccat qui alterius peccatum uni viro prudenti iusta de causa manifestat. A fortiori in casu, quo fama complicitis tegitur sigillo sacramentali. Si ergo manifestatio complicitis apud confessarium tunc licita est, fit etiam obligatoria accusatio talis peccati.

Iuxta alios debet omitti, quia praeceptum naturale servandi famam proximi praevalet positivo praecepto integritatis confessionis; praesertim cum accusatio talis peccati non omnino omittenda sit, sed ad iustam confessionem differenda.

Alii opinantur poenitentem *posse* illud peccatum confiteri, sed ad id *non obligari* (FERRERES, 560).

Nobis haec placent: a) Poenitens tenetur, si commode potest, quaerere confessarium cui complex sit ignotus, ut integre confiteatur Causae excusantes ab obligatione quaerendi talem confessarium reducuntur ad necessitatem vel magnam utilitatem confitendi sacerdoti qui complicem noscat.

b) Si agitur de materia confessionis *libera*, non licet per se peccatum confiteri cum revelatione complicitis, ob praeceptum naturale servandi proximi famam.

c) Si de materia *necessaria*, licet illud peccatum confiteri, ob rationes primae sententiae; sed non est obligatorium, ob damnum extrinsecum famae complicitis; et quia talis confessio specialiter odiosa est. Ratio adversariorum quod, si licet, est obligatoria, non valet, nam etiam licet poenitenti confiteri peccatum cum verecundia extraordinaria, confessioni extrinseca, sed non est obligatorium.

Neque obligatorium est illud confiteri, si sine revelatione complicitis possit manifestari species superior peccati, reticita specie infima aut circumstantia speciem mutante. Sic si femina cum sacerdote peccavit, et non possit manifestare circumstantiam personae sacrae sine periculo famae talis sacerdotis, non tenetur accusare peccatum fornicationis, omitta illa circumstantia. Secus enim teneretur bis idem peccatum confiteri; nam circumstantia sacrilegii in alia confessione manifestanda esset.

7.^o *Infamia alius*, qui complex non sit, excusat, iuxta dicta de complico. Cavendum ne aliena peccata personarum quae confessario sunt nota manifestentur sine iusta causa, ut saepe faciunt uxores relate ad peccata mariti.

8.^o *Multitudo poenitentiam* sola non excusat ab integritate. Sic prop.59 ab Innoc. XI damnata; v. gr., in die magni festi aut indulgentiae. Excusat autem, si accedat alia necessitas valde gravis, *urgens* et proportionala gravitati praecepti divini integrae confessionis; ut si aliter poenitentes cogerentur carcere diu gratia sacramentali et communione.

9.^o *Reservatio peccati* dicebatur excusare ab eius confessione, si ex quadam necessitate fiat confessio apud sacerdotem carentem Jurisdictione ad reservata. Tunc poenitens accuset cetera; relinquat reservatum alii confessario qui possit ab illo absolvere. Casus hodie vix locum habebit; nam vi c.900,2.^o, facile confessarius carens facultate ad reservata poterit illud directe absolvere; et, si est reservatum cum censura, vi c.2254.

556. Confessio peccatorum reticitorum. — Peccata mortalia quae reticita fuerunt ob causam excusantem vel oblivionem; vel gencrice accusata, debent distincte accusari in proxima sequenti confessione, nisi etiam in hac sit causa excusans. Nam in praecedenti fuerunt indirecte tantum remissa, proinde sunt materia necessaria immediate sequentis, 3.

Poenitens tamen non tenetur haec peccata confiteri *quamprius*, vel ante communionem; nulla enim lege id praeci-

° Prop 11 ab Alexand. VII damnata; Denzinger, 1111.

pitur, nam est in gratia per confessionem recuperata (c.856r X^{cc} sacerdos, qui solum tenetur quamprimum confiteri (in 'ra triduum), quando post commissum peccatum mortale, deficiente confessario et urgente necessitate celebrandi, missam celebravit, non praemissa confessione (c.807); non autem tenetur si post commissum mortale confitetur, sed illud ob causam excusantem reticuit. Sufficit ergo ut poenitens peccatum reticuum confiteatur in prima confessione quam postea faciat, sive sponte sive ex obligatione, nisi eadem rationes permaneant confitendi sine integritate materiali.

ARTICULUS II

De Examine conscientiae

Summarium: 1. Notio, necessitas.—2. Diligentia.—3. Praxis confessarii.

557. Examen conscientiae est animi discussio ad recolenda peccata confessioni subiicienda (c.901).

Necessitas examinis oritur ex praecepto integritatis. Nam regulariter est medium necessarium ad integram peccatorum confessionem. Ideo per se sub gravi requiritur.

Saepe tamen potest non esse necessarium; sic: u) qui a brevi tempore confessus redit ad confessionem, quia in mortale lapsus est, sine examine noscere potest se nullum aliud habere; α) qui frequenter confitetur, et quidem sola venialia, examine plerumque non eget. Tamen poenitentes pii hortandi sunt ut de venialibus deliberatis examen peragant, praesertim de frequentioribus, ad maiorem emendationem. Scrupulosi, aut examen omittant, aut brevissimum agant, iuxta confessarii directionem.

558. Diligentia.—1.” Requiritur (c.901).

2.” Non exigitur *summa*, qualis a prudentibus adhibetur in negotiis arduis. Id enim nimis onerosum redderet sacramentum, carnificinam animarum, ut calumniabantur protestantes a Tridentino reprobati (ses.14, c.5). Sufficit *seria, ordinaria, humana*, qualem quisque adhibere potest et solet in rebus suis pro conditione sui status et capacitate iudicii.

Ergo, etsi quis post adhibitam moralem diligentiam putet se plura peccata reperturum diutius se examinando, ad id non tenetur (Lugo, d.16 n.592).

Sit *proportionata* poenitentis conditionibus. Sic: o) *pro ditione conscientiae* et vitae puritate, brevius examen sui-

licit timoratis quam laxis; *b) pro proximitate praecedentis confessionis*, qui diu non est confessus accuratiore eget; *c) pro instructione*, doctus et instructus diligentius se examinare debet quam rudis et ignarus; *¶7) pro corporis valetudine*, graviter aegrotis levius examen imponi debet; nam sicut timor gravis damni excusat ab integritate confessionis, ita etiam ab examine longiori. Cavendum ne in periculo mortis constituti confessionem diutius differant ob timorem difficultatis in examine; confessarius cos iuvabit, ut res expeditior fiat.

Scriptura peccatorum: *a)* nemini est *obligatoria*, quia periculum est ne in aliorum manus veniat, et quia foret diligentia extraordinaria; *b) permittenda* est cum cautela iis quos iuvet ad pacem vel ad verecundiam vincendam; *c) suaderi potest* iis qui a multo tempore non sunt confessi et merito timent ne aliquorum obliviscantur. Methodus esse potest iuxta praecepta Dei et Ecclesiae et obligationes sui status, prout in libris pietatis invenitur; *d) dissuadenda* scrupulosis.

559. Defectus examinis. Peccat graviter qui praevidens saltem in confuso periculum omittendi peccatum grave, ad confessionem accedit cum nullo aut valde exiguo examine.

Rexolvex: 1." Si negligentia fuit graviter culpabilis, tota confessio, utpolc sacrilega, repetenda est, et insuper accusandum ipsum negligentiae peccatum.

2." Si negligentia fuit levis, confessio valida et fructuosa est. Ad distinguendum utrum gravis an levis fuerit, haec regula ab aliquibus traditur, cum discretionem applicanda: gravis putari potest, si quis post confessionem operit se plura peccata omisisse quam dixisse

3.º In praxi, qui bona voluntate confitetur, raro peccabit graviter, imo et leviter, ob defectum examinis; navi ad gravitatem aut ad peccatum negligentiae non advertet.

560. Praxis confessarii. Qui accedunt imparati: *a) Per se* theoricc deberent benigne dimitti, ut congruum examen agant; *practice* sic agendum est. si speretur hoc modo melius integritati consultum ¶ *b)* Rudes et ignari nunquam aut fere numquam sunt dimittendi, quia non melius se examinabunt quam si a confessario interrogentur. *c)* Etiam doctiores vix unquam dimittendi sunt, quia imparati non accedunt, nisi in re religiosa valde négligentes; et quamvis imparati veniant, offenduntur si dimittantur, nec ad confessionem redibunt. Ergo potius interrogentur a confessario. *d)* Populus docendus est de necessitate ac modo examinis.

’ Catfch Rom, p.2 c.5 n.60,

ARTICULUS U

De iteratione confessionis

Summarium: 1. Causae nullitatis ex parte confessarii.—2, *Ex parte poenitentis*.—3. Modus iterandi confessionem.—4. Confessio generalis.

561. Confessio potest esse: a) valida et integra; b) valida sed incompleta; c) involuntarie nulla; cui deest elementum essenziale, sine culpa poenitentis; (l) sacrilega, in qua committitur peccatum mortale (c.907).

Si fuit valida et integra, nihil debet repeti in subsequenti confessione. Si valida sed incompleta, quia inculpabiliter omisa fuerunt aliqua peccata mortalia nondum directe remissa per claves; haec tantum in proxima confessione accusanda sunt. Si involuntarie nulla, iteranda est, nam nullum peccatum fuit per claves remissum. Si sacrilega, item tota est repetenda, et insuper accusandum sacrilegium.

Numquam opus est eam repetere, nisi de eius nullitate aut sacrilegio moraliter certo constet (S. Ai.f., 505).

Causae nullitatis. Ex parte confessarii: a) defectus iurisdictionis; b) defectus substantialis formae.

Peccata a confessario non intellecta, v. gr., ob surditatem, somnum, strepitum: a) Si sunt mortalia, repeti debent ea de quibus moraliter certo constet non fuisse intellecta; nam perinde est ac si accusata non fuerint; sed iuxta dicta (n.373), absolutio data post confessionem genericam bona fide factam valida est. Si confessarius nullum peccatum intellexit, et tamen absolvit, absolutio valet, quasi data post confessionem genericam bona fide factam; nam idem confessarius intelligit poenitentem se accusare saltem quod sit peccator. At si deinde id sciat poenitens, debet iterum omnia illa peccata gravia accusare b) Si poenitens serio timeat ne aliquod peccatum grave non fuerit a confessario perceptum, timorem ei manifestet; tunc confessarius, interroget circa materiam quae vix percepta. Idem sponte faciat confessarius, si aliqua non bene intellexit; si serio dubitat num poenitens accusaverit aliquod peccatum grave, potest ante absolutionem interrogare: *Putasne te peccatum grave commisisse* Si poenitens neget, absolvatur; si affirmet, interrogetur: *quod*?

c) Si poenitens post confessionem sciat quaedam peccata gravia non fuisse a confessario intellecta, sed nesciat quaenam haec sint, si confessio fuit prolixa non tenetur illa iterum confiteri, quia de singulis probabile est ea fuisse rite percepta; secus, probabilius, iuxta aliquos (Cappello, 214). si confessio fuit brevis Practice nunquam tenebitur, nam de nullo constabit moraliter certo tale non fuisse intellectum d) Si confessio sincera fuit et confessarius nesciat discernere gravitatem, speciem aut numerum peccatorum, absolutio valet

et nihil est repetendum, nam confessio fuit integra, et minister absolvere voluit quidquid accusatum fuit.

562. Causae nullitatis ex parte poenitentis: defectus doloris et propositi, sine advertentia.

Confessio sacrilega est: *a)* ex voluntario defectu doloris aut propositi; *b)* ex negligentia graviter culpabili examinis; *c)* ex culpabili reticentia peccati mortalis; *d)* ex mendacio in re gravi; *e)* ex affectata procuratione confessarii indocti a quo absolvatur etsi certas et graves obligationes adimpleri nolit; vel confessarii surdastri vel dormitabundi a quo poenitens non intelligatur; *f)* ex renuentia adimplendi gravem obligationem.

563. Modus iterandi confessionem nullam aut sacrilegam. 1. Si repetitur *apud distinctum confessorium*, integre et distincte repetenda est; nam secus hic nequit de singulis indicare.

2. Si *apud eundem*, et hic saltem in confuso recordetur vel peccata vel statum poenitentis, sufficit accusare in genere iam accusata ita addere in particulari omissa et nova mortalia, ipsumque sacrilegium. Si confessarius ne confusam quidem notitiam retineat, sufficit probabilius ut confessionem compendio repetat poenitens; ad hoc sat est ut peccata accusata iterum in confuso exponat, dicendo, v. gr., se peccasse contra castitatem, iustitiam, etc.; vel confessarius sic tum interroget'. Confusa notitia sufficiens habetur, si confessarius sciat se de peccatis sacramentaliter indicasse et poenitentiam gravem imposuisse. Haec cognitio imperfecta et confusa,» coniuncta cum priori distincta, sufficit ut absolutio valide ac licite concedatur, quia indicium sacramentale antea distincte inchoatum nunc valida absolute completur (Ballerini, 272ss.).

Sive *apud eundem* sive *apud diversum* confessorium repetatur confessio, semper debent a poenitente addi quae forte in prioribus confessionibus integritati defuerint. Praeterea, si priores fuerunt sacrilegae, poenitens declaret quoties sacramenta ex tunc sacrilege receperit; et num praeceptum annum confessionis et communionis laeserit; sive negligendo, sive sacrilege sacramenta haec recipiendo (c 861.907).

564. *Iteratio confessionum intermediarum* inter nullam aut sacrilegam, et eam quae nunc fit. Intermediae omnes et singulae non sunt repetendae, si poenitens immemor nullitatis aut sacrilegii eas egerit; nam potuerunt esse validae ac fructuosae. Quare interrogetur num putaverit se in his peccasse, num tranquillus eas fecerit; et si peccatum et sacrilegium ex ignorantia vel oblivione in sequentibus confessionibus omisit, has non tenetur iterare.

565. *Iteratio confessionum rudium*. Rudes, qui bona fide confessi sunt peccata sine expressione numeri et speciei, non tenen-

1. Luco, d.16 n.636; Suñeriz d.22 s.6 r.5

tur illas confessiones distincte repetere, iuxta plures; quia cum soleant vitam uniformem agere, e confessione unius anni coniici possunt peccata praecedentium³. Ergo his, si defectum integritatis adverterint, sufficit ut se accusent in universum de omnibus peccatis annorum praecedentium. Practice vix unquam defectum advertent, nec facile distinctam peccatorum confessionem facere poterunt. Sed si facile possint numerum et speciem exprimere, omnia explicare debent (Luco, d.16 n.578; d.22 n.77),

566. Confessio generalis est ea in qua repetuntur peccata omnium aut multarum confessionum, i. e. totius vitae aut alicuius spatii temporis.

Potest esse *necessaria*, *utilis* vel *nociva*, ideoque imponenda, suadenda aut saltem permittenda, vel prohibenda.

Necessaria et imponenda est, si praecedentes fuerunt nulla vel sacrilegae. *Suadenda* iis qui rationabiliter et quiete dubitant de praecedentium valore: vel etsi non dubitent, magnam utilitatem inde percipient. *Permittenda*, si parum utilis nec nociva erit; *dissuadenda*, si inutilis. *Prohibenda* scrupulosis, meticulosus, quibus potius anxietates auget.

Utilitas a S. Ignatio³ et a Benedicto XIV⁴ ponderatur: maior timor Dei, humilitas, peccatorum dolor, robur ad propulsandum quidquid ad peccatum provocat, pax, reparatio damni praeteritarum confessionum.

Utilis potissimum est: 1.° Adultis qui eam nunquam fecerunt, praesertim occurrente speciali opportunitate, ut exercitiorum, iubilaei. 2.° Iis qui volunt ad meliorem vitam converti. 3.° Iis qui novum statum, ut sacerdotalem, religiosum, suscepturi sunt. Postulantibus praescribitur ut ante ingressum in novitiatum generalem confessionem totius vitae agant, iuxta prudens confessarii indicium (c.541). 4.° Versantibus in mortis periculo, modo vires suppetant. 5.° In dubio fundato de valore praeteritarum confessionum.

Plerumque, si facta fuit confessio generalis totius vitae, non expedit eam iterare. Iis qui tranquillae sint conscientiae convenit ut eam instituant ab ultima generali quam fecerunt.

Confessarius: a) Eam nemini imponat, si necessaria non est. b) Nec eam postulet a quolibet novo poenitente suo, quasi necessariam ad eundem cognoscendum, hic enim cognosci potest ex confessionibus futuris, c) Si poenitens desiderium illius manifestet, confessarius neque statim abnuat, quasi de

> FEa«r»Est 577; Gxmco t, 273.

³ Ejrcic. espir., Confestôn general.

¹ Const. Apostohea 26 iun. 1749 § 17

scrupulo agatur; neque statim admittat; sed prius inquirat utrum necessaria vel utilis, an nociva sit.

567. *Modus*: 1. *Accurata* sit, etsi de non necessaria agatur, secus vix utilis erit. S. Ignatius indicat opportuniorem esse post exercitia hebdomadae primae.

2. Praecedat diligens praeparatio et examen conscientiae.

3. Praestat ut ipse poenitens peccata dicat, et a confessario adiuvetur, ubi opus sit; nisi accedat imparatus aut parum instructus, aut petat ut interrogetur.

4. Ante confessionem, vel initio eiusdem exquirat confessarius cur velit eam facere, hinc patebit necessitas, utilitas vel damnositas.

5. Si appareat necessaria, exploret a quo tempore nullas vel sacrilegas fecerit; quoties per annum, etc., confiteri et communicare consueverit; num hcc tempore aliud sacramentum receperit. Si poenitens sit ignotus, de statu vitae interrogetur.

6. Si sit libera, moneat poenitentem nullam esse obligationem repetendi omnia et singula peccata rite accusata; maneat ergo tranquillus poenitens, etsi aliqua reticere velit.

7. Ordinarie expedit praemitti confessio peccatorum ab ultima confessione ordinaria commissorum, praesertim si sint gravia.

8. Post confessionem, confessarius interroget poenitentem num. Quid aliud habeat declarandum. Eius fiduciam excitet, moncatque non opus esse ut in alia confessione quidpiam amplius declaret, nisi certo ei constet de culpa mortali nunquam accusata. Neque de praeteritis denuo se examinet, sed ea tantum accuset quae sponte in memoriam veniant et certo sint mortalia non accusata. Tandem confessarius salutaria remedia suggerat ad spiritualem profectum.

Dc satisfactione, n.446-57.

ARTICULUS FI

Dii OBLIGATIONE SUSCIPIENDI SACRAMENTUM POENITENTIAE

Summarium: 1. Praeceptum divinum. -2. Ecclesiasticum.- 3. Subiectum.— 4. Tempus.—S. Modus.

568. *Praeceptum divinum*. Certo urget praeceptum divinum confitendi omnia peccata mortalia post baptismum commissa, in *mortis periculo* vere probabili; quia si id non fiat, exponitur peccator periculo aeternae damnationis. Haec obligatio adest, etsi iam justificatus fuerit extra sacramentum, per actum perlectae contritionis vel per attritionem cum receptione Eucharistiae vel extremae unctionis bona fide facta.

Probabiliter, iuxta aliquos (S. Alf., 663), *aliquando in inia*. Sed obligatio ex iure divino practice non est asserenda; nam potest homo per contritionem perfectam justificari.

Multi tenent peccatorem in culpam mortalem lapsum obligari iure divino: vel ad confitendum etiam pluries in anno, vel ad eliciendam contritionem perfectam, ne diu maneat in mortali; quia secus nequit diu novum peccatum vitare. Alii hanc obligationem negant¹, quia neque theologi neque Ecclesia eam unquam populo significarunt. Sed dolendum quod peccator tot tantisque bonis se privet ob defectum gratiae, et periculo se exponat ne repentina morte corripiatur inimicus Dei!

Probabiliter *ex iure divina* urget obligatio confessionis *ante celebrationem missae et receptionem communionis*, eos qui in peccato mortali sunt. Certe *ex iure ecclesiastico* urget (c.807.856; vid. n.122.324).

569. Praeceptum ecclesiasticum. Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis, id est, ad usum rationis, pervenerit, tenetur omnia peccata sua saltem semel in anno fideliter confiteri (c.906).

Historia. Antiquitus legibus particularibus praecipiebatur confessio proprio Episcopo aut proprio sacerdoti facienda, sed in praeepto varietas erat. *Cone. Lateran. /f/* (a.1215) in capite *Omni: utriusque sexus*¹ lege universali praescripsit omnibus usum rationis adeptis confessionem saltem annuam, instituendam apud proprium sacerdotem, id est, parochum, Episcopum vel R. Pontificem; vel de eius licentia, apud alium. Sed iam a sacculis, ob privilegia regularium, invaluit consuetudo faciendi confessionem annuam apud quemcumque sacerdotem approbatum, et sic lex lateranensis quoad hanc circumstantiam confessarii, practice abolita fuit (Svarez, d.27 s.3 n.4).

570. *Obligatio est gravis* Sed ea non tenetur qui tantum peccata venialia commisit, quae sunt materia libera confessionis; nam deest ratio legis, quae est reconciliatio cum Deo.

Praeepto satisfit etiam per confessionem in qua solum venialia accusantur. Sic, qui, v. gr., in Paschate venialia tantum confessus est, et postea mortale committit, non tenetur iterum confiteri eodem anno. Talis est persuasio fidelium et praxis. Praeterea non debet esse melioris conditionis qui eodem anno mortalia quam qui solum venialia confessus est.

571. Subiectum. Sunt fideles omnes, *etiam infantes*, si ante septennium iam usus rationis assecuti sunt et peccatum mortale commiserunt².

Reprobanda est praxis non absolvendi pueros ante primam communionem⁴. >> ■

¹ Svarez, d.tS s.6 n.3; Ball.-Pau., 1030.

- *Decretal.* 1.5 t.38 c.12.

² CIC ian. 1918; RkcaTillo. *Interpret.* 15.

⁴ C Sac. 8 aug. 1910 n.7: AAS 2.577.

Praeceptum hoc, quoniam est *affirmativum*, *urget semper sed non pro semper*, i. c. incipit obligare ubi primum puer ad annos discretionis pervenit; sed non ita ut statim sit ei satisfaciendum. Quare, si puer usum rationis adipiscitur, v. gr., mense iulio, poterit expectare, ex. gr. usque ad Pascha anni futuri.

Orientales quoque hac lege tenentur.

572. Tempus unius anni, iuxta communem sententiam (Luco, d.15 n.177), praescribitur *non ad finiendam obligationem, sed ad urgendam*. Si esset ad finiendam, elapso anno, obligatio pro illo cessavit; si ad urgendam, manet obligatio.

Supputatio temporis, a) Tempus confessionis annuae non opus est ut coïncidat cum tempore communionis paschalis: confessio fieri potest extra tempus paschale; unde si quis ante hoc tempus confessus est, et iam tempore paschali communicat sine nova confessione, utrique praecepto satisfacit; quamvis post illam communionem graviter peccet.

b) *Ab initio confessionis*, iuxta aliquos (Luco, 157) supputandus est *civilis*, i. c. 1.^a ianuarii ad 1.^{am} ianuarii, nam vox *annus* hoc naturaliter significat. Iuxta alios (Suárez, d.36 s.3 n.8), *a paschate ad pascha*, ex praxi fidelium et mente Ecclesiae. Practice utraque supputatio observari potest. Imo ex universali consuetudine, coniungendi confessionem cum communione praecepti paschalis, fideles satisfaciunt, si confiteantur quantum necesse est ad rite adimplendum praeceptum paschale. Unde qui habens sola venialia communionem paschalem recepit absque confessione, et dein, nondum elapso tempore praecepti paschalis, mortale commisit, non tenetur confiteri ante tempus paschale sequens, cum antea communicare non teneatur. Consuetudo est optima legum interpretes (Genicot, 292).

573. Modus confessionis annuae. Praecepto non satisficit per confessionem sacrilegam vel voluntarie nullam (c.907). Nam finis ab Ecclesia intentus sic non obtinetur.

Sacrilega et voluntarie nulla aequivalent. Non sic *involuntarie nulla*. Unde praecepto satisfacit qui bona fide confiteatur sine dolore, aut sacerdoti iurisdictione carenti, aut non absolvitur ex inadvertentia confessarii.

Confessarius. Satisficit per confessionem factam cuivis sacerdoti legitime approbato ad audiendas confessiones, etiam-

si sit diversi ritus. Cuilibet enim fidei sive latino sive orientali, licet peccata sua confiteri confessario legitime approbato, etiam alius ritus, cui maluerit (c.905).

CAPUT V

De loco et tempore ad excipiendas confessiones

574. Locus proprius est ecclesia aut oratorium publicum vel semipublicum (c.908). r z

Proprius non significat *exclusivum* sed *praeferendum*

Locus pro viris. Potest esse aedes privata (c.910 § 2). A fortiori possunt virorum confessiones audiri in aliis locis, v. gr., sub dio, vitato scandalo, et servatis regulis prudentiae ac modestiae.

Si confitentur in ecclesiis vel oratoriis publicis, *per crates* confiteantur (*rejilla*); in aedibus privatis etiam sine crate possunt confiteri '. Servari potest consuetudo immemorabilis in Hispania et America et forte alibi vicens, qua viri sine crate ubivis confiteantur. Sed S. Sedes Episcopis Hispanis manifestavit desiderium ut confessio virorum per cratem paulatim inducatur.

Locus pro feminis. De sc non erit aedes privata, sed *generatim* ecclesia aut oratorium publicum vel semipublicum mulieribus destinatum (c.909 § 1). lt,

575. Confessionale. Feminarum confessiones non audiantur extra confessionale, nisi causa infirmitatis aut verae necessitatis, et cum cautelis quas Ordinarius praescripserit (c.910 § 1).

Sic, oportet ut locus sit apertus et non obscurus; pannus inter poenitentem et confessarium intercedat; ab alia persona videantur, quae tamen non audiat quae dicuntur.

Descriptio. Confessionale sit instructum crate fixa et tenuiter perforata inter poenitentem et confessarium (c.909 § 2). Aliae ordinationes dioeccsanæ sunt. Consistere potest in mera tabula cum crate et sede pro confessario.

Semper collocetur in loco patenti et conspicuo; et praesertim in ecclesia aut oratorio publico vel semipublico feminis destinato (c.909 § 1). ^1^2

» ci 24 nov. 1920. AAS 12,576.
i CPF 13 apr. 1907; 12 feb. 1921, 17 mar. 1975; 26 sur. 1780; Coin 602.754 =72.545

Ob iustas causas alibi legitime collocatur; v. gr., pro feminis religiosis vel pro puellis alicuius collegii in aliqua aula, in loco transitus, in sacristia.

In oratorio rurali alicuius familiae, in quo possint praeceptum dominicale adimplere etiam coloni et vicini, potest collocari confessionale pro mulieribus; nam etsi sit oratorium privatum, in eo obtinetur finis legis, qui est cavere pericula quae in aedibus particularibus esse solent.

Resolves: 1.° In confessionali oratorii privati possunt feminae confiteri, si ob senectutem vel infirmitatem nequeant sine incommodo ecclesiam adire; vel si femina vult confiteri ad communicandum in missa quae ibidem statim celebrabitur.

2.° Severior est lex de adhibendo confessionali quam de loco. Audire *frequenter* feminarum confessiones extra confessionale sine iusta causa censetur grave peccatum. Eas audire in confessionali, sed non in loco patenti, secluso scandalo, per se veniale erit, interdum nullum peccatum (Cappello, 942).

3.° Pro surdis in sacristia vel in alio loco congruo collocari potest.

576. Tempus. Confessiones audiri possunt omni die ac hora. Cavendum tamen ne mulierum confessiones generatim in tenebris audiantur, sed curandum ut locus sit illuminatus.

Ordinarii normas hac de re dare solent. Clausula in facultatibus audiendi confessiones apposita: “dummodo ne mulierum confessiones audias ante auroram aut post solis occasum sine necessitate”, hodie melius supprimeretur; aut saltem non apponatur tamquam *conditio*, quasi ex ea pendeat valor jurisdictionis ac sacramenti: sed potius per modum moniti: “Ne audias *ante auroram...*” Idem dic de aliis clausulis.

Paramenia. Superpelliceo et stola violacei coloris utatur sacerdos, prout tempus vel locorum feret consuetudo (*Rit* t.4 c.1 n.10). In Hispania haec non solent imponi.

Habitus poenitentis. Poenitens, si opus sit, admoneatur ut qua decet humilitate mentis et habitus accedat et flexis genibus signo crucis se muniat (n.11).

Summarium: 1. Natura et classes indulgentiarum.—2. Concessio.—3. Acquitio.—4. Indulgentiae quaedam.

S. Poenitentia, *Enchiridion indulgentiarum* (1950); Berâncu. *Les indulgences* (Paris 1925); F. Regatillo, *Los indulgencias*, ed. 3. (Santander 1947); Ballerivi-Palmieri, *Opus theologicum morale. Ut De suffragiis et indulgentia* n.751-839.

CAPUT I

De natura et classibus indulgentiarum

577. Nomen hoc *insigne*, sic *Trident*, ses.25 décret., significat *clementiam*, *remissionem*. Hinc tractatus de indulgentiis apte coniungitur cum tractatu de sacramento poenitentiae, quod est sacramentum misericordiae.

Indulgentia est remissio coram Deo poenae temporalis debitae pro peccatis quoad culpam iam deletis, quam ecclesiastica auctoritas ex thesauro Ecclesiae concedit, pro vivis per modum absolutionis, pro defunctis per modum suffragii (c.911).

Remissio seu condonatio *coram Deo* valens, non praecise coram Ecclesia: sic non est remissio poenae impositae per sententiam judicalem aut per legem canonicam. Quod definiuit Leo X Const. *Exsurge Domine*, 15 iun. 1520, damnans propositionem 19 Lutheri; et Pius VI Const. *Auctorem fidei*, 28 aug. 1794, proscribens prop.40 et 41 pistoriensium.

Emissio poenae, non culpae; neque mortalis, quam qui habet nequit indulgentias *sibi* lucrari; neque venialis; ideo ad eas lucrandas exigi solet contritio. Siquando dicuntur per indulgentias remitti *peccata* aut *culpa et poena*, peccatum intelligitur, sicut alias in S. Scriptura, poena peccati.

Poenae temporalis. Aeterna remittitur una cum culpa per absolutionem sacramentalem vel per contritionem perfectam. Sed remissa culpa gravi vel levi, manet saepe poena aliqua

temporalis expianda¹; hic, per orationes, poenitentias, opera misericordiae, patientiam; vel in purgatorio praesertim; quam poenam remittit indulgentia.

Poenae debitae pro peccatis quoad culpant, iam remissis; nam poena non remittitur, nisi remissa culpa.

Quam ecclesiastica auctoritas concedit extra sacramentum poenitentiae. Est remissio poenae distincta ab ea quae obtinetur per poenitentiam sacramentalem et per opera bona in statu gratiae posita. Concessio indulgentiarum est actus iurisdictionis, exercitium *potestatis clavium* quam Christus Petro cuiusque successoribus contulit.

Ex thesauro Ecclesiae. Qui est cumulus seu depositum satisfactionum Christi, B. V. Mariae, Sanctorum ferventiumque animarum, satisfactionibus non egentium; cuius depositi administratio commissa est Ecclesiae². Thesaurus hic prodest omnibus membris corporis mystici Christi, quod est Ecclesia.

In communionis sanctorum. Haec est participatio quam fideles habent in bonis spiritualibus aliorum, quia membra sunt eiusdem corporis Ecclesiae. Sic concipitur Ecclesia a S. Paulo (Rom. 12,5), qui christianos saepe vocat *sanctos* (Rom. 1,7; 15,25; 1 Cor 1,2, etc.); et S. Petrus *populum sanctum* (1 Petr 2,9). Ex hoc thesauro R. Pontifex sumit compensationem poenarum temporalium quam divinae iustitiae offert, quando indulgentias concedit.

Pro vivis per modum absolutionis, seu per actum verae iurisdictionis, vi cuius subditis suis vinculum poenae aufert; sicut in sacramento sacerdos aufert vinculum culpae. Sicut absolutio sacramentalis culpam *infallibiliter* remittit poeniten-
ti rite disposito; sic indulgentia pro vivis conditiones adimplentibus *infallibiliter* poenas temporales remittit³.

Pro defunctis per modum suffragii, seu auxilii satisfactory quo vivi animas in purgatorio patientes iuvant; quod auxilium Ecclesia Deum rogat ut animabus illis applicet, quando indulgentias pro defunctis concedit.

Ratio discriminis inter indulgentias pro vivis et pro defunctis in eo est, quod in vivos Ecclesia iurisdictionem habet, et sic potest auctoritative eos absolvere a vinculo poenae, sicut absolvit a culpa; sed in defunctos iurisdictione caret; nec pro eis indulgentias directe concedit, sed mediantibus vivis, qui eas lucrantur; quibus concedit

¹ Trident, ses.14 c.12.

² Ci.em, VI, Bulla *Unigenitus* 1349; Leo X. Bulla *Exsurge* 15 iun. 1520 prop.17, Lutheri damnata; Pius VI. Const. *Auctorem fidei* propos.41, synod Pistorien; Denzinger, §50-52.757.1540.

³ S. Th., *Suppi.* q.25 a.1 ad 2.

itis suo nomine offerendi Deo satisfactiones Christi et Sanctorum, ipsum deprecans ut eas acceptet in substitutionem poenae a defunctis luepdae,

578. *Effectus indulgentiarum pro defunctis*, iuxta gravissimos auctores⁴, est infallibilis; iuxta alios, non nisi secundum misericordem Dei acceptationum⁵. Prima sententia placet sic intellecta: effectus infallibilis est, quatenus Deus indulgentias acceptat pro *animabus purgatorii*; non tamen certum est quod Deus eas applicet *tali animae* pro qua offeruntur; sed applicatio ex divino beneplacito pendet; quamvis fidendum est quod plerumque desideriis offerentis se accommodabit. C. Indulg. 28 iul. 1840 doer. 283 respondit: Indulgentia altaris privilégiât!, spectata intentione concedentis, est plenaria, quae animam statim a purgatorio liberet; sed attento effectu applicationis, huius mensura a divino beneplacito pendet.

579. Aestimatio. Omnes magni faciant indulgentias (c.911). Nam: a) per eas solvitur *pano* multum; b) stimulantur vita sancta ut opera pia; c) via in caelos complanatur, sublato obice poenae temporalis hic vel in purgatorio expiandae; (/) insigne caritatis opus in defunctos exercetur; c) merita in vitam aeternam acquiruntur. Nec relaxationem, pigritiam aut teporum spiritualem foveant, ut protestantes dictitant; nam non acquiruntur nisi in statu gratiae; nec, nisi remissa culpa etiam veniali, remittitur poena huius.

580. Classes. -1.º *Plenaria* totam poenam remittit, iuxta intentionum concedentis; sed si *plenarie* non acquiratur, potest *partialiter* obtineri pro subiecti dispositione (c.926); scilicet, quia culpas veniales habet, quarum cum non poenitet, vel ob negligentias in conditionibus implendis. *Partialis* partem poenae de se remittit. Conceduntur cum designatione dierum vel annorum. Per hanc designationem S. Sedes non intendit poenas purgatorii tamdiu breviari; sed iuxta communem opinionem, per indulgentiam, v. gr., unius anni, condonari tantum poenae quantum per antiquas poenitentias canonicas uno anno protractas condonabatur. Hoc quantum sit Deus scit. Hodie non adduntur tot annis indulgentiae totidem quadragenae, quia significatio quadragenae valde incerta erat.

Plenaria tnabilaei substantialiter non differt ab aliis plenariis; uti-

⁴ Lugo, d.27 s-5 n,27; SuXr £z, d.53 s.3 n.3.
• Lehmkvhl. 668.

que accidentaliter, quatenus maior securitas est eam obtinendi, quia plura requisita exiguntur, et maiori fervore impleri solent.

2.° *Personalis*, quae concessa est quibusdam personis, ceteris exclusis; vel etiam quae certis precibus vel operibus adnexae sunt, independenter a certis rebus vel locis, v. gr., adnexae recitationi *Angelus*. *Realis* adnexa rei, ut rosario crucigero. *Localis*, loco ut Portiunculae.

3.° *Perpetua* vel *temporalis*, prout pro semper aut ad tempus concedatur. Nisi aliud constet, censetur perpetua.

4.° *Pro vivis* sunt quae *pro solo vivo lucrante* acquiri possunt. Sic quae conceduntur lucrandae in articulo mortis; et quae conceduntur ab inferioribus Romano Pontifice. Nequit ullus indulgentias applicare *aliis vivis*, ne foveatur horum segnities, dum possunt facere opera satisfactoria. Tamen *pro moribundis* concessit Benedictus XV, 15 iun. 1917, indulgentiam altaris privilegiât! sacerdotibus Piae Unionis Transitus S. Ioseph.

Pro defunctis tantum, quae solum in eorum favorem obtineri possunt. Sic plenaria *toties quoties* in Commemoratione Omnium Defunctorum.

Pro vivis et defunctis, quas quisque potest lucrari pro se ipso vel pro defunctis. Sic sunt omnes quae conceduntur a Romano Pontifice, nisi aliud dicatur (c.930). E contra, quae conceduntur ab inferioribus non sunt defunctis applicabiles (c.913,2.®).

5.° *Toties quoties* dicuntur quae acquiri possunt, etiam eodem die, quotiescumque repetantur opera praescripta. *Semel in die*, quae una tantum vice in eodem die acquiri potest, etsi opera praescripta repetantur illo die. Generatim indulgentia plenaria alicui orationi vel operi adnexa *semel in die* obtineri valet. Exceptiones dantur; v. gr., indulgentia *Portiunculae*. Partiales e contra obtinentur *toties quoties*, nisi aliud constet (c.928).

At eadem persona potest eodem die lucrari plures plenarias concessas propter opera diversa. V. gr. propter exercitium Viae Crucis, recitationem rosarii coram SS. Sacramento, etc.

CAPUT II

De concessione indulgentiarum

1 Potestas Ecclesiae.—2. Quinam eas concedunt—3. Usu» potestatis —4. Publicatio indulgentiarum.—5. Indulgentiae falsae.—6. Interpretatio,—7. Probabilitas.—8. Translatio.—9. Cessatio.

581. Potestas Ecclesiae indulgentias largiendi inferitur: a) ex verbis Christi ad Petrum: *Quodcumque solveris super terram erit solutum et in caelis* (Mt 16,19). Hic promittitur omnis potestas solvendi, quae fini Ecclesiae congruat, et aliunde non probetur excepta. Atqui talis est potestas indulgentias concedendi. b) Ex doctrina Ecclesiae (*Trid.* ses.25). c) Ex antiquissima praxi.

582. Quinam concedunt. 1.º *R. Pontifex*, cui totius thesauri Ecclesiae dispensatio a Christo commissa est. *Concilium universale*. Papa eas concedit per se, vel generatim per organum ad id destinatum. Hodie ad SO spectat quod respicit doctrinam dogmaticam circa indulgentias vel circa novas orationes et devotiones. Ad S. Poenitentiarium quod respicit usum et concessionem indulgentiarum (c.258 § 2).

2.º *Potestate ordinaria*. Facultates a Codice concessas ampliavit Pius XIII.

a) *Cardinales concedere valent indulgentiam 300 dierum*, etiam *toties quoties* in locis suae jurisdictionis vel protectionis; in aliis solum praesentibus (c.239 § 1 n.24).

b) *Metropolitae* in tota provincia 200 dierum (c.274,2.0).

c) *Episcopi residentiales* 100 dierum in locis suae jurisdictionis (c.349 § 2,2.º) etiam in exemptis². *Benedictionem papalem cum indulgentia plenaria ter in anno*; scilicet die Paschatis et duobus aliis ex solemnioribus, etsi missam solemnem non celebraverint, sed tantum eidem adstiterint (c.914). Qui plures dioeceses regit, nequit in una transferre benedictionem Paschatis ad aliam diem³.

rf) *Abbates et Praelati nullius* (c.211 § 2); *Picarii ac Praefecti Apostolici*, 100 dierum intra suum territorium, durante munere, etsi Episcopi non sint (c.294 § 2). *Benedictionem papalem cum indulgentia plenaria bis in anno*, in duo-

; Poenit. 20 iul. 1942: AAS 34,240.
• CIC 'PA AAS 23.25.
cic 17 feb. 1930: AAS 22.19S.

bus festis ex solemnioribus (c.914), non praecise in die Paschatis.

Opinamur praedictam indulgentiam benedictionis papalis esse defunctis applicabilem. Nam: 1) sic semper fuit quoties haec benedictio dabatur ex potestate delegata. Ergo a fortiori nunc, cum detur vi potestatis ordinariae (c.197 § 1); 2) datur nomine R. Pontificis, quod indicat ipsa appellatio *benedictio papalis*.

Qui benedictionem impertit, potest ipse indulgentiam lucrari (C. Ind. 20 maii 1896).

Hae facultates non competunt Alicario Capitulari et Generali, nec possunt huic delegari. Id de facultate benedicens rosaria, etc., cum indulgentiis declaratum est.*

Benedictio papalis cum indulgentia plenaria, quam *Urbi et Orbi* impertitur ipse Papa, potest recipi quoque per radiophonum 5. Id de aliis declaratum non est; putamus fore ut concederetur, si ab Episcopis peteretur, ut sic indulgentiam lucrarentur tot dioecesani qui benedictioni personaliter adstare non possunt °.

Qui altare vel ecclesiam consecrat, etiam sine iurisdictione in territorium, indulgentiam *unitis anni concedit* visitantibus altare vel ecclesiam ipso consecrationis die; *100 dierum* in anniversario, si Episcopus, *200* si Archiepiscopus, *300* si Cardinalis sit (c.1166 § 3).

3. *Potestate delegata: d) Sacerdos moribundis assistens* benedictionem apostolicam cum indulgentia plenaria concedere potest (c.468 § 2).

b) *Regulares*, qui ex privilegio possunt apostolicam benedictionem impertiri, uti debent formula praescripta: *Bloque uti queunt tantum in ecclesiis suis et monialium sibi sublectarum et tertiariorum eiusdem ordinis; non eodem loco ac die qua Episcopus illam dat* (c.915).

c) *Nuntii ac Delegati apostolici* indulgentias largiri possunt, iuxta pagelian eis a C. Consistoriali 6 maii 1919 concessam n.22-28 (Ar r'EGu i, Append.).

Solanda. 1.° Nemo, praeter R. Pontificem, potest delegare potestatem concedendi indulgentias, absque facultate S. Sedis. 2.° Neque concedere indulgentias defunctis applicables. 3.° Neque eidem rei vel actui pietatis vel sodalitati cui iam a S. Sede vel ab alio indulgentiae concessae sint, alias adiungere; nisi novae conditiones praescribantur (c.913).

- Poenit. 18 iul. 1919; 10 nov. 1926: -VAS 11,332; 18,500.
- 16 iun. 1939: AAS 31,277.
- Lodos, apud *Sal T.* (1942) p.673-676.

583. Usus potestatis. I. Ut concessio sit *valida*, requiritur *iusta causa*. Onia R. Pontifex non est dominus linsi Ecclesiae, sed administrator seu dispensator, cui non censetur concessa facultas disponendi pro libitu de bonis, i. r. sine iusta causa.

/P/ *valorem* probabilius requiritur *proportio causae*, quia dispensatori non videtur concessa facultas de bonis, disponendi prodige (c.8-1 § 1). Sed in dubio de sufficientia causae valide et licite petitur et conceditur indulgentia (§ 2). Ceterum, concessa indulgentia, causa proportionata semper adesse praesumitur.

2. /Id *liceitatem*, certe causa proportionata requiritur.

584. Collectio novissima indulgentiarum indolis generalis approbata fuit a S. Pontific. 30 ian. 1950, sub titulo *Enchiridion indulgentiarum*. In ea non includuntur indulgentiae adnexae obiectis pietatis, certis ecclesiis vel oratoriis, piis associationibus vel institutis religiosis.

list collectio *exclusiva*: quae in ea non continentur, si erant indolis generalis. et non adnexae obiectis pietatis aut certis ecclesiis vel oratoriis, piis associationibus vel institutis religiosis, cessarunt; quae modificatae inseruntur, ex ea regi debent.

585. Publicatio indulgentiarum. 1. " Qui a R. Pontifice impetrarunt indulgentias *pro omnibus fidelibus*, debent, sub poena «militatis, authentica earum exemplaria ad S. Pontific. deferre (c.920).

Pro omnibus intelliguntur tantum illae (piae omnes semper et ubique lucrari possunt, absque ulla re benedicta vel visitatione determinatae ecclesiae aut sine adscriptione alicui associationi) *Documentum authenticum* est subscriptum a Papa vel Cardinali aut officiali competenti, (piae oralem concessionem testetur (c.239 § 1 n.17),

2. " Nova indulgentiae ecclesiis, etiam regularium, concessae et Romae non promulgatae, ne pervulgentur inconsulto loci Ordinario (c.919 § 1). /c.

Huic praesentetur documentum.

3. Praeviae censurae Ordinarii loci subiiciendi sunt libri, hbdli, summaria, folia indulgentiarum. Collectiones authenticae precum et operum quibus S. Sedes indulgentias adnexuit, elenchus indulgentiarum apostolicarum, summarium indulgentiarum vel antra collectum sed nunquam approba-

tum, vel nunc primum ex diversis concessionibus colligendum, licentia S. Sedis indigent (c.13B8).

586. Falsae indulgentiae. 1.º Falsae sunt vel revocatae indulgentiae *mille* aut *millium annorum*, vel inusitati numeri dierum. , /

2.º Suspectae, plenariae pro recitatione paucorum veriorum, nisi in articulo mortis.

3. Falsae quae publicantur in libellis, foliis, impressis vel nianuscriptis, in quibus ob causas futes aut forte supersticiosas, ex revelationibus incertis aut sub illusoriis conditio nibus, promittuntur indulgentiae aut gratiae extraordinariae, Usui Ecclesiae contrariae.

4." Reiicienda sunt folia et libelli in quibus promittuntur recitantibus talem orationem liberatio unius \cl plurium animarum e purgatorio, et indulgentiae huic promissioni adinnclae ".

587. Interpretatio concessionis *lata* erit, tamen iuxta verborum proprietatem; nam est gratia quae nemini praejudicat (c.49.50).

1.' *Plenaria pro festis Domini vel B, fz. Mariae* intclligitur tantum pro festis calendarii universalis (c.921 § 1).

2.º *Plenaria vel partialis pro festis Apostolorum*, intclligitur pro festis natalis, i. e. mortis (§ 2).

Non, v. gr., pro festis Cathedrae S. Petri. Conversionis S. Pauli, S. Ioannis ante Portam Latinam. Natalis S. Pauli est 29 iun., S. Ioannis 27 dec.

3." Plenaria concessa ut *quotidiana, perpetua vel ad tempus* visitantibus aliquam ecclesiam vel publicum oratorium ita intelligitur, ut quocumque die, sed semel tantum in anno, ab unoquoque fidei acquiri possit, nisi aliud expresse dicatur

4. *Semel in hebdomada, mense, anno*, pro recitantibus talem orationem vel agentibus tale opus quotidie. *Hebdomada, mensis, annus* non incipiunt computari praecise a primo rorum «lie; neCesse est et sufficit ut recitetur oratio vel opus ponatur omnibus diebus continuis a quocumque die usque ad diem eiusdem nominis vel numeri alius hebdomadae, mensis vel anni; nisi determinata hebdomada, mensis vel annus designetur, ut hebdomada sancta, mensis iunius, annus 1956

* C. Indulir, 10 .iug. I«HO; Motu prop. Pit X, 7 apr. 19HI ASS 32 241; .US 2,225.

6." *Adnexae piis exercitiis quae constant pluribus actibus ponendis eodem die vel diversis diebus et temporibus*, ut triduo, novenario, non acquiruntur nisi positis *omnibus actibus et expictis conditionibus omnibus*; nisi contrarium dicatur, v. gr., *unoquoque ex novem diebus*; hac et similes locutiones sic intelliguntur, ut unoquoque die vel pluribus independenter ab aliis indulgentia adquiri possit °.

Ad lucrandas indulgentias adnexas exercitiis absque interruptione per certum dierum numerum continuandis, quae unoquoque die acquiruntur, necesse est ut exercitium inchoetur cum intentione illud perficiendi. At si hac intentione inchoatum iusto impedimento interrumpatur, indulgentiae iam obtentae manent; sed ad novas lucrandas, opus est ut dentio exercitium inchoetur cum intentione illud perficiendi. Sic in *Septem Dominicis S. Joseph* (vid. *Enchir.* 779).

6.a *Exercitia publica*, de quibus in quibusdam concessionibus fit sermo, intelliguntur facta *in communi* a fidelibus in ecclesia aut oratorio publico (aut semipublico pro legitime hoc utentibus, ut dicemus). Cetera intelliguntur *privatim* facta (*Enchir.* 7). Ut *in communi* facta dici possint, v. gr., exercitia spiritualia cum indulgentia plenaria, saltem tres personae requiruntur et sufficere videntur, iuxta effatum iuris romani *tres collegium faciunt*.

7? *In forma Ecclesiae consueta*; i. c. obtenta culparum remissione.

8.° *Corde saltem contrito*, i. e. in statu gratiae; qui est in peccato mortali, debet saltem actum perfectae contritionis elicere. Qui est in gratia non eget actu contritionis (C. Ind. d.427), sed de venialibus dolcat.

9." *Suetis conditionibus*: Conditiones consuetae pro plenaria hae sunt: confessio, communio, visitatio ecclesiae vel oratorii publici (aut semipublici pro legitime eo utentibus), oratio ad intentionem R. Pontificis (*Enchir.* 4).

588 Probabilitas circa indulgentias.— Admittitur cius USUS? In dubio positivo et probabili, supplet Ecclesia? 1.° Si dubium versatur circa potestatem eas concedendi, supplet; nam concessio est actus iurisdictionis (c.209). Sic, si Episcopus dubitat num habeat potestatem concedendi talem indulgentiam, et utens opinione probabili eam concedit, valida est concessio. * T®

2." Si refertur ad acquisitionem, ad requisita et condiciones, ad personas quibus conceduntur, quidam negant validum usum probabilitatis"; sententia communis et tuta in praxi affirmat; nam res

• Enr/iinJ on indulg. Praenotanda, n.6.
w Apud Cappellio. De poenit. 673,

pendet ab Ecclesia, et in his, si opinio probabilis in praxim deducatur, supplet Ecclesia". Ego tamen distinguerem: Si dubium est *iuris*, quia lex in se est dubia, et inter doctores diversae opiniones, licet quamvis opinionem sequi, supplet Ecclesia. Si est dubium *facti*, non versatur circa legem ipsam, sed circa personas, res, loca, dicemus Ecclesiam non supplere. Ut si dubitatur num talis ecclesia designata sit ad iubilaeum lucrandum. Id videtur confirmari c.15: Leges in dubio iuris non urgent, in dubio facti potest Ordinarius in eis dispensare...

589. Translatio. Indulgentiae adnexae festis, novenariis, septenariis, triduis, quae ante vel post festum peraguntur; vel precibus durante octavario, etc., translatae intelliguntur in diem quo festum legitime transfertur, si translatio officii ac missae sit *perpetua*; et etiam si sit temporalis, si transfertur solemnitas et externa celebratio, etsi non transferatur officium et missa (c.922).

Festum Annuntiationis 25 mart., quando incidit in hebdomadam Sanctam vel Paschalis, transfertur in alium diem; sed indulgentiae acquiruntur 25 mart.; licet incidat in fer. VI hebdomadae maioris". Festum B. V. Rosarii, 7 oct. in multis locis transfertur cum externa solemnitate in dominicam sequentem; indulgentiae tunc transferuntur

Indulgentia determinato diei adnexa nequit acquiri iterum alio die in eodem vel in alio loco, ubi transferatur indulgentia. Sic qui die B. V. Rosarii in uno loco lucratus est indulgentiam illi diei adnexam, nequit eandem iterum lucrari in alio loco, si ibi versetur die quo externa solemnitas festi celebratur (C. Ind. d.435). Sed indulgentiam Portiunculae quivis potest lucrari et 2 aug. in una ecclesia, et dominica sequenti in alia, ubi hic dies legitime substituatur, ut dicemus¹³.

590. Cessatio. Cessant: o) *Personales*, morte vel extinctione personae physicae vel moralis, cui conceduntur (c.74. 100).

6) *Reales*, per interitum vel venditionem rei cui adhaerent (c.924 § 2). Apostolicae censentur reales (18 feb. 1921: AAS 13,164).

Si res benedicta donetur vel alii commodetur vel commutetur cum alia, cum illa transeunt indulgentiae.

c) *Locales* cessant, si ecclesia totaliter destruitur, nisi intra quinquaginta annos reaedificetur in eodem vel fere eodem loco et sub eodem titulo (c.924 § 1).

¹¹ Baillet-Latour, V.778.

[»] Poenit. 18 feb. 1921: AAS 13,165.

^u 14 ian. 1930: AAS 22,23.

fere in eodem loco reaedicatur, si nova ab antiqua non distat ultra lapidis iactum, i. c. 20 aut 30 circiter passus¹⁴.

Idem dicendum videtur de altari destructo.

Cessant quoque, si ecclesia vel oratorium competenti decreto *exsecratur*, seu ad usus profanos reducitur (c.1187 1170); nam iuridice desinit esse ecclesia.

Si ecclesia religiosorum per usurpationem, expulsionem, dissolutionem religiosorum ab eis auferatur et aliis tradatur ad cultum, indulgentiis illorum propriis non gaudebit; eas recuperabit si eisdem illius proprietates vel usus permanens restituatur (d.317). Haec norma statui potest, a P. Caraffa, Generali S. I. data, et a C. Indulg, 18 aug. 1668 approbata: Templata aliena nostris usibus simpliciter concessa. ita ut nostra dici queant quoad usum, gaudent privilegiis et indulgentiis ecclesiarum S. I. quamdiu haec ministeria sua in illis exerceat tamquam in suis. In idem recidunt responsa C. Ind. 18 aug. 1882.

d) *Temporales* cessant, expleto tempore, quod computatur a die qui concessionem inscribitur ad diem eiusdem numeri (c.34 § 3 n.1.2). Si ante quam expiret, prorogetur, tempus prorogationis computatur a die expirationis.

e) Omnes cessant per revocationem concedentis vel huius successoris aut superioris.

f) Non cessant per mortem concedentis, nisi datae fuerint cum clausula *ad beneplacitum nostrum* vel aequivalenti (c.70.73); quae tamen clausula in Hispania et alibi perpetuitatem significat.

CAPUT III

De indulgentiis acquirendis

Summarium: 1. Subiectum capax.—2. Requisita generalia ad eas lucrandas 3. Cumulatio indulgentiarum.—4. Commutatio operum.—5. Conditiones ordinariae: confessio, communio, visitatio ecclesiae, oratio ad mentem R. Pontificis.—6. Orationes indulgentiis ditatae, recitatio.

591. Subiectum capax lucrandi *sibi* indulgentias est baptizatus, non excommunicatus, in statu gratiae saltem in fine operum praescriptorum, subditus concedentis (c.925 § 1).

a) *Baptizatus*, quia Ecclesia iurisdictione caret in non baptizatos.

b) *Non excommunicatus*, quia concessio indulgentiarum fundatur in communione sanctorum, (pia Ecclesia privat excommunicatos.

» C. Ind. 20 mart 1886; ASS 19,93.

Haeretici et schismatici *materiales* probabilius indulgentias lucrari nequeunt, quia in toro externo considerantur ut *formales* et excommunicat! (c. 731 § 2).

c) *In statu gratiae*, quia membrum mortuum non accipit influentiam ex vivis¹.

Requiritur status gratiae ad lucrandas indulgentias *pro defunctis*? Quidam affirmant; nam hac sunt oblatio quam peccator defunctis offert; et quomodo offerre possunt quod non acquisierunt? Quidam negant, quia sunt in gratia illi quibus applicantur. C. Ind quaestionem dirimire noluit, 20 aug. 1822 <1.253 respondit: *Dilata*; 22 feb. 1847 <1.431: *Consulat probatos auctores*. Nec Codex illam dirimit, sed ait: ut quis capax sit *sibi* lucrandi... debet esse in statu gratiae.

Milii probabilius videntur indulgentiae pro defunctis in peccato mortali acquiri posse. Sed status gratiae omnino procurandus est Ad cum recuperandum sufficit perfecta contritio.

Ut *plene* acquiratur plenaria, requiritur absentia cuiusvis culpae venialis. Nam est divisibilis pro dispositione subiecti (c.926); non autem, iuxta probabilem sententiam, ob defectum integritatis operum; sic. qui partem praescriptorum adimplet, non lucratur indulgentiae partem, nisi parum omnino desit, ita ut opera sint moraliter integra 2. Laudabilis ergo est usus hispanus recitandi ante quodvis pium exercitium actum contritionis.

(/) *Subditi S Sedis* sunt omnes fideles. *Orientales* lucrantur indulgentias a R. Pontifice universali decreto concessas³. *Subditi Episcopi*, qui in dioecesi habent domicilium vel quasidomicilium, et vagi (c.92-95). Tamen statuit c.927: nisi aliud ex tenore concessionis constet, concessas ab Episcopo lucrari possunt subditi extra territorium; peregrini et exempti in territorio degentes.

Idem dicendum videtur de Metropolita respectu suae provinciae, et in genere de quovis Praelato cum jurisdictione quasiepiscopali in aliquod territorium (c.215 § 2).

592. Requisita generalia ut quis eas revera lucretur sunt intentio et operum adimpletio (c.925 § 2).

Intentio est voluntas lucrandi indulgentias. Requiritur, quia hae sunt beneficium, quod non imponitur, sed libere acceptandum est.

C.925 § 2. exigit intentionem *saltem generalem*. Optima est *actualis*, sed iuxta omnes, non requiritur. Iuxta pleros-

¹ S. Th., *Suppi.* q.27 a.1.

³ Ballerini. 773.

¹ Potnit. 7 iul. 1917: AAS 9.399.

que, sufficit *habitualis explicita* (Ballerini, 775ss.); i. e. semel habita et non retractata, et haec in praxi videtur tuta. Nam concessio et conditiones indulgentiarum pendent ab Ecclesia, quae potest eas concedere etiam nullum actum voluntatis ponentibus. Aliunde, si Ecclesia aliam exigeret, id dixisset. Iuxta aliquos (Lehmkuhl, 675), sufficit *habitualis implicita* in Christiana vivendi ratione. Quod non videtur admitendum, nam cum haec existat in omnibus qui in gratia sunt, quare canon intentionem exigat, praeter statum gratiae? (Vidal, *Ius Can.* 4,161).

Suadendum ut quotidie mane renovetur intentio lucrandi quot indulgentias illo die quis possit.

Requiritur *specialis intentio applicandi defunctis* indulgentias quas quis vel sibi vel defunctis acquirere possit. Ceterum haec applicatio fieri potest modo generali, v. gr., defunctis cedendo omnes indulgentias quas quis lucretur; vel determinato defuncto tales. Oportet determinari cui defuncto applicentur; nam generatim proderunt praesertim designato.

593. Implementum operum praescriptorum ad tenorem concessionis (c.925 § 2). Implctio sit:

a) *Personalis* seu per se ipsum, ex praxi Ecclesiae; et quia pro alio vivo indulgentiae non acquiruntur (c.930). Excipe *eleemosynam*, quae, iuxta doctores, fieri potest pro alio, monito ut consentiat cum intentione implendi opus iniunctum.

b) *In spiritu pietatis*, non ex puro affectu inordinato. Non obstat peccatum veniale, v. gr., distractio, commissum dum opus fit, si hoc adhuc honestum manet.

c) *Integra*. Si quavis causa omittatur totum aut pars operis, aut circumstantia praescripta, non obtinetur indulgentia, nisi omisum fuerit aliquid minimi momenti relate ad totum. v. gr., si in rosario omittantur tria Ave.

Ordo operum indifferens est (Poenit. 26 dec. 1950, II: AAS 42,900).

d) *Per opus non obligatorium* lege vel praecepto. Tamen inter indulgentias apostolicas, plenaria conceditur obligatis Breviario, qui obligationem impleant⁴. Per poenitentiam sacramentalem obtinetur indulgentia, si opus impositum sit <ra ditatum (c.932). Etiam per communionem paschalem, nisi agatur de iubilaeo (C. Ind. d.296.327), et per opera religiosioris ex regula imposita⁵. Probabilius per opus ex voto impositum⁶. Nam votum non est proprie lex aut praeceptum,

« Poenit. 11 nur. 1W«: AAS 31,132.
 • C. Ind. 7 mart. 1888.
 • Vcbmcjlm sch, *Thtol, Mor*, 111,627.

quae a superiore imponuntur; et alienum a mente legislatoris videtur quod per obligationem voluntariam indulgentiam neget operi promisso (CAPPELLO, 661).

r) *Statuto tempore et modo*, v. gr., genu flectendo, si id exigatur.

594. Cumulatio indulgentiarum non admittitur. Per idem opus non acquiruntur diversae indulgentiae ex variis titulis concessae, nisi opus repetatur. Excipe confessionem et communionem, et nisi aliud caveatur (c.933).

Apostolicae cumulantur cum aliis. Recitatione unius rosarii obtinentur adnexae rosario dominicano et crucigero, si recitetur ex rosario pro utrisque benedicto (Pius X, 12 iun. 1907: ASS 40,442).

595. Commutatio operum fieri potest a confcssario legitime impeditis (c.935).

facultas commutandi, ut puto, non refertur ad opus peculiare cui adnectitur indulgentia, sed ad illa quae vocantur *conditiones*. Secus quivis posset, v. gr., ex commutatione obtinere indulgentias *viae cnicis*, absque hoc exercitio, quod exorbitans videtur.

Tamen confcssarius commutare potest visitationem *determinatae ecclesiae*, etiam ad lucrandas indulgentias *toties quoties et Portiunculae* nuncupatas (CfC 19 ian. 1940: AAS 32,62).

Hoc ita intelligendum puto: Si in aliquo loco (civitate vel oppido) sit ecclesia quae habet hoc privilegium ut, qui eam visitet, acquirat indulgentiam plenariam, confcssarius potest commutare visitationem *solis iis qui in eodem loco vivunt*. Sic decretum Pii IX, 18 sept. 1862. Iam vero canones qui antiquam disciplinam referunt, iuxta eam sunt interpretandi (c.6 n.2).

Resolves: 1.º Vi commutationis, impeditus potest indulgentias plenarias *toties quoties* lucrari non semel, sed toties quoties opus a confcssario substitutum ponat.

2.º Sensus clausulae “in locis in quibus vivunt” hic est:
a) Suffiat *actualis commoratio* in loco ubi est ecclesia privilegiata etiam *sine habituali*; idcoque confcssarius potest visitationem commutare etiam peregrinis et vagis qui incidenter ibi sunt; nam hi quoque indulgentiam lucrarentur ecclesiam illam visitando, nisi essent impediti.

b) *Habitualis commoratio* in eodem loco sine *actuali* non videtur sufficere, attenta indole *locali* huius indulgentiae.

Confessorius intelligitur quivis facultate confessiones audiendi praeditus, etsi personam illam non audiat; nam non exigatur ut

ll l
'
IH||
I
l l
I II
|||

I]
Illi
I
||J
j	
111	

commutatio fiat in confessione (c.202 § 2). Imo, si ad confessionem sit approbatus in una dioecesi, poterit ubique opera commutare. Sic interpretatio Card. Praefecti C. de Prop. Fid. 28 mart. 1927 ad facultates *Unionis Missionalis Cleri*. Confessarius poterit opera sibi met commutare (c.201 § 3). Regatillo, *Las indtly*. 61, ed.4.

596. Conditiones ordinariae ad lucrandas plenarias exigi solent: confessio, communio, visitatio ecclesiae vel oratorii, oratio ad intentionem R. Pontificis (*E)ichir*. Praeiot. 4).

Confessio: a) requiritur, etsi mortalia non habeantur; b) ne sit nulla vel sacrilega, ut in iubilacis animadvertitur; c) valet annua ex praecepto, nisi pro iubilaeo; d) etiam praescripta religiosis ex regula; e) facta quoque ad viaticum recipiendum.

Ad lucrandas quaslibet indulgentias. 1.° Confessio requiritur fieri potest intra octo dies qui praecedunt diei cui indulgentia adnectitur, aut intra octavam subsequentem. 2.° Ad lucrandas concessas triduis, octavariis, etc., peragi potest intra octo dies post expletum triduum, etc. (c.931). 3.° Iis qui, nisi impediuntur, solent bis in mense confiteri, haec duplex confessio sufficit ad omnes indulgentias lucrandas. 4.° Qui quotidie rite communicare solent, quamvis semel aut iterum per hebdomadam a communione abstineant, confessione non egent nisi in 2.° et 3.° agatur de iubilaeo aut quasi iubilaeo. 5.° Si pro diversis indulgentiis confessio et communio requiritur, unica debito tempore facta omnes acquiri possunt (c.933).

Sic ad lucrandam plenariam singularum septem dominicarum S. Ioseph, requiritur confessio et communio; eadem requiruntur ad plenariam pro recitationi: rosarii coram Sanctissimo; pro oratione quadam ad Christum Regem, etc. Iam vero, si quis in prima dominica S. Ioseph. confitetur et communicat, illa unica confessio ac communione lucratur illas tres plenarias (c.933). Sed quoniam confessio fieri potest etiam intra octo dies praecedentes et intra octavam subsequentem; communio autem die praecedenti et intra subsequentem octavam (c.931); hinc unica confessione acquiri possunt omnes indulgentiae octo dierum praecedentium et totius octavae subsequentis; unica communione omnes dici sequentis, et septem dierum praecedentium; ac praeterea plenarias diei in quo fit confessio et communio; dummodo singulis illis diebus cetera opera praescripta praestentur.

Contrarium scripsit F. del Campo apud *Revista Espaii. de Der. Canon* (1952) 11.679; qui argumentationem nostram vocat *solusdictio canonicum*; at nobiscum sentiunt alii.

597. *Iubilaeuni* est indulgentia plenaria quandoque a R. Pontifice concessa, cum extraordinariis facultatibus absolventi a reservatis, etc. *Ordinarium* seu *maius*, in anno sane-

to, i. e. vigesimo quinto quoque anno. *Extraordinarium*, ob specialem eventum. Cum hoc confunditur *quasiubilaeum* *; iuxta Mach-Ferreres °, hoc est iubilaeum cum minoribus facultatibus. Iuxta C. Ind. l. c. et praxim, indulgentia *toties quoties* visitantibus aliquam ecclesiam concessa, non est iubilaeum neque quasiubilaeum.

598. Communio: a) *Sacramentalis*, non spiritualis. Sic bullae iubilaei.

b) *Non sacrilega*. Ibidem. Haec neque ad praeceptum paschale sufficit (c.861).

f) Valet ex regula religiosorum facta. d) Et *paschalis* (C. Ind. d.327); in iubilaeo alia solet exigi.

Ad quaslibet indulgentias lucrandas: 1." Fieri potest pridie et durante octava (c.931 § 1). 2.° Ad indulgentias tridui, hebdomadae, etc., intra octavam post expletum triduum, etc.

2). 3.° Una confessione et communione debito tempore tacta acquiruntur diversae indulgentiae, quae hanc conditionem requirant (c.933).

599. Visitatio ecclesiae vel oratorii est ingressus in eam cum intentione, saltem generali et implicita, honorandi Deum in se vel in Sanctis, v. gr., ad altare ornandum; orationem quamlibet ibi faciendo, vocalem vel mentalem, nisi determinata praescribatur (Poenit. 20 sept. 1933: AAS 25,446).

Si praescribitur visitatio *determinatae ecclesiae* vel *publici oratorii*, ibidem facienda est. Si visitatio ecclesiae *indeterminatae* praescribitur, fideles qui perfectionis, educationis, valetudinis vel servitii causa commorantur in domibus de consensu Ordinarii constitutis, ecclesia vel oratorio publico carentibus, visitare possunt propriae domus sacellum, in quo obligationi audiendi missam satisfacere possunt; dummodo cetera opera iniuncta rite praestiterint (c.929). Eodem privilegio gaudent Cardinales et Episcopi eorumque familiares in propriis oratoriis (c.239 § 1,11.°; 349 § 1,1?).

Si domus illa ecclesiam adnexam habeat: sacellum internum non sufficit ad lucrandas indulgentias; nisi in eadem domo sint plures quasifamiliae; v. gr., communitas religiosa, et seminarium; unaquaeque autem suo templo seu sacello utatur generatim pro omnibus pietatis exercitiis.

Quaedam religiones, ut Societas Iesu, ampliores habent hac in re facultates.

- C. Ind. § dec. 1893: ASS 26.378.
- *Tesoro del sacerdote* 11,321 (Barcelona 1927)

Si praescribatur visitatio *determinatae capellae* vel *altaris*, non sufficit ingredi in ecclesiam, necesse est ad illam capellam vel altare se conferre, aut saltem se sistere in loco ex quo illa conspiciantur u. HM

Modus. 1.º Si introiri nequit, quia clausa est ecclesia, vel ob multitudinem, visitatio fieri potest ad ianuam. Id monuit S. Poenit. in ultimis iubilacis 12. 2.º Si visitationes iubilares processionali modo fiant, ingredi et egredi debet non solum crux et clerus, sed etiam populus, quatenus possit, 3.º Si repeti debeat visitatio, v. gr., ad Portiunculam, non sufficit in ecclesia diu manere ibi recitando preces pluribus visitationibus respondentes; toties ingrediendum et egrediendum est. *Sacristia* stricte non est ecclesiae pars, licet ei adnexa. Sic ex c.512 § 2; 597 § 2, et interpretatio doctorum ad c.1172. Ideo putamus sufficere transitum ab ecclesia in sacristiam vel atrium vel porticum, et vicissim; suademus ut foras transitus fiat.

Si pro diversis indulgentiis visitatio requiratur, haec toties fieri debet. Valet quae fit ad recipiendam communionem requisitam.

Tempus. Visitatio requisita ad lucranda indulgentia alicui dici affixam fieri potest a meridie praecedentis ad mediam noctem quae diem statutum claudit (c.923).

Meridies et *media nox* computari potest iuxta tempus usuale, vel legale vel locale seu solare sive verum sive medium, vel extraordinarium (Poenit. 31 iul. 1934: AAS 26, 341).

600. Oratio ad intentionem R. Pontificis, a) *Vocalis*. b) *Pro lubitu* eligenda, nisi determinata praescribatur (c.934). c) Sufficit tunc *semel Pater et Ave cum Gloria*, vel alia pro cuiusque devotione, d) Ad indulgentias *toties quoties* requiritur in unaquaque visitatione *sexies Pater et Ave cum Gloria* (13 ian., 5 iul. 1930: AAS 22,43.363).

Intentio R. Pontificis in genere est exaltatio S. Ecclesiae, extirpatio haeresium, fidei propagatio, peccatorum conversio, pax inter christianos. Quandoque R. Pontifex specialem declarat. Non opus est ut explicita intentionum memoria fiat; sufficit orare in genere "ad mentem R. Pontificis" vel "ad lucrandas indulgentias" (13 iul. 1924: AAS 16,337).

u Adrian. VI, 1 apr. 1523: Cirv VII 4 apr. 1524.

« Poenit. 26 dec. 1050, III: AAS 42,900.

« C. Ind. 18 oct. 1901: ASS 34.633.

H Poenit, 20 sept. 1933: AAS 25.446.

Oratio cie se separabilis est a visitatione, nisi aliud praescribatur; suadendum est ut oratio requisita recitetur in ipsa visitatione ecclesiae vel oratorii.

601. Orationes indulgentiis ditatae.—1.° Recitari possunt *quavis lingua*, modo de fidelitate versionis constet ex declaratione S. Poenitentiariae vel unius ex Ordinariis locorum ubi vulgaris sit lingua in quam vertitur.

Antiquitus sola versione fidelitas erat essentialis (C. Ind. d.361. 415). Nunc requiritur testimonium Poenitentiariae aut Ordinarii loci de fidelitate. Quidam tamen arbitrantur tale testimonium requiri tantum, si versio sit *impressa*; non autem si sit *manuscripta*; nam de manuscriptis talia testimonia peti non consueverunt “.

2.° Recitatio sit *vocalis* (c.934 § 1.2), nisi agatur de invocationibus vel iaculatoriis (7 dec. 1933: AAS 26,35).

3.° Sine additione, subtractione aut interpolatione, quae si *substantiam* orationis alterant, indulgentiae penitus cessant (c.934 § 2) (26 nov. 1934: AAS 25,643).

Post hanc declarationem forsitan temperanda sunt severiora responsa eiusdem S. Poenit. ad casus particulares data: 21 iul. 1919: Amittuntur indulgentiae litaniarum, si ita *cantentur*: a) Semel dicatur *Kyrie eleyson, Christe eleyson, Kyrie eleyson, Christe, audi nos, Christe, exaudi nos*; vel b) per ternas invocationes cum unico *Ora pro nobis*; vel c) dicto semel *Agnus Dei (Agnus Dei qui tollis peccata mundi, parce nobis. Domine, exaudi nos, Domine; miserere nobis)*. (AAS 12,18; 13,163.566).

Mutationes substantiales eas putamus quae addunt vel demunt clausulam quae ideam completam contineat. *Accidentales* verba aliqua aliis adiecta ad illa qualificanda, vel maiorem affectum exprimendum. Ad corruptionem substantialem indicandam, attendi debet orationis extensio. Sic indulgentiae litaniarum vel rosarii non amittuntur per omissionem unius vel alterius invocationis vel *Ave*. *Non* sunt interpolationes orationis, nec indulgentias tollunt iaculatoriae interiectae inter diversas orationes quibus aliqua devotio constat, ut inter decades rosarii, *Maria Mater gratiae...* vel in statione SS. Sacramenti: *Fiva Jesus Sacramentado*.

Si quod exercitium pluribus orationibus constet vel eadem repetita, sit *moraliter integra* recitatio.

4.° *Peculiari eo modo* qui praescribatur; sic *ante Crucifixum* recitatio “*7; n ego...*”; *genibus flexis* recitatio *Sacro-sanctae*, ad obtinendam veniam defectuum in recitando offi-

cio commissorum, non autem ad lucrandas indulgentias precis illius (*Enchir.* 737).

5.^o Recitari possunt *allernatini* cum socio; vel *sola mente* dum ab alio recitantur (c.934 § 3).

6.^o *Mutis* sufficit si una cum ceteris in eodem loco orantibus mentem et affectum ad Deum attollant; vel si de privatis orationibus agatur, eas mente recolant, vel signis effundant, vel oculis percurrant (c.936).

7.¹⁰ *Mutilatis*, qui actum corporalem cum oratione praescriptum ponere non valent, v. gr.. genu flexionem, sat est orationem pronuntiare (*Pocnit.* 22 oct. 1917: AAS 9,539).

C A P U T I V

Indulgentiae quaedam

Summarium: 1. Altare privilegiatum.—2. Portiuncula—3. Oblecta ph.—4. Via Crucis.—5. Rosaria.—6. Scapularia.—7. Numismata.—8. Plenaria in articulo mortis.

§ 1. *Altare privilegiatum*

Summarium: 1. Notio classes.—2. Privilegium locale.—3. Personale.—4. Cesium.—5. Altare gregorianum.

602. Altare privilegiatum.—Est illud cui R. Pontifex hoc privilegium adnectit: quod omnes sacerdotes missam in eodem celebrantes, lucrentur indulgentiam plenariam in favorem illius pro quo missa applicatur. *

Classes. 1. *Pro defunctis tantum*, aut *pro vivis et defunctis*. Huius indulgentia applicatur vivo aut defuncto pro quo missa applicetur*. Generatim et nisi aliud constet, intelligitur *pro defunctis* tantum. Bened. XV, 15 iun. 1917: AAS 10,318, sacerdotibus piae unionis *Transitus S. Joseph* altare privilegiatum personale concessit quoties pro moribundo applicent missam. Indulgentia haec moribundis applicatur. SO 9 nov. 1922 declaravit: a) Altare privilegiatum pro agonizantibus subsistit, non obstante c.930. b) Indulgentia est quasi pro vivis, *per modum absolutionis*, c) Qui pro pluribus applicet missam, non est necesse ut determinet cuinam indulgentiam applicet².

2. *Locale*, tali altari adnexum; *personale*, sacerdoti ubi

» C. Ind. 5 aug. 1897: ASS 30,278.
, II *Monitor? Ecclrsiut*, (1023) p.216

cumque celebret ; *locale simul ct personale*, concessum, v. gr., in tali ecclesia sacerdotibus talis associationis, pro defunctis eiusdem.

3. *Perpetuum ct temporale; quotidianum aut ad certum numerum dierum.*

603. Privilegium locale, (*luis concedit* Episcopi, Abbates vel Praelati nullius, Alicarii ac Praefecti Apostolici et Superiores Maiores religionis clericalis exemptae possunt designare et declarare unum altare privilegiatum quotidianum perpetuum, dummodo aliud non habeatur, in suis ecclesiis, cathedralibus, abbatialibus, collegiatis, conventualibus, paroccialibus, quasi paroecialibus: non autem in oratoriis publicis aut semipublicis, nisi sint ecclesiae parocciali unita scu eiusdem subsidiaria (c.916).

Dummodo aliud non habeatur intelligendum videtur ad sensum C. Rit. 4 maii 1688: Possunt declarare altare privilegiatum pro *omnibus fidelibus*, etiam si in eadem ecclesia aliud sit ex alio titulo, v. gr., *quia est altare confraternitatis*.

604. *Qualitates altaris*, a) Sit *fixum*, non sensu liturgico c.l 197 § 1, sed vulgari ; i. e. non mera ara, quae quocumque transferatur ; indulgentia non arae, sed altari inhaeret: ita ut ibi maneat, etsi ara alio transferatur (C. Ind. d.286.324). b) In eo nihil aliud inscribatur nisi: *Altare privilegiatum, perpetuum vel ad tempus: quotidianum vel non*. iuxta concessionem (c.918 § 1).

Altaria ecclesiarum ubi adoratio *Quadraginta Horarum* habetur, iuxta instructionem elementinam, eo die omnia sunt privilegiata (c.917 § 2). Item ubi habetur *ad instar Quadraginta Horarum*; i. c. exponitur solemniter SSmm. Sacramentum quavis hora matutina, noctu reservatur; ct sic per triduum (*Enchir.* 169).

605. Privilegium personale quotidianum perpetuum habent: o) Cardinales ct Episcopi (c.239 § 1 n.10; 349 § 1 n.1); b) Vicarii ct Praefecti Apostolici (c.294 § 1); c) Sacerdotes qui *votum animarum* fecerunt (*Enchir.* 547); d) Alii quibus S. Poenitentiaria id concesserit. Sacerdotes quarundam associationum eo gaudebant 1er vel quater in hebdomada; quod subsistit pro inscriptis ante 1 apr. 1933; pro ceteris suppressum est³; pro adscriptis Piaae Unionis Missionalis Cleri restitutum, si hi illud petant a Poenitentiaria per Unio-

³ Poemt. 20 mart. 1933; AAS 25,1/0.

nem Missionalem existentem apud Cong. Prop. Fid. cum commendatis Ordinarii proprii (1 mai 1943. *Illuminari*, abr.-iun. 1943 p.3).

Qui gaudet privilegio personali ter vel quater in hebdomada, et aggregatus est piae associationi quae etiam tali privilegio gaudeat, potest utroque uti. nisi in induito aliud caveatur (C. Ind. 27 maii 1839; d.272).

In *Commemoratio Omnium-Defunctorum* omnes missae, etiam in altari portatili celebratae et per octavam, privilegio gaudent (Pocnit. 31 oct. 1934: AAS 26,505; c.917).

606. Conditiones ad indulgentiam altaris lucranda:
a) Applicanda est pro eadem anima pro qua missa applicatur; *b)* Pro unica⁴. Si missa pluribus applicatur, oportet determinari cui applicetur indulgentia. Determinatio impossibilis erit in Commem. Defunctorum in missis pro omnibus defunctis et pro intentione Papae; in his et similibus, relinquatur divino beneplacito, *c)* Non requiritur missa de *Requie*, quamvis per rubricas liceat; suadendum ut dicatur de *Requie*, aut de feria vel vigilia cum oratione defuncti⁵; *d)* Ratione indulgentiae nequit exigi maius stipendium (c.918 § 2).

Supplentia huius indulgentiae. Recepto stipendio pro missa in altari privilegiato, si haec circumstantia omissa fuerit culpabiliter, sacerdos aliam applicet in illo; si inculpabiliter, sat est ut aliam quamcumque indulgentiam plenariam pro illo defuncto applicet

607. Cessatio. *Non cessat:* *a)* Si altare paulatim destruitur et interea reficitur, *b)* Item si pars destructa non reparatur, dummodo adhuc in eo possit celebrari, *c)* Si altare exsecratur, si restauratur aut de novo construitur ex materia diversa, aut in alium locum eiusdem ecclesiae transferatur (27 sept. 1723 d.84).

Cessat: *a)* Si ecclesia destruitur; reviviscit vero si ecclesia reaedificatur fere in eodem loco intra 50 annos (c.75). *b)* Si mutetur locus vel titulus ecclesiae, aut titulus altaris (d.43.52). *c)* Si privilegium concessum fuit ratione imaginis; si haec et altare penitus destruuntur, quamvis altare sub eodem titulo reaedificetur; non vero si imago ex maiori parte in novo altari subsistat (Biringer, 1.986).

608. Altare gregorianum. Vid. n.279

< Pocnit. 6 tuh 1017: AAS 9,440.

• SO 19 feb. 1913: AAS 5,122.

« C. Ind d.357; 24 mi. 1885: ASS 28,94.

§ 2. *Portiuncula*

Summarium: 1. Notio.—2. Disciplina.—3. Aliae indulgentiae ad modum Portiunculae.

609. Portiuncula dicitur indulgentia plenaria localis quae acquiritur certo die toties quoties visitando ecclesiam vel oratorium privilegiatum, suetis conditionibus confessionis, communionis et orationis ad intentionem R. Pontificis.

Originem et *nomen* trahit ab illa indulgentia plenaria quam S. Franciscus Assisiensis obtinuit a.1216 ab Honorio III, pro visitantibus die 2 augusti ecclesiam S. Mariae Angelorum; quae appellabatur *Portiuncula* ex parva portione terrae prope Assisium, ubi templum illud exstructum erat.

610. Disciplina vicens. Statuta fuit a S. Poenitentiaria 10 iul. 1924: AAS 16,345.

1. Ad maiorem venerationem Sanctuarii Portiunculae ad Assisium, non poterit acquiri indulgentia diei 2 augusti in ulla ecclesia vel oratorio inde distante infra tria kilométra. Excipiuntur illi fideles qui, viventes in domo cum adiacente ecclesia vel oratorio, impediti sunt physice vel moraliter a visitando illo sanctuario.

2. Concessiones perpetuae huius indulgentiae hucusque factae permanent, sed subiectae praesentibus normis, excepta distantia.

3. Indulta temporalia, scilicet, ad certum tempus, aut sine die vel ad beneplacitum concessa, revocata manent a die 31 dec. 1924. Petitiones quae in posterum fiant non attendentur a S. Poenitentiaria, nisi afferant commendationem Ordinarii loci, perpensis omnibus adiunctis circa opportunitatem et utilitatem concessionis.

4. Si quando concedentur indulta, praeferentur ecclesiae vel oratoria S. Mariae Angelorum aut S. Francisci Assisiensis; iisque deficientibus, cathédrales et paroeciales.

5. Ut alicui ecclesiae vel oratorio publico concedantur, opus est ut distent saltem tribus kilometris ab ecclesiis vel oratoriis franciscanis aut aliis privilegio fmentibus.

Numerus quintus derogatus est a S. Poenit. 1 maii 1939: AAS 31,226, statuente: Omnes ecclesiae cathédrales, paroeciales ceteraeque et oratoria, pro quibus, praesertim in magnis paroeciis, commoditas fidelium, Ordinarii loci indicio, id postulet, poterunt privilegium Portiunculae obtinere, illud a S. Poenitentiaria postulando, precibus ab eodem Ordinario commendatis.

Eadem hoc monitum dedit: Ordinarii parochos, rectores ecclesiarum et superiores demorum religiosarum haec moneant: 1.º Petitiones Portiunculae ad S. Poenitentiarium mittentur *tempestive*, id est, non ultra 31 mai cuiusque anni. 2. Quae per telegraphum fiant a Poenitentiaria non attenduntur.

6. Si speciali de causa concedatur oratoriis semipublicis, indultum solummodo proderit illi communitati vel fidelium coetui pro quibus oratorium fuit erectum.

7. Ad indulgentiam lucranda, Ordinarii locorum, parochi et rectores ecclesiarum vel oratoriorum privilegio ditatorum. loco diei 2 augusti quae in dominicam non incidat, possunt iusta de causa dominicam proxime sequentem designare.

(Qui indulgentiam lucrati sunt die 2 augusti in una ecclesia, possunt eam iterum lucrari dominica sequenti in alia, ubi illa ad normam huius decreti transferatur (Poenit. 13 ian. 1930: AAS 22,43).

8. In iisdem ecclesiis vel oratoriis, die ad lucranda indulgentiam designato, exponantur reliquiae S. Francisci Assisiensis, aut saltem statua vel alia imago eiusdem aut S. Mariae Angelorum. Praeterea, hora quae opportunior videatur, publicae preces fiant pro Papa, Ecclesia, haeresium extirpatione, conversione peccatorum, pace et concordia omnium populorum. In qua functione invocabitur S. Maria Angelorum et S. Francisca, recitabuntur litaniae Sanctorum; illaque tandem benedictione S. Sacramenti claudetur.

Impletio harum praescriptionum ad lucranda indulgentia non requiritur.

9. Ad lucranda indulgentia requiruntur confessio, communio, visitatio ecclesiae vel oratorii privilegiata, et recitatio saltem sex *Pater noster*, *Ave* et *Gloria* in singulis visitationibus ad intentionem R. Pontificis. Quae preces *praeceptivae sunt*, nec aliae aequivalentes sufficiunt (Poenit. ibid.).

10. His conditionibus stare debent die 2 augusti aut dominica sequenti (quando Portiuncula transferatur), si tunc indulgentiam lucrari volunt, etiam illi qui ceteris anni diebus indultum habent lucrandi, praeter Portiunculam, alias indulgentias sola recitatione sex *Pater*, *Ave* et *Gloria* (*Enchir.* 698).

Modus visitationes peragendi vid. n.583.

In ecclesiis monialium franciscanarum potest, ut puto, transferri Portiunculam in dominicam sequentem superioris; at translatio fiat

pro omnibus, tam monialibus quam externis; ita ut non possint moniales indulgentiam lucrari in utroque die.

Tertiarii fraiciscani Portiunculam lucrari possunt in quavis ecclesia aut oratorio, ubi Tertius Ordo sit erectus; iisque deficientibus, in ecclesia paroeciali propria, vel loci ubi inveniantur, etsi transeunter.

Tertiarii degentes in seminariis, collegiis, carceribus et similibus locis, quoties impediuntur visitare ecclesiam aut oratorium quod habeat privilegium Portiunculae, possunt lucrari indulgentias tertii Ordinis, et proinde Portiunculam, visitando oratorium domus ubi commorantur¹.

Pro tertiariis potest transferre Portiunculam in dominicam sequentem rector ecclesiae aut oratorii.

611. Aliae indulgentiae ad modum Portiunculae. Quaedam Religiones privilegio gaudent, vi cuius in suis ecclesiis acquiri possit indulgentia plenaria *toties quoties* hae visitentur in festo Fundatoris, v. gr., S. Ignatii pro Societate Iesu; vel in Titulari Ordinis, ut SS. Trinitatis pro Trinitariis; B. M. Virginis Carmelitanae pro Carmelitanis. Imo in *Commemoratione Omnium Fidelium Defunctorum*, acquiri potest in quavis ecclesia aut oratorio publico; vel semipublico ab iis qui eo legitime utuntur iuxta c.929 (*Enehir.* 590).

In his omnibus requiritur confessio, communio, visitatio ecclesiae vel oratorii privilégiât! et recitatio sex *Pator*, *Ave* et *Gloria* ad intentionem R. Pontificis in singulis visitationibus (Poenit. 5 iul. 1930, AAS 22,363).

Obiecta pia

Summarium: 1. Notio, benedictio.—2. Conditiones.—3. Cumulatio indulgentiarum.—4. Quis potest ea bened. cere.—5. Usus facultatis, . Ritus.—7. Cōsatio indulgentiarum. . Indulgentiae apostolicac.

612. Obiecta pia hic intelliguntur coronae, rosaria, cruces, crucifixi, parvae statucae et sacra numismata.

Benedictio. Simplex benedictio dari potest cuicumque rei, etiam indulgentiarum incapaci. Sic in Rituali inveniuntur formulae benedictionis domorum, fontium, etc., imo cuiuscumque rei, etiam personarum. Quaedam non sunt *rosor l/atae*, dari possunt a quovis sacerdote; aliae sunt reservatae Ordinario loci, aliae propriae quarumdam religionum. De his non agimus.

Obiecta pia, quamvis benedici possunt, non tamen omnia possunt indulgentias recipere. Error est putare quamvis rem R. Pontifici ex-

¹ C. Indulg. 18 iul. 1908; Sobradillo. *La Orden Tere, dc* § *Franc.* n.9\$ (1935).

hibitam, ut ab eo benedicatur, per talem benedictionem indulgentia.' obtinere. Necessesse est ut quasdam conditiones adimpleat, iuxta usum Ecclesiae.

613. Conditiones ut possint indulgentiis ditari.

a) *Materia* requisita debet esse solida, non fragilis nec friabilis (quae facile dissolvitur, *se deshace o desgasa*). (Pocnit. 11 mart. 1939, AAS 31,131).

Sic nequeunt indulgentias recipere imagines ex papyro, chartone, tela; nec cruces, crucifixi, parvae statucae ex stanno, plumbo, vitro vacuo et simili substantia. Possunt tamen indulgentiis ditari rosaria ex stanno, plumbo, cristallo solido, etc.¹ Etiam res ex ligno et chartone-ligneo.

b) Forma cuiusque rei consueta.

c) *Imago*: Nequeunt indulgentiis ditari numismata et statuolae, nisi quae ferant imagines Sanctorum canonizatorum; at possunt, quae ex uno latere imaginem Sancti ferant, ex altero imaginem Beati, personae illustris vel venerabilis, ut R. Pontificis, aut ecclesiae cuiusdam, etc.³

Indulgentiae crucifixi adnectuntur imagini Christi, quae potest transferri de una in aliam crucem cuiusvis materiae, manentibus indulgentiis (d.281). Similiter indulgentiae *rosariorum* adnectuntur globulis, ita ut, si hi transferantur in aliam catenam aut filum, novum rosarium indulgentias conservet (10 ian. 1939; Beringer, 841).

614. Cumulatio indulgentiarum. Eaden res potest recipere diversas benedictiones et indulgentias ex titulis diversis; v. gr., crucifixus, indulgentias apostolicas et viae crucis. Sed ut omnes hae acquirantur, debent impleri conditiones omnibus et singulis his titulis praescriptae (c.933).

615. Quis potest ea benedicere cum indulgentiis

a) R. Pontifex.

b) Cardinales possunt: 1) benedicere ubique, cum omnibus indulgentiis a S. Sede concedi solitis, coronas, rosaria, cruces, numismata, scapularia a Sede Apostolica probata, eaque imponere sine onere inscribendi nomina recipientium in regesto respondentis confraternitatis; 2) erigere in ecclesiis et oratoriis, etiam privatis, et aliis piis locis stationes viae crucis, cum omnibus indulgentiis huic pio exercitio adnexis; 3) benedicere crucifixos cum indulgentiis viae-crucis, pro

» 21 dec. 1925: AAS 18,24.

» 17 feb. 1922: AAS 14,143; C. Ind. d.32

fidelibus qui ob infirmitatem aliudve legitimum impedimentum nequeunt stationes visitare (c.239 § 1 n.5.6).

c) Episcopi idem possunt atque Cardinales, quoad substantiam, non quoad ritum (c.349 § 1 n.1).

Nequeunt has facultates delegare, ne ad casum quidem. Vicarius Generalis his non gaudet (Poenit. 18 iul. 1919: 10 nov. 1926: AAS 21,332; 17,500),

d) Religiosi solent similibus facultatibus gaudere ex speciali S. Sedis induito.

r) Sacerdotes quarundam piarum associationum.

/) Aliae ex apostolico induito.

616. Usus facultatum. 1. Poenitentiaria, quando concedit facultatem benedicendi obiecta pia cum indulgentiis, apponere solet clausulam : *de consensu Ordinarii loci*, a) Hic Ordinarius erit loci ubi facultas exercenda est. &) Consensus seu licentia requiritur *ad usum licitum, non ad validum*. Licentia praefertur *expressa*, sed *tacita* vel *implicita* sufficit; imo sat est *prudenter praesumpta*, si alia practice possibilis non sit (C. Ind. 14 iun. 1901 : ASS 34,124).

c) Religiosis exemptis intra domus suas sufficit superioris consensus (8 iun. 1888).

2. Apponi quoque solet clausula: *dummodo sacerdos sit ad audiendas confessiones approbatus*. Cui satisfit, etiam si solum sit approbatus ad audiendas confessiones virorum adultorum aut puerorum in una dioecesi ; eo ipso facultatibus uti poterit in toto orbe. Id declaravit Card. Van Rossum, Congregationis Prop. Fid. Praefectus, quoad facultates Piae Unionis Cleri a Missionibus³. Ratio est, quia S. Sedes quaerit cautionem seu argumentum dignitatis sacerdotis, qui facultatibus uti vult : quod obtinet, si quivis Ordinarius eum indicat dignum confessiones audiendi.

3. Quando facultates conceduntur *a S. Sede directe*, non solent limitari quoad locum, extra Romam; quando a superiore alicuius religionis, hic restrictionem apponere solet: *ne exerceantur in locis ubi sint domus virorum eiusdem religionis*.

4. Qui potest obiecta pia benedicere cum indulgentiis, id etiam pro se ipso potest (c.201 § 3; C. Ind. 16 iul. 1887: ASS 20,64).

617. Ritus. 1. Ad benedicendas res pias cum indulgentiarum applicatione, formula determinata per se non re-

³ 211 mart 1927; Sal T (1028) p.174.

quiritur, sufficit signum crucis supra singulas ducere, absque verbis (d.281.313.401) ; nisi specialis formula pro aliqua praescribatur.

Cardinales possunt benedicere cum indulgentiis omnia obiecta pia, etiam stationes viae crucis, solo crucis signo (c.239 § 1 n.5). At Episcopi debent adhibere *ritum praescriptum* (c.349 § 1 n.1). Id est Episcopis non sufficit solum signum crucis, quando in Ritualibus forma specialis praescribitur (CIC 12 mar. 1929: AAS 21.170). 4

In *Rituali Rout*, aliquae res *peculiarem formulam* benedictionis habent, ut scapularia, rosarium dominicanum, quaedam coronae, crucis viae crucis, etc. Ad Las res benedicendas Episcopus debet uti formula Ritualis. Aliae benedictionem peculiarem non habent, ut numismata, exceptis *Miraculoso* et S. Benedicti ; imagines Christi, B. V. Mariae et Sanctorum communem habent (tit.9 c.9 n.15). Tandem una invenitur *pro quacumque re*.

Igitur Episcopi, ad benedicendas res quae peculiarem formulam non habent, sufficit ut signum crucis ducant supra eas, absque verbis.

Tamen suadendum ut, si benedicantur in Ecclesia, coram populo, id quadam solemnitate fiat; v. gr., Sacerdos superpelliceo et stola indutus signum crucis ducat dicens- *hi nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti*; et tandem eas aqua benedicta aspergat.

Id expedit, ut a populo plures aestimentur tales res et indulgentiae.

2. Si sacerdos facultates habet benedicendi cum indulgentiis res diversas solo crucis signo, v. gr., rosaria crucifera, numismata, crucifixos cum indulgentiis viae crucis, sufficit ut unicum crucis signum supra omnia peragat 4. Excipiuntur numismata suppletoria scapularium, supra quae *toties* signum crucis ducendum est. *quot* sunt species scapularium supplendae ; v. gr., bis, si supplenda sunt scapularia Carmelitana et Immaculatae Conceptionis (16 dec. 1910: AAS 3,22).

3. Ad benedicendas res, non opus est ut sacerdos omnes videat aut videre possit; sufficit ut moraliter praesentes sint, v. gr., in eadem ecclesia, in eodem fidelium coetu, quamvis nequeant ostendi. Sic SO 4 iun. 1913 de numismate-scapulari (AAS 5,303): Sacerdos qui potest imponere scapularia, potest unico crucis signo pro unaquaque scapularium classi publice benedicere omnia numismata quae fideles habeant in ecclesia vel in conventu, quamvis haec in individuo non videantur nec cognoscantur.

• SO, IS maii 19)1: AAS 6..U6.

Praesentiam physicam solent theologi requirere ad validam consecrationem panis et vini, et tamen admittunt ut validam consecrationem hostiarum in pyxide clausarum. Non ergo credendum est Ecclesiam requirere strictiorem praesentiam ad rerum piarum benedictionem.

Ut sit *praesentia*, etiam *physica*, sufficit quod obiectum, iuxta communem loquendi usum, designari possit pronomine *hoc*, quin necesse sit ut aliquo sensu percipiatur (Cappelli, *De sacram.* 1,279).

Non ergo videtur acceptable quod ait M. Antoniana: Non benedicuntur res sub veste, vel clausae in capsis vel bursis, ita ut videri nequeant (*Manual de Liturg.* 11,603).

618. Cessatio indulgentiarum. Adnexae rebus benedictis sum *reales*, ideoque rem comitantur quocumque. Solum cessant: 1.", quando res prorsus desinant esse; 2.°, aut vendantur (c. 924 § 2).

1." *Desinet esse* omnino res, si destruitur aut essentialem mutationem in materia vel forma subit. Ut si dimidia pars rosarii tantum manet; vel numisma frangitur aut ita consumitur, ut imago Sancti non distinguatur.

Non cessabunt indulgentiae, si rosarium vel numisma leviter laeduntur, ut si annulus numismatis aut catena rosarii rumpitur, aut aliqui globuli amittuntur. Nec si novi globuli substituuntur, prout alii amittuntur, quamvis labente tempore nullus ex antiquis subsistat; nam novi paulatim substituti *per accessionem* ad antiquos manent benedicti, ut de sacris oleis statuitur (c.734 § 2).

2.° Cessant indulgentiae, si res benedictae *vendantur*, diam sine lucro (d.344). Etsi sacerdos praevidens fideles inulta obiecta pia petituos prius ea emat, dein benedicat, tandem vendat eodem pretio quo empta fuere (10 iul. 1896: AAS 2 -.320).

l'conditio intelligitur mutatio rei cum pecunia. Hinc censemus non amitti indulgentias si res cum re mutatur (*commutatio*) vel si detur pro labore aut servitio praestito (*do, ut facias*). Nec si donetur, ita ut donatario significetur ut, si velit, aliquam pecuniam det. Nec si cui solvatur pecunia pro labore reficiendae rei.

Non cessant, quamvis res commodetur vel donetur alii personae, quae illa re utens indulgentias lucrabitur.

619. Apostolicae vocantur series indulgentiarum quas R. Pontifex initio sui pontificatus concedit, adnexas quibusdam rebus benedictis a se vel a sacerdote debitis facultatibus praedito. Solent esse fere eadem quae in praecedenti pontificatu.

Quas Pius XII concessit, Poenitentiaria expedivit 11 mart. 1939: AAS 31,132.

Requisita. 1.^o *Res* his indulgentiis recipiendis aptae conditiones n.718 expositas implebunt.

2.^o *Ritus* benedictionis, solum crucis signum supra eas.

3. *Delatio rerum benedictarum.* Quisque debet eas secum ferre, aut decenter domi suae habere.

Cumulatio indulgentiarum. Cumulabiles sunt cum aliunde concessis ab aliis RR. Pontificibus pro iisdem precibus et piis exercitiis. Scilicet ob eandem orationem vel pium opus, absque eius repetitione, acquiri posunt simul apostolicae concessae ob illam orationem vel pium opus, et aliae alio titulo eidem orationi vel operi adnexae, v. gr., apostolicae et rosario adscriptae.

§ 4. *Via crucis*

Summarium: 1. Erectio.—2. Cessatio.—3. Convalidatio.—4. Indulgentiae—5. Modus exercitii peragendi.—6. Crucifixus supplctorius.—7. Crucifixus toties quoties.

620. Erectio. Eam agere possunt: *d*) Cardinales, solo crucis signo, in ecclesiis et oratoriis, etiam privatis, et in locis piis quibusvis (c.239 § 1 n.6).

b) Episcopi, Vicarii et Praefecti Apostolici, Abbates et Praelati nullius (c.349.294.323) ritu ab Ecclesia praescripto, qui in Rituali invenitur.

c) Superiores Ordinis Franciscalis, qui possunt suis religiosis facultatem erigendi concedere, non aliis sacerdotibus (Poenit. 20 mart. 1933: AAS 25,170). r-

d) Alii qui a Poenitentiaria facultatem obtinuerint. Praecepta debent ab Ordinario proprio commendari.

Requisita.—d'oenit. 12 mart. 1938 decrevit ut in posterum ad validitatem erectionis unice requiratur facultas erigendi; non licentia Ordinarii loci, nec parochi consensus (AAS 30,111). i W

Expedit tamen, ait, ut ad erectionem faciendam in loco a iurisdictione episcopali non exempto, licentia Ordinarii loci obtineatur, quae praesumitur, si ille facile adiri non potest.

Erectio in actis redigatur et adnotetur in regesto parochiae, ecclesiae, domus religiosae vel loci pii ubi facta fuit; si de loco non exempto agitur, oportet ut actorum exemplar ad Curiam dioecesanam mittatur (C. Ind. d.294).

Formula actorum adhiberi potest quae in *Rit. Rom.* t.9 c.11 invenitur.

621. Cruces, illae solae essentiales sunt; imagines non requiruntur, sed expediunt et solent infra cruces collocari (C. Ind. 13 nov. 1837 ; d.258).

Ad valorem sint *lignae, visibiles*, non egent imagine Christi, quam tamen ferre possunt, sed ex usu non ferunt (Monita Clem. XII, n.3).

Benedictio earum ad valorem requiritur; fiet a sacerdote erigente. Solent benedici imagines quoque formula Ritualis. Fieri debet in eodem loco ubi erigendae sunt; ante vel post crucium collocationem (d.447).

Collocatio crucium in loco suo ad valorem requiritur (d.223), fieri potest a quovis, sine caeremoniis; etiam alio tempore, ante vel post benedictionem (*Rituale'*); etiam non praesente erectore (d.311).

Quando eriguntur intra clausuram monialium, benedicuntur ad crates, et deinde a monialibus suo loco collocantur (d.447).

Essentialis est sola crucium benedictio iuxta Rituale.

Distantia aliqualis inter cruces loco suo positas requiritur ad indulgentias lucrandas. Non sufficeret, si omnes stationes spatio duorum vel trium passuum erectae fuerint (d.194).

tolae incipiat (Ber inger , 725).

622. Cessatio. Durat via crucis, eiusque indulgentiae acquiruntur, quandiu cruces eadem in suo loco permanent.

Aon *cessat*: 1." Per temporaneam crucium remotiorem, v. gr., ad parietes dealbandos.

2.º Neque ob mutationem ordinis intra eundem locum (d.275.311).

3.º Neque ob illarum reparationem aut novarum substitutionem, si novae minori numero substituuntur antiquis; novae illae benedictione non egent (d.270.275). Facta successive substitutione, cum temporis intervallo, novae cruces *per accessionem* manent benedictae; et, labente tempore, accidere potest ut nulla ex primitivis supersit, nec tamen via crucis cesset (c.734 § 2).

4." Ncc si veteri ecclesia destructa, nova in eodem vel fere eodem loco (non ultra 20 aut 30 passus), et sub eodem titulo aedificetur, ibique caedem cruces affigantur (d.323).

Cessat: 1." Si cruces omnes vel saltem septem pereunt,

simultanée vel successive (d.270). Tune nova erectio requiritur, et benedictio novarum crucium.

2.® Si definitive transferuntur in alium locum, etiam eiusdem domus, quando indultum fuit concessum pro determinato loco, et non generatim pro oratorio privato, ubicumque hoc erigatur (26 sept. 1892: ASS 21.317).

Quid, si cruces in bello hispano sublatae fuerunt e suo loco a communistis, eo animo ut numquani reponerentur; vel ab aliis, ne destruerentur sed in locum suum restituerentur post liberationem territorii? Putamus viam crucis subsistere, si eadem manent cruces; at cum hoc certum omnino non videatur, expediet ut ad cautelam de novo erigatur, sub conditione, si commode fieri potest.

623. Convalidatio. S. Sedes interdum convalidare seu sanare solet omnes erectiones invalidas, usque ad illud tempus factas.

Poenit. 12 mart. 1938 sanavit omnes invalide factas usque in illum diem, *quacumque ex causa*. Huic ergo sanationi nulla restrictio apponenda videtur (AAS 30,111).

Tamen Bergh., S. 1. opinatur hanc sanationem intelligendam esse sicut praecedentes, quae sanarunt nullitates provenientes ex defectu facultatis aut documentorum, non autem ex defectu requisitorum quae intrinsece necessaria sunt ad viae crucis constitutionem, ut cruces lignae aut non benedictae 3.

Convalidatio in libris adnotabitur.

624. *Indulgentiae*, a) *Plenaria*, quoties exercitium integre peragatur.

b) *Alia plenaria* communionem eodem die recipiendo, vel intra mensem post exercitium decies peractum.

e) *Decem annorum pro* unaquaque statione, si ob causam rationabilem exercitium non fuerit completum.

(f) Navigantes, incarcerati, infirmi, degenus apud infideles, et qui ob iustum impedimentum stationes percurrere nequeunt, indulgentias omnes lucruntur, recitantes *viginii Pater, Ave et Gloria, w manu habentes crucifixum ad hoc benedictum, et Passionem Domini recolentes* Quatuordecim ex illis respondent 14 stationibus; quinque, plagis quinque; unum est pro intentionibus R. Pontificis (C. Ind d.387).

Si preces recitentur in communi, sufficit ut una persona crucifixum manu teneat, et alii, remotis illis occupationibus, saltem externis, quae internam attentionem impediunt, preces cum illa personam recitent (13 nov. 1893: ASS 26,311).

Si ob rationabilem causam. <>omnia haec nequeant recitare, lucruntur

1 *Nouvelle Revue Théologique* (1935) n. 733.

tur indulgentiam *decem annorum* pro unoquoque Pater, Ave ei Gloria.

Si rationabili de causa nequeant crucifixum in manu habere, sufficit ut illum secum habeant quocumque modo (Poenit. 9 nov. 1933 AAS 25,502).

e) Infirmi qui sine gravi incommodo nequeunt illa recitare, plenariatn lucrantur oscillantes vel aspicientes corde contrito crucifixum ad hoc benedictum, qui a sacerdote vel alia persona porrigatur, recitantes brevem orationem vel iaculatoriam in memoriam Passionis et Mortis Domini.

Hacc potest esse: *Adoramus te, Christe, et benedicimus tibi, quia propter crucem tuam redemisti mundum.*

f) Qui vi morbi iaculatoriam proferre non possunt, plenariam lucrantur, aspiciendo vel osculando crucifixum ad hoc benedictum (*Ench.* 194).

625. Modus exercitii agendi. 1.^o *Uno Iradit*, sine notabili interruptione. Non obstaret indulgentiarum acquisitioni interruptio ad alium actum religiosum exsequendum, ut ad confitendum, missam audiendam, etc. (C. Ind d.223.385).

2.^o *Percurrendo stationes*, ab una in aliam eundo². in quantum sinat multitudo personarum et angustia loci (d.287). Si fit in communi et mutatio loci perturbationem gignit, sufficit ut sacerdos cum duobus clericis aut cantoribus stationes percurrat, recitando consuetas preces; fideles autem, in suo loco manentes respondeant, surgendo ut genuflectendo; vel si stant, genuflectant³. Imo, si ob adiuncta, sacerdos vix audiretur, sat est ut sacerdos e suggesto vel alio loco immotus preces recitet; dummodo alius sacerdos cum duobus sociis, ut supra, singulas stationes percurrat⁴.

In oratoriis religiosorum, quando ob angustiam loci omnes religiosi simul a statione ad stationem sine perturbatione procedere nequeunt, ipsi indulgentias lucrari possunt, si unus tantum religiosus, vel respective una tantum religiosa, circumeat, ut ad quamlibet stationem suctas preces praelegat, ceterique suo loco manentes inibi pro qualibet statione exsurgant et genuflectant (Poenit. 25 ian, 1946: AAS 38,160).

Religiosae clausurae papalis, ut puto, exercitium peragere possunt e choro: se convertentes ad singulas stationes, quoad fieri poterit.

3.^o *Meditando*, etsi brevissime, Passionem Domini, pro cuiusque capacitate, dum stationes percurreuntur; non est necesse meditari passus omnes Viae Dolorosae. Nec requiritur oratio ulla vocalis, nec confessio, communio et oratio ad in-

⁵ *Monita Clem. XII* n

² C. Ind. <1.210; Poenit. 14 dcc. 1917: AAS 10,30.

• CPF 1 mart. 1K«1; Beckinckff. 738.

tentionem R. Pontificis. Commendatur tamen usus recitandi initio actum contritionis; legendi brevem considerationem ad singulas stationes; et addendi *Pater et Ave* in fine cuiusque; quo meditationi requisitae satisfacit.

626. Crucifixus suppletorius viae crucis. *Conditio- nes: 1/ Imago crucifixi sit prominens* (de bulto) non sufficit simplex crux; nec imago in ea depicta (C. Ind. d.397).

2." *Ex materia solida*, non fragili (n.613), quod quidem refertur ad imaginem Christi, non ad crucem; nam indulgentiae imagini adnectuntur (d.281).

3.® *Magnitudo* nulla specialis requiritur; sed non decet minutissima.

Benedictio. Eam dare possunt Cardinales (c.239 § 1 n.6), Episcopi (c.349 § 1 n.1); superiores franciscani et religiosi eiusdem Ordinis ab iisdem designati; sacerdotes adscripti quibusdam piis associationibus ante 1 apr. 1933 (n.615), et qui postea facultatem a S. Poenitentiaria obtinuerint; alii facultate praediti.

Facultas haec specialis est, non adnexa facultati erigendi viam crucis.

Benedictio datur solo crucis signo, absque verbis, cum intentione applicandi indulgentias viae crucis.

Indulgentiae. Sunt viae crucis. Quinam eas lucrentur et quibus conditionibus vide n.624 Eas lucrari possunt plures impediti, etsi unus tantum crucifixum teneat (19 ian. 1884; ASS 18,403).

627. Crucifixus cum indulgentia plenaria toties quoties. Vocatur etiam *bonae mortis*.

Possunt eum benedicere solo signo crucis ii qui recensiti sunt n.626 quoad crucifixos suppletorios viae crucis.

Facultas applicandi hanc indulgentiam non intelligenda est ita ut omnes fideles plenariam obtineant *toties quoties* crucifixum sic benedictum osculentur; sed sic: Quivis fidelis qui in mortis articulo cum osculetur, vel quovis modo tangat, plenariam lucretur; dummodo confessus et communione refectus, aut, si id non possit, saltem contritus, devote invocet nomen Iesu, ore; et si id nequeat, corde; et mortem a manu Dei patienter acceptet in peccatorum expiationem.

Monita Ckm. XII n.6,

« Poenit. 23 tui. 1929, 22 sept. 1942 AAS 21.SIO; 31.303.

... If

§ 5. *Rosaria*

Summarium: 1. Eurina 2. Iovinicanum 1. (. rud^crum.—4. Cumillatio indulgentiarum.

628. *Forma.* Sit consueta, scilicet catena vel filum cui globuli inseruntur *decem*; alio globulo separati; catena autem vel filum supra se clauduntur. Constat ex 5, 10 vel 15 decenis.

Indulgentiae adhaerent globulis, non catenae vel filo. Hinc possunt globuli solvi et alii catenae inseri, sine indulgentiarum detrimento. Neque hae cessant ob amissionem aliquorum globulorum, aut crucifixi, aut numismatum, etc.; neque ob substitutionem aliquorum globulorum, qui non sit benedicti; neque ob accidentalem catenae abruptionem (Beringer, 1.841).

Dubium est num capacia indulgentiarum sint rosaria quae loco globulorum habent numismata parva. SO 13 mart. 1909: AAS 1,461 respondit: “nihil innovetur”. Non valent instar monilis (*Jmlsera* o *brazalcte*) nodis praediti (d.249).

Materia — Valent ex nachare, vitro, etc., dummodo globuli sint solidi, non vacui nec facile frangibiles: quamvis desit crux (Poenit. 21 dec. 1925: AAS 18,24).

Usus.—Ad lucrandas indulgentias necesse est rosarium manu tenere; sed si opus manuale vel aliud legitimum impedimentum iusta sit causa, sufficit illud secum portare (Poenit. 9 nov. 1933: AAS 25,502).

629. *Rosarium dominicarium. Constitutio.* Constat quindecim decadibus seu mysteriis; unaquaeque uno *Pater* et decem *Ave* cum meditatione mysteriorum Christi.

Cuique decadi solet addi *Gloria*, vel *Requiem*, si pro defunctis recitatur, et aliqua iaculatoria, ut *Maria*, *Mater gratiae*... Haec ad integritatem Rosarii et ad indulgentias lucrandas non requiruntur; nec illa tria *Ave* quae post ultimum mysterium addi solent, nec litaniae.

Ordinarie recitatur singulis diebus tertia rosarii pars.

Meditatio mysteriorum vitae, passionis et gloriae Christi requiritur (d.92). Bened. XIII, Const. *Pretiosus*, 26 maii 1727 declaravit solam recitationem Sufficere incapacibus meditandi; desiderat tamen ut hi meditationi assuescant.

Ad faciliorem eorum considerationem solent alta voce enuntiari mysteria inter decades; quod non requiritur, sed sufficit interna meditatio.

Quando recitatur tertia pars, memorari solent mysteria

gaudiosa in feria 2.^a et 5.^a, *dolorosa* in 3.^a et 6.^a, *gloriosa* in 4.^a, sabbato et dominica. Ille mos non est obligatorius, sed servari debet in confarternitatibus Rosarii

Resolves: 1.^o Non sufficit meditatio unius mysterii.

2.^o Qui quotidie recitant integrum rosarium, meditari debent mysteria vitae, mortis, et gloriae Christi.

3.^o Substantialem non puto consueta mysteria meditari; possunt eorum loco alia considerari; ut Adorationis Magorum, Transfigurationis, Eucharistiae.

4.^o Non sufficit meditari novissima et alia.

Dum recitatur, possunt fideles parvis laboribus manualibus occupari, qui internam attentionem non impediunt.

Benedictio danda est iuxta unam ex duabus peculiaribus formulis Ritualis.

Indulgentiae. 1.^a *Pro omnibus fidelibus*, sine usu rosarii (*Ench.* 395-98):

a) *Quinque annorum* pro singulis tertiis partibus.

b) Si recitetur cum alius, publice vel privatim: 1) *Decem annorum* semel in die. 2) *Plenaria*, ultima dominica cuiusque mensis, sub conditionibus confessionis, communionis et visitationis ecclesiae vel oratorii publici, si recitata fuit tertia pars saltem per singulas hebdomadis praecedentibus.

c) Si recitetur in familia: 1) *Decem annorum* 2) *Plenaria* bis in mense, suetis conditionibus, si quotidie recitetur.

d) *Mense octobri.* 1) *Septem annorum quotidie*, etsi recitetur privatim. 2) *Plenaria*, sub conditionibus confessionis, communionis et visitationis, si recitetur in festo V. Rosarii et per totam octavam 3) *Plenaria* iisdem conditionibus, si recitetur saltem per decem dies post octavam.

e) *Plenaria* singulis sabbatis vel dominicis, suetis conditionibus, si recitetur per quindecim sabbata continua; aut, si obstat impedimentum, quindecim dominicis immediatis; aut fiat mysteriorum meditatio.

f) *Plenaria toties quoties*, si recitetur coram SS. Sacramento exposito vel reservato, cum confessione et communione.

Censemus non sufficere rosarium recitare in ecclesia vel oratorio, ubi sit Eucharistia, sed requiri ut externe appareat aliquo modo tamquam actus cultus ad altare SS. Sacramenti directus.

2.^a *Pro omnibus rosario utentibus:* Si fideles, vel saltem unus quando in communi recitatur, utantur rosario dominicano benedicto, lucrantur praeterea: a) indulgentiam *centum dierum* pro singulis *Pater* et pro singulis *Ave*, modo tertia saltem pars recitetur; b) *plenariam semel in anno*; die ad arbitrium electo, cum confessione, communione et oratione ad intentionem R. Pontificis; si quotidie saltem tertiam partem recitaverint (*Beringer*, 902).

Lr.o XIII. Bulla *Ubi primum* 2 oct. 1808: ASS 31,257.

■ C Ind. 13 nov. 1893: ASS 2n.310

* Pies XI Breve 4 sept 1927: AAS 20,376.

< Ricatillo, 11,536.

3. *Pro confratribus Rosarii* aliae sunt, praesertim indulgentia *quinque annorum et quinque quadragenarum*, quoties pronuntietur nomen Iesu in prima parte salutationis *Ave*, non in fine secundae *Sanda Maria*.

Nota. Indulgentiae rosarii acquiruntur, etsi decades separentur, dummodo eodem die recitetur tertia pars (*Ench.* 395).

630. *Rosaria Crucigera.* Leo X, 20 aug. 1516 indulgentiam 500 dierum concessit, quoties recitetur *Pater* vel *Ave*, manu tenendo rosarium benedictum a Generali PP. Crucigerorum. Pius X, 13 oct. 1913 eidem dedit potestatem hanc facultatem cuivis sacerdoti delegandi, has indulgentias declaravit authenticas C. Ind. 15 mart. 1884.

Ad eas lucrandas non opus est integrum rosarium aut tertiam eius partem recitare.

631. *Cumulatio indulgentiarum.* Recitando ex rosario quod respectivas benedictiones habeat, obtineri possunt simul eadem recitatione: a) indulgentiae apostolicae et rosariorum quae recitentur⁵; b) indulgentiae rosarii crucigeri et dominici⁷.

Usus plurium rosariorum.—Quisque potest habere plura rosaria benedicta; et nunc uno, nunc alio uti.

§ 6. Scapularia

Summarium: 1. Constitutio. 2. Benedictio.—3. Impositio. 4. Inscriptio.—5. Privilegia militarium, religiosorum. Cardinalium. Episcoporum.—6. Subtectum.—7. Gestatio.—8. Carinclitanum.—9. S. Cordis Iesu.

632. *Constitutio.* Parva scapularia, quibus utuntur fideles, constant duobus fragmentis panni lanei iunctis per duos funiculos vel fimbrias (*cintas*). Hi ex humeris pendent, ita ut unum fragmentum panni lanci versus pectus, alterum versus dorsum cadat (C. Ind. d.277).

Materia. Fragmenta, quae pars praecipua est, debent esse ex lana texta, idque ad valorem. Permittuntur ornamenta intexta vel acu picta ex alia materia, etiam diversi coloris, et imagines, dummodo lana texta praedominetur (d.423).

Hinc iuxta C. Ind. 18 iun. 1898: 1.^o Non valent scapularia omnino cooperta serico vel gressipio (*algodori*) ex una facie, et imagine quae texturam laneam tegat ex alia. 2.^o Ambae partes scapularis possunt diversis imaginibus ornari, dum-

c ind. 20 mart. AS« In tin
 5 Poenit. II mart. 1939: AAS 31.13.
 7 Pius X. 12 iun. 1907; ASS 40.442.

modo essentialia, i. e. materia, forma et color bene visibilia sint (18 iun. 1898: ASS 30,748).

Ergo 1.º: *Noti valet* scapulare tela distincta tectum (*forrado*), ita ut tegumentum partem illius constituat. Potest tamen adhiberi scapulare in parva bursa inclusum, ut a sudore protegatur; etsi bursa sit ex metallo, et loco funiculorum catenulas habeat'.

2.º *Valet*, quamvis imago vel ornatus maiorem partem faciei vel totam occupet, dummodo quoad reliquum textura lanea appareat.

Color. Varius est. Eminent quinque: tanneus seu castaneus scapularis carmelitani; caeruleus, Immaculatae Conceptionis; ruber, Passionis; albus, SS. Trinitatis; niger, Matris Dolorosae.

Forma. Rectangularis (d.423), excepto scapulari S. Michaelis.

Funiculi vel fimbriae essentielles non sunt, nam in scapulari habitus religiosorum non inveniuntur. Ideo possunt esse cuiuscumque materiae et coloris, et mutari. Sed funiculi scapularis Passionis esse debent ex lana rubra; et scapularis S. Ioseph, albi.

Plura scapularia duobus funiculis communibus annecti possunt (d.408). Sed panniculi non ita uniantur ut solum extremitates cuiusque scapularis visibiles sint (d.306). Sufficit vero, si singuli panniculi a sola parte superiori consuantur inter se, de cetero soluti dependeant.

Conditiones ad indulgentias lucrandas. 1. Benedictio et impositio scapularis. 2? Receptio subiecti in confraternitatem. 3." Continua scapularis gestatio.

633. Benedictio et impositio. Ad lucrandas indulgentias requiruntur 2. Sat est ut sit benedictum primum scapulare cuiusque speciei, quod singulis imponitur. Qui postea possunt uti alio non benedicto vel numismate supplctorio.

Plura eiusdem speciei possunt simul benedici, etiam absentibus personis induendis.

Impositio fieri debet ab eodem a quo facta est benedictio (d.430). ; ; ■

Itaque sacerdos potest conservare unum a se benedictum, quod deinde imponat quoties casus occurrat, sine nova benedictione. §*

» < Rit 8 mail 1»2S; *Sal T.* (1926) p 282.
3 *Nouvelle Revue Theologique* (1911) p.430»

Facultas benedicendi et imponendi. 1. Obtineri potest ex S. Poenitentiaria vel ex Superioribus religionum quarum sunt propria scapularia diversa.

Facultas concessa sacerdotibus quarundam piarum associationum non cessavit per decretum Pcnit. 20 mart. 1933.

2. Standum est terminis concessionis, quoad tempus, locum, etc. (n.616).

Facultas commutandi opera ad lucrandas indulgentias praescripta per se non continetur in facultate benedicendi et imponendi scapularia. A Superioribus Generalibus solet utraque simul dari; at in facultate data a S. Sede non solet memorari illa commutandi facultas. Optandum foret declaratio generalis qua exprimeretur facultas commutandi in facultate benedicendi et imponendi contineri, etsi non fuerit expressa. Nam saepe sacerdotes ex ignorantia commutant sine facultate.

634. Formula benedictionis. Non sufficit merum crucis signum; adhibenda est unicuique scapulari propria, saltem verba quae exprimunt benedictionem. Idem dic de impositione ac receptione in confraternitatem³. Exsistit etiam formula collectiva pro *Quinque Scapularibus*, scilicet Carmelitano, Immaculae Conceptionis, M. Dolorosae, SS. Trinitatis et Passionis. Hac formula solum possunt *licite* uti, qui ad id facultatem specialem habeant; *valide* omnes qui facultate gaudent benedicendi et imponendi scapularia; nam in formula collectiva continetur substantia singularium.

Formula collectiva, ut censeo, adhiberi potest etiam quando non benedicuntur omnia illa *quinque*, sed aliqua ex illis, suppressis iis quae in formula spectant ad ea scapularia quae non benedicuntur.

Aspersio aquae benedictae auctoribus communiter⁴ videtur validitatem benedictionis afficere; quia benedictio invalida est, si adhibita non fuerit formula ab Ecclesia praescripta (c.1148 § 2). Haud dubitari potest, nam *formula* stricte intelliguntur verba, post quae fit aspersio. Sed cum id certum non sit, si omissa fuerit aspersio praescripta, iteretur saltem sub conditione benedictio et impositio.

Has putamus validas, quamvis sacerdos non usus fuerit stola et superpelliceo, quae proprie ad formulam non pertinent. Stola generatim erit alba.

Quando scapularia imponenda sunt pluribus, simul benedicuntur formula numero plurali adhibita; potest etiam benedici unicum, quod singulis imponatur, dicendo: *Accipe...*

³ 27 npr. 1887: ASS 19,558; 18 aug. 1868, c. 421.

⁴ YeuucCKSCU. *lifnt.* 460; Dk Herd., *Smrac LUurgiac fra-ris* 111,295.

635. Modus impositionis. Adhibeatur praescriptus in Rituali.

Quando plures induendi sunt scapulari, sufficit unum idemque scapulare illis imponere, ita tamen ut primum scapulare, quod deinde quisque ex illis deferat, sit benedictum (d.421), vel loco huius numisma scapulare ferat.

Tunc sufficit pronuntiare formam impositionis numero plurali, ante vel post impositionem scapularis vel scapularium, si plura sint, dicendo: *Accipite...*

Valida est impositio uni tantum humero facta, quamvis non fiat circa collum °.

636. *Receptio in confraternitatem.* Ad fruendum favoribus scapularium, necesse est ut sacerdos, qui ea imposuit, indutus illis recipiat in respectivam confraternitatem, verbis Ritualis. *Ego ex potestate... recipio te (vel vos)...*, si talis receptio exigatur.

Inscriptio in albo associationis respectivae facienda est, ut de aggregatione seu receptione constet. Imo quando associatio constituta est *ad modum corporis organici*, ut confraternitas, talis inscriptio est ad valorem receptionis necessaria (c.694 § 2).

Quando S. Sedes concedit facultatem benedicendi et imponendi *Quinque Scapularia*, addere solet clausulam ut mittantur ad respectivas associationes vel religiones nomina eorum qui acceperunt scapularia *Carmelitanum*, *M. Dolorosae*, et *CS Trinitatis*, nihil dicens de scapularibus *Passionis* et *Immaculatae Conceptionis*. Quare quoad haec duo inscriptio non est necessaria.

SO 23 apr. 1914: AAS 6,307, praevia sanatione omnium defectuum illucisque commissorum circa nominum inscriptionem et transmissionem, declaravit: firma obligatione conscientiae inscribendi et transmittendi nomina, fideles ipso facto receptionis in piam associationem censentur rite adscripti, solum ad effectum lucrandi indulgentias et gratias spirituales, quamvis eorum nomina quacumque ex causa in album associationis non fuerint relata. I

Haec declaratio, etsi primo aspectu videatur opposita c.694 § 2, et proinde ab eo revocata (c.6 n.1), potius censenda est interpretatio eiusdem a veteri iure facta, et in notis ad canonem «eundem citat (Ber inger, 11,147): quare in novo iure retinenda (c.6 n.2).

4M

• 18 apr. 1891: 18 iun. 1898: ASS 23.637; 30,748.
/ 27 sept. 1887; Wout xhs, 546.

Per indulta peculiaria saepe conceditur facultas recipiendi in praefatas associationes sine onere inscriptionis.

Privilegia militarium. Omnes militares, sive terrae sive maris (et aeris), possunt sibimetipsis imponere scapularia a competente sacerdote prius benedicta¹.

Imo, quamvis scapulare numquam fuerit eis impositum, possunt imponere sibimetipsis numisma-scapulare praevis benedictum, ita ut ipso facto respectivis associationibus censeantur adscripti.

Et quidem in perpetuum, adeo ut numquam egeant scapularia recipere, etsi militiam reliquerint.

Tandem, si numisma scapulare amiserint, quovis tempore, etiam post relictam militiam, possunt assumere aliud benedictum, et sic iisdem beneficiis frui.

Privilegia quorundam religiosorum. Simili induito gaudent quidam missionarii et religiosi facultate praediti ad imponenda simul *Quinque Scapularia* et recipiendi in respectivas associationes sine onere inscriptionis. Sic PP. Societatis Iesu, tempore missionum et exercitiorum spiritualium, possunt e suggestu scapularia benedicere formula plurali, quin necesse sit ut ea singulis propria manu imponant, nec nomina inscribantur. Imo quoties in populi concursu scapularia pluribus imponenda sunt.

Privilegia Cardinalium et Episcoporum. Cardinales possunt benedicere omnia scapularia a S. Sede approbata, solo crucis signo, sine onere inscriptionis (c.239 § 1,5.º).

Episcopi, Vicarii et Praefecti Apostolici idem possunt, sed ritibus praescriptis (c.349 § 1,1A'; 294 § 2).

Sanatio. Si benedictio aut impositio fuerit nulla, et incommodum sit fideles de nullitate monere, petatur a S. Poenitentiaria sanatio.

637. Subiectum. *Fideles omnes*; cuiusvis aetatis, etiam pueri, possunt scapularia recipere. *Pueri*, quibus imponuntur, indulgentias lucrantur cum ad usum rationis pervenerint (d.280).

Sacerdos qui potest ea aliis imponere, potest et sibimetipso (ibid.).

638. Gestatio scapularis. 1. Sit *continua*, diu nocturne. Si ad breve tempus dimittatur, v. gr., ad se lavandum, ad opus in fodinis agendum, indulgentiae non amittuntur; si

¹ Pius X, 4 ian., 30 mart. 1908: ASS 41,670.

¹ Secret. Stat. 22 mart. 1912; *Rasôn y Fe* t.41 p.227.

ad longum, suspenduntur: sed si postea reassumitur, nova impositio non est necessaria (d.379), nisi relictum fuerit ex impietate vel cum animo illud non reassumendi.

Quando amittitur vel consumitur, aliud sumatur, etsi non benedictum (ibid.); vel numisma scapulare benedictum.

2. Gestandum ita ut una pars a tergo, altera a pectore pendeat (d.277). Indulgentiae non acquiruntur, si scapulari desit unum ex duobus pannulis, aut si ambo ad unam partem cadant (d.408); aut si in bursa aut vesti adhaerens deferatur. Ferri potest supra aut infra vestes (d.367).

639. Scapulare carmelitanum. Est omnium antiquissimum et notissimum, ac ceterorum exemplar.

Eius color tanneus, subobscurus (*castano*) vel niger.

Ex traditione, duo magna privilegia secumfert: quod qui eo indutus moriatur ab inferno praeservabitur; et quod a purgatorio cito liberabitur, praesertim proximo sabbato post mortem; vel eius poenae mitigabuntur (SO 20 ian. 1613),

Primum privilegium. *Conditiones*. 1.' Receptio in confraternitatem. 2.' Delatio scapularis cum pietate, i. c. officia vitae christianae adimplere curando. 3.a Delatio praesertim in hora mortis.

Secundum privilegium. Vocatur *sabbalinum*.

Conditiones: 1. Aggregatio in confraternitatem. 2? Devota scapularis delatio usque ad mortem. 3.n Observantia castitatis iuxta cuiusque statum. 4." Recitatio quotidiana officii parvi S. Virginis vel officii divini, si quis ad hoc tenetur. 5. Observantia ieiuniorum ab Ecclesia praescriptorum, et abstinentiae feriis quartis et sabbatis, excepto die Nativitatis Domini.

Officium parvum et abstinentiae commutari possunt in alia pia opera, iuxta personarum necessitates. Potestas commutandi solet dari a Generali Cannclitano simul cum facultate benedicendi et imponendi scapulare.

Commutatio abstinentiae fieri potest a quovis confessario etiam extra confessionem (C. Ind. 14 iun. 1901: ASS 34,120).

Commutatio fieri solet in *septem Pater, Ave et Gloria* Viris et pueris, quibus recitatio minus grata est quam feminis, potest commutari in minus, v. gr., in *tria Ave Maria*, cis commendando ut illa recitent omnibus noctibus, cum lectum petunt.

Indulgentiae. Summarium a C. Ind. 4 iul. 1908 redactum

Plenaria: a) die admissionis in confraternitatem; b) festo B. V. Carmelitanae (16 iul.) aut dominica sequenti, iuxta usum loci; c) eodem die, quoties confratres visitent ecclesiam vel oratorium publicum, ubi confraternitas erecta est; d) una dominica singulis mensibus, pro iis qui assistant processioni confraternitatis, ab Episcopo permissae; vel si nequeunt facile assistere, visitent ecclesiam vel oratorium confraternitatis. Ubi non sit confraternitas aut processio, contrares indulgentiam lucrantur visitantes quamvis ecclesiam rei publicum oratorium; e) die Pentecostes; f) die Commemorationis defunctorum Ordinis (15 nov. vel 16, si 15 incidit in dominicam); j) in mortis articulo.

Conditiones: confessio, communio, oratio ad intentiones R. Pontificis.

Partiales: 7 ann. et 7 quadrag. feriis IV et Sabbatis, visitando ecclesiam vel oratorium confraternitatis;

5 an», et 5 quadrag. semel in mense, die ab unoquoque electo, sub conditionibus confessionis, communionis et orationis ad intentionem R. Pontificis.

Aliae.

Privilegia alia, a) *Privilegium Sabbalinum.*

b) Præservatio ab aeterna damnatione.

c) Altare privilegiatum quoties missa applicetur confratribus defunctis.

d) Pro omnibus fidelibus, etiam sine scapulari: 1) indulgentia plenaria toties quoties, visitando ecclesiam vel oratorium publicum Ordinis Carmelitani, aut tertii Ordinis regularis vel saecularis; aut his deficientibus, ecclesia ubi confraternitas est erecta, in festo B. V. a Carmelo (16 iul.), suetis conditionibus; 2) 500 dictum, deosculando quodvis scapulare carmelitanum (Bened. XV, 8 iul. 1916).

640. Scapulare S. Cordis Iesu. Inductum in Gallia a. 1876, approbatum fuit cum sua formula benedictionis a Rit. 4 apr. 1900.

Est album: unum ex fragmentis defert imaginem S. Cordis Iesu; alterum imaginem B. V. Mariae sub titulo *Matris misericordiae*.

Potest illud benedicere et facultatem benedicendi concedere Generalis Oblatorum Mariae Immaculatae. Sacerdotes quoque Societatis Iesu illud benedicere possunt.

Indulgentiae. Ex Brevi 10 iun. 1900:

Plenaria: a) die receptionis; b) in festis Nativitatis Domini, Circumcisionis, Epiphaniae, Resurrectionis, Ascensionis, Pentecostes, Corporis Christi, S. Cordis Iesu.—Immaculatae Conceptionis, Nativitatis B. V. Mariae, Annuntiationis, Purificationis, Assumptionis, Matris Misericordiae. *Conditiones* ordinariae.

c) In articulo mortis sub conditionibus huius indulgentiae.

Partiales: 7 annorum et 7 quadragenarum in aliis festis Domini et B. V. Mariae universalibus. *Conditiones:* visitatio ecclesiae et oratio ad intentiones R. Pontificis.—200 dierum semel in die, si recite-

tur *Pater, Ave* et *Gloria* aut invocatio: *Maria, Mater gratiae, Mater misericordiae, tu nos ab hoste protege et mortis hora suscipe,—d) dierum* pro quovis opere pietatis aut caritatis.

Stationum Romanarum diebus in Missal designatis, visitando quamvis ecclesiam, suctis conditionibus.

641. Scutum S. Cordis Iesu. Ortum habuit a S. Margaritha Alacoque. Praesertim in peste massiliensi 1720 valde ilivulgatum fuit nomine *Detente*, quo etiam nunc appellatur. Refert historia quoties pestis ante hoc scutum steterit.

Ex brevi Pii IX, 20 iun. 1873: 1.º Haec imago proprii scapulare non est; hinc neque normae generales scapularium ei applicantur, benedictione non eget neque nominum inscriptione. 2.º Non opus est ut habeat verba: “*Detente, el Cora-ζὺν de Jesûs esta con nosotros*”, vel alia.

In ultima indu
non vocatur *scapi*
lanae albae, cui ad
alio modo superpo

Indulgentiae pro
portantibus c collo p
ter, Ave et *Gloria* (j
Censemus sat ess

Summarium: 1. Nur

642. Numisrr
ribus Episcopis c
quae scapularibus
evolutum fuit usq
Qualitates.—M
S. Cordis Iesu et
dec. 1910: AAS

Numisma tale si
Iesu et B. Virg, Mi
imaginibus imago a'
dis et B. V. Maria

Benedictio. |
sunt respectiva s
Sufficit signe
sacerdote videatv
unico crucis sigi
objectis (4 iun.

Signum crucis toties repeti debet quot diversis scapularibus numisma illud substituitur. Tutius videtur ut sacerdos benedicturus numisma sibi mente statuatur ordinem secundum quem illas benedictiones diversis scapularibus respondentes, impertiri velit.

Benedictio dari potest in antecessum, etiam in usum eorum qui scapularia nondum receperunt.

Idem numisma valere potest pro omnibus scapularibus. Si sacerdos habeat privilegium benedicendi simul unica formula *Quinque Scapularia*, videtur posse unico crucis signo benedicere numisma pro his omnibus; sed cum hoc non sit certum, praestat toties signum crucis repetere.

Si facultas benedicendi et imponendi scapulare aliquod non possit exerceri ubi sit domus illius religionis cuius est proprium tale scapulare, ibi non poterit benedici numisma respondens; sed distribui poterunt alibi benedicta.

Numisma numquam imponitur, solum benedicitur.

Effectus. 1. Potest locum tenere omnium scapularium, quae non sint alicuius tertii ordinis propria. Tamen superiores tertii ordinis saecularis S. Francisci permittere possunt in singulis casibus, gravi de causa, ut loco scapularis tertii ordinis feratur numisma.*

Ad hoc necesse est ut fidei scapularia fuerint rite imposita, salva facultate quorundam sacerdotum ea benedicendi ex suggestu, vel in magno populi concursu, sine impositione propria manu facienda, ita ut singuli fideles scapularia sibi imponant.

Militares possunt numisma rite benedictum assumere cum omnibus gratiis scapularium, quamvis haec sibi non fuerint imposita, nec ipsi in confraternitatem inscripti fuerint.

2. Numisma habet omnes effectus, gratias et privilegia scapularium quibus substituitur, *non excluso privilegio sabbatino*². Tamen Pius X valde optabat ut fideles scapularia gerant.

Usus. a) Sit *constans*, quamvis non mathematica constantia. b) Non opus est ut geratur ad collum, neque immediato contactu corporis, ferri potest alio quovis modo.

Si rumpitur, consumitur aut amittitur, assumatur aliud numisma benedictum.

643. Numisma Miraculosum. 27 nov. 1830 B. Virgo apparuit B. Catharinac Labouré, Filiae Caritatis a S. Vin-

* C. Rcl. 22 mart. 1922: AAS 14,353-

■ SO 16 clcc. 1910: AAS 3,22.

centio, eique iussit ut cuderetur numisma in honorem Immaculatae Conceptionis, habens ex una parte imaginem Virginis pede conterentis caput serpentis, et e manibus versus terram expansis fasces lucis emittentis; et circum imaginem hanc inscriptionem: *O Maria sine labe concepta, ora pro nobis qui ad te confugimus*. Ex altera vero parte litteram initialem *Mariae*, cui crux superposita; et infra, duo corda, unum lancea perforatum, alterum coronatum spinis.

Formulam benedictionis numismatis a competente sacerdote dandae vid. in *Rit.* t.9 c.11 n.30.

Indulgentiae Plenariae: a) dic receptionis numismatis a communi sacerdote benedicti. *Conditiones*: confessio et communio; b) dominica Resurrectionis et die Immaculatae Conceptionis. *Conditiones*: confessio, communio, visitatio ecclesiae B. V. Mariae dicatae vel paroecialis, ibidem orando ad intentiones R. Pontificis.

Partiales: 100 dier. Quoties dicatur illa iaculatoria numismatis

Ad lucrandas indulgentias, geri debet numisma benedictum et impositum a competente sacerdote.

§ 8. *Indulgentiae aliae*

Synonymum: 1. Periculum in morte 2. Benedictio apostolica in inortb periculo.

644. Plenaria in articulo mortis. Ecclesia eam concessit variis titulis, v. gr., ob benedictionem apostolicam, ob frequentem invocationem nominis Iesu durante vita, ob crebram recitationem *Salve regina*, etc. (*Ench.* 113,332).

Conditiones generales: a) Confessio et communio in mortis periculo, aut, si hae impossibiles non sunt, cor contritum; b) invocatio nominis Iesu in illa hora; ore, si fieri potest, secus corde; c) acceptatio patiens mortis tamquam e manu Dei, in peccatorum expiationem.

Praeterea requiritur illa oratio aut pium opus cui indulgentia adnexa est.

Significatio. 1." Est completa remissio poenarum quae deberentur propter peccata iam quoad culpam remissa (c.91b. Itaque ut plene acquiratur, necesse est ut persona nullum peccatum mortale nec veniale habeat; aut prius omnia quoad culpam remittantur per sacramentum vel contritionem.

2." Solum acquiratur in *ipso puncto mortis realis*. Quamvis conditiones et requisita ponenda sunt in vita, indulgentia

sed in ipso mortis instante id,9). Ideo ad eam lucrandam re-

quiritur et sufficit ut moribundus illo instante sit in gratia, et prius cetera requisita expleverit. Si convalescit, indulgentia differtur ad verum mortis punctum (Cappello, 681).

3.º Hinc, *unica* est pro unaquaque persona; scilicet, eadem nequit lucrari nisi unam indulgentiam plenariam in hora mortis; etsi eam lucretur titulis diversis; et quamvis pluries in mortis articulo versata fuerit, et toties requisita expleverit, unicam lucratur¹; et sufficit, nam ea obtinebit in ultimo vitae momento plenissimam omnium poenarum remissionem.

Ergo, quando fiunt plura opera vel preces hac indulgentia ditata, non obtinentur plures indulgentiae plenariae pro hora mortis, sed plures tituli ad eandem.

Nec tamen inutilia sunt tot opera et preces; nam sic securius oblinetur; praeterea illa diversa opera excitant in moribundo meliores dispositiones ad eam lucrandam.

4.º Conceditur *per modum absolutionis* (c.911). Per eam Ecclesia, vi potestatis clavium seu iurisdictionis a Christo concessae, aufert a moribundo vinculum poenae quod posset ei impedire immediatum ingressum in vitam aeternam, sicut per absolutionem sacramentalem a sacerdote datam vinculum culpaef aufert. Itaque, si moribundus omnia requisita explevit, per hanc indulgentiam infallibiliter ei remittitur tota poena, et sine mora caelum ingreditur.

5.º *Non est applicabilis defunctis*, id animadvertitur in Summario indulgentiarum confraternitatis Rosarii.

Controvertitur tamen an fideles qui fecerunt *actum heroicum* seu *votum animarum*, ut aiunt, possint et debeant hanc indulgentiam defunctis applicare. Iam ex decreto Poenit. 26 ian. 1932 dicenda est non applicabilis defunctis.

6.º *Non suspenditur in annis iubilareibus*, in quibus R. Pontifex suspendit indulgentias pro vivis, paucis exceptis.

645. Benedictio apostolica in mortis periculo. Est titulus praecipuus quo indulgentia plenaria pro hora mortis obtinetur.

Quis dat.—C.468 § 2, facultatem dandi hanc benedictionem tribuit cuivis sacerdoti qui moribundo assistat, et monet ne omittatur benedictio.

Cui datur.—Ex bulla *Pia Mater* et *Rituali* t.6 c.6 omni moribundo, etiam sensu et loquela destituto, aut delirio vel

¹ Summor. htdiily. confratrn. Rosar, 2) aug, 1890: ASS 32,236.

dementia affecto, qui eam petiit dum erat sui compos, aut verisimiliter peteret, si nunc usu rationis non esset destitutus. Verbo, omnibus quibus absolutio et extrema unctio datur; etiam pueris qui primam communionem nondum receperunt, dummodo fuerint peccandi capaces. Pius X ait: detestabilis abusus est non ministrandi extremam unctionem pueris post usum rationis (C. Sacram. 8 aug. 1910: AAS 2,510).

Excluduntur excommunicari, impenitentes et qui in manifesto peccato mortali moriuntur.

Quando. In omni mortis periculo, etsi non imminente, sed tali ut extrema unctio vel viaticum possit ministrari. Sive periculum procedat *ab intrinseco*, seu ex senio vel infirmitate, sive *ab extrinseco*, ut ex praelio, naufragio, etc. Hinc dari potest poena capitis damnatis, etiam ante huius executionem.

Non opus est ad ultima vitae momenta exspectare.

Semel tantum dari potest in unoquoque morbo gravi, quantumvis diuturno (d.237.286). Sed si infirmus convalescit et dein in mortis periculum reincidit, iterari potest (d.263).

Si illa vice non moritur, indulgentiam tunc non lucratur, sed haec ei reservatur pro mortis instante. Hinc in rigore necesse non foret benedictionem iterare in novo periculo mortis; sed permittitur ad maiorem securitatem et ad moribundi solatium.

Quamvis post acceptam benedictionem infirmus nova peccata committat, tamen indulgentiam lucrabitur illius benedictionis, si gratiam Dei recuperat.

Formula. In Rituali et in fine Breviarii invenitur una *longa* pro casibus in quibus tempus est sufficiens: altera *brevior*, tertia *brevissima* pro casibus urgentissimis.

Requisita ad indulgentiam lucrandam. Vid. n.644.

TITULUS VI

De extrema unctione

buxnmarium: Post expositam notionem, 1. Minister.—2. Subiectum.—3. kl-
tus et caeremoniae.—4. Effectus.

Bkllarminvs, *Controversia de Extrema Unctione* (Renue 1832); Cappkto, *Dc Extrema Unctione* (Taurini 1949); Coronata, *Dc sacramentis* vol. I (Taurini 1943); Jorio, *La sacra unsione dcyli infirmi* (Romae 1935); Khrn, *Dc sacramento Extremae Unctionis* (dogmaticus) (Ratisbonac 1907; SbhX, *Dc Extrema Unctione*, cd. 2 (DAC. Matriti 1953) (dogmaticus).

Notiones.

646. Notio. Est sacramentum quo per sacras unctiones, adhibito oleo olivarum rite benedicto, et per orationem sacerdotis, fidei periculose aegrotanti, confertur sanitas animae et etiam corporis, si haec animae saluti expediat (c.937).

Est *sacramentum* a Christo institutum et a S. Iacobo Minori promulgatum. 171 contra protestantes definivit *Trident.* ses.14, *de Extr. unet.* c.1. Verba S. Iacobi, 5,14ss. haec sunt: *Infirmatur quis in vobis? Inducat presbyteros Ecclesiae ct orent super cum ungentes cum oleo in nomine Domini, et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum. Dominus, et si in peccatis sit remittentur ei.*

Hic exhibetur: 1." *Signum sensibile*, scilicet unctio ct verba sacerdotis. 2.' *Efficax gratia*, quia remittit peccata, si sint. 3.° *A Christo institutum*, quia nemo potest gratiam signo sensibili adnectere nisi Christus. 4.° *Pernianentcr.* S. Iacobus loquitur non ad unam Ecclesiam ncc pro uno tempore, sed absque limitatione ; quod facere non potuit nisi ex Dei auctoritate. Ergo est sacramentum. Ilis verbis, prout cx apostolica traditione didicit Ecclesia, docet Apostolus materiam, formam, ministrum et effectum huius sacramenti (*Trid.* ses.14 c.1).

CAPUT I

De ministro

Summarium: 1. Minister validae ac licitae administrationis. 2. Obligatio ministrandi ac monendi.

647. Minister (c.938). a) *Validae collationis* est omnis et solus sacerdos. *Presbyteri*, de quibus S. Iacobus, sunt soli sacerdotes ab Episcopo ordinati, non seniores populi (Zrid c.4).

Sufficit *unus*. Orientales adhibent septem vel quinque vel tres; vel si opus fuerit, unum \ Übi plures adhibentur sacerdotes, unicus est minister, reliqui aegrotum suis orationibus adiuvant (Suarez, d.43 s.2 n.5).

b) *Minister licitae collationis, ordinarius*, i. e. vi officii competens competentia exclusiva, est: 1) parochus loci ubi infirmus degit, vel qui eius vicem gerit; 2) pro Episcopo residential!, dignitates et canonici ex ordine praecedentiae (c.397,3.0); 3) pro degentibus in domo religionis clericalis, superior; 4) *in domo monialium*, i. e. religiosarum votorum solemnum, confessarius, vel qui eius vices gerit; 5) in alia religione laicali virorum vel mulierum, si domus non est exempta a parochi cura, parochus; si est exempta, capellanus quem Ordinarius parochus suffecerit (c.514); 6) in seminario, rector (c.1368).

Minister extraordinarius, in necessitate, vel de licentia saltem praesumpta parochi vel Ordinarii loci, vel illius qui habet competentiam ordinariam, est quivis sacerdos. Necessitas est quando deficit minister ordinarius vel delegatus et simul periculum est in mora.

648. Obligatio ministrandi (c.939). Minister ordinarius tenetur t'r *iustitia* hoc sacramentum ministrare per se vel per alium; ceteri in necessitate, *ex caritate*.

Obligatio iustitiae ministrum ordinarium urget: a) perse sub gravi, si sacramentum petatur, nisi iusta causa excuset. b) Cum vitae periculo non tenetur illud ministrare iis quibus per sacramentum poenitentiae providetur, c) Ncc constat de obligatione illud ministrandi cum periculo vitae, etsi agatur de sensibus destituto qui non confessus est, si incerta est huius dispositio, ideoque incertus effectus. Imo, etsi certus

1 DecretXCKK. Ritus Oncnt, I p.188.

sit effectus, non obligat administratio cum periculo vitae, si ex morte sacerdotis maius malum commune oritur.

Missionarii in Sinis S. Officium interrogarunt: Utrum feminis extremam unctionem petentibus possit negari extrema unctio, quando prudenter praevidentur incommoda et pericula totius christianitatis. Quia tanta est feminarum modestia, ut nisi magna adhibeatur a missionario cautela, ingens daretur scandalum et tota christianitas evidentissimo periculo posset exponi. SO 23 mart. 1656 respondit: ex gravi necessitate proportionata potest omitti extrema unctio {Collectait. CPF n.125).

d) Cum periculo vitae obligaret, si sacramentum foret moraliter necessarium ad salutem aeternam infirmi; et eius effectus esset moraliter certus, c) Graviter peccaret minister ordinarius qui administrationem differret cum periculo ne infirmus sine unctione moriatur, nisi iusta causa excuset.

Obligatio caritatis, quae alios urget in necessitate: a) Non censetur gravis, nisi infirmus valde indigeat, quia nullum aliud sacramentum suscipere valuit, b) Proportionatum incommodum ab ea excusat, c) Nec in extrema necessitate videtur esse obligatio subeundi mortis periculum, si effectus sacramenti sit dubius, ob dubiam dispositionem sensibus destituti⁵. Ceterum animarum zelus plus suadebit. </) Obligatio haec sacerdotis solum urget conditionate, si et quatenus desit parochus vel qui huius vices gerit.

Obligatio monendi. 1. Minister ordinarius moralem diligentiam adhibeat, ut moribundus de periculo doceatur et inducatur ad sacramentum mature recipiendum.

2. Auferat stultas apprehensiones in quas moribundus saepe incidit ex accepto nuntio unctionis recipiendae, quasi iam de vita desperatum sit; praesertim si aegrotus sua obstinatione scandalum praebere Caveat tamen ne sine fructu ei severe loquatur de obligatione eam recipiendi.

3. Gerat se *blande*, suaviter ostendendo spirituales et corporales utilitates huius sacramenti. Et *prudenter*, ne offendatur et indispositus fiat; cum quibusdam cautissime procedendum est, et ad tempus de illo silendum.

4. Curet ut etiam familia in administratione unctionis consentiat.

5. Populum doceat extremam unctionem ministrari debere, non praecise quando mors est iam certa et imminens, sed quando est probabile periculum mortis, quasi pro viatico; et ipsam ad sanitatem corporis conferre posse.

6. Qui ex peculiari titulo pietatis vel officii curam spiritualem aegroti habent, ut superiores, consanguinei, etc., per se tenentur sub gravi monere infirmum de periculo, et procurare unctionem, si ille eam petat.

⁵ Vxxmeerscii, Th, M. III.658.

7. Qui curam spiritualem non habent, ut medicus, famulus, dc, ad id sub gravi non tenentur, nisi infirmo sacramentum necessarium sit,

8. Graviter peccant qui unctionem impediunt, aut curant ut non ministretur nisi quando infirmus est sensibus destitutus.

C A P U T I I

De subiecto

Summarium: 1. Subiectum validae susceptionis, actas, morbus.—2. Administratio conditionalis, iteratio.—3. Subjectum licitae receptionis: sensibus destitutus, acatholicus.—4. Obligatio sacramentum hoc recipiendi.

649. *Subiectum capax* seu validae susceptionis (c.940 § 1) est solus baptizatus, adultus, in periculo mortis constitutus ob morbum vel senium.

Tres ergo conditiones requiruntur: 1.º Baptismus. 2.º Usus rationis adeptus. 3.º Morbus vel senectus periculum mortis creans.

Aetas adulta seu adeptus usus rationis, quia: a) extrema unctio est sacramentum consummativum poenitentiae, cuius infantes non sunt capaces, b) Institutum est contra tentationes diaboli in mortis periculo: ad firmandum animum, ad reliquias peccatorum auferendas. Horum incapax est infans. c) Sic praxis Ecclesiae et doctores.

Sufficit aliqualis usus rationis, ita ut puer possit tentationes pati et induci ad peccatum saltem leve. Nam capax est confortationis. Annus aetatis, quo possit puero administrari unctio, varius erit, ut de confessione dictum est; plerumque circa septimum. In dubio de sufficientia usus rationis, potest sub conditione ministrari. **H**

Detestabilis abusus est non ministrandi extremam unctionem pueris post usum rationis, eosque sepeliendi ritu parvulorum (C. Sacram. 8 aug. 1910; AAS 2,583).

Perpetuo amentes infantibus acquirantur, et incapaces sunt. Qui post usum rationis in amentiam ceciderunt, capaces.

Actualis usus rationis non requiritur ad valorem; sic unguntur sensibus destituti; neque ad liceitatem, dummodo reverentia debita servetur.

Nec *actuale peccatum* requiritur; i. e. ungi potest etiam qui post baptismum nihil peccavit. Nam potest peccare et con-

1 Trid. ses.14 prooem. dc extr. unet.

tortari contra tentationes. CPF 26 sept. 1821: Ungendus est paganus adultus, graviter decumbens, immediate post baptismum (*Collocctan.* 768).

Morbus vel senectus inducens periculum mortis. Sic verbum ἀσθενεί *{infirmatur}*, S. Iacobi, intellectum fuit ab Ecclesia eiusque doctoribus.

Resolves: †. *Morbus* requiritur *de necessitate sacramenti* Ita omnes. Peculiaris *gradus* infirmitatis, i. e. qui periculum mortis creet, probabilius requiritur etiam de necessitate. Sic SuAREZ ex Florentino et Tridentino, ex verbis S. Iacobi et ex fine sacramenti. Sed sine anxietate procedendum est in periculo aestimando (StAREZ, d.42 n.4).

2. Non requiritur periculum mortis *gravissimum*, sufficit mobilier probabile, i. c. ille status in quo vere graviterque probabile est utrumque: quod aegrotus moriatur vel quod supervivat.

3. Sufficit *prudenter existimatum*, quamvis obiectivum non sit. Nec requiritur necessario et semper ut tale a medico, familia, etc, existimetur; sal est prudens indicium unius, ut sacerdotis.

4. Quoties morbus sit gravis et periculosus, unctio valide confertur. etsi ad statum morbi nihil vel satis attendatur, ideoque etsi

^Itiinntnm nrrninlitr/- ndt-ninict refnr l'mhnhilttnc tt nort/Milum #TIO

le ac li-

pericu-

l instan-
i morbo
péricli-
ter afli-
afferre.
ivitatem
morbo,
affligi-
jericulo-
icam, si
i hic et

d remo-
io. Num
i aegro-
j adhuc

occasio
ionarius
occurrit
a expe-
orictur ;
lias cir-

9. *Nequit valide administrari*, si morbus sit levis, sed timetur ne periculosus fiat. Nam hic et nunc subiectum non est capax.

10. Nec si quis graviter infirmum se simulaverit, aut omnino imprudenter talis existimatus fuerit; aut forte prudenter, sed reapse morbus nullus erat, v. gr., ebrius lethargo correptus.

11. Neque iis qui versantur in mortis periculo, sed solum ex causa *extrinseca*, ut naufragio, poena capitali, praelio. Sic nequit dari damnatis poena capitis, ante huius executionem; sed utique postea potest et debet, quamdiu residuum vitae saltem probabile sit; nam tunc iam erit infirmus ex vulnere, etc. (Regatillo, *Sal. T.* (1939) p.84).

Administratio condicionala. Fiat in dubio: a) num infirmus usum rationis attigerit; b) num in periculo mortis versetur; c) num mortuus fuerit (c.941).

Enumeratio haec non est taxativa: condilionate unguendus est quoque in dubio: a) num administrata iam fuerit unctio in eodem mortis periculo; b) num valide; c) num infirmus habeat intentionem eam recipiendi. In genere in dubio de existentia alicuius requisiti ad *validam* susceptionem.

In his casibus in quibus agitur de validitate unctionis suscipiendae, conditio erit: *Si capax es*.

650. Iteratio (c.940 § 2). 1. Iterari potest (c.732). Nam habet rationem medicinae.

2. *Non potest* in eadem infirmitate et eodem mortis periculo. Quia eius efficacia tamdiu durat, quamdiu periculum.

3. *Potest*, quoties infirmus post unctionem convalescit et, sive durante eodem morbo sive novo adveniente, iterum in vitae discrimen inciderit. Quia debet dari in periculo mortis, et tunc novum periculum est.

4. *In dubio* utrum sit idem periculum an distinctum, practice standum est pro iteratione, quia id conformius est veteri Ecclesiae consuetudini, et novum levamen infirmo afferet 3. j

Ut iudicetur utrum periculum cessaverit, attendenda est in primis morbi natura; sic in cholico post paucas horas cessare potest. Cessare censetur, si infirmus per notabile tempus, v. gr., per mensem aut etiam per hebdomadam in diuturna infirmitate ut phtysi, hydropisi, se notabiliter melius habuerit (S. Alf., 715; Regatillo, *Casos* 11,613).

5. *Nequit iterari*, si periculum augetur novo morbo; quia idem periculum manet.

6. *Debet iterari*, si infirmus certo convalescit, et iterum in periculum incidit, sive ex alio morbo sive ex eodem. *Potest*,

1 Benedict. XIV, *De Synod.* 1.8 c.8 n.4.

sed non est per se obligatorium, si dubitetur utrum convalescerit, et postea iterum in periculum incidat.

7. Multo probabilius est nulla iteratio in eodem periculo; et practice certum, secus ab Ecclesia non prohiberetur.

Resolves: In iis morbis qui subito impetunt, ut hemiplegia, angina pectoris, et in mortis periculum coniiciunt. e quo infirmus evadat, at obnoxius maneat novo accessui, interea unctionem iterare non auderem; nam mortis periculum, etsi cessavit *ut imminens*, subsistit *ut grave*. At si multum temporis transierit, et infirmus notabiliter melius habuerit, iterationem non negarem, quando novus accessus eveniat; censi enim potest prima gravitas, saltem probabiliter, cessasse (*Sal T.* [1953] p.665-70).

651. Dispositiones subiecti ad licitam susceptionem. *Stains gratiae*, quia est per se sacramentum vivorum. Non est conferendum illis qui impenitentes in manifesto peccato mortali contumaciter perseverant. Quod si hoc dubium fuerit, conferatur sub conditione (c.942).

Conditio in casu, iudicio nostro, non debet esse haec: *St dispositif est*; nam si talis conditio non verificatur propter indispositionem subiecti, sacramentum erit nullum et non poterit reviviscere. Potius conditio sit: *Si tibi prodesse potest*. Sic enim si infirmus nunc est indispositus, unctio ei non proderit nunc, sed prodesse poterit postea, quando cesset obex qui fructum impendebat, et ita sacramentum reviviscat.

Ille impenitens, post amissum sensum, potest probabiliter ungi. *ssib conditione*, quia de certa impenitentia et obstinatione mala practice vix constat certo; potuit enim motu gratiae divinae actum doloris internum elicere. Quare vix casus datur in quo vel absolute vel conditionate ungi nequeat sensibus destitutus⁴.

652. Infirmis sensibus vel usu rationis destitutis, qui cum sui compotes essent, illud saltem implicite petierunt vel verisimiliter petiissent, *absolute* conferatur (c.943).

Nam ad unctionem accipiendam requiritur et sufficit intentio habitualis implicita, qualis continetur in eo qui vult vivere et mori ut christianus. *Petit implicite*, qui Viaticum devote recepit, qui poenitentiae signa dedit, qui declaravit se velle christiane mori. *Petiisset verisimiliter*, qui christiane vixit, quamvis non omnes obligationes expleverit. Tandem quilibet fidelis praesumitur sacramentum petiturus, si potuisset, nisi contraria praesumptio sit fundata.

Haereticis et schismaticis formalibus, nequit unctio ministrari.

Acatolieis baptizatis qui in bona fide, vel saltem non certo in mala fide sunt: 1) Si in sua secta non admittitur

⁴ Lx iimkvhl. 11,724; Ball.-Palm., V,32,

unctio ut sacramentum, nequit ministrari, etiam si sint sensibus destituti; nam non potest praesumi voluntas seu intentio, ne habitualis quidem, eam recipiendi (c.943).

2) Si extrema unctio in sua secta admittitur, ut apud schismaticos: *a)* sensibus destitutis, potest dari, remoto scandalo; *b)* non destitutis *per se* nequit conferri; *per accidens* utique, si non possunt sine fructu a bona fide deturbari, et aliunde de peccatis dolcant et parati sint adhibere media ad salutem necessaria, divinitus instituta.

3) Qui extremam unctionem reiiciunt, non debent ungi non tamen damnaverim eum qui illos sub conditione ungant sensibus destitutos.

Prudentia prohibere potest ne acatholicus ungatur propter scandalum. Ceterum qui moribundo assistit, curet ei suggerere actus fidei, spei, caritatis et perfectae contritionis.

653. Obligatio suscipiendi extremam unctionem (c.944). 1.^o Haec quibusdam moribundis potest esse necessaria ad salutem *per accidens*. Videlicet si homo in peccato mortali existens, de quo habitualiter est attritus, privetur usu rationis. Iuxta sententiam quae tenet actus contritionis et confessionis sensibiles esse materiam *ex qua* sacramenti poenitentiae, hic non posset valide absolvi, utique ungi. 2.^o Per se non est de necessitate medii ad salutem, ita ut sine ea, etiam inculpabiliter omissa, salus obtineri nequeat. 3.^o Ne-
mini tamen licet illam negligere.

Sed iuxta probabiliorem sententiam, obligatio eam recipiendi per se non est gravis (Noldin, 447; Genicot, 4291).

Levis obligatio utique est, ex praecepto caritatis erga se ipsum, quo quisque sibi procurare tenetur tam utile praesidium in mortis periculo, et ex c.944.

Grave tamen peccatum foret illam *contemnere*, i. e., parvi facere, quasi sit res nullius momenti; vel *negligere* cum scandalo, v. gr. si a religioso negligatur. At renuentia unctionem recipiendi saepe non ex neglectu provenit, sed ex falsa persuasione moribundi quod nondum sit in periculo mortis, vel ex quadam repugnantia.

4.^o Omni studio et diligentia curandum est ut infirmi, dum sui plene compotes sunt, illud recipiant.

Dilatio sacramenti in ipsum mortis momentum vel donec certo desperata sit salus, infirmum interea privat spiritualibus auxiliis illius, et effectui sanitatis recuperandae. Quare huiusmodi abusum Pius XI vocat *exitialem errorem*.

De ritu et effectibus

Summarium: 1. Materia remota et proxima. -2, forma, 3. hi casu urgenti.
I. Locus et tempus.—5. Effectus.

654. Materia remota, seu substantia *ad validam confecti*onem huius sacramenti adhibenda, est oleum olivarum ad hoc benedictum, ab Episcopo vel a presbytero, qui facultatem illud benedicendi a Sede Apostolica obtinuit (c.945).

1. *Oleum*: a) Sic S. Iacobus, Cone. Florent, et *Trident.* ses.14 c.1 *de Extr. Unct.* b) Est materia aptissima, quia symbolum bonorum quibus homo in exitu vitae indiget, *sua-
vitat*is et *miser*icordiae\

2. *Oleum olivarum*: a) Sic Florent, à) Traditio, c) Nominine *olei* simpliciter intelligi solet *olivarum*. Sit *purum*, non ex balsamo aliisve aromatibus confectum. Talis permixtio aliqubi in Ecclesia Latina olim vixit-, et apud nonnullos orientales viget. Haec non afficit valorem materiae, nisi elementa extranea maiori quantitate quam oleum admisceatur. Nec graviter illicita foret, si admisceatur in minima quantitate.

3. *Benedictum ab Episcopo*: a) Sic Innoc. 1, Ritualia omnia, Florent, et Trident, à) S. Thom., *Suppl.* q.29 a.5.

Benedictio episcopalis iuxta fere communem sententiam, requiritur *ad valorem*. Contrariam declaravit temerariam et errori proximam SO 13 ian. 1611, SO 18 sep. 1842 ad dubium: an in casu necessitatis parochus ad validitatem sacramenti extremae unctionis uti possit oleo a se benedicto, respondit: *Negative*. Simile quid respondit 15 mai 1878 (Dex-
zingi-k, n.1628-29).

4. Ex delegatione S. Sedis potest simplex sacerdos oleum benedicere ad hoc sacramentum valide ac licite ministrandum. Talem potestatem habent presbyteri quorundam rituum orientalium, ut italograeci et maronitae³. Episcopus nequit, saltem hodie, valide concedere simplici presbytero facultatem benedicendi oleum infirmorum, quia concessionem sibi reservavit S. Sedes.

5. *Benedictum in ordine ad hoc sacramentum*, a) *Pecu-*

« S. G^ocor. M.. *Expos.* in *I Rfy.* 1.4 c.5: ML. 70,27«; *Catrch Ron.* De M^or. extr. unct., n.5.

: S. Ixxoc. I, *ad Decentium*, epist 25: ML 20.S59.

1 Clem. VIII. Instr. *Sanctijrimuj* 31 aug. 1595. *Synod. Liban.* a 1736. c.8 n.2; Mansi, 38,68.

liaris haec benedictio est *de praecepto*, et quidem gravi. Servandus est ritus *Pontificalis* vel aliorum librorum liturgicorum. *b)* Peculiaris probabilius *non est de essentia* benedictionis. Imo multi et graves auctores putant nihil esse repetendum, si sacerdos per errorem ungeret aegrotum sacro chrismate.⁴ In praxi, extra necessitatem tutior sententia sequenda est; in necessitate, deficiente oleo infirmorum, potest *sub conditione* ministrari sacramentum chrismate vel oleo catechumenorum.

Ad liceitatem oleum debet esse *benedictum eodem anno*. Benedicitur ab Episcopo in Coena Domini (c.734 § 1). Non videtur grave peccatum usus veteris, si non sit contemptus, et renovatio non diu differatur (Cappello, 62). Non constat de praecepto adhibendi oleum benedictum *ab Episcopo loci* vel ab eo qui eius vices gerit.

Asservatio olei (c.946). Asservari debet: *a)* Loco nitido et decenter ornato. Plerumque in ecclesia vel sacristia. *b)* In vase argenteo vel stanneo, *c)* Diligenter, sub clavi custoditum. *d)* Non domi nisi ob necessitatem aliamve rationabilem causam, accedente Ordinarii licentia (c.735). V. gr., si domus parochi multum distet ab Ecclesia; vel in casu transcunte, quo praevидetur parochus urgenter fore vocandus. Licentia sufficit rationabiliter praesumpta. Haec omnia sub levi precipiuntur, secluso gravis irreverentiae periculo.

655. Materia proxima (c.947) est applicatio olei subiecto.

Ad valorem: a) Requiritur *unctio corporis* infirmi. Non valeret sumptio, v. gr., per modum potationis. Sic S. Iacobus, traditio, doctrina unanimis. V

b~) Sufficit *unica*. Multi veteres requirebant ad valorem unctionem quinque sensuum⁵; doctrina quae tenet unicum sufficere est hodie communis et certa. Patet: 1) ex praxi Ecclesiae latinae et orientalis in quibus varius fuit omnino numerus unctionum, et variae corporis partes iniunctae⁶; unicum elementum commune fuit corporis unctio: 2) ex SO 25 apr. 1906, quod statuit ut in casu necessitatis sufficiat forma generalis: *Per istam... quidquid deliquisti*, quod supponit unicum unctionem (ASS 39,273); et ex eodem SO 9 mart. 1917: cessante periculo singulae unctiones supplendae

⁴ Laymans, *Throl. Mor.* 1.5 tr.8 c.2 n.2.

⁵ Ct. Suarez. 1.40 5.2 n.1ss.

• S. GbXC. M, 5*ecram<*nrariwm: ML 70,235.

sunt, non autem *sub conditione* (AAS 9,178); quia illa unica unctio validum constituit sacramentum. Id confirmat c.947

§ 1

c) Sufficit unica *in fronte, vel in uno sensu* (c.947 § 1); imo in quavis corporis parte. Nam: 1) S. Iacobus nullam partem in concreto assignat; 2) per quemvis sensum, per quodvis organum peccari potest; nulla ergo est ratio unum praeferendi; 3) in quavis parte invenitur sensus tactus.

d) Quaevis olei quantitas sufficit, etiam una gutta, iuxta communissimam sententiam (S. Alf., 709). Nam gutta sufficit ut unctio fiat sensibilis, siquidem oleum valde diffusivum est. Tutius erit, et certe sufficit, intingere oleo extremam pollicis partem ad singulas unctiones speciales, quae sub repetita forma fiunt.

Ad liceitatem ex Rituali Rom. t.1 n.16, requiritur:

a) *Unctio organorum quinque sensuum et pedum*. Haec ultima ex quavis rationabili causa omitti potest (c.947 § 3), v. gr., ob temporis penuriam, modestiam, verecundiam infirmi; huius omissio sine causa peccatum leve aut forte nullum erit (Cappello, 79). Unctio renum, quae ex Rituali ante a.1925 fieri debebat, nunc omitti debet semper; ob modestiam (§ 2).

Omissio omnium unctionum, praeter unam, extra necessitatem, est certo peccatum grave; probabilius ommissio maioris partis; ommissio unius vel duarum probabiliter est levis (Id., 86).

1) *Ordo unctionum* hic erit: visus, auditus, gustus, odoratus, tactus, gressus. Inversio sine causa, iuxta plures levis est.

c) *Modus*: 1) *Ipsa ministri manu*, nullo adhibito instrumento, nisi in casu necessitatis (§ 4). *Ipsa manus* indicat tactum physicum *immediatum*. Usus styli aut penicilli licet in periculo, v. gr., contagii. Extra necessitatem usus instrumenti prohibetur, iuxta Cappello, n.80, sub gravi, sed de gravitate non constat. Minus stricta videtur prohibitio utendi bombico vel gossypio intinctis oleo et ipsa manu directe applicatis.

2) *Pollice dextero*. Sic *Rituale*. Ex probabili sententia, leve aut nullum peccatum est, si unctiones alio digito fiant. Nam c.947 § 4, pollicem non memorat; et minima aut nulla irreverentia est alio digito uti (Cappello, 80). Pollex intingendus est oleo in parte carnea ad singulas unctiones; si or-

gantim sit duplex, ungendum est duplici unctione, sed unica intinctione pollicis.

3) *In modum crucis*, ita ut prima huius linea ducatur a parte superiori organi ad inferiorem; secunda a sinistra ad dexteram ungentis. De stricto praecepto sic faciendi non constat.

4) Minister qui assistit, si est in sacris, vel ipse inungens, post quamlibet unctionem, *tergat loca inuncta* novo globulo bombacii vel rei similis, cumque in vase mundo reponat et ad ecclesiam postea deferat, comburat, cineresque proiciat in sacrarium (*Rit.* n.9).

5) *Utrumque organum ungendum* est, si adest, incipiendo a dextero. Caveat sacerdos ne formam prius absolvat quam ambo huiusmodi paria membra perunxerit (*Rit.* c.1 n.17). Haec physica simultaneitas formae et unctionis non est de essentia sacramenti.

Unctio utriusque non videtur sub gravi praecipi; excusat ab ea quaevis iusta causa, ut difficultas vertendi infirmum. Nares non sunt ambae necessario ungendae, sufficit ut ungatur summitas nasi. Quoad os, inungi potest vel utrumque labium distincta unctione; vel ambo compressa, unctione unica (Cappello, 83). Unctio oculorum fit eis clausis; auricularum in lobulo seu parte inferiori: manuum in palmis; si de presbyteris agatur, in dorso carum (*Rit.* n.16); nam palmae consecratae fuerunt in ordinatione; unctio pedum, sive in parte superiore, sive in inferiore (C. Rit. d.2743).

Si aegrotus caret aliquo membro, ut manu, ungatur in parte proxima, eadem verborum forma (*Rit.* n.18). Si caret aliquo sensu, ut caecus a nativitate, tamen organum istius ungendum est.

656. Forma est *oratio* significans effectum sacramenti. 1) Debet esse, saltem quoad sensum, *deprecativa*; mere *indicativo* non sufficit. Teste Tridentino, verba S. Iacobi: *Orent super eum* et *oratio fidei* formam sacramenti designant (scss.14 c.1 *de Extr. Unct.*).

2. In Ecclesia latina est: *Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam, indtdgeat tibi Dominus quidquid per visum (auditum, gustum et locutionem, odoratum, tactum, gressum} deliquisti. Arnen*, in orientali varia.

Ex his verbis ca tantum essentialia sunt, quae quoad sensum sunt omnibus formis communia, scilicet quae enuntiant actionem ungendi et effectum sacramentalcm, sive genratim abstersionem reliquiarum peccati, ut in latina; sive speciatim alleviationcm corporis et sanctificationem animae, ut in orientalibus.

Nominatio sensuum, sive gencratim sive spcciatim facta, *ad valorem* non requiritur, ut constat ex SO 25 apr. 1906: ASS 39,273 et *Rituali Rom.*, n.20. Si pro *deliquisti* dicatur, ut non raro, *dereliquisti*, cx inadvertentia, forma erit dubie valida; si ex intentione diversae significationis, nulla (Lehmkuhl, 11,20). Levis vel nulla forte culpa erit omissio verborum *sanciant, piissimam, amen*; probabiliter levis tantum omissio totius incisi *per suam piissimam misericordiam* (Genicot, 422). Nec constat de gravitate, si omittatur singulorum sensuum expressio.

3. Preces Ritualis ante et post unctionem recitari debent. Omissio omnium extra necessitatem multis videtur gravis; omissio aliquarum, v. gr., vel quae praecedunt vel quae sequuntur, levis censetur (CAPPELLO, 87). Litaniae et psalmi poenitentiales non praescribuntur sed commendantur.

4. Quando sacramentum pluribus ministratur, sacerdos singulis crucem deosculandam porrigit; recitat semel plurali numero preces quae unctionem praecedunt; unctiones cum respectivis formis singulis efficit; preces subséquentes plurali numero semel dicit (*Rit.* n.21).

5. Grave peccatum censetur eam ministrare, extra necessitatem, sine superpelliceo et stola.—Nullum sine lumine, nam Rituale c.2, n.1, candelam requirit *ad supplendam lucem*, si haec deficiat.—Leve vel nullum, sine ministro. Deficiente viro, potest respondere femina, ut in missa.

657. Administratio in casu urgentis necessitatis. In casu necessitatis sufficit unica unctio in uno sensu, scu rectius in fronte, cum praescripta forma breviori, salva obligatione singulas unctiones supplendi, cessante periculo (c.947 § !).

Forma brevior est: *Per istam sanctam unctionem indulgal libi Dominus quidquid deliquisti. simen* (SO 25 apr. 1906: ASS 39,273).

Necessitas adesse potest cx parte infirmi, vel aliorum vel sacerdotis.

Casus necessitatis habetur: 1." Quando periculum est ne infirmus moriatur ante omnes unctiones peractas. 2." Quando plures sunt ungendi, et timetur ne aliquis sine unctione decedat, si modo ordinario ministretur. 3.° Quando cx singulis unctionibus periculum contagii oriatur vel augeatur. Contagium tamen caveri potest usu penicilli, etc., ut dictum est. 4.' Quando longior administratio sacramentum exponeret pe-

riculo irreverentiae, ut in unctione amentis furiosi. 5." Quando ministro periculum mortis vel contagionis immineat.

Periculum cessare censetur in genere, quando post illam unicum unctionem, tempus sit ad singulas supplendas sine tanto incommodo, ut dicitur de baptismo cobato in mortis periculo (c.759 § 1).

Rituale c.1 n.12-14, ait: Si periculum immineat ne infirmus moriatur, antequam finiantur unctiones, incipiat a verbis: *Per istam*. Deinde si supervivat, dicantur orationes praetermissae. Si dum ungitur decedat, sacerdos non ultra procedat et orationes illae omittantur. Si dubitetur an vivat adhuc, sub conditione proseguatur: *Si vivis, per istam...*

Circa haec, quae clara non sunt, haec animadvertenda videntur:

1.° Si dum sacerdos recitat preces ante unctiones, vel antequam eas recitare incipiat, periculum est ne infirmus moriatur sine unctione, omittantur preces, et fiant statim unctiones, vel urgente necessitate, unica unctio in fronte.

2.° Si urgentia mortis superveniat post aliquam vel aliquas unctiones, ungatur in fronte formula breviori, et dein fiant reliquae unctiones.

3.° Si mors superveniat post aliquas unctiones vel dum recitantur preces praecedentes, statim fiat unica unctio in fronte cum formula breviori, saltem sub conditione; nam probabilius adhuc vivit per pauca momenta. Imo et possunt suppleri reliquae, sub conditione.

4.° In dubio an adhuc vivat, idem fiat.

5." Si periculum mortis omnino cessavit post factam unctionem in fronte, iuxta aliquos, reliquae omitti debent, sub gravi vel sub levi; iuxta alios fieri possunt, quia agitur de ritu perficiendo. Id placet.

6.° Unctio supplenda est quoque, si ex oblivione, etc., aliqua omissa fuit in ordinaria administratione. Et si timeatur ne ob temporis spatium unio debita desit, sacramentum, per se, sub conditione iteretur.

658. Unicitas sacramenti. 1. Extrema unctio est nutrimente *unicum sacramentum*, quamvis per plures unctiones conferatur. Nam omnes ordinantur ad unicum effectum (S. Thom., *Suppi*, q.30 a.1 ad 3).

2. Ad valorem sufficit unica unctio sive in fronte sive in unico sensu seu parte corporis, cum forma generali: *Per istam sanctam unctionem indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti* (c.947).

3. Dubitatur num unica unctio in uno sensu cum forma particulari sufficiat ad valorem; nam formula unctionis unicuique sensui propria solum petit remissionem peccatorum per illum commissorum.

659. *Locus.* Sit decens quantum fieri possit. In necessitate etiam in minus decenti ministrari potest, ubi infirmus inveniatur; extra lectum quoque (Suarez, d.44 s.2 n.7).

Quae paranda sint indicat *Rituale* t.6 c.2 n.1.2.

Tempus. Quavis die et hora potest conferri, praefertur tempus diurnum, quia tunc melius possunt servari quae *Rituale* statuit de clericis convocandis, etc.

Praemittatur confessio et Viaticum, ex generali consuetudine Ecclesiae, si tempus et infirmi conditio id permittat (*Rit.* c.2 n.4). Ex causa rationabili haec possunt recipi post unctionem.

Si infirmus peccatum mortale habeat, debet prius in statu gratiae constitui; quod fieri potest per actum perfectae contritionis; sed expedit ut fiat per sacramentum poenitentiae, siquidem hoc recipere debet ante mortem, qui habet peccatum mortale non remissum directe per claves.

Viaticum olim ministrabatur ante extremam unctionem; hoc adhuc observatur in pluribus ordinibus, ut olim in Ordine Praedicatorum.

Bened. XIV dicit se non improbare morem ut extrema unctio ante Viaticum recipiatur, si aegrotus id postulet ex pio desiderio se melius praeparandi ad Eucharistiam; sed suadere ut se accomodet usui communi Ecclesiae (*De Synod.* (1.8 c.8 n.2).

660. Effectus primarius, seu ad quem ceteri reducuntur, iuxta S. Thom. (*Suppi.* q.30 a.1), est confortatio animae aegroti, seu sanatio infirmitatis spiritualis relictæ ex peccato originali et actuali. *Secundarius*, remissio peccatorum, quatenus huic confortationi obstant. Id suadetur verbis S. Iacobi, Cone. Florent, et Trident.

Speciatim: 1.º *Gratia sanctificans.*

2.º *Gratia sacramentalis*, seu confortatio illa de qua supra.

3.º *Remissio peccatorum.* Est de fide ex *Trident*, ses.14 c.2, de *Extrem. Unct.* Patet ex verbis Apostoli et ex forma. *Mortalia* remittit *per se, sed secundario*, i. c. hoc sacramentum institutum fuit ad remittenda etiam mortalia; sed in defectu sacramenti poenitentiae, et actus contritionis. Ad hoc autem requiritur et sufficit attritio habitualis, i. c. semel habita et non retractata.

Dispositio requisita per se, deficiente confessione, est *contritio perfecta*; quia extrema unctio est sacramentum vi-

vorum, seu primario institutum ad conferendam gratiam secundam seu gratiae augmentum. Sed non necessario et semper requiritur; quia per se, sed secundo, institutum est ad remittenda mortalia. Nequit ergo necessario exigi contritio perfecta, quae iam ex se mortalia remittit.

Attritio saltem requiritur, quia sine poenitentia seu dolore peccata non remittuntur. Ea quae sufficere potest, et quidem *habitualis*, i. e. semel habita et non retractata; quia ipsa non est materia *ex qua* sacramenti extremae unctionis, sicut est poenitentiae iuxta communioem sententiam.

Ergo remissionem mortalium recipiet infirmus attritus: a) qui non potest confiteri, neque elicere actum perfectae contritionis; b) vel qui nescit se esse in peccato mortali vel putat se esse contritum cum habeat tantum attritionem; vel qui existimat contritionem perfectam ad extremam unctionem non requiri.

4.° *Remissio venialium*. Nam haec facilius remittuntur.

5.° *Abstersio reliquiarum peccati* (*Trid.* c.2). Reliquiae varie ab auctoribus intelliguntur. S. Thom.: Non intelliguntur hic pravi habitus seu dispositiones ex peccato relictæ: sed stricte quaedam spiritualis debilitas. Qua sublata per unctionem, non ita facile trahitur anima ad peccatum, quamvis maneant ibi habitus vel dispositiones (*Suppi.* q.30 a.1),

6.° *Remissio poenarum*, nam hoc sacramentum est consummatio vitae christianae, ut ait Trident, seu dispositio ad introitum in gloriam. Sed remissio est maior vel minor pro dispositione subiecti, quia unctio operatur per modum medicinae.

7.° *Sanitas corporis*, si ad animae salutem expediat. Nam ratio operans numquam inducit effectum secundarium, nisi in quantum expedit ad principalem (S. Thom., a.2).

Faxit benignissimus Jesus ut in fine vitae hoc firmissimum praesidium nobis non desit!

De ordine

Summarium: 1. Natura et divisio ordinum. - 2. Materia et forma 3. Minister.—4. Subiectum?—5. Ritus.—6. Tempus et locus.—7. Causae contra sacramentum ordinationem.

Cappello *De ordine* (Taurini 1947); Coronata. *De sacramentis* vol I, *De ordine* (Taurini 1946); Gasparri, *De sacra ordinatione* (Parisiis 1893); LensERZ, *De sacramento ordinis* (dogmaticus) (Romae 1947); LepicIER, *De sacramento ordinis* (dogmat.) (Romae 1947); Many, *De sacra ordinatione* (Parisiis 1905); Solà *De sacramento ordinis* (Matnti 1953), dogmaticus; Vernz-Vidal, *lus Canonicum, De rebus* vol. I (Romae 1934); Van Rossum, *De essentia sacramenti ordinis* (dogmt.) (Friburgi Br. 1914).

De natura et divisione ordinum

Summarium: 1. Notio, sacramentum, numerus.—2. Divisio.—3. Notio singulorum.

661. Ordo est ritus sacer ex institutione divina clericos a laicis distinguens, ad fidelium regimen et cultus divini ministerium (c.948).

Distinctio inter clericos et laicos est *iure divino* (c.197); et iure divino fit per ordinem *quoad substantiam*, i. e. *per aliquem ordinem*, qui sit institutionis divinae; sed ab Ecclesia extenditur ad omnes gradus, ita ut per ipsam tonsuram clericus fiat (c.108 § 1), ideoque non omnes clerici sunt iuris divini.

Sacramentum, ordinis est ritus sacer quo spiritualis potestas confertur cum gratia ad digne obeunda munia sacra. Potestas haec potissimum spectat sacramentorum confectionem et administrationem, vel ea quae ad sacramenta referuntur, ut sacra olea; et cultum divinum publicum. Cum potestate ordinis connectitur, saltem radicaliter, potestas jurisdictionis, quatenus per illam homo fit huius capax.

Numerus. Octo ordines in *Ecclesia Latina* numerantur: *episcopatus, presbyteratus, diaconatus, subdiaconatus, acoly-*

Hiatus, exorcistatus, lectoratus et osliariatus; quibus praemittitur *tonsura*, quae proprie ordo non est, nec specialem potestatem confert, sed est ad ordines ianua. Quidam septem numerant; scilicet, episcopatum et presbyteratum referunt ad *sacerdotium*, quod est primi et secundi ordinis. C.949 septem enumerat; non memorat explicitè episcopatum; neque tonsuram.

Afuid Orientales: tonsura existit, sed diversa ratione ac forma atque apud latinos. Generatim initio primi ordinis confertur sed habetur ut peculiaris ritus ab ordine proprie dicto distinctus. Ordines minores sunt duo vel tres vel quatuor; vel unus, lectoratus, apud graecos. Subdiaconatus inter *minores* recensetur, et continet plures minores. Sic apud coptos triplicem comprehendit¹. Diaconatus, presbyteratus et episcopatus apud omnes existunt et sunt *maiores*

Divisio. Ordines *maiores* seu *sacri* sunt presbyteratus, diaconatus et subdiaconatus; *minores*, acolythatus, exorcistatus, lectoratus, ostiariatus (c.949). Omnes sunt quodammodo *sacri* (c.950): a) ex *ritu*, quia per sacramentum vel sacramentale conferuntur; b) ex *potestate sacra* quam conferunt; c) ex *termino*, quae sunt sacrae functiones.

Tamen *ordinis sacri stricte* vocantur tres priores ex enumeratis, quia adnexum habent votum solemne castitatis et irrevocabiliter consecrant clericum ad cultum divinum et statum clericalem, ita ut propria voluntate sola ad statum laicalem redire nequeat (c.211). *Sacri ordines*, praemisso adiectivo, dicuntur etiam reliqui. Stricte sacri vocantur etiam *maiores*, quia propius ad sacrificium missae accedunt, et antiquitus habiles reddebant ad episcopatum. Hodie ad episcopatum nemo promovetur nisi a quinque annis iam fuerit presbyter (c.331 § 1 n.2). *Minores* sunt reliqui.

Nomenclatura. In iure verba *ordinare, ordo, ordinatio, sacra ordinatio*, comprehendunt omnes ordines c.949 enumeratos; praeterea episcopatum, qui ibi explicitè non memoratur; et ipsam tonsuram; nisi aliud ex natura rei vel ex contextu verborum eruatur. Ordinatio episcopalis vocatur proprio nomine *consecratio*.

Ordo est verum et proprie dictum sacramentum. De fide (*Trid.* ses.23 c.3). Id negarunt protestantes multi, rationalistae et modernistae, quorum doctrinam damnavit

¹ *Synod Alexandria Coptor* an.1898 s.2 } p.2 a.7: *Cone, nation. Armenor*
an.1011 « 3 c.9 » S11-S15
, *Syn. Altr.* n.5

Pius X in decreto *Lamentabili* SO 4 iul. 1907, prop.49.50 (ASS 40,476).

Episcopatus, presbyteratus et diaconatus sunt certo sacramenta et divinum characterem imprimunt (7^orid. c.4). Reliqui probabilissime, imo, ut puto, certo sacramenta non sunt. Nam non fuerunt a Christo instituta.

Prima horum mentio tamquam de re nota fit apud S. Cornelium Papam, circa a.252(in epist. *ad Fabium*: ML 3,766. At iure ecclesiastico imprimunt quasi characterem, quatenus *physice* numquam amittuntur; solum iuridice amitti possunt, ita ut si quis ad statum laicalem regressus iterum inter clericos admittatur, ordo semel receptus non iteretur (c.212).

662. Tonsura clericalis est sacer ritus quo fidelis laicus, per tonsionem capillorum et superpellicei traditionem et convenientia verba statui clericali adseribitur, et ad ordines suscipiendos praeparatur (c.108 § 1). Proprie ordo non est nec inter ordines computatur in c.949; sed ianua ad ordines.

Vocatur *prima* (c.950), non quia supponat aliam posteriorem; sed quia est primus ritus sacer quo quis a populo segregatur et divinis ministeriis mancipatur (c.108 § 1); et praecedere debet omnium ordinum susceptioni. *Clericalis* appellatur, quia solis clericis competit; et clericum facit; ut distinguatur a *monachali*, quam recipiunt etiam qui semper laici erunt.

Tonsura monachalis est quae in professione monachorum confertur.

Antiquitus ex consuetudine tonsura monastica pro clericali habebatur, ita ut facta inter monachos chori professione, numquam alia clericalis tonsura professo postea daretur*.

Consuetudo haec adhuc in quibusdam monasteriis servatur, v. gr., apud Cistercienses reformatos, vulgo Trappenses, ubi eodem ritu confertur ac tonsura clericalis.

Quid de tonsura monachali post Codicem dicendum est?

1.^o Codex illa privilegia monachorum, saltem per consuetudinem acquisita, non revocavit; manent ergo.

2.^o Quia tonsura monastica, ut videtur, non censetur vera tonsura clericalis, sed dispensare monachum ab ea recipienda, potest conferri ante inceptum cursum theologicum; non autem sic possunt conferri ordines minores.

3.^o Ob eandem rationem, non gignit effectus iuridicos tonsurae clericalis; et monachus qui, recepta tonsura monachali, redit in saeculum, ut clericus fiat, debet clericali tonsura donari. Si autem monasterio valedicit in ordinibus minoribus, vere clericus est, et non eget tonsuram clericalem recipere*.

• Innoc. III, *Decretal.* l.1 t.14 c.11; Molitor, *Religiosi itiris capita selecta* c.6 n.222 (Ratisbone 1909).

• *Periodica de re nwr. cohoh. et liturg.* t.15 p 68 a.1027.

Ostiariatus. Ritus sacer quo specialis potestas confer-
tur *ex officio* aperiendi et claudendi ianuas ecclesiae, dignos
admittendi, reiiciendi indignos; collata per traditionem cla-
vium a promovendo dextera tactarum, cum forma *Sic age...*

Lectoratus. Ritus quo potestas datur legendi ex offi-
cio psalmos et fragmenta S. Scripturae ab Episcopo expli-
canda, et populum catechizandi; collata per traditionem Co-
dicis Scripturarum, i. c. Missalis vel Breviarii vel Bibliae,
cum forma *Accipe...*

Exorcistatus. Ritus quo datur potestas ex officio dae-
monia eiiciendi e corporibus, per exorcismos ab Ecclesia in-
stitutos; collata per traditionem libri exorcismorum vel Mis-
salis vel Pontificalis, cum forma *Accipe...*

Acolythus. -Ritus quo potestas traditur serviendi sub-
diacono in missa solemni, accendendi cereos, praeparandi et
porrigendi ampullas aquae et vini; collata per traditionem
candelabri et urceoli vacui, cum forma: *Accipe candelabra...*
Accipe urceolum...

663. Subdiaconatus. Ritus quo potestas datur ser-
viendi ex officio diacono in missa solemni et epistolam can-
tandi; collata per traditionem calicis consecrati vacui et pa-
tenae consecratae vacuae, et libri epistolarum, sub forma:
Vide... Accipe...

Diaconatus. Sacramentum quo traditur potestas ex of-
ficio in missa solemni immediate assistendi presbytero et
evangelium cantandi; administrandi baptismum solemnem et
communione, tamquam ministro *extraordinario*, collata per
impositionem manus Episcopi et verba *Praefationis: Emitte*
in eum...

Est institutionis divinae et sacramentum (*Trid.* ses.23 c.6).
Quandonam institutum fuerit asseri non potest.

Presbyteratus. Sacramentum (*Trid.* ibid.) quo datur
potestas consecrandi Corpus et Sanguinem Christi, absolven-
di peccata, et alia sacramenta et sacramentalia, tamquam mi-
nistro *ordinario*, conficiendi et ministrandi, praeter confir-
mationem et ordinem; per impositionem manuum et verba
Praefationis: Da, quaesumus...

Institutus fuit a Christo in ultima coena: *Hoc facite...*
(Lc 22,19); qui post resurrectionem Apostolis dedit potesta-
tem peccata remittendi (Io 20,22-23).

Episcopatus. Sacramentum quo potestas datur confirmandi et ordinandi, per impositionem manuum et verba *Praefationis: Comple in sacerdote tuo...*

Est supremus gradus hierarchiae ordinis, a Christo institutus (*Trid.* ses.23 cap.4 c.6.7). In c.949 non memoratur, forte quia implicitus est in presbyteratu, tamquam sacerdotium primi ordinis; c.950 memorat *consecrationem episcopalem* sub verbis *ordo, ordinare...*

Quaestio 1.^a Estne ordo a presbyteratu distinctus? Hoc communiter affirmatur: Quia: a) Ex *Trid.* ses.23 c.7 Episcopi sunt presbyteris superiores, α) Possunt ordinare et confirmare, quod non possunt presbyteri. Iam vero hac potestates supponunt ordinem distinctum, c) Habent distinctam materiam et formam.

Quaestio 2.^a Dependet a presbyteratu, ita ut invalide consecratur Episcopus, qui prius non sit presbyter? Sententia communior hoc tenet. Quia: a) Est complementum presbyteratus. Ergo hunc supponit. β) Fautores S. Athanasii in Cone. Sardicensi ordinationem Ischirac reprehenderunt ut *irritam*, quia non eiufft presbyter °.

Quaestio 3.^a In consecratione episcopali imprimitur novus character distinctus a presbyterali? Ita, iuxta communio-rem sententiam.

Quaestio 4.^a Nomina presbyter et Episcopus. Quandoque initio vocabulum *presbyteri* usurpatum fuit pro sacerdotibus primi et secundi ordinis. Sic S. Paulus, Tit 5,7, presbyteros vocat, quos paulo ante Episcopos appellat. S. Petrus Episcopos vocat presbyteros (1 Pet 5,1ss.; Act 20,17 et 28). Sic antiquissimi SS. Patres °. Nomen *Episcopi*, iuxta aliquos, quandoque designavit etiam sacerdotes secundi ordinis. Praesertim ex inscriptione Epistolae S. Pauli ad Philippen., ubi dicitur: *cum Episcopis et diaconibus*. Circa quod S. Chrysost. ait: Nomina adhuc erant communia '. Sic etiam S. Hieron. \ Multi censent nomen Episcopi semper fuisse proprium et exclusivum sacerdotum primi ordinis.

1 Theodoretus, *Hist. cedes*, 1.2 c.6: MG 82.1005.

• S. Ires., *Advcrs. haeres.* 1.4 c.26 n.2: MG 7,1053.

1 In *Epist. ad Phil.* notn.1 n.1: MG 62,183.

• In *Epist. ad TU.* 1,5: MI. 26.597.

CAPUT II

De materia et forma

664. Ritus tonsurae. *Materia remota* sunt capilli proprii, non coniae fictitiae. C. Rit. 25 sep. 1846, d.2993, sanavit ad cautelam tonsuram collatam super comam fictitiam. Unde si quis capillis omnino careret, deberet ad S. Sedem recurri. *Proxima* est capillorum tonsio seu incisio a ministro facta prout in Pontificali describitur. Pontifex cum forcipibus incidit unicuique extremitates capillorum in quatuor locis: in fronte, in occipitio et ad utramque aurem, deinde in medio capite. *Ad valorem*, ut puto, *unica* incisio sufficeret.

Forma. Quoniam tonsura non est ordo, improprie dicitur forma verba: *Dominus pars—hereditatis meae—et calicis mei—tu es qui restitues hereditatem meam mihi*. Recitari debent a tonsurando; sed non videntur ad valorem necessaria. De more recitantur etiam ab ordinante (C. Rit. d.2682 ad 3); haec recitatio ex parte tonsurantis non pertinet ad ritum essentialem: nam Pontificale tantum memorat recitationem tonsurandi. Recitatio fit per partes: primum a tonsurante, deinde a tonsurato, ad singulas capillorum incisiones.

Ritus accidentalis, accessio in veste clericali et impositio superpellicei cum verbis relativis; quae facienda est (d.2993) sed non est essentialis, nam recentissima est. Tonsura diverso modo collata fuit pro temporum locorumque varietate.

Ritus ostiarius.¹ *Materia proxima* sunt claves ecclesiae. Sufficit unica, qualiscumque Practice servetur Pontificale, ex quo duae claves ecclesiae ordinando tradendae sunt (C. Rit. d.4035).

Proxima est clavium traditio ab ordinante facta, quas ordinandus dextera tangere debet.

Forma, verba traditionem comitantia a ministro pronuntiata.

Ritus accidentales. Aperitio et clausura ostii ecclesiae, et campanarum pulsatio ab ordinando facienda, duce archidiacono vel alio qui eius vices gerat, sunt solum de praecepto. Imo etiam ex praecepto non opus est ut claudat et aperiat ostium ecclesiae clavi; neque ut plures campanas pulset, sut-

¹ Tomwarr. *Le Sacrement de l'Ordre* p 102 (Pariliis 1930).
² CPP 27 sept. 1843; Coll 984.

ficit una; et deficiente campana, vel ex alia iusta causa, sat est ut pulset tintinabulum altaris (d.2682.3315).

Ritus lectoratus. -*Materia remota* est liber lectionum. Qui potest esse Missale vel Breviarium vel volumen S. Scripturae (ibid.).

Proxima, traditio huius libri, quem ordinandus dextera tanget.

Forma, verba a ministro prolata, dum librum tradit.

Ritus exorcistatus. *Materia remota* est liber exorcismorum, qui potest esse Missale, Pontificale vel Rituale.

Proxima, traditio libri ab ordinando dextera tangendi.

Forma, verba a ministro proferenda, dum librum tradit.

Exorcismos in possessos a diabolo proferre nequit nisi sacerdos, de peculiari et expressa Ordinarii licentia (c.1 151).

Ritus acolythatus. *Materia remota* est duplex: 1.^a, candelabrum cum candela exstincta; 2.^a, urceolus vacuus. Dc essentia non est ut candela sit exstincta et urceolus vacuus.

Proxima, eorum traditio a ministro facienda. Ordinandus tangere debet dextera candelabrum et candelam et urceolum. Essentiale non est ut tangat ambo: candelabrum et candelam; sufficit tangere aut candelabrum aut candelam, et urceolum.

Forma, verba traditionem comitantia. In fine horum ordinandus, non astantes, dicet, *amen* (d.2682). Hoc non requiritur ad valorem.

Abiimadversio generalis.—Dc essentia non est ut instrumenta tangantur dextera; valet et ordinatio etsi sola sinistra tangantur. Multo probabilius non requiritur tactus physicus et immediatus.

Preces recitandae. In fine ordinationis ordinans iniungit ut promoti ad tonsuram vel minores semel dicant *septem psalmos poenitentiales, cum litanis, versiculis et orationibus*. Haec iniunctio recens est, non obligat sub gravi (S. Ai.F., 829); imo probabilius nec sub levi; quia non est verum praeceptum (Cappello, 153).

665. *Ritus subdiaconatus.* *Materia remota* est duplex: 1.^a Calix vacuus cum patena vacua; ad valorem probabilius non requiritur ut vacua sint. Patena ex praecepto sit consecrata; longe probabilius ad valorem non requiritur consecratio. 2.^a Liber epistolarum, qui potest esse Missale vel Biblia, vel Breviarium.

Proxima, traditio calicis cum patena et libri epistolarum, quae ab ordinando dextera tangi debent. Etsi sinistra tantum tangantur, ordinatio valet.

Traditio calicis cum patena certe est essentialis. Antiquissima est, et in Decreto pro Armenis Cone. Florentini hac unica materia memoratur. Traditio libri Epistolarum, longe communius censetur non essentialis³. Aliqui eam censent essentialem, quia Pontificale vocat *ordinandos* eos qui librum nondum receperunt; *ordinatos* qui illum receperunt; et quia per verba: *Accipe librum...* significatur aliqua potestas tunc conferri ordinandis (D'Annibale, 111,290).

Ordinandus potest tangere calicem et patenam simul vel successive. Possunt plures simul instrumenta tangere, et verba pronuntiari super eosdem plurali numero: *Videte... Accipite...*

Forma iuxta aliquos sunt sola verba *Videte...* quae Episcopus pronuntiat, quando calicem et patenam tradit; iuxta alios, addenda est, ut complementum formae, oratio *Domine sancte*, quae antiquissima est et vocabatur *benedictio subdiaconi* (Many, 284).

Illa *Accipite...*, quae profert quando tradit librum, censenda erunt essentialia, prout ipsa traditio essentialis censeatur. CC 11 ian. 1711, in casu quo quidam ordinandus librum non tetigit, respondit: *supplendum esse per Episcopum*, etiam privatim.

Ritus accidentalis est impositio amictus, tunicae et manipuli; et traditio urceolorum ab archidiacono eiusve vices gerente facta.

Nocturnum huius diei iniungitur ordinato in fine ordinationis. Non obligat sub gravi (S. Ali', 829) et probabilius neque sub levi. Est recens iniunctio.

Intelligitur nocturnum feriale (9 psalmorum), vel primum festi aut dominicae, prout sit dies ordinationis. Episcopus potest aliud diversum designare. Non requiruntur psalmus *Venite exsultemus*, hymnus et lectiones; sufficiunt psalmi cum suis antiphonis (C. Rit. d.4042.4117).

Defectus correctionis.—1.º Si omissa fuit traditio calicis et patenae cum relativis verbis, integra ordinatio repetenda est, vel saltem traditio *absolute* supplenda. Idem *sub conditione*, si modo dubio posita fuit, v. gr., si defuit contactus physicus.

2.º Si omissa vel dubia fuit traditio vel tactus libri Epistolarum, supplenda est, absolute vel conditionate. **S**

666. **Ritus diaconatus, presbyteratus et episcopatus**, ex Const. Pu XII, 30 nov. 1947: AAS 40,7,

Ad auferenda innumera dubia quae ex tanta sententiarum diversitate orta sunt, Pius XII *declaravit, et quatenus opus sit, decrevit materiam et formam essentialem* horum trium ordinum.

Materia essentialis est *sola* impositio manuum ministri supra caput ordinandi. Impositio, quae fiat *tangendo caput ordinandi tactu physico*. Ad valorem sufficit tactus physicus *mediatus*, v. gr., manibus indutis chirotecis, aut si ordinans tangat caput pileolo aut coma fictitia coopertum. Imo sufficit tactus *moralis*, i. e. sola manus extensio supra caput, quin manus caput tangat⁴.

In ritu presbyteratus et episcopatus dicitur essentialis impositio *manuum* (numero plurali). Quid si Episcopus *unicam manum* imposeret? Valeret ordinatio?

De vi huius defectus neque canonistae, neque liturgistae loquuntur; nec ullam inveni dispositionem S. Sedis. Hoc signum est quod hic defectus non habetur tamquam substantialis. Solus CAPPELLO, quod sciam, quaestionem tangit, qui ait: Si una tantum manus imposita fuerit, non utraque, impositio valida censetur, et consequenter ordinatio valida censenda est. Utrum iteranda sit integra ordinatio vel saltem supplenda utriusque manus impositio, disputatur. Integra ordinatio certe non est iteranda, forte sola manuum impositio (*De ordin.* 218).

Haec scripsit Cappello ante Constitutionem Pii XII; nullum auctorem, nullam S. Sedis dispositionem citat.

Alii canonistae, quos consuli, et ego validam putamus ordinationem sic collatam; et sic ordinatum relinqueremus ut ordinem in pace exerceret. At interca suaderemus ut consulari S. Officium.' an aliquid sit supplendum in casu.

Nam in diaconatu *unica* manus Episcopi imponitur; in presbyteratu ambae imponuntur, et haec impositio deinde continuatur per extensionem *soli dexterae*. Et cum in Constitutione Pii XII designetur tamquam unica materia essentialis, triplici ordini communis, impositio *manuum*; pronum est ut sicut ad diaconatum una manus sufficit, ita unica ad presbyteratum et episcopatum sufficiat.

Phrasis gracca, quae in ritu ordinationis diaconalis, presbyteralis, episcopalis semper eadem occurrit, haec est: "Episcopus... tenens *suam manum* impositam", nempe numero singulari '.

• Ionos apud *Sal T.* (1948) p.427-38.
• HCKTir, Comment, apud *Periodica* p.9.56.

Sacra Scriptura impositionem manuum saepe memorat. Aliqui textus sc referunt ad ordinationem, alii ad confirmationem, alii ad sanationem.

In iis quae ad ordinationem sc referunt adhibetur verbum *wantis* numero plurali, $\chi\epsilon\acute{\iota}\rho\alpha$, semel numero singulari, $\chi\epsilon\acute{\iota}\rho\alpha$

Inde quis deduceret in Sacra Scriptura referri usum imponendi simul *atubas manus*. Sed textus sunt in plurali numero, nempe referuntur ad impositionem manuum, non unius tantum viri sed plurium; idcoque etsi unusquisque unam tantum manum imposuisset, bene potest adhiberi verbum *mantis* plurali numero, scilicet *wanw plurium virorum*. Unicus textus est in quo clare sermo est de impositione *manuum* unius, S. Pauli: "Admoneo te ut resuscites gratiam Dei quae est in te per impositionem *manuum mearum*" (2 Tim 1,6).

In Ritualibus antiquis graecis, alias invenitur verbum *manus* in plurali, alias in singulari. In latinis apparet rubrica impositio *ttiauts*, vel *manuum impositio*

Ergo ex eo quod Pius XII designet tamquam materiam essentialem presbyteratus et episcopatus impositionem *manuum*, erui nequit quod ad valorem ordinationis requiratur utriusque manus impositio. Imo vero quoniam ex pluribus citatis documentis antiquis sufficiebat impositio *unius* manus, idem nunc dicendum est; praesertim cum mens Romani Pontificis fuerit ansam scrupulis auferre.

Forma essentialis unica sunt verba applicationem huius materiae determinantia, quae in eadem Constitutione indicantur. Cetera omnia sunt accidentalia. Sed omnia praescripta Pontificalis Romani servanda sunt.

Constitutio valet pro futuro; si quod dubium sit de ordinibus receptis ante 28 aprilis 1948, quo illa vigere incepit subiiciatur S. Sedi.

Verba illa *Praefationis* quae in Constitutione declarantur essentialia, non omnia essentialia sunt; hoc vult Papa significare: in illis verbis formam substantialem contineri; sed si verbis equivalentibus exprimeretur potestas et gratia collata, valeret ordinatio.

Si aliquis ritus accidentalis omissus fuerit, ordinatio non ideo est iteranda. *Supplendi sunt ritus accidentales omissi?* Hac de re Const. Pii XII silet; solum ait in ordinatione servanda esse omnia praescripta Pontificalis.

667. Ritus diaconatus. *Essentialis* est impositio manus Episcopi supra caput ordinandi cum verbis *Praefationis*: *Emitte in eum...*

Imponenda est, manus dextera, sed valet quoque sinistra.

Ritus accidentalis, traditio libri Evangeliorum vel Missalis vel Bibliae; vestitio stolae ac dalmaticae et reliqua, cum verbis respondentibus.

• Solâ, *De sacramento ordinis* n.104 ed.2.* (BAC 1953).

Ritus presbyteratus. Essentialis est sola manuum Episcopi impositio prima cum verbis *Praefationis: Da quaesumus...*

Accidentalis, secunda manus dexteræ impositio sine tactu, quæ est continuatio prioris; tertia circa finem missæ cum verbis: *Accipe Spiritum Sanctum...*; traditio patenæ cum hostia et calicis cum vino et verbis relativis; unctio manuum, etc.

Ritus episcopatus. Essentialis, impositio manuum cum verbis *Praefationis: Comple in sacerdote...*

Accidentalis, reliqua quæ in Pontificali continentur.

668. Regulae de defectibus corrigendis. 1.º Obligatio est corrigendi, si defectus versatur circa aliquid certo aut probabiliter essentielle.

2.º Si versatur circa aliquid accidentale, sed magni momenti; ut defectus unctionis, antea dicebatur *supplendus*. Const. Pii XII de ritu diaconatus, presbyteratus et episcopatus, nihil statuit de supplendis defectibus accidentalibus. Sperandum est, ait Genicot, 444, fore ut S. Sedes ad nullam suppletionem rituum unquam cogat. Non videtur constare in hodierna disciplina de obligatione supplendi defectus accidentales etiam magni momenti, nisi defectus advertatur nondum finita ordinatione.

3.º Repetitio ordinationis non videtur obligare sub gravi, si eius potestas continetur in ordine altiori '.

4.º Ordinatio inferior omissa vel *certo invalida*, post susceptum alium ordinem superiorem supplenda est. *Dubie valida* non, nam ordo superior eminenter continet inferiorem.

Excipe: a) diaconatum, qui probabiliter repetendus est, post presbyteratum, si illius collatio fuit dubie valida. Sic. quia magni momenti est et sacramentum, resolvit SO de quodam presbytero cuius caput Episcopus non physice tetigerat in ordinatione diaconali⁸. *b)* Presbyteratum, qui dubie validus certo repetendus est, etiam post episcopatum; quia 1) maximi momenti et sacramentum est; 2) dubium est num episcopatus contineat presbyteratum; imo num valide conferatur sine praevio presbyteratu. Unde ipse episcopatus dubio presbytero collatus iterandus est, iterato prius presbyteratu.

5.º Si sit *dubium positivum*, et agatur de re quæ a voluntate Ecclesiae pendet, ipsa supplet. Hinc si servata sint

Vermeersch. *Thcol. Mor.* 111,631.

• 20 ian. 1875; Coll. 1431.

quae secundum probabilem interpretationem essentialia et sufficientia sunt, ordo institutionis mere ecclesiasticae censetur valide collatus (c.11). Id applicari potest tonsurae et minoribus; non subdiaconatui, quamvis moraliter certum est eum esse institutionis ecclesiasticae; ob opinionem eorum qui aliter sentiunt.

Modus., a) Si defectus fuit circa quid certo vel probabiliter essentialia, tota ordinatio repetenda est, *absolute* vel *sub conditione*, b) Si circa accidentale, non est iteranda tota; neque adest ut nobis videtur, obligatio supplendi defectum, etsi agatur de re magni momenti, ut est unctio manuum, et tertia impositio in presbyteratu.

Tempus. Iteratio ordinationis vel suppletio ritus, sive absolute, sive conditionate, fieri potest etiam extra tempora et secreto, et a quovis Episcopo, etiam distincto ab ordinante (*Collect.* CPE 1066.2075).

Spernendi sunt scrupuli, qui hac in re frequenter occurrunt. Non videtur Divinae Providentiae congruere ut valor ordinationum pendeat a minimis illis, quae quidam auctores nimis rigidi ad validitatem requirunt.

669. Intentio. *Absolutam* intentionem habere debet minister conferendi ordines iis quos ordinat, ne cum gravissimis incommodis dubia de ordinatione oriantur. Quare, cum Episcopus, iuxta Pontificale, vetat ne quis ad ordines suscipiendos accedat impedimento irretitus, haec mera prohibitio censenda est; minime putandus est Episcopus nolle ordinare eos qui cum impedimento accedant.

Ordinandus pariter habere debet intentionem *absolutam* recipiendi ordines, licet forte accedat irregularis vel in peccato mortali.

Minus enim malum et minus peccatum erit ordines *absolute conferre certo validos* ei qui forte est irregularis vel in peccato gravi, quam *dubie validos* ob conditionem appositam: *si non c j irregularis vel indignus*. Item minus malum et minus peccatum est ordines *absolute recipere certo validos*, forte cum irregularitate aut in peccato mortali; quam *dubie validos* ob conditionem appositam *si non sum irregularis* vel « *sum iit gratia*. Gravissimum peccatum esset cos conferre aut iccipere absque intentione.

CAPUT III

De ministro

Summarium} 1. Minister validae ordinationis, ordinarius et extraordinarius.
2. Minister licitae ordinationis, dimissoriae.

§ 1. *Minister validae ordinationis*

670. Minister.- a) *Capax* est qui potest *valide* ordinare; *legitimus*, qui etiam *licite*, b) *Ordinarius*, qui vi ordinis; *extraordinarius*, qui ex sola deputatione Ecclesiae a iure vel per peculiare S. Sedis indultum.

Ordinarius potest conferre omnes ordines et semper valide; *extraordinarius* solum aliquos, et hos non semper valide, nisi sub quibusdam limitibus (c.951.239 n.22; 957 § 2; 964,1.º).

Minister ordinarius validae ordinationis est solus et omnis Episcopus consecratus (c.951).

Quod sit *solus* quoad ordines *sacramentales*, est de fide ex *Trid.* s.23 c.7; quoad *non sacramentales*, doctrina certa.

Quoad sacramentales probatur: 1.º *Ex S. Scriptura*, ubi apparent soli Episcopi ordinantes, et soli potestate ordinandi praediti x.

2.º *Ex SS. Patribus*: S. Hieron.: "Quid enim facit, excepta ordinatione, Episcopus, quod presbyter non faciat."²

S. Athanas. ait Ischyram non fuisse presbyterum, quia ordinatus fuit a Colutho, qui Episcopus non erat a.

3.º *Ex Concil.*, v. gr., *Nicaen.* a.325 c.4... *Florent. Decret. pro Armen. Trid.* scs.23.

4.º *Ex libris liturgicis* Ecclesiae latinae et orientalis4.

5.º *Ex communi theologorum doctrina.*

Omnis Episcopus consecratus est minister ordinarius validae ordinationis. Etiam haereticus et simoniacus, de quibus controversia per saecula fuit. Nam potestatem ordinis habent receptam per characterem indelebilem.

Prob. 1.º *Ex Conciliis*: a) *Nicaenum* I c.8 ordinationes ab Episcopis novatianis factas declaravit validas; b) *Cartha-*

1 Act 6,6; 14,22; 1 Tim 5,22; 2 Tim 1,6; Tit 1,5

² Epist. 146 ad Evagrii, n.1: ML 22J Γ>3*

³ Apolo. contra Arian, n.12: MG 25,270.

⁴ DFA'ziNGtK, Rit, Orient. 1,141,

ginen. *III* c.38 prohibet reordinationes Episcoporum (Mansi, 2,680; 20,1209).

2.° *Ex SS. Patribus.* S. August.: Ordinati ab schismatico, si ad Ecclesiam redeant, non sunt reordinandi, *quia ordinatio mansit integra*. S. Hieron. idem dicit de haeretico.

3.° *Ex theologis,* S. Thom. hanc doctrinam vocat *veram* {Suppi, q.38 a.2; In *IV* dist.25 q.1 a.2).

Obticies.—Ordinationes ab Episcopis haereticis, schismaticis vel simoniacis factae, ab aliquibus Papis et Conciliis vocantur *irritae, vacuae, vanae, nullius effectus*.

Resp. Sed hoc sensu: quod tales ordinationes, quamvis validae, non gaudent muneribus, honore, jurisdictione. Ipsi reordinationes damnant.

Reordinationes, quae referuntur, intelligi possunt de suppletia ritus accidentalis, aut canonicae institutionis, aut de collatione jurisdictionis, etc. Quandoque fuerunt verae ordinationes *iteratae*, quia defuit elementum essenziale, aut de hoc dubium erat.

Ordinationes anglicanae declaratae fuerunt nullae a Leone XIII, Const. *Apostolicae curae*, 13 sept. 1896: ASS 29,193, quia: a) in rituali anglicano deest forma essentialis; b) ritus non exprimit doctrinam catholicam de sacrificio et sacrdocio; c) deficit intentio conferendi potestatem sacerdotalem proprie dictam.

Ordinationes protestantium in Dania et Suecia, etiam sunt invalidae, saltem ob defectum substantialem formae et intentionis (Philips. Com^h. *Itir. cccl.* § 58. Ratisbonae 1875).

Ordinationes collatae ab Episcopis orientalibus dissidentibus, a iansenistis et "veteribus catholicis" Germaniae et Helvetiae, generatim valent; quia hierarchia ordinis numquam fuit apud eos interrupta; sunt enim Episcopi valide consecrati.

671. Minister extraordinarius validae ordinationis est qui, caractere episcopali carens, a iure vel a S. Sede per peculiare indultum potestatem acceperit aliquos ordines conferendi (c.951).

A iure possunt *tonsuram et minores* conferre: 1.° *quoad omnes:* d) Cardinales a sua promotione in Consistorio, dummodo promovendus habeat dimissorias proprii Ordinarii (c.239 § 1 n.22). b) Vicarius et Praefectus Apostolicus, Abbas vel Praelatus nullius, in proprio territorio, et durante munere, suis subditis saecularibus, et, ut puto, religiosis non exemptis (c.964,4.0), sicut Episcopus proprius; ceteris cum legitimis dimissoriis. Ordinatio ab iisdem extra hos fines peracta, irrita est (c.957).

1 *Contra Pormtn.* 13 c.13 n.28.30; ML 43 70-72.

« *Dial. advrrs. Lucif.* n.11.14; ML 13,166-168.

1 Urban. VI. Crfc. VTT. Gratian., c.1 q.1 c.108.113. Cone. *ConfrntiW.IP* (an.860-871) c.4: Mansi, 16,399.

• Bf.sed. XIV. Cnnct. *Etsi pastoralis* 26 mail 1742, § 7 n.13; PQS IX, Encyd. *Etji multa* 21 nov. 1873.

2." *Quoad religiosos*, Abbas regularis de regimine, etsi sine territorio nullius, dummodo promovendus sit ipsi subditus vi professionis saltem simplicis, ipse vero sit presbyter et benedictionem abbatialem acceperit. Extra hos casus ordinatio ab eodem collata, revocato quolibet contrario privilegio, est *irrita*, nisi ordinans caractere episcopali polleat (c.964 n.l).

De ministro extraordinario *subdiaconatus* Codex silet. Antiquitus ex privilegio apostolico conferebatur a chorepiscopis, qui presbyteri erant, et a pluribus abbatibus. Posset R. Pontifex concedere cuivis clerico potestatem conferendi ordines minores et subdiaconatum; quia hi sacramenta non sunt, sunt autem ecclesiasticae institutionis. Non vero Episcopus; nam id S. Sedes sibi reservavit °.

Minister extraordinarius *diaconatus* nequit esse simplex presbyter. Dubium movit bulla *Exposcit*, 9 apr. 1498, quae dicitur ab Innocentio VIII data, vi cuius conceditur Abbati Maiori Cisterciensi et quatuor abbatibus inferioribus ut suis subditis diaconatum conferrent.

At a) De authentia illius bullae valde dubitatur. &) Admissa authentia, res bene explicatur ita: Nulla conceditur *ad instantiam*. In prima parte bullae refertur petitio, in qua postulatur *tantum facultas conferendi ordines minores*. In altera parte continetur concessio, in qua nihil dicitur *de ordinibus minoribus sed solum de subdiaconatu et diaconatu*. Iloc putandum est interpolatum vel confictum, et positum loco *ordinum minorum*; secus concessio non cohaeret petitioni, quod incredibile foret, praesertim cum agatur de concessione exorbitante. c) Illo tempore fuit coalitio quorundam officialium Curiae Romanae ad conficiendas bullas falsas, ut refert PASTORI¹⁰. d) Concessio foret contra praxim Ecclesiae et contra communem sententiam, iuxta quam, non potest R. Pontifex ad hoc delegare.

Minus poterit simplex presbyter esse minister extraordinarius *presbyteratus*. Dubium excitarunt duae bullae Bonifacii IX recenter inventae: una, 1 feb. 1400, qua conceditur Abbatibus monasterii S. Ossithae in Anglia ut possint ordines, etiam presbyteratum, suis conferre. Altera 6 feb. 1403, quae priorem revocat. Tertia est bulla Martini V, 16 nov.

» S. Cn.ASrt/s ad Enicopos Lucaniae epist. 0 c.6: ML 50/0 Pius V et CJmrn.s Vili. banc facultatem concesserunt omnibus abbatibus cisterciensibus (Prsen. *Practecf.* d<>mw. t.7 FHbtirjd Br. 1000),
w *Historia de los Paf*as* t.8 p.355ss (Barcelona).

1427, in qua idem conceditur Abbati cisteriensi Cellae S. Mariae.

Sed in his bullis conceditur abbatibus, non ut ipsi ordinent, sed ut dent dimissorias pro suis ad quemvis Episcopum, sine licentia Episcopi dioecesanil¹¹.

§ 2. *Minister licitae ordinationis*

672. *Minister legitimus.* In genere, *quoad ordinatum a Papa* est ipse R. Pontifex solus. Talis nequit ad altiorem ordinem ab alio promoveri sine S. Sedis licentia (c.952). Et praecedentiam habet inter alios clericos eiusdem gradus et ordinis (c.106 n.3).

Minister consecrationis episcopalis,— Haec R. Pontifici reservatur; a nemine conferri potest, nisi constet de pontificio mandato (c.953).

Reservatio hacc incepit s.xi ob abusus Metropolitanorum.

Mandatum *per litteras* datur, si consecrandus sit extra Romam; *viva voce*, si intra. R. Pontifex generatim permittit consecrando ut ipse consecrantem eligat.

Ad liceitatem tres Episcopi requiruntur, nisi S. Sedes dispenset (c.954). Tunc suppleant duo presbyteri. Rarissime permittit S. Sedes ut consecratio fiat sine Episcopis et presbyteris assistantibus.

Episcopus consecrans, Episcopi vel presbyteri assistentes et consecratus absque apostolico mandato, puniuntur suspensione vindicativa l. s. ad nutum S. Sedis (c.2370).

Episcopi conconsecrantes. Ad auferenda dubia et ad uniformitatem Pius XII, Const. 30 nov. 1944: AAS 37,131, haec declaravit:

1. Quamvis ad validitatem consecrationis unus Episcopus requiritur et sufficit; tamen duo Episcopi, qui iuxta Pontificale adsunt consecrationi, debent esse Consecratores cum Consecrante; proindeque in posterum vocandi sunt *Conconsecratores*.

2? Non solum tangere debent utraque manu caput Electi dicentes: *Accipe Spiritum Sanctum*, sed facta opportuno tempore intentione conferendi consecrationem episcopalem simul cum Consecratore, recitabunt quoque orationem *Propitiare* cum integra *Praefatione* sequenti; itemque, perdurante universo ritu, ea omnia submissa voce legent, quae Consecrator

¹¹ Sola, *De Ordine* n.US.

legit vel canit; exceptis precibus praescriptis ad benedictionem indumentorum pontificalium, quae in ipso consecrationis ritu sunt imponenda.

Ergo, etsi forsan Consecrator principalis omiserit aliquid necessarium ad valorem consecrationis, hacc valebit, si unus saltem ex Consecratoribus omnia necessaria ponat ' .

Minister aliorum ordinum est Episcopus cuiusque ordinandi proprius, vel alius cum legitimis eiusdem dimissoriis.

Episcopus proprius iusta causa non impeditus ipse per se suos subditos ordinet. Nam munus eius proprium est patres spirituales per ordinationem generare. Sed subditum ritus orientalis sine apostolico induito licite ordinare nequit (c.955). Ne ritus misceantur.

673. Episcopus proprius *quoad ordinationem* est ille ad quem iure proprio competit ordinare aliquem vel dimissorias ad illius ordinationem dare.

Quoad ordinationem saecularium. Hodie unicus titulus sortiendi Episcopum proprium *quoad tonsuram* est domicilium cum origine vel domicilium qualificatum cum iuramento assertorio animi in tali dioecesi perpetuo manendi. *Quoad ultiores ordines*, titulus unicus est incardinatio in tali dioecesi. Sic vitantur querelae antiquae inter varios Episcopos proprios.

Episcopus proprius *quoad tonsuram saecularium* est tantum Episcopus dioecesis in qua promovendus habet vel domicilium cum origine; vel domicilium sine origine, sed qualificationem per iusiurandum de animo in dioecesi perpetuo manendi (c.956). Iusiurandum est *assertorium*, non *promissorium*: tonsurandus iurando affirmare debet se habere intentionem in dioecesi tali perpetuo manendi; non tenetur hanc perpetuam commorationem *promittere*; sicut eam promittere debet sub iuramento, quando subdiaconatum suscepturus est ad titulum servitii dioecesis (c.981).

Iurare debet tonsurandus, quamvis habeat intentionem petendi excardinationem, aut religionem ingrediendi. Nam iuramentum hoc semper implicitam conditionem fert: "Iuro me habere intentionem perpetuo manendi in hac dioecesi, nisi Episcopus excardinationem mihi concedat; vel nisi in religionem transire voluero".

Ius iuraJidit non est praestandum : 1." Si agitur de clerico promovendo ad ultiores ordines, qui iam dioecesi per

primam tonsuram incardinatus est. Casus hic rem nostram non tangit; agimus enim nunc de laico ad primam tonsuram promovendo. 2? Vel de tonsurando subdito pro servitio alius dioecesis determinatae vel indeterminatae. 3.º Vel de tonsurando subdito religioso, cuius ordinatio iure saecularium regatur. Nam hic suis superioribus religiosis omnino subiicitur quoad destinationem, transitum de una in aliam dioecesim, etc

Domicilium definiri potest paroecia vel dioecesis ubi quis commoratur per aliquod tempus cum intentione ibidem perpetuo manendi, nisi quid inde avocet; vel ubi quis commoratur per decem annos etiam absque tali intentione. *Quasidomicilium*, paroecia vel dioecesis ubi quis commoratur per aliquod tempus cum animo ibidem manendi per maiorem anni partem, nisi quid inde avocet; vel ubi quis commoratur iam per maiorem anni partem etiam absque tali animo (c.92 § 1) .

Divisio: 1) Ex loco: *paroeciale*, quod habetur in territorio paroeciae vel quasiparociae; haec est portio ultima vicariatus vel praefecturae apostolicae in terris missionum, commissa cuidam missionario, qui ibi curam animarum gerat; *dioeccsanum*, intra territorium alicuius dioecesis, vicariatus vel praefecturae apostolicae, quamvis forte in nulla paroecia vel quasi paroecia (§ 2).

2) Ex eacto unde oritur commoratio: *voluntarium* seu *liberum*, quod propria voluntate acquiritur et relinquitur; hoc semper est proprium; *necessarium* seu *legale*, quod ex dispositione legis vel decreti etiam invito imponitur. Hoc potest esse *proprium*, seu personae *sui iuris*, v. gr., clerici in dioecesi incardinationis, incarcerated in loco carceris; vel *mutuatum* seu personae *non sui iuris*, quae domicilium habet illius personae a qua in exercitio suorum iurium dependet.

Subtectum. Quoad rem nostram spectat, domicilium *proprium* habere possunt: a) viri maiores 21 annis; b) minores emancipati propter matrimonium aut ex parentum concessionem³. *Legale* non proprium sed mutuatum, minor non emancipatus, qui necessario retinet domicilium illius cuius potestati subest (c.93 § 1).

Pluralitas domicilii. Quis potest habere simul duo domicilia propria aut mutuata (c.1216); v. gr., hiemale et aestivum; si fere per partes aequales anni degit nunc in una paroecia vel dioecesi, nunc in alia; vel si fere alternis hebdomadis vel mensibus habitat in duobus locis; vel si domicilium habens in uno loco, in alium se confert cum animo redeundi; sed ob morbum, negotium, etc., ibi per decem annos retinetur; servat prius et secundum acquirit.

Domicilium mutuatum converti potest in proprium, ut si filius minor post adeptam maiorem in domo paterna vitam prosequatur.

4missio. *Proprium* amittitur per cessationem copulativam utriusque clementi, i. e. commorationis et animi redeundi. *Mutuatum*, si amittat proprium ille a quo quis dependet; sed, ut dixi, mutuatum potest in proprium converti (vide Regatius, *Instil.* 1,189-95).

Ut adquiratur Episcopus "proprius quoad tonsuram : a) quasidomicilium non valet; b) sufficit domicilium dioece-

² Wcinz-Vidau *Ius Can.* 11,12.

sanum, etsi forte paroeciale desit; c) valet domicilium proprium vel legale.

»
Quaestio. 1/ *Quid si ordinandus nullibi domicilium habet?*

a) *Si est aetate maior*, potest domicilium dioecesanum acquirere ubi velit: manens ibi aliquandiu, et iurans coram Ordinario loci vel delegato intentionem ibidem perpetuo manendi, sortietur illum Episcopum proprium (CIC 17 aug. 1919; Regatillo, *Interpret*, n.468 ed. 3.).

b) *Si est minor*, poterit obtinere a parentibus vel a consilio familiae emancipationem, dummodo 18 annum expleverit³, et sic domicilium proprium acquirere, ut supra⁴. Infra hanc aetatem, adeat S. Sedem vel forte poterit tonsurari ab Episcopo quem ipse malit.

2.a *Si habet domicilium in una dioecesi et vult tonsurari pro servitio alius*: 1) Vel acquirat domicilium in hac, ut supra, et sic tonsuretur ab huius Episcopo; 2) vel obtineat a proprio tonsuram pro servitio alius dioecesis, praevia acceptatione Episcopi huius; et sic per tonsuram a proprio collatam incardinatur in alia; 3) vel obtineat a proprio tonsuram quasi pro servitio propriae dioecesis, et deinde petat ab eodem excardinationem (Regatillo, *Inst.* 1,224-26).

MiGUÉLEZ 5 scribit: Non acquirit domicilium ordinandus, qui in aliam dioecesim se confert et ibi per aliquot dies versatur. obtestans coram Episcopo huius loci se velle *ex tunc* domicilium acquirere ibi, et iurans coram eodem Episcopo se habere animum ibidem perpetuo manendi, ut fiat clericus eiusdem dioecesis.

Quia, ait, hic non habet elementum corporale domicilii, scu commorationem *stabilem et habitualement, saltem inchoatam*; neque elementum spirituale seu animum *absolutum* ibi permanendi *per modum inhabitantis*.

Opinamur tamen talem ita domicilium acquirere. Nam habet elementum *corporale*, quod habetur a momento quo quis se constituit in aliqua dioecesi cum animo ibidem perpetuo manendi, quamvis hanc commorationem interrumpat usque ad diem tonsurae⁵. Habet elementum *spirituale*, scu animum *absolutum*, siquidem ab Episcopo alius dioecesis iam acceptatus est ut fiat clericus eiusdem.

³ *Cnd. hbf*>. a.314-318.

⁴ Wernz-Vidal. *Iur Can.* 11 12.
Rcvista Espan. de Per. Can. n.15 (1950).

⁵ D'Assibale, 1,83; Sánchez, *Pc matrix*. 13 d 23 η,2,

Sic Gasparri n.836: Nihil impedit quominus filius sui iuris; vel pater minoris ea praecise mente domicilium in dioecesi figat, ut filius ab Episcopo ordinari possit. Huc spectat responsum C. Cone. 31 ian. 1831.

Cum vir quidam dioecesis Caietanac non posset filium in seminarium mittere; neque ei patrimonium constituere ob paupertatem; nec Episcopus proprius vellet illum iuvare; cognatus c dioecesi Terracinensi, eidem patrimonium obtulit, ea lege ut ordinandus clero terracinensi accnseretur. Ordinarius Caictanus dimissorias ei negavit. Recurrit pater ad CC., quae respondit: posse filium recipere tenuram in dioecesi Terracinensi, dummodo ibidem domicilium auctoritate patris eligat, et iuramentum praestet iuxta Const. *Speculatores*.

Post Codicem CI 17 august. 1919 respondit: Episcopus proprius illorum, qui nullibi habent domicilium, est Episcopus loci in quo fit ordinatio, dummodo ordinandus acquirat praevie domicilium cum iuramento ad normam c.956. Si igitur seminarista sine domicilio rogat Episcopum aliquem ut eum ordinet pro dioecesi sua, et Episcopus annuit, monens ordinandum ut ventat in suam dioeccsim ad acquirendum domicilium cum iuramento, quo facto, iuvenis redeat in seminarium alienae dioecesis exspectans ordinationis diem; quis negavit talem seminaristam revera domicilium ad ordinationem sufficiens acquisivisse?

Hoc dicimus sistentes in nudo conceptu iuridico domicilii ad ordinationem sufficientis, et in rigore iuris. Ceterum ratio habenda est aequitatis, reverentiae Episcopo proprio debitae ac urbanitatis. Quare hunc modum acquirendi domicilium dissuademus, nisi adoptetur cum beneplacito prioris Episcopi proprii.

Origo. *Locus* originis de se est ille ubi quis natus est. Quis naturaliter nascitur ubi parentes domicilium habent. Unde iuridice definitur ille in quo, cum filius natus est, domicilium habebat pater, aut quasidomicilium in defectu domicilii; vel, si filius sit illegitimus aut postumus, ubi domicilium habebat mater. Si agatur de filio vagorum, erit ipse nativitatis locus; si de exposito, locus in quo inventus est (c.90).

Si pater erat *vagus*, mater autem domicilium habebat, quia legitime a viro separata, vel quasidomicilium; locus originis videtur domicilium aut quasidomicilium matris, ex analogia postumi (VerMEERSCH, *Epii.* 1,181).

Si *expositus* postea a parentibus recognoscatur, locus originis erit non locus inventionis, sed ille ubi domicilium, etc., habebat pater, etc., ut dictum est.

Si *illegitimus* a patre recognoscatur et legitimetur per matrimo-

nium, locus originis videtur ubi domicilium, dc., habebat pater, quia ille legitimo acquiratur.

C.90 valet etiam de neophytis, i. c. in adulta aetate baptizatis.

Pluralitas originis. Quis potest habere duo loca originis; videbeet, si pater tempore nativitatis filii habebat duo domicilia.

Pluralitas Episcopi proprii quoad tonsurant. Hinc absolute quis potest habere duos Episcopos proprios; scilicet, si habet duo loca originis et in eisdem duplex domicilium conservat.

674. Episcopus proprius quoad ultiores ordines est Episcopus dioecesis ubi ordinandus incardinatus est sive per tonsuram; sive per decretum incardinationis sive per possessionem beneficii residentialis in illa dioecesi cum licentia Ordinarii qui antea erat proprius; vel cum licentia scripta eiusdem c dioecesi discedendi in perpetuum (c.111-114). Qui iam quovis modo incardinatus est alicui dioecesi, ut ad ultiores ordines promoveatur non tenetur iusiurandum emittere de animo ibidem perpetuo manendi (c.956).

Resolves: 1.° Si laicus primam tonsuram recepit ab Episcopo non proprio sine dimissoriis proprii, haec videtur dicenda: a) Proprius ius habet illum reclamandi, cumque suae dioecesi incardinandi, et ad ultiores ordines promovendi, b) Si non reclamat; et sic tonsuratus habebat intentionem se incardinandi in dioecesi ordinantis, in hac manet incardinatus; sed quamprimum emittat iusiurandum animi ibi perpetuo manendi, c) Si talem intentionem non habuit, sed dolo ab Episcopo non proprio tonsuratus fuit, non manet incardinatus dioecesi ordinantis, d) Tunc, non reclamante Episcopo proprio, tonsuratus quaerat alium benevolum receptorem, vel S. Sedem adeat, vel ad statum laicalem regrediatur (c.211 § 2).

2.° Qui recepit tonsuram ab Episcopo proprio, pro servitio alius dioecesis praevis *determinatae* mutuo consilio utriusque Episcopi; per tonsuram ipso facto incardinatur dioecesi pro cuius servitio tonsuratus fuit. Episcopus huius iure proprio et exclusive ultiores ordines conferre et dimissorias dare valet ad normam c.955 § 1, licet ordinandus in eadem dioecesi nondum domicilium acquisierit (CIC 7 dec. 1931; 24 iul. 1939: AAS 31,321).

3.° Qui tonsuratus fuit ab Episcopo proprio pro servitio alius dioecesis *indeterminatae*, incardinatur dioecesi illius Episcopi proprii; et ab hoc solo potest ad ordines ultiores promoveri, donec per excardinationem-incardinationem novam dioecesim et novum Episcopum proprium acquisierit (c.111 § 2; 969 § 2) (Regatillo, *Interpret.* 467).

4.° Clericus ad statum laicalem redactus, quamvis physice ordines susceptos conservat, iuridice clericus esse desinit (c.211 § 1; 213); proinde dioecesim incardinationis et Episcopum proprium quoad ordines amisit. Ut reabilitetur clericus *maior*, eget licentia S. Sedis; *minor*, licentia Ordinarii dioecesis, cui per ordinationem incardinatus fuit (c.212). Quae licentia non dabitur nisi reabilitatus alicui dioecesi incardinetur ab initio; nam clericus vagus non admittitur

(art. 11 § 1). Ipse Ordinarius qui licentiam dat potest cum incardinare suae dioecesi; vel permittere ut alii dioecesi incardinetur. Eius scopus huius incardinationis erit exclusive proprius quoad ulterosos ordines. Clericus maior rehabilitatus incardinabitur dioecesi a Sede designatae, quae plerumque erit benevoli receptoris.

5.° Religiosus *in sacris* c. religione egressus *ante professionem perpetuam*, si ingressus fuerat in religionem iam clericus, debet redire ad suam dioecesim quam conservat (c.585), et ab huius Episcopo potest ulterius ordinari; egressus *post vota perpetua*, dioecesim amisit, et a quovis benevolo Episcopo receptore potest incardinari suae dioecesi et ad superiores ordines promoveri (c.641).

6.° Religiosus *in minoribus dimissus* eo ipso reducitur ad statum laicalem (c.648.669 § 2). Si tonsuratus fuerat *ante ingressum* rehabilitari potest ab Episcopo cuius dioecesi per tonsuram incardinatus fuerat, vel de eius licentia ab alio. Episcopus cuius dioecesi denuo incardinetur potest eum ulterius ordinare.

Egressus (non dimissus) *in minoribus* ob expletum votorum tempus vel per indultum, non videtur ad statum laicalem redactus. A quo poterit ulterius ordinari? Id videtur: Si ordinatus erat ante ingressum, et dioecesim propriam non amiserat per professionem perpetuam, ab Episcopo proprio; si amiserat, vel nunquam habuit, quando ordinatus fuit in religione, a quovis benevolo receptore (Rega TIUj0, hist. 1,386).

Vicarius et Praefectus Apostolicus, Abbas et Praelectus nullius: 1.° Si characterem episcopali polleant, Episcopo dioecesano acquirantur quoad ordinationem. 2.° Si eo careant, possunt, in proprio territorio et durante tantum munere, conferre tonsuram et ordines minores propriis subditis saecularibus ad normam c.956; et aliis qui dimissorias iure requisitas exhibeant. Ordinatio extra hos fines ab eisdem peracta, illicita et invalida est (c.957).

675. Dimissoriae (c.958) sunt litterae quibus Ordinarius proprius alteri concedit eumque rogat ut subditum suum ordinet. Sic vocantur ex antiquis *dimissorialibus*, quibus Episcopus clericum a se penitus dimittebat, ut alteri dioecesi incardinaretur. Requiritur quoties aliquis ab Episcopo non proprio ordinatur (c.955 § 1). Etiam ad primam tonsuram (CIC 17 feb. 1930: AAS 22,195).

Quis dat. Pro saecularibus, quamdiu iurisdictionem in territorio retinet:

1.° Episcopus proprius, post captam legitime possessionem dioecesis, licet non consecratus.

2.° Vicarius Generalis, de speciali Episcopi mandato.

3.° Vicarius Capitularis post annum a Sede vacante, de Capituli consensu; sine illo consensu, intra annum, solis arcatis de beneficio recepto vel recipiendo, aut ratione officii

cui ob necessitatem dioecesis sine dilatione sit providendum. Eas ne det ab Episcopo reiectis.

Arctati de beneficio recepto sunt qui proprietatem beneficii receperunt, quod determinatum ordinem intra annum suscipiendum requirat, ut antea in Hispania canonicatus exigebat presbyteratum, saltem intra annum recipiendum.

De beneficio recipiendo arctati sunt qui ius *ad rem* (*ad beneficium*) praesentatione, electione... acquisierunt, sed non ius *in re* (proprietatem), ad quod certus ordo requiratur, ut presbyteratus ad beneficium paroeciale (c.453 § 1). *Officium urgender providendum* posset esse, v. gr., officialis seu indicis ordinarii.

Nuntii et Delegati Apostolici concedere possunt Vicario Capitulari vel Administratori dioecesis vacantis ea omnia quae in potestate ordinaria Episcopi sunt.

Capitulum Cathédrale ante electionem Vicarii Capitularis potest idem quod hic.

4? Vicarius et Praefectus Apostolicus, Abbas et Praelatus nullius, etsi Episcopi non sint, possunt dimissorias dare etiam ad maiores (c.958). Etiam Provicarius Apostolicus intra annum a sede vacante (CIC 20 iul. 1929: AAS 21,573).

5.1' Cardinales Episcopi septem dioecesium suburbicarum Romae possunt dimissorias dare, ut Episcopi residentiales (c.961).

Qui potest dimissorias dare, potest ordinare ipse, si necessariam potestatem ordinis habet (c.959).

Nam dimissoriarum concessio est actus jurisdictionis; si ergo qui hanc habet, simul potestatem ordinis habeat, nihil amplius requiritur ut ipse legitime ordinet.

Invalide dantur ab excommunicato, suspenso ab officio vel iurisdictione aut interdicto post sententiam (c.2264.2275. 2283); et a Vic. Capitulari extra limites indicatos.

Modus. 1. Dentur post habita requisita testimonia idoneitatis.

2. Si, post datas, nova testimonia requirantur, quia inter concessionem et ordinationem ordinandus per sex menses aut, si miles est, per tres in aliqua dioecesi sit commoratus, Episcopus alienus ne illum ordinet, antequam illa nova testimonia recipiat.

3. Si ordinandus hoc tempus transegerit in ipsa dioecesi ordinantis, hic testimonia directe colligat (c.960).

* AftREGUL, Jh. Al. Append. *Facultates*, 21 iun. 1920. n.1.

4. Per se, *scripto*, sunt enim *litterae*. Substantia tamen habetur, si ore dentur: Nam est facultas alteri concessa ordinandi subditum proprium (Ma n y, n.63).

5. *Ad determinatum Episcopum*, vel *ad quemlibet in communion.e cum S. Sede*; non autem ad Episcopum ritus diversi a ritu ordinandi, sine apostolico induito (c.961).

Si ad *determinatum* dirigantur, ordinari potest clericus ab ipso vel ab alio quem hic designet, vel qui loco illius ordinatori faciat; nam cum dimissoriae dentur in gratiam ordinandi, substantia gratiae est licentia recipiendi ordinationem; persona et qualitas ordinantis est accidens 10.

Effectus. Acceptis dimissoriis, quivis Episcopus, etiam titularis, licite ordinat subditum alienum; dummodo de illarum genuinitate dubitare nequeat: sed nova testimonia idoneitatis requiret, si post datas ordinandus in aliqua dioecesi per 6 menses commoratus fuerit; aut, si miles, per tres.

Dimissoriae possunt a concedente vel successore, etiam a Vicario Capitulari limitari, v. gr., quoad numerum ordinum, durationem litterarum, etc.

Cessatio. *Non cessant* resoluto iure concedentis, v. gr. morte, cessatione ab officio, etc. Nam censentur gratia facta ordinando (c.61). *Cessant* lapsu temporis, conditione non impleta, revocatione, quae fieri potest a concedente vel successore, etiam a Vicario Capitulari (c.963).

676. Minister ordinationis religiosorum (c.694), Abbas regularis de regimine, non mere titularis, etsi sine territorio *nullius*, potest tonsuram et ordines minores conferre: a) suis subditis professis tantum; b) si sit ipse presbyter; c) et benedictionem abbatialem legitime receperit. Extra hos fines ordinatio ab eo collata est irrita, revocato quovis contrario privilegio; nisi ordinans caractere episcopali polleat.

2.º *Religiosi exempti* a nullo Episcopo licite ordinari possunt sine dimissoriis proprii superioris maioris.

Superior maior est Abbas Primas benedictinorum, Abbas Superior Congregationis monasticae, Abbas monasterii *sui turis*, Generalis, Provincialis, eorumdem Vicarii, alique potestatem instar Provincialium habentes (c.488,8.º).

Dimissoriae dari nequeunt novitiis; professis temporali-

bus solum possunt dari ad tonsuram et ordines minores (c.567 § 2; 964,2.e-3.0).

Si ordinandus pertinet ad provinciam A, sed degit in domo provinciae B, solus Provincialis A ei dimissorias dare potest; nam est unice proprius, nec Codex vult ut sint plures ad id competentes (c.956).

Ante Codicem quidam superiores locales, i. e. unius tantum communitatis, poterant dimissorias concedere. Si hoc ius habebant ex privilegio, conservant; si ex constitutionibus, abrogatum est, ut videtur; nisi constitutiones approbatae fuerint post Codicem a S. Sede.

3. *Religiosi non exempli* reguntur iure saecularium, invocato quovis privilegio superioribus concesso dandi professis temporaneis dimissorias ad maiores.

Aliqui non exempti privilegium habent concedendi suis subditis dimissorias.

Ad quem mittendae sunt dimissoriae. Ad Episcopum dioecesis ubi sita est domus religiosa ad quam ordinandus pertinet (c.965).

Quaedam religiones privilegium habent mittendi suos ordinandos ad Episcopum quemcumque.

Exceptiones. Superiores religionis exemptae possunt ad alium Episcopum dimissorias mittere tantum: «) de licentia dioecesani illius domus; b) vel si hic sit diversi ritus; c) vel absens, aut non ordinaturus in proximo sabbato quatuor temporum vel ante Dominicam Passionis vel Sabbato Sancto; </) vel si dioecesis vacat et qui eam regit non est Episcopus. In singulis casibus id Episcopo ordinaturo constet, ex autentico curiae episcopalis testimonio (c.9b6).

Fraudes. Superiores caveant: a) ne, in fraudem Episcopi dioecesani, mittant subditum ordinandum in aliam domum; b) neque concessionem dimissoriarum de industria differant in id tempus quo Episcopus vel abfuturus sit vel non ordinaturus (c.967). Ne inepti ordinentur.

Episcopus potest praesentatos ordinare superiori religioso fidens. Si nullum dubium fundatum habeat de idoneitate ac requisitis ordinandi, debet cum ordinare. Si existit dubium *positivum*, potest, sed per se non tenetur, investigare; nam in dubio praesumptio favet superiori. Si moralis certitudo sit de requisitorum defectu, negare debet ordinationem. Quo in casu recursus datur ad C. Religiosorum tum superiori tum ordinando.

Tenor. In dimissoriis superior testari debet: a) Ordinandum esse professum, a votis temporaneis vel perpetuis,

ut illico appareat utrum ad ordines minores tantum an etiam ad maiores promoveri possit.

b) De familia domus religiosae sibi subditae (c.995), vel potius testetur superior ordinandum esse subditum suum.

c) De bonis moribus, de peractis studiis, de exercitiis spiritualibus, deque aliis requisitis.

677. **Poenae,** *a)* Suspensionem latae sententiae per annum ab ordinum collatione incurrit: 1.º Qui alienum subditum ordinat sine dimissoriis Ordinarii proprii. Poenam non contraheret qui ordinaret candidatum qui nullum Episcopum proprium haberet. 2.º Xut religiosum pertinentem ad domum quae sit extra territorium ordinantis, etiam cum dimissoriis proprii superioris; nisi legitime probatum fuerit aliquem e casibus occurrere de quibus c.966; aut nisi religi privilegium habeat mittendi suos ordinandos ad Episcopum quemvis (c.2373,1.º,4.º).

b) Suspensionem l. s. per mensem a missae celebratione, superior religiosus qui ad Episcopum indebitum dimissorias mittit (c.2410).

CAPUT IV

De subiecto

Summarium: 1. Subiectum validae ac licitae ordinationis.—2. Requisita.—3. Irregularitates et impedimenta simplicia.

ARTICULUS I

Subiectum validae ac licitae ordinationis

Summarium: 1. Subiectum capax, intentio.—2. Subiectum legitimum: necessitas dioecesis, negatio ordinationis ex informata conscientia, libertas, educatio in seminario.

678. Subiectum *capax* est qui valide ordinari potest, legitimum qui etiam licite. *Incapacitas* est radicalis inhabilitas personae ad actum, ita ut eius ordinatio sit invalida. Simplex *prohibitio* est vetitum ordinis licite suscipiendi ob inepititudinem canonicam; ad prohibitionem reducitur irregularitas et impedimentum. — *

Subiectum capax est solus vir, baptizatus (c.968).

1) *Solui hotno viator.* Non angeli et animae separatae; licet sub forma humana. “Omnis pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur... ut offerat dona et sacrificia...”, ait S. Paulus, Hebr 5,1; ubi declarat sacerdotium reservari hominibus in terra viventibus.

2) *l'ir; Mulieres in Ecclesia taceant* (1 Cor 14,34). *Mulier in silentio discat cum omni sublectione* (1 Tim 2.11).

Sic S. Patres et traditio interpretantur haec verba, ut mulieres omnino excludant a hierarchia ecclesiastica, et proinde ab ordinibus suscipiendis.

Diaconissae, prcsbyterae et episcopae antiquae, vel erant uxores diaconorum, presbyterorum, Episcoporum, ante ordinationem habitae, quibus in Oriente illi uti poterant post ordinationem, excepto Episcopo; vel erant viduae aut aliae quae catechumenas instruebant, ministrabant in baptismo mulierum, et alia munia exercebant, fere ut nunc moniales; sed non in altari. Fiebant per ritum ordinationi similem, per sacramentale quoddam ab Ecclesia institutum, ut est benedictio abbatis, consecratio virginis. Verum ordinem non recipiebant.

Hermaphroditae, perfecti, i. e. utroque sexu pleno praediti, dicuntur non esse, utique apparentes. Tamen nuperrime, aiunt, perfecti hermaphroditae inventi suntE Si dubitetur cuiusnam sexus sint; ante ordinationem, arceantur: post ordinationem, recurratur ad Ordinarium et peritos medicos; manente dubio, arceantur a ministerio.

Imo, etsi certus sit sexus praevalens, hermaphroditae ab ordinatione excludendi sunt plerumque; nam generatim sensum moralitatis amiserunt et omnium criminum carnalium capaces sunt, ut exercendi coitum activum et passivum (Axtoxelli, 1,266).

Cum hermaphroditis non sunt confundendi illi qui certo sunt viri; sed testiculos occultos extra suum locum naturalem habent. Ili capaces sunt ordinationis, et non censendi irregulares.

3) *Baptizatus*. Tnnoc. III de quodam ordinato sine baptismo respondit post baptismum esse reordinandum absolute ac simpliciter {*Decretal.* 1.3 t.43 c.1).

Omnis vir baptizatus capax est validae ordinationis.

Infans et similis capax est ordinationis, etiam episcopalis. licet consentire et dissentire nequit. Est doctrina communis. Sic apud coptos, infantes immediate post baptismum ordinabantur usque ad diaconatum inclusive. Bexed XIV 2 infantium ordinationes declaravit validas, qui tamen obligationes caelibatus, officii divini, etc., non contrahunt; sed ex pleto decimo sexto aetatis anno, quo tunc professio sollemnis religiosa emitti poterat, interrogandi erant num ordinationem

1 Hürth apud *Periodica de re can...* (1042) p.6; Rodrigo, *Praeiret. thcoL Htor. Comillens.* 1.2 n.121.

' Const. *Eo quamvis*, 4 mart, 1745,

ratam haberent³. Hodie cum sollemnis professio fieri non possit ante 21 a.; post hunc interrogandi forent, si casus occurreret, ex analogia.

679. Intentio. Si promovendus sit adultus, requiritur intentio ordines suscipiendi, idque ad valorem. Sufficit *habitualis explicita*.

Hinc: a) Dormientes, ebrii, amentes facti post usum rationis, valide vel invalide ordinantur, prout intentionem saltem habitualement habeant vel non.

ℤ) Metu gravi coactus vel dolo non substantiali deceptus valide ordinatur (c.103 § 2); sed onera ordinis sacri non contrahit; nisi, remoto metu, ordinationem ratam habeat saltem tacite, per eiusdem exercitium quo velit obligationibus se subiicere. Secus, praevio processu ad statum laicalem redigatur (c.214). Clericus *minor* etiam propria voluntate laicizari potest (c.211 § 2).

680. Subiectum legitimum seu licitae ordinationis est qui ad normam canonum debitis qualitatibus, iudicio proprii Ordinarii, praeditus sit, neque ulla detineatur irregularitate aliove impedimento (c.968 § 1).

Qui irregularitate aliove impedimento detinentur, licet post ordinationem et sine propria culpa exorto, prohibentur sacros ordines exercere (§ 2). † IjL.

Necessitas vel utilitas dioecesis. Nemo ex saecularibus ordinetur, qui iudicio proprii Ordinarii non sit necessarius vel utilis ecclesiis dioecesis (c.969 § 1).

Ergo *saecularis* non debet ordinari unice in proprium commodum, etiam ob solam devotionem. Sic vitatur turba illa antiqua clericorum qui in otio vitam dissolutam agebant.

Religiosi utique ordinari possunt etiam ob solam devotionem. Certe, si devoti sunt, etsi mere contemplativi, Ecclesiae valde proderunt⁴.

Potest tamen Episcopus proprium subditum promovere, qui in futurum, praevia legitima excardinatione et incardinatione, servitio alius dioecesis destinatur (§ 2).

Si illum tonsurat ad servitium dioecesis *indeterminatae*, quia ipse superfluos clericos habet, dum aliae dioeceses iis indigent; sic ordinatus, ut in aliam transeat, eget excardinatione-incardinatione; si illum tonsurat ad servitium *determinatae* dioecesis, praevio consensu Episcopi huius, per tonsu-

• Instr. *Anne vtrtente*, 19 iul. 1750.

⁴ Sic de Cartusianis Pius XI, Const. *Iniunctum*, § ml. 1924: AAS 16,355.

rain clericus ille manet huic dioecesi incardinatus; idque etsi domicilium in ea nondum adquisierit (CIC 24 iul. 1939: AAS 31,321).

Negatio ordinationis ex informatu conscientia.

Proprius Episcopus vel superior religiosus maior potest suis clericis, ex qua\is canonica causa, occulta quoque, sed certo sibi nota, etiam extraiudicialiter, ascensum ad ordines interdiciere, salvo iure recursus ad S. Sedem; vel etiam ad Moderatorem Generalem, si agatur de religioso cui ascensum interdixerit Provincialis (c.970).

Idem dic de ascensu a statu laicali ad tonsuram.

Causa canonica est quae a iure admittitur: delictum, irregularitas, aliud impedimentum, defectus scientiae, vocatio dubia, etc.

Vetitum hoc per se ordinarie rationem poenae non habet.

681. Libertas ordinationis. Nefas est quemquam, quovis modo, ob quamlibet rationem, ad statum clericalem cogere, vel canonice idoneum ab eo avertere (c.971). Neque iam ordinatus cogi potest ad superiores ordines suscipiendos (c.973 § 2).

Ordines coacti infelicem exitum sortiuntur: a) pro ordinato, quem gravissimis oneribus invitum subiiciunt; b) pro Ecclesia, quia coactus non solet esse bonus minister. Hinc processus de nullitate ordinationis aut onerum, seu de reductione ad statum laicalem (c.214).

Coactio ad statum clericalem suscipiendum punitur excommunicatione l. s. nemini reservata, quam contrahunt etiam Cardinales (c.2352). Eam incurrunt tantum qui cogunt *ad tonsuram*, per quam status clericalis suscipitur; non qui ad ultiores ordines. Censura non contrahitur nisi effectu secuto, i. e. recepta coacte tonsura.

Nemo idoneus et volens ordinari avertendus est; si suae dioecesi necessarius vel utilis non sit ob clericorum abundantiam, ordinetur pro alia.

Educatio in seminario. Curandum ut ad ordines aspirantes a teneris annis in seminario recipiantur; sed omnes ibi commorari tenentur saltem per integrum theologiae curriculum, nisi Ordinarius in casibus peculiaribus, gravi de causa, onerata eius conscientia, dispensaverit. Extra seminarium legitime morantes commendentur pio et idoneo sacerdoti, qui eis invigilet eosque ad pietatem informet (c.972). Cuius testimonium ad ordines requiretur (c.993,3.º).

ARTICULUS II

De requisitis in subiecto

Summarium: 1. Vocatio clericalis.—2. Status gratiae.—3. Propositum pro byteratuin recipiendi.—4. Confirmatio.—5. Mores ordini recipiendo congruentes.—6. Aetas canonica.—7. Debita scientia.—8. Ordinum infertorum su^cpho 9. Interstitiorum observatio.—10. Titulus canonicus pro ordinibus maioribus.

682. Vocatio clericalis. In genere est quaedam invitatio ad statum clericalem suscipiendum.

Duplex distingui potest: *a) ecclesiastica* seu canonica, quae est invitatio vel admissio ab Episcopo facta; *b) divina* a Deo procedens.

Ecclesiastica, iuxta omnes, requiritur. Commissio Cardinalium declaravit non esse reprobandum librum canonici La-ii it t o n, *La vocation sacerdotale*; imo, laudandum, quatenus asserit: 1.° Nemo ius habet ad ordinationem antecederet ad liberam vocationem Episcopi¹.

Vocatio divina est actus divinae providentiae supernaturalis, quo Deus aliquem destinat ad statum clericalem, eique media congruentia praeparat, corporis, animi, externa, et dona supernaturalia ad sacrum ministerium digne obeundum.

Vocatio divina requiritur. Est doctrina Ecclesiae, *a)* Sic S. Paulus, Hebr 5,4: “Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tamquam Aaron”, *b)* SS. Patres² *c)* Doctores: S. Thom., 3 q.27 a.4; S. Ale., *Th. M.* VI,802 *d)* C.1353: “Dent operam sacerdotes... ut pueros, qui indicia praebeant vocationis ecclesiasticae... divinaeq*Ue in cis vocationis germen* foveant”, *e)* C. Sacram. Instr, de scrutiniis ordinandorum, 27 dec. 1930: AAS 23,120.

Vocatio clericalis completa in quo consistit

Omnibus pensatis, haec videntur dicenda: 1.” Vocatio clericalis constat vocatione canonica seu ecclesiastica et vocatione divina. A’*e admittantur ad ordines* ii in quibus reperitur defectus *sacerdotalis vocationis* (C. Sacram.).

2.® Vocatio canonica est externa invitatio seu admissio ad statum clericalem ab Episcopo facta; haec praesupponit vel praesupponere debet divinam.

3.° Vocatio divina est invitatio Dei ad statum clericalem.

4.” Haec non necessario neque ordinarie consistit in facto aliquo insueto, aut sonoro incitamento, ut contigit Saulo;

¹ Secret. Stat. Epist. 2 iul. 1912: AAS 4,485.

² J *

³ S. Cypr ian.» Epist. SS *ad Com.*, n.S: ML 3,828; S. Cyril. Alex., *De adoratione in et verit.* 12: MG 58,182.

neque in instantané et improvisa decisione desuper descendente; neque in motu quodam sensibilitatis, aut teneritudine cordis, quo quis se ad sacerdotium allectum et attractum sentiat; quaeque interdum deesse possunt.

5.° Ordinarie consistit in incitatione supernatural!, interna, rationali, quamvis non sensibili, qua quis cogitando se sentit ad sacerdotium destinatum; quam comitantur recta intentio et idoneitas seu complexus dorum naturae et gratiae, vitae probitas et sufficientia doctrinae quae spem fundatam faciant boni sacerdotis. Nam quando Deus aliquem eligit ad aliquod officium, ei tribuit dona seu media ad illud rite explendum³.

6." Haec divina invitatio, quamvis plerumque coniungitur cum spirituali et sensibili consolatione, coexistere potest cum affectibus sensibilibus contrariis, desolatione, repugnantia, tentationibus, timore talem statum suscipiendi.

7." Ad divinam vocationem dignoscendam opportunus, uno quandoque necessarius, est interventus confessori, moderatoris spiritualis vel alius viri prudentis.

8? Admissio Episcopi requiritur; sed: a) Idoneitatem non confert: ideo c.973 ait: "prima tonsura et ordines minores illis tantum conferendi sunt... quos merito conicere liceat aliquando dignos futuros esse presbyteros...". "Episcopus sacros ordines nemini conferat quin ex positivis argumentis moraliter certus sit de eius canonica idoneitate". b) Illa admissio neque est signum certum idoneitatis; nam Episcopus non est infallibilis, c) Praesupponit canonicam idoneitatem et divinam vocationem. Instr. C. Sacram, ait: "Ne ad tonsuram et ordines minores admittantur qui sacerdotio fungendo non sint apti seu *a Deo non vocati*." "Quoties Episcopus, antequam quis ad diaconatum aut ad sacerdotium initietur, pro certo habeat... ipsum *sacra revera vocatione esse destitutum*, S. Sedem adire non omittat." Ipse candidatus testificari debet de sua divina vocatione: "cum experiar et sentiam *a Deo* me esse revera vocatum".

9.n Ad divinam vocationem cognoscendam candidatus lumen Dei imploret, conscientiam suam sincere aperiat directori spirituali et huius iudicio acquiescat. In hunc finem est oratio indulgentiis ditata⁴.

10." In dubio ex parte candidati: a) *mere subiectivo*, ex scrupulis et anxietatibus, dubium spernatur; b) *ex pravo ha-*

¹ S. Bernardin. Senf.n., *Itnn*, 1 de S. Joseph.

¹ S. Poenit., *Enchir. indidi.* n.711.

bitil nondum eradicato, practice pro non vocatione dijudicandum est; c) *ex alio capite*, ut incertis dotibus, potest tonsuram et ordines minores recipere, et interea divinam voluntatem magis scrutetur; manente dubio, ad maiores ne accedat, seu rectius stet prudentum consilio.

Signa vocationis divinae. *Extraordinaria*, quae raro adsunt, possunt esse tacta miraculosa vel non, prout excedant necne consuetum modum quo natura operatur. Sic visio, apparitio, vox de caelo, quibus Deus suam exprimit voluntatem, ut S. Paulo, S. Ambrosio, S. Gregorio M.

Ordinaria, sunt propensio ad statum clericalem, cum recta intentione et idoneitate^o. *Propensio* sit constans. *Recta intentio*, propositum procurandi gloriam Dei et animarum salutem (c.969); non merum desiderium ascendendi ad ordinem ob purum motivum humanum, ut succurrendi familiae, honorem obtinendi, etc. Non tamen peccatur, si finis humanus honestus sit secundarius. *Idoneitas*: "Corporis et animi ornamenta", ait Pius XI; complexus dotum naturae et gratiae, quae spem faciant boni sacerdotis.

1. *Dotes naturae*: a) *Physicae*, bona valetudo, sine hereditario semine praesertim alienationis mentalis vel pravarum inclinationum, b) *Intellectuales*, ingenium sufficiens ad disciplinas ecclesiasticas addiscendas (Pius XI, et c.1371). c) *Morales*, indoles bona (c.1363.1371), proclivitas ad pietatem, amor laboris, animarum zelus, absentia peculiaris proclivitatis ad libidinem, ita ut, experientia teste, possit se continere (Pius XI).

2. *Dotes gratiae*: virtutes supernaturales, quas candidati ad ordinationem ferre debent, eadem quae in sacerdote requiruntur. Praecipuae: pietas, castitas, cupiditatis absentia animarum zelus, spiritus disciplinae et obedientia.

3. *Absentia irregularitatis* et alius impedimenti.

Indicium de idoneitate. De ea indicare debet Episcopus. Hinc scrutinia ordinationis praemittenda".

Potest tamen Episcopus errare. Unde vocatio tandem a Deo venit non ab Episcopo, ut quidam male aiunt.

Episcopus sacros ordines nemini conferat, quin ex positivis argumentis moraliter certus sit de eius canonica idoneitate; secus gravissime peccat et periculo se exponit alienis communicandi peccatis (c.973 § 3).

¹ Pius XI, Encycl. *Aii catholici nitrn/oh*» 20 dec. 1935) AAS 28, S. C. Sacram., Instr. 27 dec. 1930, C. Relig., ItiMr. 1 dec. 1931: AAS 23 120; 24, 74.

Sacros ordines hic Cappello, 377, intelligit *maiores*. pro tonsura et minoribus ex § 1 sufficit spes fundata vocationis, seu digni sacerdotii; (t)ia vinculum et obligationes diversa sunt; diversae conditiones et discretio. Sed melius intelliguntur *omnes* ordines (c.950). o) Sic rubrica tituli; &) § 1 non agit solum de maioribus, sed etiam de tonsura et minoribus; c) in praesenti disciplina inidoneus ad maiores est quoque ad minores; </) etiam ad tonsuram et minores exiguntur cum rigore scrutinia (c.993-1001); e) *Turpius cueillir quam non admittitur hospes*¹; posset candidatus dicere cur me a maioribus repellis, qui minores mihi contulisti?

Moralis certitudo est quae dubium prudens excludit.

Secus gravissime peccat in bonum publicum, cui valde nocent ministri indigni. Et se exponit periculo communicandi peccatis alienis (1 Tini 5,22) futuris, quae ordinatus in ministerio committat.

683. Obligatio suscipiendi statum clericalem. 1. *Moralis* seu in conscientia: a) *Per se* non est. Vocatio est consilium, quod non imponitur: *Si vis perfectus esse...* (Mt 19,21). Consilia autem evangelica formationem sacerdotalem integrant: sacerdos tenetur voto castitatis, promissione obedientiae, et paupertate *in praeparatione animi*^h. Ille onera sine spontanea voluntate non imponuntur.

b) Gravis obligatio adest: 1) si vocatio est imperativa et certa; 2) aut in necessitate Ecclesiae, cui aliter subveniri non possit. Hi casus rarissimi erunt.

tj Secus videtur obligatio venialis, ex caritate in se ipsum; quia quis vocationi non obsecundando multis gratiis se privat, et forsan damnationis periculo se exponit.

</) Si vocatio moraliter certa non sit, nulla erit obligatio; imo laudandus qui, deficiente certitudine quadam lata, ab ordinatione abstinet.

Poenit. 27 aug. 1829 declaravit non esse cogendum ad suscipiendos ordines illum qui, licet a suis superioribus electus et a suo confessario dignus indicatus, renuit ordinari causa humilitatis aut timore mimicorum. Iuxta aliquos hoc responsum intelligitur de non adhibenda coactione externa; iuxta alios etiam internam coactionem excludit, nempe onus conscientiae. Hoc nos censemus (Gasparri, 114).

2. *Obligatio iuridica*, i. e. a lege vel praecepto imposita, et quae possit externe urgeri, non est (c.971; vide n.681). Imo libertatem canones sanciunt. C.1352: “Oui ecclesiasticis ministeriis *devovere cupiunt...*” C.992: “Ad ordines pro

¹ Ovidius, *Tristitia* 1.5 e)eg,6 v.13.

• S. *De perfectionis vitae spirit*, c.10*

movendi Episcopo... suum *propositum* ante ordinationem... aperiant." C. Sacram, exigit ab ordinando ante subdiaconatum declarationem iurata de spontancitate.—Ordinatus qui superiores ordines suscipere recuset, nequit ad eos ab Episcopo cogi (c.973 § 2). **I**

684. Intrusio in statum clericalem. Est cius susceptio sine vocatione. Si defectus vocationis est *certus*: 1.° Peccatum praesumptionis erit ordinari; nam ordinarie frustra sperare quis potest auxilia gratiae ad talem statum requisita. 2.° Si tonsuram vel ordines minores iam suscepit, tenetur sub gravi recedere, post congruam experientiam. Si nondum accepit, debet e seminario exire. 3.° Gravius peccabit qui maiores recipiat. 4.° Si recepit subdiaconatum vel diaconatum sine vocatione, confugiat ad S. Sedem, quae forsan cum ad statum laicalem reducet (C. Sacram.). 5.° Si presbyteratum, reductio haud difficile conceditur; nunquam tamen dispensatio ab onere caelibatus'. Hic sibi applicet illud S. Augustini: *Si non es vocatus, fac ut voceris*: Poenitentiam de temeritate agat, orationi et mortificationi instet, ut misericors Deus auxilia ei tribuat quibus in sacerdotio digne se gerat: *Facienti quod est in se, Deus non denegat gratiam*.

Si defectus vocationis est *dubius*: 1.° Peccatum aliquod temeritatis erit, per se, ordinari, non investigata divina voluntate. 2.° Si casus urget, poterit forsan dubitans tonsuram et minores recipere, cum proposito recedendi a maioribus, si res non amplius clarescat. 3.° A maioribus abstinere debet, sub gravi, per se.

685. Status gratiae. Ad tonsuram et minores non requiritur, quia sacramenta non sunt. Neque ad subdiaconatum. *ratione sui*: ob eandem rationem; utique *indirecte*, ratione *communione* quae in ordinatione recipitur (c.1005). Ad reliquos ordines requiritur, *ratione siti*, quia sunt sacramenta vivorum; et ratione *communione* suscipiendae. Si gratia amissa fuit, recuperari debet ante ordinationem, per confessionem ratione *communione* (c.856); ratione *ordinis* sufficeret recuperatio per contritionem perfectam.

686. Propositum presbyteratum suscipiendi, et spes digni sacerdotii. Tonsura et ordines illis tantum conferendi sunt qui propositum babeant ascendendi ad presbyteratum, et spem fundatam praebeant se aliquando dignos futuros esse sacerdotes (c.973 § 1).

Antea multi ordinabantur ut in aliquo gradu, etiam intimo, sisterent et beneficium obtinerent. Hinc turba clericorum in otio dissolute viventium. Ante Codicem sufficebat aliqua spes, quod ad maiores essent accessuri (Gasparr i, 653).

Nunc requiritur propositum sacerdotii. Nam: σ) omnes

• Pocnit., 18 apr 1936: AAS 28,242.

ordines de sacerdotio participant; ideo irregularitates etiam a tonsura arcent (c.968); *b*) sunt ad illud praeparatio et probatio; *c*) hodie vix ministeria sunt quibus occupentur nisi presbyteri.

Perseverantia in proposito post ordinationem non imponitur. Ideo ordinatus qui superiores ordines recipere recuset, nec potest ab Episcopo ad eos recipiendos cogi, nec prohiberi a receptorum exercitio, nisi ob impedimentum canonicum aliamve gravem causam indicio Episcopi (§ 2).

687. Confirmatio (c.974,1.). Exigitur ante ordinationem, quia oportet ut qui divinis ministeriis per ordinationem mancipatur, in fide roboratus sit; et qui aliorum dux constituitur, prius miles Christi effectus sit; quod iit per confirmationem.

Probabiliter exigitur *sub levi*. Nam iuxta communioem sententiam *Trid.* s.U c.4 *de ref.* levem obligationem insinuat; imo, iuxta alios, nullam, sed solum decentiam. C.974,1.0, utique praeceptum continet, sed non videtur grave, quia nec grave antiquitus censebatur (c.6,2.^o-3^o).

Qui sine confirmatione ordinatus fuit, ordines nequit licite exercere, nisi iusta causa excuset. Sic ante Codicem auctores (Ga s p a r r i, 481). Prohibitio levis est.

688. Mores ordini recipiendo congruentes (c.974,2.0). Hos postulat lex divina, ob sanctitatem et excellentiam status clericalis (c.124). Ad maiores, praesertim ad episcopatum et presbyteratum, maior vitae sanctitas postulatur.

Castitas. Haec virtus in primis exigitur. Clerici *in sacris* servandae castitatis obligatione ita tenentur, ut contra eandem peccantes sacrilegium quoque committant (c.132 § 1).

1. Hinc ante subdiaconatum possidenda est castitas. Iam antiquae leges exigebant ut ordinandi essent *probatae castitatis*¹⁹. *Trid.* s.23 c.13 *de ref.*: *Subdiaconi et diaconi ordinantur... qui sperent, Deo auctore, se continere posse.*

2. *Habituatus in peccato turpi*, etsi solitario et occulto, a maioribus ordinibus abstinere debet, nisi post diuturnum tempus probatae castitatis.

3. *Quando quis dicetur consuetudinarius seu habituatus in re turpi?* Criteria diversa sunt. Io r i o 11: Qui fornicationem, sodomiam, bestialitatem semel in mense per annum com-

¹⁹ îxxoc. III, *Decretal.* 1.1 t.14 c.9.

n *Sacerdos alter Christus* p.3 c.3 a.2 (Romae 1033).

mittit; qui fere singulis hebdomadis per aliquod menses s-polluit; qui bis vel ter in hebdomada per aliquot menses de leclationibus morosis indulget. Si diversa peccata miscentur, minor lapsuum numerus et brevius tempus sufficiet, ut quis dicatur habitus.

Severius agendum est, si agatur de peccatis cum alia persona, maxime eiusdem sexus. Si hac postrema ex passione transcunte oriuntur, maior spes emendationis affulget; si ex passione anormali et permanenti (quo casu affectus ad sexum diversum deest), spes emendationis practice nulla erit.

•I. *Experimentum* lege ecclesiastica non est impositum. Episcopus in ordinatione subdiaconali ordinandis dicit: *Si iu-que nunc (fuistis) ebriosi, nunc sobrii; si usque nunc inhonesti, amodo casti (Pontificale)*. Tamen doctores obligationem experimenti regulariter agnoscunt (S. Ai.i., 64), quia ordines sacri ex natura sua et ex canonum praescripto bonitatem praecellentem praerequirunt, quam per se non habet qui recens e vitiorum cocno resurgit, nisi in casu vere extraordinario.

5. *Duratio experimenti* varia ab Auctoribus designatur. Ferrès: a) *de consilio* suadet annum saltem probationis; b) *de praecepto* saltem tres menses; minus difficile permittitur ordinatio post quatuor vel quinque menses; vix unquam impeditur post sex menses servatae perfectae castitatis (*Th. V. 11,819* ed.1950). J

BenÉD. XIV ait: Regula generalis dari nequit; confessorius circumstantias perpendat personae, rerum et casuum; et meminerit se non solum indicem sed etiam medicum esse, ideoque curam aegroto adhibeat et remedia praescribat (*Dc Synodo 1.11 c.2 n.18*).

VermeERSCh: Attendendum periculum maius vel minus relapsus, aptitudo subiecti, difficultas desistendi ab ordinatione absque infamia, vita misera quae timeatur, si desistat, etc. (*Th. M. 111,32*).

Tlypcracstesia sexualis generatim grave praeiudicium creat contra sacerdotium suscipiendum, praesertim si accedunt peccata, quae ostendant appetitum plus solito vehementem non edomitum. At non est exigendum quod indolem naturae lapsae superet, ne scilicet candidatus ullam sentiat concupiscentiam. Qui enim ante sacros ordines eam superare consuevit, etiam post ordinationem cum divina gratia superabit (Hürth, *Dc stat n.18*). .v j B

Capello, 413, approbat sententiam quae censet mitius regulariter esse agendum cum religiosis qui vitam a mundi periculis remotam ducunt, nulla ministeria apostolica suscipiunt neque educationi iuventutis incumbunt. Validiora enim subsidia religio suppeditat.

Hodie post Instr. C. Sacram. 27 dec. 1930, et C. Rclig. 1 dec. 1931 aliquatenus severius quam antea sentiendum est.

De promovendis ad tonsuram et mineres simile quid, servata proportionem, dicendum, *Turpius eiicitur quam non admittitur hospes* (Fabregas, *De castimonia...* apud *Periodica...* (19531 p.121-138).

Habituali in aliis vitiis, vix tali habitu generatim non exsurgit tanta obligatio differendi ordinationem in sacris.

Excipitur *ebriolas*, quae: a) facile cum luxuria coniungitur; b) difficile corrigitur; c) scandala praebet; d) dedecus toti ordini clericali gignit.

689. Aetas canonica (c.975) Pro tonsura et minoribus nulla directe assignatur; ratione studiorum, quae requiruntur, debet esse aliquantum matura. Pro subdiaconatu 21 a.; pro diaconatu 22; pro presbyteratu 24; pro episcopatu 30 completi (c.331 § 1,2.9).

Dies nativitatis non computatur (c.34 § 3,3.º).

Promotus mala fide ante aetatem est ipso facto suspensus ab ordine recepto (c.2374).

Dispensatio a S. Sede rarius conceditur pro subdiaconatu, raro pro diaconatu, crebro pro presbyteratu, etiam super defectu unius anni cum dimidio; non ultra; nisi valde gravi et urgenti de causa

690. Scientia (c.976). Ad tonsuram nemo promoveatur ante inceptum cursum theologicum; ad subdiaconatum, nisi exeunto tertio illius anno; ad diaconatum nisi incepto quarto; ad presbyteratum nisi post medietatem quarti.

Cursus peractus esse debet non privatim, sed in scholis ad id statutis, iuxta rationem studiorum c.1365 determinatam.

Ad episcopatum requiritur laurea vel licentia in S. Theologia vel iure Canonico, aut saltem vera peritia (c.331 § 5.

De minoribus nihil dicitur. Primo anno Theologiae conferri possunt, sicut tonsura; ex praxi et analogia c.978 § 2, qui interstitia inter tonsuram et minores iudicio Episcopi relinquit.

Exeunto tertio non significat eo finito et examine approbatorio praebito, sed quod iam ad finem pergat.

Cum 30 vel 40 circiter dies desinit, ait Cappello, 414. Post Pascha Resurrectionis vel Pentecostes, inquit BlatE Puto post duas tertias anni partes peractas. Nam in *Ordinationibus* C. Scm. 12 iun. 1931 a. 29: AAS 23,275, de studiis in Universitatibus dicitur: si quis duas tertias scholarum partes omiserit, annus ille non computatur. Ergo a contrario, his completis computabitur, seu cursus iam exiens censetur.

Inceptus quartus supponit tres priores completos et cum examine approbatorio¹³. *Inceptus* dicitur post inchoatas scholas, vel post declaratum apertum curriculum illius anni; iuxta aliquos, etiam antea, post factam inscriptionem seu immatriculationem (Cappello, 414): quod teneri potest. Sic etiam intelligemus *inceptum curriculum Theologiae* quoad tonsuram. *Medietas quarti anni*, post completos quatuor menses cum dimidio.

In dispensationibus concessis post Codicem religiosi subintelligitur quod postea quadriennium rite compleatur, et interim ne destinentur dispensati concionibus habendis aut audiendis confessionibus aut exterioribus religionis operibus¹⁴. Similis restrictio apponi solet in dispensationibus quas C. Sacram. clericis saecularibus concedit. Non vetatur ministerium *per modum actus, sed per modum permanentis destinationis*, v. gr., ut sit vicarius oeconomus vel cooperator.

691. Ordinum inferiorum susceptio (c.977). Ordines *gradatim* recipiendi sunt: vetantur ordinationes *per saltui*», i. e. non servata debita successione, seu praetermisso ordine inferiori. Sub poena suspensionis ab ordine recepto (c.2374).

Ordo inversus, i. e. a maiori ad minorem, indicatur c.949.

Tamen valent omnes ordines, etsi priores omissi fuerint: nisi forte agatur de episcopatu: ad cuius valorem, iuxta probabilior sententiam, requiritur presbyteratus.

Rexolves: Ordinatus ner saltum non rcordinatur, sed stisciper debet ordinem omissum. Si omissa fuit tonsura ante ostiariatum, non constat de obligatione illam recipiendi ante reliquos ordines. Nam quamvis tonsura est ianua clericatus et ordinum, tamen qui, ea omissa. ostiariatum recepit, ingressus est in clericatum, etsi non per ostium.

Qui ritu orientali aliquos ordines suscepit et postea obtinuit a S. Sede indultum suscipiendi superiores ritu latino,

n Dc rebus p.l. p.401.

u C. Consist., 24 mart. 1911: AAS 3,181

u C. Rel., 27 oct. 1923: AAS 15,549.

debet prius ritu latino recipere quos orientali non recepit (c.1004).

Nani in Ecclesia Orientali sunt duo vel tres vel quatuor ordines minores, inter quos recensetur subdiaconatus.

692. Interstitia (c.978) Sunt congrua temporis intervalla inter diversas ordinationes servanda.

Eorum finis est: a) ut promoti probentur, antequam ad superiores ordines promoveantur; b) ut in receptis ordinibus, iuxta Episcopi praescriptum, se exercent (§ 1).

Disciplina vicens (c.978): 1." Interstitia inter tonsuram et ostiariatum; et inter singulos ordines minores prudenti Episcopi indicio committuntur. 2." Inter acolythatum et subdiaconatum, annus intercedat. 3.º Inter singulos ordines maiores trimestre. Haec omnia, nisi necessitas aut utilitas Ecclesiae iudicio Episcopi aliud poscat. 4.º Inter presbyteratum et episcopatum, quinquennium (c.331 § 1,3.'). 5.º Sine licentia S. Sedis nunquam licet conferre minores cum subdiaconatu, vel duo maiores eodem die, reprobata quoad utrumque contraria consuetudine; neque tonsura cum aliquo ex minoribus; neque omnes minores una simul.

Annus computari potest *naturalis* 365 dierum, vel *ecclesiasticus*, v. gr., a Sabbato Sancto ad Sabbatum Sanctum. *Trimestre, naturale*; vel a Sabbato quatuor Temporum, ad Sabbatum aliorum quatuor Temporum. *Annus et trimestre, moraliter*, non mathematice sumenda sunt, cum aliquid iudicio Episcopi remittatur; ita ut defectus paucorum dierum non obstet.

Prohibitio conferendi tonsuram *una cum aliquo ex minoribus*, et omnes minores *una* simul intelligitur *eodem die*. Sic Many, 108, iuxta Tridentinum. CC admisit consuetudinem conferendi tonsuram et quatuor minores *simul eodem die*¹⁾.

Dispensatio interstitiorum, seu potius remissio, dari potest ab Episcopo ex necessitate vel utilitate Ecclesiae, *directa* vel *indirecta* (c.978 § 2). I. e. etiam ea quae immediate afficiat ordinandum, et in Ecclesiam redundet, v. gr., ut a servitio militari liberetur. Ex praxi hodierna facile conceditur.

A quo Episcopo? A proprio ordinandi, ad quem expectat dimissorias dare; nam est actus iurisdictionis, qui exerceri nequit nisi in subditos (Many, 112). Etiam a Vicario Capi-

¹⁾« 31 mail 1597. 13 apr. 1720; Wr.RXz-VttMi., 222,

tulari et Generali, quamvis dimissorias concedere non possint, nisi Vicarius Capitularis in casibus c.958 § 1 n.2.3, determinatis; nam de se habent totam potestatem episcopalem nisi quid excipiatur.

Quoad religiosos exemptos, nequeunt interstitia dispensare Abbas, Provincialis aut Generalis, quamvis dimissorias dant; sed Episcopus *ordinans*, qui quoad causas dispensationis fidere debet Superiori religioso¹⁰. *Ordinans de iure* est Episcopus territorii ubi est domus ad quam ordinandus pertinet (c.965).

In iis casibus in quibus iuxta c.966 Superior dimissorias mittere potest ad quemvis Episcopum, hic ordinandum ab interstitiis dispensare valet, ut indicat CC iul. 1589. Privilegia habent quidam ordines ut proprii religiosi sine interstitiis ordinentur. V. gr.. Societas Iesu¹¹.

Poenā. Qui per saltum ad ordines malitiose accesserit, est ipso facto a recepto ordine suspensus (c.2374).

Obligatio ordinis exercendi. Antea de hoc exercitio non solebat curari; nec nunc quoad ordines minores. Strictius obligatio exercendi ordinem inferiorem, antequam clericus ad superiorem promoveatur, non existit. Nam etsi c.978 § 1 ex *Trid.* ses.23 c.11 *de ref.* illud inculcet, verum praeceptum non exprimit, sed ait: in receptis ordinibus se exercent *secundum Episcopi praescriptum*. Ita passim auctores antiqui et recentiores (Cappello, 421).

693. Titulus ordinationis. Est cautio legitima ab Ecclesia requisita tiro congrua sustentatione ordinandi *in sacris*

Pro saecularibus titulus primarius, seu primo et per se ab Ecclesia intentus, est titulus *beneficii*: subsidiarii, seu in defectu beneficii, tituli *Patrimonii*, *pensionis* et ultimo loco *servitii dioecesis* et *missionis* (c.979 § 1; 981).

Qualitates tituli. Sit: a) *vere securus*. pro tota ordinati vita; b) *vere sufficiens* ad congruam eiusdem sustentationem. iuxta normas ab Ordinario dandas pro diversis locorum et temporum necessitatibus et adiunctis (§ 2).

Ex pluribus titulis incompletis fieri potest completus (CC 26 oct. 1589).

In Hispania congrua quantitas ab Episcopis statuta generatim valde antiqua est et vere exigua et omnino insufficiens pro tempore

« TrtJ ses.23 c.11.13.14; CC 17 man, 1 fill 1597: 12 sept. 1609.

Gure XIII, Litt Apost. *Pium et utile* 22 sept. 1582; Lto XII, Br« Plura inter 11 iul. 1826: P«vs XI, Br« Paterna 12 mart 19J}: AAS 25,245

hodierno. Tam exiguo titulo certe intentioni itiris non satisfit; et ordinandus qui non nisi talem afferre possit, praestat ut ordinetur titulo servitii dioecesis. Reccentiores Synodi maiorem exigunt.

Amissio vel carentia tituli (c.980). a) Si ordinatus in sacris titulum amittat, alium sibi provideat; nisi indicio Episcopi eius congruae sustentationi aliter cautum sit (§ 1).

b) Scienter ordinans vel ordinari permittens in sacris subditum sine titulo, citra apostolicum indultum, debet ipse eiusque successores eidem egenti alimenta necessaria praebere, donec congruae eiusdem sustentationi aliter provisum fuerit (§ 2).

c) Si Episcopus aliquem ordinaverit sine titulo canonico, cum pacto ut ordinatus non petat ab ipso alimenta, hoc pactum omni vi caret (§3).

Statuta sub b) et c) antea erant poenae Episcopi delinquentis, nunc mera praecepta, quae ad successores transeunt.

d) *Poena*. Ordinans sine titulo incurrit suspensionem ab ordinum collatione per annum, l. s. S. Sedi simpliciter reservatam (c.2373,3.º).

694. Titulus beneficii. *Beneficium* est ens iudicum, seu persona moralis non collegialis, a competente auctoritate ecclesiastica in perpetuum constitutum seu erectum, constans officio sacro et iure percipiendi redditus ex dote officio annexos (c.1409).

Qualitates beneficii. Sit: a) *verum beneficium*; b) *perpetuum*, i. e. inamovibile seu collatum pro semper. *Manuale*. temporarium seu amovibile sufficit, dummodo collator, vel alii ad quos spectat, se obligent ad non revocandam collationem (c.1411,4.º). Ceterum, quoniam Ordinarius loci nequit clericum remove a beneficio cuius titulo hic ordinatus fuit, nisi aliunde eius congruae sustentationi provideatur (c.2299 § 3); eo ipso quod Ordinarius admittat tamquam titulum beneficium manuale, hoc pro illo casu fit perpetuum.

c) *Actu et pacifice possessum* ante subdiaconatum, i. e. sine lite de illius proprietate.

d) *Congruum*, deductis oneribus (pensione, tributo, etc.) quibus gravetur.

Cessatio huius tituli, a) Dimissio talis beneficii irrita est, nisi exprimatur hoc fuisse titulum ordinationis, eidemque de consensu Ordinarii alius titulus substitutus fuerit (c.1485).

b) Beneficio, cuius titulo ordinatus fuit, nequit clericus

privari in poenam, nisi aliunde eius honestae sustentationi provideatur (c.2299 § 3).

c) Illud amittit per poenam depositionis; quo in casu, si vere indigeat, Ordinarius ex caritate ei providere curet, quo meliori modo fieri potest, ne cum dedecore status clericalis mendicare cogatur (c.2303). Hoc subsidium *caritativum* Ordinarius dare non tenetur, si clericus depositus non det emendationis signa; et praesertim si scandalum dare pergat, monitusque non resipiscat; ideoque privetur iure deferendi habitum ecclesiasticum (c.2304).

695. Titulus patrimonii. *Patrimonium* sunt bona clerici propria, unde ordinatus congruam sustentationem habere possit. Haec bona non fiunt *ecclesiastica* per eorum depositionem apud Curiam dioecesanam vel alibi, cum hoc ligamine: ut pro titulo ordinationis serviant; sed manent *laicalia* (c.1497); et mortuo clerico, vel substituto alio titulo, restituenda sunt ei ad quem pertinent.

Qualitates. Sit: a) *Vere et actu possessum*; non valet ficta donatio, neque hacreditas futura.

b) *Sufficiens pro tota vita*, iuxta taxam dioecesanam. I. e. quod redditus sufficientes ferat.

c) Constitutum ex bonis certis et stabilibus, frugiferis; sive immobilibus, ut praediis; sive mobilibus, ut titulis debiti publici, actionibus et obligationibus.—Valet *census realis*, seu ius percipiendi certam summam, adnexum determinatis bonis aliis. Sed si census sit redimibilis, debitor promittere debet, modo civiliter valido, se censum non redempturum; aut, si redimat, sc capitale depositurum apud fidelem personam, ut iterum collocetur in bonis securis et frugiferis.—Valet *numerata pecunia*, quae collocari debet modo tuto et frugifero.

Quoniam de his bonis nequit clericus libere disponere, si ordinandus nulla iure alia habeat, nisi summam necessariam ad titulum patrimonii constituendum, nimis durum foret cum obligari ad constituendum talem titulum. Aequitas postularet ut ei reliquantur bona de quibus disponere possit et non omnia in titulum destinentur. Quare nisi bonis abundet, ut, praeter titulum patrimonii, satis multa remaneant, potius ordinetur ad titulum servitii dioecesis.

696. Titulus pensionis. *Pensio* est census legitime constitutus aut impositus ex quo honestae ordinandi sustentationi consulitur. Seu pecuniae quantitas ab alio periodice solvenda ad clerici sustentationem.

Constitui potest super fructibus beneficii ecclesiastici, aut super aliis ecclesiasticis bonis; aut praestari potest ab aliqua persona morali ecclesiastica, ut capitulo; vel civili, ut municipio; vel a persona privata (CC 2 oct. 1707; 13 mai 1868'. Potest ergo esse pensio *ecclesiastica* vel *laicalis*.

Qualitates. Sit certa, sufficiens et perpetua ad vitam pensionarii.

Obligatio personalis alendi clericum, quoad provideatur. non sufficit, nisi firmetur congrua cautione natura sua perpetua vel duratura ad vitam ordinati (CC 7 iun. 170-1; Gasparri, n.606). Nec sufficit pensio quae ab Episcopo imponatur in favorem clerici, super aliquo beneficio, quia haec nequit esse perpetua neque ad vitam pensionarii (c.1429 § 1). Ad titulum pensionis referri possunt cappellania laicalis et commenda ad vitam cappellani et commendatarii.

Ordinatus titulo patrimonii vel pensionis tenetur obedientiam praestare Ordinario suo non minus quam ordinatus titulo servitii ecclesiae.

697. Titulus servitii dioecesis (c.981). Est mancipatio clerici *tali dioecesi*, ut ei perpetuo serviat et ab Episcopo sustentetur. Hodie iure communi recognoscitur tamquam *supplciorius*, ubi alii tituli desint, pro regionibus hierarchiae ordinariae seu non subiectis Congregationi Propagandae Fidei. Est tamen omnium frequentissimus.

Conditiones. Includit contractum bilateralem inter ordinandum et Episcopum.

a) Ordinandus debet praestare iusiurandum promissorium quo se devoveat perpetuo dioecesis servitio sub Ordinario loci, pro tempore, auctoritate (§ 1). Hoc iuramentum non est reservatum, Episcopus potest clerico excardinationem concedere, dummodo alius titulus priori substituatur, v. gr., servitii novae dioecesis.

Imo clericus sic ordinatus potest, absque dispensatione, ad religionem transire; nam hoc iuramentum non constituit impedimentum dirimens ad admissionem in novitiatum de quo c.542,1."

Unde clericus in sacris ordinatus ad titulum servitii dioecesis, quoad ingressum in religionem, versatur in eadem conditione qua reliqui clerici in sacris alio titulo ordinati (c.542,2.º).

b) Ordinarius presbytero ordinato ad titulum servitii dioecesis debet beneficium vel officium vel subsidium, ad congruam eiusdem sustentationem sufficiens, conferre (§ 2).

Conferre debet *presbytero*, non diacono et subdiacono: nam hi supponuntur interea in seminario degere usque ad

lineni studiorum, et praeterea hodie non facile habentur officia quae eis committantur. Tamen si subdiaconus vel diaconus ordinatus ad titulum servitii renuant sacerdotium recipere, ad id cogi nequeunt (c.973 § 2); et si indigeant, Ordinarius, non ex iustitia, sed ex caritate et ob decus status clericalis, debet eis subsidium procurare, ut de clerico deposito statuitur c.2303 § 2.

Ordinarius, cui iusiurandum fit ab ordinando; et quivivissim debet huic congruam sustentationem procurare, est non solum personaliter ille qui clericum hoc titulo ordinavit, sed eius quoque successores, *pro tempore*, ut ait c.981 § 2.

698. Titulus missionis (c.981). Est ius percipiendi alimenta ex ministerio cui clericus addicetur in locis Congregationi Propagandae Fidei subiectis.

Est suppletorius, in defectu aliorum.

Conditiones. Includit contractum bilateralem inter ordinandum et Ordinarium missionis. Requirit: a) ex parte ordinandi, iusiurandum perpetui servitii missionis sub Ordinario, pro tempore, auctoritate; b) ex parte Ordinarii, obligationem conferendi presbytero sic ordinato beneficium, officium vel subsidium ad congruam eiusdem sustentationem sufficiens, ut de titulo servitii dioecesis dictum est.

Hoc ex iure communi. *Ex iure particulari* exigi solet: o) iuramentum non ingrediendi religionem, nisi post aliquot servitii annos; fr) et serviendi tali missioni. Utrumque S. Sedi reservatum; c) si clericus ex dispensatione fieri velit religiosus, ingrediatur, quatenus fieri possit, religionem quae in illa missione laboret, et petat ut ad illam destinetur.

699. Tituli pro religiosis (c.982). a) *Pro regularibus*, i. e. votorum solemnium, titulus est *solemnis professio religiosa*, seu titulus *paupertatis* (§ 1). Hoc est ius ut ex bonis domus vel provinciae vel religionis clericus sustentetur tamquam ex eleemosyna.

Hoc titulo soli promoveri possunt qui iam solemnem professionem emiserunt. Ex privilegio quandoque hic titulus conceditur professis votorum simplicium.

b) *Pro religiosis votorum simplicium perpetuorum* titulus est *mensae communis, congregationis* aliusve similis iuxta constitutiones (§ 2); v. gr., *vitae religiosae, votorum simplicium, servitii religionis*.

Necesse est ut iam emissa fuerint vota perpetua; nam inde oritur peculiare vinculum inter professum et religionem,

ut ille ex mensa communi vel ex bonis religionis perpetuo sustentetur, qui est finis tituli.

c) Pro ceteris religionis, scilicet, votorum temporalium, idem titulus est atque pro saecularibus (§ 3).

Quaedam Congregationes privilegium habent vi cuius religiosus suos possunt ad ordines maiores promovere titulo *mensae communis* vel *congregationis*, etsi nondum vota perpetua emiserint, sub quibusdam conditionibus.

d) Pro sodalibus qui vivunt in communi sine votis religionis (c.673-681) titulus est ut pro clericis saecularibus, salvis peculiaribus dispositionibus S. Sedis (c.678). Plures societates huiusmodi ex privilegio sodales suos promovent titulo *mensae communis* vel simili.

ARTICULUS III

De irregularitatibus aliisque IMPEDIMENTIS

Bor.xMNGHAUSEN, *De irregularitatibus* (Monasterii 1863).

Irregularitates aliaque impedimenta, de quibus hic agitur, sunt circumstantiae in persona ordinandi vel ordinati existentes, quae iure canonico obstant *licitae* ordinationi et ordinum exercitio; *sive in perpetuum* (irregularitates), *sive ad tempus* (impedimenta simplicia); ob specialem indecentiam ad sacrum ministerium aut ob periculum irreverentiae.

§ I. Irregularitates

Summarium: 1. Notio et effectus.—2. Divisio,—3. Constitutio» irregularitas dubia - 4. Subtectum.—5. Excusatio.—6. Multiplicatio.—7. Cessatio.—8. Dispensatio.

700. Irregularitas (c.983) est impedimentum canonicum perpetuum prohibens ordinum susceptionem, et susceptorum exercitium, ob indecentiam vel periculum irreverentiae in sacrum ministerium.

Impedimentum, obstaculum in ipsa persona ordinandi vel ordinati existens. Non *poena*. Nam irregularitates ex defectu multae culpam non supponunt, v. gr., caecitas; et quae ex delicto oriuntur non statuuntur in poenam illius delicti, sed ob decus sacri ministerii, ne ab indigno ministro exerceatur. Hinc, quia non est poena, non contrahit irregularis novam irregularitatem ob vetitum sibi ordinum maiorum exercitium (c.985,7.0).

Canonicum : lege ecclesiastica inductum. Qui solo iure divino, sive naturali sive positivo, arcetur ab ordinibus suscipiendis vel exercendis; v. gr., mulier, vel vir qui caret vocatione aut qui in peccato mortali versatur, non est proprie irregularis, sed *incapax* aut *indignus*.

Perpetuum. Sic distinguitur ab impedimentis simplicibus, de quibus c.987. *Propter reverentiam sacri ministerii* statutum. Indicatur linis huius instituti, qui non est poenalis. *Prohibens* susceptionem ordinum et susceptorum exercitium. Hic exprimitur irregularitatis effectus.

Effectus. 1.^o Irregularitas *non irritat susceptionem et exercitium ordinum* (c.968). Posset quidem Ecclesia dare irregularitati vim irritandi, quoad ordines quae sunt ex solo iure ecclesiastico, non divino; sed talem vim non dedit. Unde irregularis valide ordines suscipit et exercet.

2. *Prohibet ordinum susceptionem*. Hic est effectus *primarius, directus, immediatus*. Reverentia divini ministerii primo postulat ne quis tali defectu vel macula affectus ordinibus initietur.

Prohibitio haec se extendit ad omnes gradus a prima tonsura usque ad episcopatum inclusive. Hinc irregularitas ab auctoribus vocatur *individua*. Nam omnes gradus ordinantur ad sacerdotium; proinde qui arcetur a sacerdotio, arcetur quoque a gradibus qui sunt via et praeparatio ad illud.

Quidam putant defectus qui *deformitatem* afferunt arcere ab omnibus ordinibus, cos vero qui *impossibilitatem* gignunt prohibere tantum ab iis ordinibus suscipiendis quibus quis congrue fungi non possit (D'Annibale, 1,414; Genicot, 464). Haec opinio hodie teneri nequit, quia nemo tonsurari debet qui non habeat propositum ascendendi ad presbyteratum (c.973 § 1).

Talis prohibitio *primario et directe* afficit ipsum irregularem, cui accessus ad ordines vetatur (c.968); etsi irregularitas sit occulta; *secundario et indirecte* ministrum ordinationis, cui prohibetur irregularem ordinare (c.973 § 3).

Prohibitio in utroque gravis est. Episcopus ordinans non certus de canonica subiecti idoneitate gravissime peccat (c.973 § 3). Qui ad ordines malitiose accedit censura, irregularitate aliove impedimento detentus gravi poena pro adiunctis puniatur (c.2374).

A culpa, gravi excusat ignorantia, inadvertentia, metus gravis, scandalum, infamia, aliud incommodum grave. V. gr., si quis irregularitatis suae meminit in ecclesia, quando recedere non potest sine magna admiratione, nec dispensationem petere. Sed cessante gravi

incommodo, sic ordinatus debet dispensationem postulare pro exercitio ordinis suscepti.

3.^o *Prohibet ordinum susceptorum exercitium* (c.968 § 2). Hic est effectus *secundarius, indirectus, mediatu*s, qui ex primario tamquam sequela derivatur.

Prohibentur irregulari illi actus qui ordinatis unice reservantur, non illi actus *ordinum minorum* qui etiam a laicis exerceri possunt, ut ministrare in missa, aperire ianuas ecclesiae, legere in ecclesia, etc. Id plures negarunt¹; sed consuetudo, optima legum interpret, approbat. Sic nemo arcet filium illegitimum a munere sacristae, a serviendo in missa, etc.

Prohibentur actus *ordinum maiorum*, etiam illi actus ordinis subdiaconalis qui, deficiente subdiacono, exerceri possunt a quovis, dummodo sit saltem tonsuratus, ut ministrare loco subdiaconi in missa solemni sine manipulo (C *Rit.* d.3832).

Non prohibetur plerumque *exercitium ordinum minorum*, quia ordines minores generatim cum peculiari solemnitate et vestibus sacris eorundem propriis non exercentur. Et ex praxi actus ordinum minorum plerique exercentur a laicis quibusvis. Aliqui tamen excipiuntur, ut benedictio panis et novarum frugum, lectoribus reservata; exorcismorum applicatio.

A prohibitione exercitii ordinum irregularis excusatur, si nequit eam observare sine infamia aut sine damno fidelium tale exercitium petentium. Sic ex analogia poenarum latae sententiae in genere (c.2232 § 1), et censurarum (c.2261.2275.2284); quae impediunt ordinum exercitium.

Si irregularitas ex defectu corporis contracta fuit *post ordinationem*, non prohibentur illi actus qui rite poni possunt (c.984,2.0). Sic si sacerdoti amputetur brachium, non poterit missam celebrare, sed utique confessiones audire. Si irregularis bona fide ordines suscepit, facile dispensationem obtinebit ad illos exercendos.

4.^o *Prohibet receptionem beneficii*, et consequenter collationem irregulari faciendam (c.991 § 3). Quia beneficium constat officio sacro et iure percipiendi redditus ex dote. Porro officium nequit ab irregulari exerceri.

Antea disputabatur num talis receptio et collatio irregulari facta esset invalida*. Hodie habenda est ut illicita, sed valida, quia Codex nullibi nullitatem illius statuit (c.11).

5. *Prohibet susceptionem dignitatis et muneris quae sc-*

¹ Cf. S. Alf., VII,342; D'Assibaue 1,401.

² SvAkez. d.U s,2 n.33; Boennikohaüsk's, p.1. c.S § 2.

cumferant exercitium potestatis ordinis et iurisdictionis, praesertim episcopalis aut quasi episcopalis. Idque tanto rigore, ut dispensatus ab irregularitate, nequeat tamen renuntiari Cardinalis, Episcopus, Abbas vel Praelatus nullius, Superior Maior in religione clericali exempta (c.991 § 3).

Irregularitas non prohibet: 1.º *Susceptionem aliorum sacramentorum* praeter ordinem, nec assistendam divinis officiis. nec sepulturam ecclesiasticam, nec actus legitimos ecclesiasticos (c.2256,2.0), neque in genere cetera sacramentalia.

2.º Irregularitas superveniens officio, beneficio aut dignitati *per se non privat iisdem, nec iure percipiendi redditus* *Per accidens* potest his omnibus privare, v. gr., si agatur de irregularitate ex delicto, quod tali poena puniatur. Privatio autem haec non irregularitati sed delicto directe tribuitur.

3.º *Non semper nec necessario aufert vel impedit iurisdictionem*, sive fori interni sive externi, ordinariam vel delegatam : sed solum eam impedit quae connexa est cum exercitio potestatis ordinis.

Resolves: Episcopus irregularis valide et licite confert beneficia; dispensationes, dimissorias ad ordines, etc., concedit; poenas imponit, dat leges a censuris, in foro non sacramentali absolvit. Canonicus irregularis licite canit in choro horas canonicas. Parochus irregularis licite praedicat, ab abstinencia et ieiunio dispensat. Valide absolvit a peccatis; sed non licite, per se, quia exercet actum ordinis presbyteralis.

701. Divisio. 1.º *Ex causa proxima*, irregularitas est *ex defectu* aut *ex delicto*. |

Ex defectu, seu carentia qualitatis ex facto inculpabili, ut ex vitio corporis; vel culpa aliena, ut illegitimitate naturalium; vel ex propria, sed in qua non praecise culpa consideratur, sed indecentia inde orta, ut infamia iuris.

Ex delicto, seu culpa gravi, quae etiam deleta indecentiam inducit, ut homicidio. Ratio excludendi ab ordinibus antea *directa* erat *indecentia*; *secundaria* et *indirecta*, *poena* Hodie irregularitas non est poena, nam nulla in libro 5.º Codicis invenitur. Imo aliquae sunt culpa, quae, cum delicta non sint, quia poenam non habent (c.2195 § 1), tamen irregularitatem inducunt *ex delicto*, v. gr., quaedam usurpationes ordinis sacri, i. e. positio quorumdum actuum ordinis sacri facta ab eo qui non est ordinatus *in sacris*, ut cantus Evangelii in missa solemni a non diacono factus.

Unde denominatio *irregularitatis ex delicto* latius se extendit, etiam ad aliquas culpas quae delicta non sunt.

2." *Ex tempore*: *Antecedens* vel *consequens* ordinationem. Haec est *totalis* vel *partialis*, prout impediat omnes actus ordinis recepti, aut non omnes. *Partialis* est solum irregularitas consequens *ex defectu corporis*, quae non prohibet illos actus qui rite poni possunt (c.984,2.0). Sic sacerdos mancus potest confessiones audire.

3.° *Ex notitia*: *Publica* vel *occulta*, prout divulgata sit vel facile divulgabitur, aut secus (Gasparri, 222). *Publica* quoque est, quae, etsi ignorata, ex documentis publicis probari potest (CC 9 iul. 1881).

702. *Constitutio*. Nulla viget irregularitas, sive ex defectu, sive ex delicto, quae non sit in canonibus huius articuli (c.983).

Ergo constitutio irregularitatum S. Sedi reservatur. Nunc ex c.983 censemus *consuetudine* non posse novam irregularitatem induci. Sed consuetudo in re dubia potest irregularitatem interpretari, eam extendendo vel restringendo, quia est optima legum interpretes (c.29). Imo, ut puto, etiam irregularitatem certam abrogare (c.27), quia Codex talem consuetudinem non reprobatur; dum contra reprobatur c.1041 consuetudinem novum impedimentum matrimoniale inducentem vel supprimentem quod iam existit.

Irregularitas dubia. 1.° *In dubio* curandum est ut dubium removeatur. Si est *leve*, post adhibitam diligentiam, spernatur; idcoque irregularitas habenda est ut existens vel non existens, prout dubium leve sit contra eam vel pro ea.

2.° *In dubio iuris, positivo et probabili*, i. e. solido, lex non urget, hinc neque irregularitas existit (c.15). Dubium *iuris* est quod versatur circa existentiam, extensionem, interpretationem legis. V. gr., utrum irregularitas ex delicto haeresis (c.985,1.) se extendat ad omnes haereticos; an restringatur ad eos qui ad sectam haereticam pertinent; cum lex ipsa sit dubia, irregularitas solum urget eos qui ad sectam pertineant.

3.° *In dubio facti positivo et probabili*, irregularitas censetur non esse. Si agitur de ordinibus suscipiendis, expedit ut *ad cautelam* dispensatio obtineatur ex S. Sede vel ex Ordinario; qui eam dare potest, nisi agatur de irregularitate in qua S. Sedes dispensare non soleat, quae fere nulla est (c.15). Sed dispensatio stricte necessaria non est 3.

Dubium facti est quod respicit existentiam defectus vel

Gasparri, 102; Cappello, 439; Iucatillo, Zwh't. Z. C. 1,82.

delicti cui adnexa est irregularitas; v. gr., num Fabius jil filius illegitimus; num abortus, ab eo procuratus, fuerit sc cutus.

Si agitur de ordine iam recepto in dubio facti, sive bona sive mala fide, ille licite exercetur, donec certo probetur exsistentia irregularitatis.

4.° *Si dubium facti postea cesset*, et irregularitas evadat certa, petenda erit dispensatio, nisi ante ordinationem ob tenta fuerit *ad cautelam*.

5.° *Quaevis irregularitas in dubio est strictae interpntationis*, quia liberum iurium exercitium coarctat (c.19).

703. Subiectum. 1.° *Pro quavis irregularitate est solia baplisatus*; non baptizatus *incapax* est ordinis. Sed in ipso baptismo committi potest delictum irregularitatem inferens; scilicet, si adultus extra necessitatem se sinat ab acatholico baptizari (c.985,2.u). Defectus antebaptismalis manens post baptismum potest irregularitatem gignere, v. gr., illegitimitas natalium; aut simplex impedimentum, ut infamia facti.

2.° *Pro irregularitate ex delicto*, soli qui delicti capaces sunt, non infans, amens et similes (c.88.2201 § 1.2).

704. Excusatio. Ignorantia irregularitatum, sive ex delicto sive ex defectu, atque impedimentorum, ab eisdem non excusat (c.988).

Agitur de ignorantia quae cadat *directe* in ipsam irregularitatem vel in impedimentum. I. e. si positum fuit factum iure requisitum ad irregularitatem vel impedimentum, haec contrahuntur, quamvis ignorentur. Quia non sunt poenae, sed cautiones ad tutandum decus status clericalis et sacri ministerii. **I**

Ignorantia potest *indirecte* excusare ab irregularitate *ratione fundamenti*, si hoc sit delictum vel poena, a quibus ignorantia excuset propter defectum imputabilitatis (c.2202). Sic laicus vel minorista qui, ex ignorantia legis prohibentis, officium subdiaconi solemniter gerat in missa, *directe* excusatur a culpa et delicto; *indirecte* ab irregularitate.

Multiplicatio. Multiplicantur irregularitates et impedimenta ex diversis eorum causis, non ex repetitione eiusdem causae; nisi agatur de irregularitate ex homicidio (c.989).

Resolves: Quis habebit plures irregularitates simul, si, v. gr., §■ illegitimus, et abortum perpetravit. Unicam, si pluries ordinem sacrum usurpavit. Sed si post dispensationem ab hac irregularitate iterum ordinem usurpat, de novo fit irregularis.

Irregularitas *ex homicidio* multiplicatur pro numero huius delicti. Non multiplicatur ex multiplicatione abortus, ut opinatur (Genicot, 461). Nam hoc in c.989 non dicitur.

Cessatio. 1) Irregularitas et impedimentum, etiam iam contracta, cessant: a) cessante lege quae ea constituit, ut de impedimentis matrimonialibus dicitur⁴; b) dispensatione 2) Irregularitas ex defectu natalium, per solemnem professionem religiosam. 3) Impedimentum, cessatione facti quod nititur.

705. *Dispensatio.* Auctor. 1.^o S. *Sedes* potest dispensare ab omnibus irregularitatibus et impedimentis. *Ab occultis*, in foro interno, dispensat S. Poenitentiaria. *A publicis*; pro saecularibus C. Sacramentorum; pro religiosis C. Religiosorum; pro missionibus C. de Propaganda Fide; pro orientalibus C. Ecclesiae Orientalis G.

S. *Sedes* non facile dispensat in irregularitate ex bigamia: numquam solet dispensare in orta ex publico homicidio et publica abortus procuratione, si agitur de *ordinandis*; difficile dispensat ordinandos, si haec irregularitas sit occulta.

2.^o *Ordinarii* possunt per se vel per alium suos subditos dispensare: a) Ab irregularitatibus omnibus ex delicto occulto, excepta illa ex homicidio et abortu, aliave deducta ad forum iudiciale (c.990).

Occultum est delictum, proinde irregularitas quoque, si non est divulgatum, nec habet imminens divulgationis periculum. *Materialiter occultum*, si lateat factum delictuosum; v. gr., Petrus occidit Paulum, sed hic creditur morte naturali mortuus (latet occissio). *Formaliter*, si divulgatum est factum, sed latet eius imputabilitas; v. gr., si publice scitur Petrus occidisse Paulum, sed creditur casu vel in propriam defensionem occidisse (c.2197).

Occultum censeri debet quod adeo pauci et prudentes sciunt, ut reputari possit quasi nemo sciret; et quia res est *facti*, in aestimatione boni viri esse debet. Pauci aestimantur ab auctoribus 4-6 in pago; 7-10 in urbe. Sed potius indoles quam numerus personarum attendenda est. prout sint garridae vel secreti tenaces.

Potest esse *publicum in uno loco et occultum in alio*. *Publicum*, quando committitur; *occultum post longum tempus*, quia oblivioni datum. Longum tempus, si agitur de dispensatione matrimoniali, censentur 10 anni; si de irregularitate, 20'.

Occultum censetur, si reus absolutus est definitive, vel ab instantia (dicendo non esse huic locum), etsi iniuste vel ex falsis testibus, etc.; nisi de iniustitia publice constet.

• CI 2-3 itm. 1918: AAS 10,346.
• C.249.251.252.257.25R.
• *D.Anhibal X, I* n.242 not.49.
Bex XD, XIV. *Instit.* 87 n.46; Casparri, *Inatrim.* 1,260; D'Ans i>Ai.r, not.56.

Ordinarius ergo potest dispensare subditos suos ab irregularitate ex delicto occulto sive materialiter sive formaliter tantum.

Excipitur: 1) irregularitas ex homicidio et abortu; 2) alia quaevis ad forum iudiciale deducta; i. e. si delictum delatum est ad iudicium, saltem per rei citationem a iudice facta (c.1725,2.0).

b) Dispensare quoque potest Ordinarius ab omnibus irregularitatibus, sive ex delicto sive ex defectu *dubiis dubii facti*, dummodo agatur de iis in quibus S. Sedes solet dispensare (c.15). *In dubio iuris* irregularitas non urget. Neque *in dubio* facti dispensatio stricte est necessaria, sed suadenda: ut, si postea irregularitas evadat certa, alia dispensatione opus non sit.

c) Ab irregularitatibus certis, ex delicto et ex defectu, in casibus in quibus recursus ad S. Sedem difficilis sit, ei simul in mora sit periculum gravis damni, et agatur de dispen-

genti, si irregularitas sit occulta, potest ordines *exercere*, quoties illam sine gravi infamia aut scandalo servare nequit, si periculum sit in mora, et nequeat recurrere ad S. Sedem, ad Ordinarium vel saltem ad confessarium. Id deducitur ex analogia c.2232 § 1. qui in similibus adiunctis eximit ab observandis poenis l. s. Idem dicerem, si casus prorsus extraordinarius occurreret, ad ordines *suscipiendos*. In his tamen omnibus casibus irregularis debet quamprimum dispensationem petere.

Pet it io 1.º Exprimantur omnes irregularitates et impedimenta; secus dispensatio *generalis* valebit etiam pro refectis bona fide, exceptis provenientius ex homicidio, abortu et quavis ad forum iudiciale deducta. 2.º Numerus homicidiorum, non abortuum aut aliorum factorum ex quibus oriuntur, indicandus est, sub poena nullitatis dispensationis (c.991 § 1.2:989).

Concessio. Nullam formam specialem requirit. Requiritur et sufficit ad valorem externa manifestatio dispensantis quovis modo facta. Potest adhiberi haec forma: *Auctoritate tuihi concessa dispenso te super irregularitate quam incurristi propter talem causam, v. gr., abortum; in nomine Patris...*

Dispensans ab irregularitate ex delicto salutarem poenitentiam imponat. Dispensatio sine causa est nulla, nisi scienter concedatur a S. Sede (c.45.84).

Vis. Dispensatio *generalis* ad ordines valet quoque pro maioribus; et dispensatus potest obtinere beneficia non consistorialia, etiam curata; sed renunciari nequit Cardinalis, Episcopus, Abbas vel Praelatus *nullius*, Superior Maior in religione clericali exempla (§ 3).

Adnotatio. Concessa *pro foro externo* scripto consignanda est et in ordinario archivo servanda. *Pro foro interno* extrasacramentali, scripto consignetur et in libro secreto Curiae asservetur (§ 4); vel in libro secreto S. Poenitentiariae, si haec id praescribat (c.1047).

Practice adiuncta perpendantur, nam haec adnotatio potest esse nimis onerosa aut fere impossibilis; tunc omittenda est, vel detur dispensatio in foro sacramentali.

§ 2. *Irregularitates ex defectu*

Summarium: In c.984 sex numerantur: 1. Defectus natalium.—2. Defectus corporis.—3. Defectus sacramenti, seu bigamia.—4. Defectus animi.—5. Defectus famae.—6. Defectus lenitatis.

706. Ex defectu natalium. Sunt irregulares illegitimi, sive illegitimitas sit publica sive occulta, nisi fuerint legitimati vel vota solemnia professi (c.984,1.º).

Subiectum. Illegitimi. Sunt a) concepti et nati extra matrimonium validum vel putativum, i. e. bona fide ab una saltem parte contractum, donec utraque de nullitate certa evadat (c.1015 § 4); &) aut ex parentibus quibus tempore conceptionis prohibitus est usus matrimonii antea contracti ob solemnem professionem religiosam vel susceptum ordinem sacrum (c.1114).

Etsi illegitimitas sit occulta, nam quamvis tunc non est ignominia, adsunt reliquae rationes. *Nec dicas*: in casu illegitimus ad petendam dispensationem deberet se diffamare. Nam potest eam petere a S. Poenitentiaria, reticito nomine.

Illegitimitas quae apparet ex libris paroecialibus censetur publica natura sua. Idem per se dicendum est, si ex regesto civili apparet, nisi ordinandus versetur in regione remotissima a loco originis.

Illegitimitas *certa* requiritur. Dubie legitimus non censendus est irregularis, quamvis gravia indicia sint contra legitimos natales. Sic, si filius fuit inscriptus in libris paroecialibus tamquam legitimus, talis habendus est, nisi contrarium certo probetur; quamvis uterque coniux, etiam sub iuramento, et publica fama dicat illum esse adulterinum; ideo dispensatione non eget (CC 27 ian. 1857).

Expositi, alique quorum parentes ignorantur, iuxta aliquos^{*} non sunt ordinandi sine dispensatione; quia debet constare *positive* de legitimitate; iuxta alios¹, possunt sine dispensatione ordinari, quia prohibitio non est, nisi illegitimitas probetur; et in dubio standum est pro immunitate ab illegitimitate. *Speculative* haec sententia placet; *practice* suadendum ut dispensatio obtineatur *ad cautelam*. Haec esse solet praxis in Curiis.

Illegitimitas et legitimitas censenda est *canonica*, non mere civilis. H

¹ Cf. Suarez, c.11 s.4 n.3.

² Gasparri. 236; Cappello, 458.

Illegitimi nequeunt in seminarium admitti (c.1363 § 1). Utique legitimi per subsequens parentum matrimonium (C1C 13 iul. 1930: AAS 22,365). Nuntii, Internuntii et Delegati Apostolici possunt permittere admissionem illegitimorum in Seminarium dummodo non sint adulterini vel sacrilegi; per hanc licentiam tamen non censentur hi dispensati ab irregularitate (ARREGUI, *Append.* 21 iun. 1920).

Cessatio huius irregularitatis. Cessat: a) *Per legitimam.* Haec obtinetur: 1) per subsequens parentum matrimonium, ut ad c.116 explicabitur; sed sic legitimatus nequit promoveri ad Cardinalatum, Episcopatum, Abbatiam vel Praelaturam nullius (c.232 § 2,1.º; 320 § 2; 331 § 1,2.b). 2) Per rescriptum S. Sedis, quod conceditur pro foro interno a S. Poenitentiaria; pro externo a C. Sacram, pro latinis; a C. Prop. Fid. pro locis Missionum, a C. Ecclesiae Orient, pro orientalibus. Haec legitimatio est *minus plena*; videndum ad quos effectus se extendat.

b) *Per solemnem professionem religiosam.* Quia haec censetur quaedam spiritualis nativitas et velut baptismus; unde incepta nova vita, praecedens macula ex defectu natalium evanescit.

Per dimissionem professi a religione vel per indultum saecularizationis irregularitas non reviviscit.

Professio simplex in Societate Iesu eundem effectum parit ex Const. Gregorii XIII, *Ascendente Domino*, 25 maii 1584.

707. Ex defectu corporis. Sunt irregulares qui *secure* propter debilitatem, vel *decenter* propter deformitatem, altaris ministerio fungi non valent. Ad impediendum tamen exercitium ordinis legitime recepti gravior requiritur defectus; neque ob hunc defectum prohibentur actus qui rite poni possunt (c.984,2.º).

Patio est reverentia in ministro et in populo.

Codex defectus non determinat: attendenda est jurisprudentia. S. Sedes petitam dispensationem quoad multos defectus concessit, etiam sine clausula *ad cautelam*. Inde tamen non sequitur quod omnes illi defectus irregularitatem constituent; nam stylus est concedere dispensationem petitam, etiam si non sit necessaria. Hodie disciplina circa irregularitates benignior est. In dubio experimentum fiat coram prudenti et perito viro, qui testimonium perhibeat. En praecipuae:

a) *Debilitas membrorum.* Irregulares sunt qui stare nequeunt; qui tremore brachiorum vel pedum sic laborant, ut talicet et hostiam secure tenere non possint; qui ob capitis dolorem sufficientem attentionem in missa celebranda habe-

re non valent. Hodie facile dispensatur ut sacerdos missam celebret sedens.

b) *Mutilatio*. Sunt irregulares qui utroque vel uno brachio carent, qui in aliquo tali infirmitate laborant, ut secure ac decenter missam celebrare non possint. Tamen unius brachii carentia hodie non semper reputanda est irregularitas *ad ordines exercendos*, si potest bene brachio artificiali suppleri (Cappello, 466). Post bellum plures uno brachio carentes dispensati fuerunt, etiam ad ordines maiores *suscipiendos* (C. Sacram. 1 iul. 1918: AAS 13,436).

Irregularis est qui pollice utroque caret, aut pollice ac indice destris, aut inutiles habet.

CC 6 iun. 1863 sacerdotem carentem pollice ac indice sinistré dispensavit, dummodo eos suppleret digitis argenteis deauratis, quibus ad alia non uteretur, reverenter in capsula servatis.

Qui tribus ultimis digitis caret, aut debiles in dextra habet, ut calicem sustinere nequeat; aut nonnisi separato pollice ab indice.

In hoc postremo casu CC 17 dec. 1843 dispensavit sacerdotem ut celebraret, ita ut ante sumptionem digitos supra calicem abstergeret.

Ad ordines suscipiendos est irregularis qui pollice caret, praesertim dextro; an qui solo indice disputatur; si secure ac decenter hostiam tenere ac frangere possit, non erit.

Claudus qui ambulare aut stare sine baculo nequit irregularis est etiam qui tales crurium deformitates habet quae dissimulari non possint, si missam secure ac decenter celebrare non valeat.—Carens uno crure aut pede, nisi arte facto suppleri convenienter possit.

Irregularis est *caecus*. Pius X et Benedictus XV aliquos dispensarunt ad ordines suscipiendos. Sacerdoti caecutienti vel caeco facile permittitur missa quotidiana Defunctorum vel B. V. Mariae iuxta normas C. Rit. 12 ian. 1921 : AAS 13,154

Carens oculo sinistro, qui dicebatur *oculus canonis*, iam non censetur irregularis. Nam facile potest canonem memoriter discere, aut sine magna distorsione legere (C. Relig. 24 nov. 1924; Regatillo, *Interpret.* 473).

Mutus, qui minime loqui valet; ille qui verba completa pronuntiare nequit; *balbutiens* eo gradu, ut non possit pronuntiare nisi lentissime et risum excitando; qui modo omnino inintelligibili aut penitus praecipitanter pronuntiat; qui nequit vocem sonore emittere, aut nonnisi adhibito instrumento, irregulares sunt.

Surdus omnino, etiam. Sed surditas sacerdotio superveniens a missae celebratione non arcet, iuxta communem sententiam; quia non adeo necessarium est ministrum audire. Non autem *surdastri*.

Castrati non sunt irregulares, ut male aiunt quidam³ (*De hermaphroditis*, n.678).

Illi defectus. Sunt irregulares *deformes* taliter ut horrorem vel risum vel magnam admirationem excitent. Sic enormiter gibbosi, veri pygmaei, carentes nasu vel labiis; habentes nasum horribiliter distortum, labia corrosa, faciem omnino ustulatam, caput ingens valde, etc. ; lepra vel simili morbo laborantes.

Qui habitualiter laborant tali morbo, ut celebrare nequeant sine periculo proximo cadendi, aut notabiliter errandi, vel calicem effundendi vel evomendi.

Abstemius eatenus est irregularis, quatenus ita abhorreat a vino, ut illud sumere nequeat sine periculo vomitus aliusve gravis incommodi.

Animadversiones. 1.^o In dubio, num in casu particulari aliquis defectus irregularitatem constituat, viri prudentes simul et periti fodicabunt, praesertim vero Ordinarius ordinandi vel ordinati, cuius erit, si res ferat, dispensare ad cautelam. Experimentum fiat coram magistro caeremoniarum vel alio, ad id dignoscendum, si opus sit.

2.^o Ad impediendum exercitium ordinis recepti, gravior requiritur defectus; neque ob hunc defectum prohibentur actus qui rite poni possunt. Nam legitime ordinatus ius habet exercendi ordinem; non ordinatus ius strictum recipiendi ordines non habet.

708. Ex defectu animi. Irregulares sunt qui epileptici, amentes vel a daemone possessi sunt vel fuerunt. Si post ordines tales evaserint et iam liberos esse certo constet. Ordinarius potest suis subditis exercitium ordinum receptorum permittere (c.984,3.^o).

Epilepsis seu *morbis caducus* memoratur a Gratiano catis.7 q.7 c.1. Est morbus systematis nervei qui manifestatur specialibus crisis, quae ad intervalla temporis indeterminata producuntur, praesertim, casu in terram, convulsionibus, spumatione, etc. A medicis dicitur incurabilis, adeo ut eo affectus perfecte convaluisse vix censendus sit; hinc irregularitas. Tamen in infantia aut adolescentia contractus forsitan incurabilis non est; ideo, iuxta graves auctores, si medicorum iudicio cessavit, irregularitatem non constituit \

Epilepticus in rigore non est qui unum altcrumve accès-

³ Doms, *Du sensé et de la fin du mariage* p.33 (Pans 1937).

¹ GàSPAKRi, 278; Vkr mkr soi, *Epit.* 11,256.

sum passus est, sed *causa habitualis et permanens* requiritur, ut pro amentia⁵; quod manifestatur per actuum frequentiam. Adde quod si accessus raro evenerunt et cessarunt, ipsi medici dubitant utrum epileptici fuerint, an alii causae, ut malae digestionis, tribuendi sint. Ipse Gratianus suadet ut sacerdos, qui accessus *frequentes* patitur, a celebratione absteat.

Si epilepsia sacerdotio superveniet, et sacerdos raro ea corripiatur, v. gr., semel in mense, sine notabili agitatione, spumatu vel clamore; iuxta plures posset privatim celebrare, adiuncto alio sacerdote ieiuno, qui sacrificium perficiat, si forte epilepticus morbo corripiatur. Haec sententia probabilis videtur (Cappello, 484). I

Irregularitatem non constituunt alii morbi aliquatenus similes, ut nervorum excitatio, neurasthenia; qui tamen quam diu durant, possunt ab ordinum susceptione ac exercitio arceri.

Amentes, i. e. qui insaniunt circa omnia, sunt irregulares, etiam in lucidis intervallis; imo in statu morbi ab ordinibus recipiendis et exercendis iure divino repelluntur.

Ratio irregularitatis, etiam post recuperatam valetudinem, est reverentia et dignitas status clericalis et periculum relapsus. Perfecta valetudo vix recuperatur. Hinc dispensatio ad ordines recipiendos iis qui vera amentia laborarunt non solet concedi. Hac in re peritis multum deferendum est.

Amentibus quadantenus aequiparantur *dementes*, seu qui insaniunt circa aliqua, *fatui*, *idiotae*, etc.

Possessi a daemone, qui sunt vel fuerunt, irregulares sunt, quia vix sciri potest an superventura sit possessio; ob offensionem populi et decus clericatus.

Possessio intelligitur indicio theologorum et praesertim Ordinarii (c. 1151). Definitur invasio corporis humani viventis a daemone facta. Non est confundenda cum quibusdam morbis physico-moralibus; ideo medicorum examen et indicium in ea diiudicanda non est excludendum.

Epilepsis, amentia et daemonis possessio ordinibus super; ententes Si post ordines epileptici, amentes vel possessi evaserint et iam liberos esse certo constet, Ordinarius potest suis subditis ordinum receptorum exercitium permittere.

Certitudo haec moralis desumitur ex lapsu temporis, ex peritorum indicio, ex variis circumstantiis.

709. Ex defectu sacramenti. Irregulares sunt *bigami*,

» Dk Mekster, *lur. Çau. Cûmfrnd.* II, 1926.

qui nempe duo vel plura matrimonia valida successive contraxerunt (c.984,4.0). Etsi non fuerint consummata.

Bigamia antebaptismalis.—Qui ante baptismum plures habuit uxores, vel unam ante baptismum et alteram post cum, utrum sit irregularis, celebris controversia fuit. S. Hieronymus negabat; SS. Augustinus et Ambrosius affirmabant. Controversiam diremit S. Innoc. I, statuens in casu irregularitatem exsistere, quia in baptismo *peccata remittuntur, non acceptarum uxorum numerus aboletur*. Id hodie tenendum est, cum c.984,4.0, hac in re ius antiquum referat (c.6,3.®).

710. Ex defectu famae. Sunt irregulares qui infamia iuris notantur (c.984,5.°). Haec irregularitas *proxime* est ex defectu, *remote* provenit ex delicto, nam infamia iuris est poena delicti (c.2291,4.0).

Infamia est diminutio vel privatio famae. *Fama* in bonum sensum accepta, ut solet accipi, est bona hominum proborum existimatio. “*Illaesae dignitatis status legibus et moribus comprobatus*” ’.

Fama civilis est bona existimatio apud probos cives, qua quis putatur dignus omnibus iuribus Status; *canonica*, bona existimatio apud probos catholicos, qua quis putatur dignus omnibus iuribus Ecclesiae. Saepe non cohaerent. Sic duellantes in quibusdam nationibus sunt honorabiles, in Ecclesia infames (c.2351 § 2).

Divisio. 1.° Infamia *canonica* et *civilis*, prout sit privatio famae canonicae vel civilis.

2.° *Iuris* et *facti*. *Iuris*, seu legalis est quae lege irrogatur, per quam societas declarat talem hominem non esse habendum ut probum et honestum, eumque arcet a nonnullis actibus legitimis, iuribus, officiis et honoribus quae aliis conceduntur.

Facti, seu popularis vel vulgaris, amissio famae apud probos et prudentes, orta ex delicto vel poena infamante, aut ex defectu ignominioso et publico, quae a lege non notantur infamia; sed faciunt ut quis bonam existimationem amittat. Unde non est vera poena, sed naturalis sequela delicti, morum vel poenae. Ideo eius causa debet esse *publica*.

Neutra afficit delinquentis consanguineos vel affines (c.2293 § 4).

3.° Infamia iuris est *latae* vel *ferendae sententiae*, prout incurratur ipso facto commissi delicti, sine interventu indicis aut superioris eam infligentis post delictum; aut a indice vel

⁴ Gratian., dist.26, c.1.2.4; dist.34 c.3.

⁷ *Diyrtl.* 1.50 t 13 Itg.S.

superiore necesse sit ut infligatur, patrato delicto, ita ut secus non contrahatur (c.2217 § 1,2.®).

Casus infamiae iuris. Haec incurritur solum in casibus iure communi expressis (c.2293 § 2). Nequit ergo constitui nisi a S. Sede.

Casus latae sententiae, Septem. Sunt *ipso facto* infames:

1.° Qui sectae acatholicae nomen dederint vel publice adhaeserint (c.2314 § 1,3.°). 2.° Qui species consecratas abiecerint vel ad malum finem abduxerint vel retinuerint (c.2320). 3.° Qui cadavera vel sepulchra ad furtum vel alium malum finem violaverint (c.2328). 4.° Qui violentas manus in personam R. Pontificis, Cardinalis vel Legati Pontificii iniecerint (c.2343 § 1,2.°; § 2,2.°). 5.° Duellantes eorumque patrini (c.2351). 6.° Bigami, qui nempe, stante priori matrimonio, aliud etsi mere civile attentaverint (c.2356). 7.° Laid legitime damnati ob delicta contra sextum cum minoribus infra aetatem sexdecim annorum commissa, vel ob stuprum, sodomiam, incestum, lenocinium (c.2357 § 1).

Casus ferendae sententiae duo: Declarandi sunt infames:

1.° Apostatae a fide Christiana, haeretici et schismatici qui ad sectam non pertineant, si moniti non resipuerint (c.2314 § 1,2A). 2.° Clerici in sacris, sive saeculares sive religiosi, qui delictum commiserint contra sextum cum minoribus infra aetatem sexdecim annorum, vel adulterium, stuprum, bestialitatem, sodomiam, lenocinium, incestum cum consanguineis vel affinibus in primo gradu exercuerint (c.2359 § 2).

Hacc declaratio fieri potest per sententiam iudicalem; vel per decretum superioris, scripto vel coram duobus testibus latum (g 2225).

Irregularitas contrahitur solum ex infamia iuris canonica: *ipso facto* commissi delicti, si est latae sententiae; *post sententiam* indicis vel *decretum* superioris eam infligentis, patrato delicto si est ferendae sententiae. “Infamibus portae non pateant dignitatum”, ait principium antiquissimum.

Cessatio. Irregularitas est de se perpetua. Sed cessat: a) Per cessationem legis quae irregularitatem constituit: sicut cessante lege quae constituit impedimentum matrimoniale, cessat illud impedimentum iam contractum, v. gr., affinitatis ex copula illicita 8.

b) Per cessationem poenae infamiae; quae quamvis perpetua est de se, cessabit: 1) per cessationem legis eam constituentis; 2) per dispensationem.

Dispensatio huius poenae vindicativae poterit dari ab Ordinario *in casibus occultis*! Sic videtur ex c.2237 § 2, qui a potestate Ordinarii in casibus occultis solum excipit censuras specialissime vel specialiter S. Sedi reservatas.

* CI 2-3 lun. 1>*[S; AAS 10,346.

711. Ex defectu lenitatis. 1.º *irregularis index qui mortis sententiam tulit* (c.984,6.0).

Ratio quia effusio sanguinis humani aliena est a mansuetudine Christi, qui pro se crucifigentibus oravit; quam mansuetudinem et clementiam imitari debent eius ministri. Hinc diminutio existimationis apud fideles ratione talis muneris, et quaedam indecentia respectu status ecclesiastici.

Irregularitas ex defectu lenitatis seu mansuetudinis Christianae non incurritur ob factum ante baptismum positum.

Subiectum. Iudex qui mortis sententiam tulit. Non tamen si *coactus* hoc munus suscepit, sicut de carnifice dicitur c.984,7.0; tunc enim non renuit mansuetudinem Christi imitari.

Sententiam exsecutioni mandatam. Secus enim non cooperatur morti, quae est irregularitatis ratio. Iuxta aliquos, exsecutio non requiritur, quia canon non facit mentionem de effectu secuto.

Sententiam iustam; ex iniusta oriretur irregularitas ex delicto homicidii.

Si tribunal quod mortis sententiam tulit est collegiale, probabilius fiunt irregulares tantum qui suffragium dederunt pro morte, effectu secuto; ceteri enim morti non sunt cooperati, imo eam vitare conati sunt.

Iurati irregulares erunt, si vere indices sint et mortis sententiam tulerint; quod hodie nullibi fere obtinet. Secus, si solum proferunt indicium de exsistentia facti et de circumstantiis. *Fiscalis*, qui petit sententiam mortis ex applicatione Codicis poenalis, irregularis non est. *Cooperatores indicis* neque etiam, ut notarius qui sententiam subscripsit; nec iudex instructor, qui mere probationes et alia praeparat ad sententiam.

Neque est irregularis dux belli qui aliquem occidi iubet, nullo consilio militari inito, quia non procedit qua *index*. Neque Princeps qui causas sanguinum alicui committit; nam commissio non tendit directe ad mortem inferendam, sed ad iustitiam administrandam. Neque qui per leges poenam mortis certis delictis constituit; nam hae leges tendunt directe ad publicam tranquillitatem (RR 28 feb. 1678). Utique si indici praeciperet ut talis in concreto morte damnetur (Boexninghausen, p.3.º c.1 § 1).

2.º *Irregulares sunt qui munus carnificis susceperint coranique voluntarii ac immediati ministri in exsecutione capitalis sententiae* (c.984,7.º).

Carnifex fit irregularis a momento suscepti sponte muneris, quod vile censetur; cooperatores a momento executionis poenae. *Immediati* sunt qui in ipso actu executionis partem activam habent, qui reum machinae supplicii supponunt, qui eum ligant aut tenent; non autem, probabilius, qui illum ad supplicii locum ducunt. *Voluntarii*, seu spontanei non coacti seu iussi, quamvis hi libenter mandatum exsecui fuerint.

§ 3. *Irregularitates ex delicto*

Summarium: Irregularitates ex delicto sunt septem: 1. Ex debetio contra fidem.—2. Ex abusu baptismi.—3. Ex abusu matrimonii.—4. Ex homicidio vel abortu.—5. Ex mutilatione ac suicidio.—6. Ex exercitio medicinae vel exercitio clericis vetito.—7. Ex abusu ordinis sacri (c.955).

Delictum est externa et moraliter imputabilis legis vel praecepti violatio, cui addita sit sanctio canonica saltem indeterminata (c.2195). Hic latius sumitur: etiam pro quibusdam violationibus quae nullam sanctionem habent, v. gr., exercitio medicinae clericis vetito.

712. Ex delicto contra fidem. Sunt irregulares apostatae a fide, haeretici et schismatici. Et sectae atheisticae adscriptae (C1C 30 iul. 1934: AAS 26.494).

Apostata est qui post receptum baptismum a fide Christiana totaliter recedit. *Haereticus*, qui aliquam veritatem de fide definitam pertinaciter negat aut de ea positive dubitat. *Pertinaciter*, i. e. sciens eam esse ut talem ab Ecclesia definitam et credendam. Unde ut haeretici non habendi sunt rudes seu ignari in rebus religionis, qui ex pravis lectionibus vel impiorum sermonibus negant, v. gr., existentiam inferni, divinam confessionis institutionem. *Schismaticus* est qui renuit Romano Pontifici subesse aut cum membris Ecclesiae ei subiectis communicare (c.1325 § 2).

Probabiliter requiritur ad irregularitatem ut *alicui sectae, acatholicae adhaereant vel adhaeserint*. Sic probabilis sententia ante Codicem, quae a pluribus post Codicem probabilis censetur.

Communistae illi qui alicui factioni communistae adscripti sunt, et simul doctrinam materialisticam et antichristianam communis profitentur, videntur irregulares, ex decreto SO 1 iul. 11 aug. 1949: AAS 41,334.427. At cum canonistae romani societates communisticas non censent esse *sectas acatholicas*; illos non dicimus irregulares (Regatillo, *Interpretatio* n 660-61).

* Clare Gasfabbi. 464.466 (1893); Gkmcot, 470; Jombabt, *Le Sacrt*n> de l'Ordre* (1^30) p.75. Idem supponunt VXRxcwwcn, *Theol. Afor* 111,70\$, Creuscx. *Epit. lur. Can* 11.257.

Si bona fide sectae adscripti fuerint, controvertitur num sint irregulares. Practice dispensatio obtinenda est, saltem *ad cautelam* et pro foro externo.

Irregularitas manet *post conversionem* Ante conversionem arcentur a sacro ministerio iure divino; post eam solum iure canonico. Conversi ante pubertatem, probabiliter non sunt censendi irregulares; nam delicti haeresis vel schismatis rei in foro externo non censentur. Ideo cum convertuntur. abiuratione non egent, sed sola fidei professione³.

Infideles conversi, ut iudaci, mahumetani, irregulares non sunt; quia in c.985,1.º. non memorantur; et id ratio irregularitatis suadet, quae est periculum relapsus et indecentia.

In casu dubii baptismi apostatae, haeretici vel schismatici, irregularitas erit dubia. Suadendum ut obtineatur dispensatio. Sic praxis S. Sedts.

713. Ex abusu baptismi. Sunt irregulares qui extra casum extremae necessitatis baptismum ab acatholicis quovis inudo sibi conferri siverunt (c.985,2.º).

Subiectum. Est qui in adulta aetate baptizetur *voluntarie* a ministro quem scit esse acatholicum. Adultus est post adeptum usum rationis, etsi impuber (c.745 § 2,2.º).

Minister acatholicus probabilius hic intelligendus est apostata, haereticus vel schismaticus, *non infidelis*; nam quando legislator vult infideles comprehendere sub voce *acatholicus*, saepe id exprimit, v. gr., c.1099 § 1,2."; 13399,1.4.º Necesse est ut minister sit *publice seu notorie acatholicus*, et probabiliter sectae adscriptus. Nam *acatholicus* in Codice intelligi solet sectae adscriptus (c.1350 § 1; 1099. etc.). Aliter Ca pEL-i.o, 504.

Modus baptismi suscepti nihil refert: sive solemniter sive private; ritu acatholico vel catholico baptizetur. Requiritur ut adultus *sinat se baptizari* ab acatholico; i. e. roget vel permittat; ita ut videatur se sectae adseribi vel favorem ei praestare.

Casus extremae necessitatis vix erit nisi periculum mortis, quando desit persona catholica quae baptismum conferre valeat.

Ratio irregularitatis est dubia fides vel periculum fidei et communicatio in divinis cum acatholico.

714. Ex abusu matrimonii. Abusus hic est attenta

SO 4 dec 1890; Col. CPI." 1744.
 â SO 20 iul. 1859; Cone, Plcfiar, sfoncr. Lut. (1899) »i 504

tio matrimonii cuiusvc sacrilega susceptio. Irregulares sunt qui matrimonium attentare aut civilem tantum actum ponere ausi sunt: vel ligati vinculo matrimoniali aut ordine sacro aut votis religiosis, etiam simplicibus et temporaneis; aut cum muliere iisdem votis aut matrimonio adstricta (c.985,3.0).

Non obstante clausula *ausi sunt* ignorantia irregularitatis ab ea non excusat (c.988).

715. Ex homicidio et abortu. Irregulares sunt qui voluntarium homicidium perpetrarunt aut fetus humani abortum procurarunt, effectu secuto, omnesque coopérantes (c.985.4?).

Homicidium est formaliter iniusta hominis occisio, i. e. cum peccato gravi. Ergo irregularitas non incurritur ex occisione *casuali*, i. e. quae praevideri non potuit, aut praevisa non potuit vitari; etsi id accadat vacando rei illicitae, ut si quis furto vacans casu hominem occidit (c.2203 § 2). Nique incurritur ex occisione in iustam defensionem propriam aut alius, *cum moderamine inculpatae tutelae* contra iniustum aggressorem (c.2205 § 4). Incurritur si non servetur moderamen, i. e. si quis se defendens voluntarie occidat alium, cum occisio non sit necessaria ad tutelam.

Voluntarium, cum hoc verbum adhibeatur, videtur legislator requirere homicidium voluntarium *directe* seu *in A'*, i. e. patratum ex intentione occidendi, sive tamquam finis sive tamquam medii. Hinc probabiliter irregularitas non contrahitur ex homicidio *indirecte* voluntario seu *in causa*; ut si quis ponit actionem sine intentione occidendi, negligens inquirere utrum ex ea homicidium secuturum sit; aut praevidens homicidium sed negligens media ad illud vitandum. Tale enim delictum non est *ex dolo* sed *ex culpa*, et proinde minorem imputabilitatem habet (c.2203); et versamur in odiosis (Cappello, 506).

Requiritur ut mors sequatur ex actione *directe occisivo*, non ex imperitia vel negligentia curandi vulnus non lethale.

Irregulares ex delicto homicidii sunt: a) qui alium occidit in bello evidenter iniusto. Sed iniustitia plerumque subditos latet, b) Accusatores, testes et indices scienter iniusti, si sententia capitalis lata et executioni mandata fuit.

Abortus est eiectio fetus immaturi, seu qui extra uterum matris naturaliter vivere nequit, quod plerumque accidit ante sextum mensem conceptionis (c.1115 § 2).

Requiritur *procuratio voluntaria directa*, ut de homicidio

dictum est. Sic non incurrit irregularitatem medicus qui operationem facit ad sanandam matrem, quamvis ex illa sequatur abortus; utique si eiectionem fetus procuraret ad sanandam matrem, vel ad eius ignominiam vitandam. Requiritur *effectus secutus*.

Irregularitas contrahitur, etsi reum poenituerit post positam causam abortus, v. gr., post propinatum venenum, sed ante effectum secutum. Fuit enim vere auctor culpabilis delicti abortus, effectu secuto; non obstante poenitentia (*Sal Terrae* [1945] p.692).

Craneotomia vel similis operatio directe occisiva fetus vel matris gestantis ad homicidium refertur.

Coopérantes sunt qui concursum praestant in delicto. Varii distinguuntur in c.2209.

Applicantes huic irregularitati regulas de cooperatione ad delictum in c.2209 statutas, dicemus: 1.º Coauctores seu correi homicidii aut abortus sunt irregulares. 2.*n* Mandans etiam. 3.º Qui in consummatione partem non habuerunt, sed ad delictum committendum contulerunt operam, physicam vel moralem, *necessariam*, seu talem sine qua illud non fuisset commissum, irregulares quoque sunt. Sic potest esse consulens. 4? Qui concursum praestiterunt *non ita necessarium*, sua imputabilitate non carent, sed ea minor est quam quae auctori delicti competit; ideoque hos ab irregularitate immunes censeremus. 5.” Idem diceremus de cooperatoribus *negativis* seu qui cum ex officio tenerentur delictum alius impedire, illud ex negligentia non impedierunt. 6.º Non erit irregularis mandans et consulens, si ante effectum influxum suum plene abduxerunt.

Quamvis enim irregularitas ex delicto non est poena, tamen analogia iuris ex delictis et poenis desumpta (c.2209. 2231) solutionem indicatam suadet. Praeterea, sicut in poenis benignior est interpretatio facienda (c.2219 § 1), sic etiam in irregularitatibus, quae odiosae sunt, et liberum iurium exercitium coarctant (c.19).

Tandem in dubio utrum concursus praestitus ad homicidium vel abortum fuerit *necessarius* an solum *opportunus*, qui cum praestitit censendus est irregularitatem non contraxisse, sicut c.2233 ait: nulla poena infligi potest, nisi certo constet delictum commissum fuisse; et c.2245 § 4: in dubio sive iuris sive facti reservatio censurae non urget.

Tamen in casu dubiae irregularitatis, praesertim ex homicidio vel abortu, expediret ut obtineretur dispensatio *ad cautelam*; nam inter

irregularitates ex delicto hacc gravissima censetur; adeo ut ne in casibus quidem occultis possit ab Ordinario dispensari, si certa sit (c.990); utique si sit dubia (c.15).

716. Ex mutilatione ac suicidii procuratione, irregulares sunt qui se ipsos vel alios mutilarunt vel sibi vitam adimere tentaverunt (c.985,5.º).

Mutilatio est abscissio membri quod proprium et distinctum officium seu functionem habet, ut manus, pedis, membri genitalis; non autem unius alteriusve digiti, auriculae, testiculi unius. Si membra sunt gemina sufficit unius abscissio. *Vasectomia* duplex non videtur mutilatio; utique castratio totalis. Non habetur irregularitas si membrum mere laedatur aut inutile fiat, dummodo subsistat; ut si quis excaecatur, manentibus oculis.

Ex suicidio nova est; probabilius non sufficit merus *conatus*, i. e. positio actuum qui ad executionem delicti natura sua conducunt, quin delictum sit consummatum, sive quia agens consilium suum deseruit, sive ob insufficientiam vel inefficaciam mediorum: ut si quis pro veneno pharmacum innocuum sumat; requiritur delictum *frustratum*, seu actus qui ad executionem delicti natura sua conducunt et ad illud perficiendum sufficiunt; sed ex alia causa praeter voluntatem agentis effectum sortiti non sunt (c.2212). Ut si quis sumat venenum mortiferum, sed statim medicus ei antidotum propinet. Versamur enim in re odiosa. Planum est non requiri mortem secutam.

716 bis. Ex exercitio medicinae vel chirurgiae clericis vetito, si exinde mors sequatur (c.985,6.º). Irregularitatem hanc incurrunt soli clerici (c.139 § 2), non religiosi laici, quamvis iis quoque prohibetur exercitium medicinae ac chirurgiae (c.592); nam versamur in odiosis.

Oritur ex exercitio *vetito ex quo mors sequatur*; proinde non, si clericus artem exerceat in casu necessitatis, aut ex induito apostolico, etsi inde sequatur mors. *Mors* sequi debet, praeter intentionem, ex illo exercitio, v. gr., ob imperitiam vel negligentiam operantis, non aliunde.

717. Ex abusu ordinis sacri. Irregulares sunt qui actum ordinis clericis in ordine sacro constitutis reservatum ponunt, vel eo ordine carentes, vel ab eius exercitio poena canonica: sive personali, medicinali aut vindicativa, sive locali prohibiti (c.985,7.º).

Duplex irregularitas: *a)* ex usurpatione ordinis sacri; *b)* ex violatione poenae.

Ex usurpatione ordinis. *Usurpatio* est positio actus ordinis *maioris*, in quo quis non est ordinatus; i. e. positio actus *non sui*; ut si subdiaconus vel laicus solemniter baptizet.

Ad irregularitatem tria requiruntur: 1.^o, ut ponatur actus ordinis; 2.^o, ordinis maioris; 3.^o, ab eo qui tali ordine caret. *Actus ordinis*, non merae jurisdictionis qua quis careat; ut si sacerdos dispenset a ieiunio sine facultate, non fit irregularis. *Ordinis maioris*. Non ergo erit irregularis laicus qui actus ordinum minorum ponat, ut benedictionem novarum frugum. *Ab eo qui tali ordine caret*. Sic non est irregularis diaconus solemniter baptizans aut Viaticum ministrans absque licentia et sine iusta causa; erit, si confessiones audiat.

Conditiones.—*a)* Usurpatio esse debet *gravis* ratione materiae et malitiae. *Ob defectum materiae gravis* non erit irregularis, v. gr., minorista qui in choro solemniter cantet *Dominus vobiscum*. *b)* Actus debet poni *solemniter*.

Ad id indicandum D'Annibale⁴ hanc normam tradit: si actus solum potest *valide* poni ab habente talem ordinem, semper dicitur *solemniter* poni; etsi minister ornamentis praescriptis non utatur, ut absolutio peccatorum, extrema unctio, confirmatio, ordinatio. Si actus potest poni *valide* a ministro inferiori, sollemnis erit quando ponitur ea forma quae propria est ordinis actui respondentis. Hinc «i simplex tonsuratus subdiaconum in missa sollemni agit absque manipulo, aut ad lotionem pedum in Coena Domini evangelium sine stola cantat, aut *Passionem* in Parasceve, non lit irregularis,* quia per omissionem alicuius ornamenti defectum ordinis manifestat, ita ut non censeatur ordinis usurpator.

Ex defectu malitiae non fit irregularis qui ponit sollemniter actum ordinis maioris quem non habet, *bona fide*, v. gr., nixus auctoritate parochi ad id inducentis.

Resolves: 1^o Non videtur usurpator ordinis nec irregularis diaconus qui benedictionem sollemnem cum Sanctissimo impertitur. Benedictio eucharistica utique reservatur presbytero; a diacono solum potest dari, quando hic communionem ad infirmos defert (c.1274 § 2); sed hoc ultimum indicare videtur in ipso diaconatus ordine contineri potentiam ad impertiendam benedictionem eucharisticam; quae tamen quoad usum ligatur prohibitione Ecclesiae; sicut potentia exorcizandi confertur in exorcistatu, quam tamen exercere prohibentur etiam presbyteri, sine Ordinarii loci licentia (c.1151 § 1). In cantu *Passionis* in Parasceve, qui vices gerit turbae non opus est ut sit diaconus (C. Rit. c.1404). Ob analogiam non viderem illi-

⁴ *Summula* 1,411 not.30.

* Sv Ar Cz, c.42 s.S n.l.

citum quod in necessitate partes Synagogae cantet mere tonsuratus, sine stola.

2." Neque est usurpator et irregularis presbyter qui sine facultate consecraret ecclesiam, altare, etc., licet invalide id ageret (c.1147 § 1); quia per ordinationem potestatem accepit benedicendi et consecrandi universalem; sed quoad usum *validum* potestas consecrandi reservatur Episcopo; potestas benedicendi quoad usum *licitum* in aliquibus rebus Episcopo reservatur (c.1147 § 3).

3.º Laicus nequit in missa solemnī subdiaconum agere, utique tonsuratus, deficiente subdiacono, insta de causa, absque manipulo, it his limitationibus: a) *In/e offertorium* calicem non abstergat nec in cum aquam mittat, quod aget diaconus, b) *Ad infra actionem*, calicem non tangat, nec palliant ab eo removeat nec ei imponat. c) *Post ablutionem*, calicem ne abstergat, quod aget celebrans, sed panno cooperiet et ad mensam deferet (C. Rit. d.4181).

Si tamen laicus subdiaconum sic ageret, irregularis non videtur; cum talis functio his limitationibus non sit ordini maiori reservata; imo nec si haec quae excipiuntur ageret, *absque manipulo*, cum tonsurato permittatur epistolam canere sine manipulo, quod maioris momenti videtur.

Ex violatione poenae irregularis est qui ponit actum ordinis maioris sibi prohibitum *in poenam*: sive personalem, medicinalem aut vindicativam; sive localem.

Personalis est quae directe et immediate afficit personam: *localis*, quae personam afficit mediante loco. Personales sunt omnes; praeter interdictum, quod potest esse personale et locale (c.2268 § 2).

Non erit irregularis, si actus sibi prohibeatur *non in poenam*, sed quia caret requisitis, v. gr., commendatiliis ad celebrandum; vel quia cum irregularitate ordinem sacrum exercuit. B

Consuetudo determinat quid sit grave in usurpatione ordinis sacri et violatione poenae, ut irregularitas contrahatur (Genicot, 477).

718. Conditiones delicti in genere (c.986). Ut irregularitatem constituat debet esse: a) *Grave peccatum formale*. Unde quae excusant a culpa gravi, excusant ab irregularitate ex delicto, v. gr., parvitas materiae, bona fides, inadvertentia, etc. b) *Post baptismum commissum*. Excipitur voluntaria susceptio baptismi ex ministro acatholico (c.985,2.0). c) *Externum*, secus non est delictum (c.2195 § 1); nec indecentiam inducit, quae est irregularitatis ratio. Potest esse *publicum* vel *occultum*; i. e. etiam non divulgatum nec habens imminens divulgationis periculum irregularitatem parit (c.2197.) d) *Opere consummatum*, ut ait c.986, perpetratum,

seu perfectum secundum proprietatem verborum legis. Secus neque poena incurritur lege statuta (c.2228).

Metus gravis non excusat ab irregularitate ex homicidio et abortu. Quia haec delicta sunt contra ius naturale; et in his *metus* gravis imputabilitatem minuit, sed delictum non tollit. Et irregularitas non est poena (c.2205 § 2.3; 2229 § 3.3.º).

§ 4. *Impedimenta simplicia*

Impedimentum est obstaculum *temporaneum*, iure ecclesiastico constitutum, eosdem per se gignens effectus ac irregularitas.

Antea dicebantur *irregularitates temporales*.

Potest esse *antecedens* vel *consequens* ordines; generatim considerantur qua antecedentia.

Effectus per se sunt iidem atque effectus irregularitatum, sed generatim non secumferunt ipso iure prohibitionem exercendi ordines rite susceptos (c.968 § 2).

Numerus. Septem numerantur in c.987. Sunt simpliciter impediti:

719. Filii acatholicorum, quamdiu parentes in suo errore permaneant (n.1). Agitur de filiis *catholicis*, nam acatholici sunt irregulares (c.985,1.º). *Filii* intelliguntur tantum descendentes in primo gradu, non nepotes (CTC 14 iul. 1922: AAS 14.528).

A catholici verius intelliguntur haeretici et schismatici ad sectam pertinentes, non infideles. Sic de filiis iudaeorum Clem. VITI epist. 6 oct. 1593. De reliquis CC 13 feb. 1683 declaravit eos non impediri (Gasparri, 474). Sufficit quod unus ex parentibus sit acatholicus: etsi matrimonium contraxerint cum dispensatione a mixta religione (CIO 16 oct. 1919: AAS 11.478). Nati ex parentibus catholicis non videntur impediti, si parentes in haeresim labantur. Sic auctores ante Codicem (Wernz-Vidal, 256).

Filii communislarum non videntur impediti, iuxta dicta n.712.

Ratio impedimenti est periculum perversionis filii et communicationis in sacris cum acatholicis.

Cessatio. Impedimentum cessat: a) conversione parentum externa et publica; b) eorum morte, nam periculum fidei cessavit; secus esset impedimentum perpetuum seu irregularitas.

720. Viri uxorem habentes (n.2). Non vidui. Si cum

dispensatione *in sacris* ordinentur, nequeunt matrimonio uti (c.1114).

Hodie ita solet procedi, *a)* Raro permittitur a C. de Semin, viro ingressus in seminarium, uxore vivente, nisi mulier sponte consentiat idque certo probetur, v. gr., authentico documento; adsit gravis causa; et non sit proximum incontinentiae periculum. Facilius, si mulier de licentia Congregationis Relig. religionem ingrediatur.

Si vir velit religionem ingredi et ibi ordinari, licentiam dabit C. Relig. (c 542,1.).

Si vir de licentia C. Sem. ingressus est Seminarium, non videtur egere deinceps licentia C. Sacram, ad ordines suscipiendos.

b) Praecipui casus, in quibus S. Sedes marito permittit statum ecclesiasticum, sunt: si uxor adulterium commisit, aut virum dereliquit et, obtento divortio civili, novum matrimonium attentavit; si poena carceris perpetui damnetur, si fit perpetuo amens, si coniux aliquis impotentia dubia laborat; vel certa, sed consequente. Si ambo mutuo consensu velint caste vivere et sanctiorem vitam ducere.

c) Consensus uxoris non requiritur, si haec ius ad vitam coniugalem amisit, aut amentia perpetua laborat.

Mulier, quae sponte consentit, per se non tenetur religionem ingredi aut votum castitatis emittere; modo absit incontinentiae periculum.

Si sint vinculo quoque civili ligati, ordinarie exigitur legalis separatio.

721. Rationibus reddendis obstricti ob officium vel administrationem clericis vetitam; donec, deposito officio et administratione et rationibus redditis, liberi evadant (n.3.º).

Motiva legis: *a)* periculum fictionis, ut sc liberent a reddenda ratione; *b)* ne post ordines negotiis saecularibus implicati pergant; *c)* ne dein a potestate civili molestiam patiantur.

Officia et administratio clericis vetita c 137-139. Talia habent, v. gr., magistratus quidam, tutores, curatores, thesaurarii, depositarii aeris publici (Regatillo, *Instit.* 1,255).

722. Servi proprie dicti ante acceptam libertatem (n.4.º).

Servi, qui ut *res*, non ut *personae* seu subiectum iuris habentur; seu quorum opera penitus sub dominorum arbitrio sunt. Non tamen opus est illa rerum conditione apud Romanos vigente, sub qua dominis ius erat servis etiam abuti, illos occidendo, etc.

723. Ad ordinarium militare servitium civili lege adscript!, donec illud expleverint (π.5.Λ). Etiam qui ad militiam forsitan vocabuntur sed nondum vocati sunt ob defectum aetatis, vel quia inhabiles *ad tempus* sunt declarati (CIC 2-3 iun. 1918: AAS 10,344). ■

Ordinarium servitium *ratione obiecti* est exercitium armorum et eorum quae milites quivis agunt. Unde probabilius non

sunt impediti qui ex lege destinantur aegrotorum curae, literariae militum institutioni, servitio religioso; praesertim si non in stationibus militaribus (*cuartel*) degere cogantur.

Servitium ordinarium ratione temporis est illud quod primitus vocati, ad unum vel plures annos praestare debent (*servitium activum permanens: primera situation de servicio activo*). Non ergo sunt impediti, qui ad reservationem (*reserva*) transierunt, quamvis forsan ad extraordinaria exercitia vel ad bellum vocabuntur.

• *In Hispania*, ex Conventione 5 aug 1950, a.12, Status agnoscit clericis et religiosis exemptionem a militia. Scminaristae, postulantes ac novitii tempore pacis servitium militare differre possunt, petendo prorogationes usque ad presbyteratum vel professionem (Concord. 1953 a.15). Hinc impedimentum ad ordines propter militiam non habent (Reg a TI-110, *Inst.* 1,236).

724. Neophyti, donec iudicio Ordinarii sufficienter probati fuerint (n.6.º). Ob defectum *fidei confirmatae*. Ex S. Paulo, ob periculum *superbiae* (1 Tim 3,6). *Neophyti* intelliguntur in adulta aetate *absolute* baptizati, non haeretici conversi qui sub conditione baptizantur.

725. Infames infamia facti, quamdiu haec iudicio Ordinarii perdurat (n.7.º).

Accidere potest ut infamia facti afficiat innocentem, si ut rei habentur aut de delicto sunt suspecti (c.1222 § 2). Infamia iuris aut facti non afficit consanguineos aut affines delinquentis (c.2293 § 4).

CAPUT V

De praemittendis s. ordinationi

Summarium: 1. Propositum manifestandum 2. Scrutinium - 3 Testimonia, documenta.—4, Examen. -S. Publicationes.—6. investigationes.—7. Exercitia spiritualia.— 8. Fidei professio.

726. Propositum manifestandum. Ordinandi, tum saeculares tum religiosi, per se vel per alium, Episcopo vel eius vices hac in re. gerenti suum propositum ante ordinationem opportuno tempore aperiant (c.992).

Pro religiosis vices gerit Episcopi eorum superior maior, cui petitio exhibenda est, ut constat ex Instr. C. Relig. 1 dec, 1931, n.16.17: /VAS 24,74.

Propositum manifestari potest rectori seminarii vel superiori locali, qui munus assument illud exhibendi Episcopo vel superiori maiori; nisi hi statuerint ut sibi immediate manifestetur.

Manifestandum est ante tonsuram, ordines minores et singulos maiores; quoad hos per se ipsos, et servatis praescriptis C. Sacram. 27 dec. 1930: AAS 23,120.

Quoad tonsuram et minores manifestatio fieri potest ore vel scripto, nisi Ordinarius specialem modum praescripserit. Scripto plerumque fit.

727. Scrutinium est inquisitio de ordinandorum qualitatibus. *Triplex: Primum* de moribus et idoneitate, complectitur investigationes, testimonia, publicationes. *Secundum consistit* in examine de doctrina. *Tertium* fit in ipso ordinationis actu, quando Episcopus adstantibus praecipit ut, si quis habeat aliquid contra ordinandos presbyteros et diaconos, exeat et dicat. Est mera caeremonia.

De scrutinio instructiones dederunt SS. CC. Sacram, et Relig. 27 dec. 1930 et 1 dec. 1931: AAS 23,120; 24,74; quae quotannis ineunte curriculo alumnis legendae sunt.

728. Documenta (c.993). Saeculares et religiosi qui quoad ordinationem, iure saecularium reguntur, i. e. non exempti, haec afferent.

1.® Testimonium baptismi et confirmationis pro tonsura; ultimae ordinationis pro reliquis ordinibus.

2." De studiis pro singulis ordinibus c.976 requisitis.

3." Rectoris seminarii vel sacerdotis cui candidatus extra seminarium commendatus fuerit, de moribus.

4." Testimoniales Ordinarii loci, vel

5.® Superioris maioris, si de religioso agitur.

729. Testimoniales (c.994). Sunt litterae quibus auctoritas competens testimonium de idoneitate ordinandi praebet.

Forma. Per se testimonium hoc debet esse *scriptum*, ut ipsum nomen indicat. Sed ad liceitatem ordinationis, et ad poenas c.2373,2.º et 2374, effugiendas, sufficeret orale; nam substantia servatur.

Tenor. Per se sufficeret ut qui eas dat testetur sibi non constare de existentia irregularitatis aut impedimenti; si mores ordinandi minus honesti sint id significetur vel in testimonialibus vel in litteris privatis. I

Numerus. Dari possunt pro uno ordine tantum, vel pro pluribus, imo pro omnibus simul. Datae sine restrictione in-

telliguntur pro omnibus. Datae pro tonsura, valent pro minoribus; datae pro subdiaconatu probabilius valent pro ceteris maioribus, attento c.973 § 3, qui eandem idoneitatem pro omnibus requirit.

Quis dat. a) *Pro saecularibus* Ordinarius loci in quo ordinandus tantum temporis moratus fuerit, ut canonicum impedimentum contrahere ibi potuerit: regulariter pro militibus trimestre, pro aliis semestre post pubertatem. Sed Episcopus ordinans eas exigere potest etiam ob brevius tempus, et ob tempus quod pubertatem antecessit.

Tempus sit moraliter *continuum*, i. e. sine magna interruptione (c.544 § 2). Interruptio magna censi potest *mensis*, ex analogia c.556 § 1, de interruptione anni novitiatus; imo forsitan minor.

Episcopus *ordinans*, etiam alienus cum dimissoriis, illas strictiores exigere potest.

Si loci Ordinarius neque per se neque per alios promovendum satis norit, ut testari possit; aut si promovendus per tot dioeceses vagatus sit, ut impossibile vel nimis difficile evadat omnes testimoniales exquirere; provideat Ordinarius saltem per iuramentum suppletorium ordinandi, quo iuret se nulla irregularitate neque impedimento ligari.

Si post obtentas et ante ordinationem promovendus praedicto tempore in eodem territorio rursus moratus sit, novae requiruntur.

Si alumnus alicuius dioecesis A, studia peragit internus in seminario dioecesis B; ita ut per sex menses extra seminarium non sit moratus, testimoniales Ordinarii B putamus non requiri, sed sufficere testimonium rectoris seminarii; quod ex c.993 requiritur.

Sic resolvit CC 17 mar. 1708; 3 aug. 1709; 17 iun. 1719. Sic Many, n.126; qui testatur hanc fuisse praxim in Seminario maiori Parisiensi, et in Collegio Gallico Romae. Eadem praxis est post Codicem in Collegio Hispano

b) *Pro religiosis non exemptis* testimoniales dat superior maior.

c) *Pro exemptis* testimoniales includuntur in dimissoriis, in quibus superior testari debet promovendum esse professum et sibi subditum, de studiis et aliis iure requisitis; nec Episcopus aliis testimonialibus eget (c.995).

Poena. Qui subditum proprium absque requisitis testi-

1 Recat i.i.o. apud Sal 7'. (1930) p 367-72.

monialibus ordinet, ipso facto est suspensus ab ordinum collatione per annum S. Sedi reservata (c.2373,2.º).

730. Examen. Praevium ac diligens praebebunt saeculares et religiosi de ordine suscipiendo. Ad ordines maiores etiam de aliis tractatibus theologicis Modum, examinatores, materiam statuere, Episcopi est (c.996).

Sufficere potest unicum pro omnibus ordinibus sacris. Imo, ipsum quod candidatus in cursu theologico subierit, si peculiarem relationem ad ordinem suscipiendum habeat (Cappello, 543).

Examen recipit pro omnibus loci Ordinarius qui iure proprio ordinat vel dat dimissorias, qui potest illud iusta de causa committere Episcopo ordinaturo, qui hoc onus suscipere velit (c.997 § 1).

Pro religiosis exemptis hoc ius et officium competit quoque superiori qui dimissorias dat (c.995 § 1; 997 § 2). Imo pro aliis religiosis potest Episcopus ordinans ratum habere examen in religione peractum.

Ante Codicem etiam religiosi exempti subiecti erant examini Episcoporum, nisi speciali privilegio gauderent (*Trid.* ses.23 c.12 *de refd*). Codex modo generali loquitur de iure Episcopi examinandi etiam religiosos, at nihil exprimit de exemptis, unde aliqui concludunt regulares iam esse ab examine episcopali liberatos (c.615). Adde quod superior regularis in dimissoriis testari debet de omnibus iure requisitis (c.995 § 1; Cappello, 542). Alii tamen opinantur regulares etiam nunc episcopali examini subiici (Wernz-Vidal, IV,272).

Ordinans alienum subditum saecularem vel religiosum cum dimissoriis, in quibus constat de examine approbatorio, potest huic attestationi acquiescere, sed non tenetur; et si pro sua conscientia censeat candidatum non esse idoneum, eum ne promoveat (c.997 § 2). † hSH

Ex analogia c.130 § 1; 131; 459 § 3.3.º; 590.998 § 1; videtur posse Episcopus ab hoc examine eximere candidatum de cuius scientia sibi *certo* constet.

Privilegium, quo aliqui Ordines gaudebant, ut sui religiosi eximantur ab examine subeundo *coram ordinante*, subsistit (c.4). -1

731. Publicatio (c. 998). Publicanda sunt nomina promovendorum ad singulos sacros ordines, i. c. maiores tantum exceptis religiosis a votis perpetuis, quia hi in parocia non satis noti praesumuntur. Religiosi a votis tempora-

1 Wernz-Vidal, n.273; Cappello. n.546.547.

neis solum possunt minores recipere (c.964,3.º-4.º). Unica requiritur. Ordinarius potest a publicatione iusta de causa dispensare.

Locus. In ecclesia paroeciali candidati; et etiam in aliis, si Ordinarius id praecipiat. Si ille plures paroecias habeat, de se in omnibus. Non in paroecia ubi est seminarium, quod est exemptum. Ex analogia publicationum matrimonialium, potest in alia fieri, si aequae finis obtineatur (c.1024.1025).

Tempus. Die festo de praecepto inter missarum solemnias, aut alia die et hora quibus sit maior populi frequentia.

Substitutio. De venia Ordinarii publicationi substitui potest publica affixio nominum ad valvas ecclesiae per aliquot dies, in quibus unus saltem de praecepto comprehendatur. Sat est dies de praecepto suppressus, si cum magno concursu celebretur, ut de matrimonio dicitur.

Si sex intra menses candidatus promotus non fuerit, repetatur publicatio, nisi aliud Ordinario videatur (c.998).

Ob paritatem rationis non videtur necessaria nova publicatio, si intra sex menses plures ordines maiores recipiantur. Neque si ordinandus per totum tempus inter unam et aliam ordinationem in seminario degerit.

Est functio parochi reservata (c.462,4.0). Sed si in aliis quoque ecclesiis fiat, ad rectorem pertinebit, nisi aliud Ordinarius statuerit (Cappello, 548).

Obligatio impedimenta revelandi (c.999). Omnes urget; ante ordinationem, Ordinario vel parochi sunt revelanda.

Causae excusantes fere eadem sunt atque quae excusant ab impedimentis matrimonialibus revelandis, aliquantum graviores. 1.º Secretum officii. 2.º Damnum grave impendens ei qui impedimentum noscat vel suis.

732. Investigationes (c.1000). Parochi qui publicationem peregit, et etiam alii, si opportunum videatur, Ordinarius committat ut de ordinandorum moribus et vita a personis fide dignis exquirat. Idem alias percontatione etiam privatas faciet, si id expedire censeat.

Si ordinandus post pubertatem semper vixit in seminario, investigatio inutilis erit, et non obligat.

Relatio a parochi ad Curiam mittenda est de investigatione ac publicatione ac de eius exitu (c.1000).

733. Exercitia spiritualia. *Tempus.* Facienda sunt: o) per tres saltem integros dies ad tonsuram et minores; b) per

sex ad singulos maiores ; *c*) scd si quis intra semestre plure» ordines sacros suscepturus est, Ordinarius potest exercitia pro diaconatu reducere, non infra triduum; *d*) iteranda, si qualibet de causa ordinatio ultra semestre differatur, secus iudicet Ordinarius utrum sint iteranda (c.1001 § 1-3).

Si maiores omnes vel plures intra brevissimum tempus conferantur, sufficit senarium ante primum ordinem peractum; ceteris ordinibus, si fieri potest, iudicio Ordinarii unus dies recessus praemittatur. Secus exercitia praescripta anti singulos sunt peragenda (C. Sacram. 2 mai 1928: AAS 20,359).

Idem dic de minoribus. Si subdiaconatus conferatur post paucos dies a minoribus, censemus cum Cappello, n 552, aliud triduum sufficere.

Locus. Religiosi ea peragent in propria domo vel in alia ad prudens superioris arbitrium ; saeculares in seminario aut alia pia vel religiosa domo ab Episcopo designata.

Testimonium. De peractis exercitiis Episcopus certior fiat a superiore domus in qua peracta fuerunt; vel a superiore maiori, si de religiosis agatur.

734. Professio fidei et iuramentum antimodernisticum emitti debent solum ante subdiaconatum, coram loci Ordinario eiusve delegato (c.1406 § 1,7.º).

CAPUT VI

De ritibus et caeremoniis

735. Ritus proprius descriptus in *Pontificali Romano* aliisve ritualibus libris ab Ecclesia probatis adamussim servandus est a ministro ; nec licet eos ritus ulla ratione praeterire vel invertere (c.1002).

Indultum ut Episcopus ordinet candidatum ritus diversi quandoque, urgente necessitate, conceditur, si desit Episcopus eiusdem ritus. Sed tunc ordinans proprium ritum suum adhibere debet.

Numquam conceditur ut Episcopus latinus ordinet candidatum orientalem ritu orientali; nec viceversa.

Codex rituum permixtionem omnino prohibet. Sic Episcopus proprius nequit subditum suum ordinare, si sit ritus orientalis (c.955 § 2). Potest dimissorias pro subditorum suo-

rum ordinatione mittere ad quemcumque Episcopum in communione cum Sede Apostolica, sed non ad Episcopum qui sit ritus diversi a ritu ordinandi (c.961).

Missae ordinationis vel consecrationis episcopalis semper celebranda est ab ipso ordinationis ministro (c.1003). Est obligatio gravis, si de ordinibus maioribus agitur, sed collatio *intra missam* non requiritur ad valorem ordinationis. Tonsura et minores extra missam licite conferri possunt.

Communio recipienda est ab ordinatis *in sacris* in ipsa missa ordinationis (c.1005).

Sub gravi urget neosacerdotibus, quia pertinent ad integritatem sacrificii, quod cum Episcopo concelebrant; reliquos probabiliter sub levi. Minoristis non imponitur, sed usus fere universalis est. si intra missam ordinati fuerint, menti Ecclesiae conformis (C. Rit, d.2682).

Ieiunium quatuor temporum omnibus fidelibus impositum (c.1252 § 2), a saec. v vigen, ad ordinationem refertur; ut fideles divinam benedictionem super ordinandos implorent, et hi melius se disponant ad gratiam recipiendam.

De consecratione episcopali *Pontificale Rom.* ait: Tam consecrator quam electus conveniens est ut praecedenti die ieiunent.

736. Suppletia ordinum omissorum. Promotus ad aliquos ordines ritu orientali, qui ex induito apostolico velit superiores ritu latino suscipere, debet recipere prius ritu latino ordines quos ritu orientali non recepit (c.1004).

De tempore et loco, adnotatione ac testimonio

737. Tempus. *Consecratio episcopalis* conferri debet intra missam die dominico aut natalitio Apostolorum (c.1006 § 1). Quia Episcopi sunt Apostolorum successores (c.329 § 1).

Natalitius liturgice et canonice est dies *obitus*. Natalis S. Iohannis est 27 dec. Non accensentur natalitiis festa Cathedrae S. Petri, S. Petri *ad vincula*, S. Iohannis ante Portam Latinam, Conversionis S. Pauli. Apostoli non censentur SS. Lucas et Marcus, utique SS. Matthias et Barnabas (C. Rit. 4304).

Missa sollemnis non requiritur.

Ordines maiores intra missam, Sabbatis Quatuor Tempo

1 S. CimsosT. Cfr, A. in c.13, JcL Jpoj. ad verb. Zciuwnnfibi.

rum Sabbato ante Dominicam Passionis et Sabbato Sancto conferri debent. Gravi de causa conferri possunt quovis die dominico aut de praecepto (§ 2.3). Etiam particulari. Non suppresso sed vigenti. Contraria sententia erat antea solida et tuta-; etiam in festo de praecepto universali vigenti, quod ex privilegio non vigeat in loco ordinationis³.

Tonsura quovis die ac hora conferri potest. *Minores* dominicis et festis ritus duplicis, mane (§ 4), et sabbatis quatuor Temporum, ante Dominicam Passionis et Sabbato Sancto

Reprobatur consuetudo contra ordinationum tempora praecedentibus paragraphis praescripta; quae servanda quoque sunt quando Episcopus latinus ex induito clericum orientalem ordinat, aut e contra (§ 5).

Si ordinatio iteranda sit vel ritus supplendus, absolute vel conditionate, id fieri potest extra tempora et secreto (c.1007), i. e. quovis die.

738. *Locus*, a) Episcopus *extra proprium territorium* sine Ordinarii loci licentia nequit ordines conferre in quorum collatione pontificalia exercentur (c.1008). Tonsura et minores conferri possunt cum aut sine insignibus pontificalibus, i. e. baculo et mitra (c.337 § 2). *In loco exempto* potest ordinare de sola superioris licentia.

In propria dioecesi ordinare potest etiam in loco exempto, cum throno et baldachino, absque ulla licentia (c.337).

b) *Ordinationes generales* (c.1009 § 1) publice celebrentur in cathedrali, vocatis et praesentibus canonicis. Si alibi, praesente clero loci, dignior, quantum fieri poterit, ecclesia adeatur.

Generales vocantur in quibus complures ordinantur et omnes vel fere omnes ordines conferuntur. *Celebrentur* non indicat strictam obligationem, sed convenientiam, ut textus suadet (Cappello, 568).

c) *Particulares* iusta de causa conferri possunt etiam in aliis ecclesiis, et in oratorio episcopali, seminarii aut domus religiosae (§ 2). Vel in quovis oratorio publico, quod iure ecclesiae regitur (c.1191 § 1).

d) Tonsura et minores in oratorio privato, absque peculiari causa, conferri possunt (§ 3).

739. *Adnotatio* (c.1010). Expleta ordinatione, nomina singulorum ordinatorum ac ministri, locus et tempus or-

³ CIC 15 mai 1936: AAS 28,210; Kعاتۇج.و, *Casos* 11,630.

³ CC 28 dec. 1919: *Periodica* (1940) p.190.

dinationis notentur in peculiari libro, in Curia loci ordinationis diligenter custodiendo; et omnia singularum ordinationum documenta accurate servantur (§ 1) (c.1010). Si ordinatio fiat in seminario vel collegio exempto, adnotatio facienda est in libro asservando in archivo eiusdem, et in Curia cuiusque ordinati, ut mox dicitur. Obligatio adnotationis incumbit Episcopo ordinanti, seu Cancellario suae Curiae.

740. Testimonium. Singulis ordinatis detur testimonium ordinationis; qui si ab Episcopo extraneo cum dimissoriis promoti fuerint, illud proprio Ordinario exhibeant, pro ordinationis adnotatione in speciali libro in archivo servando (§2).

Detur ab ordinante. Si hic sit Episcopus proprius, obligatio vera iuxta aliquos non est, et alicubi ex consuetudine in hoc casu non datur.

Nolificatio (c.1011). Praeterea loci Ordinarius, si de saecularibus agatur; aut superior maior, si de religiosis ordinatis cum dimissoriis eiusdem, notitiam ordinationis uniuscuiusque *subdiaconi* transmittat ad parochum baptismi, qui id adnotabit in baptizatorum libro.

Ut de impedimento matrimoniali dirimente in ipsa inscriptione baptismali constet. Ordinarius loci hic est proprius ordinati, sive ipse eum ordinaverit, sive alius cum dimissoriis eiusdem. Si agitur de religiosis ordinatis sine dimissoriis sui superioris, ius et officium curandi notificationem, ut puto, incumbit tum Ordinario loci, tum Superiori maiori; ita ut ab alterutro fieri possit.

Taxae. 1.º Ordines gratis conferendi sunt (c.736). Omnes, etiam Episcopi, qui per simoniam ad ordines scienter promoverint vel promoti fuerint, sunt suspecti de haeresi; clerici praeterea suspensionem incurrunt S. Sedi reservatam (c.2371). 2.º Tamen modica taxa ex titulo expensarum Cancellariae percipi potest (c.15G7). 3.º Item a paracho, pro publicatione, testimonio baptismi et confirmationis, etc. (c.463 § 1).

APPENDIX

Causae contra sacram ordinationem.

741. Duplex est classis causarum: 1.a Causae quibus impugnantur obligationes ordini maiori adnexae, quas non contraxit clericus, quia ordinatus fuit ex metu gravi aut cum ignorantia onerum (c.214). 2.a Causae quibus impugnatur valor ipsius ordinationis.

In prima classi competens est C. Sacramentorum. In secunda, eadem si valor impugnatur ex defectu distincto a ritu; SO, si ex defectu ritus. Congregatio respectiva decidet utrum causa tractanda sit ordine iudiciario an administrativo. Si ordine *iudiciali*, Congregatio causam remittit ad tribunal dioecesis quae fuit clerico propria tempore ordinationis; vel, si haec impugnatur ex defectu ritus, ad tribunal dioecesis in qua ordinatus fuit. Appellatio fit ad ordinarium tribunal secundae instantiae. Si ordine *administrativo tradetur*, S. Congregatio quaestionem dirimit, praevio processu informative Curiae competentis.

Ius accusandi valorem ordinationis, seu petendi declarationem nullitatis *ordinis*, competit aequè clerico et Ordinario cui subsit, vel in cuius dioecesi ordinatus fuit. Ius petendi declarationem nullitatis *onerum* competit soli clerico (c.1944).

Frequentior est causa nullitatis onerum; et solet tractari ordine administrativo. Ad hanc frequentiam vitandam statuerunt SS. Cong. Sacramen. et Kelig. in Tnstr. 27 dec. 1930 et 1 dec. 1931, ut ordinandi ante subdiaconatum emittant iusiurandum de spontanéitate, quo asserant se nosse onera ordinum maiorum; et se sponte velle eisdem se subiicere.

In processu iudiciario observentur canones de iudicio contentioso et de causis matrimonialibus, congrua congruis referendo (c.1995). Pro processu disciplinari Instructionem dedit C. Sacram. 9 iun. 1931; AAS 23.457.

Si processus sit de nullitate onerum ordini sacro adnexorum. actor probare debet se subdiaconatum suscepisse ex metu gravi vel ex ignorantia onerum. I t metus sit gravis, requiritur complexus precum importunarum vel actuum qui natura sua apti sint ad iuvenem in re adeo gravi intimidandum (Instr. 6).

Probato metu gravi vel ignorantia, declaranda est nullitas onerum, et clericus redigitur ad statum laicalem; nisi vinculi

defensor probet clericum ratum habuisse deinde ordinem receptum. *Ratihabitio* habetur cum ordinatus, cessante metu aut ignorantia, acceptat ordinationem cum oneribus, intendens se obligationibus subiicere, quas saltem confuse scit se non suscepisse. *Ratihabitio* potest esse *explicita*, si ordinatus verbis vel scripto manifestet se velle ex nunc obligationibus se subiicere; vel *tacita* seu *implicita* in exercitio ordinum, tali ex quo appareat voluntas se oneribus sublidendi.

Rota 1 aug. 1928 ait verba c.214 potius exigere videntur *ratihabitionem expressam* \ Practice, inquit Cappello, 699, *ratihabitio* vix probari potest contra affirmationem clerici aliud asserentis. Quare defectus *ratihabitionis* facile admitendus est.

Nota.—Non tenetur clericus probare defectum *ratihabitionis*, sed defensor vinculi debet *ratihabitionem* probare. Sic ex Instr, art. 66,67

1 RR *Decisiones* vol.20 p.350-51.

TITULUS VIII

De matrimonio

Bibliographie

- Tertullianus, *De monogamia*: ML 2,977.
S. Augustinus, *De bono coniugali, De bono viduitatis, De coniugiis adulterinis, De sancta virginitate*: ML 40,373.395.429.451.
Gratianus, *Decretum*.
Rolandus, *Stroma seu Summa*.
Hugo a S. Victore, *De sacramentis*: ML 176,183.
Lombardus, *Sentent.* 1.4 dist.26-42.
S. Raymundus, *Disquisitiones de rebus matrimonialibus, in Summa*
S. Thomas, *in libros Sentent.* 1.4 dist.26ss.; *Summa* 3 suppi. q.41ss
Toannes Andreas, *Summa de sponsalibus et matrimonio*.
S. Robertus Bellarmino, *De controversiis* t.5 (cd. Vivès, Parisiis 1873).
Sanchez, *De matrimonio* (Venciis 1626).
Pontius (Ponce de Leon), *De sacramento matrimonii* (Lugduni 1640).
Giovine. *De dispensationibus matrimonialibus* (Neapoli 1863).
Feije, *De impedimentis matrimonialibus* (Lovanii 1874).
Rosset, *De matrimonio* (Sabaudia 1895-96).
Cappei, LO, *De matrimonio* (Taurini 1950).
Ballerini-Paimieri, *Opus theologicum-morale*, vol.6 (Prati 1900).
Chelodi, *Ius Canonicum de matrimonio* (Vicenza 1947).
Coronata, *De matrimonio* (Taurini 1946).
Doms, *De sens et de la fin du mariage* (Paris 1937).
García Bayón, *De sacramento matrimonii* (Madrid).
Gasparri, *De matrimonio* (Romae 1932).
Jemolo, *Il matrimonio nel diritto canonico* (Milano 1941).
Muniz, *Procedimientos eclesiasticos Derecho parroquial* (Sevilla 1923,1925).
Payen, *De matrimonio in missionibus* (Zi-ka-wei 1928-29).
Regatillo, *Cuestiones Canonicas* t.2. *Casos de Derecho Canonico* t.2; *Ius Sacramentarium* (Santander 1928,1931,1949).
Schonsteiner, *Grundriss des kirchlichen Eherechts* (Paderborn 1939).
Smet, *De sponsalibus et matrimonio* (Brugis 1927).
Vermeersch - Creusfeldt, *Epitome iuris canonici* (Mcchlini - Romae 1940).
Vromant, *Ius Missionarium*, t.5, *De Matrimonio* (Rotnac 1931).
Wernz-Vidal, *Ius matrimoniale* (Romae 1946).

Summarium: 1. Piacnotiones.—2. Sponsalia. —3. Praemittenda matrimonio.—4. Impedimenta.—5. Consensus.—6. Foinia celebrationis.—7. Matrimonium conscientiae. —8. Tempus et locus —9. Matrimonium civile.—10. Effectus matrimonii.—11. Coniugum separatio.—12. Matrimonii convalidatio.—13. Secundae nuptiae.—14. Orientalium matrimonium.

Summarium: 1. Nomina.- 2 Notio.—3 Institutio, . Fines et bona.—5. Proprietates. . Favor.—7. Divisio.—8. Potestas in matrimonium.

Nomina, notio

742. Nomina, a) *Matrimonium* venit a *matre*: 1) a *matris nomine et honore adipiscendo*. Nani mulier nubit, ut mater fiat¹. 2) Vel a *matris munio*; ob officium sustentandi et educandi prolem, quod maxime matri competit, cum illa est parvula. Utramque acceptionem habet *Catechismus Romanus*. 3) Vel a *matrem muniens*, ob protectionem quam a marito accipit mater.

b) *Connubium*, ab *obnubendo*, quia ab antiquo sponsa velo quasi *nube* caput tegebat. Nunc etiam velum super utrumque sponsum imponitur, in signum pudoris et subjectionis feminae (Gen 24,65). c) *Nuptiae* indicant festivitatem cum matrimonii celebratione conjunctam. d) *Consortium*, a communi sorte mariti et uxoris, e) *Coniugium*, a mutuo affectu, quia duo sub uno iugo junguntur et fiunt una caro (*Catech. Rom.* n.4).

743. Notio. Communis canonistarum doctrina duas matrimonii definitiones tradit, unam *matrimonii in fieri*, ut est contractus, alteram *matrimonii in facto esse*, ut est vinculum.

Hoc quidam hodierni, praesertim civilistarum ideis imbuti, respuunt. Eadem res, aiunt, nequit duas definitiones habere, nam definitio est declaratio essentiae rei.

Respondemus. Eadem res sub eodem respectu considerata nequit habere duas definitiones, *concedo*; sub diversu respectu, *nego*. Vel duae res quae idem nomen habent nequeunt accipere distinctam definitionem, *nego*.

Matrimonium, aiunt illi, iuxta conceptum romanum et scholasticum, communem etiam inter iuristas et philosophos Christianos classicos, non est contractus, sed vinculum inter virum et feminam; ideoque unica definitio eiusdem danda est; nempe, quae respondet matrimonio sic dicto *in facto*.

At in matrimonio certe existit contractus, et vinculum; et iam a saeculis utrumque vocatum est *matrimonium*. Quare recte duplex datur definitio: una matrimonii, ut est contractus, seu *in fieri*; et altera, matrimonii, prout est vinculum, seu *in facto*. Haec distinctio

¹ S. August., *Contra Faustum* 1.19 c.26: MI/ 42,

³ *De matrim. sacram.* n.2.

Cl consequens definitio duplex valde opportuna est, si vis erroneas vitare sequelas

Inter modernos civilistas sat frequenter dicitur: *matrimonium est contractus sed institutum*. Inter illos eminent Lefevre, *Le mariage civil n'est il qu'un contrat*,^{*} y Cicu, *Matrimonium, seminarium reipublicae*.^{*}

Hodie etiam aliqui canonistae['] sentiunt non esse contractum. *Rationes*: a) Ita ex iure romano, ex classicis scholasticis, iuristis et philosophis Christianis, b) Quia proprium est contractus ut partes libere determinent obiectum consensus contractualis, extendentes vel restringentes hoc obiectum prout ipsis placeat. Quod in matrimonio non admittitur, quia obiectum consensus matrimonialis a Deo est statutum, et ita ut ab hominibus mutari nequeat. Ergo non est contractus sed *institutum* seu *institutio*. Sic Renard, *L'Institution* c.3 p.191-221 (Paris 1933).

At *institutum iuris naturalis* vocarunt matrimonium ipsi theologi et canonistae, qui asserunt esse contractum, antequam recentior illi applicarent matrimonio verbum *institutio*, quasi esset novum.

Est utique institutum iuris divini, cuius naturam et proprietates, iura et obligationes ab ipso Deo statuta sunt, non ab hominum voluntate. Tamen in concreto talis homo et talis mulier hoc institutum, prout in se est, non amplectuntur nisi *fer contractum*, et ipsi matrimonium *tale* efficiunt.

Potest esse quaestio de nomine. Non renuerem matrimonium vocare *institutum contractuale*, vel *contractum rstitutionalcm*, dummodo uno vel alio modo vocetur *contractais*. Et optime dicitur *contractus*. Haec denominatio apparet, etsi imprecisa, ut videtur s. VII Communis evasit s. XIII Invenitur in fontibus iuris ecclesiastici, sic in *Decretal.* 1.4 t.1 c.26; tit.4. et passim apud theologos et canonistas optimae notae. In *Encycl. Leonis XIII Arcanum*, 10 feb. 1880; in *Codice* c.1012, etc.

Tandem recentius Rasi defendit in tota historia iuris romani matrimonium habitum fuisse tamquam contractum (*Consensus facit nuflias*, Milano 1946).

Ergo: 1.° In iure romano, saltem post periodum classicam, matrimonium habetur ut contractus, obligationem gignens, nempe vinculum inter partes, ius ad corpus alterius in ordine ad actus per se aptos ad generationem.

2.° Canonistae ac theologi inde ab oevo medio usque ad nostra tempora unanimiter habuerunt matrimonium *ut fieri* tamquam contractum. *Gratianus* ait utique matrimonium non esse perfectum nisi per copulam, attamen fieri per consensum seu contractum; quamvis non habet perfectam significationem sacramentalcm unionis Christi et Ecclesia: nisi per copulam; et non nisi per copulam accipit plenam indissolubilitatcm.

Lombardus, S. Thomas, Scotus, etc., matrimonium *in fieri* dicunt

['] Gastarri, *De matrim.* vol.I n 8 (1932).

⁴ Apud *Nouvelle Revue Historique de Dre-its française et étranger* (1902) p.300-304.

^a Apud *Archivo Giuridico* (1021) vol.85 p 111413. Vide alios apud Wwfc.

• G!Mi.x>17 Fernandez, *Ia histtfuciôn matrimonial* (Madrid 1947, cd. 2.1); García Parieheña, *Sohrt lu iJ 7j contractual del matrimonio canônico*: *MisceU nca Comillas* n.16 (19S1) p.158-179,

esse contractum, et fieri per solum consensum. Horum textus et posteriorum vide apud Robleda, *Sobre el matrimonio in fieri*.

RR. Pontifices, inde a medio s. XIX, cum impensius coepit negari matrimonio indoles contractus, in omnibus prorsus documentis alicuius extensionis hac de re matrimonium habent et vocant *matrimonium*. Item Rota Romana et Sacrae Congregationes. Tandem Codex, in c.1012.1015.1084, etc. Insuper aiunt contractum matrimonialem gignere veram obligationem *iuridicam*; essentiam huius contractus esse partium consensum; et solum consensum huiusmodi producere *vinculum*, seu mutuum ius et obligationem ad corpora'.

Matrimonium in fieri est contractus. I. e. *dum fit* in concreto, *active, causaliter*, est contractus legitimus et individuus maris et feminae ad generandam et educandam prolem; et inter baptizatos collativus gratiae. Seu contractus legitimus inter marem et feminam, individuum vitae consuetudinem efficiens. Quae definitio desumpta est ex definitione matrimonii *in facto*.

Est contractus. Nam contractus definitur *duorum pluriumve in idem placitum consensus*, obligationem inducens ex iustitia commutativa aliquid praestandi s. Atqui in matrimonio, haec habentur: 1) vir et femina; 2) consensus; 3) de dando et acceptando iure in corpus alterius. Ergo contractus est.

Legitimus. Quia effici debet iuxta leges divinas et humanas: inter partes habiles ad matrimonium ineundum, debito consensu, et forma praescripta. *Individuus*: unius cum una, et in perpetuum quoad vinculum. *Maris et feminae*, ob finem ad quem a Deo ordinatur, qui est generatio. *Ad generandam et educandam prolem*, qui est finis primarius. *Inter baptizatos collativus gratiae*; quia elevatus est a Christo ad sacramentum.

Est contractus plane singularis. 1) Inter marem et feminam. 2) Inter unum et unam et in perpetuum. 3) *Nequit unquam claudicare*, i. e. gignere ius aut obligationem in una tantum parte, ut possunt alii contractus, v. gr., *promissio unilateralis* futuri matrimonii (c.1017). Datur ius et obligatio ad copulam in utraque parte; secus una fornicaretur, dum altera recte uteretur matrimonio. 4) *Est contractus naturalis*, seu in ipsa natura fundatus, ut dicitur. 5) Nec legislator nec partes possunt in eo quod in aliis contractibus, v. gr., supplere consensum, illum dissolvere (c.1081.1118-20).

Obiic. 1." A catholici: Est contractus. Ergo dissolubilis.

Quidam catholici: dicitur, sed non est contractus

' Robleda, *Sobre el matrimonio in fieri*: Estud. Ecles. (enero 1951).

• *Thycjto* 1.2 t.14 leg.1; Iuco, *De iustit.* d.22 n.1s.

Responsio vera. Cone, antec. Neg. conseq. De ratione contradi» non est dissolubilitas. Haec est conditio maximae partis, sed non omnium contractuum.

Conditiones contractuum aliae sunt iuris divini, aliae humani. Illae ab homine tolli non possunt; et sicut nemo potest emere aut vendere sine conditionibus essentialibus divinis et humanis emptionis et venditionis; ita nec contrahere matrimonium non dando ius in corpus, aut dando dissolubile ius. Nam Deus ita decrevit.

Obiic. 2.^o *Omnis res per quascumque causas nascitur per eandem dissolvitur* (Decretal. 1.5 t.41 c.1). Atqui contractus nascitur ex consensu partium. Ergo, si matrimonium esset contractus, eodem consensu dissolveretur.

Nota: Res in loco citato intelligitur a multis obligatio (Reiffens-tuel, *lus Canonicum*, in hunc locum).

Rcsp. Obligatio temporaria dissolvitur per ipsum contrahentem, transeat; non omnis, v. gr., obligatio voti et iuramenti. Obligatio perpetua ex iure divino, nego. Imo etiam in humanis hoc principium quandoque fallit. Sic Episcopus potest erigere in sua dioecesi novam congregationem religiosam, sed nequit eam extinguere (c.492. 493).

Obiic. 3.^o Contractus est duorum vel plurium in idem *placitum consensus*. I. c. pactum iuridicum in quo partes libere concurrunt ad determinata iura et obligationes. Atqui in matrimonio iura et obligationes determinantur a Deo. Ergo non est contractus.

Rcsp. *Idem placitum* intelligi potest de aliqua re eadem statuta et definita per liberam partium conventionem; vel de eadem re instituta et definita per superiorem auctoritatem, v. gr. Dei aut Principis. Sic Fabius et Livia in idem *placitum* consentiunt, postquam ipsi hoc idem placitum statuerunt, v. gr., commutare agrum pro domo; quare non in idem *placitum* consentiant, quando hoc idem placitum ab alio iam statutum est?; quod evenit in matrimonio. Imo in aliis contractibus non possunt partes determinare iura omnia et obligationes; talis enim libertas a legislatore humano saepe limitatur. Sic in contractu emptionis-venditionis, nequeunt statuere retrovenditionem ultra decennium (Cod. Civ. a.1508).

Ergo matrimonium *in fieri* est verus contractus, seu actus quo vir et femina ineunt coniugium.

Matrimonium in jacto, passive, formaliter est vinculum seu societas per matrimonium *in fieri* effecta. Coniunctio legitima et individua maris et feminae ad generandam et educandam prolem. Seu maris et feminae coniunctio (legitima) individuum vitae consuetudinem retinens (exigens) (Decretal. 1.2 t.23 c.11).

§ 2. *Institutio matrimonii*

Summarium: 1. Est institutum iuris naturalis et divini positivi.—2. Essentia
3. Est sacramentum inter baptizatos, nexus inter sacramentum et contractum.—
4. Materia et forma sacramenti.—5. Minister.—6. Honestas.—7. Status virginitatis.—8. Obligatio contrahendi.

Grzymala, *Ratio sacra in matrimonio* (Romae 1935).

744. *Institutio matrimonii Est institutum naturale.*

Prob. 1.° Deus, auctor naturae, vult propagationem et conservationem convenientem generis humani, ut constat ex capacitate generandi et inclinatione naturali maris et feminae ad procreandum. Atqui sine matrimonio haec non habentur, imo ipsa generatio impeditur. Ideo iure romano Lex Iulia sub Augusto caelibatum et filiorum carentiam (orbitatem), ut plagam socialem persequeretur. Nec sufficit generatio: necesse est ut puer per assiduam curam perficiatur quoad vitam physicam et moralem per animi educationem; qui status perfectus est status virtutis homini et generi humano conveniens. Atqui assidua illa cura nequit haberi sine maritali unione stabili; ex mutua obligatione ad officia coniugalium (S. Thom., 2-2 q.154 a.2).

2.° Natura exigit amicitiam et solamen et iuvamen viri et feminae. Atqui haec, ut oportet, non habentur nisi in matrimonio.

3.° Consensus generis humani non explicatur nisi quia natura matrimonium postulat.

Cum sit institutum naturale, matrimonium etiam inter non baptizatos existit (c.1015 § 3).

Est institutum positivo-divinum.

Prob. Gen 2,24: *Hoc nunc est os de ossibus meis; et caro de carne mea...* Haec dicta sunt a Deo vel ab Adamo instinctu divino; ut colligitur ex verbis Christi, Mt 19,4-5: *Qui creavit hominem ab initio masculum et feminam creavit eos et dixit: hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea; propter hoc relinquet homo patrem et matrem et adhaerebit uxori suae et erunt duo in carne una; quod ergo Deus coniunxit homo non separet.* Hinc:

Habemus: 1) Deus creavit utrumque sexum; 2) illos coniunxit; 3) in carnem *unam*; 4) unione indissolubili; 5) in ordine ad procreationem: (*rescite et multiplicamini* (Gen 1,27,28). Atqui ex his matrimonium constat.

Pius XI, Encycl. *Casti coniubii*, 31 dec. 1930 ait: Matrimonium non humanitus institutum neque instauratum est, sed divinitus; non

ab hominibus, sed ab ipso auctore naturae Deo atque eiusdem naturae restitutore Christo Domino legibus est communitum, confirmatum, elevatum (AAS 22,539).

Subtectum. Vir et femina iure habiles ad nuptias iueundas. Baptizati, si agitur de matrimonio sacramento.

Obiectum: a) *materiale* sunt ipsae personae contrahentium; b) *formale* seu ratio sub qua personae attinguntur, est individua vitae consuetudo, i. e. ius et officium mutuum in corpus alterius in ordine ad prolis generationem.

Hoc ius et officium est: a) aequale in utraque parte, salva subiectione mulieris viro, qui caput est mulieris (Eph 5); b) perpetuum, usque ad mortem; c) exclusivum, ita ut quaevis communicatio cum aliis personis sit peccatum specificum adulterii. Damnata est ab Innoc. XII haec proposito 50): *Copula cum coniugata, consentiente marito, non est adulterium* (Denz., n.1200).

Communio t/iori, mensae et cohabitationis non ad essentiam, sed ad integritatem vitae coniugalis spectat; nani saepe deest, v. gr., in separatione legitima.

Unio animorum per amorem non est obiectum contractus matrimonialis, sed conditio ut nuptiae felicem exitum sortiantur. *Unio quaedam bonorum* neque etiam, sed quaedam dispositio ad onera matrimonii rite sustinenda, quae varia est. iure civili.

745. *Essentia matrimonii. In fieri* consistit in partium consensu legitime manifestato (c.1081).

Est contractus mere consensualis, non realis. I. c. matrimonium *in fieri* constat solo consensu, sine copula.

1.a *Theoria. Copulae* s. IX ab Hincmaro¹ initiata, ut videtur; tenebatur saec. XI et XII a multis; a Gratiano, causa 27 q.2, cum schola bononiensi.

Matrimonium copula constat, neque est sine ea.—Ex copula oritur sacramentalitas et indissolubilitas; nam sine ea non datur repraesentatio unionis Christi cum Ecclesia.—Ante copulam sunt *sponsi*, postea *coniuges*.—Ratum dissolvi potest ob votum castitatis, captivitatem, etc.; dissolvitur superveniente alio matrimonio consummato.

2.° *Schola Parisicnsis* cum Lombardo, Hugone... contrarium tenet: Contractus de praesenti, sine copula, est verum matrimonium; sacramentum, indissolubile⁵.

¹ *Aii Rcdulfum*: ML 126,132ss. Sasse tamen aliter huius verba iatellipt (D? sacram. II p357).
JTtrif. 1.4 (list.26.27: ML 192.909«; *Dr sacram.* p.11 c.3: ML 176.482.

3? *Schola media*. Initiata a Magistro Rolando (postea Alexandro III): Ratum est matrimonium verum; sed non absolute indissolubile, nisi sit consummatum (*Decretal.* 1.4 t.4 c.3). Haec doctrina sancita fuit ab Ecclesia, et sensim formata est disciplina vicens: Solvitur ratum dispensatione Papae, data: a) per legem communem (solemni professione religiosa); vel &) peculiari rescripto (c.11 19).

Hinc duplex indissolubilitas: 1) *intrinseca*, quam habet matrimonium ex natura sua: 2) *extrinseca*, quae neque a causis externis tolli potest. Haec solum in consummato est (c.11 18). *Intrinseca* est in rato, quae sufficit ut dicatur matrimonium *indissolubile*, licet a Papa per potestatem vicariani potest solvi. Unde non est *absolute indissolubile* (CaSTiglio-Sl, *L'essence giuridica dei matrimonio*, Roma 1948).

746. Est sacramentum inter baptizatos. Christus aut sacramentum evexit ipsum contractum naturalem matrimonialem inter baptizatos (c.1012).

Hic asseritur: a) matrimonium esse contractum: &) esse sacramentum; c) nexus inter contractum et sacramentum.

Quod sit contractus manet probatum.

Est sacramentum. *Prob.* 1.º *N. Scriptura*. Eph 5,22: "Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia". 1) *Est quid sacrum*, nam est signum unionis Christi cum Ecclesia. Ergo sacramentum, *saltem late*.

2) *Significat gratiam*: Unio viri et feminae est ut unio Christi et Ecclesiae. Ideo status sanctus, supernaturalis. Hinc officia: amor mutuus cum reverentia et sublezione mulieris.

3) Amor hic debet esse *supernaturalis*. Id petit: a) *norma*, i. e. amor Christi; b) ratio supernaturalis: vir est caput mulieris, sicut Christus Ecclesiae; c) *finis*, ut in exercitio matrimonii repraesentent unionem illam et sublectionem.

4) Amor hic esse debet *permanens*. Ut est ipse status. Ergo matrimonium petit principium huius amoris supernaturalis, permanentis. Atqui hoc est gratia sanctificans cum iure ad gratias actuales proprias matrimonii. Ergo significat gratiam.

5) *Dat gratiam*. Id non plene ex S. Paulo probatur, sed innuitur. Nam prae oculis habuit, haec scribens, oeconomiam christianam, ubi sacramenta significantia gratiam, eam continent.

Prob. 2.º *Traditione*, a) Ante s. XI ab antiquo dicebatur

5

4'.
r

lur: a Deo institutum, res sacra, coniunctum cum gratia, a Christo sanctificatum.

b) Apud schismaticos pro sacramento habetur.

c) Ita Lucius III (1184) in Cone. Veronensi (*Decretal* 1.5 t.7 c.9). Professio fidei Michaelis Palaeol. in Cone. Lugdunen. II (1274). Decretum pro Armenis in Cone. Florentino (1439-1445).

d) *Trid.* sess.24 c.1, id definit. Est prima formalis definitio.

e) Pius XI. Encyc. *Casti connubii*.

Prob. 3.º *Theologi* a s. x id defendunt ut *semper traditum*.

Prob. 4.º *Ex praxi*. In Ritualibus inter sacramenta computatur.

Matrimonium *in facto* potest dici latiori sensu sacramentum, quatenus pro tota vita significat unionem Christi cum Ecclesia. Stricte sacramentum est solum matrimonium *in fieri*. seu contractus matrimonialis inter baptizatos (Leo XIII. *Arcanum* 10 feb. 1880).

747. Nexus inter sacramentum et contractum (c.1012 § 2). Sacramentum stricte dictum est ipse *contractus* seu matrimonium *in fieri*. Non est permanens, ut Eucharistia; sed transiens, ut ordo; ubi manet potestas, transit sacramentum. Hic transit physice contractus, manet vinculum.

Vinculum seu matrimonium *in facto* est *res* producta per contractum, et *sacramentum* late dictum; non qua dat gratiam, sed qua significat unionem Christi et Ecclesiae, et ius ad peculiaris auxilia conservat³.

Prob. Eatenus aliquod signum est sacramentum, quatenus gratiam significat et confert *ex opere operato*. Atqui gratia confertur in actu quo contractus initur, non per vinculum; quamvis ius ad peculiaris auxilia manet quamdiu vinculum perdurat.

Inter fideles nequit esse contractus validus quin sit eo ipso sacramentum. Id non *ex natura rei*; nam ante Christum ita erat contractus sine sacramento, et nunc inter infideles.

Christus, cum ad sacramenti dignitatem evexit matrimonium baptizatorum. naturam contractus non mutavit, sed ordinem; faciens contractum supernaturalem, productivum gra-

³ BKLLARJH., *Dt. contr.* t.3; *Dc. mnt. m. contr.* c.6; Pius XI, Encyc. *Casti connubii*: AAS 22,583.

tia inter baptizatos, ipsum contractum qui inter non baptizatos est mere naturalis.

Sententiae plures hac in re fuerunt, etiam inter catholicos.

Veru sententia: *σ*) Inter baptizatos contractus et sacramentum sunt res inseparabiles, *b*) Imo una eademque res. *r*) Duae formalitates seu aspectus diversi, *d*) Si non est sacramentum, neque erit contractus validus, neque matrimonium; consensus erit nullus, concubinatus.

Prob. 1.^o *Trid.* ses.24, c.1, *de ref.:* a) Matrimonia clandestina sunt vera et *rata*, i. e. sacramentum, donec Ecclesia aliter determinet. Atqui in clandestinis nulla est benedictio sed solus contractus, *b*) Christus elevavit in sacramentum ipsum ritum matrimonialem qui iam erat. Atqui hic erat merus contractus.

Prob. 2.^o Pius IX, Litteris *Ad Apostolicae* 22 aug. 1851 damnavit opera Nuytz et expresse hunc errorem: "Matrimonii sacramentum non est nisi quid contractui accessorium ab coque separabile, ipsumque sacramentum in una tantum nuptiali benedictione situm est", quae est prop.66 *Syllabi* damnata. Damnatur quoque prop.73 quae affirmat posse esse contractum matrimonialem mere civilem inter Christianos, et contractum a sacramento esse separabilem (Denz, 1766.1773).

748. *Materia et forma sacramenti.* Sex sententias enumerat SÂNCHEZ, 1.2 d.5. Communior et probabilior videtur haec: *Materia* sunt verba vel signa *quatenus tradunt ius; forma, quatenus acceptant.* Haec indicatur a Eened. XIV, Const. *Paucis* 19 mar. 1758. Quidquid sit, in praxi nullum incommodum est timendum, dummodo verus consensus detur et servetur forma substantialis celebrationis praescripta ab Ecclesia.

749. *Subiectum matrimonii*, prout est merus *contractus*, est quivis homo impedimentum dirimens non habens. Prout est *sacramentum*, baptizatus, sine impedimento dirimente; etiam haeretici et schismatici.

Quaestio †. I'tnc sacramentum matrimonium infidelium, si ambo baptizantur? Communior sententia affirmat, cum SAnchez, 1.2 d.9 c.17. Quae hodie, ait Wernz. n.41, unice tenenda est.

Prob. 1.^o Iuter baptizatos nequit esse matrimonium quin sit sacramentum (c.1012 § 2). Atqui illi iam sunt Christiani, et habent matrimonium.

Huic argumento responderi potest: Nequit contrahi matrimonium a baptizatis quin sit sacramentum, *concedo.* Matrimonium contrac-

tum ante baptismum necessario fit sacramentum post baptismum, *nego*, nisi aliunde probetur.

Prob. 2.^o Ratio cur ante baptismum non erat sacramentum est, quia personae erant incapaces sacramenti. Atqui per baptismum fiunt capaces.

Resp. *Distinguo minorem.* Fiunt capaces contrahendi novum matrimonium sacramentum, dissoluto priori, *conc.* Fiunt capaces ut prius matrimonium fiat sacramentum, *nego*.

Prob. 3.^o Prior ille consensus matrimonialis moraliter perseverans, et *efficaciter irrevocabilis*, cum deinde informatur a baptismo, ipso facto consequitur perfectam significationem gratiae; et accedente nova consummatione, accipit absolutam indissolubilitatem matrimonii christiani (Wernz, n.41).

Resp. Matrimonium, quod est sacramentum, est actus transiens, qui proinde nequit forte postea baptismo informari, ut fiat sacramentum.

Prob. 4. Matrimonium infidelium consummatum post baptismum utriusque, fit omnino indissolubile. Atqui si non esset sacramentum posset a Papa dissolvi. Ergo est sacramentum.

Resp. Ab Ecclesia non dissolvitur *de facto*, ne forte violetur ius divinum; nam utique probabilius est sacramentum; at hoc non adeo certum nobis videtur, ut putat Cappeilo, n.35.

Quaestio 2. Estne sacramentum si una tantum pars sit baptizata?

Sententia communis, cum Sanchez, <16 n.-l... tenet non esse sacramentum, ne in parte quidem baptizata.

Prob. 1.^o Matrimonium est unus et individuus contractus, non quid compositum ex duobus contractibus partialibus. Ergo si in uno non est sacramentum, neque in altero erit. Atqui in infideli non est. Ergo neque in fidei. ..'

Prob. 2.^o Vinculum debet esse in utroque aequè firmum. Atqui si esset sacramentum in fidei, in eo esset firmitus (c.1013 § 2).

Prob. 3." Quinque casus novimus recentes, in quibus Papa dissolvit matrimonium consummatum inter acatholicum baptizatum, et infidelem. Atqui si esset sacramentum non posset illud dissolvere (c.1118).

749 bis. Minister. Sunt contrahentes. Est doctrina communis et certa.

Prob. 1.^o Sacramentum est ipse contractus. Atqui contractum efficiunt soli contrahentes.

Prob. 2.^o *Decret, pro Irmenis, Conc. Plorent.* Consensus mutuus est "causa efficiens matrimonii" (sacramenti de quo ibi agitur). Atqui consensus ponitur a solis contrahentibus.

Prob. 3.^o *Trid.* ses.24 c.1 : Matrimonia clandestina sunt vera et *rala*, quamdiu Ecclesia aliter non determinet. Atqui *ratum* solum dicitur sacramentum ; et in clandestinis non intervenit sacerdos, sed soli contrahentes.

Prob. 4." SO 11 aug. 1949; Attenta peculiari natura

sacramenti matrimonii, *cuius ministri sunt if>si contrahentes*, sacerdos autem testis ex officio, hic assistere potest communistarum matrimoniis... (AAS 41,427).

Resolves: Sacramentalitas est proprietas addita a Christo contractui inter baptizatos, ab coque inseparabilis. Quare. qui volunt matrimonium contrahere, ut ipsum naturaliter est contractus, quamvis eius sacramentalitatein ignorent aut negent, sacramentum administrant et recipiunt, dum actu positivo et praedominanti voluntatis non excludant intentionem administrandi et recipiendi sacramentum Sic protestantes sacramentum efficiunt et recipiunt (RR 27 aug. 1910: AAS 2,928.933).

750. Honestas. "Matrimonii honestas et licitudo taru in se quam in usu probatur: o) Quia est institutum a Deo, ut auctore naturae, et per positivam dispositionem in paradyso. b\ A Christo sua prasentia sanctificatum in nuptiis Canae⁴, c) Ab eodem elevatum in sacramentum, rf) A S. Paulo commendatur tamquam honorabile (llebr 13,4); absque peccato: bonum (1 Cor 7,38; 1 Tim 4,3; debitum coniugale reddendum est (1 Cor 7,3). e) Ex triplici fine honesto ad quem ordinatur⁵. /) SS. Patres, ut Hieronymus⁰, Augustinus⁷, matrimonii honestatem vindicarunt contra haereticos gnosticos et manichaeos, qui illud daemonio auctori tribuebant.

751. Status virginitatis seu caelibatus ex motivo virtutis per se perfectior est: a) Christus virginitatem prae matrimonio commendavit verbo (Mt 19.10-12) et exemplo; ipse virgo fuit, virginem matrem elegit, discipulum virginem prae aliis dilexit eique moriens matrem commendavit, b) S. Paulus virginitatem matrimonio praefert (1 Cor 7,1.7.8.32-34. 38-40).

c) *Trid.* ses.14 c.10, id definit contra protestantes.

(/) SS. PP. in elogium et defensionem virginitatis praeclaros tractatus scripserunt.

e) *Ratio:* homo per virginitatem magis removetur a sollicitudinibus saeculi, ut liberius Deo vacet, ut ait S. Paulus: supra mundum quodammodo extollitur, et fit quasi particeps angelicae naturae.

Notandum: Cum virginitas matrimonio praefertur, comparantur status, non personae, quae in his statibus versantur; nec perfectio-

Leo XIII, Encycl. *Arcanuni*.

Cotch. rom., *De tnatrini*, n.13-15; Pius XI, Encycl. *Casti connitbii*.

Contra lovin'an. II n.3: ML 23,222.

[†] *De bono coniugali:* ML 40,373.

S. II:uo\M *Contra lovinian* ; S. August., *De sancta virginit.* ML 23 221; 40.395.

nes quibus hae personae propria virtute praeditae esse possunt. Sunt namque multi coniugati perfectiores caelibibus.

752. **Obligatio contrahendi matrimonium.** Per se nulla est pro omnibus et singulis. Obligationem affirmarunt quidam cum *Fichte*, quia per matrimonium constituitur completum principium generationis et educationis et vitae domesticae; ideoque est complementum quoddam personalitatis humanae.

Sed nulla obligatio est constituendi tale principium completum; sicut nulla obligatio singulis procurandi procreationem, quae sine tali obligatione ex ipso instinctu naturae de facto obtinebitur, ut experientia constat.

Neque homo non coniugatus, ut perfectus homo sit, eget aliquo complemento, instar hominis dimidiati.

Perbelle S. Thomas: In iis quae unicuique necessaria sunt, ipse providere debet; unde quisque debet cibo potuque uti. In iis quae necessaria sunt multitudini, non opus est ut cuilibet de multitudine obligatio imponatur, neque possibile; et ideo necesse est ut diversi diversa officia exercent, sicut in corpore diversa membra diversis actibus ordinantur. Quia ergo generatio non est de necessitate individui, sed speciei, non est necessarium ut omnes actibus generationis vacent; sed quidam ab his abstinentes aliis officiis mancipentur, ut militiae, contemplationi (*Summa contra gent.* 1.3 c.137).

Obiic. Ex eo quod homini aliqua virtus confertur, deducitur obligatio ea utendi. Atqui omnibus datur vis generandi.

Si virtus data est ad bonum speciei, sufficit ut multi ea utantur. Multis datur virtus aedificandi et pugnandi, et tamen non omnes hi tenentur esse constructores aut milites (ibid., c.136).

Per accidens obligatio esse potest pro aliquo in casu speciali; v. gr., ad vitandam incontinentiam, damnum reparandum vel promissionem servandam. Initio mundi fuit pro primis parentibus, cum propagatio generis humani a Deo intenta nonnisi per matrimonium recte fieri possit.

Neque est obligatio generalis *pro genere humano*, ut communitati, a Deo imposita. Talis enim lex *superflua* esset, attendente naturali hominum inclinatione ad matrimonium. Et *inefficax*, cum non obliget determinatos homines ad nuptias. Nec solido argumento vindicatur publicae auctoritati ius duos invitos ad matrimonium cogendi.

§ 3. *Fines, bona*

Rosciii, *I fini del matrimonia. Perfice muni/x* (1949) p 370ss.; Boïssard, *Les fins du mariait dans la Théologie scolastique: Revue Thom.* (1949) p.289-93

753. Fines (c.1013). Cum matrimonium ex Deo sit, finem bonum habere debet. Canon indicat: A) *fines operis*, seu intrinsecos, i. e. bona ad quae *natura sua* matrimonium tendit; B) *ordinem finium*.

Finis est id propter quod obtinendum aliquid fit.

Finis operis, bonum ad quod assequendum res aut actus *natura sua* tendit; sic finis operis eleemosynae est succurre-re indigenti. *Finis operantis*, illud quod agens pro lubitu suo intendit; sic si quis eleemosynam dat puellae ad eam sedu-cendam, seductio erit finis operantis.

Finis primarius, ille ad quam opus *natura sua* prae om-nibus tendit, et qui naturam matrimonii unice specificat; non est idem ac *unicus*. *Secundarii* sunt illi ad quos opus *per se* quidem ordinatur, sed non principaliter.

Fines operis sunt proles, mutuum adiutorium, concupis-centiae remedium.

I. Proles, i. c. procreatio et educatio prolis, nempe ho-minum qui sint cultores Dei, ut temporalem aeternamque bea-titudinem consequantur (Tob 6,22).

Procreatio est finis. *Prob. a) Ex Scriptura*. Prima be-nedictio Dei hominibus concessa his verbis exhibetur: *Cres-cite et multiplicamini...* (Gen 4,1). Cui benedictioni historia primarum generationum respondet: *Adam cognovit uxorem suam Evam, quae concepit et peperit Cain. Cognovit autem Cain uxorem suam, quae concepit et peperit Henoch*, etc. (Gen 4,1.17...).

Divina ordinatio matrimonii ad generationem historia di-luvii quodammodo demonstratur. Nam iussu Dei ingrediun-tur arcam Noc, uxor eius, filii et horum uxores, et anima-lia bina masculini sexus et feminini, *ut salvetur semen super faciem universae terrae*. Post diluvium *benedixit Deus Hoc et filiis eius. Et dixit ad eos: Crescite et multiplicamini...* Gen 7,3; 9,1).

h») *Ex physiologica sexuum dissimilitudine et sexualium organorum conformatione ac fine, et c.r instinctu sexuali*, cuius naturalis fructus est proles.

Educatio prolis est quoque finis matrimonii. Quia homo constat corpore et anima rationali : hinc duplex est eius vita:

physica et *moralis*; *physica* per generationem habetur, sicut in brutis; *moralis*, consistens in perfectione hominis, quatinus homo est, seu in debita facultatum spiritualium institutione, habetur per educationem. Et quoniam parentes filiis utramque suppeditare debent, hinc finis matrimonii est proles generatio et educatio

Educatio debet esse quoad corpus et animam, *physicam*, *intellectualem* et *moralem*. Proles enim, ne in iis quidem quae ad naturalem vitam pertinent, sibi potest providere, multo minus in iis quae ad supernaturalem; sed aliorum auxilio, institutione, educatione per multos annos indiget. Iam vero iussu Dei ac naturae hoc educandi prolem ius et officium parentibus competit, qui opus naturae generando coeperunt.

Generatio est finis naturalis per copulam obtinendus
a) copula esse debet inter mutuo obligatos, secus deesset educatio proles; *b)* non est obligatoria; *c)* saepe est inefficax
d) licita est, etiam sine spe proles.

2.º *Mutuum adiutorium*, amicitia, bonorum communicatio 1.

Multas coniugum praestationes seu officia comprehendit; cohabitationem, communionem mensae, usum bonorum temporalium, victus acquisitionem et administrationem, auxilium in variis vitae conditionibus, in exigentiis corporis et animae, in naturalium facultatum usu, in exercitio virtutum supernaturalium (Pius XI, *Casti connubii*, p.548).

Recentissime quidam *mutuum adiutorium* aiunt esse complementum et perfectionem personalitatis utriusque coniugis, et hoc habent tamquam finem primum.

Mutuum adiutorium est finis matrimonii.

Prob. d) Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutorium simile sibi (Gen 2,28). Ad hoc creavit Deus mulierem.

b) Si tantum proles esset finis matrimonii, non esset coniugium inter senes, qui prolem habere non possunt (S. Aug., c.3). ■ H

3.º *Concupiscentiae remedium*. Post peccatum originale. Quatenus licite satiatur concupiscentia seu proclivitas ad copulam carnalem, per conjugalem actum.

Prob. d) Viduis et innuptis dicit S. Paulus: *Bonum est illis si sic permaneant, sicut et ego. Quod si non se continent, nubant; melius est enim nubere quam uri* (1 Cor 7,9).

¹ S. Thomas, *Summa contra Gm.* 1.7 c.1º2; Pius XI, Encycl. *Casti connubii*.

² S. August., *De bono coniug.* c.1: MI, 40,374.

Et viris: *Propter fornicationem* autem unusquisque suam uxorem habeat (1 Cor 7,2).

b) Debuit enim Deus naturali concupiscentiae licitum remedium providere; hoc autem est matrimonium. Ergo finis matrimonii est concupiscentiae remedium.

Possunt licite homines concupiscentiae indulgere, dummodo id agant modo legitimo et apto ad eam sedandam, i. e. unus cum una, ex mutuo iure ac potestate in corpus alterius (1 Cor 7,9).

Pines extrinseci seu *operantis*, i. e. quos nupturientes intendunt. possunt esse alii, et quidem honesti, v. gr., valetudo, familiarium pax, sacramentum recipere. Sed an prudenter quis contraheret ex solo fine sacramenti recipiendi dubitari potest; nam etsi sacramentum gratiam dat *cx opere operato*, at caelibatus est status perfectior matrimonio, et maiores gratias habet *cx opere operantis*.

754. Ordo finium. Finis *primarius* est prolis generatio et educatio. *Secundarii* mutuum adiutorium et remedium concupiscentiae (c.1013 § 1).

Primarius dicitur ille ad quem matrimonium natura sua prae omnibus tendit, et qui naturam matrimonii specificat. Est *unicus*; quia, ut ait S. Thomas, finis specificat societatem. Ergo ubi plures sunt fines operis eiusdem societatis, ex iis unus debet esse primarius 3.

Secundarii sunt *dependentes* a primario, ita ut sine primario illi non sunt constituti sicut vult natura. Sunt essentialiter *subordinate* primario. Unde si desit primarius, alii duo fines secundarii corruunt, *qua matrimoniales*, matrimonium esse nequit. V. gr., si impossibilis est ordinatio contractus ad finem primarium, hoc est. ad actus per se aptos ad generationem. ut in impotente; vel si per voluntatem negatur ius et obligatio ad tales actus. Haec subordinate dicit: *negative*, quod subordinates numquam possit utilitati et bono subordinates contraire: *positive*, quod debeat, quantum in se est, Unum huius promovere.

At finis primarius et matrimonium exsistere potest, quamvis non adeo convenienter, sine secundariis. Sic valet matrimonium, quamvis pars comparti deneget perpetuo ius ad cohabitationem, dummodo ius ad copulam non neget.

Proles esi finis primarius.

Prob II' In S. Scriptura exhibetur Deus creans pro-

1

I

I

I /

toparentes, masculum et femirtam, eos iugens in matrimonium, eis benedicens, *ut crescerent et multiplicarentur*; et subinde narrantur generationes (Gen c.4). Item post diluvium benedicens Noe et filiis: *ut crescant et multiplicentur*; statimque illius generationes proponuntur (Gen 9). *Fines secundarii operis essentialiter subordinantur primario*, ita ut ordinatio ad secundarios supponat ordinationem

Prob. 2.º SS. Patres, si paucos excipias, qui destinationem matrimonii in remedium concupiscentiae exaggerant, hanc hierarchiam finium servant. Sic S. Iustinus 5, S. Clemens Alexander c, S. Augustinus t.

Prob. 3.º Item doctores scholastici, ut S. Thomas: Mulier praecipue creata est “ut sit homini *in adiutorium prolis*”. Nec opponitur Hugo a S. Victore °.

Itia e *nec mutuum adiutorium nec remedium concupiscentiae sunt fines primarii.* Nam: a) Iuvamen mutuum et societas domestica sine matrimonio *per se* potest esse, licet non adeo perfecta, α) In natura integra esset matrimonium non in remedium concupiscentiae.

* *Contra Faustum* 1.19 c.26: ML 42,365.

Suppi. q.67 a.1; q 44 a.2 ad 1; *Sutrimn* 1 q.92 ad 1.

• *De B. Mariae Virginitate* 1; ML 176,864. Vide Ahellân, *El fin > h significaciôn sacramental del matrimonio* (Granada 1939).

tialiter subordinati. Nain cx intentione Auctoris naturae et Institutoris matrimonii habent ad servilium primarii: a) naturalem aptitudinem ; /?) destinationem ; c) necessitationem ac submissionem. Mulier praecipue creata est *ut sit homini in adiutorium prolis*, ait S. Thomas, l.c.

“Ad hoc tantum adnectitur coniugii usui delectatio concupiscentiae sedativa, ut securius et certius obtineatur finis generationis. Ad hoc etiam, Dei sic disponente ac natura, solatium et mutuum adiutorium inveniunt coniuges in intima ad invicem conversatione, ut efficacius procuretur prolium educatio” (De Smet, n.83).

Causa motiva, praeter finalem, quae etiam in contrahendo vinculo matrimonii magis psychologice et personaliter a sponsis persentitur est “mutua coniugum interior conformatio, hoc assiduum sese invicem perficiendi studium”, quae verissima quadam ratione... etiam primaria matrimonii causa et ratio dici potest; si tamen matrimonium non pressius, ut institutum ad prolem rite procreandam educandamque, sed latius ut totius vitae communio, consuetudo, societas accipitur (Pius XI, *Casti connubii* p.548).

Quae causa motiva non solum fines essentielles non excludit, sed eos in executione promovet. Assecutio finis primarii, qui ultimus est in executione, securius attingitur, si coniuges ad invicem attrahantur et amore copulentur.

755. Falsae doctrinae. Doctores aliqui moderni, etiam catholici, docent finem primarium matrimonii esse mutuum tuum complementum personalitatis humanae ; generationem vero quid accessorium ex tali complemento resultans. Quia homo singularis non est perfectus et completus, sed solum per unionem maritalem, i. e. per commutationem proprietatum sexualium, completur.

Id falsum est. Ne confundatur complementum *sexuale* cum complemento *humano*, seu ad perfectum *esse* hominis requisito; quasi homo non coniugatus censi debeat vehit dimidiatus homo. Complementum sexuale solum requiritur ut unum et perfectum sit principium generationis et educationis prolis (Sasse, p.362). Inter recentiores, qui a doctrina traditionali recedunt, eminet Dr. Doms, *Sinu und Zwuck der Elie* (Breslau 1935).

Obiic. 1° Amor inter sponsores nascitur multo antequam erga filios. In actu coniugali motivum amoris sexualis praeponitur motivo procreationis. Ergo unitas vitae seu vita in unum, seu mutua perfectio vel complementum est finis matrimonii primarius.

Resp. a) Si argumentum hoc valeret, pari ratione concludere liceret quod *voluptas* est finis primarius matrimonii; nam desiderium voluptatis nascitur ante amorem conjugalem; et motivum unionis postponitur in conscientia motivo voluptatis.

b) Amor sexualis (et motivum voluptatis saepissime est causa *motiva* seu *impulsiva* matrimonii contrahendi coque utendi ; sed hoc

non obstat quominus finis matrimonii primarius in se, seu *operti* sit proles; sicut non obstant huic fini alia motiva quae ad matrimonium contrahendum inducant. Ipsum desiderium se complendi sexualiter, ipsa delectatio, ad hoc datur, ad generationem.

Obiic. 2." Si finis principalis est procreatio, et ceteri fines sunt eidem subordinati, facta impossibili generatione, fines secundarii corruerent.

Resp. Si fines secundarii essent *purum medium* ad primarium. *concedo.* Si non sunt *purum medium*, sed habent in se valorem honestatis et licitae delectabilitatis in matrimonio, *nego.*

Finis secundarius non est idem atque *purum medium*, sed qui minoris momenti est quam principalis, et in matrimonio iuvat parum huius assecutionem. Dicitur *secundarius* et *non medium*, quia in se valorem habet honestatis et delectabilitatis licitae; qui valor reddit finem secundarium appetibilem propter se ipsum, dummodo principali positive non opponatur.

Obiic. 3." Finis primarius copulae, iuxta hodiernam physiologiam non est procreatio. Ergo neque haec est finis primarius matrimonii.

Proh, antecedens. Iuxta antiquos, generatio fiebat in ipsa copula, permixtione seminum, ideoque finis copulae dicebatur generatio. Sed iuxta modernos, per actum conjugalem nihil fit nisi translatio et depositio seminis in vas muliebre; quo actu posito, reliqua fiunt opere naturae; in primis unio spermatis cum ovulo.

Resp. *In ratione causae efficientis*, copula est naturalis causa per se novae vitae. Nam interpositio plurium causarum, quarum una alteram consequitur ex institutione et connexione naturae, non tollit neque essentialiter minuit nexum causalem inter primam actionem et ultimum effectum totius seriei causarum.

In ratione causae finalis, finis primarius copulae per se est generatio. Finalitas et efficientia non semper coincidunt: *Quod primum est in intentione, ultimum est in executione*, ait axioma. Saepe effectus mediat, obtinendus per plures causas interpositas, est finis primarius operis; dum contra effectus prius tempore productus et immediate obtinendus, est finis secundarius, quamvis sit quoque finis *operis* et non solum *operantis*.

Ergo finis operis copulae primarius a natura intentus est procreatio, non obstantibus aliis causis et rationibus concurrentibus (Hürth, *Dubia matrimonialia*: Periodica [1949] p.216-220).

Doctoris Donis et similium doctrina damnata est a S.O. 1 apr. 1944: "An admitti possit quorundam recentiorum sententia, qui vel negant finem primarium matrimonii esse proles generationem et educationem, vel docent fines secundarios fini primario non esse essentialiter subordinatos, sed esse aequae principales et independentes." *Negative* (AAS 36,103).

In hoc decreto: 1." Reprehenditur usus verborum sensu diverso ab eo quem apud theologos communiter habent; quod quidem confusionem et errorem gignit. 2." Reiicitur *aequifatio* finium secundariorum mutui adiutorii et remedii concupiscentiae cum primario generationis. 3.º Asseritur *defen-*

dentia secundariorum a primario. 4.º Item *essentialis subordinatio* illorum huic.

Iterum improbat a fº XII in alloc, ad obstetrices, 22 oct. 1951 : AAS 43,835.

756. Bona. Cum triplici fine et cum proprietatibus matrimonii relationem habet triplex bonum a S. Augustino assignatum 10 et a Pio XI in Encyc. *Casti connubii* explicatum: *bonum prolis, fidei, sacramenti*. Haec sunt bona *substantialia*, quae, salvo matrimonii valore, per intentionem excludi non possunt.

1.º *Bonum prolis*, est potestas generandi et educandi filios. Refertur ad finem primarium, et simul adiuvat tertium, imo et secundum.

2.º *Bonum fidei* est mutua fidelitas, qua coniuges obtinent ius mutuum et exclusivum in corpus alterius, ita ut, perdurante matrimonio, sine adulterio violari non possit. Per hoc habent etiam mutuum amorem et solamen, in quo consistit secundus finis. At simul fides multum promovet primum et tertium. Per adulterium augetur concupiscentia et minuitur amor, adiutorium, educatio prolis.

3.º *Bonum sacramenti*, est firmitas vinculi seu indissolubilitas, maxime in matrimonio consummato fidelium¹¹. Indissolubilitas favet non solum primo et secundo, sed etiam tertio fini. Nam sublata spe separationis, facile servatur concordia; data spe alius matrimonii, coniuges ad adulteria ducuntur.

Haec tria bona sunt essentialia matrimonio, si considerentur quoad *obligationem* suscipiendam in contractu; ita ut invalide contraheret qui nollet circa ea obligationem suscipere; essentialia non sunt quoad *usum et executionem obligationis* susceptae. Sic matrimonium consistere potest sine prole et fide.

Resolves: 1. Bono prolis essentiali opponitur *intentio*, etiam mere interna, vel *conditio* qua excludatur potestas seu ius et obligatio correlativa prolem procreandi et educandi. Invalide contraheret, qui non intenderet se *obligare* ad actus generationis et educationis, v. gr., qui contraheret sub conditione non utendi matrimonio nisi onanistic; aut prolem enecandi; valide contrahit, qui hanc obligationem non excludat, sed solum eius observantiam.

2. Bono fidei essentiali contraria est intentio vel conditio qua excludatur mutua potestas in corpus alterius, eaque exclusiva; non

* Gratianus. C.27 q.2 c.10.

n S. Augustinus. De nupt. 1.1 c.11: ML 44,420.

autem intentio seu propositum violandi ius datum; nec ipsa iuris violatio per adulterium.

3. Bono sacramenti essentiali adversatur intentio vel conditio quae indissolubilitatem excludat, ut si quis intendat nuptias celebrare *ad tempestes*, vel eas solvere quoad vinculum ob adulterium, iurgia, etc.

§ 4. *Proprietates essentielles, favor matrimonii*

Proprietates essentielles sunt notae sine quibus matrimonium consistere nequit: unitas, indissolubilitas (c.1013 §2).

757. Unitas. Stat in eo quod contrahat unus cum una.

Prob. Gcn 2,24: *Erunt duo in carne una* (in carnem unam).

Est u) *ex iure divino positivo* (Gen 2,24); b) *et naturali*

Prob. SO 20 iun. 1866: Matrimonium infidelis iam uxori nullum est.—Prima mulier est vera uxor (nisi fuerit impedimentum), ceterae adulterae et concubinae. — Idque iure naturali et divino.—Xon baptizetur, nisi dimittat omnes praeter primam.—Hanc post baptismum dimittere potest ex privilegio paulino. Vid. SO 17 aug. 1898; Col. CPF n.1354.

Quod dicitur de viro valet de uxore (*Gratian.*, c.32 q.2 c.2).

Unitati opponitur *polygamia* simultané seu unio unius cum pluribus. Unius viri cum pluribus feminis est *polygynia*; unius feminae cum pluribus viris, *polyandria*. Sed *polygynia* sumitur pro *polygynia*.

Polyandria est contra ius naturae primum, i. e. contra finem primum et contra secundarios.

Praecepta primaria dicuntur quae per se nota sunt omnibus, et se habent in practicis sicut prima principia in speculativis. *Secundaria*, quae ex primariis derivantur, tamquam conclusiones immediae ex principiis per se notis. Contra legem naturae est quidquid ineptam reddit aliquam actionem ad finem a natura intentum. Id dupliciter contingere potest: vel quatenus finis assecutio impeditur omnino, vel quatenus difficilis aut incongrua redditur assecutio. Actio quae omnino impedit assecutionem finis principalis adversatur praeceptis primariis legis naturae: quae difficilem vel minus congruam reddit assecutionem finis principalis et quoquo modo sit inconveniens fini secundario opponitur praeceptis secundariis. Itaque praecepta prima id praecipunt quod fini a na-

lura intento essenziale est; et ideo ita intrinsece bonum, ut oppositum numquam permitti possit, utpote intrinsece malum. Secunda praecipunt quod est lini congruum, non tamen absolute necessarium, ita ut, mutatis adiunctis, oppositum possit aliquando permitti (S. Thom., *In II7 d.33 q.1 a.1*).

Igitur polyandria est contra praecepta primaria iuris naturalis, et est invalida. Nam 1.° Mulier pluribus commixta iit infecunda. Testantur meretrices. 2.° Pater est incertus. Hinc deest educatio prolis. 3.° Mulier nequit omnibus fidem servare. Nulla pax, ubi plura capita.

Polygynia: a) Est illicita et invalida iure divino.

Prob. Mt 19,9: “Quicumque dimiserit uxorem suam... et aliam duxerit moechatur, et qui dimissam duxerit moechatur.” Si moechatur qui dimissa uxore aliam ducit, fortius et ipsa retenta (Innoc. III, *Decretal.* 1.4 t.19 c.8).

Unde: Adulterium, non matrimonium, est secunda unio, quia manet primum vinculum, sive uxore dimissa sive retenta.

b) Non est contra principia seu praecepta primaria iuris naturae.

Prob. 1? Deus in Veteri Testamento eam permisit.

Christus permissionem polygamiae revocavit, reducens matrimonium ad suam primitivam institutionem \ Quare iam illicita et invalida est. Quod sit Christianis illicita iure divino, definitum est a *Trident*, s.24, c.2. Quod etiam pro gentibus sit irrita lege divina constat ex decisionibus SO, quod iubet infideles conversos dimittere omnes uxores praeter primam SO 4 iul, 1855; Col. CPF 1113).

Prob. 2.° 1) Non tollit generationem nec educationem prolis. Nam unus vir potest sufficere pluribus mulieribus, et proli ex eis habitae educandae. 2) Non tollit totaliter iuvenem et amicitiam.

c) Est tamen aliquatenus contra ius naturae.

Prob. 1.° Opponitur praeceptis seu finibus secundariis.

1) Est contra amicitiam, pacem..., gignit zelotypias inter feminas. 2) Congruit ut vir satisfaciat feminae, quoties illa rationabiliter petat; quod nequit, si hae plures sint. 3) Par debet esse conditio et potestas viri et feminae; sicut femina se totam viro tradit, ita debet vir se totum feminae tradere.

Prob. 2.° Finis primarius educandae prolis, si non totaliter impeditur, saltem detrimentum accipit.

Prob. 3.^o Ex sensu communi. *Polyandria* solum in infimis populis viguit², nec fuit primitiva forma unionis sexualis, ut aiunt danvinistae. Contrarium historia testatur.—Aliqui casus habebantur ut liciti, sed cum limitatione, v. gr., ubi deerant feminae, quandoque licebat ut varii fratres eandem uxorem haberent.—Hoc fiebat quia femina considerabatur ut serva: et sicut in aliis familiae serviebat, ita pluribus viris familiae tradebatur.

Polygynia semper ut inconveniens habita est: a) ob zelytypias et perturbationes pacis; α) ob imparem conditionem viri et feminae, quae ut serva consideratur.

758. Indissolubilitas. In alio loco tractabitur (c.1118-1127), ubi de dissolutione vinculi. Consistit in perpetuitate vinculi matrimonialis. Maior est in matrimonio consummato.

Est ex iure naturae secundario; nam divortium vinculare: d) opponitur saltem finibus secundariis. Fini primario educationis prolis, et partim ipsi procreationi, ut experientia testatur; b) nocet mutuo amoris coniugum; egoismus et adulteria fovet: uxorem facit peioris conditionis; c) bonae administrationis! familiae adversatur; r/) item publico bono societatis, cuius fundamentum est familia, e) Damnata fuit a Pio IX prop.67 *Syllabi*: “Iure naturae matrimonii vinculum non est indissolubile, et in variis casibus divortium proprie dictum auctoritate civili sanciri potest.”

Est quoque ex iure positivo divino: “*Quod Deus coniunxit homo non separet*” (Mt 19,6).

759. Sacramentalitas. Unitas et indissolubilitas firmiores sunt in matrimonio Christiano ratione sacramenti.

Nam hoc perfectius refert unionem Christi cum Ecclesia; quae unio est unius cum una, et perpetua.

760. Favor matrimonii. Matrimonium gaudet favore iuris. Quare in dubio standum est pro eius valore (c.101)

Ratio. Ius naturale id suadet. Nam hoc postulat bonum societatis civilis et religiosae; ne vera matrimonia invalida declarentur. *Tolerabilius est enim aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quam coniunctos legitime contra statuta Domini separare* (Innocentius III. *Decretal.* 1.2 t.20 c.47).

Norma illa “matrimonium gaudet favore iuris, quare in dubio standum pro valore matrimonii, donec contrarium probetur” intelligitur ita ut ad excludendum talem favorem non requiratur certitudo

² Vid. CPF 14 ian 1793; SO 12 iun 1850; Col. CPF 611,104»

absolutu de nullitate, seu talis quae excludat non solum *probabilitatem* sed etiam ineram *possibilitate*!»! contrarii; at sufficiat certitudo *moralis* de nullitate, seu quae excludat dubium prudens de valore. “Nullum tribunal ecclesiasticum ius habet exigendi amplius; sic enim facile laederet ius strictum actoris ad matrimonium” (Pius XII ad Rotam, 3 oct. 1941 : AAS 30,424).

Id est ad pronuntiandum pro matrimonii nullitate, non requiritur certitudo *absoluta* de nullitate, seu quae excludat omne prorsus dubium; sufficit certitudo *moralis*, seu maxima probabilitas de nullitate, quae excludat dubium *prudens* de valore.

Hic favor iuris duo ituportat: 1) Si constat de celebrato matrimonio, semper pro valido habendum est, donec nullitas certo probetur. Sic constans jurisprudentia RR et SS CC. 2) Etsi de celebratione non constet, modo pro se possessionem ostendere possit, standum est pro matrimonio celebrato.

Possessio status matrimonii manifestatur tribus verbis: *nomine, tractatu, fama*. Id est, si mulier nomen habuit viri: tractata fuit ut uxor; publice in societate tamquam legitima uxor reputata est (RR 11 mart. 1930, *Dccis.* 22,156).

“Possessionem ostendere potest [matrimonium], quando coniuncti bona fide putant se in vero et legitimo coniugio vivere, et ceteri nullum ex illa coniunctione scandalum patiuntur, qui arbitrantur esse legitimum.”

Pro existentia matrimonii standum non est, quando dubitatur de facto, id est, utrum necne fuerit celebratum, et pro existentia non est talis possessio (SO 18 dec. 1872; 24 ian. 1877; Col, CPF 1322.1465).

In dubio standum est pro valore matrimonii: a) in foro externo et interno.

b) Etiam ubi agitur de matrimonio infidelium, si utraque vel alterutra pars ad fidem convertatur (SO l.c.). A fortiori ubi agitur de haereticis. Vide tamen n.1047.

c) Sive dubium sit *iuris*, sive *facti*. Dubium *iuris* est, quando celebratum fuit matrimonium cum aliqua circumstantia quae, iuxta legem probabilem tantum constituit impedimentum dirimens. Sic si frater et soror infideles inter se contraxerunt, et ex iure civili suae regionis haec consanguinitas primi gradus collateralis non sit impedimentum dirimens, matrimonium est dubie validum *dubio iuris*; quia non certo constat quod talis consanguinitas matrimonium dirimat iure naturali. Ideoque habendum est ut validum. Dubium *facti* habetur, quando certo existit lex quae statuatur talem circumstantiam constituere obstaculum dirimens; sed non constat certo utrum in casu talis circumstantia existat. Sic con-

sanguinitas in primo gradu collateralis est certo impedimentum dirimens inter baptizatos. Petrus et Paula, christiani, inter se contraxerunt, et dubium probabile est num sit frater et soror. Tunc matrimonium est dubie validum dubio *facti*; ita habendum est pro valido, donec certo probetur illos esse fratrem et sororem.

Exceptio: privilegium fidei. In re dubia privilegium fidei gaudet favore iuris (c.1 127).

I. e. si dubitetur de valore matrimonii in infidelitate contracti, et unus ex coniugibus deinde baptizetur et velit novas nuptias contrahere cum parte Christiana, potest; nulla peracta interpellatione infidelis, etiam absque privilegio paulino; quia in favorem fidei illud matrimonium dubium censendum est nullum; seu potius pronuntiandum a competente auctoritate pro libertate fidelis ad novas nuptias.

Haec praesumptio vel consideratio explicatur per implicitam dispensationem R. Pontificis, *a iure*, qua illud matrimonium dubium in infidelitate contractum sua potestate dissolvat, si forte a parte rei sit validum, in favorem fidei partis fidelis. Dissolvitur, non quando datur sententia permituens baptizatum novas nuptias contrahere, sed quando secundum matrimonium contrahitur. Ita fit dissolutio per privilegium paulinum (c.1 126).

Ratio. Tunc habetur conflictus inter duas causas favorabiles, standum ergo pro causa superioris ordinis; iam vero favor fidei praevalet favori matrimonii (SO 9 dec. 1899: ASS 31,694)¹⁰.

761. Praevalentia inter duo matrimonia dubia. An stante positivo et insolubili dubio de validitate primi matrimonii, invalidum vi c.1014 declarari debeat secundum matrimonium.

Rcsp. Affirmative, dummodo causa definiatur ad ordinarium tramitem iuris (CIC 26 iun. 1947: AAS 39,376).

In conflictu inter duo matrimonia dubii valens, praevalet primum, respondet CIC.

Exemplum. Drusus et Lucina matrimonium contraxerunt dubie validum. Drusus Lucinam deserens novum matrimonium iniit cum Antonia. Accusavit fiscalis secundum matrimonium de nullitate. Huius valor dependet a nullitate vel valore prioris, qui valor dubius est Index pronuntiare debet pro valore prioris et consequenti nullitate posterioris.

Quoniam CIC apponit clausulam "dummodo causa definiatur ad

¹⁰ Micvijn, *El favor iurir*: Revista Espafi. <le Der. Can. t.2 (1948) p.333-409.

ordinarium trainitem iuris”, significare videtur responsum CIC valere tantum pro foro externo; in interno, quousque tribunal declaret *praesumptive* nullum secundum, coniuges huius videntur posse elinqui in bona pace. Vide n.873.

§ 5. *Divisio matrimonii*

Owen, *Ratum non consummatum*; Amer. Keel. Review t.120 (1949) p 486-99.

762. Terminologie (c.1015). *Validum* est cui nullum obstat impedimentum dirimens nec defectus consensus, et contrahitur iuxta formam pro valore requisitam. Hinc vinculum producit. *Invalidum, irritum, nullum, si secus*. In Codice haec verba sine discrimine usurpantur, v. gr., c.1087.1136. 1070. *Attentatum*, contractum cum vitio dirimente ab utraque parte noto.

Putativum, dicitur nullum sed existimatum validum. I. e. bona fide ab una saltem parte celebratum, donec utrique de nullitate certo constet (§ 4). Sub verbo *celebratum* intelligi debet dumtaxat matrimonium coram Ecclesia celebratum (CIC 26 ian. 1949: AAS 41,158).

Iuxta hoc responsum, ut matrimonium invalidum sit *putativum*, necesse est quod celebratum fuerit *coram Ecclesia*; id est, forma canonica, sive ordinaria sive extraordinaria. At clausula *coram Ecclesia* videtur nobis significare quemvis actum, qui ex forma externa qua celebratus fuit exhibeat saltem speciem seu apparentiam matrimonii canonici; quamvis forsitan nullum evaserit ex aliquo defectu formae ipsius. Itaque *coram Ecclesia celebratum* ideoque *putativum* existimaremus matrimonium bona fide celebratum coram sacerdote *necessaria delegatione destituto* et duobus testibus; aut coram parocho et duobus testibus, sed *extra limites paroeciae suae*. Contrarium esset nimis odiosum, praesertim filiis, qui sic non forent *legitimi* (c.1114).

E contra, non erit *coram Ecclesia* celebratum, nec *putativum*, matrimonium *civile* seu contractum coram auctoritate laicali et duobus testibus, in casibus ordinariis. Cui Codex renuit nomen matrimonii dare (c.188 n.5; 646; 985 n.3); et illud non considerat ne ut matrimonium quidem nullum; sed ut actum qui in foro ecclesiastico ne speciem quidem seu apparentiam matrimonii habet; ut merum concubinatum (CIC 11 oct. 1919: AAS 11,479).

Ubi primum utraque pars cognoscit certo nullitatem matrimonii celebrati, hoc ipso facto desinit esse putativum; et

partes tenentur statim ab usu matrimonii abstinere, et v. illud convalidare vel petere declarationem nullitatis illius. Effectus quos produxit quamdiu fuit putativum, semper manent, v. gr., legitimitas filiorum qui interea concepti vel nati sunt; sed qui concipiantur quando desinit esse putativum, erunt illegitimi, nisi ante nativitatem convalidetur matrimonium.

Ratum, matrimonium Christianorum validum, copula non perfectum. *Consummatum* copula perfectum (§ 1). *Ratum* in Codice habet sensum praecisum, et innuit sacramentalitatem. *Ratum* tamen saepe sumitur pro *non consummato*, etiam inter infideles.

Consummatum dicitur quod completum est per actum conjugalem ad quem natura sua ordinatur matrimonium, et quo coniuges fiunt una caro. Id est, copula perfectum *de se* ad generationem apta, etsi *per accidens* generatio non sequatur. Naturam actus conjugalis Codex non explicat, et controversitur quomodo coniuges fiant *una caro*.

763. Consummatio. Practice, ut copula sit perfecta, ideoque matrimonium consummatum, et coniuges fiant una caro, haec copulative requiruntur: a) semen virile, i. e. humor in testiculis elaboratus; b) penetratio membri virilis erecti in vaginam mulieris; c) et seminatio virilis seminis immediate intra vaginam in illa penetratione. Sic continua jurisprudentia Rotae; v. gr., 4 apr. 1932¹: “Horum vel unum ergo si *actu* desit, non consummatur matrimonium; et si desit perpetuo a nuptiis initis *potentia*, matrimonium ab initio nullum est.”

Eadem norma observatur in processu de rato: Si hymen, seu membrana quae ad os vaginae invenitur, integer est, censetur matrimonium non consummatum; secus, si disruptus est, nisi certo probetur scissio facta fuisse non per copulam mariti². Casus tamen rari sunt in quibus consummatio fit, manente integro hymene (21 feb. 1933, vol.35 p.88).

Probata copula seu penetratione membri virilis intra vaginam, praesumitur etiam seminatio, et proinde matrimonii consummatio (CC 18 mart. 1893: ASS 26,14).

Ovulatio feminae *speculative* non constat utrum ad consummationem requiratur. *Practice* non requiritur; nam, ut SO saepe declaravit, matrimonium mulieris excissae, seu ova-

¹ *Dccis.* vol.24 p.125; 25 apr. 1941; *Periodica* (1944) p.201.
² C.1976; C. Sacram. Instr. 7 mart. 1923: AAS 15.389; C. Pro Eccl. Orient. Instr. 10 iul. 1935: AAS 27.333.

riis et utero carentis, non est impediendum; quod indicat talem mulierem non censendam esse impotentem ad matrimonii consummationem.

Unde matrimonium non censetur consummatum : a) per copulam onanisticam aut sodomiticam; utique, si semen emissum per copulam intra vaginam enecetur venenis sterilitatis; b) per solam applicationem penis ad partem externam vulvae, etsi fecundatio haberi possit; c) per penetrationem vulvae sed non vaginae, scilicet semine ad os vaginae deposito; d) nec censetur consummatum per ineram *fecundationem artificialem*, quae illicita est, et proinde nequit esse obiectum contractus matrimonialis (SO 24 mart. 1897; Col. CPF 1964).

Copula dimidiata. Est ea qua vir vaginam uxoris penetrat quidem, sed parum, v. gr., pro dimidia, vel tertia parte, et semen in vagina deponit. Haec reddit difficiliorem conceptionem, sed non impossibilem.

Ergo consummatio matrimonii habetur quoque per copulam dimidiatam. Quae non est onanistica.

Damna talis copulae, a) Non refert perfecte imaginem coniugii fecundi Christi cum Ecclesia, b) Natalitatem minuit, c) Creat periculum onanismi, si coniuges experiuntur non vitari prolem per copulam dimidiatam. Quare non licet, nisi gravi de causa; qualis non facile erit timor prolis numerosioris.

Dubia. Cum praxis huius copulae diffunderetur in Hollandia, Episcopus Harlemensis S. Officio haec dubia proposuit:

I. An tolerari possit confessarios sponte sua *docere* praxim copulae dimidiatae, illamque *suadere* promiscue omnibus poenitentibus qui timent ne prole numerosiori graventur.

II. An carpendus (reprehendendus) sit confessarius, qui omnibus remediis ad poenitentem matrimonio abutentem ab hoc malo avertendum frustra lentatis, *docet* exercere copulam dimidiatam ad peccata mortalia praecavenda.

III. An carpendus sit confessarius, qui in circumstantiis sub II copulam dimidiatam poenitenti aliunde notam *suadet*; vel poenitenti interroganti num hic modus licitus sit. *respondet simpliciter* "licere", absque ulla restrictione seu explicatione.

Responsa SO 1 dec. 1922. Ad I. *negative*. Ad II et III, *affirmative*.

Nota. Haec in *Actis Apostolicae Sedis* publicata non fuerunt

Praesumptio consummationis. Praesumitur, si coniuges post matrimonium cohabitaverint, nisi contrarium probetur (§ 2).

Eliditur praesumptio, si hymen sit integer, nisi in casu specialissimo ob elasticitatem suam copula, infracto hymene, haberi possit; vel nisi arte reffectus fuerit.

Rationabilis praesumptio est, nam : a) Per matrimonium datur ius ad copulam. Ergo pronum est ut ea utantur coniuges

ges, cum primum possint, α) ita solet fieri ex amore sexuali coniugum.

Si cohabitaverint. Tali modo ut possibilis sit copula, i. e. solus cum sola; non illa cohabitatione quae habetur, v. gr., in convivio post nuptias. Si a prandio recedant et per breve tempus soli maneant, consummatio praesumitur.

Probatio coarctatae scu non cohabitationis sit *de momento ad momentum*, i. e. probari debet ne uno quidem momento coniuges solos fuisse. CC 24 mart. 1871 iussit inspectionem corporalem feminae, quia aliquo momento fuerunt solus cum sola post prandium nuptiale, licet statim vir solus iter aggressus est.

Conceptio habita inter coniuges, per se, nisi contrarium certo probetur, est argumentum consummationis in foro externo. At proles haberi potest quandoque sine consummatione. Sic RR 17 aug. 1920; 3 aug. 1921 censuit matrimonium non fuisse consummatum, quamvis factum conceptionis extra controversiam erat. 20 mart. 1926 matrimonium declaravit non consummatum, quamvis mulier laborans vaginismo duos filios habuit. Quia non habita fuit copula cum stimulatione intra vaginam (*Decision*, vol.12 p.234; 18 p.80-84).

764. Legitimum dicitur matrimonium validum inter non baptizatos (§ 3) iuxta ius divinum; et probabilius inmo, ut puto, certo, iuxta leges civiles. Nam hac possunt statuere pro infidelibus impedimenta dirimentia.

Ita fuerunt matrimonia omnia ante Christum, et nunc inter infideles. Vox *legitimum* in Codice quandoque significat etiam matrimonium Christianorum *validum*, v. gr., in c.1075

Ecclesiasticum vel *religiosum* vel *canonicum* dicitur quoti contrahitur servatis omnibus, quae iure divino et ecclesiastico ad verum matrimonium requiruntur. j

Civile, quod initur coram magistratu civili et iuxta civiles leges. Mere civile inter catholicos in foro Ecclesiae ne figuram quidem scu apparentiam matrimonii habet. Hinc si catholici forma canonica adstricti matrimonium mere civile ineant, non opus est processu canonico, quo matrimonii nullitas declaretur: et ipsi manent liberi ad novas nuptias contrahendas (CIC 16 oct. 1919: AAS 11,479).

Inmo Codex ipsum nomen *matrimonii* ei negat, sed ab illo dicitur *actus civilis* (c.985 n.3; 1075 § 1), *vinculum*, *ut aiunt*, *civile* (c.646 § 1 n.3), *matrimonium civile*, *ut aiunt* (c.188, v' 2356). ■ >

In facie Ecclesiae vel coram Ecclesia, quod contrahitur iuxta disciplinam canonicam.

Publicum, quod palam contrahitur. *Occultum* late, quod omissis proclamationibus et secreto, coram parcho et duobus testibus, sed sine obligatione secreti. *Conscientiae*, stricte occultum, coram parcho et duobus testibus cum obligatione secreti (c.1104.1105), *Clandestinum* stricte appellabatur celebratum sine praesentia parchi et testium.

Morganaticum, non confundendum cum secreto seu conscientiae, est quod initur inter personas disparis conditionis, sub pacto ut coniux inferior (generatim uxor) et proles inde suscepta non integre de bonis et titulis superioris participet. Morganaticum, utpote initum iuxta leges Ecclesiae, omnes effectus canonicos parit; restrictio solos respicit civiles, quae per se honesta ab Ecclesia admittitur, servatis servandis, v. gr., quoad successionem in iure patronatus.

Potestas in matrimonium

LtiTg, *Competenda da Igreja e do Estado sobre o matrimonio* (Porto 1946).
Grzymała, *Ratio sacra in matrimonio* (Romae. 1935).

Potestas Ecclesiae

Matrimonium baptizatorum regitur: A) *iure divino*; B) *canonico*; C) *iure civili* quoad effectus civiles (c.1016).

765. Iure divino. Patet. Nam 1) Est a Deo auctore naturae; 2) Deus in V. et N. Testamento de eo leges tulit. Sic Christus matrimonii unitatem et indissolubilitatem primaeam restituit (Mt 5,31-32; 19,1-9; Lc 16,18; Mc 10,4). Illud elevavit ad dignitatem sacramenti (*Trid.* ses.24 c.1).

Sub hoc respectu Ecclesia utitur *potestate magisterii* tantum. Unice potest authentice ius divinum interpretari (c.1038 § 1); non autem in eo derogare vel dispensare, nisi aliquid ei concessum probetur, v. gr., quoad dissolutionem rati.

766. Potestas Ecclesiae. *Iurisdictio in matrimonium Christianorum ad Ecclesiam exclusive pertinet*

Adversarii Protestantes, dicentes matrimonium esse contractum mere naturalem, non sacramentum, impugnarunt Ecclesiae competentiam. De Dominis¹ negat competentiam Ecclesiae Haec a tempore S. Gregorii M. ait, aliqua impedimenta condidit per usurpationem potestatis, quae postea vim habuerunt *de facto ob praescriptionem*, quia potestas civilis ea rata habuit. *Alii requalistae et iansenistae* aiunt Ecclesiam posse constituere impedimenta, sed *ex principum concessione* *Mitiores*: Ecclesia potestatem habet, quando in

¹ *De re publica Christiana* (1617) 1.5 c.11»

societate est unica religio catholica. Tunc principes debent de iure suo cedere. Sed hodie, cum multae sint religiones, et nulla sit religio Status, matrimonium saecularizandum est. Quidam catholici sententias non adeo rectas propugnarunt, quae tamen post novas declarationes S. Sedis recesserunt.

Ratio potestatis humanae. Matrimonium *qua contractus* est quid naturale, praecedit societatem: hinc validum luit sine interventu publicae potestatis, modo servaretur ius naturale. *In societate* subordinate publicae auctoritati, ut omnis contractus, nisi aliud constet. Nam ius naturale non omnia determinat, multa relinquit auctoritati determinanda, v, gr., quoad formam celebrationis, consanguinitatem, etc. *Qua sacramentum* est res pure sacra, ad ordinem supernaturalem elevata; et inter christianos, si non est sacramentum, neque erit contractus.

Probatur Ecclesiae potestas. 1.º Matrimonium est quid *sacrum*. Atqui res sacrae Christianorum *privative ab* Ecclesia reguntur... *Prob. maior.* Leo XIII, *.Ircanum*: Est incarnationis adumbratio; ideo sacrum non ab hominibus, sed ingenerate.—^Etiam apud infideles est sacramentum connubii (latet Hinc celebratum semper fuit caeremoniis religiosis.—*Est sua vi, sua sponte, suapte -natura sacrum.*

2.º *Est sacramentum*, ideo res sacratissima, pertinens quodam modo ad Ecclesiae constitutionem. Atqui quae ad confectionem et administrationem sacramentorum spectant, pertinent *privative ad ministros Dei (Arcanum).*

3.º *Doctrina et praxis Ecclesiae.* Canones Apostolorum. PP. Apostolici. Cone, Illiberitanum. *Trid.* s.24 c.12: “Si quis dixerit causas matrimoniales non spectare ad indices ecclesiasticos, anathema sit.” I. e. omnes causas ad *solos* indices ecclesiasticos pertinent. Nam verba sunt generalia; et unica ratio ob quam indices ecclesiastici sunt competentes reperitur in sacramento aut in caractere sacro. Causae vero sacramentales aut de re sacra pertinent ad *solos* indices ecclesiasticos. Sic explicat canonem tridentinum Pius 1º in Epist. ad Episc. Motulensem. Vid. notas c.1960.

Pontifices: Honor. HT et Alex. III (uterque in *Decretal.*); Bened. XII. *Singulare*, 9 febr. 1749; Pius VI, Const *Auctorem fidei* propositionem 59 pistoriensium vocat *haereticam* et contrariam c.3.4.9.12 ses.24 *Trid.*; damnat prop.50, ubi dicitur hos canones non esse dogmaticos. Pius IX, *Syllab.* prop.68-71. Leo XIII, *.Ircanum*: “De sacramentis statuere et praecipere, ita ex voluntate Christi sola potest et debet

Ecclesia, ut absonum sit plane potestatis eius vel minimam partem ad gubernatores rei civilis velle esse translata." Pius XI, Encycl. *Casti connubii* (Denz . n.1500.1558.1768-71.1854). ff!

Matrimonium fidelis cum infideli privative ad Ecclesiam spectat.

Prob. 1.° Est res *sacra*. Atqui sacra Christianorum ad Ecclesiam privative spectant. 2.° Est contractus individuus </in> nwnquam potest claudicare; ita ut lex lata in unum contrahentium indirecte alterum attingat (c.1036 § 3). 3.° Iurisprudencia romana dispensationum. Declarationes. (Bεv'E-DtCT. XIV, *Singulare* 7), hoc confirmant.

Matrimonium in infidelitate contractum, si postea coniugis, aut unus, baptizantur, exclusive ad Ecclesiam pertinet. Quia per baptismum tale matrimonium vel fit sacramentum, vel saltem res sacra partis fidelis (c.1125).

767. Subiectum activum potestatis ecclesiasticae in matrimonium. 1.° Romanus Pontifex et Concilium oecn.1-menicum soli possunt statuere impedimenta impediencia et dirimentia; et authentice declarare impedimenta iuris divini (c.1038); et dissolvere ratum (c.1119).

2.° Episcopi possunt imponere vetitum matrimonio in casu peculiari, non cum effectu dirimente (c.1039); dare alias leges et praecepta, v. gr., ad statuip liberum comprobandum (c.1020). Causas matrimoniales indicare (c.1964). Poenas infligere (c.2220). Quasdam dispensationes concedere (c.1043. 1045).

3.° Parochi, confessarii aliiq̃ue sacerdotes aliquas dispensationes largiri (c.1044.1045).

768. Subiectum passivum, a) *Omnes*, etiam infideles, subiiciuntur iuri divino, et declarationibus iuris divini ab Ecclesia factis; non quod infideles subiiciantur Ecclesiae, sed quia verae sunt et de iure divino agitur.

Infideles non subiiciuntur *directe* legibus mere ecclesiasticis. *Quid mihi de iis qui foris sunt indicare* (1 Cor 5,12). *Indirecte*, i. e. quatenus cum fidelibus contrahant, tenentur, ratione partis fidelis¹, v. gr., quoad formam (c.1099 § 1 n.2).

Si dubium sit de baptismo, solvendum est iuxta c.1070.

b) *Eapticati* omnes legibus Ecclesiae ligantur.

c) *Haeretici et schismatici* de se tenentur legibus ecclesiasticis (c.12.87). Ecclesia tamen non vult cos urgere ubi

¹; I. XIV. Const. *Stififulare* 9 feb. 1749.

agitur de legibus privatam sanctificationem spectantibus, v.gr., de abstinentia et ieiunio. Sed obligantur legibus de impedimentis (c.1038 § 2); non de forma, nisi cum catholicis contrahant (c.1099).

d) Orientales catholici proprii ritus iure reguntur, non latino; nisi de iis agatur quae ex rei natura etiam orientales afficiant, aut de iisdem mentio fiat (c.1). Pius XII, Motu prop. 12 feb. 1949 disciplinam matrimonialem pro Ecclesia Orientali statuit, quae est fere disciplina Codicis I. C. (AAS 41,89).

e) Orientales dissidentes probabilius, non legibus latinis, sed sui ritus orientalis tenentur. Nam: 1) RR. Pontifices pluries declararunt dissidentes ad Ecclesiam catholicam redeuntes suum ritum servare posse 2. 2) Ex praxi S. Officii, C. Propagandae Fidei et C. Pro Ecclesia Orientali, quando dissidentes coniugati convertuntur, numquam fit indicium de eorum nuptiis iuxta leges latinas, sed iuxta disciplinam orientalem.

2. Potestatis civilis competentia

769. Quoad matrimonia fidelium. *Nihil potest: d)* In contractum ipsum neque in vinculum. Unde nullae sunt eius leges de valore et liceitate matrimonii christiani, v. gr., de matrimonio militum. Solum potest interdum *indirecte* matrimonium impedire, praecipiendo quasdam actiones suae competentiae, quibus matrimonium impediatur, v. gr., inhere ut vir militaris ad bellum eat eo die quo contracturus erat; delinquentem occidere illo die. Sic cum matrimonio in perpetuum privat.

b) Neque in effectus cum matrimonio valido per se naturaliter iunctos, quales sunt legitimitas proles et uxoris, individua vitae consuetudo, quadamtenus patria potestas et obligationes filiorum in parentes.

Syllabus, prop.74 damnata: Causae matrimoniales et sponsalia suapte natura ad forum civile pertinent (Denz., 1774). Idque valet, etsi agatur de matrimonio inter partem baptizata et partem non baptizata. Nam quamvis hoc non est sacramentum, est res sacra; res autem sacrae baptizatorum iure proprio et exclusivo ad Ecclesiam spectant.

Resolves: 1. Non potest civilis potestas statuere impedimenta, neque dirimentia neque impedimenta, pro baptizatis, ut alias exponemus. Potest tamen, in quibusdam circumstantiis et pro quibus-

3 Leo XIII, Epist. *Praeclara* 20 iun. 1894.

dam, v. gr., militaribus, aliqua requisita praescribere, si volunt matrimonium inire, v. gr., veniam superioris; sed sub his conditionibus; <0 haec iuri divino et ecclesiastico non adversentur; b) indicium de torum iustitia et honestate spectet ad Ecclesiam; c) veram et proprie dictam obligationem in ordine ad matrimonium canonicum non inducant; d) poenae non statuuntur contra cos qui matrimonium coram Ecclesia celebrant, contra praescriptiones civiles, nisi forte privationem effectuum mere civilium.

2. Nec potest simpliciter et absolute vetare matrimonium iis qui iure divino et canonico habiles sunt.

Utrum possit illud vetare, durante munere, v. gr., officialibus, disputatur. Quidam affirmant, si bonum publicum id exigat et officium eis non sit obligatorium. Alii negant, quia hoc vetitum facile viam pandit immoralitati et scandalis. Plures affirmant, si vetitum sit ad tempus. Nos affirmaremus sub iis limitibus:

a) Quod munus ne imponatur tamquam obligatorium, sed detur libertas et facilitas illud non acceptandi et dimittendi; b) vetitum ne pravis moribus horum officialium ansam praebeat; c) ceterae conditiones verificentur, quas supra diximus.

3. Neque potest omnes et singulos ante matrimonium subiicere inspectioni corporali, ut certior fiat an sint impotentes, sani, etc. Quia talis inspectio est valde odiosa et plerumque inhonesta. In casibus determinatis, v. gr., si agitur de infectis lue contagiosa, praecipere potest ut examini et curae medicorum subiiciantur.

4. Neque inhere directam sterilizationem viri aut feminae, quae iure naturae prohibetur; et quoad eugenicam, i. e. in ordine ad procurandam solum prolem robustam, reprobata iam fuit a SO 21 mart. 1931 (SO 24 feb. 1940: AAS 31,73; Pius XI, *Casti cbnnubii*).

5. Neque punire sacerdotem qui matrimonio assistit, contra leges civiles; quia hic in exercitio ecclesiastici ministerii potestati civili non subiicitur.

Testes et contrahentes nequit punire ob celebrationem matrimonii, utique ob omissionem quarumdam praescriptionum civilium quae servari possunt sine iniuria in Ecclesiam. Talis non esset praevia celebratio matrimonii civilis.

6. Neque negare legitimitatem civilem filiis ex matrimonio canonico natis, si leges civiles non sint servatae. Nam: a) Haec legitimitas per se est effectus a matrimonio inseparabilis; quare ab Statu debet agnosci (Wernz, 50). 6) Illius negatio foret crudelis, quia directe damnantur filii innocentes, absque ullo crimine parentum

Successionem in bona parentum plene et absolute negare nequit; nam quamvis a lege civile determinetur, fundatur in iure naturae.

c) *Potest.* In effectus mere civiles, i. e. ordinis naturalis et a matrimonio separabiles. Nam matrimonium connexionem cum rebus humanis habet, ideo potestas civilis iure proprio aliquid in eo potest (L. 1-o XIII. *Arcanum*; Pius XI. *Casii comiubii*; c.1961).

Potest, v. gr., statuere de dote, successione, bonis temporalibus, educatione filiorum ..—Imponere condiciones ut tales effectus sequantur. v. gr., filii ne hacreditent patris nobilitatem, nisi hic uxorem nobilem duxerit; praescribere inscriptionem matrimonii in re-

gesto civili.—Punire delicta communia contra matrimonium ut adulterium.—Postulare ab Ecclesia ut leges det opportunas pro necessitatibus. “Ecclesia proclivis est ut etiam bono civium temporali consulat” (*Arcanum*). Ideo Codex aliquas leges mutavit.

De his effectibus *incidenter* Ecclesia indicare potest i. e. si in causa ecclesiastica incidenter de his oriatur quaestio (c.1961).

Officia. Civilis auctoritas: 1) Matrimonio canonico valorem agnoscat. 2) Non neget effectus inseparabiles. 3) Proficiscatur a valori nullitate canonica, et dein effectus civiles determinet (Pit's IX. ad Regem Sardiniae, 19 sept. 1852). -I) luvet Ecclesiam in regimine matrimonii, observantia legum, abusum coercitione... Utilis est have concordia etiam Statui.

770. Quoad matrimonia infidelium. -Mace ad potestatem civilem spectant.

seni. Ante s. xvm id omnes affirmabant, contrarium ne memorant quidem. 2.^o *sent.* A s. XVIII negarunt sat multi 3, abeuntes in extremam partem impugnando eos qui principibus civilibus potestatem tribuebant in matrimonium Christianum. Moderni canonistae primam unanimiter tenent.

Prob. 1.” Ius naturale, saepe indeterminatum et incompletum, eget determinari et compleri ab humana auctoritate. Atqui non potest ab ecclesiastica, quoad matrimonia infidelium, quae nihil potest in infideles, qui foris sunt (1 Cor 5,12). Ergo a civili.

Prob. 2.^o Ex stylo et praxi et responsis S. Officii et C. Propagandae Fidei circa impedimenta iure civili statuta (Col. CPF, 744.1104).

Ambitus huius potestatis. Princeps potest: 1.^o Dare leges iustas et honestas circa sponsalia et matrimonia. 2.^o Statuere impedimenta impediencia et dirimentia, quae ittri divino non adversentur. 3.” Formam celebrationis ad valorem. 4.” Effectus civiles decernere. 5.^o Causas nullitatis cognoscere et definire. *Non polesl* dissolvere matrimonium validum, etsi non consummatum, utique coniugum separationem decernere. T |

Concordatum hispanum a.1953 haec principia agnoscit.

Art. 23. Status agnoscit matrimonio canonico plenos effectus civiles.

Art. 24. Agnoscit competentiam exclusivam tribunalium et dicasteriorum Ecclesiae in causis de nullitate matrimonii, de coniugum separatione, de dispensatione super rato, de privilegio paulino.

Protocollum ad art. 23. A) Ad agnitionem effectuum civilium sufficit matrimonii canonici inscriptio in registro civili. Praesentia

1 ZICŭiA”A.

a vol.3 p.207.

magistratus civilis celebrationi matrimonii non est conditio necessaria ad illam agnitionem.

B) Normae civiles de licentia aut consilio parentum circa filiorum matrimonium accommodabuntur canonibus 1034.

Status non poterit impedimenta matrimonio baptizatorum opponere; *leges canonibus 1035 accommodabit. ...

D) Idem faciet quoad leges suas circa matrimonia mixta.

E) Quoad matrimonia non baptizatorum, leges iuri naturali oppositas non statuet.

D e

Summarium: 1. Nomen, historia, notio, divisio. 2. Conditiones ad valorem.—3. Forma.—4. Effectus. -S. Circumstantiae adiectae: iuramentum, conditio, modus, demonstratio, causa, tempus, -fi. Dissolutio. 7. Ratio agendi confessarii.

771. Nomen. *À spondeo*. Nam veteres stipulabantur et spondebant sibi uxores¹. Qui volebat uxorem ducere, interpellabat solemniter patrem aut matrem huius: *Spondesne? Spondeo*. Quae spondebatur, dicebatur *sponsa*; ille cui spondebatur, *sponsus*; totus actus, *sponsalia*².

Historia. Viguerunt apud hebraeos, graecos, romanos et germanos. Et in Ecclesia usque ad recentiora tempora. Nunc vix ullibi in usu sunt. Quare redactores Codicis voluerunt ea suppressere, sed propter venerandam antiquitatem unum canonem eisdem dicarunt (c.1017).

Notio. *Promissio matrimonii* est contractus inter virum et mulierem, vi cuius unus vel ambo se obligant ad matrimonium contrahendum.

Divisio. Potest esse *unilateralis* vel *bilateralis*, prout una pars tantum se obliget, aut ambae. Ante Codicem sola *bilateralis* erat, quae dicebatur *sponsalia*.

Conditiones ad valorem: 1. "materia possibilis; 2. personae habiles; 3. forma canonica.

Materia possibilis, i. c. quod matrimonium futurum sit validum et licitum tempore celebrationis eiusdem. Secus contractus sponsalitiis, utpote de re impossibili aut turpi, non valeret, *l'aient*, si impedimentum matrimoniale, quod nunc est, cessabit ante matrimonium, v. gr., defectus aetatis; aut sit dispensabile, et contrahantur sponsalia sub conditione: "Si Papa dispenset".

* *Diotit.* 1.23 t.1 leg.2, UtPIANUS,
' *Florentinus*, *ibid*, lrg.3.

Personae habiles. Sunt omnes qui consensum naturalem praestare possunt. Etiam *impuberes*. Nequeunt *parentes* sponsalia contrahere pro filiis, etiam praesentibus et non contradicentibus; aut absentibus et non contradicentibus postquam filii scirent sponsalia fuisse celebrata (CC 27 iul. 1908).

772. **Forma** (c.1017). Est contractus *a)* formalis, requirens formam solemnem; *b)* scriptus; *c)* contextualis.

Scriptura requiritur ad valorem subsignata: 1) a partibus; 2) praeterea a parochus, aut a loci Ordinario, aut a duobus saltem testibus. Si partes vel alterutra scribere nesciat aut nequeat, id in ipsa scriptura notetur, et alius testis addatur qui scripturam subsignet. *Subscriptio* ad valorem fieri debet propria manu, non machina: nec sufficit crux aut aliud signum. *Appositio datae*, i. e. diei, mensis et anni, antea requirebatur ad valorem, cum id declarasset CC 27 iul. 1908: ASS 41,510, ad decretum *Ne temere*, quo forma sponsalium praescripta fuit; idem nunc videtur dicendum (c.6,2.º). *Indicatio loci* etiam videtur necessaria ad valorem, quia ex consuetudine datam comitatur. Sed minus constat. Nequit alius sacerdos delegari (CC ibid.).

Paient per procuratorem? Difficultas est, quia subscribi debent a partibus. Videntur valere: Nam: 1.º Antiquitus valebant. 2.º Codex id non reiicit. 3.º Non est omnino necessaria partium subscriptio: v. gr., si scribere nesciant aut nequeant. 4.º Matrimonium per procuratorem valet (c.1088). Ius considerat praesentiam per procuratorem tamquam propriam sponsorum. A pari in sponsalibus subscriptio per procuratorem est ut subscriptio partium. 5.º Edictum procuratoris est *prohibitorium*, i. e. semper potest adhiberi procurator, nisi prohibeatur. *Potest quis per alium quod potest facere per seipsum* (Reg. Iur. 68 in 6;º).

Non est, necesse ut mandatum procuratorium detur in forma pro matrimonio praescripta in c.1089; requiritur et sufficit mandatum ad contrahendum cum certa persona, et de eo certo constet (Cap. PEi.T.0, 96).

Testes.—Auctorizabilis est: *a)* loci *Ordinarius* (c.198), *b)* *parochus*, quasi-parochus in loco Missionum, vicarius paroecialis cum plena potestate (c.451 § 2 n.2). Capellani castrensens, ubi S. Sedes id statuerit (n.3). Sic in Hispania.

1. Hi nequeunt valide munere fungi: 1) Ante adeptam canonice possessionem vel initum officium (c.334 § 2; 461)

2) Si sint suspensi ab officio post sententiam (c. 2279 § 1);

2. Valide et licite assistunt intra territorium suum etiam pro non subditis; invalide extra illud, etiam pro subditis (CC 28 mart. 1908: AAS 41,288).

Itaque non requiritur ut parochus vel Ordinarius qui adhibetur sit proprius alterutrius contrahentis, v. gr., ratione domicilii; sed requiritur et sufficit ad valorem et liccitatem ut sit parochus vel Ordinarius loci in quo contractus subsignatur.

3. Nequeunt alium delegare (CC ibid.).

Loco testis auctorizabilis possunt assumi duo testes *ordinarii* Quicumque, modo: 1) iure naturae sint habiles; 2) sciant, possint et velint scribere. Hinc impuberes, feminae, censurati, infideles, surdo-muti (C. Sacram. 13 mar. 1910: AAS 2,193).

Sed acatholici et censurati sine gravi causa non sunt adhibendi, ut quoad matrimonium declaravit SO 19 ang. 1891 (Coi. CPF 1765).

Scriptura contextualis, i. c. uno tempore, unoque contextu fiat subscriptio ab utroque contrahente cum parochus vel loci Ordinarius vel testibus. Hinc non valent per epistolam subscriptam ab uno contrahente, et a parochus, quae mittatur ut altera pars subscribat. Nec si unus offerat sponsalia a se et a parochus subscripta et alter acceptet et repromittat per epistolam similiter subscriptam (CC 27 iul. 1908).

Expediit ut contractus alta voce legatur sponis, antequam subsignetur, cuiusque documentum asservetur apud parochum vel loci Ordinarium qui illud subsignavit; ac utrique parti exemplar eiusdem tradatur.

Subiectum formae legitimae. Sunt: 1) Catholici latini. 2) Acatholici baptizati. si cum catholicis contrahant. Si autem cum acatholicis, per decretum *Ne temere* immunes erant a forma; et nunc idem videtur dicendum, ut quoad formam matrimonii (c.1099). Aliter tamen sentit Woutf.r s., 668. Non autem non baptizati. Orientales debent illa celebrare coram Hierarcha aut parochus, aut sacerdote ab alterutro delegato 4.

Sine consensu parentum valentne sponsalia filiorum-familias? Valent, si matrimonium liceat, invitis parentibus. Tamen illicita per se sunt, si illis insciis fiant.

773. Effectus. 1.º In promissione *unilateralis* obligatio contrahendi matrimonium *ex fidelitate*, iuxta veriore theo-

• Piu» XII, Motu prop. 12 feb. 1940. c.6,7- AAS 41.89.

logorum sententiam, et seclusa voluntate contrahendi ex iustitia. Ideo obligatio levis. I

2.º *In sponsalibus*, obligatio iustitiae de matrimonio debito tempore contrahendo. Ita auctores. Nam est contractus bilateralis. Hodie mihi res dubia est ob rationes quas poste; indicabo. . kSi j I

3.º Obligatio non contrahendi cum alio sponsalia aut matrimonium, nisi legitime dissolutis sponsalibus.

4.º Obligatio fidei sponsalitia seu tradendi corpus *ut est*. Sponsi sunt ut depositarii, qui rem tradere debent integram. Hinc obligatio abstinendi a carnali commercio cum alio. Quod est peccatum: a) contra castitatem; 6) an aliud specti distinctum contra iustitiam, aut contra fidelitatem, non constat; est saltem circumstantia aggravans; quae non est ex obligatione declaranda in confessione (S. A1 F., 847).

5.º Impedimentum dirimens ulteriora sponsalia, illis durantibus.

6.º Actio ad reparationem damnorum ex sponsalium violatione, i. e. ius reclamandi coram iudice reparationem.

Sponsalia non dant actionem ad petendam matrimonii celebrationem (c.1017 §3). I. e. non dant ius exigendi coram iudice celebrationem. Ad vitanda matrimonia coacta, quae infelicem exitum sortiuntur.

Non admittitur actio de iusta causa dissolutionis sponsalium. Nempe, ut iudex declaret num causa iusta existat. Proinde, si pars qua, sponsalia contraxit, velit matrimonium inire cum alio tertio, natus debet suspendi hoc matrimonium, donec iudex declaret num sit iusta causa dissolvendi priora sponsalia.

Actio reparationis damnorum non suspendit celebrationem matrimonii cum alio. Scilicet, stante lite de indemnitate ob violata sponsalia, non debet suspendi matrimonii celebratio cum tertio (CIC 2-3 iun. 1918: AAS 10,345). Ergo:

Producuntne sponsalia obligationem iustitiae contrahendi matrimonium?

In foro externo non, ut declaratum est.

In interno Auctores generatim asserunt obligationem absolutam iustitiae. Sic Cappem.º, n.107. Gasparri, n.101, agnoscit sponsalibus solam obligationem levem fidelitatis.

Nos propugnamus obligationem iustitiae, sed facultativam. Nempe, datur obligatio celebrandi matrimonii; sed electioni illius qui ligatus est sponsalibus relinquitur loco illius obligationis resarcire damna ex violatione sponsalium secuta, si altera pars sine causa derelinquatur.

Sic omnia componuntur: a) sustinetur valor et obligatio sponsalium; et sine contradictione iuridica negatur actio ad urgendum matrimonium, et datur actio ad petendam indemnitate. &) Libertas matrimonii salvatur. Non adeo si esset obligatio iustitiae *absoluta* in foro interno, c) Sponsalia iam non sunt impedimentum matrimonii cum tertio, sicut erat antea, quod incredibile foret, si gignerent obligationem iustitiae *absolutam*. d) Imo, Ecclesia urget parochum ut matrimonio cum tertio assistat, etsi pars sine causa a sponsalibus cum alio celebratis resiliat, c) Codex canonicus se accommodat civilibus, qui hanc obligationem negant. Ipse Cappello, n.138, *in praxi* fere ad nihilum redigit illam obligationem *absolutam* iustitiae, quam asseruerat.

Ergo non constat de obligatione in conscientia contrahendi matrimonium, si pars velit resarcire comparti damna ex non servatis sponsalibus orta.

774. Circumstantiae adiectae. Praecipuae sunt: arrhae, iuramentum. poena conventionalis, conditio, modus, tempus.

Arrhae sunt dona, quae mutuo sibi dant sponsi in signum sponsalium, et in pignus seu assccurationcm futuri matrimonii.

Post matrimonium *per se* sunt restituendae. *Ex more* non restituuntur. Hinc iam aliam naturam habent: sunt donationes sponsalitiaie conditionatae: λ *matrimonium sequatur*.

Si non sequatur: a) ex mutuo consensu; b) vel ex facto inculpabili, v. gr., ingressu unius in religionem; c) vel ex culpa utriusque, v. gr., adulterio, mutuo restituantur. Si ex culpa unius, v. gr., fornicatione, innocens eas retinet, reus reddere debet. In praxi mutuo restituuntur.

Iuramentum appositum sequitur naturam et condiciones contractus (c.1318 § 1). Proinde si sponsalia erant nulla, non firmantur per iuramentum. Addit obligationem religionis.

Poena conventionalis est mulcta ex pacto solvenda a parte quae iniuste violet contractum sponsalitiuni. Communiter censetur nulla 5, quia matrimonii libertatem minuit.

Conditio. Est circumstantia seu eventus ex cuius verificatione pendet valor vel cessatio sponsalium. Exprimuntur per particulas, *si, modo, dummodo*, etc.

a) *De praeterito, praesenti, aut futuro*, prout sit even

tus. V. gr. *Contrahe tecum, si hereditasti patrem—si es tir-
(jo—si obtineas tale officium, b)* De futuro est *suspensiva*
vel *resolutiva*, prout pendula relinquat sponsalia, donec even-
tus verificetur: *contrahe tecum, si fias magistra*; aut spon-
salia iam valida et non pendula dissolvat; *contrahe tecum;
sed si violes tale secretum, cessant sponsalia*, c) De futuro
necessario, impossibili, vel contingenti; prout eventus ex ne-
cessitate verificari debeat et certus sit; vel non possit veri-
ficari; vel possit aut non possit seu incertus sit: *Si cras sol-
oriatur—si lunam manu tangas—si cras bona sit dies, d)* Sus-
pensiva est: de re honesta: *si solvas debitum*; vel turpi: *si
mecum forniceris*.

Regxdae. 1? Si conditio est de praeterito vel de prae-
senti, sponsalia statim valent vel non, prout conditio veri-
ficetur necne.

2? Si est de futuro necessario, statim valent, nisi ex
adiunctis constet fuisse iocose apposita, ut facile supponi
potest.

3? Si de futuro impossibili, non valent; nisi probetur
ioco apposita, et partes voluisse vera sponsalia inire.

4/ Si de futuro contingenti honesta, sponsalia manent
in suspenso, donec verificetur conditio; ea impleta, ipso facto
fiunt absoluta. Partes tenentur expectare, per tempus pni-
dentiale, verificationem conditionis et eam non impedire.

5.* Si suspensiva turpis, nulla est obligatio expectandi
eventum; et multo minus procurandi eius adimpletionem:
utrumque pars potest ante verificatam conditionem a sponsali-
bus resilire, et matrimonium cum aliis inire.

6.“ Si suspensiva contra substantiam sive sponsalium;
v. gr., non dando alteri ius ullum ad matrimonium (nisi aga-
tur de promissione unilaterali); sive matrimonii, v. gr., *dum-
modo generationem vites*; sponsalia sunt nulla.

7.‘ Si resolutiva, de futuro contingenti, sponsalia statim
valent; sed verificata conditione, annullantur.

8? Conditio suspensiva vel resolutiva habetur pro adic-
ta, nisi turpis vel impossibilis sit °.

9? Utrum sit resolutiva an suspensiva, pendet ab inten-
tione contrahentis: *Voluntas regit conditiones*. In dubio aes-
timatur suspensiva.

Modus est circumstantia adiecta indicans novum onus
quod una vel utraque pars praestare debet, si sit honestum.

Si modus sit *turpis* aut *impossibilis*, habetur pro non adiecto (Schmalzgrueber, 137). *Honestus* non suspendit sponsalia, sed supponit ea natura prius existentia, eisque quasi novum contractum addit.

Exprimitur per particulam *ut*: *Contraho tecum sponsalia, ita ut habitemus in tali loco*. Interdum per easdem particulas quibus conditio; quandoque cum conditione confunditur. Res in singulis casibus erit considerata.

Demonstratio est circumstantia qua determinatur aliqua nota personae cum qua contrahitur. Exprimitur per relativum *qui, quae*: *Contraho tecum, quae dives es*. Sponsalia valida sunt, etsi falsa sint quae demonstratione indicantur, nisi sit error personae, vel in personam redundans.

Causa est circumstantia qua exprimitur motivum contrahendi. Exprimitur per particulam *quia*: *Contraho tecum, quia virgo es*. Sponsalia valent, etsi causa sit falsa, nisi habeatur error irritans. Quandoque demonstratio et causa sunt conditiones.

Tempus est dies matrimonii contractui appositus: *a)* Si non appositum est, matrimonium quam primum celebretur, arbitrio boni viri, parochi, confessarii... Qui nimium moretur, alterum ab obligatione liberat; nam iuri renuntiat, sed manet ligatus, *b)* Si designetur *ad finiendam obligationem*, urget donec exspiret; deinde non. Si ex culpa unius matrimonium illo tempore non celebretur, hic adhuc tenetur sponsalibus; nisi pactum sit ut neuter teneatur, etsi culpa unius non celebretur. Ita omnes, *c)* *Si ad urgendam*, tenetur uterque, etiam transacto die.

775. Dissolutio. Promissio matrimonii dissolubilis est. Dissolutio est cessatio obligationis et iurium in utroque aut in alterutro.

Causae: 1. *Renuntiatio* illius qui promissionem accepit, si fuit unilateralis. 2. *Mutuus consensus*, si fuerunt sponsalia, etiam iurata. Nam *omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur* (Decretal. 1.5 t.51. Reg. lur. 1) Etiam post copulam. 3. *Lapsus temporis ad finiendam obligationem*. 4. *Conditio resolutive impleta; suspensiva deficiens*. 5. *Impedimentum superveniens*. Nam ad impossibilia et illicita nemo tenetur (Rg. lur. 6 in *Sexto*). Quaestiunculas omittimus.

6. *Status perfectior*. Nam in sponsalibus est tacita conditio: *nisi meliorem statum eligam*. Status perfectior est:

a) *Ordo sacer* (simul est impedimentum dirimens c.1072
 b) *Ordines minores*. Nam hodie status clericalis est incompatibilis cum nuptiis c.132 § 2: Clericus eas contrahens eo ipso fit laicus. c) *Religio*. Professio est impedimentum matrimonii (c.1058.1073). *Solus ingressus?* Iuxta veriore sententiam si unus ingrediatur, uterque potest resilire, nisi ingressus fuerit dolosus. *I'raus sua et dolus nemini patrocinari debet*⁷. d) *Votum castitatis perpetuae in saeculo vel virginitatis*. Nam caelibatus ex virtute matrimonio praestantior est. Item votum amplectendi statum religiosum vel clericalem. iuxta communio rem sententiam 8.

⑧ *Dispensatio pontificia*. Nam: a) S. Sedes saepe dispensavit. b) Dispensat a matrimonio rato. Ergo a fortiori *cui licet quod est plus, licet utique quod est minus*⁹, c) Potius acquisitum iusta de causa tollere; non sine causa, nam id durissimum foret. Causae eius prudentiae relinquuntur.

Aliae causae, ob quas una pars evadit libera, altera ligata manet. 1.⑧ *Violatio fidei sponsalitia*. 2.⑧ *Notabilis mutatio superveniens*; talis quae si ab initio cognosceretur, sponsalia non fuissent contracta:

a) In bonis corporis, ut est infirmitas; b) in bonis animi, ut pravi mores; c) in externis, ut dedecus familiae; d) in fortuna. Mutatio haec potest esse *obiectiva*, quae reapse sponsalibus supervenit; vel *subiectiva*, si haec mala exsistebam ante sponsalia, sed non fuerunt nota, nisi post ea.

Minutiora omittimus, quia hodie nullius fere utilitatis practicae sunt, sicut sponsalia ipsa.

776. Ratio agendi confessarii et parochi. Ipse CAPPELLO qu mordicus defendit oriri ex sponsalibus obligationem iustitiae *abiolutam* ad matrimonium n.107-113, affirmat n.138 resilientem facile a culpa excusari, quia fere semper erit causa aliqua resiliendi, cut iam antea levis sufficeret (CC 29 maii 1852).

Hinc confessarius et parochus ita se gerant: Si fidelis sponsalia valida contraxit: 1° Interroget qua de causa nolit eis stare 2° Si causa sit iusta, declaret cum licite posse resilire. 3." Si nulla sit causa, suadeat ut stet promissioni, vel ut amice rem componat cum altera parte; et quaerat an damna obvenerint parti ex sponsalibus; si affirmative, an ea compensare velit. 4.° Si ad id paratus sit absolvatur; secus non, si damna sint gravia.

Quoad partem derelictam: 1.° Suaviter eam inducat ut iuri suo renuntiet ex caritate. 2.' Si damna passa fuit, ei declaret se ad com-

^T *Decretal.* 1.1 t.3 c.16;

■ Suárez, *De religion*, tr.6 1.2 c.4 n.13.

• R1 55 in *Sexto*.

pensationem ius habere. 3." Si damna passa non fuit; significet ci ut non insistat in exigendo matrimonio, quod infelicem exitum sortietur.

CAPUT III

De praemittendis matrimonio

Summarium: 1. Processus de statu libero. Investigationes.—2. Proclamationes. 3. Processus speciales.—4. Instructio sponsorum, confessio» communio.—5. Consensus et constum parentum.

ARTICULUS I

Processus de statu ubero comprobando

777. Status liber dicitur immunitas nupturientium ab omni impedimento, impediante vel dirimente, praesertim ligaminis. *Processus de statu libero comprobando*, diligentiae faciendae ut de illa immunitate constet {*expediente de libertad, de solteria, de viudedad*).

Necessitas. Ante matrimonium constare debet parochus nihil obstare validae ac licitae celebrationi (c.1019 § 1).

Elementa processus: a) *In periculo mortis.* § 2: Si aliae probationes desint, sufficit, nisi contraria adsint indicia, affirmatio iurata contrahentium de baptismo et de absentia impedimenti.

b) *Extra periculum mortis:* 1) investigationes parochi; 2) testimonium baptismi; 3) proclamationes matrimonii celebrandi.

778. Investigationes. *Instructio C. Sacram.* 14 iun. 1941: AAS 30,297. Parochus, cui ius est assistendi matrimonio, opportuno antea tempore diligenter investiget num matrimonio contrahendo aliquid obstet (c.1020 § 1).

Tum sponsum tum sponsam, etiam seorsum et caute, interroget num aliquo detineantur impedimento; an consensum libero, praesertim mulier, praestent; et an in doctrina Christiana sufficienter instructi sint, nisi ob personarum qualitatem hacc ultima interrogatio inutilis appareat (§ 2). Ordinarii loci est peculiare nonnas pro huiusmodi parochi investigatione dare (§ 3).

3. *Capita nullitatis* sunt: a) impedimenta proprie dicta; b') vilius consensus; c) defectus formae.

i. *Cui competit investigatio.* Ius et officium eam fa-

ciendi incumbit parochus cui competit ius assistendi matrimonio; scilicet parochus sponsae, nisi iusta causa excuset. Sed etiam parochus sponsi, sive sponte sive ad instantiam eiusdem vel parochi sponsae, sponsum examinabit, et parochus sponsae mittet quamprimum documentum explorationis cum ceteris requisitis, testimonio baptismi, etc., quae in suo archivio paroeciali inveniantur.

Si parochi sunt diversarum dioecesium, haec mittentur per Cancellariam Curiae episcopalis, quae testimoniales de statim libero sponsi mittet ad parochum sponsae, quando hic, ut mos est, matrimonio assistat; vicissim mittentur per Cancellariam Curiae episcopalis sponsae, si matrimonio assistit parochus sponsi.

Optat S. Congregatio ut parochus, antequam assistat matrimonio, habeat *nihil obstat* seu licentiam Curiae; quod praecipitur, si parochi contrahentium ad diversas dioeceses pertinent.

At ne nimis sollicitae sint Curiae ut processus per eas expediatur, extra casus praescriptos; melius enim erit quod parochi *directe* inter se agant; quod plerumque tutius est. et certe brevius et minus dispendiosum; et ipsa Instructio monet ut cum documenta transmittuntur per Curias hae taxae minuant, si propter eas nova difficultas oriatur.

Competentiam praeferentem ad huiusmodi processum habet parochus domicilii, quasidomicilii aut menstruae commorationis sponsae; nam cuivis ex his ius competit assistendi matrimonio (c.1097 § 1, n.2). Si sponsa habeat simul domicilium in una paroecia, v. gr., parentum, quia est aetate minor; et quasidomicilium aut menstruam commorationem in alia: omnes hi tres parochi sunt aequae competentes¹. Quare ipsa aut eiusdem parentes cum ea eligant parochum huius processus.

Parochus ad processum delegare potest alium sacerdotem.

Obligatio investigationis est gravis; etsi habeatur moralis certitudo de absentia cuiusvis obstaculi quod valori aut licitudini matrimonii noceat.

B. Quo tempore facienda est investigatio. Opportuno ante matrimonium: scilicet ante proclamationes vel interea.

C. Obiectum Quidquid matrimonio possit obstare. Ergo praeter ea quae c.1020 § 2 indicantur, de quibus infra, inquiretur:

¹ CC iun. 1923: AAS 17.508; *Recatillo. hitcrf*rctatio* n.601.602 (cd.3?)

a) Receptio baptismi et confirmationis, cum testimonio utriusque. Testimonium baptismi sit recens, non antiquius semestri ante matrimonium; in coque exprimetur num baptizatus confirmationem receperit, matrimonium contraxerit, susceperit ordinem sacrum, aut solemnem professionem emisit (c.470 § 2); et an sententia nullitatis matrimonii data fuerit, vel aliquod vetitum novo matrimonio impositum, v. gr., in causis impotentiae. Parochus ne facile credat contrahentibus qui asserant baptismum suum, etiam sub iuramento, nisi aliunde de eo sibi constet; petat a paracho originis testimonium ex libris parochialibus.

b) Paroecia vel paroeciae quibus notificanda sit matrimonii celebratio.

c) Utrum maiorennes sint nupturientes, an minores.

rf) Utrum catholici an acatholici, ambo vel unus, sed formae canonicae subiectus (c.1099).

t') Si casus id ferat: mors prioris coniugis, sententia nullitatis matrimonii firma, solutio matrimonii rati; cum legitimis documentis de his omnibus.

D. Modus examinis nuplurientium. Parochus eos interroget *seorsum et caute* (c.1020 § 2). Iuxta doctores *separation*, cum prudentia, praesertim si agatur de impedimentis et circumstantiis quae possunt ruborem gignere. Ad id Episcopus praescribere potest, v. gr., praesentiam alius personae prudentis, quae non sit pater vel mater contrahentium.

5. *Materia examinis* praesertim erit: a) de absentia impedimentorum; b) de libertate consensus; c) de instructione in doctrina Christiana (c.1020 § 2).

Quoad impedimenta interrogentur an aliquod habeant impediens (c.1058-1066), praesertim dirimens (c.1067-1080); publicum (ligaminis, consanguinitatis, etc.), aut praesertim occultum, quod frequentius ignoratur.

Ideo inquirat, praeter alia, cognomina nupturientium et parentum, unde impedimentum saepe apparet, testimonium baptismi; manifestet contrahentibus quanam gradus consanguinitatis et affinitatis impedimentum canonicum constituent; quod si suspicetur illos impedimentum reticere, adhibeat testes fide dignos et iuratos iuxta c.1031 § 1.

b) Precibus ad S. Sedem pro dispensatione, *arbor genealogica* adiungatur.

c) Vitetur in precibus aequivoca impedimentorum indi-

1 C. Sacram, 15 ang. 1936; *bistr. de causis nullitatis* a.225: AAS 28,313.

catio; qualis esset, v. gr., si, loco duplicis impedimenti consanguinitatis in secundo gradu (maiori) et in tertio (minoril, diceretur: *exsistit impedimentum secundi aut tertii gradus*, absque alia explicatione; nam haec formula significare potest *secundi mixti tertio*, quod est unicum et quidem gradus minoris; ideoque posset esse nulla dispensatio.

d) Ad valorem dispensationis impedimentorum gradus maioris requiritur causa canonica iusta seu proporlionata impedimenti gravitati, et reapse existens. Causa in precibus exprimatur; et obtenta dispensatione, ante eius executionem de causae subsistentia certo constare debet, ut vitetur periculum dispensationis nullae (c.38.41).

e) Aetas superadulta feminae *non viduae* sunt 24 anni expleti.

In testimoniis exprimatur contrahentium aetas ex documento baptismi desumpta.

f) Consulitur parochis ut tempore opportuno fideles instruant circa impedimenta, praesertim dirimentia. Curent cos avertere a nuptiis inter consanguineos et affines, maxime in gradibus proximioribus; aut saltem inducant parentes praesertim ad impedimenta denuntianda, ut dispensatio obtineatur, si adiuncta matrimonium suadeant; eis significant taxas non esse magnas, proportionari contrahentium facultatibus, pro pauperibus valde exiguas esse.

6. Circa impedimentum *ligaminis* advigilet parochus ne matrimonium contrahant contra ius, bona vel mala fide, coniugati, quamvis dubium non spernendum sit de valore praecedentis matrimonii, imo clara sit eius nullitas.

a) Fiant *proclamationcs* etiam in locis ubi contrahentes degerunt saltem per sex menses post pubertatem, si hoc Ordinario videatur (c.1023 § 2); neque in eis dispensetur sine legitima causa probata (c.1028); nec facile procedatur ad iuramentum supplctorium partium, ceteris probationibus omissis.

b) Cautius procedetur in comprobanda *vagorum* libertate, qui nempe nullibi domicilium aut quasidomicilium habent (c.91); et eorum qui e loco originis in regiones longinquas migrant post pubertatem, ibique nuptias contrahere intendunt. De his servetur Instructio 4 iul. 1921.

7. Quoad libertatem consensus, interroget nupturientes utrum libere ac sponte matrimonium intendant; an vi, metu, precibus importunis aut suasionibus compulsi. Nec responsis negativis sit contentus, sed alias investigaciones peragat. Praesertim si ad matrimonium vadunt in remedium

mali facti, maxime ad poenas civiles vitandas. Animadvertant caput *vis et metus* esse unum e frequentioribus nullitatis capitibus.

8. Nisi personarum conditio id inutile faciat, exploret an sint sufficienter *instructi in doctrina Christiana*, speciatim circa unitatem et indissolubilitatem matrimonii et obligationes status matrimonialis. Si ignaros inveniat, eos rudimenta saltem edoceat; si illi discere recusent, non ideo a matrimonio excludendi sunt (CIC 22 iun. 1918: AAS 10,435).

9. Examen huc tendere debet, ut ruinam matrimonii canonici praecaveat.

Avertat nupturientes *a conditionibus apponendis*, et forte appositae revocari curet. Quoad *condilion.es licitas* de futuro, praesenti aut praeterito, Ordinarium consulat eiusque stet mandatis.

10. Quoad nullitatem *ex defectu formae*, casus frequentiores eveniunt ex defectu testium aut legitimae delegationis sacerdotis. Sciant ergo sacerdotes, antequam matrimonio assistant, praescripta c.1094-1103, circa validam et licitam assistendam, et responsa CIC 14 iul. 1922, 20 maii 1923, 28 dec. 1927: AAS 14,527; 16,114; 20,61.

11. *Ordinariis commendaturi* u) Ubi concordato statuatur, curent ut parochi *in officinam civilem mittant testimonium contracti matrimonii*, ut hoc in regesto civili inscribatur.

b) Si unus vel ambo nupturientes pertinent ad paroeciam distinctam ab ea in qua contrahunt, *praeter inscriptionem in libro matrimoniorum et ad marginem libri baptizatorum*, si quis ibi fuit baptizatus, parochus matrimonii parochus vel parochis baptismi *notified quamprimum matrimonium celebratum*. Hi notas receptas in libris baptizatorum describent (c.470 § 2; 1103 § 2), et scripto manifestabunt parochus matrimonii adnotationem factam fuisse. Qui non acquiescet, donec notitiam hanc receperit: cuius testimonium documentis celebrati matrimonii alligabit.

c) Satagant ut *sententia nullitalis matrimonii, firma, aut dispensatio rati cum vetito novorum nuptiarum, si sit, quamprimum communicetur rectori paroeciae ubi matrimonium inscriptum fuit*, ut adnotetur in libro matrimoniorum et baptismorum, si unus, vel ambo, fuerit ibi baptizatus; et parochus vel parochis baptismorum, si alibi. Parochus autem du re sic peracta Ordinarium quamprimum certiore faciet.

d) Advigilent ut *baptismus receptus extra paroeciam ori-*

gitiis inscribatur, non solum in paroecia vel ecclesia ius cumulativum fonlis baptismalis habente (c.774), ubi quis baptizatus fuit, sed etiam in paroecia originis. Ad hoc parochus vel rector ecclesiae baptismi testimonium scriptum mittet parochi originis, cum omnibus notitiis requisitis ad eius legitimam administrationem (c.777).

e) Praescribant parochis *accuratissimam librorum nutritionum et baptismorum confectionem et scriptionem*: in primo describentur *statim* matrimonia celebrata in paroecia; in altero notae c.470 § 2, praescriptae; et contra negligentes etiam poenis procedent (c.2383)...

Moduli in Curiis dioecesanis plerumque acquiruntur ad processum praevium (expediente). **I**

779. Examen nsorum. De eo aliqua addimus

Tempus. Oportet ut fiat quando nupturientes parochi manifestant propositum contrahendi, ante proclamationes.

Modus. Fiat interrogando sponso: a) vel *coniundin*., quaedam enim facilius comperiuntur eos confrontando (certo). b) Vel *seorsim*, idque magis expediet plerumque; nam quae ruborem incutiunt, non bene manifestantur coram alio

c) *Caute*, pro conditione personarum. Prudentia observanda est circa classem interrogationum, ita ut omittantur quae inutiles censeantur; et circa modum interrogandi, ut contrahentes iure offendi non possint.

Itaque quaedam impedimenta expediet ut proponantur *non fer modum interrogationis*, quasi de eis esset suspicio; sed *per modum instructionis*, addendo haec esse de quibus nupturientes instrui solent; ut, si quod habeant, sincere et confidenter aperiant. Ubi di occultis agitur, secretum promitti oportet, et iuvamen ad dispensationem obtinendam.

A) *Impedimenta impeditia*. 1.º *Cotum* (c.1058) Interrogatio de hoc raro occurret; solum quando suspicio sit, v. gr., in personis piissimis et vitae immaculatae; aut si agatur de persona bene instructa, quae in morbo aut simili casu propensionem ad vota facienda ostendebat.

2. *Mixta religio* (c.1060). In Hispania interrogatio haec plerumque omittenda est, quia sectae acatholicae non sunt et si existat impedimentum, publicum erit et aliunde notum. Occurrere potest in emigrantibus, qui alibi sectae acatholicae adhaeserunt et dein Ecclesiae catholicae se non reconcilianim

Quamvis impedimentum canonicum non constituat, quandoque oportebit unam partem interrogare num altera a fide defecerit, et si sectae acatholicae nomen non dederit; num adscripta sit societal

il) Ecclesia damnatae, ut spiritisticac, theosophicac, et praesertim massonicac. Qui in casu parochus nuptias dissuadebit; et si res sit notoria, matrimonio non assistet, inconsulto Ordinario (c.1065).

It) Impedimenta dirimentia. 1.^o *Aetas* (c.1067). Ex documento baptismi constabit, quare de ea non est interrogandum.

2.^o *Impotentia* (c.1068). Interrogari potest an defectum corporalem habeat quo impossibilis fiat usus matrimonii ad generationem necessarius (c.1068). Si pars dubium manifestet, remittatur ad medicum prudentem et probum.

3.^o *Ligamen* (c.1069). De hoc interrogandum, quando partes parum notae et vitae haud commendabilis aliunde venerunt. Si de viduis agitur, quorum viduitatis argumentum certum parochus non habeat, quaeret an eis certo constet de coniugis morte et quibus argumentis.

Impedimentum, si existat, per se ex documento baptismi apparere debet (c.470 § 2).

4.^o *Disparitas cultus* (c.1070). Ex testimonio baptismi apparebit. Interrogentur, si opus sit, ubi et quando baptizati fuerint, ut illud testimonium exquiratur.

5.^o *Ordo sacer* (c.1072). Rarissime occurret. Suspicio esse posset, si quis e longinquo venerit, ignotus, absque documentis, studiis ecclesiasticis peractis. Tunc maxima cautela a longe interrogandus foret, ut ad rem propius deveniatur. Ex testimonio baptismi constare debet.

6.^o *Lotum solemne* (c.1073). Idem dicendum atque de ordine.

7.^o *Raptus* (c.1074). Plerumque omitti debet haec interrogatio, cum sit impedimentum rarum, et quod facilius detegatur quando libertas consensus investigatur.

8.^o *Crimen* (c.1075). Caute inquirendum, cum sit natura occultum et probrosum. Interrogatio omittetur, nisi sit de eo positiva suspicio.

Erit suspicio impedimenti in prima figura, v. gr., si concubinari, quorum una saltem pars est coniugata, post viduitatem contrahere volunt inter se. Aut si recens viduus vult contrahere cum famula aut alia, cum qua in ultima uxoris infirmitate suspectam familiaritatem habuit; aut quando canonice coniugatus a tribunali civili divortium vinculare obtinuit, et postea, mortua legitima uxore, vult coram Ecclesia unionem civilem cum illa muliere legitimate.

Cautius interrogandum est de secunda et tertia figura, quia rariores et magis horrendae. Suspicio esse potest, v. gr., si duo inter se suspectam familiaritatem habuerunt, et subito mors violenta coniugis unius partis evenit, cuius auctor ignoratur.

Explorator partibus secretum promittat, et dicat: si forte dispensatio necessaria sit, secreto et fictis nominibus petetur

Nullum impedimentum criminis exsistere potest inter partes caelibes; solum quando ambae vel una vidua sit.

9.º *Consanguinitas* (c.1076.96). *Ex legitimis natalibus* natura sua publica est, et facile patebit ex arbore genealogica, quae supra memorata Instructione exigitur. *Ex illegitimis* occulta esse solet, quando neque ex inscriptione baptismi neque ex regesto civili nomina parentum constant. Hinc caute interrogentur, si inter eos aut eorum progenitores illegitimi nati sunt.

Si contraherentes nullum habent parentem, avum aut proavum communem, consanguinitas inter eos non est. In eodem pari potest impedimentum multiplicari.

10. *Affinitas* (c.1077.97). In eodem pari impedimentum multiplicari potest. Nequit exsistere inter duo caelibes; sed solum inter partes quarum utraque aut una sit vidua.

Quando affinitas procedit *ex consanguinitate legitima* cum defuncto coniuge alterius partis, impedimentum solet esse publicum, et ex arbore apparet. Si *ex illegitima*, est de se occulta, et caute interrogandum, ut de consanguinitate dictum est.

11. *Publica honestas* (c.1078). Est natura publicum, ideo in interrogatione non est insistendum.

12. *Cognatio legalis* (c.1080). Est natura publicum, valde rarum.

C) Defectus consensus. Hoc est caput praecipuum nullitatis, ideoque diligentius inquirendum.

1.º *Ignorantia circa naturam matrimonii* (c.1082). Nullus erit consensus et proinde matrimonium, si una pars vel ambae ignorent matrimonium esse contractum seu societatem permanentem inter virum et mulierem, ad filios procreandos; aut putent esse meram unionem amicitiae, aut contractum servitii, aut aliud huiusmodi.

Ignorantia haec difficile occurret inter nupturientes, nisi forte in femina valde rudi aut innocentissima. Si deprehendatur, prudenter a parocho dissipetur, vel potius femina ad matrem aut honestam matronam remittatur, quae etiam de usu matrimonii eam edoceat.

2.º *Error circa personam* (c.1083 § 1). Rarissimus est, idcirco non explorandus plerumque.

3.º *Error circa qualitatem personae* (§ 2). Cum solus error in personam redundans aut circa conditionem servilem alterius partis matrimonium irritet, isque rarissime eveniat, rarissime inquiretur.

4.° *Consensus fidus* (c.1086). Nullus erit, si pars licet externe consensum matrimonialem manifestet, interna voluntate positive excludat intentionem: a) contrahendi; b) aut dandi alteri ius ad actum coniugalem; c) aut dandi ius perpetuum aut exclusivum.

Fictio haec exsistere potest in matrimonio mere *utilitatis* et *voluptatis*, aut in cis ad quae pars aliqua non libenter procedit.

5.° *Vis et metus* (c.1087). Caput omnium frequentissimum nullitatis. Interrogetur, praecipue femina, utrum plena libertate nubat, sciens et sponte volens; an e contra mota minis et saevitiis a sponso aut ab alia persona. An ad matrimonium vadat, ut se liberet ab importunis precibus parentum aut aliorum a quibus pendet vel quibus specialem reverentiam debet, et quorum indignationem timet nisi precibus cedat.

6.° *Conditio contra substantiam matrimonii* (c.1092; 1086 § 2). Num contrahere intendant cum conditione vel pacto: a) Matrimonio onanisticc utendi, i. e. eo modo quo prolem habere non possint —aut tantummodo certum filiorum numerum, v. gr., unum aut duos —aut abortum procurandi —aut enecandi natos, b) Dissolvendi vinculum post certum tempus, v. gr., post 10 annos, aut sub quadam conditione, v. gr., si felicem exitum non sortiatur, c) Ut partes vel una libere possit adulterare.

Duae priores conditiones, contra bonum prolis et indissolubilitatem, frequentiores sunt in personis exquisitae malitiae. Hinc, quamvis communiter interrogatio opportuna non sit, non omittenda est inquisitio, quando ob indolem contrahentium suspicio fundata talis conditionis appositae esse possit. Si sub aliqua ex his conditionibus contrahere intendant, moneantur de nullitate matrimonii et de peccati gravitate.

780. **Modus agendi, si detegatur impedimentum,**
a) Si hoc sit *indispensabile*, parochus moneat statim spongos, et prout adiuncta id suadeant, etiam eorum parentes, ut a matrimonio desistant, b) Si *dispensabile*, moneantur etiam, ut, si res ferat, petatur dispensatio.

c) Si parochus impedimentum noverit ex confessione sacramentali unius partis, poenitentem moneat ut, aut a nuptiis desistat, aut dispensationem petat: si haec monitionem contemnat, non absolvatur; si tamen matrimonium praeferat, ne denegetur ei assistentia, ut non fiat usus notitiae sacramentalis cum gravamine poenitentis (c.890).

d) Si parochus monitionem omisit, non tenetur extra confessionem petere a poenitente licentiam, ut cum extra con-

fessionem moneat, quando id sine scandalo aut gravi incommodo fieri nequeat. In praxi incommodum fere semper erit, odiosum enim est poenitenti ut ei memoria peccati accusati refricetur. Unde fere numquam tenebitur parochus talem licentiam petere.

781. **Doctrina christiana.** Examinentur contrahentes an in doctrina christiana sint sufficienter instructi, nisi ob personarum qualitatem haec interrogatio inutilis appareat (c.1020 § 2).

Utrum sciant rudimenta fidei et obligationes status matrimonialis: scilicet: 1.^o, matrimonium esse a Christo elevatum ad sacramentum, ideoque in statu gratiae suscipiendum; 2., praecipua fidei mysteria, *Credo*, *Pater noster*, *Ave Maria*, actus fidei, spei et caritatis et contritionis, sacramenta, praecepta decalogi et Ecclesiae (Ca ppk l l o, 152).

Rudimenta sciri debent etiam *iure divino*; quo modo enim ca filios edocebunt, si ipsi ignorant? Tamen ipse BENEDICTUS XIV, *Di Synodo*, 1.8 c.14 n^o 6 ait: hebetes memoriae sufficit ut sciant mysteria necessaria, reliqua eraso modo, etsi ea repetere non possint: parochus autem curabit ut frequenter audiant quae semel erase didicerunt, ne a mente elabantur.

Commissio Interpretum interrogata: Si sponsa vel sensus inveniantur ignari doctrinae christianae, critne locus cos respuendi a matrimonio vel differendi matrimonium usque ad instructionem?, respondit: Parochus servet praescriptum c.1020 § 2 (i. e. exploret contrahentes), et dum processum matrimonio praevium peragit, sponsos ignorantes sedulo edoceat prima saltem doctrinae christianae elementa: quod si hi renuant ea discere, non est locus eos respuendi a matrimonio ad normam canonis 1066, i. e. tanquam publicos peccatores³. Haec mitior disciplina periculum concubinatus vel matrimonii civilis arcet.

782. **Testimonium baptismi** (c.1021 § 1). Exigat parochus, nisi partes in suo territorio baptizatae fuerint. Nam tunc ipse librum videre potest. Etiam si sint acatholici.

Testimonium: a) Cum notis marginalibus (c.470 § 2) de confirmatione, subdiaconatu, professione solemni, matrimonio, si sint, l.} Recens in ordine ad matrimonium, cum mentione de nullitate praeteriti matrimonii, si declarata fuit (C.1988), aut de dissoluto matrimonio rato. In quibusdam dioecesibus praescribitur ne sit antea tribus mensibus; in

* Bined. XIV, Const Efn mintmr 7 feb. 1742, 11; *De Synod* 1.8 c.14.

Instr. C. Sacram. 14 iun. 1941, n.4,C) praecipitur ne sit antiquius semestri ante matrimonii celebrationem. Sufficit extractum libri paroecialis. c) Etiam vidui tenentur novum testimonium exhibere.

Confirmatio. Confirmentur ante matrimonium, si possit sine gravi incommodo (§ 2). Si renuant, non sunt arcendi. Urget solos catholicos. Antea non exigebatur. Merito exigitur, decet enim ut sint in fide confirmati qui prolem ad cultum Dei suscipiunt et educant, qui finis primarius matrimonii est. Quidam veram obligationem negant (Ch'Elodi, 21).

Testimonium confirmationis in c.1021 non exigitur, ceterum haec in inscriptione baptismali constabit. Memoratur in citata Instructione, sed quia ipsa confirmatio c.1021 § 2, attenuantibus verbis requiritur, a fortiori id de illius testimonio dicendum est.

Alia testimonia pro diversis adiunctis exigere debet parochus: a) testimonium obitus prioris coniugis; α) documentum authenticum solutionis matrimonii rati a S. Sede concessae vel per solemnem professionem religiosam; c) vel declarationis nullitatis praecedentis matrimonii; d) documentum solutae aut nullae professionis religiosae; e) aut reductionis clerici *in sacris* ad statum laicalem. Nisi haec iam ex testimonio baptismi constant.

.4 RTICULUS II

Pr o c i, a m a t i o n e s

783. Proclamationes seu *banna* sunt publicatio vel edictum quo toti populo futurum matrimonium notum fit, ut si quis aliquod impedimentum canonicum norit, manifestet.

Obligatio. Publice a parocho denuntietur inter quosnam matrimonium sit contrahendum (c.1G22).

Proclamationes urgent sub gravi. Sic Doctores communissime. Omittere omnes sine dispensatione extra casum necessitatis est certo culpa gravis; omittere duas etiam probabilius; omittere unam, probabiliter levis (Sanchez, 1.3 d.5-7). Omittere duas, si moraliter constet nullum impedimentum esse, probabiliter leve peccatum est (D'Annibale, 453).

Lex de proclamationibus obligat, etsi parochus aliunde certo sciat nullum exsistere impedimentum. Nam fundatur in praesumptione periculi generalis, ad illud praecavendum;

quae urget, etsi in casu peculiari periculum non adsit (c.21). Numquam tamen requisitae fuerunt ad matrimonii valorem, neque potest Episcopus eas ita requirere \ Non suppleantur per publicationes civiles factas pro matrimonio civili²; nam leges civiles plura impedimenta canonica non agnoscunt.

Exceptiones. Obligatio bannorum non est: 1.^o Urgente necessitate contrahendi, cum tempus non est exspectandi banna nec dispensationem petendi. V. gr., si scandalum aut infamia timeatur ex dilatione matrimonii. 2.^o Ob praerogativam regiae dignitatis; quam qui habent censeantur notissimi, et impedimenta eorum nota. Ita ex consuetudine universali. 3. In matrimoniis inter catholicos et acatholicos prohibentur, nisi Ordinarius pro sua prudentia eas permittat post dispensationem pontificiam impediendi; et tunc mentio non fiat religionis partis acatholicae (c.1026). Ob scandalum et salutarem horrorem in haec matrimonia. 4.^o In matrimonio conscientiae, in quo omitti debent (c.1104).

784. A quo fiunt. A parrocho proprio. Est functio parrocho reservata (c.462,4.b ; 1023 § 1). Hic potest eas facere per alium.

1.^o A parrocho domicili aut quasi domicilii contrahentium, aut actualis commorationis, si de vago agatur (c.94). Ex c.1097 § 1 n.2.3 distinguuntur duae vagorum classes: σ) qui per aliquod tempus in paroecia assident, licet non sufficiens ad quasidomicilium : &) qui nullibi assident, sed semper sunt in transitu. C.1023, quando iubet proclamationes fieri a parrocho proprio, videtur ad vagos primae classis se referre; nam aliis difficilis est applicatio legis ut proclamantur in loco ubi actu sunt; quae lex requirit ut minimum octo dies. Ceterum vagi transeuntes in quavis paroecia contrahere possunt, ideoque quivis parochus potest eos proclamare, si possibile sit.

2." Si contrahentes pertinent ad diversas paroecias, aut habent plura domicilia vel quasi domicilia, ab omnibus parochis propriis debent proclamari.

3.^o Etiam in aliena paroecia per exceptionem. Scilicet, si pars post pubertatem (14 a. vir, 12 a. femina) per sex menses *in alio loco* commorata sit, parochus rem exponat Ordinario; qui, pro sua prudentia, aut proclamationes inibi faciendas exiget, aut alias probationes vel conjecturas super sta-

* Lttco. *Rcsfionra Mor*, 1.1 dtib.45.

3 CC 12 ian. 1881: Coli. CPF 1,545.

lus libertate colligendas praescribet (§ 2). Imo si suspicio sit de impedimento, parochus etiam pro breviori commoratione consulat Ordinarium, qui matrimonium ne permittat, nisi prius suspicio ad normam § 2 removeatur (§ 3).

Verba *alio in loco* § 2 significare videntur *alia in paroecia*, ut ex contextu apparet. Nam § 1 ait proclamationes esse faciendas *a parocho proprio*, i. e. *in paroecia propria*; et in contrapositione addit § 2: si pars *alio loco*, i. e. *sub alio parocho* seu *in alia paroecia*. Gi-nic o t , 519, et intclligit pro alia urbe aut oppido. 1

Recursus ad Ordinarium de quo in § 2, solum praescribitur, si pars in alia paroecia post pubertatem per sex menses vixerit *tnoraliler continuos*. Id eruitur ex c.993 n.4, et 544 § 2, qui similem praescriptionem continent de testimonialibus drdinandorum et novitiorum.

Sanchez 1.3 d.6 n.6, potius mentem quam litteram Tridentini attendens, ait proclamationem non esse faciendam in paroecia recenter acquisita. Alicubi ex consuetudine fiunt in recenter relictis et non in recenter acquisitis. Sic Romae, si contrahentes nondum in novo domicilio per duos menses vivunt. Alibi, si habent plures paroecias proprias et proclamationes inutiles putantur, quia de absentia impedimenti constat, fiunt in una tantum. Tales consuetudines rationabiles sunt, et si centenariae aut immemorabiles, tolerari possunt, si Episcopus non censeat extirpandas (c.5).

785. Numerus. Ter fieri debent (c.1024). Repetendae sunt, nisi aliter Ordinario videatur, si intra sex menses ab ultima matrimonium non celebratur (c.1030 § 2); nam interea potuit impedimentum contrahi.

Tempus. Dies dominici aut festi de praecepto tres. De praecepto universali aut particulari, non suppresso. Ita auctores ex littera c.1024.

Sed ex fine legis, ut notitia matrimonii diffundatur, possentne proclamationes fieri in festis suppressis, si cum magno populi concursu celebrentur? Responsa S. Sedis pro et contra data fuerunt. CC 1823: *negative*, nisi de licentia Episcopi. 7 apr. 1682: *fieri posse*. Plures, id probabile putant (Gi:-NicoT, 517). Et nos. Nam fini legis satisfit.

Dies tres sint *continui*, i. e. non intercedat dies de praecepto quo proclamatio non fiat. Ita ex littera; sed menti magis conforme est quod, si duo aut tres sint dies de praecepto non interrupti, uno ex illis non fiat proclamatio et differatur ad alium; ut sit tempus revelandi impedimenta. In hunc finem c.1030 § 1, exigit inter ultimam proclamationem et matrimonium tres saltem dies.

Hora, inter missarum solemnias, i. e. in missa paroeciali seu conventuali; vel inter alia divina officia, etiam vespertina, ad quae populus frequens accedat. Hic mens Codicis ostenditur.

Locus, a) *Territorium* paroeciae; cuius? diximus ubi de parocho qui proclamationes facere possit. &) Aedificium. C.1024 ait *in ecclesia*. Ordinarie in paroeciali, sed iam antiqui monebant non esse inquietandum parochum qui eas faceret in alia ecclesia intra territorium suum. Nam Tridentinum ait *in ecclesia*, non praecise paroeciali. Quinimo, ait Gasparri, si in alia aut in oratorio aliquo populus frequentior sit, hoc praefendum; nam fini melius satisfit. Id de edicto statuit c.1025. Idem dic, si missa aut contio haberetur in campo.

Paroeciali acquiparatur filialis cum territorio separato, ita ut incolae unius vix ab alterius incolis noscantur, ut in quadam causa Colonicensi C. Cone, declaravit.

Forma. Quam determinant Ritualia aut statuta dioecisana aut usus (*Rit. Rom.* [1952] t.8 c.1 u.8).

Ordinarius potest pro suo territorio proclamationibus substituere edictum ad valvas ecclesiae paroecialis vel alius affixum, per octo dies, inter quos duo saltem sint de praeccepto (c.1025). Substitutio haec nostris temporibus congruit maxime in magnis paroeciis, ubi multi missam non audiunt vel alibi audiunt. Praeterea magnus numerus proclamationum fastidium gigneret.

786. *Dispensationes*. Ordinarius potest dispensare, ut omittantur, non solum in dioecesi propria, sed etiam in aliena. Si plures sunt Ordinarii proprii, ille ius habet dispensandi, in cuius dioecesi matrimonium celebretur; quod si matrimonium extra proprias incatur dioeceses, quilibet Ordinarius proprius dispensare potest (c.1028).

Causae ad totalem dispensationem graviores requiruntur, v. gr., urgens necessitas abeundi, periculum ne matrimonium malitiose impediatur, notabile bonum spirituale vel temporale quod ex omissione sequatur, aut malum vitandum, ut molestiae quae viduis propectae aetatis alicubi incutiuntur. *Ad partialem* leviores sufficiunt, v. gr., periculum incontinentiae, rubor contrahentium disparis aetatis, conditionis. ., nobilitas Ordinarius causam aestimabit; et in dubio de sufficientia causae licite petitur et dari potest dispensatio (c.84 § 2)

Ut indicetur num causa sit sufficiens, considerari debet causa in se, an maior vel minor sit; et certitudo aut probabilitas maior minorve de absentia impedimenti.

787. **Revelatio impedimentorum** (c.1027). 1. Illicites tenentur impedimenta, si quae sciant, revelare. Est obligatio: a) *iuris naturalis, ex caritate*, quae obligat nos ut damna proximo vitemus, quale est matrimonium nullum vel illicitum; *ex religione*, quae irreverentias in sacramenta vitare iubet; b) *iuris ecclesiastici* ex c.1027; in hunc finem proclamationes et investigationes praecipiuntur. Etiam si proclamationes omissae fuerint. Nam rationes eadem sunt, nec canon distinguit.

Revelentur impedimenta certa aut saltem probabilia.

2. *Ante matrimonium*, ut vitetur nullum aut illicitum. Si omissa fuit revelatio ante, fiat post; ut matrimonium convalidetur, aut nullum declaretur aut aliter provideatur. Nisi impedimentum sit occultum et merito supponi possit dispensatio fuisse obtenta.

3. *Parocho vel Ordinario loci*. Posset tamen fidelis certior impedimenti fiducialiter contrahentes monere ut, aut a matrimonio desistant, aut dispensationem petant. Si annuant, non opus est ut denuntietur. Obligatio gravis est.

Causae excusantes a revelatione, a) *Secretum sacramentale* (c.889) vel *officii* seu professionale. Si sub tali secreto noscitur impedimentum non debet revelari, v. gr., impotentia a medico. Nam bonum publicum exigit ut cives fiducialiter ad officiales recurrant, quae fiducia deficeret, si illi nota ex secreto officii aperirent. Posset revelari, si ex silentio gravius damnum oriretur.

Secretum commissum quidam intelligunt *secretum officii*; alii *secretum consilii* seu communicatum alteri ad consilium petendum; alii manifestatum sub expressa conditione silentii. Si intelligatur *secretum officii*, excusatur a revelatione. Si *secretum consilii*, et persona cui communicatur est publica et ratione muneris consulitur, est verum *secretum officii*, et excusatur. Si est persona privata, vel publica sed tamquam privata interrogatur, *secretum* non excusatur a revelatione, quia bonum commune non exigit illius observantiam, et solius petentis consilium interest *secretum* servari. Si intelligatur *commissum secretum manifestatum sub conditione aut pacto sigilli*, obligat impedimenti revelatio, quia bonum commune privato praevallet; et quia pactum secreti hanc clausulam implicat: *si potero sine gravi incommodo; si bonum publicum aliud non postulet*.

Secretum mere promissum est illud quod sine praevia con-

ditione vel pacto ille cui manifestatur postea servare promittit. Hoc a revelatione impedimenti non excusat, etsi iuramento firmatum; quia non obligat in damnum proximi et irreverentiam sacramenti, quale oriretur ex matrimonio invalido vel illicito (GENICOT, 523).

b) *Grave damnum* proprium aut propinquorum, aut probabiliter tertiae personae, ex caritate (Cappello, 173).

In quo gradatio facienda est, prout agatur de impedimentis dirimentibus aut impedientibus; iuris divini aut humani; dispensabilibus aut secus; iuxta gravitatem impedimenti debet esse motivi gravitas. Non excusat *generah* damnum quod ex denuntiatione obveniat sponsis aut tertio, v. gr., infamia coram parcho, si impedimentum infamans denuntietur. Secus lex inanis foret, saltem quoad haec impedimenta.

e) *Inutilitas revelationis*, ut si fidelis sciens impedimentum admonendo sponso obtinet ut, vel a nuptiis desistant, vel dispensationem obtineant. Vel certo aut prudenter existimet revelationem obfuturam bonae fidei contrahentium sine fructu. Vel scit impedimentum esse occultum et fuisse dispensationem concessam pro foro conscientiae.

Si quis a denuntiatione excusetur, debet ex caritate, quatenus possit et fructus speretur, contrahentes monere ut a matrimonio desistant, aut dispensationem petant.

788. **Tempus inter proclamationes et matrimonium.** Tres saltem dies ab ultima (c.1030 § 1). Computandi iuxta c.34 § 3 n.3. Scilicet, quia terminus *a quo* designatur (ultima proclamatio), et hic non coincidit cum initio diei, dies ultimae proclamationis non computatur, et triduum incipit computari initio diei sequentis. Illud, si ultima proclamatio facta fuit Dominica, matrimonium in rigore iuris nequit celebrari ante diem Iovis. *In rigore iuris*, dixi: nam ipse c.1030 § 1, permittit ut ex rationabili causa anticipetur; levis sufficit; levissima, quaevis convenientia, ut tertio die celebretur. Causae aestimatio parcho relinquitur.

Peractis investigationibus, parochus matrimonio nec assistat antequam omnia documenta necessaria receperit (c.1030 § i).

Iteratio proclamationum. Hae repeti debent, si intra sex menses matrimonium contractum non fuerit, nisi aliud loci Ordinario videatur (c.1030 § 2).

789. **Testimonium de investigationibus et publicationibus alibi peractis.** Si alius quoque parochus investigationem aut publicationem fecerit, de harum exitu statim per

authenticum documentum certiolem reddat parochum qui matrimonio assistere debet (c.1029).

Ut exitus notificetur, canon non exigit triduum ab ultima proclamatione. Menti canonis, qui verbo *statim* utitur, satisficit, si parochus 24 horas expectet, ut alteri exitum communice (Chelodi, 29).

Si testimonium proclamationum vel licentia Curiae ad assistendum matrimonio, vel alia huiusmodi non perveniant tempestive ad parochum matrimonii, et hoc sine notabili incommodo retardari nequeat; parochus, si fieri possit, Ordinarium adeat; secus ex cpikcia matrimonio assistere potest, testimonio vel licentia ceterisve diutius non expectatis, dummodo de statu libero contrahentium moraliter certo sibi constet (Cappello, 180 et alii).

Talc critérium legislatoris apparet ex c.1032, qui exigit licentiam Ordinarii ad assistendum matrimoniis vagorum, sed animavertit: *excepto casu necessitatis*; qualis intelligitur ille in quo gravis causa existit ad assistendum sine alia mora; et ex c.1045, qui concedit parochis facultatem amplissimam dispensandi ab impedimentis, quando omnia sunt parata ad nuptias et tunc impedimentum detegitur, et matrimonium differri nequit sine periculo probabili gravis damni, nec potest adiri S. Sedes neque Ordinarius loci. Iam vero *cui licet quod est plus, licet utique quod est minus* (Rcg. Tur. 53 in *Sexto*; De Smet, 1,129).

790. Exitus processus de statu libero. Potest esse ut comperiatur impedimentum : a) dubium : b) certum ; c) nullum.

a) *In dubio de impedimento*: 1."» Parochus rem accuratius investiget, interrogando sub iuramento duos saltem testes fide dignos, dummodo ne agatur de impedimento ex cuius notitia infamia partibus oriatur; et, si necesse fuerit, ipsas quoque partes. 2.º Publicationes incipiat vel perficiat; medium enim aptum est dubium dissipandi. 3.º Matrimonio ne assistat, inconsulto Ordinario, si dubium superesse prudenter indicaverit (c.1031 § 1). Ordinarius alias indagationes forte praescribet, aut *in dubio facti* dispensabit ab impedimento iuris ecclesiastici, in quo S. Sedes solet dispensare (c.15).

b) Si detegatur impedimentum *certum occultum*, publicationes incipiat vel absolvat; secus suspensiones et murmura contra famam contrahentium gignere posset. Et rem referat reticens nomina ad loci Ordinarium aut S. Poenitentiariam. Nomina reticenda sunt, si dispensatio pro foro sacramentali sit concedenda; nam si sit pro interno extrasacramentali, adnotanda est in archivio secreto Curiae (c.10-17).

Si sit certum et publicum, et comperiatur ante inceptas proclamationes, ne ulterius procedat, donec impedimentum

removeatur, etsi dispensationem pro foro conscientiae tantum obtentam esse norit.

Nam cum publice constet de impedimento, etiam de dispensatione publice constare debet, ne matrimonium impugnari possit tamquam nullum. Si dispensatio fuit data pro *foro* interno extrasacramentali et inscripta in archivio secreto Curiae, nova dispensatio pro foro externo non est necessaria, sed illa publicanda est, quando impedimentum publicum evadat (c.1047).

Si sit *certum et publicum, et detegatur post primam aut secundam proclamationem*, publicationes perficiat, interea rem ad Ordinarium deferat (c.1031 § 2).

Nam si matrimonium sine gravi incommodo differri non possit, nec tempus suppetat recurrendi ad S. Sedem, Ordinarius vi c.81 impedimentum dispensare posset.

c) *Si nullum detegatur impedimentum*, nec dubium nec certum, parochus, expictis publicationibus, partes ad matrimonium admittat (§ 3).

791. *Impedimentum paracho vel Ordinario notum.* 1° Si sciatur ex confessione sacramentali, nequeunt illi matrimonium impedire (c.890). Si ex confessione sponsi ignorantis, et timeant admonitionem non esse profuturam, cum in bona fide relinquunt, nec matrimonium impediunt. 2.® Si ex secreto officii, seu ratione sui ministerii, idem putamus; quia tale secretum strictius urget quam obligatio revelandi impedimenta. 3." Si ex alio fente, iuxta communionem sententiam, tenentur matrimonium impedire, quamvis impedimentum sit occultum, donec dispensatio obtineatur (SXⁿchez, 1.2 d.38 n.6; 1.3 d.15 n.11).

Obligatio manifestandi proprios defectus. 1.® Pars non tenetur manifestare comparti defectus occultos qui nuptias reddunt minus appetibiles, sed non sunt *nocivi*, praesertim si sint infamantes, v. gr., propriam fornicationem; dummodo contrarium verbo factove *non simulet*; et interrogatus *dissimulare* potest, aut respondere cum restrictione late mentali, et contrahere. Sic usus receptus; et quia nemo tenetur se infamare, si non laedat ius alterius.

Sed si defectus potest postea innotescere, ut fornicatio sponsae, quandoque suadendum est defectum aperire aut renunciare matrimonio, ne postea compars conqueratur de deceptione, et iurgia oriantur.

2" Non licet dissimulare defectus *nocivos*, v. gr. syphilim, sterilitatem, gravem infamiam.

Obligatio est sincere respondendi aut renunciandi matrimonio, « alterutra pars instantissime interrogat de defectu etiam *non nocivo*, ita ut absentiam defectus exhibeat quasi *conditionem sine qua non consensus matrimonialis*.

Palestra del Clero (1953) p 395-97.

ARTICULUS III

Processus speciales

Summarium: 1. In mortis periculo.—2. De iis qui longissime morati sunt — J. De vagis.—4. De emigrantibus.—5. De viduis.—<>. De militibus.

In periculo mortis, v\777.

792. De iis qui in longissimis regionibus sunt morati. Interrogata Commissio Interpretum: Si pars post adeptam pubertatem plus quam per sex menses commorata fuerit in longissimis et dissitis oris, a quibus, ut habeatur regularis attestatio libertatis status, longius tempus requiritur, cum tamen urgeat celebratio matrimonii; sufficitne in casu iuramentum partis cum testimonio duorum, vel si non possint haberi duo, saltem unius, qui secum commorati fuerint in illis regionibus?

Respondit: Rem remitti prudenti iudicio Ordinarii, qui alias probationes, non excluso iuramento supplctorio, praescribere potest ad normam c.1023 § 2 (2-3 iun. 1918: AAS 10,345).

De vatiis. Parochus matrimonio vagorum de quibus in c.91 ne assistat, excepto casu necessitatis, nisi re ad Ordinarium delata vel ad sacerdotem ab eo delegatum, licentiam obtineat (c.1032). Etsi unus tantum sit vagus.

I'o.çi. Qui nullibi domicilium vel quasi domicilium paroeciale habent (c.91).

Vagi sunt quoque si solum habent menstruam commorationem in paroecia. Nam canon 1032 provocat ad c.91, ex quo vagi sunt qui nullibi habent domicilium vel quasi domicilium; quod non obtinetur per menstruam commorationem (C.92). Aliqui contrarium tenent.

Momentanee vagi, seu qui stabilem habitationem habere solent, sed nunc per breve tempus absque domicilio aut quasi domicilio sunt, non videntur huic legi subiici. Ita auctores e.r *spiritu legis*; nam pro his facilis est informatio. Ergo contra, qui hucusque vagi fuerunt et a brevi tempore (paucis diebus) domicilium vel quasi domicilium obtinuerunt, c.r *spiritu legis* subjiciendi viderentur, 'l'amen non sunt subjiciendi.

Necessitas quae a licentia Ordinarii petenda excusat est, v. gr., periculum mortis aut concubinatus, aut aliud grave

motivum procedendi ad matrimonium sine ulteriori dilatione (De Smet. 1,129).

De emigrantibus. Instructio C. Sacrani 4 iul. 1921 AAS 13,348.

1. Ordinarii in memoriam parochorum revocent non licere, ne sub pretextu quidem vitandi concubinatus aut matrimonia civilia, illorum matrimoniis assistere, nisi legitime constituto de statu libero, servatis de iure servandis (c.1020; 1097 § 1 n.1), et exigant testimonium baptismi, iuxta c.1021.

2. Vi c.1103 § 2, parochus assistens transmittere festinet ad parochum baptismi testimonium initi matrimonii, quod contineat nomina et agnomina coniugum et parentum; contrahentium aetatem, locum et diem nuptiarum, testium nomina et agnomina, parochi nomen et agnomen cum paroeciali sigillo.

Accurate indicetur paroecia, dioecesis ac locus baptismi coniugum, ceteraque servantur quae ad scripta per publicos portitores tuto transmittenda pertinent.

3. Ad maiorem securitatem, parochi haec documenta petant et transmittant per Cancellariam dioecesanam.

4. Aliqua horum opificum matrimonia habenda sunt ut vagorum, quibus proinde assistere non licet sine licentia Ordinarii (c.1032). Quoad alios emigrantes, etsi vagi non sint, difficulter abest dubium de existentia impedimenti; ideoque. ex c.1031 § 1 n.3, parochus ne assistat inconsulto Ordinario, habito prae oculis etiam c.1023 § 2.

Hinc iis, nisi in casu necessitatis, potissimum in mortis periculo, ne assistat inconsulto Ordinario.

5. Si parochus baptismi in recipiendo matrimonii testimonio comperiat alterutrum esse iam aliis nuptiis ligatum, quantocius rem significet per Cancellariam Ordinarii parochi matrimonii.

6. Ordinarii advigilent ut haec religiose observentur, et violatores ad officium revocent etiam canonicis sanctionibus.

Notae. 1. Instructio dirigitur ad omnes Ordinarios locorum; sed maxime illarum regionum quo frequentius opifices emigrant.

2. Sermo fit praecipue de parochis illarum regionum, sed multa nostris etiam parochis conveniunt.

3. Instructio refertur ad matrimonia *opificum* emigrantium, sed a pari idem videtur dicendum de emigrantibus qui opifices non sint

Parochos europeos hortaremur ut emigrantes invent ut omnia documenta ecclesiastica et civilia opportuna secum ferant.

793. De viduis. Quamvis prius matrimonium sit irritum aut solutum, non licet aliud contrahere, antequam de prioris nullitate aut solutione legitime et certo constiterit (c.1069 § 2).

Probatio mortis coniugis. De viduitate legitime ac certo constat ex libro defunctorum, ex regesto civili, ex notorictate, ex testibus, 'fune parochus sine recursu ad Curiam potest novis nuptiis assistere. *Eum qui certus est certiorari ulterius non oportet* (Reg. Tur. 31 in *Sexto*). Sed si argumenta desint, instituendus est processus de praesumpta morte coniugis, ex quo moralis certitudo acquiratur (SO Instructio a.1868).

Instructio S. Officii de praesumpta morte coniugis : AAS 11,199.—1. Ad probationem mortis non sufficit absentia quantacumque, licet legibus civilibus admittatur.

2. Requirendum est mortis documentum authenticum ex registis paroeciae vel hospitalis vel militiae, vel si haberi nequeat ex auctoritate ecclesiastica, requiratur ex auctoritate civili loci ubi supponitur mortuus.

3. Defectus documenti suppletur per depositionem testium, qui sint saltem duo, iurati, fide digni, oculares, concordantes quoad factum et circumstantias substantiales, puta locum et causam mortis.

4. Quandoque non respuitur unus testis ocularis, si videlicet nulli sit exceptioni obnoxius et eius depositio gravibus adminiculis fulciatur, aut saltem certo modo constet nihil in eius testimonio reperiri quod non sit verisimile.

5. Si de visu haberi nequeant, sufficere possunt etiam testes de auditu, qui testificentur se tempore non suspecto mortem coniugis ex aliorum attestatione audivisse; si reliquae omnes circumstantiae eorum dicto respondeant.

6. Tandem testibus deficientibus, probatio fieri debet recurrendo ad praesumptiones, conjecturas, indicia et adiuncta, quae simul sumpta possint inservire ad moralem certitudinem gignendam.

7. Coniecturae et praesumptiones:

a) Aliae desumuntur ex persona praesumpti mortui, de quo inquirendum: an esset bonus et religiosus, uxorem diligeret, causam sese occultandi haberet —an possideret bona stabilia vel alia sibi obventura speraret —an discesserit annuentibus uxore et coniunctis —an aliquando et e quo loco scripserit —quae tunc eius aetas, quae valetudo esset.

b) Si abierit ob militiam, exquiratur: utrum alicui pug-

nae interfuerit, utrum ab hostibus captus, num castra deseruerit aut destinationes habuerit periculosas.

c) Si abfuit causa negotiationis, inquirendum erit de periculis, quae in itinere forte fuerint superanda; an solus vel ab aliis comitatus discesserit; utrum in regione, ad quam se contulit, evenerint seditiones, bella, pestis, etc.

d) Si arripuerit iter maritimum, inquirendum a quo portu solverit, quo se contulerit, nomen navis, an naufragium acciderit, etc.

Etiam potest esse argumentum fama seu rumor sparsus de morte, si a duobus saltem testibus iuratis et fide dignis sit comprobata; qui praeterea deponant de rationabili ipsius rumoris causa; modo dubium non subsit quod rumor fuerit sparsus ab iis, in quorum commodum inquisitio de absentis obitu instituitur.

9. Demum, ubi opus fuerit, non est omittenda inquisitio per publicas ephemerides; nisi speciales circumstantiae ab hoc medio inquisitionis suadeant abstinere.

10. Haec solet S. Congregatio expendere, et auditis suffragiis theologorum et canonistarum, suum iudicium pronuntiat an de morte coniugis constet; et alteri parti novae nuptiae concedi possint.

11. Ex his Ordinarii possunt normam certam sumere ad suum iudicium proferendum. Quod si tamen res incerta et implexa illis videatur, recurrant ad S. Sedem, actis omnibus cum recursu transmissis aut saltem diligenter expositis.

Investigatio haec Ordinarii et mortis declaratio nullas formalitates requirit, neque interventum defensoris vinculi; qui, si opportunum videatur, potest adhiberi.

Non requiritur *absoluta* certitudo de obitu coniugis, ad permittendas novas nuptias; non requiritur ut excludatur omne dubium; sufficit certitudo *moralis*, seu maxima probabilitas, quae dubium prudens excludat. Humana enim humano modo tractanda sunt, ut ait C. Sacram. 29 apr. 1915¹.

794. De militibus in Hispania. Regulamentum 6 apr. 1943. I j,

Sed ex Concordato 1953, Protocollo ad a.23 n.4,ft, normae civiles de matrimonio militum canonibus 1034-35 accommodari debent, proinde prohibitiones civiles debent cessare. Imo, quoniam a dic vigentis Concordati censentur derogata

¹ Cf. AAS 7»40.23; 486; 8,101, ubi invenientur causae a C. Sacram. solutae.

omnes leges, decreta, ordines, regulamenta opposita (a.36) putamus iam cessasse impedimenta militibus posita.

Instructio de matrimonio, confessio, communio

795. Instructio duplex statuitur a Codice: *a) publica* ad populum (c.1018); *b) privata* ad singulos nupturientes (c.1033).

Instructio publica. Parochus prudenter populum erudiat de matrimonii sacramento eiusque impedimentis (c.1018SC *Prudenter*. Nam sunt varii auditores. Non tamen sileat.

Instructio privata. Danda est a parocho iuxta diversam personarum conditionem.

Objectwn. 1.° Natura et sanctitas matrimonii. 2.° Modus conferendi filiis baptismum in casu necessitatis (c.743). 3.° Obligationes coniugum mutuae. Iuxta aliquos, debet parochus ignorantes docere de usu matrimonii. Id non adeo decet, si parochus aut confessarius sit iunior. Generatim, si de puella agatur, potius remittitur ad matrem aut honestam matronam. 4.° Obligationes erga prolem. Extollat operis dignitatem, exponens quomodo sponsi sint Dei cooperatores in hominum procreatione. Dissuadeat onanimum, praesertim sponso (ubi grassetur). 5.° De licitis summarie: licitudo et iustitia actus coniugalis. Ad procreandum omnia eis licere. Actus generationi non contrarios saltem a culpa gravi excusari, contrarios gravia esse peccata.

Modus. Summa prudentia, *a)* Iuxta diversam personarum conditionem. Unde si sponsi sint sufficienter instructi, sat eris eos ad obligationes implendas hortari, *b)* Honestè, ne verbum excidat quod piis auribus offendere possit, *c)* Generatim utrumque sponsum simul instruat parochus; vel praesertim sponsam coram aliis. </> Non in confessione sacramentali praesertim si sermo erit de modo quo fit generatio et de similibus 1. *e)* Brevi ante matrimonium.

796. Confessio et communio. Parochus sponte vehementer hortetur ut ante matrimonium peccata diligenter confiteantur, et Sanctissimam Eucharistiam pie recipiant (c.1033).

SO Instr, reservata de confessorionum agendi modo circa sextum; *Sal* Γ. (1943) p.676.

Praeceptum non adeo S. Sedi placebat: quia periculum est ne violetur, maxime hodie, aut male fiat confessio; et quia de se necessaria non est ad gratiam recuperandam, quae per actum pericue contritionis acquiri potest.

¶ Codice vehementer *consulitur*: a) ad gratiam acquirendam vel augendam; b) ad detegenda impedimenta occulta; c) ad vitandum casum perplexum de quo c.1045. *De praecepto divino* requiritur, si agitur de peccatore publico, v. gr., concubinario, quatenus necessaria sit ad scandalum reparandum.

Communio quoque non praecipitur, sed consulitur. Verba c.1033 “ante matrimonii celebrationem” referenda sunt ad confessionem. Communio nupturientium bene fit in ipsa missa nuptiali.

de r. ricceus r

Consensus et consilium parentum

797. Consensus est licentia ad aliquid; *consilium*, indicium seu dictamen de re agenda.

Parochus graviter filiosfamilias minores hortetur ne nuptias ineant, insciis aut rationabiliter invitis parentibus; quod si abnuerint, eorum matrimonio ne assistat, nisi consulto prius loci Ordinario (c.1034). Consilium ergo vel etiam consensum parentum obtinere debent filiifamilias, i. c. minores patriae potestati subiecti.

Filiifamilias sunt qui adhuc subsunt patriae potestati. *Minores*, qui vicesimum primum aetatis annum non expleverunt (c.88 § 1). Legitime emancipatus iure non est filiusfamilias, et praescripto nostri canonis non subest. *Parentes* intelliguntur genitores, non autem qui ipsis deficientibus substituantur, ut tutores.

Consensus aut consilium parentum non requiritur *ad valorem* nuptiarum filiifamilias. Id neque a Codice exigitur, neque ulla lege ecclesiastica antiqua. Neque iure divino. Nam in electione status quislibet liber est et sui iuris; et maxime in electione status matrimonii, qui gravia et perpetua onera secum fert.

Requiritur plerumque *ad licitatem*: a) Ratione pietatis et reverentiae parentibus debitae, qui in hoc gravissimo negotio a natura consilarii filiorum sunt, b) Ad securitatem bo-

› S. Betharm., l.l. *De mairim.* c. 19.

nae electionis, quae in minoribus inexpertis et passione agitatae periclitatur.

Quoad culpam: 1." Si filiusfamilias *inisciis parentibus* contrahat, graviter per se peccat, nisi iusta causa excusetur. Sic communior sententia'. Quia: *a)* se exponit periculo errandi, *b)* Parentum plerumque interest scire an et cum qua persona contrahant filii.

2.° Si contrahat *inconsultis parentibus* ex iusta causa non peccat; v. gr., si versatur extra domum paternam, et non potest parentis consulere, nec matrimonium differre sine incommodo gravi; aut si certo sciat parentes iniuste se opposituros matrimonio. Si causa esset insufficiens, leviter peccaret.

3." Si merum *consilium parentum non sequatur*, per se non peccat. Per accidens peccare potest, v. gr., ob contemptum vel irreverentiam.

4." Si contrahat *rationabiliter invitis parentibus* graviter peccat: *a)* contra pietatem, parentes enim graviter offendit; *b)* plerumque contra caritatem in seipsum, gravi damno se exponens.

Si causa dissensus parentum est levis, aut offensio parva, culpa filii levis erit (SAnchez, n.3).

5.° Ad dignoscendam filii culpam considerata est iusta causa parentum reluctandi, *non absolute, sed comparative* ad causam legitimam quam filius habeat contrahendi. Nam potest patec habere causam in se iustam contrariandi, v. gr., damnum familiae vitandum; et simul filius graviolem habere contrahendi, v. gr., periculum incontinentiae. Tunc hic licite contrahit, invitis parentibus. Nec tenetur his causam manifestare, si haec sit infamans aut probrosa.

6.u *Causa iusta* ut parentes contradicant est, v. gr.: *a)* disparitas conditionis sponsorum, unde oriretur dedecus familiae, scandalum, odium aliudve grave damnum; *b)* mala fama alterius sponsi eiusve familiae.

7° *Iniuste agerent parentes:* *a)* Si filios a nuptiis prohibeant sine iusta causa, *b)* Si causa maioris dotis sponsam indignam velint filio dare, *c)* Si velint ei tradere mulierem talis qualitatis cum qua pacifice vivere non possit. </) Si absque rationabili causa filium a determinato matrimonio avertant.

Ius parentum, Sic S. Thomas: Cum matrimonium sit quasi servitus quaedam, pater non potest cogere filium ad matrimonium per praeceptum; sed potest cum inducere ex rationabili causa; et tunc, sicut se habet filius ad causam illam, ita se habet ad praeceptum patris; ut si illa causa cogat de necessitate vel honestate, et praeceptum similiter cogat; alias non (/n /p' d.29 q.1 ad 4).

798. Ratio agendi parochi. 1. Graviter filiosfamilias minores hortetur ne nuptias ineant inisciis aut rationabiliter invitis parentibus.

2. Indicium num hi sint rationabiliter invitis, aestimationi prudenti parochi, confessarii, boni viri relinquatur.

• SAnckjkz, 1.4 <1 22 n.3; d.23 n.10.

3. Si pater consentiat, mater non, matrimonium celebrari potest; quia patria potestas primario competit patri. Si consentiat mater, non vero pater, nuptiae iniri nequeunt; quia ex patris reluctantia sequentur mala gravia, attento praesertim iure civili.

4. Deficientibus parentibus, expedit ut certiores fiant de matrimonio ineundo avi vel tutores; at id iure canonico non requiritur.

5. Si adhortationes parochi fuerint inutiles, hic nequit matrimonio assistere, si nupturientium parentes inscii sint aut rationabiliter inviti.

6. Sed tenetur prius Ordinarium loci consulere. Ut hic iudicet an, non obstante rationabili parentum oppositione, matrimonium ad maiora mala vitanda sit permittendum.

7. Ordinarius potest prohibere ad tempus matrimonium filiorum, donec parentes certiores illius consentiant (c.1039 § >).

8. Parochus attendat etiam leges civiles, quae forsan exigant consensum vel consilium parentum pro matrimoniis filiorum ultra aetatem 21 annorum, quae est maior aetas canonica (c.88 § 1).

Ius *civile hispanuni* concordari debet cum c.1034 (Concord. 1953, protocollum ad a.23).

CAPUT IV

De impedimentis in genere

Summarium: 1. Notio et divisio.—2. Auctoritas competens in impedimenti. 3. Dispensatio.

ARTICULUS I

Notio et divisio

Summarium: 1. Capacitas naturalis et incapacitas contrahendi.—2. Notio impedimenti.—3. Divisio.—4. Vis impedimenti.

799. **Capacitas naturalis ad contrahendum.** Omnes possunt matrimonium contrahere, qui iure non prohibentur (c.1035).

Potest quis prohiberi: *d*) iure divino aut humano; *b*) sub invaliditate aut sub illiceitate tantum.

Ex Concordato hispano, a.1953, protocollo ad a.23, leges civiles quae impedimenta statuunt, quoad matrimonia inter baptizatos, accommodandae sunt c.1035; quoad matrimonia inter non baptizatos Status non statuet impedimenta iuri naturali opposita. Quale est quod matrimonium prohibet iis qui certis quibusdam morbis laborant.

Incapacitates mentales. Infirmitas mentis : amentia, cretinismus, idiotismus, delirium tremens, monomania quae in actum influit, ab antiquis dicta *dementia*.

Irrenens est qui circa omnia insanit. Eius actus nihil iuridice valet, est ut dormiens. In periodo incubationis latentis est ut puer infantia egressus. Nihil agere potest nec acquirere *per se ipsum*, nisi in lucidis intervallis, modo brevia non sint nimis (D'Annibale, 1,31).

Demens qui insanit circa aliqua. Est ut amens in re circa quam insanit, amens partialiter. *De incapacitate mentali* n.893.

Incapacitas corporalis, de qua cum agatur de impedimento impotentiae.

800. Impedimentum. Ut quivis contractus vestitus, matrimonium iniri debet: a) a personis habilibus; b) debito consensu; c) legitima forma. Hinc :

Notio lata. Est circumstantia existens vel in personis, vel in consensu, vel in forma, quae ex lege divina vel humana invalidum vel illicitum reddit matrimonium, prout contractus est.

Prout contractus est, quia impedimentum directe afficit matrimonium prout est contractus, non prout est sacramentum; ideoque personam arcet immediate a contractu et consequenter a sacramento. Quare impedimentum non est, v. gr., peccatum mortale. Sic ante Codicem dicebatur *impedimentum consanguinitatis, impedimentum vis et metus, impedimentum clandestinitatis*.

Notio stricta, ut in Codice sumitur. Est circumstantia in personis existens, quae reddit illicitum vel invalidum matrimonium, qua contractus est; et quae ut impedimentum agnoscitur a iure.

Non omnes causae quae reddunt illicitum matrimonium, prout est contractus, sunt impedimenta canonica, sed eae solae quae a iure ut impedimenta agnoscuntur. Sic impedimenta non sunt ignorantia doctrinae Christianae, omissio proclamationum, etc.

Iam non sunt impedimenta circumstantiae *in consensu* vel

in forma, quae matrimonium reddunt nullum ; ut error, metus, clandestinitas. Ideo Codex distinctis capitibus agit de impedimentis (c.2-4), de consensu (c.5), et de forma (c.6).

Tamen in quibusdam canonibus (1138 § 1 ; 1971 § 1) vox *impedimentum* significat etiam defectum consensus aut formae. Hoc a CI 12 mart. 1929 declaratum fuit circa c.1971 § 1 (AAS 21,170).

801. Divisio, a) Ex Fonte: iuris divini vel humani.

b) Ex effectu: *impediens*, melius diceretur *prohibens*, est quod continet gravem prohibitionem contrahendi matrimonium; quod tamen non est nullum, si cum tali impedimento contrahatur. *Dirimens*, quod et graviter prohibet matrimonium contrahendum et invalidum reddit, si contrahatur (c.1036).

c) Ex extensione: *absolutum et relativum*; prout obstat matrimonio cum quavis persona (votum, ordo...); aut solum cum determinata (consanguinitas, crimen...).

d) Ex duratione: *perpetuum* (affinitas, impotentia) et *temporarium* (mixta religio, aetas...); prout per se ipsa cessare nunquam possint, aut secus.

e) Ex certitudine: *certum* vel *dubium*, prout sine prudenti formidine errandi possit eius existentia asseri, vel secus.

Impedimentum dubium *dubio iuris* est, si lex ipsa impedimentum constituens quoad existentiam, vel extensionem vel interpretationem, dubia sit: an videlicet talem casum certum afficiat; v. gr., impedimentum impotentiae quoad mulierem utero et ovariis carentem.

1. Impedimenta iuris ecclesiastici in dubio iuris non urgent (c.15); reapse ex voluntate legislatoris non existunt. Pro his valet axioma: *Impedimentum dubium, impedimentum nullum*

Impedimentum dubium *dubio facti* est, si lex impedimentum constituens est certa, sed dubium utrum verificetur casus sub illa lege comprehensus. Ex gr. certa est lex constituens impedimentum consanguinitatis in secundo gradu (c.1076); sed dubium est factum an Petrus et Paula, filii illegitimi, sint ita consanguinei.

1. Impedimentum dubium *dubio facti* reapse existit v. non, prout objective factum verificetur necne. In dubio facti non valet axioma: *Impedimentum dubium, impedimentum nullum*.

2. In dubio facti circa impedimentum iuris divini, urgendum est impedimentum, et non permittendum matrimonium; v. gr., si dubitetur num Petrus et Paula sint frater et soror; num prius matrimonium Petri sit solutum (c.1069). Excipitur impedimentum impotentiae dubium dubio facti, v. gr., si dubitetur num Petrus testiculis careat. Tunc matrimonium non est impediendum (c.1068 § 2).

3. In dubio facti circa impedimentum iuris ecclesiastici potest Ordinarius dispensare, dummodo agatur de impedimento in quo Rom. Pontifex dispensare solet (c.15).

f) Ex facilitate dispensationis: *gradus maioris et minoris*. Impedimenta gradus minoris dispensantur *sine causa*, i. e. licet causae allegatae sint falsae (c.1054). Sunt: consanguinitas in 3.^o gradu collaterali; affinitas in 2.^o gradu collaterali; publica honestas in 2.^o gradu; cognatio spiritualis, adulterium cum promissione vel attentatione matrimonii, etiam civilis.

Cetera sunt gradus maioris (c.1042), etsi solum sint impedientia.

802. Ex probatione: publicum et occultum, protit possit vel non in foro externo probari (c.1037).

Codex duplicem dat notionem *publici* et *occulti*. In delictis, *ratione notitiae* (c.2197); at ex declaratione Cl, in c.1933 § 1 (data, ut audiui, arca a.1921 sed non promulgata), delicta quae sub actione criminali cadunt sunt *publica*, etiam sola ratione probationis. Ergo diam in delictis admittitur duplex notio *publici et occulti*: una, ratione notitiae quam dat Codex; altera, quae in tribunalibus adoptatur, ratione probationis. Nam cx c.1933 § 1, solum cadunt sub iudicio criminali delicta *publica*; et ex Coinmis. Interpret., talia censentur, quae probari possunt (Recatillo, *Inst.* 11,643).

Aliam notionem publici et occulti dat Codex in impedimentis, ratione *probationis*. *Publicum* quod probari in foro externo potest; secus est *occultum*.

Potestne admitti in impedimentis notio publici et occulti etiam *ratione notitiae*?—Id puto. Contrarium Cappello, 200, mordicus tenens notionem c.1037 datam.

Rationes. 1.^{ft} S. Poenitentiaria solum dispensat in *impedimentis occultis*. Atqui haec cx eius stylo sunt, non solum quae in foro externo nullo modo probari possunt (omnino occulta), sed etiam quae, etsi absolute probari possint, sunt tamen paucis iisque secreti tenacibus nota (simpliciter occulta). Nec potestas S. Poenitentiariae per Codicem imminuta est.

Stylus S. Poenit. probatur ex Bened. XIV, Inst. 87

η.44.45 ; S. Alfonsi, n.1111; D'Annibaijî, 1,242; Gasparri, 11,260 (ante Codicem). Ita auctores passim post Codicem. Idem Gasparri, n.210 (cd.1932) discussam quaestionem sic absolvit: "Ex hucusque dictis apparet hodie duplicem impedimenti publici et occulti haberi acceptionem: novam a Codice inductam, antiquam a S. Pœnitentiaria retentam. Ordinarii in usu facultatum vel in dispensationibus matrimonialibus unam vel alteram sequi possunt, prouti casus feret."

Ante Codicem, si agebatur de *dispensando* impedimento, publicum et occultum sumebatur *ex notitia* aliorum; occultum erat quod noscebatur a paucis, v. gr., 7 aut 8 in civitate; 4 aut 5 in oppido. Si de *convalidando* matrimonio in forma canonica, notio sumebatur *ex probatione*, ita ut si publicum erat quatenus probari poterat, renovandus esset consensus forma canonica (Wernz-Vidai., 147). Fortasse haec norma hodie observari posset.

Si impedimentum constat ex pluribus elementis, et unum ex his occultum est, censetur impedimentum occultum. Sic impedimentum criminis, si publicum sit adulterium sed occulta promissio matrimonii, occultum erit.

In disciplina orientali *publicum* definitur quod ex facto publico oritur, vel alio modo probari potest in foro interno (Pits XII. 12 feb. 1949, c.27).

Publicum et occultum natura vel facto. *Publicum natura est* quod nititur facto de se publico, quod constare solet, ut consanguinitas ex legitimis natalibus, ordo. *Natura occultum*, quod nititur facto quod solet esse secretum, ut consanguinitas ex illegitimis natalibus, crimen. *Publicum vel occultum facto est*, prout reapse passim cognoscitur vel secretum manet.

Distinctionem admittit c.1971 statuens: promoter iustitiae potest matrimonium accusare in impedimentis *natura publicis*. Et magis expresse CI 28 dec. 1927: AAS 20,21, declarans: Verba *pro casibus occultis* c.1045 § 3, intelligenda sunt etiam de impedimentis *natura sua publicis et facto occultis*. Unde occulta censentur quae sunt natura sua publica sed facto occulta, i. e. nota paucis et discretis personis, v. gr., 3 vel 4 in oppidulis; 7 vel 8 in urbibus.

Publicum in uno loco, occultum in alio. Occultum adhuc censetur si publice noscitur ubi contractum est impedimentum; ignotum est ubi nupturientes degunt. Nam nulum scandalum adest in eo quod matrimonium ibi celebretur,

foret autem periculum scandali, diffamationis, etc., si suspenderetur’.

Quidam in longinquas regiones confugiens ibi ad matrimonium venit cum impedimento dirimente subdiaconatus publico in sua patria, et mala fide. Parochus, omnibus ad nuptias paratis, impedimentum detexit, et ut casum occultum dispensavit. Dein S. Congregationem de Sacram, interrogavit valcretn dispensatio. Consultor (ut mihi dixit) respondit: Valet.

Publicum uno tempore, occultum alio. Etiam censetur occultum, si alias publicum fuit, sed post tempus oblivioni datum. Longum tempus pro dispensando impedimento oblivioni dato censetur decennium 4.

Publicum materialiter, occultum formaliter, est publicum *qua factum*, occultum *qua impedimentum*. V. gr., si cognoscitur factum criminis adulterii cum promissione matrimonii inter Mutium et Liviam; sed nescitur huiusmodi factum criminis constituisse impedimentum.

Hodie tale impedimentum censendum est publicum. Sic CI 25 iun. 1932: AAS 24,284.

803. **Vis impedimenti.** Impedimentum etiam in una tantum parte existens matrimonium dirimit vel impedit (c.1036 § 3). Est sequela individuationis matrimonii.

Individuatio est proprietas qua matrimonium est unus idemque actus iuridicus bilateralis, qui aut pro utroque contrahente valet, aut pro neutro; vel pro utroque licitum aut pro utroque illicitum est.

ARTICULUS II

Auctoritas competens ad impedimenta constituenda

Summarium: 1, Potestas Ecclesiae declarandi impedimenta iuris divini, et statuendi impedimenta iuris ecclesiastici.—2. Potestas S Sedis, Ordinarii, consuetudo—3. Principis civilis.—4. Subiectum impedimentorum ecclesiasticorum et civilium.—5. Cessatio.

804. ***Impedimenta iuris divini*** statuere ad solum Deum pertinet; sed legislator ecclesiasticus supremus potest eadem, ut impedimenta iuris quoque ecclesiastici, *sancire*, v. gr., impedimentum voti, impotentiae, etc.

Declarare authentice impedimenta iuris divini, impedientia et dirimentia, supremae tantum auctoritatis ecclesiasticae

- Bened. XIV', *huitit.* 87 n.46; Gasparri, 210.
- Hexed. XIV. n.47j ΓΓAvvira ij5, n.242 not.56.

est, scilicet Romani Pontificis et Concilii generalis (c.1038 § 1). Sic. c.1068 § 1, declarat impedimentum impotentiae esse iuris naturalis. Impedimentum mixtae religionis quando sit iuris divini c.1060 declarat.

805. Impedimenta iuris ecclesiastici. 1.° Ecclesia *potest constituere* impedientia et dirimentia, etiam distincta ab illis quae referuntur in Lev 18,6-20. π) Hoc definivit *Trid.* c.3 et 4 contra protestantes, b) Sic etiam Pius VI, *Const. Auctorem fidei*, prop.59.60, contra pistorienses (Denz., n.1559-60).

2.° Haec potestas est *propria et nativa* Ecclesiae, non ei competens per usurpationem aut per concessionem auctoritatis civilis, o) Sic idem Pius VI ad Archiep. Treviren. 1782 (Palmieri, *De matrim*, p.275). &) *Syllabus* prop.68.69.

3.° Hanc potestatem *semper exercuit* Ecclesia. Sic in Conc. Illiberitano circa a.300. Hanc praxim Ecclesiae nemo unquam negavit.

4.° *Datio huius potestatis* datur a Leone XIII in epist. *Novae condendae*, 8 feb. 1893, ad Episcopos Arentos: πI Quoniam ad Ecclesiam exclusive spectat sacramentorum administratio. nulla alia potestas praeter eam indicare potest de conditionibus requisitis ad matrimonii celebrationem, de contrahentium capacitate et aptitudine et de aliis circumstantiis e quibus pendeat illius licita et valida celebratio... ζ) Christus commisit Ecclesiae, non solum indicium rerum fidei, sed etiam gubernatio rerum quae ad vitam moralem Christianorum spectant. Iam vero matrimonium in mores maxime influit (ASS 25,461).

Potestas privativa S. Sedis. Constituere impedimenta impedientia et dirimentia pro baptizatis *per modum legis generalis vel particularis* reservatur supremae auctoritati ecclesiasticae (c.1038 § 2). I 'Λ.

Potestas Ordinariorum. Ordinarii et Concilia particularia possunt: 1.° Etiam per legem, aliquas circumstantias celebrationis prohibere: v. gr., ne matrimonium contrahatur vespere, ne sub conditione. Idque ex causa iure communi innixa: nam tunc ius novum non condunt, sed vigens urgent (Bened. XIV, *De Syn.* 1.8 c.14 n.5).

2. Vetitum seu interdictum imponere (c.1039).

Vetitum seu interdictum est prohibitio matrimonii in casu particulari. Hodie S. Sedes frequenter imponit *vetitum* contrahendi novum matrimonium, quando prius declaratur nullum ex capite impotentiae, praesertim relativae; et quando

Papa dissolvit matrimonium ratum, maxime eorum qui vasectomiam passi sunt et deinde matrimonium contraxerunt.

Ordinarii vetitum imponere possunt: a) Intra suum territorium omnibus ibi actu commorantibus, etiam non subditis; b) extra territorium suum solis subditis; nam non est lex sed praeceptum, c) In casu peculiari, non per praeceptum generale, d) Ad tempus, e) Iusta de causa, ut est suspicio impedimenti, periculum rixarum, etc., eaque perdurante; sine qua invalidum est, nam non datur ei potestas. /) Solum sub illicite. Sub invaliditate solus R. Pontifex potest matrimonium interdicere.

Consuetudo nequit impedimenta inducere neque abrogare; reprobatur quae hoc intendat (c.1041). Ad servandam uniformitatem hac in re necessariam.

806. Potestas principis civilis. Quoad matrimonia baptizatorum hic nequit impedimenta instituere, ne per modum quidem praecepti, ut n.769 expositum est.

Ecclesia semper habuit ut valida matrimonia contracta contra leges civiles, nisi hae fuissent ab ipsa *canonizata-c*, i. e. approbatae. Sic S. Callixtus (217-222) permisit matrimonia inter mulieres patritias et viros inferioris conditionis, non obstante lege romana; et servorum matrimonia (Wernz-Vidal, 476).

Quoad matrimonia infidelium: 1.º Nihil potest contra ius divinum. 2.º Nihil contra bonum commune.

3. Potest impedimenta rationabilia statuere. Ita omnes ante s. xvm et hodie:

Prob. a) *Praxi*. SO 20 sep. 1854; CPF 5 dec. 1631 ad Missionarios in Indiis: Polygami qui baptizentur dimittant uxores praeter primam, nisi haec *impedimentum naturale vel civile* habeat. Simile quid 26 iun. 1820 (Coi. CPF 71,744.1104).

b) *Ratione*. Legislator potest contractum irritare, si materia et forma sunt sibi subiectae, et subditi capaces irritationis. Atqui id evenit in matrimonio infidelium. Nam ius divinum quoad multa non est determinatum, ergo eget determinari, prout bonum publicum postulet. Atqui apud infideles a solo principe civili determinari potest. Ergo hic impedimenta constituere valet.

Ex Concordato hispano a. 1953, protocollo ad a.23, ius canonicum observandum est (n.770).

807. Subiectum impedimentorum. *Impedimenta iuris divini* obligant *omnes*, etiam infideles. Nam leges Christi, v. gr., de monogamia, non distinguunt inter baptizatos et non baptizatos.

2.° *Declarationes iuris divini* ab Ecclesia factae infideles quoque tenent. Non quod hi Ecclesiae subiiciantur, sed quia verae sunt et de iure divino agitur.

3.° *Ecclesiastica* directe tenent fideles; nonnisi indirecte infideles, quatenus cum fidelibus contrahant.

4.° *Ecclesiastica*, quae nituntur vinculo naturali vel civili in infidelitate contracto, quod Ecclesia ut impedimentum habet, obligant infideles quando baptizantur, v. gr., consanguinitas, cognatio legalis.

5.° Quae nituntur vinculo mere ecclesiastico non obligant infideles quando convertuntur, v. gr., impedimentum criminis ante baptismum commissi. Nam: a) Vinculum hoc in infidelitate non contrahitur, b) Etsi contraheretur, per baptismum deleretur'.

Affinitas ex matrimonio infidelium inter infideles contracta estne impedimentum canonicum, quando hi aut unus ex illis baptizantur? Hac de re agemus cum de impedimento affinitatis (n.885). Meo quidem iudicio, utique.

6.° *Haeretici et schismatici*: a) Qui ad nullam sectam pertinent, et qui a fide catholica defecerunt, sine dubio impedimentis ecclesiasticis tenentur. Ne ex defectione sua praemium reportent.

α) Qui pertinent ad sectam: iuxta sententiam hodie sequendam, etiam tenentur. Antea res controvertebatur.

Prob. 1.° *Ex declarationibus*: a) Bened. XIV Const. *Matrimonia*, 4 nov. 1741: In provinciis belgicis matrimonia clandestina acatholicorum valent, *nisi obstet aliud impedimentum canonicum*. *Singulare nobis*, 9 feb. 1749: Iudaeus et haeretica contraxerunt cum impedimento canonico. Matrimonium declaratur nullum. SO 28 mar. 1860 ad Vicar. Apost. de Gales: Matrimonia haereticorum celebrata cum impedimento mere ecclesiastico sunt nulla (Col. CPF 1188).

Prob. 3.° *Ex Codice*, a) Canones obligant omnes baptizatos (12.87). b) Supremae potestatis est impedimenta *fro baptizatis* constituere (1038 § 2). c) *A contrario*. Acatholici haeretici vel schismatici a forma excusantur (c.1099 § 2); talis excusatio ab impedimentis nullibi statuitur.

• CPF 23 aog. 1852; Col. CPF 1079.

Obiic. 1.º Plura damna quam utilitas est, si impedimentis ecclesiasticis adstringerentur.

Resp. a) Facta: S. Sedes eos impedimentis ligavit. b) Contemptus Ecclesiae oriretur, si contumaces generaliter eximantur, c) Si sunt in mala fide, sibi damna tribuant; si in bona, non aliter tractandi sunt quam catholici; qui non peccant, sed invalide contrahunt, et eorum matrimonium erit *putativum*, d) Difficilis conversio, si in haeresi eximantur et in Ecclesia non.

Obiic. 2.º Ignorantia generalis.

Resp. Non peccant ignorantes, sed ignorantia a lege dirimente non eximit (c.16 § 1).

808. Subiectum impedimentorum civilium. Sunt tantum infideles seu non baptizati. Nam circa hos Ecclesia iurisdictionem *directe* nullam habet; utique princeps civilis. At tenentur *indirecte* baptizati his impedimentis, quando contrahunt cum infidelibus; sicut indirecte tenentur non baptizati impedimentis canonicis, quando cum baptizatis contrahunt?

Forma celebrationis, iure civili praescripta, et aliae conditiones consensus non tenent baptizatos, iuxta communem sententiam⁰; quia contractus uno momento perficitur una vel altera forma solcmni; et impossibile est utramque simul observare. Ergo, praestito consensu sub una, et proinde perfectum iam contractum impossibile est iterum inter easdem personas celebrari. Ergo celebrandum est aut forma canonica aut civili. In hoc conflictu ius Ecclesiae praevalere debet, quia matrimonium est quid religiosum cuiusdam subditi Ecclesiae, cui exclusive talis res a Deo commissae est.

Quoad *impedimenta* maior est discrepantia inter auctores.

† *seni.* Impedimentum civile partis infidelis *indirecte* afficit fidelem¹.

Nam: a) Ut valeat matrimonium, unaquaeque pars debet esse capax iure suo. Atqui pars infidelis inhabilis nequit fieri capax ab Ecclesia.

b) Impedimenta *directe* afficiunt personam, non contractum. Atqui in infidelem Ecclesia potestatem non habet.

‡ *sent.* Impedimentum civile partis infidelis *indirecte* afficit fidelem, sed potest ab Ecclesia dispensari. Sic pauci.

Nam eo ipso quod Ecclesia acquirit competentiam exclusivam in contractum, eam acquirere debet in omnia quae ad contractum re-

• On c u n . *De rcgxm. matrim. fidelem inter et infidelem*: Ephcni. Theologicae Lovan*rn. (1933) p.46-62.

† D'Annibale. 111,429; Vlaming, *Praefert, iur. matrint.* I, OS (1919-21); CirusEs, *Epit. Iur. Can.* 11,297 (1940); Gasparry, *De matrim.* in I. et 2.º ed., n.297 (1900) hanc defendit; in 3.º (1904) n.306; 1167 eam retractavit Post Codicem (1932) ad eamdem rediit Onclin, e.c.

quiruntur, ut est capacitas contrahentium; idcoque ab impedimento civili potest infidelem indirecte dispensare.

Huic argumento respondetur. Dispensatio est actus iurisdictionis, quam Eccles'a non habet in infidelem.

5/ *sent.* In casu matrimonii inter fidelem et infidelem cessat potestas Status imponendi impedimenta seu impedimentum civile non exs'tit*.

Nam: a) Causae matrimoniales baptizatorum pertinent exclusive ad Eccles'am (c.1960), etiam matrimonium inter fidelem et infidelem. Atqui potestas exchisiva indicandi supponit potestatem exclusivam leges ferendi, iuxta illud: *ius fori sequitur ius condendi leges*. Ergo impedimenta civilia nihil valent in matrimonio infidelis cum fidei.

b) Ex praxi. Ecclesia, iuxta auctores, quando dispensat ab impedimento disparitatis cultus et aliorum quae sint in parte fidei nunquam attendit impedimenta civilia partis infidelis. Sic responsum SO 20 sept. 1854 videtur praescindere ab impedimento civili pro parte baptizata (Coll. CPF 1104; Payen, 202).

Mihi, si res in se ipsa inspicietur, plus placeret prima opinio, quod videlicet, ut matrimonium inter fidelem et infidelem valeat, utraque pars debet esse capax iure suo; et proinde impedimentum civile partis infidelis indirecte afficit fidelem; quae ideo nequit valide contrahere cum infidei civiliter inhabili, nisi haec a competente auctoritate civili fiat habilis per dispensationem. At, attenta Ecclesiae praxi, ultimam sententiam praefero; iuxta quam, quando agitur de matrimonio inter fidelem et infidelem, sola Ecclesia competens est, non solum quoad celebrationis formam, sed etiam quoad ipsam partium capacitatem; ita ut impedimenta civilia infidelis tunc vim non habeant, et solum considerentur impedimenta naturalia et canonica.

Resolves: 1.º Quoad formam et condiciones et circumstantias consensus exclusive competens est Eccles'a. 2.º Ecclesia potest imponere parti fidei impedimenta et condiciones quae *indirecte* afficiant infidelem. 3.º Impedimenta iuris civilis probabilius vini non habent, quando agitur de matrimonio inter infidelem et fidelem. 4.º Sed quoniam contraria opinio sua probabilitate non caret, *ante matrimonium* infidelis civiliter incapax dispensetur ab impedimento per auctoritatem civilem. At *matrimonium* sine tali dispensatione celebratum, habendum est ut validum, sed quatenus fieri possit ad cautelam convalidetur.

839. Cessatio impedimentorum. a) *Abrogatio* seu totalis suppressio: et *derogatio* seu suppressio partialis impedimenti reservatur S. Sedi (c.1040).

b) Consuetudo abrogatoria vel derogatoria reprobatur

» WKRhte-ViDAL, 52; Vromant, 1,202; Dr Smet, 438, etc.

(c.1041). Unde talis consuetudo, etiam centenaria et immemorabilis. si exsistebat, suppressa est; futura nequit induci (c.5;27§2).

ARTICULUS III

De dispensatione impedimentorum

Summarium: 1. Notio et divisio.—2. Potestas dispensant!, S. Sed «.—3. Ordinarius.—4. Nuntius.—5. Parochi, confessarii. s. matrimonii assistentis.—6. Cessatio impedimenti ob incommodum.—7. Subiectum dispensationis.—8. Interpretatio et usus facultatum.—9. Causae dispensationis.—10. Petitio.—11. Concessio.—12. Adnotatio. laxae.

810. Dispensatio est relaxatio impedimenti in casu particulari (c.EO).

Divisio: 1) Ad matrimonium *contrahendum* vel *convallidandum*.

2) *Pro foro externo*; i. e. coram facie Ecclesiae, in re plerumque publica. *Pro foro interno*, seu coram Deo et in conscientia, in re secreta. Pro interno *sacramentali*, quae datur intra confessionem; sive *extrasacramentali*, extra confessionem.

3) *In forma gratiosa*, seu immediate et directe oratoribus data; et *in forma commissoria*, qua alteri personae committitur ut dispensationem concedat; haec persona dicitur *executor* dispensationis; *voluntarius*, si eius arbitrio dispensatio relinquitur; *necessarius*, si ei imponitur ut dispenset (c.54). In forma gratiosa nonnisi principibus dari solet a S. Sede. Ordinarius pro casuum diversitate dispensat in forma gratiosa aut commissoria. Parochus et confessarius in forma gratiosa.

§ 1. Potestas S. Sedis

811. Auctor dispensationis. Cum agatur de lege generali *per se* sola S. Sedes potest in impedimentis dispensare (c.81.1040).

R. Pontifex: 1? Nequit dispensare in impedimentis *iuris divini absoluti*, seu quod ab humana voluntate non pendet, v. gr., impotentiae; utique in impedimentis *iuris divini conditional!*, seu orti ex voluntate humana, ut voti, matrimonii rati; *cum causa* ad valorem dispensationis requisita; nam dispensat in lege divina (c.84).

2. Potest dispensare in omnibus impedimentis *iuris ecclesiastici* valide sine causa; licite cum causa (c.84).

Quoad factum. 1.° Nunquam dispensat in impedimentis *certis iuris naturalis absoluti*, ut est, v. gr., consanguinitas in primo gradu lineae rectae. Dispensat saepe in impedimentis iuris naturalis conditionati, ut est votum. 2.° Nunquam dispensat in impedimentis de quibus controvertitur num sint iuris divini absoluti, v. gr., consanguinitatis in primo gradu collaterali. 3.° Nunquam dispensat in quibusdam impedimentis iuris ecclesiastici, scilicet, in episcopatu; vel extra periculum mortis in crimine coniugicidii publico, 4.° Rarissime in presbyteratu et affinitate in linea recta, consummato matrimonio. 5.° Raro in impedimento criminis coniugicidii si machinatio est occulta; disparitatis cultus extra loca missionum, aetatis, diaconatus et subdiaconatus, professionis sollemnis. 6.° Crebrius in ceteris impedimentis iuris ecclesiastici.

Organa per quae dispensat. *Pro foro externo*, dispensat per S. Officium in disparitate cultus et mixta religione, et in aliis impedimentis quae cum his conjungantur¹. Per C. de Sacramentis in reliquis pro Ecclesia latina (c.249); per C. Ecclesiae Orientalis pro orientalibus, salvo iure S. Officii (c.257); per C. de Religiosis, quatenus haec a voto castitatis dispensat (c.251). *Pro foro interno* sacramentali et extrasacramentali per S. Poenitentiarium (c.258).

Pro extrasacramentali censetur data dispensatio, si est in forma gratiosa, et quando in rescripto aliud non dicatur (c.202).

Quaenam dispensationes peti et dari possunt pro foro interno? a) *Occulta* ad sensum S. Poenitentariae. i. e. quae paucis et secreti tenacibus noscuntur, v. gr., 3 vel 4 in oppidis; 7 vel 8 in urbibus; b) etiam *natura publica et facto occulta*; c) non autem *materialiter publica*, licet *formaliter occulta* (CIC 28 dec. 1927; 25 iun. 1932: AAS 20,61; 24,284).

§ 2. *Ordinariam potestatem*

Summarium: 1. Ordinaria.—2. In mortis periculo, in casu perplexo.—3. Urgente necessitate.—4. Facultates quinquennales.—5. Decennales pro America latina.

812. Potestate ordinaria. Ordinarii locorum dispensare possunt: A) *In impedimentis dubiis dubio facti*, si de iis agatur in quibus S. Sedes dispensare solet (c.15).

B) *In voto non reservato* (c.1313). Reservata sunt vota religiosa et votum privatum perfectae castitatis et ingrediendi religionem votorum solemnium—absolute emissum post 18 aetatis annum (c.1039).

¹ Can. 247; CIC 27 iun. 1928; AAS, 20,75.

813. In mortis periculo. Urgente mortis periculo, locorum Ordinarii—ad quietem conscientiae, vel ad prolem legitimandam—dispensare possunt super forma celebrationis et super omnibus impedimentis iuris ecclesiastici, publicis vel occultis, etiam multiplicibus; exceptis impedimentis presbyteratus et affinitatis in linea recta, consummato matrimonio—proprios subditos ubique, alienos quoque in proprio territorio commorantes—remoto scandalo et si agitur de cultus disparitate aut mixta religione, praestitis consuetis cautelis (c.10-13).

1.^o *Urgente mortis periculo*, a) Non requiritur *articulus* mortis, sufficit *periculum*, i. c. ille rerum status in quo, cum quis constitutus est, ipsum et superesse et occumbere utrumque est vere graviterque probabile (D'Annibale, 1,38). b) *Probabili* seu prudenter existimato, non requiritur certum, c) *Ex causa interna* (morbo, senio); *aut externa*, v. gr., si milites ad praelium vocentur; si quis debet gravem operationem chirurgicam subire, d) Nihil refert utrum impedimentum sit in periclitante an in altera parte; v. gr., in impedimento ordinis, nihil refert utrum periclitetur subdiaconus, an mulier cum qua contrahit (SO 1 iul. 1891; Coi. CPF 1758).

c) Facultas haec videtur dari solum pro casu quo non sit tempus commode et secure ad S. Sedem recurrenti. Quia canon ait *urgente mortis periculo*; et sic SO 20 feb. 1888. Tamen iuxta sententiam probabilem, datur etsi sit tempus recurrenti. Nam: 1) In c.1043 nulla fit mentio de huiusmodi recursu; dum c contra de eo mentio fit in c.1045 circa casum perplexum. 2) In mortis periculo talis recursus fere semper impossibilis aut valde difficilis est. 3) Haec lata interpretatio facultatis suadet ad pacem et tranquillitatem in concedenda dispensatione; et quia illa est potestas ordinaria, et proinde latae interpretationis (c.200 § 1). Neque obstat verbum *urgens*, ex textu et contextu. Sic etiam Cappello, 231, et alii.

2.* *Causae*, o) Tranquillitas conscientiae. &) Prolis legitimatio.

a) V. gr.. ad vitandum scandalum, periculum peccandi, implendam obligationem, damnum reparandum...

b) Legitimatio prolis natae vel nasciturae, quae per subsequens matrimonium legitimatur; hinc prolis naturalis, vel spuriae, non adulterinae vel sacrilegae (c.1051).

Imo, iuxta aliquos, dispensatio concedi potest ad consulendum legitimation! prolis sacrilegae vel adulterinae; nam

etsi talis proles per tale matrimonium non legitimitur, tamen, eo contracto, obtineri potest legitimatio per specialem concessionem S. Sedis (F e r r e r e s, *Der. Sacram.* 413.489).

Id nobis videtur admissibile, si agatur de prole sacrilega habita a religioso votorum solemni, aut a subdiacono aut diacono, nam aliquando legitimitur per rescriptum S. Sedis; non autem de adulterina, quae numquam legitimitur, quamvis pro aliquibus effectibus ab hoc vitio dispensat.

3. *Materia dispensationis*, a) Omnia impedimenta etiam publica, etiam impediencia (haec a Leone XII et Pio X non includebantur) iuris ecclesiastici, b) Etiam multiplicia et cumulata in eodem casu. Nam c.1043 ait etiam *multiplicibus*; et ex c.1049 § 2, qui gaudet induito generali dispensandi super diversis impedimentis, potest dispensare super iisdem in eodem casu concurrentibus.

Excipiuntur ordo presbyterialis et affinitas in linea recta consummato matrimonio. Haec existit inter socerum et nulum; inter socrum et generum; inter privignum et novercam (*hijastro y madrastra*); inter privignam et vitricum (*hijasra y padrasro*). *Consummato matrimonio*. Nam affinitas oritur etiam ex rato inter unum ex coniugatis et consanguineis alterius; et hoc impedimentum ex matrimonio rato dispensari potest.

Exemplum: Petrus et Paula filium habent Andream, qui matrimonium contraxit cum Iacoba. Iacoba erit nurus Petri (primus gradus lineae rectae). Si consummatum fuit matrimonium inter Andream et Iacobam, hoc impedimentum inter Petrum et Iacobam nequit dispensari.

Petrus contraxit matrimonium cum Paula vidua, quae ex primo matrimonio filiam habet Philippam. Philippa erit privigna Petri (*Aijastra*), primus gradus lineae rectae. Si matrimonium inter Petrum et Paulam fuit consummatum, nequit dispensari impedimentum inter Petrum et Philippam.

Si autem matrimonium inter Andream et Iacobam, in primo casu; aut inter Petrum et Paulam, in secundo, non fuit consummatum, illa impedimenta affinitatis in primo gradu lineae rectae dispensari possunt.

In dubio de consummatione, pro foro interno standum est attestationi partium; pro externo praesumitur consummatio, si coniuges etiam per brevissimum tempus cohabitarunt (c.1015 § 2; vid. n.763).

Datur etiam facultas dispensandi super forma celebrationis ut contrahatur, v. gr., coram solis duobus testibus, aut

coram solo sacerdote, vel cum uno teste ; ex. gr. si ageretur de re secreta, aut timeatur poena civilis, etc.

Cautiones duae: a) Vitetur scandalum.

50 20 febr. 1888 ad id media quaedam indicabat: Si dispensetur diaconus vel subdiaconus vel solemniter professus, et possit matrimonium conualescat, Ordinarius coniuges indicat ut in longinquas regiones abeant, ubi sint ignoti ; quod si id fieri nequeat, imponat eis exercitia spiritualia et alias poenitentias salutare, et genus vitae aptissimum ad excessus reparandos, et bonum exemplum praebendum.

6) In dispensatione mixtae religionis et disparitatis cultus consuetae cautiones praestentur (c.1061). Cum haec impedimenta plerumque sint iuris divini, ob periculum perversionis (c.1060), sine his cautionibus non dispensatur; dispensatio inodimentis sic concessa non valet (SO 14 ian. 1932: AAS 24,25). ζ

51 desit omnino tempus praestandi formae cautiones lex ecclesiastica non urget, et matrimonium hinc illis contractum valebit. Idem dicitur si pars catholica sit bene disposita et spondeat se conditiones servaturam, nuamvis arat lridira 'Harum ndimplementum promittere renuat (SO 2 apr. 1899; Col. CPF 2042).

3.º *Subiectio dispensationis.* o) Subditi diocessani ratione domicilii vel quasi domicilii, quamvis versentur extra territorium ; imo quamvis et dispensans et subditus dispensandus versentur extra suum territorium (c.1043). Non enim agitur de exercenda iurisdictione contentiosa seu iudiciali, quae extra territorium exerceri nequit : sed de voluntaria seu non iudiciali, quam quis exercere valet extra territorium existens aut in subditum absentem (c.201). b) Extranei (vagi et peregrini) intra territorium dispensantis.

4.º *Ad contrahendum et ad convalidandum.* Id c.1043 expresse non dicit, sed ex eius mente deducitur; et ex c.1045 ubi ad utrumque datur facultas pro matrimonio in casu perplexo.

Ad sanandum in radice facultas non datur, nam est remedium valde extraordinarium, quod S. Sedes sibi reservat (c.1141); praeterea raro erit necessaria in periculo mortis, cum Ordinarius tam amplas facultates habeat dispensandi in impedimentis et forma.

814. Potestas in casu perplexo. *Perplexus* dicebatur ille casus in quo, cum omnia parata essent ad nuptias, impedimentum detegebatur; et nec tempus erat oblinendi dispensationem, nec matrimonium sine magno incommodo poterat differri. In his angustiis, quid agendum?, ideo vocatur ea-

sus perplexus. Ordinarius loci habet pro casu perplexo easdem facultates ac pro periculo mortis (c.1045). Non tamen ad dispensandum in forma, nam de hac canon silet; nec necessarium est, nam agitur de casu in quo matrimonium modo ordinario contrahendum est. Aliter Ahrens, S. Poenit. theologus x.

Conditiones ut sit casus perplexus: 1. Impedimentum detegatur cum omnia sunt parata ad nuptias. 2. "Non sit tempus recurrendi ad S. Sedem. 3. Matrimonium nequeat differri sine probabili gravis mali periculo.

1.a Clausula *cum omnia sunt parata ad nuptias* aliqua amplitudine intelligenda est; non praecise quod impedimentum detegatur ipso nuptiarum die vel praecedenti; sed etiam antea; si videlicet matrimonii dies designatus est omnia iam ante aliquot dies parata; sed tunc impedimentum detegitur.

Sanchez, n.4, ut tunc Episcopus dispensare posset, requirebat in contrahentibus bonam fidem, i. e. ne scienter impedimentum occultassent et mala conscientia in casum perplexum se coniecissent. Sed CI 1 mart. 1921 : AAS 13,178, benignius respondit: Clausula *Quoties impedimentum detegatur cum iam omnia sunt parata ad nuptias* intelligi debet non sensu stricto; scilicet, quod impedimentum antea omnino ignotum fuerit et tunc rescitur; sed potius eo sensu quod quamvis antea cognitum, tunc solum ad notitiam parochi aut Ordinarii sit delatum. Ratio est quia, quamvis *fraus sua nemini patrocinari debet*, in casu malum etiam publicum attendendum est, scandala, murmurationes etc., quae ex dilatione matrimonii sequi possunt.

2? *Tempus recurrendi* ad S. Sedem censetur non esse, si nonnisi per telephonium aut telegraphum recurri possit. Haec non sunt ad hoc negotium media apta. Tempus necessarium ad dispensationem pontificiam obtinendam per epistolam pendet ex distantia, viis, etc.; pro Hispania erunt fere 20 aut 30 dies. Pro multis impedimentis recurri potest ad Nuntium, sed hoc non est obligatorium.

3.a Non requiritur periculum *certum*; sufficit *probabile*, quod prudenter ex dilatione timeatur. Nec requiritur *malum gravissimum*, sed grave, i. e. notabile; v. gr., infamia contrahentium aut familiae, scandalum, murmura et suspiciones; damnum in bonis fortunae ut si convivium iam est paratum; molestiae, si invitati a longe venerunt, timor poenae, discor-

¹ *Periodica de re nwr. can.* (1927) p.1; *Ius Ponti*, (1927) fasc.4 p.147.
² CI 12 nov. 1922: AAS 14.662.

diae familiares, etc. In dubio de gravitate mali valide ac licite petitur et datur dispensatio (c.84 § 2). *Pro convalidando* damnum esset, v. gr., si coniuges absque scandalo aut infamia separari nequeant; et cohabitare non possint sine periculo incontinentiae, quod fere semper aderit.

Ad casum perplexum videtur reduci ille in quo omnia ad matrimonium requisita iam fuerunt expleta, dispensatio S. Sedis petita, et computato tempore quo venire solet, dies certus designatus est pro nuptiis, et tamen interea dispensatio non venit. Censerem cum Vidal, n.413. Episcopum posse tunc dispensare, maxime si impedimentum sit occultum. Nam ratio eadem urget, *et ubi eadem est ratio, eadem debet esse iuris dispositio*. Tunc post dispensationem a se datam Ordinarius statim S. Sedem de re moneat (c.204 § 2).

815. Potestas Ordinariorum pro aliis casibus urgentis necessitatis.

Ad quaestionem: *An vi c.81, collati cum c.1045, Ordinarius dispensare valeat ab impedimentis matrimonialibus intra fines eiusdem c.81, etsi nondum omnia parata sint ad nuptias*; CIC respondit: *Affirmative* (27 iul. 1942: AAS 34,241).

Vi c.81 Ordinarii dispensare possunt a legibus generalibus Ecclesiae, quando difficilis sit recursus ad S. Sedem et simul in mora sit periculum gravis damni, et de dispensatione agatur quae a Sede Apostolica concedi solet.

Igitur tres circumstantiae concurrere debent, ut Ordinarius dispensare possit in lege ecclesiastica generali: 1) difficilis recursus ad S. Sedem: 2) periculum gravis damni in mora; 3) lex dispensabilis.

Applicantes haec ad dispensationes matrimoniales, et prae oculis habentes c.1045 dicemus:

1) *Difficilis recursus* ad S. Sedem est- quando per viam ordinariam, qualis plerumque est postalis, nequit tempestive ac secure et sine gravi incommodo, v. gr., sine periculo secreti, recipi dispensatio c Curia Romana. Tempus sine anxietate aestimandum est.

Non sunt modia apta ad dispensationem petendam et accipiendam telephonium et telegraphum, haec proinde censenda sunt quasi non essent. Neque est medium ordinarium et proinde neque obligatorium iter personale Romam, ad obtinendam dispensationem.

Non censetur *difficilis* recursus ad S. Sedem, quando

recurri potest ad eam per Legatum Pontificium in regione, etsi alia media desint

Ad hoc autem haec requiruntur: 1.° Quod Ordinarius possit facile communicare cum Legato. 2.° Legatus item cum S. Sede. 3.° S. Sedes cum Legato aut Ordinario. 4.° Et quidem secure et prompte, ut dispensatio mature perveniat. Si quid horum deficiat, nequibit dici *facilis* recursus ad S. Sedem, sed *difficilis*; et Ordinarius dispensare poterit vi c.81.

Difficultas recursus, periculum damni in mora, damni gravitas, ab Ordinario aestimanda sunt cum quadam amplitudine et sine anxietate. Nam: a) Agitur de casibus plus minus urgentibus; b) Facultas c.81 concessa est *ordinaria*, ideoque latae interpretationis (c.197.200 § 1). r) Sicut licite petitur, et licite ac valide conceditur dispensatio in dubio de sufficientia causae (c.84 § 2); sic quoque in dubio de difficultate recursus, de periculi existentia, de gravitate damni.

Etsi Ordinarius in hac prudenti aestimatione erraverit, dispensatio ab eo concessa valida et licita erit; quia tandem in hoc dubio positivo et probabili suppleret Ecclesia Jurisdictionem, quae defecerit (c.209).

Si, facto iam recursu ad S. Sedem, urgentia supervenerit, Ordinarius valide ac licite dispensat; sed postea de concessa dispensatione S. Sedem statim moneat (c.204).

Ordinarii adhuc dispensare possunt vi c.81. si recursus ad S. Sedem difficilis quidem est, at non est difficilis recursus ad alium qui potestatem dispensandi habeat, v. gr., ad Nuntium Apostolicum (*Sal T.* 1949 p.103).

Pro orientalibus tamen aliud statuit Pius XII, Motu prop. 12 feb. 1949, cap.2 c.35 § 4: AAS 41,97.

2) *Danimini grave* quod ex mora dispensationis sequatur potest esse privatum vel publicum; temporale, ut oeconomicum; vel spirituale, ut infamia, periculum incontinentiae. Sit proportionatum materiae (c.84 § 1). Non requiritur certum. Sufficit prudens probabilitas circa gravitatem damni, imo circa existentiam periculi (c.84 § 2; 1045 § 1).

3) *Lex dispensabilis*. Codex quoad dispensationem etiam in mortis periculo, excludit impedimentum ortum ex presbyteratu et ex affinitate in linea recta, consummato matrimonio.

Nuntii habent facultates dispensandi ab omnibus impedimentis—exceptis provenientibus ex affinitate in linea rec-

ta, consummato matrimonio, ex ordine sacro et ex solemnitate professione religiosa. Item Ordinarii Missionum, exceptis ex affinitate in linea recta, consummato matrimonio, ex presbyteratu et ex aetate (Akr EGU, *Append.* n.XI).

CI 26 ian. 1949 respondit: Ordinarii, vi c.81, non valent dispensare ab impedimentis voti reservati et ordinis sacri. Ergo videtur dicendum: Ordinarii vi c.81 dispensare possunt ab omnibus impedimentis, exceptis impedimentis ordinis sacri, voti reservati aetatis, affinitatis in linea recta, consummato matrimonio. Poterunt dispensare a forma.

Potestas subdelegandi. Potestas Ordinariorum hucusque explicata dispensandi: A) In impedimentis dubiis dubio facti. B) In voto non reservato. C) In mortis periculo. D) In casu perplexo. E) In aliis casibus urgentis necessitatis, subdelegari potest, quia est potestas ordinaria (c.197.199 § 1).

S16. Facultates quinquennales quas S. Sedes Ordinariis petentibus largitur. Elenchus publicatus a C. Consist. 17 mart. 1922.

E.r C. *Sacram.*—1.º Dispensandi in impedimentis gradus minoris (c.1042) et in impedimento impediens voti (c.1058), ad effectum tantum contrahendi matrimonium.

2. Dispensandi ex gravi urgentique causa, quoties periculum sit in mora, et matrimonium nequeat differri usque dum a S. Sede dispensatio obtineatur: a) In consanguinitate in 2.º aut 3.º mixto con 1.º, modo non sit scandalum aut admiratio, b) In consanguinitate in 2.º ¶ In affinitate in 1.º collateralis aequali vel cum 2.º d) In publica honestate in 1.º, modo non sit dubium quod coniux esse possit proles ab altero contrahente genita.

3º Dispensandi tempore et in actu visitationis pastoralis; aut missionum, et non ultra, super impedimentis memoratis cum iis qui in concubinato vivunt.

4.º Sanandi in radice matrimonia nulla ob impedimentum gradus minoris, si magnum sit incommodum requirendi a parte ignara impedimenti renovationem consensus, modo prior perseveret et absit periculum divortii; monita tamen parte conscia impedimenti de effectu huius sanationis, et facta adnotatione matrimonii sanati in libro matrimoniorum.

Nola.—1.º Ordinarius his facultatibus uti poterit per subdelegationem (c.199 § 2).

2.º In matrimoniis contrahendis et convalidandis.

3.º Cum suis subditis ubique, cum alienis intra proprium territorium.

Facta in unoquoque casu mentione huius apostolicae delegationis (c.1057).

In usu harum facultatum prae oculis habeantur, c.1048-1054.

Nupturientes, qui solvendo pares sint, aequam oblationem in favorem S. Sedis iuxta vires persolvant.

7. Quovis anno a data concessionis praesentium ad S. C. Sacram referat de numero et specie dispensationum datarum, et summam oblationum transmittat, salvo praescripto c.1056.

8. Pro facultate dispensandi in mixta religione et disparity cultus, sive singillatim, sive cum aliis impedimentis concurrentibus, recurrendum est ad S. Officium.

lix S. Officio: 1.º Dispensandi in mixta religione et disparitate cultus, nisi cum mahumetanis (Circul. Nunt. 24 mai 1946).

2.º Sanandi in radice matrimonia attentata coram officiali civili vel ministro acatholico, cum mixta religione aut disparitate cultus

Ex S. Pœnitentiaria: 1.º Dispensandi ad petendum debitum in voto reservato castitatis.

2.º In impedimento criminis occulto absque machinatione mortis coniugis.

Si ex oblivione aut inadvertentia quis utatur bis facultatibus Pœnitentiariarum ultra tempus, usus validus est (c.207 § 2).

Facultates decennales Ordinariorum Americae Latinae, usque ad 31 dec. 1959 (C. Consist. 26 mar. 1949: AAS 41 189).

4) Facultas concedendi delegationem *generalem* ad assistendum matrimoniis sacerdotibus qui, missionum causa, vel alius exercitii pietatis, in longinquas regiones a sede paroeciali dissitas pergunt; perdurantibus missionibus, absente Ordinario vel parrocho vel vicario cooperatore; servatis iis quae iuxta c.1019ss. matrimonio praemitti debent, prout res ferat, et loci ac temporis condiciones permittant, facta in unoquoque casu expressa mentione huius induitis apostolici; firmis iuribus parochi, et inscriptione in parocchialibus libris facienda

5) Dispensandi super omnibus impedimentis iuris ecclesiastici, a quibus S. Sede dispensare solet; exceptis proinde impedimentis ordinis sacri, affinitatis in linea recta, consummato matrimonio; et criminis in 2º et 3º figura; exceptis quoque impedimentis mixtae religionis ac disparitatis cultus.

Legitimandi prolem nupturientium, excepta adulterina, facta in hoc et in dispensatione, mentione indulti apostolici, ut supra.

6) Contrahentibus permittitur recipere benedictionem nuptialem quovis anni tempore, dummodo tempore clauso a nimia pompa absterneant; et si benedictio detur extra missam servata formula Ritualis

§ 3. ***Facultates Nuntii, Internuntii et Delegati Apostolici***

817. *Ex C. Consist. 6 maii 1919:* Dispensandi in impedimentibus Non tamen in impedimento voti simplicis castitatis ut religiosus possit matrimonium contrahere; nam talis dispensatio supponit dispensationem voti *publici*, ad quam Nuntii facultatem non habent.

2.º Pro centum vicibus in omnibus dirimentibus, exceptis affinitate in linea recta consummato matrimonio, ordine sacro et professione solemni. ■

3.º Sanandi in radice pro 50 vicibus matrimonia nulla ob impedimenta n.2 et ob defectum formae, si pars renuat formam servare aut damnum grave alteri parti immineat.

*Facultates parochi confessarii, sacerdotis
matrimonio assistentis*

818. A) Pro periculo mortis (c.1044).

o) *Parochus* iisdem facultatibus gaudet ac loci Ordinarius; sed solum pro casibus in quibus ne loci quidem Ordinarius adiri potest. Si certo constaret de possibilitate recursus objective et subiective, dispensatio a paracho concessa esset nulla, quod in praxi vix constabit. Media extraordinaria non sunt obligatoria; talia reputanda sunt, attentis peculiaribus loci et personarum adiunctis; attendenda alia adiuncta, ut periculum amissionis litterarum, periculum secreti ob censuram civilem, etc.

k

h) Easdem facultates habet quivis sacerdos qui, deficiente paracho vel delegato, matrimonio assistit in periculo mortis ad normam c.1098 n.2.

Potestas haec valet pro utroque foro.

c) *Confessarius* idem potest, sed solum pro foro sacramentali.

Ad quae impedimenta se refert haec confessarii potestas: ad occulta tantum. an etiam ad publica?

Aliqui eam restringunt ad impedimenta natura et facto occulta'. Id enim postulat natura fori sacramentalis; quia contradictio est inter impedimentum de se publicum, seu quod natura sua ad forum externum pertinet, et dispensationem pro foro sacramentali datam. Alii eam non restringunt², quia verba canonis sunt generalia; et ex dispositionibus Codicis et regulis Theologiae Moralis conflictus inter utrumque forum vitari haud difficulter potest. Ceterum omnem vitare conflictum, legislatoris humani non est. Nonne praefendus est exceptionalis conflictus, qui c.1047 possibilis supponitur, ne moribundus damnationi aeternae aut aliis gravissimis malis exponatur?

Nos hanc secundam sententiam ab antiquo propugnabimus. Potestas pro foro sacramentali concessa potest se extendere ad vinculum *publicum*, sed solum cum effectu in foro interno. Sic vi Bullae Cruciatæ confessarius potest absolvere a censuris, *etiam per sententiam iudicalem impositis*. Sic in Const. Pii XII, 25 dec. 1950, de iubilaeo pro toto orbe, n.VIII,2, datur confessariis facultas absolvendi a censuris

¹ (ÜprtLiX), 238; Vidal, 428,

² Ahrendt apud *Nouvelle Revue Thiol.* (1920) p.261.

publicis, sed cum effectum in solo foro interno (AAS 42,853-63).

I. e. solutum vinculum publicum in foro interno, a "arte rei iam non amplius existit; v. gr., censura, impedimentum; sed in foro externo, coram societate, homo sic absolutus ab hoc vinculo sc gerere debet tamquam ligatum, donec vinculi cessatio probetur aut legitime praesumatur (c.2351). Hinc confessarius *de se* valide posset dispensare ab impedimentis publicis in periculo mortis, si opus fuerit.

819. Ratio agendi confessarii. In periculo mortis confessarius: a) Si detegit impedimentum *publicum*, remittat poenitentem ad parochum qui dispenset in foro externo; si parochus adiri nequit, ipse confessarius dispenset in foro externo; *non qua confessarius*, sed ut quivis sacerdos qui, deficiente parochus vel delegato, matrimonio assistere potest. Ad hoc petat a poenitente in confessione ut sibi manifestet impedimentum extra confessionem.

b) *Si impedimentum sit de se publicum, sed per accidens occultum, nec relationem habet cum peccatis accusatis*, nec eius manifestatio poenitenti odiosa sit, idem fieri posset. Si odiosa esset impedimenti divulgatio, permittat ut saltem in archivio secreto Curiae adnotetur.

c) Si impedimentum de se publicum sed per accidens occultum, *relationem habet ad peccata accusata*, confessarius dispenset, exigendo a poenitente promissionem petendi dispensationem pro foro externo, si res divulgatur.

d) Si *secretum* est, sine periculo divulgationis aut scandali, dispenset, sine obligatione petendi novam dispensationem pro foro externo.

Sic conflictus plerumque vitantur.

Ratio agendi parochi. 1.º Expedit ut habeat testimonium scriptum medici de urgenti mortis periculo, aut secus testimonium duorum testium. Si hoc documentum scribi nequeat ante matrimonium, scribatur postea. Deficientibus medico et testibus, sufficit parochi aut sacerdotis assistentis testimonium, ut dispensationem tranquille concedat.

2.º Data dispensatio *pro foro externo*, statim Ordinario notificetur (v. gr., intra triduum) et in libro matrimoniorum adnotetur (c.1046). Data *pro foro intento extrasacramentali*, adnotetur in archivio secreto Curiae, et si dein impedimentum evadat publicum, non nova dispensatio pro foro externo petenda est, sed divulganda quae in archivio secreto prostat, et inscribenda in libro parochiali (c.1047).

3.º Quoniam in tanta urgentia processus de statu libero instrui non potuit ante matrimonium, oportet instruatur postea, nec inscriptio fiat in libro parochiali nisi praevio Ordinarii mandato. Sed circa hoc et alia servantur instructiones dioecesanarum, si quae sint.

4.º Dispensatio *in foro sacramentali* data, nullibi est adnotanda; et nova dispensatio pro foro externo petenda est, si postea impedimentum evadat publicum (c.1047).

X.IIIII

820. In casu perplexo (c.1045 § 3).

Parochus; sacerdos non delegatus qui matrimonio assis-

tit, quia prudenter aestimatur parochus vel delegatus per mensem defuturus; et confessarius, iisdem facultatibus gaudent ac Ordinarius; *sed solum pro casibus occultis*, in quibus ne loci quidem Ordinarius adiri potest, vel nonnisi cum periculo violationis secreti.

Duae conditiones requiruntur: 1.^a, ut casus sit occultus: 2.^a, ut neque S. Poenitentiaria neque Ordinarius loci adiri possint, aut nonnisi cum periculo secreti.

1.^a *Casus occultus*, iuxta multos, est synonymum *impedimenti occulti*, sed ad sensum S. Poenitentiariae, i. e. quod scitura paucis et discretis personis. Iuxta alios differt ab *impedimento occulto* ad sensum c.1037, quod probari potest in foro externo: casus occultus est idem atque *secretus*, seu non divulgatus nec habens imminens periculum divulgationis. Sive sit synonymum impedimenti occulti sive non, in c.1045 § 3 accipi debet *pro re secreta et non divulgata*, nec habente imminens periculum divulgationis, quamvis a paucis et discretis personis noscatur impedimentum.

1.^o *Ex stylo S. Poenitentiariae*, quae nequit dispensare nisi pro re fori interni: “modo res sit occulta”; et occultum sic ipsa intelligit. Iam vero in casu perplexo parochus, sacerdos assistens, et confessarius considerantur tamquam substituti Poenitentiariae ad dispensandum. Ergo idem possunt atque illa.

2.^o *Ex mente legislatoris*, quae fuit casum perplexum tollere; quod non obtineret, si *casus occultus* intelligeretur *impedimentum occultum* sensu stricto.

3.^o *Ex analogia*. Similis locutio adhibetur in c.2237 § 2: *In casibus occultis* Ordinarius dispensare potest a poenis l. s. Atqui ibi casus occultus est non *divulgatus* (c.2197 n.4). Et in c.990 § 2: Confessarius dispensare potest in irregularitatibus ex delicto *in casibus occultis*, i. e. non divulgatis.

4.^o *Ex auctoritate*. Cielodt, *Ius matrim.* n.44; De Smet, *De Sponsalibus et matrim.* 793, etc.; Gasparri, *De matrim.* 1,26 (ante Codicem) desumit ex D’Annibale, n.242 not.94, hanc regulam practicam dispensationis: “In summa occultum accipere debemus quod adeo pauci et prudentes sciunt, ut reputari possit quasi nemo sciret.”

5.^o *Ex commissione Interpretum*, 28 dec. 1927: Verba “pro casibus occultis”, c.1045 § 3, intelligenda sunt non tantum de impedimentis natura sua et facto occultis, sed etiam natura sua publicis et facto occultis (AAS 20,61).

Idem die, si impedimentum vel casus sit publicum in m regione et occultum in alia, ubi matrimonium celebratur. Non vero si sit *materialiter* publicum seu qua factum; *formcliter* occultum, qua impedimentum (vid. n,802).

2.“ *conditio* est ut neque S. Poenitentiaria neque Ordinarius loci adiri possit, aut nonnisi cum periculo secreti. De impossibilitate recursus diximus n.815.

Periculum secreti oriri potest ex ipsa rei natura, ex malitia hominum, ex circumstantiis, ut censurae civilis litterarum, etc. Secretum de quo in casu, est sacramentale, vel officii, vel consilii vel mere naturale, si huius revelatio cedent in infamiam vel aliud grave damnum nupturientium, v. gr, si agitur de impedimento criminis. Etiam intelligitur de secreto servando erga ipsum Ordinarium, v. gr., si sponsi sint eius consanguinei vel affines et agatur de re infamante.

821. Potestas delegati a parrocho ad assistendum matrimonio. Potestne dispensare in casu perplexo?

Sic censeo, si neque parochus adiri possit. Nam 1.º: potest parochus, et confessorius et sacerdos non delegatus, qui assistit in periculo mortis et extra mortis periculum, quando nequit Ordinarius vel parochus vel delegatus assistere, et talis conditio per mensem duratura praevidetur. Ergo si non delegatus ad assistendum potest dispensare, a fortiori delegatus ad assistendum (c.1044; 1045 § 3).

2.º Eadem rationes urgent pro delegato et pro parrocho, i. e. vitare casum perplexum. Atqui ubi eadem est ratio eadem debet esse iuris dispositio.

Ceterum, facultas dispensandi potest a parrocho delegari, nam est ordinaria (c.199 § 1.3).

Potestas parochi in impedimento publico. In casu gravissimae necessitatis, si neque S. Sedes neque Ordinarius adiri possit, potestne parochus in impedimento publico dispensare? Non videtur, nam talis potestas non est ei expresse concessa (c.83). Sed improbare non audemus parochum qui in talibus adiunctis matrimonio assisteret, ob epikeiam aut suppositam cessationem impedimenti in illo casu. Nam lex ecclesiastica non obligat cum incommodo tanto.

822. Cessatio impedimenti ob incommodum. Cessatne, si dispensatio peti aut obtineri nequeat; neque matrimonium sine gravissimo incommodo possit differri?

* ÎH CARriXLO. 236; Gennami. *Consultazioni morali* 127; Gasfaui, 247 (ut Codicem).

En nostra sententia: α) Ob simplicem impossibilitatem obtinendi dispensationem, nisi simul concurrat gravis necessitas, non cessat, b) Si damnum commune inde sequeretur, v. gr., in bello, persecutione, lex non urget; ex benigna mentis legislatoris interpretatione, c) Si in casu particulari lex vergeret in detrimentum animarum, v. gr., in casu moribundi concubinarii, cessaret impedimentum. Item, si matrimonio iam inito, detegatur impedimentum dirimens, et mulier, quae sola conscia sit impedimenti, cogatur ad debitum reddendum, urgente periculo gravissimi mali. Tamen in his casibus, post matrimonium dispensatio ad cautelam petenda est, si fieri possit, et renovandus consensus (Cappei.i.o, 199).

50 27 ian. 19-49 respondit: in circumstantiis in quibus Sina a communistis occupata invenitur: 1.º Habenda esse uti valida matrimonia sine forma canonica et cum quovis impedimento iuris ecclesiastici, a quo dispensari solet. 2.º Matrimoniis cum impedimento disparitatis cultus applicanda sunt statuta a SO circa cautiones acquipollentes.

Iuxta graves doctores, leges mere ecclesiasticas vim non exseiunt, quando in integro territorio gubernatio ecclesiastica iuxta leges Ecclesiae fieri non potest (*Periodica* [1949] p.189).

§ 5. *Subiectum dispensationis*

823. **Subiectum.** 1.º *Incolae et advenae* (c.91). I. e. qui habent domicilium vel quasi domicilium in paroecia vel dioecesi, etsi extra dioecsim versentur (c.201).

51 nupturientes sunt ex diversa dioecesi et *impedimentum correlativum*, v. gr., consanguinitatis, sufficit dispensatio ab uno Ordinario data. Nam si unus Ordinarius dispensat Titium, hic iam non est iuridice consanguineus Caiæ, proinde neque Caiæ Titii. Si est *absolutum*, ut votum, et existat in utroque, dispensatio danda est ab utroque Ordinario pro suo cuiusque subdito. Ordinarius potest dispensare etiam vagos et peregrinos qui in suo territorio actu versantur. Unde melius dicitur: in *relativis* sufficit ut unus dispensetur; eo ipso compars dispensata manet, *hi absolutis* debet dispensari *uterque*, si uterque habet impedimentum.

2.º *Peregrini et vagi*. Nunc certa est sententia. C.1313 n.1, id statuit de votis; c.874 de absolute; c.1043-1045 de dispensatione in mortis periculo et casu perplexo; idem dicitur de facultatibus a C. Sacramentorum concessis; et a pari de omnibus, nisi aliud dicatur (Regatuxo, *Inst.* 1,171),

3. *Infideles directe* nequeunt ab Ecclesia dispensari, cum non sint eius subditi. *Indirecte?* *l.a sent.* Ballerini, 916; Gasparri, ed. a. 1904 n.306: *In correlativis* dispensatio data fidei valet pro infidei *indirecte* (si tale impedimentum civile in illa natione sit). Nam correlativum nequit esse in una tantum parte. Si tollitur ab Ecclesia pro fidei, durum est quod adhuc persistat. *In absolutis* probabiliter valet, iuxta Ballerini et Gasparri.

2.^{tt} Gasparri, 256, post Cod.: Non valet, nam ut contractus valeat utraque pars debet esse habilis suo iure.

Haec sententia mihi plus placeret, si res in se ipsa consideretur. Nam in consanguinitate, v. gr., est: *a)* vinculum naturale sanguinis, quod dispensatione non destruitur; *b)* vinculum iuridicum fundatum in naturali (impedimentum), quod in casu duplex est: *canonicum et civile*. Dispensatio vinculum tollit in utroque (iuridicum), sed in suo ordine: i. e. dispensatio Ecclesiae facit ut non sint *canonice* consanguinei; sed *civiliter* consanguinei manent. A fortiori in absolutis, v. gr., aetatis: si Paula christiana 12 a. ex dispensatione contrahat cum iudaeo 16 a. ubi ad valorem requirantur 18 a.

Sed attenta Ecclesiae praxi, primam praeferrem. Nam, ut aiunt auctores, Ecclesia, quando dispensat fidelem, non attendit ad impedimenta infidelis; proinde censetur ea dispensare, si sint. Vel potius dicerem impedimenta civilia vim nullam habere, quando agitur de matrimonio inter infidelem et fidelem, ut supra dixi (808).

§ 6. *Interpretatio et usus facultatum*

824. *Interpretatio.* Fiat iuxta genuinum sensum indulti, proprietatem verborum, stylum Curiae (c.49).

Facultas *generalis*, ordinaria vel delegata, censetur privilegium *praeter ius*; ideo late interpretanda, non tamen *extensive* (c.66 § 1; 68). Ad *singulos casus* facultas recidit in ipsam dispensationem; ideo stricte (c.85). Nam generalis est pro bono publico; ad casum concretum pro privato. Generalis est quae non determinat in concreto personas dispensandas. Potest esse generalis, etiam si ad paucos casus vel ad unicum restringatur, dummodo non determinetur persona dispensanda. Hoc deducitur ex c.66.85.1051,

L 3 t.4 c.36 in *Strio*,

825. Usus. 1.° Si petatur dispensatio c S. Sede, Ordinarius suis facultatibus ne utatur, nisi ex gravi urgentique causa, et statim monita S. Scdc. *Ne utatur*, nam S. Sedes manus quasi apposuit. *Nisi...* quia tunc moraliter fit causa diversa (c.1048; 204 § 2). 'Tamen usus facultatum contra praescriptum huius canonis non esset invalidus. 2." In facultatibus non comprehenditur facultas dispensandi reges et regiae stirpis principes (C. Sacram. 7 mar. 1910: AAS 2,147).

3.° *Cumulatio dispensationum* sine limitatione admittitur intra ambitum facultatem cuiusvis, modo habeat *facultates generales*, non pro uno vel pro pluribus personis determinatis in individuo seu in concreto. Id est, qui habet indultum *generale* dispensandi super certo quodam impedimento, v. gr., criminis in prima figura; vel super pluribus diversae speciei, ut consanguinitatis et affinitatis, potest dispensare super iisdem in eodem casu occurrentibus; etiam si haec sint publica et multiplicia; sive impediencia sive dirimentia; nisi in ipso induito aliud expresse praescribatur; sive ad matrimonia contrahenda sive ad convalidanda (c.1049).

Non autem habet locum cumulatio dispensationum, si dispensans habeat indultum tantum ad casus particulares concretos; v. gr., si habeat ab Episcopo facultatem dispensandi Petrum et Paulam ab impedimento voti; et a S. Sede ad dispensandum eosdem in impedimento consanguinitatis.

4." Si cum impedimento vel impedimentis *publicis*, super quibus quis potest dispensare *ex induito*, concurrat aliud super quo non possit, pro omnibus S. Sedes adeatur (c.1050). Etsi unum sit impediens, alia dirimentia.—Etsi possit dispensare in dirimentibus.

a) Solum agitur *de publicis*, b) In quibus quis dispensare possit *ex induito*, c) Hinc potest dispensare, si habet potestatem *a iure*, v. gr., in voto non reservato, in impedimento dubio facti, d) Potest dispensare si cum occulto, quod ex induito possit dispensare, concurrat publicum in quo dispensare nequeat. Tamen dispensatio data contra canonem non esset nulla; nam deest clausula irritans (c.11).

Si *post obtentam* a S. Scdc dispensationem, detegatur impedimentum super quo possit ille dispensare, tunc potest sua potestate uti; nam iam non est concursus impedimentorum. Si *post petitam sed nondum obtentam* dispensationem detegatur impedimentum publicum super quo Ordinarius ex induito dispensare potest, pro eo etiam recurrendum est ad S. Sedem? iuxta *Vidai.*, n.419, utique; iuxta alios, ex spiritu et mente legislationis videtur Ordinarius sua potestate uti posse. Hoc nobis non placet.

Si concurrat impedimentum publicum cum occulto, a C. de Sacramento petenda est dispensatio super publico, relicto occulto; et deinde a S. Pontificaria super occulto, facta mentiuntur dispensationis antea obtentae super publico.

826. **Legitimitas implicita prolis.** Per dispensationem impedimenti dirimentis ex potestate ordinaria vel delegata per indultum generale, non per rescriptum in casibus particularibus, conceditur eo ipso legitimitas prolis natae vel conceptae, excepta adulterina vel sacrilega (c.1051).

Quando S. Sedes, ut solet, dat rescriptum dispensationis *in forma commissoria necessaria*, ut illam exsequatur Ordinarius: in hac dispensatione includitur eo ipso legitimitas prolis? Gasparri, n.407 (post Codicem) negat, quia talis fuit et est praxis S. Sedis; et ad hoc videtur referri clausula "non vero per rescriptum in casibus particularibus".

Legitimitas prolis quando fit? a momento fulminatae dispensationis etsi matrimonium non sequatur; an per matrimonii celebrationem?

Primum tenet sententia quae dicitur communis. Gasparri, 358; Cappeolo, 291, etc. ... Nam: a) Sic littera c.1051: "Per dispensationem super impedimento dirimente concessam... conceditur quoque eo ipso legitimitas prolis..." b) Secus canon locum vix haberet quoad prolem conceptam sed nondum natam: quia si nascitur post matrimonium, legitima nascitur (c.1114), idcirco legitimatio non eget c) Talis erat communis doctrina ante Codicem.

Liceat tamen mihi aliter opinari: in casu non legitimari prolem ipso facto dispensationis, sed per celebrationem matrimonii vi tantum dispensationis (Recatillo, *Sal. T.* [1933] p.838ss.).

Nam: a) C.1051 supplet vim, quam de se matrimonium non habet, legitimandi prolem spuriam (c.1116) et intuitu matrimonii legitimationem implicitam in ipsa dispensatione concedit, *si matrimonium contrahatur*.

b) Si ante matrimonium legitimaretur, proles spuria melioris conditionis esset quam naturalis, quae non legitimatur per solum propositum parentum contrahendi matrimonii, quamvis parentes sint habiles ad contrahendum sine dispensatione. Dispensatio illa impedimenti dat capacitatem contrahendi; et matrimonio contracto supplet vim legitimandi prolem spuriam, quam potestatem matrimonium de se non haberet. J9

c) In sententia contraria, quid de conditione prolis, si matrimonium post dispensationem non contrahatur? Solutiones difficiles dantur.

d) Iuxta De Smet, in antiquo iure legitimitas non sortiebatur effectum ipso facto fulminatae dispensationis matrimonialis cum decreto legitimatiois, sed dependenter a matrimonio secuto.

Revera Rota antiquitus asseruit Filii incestuosi efficiuntur legitimi *per subsequens matrimonium*, accedente dispensatione Pontificia

³ Cioveti, *De disp. matrim.* t.2.66; Gasparri, 1,403 (1904).

⁴ *Decisiones et compendium reductae* decis.166.280. Verba *Filii legitimi Per subsequens matrimonium* (Venedis 1754).

Classicus Carcîa de incestuosis ait: Ista legitimatio non fit per Papam absque matrimonio, sed ratione matrimonii et respectu illius dependenterque ab illo {*Dc benef.* p.7 c.2 n.40).

827. Dispensationes implicitae. 1. Dispensatio ab impedimento consanguinitatis, vel affinitatis in aliquo gradu valet, licet in petitione et concessione error circa gradum irrepperit; dummodo gradus revera existens sit inferior. Nam *plus sentper in sc continet quod est minus* (RI 35 in *Sexto*); aut licet reticentum fuerit aliud impedimentum eiusdem speciei in aequali vel inferiori gradu (c.1052).

Datur videlicet dispensatio implicita in casu a multiplicata consanguinitate vel affinitate. Idque licet reticentia impedimenti fuerit malitiosa; nam canon non distinguit, ut alias distinguit Codex inter reticentiam bonae ac malae fidei, v. gr., c.991 § 1, de dispensatione irregularitatum. Ratio talis dispensationis implicitae videtur esse, quia consanguinitas vel affinitas multiplicata facile non advertitur; ideo ne matrimonium sit nullum, implicite dispensatur.

2. Data a S. Sede dispensatio super matrimonio rato, vel facta permissio aliarum nuptiarum ob praesumptam coniugis mortem, secumfert dispensationem impedimenti ex adulterio cum promissione vel attentatione matrimonii (c.1053).

Quia tale impedimentum in his casibus frequens est, et generatim occultum et ignotum. Ne ergo secundum matrimonium nulliter contrahatur, dispensatio datur implicita.

Processus de praesumpta coniugis morte et permissio aliarum nuptiarum ob talem praesumptionem fieri potest a S. Sede vel ab Ordinario. Sive a S. Sede sive ab Ordinario talis permissio fiat, secumfert implicitam dispensationem ab illo criminis impedimento, ut declaravit CIC 26 mar. 1952: AAS 44,496 (*Regatui.o, Interpretatio* n.505).

Modus utendi potestate. In usu potestatis *ordinariae* Ordinarius stricte non tenetur servare stylum Curiae Romanae, sufficit quod dispensatio quovis modo convenienti exprimatur. In usu potestatis *delegatae* clausulis rescripti et stylo Curiae Romanae sc conformare debet. Clausulae aliquae sunt *substantiales* seu irritantes, aliae *accidentales*. *Substantiales* sunt quae ambitum potestatis concessae determinant: v. gr., “pro foro sacramentali”, et generatim quae ferunt particulas conditionales *si, dummodo* aliasve eiusdem significationis (c.39). *Accidentales*, quae indicant modum utendi induito, vel continent aliquod monitum, praeceptum, etc. Si non serventur substantiales, usus indulti invalidus est; si omittantur ac-

di-

cidentales, usus erit illicitus at non invalidus. In dubio non censendae sunt substantiales; sic saepe ablativus absolutus, aliquando indicat conditionem, alias modum, etc.

Si facultas detur *pro foro externo*, valet quoque *pro interno*. Si *pro interno*, valet pro extrasacramentali, nisi sacramentale exigatur. Si non determinetur, valet pro utroque (c.202). Dispensatio *informis*, v. gr., oralis vel per telegraphum data, valet.

828. Potestas delegandi et subdelegandi. Ordinaria et delegata a S. Sede est delegabilis vel subdelegabilis, nisi aliud caveatur. Delegata ab Ordinario *ad universitatem causarum* potest subdelegari ad singulos casus; delegata *ad casum concretum* nequit subdelegari, nisi delegans id permittat (c.199). Vicarius generalis non indiget subdelegatione, ut exerceat facultates delegatas Episcopo vel Ordinario loci; nam haec ipsi quoque competunt (c.66 § 2).

829. Cessatio. Potestas *ordinaria* cessat amisso officio. *Delegata*, expleto mandato, elapso tempore, expicto numero casuum, cessante causa finali, revocatione delegato directe intimata, renuntiatione a delegato directe intimata, renuntiatione a delegante acceptata; non vero resoluto iure delegantis, nisi aliud caveatur, aut nisi sit delegata ad casum determinatum et res sit adhuc integra.

Delegata a S. Sede in forma commissoria necessaria, ut solet, non cessat per vacationem Sedis; nam tunc delegatus potius est merus exsecutor dispensationis a S. Sede datae.

Si data est facultas pro foro interno, actus dispensationis per inadvertentiam positus, elapso tempore vel expleto numero casuum, valet (c.207). Nam tales inadvertentiae frequentes sunt, ideo eas ius sanat, ne multi actus nulli ponantur.

§ 7. *Causae dispensationis*

833. Necessitas. Quoniam dispensatio est vulnus legis, semper causam requirit. Si superior dispensat in lege sua, causa non requiritur ad valorem, nam ipse est dominus legis; sed ad licitatem, quia debet esse prudens administrator seu dispensator rei suae. Si dispensat in lege altioris superioris, causa requiritur ad valorem; quia dominus legis non censetur velle dare aliis facultatem dispensandi sine causa.

Haec debet proportionari gravitati legis seu impedimenti. Sed ad vitandos scrupulos et cavillationes in aestimanda cau-

sa, in dubio de sufficientia aut de exsistentia causae licite petitur, et potest licite et valide concedi dispensatio (c.84).

Sed ipse dominus legis *non vult* dispensare valide sine causa. Excipitur dispensatio ab impedimento gradus minoris, quae valida est etsi omnes causae finales seu motivae allegatae sint falsae. Haec dispensatio nullo subreptionis vel obreptionis vitio irritatur: i. e. valet, etsi in precibus sit reticentia veri quod debebat declarari; vel expressio falsi. Censetur, dari *sine causa*, vel potius causa semper haberi (c.1054).

Cognitio causae ad licitatem dispensationis requiritur, quia sine tali cognitione imprudens esset dispensator. Ad validitatem non, nisi facultati dispensandi apponatur clausula: *Si exposita vera esse repereris*, aut similis: quae hodie apponi non solet, sed haec: si vera sint exposita (c.40.1054).

Divisio, α) *Motivae* seu finales, quae determinant superiorem ad dispensandum seu a quibus substantia vel exsistentia dispensationis dependet: *impulsivae* quae solae non sufficiunt, sed aliis adiectae faciunt ut facilius et citius dispensetur.

b) *Sufficientes* vel non, prout sint impedimento proportionatae aut secus. Plures impulsivae possunt facere unam motivam; plures insufficientes unam sufficientem: *Singula quae non prosunt, simul collecta iuvant*.

c) *Canonicae*, quae in iure aut stylo Curiae Romanae admittuntur; aliae *rationabiles*, quae inter ordinarias non recensentur. In hodierna praxi S. Congr. de Sacram, haec distinctio non fit; solum requiritur causa impedimento proportionata.

rf) *Honestae vel infamantes*, prout delictum aut diffamationem nupturientium continent vel secus.

Causae canonicae *communiore potioresque* enumerantur a CPF in Instructione 9 maii 1877 Coli. 1470.

831. Causae honestae. *Angustia loci*: a) *Absoluta* circiter 300 familiae, seu 1.500 incolae (*Dataria* 30 aug. 1847). Incolae sint *catholici*. Nam Ecclesia abhorret a nuptiis cum haereticis et publicis peccatoribus (c.1065.1066). Praeter angustiam requiritur ut non sit in loco vir parae conditionis *acceptus* feminae; si sit vir parae conditionis sed non acceptus, valet angustia; expedit enim ut matrimonia libenter fiant. Non requiritur ut femina quaerat virum nam hoc contra pudorem et honestatem est.

b) *Relativa*. Cum in loco magno non invenitur vir. Ita

cx fine legis, ut matrimonia libenter fiant. In precibus dicatur esse *relativa*. Huc recidit paucitas virorum ratione belli, militiae...

Angustia refertur ad *locum domicilii* feminae, quod non possit ea deserere, ut a viro alibi ipsa quaeratur. Angustia quasi-domicilii, aiunt non sufficere, si alibi domicilium habeat. *Locus* hic non intelligitur paroecia, sed coetus habitantium distinctus ratione nominis et gubernationis, uti pagus: vel distantiae, v. gr., vicus (CC 8 mart. 1884: ASS 16,543).

Est angustus etsi parum distet ab alio distincto, v. gr., alius municipii. — In suburbiis requiritur distantia ab urbe 1.000 pasuum seu 1.500 metrorum, i. e. circiter 1/3 leucae.

Angustia valet potius *pro femina*, cui difficilius est virum invenire; sed quandoque *pro viro*, v. gr., si nequit e loco exire, ob suum officium medici conducti, etc., vel quia viduus prole onustus eget alia uxore et nulla melior invenitur quam consanguinea. Valet maxime in impedimentis consanguinitatis et affinitatis.

Angustia loci inter causas leviores censetur; gravior est angustia *locorum* viri et mulieris; adhuc gravior, si oratrix extra locum nubere nequeat sine speciali difficultate. Proinde haec causa, sive simul cum abis, sive aggravata peculiaribus circumstantiis, sufficit etiam pro gradibus propinquioribus consanguinitatis (C. Sacram. 1 aug. 1931: AAS 23,414).

Aetas superadulta feminae. Est 24 annorum expletorum. Causa haec per se non valet pro vidua¹. Simul requiritur ut non inveniat virum paris conditionis cui nubat. Valet etsi antea habuerit sed recusaverit. Pro vidua invocari potest *aetas florens* (25 a.), *iunior* (30 a.), vel *provector*, si periculum sit incontinentiae (Cappello, 261).

Defectus dotis. Si consanguineus vel affinis paratus est ad mulierem dotandam vel sine dote ducendam; et illa sine tanta dote non possit nubere extraneo paris conditionis in proprio loco ubi ipsa commoratur. Dos hic late intelligitur bona fortunae quibus onera matrimonii sustinere possint. Dos haberi debet *actu*; mera spes dotis dispensationem non excludit, v. gr., si mulier habitura sit dotem post mortem parentum. Si dos sit insufficiens, et oratrix dixerit simpliciter se carere dote, dispensatio tamen valet (CC 4 iul. 1722).

Lites super successione bonorum magnae quantitatis. Si non sit qui velit causam suscipere propriis expensis, nisi

¹ C. Sacram.. Inat 14 iun. 1941 n.5 r: AAS 33 207.

vir qdi illam mulierem ducere vult. Nam bonum publicum postulat ut lites exstinguantur.

Paupertas viduae numerosa prole onustae, si vir talis pollicetur illam alere. Numerosa censetur 3 vel 4 filii. Causa haec dicitur etiam *bonum prolis*.

Bonum pacis, inter regna et principes, vel inter privatos, consanguineos praesertim et affines. *Periculum fidei*. *Periculum matrimonii civilis vel mixti vel coram ministro aca-tholico*. *Periculum incestuosi concubinatus vel incontinentiae*. *Periculum damni spiritualis*. *Remotio gravium scandalorum*. *Periculum vitae*. *Excellentia meritorum erga Ecclesiam*. *Conservatio illustris familiae*. *Conservatio bonorum in familia nobili*. *Praerogativa regiae dignitatis*. *Convalidatio matrimonii*, etsi contractum fuerit in confidentiam dispensationis (Gasparri, 312). Haec est ex gravioribus.

Causae infamantes. *Periculum incontinentiae*. *Copula cum consanguinea vel affini vel alio impedimento laborante*. *Proles legitimanda*. Est ex urgentioribus. Valet etsi copula sit habita spe dispensationis². Copula occulta utiliter quandoque allegari potest, ad corroborandum periculum incontinentiae, scandali, etc. At pro foro externo non exprimatur, nisi caute et de oratorum consensu.

Nimia suspecta familiaritas, cum periculo scandali aut dif-famationis. *Cohabitatio periculosa sub eodem tecto*, quae facile impediri non possit. *Infamia* mulieris orta ex suspicione copulae cum consanguineo vel affini; quamvis suspicio sit falsa.

Causae non canonicae. Dataria in formulis a.1901 commemorat 28 causas. Pleraeque cum iam expositis conveniunt. Attentis his formulis et praxi Curiae Romanae, sequentes addi debent.

*. Si oratrix alterutro vel utroque parente sit orbata. 2." Si sit illegitima. 3.® Si infirma, deformis above defectu detenta. 4.° Si ab alio deflorata. 5.° Si orator sit infirmus. 6.° Si viduus numerosa prole oneratus, cui quaerat bonam matrem; seu bonum prolis oratoris vidui. 7.° Si vir aut mulier adiutorio egeant 8.° Si omnia parata sint ad nuptias. 9.° Propositum contrahendi divulgatum, vel pertinacia in proposito. 10. Boni mores utriusque 11. Convenientia matrimonii. 12. Munificentia oratorum erga bonum publicum. 13. Bonum parentum, vel alterutrius, adiutorio indigentium. 14. Mutuum auxilium in aetate propecta. 15. Copiosa eleemosyna seu componenda, quam oratores solvant in opera pia. Haec causa allegari nequit

' SO 25 iun 1885; 18 mart 1801; Col CPK 1635.1749

apud S. Pœnitentiariam, quae dispensationes gratis omnino concedit; neque apud Episcopum facultate dispensandi munitum.

§ 8. *Politio dispensationis*

832. *Petitio.* Impedimenta non constituuntur ut dispensentur, sed ut observentur. Hinc parochus impeditos avertere curet a matrimonio. Id monet C. Sacramentorum 1 aug. 1931 maxime de impedimento consanguinitatis in secundo gradu collaterali mixto cum primo (tios y sobrinos carnales). At si ob graves causas contrahere nihilominus velint, locus erit dispensationem petendi (AAS 22,413).

Quinam petere possunt. Omnes fideles eam petere et obtinere possunt. Excipiuntur: *a)* Excommunicati et interdicti post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam, qui nequeunt ullam gratiam *pontificiam* valide consequi (c.2265 § 2: 2275,3.' *b)* Apostatae a fide, haeretici et schismatici, ad sectam acatholicam pertinentes; quia de corpore Ecclesiae non sunt (c.87). Tamen utrique valide dispensantur a S. Sede, si in rescripto mentio fiat de censura vel de acatholicitate (c.36 § 2).

Per quem. Ipsi contrahentes possunt eam petere per se ipsos vel per alium. Quivis potest petere et impetrare dispensationem pro alio etiam sine huius assensu ac notitia; et quamvis ipse possit dispensatione concessa non uti, dispensatio tamen valet ante eius acceptationem; nisi aliud ex apposis clausulis appareat (c.37).

Sic, si Episcopus dispensat Fabium ab impedimento, etiam si hic dispensationem non petierit, et ignoraverit petitionem ab alio factam et concessionem, Fabius eo ipso factus est habilis ad contrahendum valide, et valide contrahit matrimonium.

Pro foro *externo* non solet neque expedit ita peti et concedi dispensatio, inscio dispensato. Pro *interno* non raro sic petitur et conceditur; praesertim ad sanandum in radice matrimonium invalide contractum si sponsi versantur in bona fide, a qua non oporteat eos deturbari, quia contristarentur vel periculum esset separationis, etc. Tunc dispensatur quin dispensationem noscant dispensati, neque ante neque post matrimonii sanationem.

Fideles generatim non recurrunt per se ipsos, quia modum ignorant, *a)* Si agitur de dispensatione *apostolica pro foro externo*, solet parochus vel preces redigere et ad Curiam diocesanam mittere; vel saltem huic elementa indicare, ut in ea preces redigantur et per agentem precum Romam mittantur. Sic regulariter fieri debet, quia praxis Curiae Romanae

est ut pro foro externo nulla supplicatio admittatur, nisi ab Ordinario confecta vel saltem commendata.

b) Si agitur de dispensatione *apostolica pro foro interno*, recursus plerumque fit per confessarium, qui nomine oratorum dispensationem directe petit a S. Poenitentiaria. Posset confessarius litteras clausas Ordinario tradere, ut hic eas Romam mittat. Posset etiam, remoto periculo sigilli, tacitis nominibus, Ordinario committere ut ipse preces conficiat et ad S. Poenitentiariam deferat.

c) Si agitur de dispensatione *episcopali*, recursus fit regulariter per parochum pro foro externo, per confessarium pro interno.

rf) Si agitur de dispensatione *cx Nuntio* obtinenda recursus fit generatim sicut quando agitur de dispensatione apostolica pro foro externo vel interno.

e) Ordinarius competens ad preces recipiendas est Ordinarius loci domicilii vel quasidomicilii vel menstruae commorationis nupturientium; pro vagis, Ordinarius actualis commorationis (c.1097 § 2); si agitur de matrimoniis mixtis, Ordinarius partis catholicae (c.1964).

Si nupturientes pertinent ad diversas dioeceses, preces regulariter exhibeantur Ordinario sponsae per huius parochum; nam coram hoc est matrimonium regulariter contrahendum (c.1097 § 2). Sed si impedimentum existit tantum in sponso, v. gr., impedimentum voti, vel ipse solus est catholicus, exhibeantur Ordinario sponsi a paracho eiusdem (c.1097 § 2).

/id quem dirigenda est petitio. Ad eum qui habeat competentiam ad dispensandum: i. c. ad S. Sedem, ad Ordinarium loci, vel ad Nuntium Apostolicum. *Si ad S Sedem dirigatur*, non opus est in precibus indicare S. Congregationem ad quam spectet concessio. Agens precum, qui Romae solet esse, cas deferet ad competens dicasterium.

Si agitur de dispensatione *episcopali*, et sponsi sunt diversae dioecesis, sufficit eam petere ab uno Ordinario competente, si impedimentum sit *correlativum*, ut consanguinitas; nam dispensata una parte ab Ordinario suo, impedimentum cessavit pro utroque: si autem impedimentum sit *absolutum*, ut votum castitatis, et inveniatur in utroque contrahente, petitio dispensationis ad utrumque Ordinarium est dirigenda; si in uno tantum inveniatur, ab Ordinario eiusdem.

Modus. 1.^o Dispensatio peti debet plerumque nomine sponsorum, non nomine parochi aut confessarii; nomine

utriusque sponsi, si uterque est catholicus et impedimentum correlativum; nomine unius partis, si ipsa tantum impedimento afficitur; nomine partis catholicae, si altera est acatholica. Tamen si impedimentum est correlativum, sufficit ut una pars dispensationem petat, nam ea dispensata, impedimentum pro utraque aufertur.

2.^o Petitio et concessio regulariter scripto fient. Si ore tenus fiant, concessio scripto consignetur, ut de ea constet.

3." Usus telegraphi et telephonii, quando urgeat necessitas, non prohibetur sed neque obligatorius est. Si illa media adhibeantur, non licet omittere mentionem causae motivae, neque alia elementa necessaria.*

4.^o *Lingua*. Per se admittuntur apud Curiam Romanam latina, italica, gallica, hispana, anglica, germanica et lusitana². Sed ecclesiastici melius latina utentur. In recursu ad S. Poenitent. quaelibet adhiberi potest.

833. Libellus supplex pro foro externo. Pro SS. Congregationibus preces solent dirigi ad ipsum Papam, et sic incipiunt: *Beatissime Pater*; exterius: in involucro (sobre) sic diriguntur: *AU'Emincmtissimo Cardinale Secretario dei S. Officio*. Palazzo del S. Officio. Roma.—*AU' Eminentissimo Cardinale Prefetto della S. Congregazione dei Sacramenti*. Palazzo delle Congregazioni, Piazza S. Callisto. Roma. Vel simpliciter: *Sacra Congregatione del S. Officio*.—*Sacro Congregatione dei Sacramenti*. Tamen inscriptio externa etiam lingua propria oratorum redigi potest.

Partes libelli. Post inscriptionem: "Beatissime Pater" haec sunt: †. *Introductio*, ubi indicantur oratorum nomina et cognomina, dioecesis, etc. 2." *Expositio impedimenti et causae dispensationis*. 3? *Petilio*. 4? *Clausura*, cum verbis *Et Deus*, etc., loco et data. Subscriptio non solet poni a petente, sed a superioris preces commendante.

Exprimenda in libello. Iuxta Instructionem CPF 9 maii 1877: Coi. 1470. et stylum Curiae haec sunt.

1." *In introductione*, a) Nomen et cognomen oratorum, distincte et sine abbreviationibus. In Hispania exprimi solet utrumque cognomen, paternum et maternum.

Aetas, conditio et alia id genus non sunt necessario exprimenda, nisi ex alio capite requiratur; v. gr., si aetas ut causa dispensationis proponatur.

* Secret. Stat., 10 dec. 1891; Col. CPF 1775: Cap. 172.

* Pius X> Const. *Sapienti consilio* 2^a hm. 1^a 08. Ordo servandus Normae perit c.6 n.S,

/b) Dioecesis domicilii aut quasi domicilii oratorum, vel actualis commorationis, si de vago agitur.

Nomen paroeciae non est de necessitate indicandum, etsi tamquam causa allegetur angustia loci.

c) Religio exprimi debet, quando una saltem pars est acatholica quia tunc dispensatio impedimentorum spectat ad S. Officium (27 ian. 1927: AAS 20,75).

2. *In expositione*: a) Impedimenta omnia in sua specie intima:

1) In voto castitatis, utrum sit privatum an religiosum; simplex an solemne; temporale an perpetuum; in qua religione emissum.

2) In crimine adulterii, utrum fuerit cum mutua promissione matrimonii, an cum attentatione matrimonii canonici aut civilis.—In coniugicidio, quis et quomodo mortem intulerit.

3) In consanguinitate, utrum sit illegitima; si nihil dicatur, praesumitur legitima. Gradus: utrum aequalis an inaequalis. Numerus: utrum unicus an multiplex.

4) In affinitate: Linea, utrum recta an collateralis; si recta, an consummato matrimonio. Gradus aequalis an inaequalis.—Numerus; si multiplex, ex qua causa, utrum ex multiplicata consanguinitate unius cum coniuge defuncto alterius; an ex pluribus matrimoniis successivis unius cum consanguineis defunctis alterius.

5) In publica honestate: utrum ex matrimonio nullo, an ex publico concubinato. Num copula praecesserit necne nativatem puellae, ut non sit periculum ne pater cum propria filia contrahat. Convenit manifestari num vivat compars matrimonii invalidi vel concubinatus.

6) In cognatione spiritali, unum orta sit ex administratione baptismi an ex patrinatu; ex baptismo solemni an privato.

7) In cognatione legali, quae sit legislatio respectu nationis et qua difficultate dispensetur in foro civili impedimentum ex adoptione ortum.

/') Causa petendi, una vel plures.

3. " *In petitione*: 1) Supplicatio. Utrum dispensatio petatur ad contrahendum, an ad convalidandum matrimonium. Si nihil dicatur, praesumitur peti ad contrahendum.

2) Conditio oratorum oeconomica: an sint divites, pauperes, miserabiles, aut quam componendam offerant.

4. " *In clausura*. Formula: *Et Deus*, etc., nihilo addito.—Data, locus. — Commendatio precum ab Ordinario facta et huius subscriptio. Ab oratoribus non subscribuntur.

Arbor genealogica mittatur separata, quando de impedimento consanguinitatis aut affinitatis agitur (C. Sacram. 14 iun. 1941 n.5: AAS 33,297).

Libellus pro foro externo, si agitur de dispensatione quae petitur ex *Xuncialura*, eodem fere modo redigitur, lingua vulgari. Inscriptio erit: *Excelentísimo y Reverendísimo Señor*.

In fine ad calcem paginae scribitur: *Excmo. y Rvnio. Sr. Altitudo Apostólico en Espana.*

Si dispensatio *episcopalis petitur*, eodem modo, mutati: mutandis, conficitur libellus.

834. Libellus pro foro interno ad S. Poenitentiarium mittendus easdem partes habet. Inscribitur interius *Eminentissime Domine*; exterius: *AU' Eminentissimo Cardinali: Penitenziere Maggiore*, Via della Conciliazione—Palazzo dei Convertendi—Roma. Aut simpliciter *Sacra Penitenzieria*, Via della Conciliazione—Palazzo dei Convertendi—Roma.

In fine: *Sacra Eminentiae Purpuram reverenter deosculor*. Vel alia similis formula.

Mittendus ad Ordinarium vel ad Nuntium, inscribitur ut pro foro externo.

In libello pro foro interno sacramentali ponuntur nomina ficta, v. gr., *Fabius, Livia*. Omittantur ea omnia ex quibus oratores dignosci possint, ut aetas, paroecia, etc.

Ante clausuram scribatur: *Dignetur Eminentia Vestra rescribere ad...* (nomen, cognomen ac locus).

Pro foro interno extrasacramentali nomen, cognomen et locus oratorum exprimi debet, ut dispensatio in archivio secreto Curiae episcopalis adnotetur (c.1047). Modulos vide in appendice n.1008-11.

§ 9. *Concessio dispensationis*

835. *Modus.* Gencratim fit per simplex rescriptum. In forma gratiosa vel commissoria. *In forma gratiosa* dicitur. si Ordinarius vel Nuntius vel S. Sedes dispensationem directe tribuit oratoribus; et si ad alium mittatur, huic concedens solum iniungit ut gratiam concessam dispensatis nollificet. *In forma commissoria*, si concedens non tribuit directe oratoribus dispensationem, sed alteri mandat ut concedat. In forma commissoria *necessaria*, si exsecutori committitur merum executionis ministerium, i. c. imponitur necessitas dispensationem concedendi, prout in rescripto continetur. In forma commissoria *voluntaria*, si exsecutoris arbitrio relinquitur concessio. Formula: *Pro tuo arbitrio et conscientia* indicat exsecutorem necessarium, et ex urbanitate ponitur. Formula: *Preces ad te remittimus cum opportunis facultatibus* exsecutorem voluntarium significat.

Dispensationes super impedimentis *occultis* concedi solent sive a S. Sede sive ab Ordinariis *in forma commissoria necessaria*; su-

/•rr publicis a S. Sede in eadem; ab Ordinariis in *forma gratiosa*.

Forma concessionis attendenda est, ut de valore dispensationis indicetur.

836. Effectus. Rescriptum in forma gratiosa effectum habet a momento datae, i. e. subscriptionis. Sed cum hoc ignoretur, practice attenditur *dies*; momentum ipsum attenditur in solutione matrimonii rati, quae etiam vocatur *dispensatio*. In forma commissoria effectum sortitur a tempore executionis (c.38). Non ergo requiritur notitia neque acceptatio rescripti, ut effectum sortiatur (Regatillo, apud *Eas causas matrim.* IV Semana de Der. Can. [Salamanca 1953] p.401-419).

Conditiones hic intelliguntur clausulae sub quibus dispensatio conceditur, definientes ambitum gratiae aut modum concessionis. *Essentiales* seu ad valorem requisitae, sunt vere conditiones, i. e., factum seu circumstantia actui adiecta ex cuius existentia aut inexistencia valor dispensationis pendet. *Accidentales*, praescripta ad liceitatem observanda, v. gr., *imposita salutari poenitentia*.

Essentiales sunt tantum quae exprimuntur particulis *si*, *modo*, *dummodo* vel similibus (c.39). Ablativus absolutus quandoque conditionem continet, alias merum praeceptum, admonitionem, etc., quod ex natura rei et ex contextu eruendum est. In dubio non est reputandus ut conditio essentialis (c.11; 1680 § 1). Servanda quoque sunt ad valorem ea quae natura rei vel ius ad valorem praescribunt; sic, si facultas dispensandi detur *pro solo foro sacramentali*, in confessione exerceri debet (201-203).

837. Veritas precum est carum conformitas cum obiectiva realitate de iure exprimenda. In omni dispensatione subintelligitur, etsi non expressa, conditio *si preces veritate nitantur*, i. e. si vera sint exposita (c.40). Tunc preces veritate nituntur, cum neque reticetur verum quod exprimi debet, neque falsum exponitur. Requiritur et sufficit ad valorem dispensationis *veritas essentialis*. Excipiuntur dispensationes impedimentorum gradus minoris, quae valent, quamvis fuerint subreptio aut obreptio seu falsitas in causa motiva (c.45.1054).

Veritas precum exsistere debet in rescriptis formae gratiosae, *tempore datae*; in rescriptis formae commissoriae, *tempore executionis* (c.41).

Sic, si petitur dispensatio impedimenti, allegatur tamquam causa legitimatio, prolis, et conceditur in forma *gratiosa*; proles debet esse

saltem concepta tempore datae; si conceditur in forma *commissoria*, tempore executionis; tunc quamvis tempore datae proles nondum esset nata vel concepta, valet dispensatio, si tempore executionis proles nata vel concepta est.

In rescripto resumuntur breviter preces. Si in hac resumptione ex errore memoratur unica causa eaque falsa, rescriptum tamen valet; dummodo in precibus aliqua vera fuerit allegata (RR 17 dec. 1934; *Decis.* vol.26 p.793).

Subreptio est reticentia veri quod exprimi debet; *obreptio*, expositio falsi. Utraque est substantialis vel accidentalis, prout rescriptum reddat nullum vel non. *Subreptio substantialis* est tantum reticentia eorum quae ex stylo Curiae ad validitatem exprimenda sunt (c.42 § 1). Praeterea attendenda sunt quae iure communi ad validitatem exprimi debent. V. gr., si dispensatio negata fuit a Vicario Generali, et deinde petatur ex Episcopo, omissa mentione denegationis, committitur subreptio substantialis (c.44 § 2). *Obreptio substantialis* est, si omnes causae motivae allegatae sint falsae; non autem si ex allegatis una saltem sit vera (c.42 § 2).

Subreptio et obreptio in una tantum parte rescripti aliam non infirmat, si plures dispensationes in eo includantur (§ 3). *Utile non debet per inutile vitiari* (RI 37 in *Sexto*). Substantialis rescriptum invalidat, etsi bona fide committatur. Subreptio et obreptio non reddunt invalidam dispensationem impedimentorum gradus minoris, etsi unica causa finalis in precibus exposita falsa fuerit (c.1054).

838. *Subreptio circa negationem dispensationis.*

1. Si dispensatio negata fuit ab una S. Congregatione, invalide conceditur ab alia aut a loci Ordinario, etsi potestatem habente, sine assensu S. Congregationis quacum agi coeptum est. Potest vero valide concedi a S. Pontificiaria pro foro interno (c.43).

2. Si dispensatio negatur ab Ordinario proprio, orator eam ne petat ab alio Ordinario, nisi facta mentione denegationis; et tunc secundus Ordinarius illam ne concedat, nisi habitis a priore rationibus denegationis (c.44 § 1). Canon hic continet meram prohibitionem, non irritationem dispensationis contra eius praescriptum concessae.

Non prohibetur talis recursus ad eundem Ordinarium, vel ad successorem, vel ad alium Ordinarium proprium, si orator plures habeat, vel ad S. Sedem, vel ad Nuntium; vel ab Ordinario non proprio ad proprium vel ad alium alienum.

3. Si negatur a Vicario Generali, invalide conceditur ab

Episcopo; nisi fiat denegationis mentio. Si ab Episcopo negata fuit, nequit valide concedi a Vicario Generali, etiam facta denegationis mentione, nisi de eiusdem Episcopi consensu

839. Error in rescripto. Error in nomine personae cui vel a (*pia* conceditur, aut *loci* in quo ipsa moratur aut *rei* de qua agitur, rescriptum non invalidât, dummodo iudicio Ordinarii nulla sit de persona vel re dubitatio (c.47). Dubitatio haec videtur esse ea sola quae substantialia respiciat; nam quae mere accidentalialia spectet despicienda est.

Judicium Ordinarii, iuxta aliquos¹, requiritur solum ad liceitatem executionis vel usus rescripti; quia est actus intellectus qui a quovis prudenti poni potest. Iuxta alios ad valorem, ex voluntate legislatoris, tamquam conditio sine qua non³. Tandem non constat quod Ordinarii indicium sit necessarium ad valorem.

Imo, si error adeo manifestus est, ut nullum sit motivum dubitandi de quo agatur, putarem cum Cappeilo, 277, ne ad liceitatem quidem requiri Ordinarii indicium; lex enim inutilia non praecipit: *!k»i qui certus est certiorari ulterius non oportet* (RI 31 in Sexto). Neque requiritur in errore loci, qui fere numquam momentum habet; et c.47 dicit tantum "dummodo, iudicio Ordinarii, nulla sit de ipsa *persona* vel de *re* dubitatio"; id non dicit de *loco*. Minus videtur requiri Ordinarii indicium, si agitur de rescripto pro foro interno sacramentali; nam hoc non debet Ordinario ostendi, sufficit quod error corrigi possit ab eo cui rescriptum datur

840. Interpretatio. 1.° Rescriptum dispensationis interpretandum est iuxta propriam verborum significationem et communem loquendi modum, mentem rescribentis, ex textu et contextu, locis parallelis aliisque adminiculis c.18 memoratis.

2." Non debet ad alios casus praeter expressos extendi (c.49). Salvis dispensationibus implicitis quoad impedimenta consanguinitatis et affinitatis, de quibus c.1052 (n.827).

3.° In dubio rescriptum est strictae interpretationis, quia dispensatio impedimenti plerumque opponitur legi in commodum mere privatum (c.85.50).

841. Sanatio. SI preces sanandae sint, quia post earum transmissionem sed ante rescripti expeditionem vitium substantiale detegitur, novae mittantur, monito superiori de defectu.

Si sanandum sit rescriptum, petatur novum vel impetretur rescriptum *perinde valere*, cum effectum retroactivo, quasi primum validum fuisset. Superior adeundus ille erit qui prius rescriptum dedit, aut altior, non inferior; qui superiorem corrigere nequit. Posset tamen inferior dispensationem concedere, si ad id potestatem habeat; sed

¹ Ojrii, *Comment. in Cod. Tur. Can.* I p.239.

¹ MtCiutXS, *Normae Generales* II p.244.

ab ea concedenda abstineat, nisi casus urgeat, et monito quam primum superiore de concessa dispensatione (c.204).

842. *Exsecutio.* Dispensatio a S. Sede concedi solet in forma commissoria necessaria, ideoque executione indiget.

Rescriptum dispensationis in forma gratiosa executione non eget. Debet Ordinario impetrantis praesentari, non ad executionem sed ad quaedam comprobanda, in his tantum casibus: 1) si id in rescripto praecipiat; 2) si agatur de rebus publicis, v. gr., dissolutione matrimonii rati; 3) si quaedam conditiones probari debeant (c.51). Tempus praesentationis, si in rescripto non determinetur, arbitrio impetrantis relinquitur, modo fraus et dolus absit (c.52).

Exsecutio est libera seu *voluntaria*, si rescriptum est in forma commissoria voluntaria. Tunc exsecutor pro suo prudenti arbitrio et conscientia potest dispensationem concedere vel negare (c.54 § 2). Erit *obligatoria*, si rescriptum sit in forma commissoria necessaria. Tunc exsecutio negari nequit, nisi in his casibus: 1) si manifeste nullum sit propter subreptionem aut obreptionem; 2) si exsecutori constet conditiones appositae non esse impletas; 3) si impetrator iudicio exsecutoris adeo indignus videatur, ut concessio dispensationis alios offenderet (c.54 § 1). Hic casus vix locum habet, quando de dispensatione impedimenti agitur, quia nemo a matrimonio arcetur ob suam personalem indignitatem.

Exsecutio pro foro externo, in dispensationibus S. Sedis.

Exsecutor est Ordinarius qui testimoniales litteras dedit vel preces ad S. Sedem transmisit; etiamsi sponsi tempore executionis faciendae, relicto illius dioecesis domicilio vel quasidomicilio, in aliam dioecsim discesserint, non amplius reversuri; monito tamen Ordinario loci ubi matrimonium contrahere cupiunt (c.1055).

Dispensationes Episcopo seu Ordinario commissas, nisi aliud expresse cautum fuerit, exsequi potest Vicarius Generalis; et sede vacante, Capitulum ac Vicarius Capitularis (c.198; 368 § 2; 435). Item dispensationes, sede vacante, Vicario Capitulari remissas exsequi potest Episcopus successor eiusque Vicarius Generalis. In genere successor in officio potest exsequi dispensationes praedecessori commissas, nisi fuerit electa industria personae (c.58); quod hac in re vix umquam eveniet.

Substitutus exsecutoris. Exsecutor potest alium pro suo

prudenti arbitrio sibi substituere; nisi substitutio fuerit prohibita, aut substituti persona praefinita. Si tamen fuerit electa industria personae, exsecutor nequit alteri committere nisi actus praeparatorios (c.57). *Industria personae* eligitur *expresse*, v. gr., *rescriptum exsequaris per te ipsum, personaliter*; vel *tacite*, ut si dicatur: *tibi committimus negotium grave et arduum, prudentia tua confisi*. Quaedam tamen clausulae huiusmodi vim dubiam habent, et forte ad urbanitatem ponuntur.

Actus praeparatorii sunt, v. gr., recognitio authenticitatis rescripti, conditionum investigatio, verificatio causae, partium auditio, etc. Ceterum in rescriptis dispensationum matrimonialium non solet eligi industria personae nec prohiberi substitutio. Proinde exsecutor potest sibi alium substituere. In dubio utrum commissio sit *personalis* an *realis*, i. e. adnexa officio, utrum substitutio permissa; praesumitur realis et cum iure substitutionis.

Tempus executionis. Ad huius valorem requiritur ut exsecutor prius receperit rescriptum, eiusque authenticitatem et integritatem recognoverit, nisi praevia eius notitia ad illum fuerit auctoritate rescribentis transmissa (c.53).

Sic, poterit ad executionem procedere, si S. Sedes per telegraphum dicat: *iam est dispensatio concessa, procede ad executionem, antequam rescriptum recipias*. Non autem si privatus quidam annuntiet: *iam est expeditum rescriptum*.

3

Si indebite ante receptionem et recognitionem rescripti hoc fuerit executioni mandatum, iteretur executio postquam receptum et recognitum fuerit. Si amissum aut destructum ante receptionem et recognitionem, petatur aliud in forma *vidimus*. Si essentiali defectu laboret, aliud rogetur in forma *perinde valere*.

Modus executionis. 1.^o Exsecutor recognoscat authenticitatem et integritatem rescripti. Hac facile apparent ex sigillis et subscriptionibus.

2.^o Verificet causam, utrum scilicet haec adhuc subsistat an cessaverit; nam si causa cessavit ante executionem rescripti, hoc vim non habet (c.40.41).

3.^o Procedat ad mandati normam, i. e. iuxta commissionem necessariam aut voluntariam.

4.^o Servet conditiones in rescripto appositas. Essentiales ad validitatem dispensationis; accidentales, ad lievitatem.

5.^o Servet procedendi formam.

Quandoque nulla praescribitur specialis; tunc servandum est ius commune; ad valorem vel liceitatem, prout hoc praescribat Alias

specialis forma in rescripto imponitur: utrum haec substantialis sit an accidentalis ex verbis determinandum est. Furi limitatio pertinet ad formam substantialem (c.55).

6.° Fulminet dispensationem *scripto* pro foro externo (c.56). Ut probari possit: nam in foro externo *res fieri dicuntur, cum innotescunt*.

Scriptura ad solam liceitatem requiritur; et quidem pro sola fulminatione dispensationis non pro actibus praeparatoriis. In necessitate fieri potest exsecutio per telephonium aut telegraphum, sed de ea documentum postea conficiatur et asservetur.

7.° Legitimet prolem, seu declaret legitimam prolem iam natam vel conceptam, si talis potestas in illo rescripto particulari sibi detur (c.1051).

8.° Mentionem faciat indulti apostolici in dispensatione (c.1057). Haec mentio ad solam liceitatem requiritur.

9.° Instrumentum fulminatae dispensationis ad parochum sponsorum mittatur, qui eam sponsis et testibus manifestabit et adnotabit in libro paroeciali (c.1046).

Effectus fulminationis. Oratores manent dispensati a momento quo exsecutor dispensationem fulminavit, non prius.

Hoc prae oculis habeant parochi. Nam accidit quandoque ut curia episcopalis parochus annuntiet pervenisse iam rescriptum, ut parochus informet num causa subsistat; parochus autem, accepto hoc nuntio, ac subsistente causa, statim **matrimonio** assistit sine vera fulminatione dispensationis. Matrimonium sic celebratum erit nullum, et convalidandum post fulminationem.

Alias parochus sciens dispensationem venisse ad Curiam, matrimonio assistit antequam illius fulminationem acceperit. Tunc, si fulminatio reapse facta fuit ante matrimonium, valet dispensatio et matrimonium; quamvis notitia fulminationis ad parochum vel ad oratores nondum pervenerit; secus non (c.37.38).

Exsecutio pro foro externo in dispensationibus episcopalibus vel aliis. Dispensatio episcopalis pro foro externo non solet concedi in forma commissoria. Exsecutor, si forte sic concedatur, erit plerumque parochus; qui poterit alium sibi substituere, ut supra dictum est. Tempus, modus et alia, ut supra, mutatis mutandis. .4 ;

Exsecutio pro foro interno datur in casibus occultis; pro foro sacramentali vel extrasacramentali.

Pro foro interno sacramentali. Exsecutor est confessarius in rescripto indicatus, i. e. sacerdos approbatus ad audiendas confessiones in loco ubi fit exsecutio. Ad audiendas confessiones mulierum, si dispensanda sit mulier; virorum, si dispensandus sit vir. Haec approbatio requiritur ad valorem

dispensationis. In mortis periculo omnes sacerdotes iurisdictionem ad confessiones audiendas habent (c.882), et proinde omnes possunt eligi ad exsequendam dispensationem. Confessarius nequit alium exsecutorem sibi substituere, iuxta c.57, sine venia poenitentis; obstat enim sigillum sacramentale. Idem dic plerumque, si agitur de dispensatione danda in foro extrasacramentali, ob secretum servandum.

Modus. Responsum S. Poenitentiariae sub duplici operculo (sobre) mittitur; in exteriori scribitur nomen, cognomen et locus, quae in precibus indicata fuerunt, in interiori generatim: *Prudenti viro confessori ex approbatis per latorem eligendo.*

Qui in operculo exteriori indicatur, aperit operculum externum; internum tradit clausum poenitenti, indicans ei ut operculum non aperiat sed clausum tradat confessario quem ipse eligat, ut hic dispenset. Electus aperit rescriptum, legit, et in confessione, si eam rescriptum exigat, dispensat et poenitenti manifestat quid ipse praestare debeat.

Formula dispensationis quaecumque valet, modo exprimitur impedimentum a quo poenitentem dispensat; mentio fieri debet de auctoritate apostolica vi cuius dispensatur.

Ex stylo Curiae haec posset esse: "Dominus Noster I. Christus te absolvat et ego auctoritate ipsius te absolvo ab omni vinculo excommunicationis et interdicti in quantum possum et tu indiges.—Insuper auctoritate apostolica mihi commissa dispenso te super impedimento criminis ex adulterio et fide data proveniente, ut co non obstante, cum muliere, quam ducere intendis, contrahere possis. Eadem auctoritate prolem susceptam legitimam declaro (si possit legilimari, sacrilega et adulterina non legitimatur, c.1051; et potestas legilimandi confessori detur).—Deinde ego te absolvo a peccatis tuis..." Potest sermone vulgari dispensatio pronuntiari.

In impedimento criminis dispensatio exsequenda est respectu utriusque complicitis (Poen. 15 nov. 1748); sive ab utroque idem confessarius eligatur, sive diversus. Nam etsi, uno dispensato, eo ipso alter dispensatus est, non tamen est aequum quod unus tantum poenitentiam accipiat. Si idem eligatur, hic utrumque dispensat. Si diversus, prior confessarius post dispensationem uni datam, rescriptum clausum poenitenti suo tradat; hic suo complici, hic secundo confessori. Secundus confessarius litteras destruat post executionem *stallm*, i. e., intra triduum, ne pro foro externo adhiberi possint, quod fieri debet in omni rescripto pro foro sacramentali; sed potest servari transcriptum, debitis cautelis, ne sigillum periclitetur.

Si timeatur ne altera pars confessarium adire recuset, id in precibus exprimat, ut huic incommodo occurratur.

Pro foro interno extrasacramentali. Exsecutor erit sacerdos in rescripto designatus, quamvis forte non approbatus

ad audiendas confessiones ; nisi id requiratur. Exsecutio fieri potest intra aut extra sacramentum.

Dispensatio multiplex. Si una exsequenda est in foro externo, altera in interno, praecedat quae pro foro externo datur, sed id ad valorem non requiritur.

843. Clausulae. Diversae sunt pro diversitate fori, pauciores hodie quam antiquitus.

I. Ex C. Sacramentorum. 1.ⁿ *Servatis canonicis praescriptis.* Est essentialis vel mere praeceptiva, prout praescriptiones afficiant valorem dispensationis vel solam liceitatem.

2? *Si vera sint exposita.* Est essentialis, sed iuxta dicta de subreptione ac obreptione (n.837).

3." *imposita oratoribus salutari et diuturna poenitentia.* Ponitur (piando dispensatur impedimentum criminis. Est mere praeceptiva.

Quaenam censeatur *salutaris, gravis et diuturna* vid. n.504. Poenit. 8 apr. 1890; Col. CPF 1725. Poenitentia haec est *iuridica*, in poenam culpae admissae coram Ecclesia; non sacramentalis, in satisfactionem pro peccatis coram Deo.

4.ⁿ *Dummodo nullum scandalum intercedat.* Essentialis est, et ponitur (piando agitur de impedimento criminis. Scandalum est *praeveniendum*, si ex matrimonio orietur, v. gr., si crimen sit divulgatum; *removendum*, si iam existat; v. gr., per publicam poenitentiam.

5." *Decernendi ac declarandi legitimam prolem susceptam* Non respicit valorem neque liceitatem dispensationis, sed novam facultatem addit. Apponitur, (piando allegata fuit tamquam causa proles legitimanda, vel copula habita. Exsecutor duplicem actum distinctum ponere debet in executione rescripti: primum, dispensationis ab impedimento; secundum, legitimatiûnis prolis. Si hic omissus fuerit, novum decretum edat prolem legitimando. Quod poterit agere etiam successor in officio.

6.· *Denovo consensu privatim coram parocho et testibus prudentibus.* Apponitur quando oratores bona fide matrimonium contraxerunt cum impedimento dirimente.

Privatim, ne scandalum aliudve incommodum oriatur.

7.· *Post baptismum ab oratore (vel oratrice) susceptior, et haeresim duratam;* vel *Postquam pars in sinum Ecclesiae Catholicae recepta fuerit.* Essentialis est, quia C. Sacramentorum nequit dispensare cum acatholicis (c.247 § 3; 249 § 1).

8.* *Dummodo nullum dubium subsit quod coniux possit*

ewc proles ab altero contrahentium genita Essentialis. Ponitur ubi agitur de impedimentis affinitatis in linea recta et publicae honestatis.

II. Ex S. Officio. 1.® *Dummodo cautum sil conditionibus ab Ecclesia praescriptis...; ct dummodo negne ante π< que post matrimonium coram parochio catholico initum partes adeant ministrum acatholicum.* Ponitur quando dispensatur impedimentum mixtae religionis aut disparitatis cultus.

Clausula de cautionibus est essentialis. Etiam illa de non adeundo ministro acatholico, quatenus respicit actuale intentionem nupturientium. Si iam adierunt, additur clausula respiciens absolutionem a censuris (c.2319 § 1.1.“) et salutarem poenitentiam. Absolutio est pro foro externo, ideoque danda est extra confessionem, ore vel scripto; nisi forte censura fuerit secreta.

III. Ex S. Poenitentiaria. 1.n *Confessario legitime approbato ct ab oratore electo.* Essentialis. Electus habere debet licentias ad confessiones in loco ubi fit rescripti executio.

2.“ *Audita prius eius confessione.* Adhibetur in rescriptis formae commissoriae. Essentialis. Requiritur confessio sacramentalis, non absolutio. Dispensatio fulminanda est ante absolutionem, non tamen ad valorem. Si poenitens non sit dispositus, differenda; nisi necessitas urgeat (Poen. 19 maii 1834; 4 iun. 1839).

3.“ *In actu sacramentalis confessionis.* Intelligitur ut praecedens.

4.“ *Sublata occasione peccandi.* Praeceptiva. Intelligitur occasio voluntaria, quae auferri possit; si sit necessaria, auf< -renda est animo, eam remotam faciendo per media apta.

5.“ *Iniuncta salutaris (vel etiam diuturna) poenitentia* Praeceptiva. Vide supra.

6.“ *Dummodo impedimentum sit occultum* Essentialis. Vid. n.802.820.

7.“ *Praesentibus a te laeueratis vel combustis post executionem.* Praeceptiva. Destructio fiat intra triduum ab executione. Servari potest litterarum transcriptum (copia).

844. Emendatio executionis. Si exsecutor in executione quovis modo erraverit, potest executionem repetere (50 § 1).

Etsi error fuerit substantialis, non videtur necessaria rescripti conservatio ad illum corrigendum, nisi de rescripti authenticia ct integritate comprobanda agatur Si defectus fuerit accidentalis, itera-

tioni locus non est; neque, ut videtur, locus est supplētiac defectus; nam negotio linito, mandatum exspiravit. Potest tamen impetrator supplētiā accidentalem accipere, v. gr., poenitentiam imponendam.

In casu invalidae exsecutionis vel dispensationis, ob rationes speciales fortasse oporteat dissimulare, ut coniuges in bona fide relinquantur; aut petere sanationem matrimonii in radice.

Effectus dispensationis. Ea concessa in forma *gratiosa*, vel exsecutioni validae mandata, si fuit concessa in forma *commissoria*, impedimentum removet.

Ablatum impedimentum non reviviscit, quamvis oratores a matrimonio contrahendo desistant, et interea cessaverit causa dispensationis. Nam per dispensationem facti fuerunt iuridice habiles ad contrahendum, et non possunt iterum inhabiles fieri, nisi per novum actum legislatoris. Dispensatio enim impedimenti non habet tractum successivum et effectum quasi per partes; sed effectum indivisibilem, qui totus simul producitur; idcoque semel facta non cessat, quamvis eius causa motiva totaliter ante matrimonium cessaverit (c.86).

845. Cessatio rescripti. Datum in forma *gratiosa* non cessat per vacationem S. Sedis aut dioecesis. Neque etiam datum in forma *commissoria necessaria* (ut solet); utique datum in forma *commissoria voluntaria*, si res adhuc sit integra, i. e. si nondum positus est ullus actus preparatorius exsecutioni, ut verificatio conditionum (c.61). Si tamen datum fuit in forma commissoria voluntaria ab aliqua S. Congregatione vel a Poenitentiaria vi facultatis ordinariae quam habent, quae non requirunt specialem interventum R. Pontificis, *facto verbo cum Sanctissimo*, tunc per mortem Papae non cessat; nam illae facultates ordinariae conservantur vacante sede, et illa dicasteria nunquam vacant³.

§ 10. *Adnotatio dispensationis, laxae*

846. Adnotatio. Dispensatio *pro foro externo* concessa a paroco vel a sacerdote qui vi c.1044 dispensant, debet ab his notificari Ordinario loci statim, et adnotari in libro matrimoniorum (c.1046). Obligatio notificationis urget sub gravi, non tamen sub poena nullitatis dispensationis. *Statim* intelligitur intra duos vel tres dies. Adnotatio fiet in libro parocciali. Agitur enim de impedimento publico.

Dispensatio pro foro interno non sacramentali, super impedimento occulto, adnotetur in libro qui asservandus est in archivo secreto Curiae; nisi aliud ferat S. Poenitentiariae rescriptum; nec alia dispensatio pro foro externo est neces-

* PIVS X. Const. *Pacante Sede* 25 dec. 1904 tit.I c.4.

saria, etsi postea occultum impedimentum publicum evaserit (c.1047). Expresse solum agitur de dispensatione concessa a S. Poenitentiaria. Sed ratio urget etiam pro concessa ab Ordinario, parochio vel alio sacerdote: scilicet ne matrimonium valide contractum possit impugnari tamquam nullum.

Dispensatio *pro foro sacramentali* nullibi est adnotanda; et nova dispensatio pro foro externo erit necessaria, si impedimentum publicum evadat (c.1047).

847. Sumptus varii. Occasione dispensationum plures sumptus faciendi sunt: componenda, taxa, retributio agentiae, expensae transmissionis et sumptus executionis.

Componenda seu compositio est quantitas ab oratoribus solvenda Curiae Romanae, iuxta conditionem eorum, naturam impedimenti et gravitatem causae. In pias causas impenditur, ideoque rationem habet eleemosynae, *Taxa*, summa pecuniae, determinata pro singulis impedimentis, ad stipendia officialium et onera dicasterii solvenda. *Retributio pro agentia* seu expeditore ab ipsa Congregatione determinatur. *Impensae* postales, chartae, etc., variae sunt. *Retributio pro executione* etiam a S. Sede determinatur. In ipso rescripto indicatur componenda, taxa retributio pro agentia et pro executione.

Quinam solvunt. Oratores divites solvunt componendam, taxam, agentiam, executionem et expensas. Quasi pauperes non componendam, sed taxam et aliquid amplius et reliqua; pauperes taxam, agentiam, executionem et sumptus: si miserabiles sunt, nihil. S. Sedes facile condonat ex toto vel ex parte taxam pauperibus, inio et quasi pauperibus (GaSPARRI, 278, post Cod.).

Parochus conditionem oeconomicam nupturientium Ordinario manifestabit et quantum possint dare. Si illam ignoret, testimonium accipiat duorum; sed non est cum rigore procedendum. Hodie pauperes censendi non sunt qui redditus fundatos non habent, sed ex professione vel officio vel industria personali pingues habent proventus; unde more divitum vivere possunt; ut medici, advocati, etc. (WERNZ, 613).

Valetne dispensatio in forma pauperum, si oratores pauperes non sunt? Hodie valet, a) Ita Const. *Sapienti consiliol*, b) Tunc fraus recidit non in causam *molivam*, sed impulsivam; nam paupertas non est ratio concessionis, sed *gratuitae*

concessionis. Excipe si concedatur ab Episcopo habente facultatem dispensandi *solos pauperes* (CC 26 apr. 1863).

Graviter peccant qui ita mentiuntur, et generatim ad restitutionem erga C. Sacrament, tenentur (Pocn. 1 dec. 1852). Si dispensatio necessaria est ad vitandum scandalum, et nupturientes solvere iura nolunt, etsi possint, Ordinarius in petitione id notet; obtenta dispensatione, ipse viderit oporteatne nupturientes de obligatione aliquid solvendi monere (Const. *Sapienti* l.c.).

Expensas matrimonii causa factas generatim uterque aequè sustinere debet, nisi conventio aut consuetudo aliud postulet. Si unus dispensationem obtinet, et alter post legitimam matrimonii promissionem iniuste ab eo resilit, hic a iudice cogi potest ad integras solvendas (c.1017 § 3).

Taxae dioecesanae. Ordinarii eorumque officiales occasione dispensationum pro pauperibus nihil exigant; pro non pauperibus exigere possunt tantum modicam praestationem titulo expensarum Cancellariac, reprobata contraria consuetudine, nisi S. Sedes expresse eis permiserit plus exigere; si illegitime exegerint, tenentur ad restitutionem (c.1056). Non prohibentur exigere sumptus pro praevio processu ad comprobandum impedimentum eiusque causam, etc., qui generatim in taxis dioecesanis assignantur.

Si dispensant *vi facultatum quinquennalium*, nupturientes qui solvendo pares sint aequam oblationem in favorem S. Sedis solvant. Si dispensant *ex potestate ordinaria*, possunt taxam exigere pro gravitate impedimenti ac oratorum facultatibus; et quod receperunt non tenentur ad S. Sedem mittere, sed retinere possunt ad onera mensae episcopalis sustentanda,, etc.; non obstante c.1056, qui solum respicit executionem dispensationum S. Sedis, et concessionem ex potestate delegata (Ga s p a r r i, 405).

CAPUT V

De impedimentis impedientibus

Sunt quae matrimonium contrahendum reddunt illicitum, at non invalidum (c.1036 § 1). Post Codicem manent impedimenta voti, mixtae religionis et cognationis legalis.

Impedimentum voti

I

Summarium: 1. Conditiones ad impedimentum 2. Votum virginitatis, castitatis perfectae, non nubendi, cessatio.—3. Suscipiendi ordines sacros, amplectendi statum religiosum.

Votum est promissio deliberata et libera Deo facta de bono possibili et meliori (c.1307). De voti natura, divisione, cessatione ac commutatione, vide vol.2.

848. Impedimentum voti. Votum matrimonio oppositum per se illud non irritat, sed prohibet tantum. Quia votum est promissio, matrimonium traditio, quae promissionem vincit; nam per promissionem alteri factam non amittitur rei dominium, unde adhuc potest vovens corpus suum alteri valide tradere in matrimonium (S. Thom., *In IV* d.38 q.1 a.3 q."3 sol.2).

Conditiones, a) Votum sit *certo validum*. In dubio *iuris* impedimentum non existit (c.15), scilicet quoties ex sententia probabili non valet votum, v. gr., si emissum fuit ex metu levi iniusto. In dubio *facti*, v. gr., num quis verum votum emisit, an merum propositum, a parte rei impedimentum existet necne, prout reapse votum exstiterit vel non. In dubio *facti* per se voti observantia non urget, nec impedimenti. Expediet tamen dispensationem *ad cautelam*, obtinere, cum de impedimento mere impediante agatur; si de dirimente ageretur. dispensatio praevia obtineri debet.

b) *Externum*. Etsi secretum sit, gignit impedimentum, dummodo exterius prodeat ore, scripto aliisve signis, sive sit votum *publicum*, nempe religiosum, sive *privatum*.

Ex mere *interno*, iuxta aliquos (Cappello, 296), non oritur impedimentum proprie dictum; quia: a) Ecclesia non attingit actus mere internos; b) etsi cos possit attingere, non censetur velle ut votum mere internum sua lege matrimonium impediatur, quod natura sua actus externus, publicus et socialis est. Practice quaestio parvi momenti est, nam quamvis votum mere internum non constituat impedimentum ecclesiasticum, tamen licitam celebrationem matrimonii iure naturali *per se* impediret.

Quo iure votum impedit matrimonium.

a) Iure ecclesiastico semper ex c.1058.

b) Iure naturali, quamdiu matrimonium impediatur voti observantiam, vel proximum periculum violationis illius inducat.

Prout est iuris naturalis, impedimentum urget etiam infideles; nam hi capaces sunt voti validi. *Prout iuris ecclesiastici*, infideles non tenet, quamdiu hi in infidelitate maneant, quia subditi Ecclesiae non sunt. Sed si post votum factum baptizentur, impedimento ecclesiastico tenebuntur, quia hoc ab Ecclesia sancitur ad vitandam iuris divini violationem.

Prout est iuris divini, urget haereticos et schismaticos. Et *prout est iuris ecclesiastici*. Nam hi subditi sunt Ecclesiae, quae leges de impedimentis erga eos quoque urget (n.807). Dubitat tamen Cappellano, 297, quia Ecclesia talem actum religionis forte non recognoscit.

Pota matrimonia impediunt sunt quinque: votum simplex: 1) virginitatis; 2) castitatis perfectae; 3) non nubendi; 4) suscipiendi ordines sacros; 5) amplectendi statum religiosum (c.1058).

849. **Votum virginitatis.** *Virginitas materialiter* est carnis integritas, quae in femina consistit in abstinencia copulae carnalis; in viro in abstinencia pollutionis. Hanc tantum materiale virginitatem exigit Ecclesia in feminis, quae velum virginum accipiunt; quae sollemnis consecratio hodie reservatur *monialibus*, i. e. religiosis votorum solemnium. *Virginitas mere materialis* non est virtus. *Formaliter* est abstinencia copulae in femina vel pollutionis in viro, cum proposito ab eis perpetuo abstinendi. Sic virtus est. Addito voto, habetur *status virginitatis*.

Quamvis virginitas est utriusque sexui communis, solae mulieres vocari solent virgines, quia illae solae a natura habent signaculum virginitatis, quod est hymen integer, seu membrana ad ostium vaginae posita.

De conceptu virginitatis vide hoc opus vol.11,296-97.

Qui tali voto obstrictus contrahit, graviter peccat (c.1036 § 1); quia, ut supponitur, voluntatem habet illud violandi per matrimonii consummationem; et quia sibi impossibilem reddit eius observantiam, cum debitum reddere teneatur, si alter coniux petat. *Matrimonio inito*, vovens nequit prima vice debitum petere; quia sic directe votum violaret, cuius observantia adhuc possibilis est. Post amissam virginitatem per primam copulam, iam petere potest debitum; quia obiectum voti non amplius est possibile. Reddere semper tenetur, etiam prima vice: quia altera pars nequit iure suo privari.

Pontificalis, De bened. et conster. virg. XIX,138.
Pus XII, Const. 5>orua Christi 21 nov. 1950: AAS 13,1.

Soluta matrimonio, vovens, si adhuc virgo manet, aliud matrimonium inire nequit; secus potest.

Post Codicem aliqui censent voventem posse etiam prima vice debitum petere ex benigna Ecclesiae dispensatione, attento c.1111; iuxta quem utrique coniugi, ab ipso initio matrimonii, aequum ius et officium est quod attinet ad actus proprios vitae coniugalis (Gasparrj, 429-31).

Opinio haec nobis non placet; c.1111 agit de iure et obligatione iustitiae; vovens et ius et obligationem retinet, proinde iustitiam non violat debitum exigendo. Sed violaret *religionem*; nam per votum usum sui iuris sibi interdixit.

850. Votum castitatis perfectae. *Castitas* est virtus quae delectationem veneream aut excludit omnino aut moderatur. *Excludit* pro eo qui extra matrimonium vivit; *moderatur*, pro eo qui vivit in matrimonio. Prior dicitur *perfecta*; voveri potest a caelibes, a viduo vel vidua, a coniuge de consensu alterius Altera vocatur *imperfecta* seu coniugalis, quae excludit tantum delectationem illicitam; voveri potest solum a coniuge, etiam sine alterius consensu. *Impedimentum impediens* est solum votum simplex castitatis (§ 2).

Qui ligatus tali voto *contrahit matrimonium*, graviter peccat; quia vel voluntatem habet votum violandi, consummando matrimonium; vel se constituit in impossibilitate morali illud observandi.

Celebrato matrimonio, potest et tenetur debitum reddere comparti petenti. Petere nequit iuxta sententiam communiorum. Aliter Gasparrj, n.429-31, cuius rationes nihil suadent, ut dictum est de voto virginitatis. *Soluta primo coniugio*, vovens nequit secundum inire, si votum fuit perpetuum aut eius tempus nondum elapsum, nec dispensatio obtenta.

Poenae: 1.º Professi votorum simplicium perpetuorum, matrimonium contrahentes, vel actum civilem attentantes, omnesque cum eis idem facientes, incurrunt ipso facto in excommunicationem Ordinario reservatam (c.2388).

2.º Religiosi, viri vel feminae, contrahentes matrimonium, etiam mere civile, ipso facto sunt a religione dimissi (c.646 § 3).

Vir qui id agat fit irregularis (c.985,3.º).

851. Votum non nubendi scit caelibatus pro obiecto habet abstinentiam a matrimonio contrahendo. Si vovens nuptias init, graviter peccat; quia ponit actum directe voto contrarium. *Celebrato coniugio*, potest petere et reddere debitum; nam hoc non est voti obiectum. *Soluta matrimonio*, per se nequit novum celebrare, si votum fuit absolutum et perpetuum.

Cessatio impedi menti. Cessat, cessante voto (n.1226 3-7)

Quatenus iuris divini est. cessat seu non existit impedimentum, si in aliquo casu speciali observantia voti compatibilis sit cum matrimonio; quod eveniri potest in voto virginitatis et castitatis, non autem in voto caelibatus. *Sed quatenus iuris ecclesiastici* impedimentum est, quamvis in casu speciali nullum oriatur ex matrimonio periculum violandi votum, non cessat; nam lex lata ad praecavendum periculum generale urget, etiamsi in casu peculiari periculum non adsit (c.21).

852. *Votum suscipiendi ordines sacros.* Ordines sacri, quando adiectivum postponitur substantivo, significare solent tantum, ordines *maiores* (c.949). Et ante Codicem solummodo votum suscipiendi ordines maiores constituebat impedimentum matrimonii; nam minores recipere poterant etiam coniugati. Nunc vero ordines sacri in canone videntur intelligi omnes, etiam tonsura; quia coniugatus nullum ordinem recipere potest (c.987,2?); unde per matrimonium impossibilis fit voti adimpletio. Quidquid sit, qui votum suscipiendi minores fecerit, dispensatione indiget ut matrimonium contrahat. Casus hic hodie vix unquam eveniet; quia ordinandus propositum habere debet ascendendi ad presbyteratum (c.973 § 1).

Qui hoc voto ligatus matrimonium contrahit, peccat. *Contracto matrimonio*, potest debitum reddere et petere. *Dissoluto coniugio*, per se tenetur ordinari, nisi debeat prolem sustentare vel alia obligatione teneatur, aut res sit iam nimis difficilis, ut solet.

853. *Votum amplectendi statum religiosum.* Status religiosus est stabilis in communi vivendi modus, quo fideles, praeter communia praecepta, evangelica quoque consilia servanda suscipiunt per vota publica obedientiae, castitatis et paupertatis, secundum constitutiones a competente auctoritate ecclesiastica approbatas, in aliqua societate ab Ecclesia approbata (c.487.488,1.º).

Impedimentum oritur ex voto ingrediendi sive Ordinem, seu religionem votorum solemnum; sive Congregationem, seu religionem votorum simplicium.

Vovens peccat matrimonium ineundo, quia hodie status matrimonialis constituit impedimentum dirimens ad ingressum in religionem (c.542,1.0). Inito matrimonio, potest de-

biluin et reddere et petere. Soluta consortio, per se tenebitur religionem ingredi, nisi alia obligatione detineatur, aut res nimis difficilis sit, ut plerumque eveniet.

Votum ingrediendi in societatem vitae communis sed sine votis publicis, de qua in c.673, iuxta Cappello impedimentum non constituit; quia tales societates non sunt proprie religiones. Mihi videtur impedimentum esse, quia ex c.677 status matrimonialis constituit impedimentum dirimens ad ingressum in has societates, sicut in proprie dictam religionem. Idem forsitan dici potest de voto amplectendi institutum saeculare, si hoc sit incompatible cum matrimonio.

Impedimentum cognationis legalis (c.1059). Explicabitur deinceps, quia in Hispania est dirimens.

Impedimentum mixtae religionis

Summarium: 1. Impedimentum.—2. Dispensatio.—3. Actus prohibiti.—4. Obligationes pastorum animarum.—5. Obligationes coniugum Poenae.—7. Alia matrimonia vitanda.

Ter Haar, Di» *matrimoniis mixtis* (Taurini 1931).

854. Impedimentum mixtae religionis est quod existit inter partem catholicam et partem sectae haereticae vel schismaticae addictam (c.1060). *Catholica* hic censetur omnis et sola quae hic et nunc Ecclesiae Catholicae adscripta est, etsi fidem abiccerit, aut in haeresim vel schisma incurrerit, sed nulli sectae nomen dederit. De his postremis agit c.1065.

C.1060 severissime prohibet ubique matrimonia mixta. *Severissime*. Ob periculum communionis in sacris cum haeretico, perversionis, acatholicac filiorum educationis, et indifferentismi seu aequiparationis omnium religionum x.

Prohibitio duplex est: a) ex iure divino plerumque, quoties praedicta mala adsint, praesertim periculum perversionis partis catholicae; *b) ex iure ecclesiastico* fundato in praesumptione periculi communis semper. Ideo lex urget, etsi in casu particulari ius divinum cesset, cessante periculo (c.21).

Cessatio. Impedimentum cessat: 1." Per conversionem partis acatholicac ante matrimonium. 2." Per dispensationem, quam Ecclesia nequit valide concedere, si sit proximum perversionis periculum, quod removeri nequeat; nam dispensa-

1 Leo XIII. *Arcanum*: Pius XI, *Casti connubii*.

ret in iure divino. Dispensat vel indultum concedit dispensandi S. Officium (c.247 § 3).

855. *Dispensatio* (c.1061). *Conditiones*: 1.“, iustae ac graves causae; 2.“, cautiones; 3.“, moralis certitudo de cautionum implemento.

1.a *Iustae ac graves causae*, cum de re valde gravi agatur. Gravior causa requiritur cum mulier est acatholica, ob maiorem influxum in familiam. Tales sunt: bonum reipublicae christianae, magnum bonum privatum, ut spes conversionis, paucitas catholicorum in regione, ubi non inveniatur compars catholica acceptabilis.

2.a *Cautiones*: 1) *a parte acatholica praestandae* de amovendo a coniuge catholico perversionis periculo; 2) *praestandae ab utroque* de universa prole catholice tantum baptizanda et educanda. Si proles sit adulta, nequit baptizari invita; parentes tamen eam inducant ad catholicum baptismum. Cautio est talis promissio in pactum deducta, ut prudenter eius executio exspectari possit (SO 30 iun. 1842; Col. CPF 951).

3.a *Moralis certitudo de cautionum implemento*.

Cautiones sunt *iuris divini*². Unde remitti nequeunt—Neque circa carum necessitatem bona fides est permittenda, parochus moneat etiam in bona fide versantes, etsi periculum sit ut peccatum materiale fiat formale³.—Exigendae, si fieri potest, etiam in mortis periculo (c.1043). Ut constet de cessatione prohibitionis divinae.

Regulariter in scriptis exigantur (c.1061). Serventur in archivo paroeciali vel dioecesano vel utroque. Tusiurandum non requiritur.

Cautiones praestandae sunt *ab utraque parte, sub poena nullitatis* dispensationis, nisi *saltem implicite* praestentur. Et ad mentem. *Mens est*: Etsi S. Sedes e praxi immemorabili exegerit et nunc stricte exigat ut cautiones ab utraque parte per formalem promissionem *explicite* praestentur, tamen dispensatio non erit invalida, si utraque pars illas *saltem implicite* praestiterit; i. e. cos actus posuerit, c quibus concludendum sit et in foro externo constare possit partes cognoscere obligationes adimplendi conditiones et manifestare firmum propositum illis obligationibus satisfaciendi⁴.

Exempla cautionis implicitae: u) *Ex parte catholica*. Parochus animadvertit utrique contrahendi requisita ab Eccle-

- Secret. Stat. nnv. 1853.

» SO 3 iun. 1871; Coi CPF 1362.

« 13 tan. 1932; 10 man 1941; AAS 24,25; 33,294.

sia. Pars catholica insistit acatholicae ut promittat impletionem requisitorum, secus a matrimonio desistet. In his actibus continetur implicita cautio, *b}* *Ex parte acatholica*, cautio implicita aut aequipollens haberi potest in promissione seria amplectendi catholicam fidem, vel in adscriptione inter catechumenas. Ordinarius indicavit utrum haec et similia cautiones *implicitas* contineant.

In casu urgentissimae necessitatis posset matrimonium permitti sine cautionibus; v. gr., in periculo mortis, si pars catholica sit bene disposita, et spondeat se condiciones servaturam, quamvis acatholica illarum adimplementum promittere renuat (SO 12 apr. 1899; Coi. CPF 2042).

Cautio de universa prole catholice tantum baptizanda et educanda se refert tantum ad prolem post nuptias nascenturam, non ad natam ante eas. *Et ad mentem*. Mens est, ut quamvis cautio haec non sit obligatoria quoad prolem ante nuptias natam, inculcari debet nupturientibus obligatio iuris divini qua tenentur hanc quoque catholice educandi (16 ian. 1942: AAS 34,22).

Obligatio coniugis catholici.—Hic tenetur prudenter curare conversionem acatholici (c.1062).

Non imponitur haec obligatio ut conditio ad dispensationem, neque exigitur cautio de eius observantia, ut antea.

856. *Actus prohibiti*. Etiam obtenta dispensatione impedimenti, coniuges nequeunt, ante vel post matrimonium coram Ecclesia initum, adire per se vel per procuratorem ministrum acatholicum, *uti sacrum*, ad matrimonialem consensum praestandum vel renovandum (c.1063 § 1).

Nam vetatur communicatio in sacris cum acatholicis (c.1258). *Uti sacer* est minister cum religiosam caeremoniam explet, v. gr., si coniuges in templo recipit et alloquitur sacris vestibus indutus (17 feb. 1864; Coi. CPF 1247). Si parochus certe noverit sponso hanc legem violasse aut violaturos esse, eorum matrimonio ne assistat, nisi ex gravissimis causis, remoto scandalo, et consulto prius Ordinario (§ 2).

Resolves: Parochus interrogatus a sponso eos moneat de gravi peccato et de censura quam incurrunt. Non interrogatus, si in aliquo casu particulari inutilis sit monitio et nullum scandalum, silere potest.

Non improbatur quod, lege civili iubente, se sistant coram ministro acatholico, tamquam mere officiali civili, ad actum civilem tantum explendum effectuum civilium gratia (§ 3).

857. Obligationes pastorum animarum (c.1064).

1.° *Ante nuptias*, fideles a mixtis quantum possunt deterreant. Proponent rei gravitatem, damna spiritualia et temporalia, inter haec, periculum ne sponsa deseratur et sine spe novi matrimonii.

2.° *Inter nuptias*. Si eas impedire non possunt, omni studio curent ne contra Dei et Ecclesiae leges contrahantur.

3." *Post nuptias* in proprio vel alieno territorio celebratas, vigilent ut promissiones impicantur.

4.° *Quoad formam*, parochus requirat et excipiat contrahentium consensum ; sed omnes sacri ritus prohibentur. Si ex hac prohibitione graviora mala praevideantur, Ordinarius potest aliquam ex consuetis caeremoniis ecclesiasticis permittere, exclusa semper missae celebratione (c.1102). Extra ecclesiam per se celebrentur, in loco honesto. Ratio huius severitatis est ut fideles horrorem erga matrimonia mixta concipiant.

Publicationes ne fiant ; nisi Ordinarius eas opportunas duxerit, remoto scandalo, praevia dispensatione apostolica impediendi. et omissa mentione religionis partis acatholicae (c.1026).

Saepe nupturientes putant dispensationem ab impedimento secum ferre dispensationem a forma. Pars catholica credit, sicut ipsa nequit valide contrahere nisi coram parcho, ita neque acatholicam posse nisi coram ministello acatholico. Parochus doceat catholicam ut haec acatholicam moneat non requiri praestationem consensus coram ministello aut magistratu civili, utique coram parcho aut sacerdote delegato.

858. Obligationes coniugum post indebitam celebrationem matrimonii. Si *illicite* contraxerunt, moneantur de peccato, de obligationum observantia, maxime de prole catholice educanda; si vere poenitentes id promittant, possunt ad sacramenta admitti (Gr eg. XVI, 30 apr. 1841 ; Coi. CPF 920).

Si *invalidè*, separentur aut matrimonium convalident, praestitis cautionibus Pars catholica prius ab excommunicatione absolvatur si opus fuerit Si acatholica non vult condiciones promittere, potest tamen in favorem catholicae aut prolis legitimandae sanatio in radice obtineri, dummodo absit perversionis periculum. Idem dic. si acatholica renuit consensum forma canonica renovare (22 dec 1916: AAS 9,13).

859. Poenae: 1." Catholici contrahere audentes matrimonium mixtum sine dispensatione, ipso facto sunt ab actibus legitimis ecclesiasticis et a sacramentalibus exclusi, donec ab Ordinario dispensentur (c.2375).

2° Excommunicationem l.s. Ordinario reservatam incurrunt catholici : «) Qui matrimonium ineunt coram ministro acatholico, uti sacris addicto, b) Vel cum pacto explicito vel implicito ut omnis

vel aliqua proles educetur extra Ecclesiam catholicam, c) Vel scienter liberos suos acatholicis ministris baptizandos offerre praesumunt. d) Parentes vel eorum locum tenentes qui liberos in religione acatholica educandos vel instituendos scienter tradunt. Hi de quibus b) c) d) sunt praeterea suspecti de haeresi (c.2319).

860. **Alia matrimonia vitanda.** 1? Absterreantur fideles a matrimonio cum iis qui notorie catholicam fidem abiecerunt, etsi ad sectam non transierint; aut cum adscriptis societatibus ab Ecclesia damnatis (c.1065 § 1). Non agitur de impedimento ecclesiastico, sed de cavendo periculo, quod iure naturali cavendum est.

Parochus his nuptiis ne assistat, nisi consulto Ordinario; qui pro adiunctis assistentium permittere poterit, dummodo urgeat gravis causa, satis indicio Ordinarii cautum sit catholicae educationi universae proles et remotioni periculi perversionis coniugis (§ 2).

2.º Si publicus peccator aut notorie censuratus recuset prius confiteri aut cum Ecclesia reconciliari, parochus eius matrimonio ne assistat, sine gravi causa; de qua, si fieri possit, Ordinarium consulat (c.1066).

Compars digna poterit licite cum indigno contrahere? Contrahentes sunt simul et subiecta et ministri sacramenti: *qua subieclum* debet quisque illud recipere in statu gratiae; *qua minister*: a) ne ministret *indigne*, i. e., in peccato; sed quia non ministrat *ex officio*, et minister est quasi per consequens, a gravi excusatur; b) ne ministret *indigno*, ob cooperationem in peccatum ex caritate vitandum; sed quia caritas non obligat cum incommodo gravi, fere semper a culpa excusabitur (D'Annibale, t.3 n.462).

De communistis. SO 10 iul. 1959: AAS 41,334.

Quoad matrimonium (SO 11 aug. 1949: AAS 41,427).

Attenta peculiari natura sacramenti matrimonii, cuius ministri sunt ipsi contrahentes, sacerdos autem testis *ex officio*, hic assistere potest communistarum matrimoniis iuxta normas c.1065,1066. Sed quoad matrimonia eorum de quibus in n.4 decreti 1 iul. 1949 servantur praescripta c.1061.1102.1109 §3.

Ergo 1.º Matrimonia illorum qui pertinent ad factionem communisticam, quin tamen communistarum doctrinam materialisticam et antichristianam profiteantur, reguntur normis c.1065-66; non subijciuntur impedimento mixtae religionis.

2.º Matrimonia eorum qui profitentur quidem doctrinam materialisticam et antichristianam communistarum, sed nulli factioni communisticae sunt addicti, iisdem nonnis reguntur.

3.º Matrimonia illorum qui nomen dederunt factioni communisticae, et simul communistarum doctrinam materialisticam et antichristianam profitentur, reguntur nonnis c.1061.1102.1109 § 3. Hoc

est, censetur tamquam contracta inter personam catholicam et personam sectae acatholicae adscriptam, seu matrimonia cum impedimento mixtae religionis (c.1060). ■

Tamen graves canonistae romani opinantur communistas, etiam n.3, non teneri impedimento mixtae religionis, quia communismus non censetur secta *religiosa* (Lodov. Sal. T. [1950] p.865).

CAPUT VI

De impedimentis dirimentibus

Dirimentia sunt quae et graviter prohibent matrimonium contrahendum, et impediunt quominus valide contrahatur (c.1036 § 2).

Summarium: 1. Impedimentum aetatis.—2. Impotentiae.—3. Ligaminis.—4. Disparitatis cultus.—5.—Ordinis sacri.—6. Professionis religiosae.—7. Raptus.—8. Criminis.—9. Consanguinitatis.—10. Affinitatis.—11. Publicae honestatis.—12. Cognationis spiritualis.—13. Cognationis legalis.

ARTICULUS I

IMPEDIMENTUM AETATIS

861. Aetas requisita. Vir ante 16 annos, mulier ante 14 completos matrimonium validum inire nequeunt (c.1067). Suppressa est exceptio: *nisi malitia suppleat aetatem*.

Anni sint *solares*; sicubi, ut in Sina, computentur lunares (28 dierum et aliquot horarum), addendus est mensis lunaris. Anni computandi sunt iuxta c.34 § 3,3.p, dies natalitatis non computatur; sic puella nata 1 ian. 1942 non poterit nubere nisi a die 2 ian. 1956.

Aetas opportuna. Aetas minima necessaria non ubique erit opportuna, in tanta conditionum varietate. Hinc curent animarum pastores a matrimonio avertere iuvenes ante aetatem qua, secundum regionis mores, iniri solet (§ 2).

Ex altera parte, pro morum integritate oportet ne aetas matrimonii nimis differatur. Ecclesiastica mens apparet ex eo quod in muliere *aetas superadulta* censetur 24 a., quae ut causa dispensationis quorundam impedimentorum admittitur.

Quo iure est impedimentum? Erit *iuris naturalis*, quatenus defectus aetatis implicat defectum discretionis sufficientis ad consensum *matrimoniale* praestandum; qui defectus

post pubertatem non praesumitur (c.1082 § 2). Secus est iuris *ecclesiastici*: actualis potentia generandi vel copulam exercendi non requiritur.

Aetas provecta. Nulla matrimonium impedit. *Aetas matura ad generatioiicm.* Viri ab anno aetatis 14 ad 18; mulier ab a. 12 ad 15 vel steriles sunt, vel gencratim nonnisi debilem prolem gignunt (Antonelli, 728-30).

Matura aetas ad generationem pro viro est circa 24 a.; pro femina circa 20. Potentia generandi deficit in muliere ab a. 45 ad 50. In casibus rarissimis etiam octogenariae generarunt. In viris potentia generandi gradatim minuitur ab a. 50; nonnulli etiam a. <80 ct 90 genuerunt, at non sine prolis detrimento (Cappello, 336).

Cessatio impedimenti. *Quatenus est iuris ecclesiastici* impedimentum cessat: a) *lapsu temporis.* Sed matrimonium ex hoc capite nullum non conualescit tractu temporis; nisi, cognita nullitate, renovetur consensus (c.1133-1335); b) *dispensatione*, quae raro conceditur.

IMPEDIMENTUM IMPOTENTIAE

Summarium: 1. Apparatus genitalis viri ct feminae.—2. Functiones.—3. Impotentia generandi.—4. Impotentia coeundi.—5. Divisio impotentiae . Impedimentuni 7 Multer excissa. 8. Vasectomia.—9. Sterilizatio.—10. Hermaphroditae -11. Modus agendi parochi et confessarii.

Deus qui hominem creavit ct propagationem generis humani voluit, duplicem sexum fecit; ut per utriusque matrimonium et conjunctionem obtineret quod voluit.

862. Apparatus genitalis viri his constat: 1) Virga seu pene; 2) testiculis; 3) aliis glandulis; 4) canalibus deferentibus semen ad vesiculas; 5) vesiculis seminalibus; 6) canalibus deferentibus semen ad extra.

1) *l irga* scu *penis* erectilis seu membrum virile est instrumentum mechanicum copulae.

2) *Testiculi*, seu *didymi*, duae glandulae forma fere ovali, bursa inclusae quae vocatur *scrotum*. In testiculis sunt multi canaliculi scu *tubi seminiferi* ubi oriuntur corpuscula microscopica appellata *nemaspermata*, quae sunt germen masculinum necessarium ad generationem. Canaliculi paulatim m pauciores confluent, et cum c testiculo exeunt efficiunt decem ad quindecim (*canales*), qui iterum iunguntur et constituunt *epididymum*, didymo adhaerentem.

3) *Aliae glandulae* stint prostata, *Cooper...*, segregantes quaedam liquida quae semini virili iunguntur, nec tamen requiruntur ad generationem.

4) *Canales deferentes* semen ab epididymo ad vesiculas sunt duo.

5) *Vesiculae seminales* sunt duae bursae, ubi semen asservatur.

6) *Canales deferentes semen ad extra*, duo, ubi liquida a glandulis supra dictis segregata semini miscentur.

Sferma seu semen virile est *substantia liquida*, colore albedo (blanquecino), aliquantum densa. Ut sit fecundum habere debet *sfermatosoida*, seu *nemaspermata*, seu plurima corpuscula in liquido se moventia, ut parva animalia. Haec sunt cellulae quae constant: u) *capite* seu parte turgidiori vel ampliori; ð) *cauda* seu parte longiori; c) segmento medio.

Iuxta quosdam physiologos, testiculus (didymus) non elaborat nisi nemasperma solidum; pars liquida seminis segregatur in epididymo, et in aliis glandulis; sed alii physiologi aiunt testiculum etiam partem liquidam segregare.

Hinc iuxta illos priores, solum illa microscopica nemaspermata constituerent semen virile, quod vir necessario habere debet ut sit potens ad contrahendum matrimonium; et corrueret distinctio ab Ecclesia semper admissa inter *impotentiam coeundi* et *impotentiam generandi*. Nam, iuxta sententiam hucusque communiter admissam, ut vir sit potens non sufficit quod in copula possit eiacularc qualemcumque humorem, sed requiritur ut eiacularc possit humorem *in testiculis elaboratum*.

At in primis certum non est quod testiculi elaborent solum nemaspermata solida. Praeterea in formula illa "semen *in testiculis elaboratum*" vox *testiculi* non restringitur ad didymum, sed extenditur ad epididymum. Nam licet didymus et epididymus realiter duae res distinctae sunt, tamen unum quid moraliter constituunt, quia inter se cohaerent et in eodem scroto continentur. In doctrina autem canonica non sensus medicus specificus adhibetur, sed sensus communis. Ergo dato et non concesso quod in didymo solum elaborentur nemaspermata, et in epididymo accederet prima pars liquidi; tamen hoc liquidum semper considerari deberet ut "semen *in testiculis elaboratum*"; et quamvis hoc spermatozoidis carcat, adhuc per cum potest dici copula perfecta et consummari matrimonium, et vir potens esse (RR 25 apr. 1941; *Decis.* 33,284).

Spermatozoïdes sunt valde mobiles, maxime in actu copulae; cauda facit ut de loco in locum transferantur. Nimius calor motum impedit, qui non recuperatur; hinc sterilis fit copula, si aqua 50° calida subito tangat totum spenna. Etiam frigus mobilitatem tollit, sed haec recuperatur. Item acida et alcalina fortia; ideo sterilitas saepe adest, si liquida canalidis deferentis sint nimis acida vel alcalina.

Spermatozoida segregantur a viro a pubertate usque ad annum fere septuagesimum ; imo etiam postea ; sed in adeo senibus raro mobilia sunt et fecunda.

Apparatus genitalis feminae. .lpparatus externus constat: 1) vulva; 2) vagina; 3) hymene; 4) glandulis vulvo-vaginalibus.

1) *Vulva* est pars omnino externa habens ostium cum duabus plicaturis pellis maioribus et duabus minoribus interioribus, quae vocantur *labia maiora et minora*. Intra eam est *clytoris*, velut quidam penis minimus sine foramine, cuius officium est augere voluptatem copulae.

2) *Vagina*, seu tegumentum gladii, vas muliebre, est tubus fere cylindricus, organum copulae mulieris, qui per partem superiorem utero iungitur.

3) *Hym.cn*, membrana in virginibus existens inter vulvam et vaginam, quae in actu copulae plerumque rumpitur, et tunc dicitur mulier amisisse virginitatem. Aliquando adeo elastica est membrana, ut permittat introductionem penis sine laceratione. Lacerari quoque potest ob alias causas, quin mulier id sentiat. Unde integritas hymenis, quamvis in foro ecclesiastico censetur signum inconsummati matrimonii, quandoque, rarissime, probatio certa non est. E contra hymenis laceratio non semper est argumentum certum amissae virginitatis. Hymen in parte media parvum foramen habet.

4) *Glandulae vulvo-vaginales* humorem viscosum segregant, qui ab antiquis vocabatur *semen femineum*, sed non est ad generationem necessarius, ut hodie omnes agnoscunt.

Apparatus internus constat: 1) utero; 2) tubis falloppianis; 3) ovariis.

1) *Uterus* seu *matrix* est bursa membranacea ubi fetus evolvitur. Formam habet fructus piri inversi, seu cuius pars latior est superior ; sine petiolo, sed eius loco in ima parte foramen clausum habet, *os uteri*, quod in coitu aperitur.

2) *Tubae falloppianae* sunt duo canales, instar tubarum, qui e lateribus superioribus uteri ad ovaria ascendunt, quibus contiguae sunt ex parte ampliori tubae. Non tamen ovariis adhaerent, sed per contractionem fibrarum ovariis iunguntur cum ovulum femineum maturescit, ad illud recipiendum et deferendum in uterum. Quandoque ovulum extra tubam cadit, non in uterum sed in aliam cavitationem peritonealem; et si illuc venit semen virile, habetur conceptio *extrauterina* seu *ectopica*, periculosa. In tubis plerumque fit ovuli fecundatio. Tubas Gallenus *vasa spermatica* vocat.

3) *Ovaria* sunt binae glandulae supra uterum ad dexteram et sinistram illius positae, (piae conficiunt ova. In eius substantia corticali ova plurima inveniuntur cum multo liquido. Ova habent cellulas cpitelialcs et ovulum, quod est dt-mentum essenziale generationis cx parte mulieris. Ex ovulis unum tantum plerumque fecundatur semine virili.

Ovulatio et subsequens menstruatio seu fluxus sanguineus quem gencratim habent mulieres, incipit cum pubertate et in nostris regionibus plerumque perdurat usque ad 45-50 annos aetatis. Aetas qua cessat vocatur *menopausis* seu *aetas critica*, quia infirmitatibus obnoxia est.

Hinc ad conceptionem requiruntur: a) spermatozOida viri, quae ad tubas falloppianas vel saltem ad uterum veniant, b) ovulum femineum, quod illis iungatur.

863. **Functiones:** a) In viri testiculis elaboratur (sperma) cum spermatozoidis seu cellulis vitalibus; b) conservatur in vesiculis seminalibus, quae per canales testiculis sunt coniunctae; c) eiacular per penem, qui eo momento erigitur; </) mulier membrum virile recipit in vaginam; e) semen emissum hinc transit in uterum et in tubas, ubi hodie creditur fieri plerumque fecundatio per mixtionem cum ovulo; /) ovulum femineum fecundatum per tubas falloppianas in uterum descendit, ubi evolvitur; <;) sic fit novi hominis conceptio.

Medicorum ct physiologorum est organismum describere, ct singulorum organorum functiones, eorumque relationes ad generationem; sed suppositis factis, indicare de liceitate actus, de impotentiae impedimento ad Ecclesiam unice spectat, iuris divini interpretem (RR 25 fcb. 1930; *Decis.* vol.10 p.102).

Duplex impotentia distinguitur: a) *generandi*, seu incapacitas habendi prolem, quamvis possibilis sit copula de apta ad generationem (*sterilitas'*); b) *coeundi* seu incapacitas talis copulae.

864. **Impotentia generandi,** a) *Kiri* utroque testiculo carentes a nativitate (spadones), vel facto (eunuchi), verum semen effundere nequeunt; qui tamen quandoque concupiscentia agitantur plus quam celeri; virgam erigere possunt, vaginam penetrare in eaque deponere humorem similem semini, sed distinctae naturae, qui *prostaticus* vocatur. Ergo eorum unio cum femina est necessario infecunda, nec sedat plene concupiscentiam, sed auget E Idem dic, si testiculi sunt

1 SIXTVS V. Motu prop. *Cunt frequenter* 27 iun. 1587.

ita informes, ut verum semen elaborare nequeant. Unum tantum testiculum habentes, copulam fecundam habere possunt.

b) Femina carens vagina, vel utero, vel utroque ovario, vel tubis per se inepta est ad generationem. Si uno tantum ovario caret, aut parte unius et alterius, concipere potest. Imo ablato utroque, aliquid substantiae ovaricae potest remanere.; et rarissime ovarium quoddam supplementarium occurrit, quod generationi per se sufficit. Si vaginale uteri collum rescisum est, conceptio adhuc haberi potest.

Menstruatio est fluxus sanguinis qui ad genitalia feminae vel uterum abundantius fluit statim atque decisio alicuius ovuli ex ovario urget, ut ad ovulationis opus perficiendum concurrat. Ob talem affluxum organa eriguntur atque arteriolae uteri nimis distentae guttatim sanguinem sudant, qui per genitalia ad extra abit.

Hic fluxus vocatur *menstruus*, vel *purgatio menstrua* vel *rigulae*, quia singulis fere mensibus per duos vel tres circiter dies accidere solet, etiam castissimis virginibus. Incipit a pubertate et cessat plerumque circa a.45-50 aetatis, quae *aetas critica* vocatur, quia perturbationibus physiologicis obnoxia est.

Menstruatio est signum certum ovulationis, et fere semper una alteram comitatur; sed absentia menstruationis non est signum certum impotentiae generandi, seu sterilitatis; quia multae feminae sine menstruatione conceperunt; et menstruatio post diuturnam cessationem quandoque rediit. Multo minus erit absentia menstruationis signum impedimenti impotentiae (Ant on e l l i, 1,210).

Actio humana et artio naturae. Ergo in generatione est duplex actio: a) *humana*, a voluntate dependens, externa, perceptibilis: est penetratio membri virilis in vaginam, cum depositione veri seminis intra eam; b) *actio naturae*, a voluntate non pendens, de se occulta, arcanum: est transitus seminis ad interiora, ovuli descensus in uterum, eiusdem fecundatio. Evolutio fetus et partus sunt sensibiles.

865. **Impotentia coeundi.** Satis communiter definiebatur incapacitas viri aut mulieris ad copulam de se aptam ad proles generationem. Quae, definitio optima videtur. Nam ius ad talem copulam est obiectum contractus matrimonialis (c.1081 § 2).

Sed ob hodiernas controversias circa determinatos casus impotentiae, praesertim feminae, danda est notio impotentiae

quae est impedimentum dirimens, in quam omnes conveniant, *incapacités viri aut mulieris ad copulant coniugalem*.

Copula coniugalis apte dicitur: actio qua vir verum men modo naturali, i. e. per penetrationem membri virilis, effundit immediate in vaginam mulieris. Nam licet copula ordinata sit a natura ad generationem, obtentio huius finis dependet etiam ab actione *naturae*, quae est arcana, et frustrari potest. Hinc notio copulae coniugalis nequit fieri dependens ab hoc fine, sed solum respici debet *in actione humana*, ad quam immediate fit traditio iuris in corpus, quae obiectum contractus matrimonii constituit. Actio autem humana, consistit in penetratione membri virilis in vaginam cum ei fusione veri seminis intra eam.

Elementa copulae: 1.° Effusio veri seminis virilis. 2: Effusio haec directa intra vaginam mulieris, non in sacculo intra eam posito. 3.° Effusio modo naturali, i. e. per penetrationem membri virilis in vaginam. Sic constans jurisprudentia Rotae ac C. Concilii. Vid. n.763.

Sterilitas est impossibilitas generandi, coniuncta cum possibilitate copulae *per se* aptae ad generationem. Medici alia terminologia utuntur, et saepe impotentiam vocant sterilitatem.

Impotentes sunt viri: 1.° Eunuchi seu spadones, utroque testiculo carentes, vel pene.

2P Penem habentes abnormem, vel atrophiatum vel distortum, ita ut vas penetrare nequeat; vel testiculos atrophiatos.

3.° Laborantes *hypospadia* vel *epispadia* (vitio quo orificium virgae in radice penis sistitur, sive ex parte superiori sive ex inferiori); *anaesthesia* sexuali (frigidity, seu detectu excitabilitatis ad seminandum: *aphrodisia* (caliditate) qua seminis effusio non nisi ante penetrationem vaginae evenit; si hi morbi incurabiles sunt (caliditas aetate vel consuetudine sanatur, frigidity aliis mediis). RR 17 maii 1939; *Deris* vol.31 p.302.

4.° *Vasectomiam* duplicem passi, qua canales semen deferentes secantur vel ligantur. Tamen de hoc discutitur; sunt qui dicant non constare de impotentia. In Germania, ubi lege imponitur sterilizatio quorundam per vasectomiam, vasectomiaci non repelluntur a matrimonio, ex responso SO ad Episcopum Aquisgranensem, de quo in n.869 (*Sal T.* [1935] p.810).

5.° Laborantes epididymiti quae est atrophia vel sclerosis epididymi talis quae occludat canaliculos deferentes semen e testiculo ad vesiculas seminales (RR 20 mart. 1939; *Dccis.* vol.31 p.167 ; 25 oct. 1945; *Periodica* 15 iun. 1946. A fortiori si ipsi epididymi exstirpati fuerunt.

6.° Laborantes *infantilismo*, seu defectu evolutionis organorum sexualium, tali qui eos reddat velut pueros.

Non sunt impotentes, qui frangere nequeunt hymenem durum; nam hic instrumento facile frangitur. Nec moribundi viribus destituti sine spe valetudinis, ut possint actum conjugalem exercere. Sic praxis Ecclesiae. Nec qui spermatozoidis carent; hi enim ad verum semen non sunt essentielles (RR 6 dec. 1932; 28 mar. 21 iun. 1924; *Dccis.* 15,117).

Femina est impotens: 1) Si carcat vagina, vel incipientem et abnormalem habeat, ut penetrari nequeat.

2) Si vaginam habeat nimis arctam absolute vel relative, modo per media licita et non valde periculosa arctitudo tolli non possit.

At posita possibilitate penetrationis vaginae et seminationis intra eam, non requiritur ad hoc ut mulier sit potens quod semen in vaginam naturali modo effusum possit ad uteri collum pervenire.

Sic Signaturae Apostolicae hacc causa delata fuit: Mulier N. vaginam habet sanam, sed retroversam ab utero, ita ut possibilis sit penetratio membri virilis et effusio seminis in vaginam, sed impossibilis transitus spermatis a vagina in uterum.

Signatura 27 iun. 1931 resolvit. 1.° Non constat de matrimonii nullitate. 2° Nec de inconsummatione. Proinde non est locus dispensationi super rato.

3) *Vaginismo* laborans, si morbus est insanabilis. Illic consistit, in hyperesthesia seu maxima excitabilitate vulvae, seu in vitio quo vagina contactum non tolerat, et ad contactum occluditur. Per se mediis licitis sanari potest.

Impotentia *generandi* provenire potest ex defectu vaginae aut organorum antevaginalium vel postvaginalium; impotentia *coeundi* ex defectu vaginae vel organorum antevaginalium tantum. Non est impotens quae habet vaginam desinentem in *sacculum* ex parte proxima utero; ita ut semen intra eam receptum refluere cogatur. Hac tamen de re dispares fuerunt sententiae rotales².

Frigiditas in femina non attenditur; nam ad generatio-

² 6 feb. 1933; *Dccis.* 7t\$7. Affirmavit impotentiam 17 apr. 1926; negavit 17 dec. 1926; *Dec's.* 17.131; 49,406.

nem non requiritur erectio organi feminei, libidinis excitatio nec excretio humoris vulvo-vaginalis (25 feb. 1930; *Decis...*)

866. Divisio impotentiae. ① *Perpetua*, est quae tollit nequit per media naturalia et honesta, aut sine gravi periculo mortis. *Temporanea*, quae secus.

2,41 *Antecedens* vel *consequens* matrimonium.

In dubio: 1.a sententia: Praesumitur antecedens: Nam a) Res praesumitur nunc esse sicut antea fuit, nisi probetur mutatio, b) In re praesenti non valet principium: "actus praesumitur validus, nisi contrarium probetur": nam defraudatur compars et proles. 2? Pars quae petit declarationem nullitatis probet impotentiam antecedentem. 3." Naturalis praesumitur *antecedens*; nam naturalia sunt de se perpetua, et semper praesumuntur inesse; accidentalis praesumitur *consequens*; nam de se natura facit potentes; nisi brevi post celebrationem dubium oriatur, quia tam brevi non praesumitur mutatio (Sanchez, 1.7 d.103).

3." *Naturalis* est quae procedit ex ipsa constitutione defectuosa corporis a nativitate; *accidentalis*, superveniens naturae, ex causa intrinseca (morbo), vel extrinseca (operatione, maleficio, etc.).

4.° *Absoluta*, circa omnes alterius sexus, ut in euncho *relativa* circa unum vel plures, ob membrorum improprietatem, aversionem seu defectum excitabilitatis circa determinatum...

5." Viri vel mulieris vel utriusque. Alteri *nata* vel non

6." *Organica*, pendet ex vitio vel laesione organorum genitalium; *functionalis* ex perturbatione functionum, praesertim ob perturbatum systema nerveum, stantibus organis integris. Haec vix unquam erit perpetua.

867. Impedimentum. 1." Impotentia consequens matrimonium non dirimit, quod est indissolubile semel valide contractum.

2.° Antecedens temporanea neque etiam; nam non est impotentia ad copulam *simpliciter*, sed pro tempore.

3.b Antecedens perpetua; ex parte viri vel mulieris; absoluta vel relativa; alteri nota vel ignorata, est impedimentum dirimens (c.1068 § 1. Nam deest obiectum contractus matrimonialis, quod est ius ad copulam conjugalem.

4." Si impedimentum sit dubium, sive dubio iuris, sive dubio facti, matrimonium non est impediendum (§ 2). Nani:

o) Natura facit potentes. Ergo potentia praesumitur. 6) In casu est conflictus inter *ius certum*, quod *de se* omnes habent ad matrimonium, et periculum probabile turpiter vivendi; illud praevalet.

5. *Sterilitas* matrimonium nec dirimit nec impedit 3). Patet ex dictis. Ecclesia matrimonium permittit quantumvis senibus.

Ratio est quia matrimonium est actus *externus, publicus, socialis*, proinde quae substantiae eius adversantur debent esse externa, talia quae in foro externo cognosci et probari possunt. Porro, num semen sit necne prolificum, occultum, internum est; quod plerumque in foro externo nequit probari.

868. Mulier excissa; i. e. utero et ovariis carens, estne impotens?

Resp. Speculative. 1.^o sent.; Est impotens³. 2.^o Est potens \

Rationes inipotentiae. 1) *lix modo loquendi iuris* Papae aiunt matrimonium consummari, quando copula habetur cum omnibus elementis ex utraque parte ad prolem necessariis. Atqui in casu desunt elementa ex parte feminae. Ergo haec nequit consummare, est impotens.

Rcsp. RR. Pontifices indicant adesse impedimentum, solummodo quando habetur impotentia coeundi (*Decretal.* 1.4 1.15).

2) Ductores omnes requirebant ad consummationem copulam de se generationi aptam, iuxta cognitionem sui temporis; hinc plures requirebant seminationem femineam humoris vaginalis; alii non. (Vide catalogum apud Antonelli, *De conceptu impôt, et sterilit.* n.19.21).

Rcsp. Concors conceptus consummationis non in hoc stat, quod uterque necessaria omnia generationi subministret, sed in eo quod vir vaginam cum eiaculatione seminis penetret. Sic S. Rwmundus, *Summa*, tit. *de impotentia coeundi*. S Thom, *Supplcm* q.58 a.1 ad 3; Hostiensis, *Summa*, *De frigidis* n.6; Sanchez, *De matrim.* 1.7 d.64 n.8.

3) *!..r analogia.* Sixtus V, *Cum frequenter* 27 iun. 1587 nulla declaravit matrimonia eunuchorum in Hispania frequentata. quia etsi possint membrum erigere et vaginam penetrare, non possunt seminare. *.1 pari:* mulier quae potest penetrari et nihil aliud, cur. erit potens?

11.139; Bucceroni, *Theol, Mer.* î.V.958; Cappem.o, 389, etc

4 D'Annirale, III 113; Gasparri, 522; Ferreres, *De vascctonria... de mu* (ritr.onio mulieris excissac n.253, etc.

Resp. Illatio non est certa. Potuit Deus plus in viro quam in femina exigere, et ad id exigendum rationes sunt: a) Defectus in viro patent, non sic in femina. Ovula, v. gr., primum s. XIX inventa sunt. Non videtur Deus providentissimus in ancipiti reliquisse valorem matrimonii per tot saecula, b) Copula cum eunuchis concupiscentiam non sedat, sed plus irritat; utique cum eunuchissa. Hinc Sixtus V ait ex copula eunuchorum nullam utilitatem provenire, sed potius tentationis illecebras et incentiva libidinis. Quod non accidit in copula cum eunuchissa: Hinc physiologi generatim analogiam inter testiculos et ovaria negant. Vir satiatur propria seminatione, ut in femina sana; eunuchissa sedatur humorem vaginalem fundendo, quem antiqui *seminationem femineam* dicebant.

Ideo Sixtus V non appellat ad impossibilitatem generandi, contra eunuchos, sed ad incentiva libidinis. Nec sincere adversarii dicunt Sixtum V dicere matrimonium eunuchi non valere, *quia generare non potest*.

4) *Responsa S. Sedis.*

Resp. In his causis, praeter defectum uteri erat *defectus faginae*, quae aut deerat aut nimis exigua erat; hinc nequibat copula haberi, aut non apta ad sedandum.

5) Finis primarius matrimonii in casu haberi nequit.

Resp. S. Bonav., *In 4* dist.31 a.1 q.3: Non tantum propter prolem matrimonium institutum est, sed etiam in remedium concupiscentiae et in signum; et ideo *quamvis non sit sibi hoc bonum*, possunt esse alia. Et ideo senibus permittitur. Per copulam cum eunuchissa habetur ordinatio ad finem primarium ex parte *actionis humanae* de qua n.864.

Rationes potentiae. 1) Matrimonium et copula permittitur feminis post aetatem criticam, senibus, etc. Atqui hi generare nequeunt. Post aetatem criticam saepe feminae ovariis carent, aut atrophiata habent. Ergo, deberet praesumi impotentia, nisi contrarium probetur. Atqui Ecclesia talia matrimonia habet valida *objective*, non *praesumptive* tantum.

2) In sententia opposita esset illicita copula cum praegnanante; nam post praegnationem uterus clauditur, ita ut semen ingredi nequeat.

3) *Responsa S. Officii*, iuxta quae matrimonium excisae non est impediendum (Coi. CPF 1733.1907).

In causa *Ovetensi* (Gijôn) femina, cui ovaria et uterus Matriti penitus exstirpata fuerunt, ut testatur ipse chirurgus

gus, voluit nubere, ut concubinatum desereret. Interrogata C. Sacrani, respondit, 20 iul. 1909: *Matrimonium non esse impediendum* (F e r r e s, *De vasectomia*).

Conclusio. *Theorice* non constat de impotentia mulieris excissae. Potius nobis videtur potens. *Practice* mulier excissa, tamquam potens est habenda, et matrimonium eiusdem non impediendum. Nam *potentia* est proprietas naturalis, proinde praesumenda, nisi *certo* probetur impotentia (c.1068 § 2). Atqui stantibus sententiis contrariis, impotentia est dubia, dubio iuris. Ergo matrimonium non est impediendum.

869. Vasectomia, in viro est operatio qua canales semen deferentes a testiculis ad vesiculam seminalem, resecantur aut ligantur, ita ut non possit ad extra eiaculari. In femina est resectio vel alligatio oviductus seu canalisis deferentis ovula matura ab ovariis ad matricem.

Praesertim consideratur in viro; cuius canales ligantur, vel cultro secantur sensu longitudinali vel transversali. Remoto cultro, vulnus per contractionem fibrarum cito clauditur per se ipsum, ita ut iam sint velut duo muscula. Hic vasectomicus potest membrum erigere, et vaginam penetrare in eaque humorem a prostata segregatum emittere, et aliqualem forte sedationem quandoque habere; sed non vere seminare. Mulier nequit ovulum ad fecundationem necessarium praestare.

Illicita est, nisi ad salvandam vitam. Quia a) coniiciuntur viri in gravissimum periculum peccandi, nam testiculi segregare semen pergunt, nec est canalis, quo hoc effundatur. b) Societas nequit subditos privare iure naturali disponendi de proprio corpore in ordine ad generationem, c) Ita Pius XI, *Casti connubii* et SO 21 mart. 1931 (AAS 23,118).

Facit virum impotentem? 1? Vasectomia *simplex*, qua unus tantum canalis resecatur, non; nam adhuc per alterum potest semen in penem transire, et copula coniugalis haberi.

2.º *Duplex?* Primum inquirendum est utrum sit irreparabilis. Medici, qui in clinicis ex mandato Gubernii huic operationi incumbunt; testari solent vascctomiam vi legis peractam in Germania irreparabilem esse. Alii e contra asserunt redintegrationem inter testes et penem esse facilem (C a p p e l l o, 378). Bene notat G a s p a r k i, I, append., talem medicorum dissensum cessare posse in casibus particularibus, si attendatur modus quo operatio facta fuit.

Supposita vasectomia *perfecta et irreparabilis* constituit

impedimentum impotentiae? Auctores communiter *affirmative* respondent 5. Nam *a)* iit impossibilis copula *coniugalis*, i. e. (a) emissio veri seminis virilis intra vaginam, *b)* Ex paritate cur eunuchis, qui quandoque possunt membrum erigere, vaginam penetrare et humorem similem seminali emittere, et tamen sunt impotentes. Quidam tamen, ut Vermeersch^o *negant*; quia ex medicorum testimonio vasectomiacus potest obtinere finem matrimonii secundarium, concupiscentiae remedium, sicut sterilis. Iam vero, iuxta Doctores cum S. Thoma, matrimonium valet “etiamsi vir generare non possit vel mulier concipere”, dummodo possint sedationem concupiscentiae obtinere.

Mihi *speculative* omnino videtur tenenda sententia quae impotentiam affirmat; et ad rationem oppositam respondeo; valere quidem matrimonium, si possit obtineri finis secundarius, non autem primarius; sed dummodo ille obtineri valeat per *copulam conjugalem*, quod illi doctores supponunt; quam vasectomiacus habere nequit. Praeterea vasectomia libidinem augeat, quae dubito num revera per copulam aliquatenus sedetur, potius augeatur: parochi germani conqueruntur de ad aucta immoralitate ex quo talis operatio imposita est.

Practice, ex responso SO in Germania hae normae observantur: *d)* Si vasectomiacus operationem subiit ob morbum vel lege constrictus, parochus recurat, si sit tempus, ad Ordinarium: qui declaret impedimentum dubium, ut securius matrimonio assistat, *α)* Si operationem subiit sponte, anime excludendi prolem in matrimonio, parochus per Ordinarium recurat ad S. Officium.

De illo responso SO ait RR 25 oct. 1945 (*Periodico* 15 iun. 1946). SO non respondet ad quaestionem *iuris*: an possit admitti ad matrimonium vir vasectomiam bilateralem passus totalem et *irreparabilem*; simpliciter declarat in casu sterilizationis iniqua lege impositae matrimonium non esse impediendum ad mentem § 2 c.1068. Id est, si adsit dubium *facti* de perfecta et insanabili impotentia.

Romanus Pontifex pluries concessit ad cautelam dissolutionem matrimonii tamquam non consummati, in quo locum habuerat actus coniugalis, sed in copula, ceteroquin rite per acta, solum defuerat semen in testiculis elaboratum; sive quia testiculi plene atrophizati erant, sive quia canales obstructi

Matrimonia talia dissolvit pluries ad cautelam, quia non

• ἡ.Λ3ΓΑπ<11. t'unEREs. Dr vascctotnia... 21; Viml 232, etc.
Thfol. .Mor t.4 i).4i (c<l 1'133).

constabat certo de perpetuitate et irreparabilitate huius defectus. Si enim de his constasset, nulla declararentur.

Elenchum harum causarum vide in *Periodica* 1944 p.216; 1947 p.5-23. Wernz-Vidaia-Aguirre, *Ius matrimoniale* n.233 nota, (ed. 3, Romae 1946).

Ergo, si *practice* vasectomia duplex non habetur ut impedimentum impotentiae, hoc ideo fit quia impedimentum est dubium *dubio facti*, eo quod de perpetua canalium irreparabilitate non constet. Quod tenet Rota; quae in dies magis inclinatur in matrimonii nullitatem ex vasectomia 7.

In casu recenti, ad procurandum matrimonium viri concubinam, qui ex chirurgi testimonio vasectomiam totalem passus erat, nos suavisimus ut Episcopus interrogaret S. Officium utrum in casu posset matrimonium permitti. SO respondit: Dicat chirurgus an defectus sit prorsus insanabilis, etiam secundum inventa recentia, iuxta quae aliquando partialis reparatio obtenta fuit. Chirurgus, ni fallor, respondit reparationem canalium esse prorsus impossibilem. Tamen SO rem nondum resolvit. Hinc, ad mentem SO, si vasectomia est perpetuo irreparabilis, impedimentum impotentiae constituit.

Quando vasectomicus petit declarationem nullitatis matrimonii sui ex capite impotentiae, S. Sedes non raro ei concedit dissolutionem matrimonii rati *ad cautelam*, vetito transitu ad novas nuptias.

870. Sterilizatio *stricta*, qua castrationi opponitur, est actio qua homo, integris manentibus glandulis germinativis (testiculis et ovariiis) incapax redditur *ad generandum*.

Sterilizatio *directa*, sive perpetua sive temporanea, sive viri sive mulieris, prohibetur *lege naturae*; et quoad eugenicam attinet, decreto S. Off. 21 mart. 1931 reprobata fuit (SO 24 feb. 1940: AAS 32,73).

Directa dicitur, si actus sive ex natura sua sive ex intentione agentis ordinatur in hunc effectum producendum, tamquam in proprium et immediatum terminum. In ea sterilitas est voluntarium *in se*; sive ut *medium* (non propter se), sive ut *finis* (propter se). Est *directa ex natura actus*, si sterilitas est effectus immediatus *unicus* actionis. *Ex intentione*, si actus, praeter sterilitatem, alios effectus aequae immediatos habet, et efficax voluntas in sterilitatem efficiendam fertur, sive ut medium, sive ut finem. *Indirecta* est, quando actio plures effectus aequae immediatos habet, et intentio fertur, non in sterilitatem, sed unice in alium, inseparabilem tamen a sterilitate, v. gr., ad exstirpandum tumorem. Haec diiudicari debet, quoad licitatem, ex regulis voluntarii indirecti datis pro operationibus therapeuticis quae duplicem effectum habent.

⁷ 14 iun. 1923; *Dccis.* 15 104; 29 iul. 1933; *Dccu.* 25,501; 25 apr. 1941; *Dccu.* 33,284.

Fieri potest *auctoritate privata vel publica*, consentiente vel invita persona quae sterilizatur. Quaevis *illicita* est. Theoria dicta *eugenica*, quae media *indicat* ad meliorandam progeniem humanam, posthabitis legibus naturalibus, divinis et ecclesiasticis ad matrimonium singulorumque iura spectantibus, improbanda est, ut improbatur in Encycl. *Casti connubii* 31 dec. 1930 (SO 21 mar. 1931 : AAS 23,118).

Nec S. Officium nec Encyclica solvere volunt quaestionem inter theologos agitatam, an sterilizatio directa imponi possit ab auctoritate publica *in poenam*.

Peragi valet *pro semper vel ad tempus; in viro vel in muliere, cuiusvis aetatis*. Omnes reficiuntur. Agitur de sterilizatione *subiecti*, non de sterilizatione *actus* ab eo positi; quae sterilizatio actus in onanismo fit, et in Encycl. *Casti connubii* solemniter reprobatur.

Quaevis sterilizatio directa, illicita est t'r *lege naturae*, et non ex lege *ecclesiastica* tantum, ut aliqui aiebant.

Prob. 1.º Si consideretur *in ordine ad siibicctum* eam sponte patiens, nemo potest renuntiare iuri quod sibi a natura datum est principaliter in bonum generis humani; delictum foret in Auctorem naturae et humanum genus.

2.º Si *in ordine ad societatem* eam praescribentem, societas nequit socios iuribus privare quae a natura habent; nam finis societatis est individuum perficere, tueri et iuvare in assequendo suo fine naturali. Sic Pius XI. *Casti connubii*.

Obiic. 1.º Societas sterilizationem praescribendo se defendit a prole defectuosa et nociva, et quidem intra limites necessitatis. Bonum commune privato praevalere debet.

R. *1.º* Hoc non urget quando innocenti naturalia iura sunt auferenda. Sic nemo potest vita privari, quia morbo contagioso laborat.

R. *2.º* Bonum commune alicuius societatis cedere debet bono totius generis humani.

R. *3.º* Facultas procreandi data est ut novi adoratores Dei nascantur, qui Deo fruuntur. Hunc finem, ad quem non est necessaria constitutio sana, omnes assequi possunt; quart societas nequit innocentes privare facultate filios in hunc nobilissimum finem procreandi. 4." NeC lex sterilizationem praescribens bono publico prodest; imo nocet, ut experientia testatur.

871. Hermaphrodita ab 'Ερμῇ (Mercurio) et 'Αφροδίτῃ, (Venere) dicitur homo a Mercurio et Venere natus, qui utro-

que sexu pollebat. *Perfecti* hermaphroditae dicuntur qui habent omnia organa utriusque sexus, adeo ut in opere generationis aut virum aut feminam pro lubitu agere possint, /*imperfecti*, dicuntur personae dubii sexus, scilicet qui habent organa partim unius partim alterius, vel sic indefinita, ut ipsi medici de sexu dubitent. Perfecti dicebantur non esse. Tamen nuperrime, aiunt, inventi sunt (*Periodica* [1942] p.6). Ad hoc autem discernendum non solum apparatus externus sed et internus examinandus est, utrum scilicet illa persona verum semen virile segreget et ovaria et uterum habeat.

Hermaphrodita, iure romano, indicandus erat cuius sexus qui praevaleret. Haec norma iure canonico usque ad nostra aetate tempora observata fuit, etiam quoad matrimonium contrahendum, ita tamen ut hermaphrodita non posset exercere munia naturalia alterius sexus⁸.

Si nullus sexus praevalet, iuxta aliquos, ille potest eligere sexum in ordine ad contrahendum matrimonium, quem semel electum mutare nequit (Sanchez, l.6 d.106 n.3). Sed iuxta modernos non existunt homines qui secundum utrumque sexum sint vere potentes ad copulam perfectam. Et si forte sint hermaphroditae perfecti, id practice constare non potest, nisi examinatis organis internis, quod vix unquam licet.

Imperfectus, cuius sexus dubius est, videtur non esse subiectum matrimonii, quod debet esse inter certo virum et certo feminam (CC 18 aug. 1888: ASS 21,483). Ne confundatur sexus dubius cum impotentia dubia.

872. Modus agendi parochi et confessarii. 1) Si certus est non agi de impotentia *coeundi*, sed de sola impotentia *fecundandi*, potest permittere matrimonium et eius usum. V. gr., in casu mulieris excissae. Nam tunc impedimentum est dubium dubio iuris, et matrimonium non impediendum (c 1068 § 2). Attamen pars defectum habens compacti manifestare debet.

2) Ubi *suspicio* sit de impotentia *coeundi*, maxima prudentia opus est, praesertim post matrimonium. Remittatur prudenter pars suspecta ad probum medicum, quin a bona fide deturbetur, nec ei dubium de nullitate ingeratur. Potest etiam, si aliunde nihil obstat, a consulente petere licentiam cum medico colloquendi de illius infirmitate.

3) Si est impotentia *consequens*, v. gr., eunuchi, matrimonium valet, sed usus non licet quamdiu illa durat; ob periculum pollutionis in altera parte. Hinc separandi sunt a toro, et exceptionaliter in cohabitationibus, si aliter vitari nequit incontinentia, nisi opportunius sit (quod non raro continget) coniuges in bona fide relinqui.

4) Si ex examine medici certo constet de impotentia *antecedente*

• Differt. l.1 t.S leg.10; RR 12 nov. 1924; Dent. 16.392; Wcumz-Vidai, 239.

et perpetua, matrimonium futurum est impediendum; de illiter contracto petenda est authentica nullitatis declaratio, interdicto statim usu coniugii. Tamen, posita ignorantia nullitatis in populo, bona fide coniugum, gravibus incommodis monitionis, forte opportunum sit eos in bona fide relinqui, vel quod habitent tamquam frater et soror (hoc raro); vel quod usus coniugii non interdicatur, nisi post declaratam nullitatem. Declaratio nullitatis fit ad normam iuris 14 tit.20.

Si declaretur nullum ob impotentiam *absolutam*, impotenti novae nuptiae prohibentur; si ob *relativam*, impotenti novae nuptiae solent interdici (non sub nullitate, *inconsulta S. Sede*).

5) Si practice *dubium* manet de impotentia coeundi, vel de eius perpetuitate aut antecedentia, Ordinarius adcalur; qui generatim hanc normam sequetur, a) *Ante matrimonium* nuptiae dissuadeantur, vel si *dubium* sit de perpetuitate, aut curatio speretur, *differantur*. non tamen *interdicantur* (c.1068 § 2). b) *Post matrimonium* regulariter taceatur de dubio valens; ac usus permittatur, quamdiu *dubium* manet, c) Si adiuncta *dissolutionem matrimonii* rati suadeant, *dubium* ad S. Sedem feratur; aut ubi agitur de dubio facti, processus fiat in tribunali diocesano. d) Dubio facti perseverante, examen fit de *inconsummatione* (de licentia S. Sedis c.1963), si parces velint obtinere dispensationem super rato et non consummato; quae ob dubiam impotentiam facile datur; vetito pro parte suspecta transitu ad alias nuptias, *inconsulta S. Sede*.

6) Cum impotentia antecedens et perpetua difficile probetur, hodie partibus facilius subvenitur per dissolutionem matrimonii rati non consummati; praesertim in impotentia functionali relativa (RR 4 maii 1934; *Oecis*, vol.26 p.270).

7) *Post matrimonium*, mulier inepta ad copulam ob arctitudinem vaginae, per se, iuxta probabilior sententiam, tenetur operationem pati, ad exigentiam viri, si haec fieri possit sine gravi periculo vitae (S. Ale., 1099), quia ad id se obligavit vi contractus. Practice, si coniuges, aut unus, separari velint, petatur dispensatio super matrimonio rato. * I

Ante matrimonium, si mulier nolit huic operationi se subicere, et tamen vir eam ducat, matrimonium non erit nullum ex capite impotentiae; quia impedimentum considerari debet objective, ideoque valor matrimonii ex ipsa rei natura eruendus est, potius quam ex voluntate nupturientis. Sed, ut puto, esset ex defectu consensus. Nam si mulier iam ante matrimonium renuit se operationi non periculosae subicere, nullum ius tradit ad copulam, quae sine tali operatione impossibilis est (c.1086 § 2).

8) Si vir ex defectu suo nequit sine ampliatione vaginae aut scissuram claustrum vaginalis copulam perficere, possit autem illa ampliata, aut eo scisso; iuxta aliquos, non tenetur femina operationem subire, quia defectus non est ex parte sui; iuxta plerumque tenetur, si operatio non sit periculosa, quia cum iam tradiderit viro ius ad copulam, debet hoc remedio uti ut se aptam reddat illi Practice non est obliganda (RR 16 iul. 1930; *Oecis*, vol.22,415).

Si defectus viri notus erat mulieri ante matrimonium, et tamen iam tunc renuebat operationem subire, matrimonium non est nullum

ex impedimento impotentiae; sed, meo quidem iudicio, ex defer consensus, ut supra.

9) Matrimonium celebrare *cum certa impotentia temporanea*, quae brevi tolli potest, per se nullum peccatum est. Si diu durabit et par. parti illam notificavit, non peccavit pars defectuosa; secus si eam celavit. Si sit *certa et perpetua*, gravissime peccat scienter contrahens matrimonium nullum. Si impotentia sit *positive dubia*, pars sic impotens post diligentem investigationem potest contrahere, monita altera parte de dubio (c.1068 § 2).

10) Si vir post matrimonium defectum contraxit, quo seminare non potest nisi ad os vaginae, copula sic peracta probabiliter licita est, iuxta sententiam quae a quibusdam habetur aliquantum probabilis (Cappello, 349-371).

ARTICULUS III

IMPEDIMENTUM LIGAMINIS

873. Ligamen est vinculum matrimonii, etsi non consummati, adhuc existens; quod impedimentum constituit dirimens novum matrimonium (c.1069 § 1). Fundatur in *unitate* matrimonii; cui opponitur simultanea *polyandria*, seu unio unius mulieris cum pluribus viris, et *polygynia* (*polygamia*), seu unio unius viri cum pluribus feminis (c.1013 § 2).

Christus *unitatem* primitivam restauravit (Mt 19,9; 1 Cor. 7). Hinc impedimentum ligaminis est dirimens *iure divino; tum naturali*, tum positivo (n.757).

Impedimentum tenet infideles quoque: "*Quicumque dimiserit uxorem suam, et aliam duxerit, moechatur*" (Mt 19,9). Sic praxis Ecclesiae quoad conversos, excepto fidei privilegio (c.1120-1127). Sed per privilegium fidei solvitur prius matrimonium, ita ut prior uxor desinat uxor esse. Itaque hoc privilegium praeiudicat indissolubilitati matrimonii, non unitati.

Conditiones: 1." Prius matrimonium sit objective validum, sive consummatum sive non. 2." Non solum morte, dispensatione vel privilegio paulino.

Licet prius fuerit nullum aut solutum sit, non licet aliud contrahere antequam de prioris nullitate aut solutione legitime ac certo constet (c.1069 § 2). Nullitas declarari debet per processum judicalem, l.4 t.20; solutio constabit ex documentis vel testibus, tandem praesumptione mortis (n.793). Sufficit moralis certitudo, quae dubium prudens excludat: leve dubium spernendum est. Responsa SO ad casus in quibus secundum matrimonium initum fuit, cum non constaret de dissolutione prioris per mortem, vide n.761.

Resolves: 1. Si matrimonium contractus fuit *cum dubio de fidei prioris coniugis morte*, diligens investigatio fiat. Interim:

2. Si unus contraxit cum dubio probabili de vita prioris coniugis debitum reddere debet, petere non potest (*Decretal.* 1.4 tit21 c2): quia pars dubia tractanda est ut possessor malae fidei; contra, ut bonae fidei possessor. Nec obstat periculum piceati materialis contra castitatem, quia cum matrimonium sit probabiliter validum, eius usus probabiliter, ideoque practice, licet.

3. Si adhibita prudenti diligentia, dubium prudens manet, iuxta S. Ar.F.(900, aliosque pars quae mala fide incepit, numquam poterit debitum petere; quia remanet probabile periculum iniuriarum erga priorem coniugem, qui probabiliter vixit. At Sanchez, 1.2 d.42, tenet non iam praevalere ius prioris coniugis forte superstitis; proinde pars quae cum dubio contraxit debitum potest petere. Haec sententia teneri potest.

4. Si uterque cum dubio probabili contraxit, neuter petere aut reddere debitum potest, donec diligenter investigaverint, nam uterque est possessor malae fidei. Si adhibita diligentia manet dubium, possunt et reddere et petere, ut supra dictum est.

5. Si uterque bona fide contraxit, et *superveniat dubium* de morte prioris consortis, investigetur; interea, si maneant in bona fide, in eadem relinquantur.

6. Si una pars dubitat et altera est inconscia, haec potest petere; dubitans petere nequit, reddere tenetur. Si adhibita diligentia dubium prudens manet, licet dubitanti etiam petere debitum. Nam non est spoliandus definitive iure suo, nisi certo constet possessionem esse iniustam. —Λ |

7. Si uterque dubitat, neuter petere debet, donec diligenter investigetur. Manente dubio post diligentem investigationem, uterque petere et reddere potest.

Sic Genicot, 565, et alii. Sed nobis aliud videtur: Posito quod bona fide contraxerunt, et dubium superveniat matrimonio, amque possessionem bona fide incepterunt qua possessione non sunt privandi nisi moraliter certo constet de iure prioris coniugis.

CIC 26 iun. 1947 (AAS 39,376) respondit: Stante positivo et insolubili dubio de validitate primi matrimonii, invalidum declarari debet secundum, *dummodo causa definiatur ad ordinarium tramitem iuris*. Haec clausula indicat coniuges posse relinqui in bona pace, donec tribunal sententiam ferat. Sic SO 22 mar. 1865: Paulus ab hostibus captus, cum per tres annos non comparuisset, tamquam mortuus habitus est a coniuge Caecilia. Haec nupsit Petro, qui etiam censet mortuum Paulum. Impossibile est scire num vivat. SO respondit: Relinquantur in bona fide.

8. Si coniux, qui putabatur mortuus, appareat vivens, per se putati coniuges separandi sunt (vide n 761).

9. *l. nio civilis* figuram matrimonii non habet, ideo qui *civiliter* contraxerunt et matrimonium canonicum petunt, possunt ab Ordinario vel parochio, consulto Ordinario, coniungi cum alia persona sine processu; etiam vivente compacte complice (CIC 16 oct. 1919 AAS 11,479; C. Sacram. 20 dec. 1923).

Poenae: Bigami: 1° Sunt ipso facto infames, et post monitionem Ordinarii spretam, varie puniendi (c.2356) 2." Publici peccatores 3.® Irregulares ex delicto et ex defectu famae (c.984,5.e; 985,3.

4' Consummato secundo coniugio, etiam mere civili, mala fide inito, impedimentum criminis incurrunt (c.1075,1.º).

Impedimentum disparitatis cultus

874. *Disparitas cultus perfecta* est differentia religionis inter partem baptizatam in Ecclesia catholica, vel ad eandem ex haeresi vel schismate conversam, et partem non baptizatam (c.1070 § 1).

Quod quis sit baptizatus in Ecclesia catholica pendet: 1.º Si baptizetur adultus, *ab intentione subiecti baptizandi*; si videlicet baptismum petit cum intentione expressa vel tacita se catholicae Ecclesiae aggregandi. Nisi contrarium probetur, praesumitur velle aggregari religioni ministri. 2.º Si infans, *ab intentione eorum a quibus baptizandus iuridice pendet* (c.750 § 2). 3.º *Ab intentione ministri*: a) si parentes vel tutores puerum non tradunt baptizandum, sed ministro facultatem eum baptizandi concedunt; b) si infans infidelium in periculo mortis, illis invitis, baptizetur; c) si parentes vel tutores desint, aut ius in illum amiserint, vel exercere nequeant, et simul eorum intentio praesumi non possit (ibid.).

Ab acatholicis nati et in Ecclesia catholica baptizati, qui ab infantili aetate in haeresi vel schismate aut infidelitate vel sine ulla religione adoleverunt, impedimentum disparitatis cultus habent cum parte non baptizata (C1C 29 apr. 1940: r\AS 32,212; Pius XI, 1 aug. 1948: AAS 40,305).

Praesumptio validi matrimonii. Si pars tempore contracti matrimonii tamquam baptizata communiter habebatur aut eius baptismus erat dubius, standum est pro valore matrimonii; donec certo probetur una pars fuisse baptizata altera non; salvo privilegio fidei (§ 2). Dubium de baptismo potest esse: n) antecedens vel subsequens matrimonium; fr) de facto baptismi vel de eius valore.

Ante matrimonium: 1.º Si una pars est certo baptizata, altera dubie; haec baptizetur sub conditione; si nolit baptizari, obtineatur ad cautelam dispensatio impedimenti. 2.º Si una non est baptizata, altera dubie, haec baptizetur conditionate, et obtineatur dispensatio. 3.º Si utraque est dubie baptizata, baptizentur ambae, et dispensatio non requiritur. 4.º Si una

tantum est baptizata, altéra non ; baptizetur illa, aut petatur dispensatio.

Ceterum ante matrimonium, in dubio probabili iuris vel facti, baptismus praesumitur validus; sive agatur de dubio circa valorem baptismi recepti, sive circa factum baptismi post diligentem investigationem (SO 14 iul. 1880; Coi. CPF 1536).

Post matrimonium. Ante Codicem vigeat idem principium ; baptismus dubius dubio probabili iuris aut facti praesumitur validus, et iuxta hoc de valore aut nullitate matrimonii pronuntiabatur (loco citato). Nunc e contra, in dubio de baptismo matrimonium semper praesumitur validum; donec certo probetur una pars fuisse valide baptizata, altera non ; tunc matrimonium pronuntiabitur nullum.

In Ecclesia Orientali nullum est matrimonium inter personam non baptizatam et baptizatam (Pius XII, c.60.61).

875. *Dispensatio.* Quoad dispensationem et reliqua eadem observentur quae de mixtis nuptiis dicta sunt (c.107b). Invalida est dispensatio et invalidum matrimonium contractum, etiam ante Codicem, inter partem catholicam et partem non baptizatam, si sola pars acatholica cautiones praestiterit; nisi catholica eas saltem implicite dederit (SO 1 mai 1941: AAS 33,294).

Excusatio. Sicubi paucissimi sint christiani, ita ut inter se contrahere nequeant; et aliunde dispensatio peti non possit, impedimentum cessat vel dispensatum censetur, manente obligatione cautionum (4 iun. 1851 ; Coi. CPF 1062).

.4 R T I C U L U S V

Impedimentum ordinis sacri et professionis religiosae

876. *Impedimentum ordinis.* Invalide matrimonium attentant clerici in *sacris* (c.1072); i. e. Episcopus, presbyter, diaconus et subdiaconus. In Ecclesia Orientali, hodie iidem (Pius XTT. 12 feb. 1949; c.62: AAS 41.89).

Conditiones: 1.º Ordo sacer sit *valide* susceptus. 2.º *Libere*, i. e. absque metu gravi et cum notitia obligationis servandae perfectae castitatis et caelibatus. Secus ab hac obligatione immunis est clericus, nisi post ordinationem, remoto metu, et acquisita illa notitia, ratam habuerit ordinationem, saltem tacite per ordinis exercitium, volens per talem actum

obligationibus clericalibus se subiicere. Metus et detectus notitiae ac rati habitionis probandus est per processum c.1993-98; et iuxta Instructionem C. Sacrani. 9 iun. 1931 (c.132. 124: AAS 23,457).

Ratio impediendi: a) Status caelibatus perfectior est matrimoniali (*Trid.* ses.24 c.10). /') Ut clerici liberius vacent divino ministerio hominumque saluti (1 Cor. 7,32). c) Ut maiori veneratione atque auctoritate apud fideles gaudeant, sicque illorum ministerium efficacius sit. d) Doctrina et exemplum Christi et Apostolorum et laudes quibus SS. Patres virginitatem clericorum extollunt (S. Th , 2-2 q.152 a.4).

Radix. In subdiaconatu emittitur tacite votum solemne castitatis, quod matrimonium dirimit. Unde oritur impedimentum? *Ultimo* quidem ex iure ecclesiastico. Sed *immediate*?

1.n sent.: *Ex ipsa ordinatione*, etiam sine voto. Ipsa ordinatione ex iure ecclesiastico facit clericum inhabilem ad matrimonium. 2? *Immediate ex voto; ct, eo mediante, cx ordine;* quatenus Ecclesia statuit se non admittere ad ordines sacros, nisi eos qui votum emittant. 3." *Immediate ex utroque;* ex ordinatione, quae sola sufficit ad impedimentum, etsi votum non emittatur: ct ex voto, quod vim matrimonium irritandi habet iure ecclesiastico¹. Haec communior est et plus placet (S. Tu., *In II'* dist.37 q.1 a.1, etc.).

Dispensatio, a) Episcopis numquam concessa fuit; b) presbyteris, rarissime: generales dispensationes tamen ob causam publicam quandoque datae fuerunt; sic a Iulio 111 a.1554 omnibus presbyteris anglicis, qui tempore schismatis matrimonium attentaverant, ut anglos ad Ecclesiam catholicam revocaret. Pius VII a.1801 tempore revolutionis gallicae multorum coniugia revalidavit. Sacerdotibus *in casibus particularibus* ob privatam causam quandoque data est dispensatio; sed in praesenti nemini datur'-; c) diaconis et subdiaconis hodie non adeo difficile (c.1043-1045).

Depositus, degradatus, vel redactus ad statum laicalem non eo ipso liberatur ab obligatione caelibatus (c.213 § 2; 2303 § 1; 2305 § 1). Quandoque S. Sedes concedit presbyteris reductionem ad statum laicalem; sed semper cum clausula; *firma lege caelibatus* et *sine spe readmissionis ad sta-*

¹ Romp. VIII, 1.3 4.15. r un. in *Sexto*.
Poenit. 18 apr. 1936: AAS 28 242.

Ium clericalem. Imo neque hanc reductionem concedit iis qui matrimonium civile prius contraxerunt.

Poenae: 1.° Clerici minores licite matrimonium contrahunt, sed eo ipso a statu clericali decidunt; nisi matrimonium fuerit nullum ex capite vis et metus (c.132 § 2). 2.° Maiores, si nuptias attentant: a) ipso facto privantur omnibus officiis (c.188,5.°); b) fiunt irregulares ex delicto (985,3.°); c) ipsi et qui cum eis contrahunt, incurrunt excommunicationem l. s. S. Sedi simpliciter reservatam; et post inutilem monitionem degradentur (c.2388 § 1).

Iure civili hispano declarantur nulla matrimonia a clericis in sacris et a solemniter professis sine dispensatione pontificia, contracta vi legis 28 iun. 1932, quae abrogata est; effectus civiles sortientur solum quoad coniugem bonae fidei et filios (Ordo 12 mar. 1938).

877. *Impedimentum professionis religiosae.* Matrimonium dirimit ratione voti castitatis: a) professio solemnis religiosa; b) aut simplex, cui speciali induito apostolico talis vis concessa est, ut in Societate Iesu (c.1073).

Dispensatio non datur *in sensu composito professionis*, i. e. dum quis religiosus solemniter professus maneat; sed utique *in sensu diviso*, dum religiosus esse desinat per indultum saecularizationis (0.640,2.°).

Suntne duo impedimenta impedimentum ordinis sacri et professionis solemnis religiosae, an unicum?

Duplex, a) *Ratione subiecti:* impedimentum ordinis nequeunt contrahere mulieres, utique impedimentum voti. b) *Ratione motivi:* ordo dirimit matrimonium ratione ministerii sacri exercendi; professio solemnis, ratione castitatis. c) *Ratione necessitatis voti.* Ordo sacer impedimentum gignit, etsi ordinandus votum excludat; professio solemnis non gignit impedimentum, si profitens sua voluntate excludat votum d) *Ratione effectus:* ordo non dissolvit matrimonium ratum antea contractum; professio solemnis dissolvit (c.1119). r) Ex Codice, qui tamquam duo impedimenta distincta illa recenset.

Neque unum absorbet alterum, si ambo in eandem personam cadant; ita ut tunc unicum sit; v. gr., in subdiacono religioso solemniter professo. Nulla est ratio hoc asserendi. Sic, si talis religiosus saecularizetur, cessat votum religiosum et impedimentum voti; quis tamen negavit manere impedimentum ordinis? Si redigatur ad statum laicalem, et proinde cesset impedimentum ordinis, quis negavit subsistere tamen impedimentum voti religiosi?

Ergo clericus in sacris, solemniter professus in religione,

duplici impedimento dirimente ligatur. Quare, ut possit matrimonium contrahere, duplici eget dispensatione.

Poenae: 1.^o Professi attentantes matrimonium, etiam mere civile, ipso iure a religione dimissi sunt (c.646 § 1 n.3). 2.^o Ipsi et cum cis matrimonium attentantes incurrunt excommunicationem l. s. S. Sedi simpliciter reservatam (c.2388 § 1). Hanc poenam non incurrunt professi votorum simplicium in Societate Iesu, quia haec vota, licet matrimonium irritant, solemnia non sunt.

hire Hispano de matrimonio solemniter professi idem statutum est quod de coniugio clerici *in sacris*.

ARTICULUS VI

Impedimentum raptus

878. Raptus *ut delictum* est: a) violenta vel dolosa abductio impuberis alterutrius sexus ad pravam finem; b) vel mulieris invitae, etiam maioris, matrimopii vel explendae libidinis causa (*raptus violentiae*); c) vel abductio mulieris minoris consentientis, sed insciis vel contradicentibus parentibus vel tutoribus (*raptus seductionis*, seu fuga). C.2353-54. *Ut impedimentum*, violenta vel dolosa mulieris invitae abductio vel retentio matrimonii causa (c.1074). Abductio est raptus proprie dictum, retentio est *sequestratio*.

a) *Abductio*, translatio de loco tuto ac libero ad non tutum, ubi mulier sub potestate raptoris maneat.—Nihil refert utrum eam violet vel non. b) *Detentio*, custodia in loco ubi mulier commoratur vel ad quem ipsa libere accessit (c.1074 § 2). c) *Violenta*, per coactionem vel metum gravem; vel *dolosa*, per fraudem (CC 24 apr. 1858; 18 iun., 27 aug. 1859).

d) *Mulieris*, non viri, ut aliqui opinabantur. Nam: 1.^o *Trident*, sess.4 cap.6 *de ref.* solum loquitur de *rapta* et *raptore*. 2.^o Leges de insolitis non dantur 3.^o Mens est favere libertati debilioris. 4.^o Sic c.1074.—*Cuiusvis conditionis*, etiam meretricis; Codex non distinguit. Sed mulier *sui iuris*, perditis moribus, praesumitur volens abducta.

e) *Invitae*, non consentientis in abductionem aut retentionem; vel consentientis quidem, sed non intuitu matrimonii. Si consentiat in utrumque, etiam blanditiis seducta, impedimentum non est; etsi parentes reluctantur (27 aug. 1664). Abductio violenta vel dolosa, *etiam post sponsalia*, impedimentum constituit; nam hodie ex sponsalibus non datur actio ad exigendum matrimonium.

f) *Intuitu matrimonii* (c.1074 § 1), non libidinis, furti...

causa, ut quidam aiebam. In dubio praesumitur rapta intuitu matrimonii, quia est minus malum; et in favorem libertati eiusdem \

Impedimentum est inter virum raptorem et muliere: raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris fuerit; sive sit raptus proprie dictus sive sequestratio; non raptus seducti nis. Si raptus committitur per mandatarium, impedimentum hunc non afficit sed mandantem. Si unus sine mandato rapiat, ut rapta alteri nubat, impedimentum non est. Adest, etsi rapta, dum est sub potestate raptoris, in matrimonium libere consentiat.

Ratio impedimenti: d) tueri libertatem consensus; b) antiquitus praesumere consensus defectum; et in odium tanti facinoris, sed hoc est accessorium (*Trid.* ses.24 c.6; SO I? feb. 1901; Coi. CPF 2101).

Cessatio. Cessat si rapta a raptoe separata et in loco tuto ac libero constituta in matrimonium consentiat (§ 2). Ide dispensatio in hoc impedimento rarissime conceditur. Sic SO 15 feb. 1901 ad Episcopos Albaniae, ubi raptus grassabatur (Coi. CPF 2101).

inter infideles non urget hoc imoedimentum. nisi fuere ex iure civili regionis; utique inter fidelem et infidelem, sive rapta sive raptor sit fidelis (W'Er n z - V i d a l , 310).

Poenae: Exclusio ab actibus legitimis ecclesiasticis, latae sententiae; et aliae ferendae sententiae (c.2353).

A R T I C U L U S I I

I M P E D I M E N T U M C R I M I N I S

Summarium: 1. Figurae tres,—2. Multiplicatio, ignorantia. 3. Dlipeniattx Cagnasso. Pr *impedim. crim, Anglicam* [1950] p.247-66.

Notio. Est inhabilitas ad matrimonium orta inter eos qui certis in adiunctis complices fuerunt in delicto adulterii vel coniugicidii. Vocabatur *criminis enormitas*, quia nullum crimen tam directe matrimonii sanctitati et coniugum incolumitati opponitur, quam haec duo. Tres, vel si vis, quatuor figurae sunt.

879. 1.' Figura: Adulterium cum promissione vel attentatione matrimonii (c. 1075,1.).

Adulterium sit; a) *verum*, i. e. copula perfecta coniuga-

» Gasfar r t. 641; RR 16 nov 1'»37; *Dec's*, vol.29 p 676.

ti cum muliere non sua vel vicissim. Sufficit si una pars sit coniugata, et matrimonium ratum. -Nun adest impedimentum, si adulterium sit *existimatum*, i. e. subjective putatum sed non objective verum; quia vel alter coniux mortuus est. nesciente altero, vel matrimonium nullum.

;) *Formale* ex utraque parte: utraque sciat alterutram saltem esse coniugatam. Nam si vir ignorat matrimonium mulieris aut mulier matrimonium viri: 1) Non fit iniuria *eidem matrimonio* ab utraque parte, si una nescit alteram esse coniugatam. 2) Nec est periculum ne simul mortem coniugis machinentur, propter quod fuit institutum impedimentum.

Ignorantia facti, i. e. de existentia matrimonii, *inculpabilis* vel *leviter culpabilis*, ab impedimento excusat; *crassa vel supina*, i. e. si nulla aut fere nulla diligentia adhibita est ad inquirendum, iuxta Sanchez, l.7 d.79 n.9, cum communi sententia, non excusat; quia gravis culpa fuit. Iuxta multos excusat quia: 1) *Decretal.* 1.4 t.7 c.1, simpliciter dicit: si una *pars sit inscia* matrimonii, non est impedimentum. 2) *Reg. lur.* 13 in *Sexto*: "Ignorantia facti, non iuris excusat."

3) Deest ratio legis, ne coniugicidium machinentur. Id practice tenendum est, nam de re odiosa agitur. *Affectata*, i. e. deliberate quaesita ad liberius adulterandum, non excusat, iuxta omnes, quia scientiae aequiparatur (c.2229 § 1). Si adulteri *dubitent* num alter coniux vivat, impedimentum contrahunt, si reapse vivit: nam praesumitur vivus, donec mors probetur; si mortuus erat, impedimentum non est, quia neque adulterium.

c) *Consummatum*, i. e. perfectum copula completa, quae constat penetratione membri virilis in vaginam mulieris cum seminatione intra eandem. Non sufficit copula attentata aut onanistica nec tactus turpis. At si copula fuit, in foro externo praesumitur consummata seu perfecta (CC 18 mar. 1803: ASS 26,14).

Promissio matrimonii: a) *Pera*, seu contractus quo velint se ad contrahendum obligare; non merum desiderium aut propositum contrahendi. Planum est talem contractum esse nullum.

b) *Seria*, ex animo contrahendi. Iuxta aliquos sufficit. *ficta*, modo fictio non manifestetur, nam ansa machinationi daretur. Non sufficit quia: 1) Promissio *simpliciter* est vera. 2) Agitur de re odiosa. 3) Non est periculum *mutuae* machinationis. Sed in foro externo praesumitur vera.

c) *Externe manifestata et acceptata* Si pars interne con-

sentiat in acceptationem, sed consensum non manifestet, iuxta multos, impedimentum adest, nam: 1) *Qui tacet, consentire videtur* (RT 43 in *Sexto*) in re favorabili. 2) Taciturnitas cum amore caeco est virtualis acceptatio, hinc occasio machinationis. Probabilius non est impedimentum. Nam: 1) In casu acceptatio nocet acceptanti, cum impedimentum inducat. 2) Matrimonium promissum non est bonum, quia invalidum. 3) Fundamentum *Reg. Iur.* 43, est praesumptio, quae non valet, nisi quando non datur ratio tacendi, et in casu datur. Nam in hac re caeci amoris, si consentiret, sponte manifestaret.

c) *Mutua* cum repromissione. Minor ansa machinationi daretur, si non esset mutua. Non tamen requiruntur sponsalia; sufficit privata promissio (*fidem sibi mutuo dederunt*).

d) *Absoluta*, vel quae ad eam reducatur. *Conditionata* non sufficit, si conditio deficiat *ante adulterium*; nam deficit concursus adulterii cum promissione. Sic si Petrus dicit: *Promitto tibi matrimonium, si patruus meus me heredem relinquat*; moritur patruus, illunique heredem non relinquit; deinde adulterant; non est impedimentum. Si conditio deficit *post adulterium*, sed ante mortem coniugis, v. gr.: *Promitto, si fiam heres*; deinde adulterant; postea moritur patruus, non relicto illo herede: iuxta aliquos sufficit promissio sic conditionata; nam est vera fides data, coniuncta cum adulterio; et datur machinationis ansa. Sed non sufficit; quia: 1) Est promissio contingens, non dat spem certam matrimonii. 2) Hinc non magnam praebet machinationi ansam. 3) Agitur de re odiosa. Si conditio verificatur ante mortem coniugis, sufficit talis promissio, nam transit in absolutam.

e) *Libera*, non metu extorta, aut cum dolo vel errore substantiali data vel obtenta. Sufficit *privata* (RR 6 apr. 1935; *Dccis. xg\27* p.263).

f) Promissio matrimonii ineundi *post mortem coniugis*. Nam: 1) Sic ante Codicem (c.6,4.e). 2) Contractum ante mortem est *attentatum*, et c.1075,1.º, distinguit inter promissionem et attentationem. 3) Promissio matrimonium attentandi ante mortem coniugis est minus incentiva coniugicidii. Nec requiritur quod complices in promissione matrimonii addant expresse clausulam *post obitum coniugis*; nam simplex promissio matrimonii intelligitur de matrimonio vero post coniugis mortem (RR 24 feb. 1939; *Decis.* vol.31 p.124).

g) *Cum notitia eiusdem matrimonii habita* ab utraque

parte, si promissio praecedit adulterio; secus promissio non est formaliter iniuriosa eidem matrimonio. At si promissio facta sine illa notitia confirmetur post adulterium, cognito iam matrimonio, impedimentum adest (Cappello, 485).

Attentatio matrimonii est actus quo duo conscii impedimenti ligaminis consensum conjugalem de praesenti vere et serio sibi praestant, invalide quidem. Non requiritur forma canonica, sufficit actus mere civilis.

Nexus sive adulterii cum promissione, sive adulterii cum attentatione, verificari debet *stante eodem legitimo matrimonio*. Nihil refert utrum promissio vel attentatio antecedit, committetur aut sequatur adulterium.

Si de praesenti contrahunt, putantes coniugem mortuum esse; deinde sciunt illum vivere, et tamen contubernium proseguuntur; incurritur impedimentum; nam id aequivalet matrimonio attentato post scientiam ligaminis. Ita fere omnes. Si matrimonium sibi promittunt putantes coniugem esse mortuum; postea sciunt illum vivere, et tamen adulterium committunt, iuxta aliquos impedimentum existit; iuxta alios non. Ergo practice non, nam est dubium iuris, in quo lex non urget (c.15).

Si, rogante coniuge moribunda de filiis sollicita, maritus adulter matrimonium promittat complici, ait De Smet, 659, non esse impedimentum; nam promissio non est iniuriosa matrimonio, cum ipsa uxor id desideraverit; et deest machinationis periculum. Mihi contrarium videtur; quia: 1) Lex data ad praecavendum periculum generale urget, etsi in casu particulari periculum absit (c.21). 2) Uxor in casu adulterium ignorabat; si sciisset, forsan matrimonium illud respuisset. In se promissio videtur iniuriosa, nisi ob uxoris ignorantiam.

880. 2.a Figura: Adulterium cum coniugicidio. Vocantur *utrumque simul*.

Adulterium, ut supra; sine promissione aut attentatione matrimonii.

Coniugicidium: n) occisio *effectiva* veri coniugis, non merum attentatum, b) Mors secuta ex illa machinatione, non ex imperitia medicorum, aut incuria mortui, c) Patratum ab tmo sine conspiratione sui complicitis in adulterio; opera physica i. e. actione materiali; vel opera morali, i. e. instigando alium ad occidendum. V. gr., si unus ex adulteris gladio occidat coniugem proprium vel alterius; aut tertiam personam instiget ad hoc, quae homicidium reapse perpetret, d) Cum intentione contrahendi cum eo. Nam lex intendit coniugicidium vitare spe matrimonii. Hacc intentio, patrato coniugicidio, in foro externo praesumitur. Intentio mere interna, iuxta communem sententiam, non sufficit; de facto semper manifestatur explicite, vel ex circumstantiis colligitur.—Iuxta

plures, aliis negantibus, requiritur intentio *complici* manifestata.

Conexio. 1.^o Occisio et adulterium committantur *stant eodem legitimo coniugio*. 2.^o Adulterium praecedere debet mortem: nam post mortem coniugis committi nequit.

Si positio causae mortis praecedat adulterio, v. gr., propinatio veneni, sed mors post adulterium eveniat, iuxta communem doctrinam, est impedimentum. Plerique hoc intelligunt de causa tum physica, ut est vulnus, veneni propinatio; tum morali, ut mandatum (Ballerini, 673); alii hoc concedunt de causa morali non de physica; quare si adulterium committatur post vulnus, vel venenum propinatum, impedimentum non gignitur; utique si post mandatum mortis. Nam 1) Coniugicidium non eo momento patritur quo coniux moritur, sed quo ponitur causa. 2) Adulterium commissum post causam positam de facto non influit in coniugicidium, ad quod vitandum praesertim impedimentum constitutum est. Sic Cappello, 492. Sed si quid valerent hae rationes, pro utraque causa aequae valerent.

Tamen, stante controversia, impedimentum non existit. Sic si Fabius venenum propinat uxori Faustae, deinde adulterat cum Livia; postea moritur Fausta, Fabius potest matrimonium cum Livia celebrare.

Etsi causa moralis (mandatum, consilium) retractata fuerit ante mortem, si tamen retractatio non innotuerit homicidae, impedimentum incurritur; secus si innotuerit; nam tunc non mandanti vel consulenti sed exsecutori imputandum esset homicidium.

881. 3.¹ **Figura: Coniugicidium solum,** a) *Vera coniugis occisio*, non merum attentatum, sine adulterio nec promissione aut attentatione matrimonii.

&) *Mors secuta* ex vera et mutua utriusque complicitate conspiratione. Ad hoc requiritur: 1.^o, ut actio ab utroque posita sit lethalis; 2.^o, cooperatio seu conspiratio utriusque, opera physica vel morali. *Physica* est actus materialis quo mors infertur, ut si unus victimam apprehendat et teneat, alter feriat. *Moralis*, est influxus unius in voluntatem alterius; vel utriusque in voluntatem tertii, ut hic coniugem occidat, mandato, consilio, precibus. Est impedimentum, quamvis catib moralis retractata fuerit, si retractatio non innotuit homicidae.

Laudatio vel approbatio subsequens coniugicidii non sufficit. quia in illud non influit (c.2209 § 7). Consensus unius

in necem ab altera patrandam, vel antecedens approbatio necis impedimentum parit, si efficaciter in illam influit, qua suasio vel consilium; quod tamen non est facile admittendum; consensus mere internus sine externa approbatione aut reprobatione non sufficit.

c) *Intentio matrimonii* saltem in uno complico. Td colligitur ex fine legis, vitandi machinationem animo contrahendi. Cessante fine, lex cessat (S. Th., /h /P' d.37 q.7 a.2). Non est impedimentum, si coniux occidatur ad vindictam, libidinem, etc.

Non requiritur haec intentio in *utroque*, iuxta communem sententiam, quia si in uno habeatur, sufficienter ansa datur machinandi coniugicidii. Quidam tamen illam in utroque requirunt; quia lex requirit mutuam cooperationem, et ex fine legis.

Talis intentio, iuxta plures, *manifestari debet complici*: iuxta alios, cuicumque; iuxta quosdam, manifestatio non requiritur. Cum sit dubium iuris, impedimentum non erit nisi intentio matrimonii complici manifestetur, quocumque signo vel indicio, ut per litteras amatorias, etc. (S. Ai,F., 1034). Quae intentio, in foro externo praesumitur, posito coniugicidio mutua opera patrato.

Ratio impedimenti est: 1." fides coniugalitatis et coniugum incolunitas tutanda; 2.° crimen puniendum. Disputatur quatenus sit primaria; et num impedimentum sit magis inhabilitas quam poena. In Codice non inter poenas sed inter inhabilitates recensetur; ab Ecclesia vero statutum est ad illos fines simul obtinendos; qui fuerunt et sunt interpretationis norma (c.18,6).

882. Multiplicatio impedimenti fieri potest inter duos ratione matrimonii et delicti.

Pro numero matrimoniorum quibus fit iniuria: 1.° Impedimentum ex adulterio cum promissione vel attentatione matrimonii multiplicatur: a) quando ambo adulteri sunt coniugati, idque sciunt; b) si unus coniugatus adulterat cum alia, eique matrimonium promittit; mortua uxore, ducit non illam complicem, sed tertiam personam; et stante hoc secundo matrimonio, iterum cum prima complice idem crimen committit. 2." Ex solo coniugicidio, (quando ambo sunt coniugati, et utriusque coniux ab eis mutua opera occiditur. 3." Ex coniugicidio cum adulterio, si ambo sunt coniugati et uterque coniugem suum occidit.

Pro numero delictorum, diversorum quoad speciem; non ex eodem repetito, durante eodem matrimonio; v. gr., non

cx iterato adulterio cum promissione, inter easdem personas Ita possunt cumulari, duo, quatuor, sex, etc. ... Sic, si postquam duo coniugati contraxerunt impedimentum primae figurae, mutua opera suos coniuges occidunt.

Ad dispensationem obtinendam, multiplicitas exprimenda est; sed potius quam numerus, exponantur omnes circumstantiae casus; nam de numero saepe disputatur.

Ignorantia impedimenti disputabatur utrum ab eo excusaret, ob eiusdem indolem poenalem. Ex praxi Datariae non excusabat; hodie certe non excusat: nam ignorantia legis inhabilitantis ab ea non excusat (c.16 § 1; RR 26 mart. 1934: *Decis.* vol.26 p.105).

Infideles impedimentum non urget, etsi post crimen convertantur¹. Si adulterium cum promissione vel attentatione matrimonii committatur inter fidelem et infidelem, impedimentum exsistit (ibid.).—Si coniugicidium patravit infidelis sine cooperatione fidelis adulteri, non est impedimentum: *non ex farte infidelis*, qui a lege ecclesiastica non ligatur; *neque ex parte fidelis*, quia non est homicidii reus Si coniugicidium fuit mutua opera patratum, incurrunt.

Dispensatio. 1.^{ta} figura facile dispensatur: est impedimentum gradus minoris (c.1042 § 2,5.^o).—Data a S. Sede dispensatio matrimonii rati, vel facta permissio novi matrimonii ob praesumptam coniugis mortem hanc dispensationem secumfert (c.1053); quia tunc impedimentum saepe adest, et ignoratur. 2.^a et 3.^a figura, si coniugicidium fuit *publicum*, dicebatur rarissime vel nunquam dispensari, ob scandalum; etiam ad matrimonium convalidandum; si *occultum*, ex causa gravissima dispensatur, facilius ad convalidandum. S. Poenitentiaria imponit vel iubet salutes poenitentias imponi.—In quavis figura, ut sit publicum impedimentum, necesse est ut omnia eius elementa publica sint.—In mortis periculo et in casu perplexo, omnes figurae dispensari possunt vi c.1043-1045.

Adulterium et homicidium generatim sunt delicta fori mixti; ideo illorum probatio in foro civili facta valet pro ecclesiastico (RR 4 aug. 1925; *Decis.* 17,329).

Poenae: Speciales non sunt; sed tantum statutae in adultero? (c.2357 § 2); bigamos (c 2356); homicidas (c 2354). i

¹ CPF 23 aug. 1852; Coi. 1070.

IMPEDIMENTUM CONSANGUINITATIS

Summarium: 1. Notio, divisio, supputatio.- 2. Impedimentum --3. Dispensatio»

883. Consanguinitas (c.96) est quasi participatio eiusdem sanguinis; vinculum personarum ab eodem stipite proximo descendentium, per carnalem generationem. *Légitima*, vel *illegitima*, prout ex matrimonio vel ex fornicatione oritur. *Perfecta* vel *imperfecta* prout communicent vel non in eodem sanguine ex parte patris simul et matris.

Stipes est persona a qua, tamipiam a radice vel trunco communi, reliquae, de quibus agitur, descendunt. Constare solet duabus personis, patre et matre, sed quandoque constat unica, si haec non cum una sed cum pluribus prolem genuit. *Linea*, series personarum, quarum aliae ab aliis descendunt (*recta*); vel omnes a communi stipite (*collateralis*); est *descendens* vel *ascendens* prout computatio a genitoribus ad genitos fiat, vel e contra. *Gradus*, distantia cognatorum inter se vel a communi stipite.

Computatio. In linea *recta*, tot sunt gradus quot generationes: inter patrem et filium, primus, etc. In *collaterali*, si ambo latera seu tractus sint aequalia, tot gradus quot generationes in uno latere; si inaequalia, quot generationes in latere longiori; *pars remotior trahit ad se proximior*. Sic duo fratres sunt consanguinei in primo gradu; patruellis et sobrinus in secundo.

Civilis computatio in linea recta coincidit cum *canonica*; in collaterali summantur gradus utriusque tractus, ascendendo ab una persona ad communem stipitem et inde ad alteram descendendo, stipite non computato. Sic inter fratres est secundus gradus, inter patrucllem et sobrinum tertius; inter consobrinos quartus (primos carnales).

Consanguinitas est *simplex* vel *multiplex*, prout personae unum vel plures communes stipites habeant. Sic in triplici casu: 1.º Si duae personae consanguineae prolem inter se habent; haec proles eiusque descendentes duplicem consanguinitatem habebunt. Sic Petrus et Paula consobrini (primos) habent filios; hi filii eorumque descendentes dupliciter consanguinei erunt. Casus hic practici momenti non est in novo iure.

2. Si quis prolem genuit ex personis inter se consan-

guineis. Sic Petrus contraxit primum cum Paula, deinde cum Posa, sorore Paulae: descendentes primi matrimonii duplicem consanguinitatem habebunt cum descendentibus secundi

3." Si plures inter se consanguinei contrahunt cum pluribus inter se consanguineis. V. gr. Petrus et Paulus, fratres, contrahunt cum Rosa et Martha, sororibus; descendentes ex utroque matrimonio erunt dupliciter consanguinei. N.1012-13.

884. Impedimentum: 1.^o In linea recta existit inter omnes ascendentes et descendentes legitimos vel naturales. 2." In collateralis usque ad tertium gradum inclusive 3.' Multiplicatur tantum quando communis stipes multiplicetur; non, ut antiquitus, per multiplicitatem viarum quibus a communi stipite descenditur (c.1076 § 1.2).

Ratio impedimenti. 1." Honor et reverentia parentibus et consanguineis debita, quae actibus venereis deturpatur. 2. Periculum inhonestae conversationis, si inter eos matrimonium contrahi posse 3. Maior extensio unionis et amicitiae inter familias diversas. 4. Periculum prolis defectuosae inter consanguineos, quod experientia testatur (S. Thom., 2-2 q.154 a.9).

Origo. In 1.^o gradu lineae rectae est *iuris naturalis*. Ita communis consensus SS. Patrum et populorum; nam matrimonium haberet *perpetuam* turpitudinem, tum in fieri, tum in usu; quod est criterium nullitatis ex iure naturae a Suarez datum¹. In reliquis lineae rectae idem non constat; plures cum S. Thom., *In 4* d.40 q.un. a.3 opinantur esse *iuris ecclesiastici*.

In 1.^o gradu collateralis multo probabilius est *iuris naturalis* ob indecentiam², sed secundarii; nam filii Adam sorores duxerunt. Hinc nunquam matrimonium permittatur indubio (non spernendo) de consanguinitate in aliquo gradu lineae rectae, aut in 1." collateralis (c.1076 § 3). Sed, celebrato matrimonio in infidelitate inter fratrem et sororem; post eorum conversionem, quia dubium est *iuris*, S. *Off.* respondet non esse inquietandos³. In dubio *facti* num sint frater et soror, post matrimonium non sunt separandi, nam hoc praesumitur validum (c.1014).

In reliquis gradibus impedimentum est *iuris ecclesiastici*. Infideles non urget, nisi ex iure civili suae regionis.—Si una pars sit fidelis, altera infidelis, impedimentum existit.

Dispensatio. In linea recta et 1.^o gradu collateralis non

¹ *De legib.* 1.2 c.10 n.4.

² Sanchez, 1.7 d.52 n.11.

³ 13 dec. 1916» apud Gaspari, 70S.

conceditur, ne in casu quidem dubio. In reliquis cum causa proportionata conceditur.—Si gradus sit inaequalis, in precibus etiam gradus proximior exprimatur; v. gr., in 3.^o mixto cum 2.^o; quamvis gradus reapse est remotior, scilicet 3."^o; id non ad valorem, sed ex stylo Curiae. Si concurrat 1.'^o cum 2. (tio y sobrino carnales) debet exprimi 1.u"^o, secus dispensatio censetur **subreptitia** De hac ultima dispensatione Instructio C. Sacram. 1 aug. 1931, praesertim ad Ordinarios Hispaniae data, monet ut severiores sint in precibus admit- tendis et commendandis ad dispensationem obtinendam, nisi gravi causa nitantur (AAS 23,413).

Impedimentum in 3^o gradu collateralis est gradus minoris (c.1042 § 2.1.^o). Dispensatio in aliquo gradu valet, licet in petitione vel concessione error circa gradum irrepserit, dummodo gradus existens sit inferior, aut licet reticatum fuerit aliud impedimentum eiusdem speciei in aequali vel inferiori gradu (c.1052). Datur in casu dispensatio implicita per impedimentum reticatum (n.827).

\\ b' I. INITATIS

Summarium: 1. Affinitas, origo, supputatio. 2. Impedimentum.—Dispensatio.

885. Affinitas (c.97) Est vinculum ex matrimonio ortum inter unum coniugem et consanguineos alterius. Oritur ex matrimonio valido, sive rato tantum, sive rato et consummato. Viget tantum inter virum et consanguineos mulieris; et inter mulierem et viri consanguineos; non iam inter consanguineos viri et consanguineos mulieris; *affinitas non parit affinitatem*.

Ex quo matrimonio oritur affinitas? Ex matrimonio *cliristiano*, sine dubio; nam hoc est *ratum*, i. e. sacramentum. An etiam ex *legitimo*, i. c. valido inter infideles?

1.^o *sententia*. Non oritur ex matrimonio infidelium. Nam c.97 ait: affinitas oritur ex matrimonio valido, sive *rato* tantum sive *rato et consummato*. Iam vero *ratum* est solum matrimonium inter baptizatos (c.1015 § 1) '.

2.^o Negat oriri affinitatem ex matrimonio infidelium *voit consummato*, quia antiquitus ex eo non oriebatur publica ho-

⁴ Pius V. Const. *Sanctissimus* 20 aug. 1566.

⁵ Vermeersck. *Epit.* 1,190; Dr Smet, 431; Caffeiolo, 538.

nestas 2, quae tamen nascebatur ex matrimonio valido baptizatorum *non consummato*. Affirmat oriri affinitatem ex matrimonio valido *consummato* infidelium; quia ex hoc, iuxta declarationem SO 26 aug. 1891, oritur vinculum naturale, quod Ecclesia tanquam impedimentum habet pro suo foro (Coli. 11.1766). Sic Vidal, *Ius Matrim.* 367.

3.® Negat illam oriri ex matrimonio duorum infidelium: affirmat oriri ex matrimonio *inter infidelem et partem baptizatam*, quae vel ante matrimonium vel saltem stante matrimonio baptizata fuerit. Nam quamvis tale matrimonium non est *ratum* seu sacramentum, tamen Ecclesiae potestati subiicitur. Sic Michiels, *De personis* p.225-39.

4.® Affirmat oriri ex omni matrimonio infidelium valido, etsi non consummato; quamvis inter infideles effectus canonicos non sortitur, quandiu infideles manent, tamen eos producit, si convertantur³.

Haec sententia placet. Nam: 1) Ex sententia communi, vinculum affinitatis, saltem in aliquo gradu, est *natural*.; proinde ex matrimonio infidelium oritur, et ab Ecclesia debet agnosci, quando infideles, inter quos existat, baptizantur. Sic in omni natione alicuius culturae agnitum fuit; habentur nomina aliquorum graduum propria; in codicibus admittitur et iuridicis effectibus donatur.

2) Ecclesia rediit nunc ad conceptum romanum affinitatis, iuxta quem haec oriebatur etiam ex matrimonio infidelium.

3) Saltem ex matrimonio *consummato* infidelium iam ante Codicem nascebatur; adeo ut in primo gradu lineae rectae multi putarent affinitatem constituere impedimentum matrimoniale dirimens *ex iure naturali*. Nunc quoque, si socer et nurus infideles (affines in 1.º gradu lineae rectae ex matrimonio infidelium) baptizentur, et deinde velint inter se matrimonium contrahere, sine dubio Ecclesia hoc non permittet; imo, ut puto dispensationem ab impedimento difficillime concedet. SO 20 sept. 1854 decrevit: infideles affines in 1.º gradu collaterali, qui ex iure civili est impedimentum dirimens, post baptismum dispensentur ab impedimento et renovent consensum (Coll. CPF 1104).

4) Haec doctrina confirmata fuit a Pio XII, Motu prop 12 feb. 1949 circa matrimonia orientalium, c.4 n.19: "Affinitas... oritur *ex matrimonio valido, etsi non consummato*"

¹ SO 26 sept. 1837; Col. CPF 857.

³ OjKTT!, *Comment. Cod. lur. Can.* p 77s\$; Rf.Gatillo, *Injtit.* 1.198.

Non adhibet clausulam c.97 § 1: *sive rato tantum, sive rato et consummato*, qua nitebamur auctores sententiae alius.

Ergo *ratum* in c.97 significat *non consummatum*, sicut saepe antiquitus et nunc: *dispensatio super rato*.

Computatio affinitatis (c.97 § 3). Computatur ex consanguinitate unde procedit; ita ut qui sunt consanguinei unius coniugis, sint affines alterius in eodem gradu et linea.

Multiplicatur: 1) Sicut consanguinitas ex qua procedit; 2) per successiva matrimonia cum pluribus consanguineis inter se (§2).

Sic Marcus per primum matrimonium cum Lucina fit affinis huius sororibus Liviae et Turturac; per secundum matrimonium cum Livia novam affinitatem cum Turtura contrahit.

886. **Impedimentum.** L^o In linea recta est impedimentum in quolibet gradu. 2.^o In collateralis usque ad secundum inclusive. 3.^o Multiplicatur: a) multiplicata consanguinitate ex qua procedit; 6) iterato successive matrimonio cum consanguineo coniugis defuncti (c.1077).

Sic, a) dupliciter consanguinei unius sunt dupliciter affines alterius; b) successive coniugatus cum duabus sororibus habet duplex impedimentum cum tertia sorore.

Inter duos caelibes nequit exsistere affinitas.

Quo iure. In primo gradu recto, iuxta aliquos 4, dirimebat *iure naturali*; nam in omni populo culto sic affines considerantur ut parentes et filii. Iuxta alios, iure mere ecclesiastico⁵. Sic iam SO 4 sept. 1743 declaravit non dubitandum de potestate Pontificis dispensandi in 1.^o gradu recto etiam ex copula licita^o. Ex c.1043 est iuris ecclesiastici.

Ratio impedimenti. 1. Reverentia inter affines nam affinitas quamdam similitudinem cum consanguinitate habet, quod natura insinuat et omnes fere populi culti confirmant. 2.^o Caritas et amicitia inter plures familias dilatanda. 3.^o Amoris carnalis refrenatio inter affines, spe matrimonii sublata.

Oritur impedimentum etiam ex matrimonio infidelium, iuxta dicta in n.885. Sed infideles, quamdiu in infidelitate manent, impedimento canonico non tenentur, si cum infidelibus contrahunt, nisi idem impedimentum iure civili statuatur; tenentur, si contrahunt cum fidelibus.

Sic Fabius et Livia, infideles, matrimonium contrahunt. Ex hoc matrimonio oritur affinitas inter Favium et Lucinam

4 Beliakm., *De mairim.* 1.2 c.18 not.[?]
• Benkd., XIV, *De Syuod.* 1.9 c.13.
• Gaspar ni, 792 (1904).

sororem Liviae. Mortua Livia, Fabius contrahere vult cum Lucina infideli. Quamdiu Fabius et Lucina maneant infideles, contrahere possunt, nisi iure civili impediuntur; sed si Fabius aut Lucina baptizetur, iam non poterunt inter se contrahere, propter impedimentum canonicum affinitatis in primo gradu collaterali.

Dispensatio. In 1^o gradu recto, *consummato matrimonio*, antiquitus numquam dispensabatur; recentius ante Codicem rarissime, quando affinitas orta fuerat ex consanguinitate illicita. Petrus duxit Paulam, ea mortua voluit ducere Iacobam, filiam *illegitimam* Paulae. Hoc matrimonium inter vitricum et privignam (*padrastrum et hijastrum*) quandoque permissum fuit. Hodie rarissime dispensatum est etiam quando affinitas ex consanguinitate licita orta fuit; v. gr., inter socerum et nurum. Nequit tamen dispensari in periculo mortis et in casu perplexo vi c.1043-1045; utique si matrimonium fuit ratum tantum.— In 2.^o gradu impedimentum est gradus minoris (c.1042 § 2, 2.^o); saepe ignoratur etiam a parochis.

Dispensatio in aliquo gradu concessa valet, licet in petitione vel concessione error circa gradum irrepserit, dummodo gradus existens sit inferior, et quamvis rectitum fuerit aliud impedimentum affinitatis in aequali vel inferiori gradu (c.1052).

ARTICULUS X

Impedimentum publicae honestatis

Summarium: 1. Notio.—2. Multiplicatio.—3. Cessatio.

887. Publica honestas vel quasi-affinitas est vinculum iuridicum ortum ex matrimonio invalido et ex publico vel notorio concubinato, inter virum et consanguineos mulieris, et vicissim (c.1078).) * ¶

Impedimentum oritur: 1.^o *Ex matrimonio invalido*, etiam non consummato.

An ex invalido ob defectum consensus, disputatur. Antiquitus non oriebatur ex sponsalibus nullis ob defectum consensus¹; nunc oriri videtur. Nam: *a)* c.1078 non distinguit; *b)* in schematibus praeparatoriis dicebatur oriri ex ma-

¹ L. 4 t.1 can. in *Sexto*,

Irihioniû rato nullo, *dummodo non sit nullum ex defectu consensus*, quae clausula suppressa fuit; c) natura publicae honestatis hodie est omnino diversa.

Ex matrimonio more civili sine cohabitatione non oritur. Nam neque figuram matrimonii coram Ecclesia habet, neque concubinatum implicat (CIC 16 oct. 1919; 12 mari. 1929; AAS 11,479; 21,170).

2. E.r *publico vel notorio* concubinato. *Concubinatus* ta *cubare*) hic intelligitur viri et mulieris sexualis conversatio, quae licet animo maritali careat, vitae tamen maritalis instar fovetur. Haec conversatio debet esse *continuata*, similis matrimonio, et distincta a conversatione simpliciter fornicaria. Potest esse cum pluribus simul, et non requiritur ut ambo simul vivant sub eodem tecto; quamvis plerumque ex hoc concubinatus discernitur; neque ut mulier retineatur expensis concubinariis. Potest esse etiam inter coniugatos. Freuens et publicum commercium cum meretrice non est proprius concubinatus.

·1»·» S:

Publicus est si iam divulgatus est vel facile divulgabitur; *notarius noiorietate iuris*, post sententiam quae transiit in rem indicatam; vel post confessionem delinquentis in indicio; *notorictate facti*, si publice notus est et in talibus adiunctis commissus, ut neque celari neque excusari valeat (c.2197). *Publicum* hic sumitur sensu c.2197, quia agitur de delicto *publico*, quod constituit impedimentum; non sensu c.1037, de impedimento *publico*, quod potest probari in foro externo.

Si publicum sit factum cohabitationis sed ab omnibus putatur verum matrimonium forsán quis dicat impedimentum non esse: nam concubinatus est publicus *qua faction*, sed occultus *qua delictum*; i. c. *formaliter occultus* (c.2197,45). Sed dicerem esse impedimentum; quia ratio impedimenti non stat in delicto, sed in tali conversatione quae matrimonium imitetur; quae conversatio in casu publica est. Idem dicerem si concubinatus *qua talis* esset publicus in uno loco, ubi commissus fuit; et occultus in alio, ubi unus ex concubinariis velit ducere filiam alterius; secus absurdum haberemus quod in primo loco esset impedimentum et non in secundo.

Extensio. Matrimonium dirimit in 1^o et 2.^o gradu recto inter virum et consanguineos mulieris et vicissim.

Ratio: a) naturalis indecentia ut quis contrahat cum propinquis personae publice sibi tam intime coniunctae; b) periculum inhonestae conversationis cum his spe matrimonii contrahendi; r) periculum concubii cum propriis filiis aut nepotibus.

888. *Multiplicatio.* Quamvis Codex hac de re silet, videtur impedimentum multiplicari pro numero matrimoniorum et concubinatum quibus una pars cum consanguineis alterius fuerit successive coniuncta. Sic Celsus invalide contraxit cum Caelia; dein in concubinato vixit cum huius filia Agnete; duplex impedimentum habebit cum Ulpiana, Agnetis filia. Nam: a) Similiter multiplicatur affinitas; b) de multiplicatione impedimenti criminis Codex silet, et tamen ab omnibus admittitur; c) lacunae supplendae sunt ex legibus similibus (c.20). Tamen non omnino constat. Idem videtur, si primum oriatur ex concubinato, deinde ex matrimonio nullo inter eosdem.

Infideles, si inter se contrahunt, hoc impedimento iuris ecclesiastici non ligantur, nisi iure civili exsistat.

At oritur impedimentum ex matrimonio nullo vel concubinato in infidelitate habito, pro Christianis? Haec videntur dicenda: 1.° Si post baptismum utriusque perdurat matrimonium nullum vel concubinatus, impedimentum certe adest. 2.° Si perdurat, sed unus tantum baptizetur, est dubium, practice non exsistet. 3.° In ceteris casibus practice non exsistit impedimentum.

Cessatio, Absorbetur impedimentum publicae honestatis a superveniente affinitate, si matrimonium nullum aut concubinatus in conjugium validum convertatur? Hoc mihi videtur; nam: a) vinculum affinitatis fortius est, et ob idem motivum statutum impedimentum publicae honestatis inter easdem personas, quae *quasi affinitas* vocatur; b) iure antiquo, iuxta graves auctores², impedimentum publicae honestatis ex matrimonio rato, cessabat superveniente affinitate per consummationem. Tamen hodie aliqui, *probabilius*, ut Cappello, n.553; vel *certo*, ut Gasparri, n.748 (post Cod.) censent non absorberi, quia Codex silet et sunt impedimenta diversa. Practice dicendum est absorberi (c.15). Hinc cessat impedimentum publicae honestatis, si matrimonium nullum vel concubinatus ex quo illa procedit, convertatur in matrimonium validum.

Dispensatio. In primo gradu conceditur gravi de causa; in secundo est gradus minoris (c.1042 § 2 n.3), proinde etiam sine causa (c.1054). In petitione et executione verificari debet clausula *dummodo copida cum matre non antecesserit natiuitatem filiae* vel similis; ne pater cum propria filia contrahat.

²Dened. XIV, *De Synod.* 1.9 c.13 n.4; Gasparri, *De matr.* n.519 (ante Cod.).

ARTICULUS XI

Impedimentum cognationis spiritualis et legalis

889. Cognatio spiritualis, *qua impedimentum*, est propinquitas personarum ex baptismo orta. Etiam ex confirmatione cognatio nascitur, sed non impedimentum (c.1079).

Impedimentum. Oritur ex baptismo: a) *valido*; b) etiam mere privato (c.762 § 2); non ex dubio aut sub conditione iterato, nisi in utroque idem fuerit minister aut patrinus (c.763 § 2); c) non ex solis baptismi caeremoniis (c.762 § 2); </> d) patrinus sit validus (c.765).

Inter baptizantem vel patrinum et baptizatum (c.1079).

Multiplicatur, si idem sit simul minister et patrinus per procuratorem.

Ratio impedimenti est regeneratio spiritualis; sicut parentes carnales vitam naturalem filio dant, idcoque cognationem naturalem contrahunt; ita parentes spirituales, seu qui in regeneratione spiritali partem habuerunt, cognationem contrahunt spiritualem. Hinc ob reverentiam et morum puritatem impedimentum statuitur.

Dispensatio facile datur, nam est gradus minoris (c.1042 § 2,4.”).

Cognatio ante Codicem contracta ultra terminos hodierni impedimenti desiit impedimentum esse (CIC 2-3 iun. 1918: AAS 10,346).

890. Cognatio legalis est propinquitas personarum orta ex legitima adoptione. *Adoptio* est assumptio personae extraneae in filium aut nepotem \

Ratio impedimenti: 1.º Morum honestas inter personas illas, quae cohabitare debent. 2.º Publica decentia seu respectus parentelae.

Impedimentum *formaliter* seu quoad vim oritur ex sola lege ecclesiastica; sed ius civile suppeditat elementum *materiale*; i. e. institutum adoptionis et normam impedimenti canonici.

In Hispania est dirimens: 1.” Inter adoptantem et adoptatum (*paternitas legalis*). 2.” Inter adoptantem et coniugum adoptati, inter adoptatum et coniugum adoptantis (*affinitas*). 3.” Inter descendentes legitimos adoptantis ut adoptatum, durante adoptione (*fraternitas*).

1 Ituil. lustin 1.1 t.11; Cod. esp. a.84.

Dices: In Hispania non existit impedimentum canonicum cognationis legalis. Quia Codex hispanus unam habet legislationem pro matrimonio canonico, alteram pro civili; et pro canonico solum admittit impedimenta canonica; impedimentum cognationis legalis statuit tantummodo pro civili.

Resf>. Certe est impedimentum etiam pro matrimonio canonico. Xam c.1080 canonizat legem civilem quoad impedimentum cognationis legalis. Id est, illam legem quam det potestas civilis quoad matrimonia suae competentiae, admittit canon quoad matrimonia canonica. Atqui potestas civilis habet competentiam quoad matrimonia non baptizatorum, et circa haec in Hispania statuit impedimentum cognationis legalis. Ergo in Hispania existit hoc impedimentum, etiam pro matrimonio canonico.

Ratio huius normae est quia fundamentum huius impedimenti stat in familiaritate quae per adoptionem contrahitur; quae familiaritas est magis vel minus stricta iuxta diversas leges civiles, a quibus unice pendet adoptio sive pro infidelibus sive pro fidelibus. Ergo in Hispania impedimentum canonicum gignit.

Sententia contraria omni probabilitate caret.

Lex hispana 17 oct. 1941 faciliorem reddidit tramitem adoptionis expositorum; sed impedimentum matrimoniale quoad hos non sustulit. Xam in ipsa lege vocatur *adoptio* et easdem condiciones requirit eosdemque parit effectus ac adoptio quae in Codice civili admittitur (a.6).

Si in una natione adoptio constituit impedimentum in (dia non; poteruntne qui tale impedimentum habent nuptias contrahere ubi impedimentum non est?

Res resolvi debet ex iure internationali, potius quam ex c.13.14, de vi legum ecclesiasticarum erga vagos et peregrinos. Iam vero *statutum personale*, seu complexus legum respicientium statum personarum, ut maiorem aetatem, capacitatem ad matrimonium, etc., personam requiritur. quocumque haec vadat. Quare qui adoptionem hispanam contraxerunt, secumferunt impedimentum *dirimens*, ubicumque velint matrimonium inire; qui adoptionem gallicam habent, impedimentum *impediens* habebunt ubicumque, etsi in Hispania contrahant, etc.

Dispensatio. In paternitate difficilius, in fraternitate et affinitate facilius conceditur.

Dispensatio concessa pro foro civili a civili auctoritate non valet pro foro ecclesiastico; nam quamvis impedimentum cognationis legalis idem est *materialiter* in utroque foro, quoad suam existentiam et extensionem; et norma impedimenti ecclesiastici desumitur ex iure civili; *formaliter* tamen diversum est ecclesiasticum et civile; unde semel existens ecclesiasticum. quoad eius cessationem intervenire debet ecclesiastica auctoritas dispensans pro suo foro.

Sed e contrario, si ab auctoritate ecclesiastica dispensatur pro suo foro, dispensatum erit etiam in foro civili Hispano; quia lex hispana pro catholicis non admittit nisi impedimenta canonica (a.75); unde qui sunt canonice habiles ad contrahendum, civiliter habiles sunt.

Utrum impedimentum hoc sit *gradus maioris an minoris* disputatur. Sed, nisi S. Sedes aliud statuatur pro singulis regionibus ubi vigeat, censendum est *gradus maioris*. Nam: c.1042 laxative enumerat impedimenta *gradus minoris*, inter quae hoc non recenset; et addit: impedimenta *gradus maioris* alia sunt *omnia*. Apud orientales est *gradus minoris* (Pius XII, 12 feb. 1949 c.31).

CAPUT VII

De consensu matrimoniali

Summarium: 1. Necessitas, natura, vitia consensus.—2. Defectus mentis,—3. Ignorantia.—4. Error,—5. Fictio,—6. Vis et metus.—7. Praesentia contrahentium,—8. Conditio aliaeque circumstantiae,—9. Perseverantia consensus.

§ I. *Necessitas, natura et vitia consensus*

891. Consensus dicitur duorum placitum in idem x.

Necessitas. Matrimonium facit partium consensus inter personas iure habiles, legitime manifestatus, qui nulla humana potestate suppleri valet (c.1081 § 1). *Requiritur*, quia matrimonium est contractus (n.743). Consensus est causa totalis matrimonii; *formalis* seu constitutiva matrimonii *in fieri*, seu ut actus transeuntis seu contractus; *efficiens* matrimonii *in facto* seu vinculi seu status seu societatis coniugal-
lis. *Sufficit*: Ecclesia adoptavit principium iuris romani: *Nuptias non concubitus sed consensus facit* (Digest. 1.50 t.17 leg.30; Gratian., c.17 q.2 c.2).

Qualitates: a) *internus*, seu actus voluntatis: Z») *manifestatus legitime*, i. c. iuxta canones: “intentio mente retenta nihil in humanis contractibus operatur”; r) *mutuus*, secus esset donatio unilateralis; non unicum principium iuridicum generationis; d) *deliberatus et liber*, ea cognitione et voluntatis independentia quae iure naturae et ecclesiastico requiritur; e) *personalis*, non solum quia ab utroque praestandus est, sed quia non pendet a consensu tertii, v. gr., parentum; at potest per procuratorem manifestari; /) *de praesenti*: nam

1 Diacst. 1.2 t.14 leg.1.

de futuro sunt sponsalia, seu promissio matrimonii; g) *inter personas habiles* iure naturae ac ecclesiastico; A) *insufflebilis* humana potestate; non sicut in aliis contractibus, in quibus, v. gr., consensus minorum a parentibus suppletur². Nam: 1) Deus non dedit reipublicae potestatem in corpora, nisi quatenus necessitas exigit. Atqui in matrimonio non est necessitas; imo multa damna ex tali potestate despotica orirentur. 2) Ecclesia semper professa est se non habere hanc potestatem; libertatem consensus defendit, impedimentum vis et metus consignavit. 3) Ius in corpus alterius sine proprio consensu esset contra triplicem matrimonii finem; quod non optatur, contemnitur, aut odio habetur.

Lcfevbre et Cicu negantes matrimonium esse contractum, consequenter sentiunt vinculum non oriri proprie ex consensu partium, qui erit tantum praesuppositum; oriri ex auctoritate publica, quae vinculi seu matrimonii in facto existentiam pronuntiat. G. *Barberena* affirmat concausam efficientem vinculi in quibusdam casibus esse voluntatem Ecclesiae; in aliquibus hanc voluntatem esse causam *unicam* matrimonii *in facto*.

Casus hi difficiliores sunt: a) convalidatio matrimonii simplex, quando consensum renovat sola pars impedimenti conscia (c.1133 § 1); tunc causa efficiens matrimonii *in facto* est consensus unius partis et voluntas Ecclesiae, b) Sanatio in radice in qua neutra pars renovat consensum (c.1138 § 1). In hoc casu causa unica efficiens vinculi est Ecclesiae voluntas (c.1085). c) Casus in quo partes ad nuptias veniunt cum scientia aut opinione nullitatis matrimonii; in quo voluntas Ecclesiae est causa efficiens vinculi unica. Sic G. *Barberena* (n.743).

Dicendum tamen est etiam in his casibus causam efficientem vinculi seu matrimonii in facto *unicam* esse partium consensum. Si consensus non subsistit, matrimonium non convalidatur, aut non existit.

In 1.^o casu. Cum matrimonium fuit nullum ex impedimento, ut convalidetur, i. e. incipiat valere, necesse est quod cesset aut dispensetur impedimentum, et consensum renovet saltem pars impedimenti conscia. Haec renovatio requiritur iure *ecclesiastico* (c.1133). Hoc satis indicat causam efficientem matrimonii esse consensum non quidem primitivum consensum perseverantem, sed consensum renovatum, si utraque pars illum renovat; aut consensum primitivum iuridice perseverantem in parte impedimenti inscia; et consensum renovatum a parte conscia impedimenti. Per se ex iure naturali nulla consensus renovatio requireretur si primus consensus non fuit revocatus; sed Ecclesia renovationem praecipit *ad validitatem*, sicut ad validitatem praecipit formam celebrationis matrimonii. Iam vero Ecclesia id praecipiens non producit ipsa vinculum, sed statuit requisita ut consensus vinculum producat.

Idem evenit in quovis contractu humano, aut in quovis facto iuridico, v. gr. testamento: auctoritas legitima determinat formam et

* Pius VI, *Epist.* 11 iul. 1789; Pius XI, *Encycl. Casti connubii*.

conditiones quibus fieri debeat, ut effectum producat; positis his requisitis, ius et obligatio nascitur ex consensu paciscentium, aut ex voluntate testatoris, non ex voluntate publicae auctoritatis.

In sanatione in radice Ecclesia dispensat ab impedimento, si hoc per se ipsum non cessavit; dispensat quoque a sua lege de renovando consensu; et vinculum incipit esse a momento quo ipsa sanationem concedit, dummodo interea neutra pars priorem consensum revocaverit; nam si consensus non perseveret, matrimonium nequit in radice sanari (c.1138-39). Hoc clare significat vinculum oriri tamquam ex radice ex consensu primo perseverante, non ex voluntate Ecclesiae quae tunc solum aufert impedimentum a se positum, quod illum primum consensum reddebat inefficacem; non causât ipsa vinculum.

In casu matrimonii contracti cum scientia aut opinione nullitatis eiusdem, matrimonium valet vel non, prout exsistat vel non consensus matrimonialis, et non sit aut sit impedimentum. Si reapse impedimentum non exsistit, et aliunde nupturientes, putando matrimonium fore nullum, velint tamen consensum dare, fieri maritus et uxor, non obstante hac persuasione de nullitate, matrimonium valebit. Vinculum producitur a consensu partium, si sit; non ab Ecclesiae voluntate.

Sed stante scientia aut opinione nullitatis ceterum possibilis consensus matrimonialis? Ad hoc respondet c.1085: Scientia aut opinio nullitatis matrimonii consensum matrimonialem necessario non excludit. In singulis casibus videndum est num exsistat necne. Si exsistit et aliunde non adsit impedimentum, ille consensus, non voluntas Ecclesiae, vinculum matrimonii efficiet; si consensus non exsistit, neque vinculum producetur.

Quaeres: Quomodo poterit vinculum efficere ille consensus qui dicitur perseverans, cum sit actus transiens? et quomodo poterit vocari contractus in casu convalidationis in qua una tantum pars consensum renovat; et in sanatione in radice, in qua neutra renovat consensum?

Resp. In utroque casu subsistit in statu habituali consensus primitus datus et non revocatus. Non exsistit *physice* seu *psychologice*, exsistit *iuridice*; quod sufficit, ut possit matrimonium producere.

Hec accidit in omni negotio iuridico bilaterali; v. gr., in contractu in quo partes non dant simul consensum; sed dant, v. gr., per epistolas; consensus unius partis physice seu psychologice iam non exsistit, quando altera pars respondet consentiendo; iuridice subsistit, et negotium iuridicum, ius et obligationem, producit... Sic etiam in matrimonio per procuratorem, consensus datus a mandante, ut procurator nomine illius contrahat, iuridice manet et vinculum producit postea, quando procurator nomine mandantis matrimonium contrahit; quamvis ipse mandans de mandato nihil cogitet; nisi ante matrimonium revocaverit mandatum (c.1089 § 3).

Christus ad sacramentum evexit ipsum contractum matrimonialem inter baptizatos. Iam vero in casu convalidationis simplicis, in quo una tantum pars consensum renovet, et in sanatione in radice, in qua neutra pars renovat consensum, sacramentum fit eo momento quo matrimonium convalidatur. Ergo etiam tunc fit contractus, vi illius prioris consensus perseverantis; et talis contractus-sacramentum, sicut est causa gratiae, ita est causa vinculi, et non merum

praeiudicatum. Contrarium pugnat cum sensu obvio documentorum pontificalium et cum doctrina et modo loquendi theologorum omnium.

Instabis. Quomodo poterit operari quod *physice* non existit? *Respondeo.* Quod non existit *physice*, sed utique *moraliter* seu iudice (ut theologi et canonistae loquuntur) non potest effectum *physicum* producere; utique *moralem* aut *iuridicum*, qualis est mutuum ius et obligatio coniugum. Sic superior legem aut praeceptum fert, quod serius ad subditorum notitiam venit; ex hoc momento obligatio exsurgit, quando *physice* iam non existit superioris voluntas at manet *moraliter* aut *iuridice*. Vide Robceda, articulo citato (n.743).

892. *Natura.* Consensus matrimonialis est actus voluntatis quo utraque pars tradit et acceptat ius in corpus perpetuum et exclusivum, in ordine ad actus per se aptos ad prolis generationem (§2).

Obiectum *materiale* seu *circa quod* sunt corpora; *formale*, seu *respectus* sub quo haec traduntur, est ordo ad actus generationis. RR declaravit nullum matrimonium in quo vir exclusive intendit mulierem habere uti sociam ad recipiendos cos qui in domum suam venirent⁸. Non tamen requiritur desiderium, intentio aut propositum prolis procurandae, modo nihil contra eam fiat. Obiectum *essentiale* consensus est *ius*, non *iuris usus*; qui deesse potest⁴. *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier* (1 Cor 7,4).

Non requiritur ut separatis verbis exprimatur traditio et acceptatio; nam est mutua obligatio et mutuum ius; hinc eo ipso quod vir dicit: *volo esse tuus*, dicit: *accepto te*. Datur *ius perpetuum et exclusivum*, ob indissolubilitatem et unitatem matrimonii (Deo, *Resp. mor.* 1.1 dub.42 n.2).

In ordine ad actus per se aptos ad prolis generationem; i. c. copulam perfectam ceterosque actus qui ad eam referri possint.

Per se sufficit simultaneitas *moralis* utriusque consensus; non requiritur ut eodem tempore detur ab utroque, dummodo unius consensus perseveret quando alter consentit (c.1136).

Vitia consensus. Consensus est actus voluntatis; sed *nihil volition quin praecognitum*; ergo ei obstant ex parte intellectus *defectus mentis, cognitionis, error*; ex parte voluntatis *simulatio, metus, conditio*.

Hürth, *Defectus consensus in matrimonio acatholicorum*[^] *Periodica de re moral...* t.37 (1948) p.203-26.

⁸ J 19 aug. 1914; AAS 7.51.

⁴ S. Thom., *In II* ² q.1 a.3.

Defectus mentis

893. Amentia est habitualis defectus usus rationis ca aetate qua iuxta naturam adesse deberet; seu insania circa omnia.

Est *naturalis*, si iam a nativitate vel ab infantia habetur (*idiotismus, imbecillitas, fatuitas, simplicitas spiritus*). Haec, pro diverso gradu, mentis capacitatem rerumque scientiam coarctat, minuit vel abolet. *Adventitia* vel *accidentalis*, quae ut plurimum maturitati psychicae et physicae supervenit; voluntatem seu iudicii libertatem pro diverso gradu debilitat, minuit aut aufert.

Plene amentes sunt incapaces ad matrimonium. *Semiamen-* *l:s*, ut capaces indicentur, debent magis de sana quam de insana mente participare; in quo discernendo est maxima difficultas, quia ab insana ad sanam mentem multi sunt gradus semiamentiae. Unde non solum amentia plena et furor, qui omnino usum rationis adimit, matrimonium dirimit; sed et ea quae infra semiamentiam vel semi furorem plus minus posita est.

Aliena est a nostris principiis doctrina iuxta quam futurus manifeste amens, in periodo *incubationis latentis* iam incapax habeatur validum consensum praestandi, ait RR 28 oct 1924; *Docis*, vol.16 p.374.

Lucida intervalla in mentecaptis saepe dantur; quare, si in hisce matrimonium contrahant, valide contrahere possunt, etsi contrarium neotherici teneant. Quoniam vero amentia est morbus de se perpetuus, prae oculis habeatur quatenus fuerit coniugis amentis vel dementis conditio immediate ante et immediate post nuptias; nam si constet ille fuisse tunc amens vel demens, praesumitur talis fuisse quoque dum matrimonium iniit. Id est, si constet de amentia antecedente et consequente, iure deducitur concomitans. Hoc accidere potest praesertim in amentia quae dicitur *quieta*, et in iis mentecaptis qui habent lucida intervalla; etsi plures medici hodie teneant etiam in istis lucidis intervallis haberi latentem quamdam amentiam (1 iul. 1933; vol.25 p.408).

Sed lucida intervalla non praesumuntur; quia, iuxta Sanchez, furoris morbus suapte natura perpetuus, insanabilis et desperatus est, et praesumitur durare omni tempore (1.1 <1.8 n.17: RR 16 feb. 1928; vol. 20 p.75).

' 27 nov 1033: vol 25 b 600.

Etsi admittatur amentiam raro transmit! per generationem, sed ordinarie dispositionem tantum transfundi, tamen dubitari nequit ex amentia hereditaria gravissimum saltem oriri indicium ad amentiam concludendam (23 iun. 1928; vol.20 p.260).

Unde: 1.° Amentes in lucido intervallo, iuxta plures, valide sed illicite contrahunt, quia nequeunt prolem educare, nisi possint eam aliis coinmitere educandam. 2.° In dubio num matrimonium contractum sit in lucido intervallo, censetur tempore amentiae initum, quia haec de se est continua et perpetua. 3.° Cum, iuxta multos medicos hodiernos, amens, maxime ab infantia, ne in lucido quidem intervallo sit sui compos, et in nulla legislatione puniatur ob delicta in lucido intervallo commissa, nec validi habeantur contractus tunc initi; etiam dubius erit matrimonii valor. Si intervallum adest lucidum, et longum appareat, ut consensus sit moraliter certus, pro valore matrimonii standum est; secus pro nullitate. 4.° Si amentia fuerit temporanea et penitus cessaverit, valet matrimonium.

Dementia est insania circa aliqua tantum. Dementes sive monomaniatici, in iis in quibus insaniunt, amentibus aequiparantur. Sic maniaci circa rem uxoriā inhabiles sunt ad matrimonium, “luris est firmissima regula quod dementia quae circa unum tantum vel alterum obiectum fertur, non est impeditiva matrimonii, nisi quando fertur in ipsum matrimonium” (17 nov. 1932; vol.24 p.455). Cautē admittantur conclusiones medicorum; proni enim sunt ad negandam internam libertatem (10 iul. 1931; vol.23 p.275).

Sed caute quoque procedatur in matrimonio dementium, quod non raro declaratur nullum. Sic Rota 23 dec. 1909; 15 mai 1915 et 7 ian. 1918 in causa *Buscodticensi*: Sponsa cum signis neurastheniae vel similibus nupsit, sed non ut amens. Postea amens evasit. Matrimonium declaratum fuit nullum (AAS 2,121; 7,572; 10,517).

Alii defectus mentales. *Patui, stupidi, neurasthenia, aliisque morbis huiusmodi laborantes*, sufficiente discretionē praediti valide contrahunt. *Idiotae* infantibus accensentur, ideoque matrimonii sunt incapaces. *Surdomuti* a nativitate, si instituti sunt, capaces erunt, secus non constabit. *Ebrius* in ebrietate perfecta, plene torpens ex usu morphinac, opii, etc., et *dormiens*, amenti aequiparantur; etsi dum erant sui compotes habuerint voluntatem contrahendi; nam intentio illa habitualis non sufficit, quia est minister. Quidam morbi nervei effectum habent continuum, alii circularem (*lunatici*) (23 feb. 1935; 23 dec. 1932; vol.27 p.78; vol.24 p.559).

Ilypnotismus potest usum rationis tollere; quoad actus posthypnoticos utrum tollat, disceptatur; saltem probabiliter

et communius libertatem quoad hos non tollit (22 feb. 1930; vol.22 p.88).

Epilepsis in ipso accessu tollit capacitatem contrahendi; extra eum, est quaestio implexa in singulis casibus examinanda (30 iul. 1932; vol.24 p.366).

§ 3. *Ignorantia naturae matrimonii*

894. **Cognitio requisita.** Ad consensum matrimonia km valide praestandum, nccesse est ut contrahentes saltem non ignorent matrimonium esse societatem permanentem inter virum et mulierem ad filios procreandos (c.1082 § 1).

Requiritur ut sciant esse societatem *permanentem*, i. e. non conventionem ad actum copulae mere transeuntem. Non autem requiritur cognitio unitatis, indissolubilitatis et sacramentalitatis matrimonii, ut dicemus quando de errore. *Inter virum et mulierem.*

Ad filios procreandos. Hinc invalide contraheret, si pars putaret esse societatem merae amicitiae aut servitii. I. e. requiritur notitia obiecti huius contractus, quod est mutuum ius et mutua obligatio in corpus in ordine ad actus per se aptos ad prolis generationem.

Iuxta communem sententiam, non est necessaria notitia actus sexualis, seu modi quo filii procreantur. Nccesse est ut sciant ad procreationem necessarium esse concursus proprii corporis, et idcirco se tradere ius alteri in corpus (31 iul. 1933; vol.25 p.509).

Utrum maior vel distinctior notitia requiratur, c.1082 non definit, dicit enim saltem illam vagam requiri. Iuxta *Rotam*, l. c., haec confusa cognitio sufficit. Nec necessarius est actus voluntatis *explicitas* in ordine ad singula iura et obligationes matrimonii; sufficit *implicitus*: contrahendi sicut ceteri, ut a Deo constitutum est (17 mar. 1926; vol.18 p.70).

895. **Cognitio aestimativa matrimonii.** Dicitur notitia, non solum naturae seu obiecti matrimonii, sed etiam *valoris* seu momenti seu transcendentiae illius. Iuxta quosdam psychologos et psychiatras modernos, ad ponendum actum humanum, ideoque ad consensum matrimonialem, non sufficit simplex cognitio naturae seu obiecti matrimonii et formalis actus voluntatis illud appetentis; requiritur insuper *appretialio* seu *aestimatio obiecti*, i. e. cognitio *valoris* seu momenti matrimonii (su importanda). Hinc, aiunt, contractus

matrimonialis cuius *valor socialis*, ethicus, iuridicus, ne quoad substantiam quidem cognoscitur, non est contractus matrimonialis; quia matrimonium nisi in ordine sociali, ethico, iuridico non existit. Ergo qui nequeat talem valorem percipere, incapax est matrimonii.

Immoralitas constitutionalis. Sic vocatur defectus clementi ethici, seu incapacitas appretiandi *valorem* seu momentum morale vel iuridicum actuum. Qui immoralitate constitutionalis laborant, carent sufficiente cognitione matrimonii, ideoque nequeunt validum consensum matrimonialem dare. Ita quidam psychiatrae.

Quid ad haec dicemus? 1. Quamvis terminologîa nova sit, doctrina quoad substantiam non est nova. At cavendum ne nova terminologîa errores inducantur.

2. Haec doctrina *valoris* quoad substantiam nota erat scholasticis antiquis. Homo bonum per intellectum non solum *intellectuality ut bonum* apprehendit, sed simul eodem actu *apprehiat* seu aestimat et ponderat quid valeat illud bonum, tum in abstracto tum in concreto, pro ipso homine qui circa illud actum deliberatum ponere intendit.

Sed in *valore* rei distinguere debet *substantia valoris*, quae identificatur cum substantiali obiecti bonitate et appetibilitate; et *gradus accidentales*, qui addunt quantitativas differentias, secundum plus et minus. Pariter actus subiectivus appretiationis est aut substantialiter integer, aut substantialiter non integer; prout ei nullum elementum substantiale desit aut secus. Praeterea salva substantiali integritate, ima appretiatio differre potest ab alia (*jradu*, prout sit plus vel minus perfecta. Tandem perceptio et appretiatio potest esse *directa* vel *reflexa*: prout homo aut tantummodo ipsum *valorem* percipit, aut simul *rationes* et *fundamentum* valoris intelligit. Appretiatio, quam homo sanus in omni indicio practico, natura duce, sponte peragit, est *directa*.

Sufficit cognitio aestimativa *de substantiali valore matrimonii*; non requiritur accurata ponderatio omnium iurium et obligationum eiusdem. Sufficit cognitio *directa*, non requiritur *reflexa* per novum actum.

3. Nequit admitti quod laborantes *immoralitate constitutionalis* non possint praestare validum consensum matrimonialem. Nam quomodo scire possumus talem defectum esse adeo gravem, ut homo aestimare nequeat substantialem *valorem* matrimonii? Ipse Tvixzi, qui nomen illud invenit, fatetur difficile statui posse fines certos inter normam et anomaliam.

4. *Sententia Rotae*. Iuxta expositam doctrinam traditionalem tulit sententiam RR 25 feb 1941. Quidam homo perditissimis moribus et insensibilitate quadam morali, matrimonium libere contraxit. Ini-

¹ *Trattato delitt mentali* cd.3.* vnl.1 p 377.

tio novi status non adeo prave se gessit, postea vero pessima quaeque mira insensibilitate patrabat. Uxor illius petiit declarationem nullitatis matrimonii ex defectu sufficientis discretionis in viro, seu *(r immoralitate constitutionali)*; qua, etsi naturam matrimonii noscebat, tamen non poterat illius valorem seu momentum appretiare.

Prima sententia nullitatem declaravit; secunda infirmavit primam. Rota Rom. in tertia decidit *non constare de nullitate*, non obstante voto adverso septem psychiatrarum (*Dccis.* vol.33 p.144; *Periodica* [1941] p.5)

896. Praesumptio ignorantiae circa naturam matrimonii. Haec ignorantia in foro externo *post pubertatem* non praesumitur (c.1082 § 2). Nam natura duce, talia discuntur, praesertim a viro. *Ante pubertatem?* videtur a contrario praesumi: sed praesumptionem statuere non est necesse; nam matrimonium valide contrahi nequit nisi duobus annis post pubertatem (c.1067). In foro interno standum est assertioni confitentis: sed nisi ignorantia probetur, in externo nihil operatur.

§ 4. Error

897. Error. Est falsa rei apprehensio seu indicium falsum.

1.^o *Iuris*, in re nostra, si versatur circa naturam et proprietates matrimonii essentielles; *facti*, si circa personam eiusque qualitates. Circa valorem actus, interdum erit error iuris, interdum facti.

2." *Antecedens* seu *dans causam contractui*, qui si ante matrimonium detectus fuisset, ab eodem retraxisset; *concomitans*, si quis etiam detecto errore, contraxisset. Cum voluntas feratur in obiectum *prout cognitum*, error semper in voluntatem influit, sed non omnis error consensum reddit nullum.

Consensus deficere potest ob errorem: *nulla enim voluntas errantis est* (*Digest* 1.39 t.3 leg.20).

Error facti. 1) *Circa personam* matrimonium irritat (c.1083 § 1): nam est substantialis: consensus fertur in personam distinctam ab illa cum qua contrahitur. Etsi sit concomitans*. Talis error fuit in Iacob qui, volens ducere Rachel, per fraudem contraxit cum Lia (Gen 29).

2) *Circa qualitatem personae*, etsi dans causam, non irritat (§ 2): non *iurc naturae*, nam substantia seu persona non deficit; ab intellectu absolute, non conditionate proponitur, et

« RR 16 apr. 1913; *Dccis.* 5,242.

sic a voluntate acceptatur; *neque iure positivo*, Ecclesia nullitalem ex tali errore non sancit, quia innumerae orirentur quaestiones cum publico animarum damno.

Résolves: Valet ergo matrimonium, si quis velit ducere virginem, sanam, honestam, divitem, et ex errore ducat defloratam, leprosam, meretricem, pauperem; nisi qualitas ut *conditio sine qua non* posita fuerit (*Analecta cedes*. [1907] p.239).

Excipe. 1.° *Si error qualitatis redundet in errorem personae*. 'l'une esset substantialis. Id evenit, si versatur circa qualitatem uni personae propriam, quae persona praecise intenditur per illam qualitatem, v. gr., si quis velit ducere *primogenitam regis*, et offeratur secundogenita, primogenitam se simulans. Nam indifferens est quod persona, cum qua quis contrahere vult, designetur proprio nomine vel per qualitatem individualement; qua deficiente, persona non est eadem.

Error qualitatis redundans in personam locum habere potest, quando haec persona est ignota comparti et absens; et loco illius offertur praesens alia. Quod si quis cognoscit hanc mulierem praesentem quae se iactat primogenitam regis et id credens eam ducit, non est error qualitatis redundans in errorem personae, sed simplex error qualitatis dans causam contractui, qui non officit valori matrimonii (20 iun. 1932; vol.24 p.232).

2.° *Si error versetur circa conditionem servilem*: Id iure ecclesiastico statuitur ob inaequalitatem, incommoda et difficultatem in exercitio iurium coniugalium. Requiritur: a) servitus proprie dicta unius partis, qualis erat iure romano, quo servus ad proprietatem domini pertinebat, ab eo vendi poterat, etc. Hodie solum apud populos incultos viget. Non est propria servitus colonatus, glebae adscriptio. α) Libertas alterius. c) Error vel ignorantia servitutis ex parte personae liberae.

Infideles haec lex non tangit. Sed si pars fidelis est libera, infidelis serva, matrimonium non valet; si vice versa, probabilius est validum, secluso impedimento disparitatis cultus (Gasparri, 804).

3.° *error recidat in conditionem sine qua non*, ut diximus, appositam explicite vel implicite; i. e. ut ex adiunctis constet consensus conditionatus.

Non irritat matrimonium error circa futuras actiones vel praesentes intentiones compartis, i. e., si pars falso putat compartem habere tales intentiones; vel posituram vel omissuram esse tales actiones; v. gr., non se inebriaturam; ideoque contrahit. Neque error circa causam, etsi declaratam, quae movet ad matrimonium (25 nov. 1933; vol.25 p.593).

Error iuris. Circa matrimonii naturam consensum irritat, ut dictum est. *Simplex error circa proprietates matrimonii essentielles*, etsi det causam contractui, consensum non vitiat (c.1084).

Simplex, qui est actus intellectus, qui in eodem terminatur; non voluntatis excludentis aliquam proprietatem. Ille consensum directe et immediate non afficit; nec intentionem implicat excludendi proprietatem; nam contrahens *intentionem generalem* habet ineundi nuptias validas, prout a Deo institutas et ab omnibus initas. Adest unicus actus voluntatis matrimonium reapse volentis; alia voluntas: *non contraxissem, si scissem indissolubilitatem*, est interpretativa. Matrimonium iudaeorum valet, non obstante eorum persuasione de licitate libelli repudii. Valent matrimonia haereticorum, infidelium, etc., qui admittunt dissolubilitatem et polygamiam, aut sacramentalitatem reiiciunt; etsi proprietatem essentialem positive excluderent, si interrogarentur aut cogitarent attendendum est, non quid facerent, sed quid re vera faciant; hoc unum ad consensum refertur.

In casibus particularibus, num fuerit simplex error an etiam voluntatis intentio examinandum est. *De se* praesumitur simplex error, non intentio excludendi proprietatem essentialem, aut conditio; nam censendi sunt nupturientes voluisse contrahere valide, prout matrimonium in se est. Idque etiam ubi viget divortium vinculare ac polygamia; tum ob favorem matrimonii, tum quia nupturientes supponendi sunt generatim, dum contrahunt, ne cogitare quidem de vinculi solutione aut aliis nuptiis; et multo minus haec ita cogitare ac velle, ut secus matrimonium excluderent.

VijVERBERG, *De errore circa indissol. ct. unit.*: Euntes docete t.2 (1949) p.84-102; Hürth, *Defect, consens. Periodica* [1948] p.209-26.

Error circa matrimonii validitatem potest esse *iuris*, si, v. gr., contrahens putat valere matrimonium inter consanguineos, aut e contra non valere inter affines in 3.^m gradu; vel *facti*, si re vera scit non valere inter consanguineos usque ad 3.^{um} gradum; valere inter affines in 3.^o gradu; sed putat in casu consanguinitatem exsistere cum reapse non sit; aut non exsistere, cum sit.

Dupliciter contingit: a) si quis putat se valide contrahere, cum invalide contrahat ob impedimentum sibi ignotum; b) si putat se invalide contrahere, cum tamen nihil matrimonio obstet.

In a) verus consensus coniugalis exsistit, quamvis ineffi-

cax ob impedimentum seu incapacitatem personae. Tñ *b)* consensus adhuc haberi potest, et matrimonium potest valere, ut mox dicimus.

898. Scientia aut opinio nullitatis matrimonii consensum matrimonialem necessario non excludit (C.1085Y I. e. certitudo aut persuasio nullitatis matrimonii non necessario consensum excludit.

Quaestio est de casu in quo matrimonii nullitas, vera vel mere putata, procedat aut ex impedimento dirimente, aut ex defectu formae legitimae, aut ex vitio substantiali consensus alterius partis, aut ex vitio irritante consensus proprii, quod sit ex iure ecclesiastico tantum, v. gr., ex errore circa conditionem servilem. Tñ his casibus, si quis contrahat cum notitia certa vel probabili, aut persuasione impedimenti seu vitii substantialis, non inde necessario concludendum est exclusum esse ab eo verum consensum matrimonialem. Sive vitium a parte rei non exsistat, sed mere putetur exsistere: sive reapse exsistat. Si vitium re vera non exsistit, matrimonium potest esse validum, non obstante illa persuasione seu opinione nullitatis. Si exsistit illud vitium, matrimonium utique nullum erit ex tali vitio; sed adhuc potest exsistere consensus matrimonialis de se *naturaliter* efficax matrimonii, at *iuridice* inefficax ob illud vitium seu impedimentum.

Canon practici momenti est praesertim pro matrimonii sanatione in radice; nam si per talem scientiam aut opinionem nullitatis matrimonii consensus non fuit exclusus, nec deinde revocatus, matrimonium sanari potest in radice, sine consensus renovatione (c.1 139 § 1).

Speculative difficile explicatur quomodo sub certa scientia vel intima persuasione nullitatis matrimonii contrahendi possit quis consensum matrimonialem dare. Potestne quis serio velle quod scit vel putat impossibile? Placet haec explicatio:

Sub scientia aut opinione nullitatis matrimonii potest dari consensus matrimonialis *pro nunc*, i. e. pro tempore quo contrahitur. Quia, etsi mala fides intersit, contrahens potest esse ita dispositus, ut quantum in se est tradat et acceptet ius coniugij de vero voluntatis actu; vel quia contemnit legem irritantem; vel quia aliqua ratione absurda ab ea se excusat: vel quia putat rem in posterum posse componi; vel quia directe contra legem agit, vclut dicens: sic statutum est sed

ego quantum a voluntate mea pendet volo tradere et acceptare ius coniugale 3.

a) Sic praxis Ecclesiae, quae saepe sanat in radice matrimonium mala fide initum, et quidem initum [*pro nunc*, ut solet contrahi,

b) Rota 27 aug. 1910 (vol.2,313) ait: communis persuasio in Germania est matrimonia mixta ante magistratum civilem celebrata non valere; et tamen S. Offic. ea valida declaravit praesumptione iuris, praescindens a contraria et erronea populi opinione, c) C. Prop. Fid. Instr, ad Vic. Apost. Constantinop. 1 oct. 1785 de armcnorum matrimoniis scribit: Qui volunt veram sponsam ducere, sed ex errore putant matrimonium ante solum indicem tureum non valere; ita tamen ut, si scirent id sufficere, vellent illud sic contrahere, valide contraxerunt; nam de vero, legitimo, interno et mutuo consensu dubitari nequit (Coi. 580).

Ergo in casu scientiae aut opinionis nullitatis matrimonii, utrum consensus vere matrimonialis existat necne, res est *facti*, in singulis casibus examinanda et decidenda. Si nupturientes volebant fieri maritus et uxor, quantum in se erat, consensus exstitit; inefficax aut efficax matrimonii validi, prout objective exstiterit vel non impedimentum vel defectus formae; quod si matrimonium fuit nullum iure ecclesiastico, sanari potest in radice, absque consensus renovatione.

Sic durante recentiore bello hispano, in regione a communistis occupata, innumera matrimonia contracta fuerunt coram auctoritate civili aut militari, aut solis testibus, absque parrocho vel sacerdote delegato, qui haberi non poterant (c.1098). Contrahentes multi quidquid religiosum erat contemnebant, nec unquam coram sacerdote contraxissent; alii ex errore putabant tale matrimonium non valere; sed quoniam aliter contrahere non poterant, ita contrahebant, parati ut, occasione data, rem cum Ecclesia componerent; alii animum coram parrocho comparendi forte non habebant. Haec matrimonia, secluso alio impedimento, pronuntiavi valida; nam consensus matrimonialis erat, nupturientes volebant fieri maritus et uxor; forma autem ordinaria tunc cos non obligabat. Plures sic coniugati se separarunt et novum matrimonium contrahere voluerunt, contendentes primum fuisse nullum. Id impossibile indicavi (*Sal T.* (1938], p.145.294).

Decisio S. Officii. Quae doctrina confirmata fuit a SO 9 iun. 1943 in responsis ad Vicarium Generalem Tarracensem: 1) Quid sentiendum de his matrimoniis? 2) Quate-

¹ practices solutiones non parvi pendet *Rodrigo*, etsi speculative, psychologicam existentiam consensus non videt possibilem sub «cientia aut opinione nullitatis matrimonii (*De relatione inter matrimonii nullitatem et nullitatem consensus matrimonialis* n.61.95ss ((ornillas 1945).

nus valida censeantur, utrum procedendum sit via gubernativa, vel potius judiciali, quoties aliquod dubitandi solidum fundamentum adfuerit.

AVv/>. a) *Quoad impedimenta*: firmis iis de quibus c.1990, pro ceteris casibus fiat processus regularis, b) *Quoad consensum*: praesumitur ad fuisse consensus requisitus pro validitate; quod si in casibus particularibus oppugnetur, fiat regularis processus ad normam iuris. c) *Quoad defection formae*: fiat regularis processus, habita ratione etiam c.1098 (de forma extraordinaria: *Sal T.* [1944] p.87).

§ 5. *Fictio et reservatio*

899. Fictio. Internus animi consensus semper praesumitur conformis verbis vel simis in celebrando matrimonio adhibitis (c.1086 § 1). Nam *de iure* ita debet esse, et *de facto* ita esse solet. *Nomo malus nisi probetur*.

Fictio seu *simulatio* est ca agendi ratio qua quis unum interne vult, et aliud declarat. Quadruplex est: prolatio verborum aut simorum quae consensum significant, sed 1) sine animo contrahendi: 2) aut cum animo excludendi ius ad actum conjugalem. vel ad prolem: 3) aut excludendi aliquam proprietatem essentialem matrimonii: 4) aut cum intentione non implendi obligationes susceptas. Tres priores sunt fictiones *strictae*, praesertim prima; ultima dici potest *reservatio*

Totalis est illa nua excluditur animus contrahendi aut non se obligandi: *partialis*, nua excluditur quoadantenus ius ad actus conjugales, vel unitas vel indissolubilitas vel sacramentalitas matrimonii.

Fictio stricta totalis matrimonium reddit nullum, quia deest consensus internus seu actus voluntatis matrimonio essentialis, vel tollitur obiectum contractus (c.1086 § 2).

Ficte consentiens: 1.º Pccn» graviter. nis' nh errorem vel metum. contra veritatem et iustitiam; et notabiliter contra religionem; qtlia sacramentum simulare videtur Contrarium nutat probabilius SANCUCZ (1.4 a.16 n 1). 2.º Si damnum nequeat abter reparare, et possit sine incommodo remvi, consentire tenetur; praesertim si in iudicio fictionem non probavit.

Probatio fictionis difficilis est. Non sufficit sola affirmatio iurata unius nec utriusque; nam simulatio unius alterum latet. Probari potest, si concurrant: o') confessio simu-

1 ScHMAhiceurBKl t.4 Lt n.268.

lands facta tempore non suspecto, i. c. quando nondum intendebat matrimonium impugnare tamquam nullum; praesertim si confessio est iurata et statim post matrimonium elicit; *b*) manifesta causa simulandi, ut metus gravis iniustus, diffamatio vitanda, etc.; *e*) circumstantiae antecedentes, concomitantes et consequentes, ut si pars subito fugiat aut religionem ingredi intendat.; nam non tam cito eum matrimonii poenituisset.

locus affinis est fictioni, consensum excludit (CC 14 dec. 1889: ASS 22,529).

Fictio stricta partialis. 1.^o Si alterutra pars positive actu voluntatis excludat omne ius ad actum conjugalem, vel essentialem aliquam matrimonii proprietatem, matrimonium irritat (§ 2). Nam sunt duo actus contrarii qui se elidunt: contrahendi et excludendi ius, aut negandi ius exclusivum et perpetuum, quale necessario est ius matrimoniale’.

2.^o *Si excludatur sacramentalitas*: “*volo matrimonium, sed non sacramentum*”, illud valet; nam cum in matrimonio principale sit contractus, accessorium sacramentum in conitigio Christiano, omnia in eo aestimari debent ex contractu qualitas sacramentalis ei adiecta fuit a Christo nec ab intentione contrahentium dependet. Sed si voluntate praevalenti excludatur: *uolo matrimonium, non sacramentum; et si matrimonium sine sacramento esse nequeat, nec matrimonium volo*, hoc non valet (Gasparri, 827).

900. Reservatio mentalis habetur, quando contrahens manifestat externe consensum, et habet quidem intentionem internam contrahendi et dandi ius ad actus conjugales perpetuum et exclusivum; sed simul habet propositum non adimplendi obligationem, abutendo matrimonio ad evitandam prolem vel adulterando, vel prolem enecando.

Hac duae intentiones non se elidunt. Potest quis habere intentionem contrahendi et se obligandi, cum firmo proposito obligationem violandi. Quare talis reservatio matrimonium non irritat; nam adimpletio obligationis ad essentiam contractus non perlinet, sed contractui iam facto supervenit. Bonum prolis et fidei non ad esse matrimonii, sed ad usum perlinet; esse rei ab usu non pendet; idcoque propositum vitandi vel necandi prolem aut adulterandi coniugium non tollit (RR 15 iul. 1933; vol.15 p.451.456).

Bonum autem sacramenti (*bidissolubilitas*) distinctionem inter obligationem cuiusque implementum non admittit; ma-

* Lugo, *De Sacram.* c.18 n.8; PR 15 iul. 1933; vol.25 P.481.
 > RR 27 aug 1910; 10 itin. 1912; *Decr.* 2.313 4,289.

trimonium enim potest esse sine prole et sine fide, sed sine inseparabilitate numquam invenitur. Quare quando agitur de intentione contraria indissolubilitati. ulterius non inquiritur utrum contrahens excluserit obligationem, an potius obligationis executionem (S. Thom., *Suppi*, q.43 a.3).

Quoad prolem. “Sine intentione prolis matrimonium esse non potest, quia haec ex ipsa pactione causatur, ita quod si contrarium huiusmodi exprimeretur in consensu qui matrimonium facit, non esset matrimonium: et sic accipiendo prolem, *proles est essentialissimum in matrimonio* (S. Thom., *In II7* (1.31 q.1 a.3; Pius XI, *Casti connubii*).

Sunt hodie qui dicant consensum matrimonialem non esse nullum, si excludatur ius ad prolem, per pactum procurandi abortum vel. prolem aut semen necandi. Nam ex c.1086 § 2 bonum prolis excluditur tantum, quando excluditur “omne ius ad actum conjugalem”. Atqui si datur ius ad copulam perfectam, etsi fiat pactum enecandi semen aut prolem, iam non excluditur ius ad actum conjugalem.

Rcsp. Exclusio iuris ad prolem est exclusio matrimonii, quia proles procreanda et educanda est finis primarius, qui potissimum distinguit matrimonium a ceteris societatibus.

Instant. Finis contractus non est de essentia contractus eiusdem.

Rcsp. Finis non est de essentia contractus; at est de essentia *ordinatto* ad finem primarium essentialem, qualis est in matrimonio *procreatio prolis*. Sic essentiam matrimonii significat c.1082: *societas permanens... ad filios procreandos*.

Haec ordinatio non est intelligenda ita ut possit *de facto* finis primarius obtineri; sed sic ut intentio contrahentis excludere nequeat ordinationem societatis conjugalis ad cum finem; seu illud ius illamque obligationem quae “ex ipsa pactione conjugali causantur”; ius nempe et obligationem, quae, ita accepta, sunt “essentialissimum in matrimonio”.

Romano, *De capite simulationis totalis*: Monitor Ecclesiasticus t.75 (IPSO) p.52-53; Giacquinta, *De simul, part, ob exclusionem boni prolis*: Ephem. Iur. Can. t.4 (1948) p.131-47; Graziani, *Atto positivo di volontà... contra matrimoni substantiam*: Dintto Eccles. t.61 (1950) p.411-27.

901. Probatio simulationis partialis quoad prolem et fidem difficilior adhuc est quam probatio simulationis totalis, quia in illis distingui debet exclusio iuris a voluntate non servandi obligationes. Quae voluntas non irritat matrimonium et ob rationem psychologiam potius praesumitur animus non implendi obligationes quam iuris exclusio; quia vulgo sola intenditur transgressio obligationis (RR 16 ian.; 2 mar. 1933; vol.25 p.17.103).

Exclusio iuris vel proprietatis essentialis matrimonium irritans haberi potest per simplicem actum voluntatis, manifestatae vel non; aut per modum conditionis externe prola-

lae, vel pacti. Si probatur pactum vel conditio expressa, et haec ad totam vitam conjugalem se extendant, v. gr., semper abutendi matrimonio ad omnem prolem evitandam; aut adulterandi quoties libuerit; censetur exclusum ius; ideoque matrimonium censendum est nullum; si autem desit tale pactum aut talis conditio, pro valore standum est, quamvis contrahentes matrimonio abusi fuerint per totam vitam conjugalem; nisi certo probetur ius ipsum fuisse exclusum 4.

§ 6. *Vis et metus*

.Summarium: 1. Notio et divisio.—2. Metue irritans, inconsultus.—3. Revocata.—I. Quo iure dirimat.—4. Probatio et purgatio metus.—5. Obligatio ex nictu orta.

902. Vis est actus ab extrinseco procedens, passio renitente; seu maioris rei impetus qui repelli non potest¹; seu coactio vel violentia quae potentias externas adigit ad agendum vel non agendum, voluntate renitente, aut actum non ponente. Vis ipsi voluntati inferri nequit.

Est *absoluta* vel *relativa*, prout quis omnino invitatus et reluctans eam patitur vel non ita.

Influxus. *Absoluta* actum reddit iuridice nullum, quia actus humanus non est, cum voluntas desit (c.103 § 1).

Metus dicitur instantis vel futuri periculi causa animi trepidatio (ibid.); seu vacillatio voluntatis ex apprehensione mali imminentis orta, quae quasi vult et non vult. Hic est metus *passive* seu in patiente consideratus; *active* sumptus est causa metus, seu minitatio vel apprehensio mali voluntatem perturbans, eamque moraliter compellens ut velit quod secus nolle. Metus passive potius attenditur, i. e. prout effectum habet in persona cui incutitur.

Divisio: a) Ex magnitudinis: est *gravis* vel *levis*, prout Vehementer vel parum animum perturbet; *absolute gravis*, qui cadit in virum constantem, i. e. quem vir constans et fortis rationabiliter concipit, recte aestimans malum et periculum obiectivum, ut metus mortis; seu qui concipitur ex malo tanto quod sufficit ad expugnandam voluntatem viri aequis sensibus praediti, cumque trahendum ad matrimonium quod aversatur 2. *Absolute* gravis est quoque qui cadit in *mulierem constantem*. *Relative*, qui gravis est attentis circum-

« 15 tui., 7 iun., 2 mart. 1933; *Dccis.* 33 p.451; 41,352; 13,107.

' *Diorst.* 1.4 t.2 lcg.2 (*Paulus*).

' RR 12 apr. 1933; vol.25 p.236.

Panormitanus, in c. 1-1 '4 *n *Sexto*; RR 24 maii 1932; vol.24 p.201,

stantiis sexus, aetatis, infirmitatis, etc.; i. e. influens non tam ex mali realitate obiectiva, quam ex dispositione patientis; sive per defectum, in temerarios quaelibet audentes; sive per exaggerationem, in pusillanimes et credulos. Uterque metus gravis aequiparatur; malum enim non influit nisi iuxta subiecti apprehensionem et dispositionem (14, 16 iul. 1932; vol. 24 p.316.320).

Quaedam mala sunt gravia pro omnibus, ut mors, exsilium; aliqua gravia pro quibusdam viris, v. gr., senibus, rudibus; non pro aliis, ut militaribus, sic quaedam minae; e contra pro militaribus gravia quae pro ceteris levia sunt, v. gr., diffamatio circa fortitudinem, ut habeantur imbecillo animo; quaedam gravia pro feminis, levia pro viris, etc. Gravis est qui oritur etiam ex timore amissionis magni lucri, ad quod quis ius quoddam habet, ut exhereditationis; etiam ex malo incerto sed probabili.

Ut sit *gravis* requiritur: 1) quod malum quod timetur sit grave, vel tale existimetur; 2) certo immineat aut indicetur eventurum; 3) vitari non possit nisi ponendo actum. *Gravitas* mali sit absoluta vel relativa pro timente, attentis eius conditionibus, aetate, sexu, etc. A iudice aestimanda est. *Imminetia* sit sibi vel suis parentibus aliisve valde propinquis (14, 15 mar. 1933; vol. 25 p.135.143).

Reverentialis est metus offendendi eos a quibus quis pendet vel quos revereri tenetur, ut parentes, magistros, superiores... Levis censetur si est merus timor displicendi, sine alio malo; gravis, si cum timore alius mali coniungatur: ut si accedant minae, licet non graves, aut verbera, objurgationes aut saltem preces importunae (9 maii 1933; vol.25 p.298).

b) *Ex causa*: *Ab extrinseco*, a causa libera incussus; *ab intrinseco*, a necessaria, ut morbo, tempestate.

c) *Ex natura IURIDICA*, ab extrinseco est *iustus* vel *iniustus*, prout quis habeat vel non ius illum incutiendi, *iustus quoad substantiam* seu quoad id quod exigitur et minatur; et *quoad modum* seu quoad circumstantias quibus exigitur et minatur, si ius habeat metum incutiendi, et tali modo; vel *iustus quoad substantiam tantum*, *iniustus quoad modum*, si ius habeat metum incutiendi, sed non tali modo. Sic si Martianus officio iudicis cogit Fabium, ut filiam violatam dotet aut uxorem ducat; metus iustus est. Si minatur carcerem, nisi eam ducat, sed sine processu: quoad substantiam erit iustus, quoad modum iniustus. Si minatur mortem, nisi eam ducat; iniustus quoad substantiam.

d) *Ex intentione*: *Consultus* seu *directe* incussus ad extorquendum consensum matrimonialem; *non consultus*, seu

indirectus, ad alium finem; v. gr., si pater mortem minatur stupranti filiam, nisi cum ea contrahat matrimonium, metum consultum ei incutit in ordine ad matrimonium; si autem mere ad vindictam minetur, et stuprator ut eam vitet matrimonium ei offerat, metus est inconsultus.

903. Metus matrimonium irritans. Est qui sit simul gravis ab extrinseco et iniustus (c.1087).

1. *Gravis* absolute vel relative; sive malum immineat timenti, sive suis. Etiam *reverentialis*, si sit gravis. Sic RR locis cit. Hic in foro externo praesumitur levis; tamen praesertim in puellis facile evadit gravis; in quo iudicando RR attendit indolem timidam, inexpertam... timentis; severam, duram metum inferentis⁴.

2. *Ab extrinseco*, i. e. a causa libera, ab homine; secus nullius ius vere violatur. Non irritat metus *ab intrinseco* incussus seu ab ipso metuente conceptus, vel ex sui animi perturbatione, vel ex causa naturali: ut est metus mortis ob morbum vel naufragium. Nec sufficit metus *supernaturalis* ab intrinseco, seu periculum mali supernaturalis, ut aeternae damnationis, in meditatione conceptus⁵. Hic tamen matrimonium irritare potest, si ab alio iniuste incutiatur.

Sive incutiatur a comparte, sive a tertia persona. Sic semper RR.

Metus suicidii sponsi ordinarie non aestimatur gravis. Nam: a) huiusmodi minae suicidii. si nolit mulier ei nubere, saepe sunt potius iactationes, quam verum propositum; b) ex reali suicidio sponsi, non semper, rationabiliter saltem, reformidat sponsa grave malum (14 dec. 1931; vol.23 p.494).

3. *Iniustus*. Ante Codicem in genere existimabatur metus tantum iniustus *quoad substantiam* matrimonium dirimere. Nunc dicendus est dirimere etiam iniustus *quoad modum tantum*; "si nempe pars malum aliquod reipsa meretur, sed non illud quod timet et quo impellitur ad nuptias; aut si malum, quod meretur et quo impellitur, ei comminatur persona incompetens; aut illud comminatur persona competens, sed non servato ordine iuris"; c.1087 enim loquitur absque ulla restrictione de metu *iniuste* incusso (31 mar., 6 maii 1933; vol. 25 p.174).

Metus iustus et iuste incussus est qui incutitur lege vigente in quibusdam regionibus Americae Septentrionalis. Ibi vir, si violavit mulierem, cogitur illam in matrimonium ducere, si ipsa velit: secus

♦ 26 feb. 1910; 30 apr. 1918...; *Dccit* 2,68: AAS 0,571. Vid. Ci<n.onr, 118 not4.

¹ H mart., 9 maii, 21 iun. 1933; vol.25 p.135.268 390.

in carcerem detruditur stuprator. Matrimonium ex hoc metu arceris contractum valet; quia poena iusta est, quoniam agitur de delicto fori mixti (ecclesiastici et civilis), in quo etiam potestas laicalis competens est (c.210S). Ex timore poenae legis metus est ab intrinseco et non irritat (23 feb. 1934; vol.24 p.82).

Metus inconsultus seu indirectus irritat matrimonium? Ante Codicem ex sententia communi non irritabat¹ Talis fuit semper jurisprudentia RR 20 mart. 1911; 11 tan. 1912 (*Decis.* 3,123; 4,22). *Post Codicem* eadem sententia a multis retinetur.

At non pauci contrariam propugnant⁷.

Nam: a) Adest violentia et iniustitia. b) C.1087 ait: *Invalidum est matrimonium initum ob vim vel metum gravem, ab extrinseco et iniuste incussum, a quo ut quis se liberet eligere cogatur matrimonium*. Atqui hoc locum habet etiam in metu inconsulto.

Sic Gasparri, n.856 (an.1932) narrans historiam redactionis huius canonis. Et Wynen, ponens in causa *Dicien*, apud RR 5 dec. 1933, testimonio Card. Gasparri innixus, ait controversiam esse iam a Codice solutam: Metus inconsultus matrimonium irritat (vol.25 p.608).

Nostra sententia, metus inconsultus non irritat. Nam: †. Qui ex metu inconsulto matrimonium eligit tamquam remedium mali maioris, potius sponte quam coacte agit; et si coacte, potius metu intrinseco quam extrinseco; nam nemo exigit matrimonium; ipse se coniecit in hanc alternativam: *aut matrimonium, aut tale malum*. Proinde non verificatur illud: “quod ut se a metu liberet, cogatur (ab alio) eligere matrimonium”.

**. .

2. Per c.1087 controversia non est soluta. Ex narratione Card. Gasparri apparet quomodo prima intentione propositum fuit ut resolveretur iuxta sensum traditionalem; sed attenta auctorum divergentia, acceptata fuit formula, *quae utramque sententiam complectebatur*. Id sensu obvio significat redactores Codicis noluisse controversiam dirimere. Ipse Vidal, unus e redactoribus, sententiam traditionalem sequitur

Quod redactio canonis non sit clara patet ex disputationibus posterioribus. Nec considerandus est Gasparri in illa narratione tamquam Praeses Commissionis Pontificiae ad redigendum Codicem, ut ait Wynen, sed ut doctor privatus,

^e SXnchrz, 1.4 d 12; Dom. Soto, *In IV Sent*, d.29 q.1 a.3, etc. Wttxfr, *Jiu Decret* IV.265 (a.1911), qui ait sententiam contrariam solide probabilis non videtur. Abler Lugo, *Dc instit.* d.22 s.7 cum paucis.

¹ Rodríguez. José, *Lar causas matrimoniales*, trabajos de la IV Semana de Der. Can. (Salamanca 1953) p.344-47.

qui librum scripsit. Si unica interpretatio legitima canonis esset haec quae a Wynen praetenditur, quare idem Gasparri, Praeses Commissionis Pontificiae Interpretum non dedit, *ut talis Praeses*, authenticam interpretationem, quae contrariam excluderet?

3. Sententia nostra confirmatur a Pio XII, Motu prop. 12 feb. 1949, de matrimonio apud Orientales, c.78: “Metus matrimonium dirimit, qui sit gravis, extrinsecus et iniuste incussus *ad extorquendum consensum*”. Et nota Papam intendisse uniformem reddere disciplinam orientalem et latinam, ut ipse admonet.

Ergo* nullo modo licet Tribunali declarare nullum matrimonium ex metu inconsulto s.

Metus indirecte tantum influens, i. e. qui directe incutitur ad removendum obstaculum matrimonii ab incutiente metum intenti, controvertitur an matrimonium irritet; v. gr., si filius absterretur ab ineundo matrimonio cum muliere amata, ut *indirecte* cogatur ducere sibi invisam. Communior sententia negat; et hoc videntur exigere verba Codicis: *ob metum initum*. In hoc tamen dubio standum est pro valore (RR 24 iul. 1930; vol.22 p.422.444).

Metus actualis debet esse, i. e. existens tempore celebrationis. Non irritat antea incussus sed qui tunc iam cessavit. At metus actualis oriri potest sive ex minis actualibus, sive ex praecedentibus (quod plerumque evenit), quae virtualiter perdurent celebrationis tempore. Imo minae semel adhibitae ad consensum extorquendum praesumuntur virtualiter perseverare usque ad celebrationem, nisi contrarium probetur. Id peculiariter dicendum est de minis atrocibus, praesertim adhibitis contra personas infirmiores. Quare nihil mirum si quandoque declarandum sit nullum matrimonium ob minas atroces semel factas ac non iteratas (25 feb. 1933: vol.25 p.97.101).

Metus reverentialis. Est qui oritur ex timore displicentiae, indignationis eorum qui nobis praesunt; quae si gravis et diuturna praevideatur, malum grave constituere potest^o.

Est *simplex*, si malum quod timetur est mera offensio seu displicentia vel indignatio parentum vel superiorum. *Qualificatus*, si alia mala accedant, etsi non gravia, ex parentis

Rfgatilio. *El micdo indirecto en el matrimonio*: Revista EspafioU de Der. Can. (1*46) n.1 p.49-65.

• 30 maii, 25 iul., 4 aug., 20 dec. 1928; vol 20 p.222.309.357.508.

vel superioris offensione. Per se simplex est levis, et magis ab intrinseco quam ab extrinseco provenit; qualificatus gravis esse potest: nam in eo alia veluti impulsio accedit, qualis est minae, licet non graves, verbera, obiurgationes aut saltem preces repetitae et instantes (20 ian. 1928; vol.20 p.14; 31 mar. 1933; vol.25 p.166).

Ad gravitatem sufficit ratio agendi patris, qui, etiam sine minis, filiae, v. gr., constanter renuenti, imponit matrimonium; nam etsi minae actu desunt, sunt tamen virtute; cum filia nec resistere posset nisi rationabiliter timendo periculum saltem paternae indignationis gravis et diuturnae certo incurrendae. Magna et diuturna indignatio sufficere potest; magna sed parvi temporis etiam; praesens vel futura, sive certa sive probabilis (22 maii 1933; vol.25 p.319).

Quod iniustitiam “parentes iustitiam non laedunt, si filiis aliquod matrimonium proponunt, et ad convincendos filios incertos, utuntur consiliis et persuasionibus, exponendo circumstantias objectivas matrimonium suadentes” 101 Ilmo, “licite adhibere possunt etiam modicam coactionem et paternam vel maternam increpationem. Sin autem confugiunt ad preces tam importunas, ut constituatur vera vexatio filii vel filiae; vel si instanter exigunt matrimonium ineundum cum persona in quam filius odium habet, iniuste agunt”.

Hac doctrina innixa RR censuit non fuisse iniustum metum quem mater intulit filiae, quam cogebat exire de domo sua, et quaerere matrimonium, ut vitaret inhonestam conversationem cum marito sororis suae (21 iul. 1928; vol. 20 p.312.313).

3 j

Ergo, si filius incorrigibilis cogatur a parentibus per minas ad matrimonium, tamquam unicum medium obtinendi eius correctionem, metus tanti mali non videtur matrimonium irritare; parentes enim ius habent procurandi filiorum correctionem, etiam adhibita punitione. Irritaret autem, si eum cogerent ad contrahendum cum tali, si filius non cum hac, sed cum alia contrahere vellet.

Metus non irritans. — Nullus alius metus, praeter gravem iniustum, matrimonium irritat, etsi det eidem causam (c.1087 § 2).

904. Quo iure dirimit metus matrimonium? Iuxta multos *iure ecclesiastico* u. Nam: a) Iure naturae non plus libertatis ad matrimonium requiritur quam ad alios contractus; qui, etsi metu gravi initi, valent (c.103 § 2).

10 16 np. 1932; vol.24 p.146.

11 Sánchez, 14 d.14 n.2; Lvco, d.22 n.115.120; Gasparri, 854.

Quod de genere statuitur, non applicatur speciei valde singulari, qualis est matrimonium.

b) Dolus non dirimit matrimonium. Ergo nec metus.

Resp. Dolus directe afficit intellectum, metus voluntatem. Dolus non substantialis est quid antecedens et occasio, qua deceptione posita, contrahens tamen plane vult rem, ita ut in consensu nulla sit infirmitas; metus defectum intrinsicum in consensum refundit (Lugo, 173).

Iuxta alios dirimit *iure naturali*². Quia in aliis contractibus iniustitia reparari potest per rescissionem contractus: at in matrimonio reparari nequit ita, quia hoc est indissolubile. Haec sententia nobis plus placet.

Iuxta primam, matrimonia infidelium ex metu gravi iniusto contracta valent, nisi aliud iure civili statuatur. Inter fidelem et infidelem, si metus cadit in pariem fidelem, non valent; si in partem infidelem utique.

905. Probatio metus *Necessaria* est, hic enim non praesumitur, cum sit peccatum. *Difficilis*, quia metus est internus.

Probat. 1.^o Ex *factis et indiciis* scu circumstantiis antecedentibus, concomitantibus et subsequentibus; quae coniuncta moralem certitudinem metus gignant.

Ante matrimonium attendenda sunt: a) Indoles patientis et incutientis metum; b) aversio animi antecedens erga partem praesumptionem metus gignit; eo fortiolem, si cum illa aversione iungatur propensio ad aliam personam, a qua per auctorem metus pars retrahitur; c) minae, saevitiae, preces importunae; etsi persona resignata consentiat, etiam spe assuescendi matrimonio aegre acceptato (25 feb. 1933; vol.25 p.96).

In matrimonio: a) status animi, adventante iam die, non curando necessaria, amicas non invitando, etc....; b) tristitia, lacrimae ipso die, titubantia in consensu praestando, moestitia in convivio...

Post matrimonium: iurgia, saevitiae, separatio... Inconsummatio matrimonii est classicum signum invitarum nuptiarum ”.

2.^o *Ex testibus*. Admittuntur familiares, cum de re intima agatur (c.1974).

Duo omni exceptione maiores plenam probationem metus

M. S. Τρομ., *Suf>pl. q.47 a.3*; Vidal, 502.

« 2 apr. 1917; 27 iul. 1918: /VAS 10,70.213; 11,122; 7 aug., 23 nov. 1929; *Dtcis*, vol.21 p.396.497.

faciunt, quamvis alii libertatem affirmant. Axioma est: Plus valent duo metum affirmantes quam mille negantes, dummodo illi rationes sui testimonii proferant, et in favorem negantium non sint coniecturae (7 aug. 1924; vol.16 p.342).

Confessio metum inferentis omnibus testibus praefertur (2 ap. 1917, 25 feb. 1929: AAS 10,70; 11,428).

3.^o *Confessione patientis* tempore non suspecto facta, i. e. quando ignorabat locum esse posse declarationi nullitatis, aut de ea petenda non cogitabat (2 iul. 1918: AAS 11,192).

Tandem attendatur effatum: *Singula quae non prosunt unita iuvant* (19 ian. 1927; vol.19 p.11).

906. **Purgatio metus** est cessatio vitii matrimonii, seu huius convalidatio cessante metu. *Purgatur*. Renovato consensu, postquam pars conscia erat nullitatis (c.1136) et metus causa cessavit.

Renovatio haec spontanea fieri potest verbis, signis, per copulam ultroneam maritali affectu habitam; per cohabitationem: a) *cognita nullitate*; b) *diuturnam* iudicio prudentis, stante opportunitate renuendi et reclamandi separationem; c) *spontaneam*, cessante metus causa (*Decretal.* 1.4 t.1 c.25.30i).

Si nullitas matrimonii fuit publica, matrimonium convalidandum est forma canonica. Metus autem publicus est, qui in foro externo probari potest.

Dispensatione pontificia cessare posset vitium matrimonii ex metu initi, iuxta sententiam quae tenet nullitatem procedere ex iure mere ecclesiastico. Sed Ecclesia nunquam dispensat, ob periculum violandi ius naturale.

907. **Obligatio ex metu orta.** Auctor metus tenetur damna reparare. Si fuit unus ex nupturientibus, et pars innocens velit matrimonium inire aut convalidare, ille ad id tenetur; dummodo damnum aliter reparare non possit. Pars culpabilis nequit matrimonium de nullitate *accusare*, nempe non potest petere a iudice declarationem nullitatis, et nullitatem defendere in iudicio; sed potest nullitatem *denuntiare* Ordinario loci aut fiscali, i. e. nullitatem manifestare his; ut si casus boni vel mali publici intersit, fiscalis petat et defendat in iudicio declarationem nullitatis. E contra, pars metum passa potest matrimonium accusare (CIC 17 iul. 1933: AAS 25,345).

Romano, D. *capite metus*. *Monitor Ecclcs.* 1.75 (1950) p.146-152.

x 9 iul., 23 nov., 13 dec. 1929; vol.21 p.257.500.546.

Expressio consensus

908. **Expressio consensus.** Consensus internus externe manifestari debet, ita ut ab altera parte satis intelligatur. "Intentio mente retenta nihil in humanis contractibus operatur."

Praesentia. Ad valide contrahendum necesse est ut contrahentes sim praesentes per se vel per procuratorem (c.1088 § 1). Non valet iam matrimonium per litteras aut nuntium, ut ante Codicem valebat (RR 19 ian. 1910; vol.2 p.19).

Hoc praescriptum applicatur etiam matrimoniis acatholicorum, quamvis hi ad formam canonicam celebrationis non tenentur (SO 30 iun. 1949: AAS 41,427).

Verba ad solam liceitatem requiruntur, sed ad valorem necesse est ut iuxta usum exprimant consensum conjugalem. *Signa aequipollentia* ex usu sunt capitis inclinatio ad propositionem alterius, manus contrectatio, traditio annuli, etc.

909. **Procurator.** Procurator est qui mandato domini huius negotium explet. Per procuratorem matrimonium contrahi potest, sicut quivis contractus.

Ad valorem procuratoris requiritur: a) *speciale mandatum* ad contrahendum cum certa et determinata persona, b) *Subscriptum* a mandante, et vel parrocho, aut Ordinario loci in quo mandatum fit, vel a sacerdote ab alterutro delegato, vel a duobus saltem testibus. Si mandans scribere *nesciat*, id in ipso mandato adnotetur, et alius testis addatur, qui scripturam subsignet; secus mandatum irritum est. Idem ex paritate rationis dicendum est, si scribere *nequeat* (c.1017 § 2). Unde non valet mandatum subscriptum a solo notario civili; quamvis, ex civili legislatione, ad negotia civilia sola notarii subscriptio sufficiat, c) *Non revocatum* tempore matrimonii, *nec caducum* per lapsum mandantis in amentiam; licet sive procurator sive alia pars lapsum ignoraverit; quia in matrimonio nequit suppleri consensus partis, sicut in aliis negotiis. d) *Impletum per procuratorem ipsum*, exclusa facultate delegandi etiam de mandantis consensu (c.1089). e) Probabiliter *munitum indicatione diei, mensis et anni* (c.1659 § 1; 1894,4.).

Procurator debet designari a mandante ipso, ita ut hic eiusdem designationem alii committere non valeat. Hoc, ut

1 CI 31 maii 1948: AAS 40,302; Lodos, apud Sal T (1948) p.667.

puto, requiritur ad valorem procuratoris. Nam omnes solennitates et conditiones mandati procuratorii in c.1089 consignatae valorem eiusdem afficiunt. Quare ergo non etiam *ivimcdiala* designatio mandatant per ipsum mandantem? Praesertim cum ne ipse quidem mandans possit valide permittere procuratori ut munus suum per alium expleat (§ 4). Ita in iure orientali (PiUS XII, c.79). Ceterum mandans potest designare plures procuratores *in solidum*, ita ut quivis ex his matrimonium illius nomine contrahat; vel indicato ordine, ita ut in defectu Petri contrahat Paulus, etc.

Ad liceitatem dioecesana statuta senentur, v. gr., ut mandatum sit in Curia recognitum.

Modus contrahendi per procuratorem erit forma ordinaria Ritualis, requisito et excepto consensu a parrocho vel sacerdote delegato, coram duobus testibus, quorum neuter sit procurator; per verba Ritualis, cum naturali mutatione, i. e., mentione facta procuratoris Sic iuxta *Mannule Toletanum*. *Sciiora N. jQuereis por legitimo esposo al Sr. N. ansentc, representado aqui por N. ...—Señior N., en nombre y representation del Sr. N., ausenle, jqueréis a la Sra. N. por su legitima esposaP*

Quae caeremoniae omittendae vel mutandae sint, consuetudo vel statuta dioecesana indicabunt; secus, meo iudicio, ex *Manuali Toletano* omitti oportet: *Admonitio*: "Mirad, hermano..."; *requisitio*: "J'o os requiero..." et fortasse *benedictio*: "y yo, de parte de Dios..." vel dicatur: "este matrimonio entre N. y N., representado por su procurador N., bendigo..."

Quae sequuntur: ritus et caeremoniae benedictionis nuptialis, traditio arrharum et annulorum, sponsorum in ecclesiam introductio, missa, in *Manuali Toletano* ponuntur ut separatus ritus, qui praesentia sponsorum personalem requirere videntur. Quare hacc omittenda censemus: servanda pro ratihabitione matrimonii, quae in Hispania laudabiliter observatur.

Hacc ratihabitio fieri solet eo die quo coniuges iunguntur. His ante parochum et duos testes praesentibus, legitur authenticum exemplar inscriptionis matrimonialis. Parochus illos interrogat an rati habeant matrimonium iuxta inscriptionem lectam celebratum; eos benedicit ex Rituali deinde benedicuntur et traduntur arrhae et annuli, et si tempus sinat, missa nuptialis celebratur.

In matrimoniali *inscriptione* exprimetur: procuratoris nomen et cognomina, mandati locus et data, et coram quibus id datum fuerit. Si ratihabitio matrimonii facta fuit, in libro vel ad calcem aut marginem inscriptionis adnotabitur, cuiusque notitia ad parochum matrimonii transmittetur. Matrimonium per procuratorem celebratum parrocho baptismi utriusque coniugis notificandum est, ut in libro baptizatorum adnotetur (c.470 § 2): Parochus qui ei astitit illud coniugi absenti significet, ut hic sciat se iam esse coniugatum (*Rec a Tiu o, Casos* 11,708).

Per interpretem contrahi potest (c.1090). *Ad licitam assistentiam* parochi matrimonio per procuratorem vel interpre-

tem requiritur: a) iusta causa: ð) ut constet de authenticitate mandati vel de interpretis fide; c) Ordinarii licentia, si tempus suppetat (c.1901).

Conditio aliaeque circumstantiae

Summarium: 1.1Conditio, classes, expressio, probatio.—2. Vis.—3. Modus.—4. Pactum de continentia.—5. Causa, demonstratio, terminus, 6. Perseverantia consensus.

910. Conditio.· -Est circumstantia matrimonio appositae ex qua eius valor pendet. *Species n.774.*

Liceitas. Per se matrimonium, sicut quivis contractus, potest sub conditione iniri. Moderni Codices hanc excludere solent.

Orientales *sub conditione* contrahere nequeunt (Pius XII, c.83).

Neque c.1092 neque Instructio C. Sacram., 14 iun. 1941 de investigationibus antematrimonialibus prohibent conditiones licitas et honestas. De his, ait Instructio, parochus Ordinarium consulat eiusque stet mandatis. Admoneat contrahentes, ubi oporteat, ne apponant conditiones aut intentiones quae matrimonium irritent; et si eas apposuerunt, retractent (n.9).

Si pars, vel ambo, declaret se apposuisse vel apponere velle conditionem licitam et honestam de praesenti, praeterito vel futuro, ex qua valor matrimonii pendeat, caute inquirat quo modo velint certiores fieri de eius adimplentione; si modo inhonesto, eos retrahat a conditione ponenda vel inducat ad eam retractandam; secus matrimonium eis impediat; si modo honesto velint de implemento conditionis certiorari, et parochus eiusdem aequitatem agnoscit, Ordinarium consulat eiusque stet mandatis (ibid. Allegat., 1, n.17).

Dissuadeantur etiam conditiones honestae, nisi : o') ex gravi causa, quia dubiis ansam facile praebent et a praxi Ecclesiae alienae sunt; b) de licentia Ordinarii, et servatis statutis dioecesanis, si haec iure particulari praescribantur; c) conditio manifestetur in actu celebrationis coram parocho et testibus, vel antea; ita ut in foro externo probari possit, et ab utraque parte acceptetur, et in libro matrimoniorum inscribatur. *Purificatio*, i. e. impletio, vel deficientia conditionis notificetur parocho, qui eam in libro referat.

Conditio posita, inscia vel contradicente comparte, per se est graviter illicita et reparationi damnorum obnoxia. Secreta effectum in foro externo non habet, nisi probetur. Ante matrimonium revocata vi caret.

911. Matrimonium conditionatum habetur, cum quis in celebratione matrimonii vel ante celebrationem declarat, vel

mente retinet, matrimonium quod celebrat vel celebraturum est habendum esse pro valido, si talis adsit circumstantia: secus pro nullo.

Tunc autem matrimonium erit validum vel nullum, prout id quod conditioni subest existit seu verificatur vel non (c.1092 n.4). In quo casu, usus coniugii prohibitus est, antequam constet de eventu a quo pendet eius validitas; continet enim periculum fornicationis (RR 25 nov. 1933; vol.25. P-592).

Expressio conditionis,—Haec exprimi solet particulis *si*, *modo*, *dummodo* vel similibus. Sed ut discernatur utrum circumstantia apposita contractui sit vera conditio aut quid diversum, recurrendum est, ex nota iuris romani regula, ad contrahentis et conditionem apponentis voluntatem, neque insistendum in verbis quibus sit usus (RR 12 ian. 1933; vol.2? p.8).

Voluntas *interpretativa*.. “Non contraxissem si scissem hoc, etc”, non facit actum *conditionalem*; nam talis voluntas in rerum natura non existit, ac proinde nihil operatur”. Talis voluntas fuisset, si agens talem rem scivisset, sed reapse non existit (27 mai 1933; vol.25 p.333).

Conditio potestativa de re agenda vel omittenda tractu successivo vel perpetuo, est de praesenti: *si habes intentionem vel propositionem id agendi vel omittendi*. Conditio de uno actu ponendo, v. gr., de conversione, etiam probabiliter (1 feb. 1937; vol.29 p.57).

Sic si pars comparti dicat: *Contrahe tecum, dummodo numquam in posterum te inebries*, haec conditio censetur *de praesenti* i. e., *si serio promittis te nunquam inebriaturum*. Si compars id serio promittat, matrimonium ab initio subsistit absolute; nec eius valor pendebit ab adimplerione talis promissionis.

Tria probanda in conditione. Qui contendit matrimonium suum fuisse nullum ob conditionem de praeterito vel de praesenti appositam et non impletam, tria debet probare: «) conditionem fuisse appositam; b) non revocatam; c) non impletam.

Quoad appositionem, non confundenda est conditio apposita cum inquisitione circa anleactam vitam alterius contrahentis; in qua inquisitione, si pars erraverit vel decepta fuerit a comparte, id valori matrimonii non obstat.

Quod non sit revocata facilius probari potest; quia semel apposita praesumitur perseverare. Disputatum fuit utrum conditio semel apposita censenda sit extincta per falsam certitu-

dinem seu persuasionem partis supervenientem de exsistentia eventus seu qualitatis seu adimpletionis. Commissio specialis Cardinalium in causa Versalliensi, a.1918 decidit: falsa certitudo subsequens non destruit conditionem appositam, sed consensus eidem conditioni subordinatus manet, non obstante subsequenti certitudine, quae simul esse potest cum virtuali voluntate conditionata (AAS 10,300; RR 12 ian. 1933; vol.25 P-7).

I. e. contrahens non censendus est recessisse a conditione apposita per hoc quod falso putaverit hanc conditionem esse verificatam. Purificatio intelligenda est *iuxta veritatem rei*, non iuxta persuasionem.

Nimirum, in casu mulier apposuit conditionem: *contraho lecum, ft non vixisti in Concubinato*. Vir sub fide honoris iterum iterumque illi asseruit se hac labe esse immunem. Mulier hac assertione certior facia de tali immunitate contraxit. Sed post nuptias vir patefetti mulieri se amasiae adhaesisse et adhuc adhaerere. Hinc mulier petit declarationem nullitatis matrimonii ob conditionem non adimpletam. Commissio Cardinalium resolvit matrimonium fuisse nullum.

912. *Conditio de futuro turpis ea intelligitur quae continet incitamentum ad peccatum. Habetur, non solum si eventus, cui validitas consensus subiicitur, sit futurus atque turpis, v. gr., si occidas inimicum meum; sed etiam si sit praeteritus vel praesens, de quo tamen constare non possit nisi per turpem actum futurum; v. gr., si sponsa est apta ad generationem*, quae habilitas constare debeat per experimentum coniugale. Nam si haec habilitas investiganda sit mediis licitis ante usum matrimonii, conditio est honesta et de praesenti (25 nov. 1933; vol.25 p.584).

913. *Vis conditionis. Quaedam conditiones vitiantur, i. e. censentur non appositae; aliae vitiant consensum, seu nullum reddunt; aliae neque vitiantur neque vitiant* (c.1092).

1.º / *itiatur* seu censetur non apposita, conditio de futuro necessaria vel impossibilis vel turpis, sed non contra matrimonii substantiam (n.1).

Nam in re gravissima contrahentes praesumuntur noluisse valorem pendere a re impossibili, vel ridicula vel inhonesta; sed potius ioci causa aut instar modi conditionem adiecisse. Sed praesumptio veritati cedit, si conditio probetur serio apposita; quod facilius evenire potest in eo qui rem possibilem putabat.

Serio apposita conditione; si haec sit *necessaria*, matrimonium ab initio valet; quandoque tamen ex intentione illam ponentis significat circumstantiam *temporis* a quo matrimo-

s;

nii valor incipiat: *Contrahe tecum, si pater meus moriatur*, i. e. a momento mortis. Si sit *impossibilis* (*si lunam tangas*), matrimonium nullum est. Si *turpis* (*si fratrem occidas*), valor suspenditur donec verificetur eventus, quem expectare nemo tenetur, quia illicitus est.

2. *titiat* consensum conditio de futuro contra matrimonii substantiam (n.2). Tales sunt quae iuri coeundi, aut bonis prolis, fidei, sacramenti adversantur.

Conditio contra bonum prolis: Si debitum non petas, aut reddere non teneas; si generationem vitemus; si matrimonio non utamur, sumi potest sensu *turpi*, v. gr., per onanismum, abortum, sterilizationem; vel *honesto* per castitatis observantiam.

In utroque casu, si apponatur tamquam vera conditio de futuro *in perpetuum*, ita ut ex eius adimptione pendeat valor matrimonii; consensus erit nullus, quia perpetuo erit pendens, et deficiente conditione corrumpitur matrimonium. Sed conditio de perpetua abstentione a prole aut usu matrimonii, quamvis primo aspectu videatur de futuro, reapse potius est de praesenti, i. e. *si promittis non uti matrimonio, aut habes animum eo non utendi*.

Si sit vera conditio de futuro *non in perpetuum*, sed v. gr. abstinendi post secundum filium, idem dic; nam antequam conditio huius abstentionis impicatur, matrimonium verum, absolutum, nondum est: et ut fiat absolutum expectari debet in perpetuum, i. e. nunquam fiet absolutum. Ergo conditio de abstinence, aut de prole vitanda, si vera conditio est, potius de praesenti quam de futuro censi debet: *Si promittis aut habes animum vitandi prolem, abstinendi ab actu coniugali*.

Iam vero sic accepta, sensu *turpi*, si excluditur ius ad actus coniugales, matrimonium irritat (c.1086 § 2); si vero contrahens intendit ut dare et matrimonium contrahere, sed ea conditione vult tantum ut altera promittat abusu, erit potius *modus inhonestus*, et matrimonium valebit, quasi diceret: *contrahe, sed abutemur matrimonio*.

Quaenam fuerit de facto intentio, in foro interno ex contrahentis confessione constabit; in externo ex adiunctis colligetur. Apposita haec circumstantia sine limitatione praesumitur ius excludere; secus, si cum limitatione apponatur, v. gr., *Si prolem vitemus post secundum filium* (11 apr., 14 iun. 1933; vol.25 p.229.367).

Si clausula *Si matrimonio non utamur* intendat ius excludere, vitabit de nullitate consensum; si solum iuris exerd-

tium, potius erit matrimonium cum pacto continentiae, de quo infra dicemus.

Bonum prolis intelligitur *physicum*, non morale aut religiosum, i. e. quod eius vitam mere naturalem spectat, non institutionem moralem et religiosam. Sic auctores omnes et praxis Ecclesiae; quae, quamvis pactum de educatione acaholica prolis semper reprobavit, et excommunicatione punit (c.2319 § 1 n.2), numquam propterea matrimonium putavit nullum.

Contra bonum fidei, i. e. contra unitatem matrimonii conditio *si mihi liceat adulterare aut aliam mulierem sumere*; est contra substantiam, si vere unitas excludatur, et non solum intentio eam servandi. Praesumitur non excludi unitas sed tantum observantia fidelitatis (SO 6 apr. 1843; 9 dec. 1874; Col. CPF 965,1427).

Contra bonum sacramenti seu contra indissolubilitatem. *Contraho tecum, donec ditiozem inveniam, donec fidelitatem serves*; in genere omnes conditiones resolutoriae consensum irritant, exceptis quae ex iuris dispositione matrimonium ratum dissolvunt: *donec Papa dispenset super rato, aut hoc per solemnem professionem dissolvatur*.

Practice: 1) In singulis casibus videndum est utrum sit intentio *excludendi* ius vel officium conjugale, et tunc matrimonium irritatur; an intentio *non adimplendi officia coniugalia*, ut plerumque accidit, et sic matrimonium valet. 2) Nihil interest an conditio contra substantiam sit turpis vel honesta; bona vel mala fide apposita; an nullitas matrimonii intendatur expresse; an coniuges nullitatem sciant vel ignorent; an vera conditio in pactum deducatur vel non.

914. Non vitiatur neque vitiat, sed matrimonium suspendit, *conditio de futuro licita*, v. gr., *si pater convalescat*.

Ante verificationem conditionem contrahentes non sunt vere coniuges, ideoque actus solutis prohibiti etiam illis prohibentur. Uterque tenetur verificationem conditionis expectare aut non impedire. Si ante verificationem una pars, altera inscia vel invita, cum tertia contrahat, hoc matrimonium validum, sed illicitum erit.

Deficiente conditione, culpabiliter vel inculpabiliter, consensus conditionatus deficit. Impleta, etsi ignoretur impletio, coniugium ipso facto valet *ex nunc*, absque nova celebratione, et per fictionem iuris retrahitur ad momentum celebrationis quoad effectus; idem dic si revocetur post matrimonium conditio.

Tunc, si fuit *publica* vel apposita in actu matrimonii co-

ram paracho et testibus, revocatio notificanda est paracho, ut scribatur. Si *occulta*, sufficit privata revocatio, quin paracho notificari debeat; quae revocatio praesumitur, non tamen praesumptione iuris et de iure, ut antiquitus, si contrahentes actum conjugalem libere ponant.

Si ante verificationem pars in perpetuam amentiam incidat, aut impedimentum dirimens superveniat, conditio nihil operatur, matrimonium non fit absolutum, nihil valet.

De praeterito vel praesenti si sit, matrimonium valebit vel non, prout conditio verificata fuerit vel secus: *Si pater tuus mortuus est; si tu es virgo.*

Si impossibilis et serio apposita, matrimonium non existit; sed videtur praesumenda pro non adiecta, quia ridicula: v. gr., *si fuisti regina*. De turpi minus constat, v. gr., *si occidisti inimicum meum*. Antiquitus impossibilis habebatur pro non adiecta; turpis secus iuxta plerosque, cum S. Thoma, quia ad peccatum non inducit (*In IV d.29 q.un. a.3 ad 3'*

915. Modus. Est adiectio oneris contractui matrimoniali. Est circumstantia contractui apposita, quae illum supponit iam factum cique addit aliquam obligationem iustitiae ab utroque contrahente vel ab uno adimplendam. Exprimi solet per particulam *ut*, v. gr., *contraho tecum, sed ita ut habitemus Matriti*.

Modus ergo est pactum contractui matrimoniali additum. Contractus matrimonialis est principalis; modus, accessorius. Matrimonium est anterieus modo, si non *prioritate temporis*, nam poni possunt simul; at saltem *prioritate naturae*, nam modus supponit existentem contractum matrimonialem.

Saepe difficile distinguitur *modus* seu pactum a *conditione*. Auctores ambigue loquuntur, verba *conditionem* et *pactum* indistincti adhibentes.

Modus *per se* nunquam vitiat de nullitate consensum matrimonialem, nec proinde matrimonium, nam supponit hoc existens, et solum ei addit novum onus.

916. Pactum de continentia perpetua. Unice discutitur utrum modus seu pactum quo contrahentes se obligant ad non utendum matrimonio, coniugium faciat nullum. Si hoc pactum stipulantur post matrimonium, nihil ei nocebit: nam hoc semel contractum est indissolubile. Sed si tale pactum ineunt ante matrimonium vel in ipso matrimonio:

‡ *sententia*. Multi gravissimi auctores, praesertim antiqui, opinantur pactum continentiae perpetuae repugnare

substantiae matrimonii ; quod proinde reddit nullum¹. Inter hos eminet Sa n c h 'EZ, 1.5 d.10, cuius argumenta favorabilia et contraria subséquentes doctores vix non nisi repetunt, qui sententiam suam vocat *multo probabiliorem*. *Ratio*. In eodem consensu dare ius ad usum matrimonii et simul imponere comparti obligationem iustitiae nunquam utendi iure dato, contradictionem implicat, ait W e r n z.

Facere pactum non consummandi matrimonium est, non solum se obligare ad non consummandum, quam obligationem potest quis contrahere per votum ; sed se obligare *erga alium*, i. e., dare alteri ius exigendi abstinentiam. Hinc qui vult matrimonium contrahere et simul eius inconsummationem pacisci, vult : *quatenus matrimonium contrahit*, ut ambo sibi mutuo dent ius ad consummationem ; et simul *quatenus inconsummationem paciscitur*, non dare alteri ius ad consummationem. Quae duo contradictoria videntur.

2.^a sent. Maior modernorum pars opinantur pactum non utendi matrimonio, in ipsa celebratione huius vel ante eam initum et non retractatum, non opponi substantiae matrimonii, ideoque hoc non irritare². Hanc opinionem tuentur quoque non pauci ex antiquis ; quae, ait B e n e d. XIV multam habet probabilitatem, quamvis ipse in contrariam inclinatur (*De Synodo* 1.3 c.22 n.12).

Ratio. Hi distinguunt *ius radicale*, quod ambo contrahentes sibi mutuo tradunt ; et *exercitium huius iuris*, cui renuntiant per pactum non utendi matrimonio. Traditio iuris et renuntiatio exercitii per pactum separabilia sunt ; non solum post matrimonium, ut omnes concedunt, sed etiam ante celebrationem et in celebratione matrimonii ; sicut apparet in dominio rerum temporalium (L e h m k u h l, 11,690).

Respondetur : In matrimonio coniuges non sibi tradunt *ius proprietatis* seu *dominium* corporum, sed solum *ius usus* corporum quoad actus per se aptos ad generationem (c.1081 § 2). Tam vero sibi dare *ius ad usum* per consensum matrimonialem, et simul auferre *idem ius ad usum*, per pactum continentiae, contradictionem implicare videntur. Ad rem H e x e d. XIV : *Matrimonii substantiae non repugnat matrimonio non uti, sed uti non posse*. Quando continentia promittitur ante matrimonium (vel in ipsa huius celebratione), inquit Sa n c h e z, impeditur omnino translatio potestatis in corpora, et proinde matrimonium.

Attentis igitur argumentis intrinsecis utriusque sententiae

ScHMAI.zc.RUEñKR. *Ius entes*. 1.1 1.5 n.1 I» ; W e r s V. *Ius D.cf.l* IV..îû2 ; U r a c h, *Theol. Afor.* II,845.

2 Vidal, *Ius malrim** 521 ; Genicot, 621 ; B a l l e r i n i-P a l a l, VI,225s.

et auctoritate extrinseca doctorum a quibus propugnatur, utraque solide probabilis est.

Ipsa S. Sedes non ausa est decidere circa valorem matrimonii cum pacto continentiae perpetuae. Sic C. Concilii (27 iul. 1907: ASS 50,494); RR 9 aug. 1929; 22 maii 1934 agnoscit rem esse controversam (vol.21 p.419; vol.26 p.313).

Pactum de continentia periodica. Valebit matrimonium initum cum pacto continentiae periodicae, seu non utendi eodem nisi diebus infecundis, iuxta methodum doctoris Ogino?

Gasparri, n.900. et plerique hodierni affirmant. Nos autem probabiliorem putamus sententiam quae in nullitatem inclinatur, si reapse sit vere pactum quod excludat *ius ad usum*; propter easdem rationes atque quando de pacto continentiae perpetuae agitur.

De essentia matrimonii est quod ambo contrahentes mutuo sibi tradant ius in corpus quoad actus generationis, et ius *perpetuum ac continuum*. Et sicut pactum continentiae perpetuae ex nostra opinione destruit ius ad usum matrimonii, quod ius est huic essenziale: sic pactum continentiae periodicae opponitur *continuitati* huius iuris, quae etiam essentialis est matrimonio. Sic Sanchez, n.5: Si existeret pactum abstinendi ab usu matrimonii statis diebus, v. gr., feriis sextis, matrimonium hoc censeo nullum; quia tale pactum est contra matrimonii substantiam, i. e. contra *totalem* corporum traditionem. RR vacillantur loquitur (14 iun. 1933; vol.25 p.367).

Pius XTF in allocutione ad obstetrices, 29 oct. 1951, de continentia in periodis gencsicis ait: Si in matrimonii celebratione unus saltem e contrahentibus intentionem habuisset restringendi ad tempora sterilitatis ipsum *ius* matrimoniale, et non solum *usum* iuris; ita ut alter coniux aliis diebus non haberet *ius* exigendi actum conjugalem, matrimonium esset nullum. Sed si limitatio actus ad dies sterilitatis se refert, non ad *ius* ipsum, sed ad *usum iuris*, valeret matrimonium (AAS 43,835).

Resolves: 1. Contra valorem matrimonii non est merum desiderium aut propositum, ante celebrationem vel in celebratione manifestatum. continentiae temporalis aut perpetuae.

2. Pactum continentiae perpetuae prius matrimonio vel simultaneum huius celebrationi quo contrahentes *cx itislilia* se obligent ad non utendum, ita ut neque pars possit usum exigere neque compare teneatur reddere, matrimonium irritat.

3. Idem dicerem de pacto continentiae temporalis aut periodicae, tudein sensu accepto.

4. Cum matrimonium tali pacto contractum saepe sit dubie validum, quia de mente contrahentium dubitatur, non licet illud sic contrahere, nam exponeretur periculo nullitatis.

5. Si matrimonium fuit ita contractum, *post facium* censendum est validum, nam gaudet *favore iuris*, et in dubio standum est pro valore, donec contrarium probetur (c.1014).

6. Sed ad assecurandum valorem *realem* in foro interno, partes quae sic contraxerunt, debent consensum renovare, sine huiusmodi pactis et restrictionibus.

917. *Coniugiunt U. Mariae Viruini*: a) fuit *verum matrimonium*. Sic unanimis fere sententia. Evangelium vocat S. Iosephum patrem Iesu *putativum* (Lc 3,23), *coniugem* simpliciter Mariae (Mt 1,18)-

b) *Virgineum*. Est de fide. Alaria ad Angelum: *Virum non cognosco*, quae verba indicant habitualement intentionem non cognoscendi carnaliter virum. Praesens in Scriptura saepe adhibetur pro futuro; et etiam in vulgari sermone: "Jamás hago yo esto" (*Itare*).

c) Iuxta aliquos, fuit *matrimonium cum voto castitatis praecedente*, et certitudine de perpetua observantia voti. Iuxta Vidal, n.521 not.47, *cum modo*, seu *pacto* castitatis, qui matrimonium non vitiat, sed eius usum excludit.

S. Thomas rem sic explicat: B. Maria, antequam contraheret, divinitus noverat idem propositum S. Ioseph, manendi virgo (*In IV* c.130 q.2 a.1 ad 2).

918. Causa est circumstantia appositae, quae indicat motivum contrahendi. Exprimitur per particulam *quia* vel similem: "Contraho tecum *quia nobilis es*."

Demonstratio est expressio qualitatis, quae in persona contrahente intenditur. Indicatur per verbum *qui* vel *quae*: "Contraho tecum, *quae filia principis es*."

Causa et demonstratio, etsi a parte rei deficient, matrimonium nec vitiant nec suspendunt, nam solum indicant contrahentis opinionem; extrinsecae sunt consensui. Non contraheret forte, si sciret rem ita non esse; sed haec est voluntas interpretativa, de facto x-rit.

Excipe: σ) si error sit personae vel qualitatis in personam redundantis, aut servitutis (c.1083); &) si apponatur ut *conditio*: "duco te, *quia* vel *quae* tantam dotem affers" (*si affers*); quod discernetur, non tam ex verborum cortice, quam ex animo aliunde manifestato.

Terminus vel dies est momentum quo incipit aut cessat effectus: *a quo* quando incipit, *ad quem*, quando cessat.

Terminus *a quo* est ut conditio suspensiva; *ad quem* ut resolutiva, matrimonium vitiat (cf. n.774).

1 S. August., *De nuptiis* 1.1 c.11: ML 44,420. Vide lectione* Breviarii per tutam Octavam Patrocinii S. Ioseph.

919. **Perseverantia consensus.** Etsi matrimonium invalidum fuerit ob impedimentum (vel defectum formae), consensus praestitus praesumitur perseverare, donec de eius revocatione constiterit (c.1093).

Etsi pars ignara impedimenti, ob dissidia, prompta esset ad solvendum matrimonium; non enim quaeritur quid *face-ret*, sed quid *agat*; etsi eadem separationem a toro et cohabitatione petat; quamvis ambo nullitatem cognoscant, sed in matrimonio manent.

Si unus vel ambo postulant declarationem nullitatis, post duas sententias favorabiles, consensus censetur revocatus; nam dissensus qui, pendente causa, erat conditionatus, absoluta causa fit absolutus, cum coniuges soleant sententiae favorabili se conformare et non raro novas praeparent nuptias, quo implicite prior consensus retractatur (CC 5 dec. 1863). Si sententia fuit nullitati contraria, et deinde matrimonium ex alio impedimento reperiatur nullum, consensus non censetur revocatus (Bened. XIV, Litt. 12 sept. 1750).

Perseverantia consensus fundamentum est sanationis matrimonii in radice (c.1139.1140); quod invalide contractum ob impedimentum, nequit sanari in radice, i. e. sine renovatione consensus, nisi quatenus consensus antea praestitus perseveret. Perseverat *non physice* seu *psychologice*, nam est actus transiens, sed *moraliter* geu *iuridice*, ut n.891 declaratum est.

CAPUT VIII

De forma celebrationis matrimonii

Summarium: 1. Potestas Ecclesiae imponendi formam.—2. Forma canonica. 3. Liturgica.—4. Ius hispanum.

920. **Forma intrinseca constitutiva** matrimonii *ut sacramenti*, ut diximus (n.748), probabiliter sunt signa qua manifestativa acceptationis iuris in corpus alterius; ut *contractus*, est consensus manifestatus. Hic agitur de forma *estrinseca* seu de celebrationis modo; quae alia est *canonica* seu *iuridica*, matrimonium respiciens *qua contractum*; alia *liturgica*, *qua sacramentum*. *Canonica substantialis* sunt solemnitates ad matrimonii valorem requisitae; *accidentalis*, ad solam liceitatem. Liturgica semper est accidentalis, nam eo ipso quod contractus valeat, inter baptizatos validum est sacramentum.

921. **Potestas Ecclesiae ad imponendam formam iuridicam pro valore matrimonii** etiam a pluribus Praelatis et Theologis in Cone. Tridentino ante caput *Tametsi* negata fuit. Sed probatur:

1.^o *Ex facto*. Formam imposuit in Cone. Tridentino. Et quamvis caput *Tametsi* non sit definitio dogmatica sed lex disciplinaris, Ecclesia in condendis legibus universalibus ita infallibilis est, ut nequeat quidquam statuere contra fidem et bonos mores. Atqui infallibilis non esset, si in statuenda forma matrimonii limites suae potestatis transgressa fuisset, aliquid decernendo contra doctrinam Christi de valore matrimonii.

2.^o *A priori*. Christus elevavit ad sacramentum ipsum contractum matrimonialem *legitimum* inter baptizatos. Quinam autem sit contractus *legitimus* reliquit Ecclesiae determinandum; quae sicut *per impedimenta* facit personas inhabiles ad contractum *legitimum*; ita *per exigentiam formae* facit ut contractus inter personas habiles non sit *legitimus*, nisi tali forma fiat.

§ 1. *Forma canonica*

Summarium: 1. Historia -2. Forma ordinaria: quis potest matrimonio assistere, testes,—3. Competentiae limites.—4. In paroeciis personalibus.—5. Delegatio—6). Supplentia potestatis.—7. Assistentia licita.—8. Forma extraordinaria—9. Subiectum formae canonicae.

922. **Historia**. Ante Tridentinum solus consensus mutuo manifestatus absque ulla forma substantiali matrimonium efficiebat, quamvis accidentales solemnitates et caeremoniae religiosae non omittebantur; quare matrimonia clandestina valida fuerunt, sed illicita.

Tridentinum capite *Tametsi'* formam *ad valorem* servandam praescripsit: a) celebrandum est, coram proprio parrocho aut Ordinario loci aut sacerdote delegato, et duobus testibus.

b) Iurisdictio parochi et Ordinarii erat *personalis*: valide assistebat matrimoniis suorum subditorum ratione domicilii vel quasidomicilii *ubicumque*; invalide matrimoniis non subditorum, etiam in sua paroecia.

c) Sufficiebat praesentia parochi *mere passiva*. Hinc valebant matrimonia ex inopinato contracta (*Id est sorpresa*) in quibus nupturientes cum duobus testibus se sistebant coram parrocho non praemunito, subito dicentes: *Contrahimus*, non interrogati a parrocho.

Reformatio generalis inducta fuit a Pio X per decretum *Ne temere* C. Cone. 2 aug. 1907, quod valere coepit 19 april. 1908: o) competentia parochi est *territorialis*; parochus intra suum territorium valide assistit quibuscumque matrimoniis; extra illud, nullis; t) assistentia ad valorem sit *activa*, i. e., libere requirat et excipiat parochus contrahentium consensum; r) lex ad universos catholicos extenditur; d) ad licitam assistendam, requiritur, nisi de vago aga-

| Ses.24 c.1 **Pr** ref. *m'atrim.*

tur, ut celebretur coram paracho domicilii, quasidomicilii aut menstruae commorationis alterutrius contrahentis; aut alibi de eorum licentia; *e*) parochus investigabit statum liberum contrahentium (AAS 40,235).

Codex hanc disciplinam, paucis mutatis, retinet.

923. Forma ordinaria. Ad matrimonii valorem requiritur ut contrahatur coram paracho, vel loci Ordinario vel sacerdote al alterutro delegato, et duobus testibus; iuxta regulas in canonibus sequentibus expressas, et salvis exceptionibus de quibus in c.1098.1099 (c.1094).

Quis valide assistit. 1) Parochus, qui ut testis *qualified-tus* nomine Ecclesiae consensum excipit. Est sacerdos cui paroecia collata est in titulum; 2) quasi parochus, qui in terris missionum territorium aequivalens regit; 3) vicarii paroeciales plena potestate praediti, i. e.: *a*) curatus seu qui paroeciam regit personae morali, ut capitulo, pleno iure incorporatam (c.471); *b*) oekonomus, qui vacantem administrat (c.472-73); *c*) adiutor parochi impotentis, si hunc in omnibus supplet (c.475); *d*) substitutus absentis (c.474); de quo CIC 14 iul. 1922; AAS 14,527 haec resolvit: 1.º Valide assistit substitutus absentis ultra hebdomadam, *post* Ordinarii loci approbationem, non *ante*. 2.º Substitutus parochi religiosi *post* Ordinarii loci approbationem, etiam ante approbationem superioris religiosi. 3.º Substitutus parochi qui repentina et gravi de causa discedere coactus est, *ante* approbationem Ordinarii, donec hic postea monitus aliter statuatur. Probabiliter substitutus a paracho relictus absque Ordinarii approbatione pro absentia non ultra hebdomadam²; etsi praeter intentionem absentia ultra hebdomadam protrahatur. Nequeunt tamen substituti valide assistere, si ab Ordinario vel paracho talis potestas sit excepta (c.474).

4) Capellanus militaris, si id S. Sedes statuatur. Sic in Hispania.

5) Capellanus, seu rector pii loci a paracho exempti (c.464 § 2), si ei plena potestas paroecialis commissa fuit (CC 25 ian. 1908: ASS 41,109).

6) Loci Ordinarius.

Nequeunt potestate ordinaria valide assistere: 1) Vicarius cooperator (c.746.1096 § 1) (CIC 31 ian. 1942: AAS 34,50).

2) Capellanus collegii, carceris, hospitalis, etc., nisi haec

² Rkcatillo, *Instit.* 1,616.628.

a paracho sint exempta etiam quoad matrimonium; neque rector Seminarii (c.1368).

3) Cardinales, Legati pontificii, ut Nuntii, etc., neque Episcopi residentiales extra territorium suum.

924. Testes. Saltem duo requiruntur: «) cuiusvis generis, modo actu rationis usu gaudeant et testandi capaces sint: viri vel feminae; acatholici, excommunicati et infames, extra necessitatem illicite adhibentur. Haeretici possunt ab Ordinario tolerari ex gravi causa, dummodo absit scandalum (SO 19 aug. 1891; Col. CPF 1765).

&) Non requiritur, sed expedit, ut ante matrimonium determinentur et rogentur, quia in inscriptione matrimoniali eorum nomina constare debent.

c) Neque ut *formaliter* tamquam testes assumantur. Nam lex solum exigit ut matrimonium *coram testibus* contrahatur; et eius finis, celebrationem testandi, obtinetur etiam per testes non formaliter adhibitos. Sic CPF 2 iul. 1827; Coi. 794.

d) Neque opus est ut intentionem habeant munere testium fungendi, dummodo videant et intelligent; neque ut nupturientium intentionem praevie noverint; satis est ut actu advertant matrimonium celebrari.

e) Valide assistunt, quamvis contrahentes putent eos non Alesse, si vere hi matrimonium intendunt, ut praesumitur. Ceterum sponsi eo ipso quod volunt contrahere valide, praesumuntur implicite velle ut quilibet praesentes sint testes (RR 11 mar. 1929; *Decis.* 21,152).

f) Etiam qui casu, dolo, metu inducuntur; nam libertas in assistendo solum requiritur ad valorem in teste *qualificato*, i. e. paracho vel sacerdote delegato (c.1095 § 1 n.2).

Praesentia testium qualificati et simplicium requiritur: *o*) simultanea (CPF, l. c.); &) *physica* seu *corporalis*, non sufficit per telephonium aut telegraphum aut per televisionem; haec enim duo importat locutio *coram paracho et duobus... testibus*; *c*) *moralis*; seu talis, ut saltem ex circumstantiis percipiant matrimonium celebrari, quod fieri potest quamvis quis visu aut auditu carcat. Valeret matrimonium, si parochus ac testes idioma contrahentium ignorent, et interpres eis verba consensum exprimentia explicet; secus vis possibile foret per interpretem contrahi (c.1090).

925. Competentiae limites. 1.º *A die adeptae canonicae possessionis* beneficii iuxta c.334 § 3; 1444 § 1, vel initi officii.

Episcopus residentialis ac parochus proprius verum beneficium habent, cuiusque capiunt possessionem. Qui eis aequiparantur solum habent officium, cuius possessionem non capiunt, quia ut proprium non habent, sed vicarium; quod officium ineunt quando, iatn expic-tis praerequisitis, datur eis libera potestas functiones eiusdem exer-cendi; quarum prima esse potest ipsa assistentia vel concessio de-legationis ad matrimonium.

Competentia *desinit*, quando beneficium aut officium amit-titur; *suspenditur*, si fuerint excommunicat!, interdicti vd suspensi ab officio post sententiam condemnatoriam vel de-claratoriam (c.1095 § 1 n.1).

Suspensio generali modo lata implicat totalem suspensio-nem ab officio; suspensio *a iurisdictione* assistentiam matri-monio non prohibet, quae actus iurisdictionis proprie non est, sed testis auctorizabilis seu instar notarii (c.2278 § 2; 2279 § 1.2 n.1). Interdictum, quo competentia suspenditur, est tan-tum personale (c.2275).

2.º *Intra fines dumtaxat sui territorii*, in quo matrimo-niis etiam non subditorum valide assistunt (n.2).

Competentia est mere *territorialis*. Loca exempta ab Or-dinarii loci vel parochi iurisdictione, ut domus et ecclesiae regularium, seminaria, quamvis non sunt *de territorio* Epis-copi vel parochi, *in territorio* eorum sunt; idcoque parochus valide in illis matrimonio assistit³. Valide quoque assistit pa-rochus in oratorio suae iurisdictionis quod iacet intra alie-num territorium. Etiam in ecclesia paroeciali pluribus paroeciis communi, sive stabiliter sive ob peculiaria adiuncta (*Sal T.* [1948] p.186).

3.º *Dummodo neque vi neque metu gravi constricti re-quirant excipiantque contrahentium consensum-* (n.3)

Si parochus omnino surdus requirat consensum, sed ver-ba quibus hic exprimitur non audiat, adhuc matrimonium va-lebit: si in decursu totius actus sponsi aliud signum visibile consensus prodant; quod ipse percipiat, v. gr., ultroneam tra-ditionem aut admissionem annuli⁴. Requiritur assistentia haec *activa*, ut matrimonia cx inopinato vitentur; non tamen opus est ut parochus antecedenter fuerit rogatus.

Assistentia activa praestanda est etiam in matrimoniis in-ter partes catholicam et acatholicam (c.1102 § 1); revocat est hoc canone facultas alicubi concessa passive assisten-¹ matrimoniis mixtis illicitis (CIC 10 mar. 1928: AAS 20,120

Metus assistentiam invalidans est gravis, iniustus et enn-

¹ C. Sacram., 13 mart. 1910 ad 8: AAS 11,103.
• RR 22 anr. 1927; Drew. 17,139.

sultus, i. c. ad cani extorquendam directe a nupturientibus vel ab alio incussus. Nam in odiosis versamur et metus ge-neratim non invalidat actus (c.103 § 2). *Dolus* illam non in-validat; nam in c.1095 § 1,3.º, non memoratur.

Eadem valent de sacerdote delegato.

926. Paroeciae personales. Sunt illae ad quas subdi-ti pertinent, non ratione territorii (hae *territoriales* sunt), sed ex alio titulo, v. gr., familiae (gentilitiae), nationis (nationa-les), ritus (mozarabicae, etc.), professionis (castrenses). Pos-sunt esse *pure personales*, quae territorium non habent; et *mixtae*, ad quas pertinent fideles ex alio titulo, sed intra de-terminatum territorium degentes, ut paroecia S. Mariae de la Corticcla in cathedrali Compostellana pro fidelibus aliarum nationum, intra vicariatum forancum compostellanum degen-tibus. Et duae paroeciae mozarabicae Toleti, ad quas perti-nent descendentes ex Christianis qui Toleti sub ditione ara-bica vixerunt. Reguntur concordia cum parochis latinis a Iulio III, 9 mart. 1553 confirmata; et alia 14 iun. 902 inita (Ferrerres, *Der. Sacramental* n.793).

Competentia parochorum- personalium. Quoniam decretum *Ne temere* solum loquitur de paroeciis territorialibus, inter-rogata CC respondit 25 ian. 1908 (ASS 41,111): quoad per-sonales *nihil esse immutatum* (ad λIII).

1.º Censenda est competentia *cumulativa* cum parochis territorialibus, non *exclusiva*. Nam 1) responsum *nihil est immutatum* hunc sensum habet: parochi personales compe-tentiam quam habebant non amiserunt (id quaerebatur); mi-nime vero significat territoriales illam non acquisivisse in subditos paroeciarum personalium. 2) Competentia exclusiva esset derogatio exorbitans a iure communi, iuxta quod paro-chi territoriales intra suum territorium valide assistunt ma-trimoniis *etiam non subditarum*. 3) Exclusiva noceret subdi-tis personalibus, qui nullibi possent *valide* contrahere nisi co-ram suo parocho; dum ceteri possunt coram quovis. Sic Wernz-Vidal, 535; Chelodi, 131; Cappello, 667®.

2.º Parochi personales territorium cumulativum cum aliis habentes, intra illud valide assistunt matrimoniis suorum subditorum personalium (ad VIII), et ut videtur etiam non subditorum (Wernz-Vidal, 535).

3.º Habentes, praeter territorium proprium et subditos

In Indiis Orientalibus parochi stricte personales, "attentis peculiaribus cirrum«tantiis", habent iurisdictionem *exclusivam* (C. Sacram. 2 iun. 1910: AAS 447).

territoriales, etiam in territorio alius paroeciae nonnullas personas et familias sibi subditas, intra hoc valide assistunt tantum matrimoniis subditorum personalium (ad. IX).

Jurisdictio castrensis non est exclusiva sed cumulativa cum Ordinario et parochus territoriali. Tamen in stationibus (cuartcles) aliisflue locis reservatis militibus, Ordinarii locorum et parochi potestatem exercebunt secundario. Quare ad vitandos conflictus necessaria est concordia (C. Consist. Instrue. II, 23 apr. 1951: AAS 43,562).

In Hispania jurisdictio Vicarii Castrensis et capellanorum est. *a) personalis* circa subditos suos ubique; *b) ordinaria*, scu adnexa officio vi Conventionis cum S. Sede; *c) paroccialis*; *d) cumulative* cum Ordinariis et parochis territorialibus, at cum iure praeferenti Vicarii et capellani in locis exercitui reservatis. Hinc etiam in his locis potest iure proprio Ordinarius et parochus territorialis valide assistere matrimoniis subditorum castrensiarum et non castrensiarum. At non est cumulativa jurisdictio parochi circa suos paroecianos cum capellano; ideo nequit capellanus valide assistere matrimoniis subditorum territorialium, *c)* Ergo possunt subditi castrenses eligere ad matrimonium vel capellanus suum vel parochum territorii.

Matrimonium regulariter celebrabitur coram parochus sponsae, nisi iusta causa excuset (convent. 5 aug. 1950: AAS 43,80).

Si sponsa est subdita castrensis, et sponsus subditus jurisdictionis ordinariae, regulariter celebrabitur coram capellano castrensi.

927. *Delegatio. Auctor.* Qui potestatem *ordinariam* habet ad assistendum matrimonio, potest eam delegare. Non solum parochus et loci Ordinarius (c.1095 § 2), sed etiam vicarius curatus, oeconomus, substitutus, adiutor. Vicarius cooperator id potest solum, si facultatem *generalem* assistendi habeat ex dioecesanis statutis, litteris Ordinarii aut parochi commissione. Sacerdos delegatus subdelegare potest, tantum si delegans id sibi permittat (CIC 20 mai 1927: AAS 16,114; 20,61).

Limites: Ad valorem delegationis requiritur o) ut concedens ipse non habeat competentiam suspensam ad validitatem. *Nemo potest plus iuris transferre in alium quam sibi competere dignoscatur* (RI 79 in *Sexto*).

b) Ut exerceatur in territorio concedentis (c.1095 § 2).

c) Ut detur *sacerdoti determinato*, non diacono. *Determinatus* est idem atque definitus, concretus; non vagus, disiunctivus, etc., ut si dicatur: *delego unum de vobis*. Determinatio facienda est a delegante, aut ab eo approbanda est quae ab aliis facta fuit. Sic non valet, si parochus nupturientibus dicat: *delego sacerdotem quem vos eligatis*; sed ab his electus debet deinde ab illo approbari.—Invalida esset delegatio si parochus superiori religioso diceret: *Delego, ad matrimonium dominica proxima ineundum, illum sacerdotem*

quinit tu mittas ad missam celebrandam °.—Non opus est ut delegatus notus sit deleganti.—Determinatio fieri potest per nomen, per officium, vel alio modo, voce vel scripto.—Non est idem determinatus *ac unicus*. Delegari possunt plures ad idem matrimonium, v. gr., sacerdotes omnes talis communitatis, quamvis delegans ignoret quot et quinam sint. Sed pluralitas delegatorum facile ansam dubiis praebet (RR 16 mai 1929; *Docis*. 21,194).

Quousque extendi potest haec delegatorum pluralitas? ad omnes sacerdotes cuiusdam civitatis, communitatis...? Est qui neget valorem delegationis adeo amplae quoad sacerdotes delegatos (*Periodica* (1949) p.195); quia haec potius est delegatio *generalis*, quae non valet (c.1096 § 1).

Ratio haec nos non convincit. Delegationes hoc canone relectae sunt *generales ratione matrimoniorum*, non *ratione sacerdotum delegatorum*: nulli sacerdoti determinato dari potest delegatio generalis ad assistendum omnibus matrimoniis, quae occurrant, nisi vicariis cooperatibus pro sua paroecia. Hic est canonis sensus.

Quando delegantur plures, delegatio fieri potest «*n solidum*, vel *successive*. In *solidum*, cum quivis ex designatis, Petrus, Paulus, Andreas, assistere potest, sine ullo praeferentiae ordine. *Successive*, cum ordo determinatur; ita ut, deficiente primo, assistat alter... Si designatio plurium fit tempore diverso, assistet prius designatus, nisi huius designatio revocata fuerit. Sed ordinis alteratio assistendam non reddit nullam (c.205-6; *Instil.* 1,373).

Meminerint parochi Nuntios et Episcopos quoque extra suam dioecesim indigere delegatione ad valide assistendum matrimoniis. Quare, si quando assistere habeant, et licentia parochi aut Ordinarii non fuit petita, ipse parochus eam scripto det; ne matrimonia nulla contrahantur, ut non raro evenit.

d) *Ad matrimonium determinatum*, nomine contrahentium, aut eorum officio, aut hora et loco celebrationis, aut aliis signis; etsi delegans nupturientes personaliter non cognoscat. Potest idem delegari simul ad plura matrimonia determinata.

Sufficienter determinatam indicavi delegationem, si parochus sacerdoti dixerit: *delego te ad matrimonia omnium concubinariorum qui nunc in mea paroecia sunt*, quamvis parochus quot et quinam illi sint ignoret; sicut sufficienter determinati sunt sacerdotes, si superiori religioso dicat: *delego ad tale matrimonium omnes sacerdotes tuae communitatis*. Nam concubinarii sunt pares concreti et determinati concubinato ipso (*Sal T.* 1939 p.787; 1952 p.352).

Non valent delegationes *generales*, v. gr., ad omnia matrimonia quae hoc anno celebrentur; nisi agatur de vicariis cooperatibus pro paroecia cui addicti sunt. His expedit om-

nino ut generalis delegatio detur, et absque ulla restrictione: quod Synodus Ovetcn. parochis inculcat (const.773).

Delegatus episcopalis *ad universitatem negotiorum* iuxta c. 199 § 1. non habet eo ipso delegationem generalem ad assistendum matrimoniis, nec potest ei dari talis delegatio'. Idem dic de delegato generali a Vicario Capitulari pro absentia relicto.

Ordinarii locales Americae latinae dare possunt delegationem generalem, ad assistendum matrimoniis, sacerdotibus qui, ratione missionum ad populos, aut alius exercitii pietatis, in longinquas regiones pergunt a paroeciali sede distantes; iisdem missionibus perdurantibus, absente Ordinario vel parrocho vel vicario cooperatore (C. Consist. 26 mar. 1949 n.3: AAS 41,189, usque ad 31 dec. 1959).

Optandum ut eadem facultas concederetur Ordinariis totius orbis, et sine illis clausulis restrictivis.

e) Concessio sit *expressa*, i. c. manifestata scripto, verbis vel aliis signis, v. gr., si parochus praeparet necessaria ut Fabium assistat, eum in caeremoniis adiuvet, cum nullus a parrocho licentiam assistendi petierit. Non valet *tacita*, qua parochus videns alium assistere non prohibet, cum possit. Nec *praesumpta* seu *interpretativa de futuro*, i. c. quae non data est, sed putatur fore ut daretur si peteretur.

/) *Valet licentia data, etsi ignorata et non acceptata a delegato*. Ante Codicem iuxta sententiam communiorum non valebat. Etiam post Codicem idem tenent graves auctores. Cappello, 675; Wernz-Vidal, 538; Gasparri, 952. qui *pro certo* habet quod nullam efficaciam sortitur delegatio, nisi a delegato cognita et acceptata sit. Imo eandem doctrinam tenet RR *in Pompeiana*, 30 iul. 1941, 25 mai. 1942, 5 ian. 1943; *Neo-Eboracen.* 2 mar. 1944; *Ovetcn.* 30 iun. 1948. In prima ponens Wynen asserit rem esse sufficienter certam, ut tribunal possit declarare matrimonii nullitatem, si sacerdos assistens delegationem ignoravit et non acceptavit (*Decis.* 33,744-50; 34,412; 35,5).

At nos *pro certo* habemus licentiam seu delegationem ignoratam et non acceptatam valere; ita ut valeat matrimonium coram sacerdote delegato, qui delegationem ignoravit et non acceptavit, nec ipse petivit, nec scit fuisse ab alio petitam "b".

Nam: a) Ex c.37 rescriptum quis impetrare potest pro

¹ CIC 25 ian. 1943: AAS 35,58; Regat π.τ.ο., *Interpretatio* 554.

¹ hB Hanc doctrinam primus forte post Codicem propugnāvimus ut citetur in Ephemer. *Sal Terrae* [1923] p.445-52.

alio *praeter eius assensum, et valet ante eius acceptionem*. Ex c.38, rescripta in forma gratiosa *effectum habent a momento concessionis*; in forma commissoria, *a momento executionis*. Idem dic de concessione orali, etiam a parrocho facta; nam de concessionibus oralibus, desunt in Codice normae, quae proinde supplendae sunt ex similibus (c.20).

Ergo a momento quo delegans vel exsecutor signum externum dat concessionis, delegatus habilis fit ad assistendum, quamvis nec delegatus delegationem petierit, nec alius, sciente delegato; neque hic delegationem noverit.

3) Hanc doctrinam tenent praecipui commentatores c.37 38s. Illi auctores adversarii et RR innituntur unice doctrina antiqua, cum haec iam per c.37.38 evidenter, ut nobis videtur, exclusa sit; quos canones et praeclaros doctores eos explicant ne memorant quidem, ut puto *cx inadvertentia* Nuper tamen eadem RR *in Patavina* 4 mai 1950; illam inadvertentiam corrigens, validum declaravit matrimonium celebratum coram sacerdote reapse delegato, qui tamen nec delegationem ipse petierat nec sciebat fuisse ab alio petitam, et concessionem ignorabat.

Tamen plerumque non licet matrimonio assistere ante notitiam concessae delegationis, nisi morali certitudine praesumatur licentia iam esse concessa.

g) Sit *voluntarie* data. Metu tamen gravi iniusto aut dolo extorta valet (c.103 § 2).

A) Delegatus ne sit post sententiam excommunicatus vel interdictus; alii contrarium tenent, quia c.1095 illud de solo parrocho et Ordinario statuit.

Ad liceitatem delegatio ne concedatur, nisi expleto processu de statu libero comprobando (c.1096 § 2). Nulla causa specialis requiritur ad delegandum; nam in canonibus nulla indicatur.

928. Suppletia jurisdictionis. Jurisdictionem ordinariam vel delegatam ad assistendum matrimonio, quae forte desit, supplet Ecclesia: 1.º In errore communi. 2.º In dubio positivo et probabili iuris aut facti.

In errore communi circa potestatem ordinariam supplet, 'falis error existit, quando sacerdos falso putatur habere of-

• Van Hove, *De rescriptis* n.118; Michiel J., *Nonnae yncr.* I.'C' p.334 (cd. 2.); Rodrigo, *Protect. Theologico-moral. Comillenscs* t.2 n.767-74; Ci-yoyl-Staffa, *Comment. ad lib. prim.* CIC vol.2 p.315 (Romae 1042). Vide RrcATnxo, *Nullidad del matrimonio por deferto de format* La5 causas matrimoniales (Trabajos de la cuarla semana de Der. Can.) p.401-419 (Salamanca 1953).

ficium cui a iure adnexa est potestas assistendi matrimoniis cum tamen tale officium non habeat. V. gr., si *putativus* parochus, oekonomus, substitutus, matrimonio assistit, supplet Ecclesia. Doctrina haec iam a saeculis est communis (Sánchez, 1.3 d.23 n.60).

Non requiritur error communis *de facto*, seu quod multi reapse errent circa legitimitatem seu existentiam officii in tali sacerdote; satis est error communis *de iure*; nempe quod ponatur fundamentum erroris, nempe quod talia facta vel signa dentur quae de se periculum creent gignendi errorem in omnibus qui ea percipiant, quamvis hi paucissimi sint. Quae sententia nobis videtur tuta in praxi. Sic etiam Cappello, 671

Quoad errorem communem circa potestatem *delegatam*, ad quaestionem; *an praescriptum c.209 applicandum sit in casu sacerdotis qui delegatione carens matrimonio assistit*, CTC respondit: *Affirmative* (26 mar. 1952: AAS 44,497). Id est: supplet Ecclesia.

Quod suppleat potestatem delegatam, *in genere*, doctrina erat iam antea communis, moraliter certa et tuta in praxi. Quod suppleat potestatem delegatam *habitualement*, i. e. sacerdotis qui sine delegatione matrimoniis assistere *solet*, ut vicarii cooperatores, capellani aut alius qui parochum adiuvant consuevit, doctrina communis quoque erat et ad praxim reducebatur.

Ergo nihil novi edicit CT in sua generica responsione: quod c.200 applicandum est in casu sacerdotis assistantis matrimonio sine delegatione. Sicut nihil novum edicit cum eodem dic respondit canones de potestate iurisdictionis ordinaria et delegata applicari quoque potestati dominativae. Haec enim doctrina communis erat, quam nos in praxi semper observavimus (*Inst. I. C. I* 380Y).

Sed difficultas est qua extensione applicanda sit matrimonio dispositio generalis c.209 et praesens responsum CTC.

Plures asserunt rem iam esse decisam: Ecclesia supplet *in quovis casu*, etsi agatur de sacerdote qui sine delegatione assistit unico matrimonio singulari.

Delchard in commentario ad praesens responsum CIC* sustinet doctrinam WILCHESL* qui affirmat suppletiam iurisdictionis quoad assistantiam matrimoniis, etsi agatur de iurisdictione delegata ad unum tantum casum, in sacerdote qui non assistit habitualiter matrimoniis, neque munus aliquod stabile exercet in paroecia,

Nouvelle Revue Thrologique (1952), p 1087-90.
u *De errore communi* (Romae 1940).

sed ad singulare matrimonium invitatus est, nec ad hoc delegationem habuit.

Nititur Wilches his argumentis: a) Textibus Iuris romani, b) Textibus quibusdam iuris canonici antiqui (*Gratiani*, C.3 q.7 c.1; *Decretal.* 1.2 tit.27 c.24).

c) Hac consideratione: Boni communis tantum interest suppletia iurisdictionis mille falso delegatorum, quorum unusquisque uni matrimonio assistat, quam unius sacerdotis qui sine delegatione assistat mille matrimoniis. Si in hoc secundo casu supplet Ecclesia, quare non suppleat in priori?

d) Addit Delchard: Matrimonium est actus iuridicus indolis sodalis et intéressé publici. Ergo publici boni Ecclesiae interest quod Ecclesia suppleat, etiamsi agatur de unico matrimonio seorsim sumpto.

Nos distinguimus: Si agitur de sacerdote qui habet munus stabile iuvandi parochum in suo ministerio, vel qui habitualiter matrimoniis assistit, ut vicarius cooperator, sacerdos paroeciae adscriptus qui per turnos, quasi vicarii cooperator, servitium praestat, supplet Ecclesia. Non autem si agitur de alio sacerdote, qui talia servitia habitualiter non praestet, sed ad matrimonium singulare solummodo venit.

Nam: 1) Ratio supplendi est periculum damni communis vitandum; quod existeret si fideles, scientes talem actum iurisdictionis a sacerdote tali exerceri, ad eum recurrent, cum tamen iurisdictione careat. Tale periculum quoad matrimonium existit quando agitur de sacerdote qui parochum habitualiter adiuvat: aut qui solet matrimoniis assistere, non autem si de alio sacerdote qui tantum ad singulare aliquod matrimonium venit.

2) Si suppleret Ecclesia etiam in matrimonio singulari, annihilaretur c.1094, qui *ad valorem* matrimonii exigit praesentiam Ordinarii loci aut parochi aut sacerdotis delegati. Hac in re Ecclesia a Concilio Tridentino usque in praesens rigorem disciplinae in dies adauxit. Hodie exigit delegationem *qualificatam*: nempe *expressam*, etc., datam sacerdoti *determinato* et *ad determinatum* matrimonium, *exclusis delegationibus generalibus*, nisi agatur de vicariis cooperatoribus pro paroecia cui addicti sunt; secus delegatio est nulla (c.1096 § 1).

Hic c.1094, inquam, hodie plus inculcatus quam unquam in nihilum redigeretur, si Ecclesia in quovis casu singulari suppleret. Nam sacerdos qui iurisdictionem ab Ordinario vel parochus non accepisset, eam semper ab Ecclesia acciperet. Quia ex una parte voluntas et mandatum iuris est quod matrimonia *publice* celebrentur: in *facie Ecclesiae*, praesertim ad ianuam Ecclesiae aut ante altare; et quo magis publice eo melius. Aliunde populus plerumque ignorat quod ad ma-

trimonii valorem requiratur delegatio; putat quemlibet sacerdotem matrimonio assistere posse. Tam vero, ignorantia haec in errorem transit communem etsi de unico matrimonio agatur, si vident talem sacerdotem (non delegatum) matrimonio assistentem. Vix ergo ullum matrimonium esset invalidum, si in quovis casu particulari suppleret Ecclesia iurisdictionem.

3) Et tamen C. Sacram, in Instructione de scrutinio ad matrimonium, 14 iun. 1941, parochos admonet de nullitatis periculo dicens: Praecipui casus nullitatis ob defectum formae proveniunt *ex defectu delegationis in sacerdote*. Addiscant ergo sacerdotes, antequam matrimoniis assistant c.1094-1113, de valida ac licita assistentia (AAS 33,305 n.10). Vix ulla esset ratio tam inculcatae admonitionis, si in quovis casu Ecclesia iurisdictionem suppleret.

4) Illa nostra doctrina et distinctio inter casum habitua-lem et casum singularem admittitur a RR: 1 feb. 1937; 24 mai 1939. *Decis.* vol.29 p.60; vol. 31 p.312-14. Percurramus omnes sententias rotales ab a.1909 ad a.1943, et in omnibus, nulla excepta, declaratur nullum matrimonium, quoties defuit delegatio in casibus singularibus; quamvis aliquando celebratum fuerat cum solemnitate; ut in *Pompeiana*, 30 iul. 1942; 5 ian. 1943, coram Episcopo non proprio; et in *Ovetensi* 30 iun. 1948. E contra, eadem Rota, 2 mai 1936, declaravit validum matrimonium cui astiterat sacerdos non delegatus, qui tamen *habitualiter* matrimoniis sine delegatione assistebat: quia in illo errore communi supplevit Ecclesia (vol.28 p.278-85).

Nihil decedit CIC de hac quaestione; nam solum respondet ad dubium genericum; num suppleat Ecclesia delegationem ad assistendum matrimoniis in errore communi. Respondum affirmativum ab illa datum, sic generice conceptum, ab omnibus fere antea admittebatur; sed necesse est illud enunciate explicare.

Ad rationes oppositas respondetur: a) Textus iuris romani in re nostra nihil probant. Nam non constat quod ageretur de aliquo qui tantum ad casum singularem potestate usus fuerit an de alio qui habitualiter officium exerceret. Etsi de hoc constet, leges iuris romani non semper a iure canonico admissae fuerunt.

b) Gravissimi decretalistas s. XIII doctrinam adeo amplam erroris communis reiiciebant. Sic Innocentius IV, *Apparatus ad Decretales* 1.1 t.3 c.22; et Ioannes Andreas, *In Decretales* 1.1 t.3 c.22. Et quamvis postea aliqui auctores, ut Panormitanus, *In Decretales* 1.1 t.3 c.22 in illam inclinabant, haec tamen non praevaluit.

Nota: Tunc temporis locus huic quaestioni quoad matrimonium

locus non erat; nani inrisdictio sacerdotis ad valorem a Concilio Tridentino cap. *Tametsi* primum requisita fuit.

c) Obiicitur: Ecclesiae, seu boni communis, aequae intersunt nulle matrimonia nulla coram mille sacerdotibus delegatione carentibus contracta ac mille coram uno sine delegatione. Ergo sicut in hoc altero casu supplet Ecclesia, etiam in priori supplere debet.

Rcsp. Illusoria videtur obiectio. Primum: non censetur adeo crasse damnum quando in multis locis distribuitur quam si in uno loco totum concentratur. Sic maior quantitas requiritur ad gravitatem furti quando haec aufertur ex multis dominis quam si ex uno. Praeterea, si non suppleret Ecclesia in casu sacerdotis habitualiter assistentis matrimoniis sine delegatione, numerus matrimoniorum nullorum in toto mundo multo maior esset, quia multi sunt nuclei huiusmodi, sicque damnum publicum censeretur,

d) Instant. Matrimonium est institutum iuris publici; et valor aut nullitas, etiam unius tantum, interessé publici est; ideoque debet Ecclesia iurisdictionem supplere.

Rcsp. 1) Numquam hoc censuerunt tribunalia ecclesiastica, et ipsa RR quae talia matrimonia singularia coram sacerdote non delegato contracta semper declaravit nulla, ut diximus, b) Si nullitas unius matrimonii interest boni publici, ideoque supplere debet Ecclesia, quare exigitur in c.1094 inrisdictio ad valorem, cum talis iurisdiclio semper suppleatur? ideoque ille canon penitus destruitur.

r) Aiunt mentem CIC fuisse quod etiam in casibus singularibus suppleat.

At hoc ipsa non exprimit, tantum generali modo respondet c.209 applicari etiam sacerdoti qui sine delegatione matrimonio assistit; quod iam apud omnes antea constabat; explicationem non praebet

Praeterea difficile creditu est quod suo responso pessumdet gravissimam legem quae iurisdictionem exigit ad valorem matrimonii; et jurisprudentiam constantem et universalem tribunalium, praesertim RR quae talia matrimonia semper declaravit nulla (*Potnpeiia* 30 iul. 1942; 5 ian. 1943; *Neo-Eboracen.* 2 mar. 1914; *Ovcten.* 30 iun. 1948) **

Quas sententias RR. dare non potuit, nisi de nullitate esset certa; nam in dubio standum est pro valore (c.1014).

Quid ergo dicent adversarii de innumeris matrimoniis quae per tales sententias declarata fuerunt nulla? Si reapse nulla fuerunt, corrumpit adversariorum doctrina, quae ea valida putat. Si fuerunt valida errarunt tribunalia quae illa declararunt nulla, cum gravissimis sequelis.

Dicet. Quae contracta fuerunt ante praesens responsum CIC fuerunt nulla; quae in posterum contrahentur valebunt. At hoc, ob rationes supra allatas, vix cogitari potest.

Ad tuendam doctrinam nostram, quae est Rotae, alii canonistae alia via incedunt, dicentes in his casibus singularibus ordinario errorem communem non esse, ideoque Ecclesiam non supplere. Illaec videtur ipsius Rotae tendentia in Carthaginensi 1 feb. 1937 n.5; et S. Jacobi de Chile 23 dec.

ll *Decir*, vol 31 p.108; vol.35 p.1.

1942 {*Decis.* vol.29 p.60 ; vol.34 p.843 et in Oveten. 30 iun 1948). Haec doctrina P. Cappello, n.671 (ed. 3).

Bidagor, Decanus Facultatis Iur. Can. in Universitate Gregoriana, accedens ad cos qui impossibilem putant errorem communem in matrimonio singulari, et ad illos qui indicant in casu singulari non intervenire bonum publicum seu commune, in eadem sententia perseverare videtur, etiam post responsum CIC, quam nos tuemur¹².

Concludimus. 1.° Nostro quidem iudicio, Ecclesia non supplet in casu singulari sacerdotis non delegati ; sive quia tunc error communis non existit ; sive quia deest ratio boni publici, quae est causa supplendi ; et aliunde destruitur c.1094 ; et labefactatur constans tribunalium jurisprudentia.

2.° Ex responso CIC non deducitur quod in casibus his singularibus suppleat Ecclesia iurisdictionem.

3.° Ideoque casus huiusmodi resolvendos putamus sicut hactenus sunt resoluti : *Minime mutanda sunt quae semper certam habuerunt interpretationem.*

Equidem, salvo meliori iudicio S. Sedis, desiderarem ut hac in re legislatio canonica mutaretur ; ita ut iurisdicatio ad assistendum matrimoniis non requireretur *ad valorem* sed *ai solam liceitatem*. Ita tamen ut severae sanctiones imponerentur sacerdoti qui sine iurisdictione assisteret. Quot matrimonia nulla vitarentur ! quot angustiae ! At haec mutatio a solo Romano Pontifice fieri potest.

Usus erroris communis non excluditur, etsi aliquis sciens defectum iurisdictionis, errore communi utatur ; et iusta de causa licet errore communi uti, tam sacerdoti quam fidei (RR 22 nov. 1927 ; *Decis.* 19,456).

2. *In dubio positivo de probabili*, iuris vel facti, circa existentiam iurisdictionis supplet Ecclesia (n.448).

929. Assistentia licita requirit : 1.° Ut parochus vel Ordinarius loci constet de statu libero contrahentium, ad normam iuris. 2.° Et de domicilio vel quasidomicilio vel menstrua commoratione alterutrius contrahentis, vel si de vago agatur, actuali commoratione in loco matrimonii. 3.° Secus, habeatur licentia parochi vel Ordinarii domicilii vel quasidomicilii vel menstruae commorationis alterutrius contrahentis ; nisi agatur de vagis actu itinerantibus, qui nullibi commorationis se-

¹² *Monitor Ecclesias.* (1952) fasc.3 p.417.

dem habent; aut gravis necessitas a licentia petenda excuset (c.1097 § 1).

Ad hunc effectum domicilium, quasidomicilium et menstrua commoratio aequiparantur, nihil horum praefertur; sic de domicilio et quasidomicilio quoad sepulturam declaravit CC 2 iun. 1917 (AAS 10,326).

Processus de statu libero spectat ad quemvis ex his parochis, nam quivis horum aequum ius matrimonio assistendi habet (c.1020 § 1).

Si de matrimonio vagorum agitur, etsi menstruam commorationem in paroecia habeant, eget parochus Ordinarii licentia (c.1032).

Menstrua commoratio requiritur *immediata* matrimonio, non sufficit quae olim habita est; *moraliter continua et matrimonii tempore subsistens*, breves absentiae unius aut alterius diei non obstant, nec supplendae sunt (Cappello, 675). Nihil refert quod contrahentes in alienam paroeciam per mensem se contulerint ad vitandum parochum proprium, vel maiores taxas. Ad id ius habent.

Licenda ut alienus parochus assistat intra suum territorium non est *delegatio*; nam parochus alienus habet potestatem *ordinariam* valide assistendi omnibus matrimoniis etiam non subditorum suorum, intra proprium illius territorium; sed est *venia* ut potestate sua erga non subditos utatur. Dari potest ore vel scripto vel signis; expresse vel tacite; sufficit rationabiliter *praesumpta*, sed tunc expedit deinde parochum proprium moneri; sat est *generalis*, v gr., quam sibi dent pro semper parochi eiusdem urbis.

Gravis necessitas quae a licentia petenda excusat, quamvis parochus proprius hanc esset negaturus, est quodvis notabile incommodum, parochi vel nupturientium, ut iter longum vel asperum, periculum matrimonii civilis (n.787).

Parochus praeferendus ex regula generali est sponsae, nisi iuxta causa excuset (§ 2). Iuxta aliquos (Wernz-Vidal, 542), regula haec est obligatoria; nam ut aliter fiat causa iusta requiritur. Iuxta alios non, sed solum manifestat legislatoris desiderium (Chelodi, 135). Hoc sentio; nam § 1 n.3, dicitur: ut parochus alienus matrimonio assistat, requiritur licentia parochi vel Ordinarii *alterutrius contrahentis*, non dicitur *sponsae*. Iuxta omnes, levis causa ab hac regula excusat, ut maior commoditas, minores sumptus; et tunc parochus sponsi non eget licentia parochi sponsae. Sed regula, quamvis iure Codicis non sit obligatoria, talis iure dioecisano fieri potest.

Matrimonia catholicorum mixti ritus in ritu viri et coram eiusdem parochus sunt celebranda.

Sanctio. Parochus qui sine licentia iure requisita matrimonio assistit, emolumenta stolae non facit sua, eaque proprio contrahentium parochus remittet (§ 3). Poena propria non est, sed iuris declaratio; quod per se ipsum vini haberet quamvis lex nihil diceret (Cappe i. i. o., 689). Obligatio est iustitiae, ante sententiam urgens. *Emolumenta stolae* intelliguntur honoraria quae parochus *qua tali* ex matrimonii celebratione in illa paroecia obveniunt; non missae stipendium, dona facta ex amicitia, etc.

Hoc valet, etsi per delegatum matrimonio assistat parochus alienus. Iura stolae tunc *per se* ad parochum pertinent (c. 1098, § 3); si hic illegitime a delegato cesserit, delegatus restituet. Non autem respicit haec sanctio parochum sponsi qui, parochus sponsae postposito, sine causa assistit; nisi aliud iure particulari caveatur; neque parochum alienum qui gravi de causa a licentia petenda excusatur; neque qui matrimonio vagorum absque Ordinarii licentia assistit.

Si plures sunt parochi proprii et omnes illegitime postpositi, haec videntur tenenda: a) emolumenta remittenda sunt parochus sponsae; b) si haec plures habet parochos proprios, inter eos dividantur, *non tamen* excluso parochus menstruae commorationis, qui ius etiam assistendi habet, ideoque quoad hoc est contrahentium proprius; c) practice id Ordinarius determinet. * *AJ*

Si parochus alienus qui illegitime sine licentia assistit, emolumenta nupturientibus condonavit, iuxta aliquos tenetur ea proprio parochus compensare, nam ius huius laesit; iuxta alios non: *neque iure ecclesiastico*, quod intelligitur de solis emolumentis perceptis; *neque iure naturali*, nam alium non impedit neque a bono in quod iam ius habebat, neque medio iniusto a bono in quod nondum habebat ius. Certe talis parochus monere debet sponso ut proprio parochus illa tradant, qui ius habet ea exigendi (Cappe i. i. o., 689).

930. *Forma extraordinaria.* *In periculo mortis*, si haberi vel adiri nequeat sine gravi incommodo parochus vel Ordinarius vel delegatus, validum et licitum est matrimonium coram solis testibus (c. 1098, 1.º).

Periculum ex quavis causa, ut morbo, praelio: —sufficit ut alterutri immineat; —moraliter aestimandum; error in aestimatione periculi valori nuptiarum non officit, nisi fuerit omnino imprudenter indicatum aut prorsus fucatum; —nulla causa requiritur *ante* matrimonium sic contrahendum, sicut requiritur ad impedimentorum dispensationem (c. 1043).

Haberi nequit parochus, etc., quando nequit vocari, venire ad contrahentes ad eorum consensum requirendum. *Adiri* non potest, cum nupturientes ad illum se conferre nequeunt. Impossibilitas *absoluta* est, si tempus desit, aut medium ad-

eundi aut delegationem petendi; telephonium et telegraphum non considerantur. *Relativa*, si nequit haberi aut adiri sine notabili damno morali vel materiali parochi, partium, tertii cuiusdam, aut boni publici.—Incommodum prudenti aestimatione indicandum est; error in aestimatione valori matrimonii non nocet, ut de mortis periculo dictum est (IVR 29 iul. 1926; *Decis.* 18,288).

Incommodum grave de quo in c.1098 est, non tantum quod immineat parochus vel Ordinarius vel sacerdoti delegato, sed etiam quod immineat utrique vel alterutri contrahenti. Id est alterutrum incommodum sufficit ad formam extraordinariam (CIC 3 mai 1945: AAS 37,149).

Sufficit et requiritur impossibilitas habendi vel adeundi parochum vel sacerdotem delegatum *personalis*, i. e. quae illos contrahentes afficiat; non requiratur neque sufficit impossibilitas *communis* in aliqua regione.

Testes duo requiruntur nam dicitur “coram *solis testibus*” et generatim ad probandum factum iuridicum unus non sufficit (c.1791 § 1). Duo sufficiunt. *Pluralis locutio duorum numero est contenta* (RI 40 in *Sexto*). Quilibet esse possunt. Non opus est ut ipsi consensum requirant et excipiant, sed ut consensus coram ipsis praestetur.

Extra mortis periculum. Valide ac licite coram solis testibus contrahitur, si haec concurrant: *a)* parochus vel loci Ordinarius vel delegatus sine gravi incommodo haberi vel adiri nequeat; *b)* et prudenter praevideatur talis rerum conditio per mensem duratura (c. 1098,1.º).

a) Absentia parochi vel Ordinarii vel delegati, seu impossibilitas eum habendi vel adeundi, non requiritur iam *physica*, qualem requirebat Commis. Interp. 10 mart. 1928 (AAS 20,120); sufficit *moralis*, quae adest quando parochus vel Ordinarius, licet materialiter praesens, ob grave incommodum matrimonio assistere nequit requirens et excipiens consensum, ut eadem Commissio declaravit 25 iul. 1931 (AAS 23,338).

Talis saepissime exstitit durante bello civili hispano in regionibus constitutis sub communistis, ubi parochi vel deerant vel sine mortis periculo assistere non poterant.

Sufficit et requiritur impossibilitas *personalis*, non requiritur *localis*. Nam canon non dicit, ut decretum *Ne temere*, “si in aliqua regione”. Impossibilitas non est, si deest parochus proprius, sed contrahentes possunt ire sine gravi in-

commodo in aliam paroeciam, ubi coram huius parrocho contrahere valent.

Sic invalidum indicavi matrimonium durante bello hispano in territorio communistarum celebratum coram iudice civili et testibus, ubi parochus in privata domo sine periculo sacramenta administrabat, idque publicum erat.

b) Non sufficit facium absentiae parochi, requiritur moralis certitudo ex notorio vel ex inquisitione quod parochus per mensem neque haberi neque adiri possit sine gravi incommodo 13. Nihil refert utrum parochus a longo vel a brevi tempore iam absit, attenditur *futurum*, dummodo prudenter praevideatur per mensem defuturus; in qua praesumptione, *consueta* et *ordinaria*, non inopinata et extraordinaria, attendi debent, neque scrupulosa inquisitio exigenda est^H. Valori matrimonii non nocet, si praevisionis prudens de facto falsa evaserit, v. gr., quia ex inopinato parochus venit statim post matrimonium. *Mensis futurae absentiae* sit completus et continuus, computandus videtur a die quo matrimonium contrahitur. Valet matrimonium etsi contrahentes *in fraudem legis egerint*: vel consulto differentes nuptias ad tempus quo parochus absit; vel se conferentes ad locum ubi haberi vel adiri nequeat (C. Sacram. 13 mar. 1910: AAS 2,193).

Praesentia alius sacerdotis non delegati. In utroque casu, si praesto sit alius sacerdos qui adesse possit, vocari debet et una cum testibus matrimonio assistere; quod tamen valebit coram solis testibus (c.1098,2.º). Huius assistentia solum ad *liceitatem* matrimonii requiritur; idque nisi iusta causa excuset ab eo inquirendo, vel ab assistendo.

Vocandus est etiam censuratus *ante sententiam* condemnatoriam vel declaratoriam; *post sententiam* videtur *posse* vocari, quia nec sacramentum conficit nec sacramentale, si solum consensum requiratur; quod conficere prohibetur censuratus post sententiam, etiam a fidelibus requisitus (c.2261 § 3). Sed nupturientes non videntur *teneri* talem vocare; nam assistentia sacerdotis non delegati cum magno rigore non exigitur.

Ad valorem non requiritur ut sacerdos non delegatus *requirat et excipiat consensum*; nam non est testis qualificatus, neque eius praesentia requiritur ad valorem. Sed debet *ad liceitatem* consensum requirere et excipere; id enim significat in novo iure matrimonio *assistere*. Praecipitur: *a)* ob reverentiam et securitatem matrimonii; *b)* ut sponsi benedictionem accipiant; *c)* ut ab impedimentis dispensentur, si opus

« CIC 10 nov. 1925: AAS 17,583.
M RR 7 dec. 1931; *Decu.* 23,472.

fuerit (c.1044-1045); *d*) ad securitatem inscriptionis matrimonialis (c.1103 § 3). Ipse tenetur assistere, nisi iusta de causa excusetur.

Ergo in casibus c.1098 expressis valet coram Deo et in foro Ecclesiae matrimonium celebratum coram magistratu civili et uno teste; tunc enim tale matrimonium non est mere civile, sed etiam canonicum. Sic C. Sacram. 13 ian. 1937 in facultatibus quas concessit Ordinariis Hispaniae pro tempore belli civilis § 2 n.2 (*Sal T.* [1938] p.72).

Modus contrahendi matrimonii coram solis testibus.— Instructio c. Prop. Fid., 23 inn. 1830 (Col. 816). Parentes duos eligant testes, qui cum sponsis corumque propinquis ad ecclesiam se conferentes, flexis genibus, actus fidei spei, caritatis et contritionis in communi recitent. Dein surgentes sponsi coram testibus per verba de praesenti mutuum exprimant consensum. Post actas Deo gratias domum revertantur. Si ecclesiam adire nequeant, in privatis domibus praedicta observentur. Postea, data oportunitate, novi coniuges et testes missionarium (vel parochum) adeant, ut ipsi de rite inito matrimonio constet, et ab eo benedictionem accipiant.

Matrimonium ante solum parochum vel delegatum.

Si, ut in bello civili, praesto sit parochus vel delegatus sed ob metum persecutionis non inveniatur ullus testis; puto tunc matrimonium valere ante solum parochum vel delegatum; sicut valet ante solos duos testes, quando ille non habetur. Casus hic non consideratur in Codice, quia rarissimus erit. Sed si occurrat, resolvendus est ex analogia, iuxta c.20. Iam vero, in Codice parochus vel sacerdos delegatus aequiparatur duobus testibus; sic c.1017 § 1, quoad sponsalia; c.1089 § 1, quoad subscriptionem mandati procuratorii ad contrahendum per procuratorem (*Sal T.* [1943] p.487).

931. Subiectum formae. Huic subiiciuntur, sub nullitate:

Omnes in Catholica Ecclesia baptizati, et ad eamdeni ex haeresi vel schismate conversi, licet sive hi sive illi ab eadem postea defecerint: a) si inter se contrahant; α) si cum acatholicis, baptizatis vel non, etiam post dispensationem ab impedimento; c) si cum orientalibus (c.1099 § 1); *d*) orientales, etiam inter se (Pius XII, c.85); e) subiiciuntur quoque formae canonicae hodie nati ab acatholicis, sed in Ecclesia catholica baptizati; etsi ab infantili aetate in haeresi vel schismate aut infidelitate aut sine ulla religione adoleverint; quamvis cum parte acatholica contrahant. Alterum comma c.1099

§ 2, abrogatum fuit a Pio XII, quia experientia 30 annorum docuit horum exemptionem a forma canonica bono animarum esse nocivam (Motu prop. 1 aug. 1948: AAS 40,305).

Baptizati in Ecclesia catholica censentur hi de quibus in u.874.

Matrimonium sine forma canonica partis dubie baptizatae cum dubie baptizata vel acatholica censendum est validum, donec dubium subsistat (c.1070 § 2).

Conversis aequiparantur in haeresi vel schismate baptizati, sed ab infantia a parentibus conversis in fide catholica educati; nam conversi censentur vel cum primum rationis usum adepti se catholicos ostenderunt, vel cum parentibus ipsis.

Aon *subiiciuntur*: a) Acatholici inter se contrahentes, etiam sectae atheistae adscripti; subjiciuntur tamen si ab Ecclesia catholica defecerunt (c.1099 § 2); b) nati ab apostatis eodem censu recensentur (CTC 17 feb. 1930: AAS 22, 195).

§ 2. *Forma liturgica*

Summarium: I. Quae. 2. Benedictio nuptiarum. 3. Ritus inter partes catholicam et acatholicam.- I. Annotatio matrimonii.—5. Probatio.

932. Forma liturgica. Constat ritu celebrationis et solemni nuptiarum benedictione. *In celebratione*, extra casum necessitatis servantur ritus in ritualibus ab Ecclesia approbatis praescripti aut laudabili consuetudine recepti (c.1100). Etiam in secundis nuptiis. *In Hispania* et forte in America latina communiter adhibetur *Manuale Toletanum*, huiusque usus legitimus est (c.1100).

2.º Quamvis non est obligatorium Rituale Romanum in Hispania et America hispana, *licet eo uti* (C. Rit. 30 aug. 1892; d.3792). Per accidens tamen, si ex eius usu scandalum aut admiratio gignatur, non debet adhiberi.

3.º *Nec licet rubricas utriusque in eadem functione misceri* (d.3654).

Benedictio et traditio annutorum et arrharum etiam in Toletano potius pertinent ad ritum celebrationis matrimonii quam ad solemnem nuptiarum benedictionem. Nam haec vetatur tempore feriato (c.1108 § 2) et quando sponsa est vidua, si in alio matrimonio benedictionem recepit (c.1143); et tamen non prohibetur tunc annutorum et arrharum benedictio (d.2743.3531). Imo ex decreto 3531, etiam in Toletano benedici debent arrhae et duo annuli, etsi non sequatur

missa *pro sponis*. Tamen ex Toletano arrhae et annuli benedici non debent in secundis nuptiis viduae, quae in primis benedictionem solemnem accepit. Quare probabilis videtur opinio quae in his secundis nuptiis benedictio arrharum et annulorum omittit.

Ergo si taxae sint distinctae pro matrimonio cum vel sine velatione; et illud absque hac celebretur, benedictio arrharum et annulorum non est omittenda; unius vel duplicis annuli, prout Rituale Romanum aut Toletanum adhibeatur.

Si plures simul matrimonium ineant, requisitio et exceptio consensus, ac formula *Ego coniungo vos...* pro singulis repeti debet; benedictiones annulorum et reliqua fieri possunt in communi (SO 1 sept. 1841; Col. CPF 938).

Non constat de praecepto, saltem gravi, supplendi ritum matrimonialem, si, v. gr., matrimonium contractum fuit coram solis testibus, sed id suadetur (Gasparri, 1033).

Benedictio nuptiarum sollemnis. Curent parochi ut sponsi eam accipiant; dari potest etiam postquam diu vixerint in matrimonio, sed solum in missa, servata speciali rubrica, excepto tempore feriato (c.1101 § 1). Differt a simplici: *Ego vos in matrimonium coniungo...* Non est de praecepto sed de consilio (d.3922). Datur intra missam votivam pro sponis, vel saltem cum huius oratione.

Quis dat. Solemnis benedictio nuptiarum exclusive spectat, per se vel per alium, ad parochum qui valide ac licite potest matrimonio assistere (§ 2). Si datur postquam coniuges alium parochum proprium alibi sortiti sunt, hic ius habet illam dandi; nam hic et nunc matrimonio valide ac licite assisteret, si iam non fuisset celebratum (Muniz, *Der. Parroq.* 284).

Ritus matrimonii inter partes catholicam et acatholicarn. Exquiri debet consensus (c.1102 § 1). Revocata facultate alicubi concessa passive assistendi matrimoniis mixtis illicitis (CIC 10 mar. 1928: AAS 20.120).

Prohibentur omnes sacri ritus. Etiam vestes sacrae: matrimonium celebrari debet extra Ecclesiam; potest in sacristia vel oratorio privato¹. Si ex hac prohibitione graviora mala praevideantur. Ordinarius potest aliquam ex consuetis caeremoniis ecclesiasticis permittere, exclusa semper missae celebratione (§ 2); etiam missa privata prohibetur, si ex adiunctis appareat complementum caeremoniae matrimonialis. Graviora sunt haereticorum odia adversus fideles et Ecclesiam.

¹ Instr. Scent. Stat., 15 nov. 1888; SO 3 jan. 1771; 1^a ini 1885: Col. CTF 1160.1638.

periculum matrimonii civilis vel acatholici, perversionis partis catholicae, etc. (CIC 10 nov. 1925: AAS 17,583).

933. Adnotatio matrimonii. *In libro matrimoniorum* parochus, vel qui eius vices gerit, quamprimum describat nomina coniugum ac testium, locum et diem celebrationis et alia, iuxta Ordinarii vel Ritualis praescriptum; idque licet alius sacerdos a se vel ab Ordinario delegatus matrimonio astiterit (c.1103 § 1).

Quis parochus. Parochus territorii ubi contrahitur. Nam: a) hic est quasi notarius, ergo acta redigere debet, b") Sic fere omnes auctores. Possunt quidem Episcopi, sicut egit Synod. Barcinonem 1919 const.132, praescribere ut inscribatur in utraque paroecia, scilicet, celebrationis et sponsae; maxime si in aliqua paroecia illegitime celebratum fuit.

Si contractum fuit absque parocho aut delegato ad normam c.1098, sacerdos, si astitit, secus testes tenentur in solidum cum contrahentibus curare ut quamprimum in praescriptis libris adnotetur (§ 3). *In solidum*, i. e. onus totum singulis incumbit eadem obligatione; quae si ab uno adimpleatur, pro ceteris cessat. Quis parochus tunc matrimonium inscribet? Meo iudicio, parochus loci celebrationis; nam ad hunc pertineret assistentia et consequens inscriptio. Sed si celebratur extra omnem paroeciam, v. gr., in mari, inscribatur a parocho sponsae. Iure particulari saepe adnotatio subscribitur quoque a delegato qui matrimonio astitit.

Quamprimum, intra 3 vel 4 dies. *In libro*, non in foliis separatis. In libro secreto Curiae, si id postulet secretum vel infamia vitanda (c.379); si obstet sigillum sacramentale, id solum licet de licentia eorum quorum interest. Matrimonii convalidatio vel solutio etiam inscribenda est, nisi solutio fiat per mortem.

In libro baptisatorum quoque parochus adnotet coniugem vel coniuges tali die in sua paroecia matrimonium contraxisse. Quod si coniux alibi baptizatus fuit, matrimonii parochus illius notitiam parocho baptismi per se vel per Curiam episcopalem transmittat, ut in libro baptismorum illud adnotet (c.1103 § 2). Utraque adnotatio *sub gravi* praescribitur ad detegendum impedimentum ligaminis.

Si baptismus alicuius inscriptus est in paroecia administrationis et in paroecia originis, ut praescribit C. Sacram. 14 iun. 1941; primum esset quod notitia matrimonii utrique parocho mitteretur, ut annotaretur ab utroque; et sic vitetur

periculum ne ad novas nuptias petatur testimonium baptismi c paroecia ubi matrimonium non est adnotatum, et appareat liber qui forte est matrimonio ligatus.

Adnotatio in libro baptismali fiet, etsi alteruter vel uterque coniux sit viduus; non autem praescribitur iure communi ut fiat etiam in libro defunctorum; quamvis in aliqua regione vidui ad novas nuptias admittuntur allato solo testimonio mortis prioris coniugis; id non licet, afferendum quoque est testimonium baptismi (c.1021 § 1).

Si parochus baptismi sciat talem baptizatum contraxisse matrimonium alibi, nec tamen a paracho matrimonii testimonium accepit, urbano modo petat; si illud non mittatur, moneat vicarium foraneum vel Ordinarium; aut si elementa fide digna habeat, adnotet.

Si matrimonium est mixtum, de sola parte catholica curandum est ut in libro baptismali adnotetur, ait Cappello, 719. Forte quia transmissio notitiae ad parochum acatholicum inutilis erit, cum legi ecclesiasticae non obediat; sed de se mitti deberet, nam in matrimoniis mixtis pars acatholica quoque afferre debet testimonium baptismi (c.1021 § 1).

934. Probatio matrimonii, d) *In foro externo* fit per inscriptionem paroecialem et per documentum ex ea depromptum. Si haec desint, per testes. His deficientibus, per affirmationem iurata utriusque coniugis, dummodo inde nullum detrimentum tertio sequatur; ut si agatur de praeiudicio alterius matrimonii vel de ordinibus suscipiendis. Matrimonium sic iuramento probatum inscribendum est in libro distincto². α) *In foro interno*, praesertim sacramentali, probatur per coniugis affirmationem.

§ 3. *Ius hispanum*

Summarium: 1. Ante matrimonium, monitio iudicis. 2. In matrimonio absentia iudicis. 3. Post matrimonium inscriptio.

935. Ante matrimonium. 1. Contrahentes iudici civili saltem ante 24 horas manifestabunt diem, horam et locum matrimonii contrahendi, sub mulcta 5 ad 80 pesetarum (Cod. civ. a.77). *Indici pacis*, intra terminos suae jurisdictionis; *comarchali* in termino municipali capitis comarchae; *municipali* intra suum territorium {*Lex instil, munie*. 19 iul 1944. basi 9).

2. Hoc monitum scribetur ab iis qui curam regesti habent, in modulis approbatis per Ordinem 28 sept. 1946. Usus huius moduli non videtur obligatorius, ex responso Sub-

² C. Sacram 6 mar. 1011: AAS 3,163.

directoris Generalis Regestorum ad Episc. Barcinonen. 16 iun. 1947; at nisi obstet notabile incommodum, adhibeatur; et coniuges comparcant coram indice ad illud subscribendum.

Abusus erit iudicis emoluments exigere ultra moduli pretium; dicendo esse duo matrimonia: *civile*, quod solum effectus civiles producit, et pro quo solvitur emolumentum; et *ecclesiasticum*, meram caeremoniam religiosam. In Hispania pro catholicis unicum matrimonium ecclesiasticum effectus civiles parit, ut dicemus.

3. Monitum exhibetur iudici illius paroeciae ubi matrimonium contrahetur (Ordo 15 dec. 1949).

4. Index contrahentibus tradet syngrapham recepti moniti (recibo), sub mulcta 20-100 pesetarum (R. O. 26 apr. 1899). Si negetur, petatur coram testibus. Documentum recepti moniti, assistentia iudicis matrimonio, et inscriptio, emolumenta non habent (Dir. Gen. Regest. 20 dec. 1901; R. O. 12 iul. 1904).

5. Ad parochum, de concordia cum contrahentibus, spectat designare locum, diem et horam celebrationis. Sic legem interpretata est Audientia Portorriquensis 19 nov. 1895.

R. O. 12 iul. 1904; et Resolutiones Direction. Gener. Regestorum 31 mart. 1915, et 14 mai. 1919 prohibent iudices municipales ne processus matrimoniales (expedientes) instruant, aut in eis se ingerant; qui unice ad parochum spectant. Nequit index suam assistentiam matrimonio canonico negare, eo quod in regesto civili non sit inscripta mors coniugis prioris*. Nec valet exigere ut contrahentes rationem reddant de adimpletis omnibus requisitis ad matrimonium (Dir. Gen. Reg. 13 dec. 1902).

Parochus non tenetur nupturientes monere de matrimonio iudici praenuntiando; expedit tamen ut rudiores praesertim de hoc moneant.

In matrimonio. 1. Huic assistet index loci ubi celebretur (Ord. 15 dec. 1949) vel delegatus, hoc solo fine, ut inscribatur in regesto.

2. Matrimonium non celebrabitur, nisi post exhibitum parochus documentum moniti recepti (art.77). Hoc exhibitum, celebrari et inscribi potest, etsi index aut delegatus non assistat (Dir. Gen. Reg. 26 apr. 1889). Tunc inscribetur iudicis expensis, qui mulctam solvet 20-100 pesetarum. Si non astitit, quia praemonitus non fuit, sponsi poterunt inscriptionem

* Director Gen. Regest. ad Episc. Calagurritan. 5 feb. 1942: *Sal Ter.* 1944 p.43; 1945 p.41.

petere. Nulla poena assignatur parochus matrimonio assistenti absque iudicis praesentia.

Post matrimonium. *Inscriptio* fiet in regesto civili loci ubi celebratum fuit (Ord. 15 dec. 1949).

Effectus inscriptionis. Matrimonium canonicum plenos effectos civiles sortitur a momento canonicae celebrationis; tunc inscriptio in regesto exigitur tantum, ut plena authenticitas constet status personarum civilis. Sic resolvit Tribunal Supremum 15 feb. 1928, concordando articulos 76 et 77 Cod. civ. qui inter se videntur opponi.

Concordatum 1953, a.23: Status agnoscit plenos effectus civiles matrimonio iuxta ius canonicum celebrato.

Protocolum. Ad art.23: o) Ad agnitionem effectuum civilium matrimonii canonici sufficiet quod acta matrimonii inscripta fuerint in respondentis regesto civili. Inscriptio fiet sicut hucusque. Tamen:

1. Praesentia functionarii Status celebrationi matrimonii canonici nunquam censebitur conditio necessaria, ut ei effectus civiles agnoscantur.

2. Inscriptio, non facta immediate post matrimonii celebrationem, fieri poterit semper ad instantiam partis cuiusvis aut alius cuius inscriptio legitime intersit. Ad hoc sufficiet exhibere officinae Regesti civilis exemplar authenticum inscriptionis paroecialis expeditum a parochus in cuius paroecia matrimonium fuit celebratum. Inscriptio civilis a praefecto Regesti parochus competenti nolificabitur.

3. Haec inscriptio fieri potest etiam uno vel utroque coniuge mortuo.

4. Effectus civiles matrimonii rite inscripti gignentur a data canonicae celebrationis. Tamen, si inscriptio petita fuit post quinque dies a celebratione, illa non nocebit iuribus legitime quaesitis a tertiis personis.

b) Normae civiles circa matrimonium filiorum, sive minorum sive maiorum, accommodabuntur canonibus 1034,1035. C.1034 agit de consensu parentum; c.1035 statuit: Omnes possunt matrimonium contrahere, qui iure non prohibentur.

Ergo cessabunt dispositiones civiles de licentia aut consilio paterno; et illae quae militibus matrimonium prohibent, et cetera.

c) Quoad recognitionem matrimonii mixti inter partes catholicam et acatholicam status suas leges concordabit cum iure canonico.

d) Quoad matrimonia non baptizatorum non statuentur impedimenta iuri naturali opposita.

CAPUT IX

De matrimonio conscientiae

936. Notio. Est matrimonium forma quidem canonica celebratum, seu coram paracho aut delegato et duobus testibus; sed secretum, omissis proclamationibus ceterisque, ita ut eius exsistentia ignota maneat (c.1104). Pericula creat polygamiae ac deceptionis mulierum; ex eo facile oriuntur scandali occasio, mala prolis educatio, fraudes in re patrimoniali, etc.; quare severissime prohibetur.

Quis potest illud permittere. Solus loci Ordinarius, excluso Vicario Generali sine speciali mandato. *Causa* gravissima et urgentissima requiritur (c.1104).

Benedict. XIV causam classicam memorat concubinatum occultum duorum, qui publice censentur coniuges et volunt unionem legitimare; quod si palam agerent, diffamarentur. Idem monet posse graviores esse. Ut si vir militaris mulierem ducere velit dote requisita carentem; si vidua tutelam filiorum amitteret aut facultatem commercii necessarij exercendi, si vidua non censeatur; si civiliter coniugatus vult canonice contrahere, vetante lege; si vir nobilis, mortua uxore nobili, aliam minus nobilem ex motivo conscientiae ducere velit et gravissimae causae adsint matrimonium clandestinae quas Ordinarius ponderabit. Solam amissionem pensionis orphanitatis non iudicavit C. Sacram. 2 iul. 1917 causam sufficientem permittendi matrimonium absque ritu civili (a fortiori absque ritu ecclesiastico-civili in Hispania).

Secretum promittendum et sub gravi servandum est ex parte sacerdotis assistentis, testium, Ordinarii eiusque successorum et alterius coniugis, altero non consentiente divulgationi (1105). Ordinarius secreto non tenetur, si ex eius observantia scandalum aut gravis erga matrimonii sanctitatem iniuria immineat; vel parentes non curent filios ex tali matrimonio susceptos baptizari, aut baptizandos curent falsis parentum nominibus, quin interim Ordinario intra triginta dies notitiam prolis susceptae ac baptizatae cum sincera indicatione parentum praebeant; vel christianam filiorum educationem negligant (c.1106). De his moneantur nupturientes ante matrimonium, sicut de prole rite baptizanda et christiane educanda (Bened. XIV, l.c.).

Iduotatio ne fiat in consueto matrimoniorum libro, sed in peculiari, servando in secreto Curiae archivo (c.1107).

Quoniam pro foro civili inscribitur in secreto libro Directionis Gen. Regestorum, ubi secretum facile periclitatur, Ordinarii quandoque praeferunt, ut non in Curia neque in Direct. Gen. inscribatur, sed alio modo, si quis sit, secreto. Quod a parochis aliquando fit in ordinario libro inter duo folia sibi adhaerentia, cum externa indicatione: *ne separentur nisi ex necessitate*.

Si quando matrimonium publicetur, de Ordinarii mandato inscribi poterit in libro paroeciali post ultimam inscriptionem, cum indicatione marginali loci ubi debuisset inscribi nisi secretum fuisset. 'Pone in libro quoque baptizatorum adnotandum est.

937. Iure hispanico, a.79, matrimonium canonicum conscientiae, nulli formalitati civili subest; nec effectus civiles producit, nisi inscriptum in Regesto. Quos tamen a momento celebrationis producet, si exemplar inscriptionis quae fit in Curia mittatur ad Directionem Gen. Regestorum, ubi secreto adnotabitur, donec, petentibus coniugibus, in regestum municipale transferatur.

Si petatur testimonium inscriptionis factae in hac Directione, nequit eiusdem publicitas obtineri *directe* ex iudice municipali domicili; sed hic petitionem ad se directam transmittet Directioni, si forte matrimonium sit iam in speciali regesto inscriptum (*Dir Gen.* 21 feb. 1922).

C A P U T X

De tempore ac loco celebrationis

938. Dies. Quolibet die celebrari potest matrimonium (c.1108 § 1). Solemnis tantum nuptiarum benedictio vetatur a prima dominica Adventus usque ad diem Nativitatis Domini inclusive, et a feria IV Cinerum usque ad diem Paschatis inclusive (§ 2). Sed Ordinarius loci potest, servatis legibus liturgicis, etiam praedictis temporibus eam permittere ex iusta causa, monitis sponsis ut a nimia pompa abstineant (§ 3). En tempus quo hispanice dicitur: *se cierran las velaciones*, quia tempus est poenitentiae.

Alicubi vigeat *impedimentum temporis clausi*, quo non solum solemnis benedictio, sed ipsa matrimonii celebratio vetabatur. Ex mente c.1041 auferendum est.

Hora. De hac canon silet. In quibusdam synodalibus antiquis prohibetur matrimonium *vespertinum*. Estne id per c.1108 § 1, derogatum? Possunt Ordinarii idem prohibere? Iusta de causa *in casibus particularibus, utique*; nam possunt

vetitum ipsi matrimonio *ad tempus* statuere (c.1039). *Statuto generali?* Iuxta aliquos etiam, nam tale statutum potius esset *praeter* ius quam *contra* ius. Alii contrarium opinantur, quia verba c.l 108 § 1, *quolibet tempore* referunt, non solum ad diem, sed etiam ad horam, cum generalia sint; et praeterea quia mens legislatoris est faciliorem reddere matrimonionim celebrationem.

Placet prima sententia; nam talis disciplina statuta fuit in conciliis provincialibus et etiam plenariis, ut Americae Latinae n.597, a.1899, Romae celebrato, quorum constitutiones a S. Sede approbatae matrimonia vespertina vetabant; et laudabilem habet intentionem impediendi dissolutam laetitiam in celebratione sacramenti adeo profanati. Canones qui ius vetus referunt, iuxta hoc sunt interpretandi (c.6 n.2.3). Sed exstans controversia suadet ne Ordinarii hac in re nimio rigore procedant; prudenter utique agent, si pro celebrationi vespertina maiores taxas statuunt.

939. Locus. 1. Matrimonium inter catholicos celebretur in ecclesia paroeciali; in alia ecclesia aut oratorio publico vel semipublico nonnisi de licentia Ordinarii loci vel parochi celebrari potest (c.l 109 § 1). Ad hanc licentiam dandam, nulla requiritur causa specialis; canon enim de causa silet, dum alii canones ad alia causam requirunt.

Ergo parochus potestatem a iure habet hanc licentiam dandi; quod clarius patet ex § 2; iuxta quam, extra haec loca matrimonium permittere potest solus loci Ordinarius. Illam potestatem nequit Ordinarius parochus auferre aut restringere, nisi agatur de oratorio semipublico *eidem Ordinario subiecto*, ubi potest aliquas functiones prohibere (c.l 193); non autem potest illam potestatem parochi auferre aut restringere Ordinarius loci, si agitur de oratorio semipublico exempto a jurisdictione eiusdem Ordinarii et subiecto Jurisdictioni Ordinarii religiosi, flic in tali oratorio potest prohibere matrimonium, sicut alias functiones.

Iuri conformius videtur ut contrahatur *in ipsa ecclesia*, aut *ante eam*, ad maiorem matrimonii publicitatem. Sic antiquitus intelligebatur locutio: *in facie ecclesiae. Rituale Rom tit.7 c.2*, ait: sacerdos sponso interroget *ante altare genuflexos; Toletanum* dicit arrhas et annulos benedicendos esse *constitutis ipsis ante fores ecclesiae*; ad Psalmum *Reati amnes* sacerdos sponso in ecclesiam introducit. Sed ubi consuetudo sit illud celebrandi in sacristia, servari potest (c.l 100).

2. In aedibus privatis celebrari Ordinarius permittere potest tantum in casu extrordinario, iusta ac rationabili de causa (§ 2). Licentia celebrandi ibidem missam nuptialem praesumi potest ex praxi quae pro his casibus forte vigeat. Ordinarius potest illam permittere, quia est complementum matrimonii.

3. In ecclesiis vel oratoriis seminarii ac religiosarum Ordinarius matrimonium ne permittat, nisi urgente necessitate ac oportunis adhibitis cautelis (§ 2). Urgens necessitas esset, si, v. gr., alia ecclesia praesto non foret. Cautelae adhibendae sunt, ne incolis pia domus periculum aut damnum ex caeremonia nuptiali obveniat. Simile quid dicendum est de ecclesia vel oratorio novitatus et scholasticatus religiosorum; sed in his matrimonium non vetatur.

4. Matrimonium inter partes catholicam et acatholicam extra ecclesiam celebretur; at Ordinarius ad graviora mala vitanda potest hac super re dispensare; ita ut omnes sacri ritus omittantur; sed ad vitanda mala maiora aliquam ex consuetis caeremoniis permittere potest, exclusa semper missa (§ 3).

940. Benedictio mulieris post partum. Via praxis est Ecclesiae Latinae (*Rit.* t.8 c.6) ad exemplum B. V. Mariae, quae se et Filium Patri in templo praesentavit. Solae quae ex legitimo matrimonio pepererunt ius habent ad eam. Interdum haec negatur uxori ex matrimonio mixto nondum cum Ecclesia reconciliatae; et si proles a ministro acatholico fuit baptizata. Non neganda, si proles absque baptismo mortua est, nec quidquam est tunc in Rituali mutandum (d.3050.3904).

Non est functio parochus reservata (c.462); qui tamen tenetur eam legitime petenti impertiri (c.467 § 1).

De matrimonio civili

941. Notio. Sensu moderno est contractus maritalis, etiam inter catholicos, coram magistratu civili, iuxta leges civiles celebratus, et ex solo foro civili vim habens.

Divisio. 1.º *Obligatorium* est quod omnibus imponitur qui in societate ut veri coniuges haberi velint. Plerumque non prohibet religiosum contrahi, cui tamen nullum effectum agnoscit. Alicubi, ut in Germania, religiosum vetatur ante ci-

vile. 2.° *Facultativum*, quod arbitrio nupturientium relinquatur, qui possunt vel canonicum vel civile contrahere, utrique civiles effectus agnoscuntur, ut in Italia. 3.° *Subsidiarium*, quod in defectu canonici agnoscitur, v. gr., infidelibus aut impedimento ecclesiastico ligatis.

In Hispania ex Concordato 1953 a.23 et Protocollo ad hunc articulum matrimonium civile non valet, nisi quando utraque pars est infidelis; forma autem canonica non urget quoad acatholicos baptizatos, quando utraque pars est et fuit semper sectae acatholicae adscripta. Status dispositiones suas iuri canonico accommodabit.

942. In iure canonico. Codex de matrimonio civili non agit, quia illud ne ut matrimonium quidem *nullum* considerat; sed ut actum qui non habet speciem seu apparentiam matrimonii, turpem et perniciosum concubinatum.

Hinc, in casu matrimonii civilis opus non est processu neque interventu defensoris vinculi ad nullitatem declarandam, quando civiliter uniti, post obtentum divortium civile quoad vinculum, volunt cum aliis canonice contrahere; parochus cum vel sine Ordinarii interventu, iuxta casus, statum liberum exploret, ad normam c.1019 seq.2. Actus, quem vocant civilem, absque cohabitatione impedimentum publica, honestatis non gignit, cum tamen illud gignat matrimonium nullum (CIC 12 mar. 1929: AAS 21,170).

Tamen plures canones ad illud alludunt, ad effectus odiosos statuendos, recusantes tamen *matrimonium civile* vocare talem unionem. Sic dicitur *actus civilis* (c.985 § 3; 1075 § 1); *vinculum, ut aiunt, civile* (c.646 § 1 n.3); *matrimonium civile, ut aiunt* (c.188 n.5; 2356); *matrimonium civiliter contrahere* (c.2388 § 1).

Poenae: Clericus matrimonium, etiam civile tantum, contrahens ipso iure officio renuntiat (c.188 n.5).—Religiosus eo ipso a religione dimissus est (c.646 § 1 n.3).—Clericus in sacris aut religiosus, et quis cum religiosa illud attentans fit irregularis (c.985 § 3).—Adulterium cum attentatione huius matrimonii constituit impedimentum criminis (c.1075 n.1).—Coniugatus id attentans est ipso iure infamis (c.2356).—Clerici in sacris, solemniter professi, et qui cum eis matrimonium civile attentant, incurrunt excommunicationem simpliciter reservatam; simpliciter professi et cum eis contrahentes, reservatam Ordinario (c.2388).

Resolve.s: 1. In matrimonio civili nihil pravi est, si Status sponsos comparere iubet coram civili magistratu in hunc solum

* Pli-s IX. Mloc 27 sept 1852: *Syllabus* prop.73.

* CIC 20 oct 1919: AAS 11,479.

finem, ut *authenticam notitiam* ei dent matrimonii canonici contracti; qua notitia data, effectus civiles agnoscantur huic matrimonio, secus non.

2. Ergo *fideles*, dum hanc caeremoniam praestant, nihil aliud intendere possunt quam civilem formalitatem peragere ad obtinendos effectus civiles matrimonii canonici contracti aut contrahendi. Graviter peccant et invalide contrahunt, si verum matrimonium inire intendunt coram magistratu civili, nisi in casibus c.1098. Ideo in matrimonio mere civili perseverantes, tractandi sunt ut *concupinari* et *publicis peccatores*; eorum filii sunt canonice illegitimi; matri nequii dari benedictio post partum; neuter potest ad sacramenta admitti.

3. Possunt et regulariter debent catholici matrimonium civile peragere cum intentione explendi meram caeremoniam ad effectus legales consequendos. Secus gravibus incommodis exponunt se ipsos et prolem. Haec obligatio per se gravis est, quandoque levis aut nulla.

4. *Parochi* plerumque nequeunt assistere matrimonio eorum qui lege civili prohibentur matrimonium inire, nisi de Ordinarii consensu; si mala illa timeantur, et maiori bono non compensentur.

5. *Magistratus et testes* matrimonio civili possunt licite interesse, quoties haec caeremonia fidelibus permittitur. Si sciunt fideles non contracturos verum matrimonium ob perversam voluntatem vel ob impedimentum canonicum, iuxta sententiam tutam, *magistratus* potest licite cooperari huic peccato nupturientium, dummodo malam horum voluntatem non approbet; scandalum absit vel prudenter removeatur; et urgeat gravis ratio, ut timor officii amittendi vel alius notabilis damni. Pro *testibus* vix aderit gravis ratio. Addunt aliqui auctores magistratum teneri ad monendos nupturientes iu casu impedimenti notorii de nullitate in conscientia actus quem posaturi sunt (Gasparri, 1230).

De effectibus matrimonii

Summarium: 1. Effectus prout est sacramentum.—2. Prout contractus: quoad coniuges.—3. Quoad filios.—4. Quinam sunt legitimi.—5. Paternitatis praesumptio.—6. Legitimatio.

943. Prout matrimonium est sacramentum. 1.° Gratia sanctificans obicem non ponentibus (c.1110). 2.° Ius ad gratias actuales statui coniugali necessarias, i. e. ad mutuum amorem conservandum et augendum, ad fidem et castitatem coniugalem servandam, ad prolem rite educandam, ad onera matrimonii christianae ferenda.

Prout est contractus. Quoad coniuges: 1.° *l'inculum* natura perpetuum et exclusivum, quo coniuges ad invicem ligantur (c.1110).

2.° *Ius et officium aequale* utrique, ab initio matrimonii, quoad actus proprios vitae coniugalis (c.1111). *Uxori vir debitum reddat, similiter autem uxor viro* (1 Cor 7,3).

Ius, cui respondet in altero obligatio iustitiae, importat: *a)* Facultatem exigendi debitum coniugale seu copulam perfectam de se aptam ad generationem; *b)* exclusionem tertii ab usu compartis. *Facultas exigendi* semper manet *radicaliter*, dum vinculum durat; *exercitium* potest suspendi et amitti, morbo, legitima separatione, voto, adulterio, etc.; *exclusio tertii* quoad ius et exercitium durat quantum vinculum. Dam-nata est ab Innoc. XI 2 mart. 1679 propositio 50: "Copula cum coniugata consentiente marito, non est adulterium" (n.744).

3. *Communio habitationis, tori et mensae*, seu vitae coniugalis communio (c.1128); nam pertinet ad integritatem individuae vitae consuetudinis; postulatur a iure et officio debiti coniugalis. *Relinquet homo patrem suum et matrem suam et adhaerebit uxori suae* (Gen 2,24).

4.° *Participatio uxoris in statu mariti* circa canonicos effectus, nisi iure speciali aliud cautum sit (c.1112). I. e. in conditione iuridica. Sic uxor particeps fit dignitatis et privilegiorum mariti; eius sortitur domicilium (c.93 § 1), ritum (c.98 § 4), sepulcrum (c.1229 § 2), forum (c.1561). Non autem e contra maritus particeps fit status uxoris.

5.° *Potestas maritalis*, quia *vir caput est mulieris* (Ephes 5,23); et haec illi stibiicitur in gubernatione rei domesticae et totius familiae (Gratian., C.33 q.5 c.2).

Per potestatem maritalem tamen vir non acquirit dominium in uxorem sicut in servam. Potestati maritali gravia officia adnexa sunt, v. gr., protegendi atque alendi uxorem et filios. Potestas maritalis fundatur in iure naturali, sed potest determinari, limitari et tolli legibus humanis et pactis.

Uxor, licet marito subiecta, efficitur vera coniux non concubina; socia, non serva; mater legitima prolis, eique iure naturali suae partes competunt in prole educanda, dependenter tamen a patre.

Quoad filios. *Obligatio parentum gravissima procurandi pro viribus prolis educationem* religiosam, moralem, physicam et civilem; et temporali filiorum bono providendi (c.1113).

Curare tenentur: ut filii quamprimum baptizentur (c.770.747.748); catechismo erudiantur (c.1355); usum rationis adepti S. Eucharistiam recipiant (c.860); scholas catholicas frequentent (c.1374). Cavere ne a statu religioso aut clericali idoneos avertant (c.538.971); vel nolentes ad hos status vel ad coniugalem cogant (c.2352.1087).

Patria potestas. Est auctoritas, quae parentibus in filios competit. Iure naturae oritur, positivo sive ecclesiastico sive

civili determinatur (c.89); utrique parenti competit, sed in qua, ob subiectionem uxoris viro, pater primatum tenet.

944. *Legimitas filiorum.* Est quaedam iuridica qualitas ex parentum coniugio proli enascens, certosque iuridicos effectus in foro publico ei gignens.

Legitimi dicuntur filii iuxta legem acquisiti, ideoque ex iustis nuptiis; et civiliter ex adoptione. Sunt concepti aut nati ex matrimonio valido vel putativo; nisi parentibus ob solemnem professionem religiosam vel ordinem sacrum prohibitus fuerit tempore conceptionis usus matrimonii antea contracti (c.1114). Exceptio ponitur in odium tanti sacrilegii. Sunt: a) concepti ex utroque coniuge intra matrimonium validum. Haec legitimitas est ex iure naturae; *b)* vel intra matrimonium putativum; haec agnoscitur per fictionem iuris in favorem bonae fidei, etiam unius tantum partis; etsi post conceptionem ambo parentes matrimonii nullitatem noverint; nam legitimitas semel acquisita nunquam amittitur⁴; *c)* concepti extra matrimonium, etiam ex adulterio, sed nati in matrimonio; per fictionem iuris in favorem prolis; *d)* concepti ex matrimonio valido vel putativo, sed nati post mortem alterutrius parentis.

Matrimonium desinit esse putativum, a momento quo ambo coniuges putativi cognoscant illius nullitatem; ergo filii qui ab illo momento concipiuntur ex eis non erunt legitimi, nisi matrimonium convalidetur, et filii nascentur post convalidationem. At concepti vel nati ex matrimonio putativo, semper manent legitimi, quamvis postea cesset bona fides parentum nec matrimonium convalident.

Illegitimi sunt concepti *et* nati extra matrimonium, etsi parentes post illorum nativitatem matrimonium contraxerint. *Naturales*, si inter parentes possibile erat matrimonium absque dispensatione, tempore *vel* conceptionis, *vel* gestationis *vel* natalitatis (c.1116); secus *spurii*. Ili *adulterini*, aut *sacrilegi*, aut *incestuosi*, aut *nefarii* dicuntur, prout nati ex parentibus (saltem uno) coniugatis, vel solemniter professis aut clericis *in sacris*, vel consanguineis aut affinibus in linea collateralis, aut in recta.

Ad legitimitatem non sufficit ut filius conceptus vel natus sit *in matrimonio*, i. e. durante matrimonio; requiritur ut sit *ex matrimonio*, i. e. ex utroque coniuge iam matrimonio ligatis. Id quomodo constabit? *Malernitas* ex partu co-

* *Decretal.* 1.4 t.17 c.14; CC 20 maii 1662.

gnoscitur; *paternitas* est arcanum naturae. Hinc iure statuitur:

945. Paternitatis praesumptio. Pater is est quem iustae nuptiae demonstrant, nisi evidentibus argumentis contrarium probetur (c.1115 § 1). I. e. pater censetur maritus matris. *Iustae nuptiae* hic intelligitur matrimonium validum vel putativum. Ergo proles concepta vel nata *in matrimonio* praesumitur *ex matrimonio*.

Excipe: a) nisi evidenter probetur contrarium; b) aut filius natus fuerit tam cito post celebratum matrimonium aut tam tarde post dissolutam vitam coniugalem, ut non possit inde censi intra matrimonium conceptus ex utroque coniuge. Tunc enim praesumptio legitimitatis non statuitur a iure.

Legitimi praesumuntur filii nati saltem post sex menses a die celebrati matrimonii vel intra decem menses a die dissolutae vitae coniugalis (§ 2).

Codex hispanus a.108 accuratius assignat tempus pro praesumptione legitimitatis, *per dies*. Legitimi praesumuntur nati post 180 dies a celebratione matrimonii et ante 300 a dissoluto matrimonio vel a coniugum separatione. Apud orientales tempus computatur 180 et 300 dies (Pius XII, c.103-4). Hacc computatio *per dies* magis conformis est Physiologiae, et ut puto non aliena a mente nostri Codicis.

Dissolutio vitae coniugalis in c.1115 § 2, intelligitur: b) dissolutio vinculi matrimonialis per mortem mariti; t) separatio legalis coniugum effectiva.

Contra praesumptionem legitimitatis intra hos terminos in Cod. hisp. a.108 unica probatio admittitur impossibilitas physica mariti ut accessum ad uxorem habuerit primis 120 diebus ex 30G qui filii nativitatem praecesserint. Quae impossibilitas esse potest propter absentiam, impotentiam et alias causas. Codex canonicus nullibi indicat hoc esse unicum argumentum admissibile contra hanc praesumptionem paternitatis et legitimitatis, ait enim: *nisi evidentibus argumentis contrarium probetur*. Tamen ex unanimi doctrina et jurisprudentia aliud non admittitur. Legitimus censetur inter illos terminos natus, quamvis constet matrem pluries adulterasse, et filius magis assimiletur adultero quam marito. Quamvis mater in morte iuret filium esse adulterinum 5.

Nati intra 180 dies a celebrato matrimonio praesumptionem legitimitatis non habent, i. e. non praesumuntur filii ma-

■ FgBMAftis. *Bibliotheca*, *Filius* n.14; SchmaezgrukbKr, p.4.* t.17 n.39, et cetera.

riti, quia talis praesumptio supponeret fornicationem illius cum uxore ante matrimonium. *Nemo malus*, nixi *probetur*. Ante 180 dies a pregnatione vix unquam nascitur fetus viabilis; ideoque non est quare paternitatis et legitimitatis praesumptio statuatur. Si maritus prolem recognoscit ut suam, sibi tribuenda est *per se*; nam est confessio sincera peccati sui, proli favorabilis, quae sic habetur legitima, utpote in matrimonio nata, quamvis ante matrimonium concepta. Secus non, nisi ex publico et authentico documento eius paternitas comprobetur (c.777 § 2); nam cogere fateri crimen de quo non constat.

Nati post 300 dies a dissoluto vinculo matrimoniali non habent a iure praesumptionem paternitatis et legitimitatis; nam rarissimi sunt casus in quibus foetus in utero ultra 300 dies retineatur.

Nati post 300 dies a separatione legali coniugum habentne legitimitatis praesumptionem? Dicerem canonem non statuere pro eo praesumptionem legitimitatis neque illegitimitatis, sicut de filiis expositis dicitur. Quare quaestio in casu concreto ex praesumptionibus hominis seu ex indiciis aliisque probationibus resolvenda est; nisi maritus ipse prolem ab uxore divortiata genitam agnoscat ut suam, quia tunc certe hacc tamquam legitima habenda est.

Quid si vidua novas nuptias contraheret statim post mortem mariti, sibi que filius nascatur intra 10 menses a viduitate et post 6 a novo matrimonio? Cui marito tribuendus erit ille filius? Cum uterque maritus praesumptionem *iuris* pro se habeat, praesumptio *facti* fortior erit attendenda, ne proles recognitione legitimitatis careat, cum certo legitima sit. Plerumque secundus maritus debebit illam agnoscere, cum ipse causam incertitudini dederit. Ut vitetur hacc incertitudo (*turbatio sanguinis*'), ius romanum viduae matrimonium vetabat intra *annum luctus* 0: Hispanum art. 45 illud prohibet intra 301 dies a viduitate; canonicum nullo tempore vetat. Practice servetur ius civile, quo incertitudo illa vitabitur.

Expositi quorum parentes ignorantur, iuxta aliquos censendi sunt illegitimi, ex communiter contingentibus; iuxta communiorem sententiam, legitimi; quia sola expositio illegitimitatem non evincit, *Index debet in bonum et commoda prolis propensus esse*, ait Bened. XIV ~. Idem dic de aliis quorum ignorantur parentes.

• *Dycst.* 1.3 t.2 lrg.1.2.
Epiftt *Reddita* 19 dec. 1744.

946. Legitimatio (c.1116). Est actus quo illegitimi quoad effectus iuridicos per fictionem iuris quasi legitimi censentur. Fit per subsequens parentum matrimonium vel per rescriptum S. Sedis.

Per subsequens parentum matrimonium, sive verum sive putativum; sive noviter contractum sive convalidatum; etiam non consummatum, legitimatur proles *naturalis*, non *spuria*. Naturalis est concepta et nata extra matrimonium ex parentibus qui habiles erant ad contrahendum tempore aut conceptionis aut praegnationis aut nativitatis. *Spuria*, si parentes nullo ex his temporibus capaces erant contrahendi.

Haec legitimatio statuitur ad stimulandos parentes ut uniones fornicarias légitiment, et proli faveatur. Ideo legitimatio matrimonium sequitur ex ipsa iuris dispositione, quin opus sit consensu parentum vel filii legitimandi, aut eius recognitione aut alio actu positivo. Sed ut de legitimatione constet, constare debet de paternitate ac maternitate.

Non legitimatur per matrimonium proles spuria, ne genita quidem a parentibus detentis impedimento aetatis vel disparitatis cultus, quod cessaverit tempore initi matrimonii (CIC 6 dec. 1930: AAS 23,25).

Legitimatio fit etiam *per rescriptum S. Sedis*, quando haec in casu particulari, ut solet, dispensat ab impedimento et simul declarat prolem legitimam, per rescriptum in forma commissoria. Tunc Ordinarius exsecutor per actus distinctos debet et dispensare ab impedimento et legitimare prolem: quae legitimatio meo quidem iudicio, effectum non habet nisi post matrimonium contractum vel convalidatum (n.826).

Effectus legitimationis per subsequens matrimonium. Sic legitimatus aequiparatur legitimis quoad omnes effectus canonicos, nisi aliud expresse cautum fuerit (c.1117). Etiam quoad admissionem in seminarium 8. Non quoad habilitatem ad cardinalatum (c.232 § 2,1?); episcopatum (c.331 § 1,1.), abbatiam vel praelaturam nullius (c.320 § 2).

Si per rescriptum, absque matrimonio, concedatur, effectus ex rescripto eruendi sunt.

- CI 13 iul. 1930: AAS 22,365.

De divortio

947. Divortium, a *diverti*, seu in diversas partes abire, est coniugum separatio. *Plenum* seu perfectum, vinculi dissolutio; *imperfectum*, vitae coniugalibus abruptio. Divortium in Hispania vocatur mera coniugum separatio; solutio vinculi non admittitur, ne civilis quidem matrimonii (a.104). In Codice Canonico verbum *divortium* non occurrit.

De dissolutione vinculi

948. Inter baptizatos. *Matrimonium validum ratum et consummatum* nulla humana potestate nullaque causa praeter mortem dissolvi potest (c.1118). Doctrina contraria damnata est a *Trid.* sess.24 c.5.7. Ratio huius absolutae indissolubilitatis est utrumque simul: sacramentum et consummatio. Improprie dicitur *dissolutio* declaratio nullitatis invalidi matrimonii.

Aon *consummatum inter baptizatos* vel inter partes baptizatam et non baptizatam dissolvitur *ipso iure* per sollemnem professionem religiosam; et per dispensationem a S. Sede iusta de causa, utraque parte rogante vel alterutra, etsi altera sit invita. Doctrina et praxis haec ab Alexandro III fuit inducta et praesertim a s. XIV frequentata.

1) *Professio sollemnis* ratum dissolvit, non *iure naturali*, ut quidam dixerunt; nam plena oppositio inter matrimonium et sollemnem professionem non cernitur; et si esset, potius matrimonium praevaleret, nulla foret professio. Neque *iure divino positivo*, ut alii putarunt, cuius nulla lex assignatur. Sed mere *ecclesiastico*; nam ipsa voti sollemnitas ab Ecclesia procedit (Bonif. VIII, 1.3 tit.15 in *Sexto*).

2) *Solutio ab homine* seu per peculiarem actum pontificium haud proprie vocatur *dispensatio*, seu relaxatio legis divinae in casu particulari; sed sensu lato, quatenus R. Pontifex potestate vicaria *directe* solvit vinculum in quantum ab humana voluntate procedit, sub quo respectu sibi subiicitur; et consequenter lex divina de ligamine amplius non urget.

Ad valorem huius dissolutionis causa requiritur, et gravis; ut animorum aversio, timor discordiae inter familiares, suspicio vel dubium de impotentia cum incontinentiae periculo, semiplena probatio defectus consensus aut impedimenti, divortium civile ab una parte obtentum, periclitante continentia, morbus contagiosus superveniens, perversionis periculum, aliud matrimonium attentatum, a quo quis se expedire nequeat.

Potestne R. Pontifex ratum dissolvere utraque parte renuente? Illycusque casus non occurrit; sed non videtur deesse Papae ad hoc potestas. Ceterum soli coniuges ius habent dispensationem seu dissolutionem matrimonii rati petendi (c.1973).

Non conceditur, si constat coniuges vitasse consummationem per onanism; nisi ex una parte impossibilis fiat vita coniugalis, et ex alia eos peccati poeniteat et emendationem serio promittant (C. Sacram. Instr. 7 mar. 1923: AAS 15,389 n.11).

949. Inter non baptizatos matrimonium legitimum, etiam consummatum, solvitur in favorem fidei ex privilegio paulino (c.1120 § 1).

Privilegium paulinum continetur in Epist. 1 ad Cor 7,12s. Quod, iuxta aliquos, est *iuris immediate divini*, i. e. a Christo concessum et ab Apostolo promulgatum; iuxta alios, *iuris apostolici*, latum a S. Paulo vi specialis potestatis divinae pro corinthiis; et probante S. Petro, ad totam Ecclesiam extensum.

In hoc consistit: Si duo infideles matrimonium contrahunt, deinde una pars baptizatur dum altera manet in infidelitate, et pars infidelis neque vult baptizari neque cum fidei cohabitare sine contumelia Creatoris; fidelis novas nuptias contrahere potest cum fidei, per quas matrimonium in infidelitate contractum dissolvitur. Definitur ergo ius concessum coniugi ex infidelitate converso et baptizato novas nuptias cum fidei contrahendi, si compars infidelis nolit baptizari aut saltem cum ea pacifice cohabitare, sine contumelia Creatoris; et sic prius coniugium dissolvendi.

950. Conditiones. Quinque: 1.º Matrimonium inter duas partes non baptizatas. 2.º Baptismus subsequens unius partis. 3.º Discessus infidelis. 4.º Interpellationes. 5.º Novum matrimonium.

Matrimonium inter duas partes non baptizatas. Privilegium non obtinet in matrimonio inter partem baptizatam et partem non baptizatam inito cum dispensatione ab

impedimento disparitatis cultus (c.1120 § 2). Cederet enim, non in favorem fidei, sed in detrimentum honestatis; nam ansam praeberet catholicis contrahendi cum infidelibus in confidentiam matrimonii dissolvendi.

Sunt hodie qui dicant locum esse privilegio in matrimonio inter partem baptizatam, sed acatholicam, et partem non baptizatam; quia iam contrahi potest absque dispensatione; cum iam inter hos impedimentum disparitatis cultus non sit (c.1070), secus atque antea¹. Sententia negativa tenenda est. Et confirmatur responsis SO 10 iun. 1937 (AAS 29,305)2.

1. In matrimonio contracto a duobus acatholicis dubie baptizatis, in casu dubii insolubilis circa baptismum, nequit permitti parti conversae usus privilegii paulini. 2. In contracto inter partem non baptizatam, et acatholicam dubie baptizatam, in casu dubii insolubilis, si una ad fidem catholicam convertitur, recurrendum ad S. Officium in singulis casibus.

Baptismus subsequens unius partis. Validus, nam fundamentum privilegii non est *vera fides* sed *fidei sacramentum*. Sic privilegium non prodest catechumeno3; prodest, iuxta communioem sententiam, baptizato extra Ecclesiam catholicam 4.

Discessus infidelis. Habetur, si haec duo concurrant: a) nolit baptizari; b) nec pacifice cum fidei cohabitare sine contumelia Creatoris.

Discessus physicus, seu separatio materialis, si sit *malitiosus* ex parte infidelis, nec fidelis ei causam iustam dederit, sufficit; v. gr., ex odio fidei, turpi lucro, liberioris vitae amore 5. Probabilius etiam *non malitiosus*, ut si infidelis absens interpellatus respondeat se velle ad fidelem venire, et cum eo pacifice cohabitare, sed ab alio detineri6; aut infidelis captiva idem velit, sed nequeat a fidei recuperari; etsi ab ipso ante baptismum, non postea, vendita fuerit (SO 8 iul. 1891; Coi CPF 1860).

Discessus moralis est, cum infidelis non vult pacifice cohabitare sine contumelia Creatoris; quae verificatur si iniuriam infert fidei vel religioni; vel fidelem ad graviter peccandum inducit: vel prolem catholice educari recusat7; vel

¹ L'bní du Clergé (1020) p.669; Ciirr.om» 157.

² Arendt, *La tradition catholique de l'Épouse Pauline et son effet baptisé* in *mm setta acdholica*. Grprianum IV,24L329.

³ SO 13 mart. 1001 CPF 16 ian. 1R03; Coi 665.

⁴ Cappello, n.769; Arexitt, Zc.; Wernz.Vidal, n.631 not.55.

⁵ SO 5 aug. 1750; 11 in). 1866; Col. 421.1295.

⁶ 12 iun. 1850; Coi). 1044.

⁷ 14 dec. 1848; Col 1036.

uxores illegitimas dimittere renuit⁸; si vult converti, sed nullo modo cohabitare⁹. Delicta post baptismum commissa, quae ab infideli non attenduntur vel ignorantur, privilegio non obstant¹⁰.

Si non vult baptizari, sed utique pacifice cohabitare, non est privilegio locus, sed divortio imperfecto (c.l 131); monita comparte, cum caritate, et absque praecipitantia (7 aug. 1891; Coi. 1762).

Interpellationes. Sunt interrogationes quas baptizatus debet infideli facere, nisi S. Sedes aliud declaraverit: 1.^o An velit converti ac baptizari. 2.^o An saltem pacifice cohabitare (c.l 125). Requiritur, ut de conditionum existentia constet, ne ius divinum laedatur; non autem, ut videtur, *ad validum privilegii usum*, si reapse conditiones verificentur (Cheloddi, 158; Wernz-Vidal, 632).

Exiguntur *iure divino*, saltem si de discessu aliter nequeat constare; secus *iure ecclesiastico* (SO 12 iun. 1850; Coi. 1044; Wernz, l.c.).

Tempus interpellationis est post baptismum et ante novum matrimonium; nisi S. Sedes permittat interpellationem baptismo praemitti (c.l 121 § 1). *Semel* fieri debet ex praeepto; caritas quandoque postulabit ut pluries fiat. Rite peractae non sunt iterandae, licet diu matrimonium differatur (13 apr. 1859; 30 apr. 1908; Coi. 1175; ASS 41,545).

Forma: a) regulariter *iuridica*, saltem summaria et extraiudicialis; b) de auctoritate Ordinarii coniugis conversi; c) qui infideli petenti dilationes seu indutias ad deliberandum concedet, monito ut induciis inutiliter elapsis, responsio praesumatur negativa; d) forma *privata* a fidei facta valet; imo licet, si iuridica servari nequeat; sed tunc, pro foro externo, de ipsa constare debet, duobus saltem testibus vel alio legitimo probationis modo (c.l 122).

Si *responsio sit affirmativa*, inquiratur num sit seria et non ficta. Si certo constet de mala infidelis voluntate, habenda est pro negativa; in dubio recurratur ad S. Sedem ut ab interpellatione dispenset¹¹. — *Negativa* censetur: si tempore utili non responderit, si fuit dilationes petat, si se abscondat ne interpellari queat; modo inde morali certitudine erui possit se neque converti neque pacifice cohabitare velle. In

• 11 iul. 1866; Coi. 1295.
» 8 iul. 1891; Coi. 1760.
» 5 aug. 1759; 19 apr. 1899; Coi. 421.634 2043.
» 29 nov. 1882, etc.; Col. 1581.

dubio petatur ex S. Officio dispensatio (11 aug. 1859; Coi. 1180).

Dispensatio.—*Datur a S. Sede*, sive ab una sive ab utraque interpellatione.—*Ex causa iusta*, qualis est: si ignoretur ubi infidelis degat; si versetur in regione longinqua, ad quam tutus accessus non patet; si ex interpellatione grave damnum spirituale vel temporale coniugi fidei aut Christianis obveniat. Si facta fuit interpellatio et matrimonium notabiliter differatur, neque nova interpellatio neque dispensatio requiritur.

Effectus interpellationis aut dispensationis. Si dispensatum fuit, vel infidelis negative responderit tacite vel expresse, pars fidelis ius habet novas nuptias cum persona catholica contrahendi, nisi ipsa post baptismum dederit infideli iustam discedendi causam (c.l 123). Quo iure uti potest, licet post baptismum denuo matrimonialiter cum infideli vixerit; si infidelis, mutata voluntate, postea discedat sine iusta causa vel iam non cohabitaret pacifice (c.l 124).

Novum matrimonium. Prius tunc tantum solvitur, cum fidelis novas nuptias valide inierit (c.l 126). Per se etiam cum acatholico baptizato, et sine dispensatione a mixta religione.

951. Favor fidei. In re dubia privilegium fidei gaudet favore iuris (c.l 127). *Dubium* existit cum ad sequendam unam vel alteram partem probabilis ratio adest; non si mera ignorantia aut dubium negativum, quod spernendum est. Dubium versari potest: a) circa matrimonii valorem in infidelitate contracti; b) circa existentiam vel sufficientiam causae ad dispensandum ab interpellatione aut a responso expectando; c) circa verificationem omnium conditionum privilegii paulini. In his favendum est libertati partis baptizatae, ut cum fidei matrimonium inire possit; vel ut matrimonium cum fidei iam initum validum censeatur. Hic favor fidei praevallet favori quo gaudet in genere matrimonium celebratum; vi cuius in dubio preasumitur validum, donec contrarium probetur (c.l 1014).

952. Dissolutio matrimonii legitimi per potestatem pontificiam. Omnes admittunt R. Pontificem: o) non posse dissolvere matrimonium duorum infidelium, dum ambo in infidelitate manent; b") nec consummatum post baptismum utriusque; c) posse dissolvere numquam consummatum ante vel post baptismum unius, si unus baptizetur.

Quaestio est, utrum extra casum Apostoli possit dissolvere: a) matrimonium duorum infidelium consummatum, si

unus baptizatur; sive post baptismum non fuerit iterum consummatum, sive fuerit; *b*) inter infidelem et acatholicum baptizatum contractum et consummatum; *c*) item inter infidelem et catholicum consummatum.

Inter duos infideles. Quod R. Pontifex possit dissolvere matrimonium consummatum, si unus baptizetur, negarunt plures antiqui¹²; inter recentiores paucissimi. Affirmarunt multi antiqui, recentiores fere omnes¹³.

Prob. ex Const. Pauli III, *Altitudo* 1 iun. 1537: "Qui ante conversionem plures habebat uxores et non recordatur quam primo acceperit, unam ex illis accipiat, quam voluerit."—S. Pii V, *Romani Pontificis* 2 aug. 1571: "Baptizati et in futurum baptizandi, cum uxore quae cum ipsis fuerit baptizata et baptizabitur remanere valeant, tamquam cum uxore legitima, aliis dimissis".—Gregorius XIII, *Populis* 25 ian. 1585: Conversus, vivente coniuge infideli, et eius consensu minime requisito, aut responso non expectato, potest transire ad novas nuptias, dummodo constet absentem moneri legitime non posse aut monitum intra tempus praefixum suam voluntatem non significasse. Nova matrimonia *firma stant*, etiamsi postea innotuerit coniugem infidelem suam voluntatem ob iustum impedimentum declarare non potuisse, et ad fidem etiam *tempore initi secundi matrimonii* conversum fuisse.

Sola Const. Greg. XIII loquitur de dispensatione danda ab Ordinariis, parochis vel missionariis Societatis Iesu; reliquae actum auctoritatis ecclesiasticae non requirunt, qui tamen *practice* necessarius erit, ut de requisitis constet. Hae Constitutiones, datae pro indiis Americae et nigris ex Africa illuc adductis, per c.1 125 ad omnes regiones extenduntur.

Exercitium potestatis pontificiae ultra terminos privilegii paulini potissimum apparet in 3. qua¹⁴ dicit firmum esse secundum matrimonium, etsi deinde constet priorem coniugem iam fuisse baptizatum quando hoc initum fuit

Inter infidelem et baptizatum acatholicum. Nullum casum novimus Codice anteriorem quo R. Pontifex tale matrimonium consummatum inter infidelem et acatholicum baptizatum dissolverit Post Codicem quinque: 1) S. Offic. 2

¹² âzquîz. In 3 p. S* ThoniJ Dc Sacr. motr. p.1.* d.2 c.6 n.58; c.7 n.68; c.10 n.123. Ponck Dc Matr. 1.9 c.2.

¹³ Navarro, *Consiliorum* 1.3 tit.33 cons.1 (vcl.3); Sanchiz, *Dc Matr.* 13 d.17 Lvgo. *Expositio ad Urb. VIII* apud Ballerini-Palmieri, t-6 n.452,

apr. 1924 2) 10 iul. 1924 ”.—3) 5 nov. 1924 xe.—4) 25 maii 1933IT.—5) 1936X8.

Ergo R. Pontifex potest haec matrimonia, etiam consummata, dissolvere, quibus privilegium paulinum applicari nequit, Fundamentum huius potestatis indicat Greg. XIII: matrimonia huiusmodi inter infideles contracta, post baptismum unius non esse adeo *rata* ut dissolvi non possint; i. e. non sunt sacramentum.—Et S. Offic. 5 nov. 1924 vinculum matrimonii inter infidelem et haereticum vocat *naturale* (non sacramentale). Iam vero maiorem firmitatem habet matrimonium ratum non consummatum baptizatorum quam legitimum consummatum, ut tenent SS. Patres, iuristae ac theologi passim. Atqui R. Pontifex potest illud dissolvere (c.11 19). Ergo a fortiori hoc.

Inter infidelem et catholicum, cum dispensatione initum. Nullum casum novimus in quo R. Pontifex tale matrimonium consummatum dissolverit. Sed speculative putamus non deesse illi potestatem illud dissolvendi x0. Idem enim fundamentum est ac pro consummato inter infidelem et haereticum, scilicet non esse sacramentum sed *zdniculum mere naturale*, ut ait SO. L a z c a n o, *Potest, del Papa en la disol. dei matr. de infiel.* (Madrid 1945).

ARTICULUS II

De separatione tori, mensae et habitationis

Summarium: 1. Divortium ob adulterium. 2. Ob alias causas. 3. Effectus. 4. Restauratio vitae coniugalis.

953. Divortium imperfectum est iuridica separatio tori, mensae, habitationis; i. e. non mera separatio *de facto*; sed *de iure*, seu cum effectibus canonicis.

Communio vitae coniugalis a coniugibus servanda est, nisi iusta causa eos excuset (c.1 128). Sic vocatur ius et officium mutuum quod ex matrimonio consequitur, ob debitum reddendum, et ob alios matrimonii fines. Hinc per se ex iustitia urget.

Separatio *de facto*, non iuridica, totalis vel partialis; tem-

u *Periodica* t.21 p.170; t.14 p.19.

u *L'Ami du Clergé* t.42 p.409.

Periodica t.14 p.326.

† CILIAUSKOROS, *Le privilege de la foi* p 31.

w *The Signe* oct. 1936 p.167.

w Gasvarri, 1169.1170 (ed. 1932).

poranea vel perpetua; ex mutuo consensu aut voluntate unius partis, licet ob iustam causam. *Perpetua* ex mutuo consensu, si pars, cum dispensatione S. Sedis, religionem aut sacros ordines suscipiat. *Temporanea*, ob causam supernaturalem, v. gr., ut orationi vacent (1 Cor 7,15); vel ob causam naturalem honestam, ut iter, bellum, negotium, valetudinem. Per se dissuadenda est, itivenibus praesertim.

Divortium iuridicum de quo nunc, est separatio iuridica, perpetua vel temporalis, praevio processu facta. Licet: ob adulterium, ob alia delicta, aut alias graves causas, ut lepra.

954. Ob adulterium unius alter coniux, manente vinculo, ius habet ad separationem, etiam perpetuam (c.1129). Hoc permisit Christus¹; et licitum definivit Tridentinum ses.24 c.7. Hoc ius competit tam uxori quam marito, qui quoad divortium, sicut quoad actus coniugales, ad paria judicantur: ita ut idem sit licitum et illicitum uni quod alteri (S. Thom., *Suppi*, q.32 a.4).

Conditiones ad hanc separationem. Adulterium sit:

a) *Verum*, i. e. copula carnalis consummata unius coniugis cum persona alterius sexus, quae non sit proprius coniux.

b) *Certum*. Probatur plerumque per coniecturas, quae moralem certitudinem gignant. Non sufficiunt oscula et tactus turpes. Si fuit copula, praesumitur perfecta². Adulterium praesumitur, v. gr., si inveniatur solus cum sola horis et locis suspectis, ut in eodem lecto; et nudus cum nuda; si vir domum meretriciam frequentet; tandem per indicia vehementissima (S. Thom., a.3 ad 4).

c) *Formale*, seu scienter et volenter commissum. Non erit locus divortio, si uxor a tertio violetur invita; aut si copulam habeat cum tertio, putans illum esse maritum suum.

J) *Non permissum a comporte*; nam si committatur consentiente altero coniuge, iuxta probabilem sententiam, non est contra iustitiam. Ut si uxor aegrota dicat marito: potes extra domum satisfacere concupiscentiae, dummodo id fiat sine scandalo aut praeiudicio alius.

e) *Non causatum ab altero coniuge*; v. gr., per arbitriam et constantem negationem debiti coniugalis, quo discordias inter se generet; vel res ad suos fines personales ita componendo, ut alter in adulterium labatur.

/) *Non condonatum a suo consorte*; quia condonans iuri

Mt 5,31; 19,9; 1 Cor 7,11-12.
CC 18 mart. 1893: ASS 26,14.

suo renuntiavit. Condonatio est: 1) *expressa*, verbis, scripto aliisve signis manifestata; 2) vel *tacita*, in factis contenta. Haec *habetur*, si coniux innocens, adulterium sciens, cum adultero sponte maritali affectu conversatus fuerit; v. gr., si *libere* copulam coniugalem petat vel admittat. Non opponitur tacitae condonationi merum factum separationis; nam ob diversas causas possunt vivere separati coniuges, quin tamen ideo desit affectus maritalis. E contra non est signum sufficiens condonationis mera conviventia in eadem domo, quae sine affectu maritali haberi potest.

Condonatio *praesumitur* a iure, si coniux innocens intra sex menses adulterum non expulerit vel non dereliquerit, aut legitimam accusationem non fecerit.

Accusatio haec non intelligitur delatio delicti ad tribunal in ordine ad processum criminalem, ut imponatur poena; nam in foro ecclesiastico accusatio criminalis reservatur promoter! iustitiae seu fiscali (c.1934); sed sumitur pro petitione divortii iudici facta. Sic intelligitur *accusatio matrimonii* in c.1970: petitio declarationis nullitatis, et petitio separationis. In c.1971 § 1 n.1, dicitur: *Habiles sunt ad accusandum* coniuges, in omnibus causis *separationis* et nullitatis, nisi ipsi fuerint impediendi causa.

Putamus condonationem praesumi, si mulier ob aliam causam *de facto, non iuridice*, se separavit a marito, qui post hanc separationem adulteravit, nec tamen intra sex menses a notitia adulterii accusatus est ab uxore. Nam tunc non verificatur illud canonis; quod adulterum expulerit vel dereliquerit, quia non propter adulterium illum dereliquit; neque verificatur illud: quod legitimam accusationem fecerit. Proinde nequit talis uxor post illos sex menses divortium iuridicum petere.

Ignorantia vero adulterii intra illos sex menses, si res sit notoria, non praesumitur; v. gr., si maritus notorie domum meretriciam frequentavit; si autem adulterium non fuit notorium, ignorantia illius in altero coniuge praesumitur, donec contrarium probetur (c.16 § 2). Ergo, si adulterium fuit notorium, praesumitur eius notitia in altero coniuge, nisi ignorantia probetur.

Praesumptio illa condonationis, si intra sex menses a notitia adulterii coniux innocens adulterum neque expulerit, neque dereliquerit, neque accusaverit, est *praesumptio iuris simpliciter*; probationem in contrarium admittit (c.1826); cedit veritati, et vi caret, si, v. gr., probet innocens se non po-

tuisse adulterum expellere aut derelinquere aut accusare; aut probet se ignorasse ius suum divertendi aut petendi divortium.

g) *Non compensatum* adulterio proprio: *Paria delicta mutua compensatione tolluntur* (Decretal. 1.5 t.16 c.7). Compensatio adulteriorum unius et alterius datur, quando ambo coniuges adulterarunt *ante separationem*; non si unus ante, alter post separationem adulteravit; quia post cani adulterium alterius non violat ius compartis, quod iam amissum tuera! per primum adulterium cum separatione.

Ius est innocenti se separandi ob adulterium alterius coniugis; *non obligatio* per se; nisi forsitan ad correctionem huius vel ad scandalum reparandum.

Processus. Separatio ob adulterium fieri potest ab innocente *propria auctoritate* aut *per processum iudicalem* (c.1130).

Ius innocentis post separationem. Innocens, sive iudicis sententia, sive propria auctoritate legitime discesserit, nulla unquam obligatione tenetur coniugem adulterum rursus admittendi *ad* vitae consortium; potest autem eundem admittere aut reclamare, nisi adulter de consensu innocentis statum matrimonio contrarium susceperit (c.1130). Hic status est religiosus vel clericalis; ad quem suscipiendum non sufficit mutuus utriusque consensus, sed requiritur dispensatio S. Sedis (c.542.987). *At dum adulter eget* innocentis consensu, innocens adulteri consensu non eget.

Innocens, etsi *post separationem* ipse adulterium commiserit, non tenetur suum coniugem adulterum rursus admittere. a) Sic communior sententia*. b) *Ita c.1130: Innocens* nulla *unquam* obligatione tenetur adulterum rursus admittendi. Adulterio aequiparantur, iuxta plerosque, sodomia et bestialitas fS. Thom., a.2 ad 3 ct 4).

955. Ob alias causas. Praecipuae in c.1131 § 1 memorantur: adscriptio sectae acatholicae, acatholica prolis educatio, vita criminosa vel ignominiosa, periculum grave corporis vel animae, saevitiae aliaque id genus ab uno patrata (*Trid.* sess.24 c.7).

Saevitia ex parte mariti, ut puto, non est causa pronuntiandi separationem, si consulto provocata fuit ab uxore suis importunitatibus, molestiis, etc., ad petendam ipsam separa-

4. S. Thom., q.62 a.6 ad 4; SXnchez, 1.10 d.9 n.30; Veibetr sch, Epit. 11.441 (a. 1940); CaTPBUX). 327.

tionem. Xam: a) Est iusta quaedam castigatio, b) Et compensatio illius saevitiae ex parte uxoris; quae compensatio admitti potest in saevitiis, sicut in adulteriis, c) Tandem *fraus sua et dolus nemini patrocinari debet*.

Alia causa separationis est *malitiosa desertio*, ad quam requiritur: a) discessus vel dimissio coniugis; b) animus deiciendi obligationes conjugales; c) defectus iustae causae. Iustae causae sunt quae c.1129.1131 indicantur (RR 6 dec. 1929; vol.21 p.524). Admittuntur quoque causae non delictivae, ut lepra, modo cautum sit curae aegroti.

Haec crimina ius non dant ad separationem perpetuam; sed cessante causa, vita coniugalitatis restauranda est. At si separatio pronuntiata fuerit ad certum incertumve tempus, innocens ad id non tenetur; nisi ex decreto Ordinarii vel exacto tempore (§2).

Processus. Ob haec crimina separatio fiet *auctoritate Ordinarii loci*; propria auctoritate solum fieri potest, si de certo constet, et periculum sit in mora (§ 1). Servanda est *forma administrativa*, nisi ab Ordinario aliter statuatur ex officio vel ad instantiam partium (CIC 25 iun. 1932: AAS 24,284). In Hispania omnes causae de divortio tractantur via iudiciali; ut iudex civilis decernat effectus civiles divortii a indicé ecclesiastico pronuntiati.

956. Effectus separationis propria auctoritate factae. Hacc habet effectum *mere moralem*, in ordine ad quietem conscientiae. Scilicet, in casibus supra indicatis coniux innocens *licite* discedit. At valore *iuridico* caret, nempe quoad effectus iuris.

Sic quamvis uxor innocens ob adulterium mariti se separet licite in perpetuum ab eo *propria auctoritate*, tamen nequit acquirere domicilium proprium; sed necessario retinet mariti domicilium. Separatio *legitima*, qua iuxta c.93 § 2, potest uxor acquirere domicilium proprium, definitur a C. Sacram., l.c., a.6 § 2, quae fit *per sententiam iudicis aut per Ordinarii decretum in perpetuum vel ad tempus indefinitum*.

Effectus divortii iuridici. Filii educandi sunt ab innocente; vel a coniuge catholico, si alter sit acatholicus; nisi in utroque casu Ordinarius pro ipsorum filiorum bono, salva semper eorum catholica educatione, aliud decreverit (c.1132). Praeterea effectus civiles.

957. Monita. 1. Parochus vel confessarius coniugem, qui vult separationem, ad iudicem ecclesiasticum dirigat.—2. Si ad id aegre adduci potest et hanc obligationem ignorat, dissimulet, modo certa

sit causa separationis; praesertim si iam de facto separati vivunt in bona fide, sive propria sive iudicis civilis auctoritate.—3. Ne facile credat uxoris de saevitiis mariti conquerentibus, neve separationem consulat vel permittat.—Sit ipsa ultimum remedium. Uxores moneantur obligationem se contraxisse patientiae ac mansuetudinis; et per sacramentum gratiam recepisse ad onera matrimonii fortiter ferenda.

958. Restauratio vitae coniugalis obtinetur. I.^o Per coniugum reconciliationem, quae sententiam divortii relinquit sine effectu etiam civili, certiore facto tribunali quod causam cognovit (Cod. civ. a.72)

2.^o Si separatio legalis facta fuit ob causam distinctam ab adulterio, cessante causa, communio vitae restauranda est. Si separatio pronuntiata fuit ad certum incertumve tempus, coniux innocens ad hoc non obligatur, nisi ex decreto Ordinarii aut elapso tempore. Quare, cessante causa aut transacto tempore, etiam pars culpabilis ius habet petendi restorationem (c.1131 § 2). Innocens cum petere potest etiam antea.

3. Separatio ob saevitiam pronuntiari solet *donec causa cesset*. At quomodo probatur cessatio haec nisi per conviventiam? Hinc pars, quae separationem obtinuit, saepe negat culpabili in perpetuum restorationem. At cessatio causae saevitiarum aliter etiam probari potest, v. gr. si e domo discesserit tertia persona quae discordias inter coniuges fovebat; si vir in meliorem vitam se converterit; cautiones praestet concorditer vivendi, inter alias, iusiurandum. Tunc pars culpabilis potest coram Ordinario restorationem petere, et Ordinarius eam decernit. Secus enim separatio legalis ob saevitiam esset perpetua.

Si post hanc separationem pars innocens adulteraverit, alia pars poterit petere a iudice separationem perpetuam; et sic prudenti iudicis arbitrio obtinere restitutionem filiorum, qui prius parti adulterae traditi fuerant (c.1132).

4. Si separatio pronuntiata fuit ob adulterium, pars innocens cogi non potest ad unionem, quamvis ipsa post separationem adulteraverit aut aliter deliquerit. Ius autem habet reclamandi alteram ad vitae consortium.

959. Itis Hispanum. Lex 23 sept. 1939 derogavit legem 1 mart. 1932, quae divortium perfectum, etiam quoad matrimonia canonica, permittebat; cum omnibus dispositionibus eiusdem complementariis; restituit Codicis civilis legislationem.

Haec: 1.^o Non admittit divortium perfectum seu dissolutionem matrimonii, ne quoad matrimonium quidem civile, sed solum imperfectum seu meram separationem (a.102). 2.^o Causas nullitatis et divortii imperfecti seu merae separationis quoad matrimonia canonica tribunali ecclesiastico relinquit (a.80).

Ex Concordato a.23: 1.^o Ad tribunalia et dicasteria ecclesiastica exclusive pertinet competentia in causis de matri-

monii nullitate ac de coniugum separatione, de dispensatione circa matrimonium ratum, et privilegium paulinum.

2.^o Admissa a iudice ecclesiastico petitio separationis aut declarationis nullitatis, tribunal civile, ad instantiam partis, normas et cautiones statuet ad regulandos effectus civiles, pendente causa.

3.^o Sententiae ac resolutiones firmes et executivas tribunal ecclesiasticum civili notificabit; hoc necessaria decernit ad illarum executionem quoad effectus civiles; et ubi agatur de nullitate, de dispensatione super rato aut de applicatione privilegii paulini, decernit earum inscriptionem in regesto civili ad marginem inscripti matrimonii.

4.^o In genere, omnes sententiae, decisiones administrativae, et decreta ab auctoritatibus ecclesiasticis emanantia, in quavis materia suae competentiae, effectus civiles sortientur, quando competenti auctoritati civili notificata fuerint; quae praeterea auxilium necessarium ad illorum executionem praestabit.

960. Divortium civile. 1. Lex divortii civilis, quae dissolutionem vinculi matrimonialis statuit, in se reprobanda est; quia contraria indissolubilitati. Gravissima mala gignit, negando tutelam civilem vinculo in conscientia permanenti; fovet uniones adulterinas; pessumdat familiarum concordiam et filiorum educationem. Haec omnia experientia comprobantur.

2. Sed pronuntiatio huius divortii inter fideles non est intrinsece mala. Nam in se spectata, independenter a spiritu legis, ab intentione legislatoris et eorum qui divortium petunt, nihil aliud est quam destructio vinculi civilis et effectuum civilium, qui per civile matrimonium inducti sunt.

Haec pronuntiatio non necessario includit perversam intentionem petentium; nam hi possunt eam petere sine intentione attentandi novas nuptias, sed solum ad effectus civiles, sicut in mera separatione a mensa et cohabitatione. Neque intrinsece includit pravam intentionem legislatoris; potest enim haec limitari ad effectus civiles; sicut matrimonium civile. Iam vero Ecclesia, in regionibus in quibus lex a vero vinculo abstrahit, permittit catholicis matrimonium civile. Ergo sicut in contrahendo matrimonio civili potest catholicus abstrahere a prava mentis legislatore, ita etiam in petendo divortio.

3. Tamen talis pronuntiatio apta est ad nefanda consec-

taria trahenda. Ideo iis qui divortium pronuntiare debent applicandae sunt regulae de cooperantibus materialiter ad actionem pravam. Nempe, non licet divortium petere, pronuntiare, promovere, etc., nisi cum bona intentione ac ratione proportionate gravi.

Resolves: 1. *Coniuges* nequeunt divortium vinculare petere, si finem quem intendunt sufficienter assequi possunt per meram separationem legalem. Si autem nequeant gravissima mala vitari nisi per divortium civile plenum, probabilius licet hoc petere. Saepius hoc licebit, ubi mera separatio legalis non viget, ut in Statibus Foederatis.

2. *Advocatus*, cui cliens manifestat suam intentionem petendi divortium, conetur cum a tali petitione avertere, suadendo conciliationem, separationem quoad habitationem, etc. Si res ita non componitur, poterit clientem defendere. At si coniuges *illicite* petant, v. gr., cum intentione novi matrimonii civilis, vel sine causa, advocatus cos nequit iuvare, solum ratione lucri aut gratiae captandae, nisi gravissimum damnum ipse patiatur; v. gr., exclusionem ab advocatorum censu.

3. *Index* tenetur adhibere media moraliter possibilia ut a divortio pronuntiando absteineat, v. gr., incitando partes ad conciliationem aut ad separationem quoad habitationem et bona. Si res ita non componitur, et coniuges *licite* petunt, index regulariter divortium pronuntiare poterit. Si *illicite*, non nisi ratione gravissimi damni.

4. *Alii magistratus*, ut syndicus, etc., qui sententiam pronuntiatam proclamare debent, id possunt gravi de causa, ut de indice dictum est. Coniungere novo matrimonio cum aliis sic divortiatos communiter tenent auctores non licere, agitur enim de iuribus legitimi matrimonii tribuendis adulterio. Quidam tamen admittunt probabiliter licere, dummodo gravissimum malum immineat et scandalum ex cooperatione removeatur. Nec obstant responsa SO 11 dec. 1850 et 27 mai. 1886, ac Poenit. 28 nov. 1883, data pro casibus concretis.

5. *De testibus* severius sentiendum est, quia eorum interventus speciem habet approbationis, et in deneganda praesentia vix unquam gravissimum incommodum aderit.

6. *Proles adulterina* ex novo matrimonio civili nata non peccat contra iustitiam accipiendo hereditatem legitimam ex testamento vel ab intestato, quam lex statuit; sicut possunt parentes illam ei relinquere. Si testamentum *dubie* exprimit parentis voluntatem, licet illis filiis petere ut dubium in sui favorem solvatur. Ubi vero in testamento clare exprimitur testatoris voluntas, et in eo laeditur legitima filii adulterini; aut in testamento informi tribuitur legitimis pars liberae dispositionis, peccat adulterinus *contra pietatem* testamentum aggrediendo; et iuxta aliquos *contra iustitiam*. Tandem si parentes non relinquunt nisi filios adulterinos, hi possunt totam hereditatem accipere, dummodo ne sint alii heredes necessarii.

De matrimonii convalidatione

Summarium: 1. Remedia contra matrimonium nullum.—2. Convalidatio simplex.—3. Sanatio in radice.

961. Remedia contra matrimonium nullum. 1.^o *Dis-simulatio nullitatis*, coniuges putativos in bona fide relinquendo, si sunt in bona fide, et aliunde nullitas sit occulta, et ex monitione gravia damna timeantur. 2.^o *Cohabitatio uti frater et soror*, valde periculosa est et fere numquam permittenda. 3.^o *Declaratio nullitatis* a iudice facienda, quando coniugium nequit sanari, vel partes aut una nolunt in matrimonio prosequi. Raro suadenda est, nisi ob periculum perversionis unius, vel discordias vel necessitatem novi matrimonii. 4.^o *Convalidatio*, est remedium ordinarium et per se praefendum.

962. Convalidatio. Est actus quo contractus coniugaliter initus nulliter initus ex *nunc* verum matrimonium incipit esse, suppleto vel remisso eo quod illius valori deerat.

Una est *simplex*, altera *sanatio in radice*. Conveniunt in eo quod utraque matrimonium reddunt reapse validum *e. nunc* quoad vinculum. Discrepant: n) In modo: simplex id efficit *per novum consensum*, etiamsi ab initio consensus naturaliter validus datus fuerit, et adhuc perseveret; sanatio in radice, absque consensus renovatione, ideoque per solam superioris dispositionem; dummodo consensus naturaliter validus datus fuerit et perseveret, b) In *tempore* a quo effectus iuridici tribuuntur matrimonio convalidato: simpliciter convalidatum effectus sortitur tantum *quoad futurum*, i. e. *ex nunc*; sanatum in radice, etiam, *quoad praeteritum* seu *ex tunc*, i. e. a momento primum initi matrimonii.

De convalidatione simplici

Summarium: 1. Notio.—2. Renovatio consensus.—3. Forma renovationis.

963. Simplex. Illa est in qua matrimonium fit validum, cessante vel dispensato defectu, et renovato consensu (c.1133). Matrimonium potuit esse nullum ex defectu: a) capacitatis personarum; b) consensus; c) formae.

Ob defectum capacitatis seu impedimentum. Ad convalidandum matrimonium nullum ex hoc capite requiritur 1) Cessatio vel dispensatio impedimenti; 2) renovatio consensus saltem a persona impedimenti conscia (§ 1).

1) Quaedam impedimenta nec cessare possunt nec dispensari, ut consanguinitatis in 1.º gradu recto, impotentia tunc impossibilis est convalidatio; alia per se sola, absque superioris actu, cessare possunt: actas, ligamen, cultus disparitas, raptus; alia dispensari queunt, quia iuris ecclesiastici sunt.

2) Consensus renovari debet vel ab utraque parte vel saltem a parte impedimenti conscia, sive bona sive mala fide contraxerit.

Haec renovatio requiritur *ad validitatem iure ecclesiastico*, etsi utraque initio consensum naturaliter validum praestiterit nec postea revocaverit (§ 2). Non requiritur *iure naturali*, nam per se consensus naturaliter validus initio datus et perseverans, remoto impedimenti obice, quod eius efficaciae obstabat, statim effectum suum sortiri potest, matrimonium efficiendo. Unde Ecclesia potest a renovatione consensus dispensare, ut dispensat utramque partem in sanatione in radice; et partem ignaram nullitatis, in convalidatione simplici.

964. Renovatio consensus debet esse novus voluntatis actus in matrimonium quod constet ab initio nullum fuisse (c.1134).

Requiritur novus actus a priori distinctus, formalis et positivus; non sufficit mera confirmatio prioris consensus, quia hic fuit inefficax; ut si quis diceret: *Meo matrimonio contentus sum*. Praestandus est *cum scientia nullitatis matrimonii*; secus novus consensus a priori distinctus non est. Nec sufficit mera suspicio aut dubium de nullitate. Tamen in hoc casu puto sufficere renovationem conditionatam: *si forsitan matrimonium nullum est, nunc consensum praesto*.

Resolves: Quando convalidandum sit convalidatione simplici, sacerdos ante renovationem consensus moneat clare sponso de nullitate prioris matrimonii, ut de nullitate conscii consensum renovent, sine hac praevia scientia de nullitate prioris matrimonii renovatio consensus et convalidatio erit nulla.

Forma renovationis. In matrimonio nullo ob impedimentum: a) Si impedimentum sit *publicum*, consensus renovandus est ab utroque, forma iuridica (c.1135 § 1). Ut sicut publica est matrimonii nullitas, publice constet conva-

lidatio. Id non prohibet quominus celebratio plus minusve secreta fiat, dummodo ad vitandum scandalum divulgetur.

b) Si *occultum, et utrique notum*, satis est ut ab utraque renovetur privatim et secreto (§ 2). Nam matrimonium in foro externo validum habetur, et ex publica vel notoria renovatione forsitan scandalum orietur.

Privatim, i. e. sine parochus et testibus. *Secreto* occulte, quin alii sciant. Modum indicet parochus vel confessarius: v. gr., partes invicem dicant: *Visne me accipere in coniugem luimi?*—*Volo*. Vel: *Consentis in matrimonium mecum?*—*Consentio*.—Renovari potest verbis, signis, nutibus, copula cum affectu maritali, etc., dummodo renovatio fiat per actum externum, ita ut vir cognoscat mulierem renovare consensum et vicissim.—*Simultanea* renovatio non requiritur, dummodo consensus alterius perseveret, hinc per litteras fieri potest.—Si una renovare consensum renuat, remedium non est nisi sanatio in radice.

c) Si *occultum et uni ignotum*, satis est ut sola pars impedimenti conscia consensum privatim et secreto renovet, dummodo consensus alterius perseveret. Non est necesse ut haec de nullitate matrimonii certior fiat.—Renovari potest quovis actu externo, per obsequia coniugalia, etiam per actum mere internum.—Consensus alterius semel praestitus praesumitur perseverare donec de eius revocatione constet (c.1003).

Ob defectum consensus. Requiritur in parte quae non consenserat, positio consensus: in altera, perseverantia consensus prestiti (c.1136 § 1).

Ut novus et validus praestetur, requiritur: a) cessatio causae talis defectus (erroris, simulationis, metus, etc.) seu *purgatio* erroris, metus...; b) scientia nullitatis matrimonii, ut supra; c) coniunctio novi consensus cum praestito iam ab altera parte, ut sit *mutuus*. Si neutra consenserat, utraque debet consentire. *

Forma, a) Si defectus fuit mere *internus*, sat est interna positio; b) si *externus*, requiritur externa manifestatio; c) si *publicus*, forma iuridica; si *occultus*, sufficit privata et secreta (§ 2.3).

Ob defectum formae. Contrahi denuo debet forma legitima (c.1137).

a) Si neutra pars renuat, consensum renovent coram parochus et duobus testibus; publice vel occulte, prout nullitas publica vel occulta fuerit, b) Si renuat una, conandum est ut

per procuratorem contrahat, secus petatur sanatio in radice
c) Si utraque renuat, petatur sanatio aut dispensatio a forma, nisi in contemptum religionis aut Ecclesiae utraque renuat.

Matrimonia nulla ante Codicem contracta ob impedimentum a Codice abrogatum, v. gr., affinitatis ex copula illicita, egent convalidatione, sed non dispensatione impedimenti, quod iam cessavit; sufficit consensus renovatio debito modo praestita (CIC 2-3 iun. 1918: AAS 10,346).

IX RADICE

Summarium: 1. Notio et divisio,—2. Conditiones. 3. Competentia.—4. Effectus.

965. Sanatio in radice est convalidatio matrimonii secundum ferens: a) dispensationem vel cessationem impedimenti b) dispensationem a lege de renovando consensu; c) retractionem, per fictionem iuris, circa effectus canonicos ad praeteritum (c.1138 § 1).

Haec convalidatio dicitur *sanatio in radice*, quia *iuridice*, non *obiective*, ad matrimonii originem regreditur. Radix matrimonii est consensus naturaliter validus et perseverans, sed qui effectum non produxit ob aliquem obicem, i. e. ob defectum capacitatis in persona vel ob defectum formae, vel ob defectum consensus sed iure ecclesiastico, ut est error circa conditionem servilem compartis. Verbum *impedimentum* in c.1138 sumendum est late, pro defectu capacitatis vel formae vel consensus (CIC 12 mart. 1929: AAS 21,170).

Sublato impedimento, consensus ille incipit efficax esse; quod in convalidatione simplici non evenit, quia Ecclesia renovationem consensus exigit,

Convalidatio seu matrimonium validum, et inter baptizatos sacramentum, fit *ex nunc*, i. e. incipit a momento concessionis gratiae; non *ex tunc*, seu a momento quo matrimonium nullum contractum fuit; nam ad praeterita non datur potentia; i. e. sicut factum non potest esse infectum; ita nec infectum potest esse factum. *Retractio* intelligitur facta ad initium matrimonii nulli, nisi aliud expresse caveatur

Retractio est consideratio qua Ecclesia *iuridice* ma-

trimonium sanatum, quod reapse *ex nunc* incipit, aestimat velut si *ex tunc* seu ab initio validum fuisset, quoad effectus. Quae retractio est mere fictitia, seu fit per *fictionem iuris*. Haec definitur "legis adversus veritatem in re possibili ex iusta causa dispositio". Sed *fictio idem operatur in re fida quod veritas in re vera*. Unde sanatio in radice reapse effectus iuridicos ab Ecclesia dependentes producit *ex tunc*. Qui maxime se referunt ad prolem, ut legitimitas.

Si impedimentum cessavit absque dispensatione, ut aetas, dispensatio necessaria non est, sed etiam in casu Ecclesiae fingit se dispensasse ab illo ante matrimonium vel illud cessasse.

Dispensatio a renovando consensu concedi potest etiam una tantum vel utraque parte *inscia* (§ 3).

Proinde ipsa sanatio sic potest concedi. Etiam una *invita* interdum conceditur. Utraque invita, potest concedi; sed in *casibus particularibus* non conceditur, nisi quoad effectus canonicos. *Sanationes generales*, quae quandoque conceduntur, etiam casum attingunt quo partes ambae nolint coniugium coram Ecclesia convalidari, modo consensus coniugalis praestitus perseveret.

Divisio. Sanatio est *perfecta* seu *totalis*, si circumfert duplicem illam dispensationem et retractionem ad initium contracti matrimonii, quoad omnes effectus iuridicos; *imperfecta* seu *partialis*, si haec omnia non concurrant: v. gr., si solos effectus iuridicos, non vinculum, producat, una vel utraque parte mortua vel utraque vivente; —vel ex una consensus renovatio exigatur; —vel retractio fiat non ad initium matrimonii sed ad tempus intermedium. Nisi aliud dicatur, censetur *totalis* (§ 2).

966. Conditiones. Quatuor: 1. Matrimonium nullum ob impedimentum iuris ecclesiastici vel ob defectum formae. 2. Consensus antea datus naturalis sufficiens. 3. Consensus perseverans momento sanationis. 4. Gravis et urgens causa.

Matrimonium nullum ob impedimentum iuris ecclesiastici vel defectum formae. Nullum ob impedimentum iuris divini Ecclesia non sanat, ne a momento quidem cessationis impedimenti (c.1139). Hoc non sanat; non ex defectu *potestatis*, sed *voluntatis*. Quia non est rationabilis fictio qua matrimonium consideretur quasi valide contractum eo tempore quo ex iure divino valide contrahi non poterat. Nec decet ut habeatur efficax vinculi consensus coniugalis simul adulterinus. Ut si Antonius coniugatus contrahat cum Petra,

postea mortua prima uxore, hoc matrimonium sanetur in radice.

Consensus naturaliter sufficiens, licet iuridice inefficax, ab initio vel postea praestitus, ab utraque parte (c.40). Si deest consensus, deest radix. Unde, si fuit fornicarius, impossibilis est sanatio. Naturaliter sufficiens esse potest, etiam positus cum scientia aut opinione nullitatis matrimonii (c.1085). S. Sedes quandoque sanat in radice matrimonia mala fide contracta.

Praesumitur *conitigalis*, si contrahentes in bona fide et debita forma contraxerunt. Si, dum civile matrimonium contrahunt, meram caeremoniam civilem intendunt, sanatio impossibilis est; si intendunt matrimonium, i. e., esse maritus et uxor, licet putent hunc consensum esse inefficacem, sanatio est possibilis, et hodie conceditur. Et quidem praesumendum est eos velle esse maritum et uxorem, quia verba matrimonium sonant (RR 18 nov. 1918: AAS 11,358).

Ad cognoscendam intentionem contrahentium in ritu civili, adiuncta personarum, loci ac temporis attendantur. Catholici observantes praesumuntur intendisse meram caeremoniam civilem. A fortiori si ex consuetudine prius ponitur haec ante civilem magistratum et deinde verum matrimonium in Ecclesia celebratur, praesumuntur per actum civilem meram caeremoniam intendisse ad obtinendos effectus civiles veri matrimonii postea canonice contrahendi.

Si consensus ab initio defuit, sed postea positus fuit, sanatio concedi potest a momento praestiti consensus (c.140).

Consensus perseverans momento sanationis (c.139).

Semel praestitus perseverare praesumitur, nisi de eius revocatione constet (c.1039). (Vide n.919).

Gravis et urgens causa. Causa erit, v. gr., si utraque pars nullitatem matrimonii noscit, sed una nequit induci ad consensum forma legitima renovandum; aut si utraque nullitatem ignorat et moneri nequit, quia timendum est ne, si illa cognoscatur, discedant; aut quia nullitas ex culpa Ordinarii, parochi vel confessarii provenit; qui casus frequens est, maxime ex defectu formae.

967. Competentia. Unice potest a S. Sede concedi (c.141). Nuntii et Delegati Apostolici possunt sanare in radice matrimonia nulla ob impedimentum iuris ecclesiastici, exceptis impedimentis affinitatis in linea recta consummato matrimonio, ordinis sacri et professionis solemnibus; quando moraliter impossibilis est renovatio consensus modo ordinario, monita parte nullitatis conscia de sanationis effectu. Pro 50 vicibus. Si fuit nullum ob defectum formae, danda non

erit sanatio, nisi in casu quo altera pars renuat renovare consensum iuxta formam; aut si id ex ea exigatur, grave malum alteri imminet. Rescriptum sanationis in Curia episcopali servetur. Ordinarii vi quinquennialium sanare possunt nulla ob impedimentum gradus minoris, ut dicitur in n.816,4.º

Inscriptio. Concessa pro foro externo inscribetur in consueto matrimoniorum libro; pro interno extrasacramentali, in archivio secreto Curiae; pro sacramentali nullibi (c.1047).

Effectus canonici omnes producuntur ex tunc, quasi ab initio fuisset validum matrimonium; etiam legitimatio filiorum plena; ita ut hi legitimi habeantur; etsi ante sanationem fuissent spurii; et sic legitimati possunt ad episcopatum et cardinalatum promoveri; nisi aliud statuatur. E contra, in convalidatione simplici effectus producuntur ex nunc; i. e. a momento convalidationis, nisi accedat novus actus concessionis (c.1116).

Effectus civiles producit sanatio in dominio temporali S. Sedis et ubi id a civili potestate sit receptum.

De secundis nuptiis

968. Secundae nuptiae hic intelliguntur quae, soluto priori matrimonio, contrahuntur; quamvis sint tertiae et posteriores. Agitur de polygamia successiva.

Secundae et posteriores nuptiae licent, dummodo de solutione prioris matrimonii legitime ac certo constet; quamvis casta viduitas honorabilior sit (1 Cor 7,8-9,39-40; c.1142). Minus honorabiles sunt, quia intemperantiam insinuare videntur, et minus perfecte significant unionem Christi cum Ecclesia: unius cum una. Ideo bigamia successiva irregularitatem ex defectu constituit (c.984,4).

Benedictio simplex: *Ego vos coniungo in nomine...* in eis danda est. *Solemnis* non est impertienda mulieri, cui semel data fuit (c.1143). Non ex odio in secundas nuptias, sed ex ratione liturgica, quia sollemnis maxime in mulierem dirigitur.

Tempus. *Lure hispano* a.45,2.º, prohibetur viduae matrimonium intra 301 dies a morte mariti; vel ante parium, si

praegnans evaserit; et in eisdem terminis mulieri cuius m? trimonium fuit declaratum nullum, a die separationis legalis. Ad vitandam *turbationem sanguinis* seu incertam paler nitatem prolis postumae.

Iure canonico non prohibetur ullo tempore matrimoniiur viduae, ob rationes honestatis, quae promptum viduae eoo-iugium exigere possunt; sed oportet ut lex civilis observe-tur; imo Ordinarius in casibus particularibus potest vetitun-tali matrimonio apponere (c. 1039).

Matrimonium in Ecclesia Orientali

969. Pius XTF, Motu prop. 12 fob. 1949, novam disciplinam statuit, ad uniformitatem cum latina; quia hodie ob faciles communicationes saepe contrahuntur nuptiae inter personas diversi ritus; unde facile oriuntur incertitudines d. earum valorc.

Haec nova disciplina orientalis eadem fere est ac disciplina Codicis I. C. plerumque iisdem verbis expressa. En \a-riationes praecipuae:

1. Impedimentum publicum est *quod ex facto publico oritur*, vel alio modo probari potest in foro externo (c.27).

2. Conceduntur Hierarchis et Patriarchis, etiam pro casibus ordinariis, ampliores facultates dispensandi ab impedimentis quam Ordinariis latinis (c.32).

3. In potestate dispensandi pro casibus urgentibus, vi c.51 nostri Codicis, ponitur clausula “quoties difficilis sit recursus ad Sedem Apostolicam, *itenrque ad Legatum R. Pontificis necessaria facultate praeditum*”.

4. Affinitas oritur *ex matrimonio valido, etsi non consummato*. In quibusdam ritibus conservatur *triplex genus af-finitatis* (c.67.68).

5. Impedimentum cognationis spiritualis contrahit pater cum baptizato eiusque parentibus, non autem baptizatos cum baptizante (c.70).

6. Admittitur impedimentum *tutela*, ubi ex iure civili sit (c.49).

7. Dirimit matrimonium metus gravis extrinsecus et iniuste incussus *ad extorquendum consensum* (c.78).

8. Ad valorem matrimonii per procuratorem requiritur ut procurator designetur ab ipso contrahente (c.79).

9. *Sub conditione* nequit matrimonium contrahi (c.83).

10. Ex regula ordinaria celebrabitur coram parochio spon-si (c.87.88).

11. Tempus *clausum* in quibusdam ritibus, praeter Adventum et Magnam Quadragesimam, extenditur ad alios dies; et in eo quandoque vetatur non solum solemnitas, sed etiam matrimonii celebratio (c.97).

12. Praesumptio legitimitatis filiorum statuitur non *post sex menses* a die celebrati matrimonii, vel intra *decem menses* a die dissolutae vitae coniugalıs; sed post *180 dies* et intra *100 dies* (C.103.104),

Quoad *locum* celebrationis, Commissio Codicis Orientalis declaravit: λ'i c.86 § 1 n.2 parochus et loci Hierarcha valide ac licite assistunt matrimonio fidelium sui ritus, etiam in locis quae sunt exclusive alius ritus, dummodo adsit expressus consensus Ordinarii vel parochi vel rectoris praedictorum locorum (8 iul. 1952: AAS 44,55).

Quoad *ritum*: 1.º Sacerdos latinus legitime assistens nuptiis inter partem catholicam ritus orientalis et partem acatholicam, sive baptizatam sive non baptizatam, debet servare canonem latinum 1102 § 2, non c.85 orientalem. Nempe debet requirere et excipere consensum, coram duobus testibus; sed sine ullo ritu sacro.

2. Sacerdos orientalis legitime assistens nuptiis inter partem catholicam ritus latini et partem acatholicam, sive baptizatam sive non baptizatam, non debet servare canonem latinum 1102 § 2; sed orientalem c.85. Scilicet: debet requirere et excipere consensum coram duobus testibus, et benedicere nuptias, qui ritus ad valorem matrimonii requiritur (8 ian. 1953: AAS 45,104).

Summarium: 1. Usus matrimonii.—2. Iteccitas artus coniugalıs in se.—3. Licritas ratione finis.—4. Ratione circumstantiarum.—5. Actus incompleti.—6. Obiigatonctas actus coniugalıs.—7. Impedimenta.

Axtoxelli. *Medicina Pastoralis* III c.8 (Romae 1920); Ballertst-Palm., VI c.2 dub.2; Cappello, *De mairim*, (1950) n.793-814; Kscanciano, *De sacramento matrimonii* (ad usum privatum) n.468-96 (Zikawci-Shanghai 1950; Fepwires. *Thfol. Mor.* 11,1066-75 (1950); Genicot Gortemeckiq. *Thcol. Mor.* 11,657 71 (1952); NoLDIN'. *De sexto praecepto* (Ocniponte 1938) n.64-92; SAnchez, *De matrim.* 1.9; Vermeerscji, *De castitate* n. cd. 2. (Romae 1921).

970. **Usus matrimonii** est positio actus coniugalıs, seu exercitium copulae inter coniuges, quo fiunt una caro; id

est, immissio membri virilis in vaginam uxoris cum seminatione intra eam immediate facta. Complectitur etiam actus incompletos vitae coniugalis, qui aliquo modo ad procreationem referuntur.

A Sancto Paulo vocatur *debitum* (1 Cor 8,3), i. e. obligatio quae itiri coniugali respondet; nam coniuges ex contractu matrimoniali hanc actionem sibi mutuo praestare debent **(c.III)**.

§ 1. *Liceitas actus coniugalis in se*

971. Actus coniugalis in se licitus est. Nam: 1) Est obiectum contractus matrimonialis (c.1081 § 2); et quoniam matrimonium est res honesta, ita etiam actus coniugalis. 2) Est medium a Deo ordinatum ad propagandum genus humanum. Ergo per se non solum licitus, sed meritorius est. 3) Ab ipso Deo protoparentibus praescriptus fuit. *Crescite et multiplicamini* (Gen 1,28; 1 Cor 7,3). 4) Christus ad sacramentum evexit contractum matrimonialem. Atqui ad tantam dignitatem solus evehi potuit contractus quo contrahentes ad aliquid honestum se obligant. 5) Sanctus Paulus matrimonium laudat et actum coniugalem praecipit: “Honorabile connubium in omnibus et torus immaculatus” (Heb. 13,4). *Uxori vir debitum reddat, similiter uxor viro* (1 Cor 7,4).

Est per se licitus etiam in iis circumstantiis in quibus generatio obtineri non potest, dummodo naturali modo peragi possit, nisi ob aliam causam prohibeatur. Nam coniuges ius habent ad actum coniugalem, quamdiu *unus* saltem ex finibus *essentialibus* matrimonii possit obtineri. Atqui sedatio concupiscentiae est unus ex finibus essentialibus. Ergo actus coniugalis licite poni potest ob hunc finem, etsi proles non sequatur.

972. Conditiones requisitae ad liceitatem. Tres: 1. ut actus naturali modo ponatur; 2. “recto fine; 3.” debitis circumstantiis.

1. *Naturali modo*, ita ut finis primarius matrimonii, qui est generatio, obtineri possit eo modo quo natura postulat, ex parte actus, etsi finis iste reapse non obtineatur. Nam semen virile a natura non subministratur nisi ad generationem naturali copula habendam.

Ergo graviter peccant coniuges qui aliquid agant quo generatio impediatur; aut ita copulentur, ut illa impossibilis aut saltem improbabilis sit. Sic illicitum est introducere in va-

ginam media vel substantias quibus semen virile enecetur aut conceptio minus probabilis reddatur.

Resolves: 1.º Non peccat maritus qui, peracta sua seminatione, se retrahit, antequam uxor seminet, quia ex parte ipsius nihil fit quo generatio impediatur. Sed casus fere est fictilius, nam post seminationem membrum emollescit et extra vaginam naturaliter venit.

2.º Nec peccat, propter abilitatem, uxor quae seminationem cohibet, quando vir iam seminavit. At peccare potest ratione pravae intentionis, qua id faciat; graviter peccat, si id faciat ad generationem vitandam; graviter, leviter aut nullo modo, si alia intentione graviter vel leviter culpabili aut inculpabili.

Steriles possunt debitum reddere ac petere, sicut possunt matrimonium contrahere (c.1068).

Si sterilitas illicite inducta fuit, v. gr., ad vitandam praegnantiam. pars innocens potest et reddere et petere debitum; culpabilis quoque, saltem postquam pravum animum retractavit; iuxta aliquos non anteal; quod nos non videmus, cum res sit per se licita, quamvis praecedens sterilizatio illicita fuit.

Vir cui [*ost niatriniuni*] ablati sunt licite testiculi, probabiliter potest debitum reddere et petere. Nam res licita est in matrimonio, et per accidens nequit semen emittere. A fortiori femina cui licite ovaria exstirpata fuerunt. Idem possunt sive vir sive femina qui culpabiles fuerunt; saltem post poenitentiam.

3.º Ne cohibeat mulier seminationem sine causa proportionata, quia sic generatio minus facile habetur.

Potest quoque peccare contra iustitiam, quia ipsa tenetur procurare marito illam completam voluptatem quae actui coniugali naturalior inest; quae, iuxta physiologos, maxima est, quando ambo seminant durante actu, simul. Quare videtur graviter peccare, saltem si consulto et frequenter id agat. Confessarius *interrogatus* mulierem hortetur ne seminationem cohibeat.

4.º Mortale est quaevis actio qua mulier semen receptum expellere conatur, ad impediendam generationem, saltem ob pravam intentionem, etsi illa actio effectum non sortiatur.

5.º Non peccat quae statim post copulam surgit, ambulat aut mingit. Quia parietes vaginales illico inter se cohaerent, et vaginam claudunt, ita ut semen receptum *ordinarie* non emittatur.

6.º *Lotiones vaginales* non licent statim postcopulam, quia conceptionem impedire possunt; licent post aliquod tempus, v. gr., post duas vel tres horas. Lotio uteri non videtur licita, nisi postquam certo constet copulam fuisse infecundam: non intra duodecim horas, ob periculum eiiciendi semen; non ultra ob periculum fetum eiiciendi.

7.º Nequit mulier impedire ascensum seminis in uterum, v. gr., adhibito medicamento quo os uteri claudatur, et fecundatio ovuli impossibilis fiat.

8.º Licita est copula naturali et convenienti modo facta, etsi

¹ Sánchez. 1.9 d.19 n.4ss.

³ Genicot, 6S7.

⁴ Capellmann, n.3; Cappello.

⁴ Berardi, *Praxis confessarii*.

propter indispositionem organorum mulier semen retinere nequea; nam per accidens eiicitur.

Copula in qua semen ad os vaginae deponitur licet, s alio modo perfectiori exerceri non potest; quia iuxta recentem physiologiam ex ea potest haberi generatio. Non licet perfectior modus possibilis est, quia solum rarissime et per accidens generatio sequitur. Sic Cappello, n.796.

Talem copulam tamquam *probabiliter* licitam habet Gemcot, n.657, si nullo modo per penetrationem copula haberi potest, et simul remanet vera probabilitas fecundationis; secus grave peccatum est, quia erit copula onanistica.

Ambae sententiae seriam difficultatem offerunt: nempe talis copula non est consummativa matrimonii; et quoniam fit cum seminatione extra vaginam, tamquam onanistica reputanda videtur. Praeterea, liceretne semen, sic effusum ad os vaginae, colligere et per siphunculum in organa interiora immittere. Nonne sic fieret fecundatio artificialis proposita, a Pio XII improbata in allocutione ad medicos 29 sept 1949 (n.991)?

Licet actus coniugalis iis qui ob senectutem aut indispositionem semen plerumque extra vas effundunt modo adsit probabilis species seminandi intra vaginam. Nam ius habent ad copulam, et positi licite conatus facere ad illam rite perficiendam, quamdiu probabitur sit spes. Quod si in huiusmodi conamine semen extra effunditur: hoc per accidens evenit (Sanchez, 1.9 d.17 n.24).

Copula dimidiata, seu qua vir vaginam penetrat sed parum, v. gr., pro dimidia aut tertia parte, semen in ea deponendo, sine proportionata causa non licet; quia conceptio difficilior redditur (SO 1 dec. 1922). Vide n.763.

Abruptio copulae ante seminationem non licet sine iusta causa, etsi non sit periculum effundendi semen extra vas, ut actus impudicus. Licet, si fiat ex gravi causa et excluso periculo seminationis extra vas; v. gr., ne seminatio noceat valetudini; aut ex pudore aut ad vitandum scandalum, si deprehendantur coniuges in actu copulae. Nam rationem habet actus impudici, qui inter coniuges licet iusta de causa. At plerumque in copulae abruptione adest proximum pollutionis periculum. Quodsi gravis causa sit eam abrumpendi, licet quoque cum periculo seminandi extra vas, dummodo talis pollutio non intendatur, nec consensus in eam detur.

Si vir, qui recte copulam perfecit, non seminet nisi peculiariter se excitet, v. gr., ex sua constitutione vel ex copulae frequentia, se retrahere potest, quin se excitet peculiariter

liari modo; exclusa prava intentione et periculo pollutionis; maxime si altera pars facile consentiat; vel iusta causa non se excitandi detur, v. gr., nimia defatigatio.

Si unus sine consensu alterius se retrahat, graviter peccat, quia ius huius in re gravi violat (Sanchez, d.19 n.3).

Licita est abruptio, etsi pollutio praevideatur, si gravi de causa fiat, ut in exemplis supra allatis.

Nequit vir sine iusta causa, etiam de consensu mulieris, et secluso pollutionis periculo, se retrahere ante seminationem, quando mulier iam seminavit vel adeo excitata est ut effusionem humoris impedire nequeat (Sanchez, n.4). Quia sic pollutionem feminae provocat.

973. *Amplexus reservatus*. Nomen inventum a Paul Chanson, auctore novae tendentiae circa copulae abruptionem 6. Dicitur copula coniugalis habita cum proposito abstinendi a seminatione tum intra tum extra vas muliebre.

Legitimus amor coniugalis, ait, est non solum passio et virtus, sed etiam *ars* quae exigit peritiam et technicam. Sponsi, ut plene adimpleant finem amoris et matrimonii, qui exigit humanizationem ac sanctificationem *operis carnis*, debent discere usum amoris cum dominio, ita ut concordet mutua traditio totalis personarum cum armonia communitatis coniugalis. Debet praeterea assecurari inter coniuges dominium instinctus, et iuvare solutio problematis de continentia coniugali. Nam *ars amandi* stat praesertim in augenda duratione copulae et consequenter in retardanda sedatione plena, quae habetur per seminationem. Hoc implicat dominium sui praesertim dominium ultimae phasis actus coniugalis, quae est consummatio per seminationem. Hoc dominium vocatur *continentia amorosa*, distincta ab *ascetica* hucusque nota.

Continentia amorosa est fructus praecedentis *initiationis*; afferre potest remedium honestum simul et sedans sponsis, qui ex causis legitimis volunt natalitatem restringere. Licebit eis copulam habere abstinendo a seminatione; se retrahendo ante eam, ita ut vi domini acquiri vitetur ejaculatio extra vas feminae, nisi illa per accidens eveniat.

Hucusque coniuges qui gravi de causa continentiam servare deberent, cogebantur aut ad castitatem perfectam, aut ad continentiam periodicam iuxta methodum Ogino; aut contenti esse debebant actibus mutuis incompletis, qui per se proxime in pollutionem non influunt. At per amplexum reservatum fovetur amor coniugalis et mutuum adiutorium, et sedatur quadamtenus concupiscentia; et generatio emittitur vel restringitur, ita ut nihil fiat contra finem matrimonii primum.

Haec doctrina a quibusdam cum plausu accepta fuit; quasi magnum et proficuum inventum; ab aliis cum quibusdam restrictionibus admissa; ab aliis improbat.

• *L'art d'aimer* (Parii-Bruxelle. 1948); *Art d'aimer et continence conjugale*.

SO 12 aug. 1950 monuit Archiepiscopus Parisien, ut illa opera Pauli Chanson a commercio removerentur; et 30 iun. 1952 *Monitum* publicabit in AAS 44,546, quo duo abusus reprehenduntur: a) minuta et inverecunda descriptio actuum vitae coniugalis, qualis a non paucis scriptoribus fit; b) speciatim descriptio, laudatio et commendatio *amplexus reservati*.

Monitum ad tres personarum classes dirigitur: a) ad memoratos scriptores (inter quos eminet Chanson), ut ab huiusmodi agendi ratione desistant; b) ad Pastores, praesertim Episcopos, ut circa haec advigilent et remedia apponant; c) ad sacerdotes, ne ita loquantur quasi lex Christiana contra *amplexum reservatum* nihil habeat objiciendum.

Quoad primum abusum nihil aliud agit nisi statuere formales prohibitiones circa quaedam principia directiva, quae Pius XII exposuit in allocutionibus ad patresfamilias gallicos et ad obstetrices italas, 17 sept., 20 oct. 1951 °. Ob motivum pudoris; invicem illam SO denuntiat.

Pudor enim est naturalis tutela honestatis. Omnes psychologi spiritualistae concordant in damnanda quavis revelatione eorum quae ad vitam sexualem spectant, in iuniorum conventu. Dr. Biot scribit: scio esse personas quae ob huiusmodi analyses sensationum voluptuosarum pudorem amiserunt T.

Quoad amplexum reservatum per se ipsum seu ex obiecto, seclis fine operantis ac circumstantiis, non est intrinsece malus; est actus incompletus, copula abrupta, quae potest esse licita, si hae conditiones verificentur: n) absentia periculi proximi pollutionis normaliter praevisi ac voliti; b) causa proportionata, ut remedium concupiscentiae, periculum sanitatis in seminatione; r) temperantia, ne dominetur voluptas; d) ne ex intentione coniuges excludant fines matrimonii; et ut omnes leges divinas observent. Animadvertunt tamen auctores plerumque adesse periculum proximum pollutionis.

Obiectiones ex parte legis christianae. 1. n Difficultas adimplendi omnes condiciones requisitas ad licitatem cuiusvis actus venerei inter coniuges; quae difficultas multo maior est in amplexu reservato, quia in hoc gravius periculum est quaerendi voluptatem *per se ipsam*, augendi concupiscentiam,

• AAS 43,730-34.835-54.

7 Apud *Limitation des naissances* p.289-91.

Genicot-Salmans-Gortebeckt., *Thcol. Mor.* 11,666 (Bruxellia 1951); Fierres-Mondria, *Thcol. Mor.* 11,1075 (Barcinone 1950).

* Antoneixu Afridicina *paster.* 11,849-53.

et periculum proximum pollutionis; praesertim in praxi habituali amplexus reservati, 0.

2.° Illa *initiatio* ad acquirendum dominium sui quoad seminationem cohibendam; et imperium in instinctum sexualem, plerumque sunt illusoria, requirit exercitium difficile virtutum Christianarum.

3.a Initiatio saepe intenditur per sola media naturalia, inefficacia ad compescendum impetum instinctus.

4.° Exaggeratur valde valor et momentum voluptatis carnalis, adeo ut appareat quasi *finis in se* (Pius XII).

5? Periculum in oblivionem dandi finem primum matrimonii, qui est procreatio.

6.a Omnium maxima obiectio; periculum gignendi in societate ac familia sensum adversum finem primario ac sanctitati matrimonii.

Conclusio. Si iusta causa suadeat limitationem prolis, suadenda est potius *continentia ascetica*, aut saltem *periodica*; non autem *continentia amoroso*, in amplexu reservato existens.

Liceitas actus coniugalis ratione finis

974. Finis copulae sit honestus. 1) Copula certo licita est, si intendatur finis primarius vel secundarius: nempe, ad generandam prolem, ad sedandam concupiscentiam, ad mutuum amorem fovendum, ad reddendum ius compartii. 2) Probabilius, si intendatur finis extrinsecus honestus, dummodo fines intrinseci positive non excludantur; v. gr., ad valetudinem conservandam, ad delectationem quam auctor naturae ipsi copulae adnexuit.

3) Leviter illicita est, si ponatur *ob solani voluptatem*, quemlibet alium finem honestum positive excludendo. Sic intelligenda est propositio 9 ab Innocentio XI damnata: *Opus coniugii ob solani voluptatem exercitum omni penitus culpa caret ac defectu veniali* (Denzinger, 1159).

Resolves: 1° Practice sufficit quod coniuges copulam tamquam sibi licitam apprehendant; quod ut plurimum fit, et nulla culpa erit.

2° Xecesse non est ut in usu matrimonii generatio intendatur; imo iusta de causa coniuges desiderare possunt ut generatio non sequatur, v. gr., si constet mulierem abortum pati aut prolem mortuam edere; dummodo nullo medio utantur ad generationem impe-

* Tanquexf.v, Sino/w 77i. *Mor.* Suppletn. ad Matrim. n.47.

PIVS XII. alloc. ad patresfamilias gallos 18 sept. 1951; AAS 43,730.

u Regatillo. apud *Sal Ter.* (1933) p.103-11.

dicndani. Ex tali desiderio vitandi prolem licet iusta de causa u\$w matrimonii restringere ad dies agenesicos seu infecundos.

3. Graviter peccaret qui ad coniugem suam accedit *mente aie tera*, i. e. sc delectando cogitatione turpis actionis cum alia perso.. Nulla culpa, saltem gravis, apparet in eo qui, ut ad actum conitip-lem se excitet, delectatur in *re licita* praesertim coniugalis, v gr, sola pulchritudine alius feminae (S a n c h e z, 1.9 d.17 n.6). At liact delectatio periculosa est.

§ 3. *Liceitas actus coniugalis ratione circu rns lantiaru ni*

Summarium: 1. Tempus.—2. Morbus.—3. Locus.—I. Situs.

975. Tempus. Licita est *per se* copula quovis tempore: nulla lex determinatum tempus statuit nec limitat. Licet etiam tempore sacro, nempe diebus de praecepto, ieiunii et abstinentiae. At his diebus commendari potest, tamquam opus poenitentiae. Licet die communionis, at ob reverentiam suadendum est ut omittatur ante communionem, aut paulo post eam. Potest illicita esse aliquo tempore ob periculum abortus aut morbi gravis.

1. *Tempore menstruationis per se* licita est. In Levitico 20,18ss. prohibebatur sub poena mortis; forte quia in regionibus Asiae calidissimis mulieres copiosos fluxus patiuntur, et saepe pars sanguinis iam omnino corrupti in vagina manet; unde oriri potest viro ex tali copula gravis morbus. Aliquod periculum irritationis esse potest, sed hoc malum non est adeo grave ut copulam impediat. Si fluxus esset perpetuus, leviter peccaret qui temere, ac inconsulto medico, copulam haberet, ob maiorem genitalium irritationem; crescente periculo, obligatio abstinendi gravis esse potest. Tandem hoc tempore abstinencia commendanda est.

2. *Tempore praegnationis per se* licet. Illicita esse potest, si periculum abortus inducit. Quod praesertim accidere poterit cum saepius aut nimio impetu habetur. Gravius periculum erit intra tres vel quatuor primos praegnationis menses, praesertim eo tempore quod fluxui menstruo respondet. Hinc, nulla culpa erit in copula *moderata* tempore praegnationis habita, nisi sit vitium organicum in muliere, de quo medicus consulendus est. Imo in nimia frequentia raro erit culpa gravis; nam de gravi abortus periculo vix constabit. Denique commendanda est abstinencia vel moderatus usus, prae-

1 Eschbach, *Disp. phys. theol.* p.122.

sertim duobus primis mensibus praegnationis; et a septimo mense.

3. *Tempore purgationis post partum* copula quandoque graviter culpabilis fieri potest ob irritationis periculum, praesertim duabus primis hebdomadis post partum; leviter illicita erit duabus vel tribus subsequentibus. Quare inconsulto medico non tenetur uxor debitum reddere intra sex hebdomadas post partum.

4. *Tempore lactationis* copula licet; nam lac non corrumpit, ut veteres putabant. Lac quidem forte minuetur aut deterius fiet, si nova praegnatio contingat; sed tunc recurri potest ad lactationem artificialem; aut urgente necessitate infans ad asilum deferri. Per accidens illicita esse potest ob nimiam uxoris debilitatem.

976. Morbus, a) Graviter illicita erit copula, si ex ea grave ac proximum periculum vitae aut sanitatis alterutri coniugi immineat. Quod rarissime certo constabit, ita ut exinde gravis abstinendi obligatio oriatur. Neque sub gravi prohibenda est copula mulieribus quibus medici praedixerint fore ut in proximo partu moriantur; nam haec praevio non raro peritissimos fallit; et ipsa conceptio et partus evolutio incertae sunt.

b) Si una pars laborat *morbo contagioso*, pensanda sunt gravitas morbi, probabilitas contagii, et necessitas copulae. Qui *phthisi* laborant, arcendi non sunt a copula sub gravi, quia periculum contagii exiguum est. At frequens coitus ipsi phthisico graviter nocere potest. *Morbo venereo* laborantes, praesertim *syphilide*, iuxta quosdam nunquam copulam habere possunt cum parte incontaminata. Sed cum absit proximum mortis periculum, non censem copulam esse absolute prohibitam, si altera pars de contagii periculo praemoneatur, et haec consentiat; et aliunde gravis necessitas urgeat, v, gr., incontinentiae periculum.

c) *Alinencia*. 1) *Utriusque* partis copulam impedit; quare amentium curatores eam interdicere debent; nam proles convenienter procreari et educari nequit. 2) *Alinencia unius* copulam per se illicitam non facit; nisi amens sit mater et periculum adsit ne furore correpta abortum aut feticidium committat.

d) *Ebriositas* illicitam facit copulam, quia damnosa proli erit.

e) *Morbi cardiaci* contagiosi non sunt, sed copulam,

praesertim impetuosam, illicitam facere possunt, ob mortis periculum. Quare haec non licebit, nisi de consilio medici > magna cum moderatione.

1) *Ratione damni prolis.* Quod proli *conceptae* inferatur, v. gr., ex morbo matris, potest esse copula illicita ab periculo abortus vel contagii. Nulla est stricta obligatio abstinendi a copula eo quod proles *non concepta* nascetur morbi da, aut mortua. Nam, ut ait S. Thomas, *Suppi.* q.6-1 de prole leprosum, "melius est sic esse quam penitus non esse". Melior est ei perpetua existentia cum peccato originali et sine visione Dei, sed in mere naturali beatitudine, quam existentiae privatio.

At in pluribus ex casibus supradictis, continentia suadenda est, etsi non obliget; ob bonum commune et coniugum, et ob reverentiam viri erga coniugem

977. **Locus,** a) Sit *secretus*, ut postulat pudor, et scandalum vitandum; idque sub gravi. Caveant parentes ut in suo cubiculo alii lectum habeant, vel saltem ne per matrimonii usum alii scandalum patiantur.

b) In loco *sacro* a copula abstinendum est ob reverentiam. Hoc olim prohibebatur tamquam grave sacrilegium locale; ita ut voluntaria et simul notoria seminis effusio ecclesiam violaret; excepto casu quo coniuges per aliquot dies coacti in ecclesia manere se continere non possent. Hodie haec violationis causa non subsistit (c.1172 § 1).

978. **Situs seu positio coniugum sit naturalis** Talis (M) in quo vir sit incubus, uxor succuba et facie ad faciem conversa. *Innaturalis* omni culpa vacat, dummodo generatio non impediatur et iusta sit causa. Nec peccatum grave committitur, si pars seminis extra vas decidat, dummodo pars retineatur; quia sic generatio non impeditur, nec effusio extra vas ex industria quaeritur. Quandoque situs naturalis desiderendus est, ne fetui satis evoluto noceatur.

Praxis confessarii. 1) Ne sponte de situ loquatur. 2) Si de co poenitens se accuset, quaerat num generatio impedita fuerit. Si negative, colliget culpam saltem gravem non fuisse. Si affirmativi concludet copulam fuisse quodammodo onanisticam, ab eaque deterreat, nec opus est amplius de situ interrogare, nec de sodomia impropria forte patrata. Nec ad alias instructiones descendat; nec sinat poenitentem de his ampliores explicationes afferre (SO 16 maii 1943) Vide de *Paruit.* interrogationes vitandae n.500.

§ 4. *Actus incompleti*

979. **Actus impudici** dicuntur imperfecti luxuriae, i. e. sine iuxillatione. *Ordinati ad copulam actualiter*, sunt qui ex intentione copulam perficiendi ponuntur, camque adjuvant, ut praeparatio vel adiuventum; aut illam perficiunt.

1) *In genere* licent inter conjugates actus incompleti ratione sui, dummodo servetur naturalis ordinatio eorum ad partem et ad copulam coniugalem. Nam a) Sunt via ad actum completum; ut cui licet terminus, licet via naturalis. b) Natura sua sunt apti ad fines secundarios matrimonii obtinendos, ad manifestandum mutuum amorem, c) Nisi liceant, cohabitatio, et praesertim usus eiusdem lecti, practice esset impossibilis sine peccate.

Illiciti sunt: a) qui ad consortem nullo modo ordinantur, ut actus cum tertia persona, aut solitarii excludentes relationem saltem implicitam ad consortem, b) Qui relationem ad copulam non habent, ut pollutio, eiusque periculum proximum.

2) *Actus incompleti actu ad copulam ordinali*, sive mutui, sive solitarii, licent omnes, si sunt necessarii aut utiles ad copulam facilius vel plenius exsequendam. Nam cui licet finis, licent media ad illum naturaliter ordinata.

Resolves: 1.º Licet se excitare ad copulam rite habendam tactibus, osculis, aspectu, amplexu, turpiloquio.

2.º Licet mulieri quae nondum plenam voluptatem veneream passa est, hanc delectationem sibi procurare tactibus, statim postquam vir semen rite effudit et abiit. Nam haec est naturale complementum actus coniugalis, ad quod uxor ex matrimonio ius habet; praeterea, forsan aliquid ad generationem confert; tandem moralem unionem habet cum seminatione viri. Non licet, si vir copulam onanisticam peragat, cum actus ille sit malus. Solutio benignior quam dubitanter proponunt Capixi, maxn et Berardi uxorem mariti onanisticam impelleret ad minus fortiter agendum contra nefariam praesentem mariti.

3.º Non licet marito post copulam sine seminatione habitam, plenam delectationem procurare. Esset pollutio.

3) *Actus impudici ad copulam actu non ordinati:* *mutui* liciti sunt, dummodo non influant proxime in pollutionem, et haec non intendatur et adsit rationabilis causa, v. gr., amor fovendus; quae causa inter coniuges facile aderit. Nam a) cum arctissime uniantur coniuges et saepe a coitu impediuntur, lex naturalis non imponet eis abstinentiam ab

* GtixCOT, 11,661; Leimkuhl, 11,1095; Nouu», *De eejrtff* 67; Vzrmzrsch, *De carlii.* 267.

his actibus sub gravi, *b)* Sic virtualiter et implicite ad procreationem ordinantur.

Sine iusta causa, excluso periculo pollutionis, *leviter* illiciti sunt, quia positi ob solam delectationem, et proinde sine relatione, ne implicita quidem, ad copulam.

Iusta de causa, sed cum proximo periculo pollutionis, iuxta graves auctores adhuc licent, dummodo ratio gravis habeatur ad talem praecise actum ponendum, et non intendatur pollutio; caque, si fieri potest, cohibeatur, et absit periculum proximum consensus in eam. Nam cum hi actus generice inter coniuges non sint illiciti, gravis causa eos cohonestat; sicut inter solutos tactus sub illis conditionibus culpa vacati

Nota, a) Ratio gravis facilius aderit in reddente quam in patente hos actus, *b)* Facilius excusantur, in adiunctis ubi, si pollutio immineat, coniuges statim possint et velint copulam haberi; tunc hypothetice ordinantur ad copulam, *c)* Multi coniuges peccatum non apprehendunt in consensu in pollutionem quae praeter eorum intentionem sequatur. Quare generatim facile relinquentur in bona fide, cum plerumque monitio nihil proficeret, *d)* Influxus actuum, etiam turpissimorum, quandoque minuitur ob consuetudinem. Sic plures opinantur quandoque non peccare graviter virum qui membrum in os uxoris leviter immittit (*irrumatio*). Hinc confessarius interrogatus uxorem hortetur ut, quantum possit, maritum a tali turpitudine deterreat; gravem tamen obligationem ne imponat (Ballerini, 617; Genicot, 663).

4) *Actus impudici solitarii, ad copulam non ordinati, cum delectatione venerea incompleta*, etiam directe voluntaria, probabiliter non sunt peccata *gravia*; dummodo per se non influant proxime in pollutionem, et haec non intendatur. Nam natura sua ad copulam remote spectare videntur. *Veniale* tamen culpam constituunt, quia otiosam et periculosam excitationem continent (Sanchez, 1.9 d.44 n.2-16). S. Alphonsus probabiliorē censet sententiam, quae tenet hos actus esse peccatum *grave* (1.6 n.936).

Alii e contra opinantur eos per se leviter quidem illicitos esse; nam in matrimonio ponuntur, ideoque natura sua habitualiter sunt relati ad statum matrimoniale et proinde ad procreationem 3.

Practice saltem per accidens, peccatum veniale sunt, sive quia ob solam voluptatem ponuntur, sive quia otiosam excitationem continent.

5) *Delectatio morosa, gaudium et desiderium* de le-

SÁNCHEZ, 1.9 d.45 n.35ss; Genicot, 662.
Vermersch, IV,67; Bouvier, apud *Periodica* (1933) p.45-59.

gitima copula habita vel habenda, culpa vacant in coniugatis; etsi proxime influant in delectationem venream incompletam, dummodo non influant proxime in pollutionem, et haec non intendatur. Nam non potest esse gravior consensus in delectationem quam in actum ipsum. Cogitationes de aliis obiectis turpibus, sub iisdem conditionibus, non sunt graves in coniugatis; modo non sint distincte desiderium in tertiam personam. Neque constat de mortali etiam si habeatur delectatio venerea incompleta, voluntaria; ob rationem (n.4) allatam.

6) *Graviter illiciti sunt: d)* Actus turpes graves cum tertio. &) Actus, sive solitarii sive inter coniuges, quibus producit pollutio, vel sine ratione sufficiente proximum pollutionis periculum. Nam voluptas completa adversatur naturae extra legitimum matrimonii usum, c) Actus interni ad tertiam personam relati, vel ad proprium coniugem sed cum affectu sodomitico aut onanistico.

7) *En regula summaria: Licita* sunt ea quibus iuvatur generatio; *mortalia*, ea quibus generatio *positive* graviter impeditur; *venialia*, ut summum, ea quibus generatio neque iuvatur neque positive impeditur; in quibus ratio proportionata ab omni culpa excusat.

980. *Praxis confessarii. a)* Hanc regulam proponere potest coniugatis qui de his interrogent. Abstineat ab ulterioribus interrogationibus circa speciem facti. Imo plerumque talia sponte explicantem silere iubeat.

b) Puellam vel uxorem interrogantem quid sibi liceat in matrimonio remittat ad matrem vel honestam matronam. Si hanc praesto non habeat morem gerat marito nisi videat generationem impediri. Si maritus aliquid postulet quod ipsa illicitum putet, eum roget ne id petat. Instante marito, ei parcat, donec confessarium interrogare possit; nisi de illicitate sibi certo constet.

c) De artibus valde indecentibus inter coniuges, ut est immissio membri in os uxoris, etc., confessarius nunquam interroget. Si poenitentes quaerant, ab eis illos deterreat; sed non semper et per se ut peccata gravia damnet. Si poenitens ens explicare velit, id confessarius ne sinat cique doctrinam generalem tradat.

d) Si se accusent de cogitationibus, desideriis, gaudiis, quaerat utrum voluntarie illa habuerit. Si affirmant, interroget utrum circa coniugem an circa alienam personam. Si de aliena, grave peccatum intelligit; si de proprio coniuge, leve ut summum.

e) Si coniux nullum peccatum videt in consensu in pollutionem non quaesitam sed ex actibus per se licitis obortam praeter intentionem, confessarius ne eam turbet, nisi poenitens interroget.

f) Denuntiandus est confessarius qui doceat poenitentem non peccare uxores desiderando pollutionem in se ex amore viri absen-

tis; vel excitando pollutionem tactibus ad virum absentem relatis vel quae desiderando virum absentem patiantur pollutionem (Pocn.: 2 sept. 1904).

§ 5. *Obligatio actus coniugal*

Summarium: 1. Obligatio debiti.—2. Causae excusantes.—3. Praxis confess

981. Debitum coniugale, in genere, intelligitur obligatio coniugis tradendi corpus suum alteri coniugi in ordine ad actus proprios vitae coniugal

Principium. Ex matrimonio valido, iam ab initio oritur in utroque coniuge aequum ius et officium quod attinet ad actus proprios vitae coniugal

982. Obligatio actus coniugal

Ex mutuo consensu et excluso periculo incontinentiae, abstinentia a debito, non solum licita, sed etiam laudabili est ex motivo virtutis, v. gr., ut vacent orationi (S. Paulus 1 Cor 7,5). Iustitia socialis vel legalis non imponit singulis obligationem propagandi et conservandi genus humanum'.

2. Obligatio iustitiae, per se, est redditum reddendi, quoties alter coniux expresse vel tacite illud serio et rationabiliter petit. Ex natura contractus matrimonialis (c.1081 § 2: 1111). Sic S. Paulus, 1 Cor 7,3. Praeterea qui debitum negat, exponit compartem periculo incontinentiae.

3. Obligatio est gravis per se; nam obiectum et finis contractus est grave, ut patet. Negatio potest esse leve peccatum: a) ex parvitate materiae, v. gr., si saepe petenti raro negatur: vel si ad breve tempus, v. gr., ad noctem, differtur: &) si alter non serio, sed remisse petat, ita ut debitum benevole remittere censeatur; c) in genere, quoties leve tantum incommodum petenti ex denegatione infertur.

1 S. Thomas, contra gentiles 1.3 c.137,....

Coniux legitime petenti tenetur reddere; etsi inde leve damnum vel incommodum timeat. Nam a gravi obligatione, praesertim iustitiae, incommodum leve non excusat.

Conditiones petitionis ut exurgat obligatio reddendi:

1. *vera petitio*, nempe talis qua quis velit et exigat debitum; non sufficit merum desiderium. 2. *Iusta*, quatenus petens non amiserit ius, v. gr., per adulterium. 3. *Seria*, ut nolit a iure desistere. Non censetur seria, si petens rogatus ut abstineat, statim a petendo desistit. 4. *Rationabilis*, quae actu humano, moderate ac tempestive fit, attentis adiunctis. 5. *Expressa*, verbis aut signis; vel *tacita* seu *interpretative*, ut si uxor in juxta-riculo incontinentiae versetur, vel conqueratur quod parum a marito ametur; et tamen ob verecundiam petere non audeat.

Resolves: 1. Graviter peccat, qui etiam semel denegat iuste petenti, si inde periculum incontinentiae aut gravis molestia oriatur.

2. Ordinarie et per se graviter peccant uxores, quae obstinate denegant, morosas scilicet praebent, vel contumeliis maritum afficiunt.

3. A fortiori maritus qui ob metum prolis, nunquam aut raro uxorem cognoscere vult.

983. Causae excusantes ab obligatione reddendi debitum. 1. Si compars adulterium patravit, cum conditionibus in n.954 explicatis. Tunc adulter potest ab innocente repelli; ipse debitum exigere nequit, petere sine iure potest, reddere tenetur. Idem dic, si separatio legitime pronuntiata fuit ob alias causas (c.1130-31).

2. Si petens usu rationis caret, v. gr., amens, ebrius; nam talis petitio non erit actus humanus. Insuper periculum est ne proles nascatur amens; aut surdo-muta, si petens habitua-liter ebriosus est.

3. Videtur repelli posse vir qui culpa sua uxorem et prolem in summam egestatem adduxit, v. gr., prodigus. Ipse sibi denegationem imputet. Nec obligatur compars reddere ob periculum incontinentiae coniugis quod voluntarium est. At caritas quoque est attendenda.

4. Si compars immoderate petit. Immoderata petitio erit si frequentia copulae sanitati alterius noceat, de quo medicum consulere expedit. Potest esse immoderata sine sanitatis damno, si excessus apparet in petente, v. gr., quia iugiter libidine abripitur, vel magnam molestiam alteri affert. Vix determinari potest quandonam excessus habeatur; erit certe, si ter vel quater in eadem nocte petatur debitum. Ceterum non solet immoderate peti, nisi forte in primis mensibus a ma-

trimonio contracto; et tunc vir ius strictum exigere rarius intendit; aut uxori modeste temperantiam deprecanti facile annuit.

Petitio immoderata *absolute* censetur, si plus quam semel in nocte petatur; *relative*, si ratio habeatur infirmitatis vel debilitatis corporalis in altero coniuge, iudicio prudentum. Tuxta medicos, si coniuges sint robusti bis in hebdomada, imo ter quaterve, usus matrimonii non nocet, si debiles nonnisi semel in hebdomada eo uti possunt absque detrimento.

5. Si ex aliqua circumstantia *nequit reddi sine culpa reddentis*, v. gr., si petitur copula onanistica, aut in loco patenti; nemo enim potest obligari ad peccandum. Si autem petitur *cum culpa petentis*, probabiliter manet obligatio reddendi, v. gr., si petens ligatur voto castitatis. Nam cum sit in se licitum quod petitur, petens ius suum urget, cui satisfaciendum est, sicut cum creditor debitum poscit, pecuniam in malum usum impensurus. Sed contraria sententia a S. Alfonso probabilis habetur (n.944.947). Si autem petitur copula onanistica, obligatio non est reddendi; nam ad illam maritus ius non habet.

6. Si ex copula grave *damnum proli iam conceptae* merito timetur, v. gr., abortus vel morbus. Haec enim ius ad vitam et sanitatem habet. Sed grave damnum prolis *nondum conceptae*, a reddendo non excusat, quia nullum verum damnum ei actu infertur.

7. Si *grave damnum reddenti* merito timetur. Ideo non tenetur reddere coniux quae parere nequit sine certo mortis periculo, aut quae ex conula contagium serium timet. Non excusant incommoda matrimonio intrinseca, ut ordinaria onera graviditatis et nutritionis, ordinarii dolores partus; dolores graves sed non diuturni, aut diuturni sed moderati post partum. Nam ineuntes matrimonium ad haec se obligarunt.

8. Probabiliter excusat a reddendo *numerosa proles iam habita*, quando parentes adeo pauperes sunt ut ulteriorem alere nequeant, secluso periculo incontinentiae. Nam hoc est damnum uxori et proli iam natae (S. Sancti'ez, l.9 d.25 n.3). Sed haec sententia raro in praxim deduci potest, ob incontinentiae periculum. Potius hortandi sunt coniuges ut divinae Providentiae se committant.

V » I

984. Denegatio obligatoria est in genere quoties actus qui petitur illicitus est *ex se*; v. gr., copula sodomitica;

aut naturalis, sed quae iudicio medici certum et proximum mortis periculum alterutri coniugi infert.

Tamen etsi petitio sit illicita, potest esse licita redditio, ex causa proportionata. Sic si actus in se bonus, prava intentione petatur, ut copula a marito petita cum intentione se retrahendi. Causa iusta reddendi debitum illicite petenti est, v. gr., grave periculum incontinentiae, remotio suspicionum, periculum divortii, rixarum, percussione, etc.

985. *Praxis confessarii*. 1. Mulieres, quae putant non esse peccatum in debiti denegatione, nisi semper aut fere semper denegetur, relinquantur in bona fide; nisi exinde vir in periculo incontinentiae constituatur.

2^o Sed generaliter hortandae et inducendae sunt mulieres ut faciliores se praebeant actibus vitae coniugalibus; ne putent propter eos a communione frequenti se impediri.

3. Viri hortandi sunt ne immoderata petitione uxores vexent, praesertim tempore periculoso, ut purgationis, etc.

4. Quandonam sit immoderata copula pro adiunctis, medicum consulant. Confessarius ad particularia ne descendat; moderationem suadeat; et ubi coniuges mutuo consensu agant, eos de peccato ob frequentiore usum ne arguat.

§ 6. *Impedimenta actus coniugalis*

Summarium: 1. Votum.—2. Impotentia —3. Matrimonium nullum vel dubium

Prohiberi possunt coniuges sive a petendo debito, sive a reddendo, sive ab utroque. De votis virginitatis, castitatis, non nubendi, amplectendi statum religiosum vel clericalem, ante matrimonium emissis, vide n.848-53.

986. Votum emissum ante matrimonium. *Virginitatis*: qui illud emisit, nequit postea licite debitum petere prima vice; nam adhuc possibilis est voti observantia; reddere tenetur; post primam copulam, petere potest et reddere, quia obiectum voti amplius iam possibile non est.

Votum castitatis. Qui hoc emisit, nequit post matrimonium petere debitum; reddere potest et tenetur. Gasparri, n.429-31, opinatur illum posse licite petere, nam datur a iure dispensatio implicita; at eius sententia non videtur fundata.

Votum non nubendi. Qui nupsit, potest reddere et petere debitum; nam voti observantia iam non est possibilis.

Votum amplectendi statum clericalem vel religiosum. Idem dic.

Votum castitatis emissum post matrimonium. Qui illud fecit *cum consensu* compartis, nequit *petere* debitum ne-

que alia quae solutis prohibentur ; *reddere* potest et debet, nam compars per consensum in votum non abdicavit ius petendi.

Si vir votum emisit *absque uxoris consensu*, votum plerumque est nullum, quia de re illicita; nam quodammodo coheret uxorem ad non petendum debitum ob pudorem. Non sic, si uxor votum emisit *absque mariti consensu*. Ceterum votum ab uxore emissum poterit a marito irritari *directe*; et tunc uxor debitum etiam putere valebit; emissum a viro irritari poterit ab uxore *indirecte*, quo vir etiam petere poterit debitum (c.1312).

987. tentia. 1. *Antecedens sed temporanea*. Qui cum ea contraxerint: si adest aliqua spes perficiendi actum conjugalem, possunt copulam tentare. Si nulla sit spes, abstinere debent ab iis actibus qui alterutrum periculo proximo pollutionis exponunt, c) Licet copula, si congressus perfici potest, quamvis desit veri seminis effusio, d) Licet *probabiliter*, si vir seminare possit ad os vaginae, quando impossibilis est aut graviter damnosus alius coitus perfectior; quia generatio certe haberi potest per seminis absorptionem, si adest probabilitas (n.972). e) Licet actus imperfecti mutui rationabili de causa.

2. Si impotentia est *consequens*, sive temporanea sive perpetua, idem dicendum est.

3. Si impotentia antecedens fuit *dubia*, matrimonium habendum est validum, a) Conitigibus licet copulam tentare, quamdiu aliqua spes potentiae ad copulam habeatur, b) Si dubia impotentia sit in viro ex defectu erectionis, qui repetitis conatibus corrigi speratur; aut in uxore ex vaginismo qui forte penetrationem admittet, vir hos conatus exercere potest, dummodo meliori modo possibili, seminis introductionem procuret; conatus erit quasi copula inchoata. Quod si semen extra vas defluat, hoc non reddit illicitum conatum, erit voluntarium indirectum mere permissum gravi de causa. Si mulier arctitudine vaginae laboret, quae facile operatione aperiri possit, licet copula ante operationem, curando ut semen saltem ad os vaginae apponatur (Cappello, n.370-72.814).

Resolves: Si impotentia sit consequens matrimonium, licet copula: a) eunucho, quia iuxta physiologos potest penem erigere ac vaginam penetrare; &) vasectomiaco ob eandem rationem; c) mulieri carenti utero et ovariis; d) in casibus similibus.

988. Matrimonium nullum vel dubium. 1. *Si est certo nullum* et coniuges nullitatem noscunt, abstinere debent ab usu, donec convalidetur. Si unus tantum scit nullitatem, de-

bet compartem de ea monere; si nequeat, a copula sub aliquo pretextu abstineat; nam esset fornicaria. Si mulier ad tam minis gravissimis cogeretur, reddere posset *mere passivi* se habendo, ut virgo oppressa; modo absit proximum periculum consensus. Si matrimonium fuit nullum ob impedimentum iuris ecclesiastici, iuxta aliquos in his angustiis cessaret impedimentum. Practice convalidetur matrimonium ad normam iuris, praevia impedimenti dispensatione.

2. *Si matrimonium fuit dubium.* a) Si dubium est *negativum* spernatur. Si *positivum* et fundatum, veritas inquirenda est. &) Durante inquisitione, si ambo dubitant, a copula abstineant, ob periculum fornicationis; si una tantum pars dubitat, haec *nequit* petere, ne fornicationis periculo se exponat; reddere potest et debet, ob periculum violandi iustitiam. c) Perseverante dubio post inquisitionem, matrimonium considerandum est ut validum, idcoque eius usus licet.

C A P U L' X V I

De abusu matrimonii

989. Abusus intelligitur quodvis peccatum contra ius matrimoniale commissum. Per *omissionem* peccat qui sine causa debitum rationabiliter petenti negat aut morosum se praebet. Per *commissionem*: *graviter* per effusionem extra locum debitum; vel per actus quibus copula redditur inefficax; vel per periculum proximum utriusque. *Leviter* per actus incompletos illicitos inter coniuges; vel per circumstantias quae generationi non obstant sed eam difficiliorem reddunt.

De bis diximus. Dicendum est: 1. De sodomia.—2. De fecundatione artificiali.—3. De onanismo,—4. De continentia periodica.

§ 1. *Sodomia et fecundatio artificialis*

A. Μυρογερρο, *Código de Deontologia medica* a.115; apend.XIV p.82-83.162-65 (Madrid 1919); *Moral medica en los sacramentos* c.6 a.2 § 4 (Madrid 1941); AxTo.xeixt, HI,856-62; Escanciano. o.c. n.496-502; Gkkeixi, *La fécond, artif.* (Milano 1947); Hürth, *La fécond, artif.* apud Nouvelle Revue Théologique (1946) p.402ss; Payes, *Déontologie médical* n.2109-15; Peirô, *Deontologia medica* c.19 (Madrid 1944).

990. Sodomia *proprie dicta* est concubitus cum persona eiusdem sexus; *impropria*, concubitus cum persona diversi

sexus, sed in vase praepostero. *Perfecta* seu consummata, si adsit penetratio alicuius vasis indebiti cum effusione; *imperfecta* si sit applicatio genitalium unius ad alterius corpus sine effusione. Hic *de improprie dicta agitur*.

Malitia. *Perfecta* seu consummata, etiam inter coniuges, grave peccatum est, quia adversatur fini primario matrimonii. *Imperfecta* non est peccatum grave, si excludatur affectus sodomiticus et proximum pollutionis periculum; vel si fiat cum intentione se excitandi ad seminandum in vase debito, statim ac periculum effundendi veniat. Nam est actus incompletus luxuriae.

Cooperatio: d) *Positiva et formalis* ad sodomiam alterius semper illicita est. Nulla plane de causa, ne mortis quidem vitandae licite potest uxor in hac re impudico suo marito morem gerere \ Ergo mulier debet positive resistere. &) *Materialis passiva* probabiliter licet uxori, sub his conditionibus: 1) Conetur, quantum potest, intentum mariti impedire; 2) detur gravissima causa ad tolerandum eius crimen, ut periculum mortis aut maximae infamiae; 3) excludatur consensus in delectationem veneream forte suborientem.

991. Fecundatio artificialis. *Proprie* dicta est quae habetur per iniectionem seminis virilis, extra copulam perfectam effusi, intra organa mulieris, per artificium humanum. *Improprie* dicta, quae fit iuvando ope artis humanae semen per copulam perfectam emissum intra vaginam, ut in interiora organa transeat.

Modi. *Proprie* dicta ita fit: 1) Semen masturbatione obtinetur, in vase colligitur, ex quo per siphunculum in organa interiora feminae iniicitur. 2) Vir copulam habet, se retrahit ante seminationem, semen in vase effundit, ex quo, ut supra, medicus intra uterum immittit. 3) Vir copulam habet intra condom, ex hoc semen a medico collectum, intra uterum immittitur. 4) Medicus e testiculis, epididymo aut vesiculis seminariis ope instrumenti semen educit et intra organa mulieris iniicit.

Improprie dicta fit ita: 1) Coniuges copulam naturali modo peragunt; statim medicus semen in vagina effusum ope siphunculi in uterum introducit. 2) Maritus vel medicus instrumento vaginam dilatat vel uterum deviatum aut arctum corrigit; deinde fit copula perfecta, modo naturali habita, et semen in uterum transit.

992. Moralitas. a) Fecundatio mulieris solutae, quovis modo fiat, illicita est. Proles enim nonnisi ex matrimonio licite habetur.

b) Fecundatio mulieris coniugatae, ex semine tertii, etiam consentiente marito, est illicita; nam proles non tantum *in matrimonio*, sed *ex matrimonio* haberi debet. In casu maritatus, per se nullas relationes paternitatis ad prolem habet.

r) Fecundatio artificialis uxoris ex semine sui mariti, *proprie dicta*, illicita est iure naturae. Nam: 1) Unicus modus ad generationem a natura intentus est copula coniugalis. 2) Coniuges per matrimonium sibi tradunt et accipiunt ius ad actus *per se* aptos ad generationem; non ergo acquirunt ius ad prolem quomodocumque suscipiendam.

Confirmatur ex responsis S. Sedis: 1) SO 26 mar. 1897: An adhiberi possit artificialis mulieris fecundatio.—Negative (ASS 29,704). Agebatur praesertim de methodo prima, qua semen per masturbationem obtinetur. Ob eandem rationem illicitae sunt secunda et tertia methodus.

2) Pius XII, allocutione ad medicos catholicos, 29 sept, 1949: 1.° Fecundatio artificialis extra matrimonium simpliciter reiicienda est ut immoralis: nova vita secundum legem naturalem et divino-positivam, non nisi ex matrimonio licite haberi potest. 2.° In matrimonio sed ex semine tertii, etiam: soli coniuges habent ius mutuum in corpus in ordine ad procreationem. 3.° Nec eam reddit licitam nudum factum quod proles hac via obtineatur, nec legitimum desiderium habendi filium. Possibilitas fecundationis artificialis non reddit validum matrimonium inter personas inhabiles ob impotentiam antecedentem perpetuam. 4.° Non tamen necessario reprobat^{ur} usus quorundam mediorum quorum unicus finis est ut actus naturalis facilius reddatur vel suum scopum attingat.

Obiectio. 1.* Licet transfusio sanguinis et insertio pellis, carnis, ossis alieni; quare non liceat seminis immissio?

Resp. Discrimen est: illae partes sunt immediate ad bonum individui ordinatae, ideoque de his potest homo disponere in bonum aliorum. /Xt cellulae germinativae sunt in favorem speciei, et homo nequit de his disponere nisi in finem a natura intentum, et modo ab eadem statuto; nempe ad generationem per copulam coniugalem.

2. Quidam moralistae licitam putant fecundationem quae fit extrahendo directe ex testiculo vel vesicula semen per punctionem, illudque introducendo intra organa mulieris; quia talis extractio nullam delectationem gignit, nec activitatem sexualem continet. Ergo licita erit ad finem honestum procreandi in matrimonio.

Resp. Etsi licita forte sit talis extractio, v. gr., ad detegendum remedium alicuius morbi et hunc curandum; tamen methodus hanc fecundationis extra copulam inordinata est, et illicita communiter ha-

* AAS 41,556-60; Hürth, *Comment*, apud *Period.* (1949) p.279ss.

• FerrERES, *Th. Mor.* (ante ultimam edit.) 11,908 bis; Genicot-Salsmans, II455; Vermeersch, *De castit.* 241,3; Nömhö-Schmidt, *De texto* 77.

betur. Praesertim post citatam allocutionem Pii XII. Etiam in editionibus posterioribus operum illorum moralistarum, ut illicita recitatur

993. Fecundatio artificialis improprie dicta, a) Quae fit ampliando, *ante copulam*, vaginam: vel rectificando seu corrigendo uterum distortum, etc., ut post copulam rite factam possit semen in uterum transire, licita est per se, iuxta omnes. Nam opera humana non substituitur actui naturali copulae; sed huic auxiliatur ut perfici possit.

b) Quae fit *post copulam* rite peractam, colligendo per siphunculum semen ex vagina, illudque in uterum impellendo vel iniiciendo, communiter habetur ut licita; ob similem rationem: opera humana non substituitur actui naturali copulae, sed huic iam recte factae auxiliatur, ut suum scopum attingat. Porro, si licet adiutorium antecedens copulae habendae, quare non liceat adiutorium subsequens copulae naturali iam habitae.

Quidam tamen distinguunt: Non licet si semen e vagina collectum, extra eam per momentum extrahatur. Secus licet⁶. Sed quid confert haec conditio ad liceitatem actionis aestimandam? Nam ubi semen in siphunculo ponitur, iam est extra vaginam, seu extra situm naturalem, sive siphunculus materialiter inveniatur per momenta intra vaginam, sive extra eam. Praeterea, si haec conditio esset necessaria, ille usus nunquam liceret, nam practice siphunculus necessario erit extra vaginam per aliquod momentum durante operatione

Pauci hanc fecundationem censent illicitam⁷. Quia *tale* adiutorium non est mera *continuatio* cursus naturalis seminis; sed huius cursus artificio hominis interrumpitur, et ponitur semen ea in conditione in qua de se suo fini naturali subtrahitur, eique inservire nequit. Ergo illa actio *de se* generationem impedit, et illicita est.

Responderi potest: Cursus ille naturalis seminis non interrumpitur, forsitan impossibilis erat; sed iuvatur.

Ad rem Pius XII: Ex dictis de fecundatione artificiali improprie dicta non necessario improbatur, sed licitus esse potest, usus mediorum artificialium, quae in hunc finem exclusive adhibeantur, scilicet, ad faciliorem reddendum *actum* naturalem. vel ad facilius obtinendum *finem* actus naturalis normaliter peracti.

Ergo severior sententia videtur iam non posse sustineri; et prae-

⁴ FerreresMontir Îa. 1068 (1950); Genicot-Gortf.bercke, 660 (1952).

• Cappello. 383; BuccEiONX. IV,1052.

Gemeil, *Ln frcondasione artificiale* cd.2.* p.57,6.

Нт.κτκ, apud *Nouvelle Rev. Théol* (1946) p.402-26; et apud *Periodica* (1949) p.204; Gemelli, p.53-58.69-77.

I tice neque coniuges neque medici inquietandi sunt, si hac methodo uti velint. Adhiberi solet in casibus in quibus ob defectum sive *viri* (hypospadias quasdam, erectionem parum durabilem, eiaculationem nimis rapidam...); sive *feminae* (vaginismus, defectum in collo uteri...), fecundatio fit minus possibilis aut minus probabilis, quia semen deponitur in fundo vaginae.

Ipse Hürth hanc fecundationem iam censet practice licitam (*Period. I. c.*).

I Sed ad liceitatem supponitur quod matrimonium non fuerit nullum ex impotentia certa, antecedens et perpetua.

O n a n i s m u s

Summarium: 1. Nomen. Modi.—2. Malitia,— 3. Praxis confessarii.

A. Munoyerro, *Dcont.* p.156-58; *Moral niédica* c.6 a.2 §1; Antonelli, II nJ3S-45; Capellmann, *La médecine pastoral* p.300-26 (Paris 1926); Ferreres, 1076-87; Guchtener E, *La limitation de la natalité* (Paris 1931); Kn'OCH, *El onanisme* (Barcelona. 1914); Payes, n.305-22; Peirô, c.17.

994. Nomen accepit a peccato *Onan*, “qui introiens ad uxorem fratris sui semen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nascerentur; et idcirco percussit cum Dominus, quod rem detestabilem faceret” (Gcn 38,9-10). Est copula ita peracta, ut ex effuso semine generatio sequi non possit.

Pluribus modis efficitur: a) *Ex farte viri*, per retractionem, nempe abrumpendo copulam inceptam et seminando extra vas muliebri; vel per instrumentum quo impedit quominus semen in vas mulieris perveniat; aut si pervenerit, facit ut ibi cunctetur. Nempe membrum virile involucro circumdatur (*condom*), b) *Ex farte mulieris*, per simile involucrum vaginae aptatum; vel per opturamentum quo uterus clauditur; nempe *fer fessarium*. spongiam aut remedium constringens, ne semen virile accipere possit; aut per sumptionem remedii sterilizantis ante copulam; aut per immissionem in vaginam vel uterum, substantiae qua spermatozoïda occiduntur; aut per lotiones vaginales, etiam mera aqua factas, post coitum, ad expellendum semen. Omnes hi modi eandem speciem moralem induunt.

995. Malitia. Stat in usu completo venereorum contra suum finem naturalem; proinde copula onanistica aequivalet pollutioni directe voluntariae.

Peccatum est *gravissimum*: a) *Res detestabilis* vocatur in Genesi 28,9-10, et a Deo punitum fuit, b) Adversatur fini primario matrimonii, ac fidei coniugali. c) Societatem destruit aliaque gravissima consecraria affert d) Saepe a RR. Pontificibus severissime reprobatus fuit, tamquam lege naturali prohibitus.

Sic Pius XI, *Encycl. Casti connubii*: “Ecclesia Catholica... in *signum legationis suae divinae, altam per os Nostrum extollit vocem, atque denuo promulgat*: quemlibet matrimo-

ilii usum, in quo exercendo actus de industria hominum naturali sua vitae propagandae vi destituatur, Dei et naturae legem infringere, et eos qui tale quid commiserint gravis noxae labe coinquinari” (31 dec. 1930: AAS 22,560).

50 maii 1861: I.^o Propositio: Ob rationes honestas licet uti matrimonio onanistice; est scandalosa, erronea, et iuri naturali matrimonii contraria.

2.^o Propositio: Probabile est istum matrimonii usum non esse prohibitum de iure naturali; est scandalosa, erronea et alias implicate damnata ab Innoc. XII, propositione 49.

3. Propositio: Numquam expedit interrogare de hac materia utriusque sexus coniuges, etiamsi prudenter timeatur ne coniuges, sive vir sive uxor, abutantur matrimonio; prout iacet, est falsa, nimis laxa, et in praxi periculosa (Ferrer es, 1090-95).

Abruptio copulae inceptae ante seminationem viri licita esse potest, si haec concurrant: «) coniuges pollutionem cohibeant in quantum possunt, eamque non intendant; b) gravis ratio; c) mutuus consensus; c) absentia periculi proximi consensus in pollutionem quae forte eveniat.

Cooperatio uxoris: a) *Formalis* semper est graviter illicita; scilicet illa cooperatio qua coniux in copulam onanisticam compartis vere consentit, aut de ea gaudet; sive explicite et directe delictum approbet; sive implicite et indirecte, efficaciter tamen cooperetur; v. gr., conquerendo de numerosa prole, de partus doloribus; simul praevidendo maritum hac ratione ad copulam onanisticam induci.

b) *Materialis*. Si onanismus *per solam retractionem* peragitur, non est intrinsece mala cooperatio; nam mulier immediate cooperatur ad copulam licitam; mediate tantum cooperatur illicitae seminis effusioni. Quare gravi de causa permittitur haec cooperatio. Causa sufficiens est timor notabilis incommodi, ut iurgiorum: timor ne maritus adulteria committat, etc. (Poenit. 8 iun. 1842). *

51 onanismus perficitur per instrumentum vel tegumentum, cooperatio mulieris illicita est; nam talis congressus est ab initio malus; proinde uxor debet eidem totis viribus resistere. At si metus gravissimi mali exstet, potest se passive habere, excludendo consensum in delectationem, quia tunc mulier *patitur* abusum, non permittit: maritus aequiparatur oppressori (Poenit. 3 apr., 3 iun. 1916). Ferrer es, 1095.

Si cooperatio *materialis* est ex parte viri, quod raro accidit: ” Λ

1) Licet viro copulam exercere, quae debito modo fiat, sed per lutiones deinde a muliere factas frustretur', dissen-

tiante marito, et iusta de causa; nam frustratio relate ad maritum per accidens est.

2) Si ante copulam mulier per medicamenta vel alia media impedit ascensum seminis in uterum, maritus nequit actum conjugalem perficere, quia res est intrinsece mala, quando adhibitum est pessarium vel simile instrumentum, quo viri seminatio non fit in vagina ipsa, sed in illo instrumento. Intrinsece mala non videtur copula ex parte mariti, si intra vaginam apposita est ab uxore, substantia quae semen enecet. Nam maritus, in appositionem talis substantiae non consentiens, quantum in se est, copulam rite peregit intra vaginam; occisio autem seminis est quid posterius, quod se habet ex parte uxoris. Tamen cooperatio materialis viri in hanc copulam graviter peccaminosa est et omnino vitanda; nisi gravissima de causa excusaretur.

996. *Praxis confessarii*. Ex responsis S. Sedis'. 1.º Confessarius regulariter tenetur prudenter *interrogare* poenitentes, quando adest *fundata* suspicio quod de onanismo patrato sileant; inquirendo num aliquid remordeat conscientiam circa matrimonii sanctitatem. Etsi praevideat plures a bona fide exturbandos multosque sacramenta deserturos (*Poenit.* 10 mar. 1886). Si poenitens neget, generatim absteineat ab ulteriore interrogatione.

2.º Si cognovit virum esse onanistam, *fer se* tenetur de huius peccati gravitate eum *monere* iuxta doctrinam probatorum auctorum, neque eum absolvat nisi sufficientia signa doloris det et emendationem serio promittat.

3.º Si onanistam in bona fide comportât, potest in bona fide relinquere, ubi monitio praevideatur inutilis (*Poenit.* 8 iun. 1842). At practice melius est cum monere; ne illum suo silentio confirmet in errore quod nihil mali contineat onanismus (*Pius XI*, l.c.).

4.º Uxor viri onanistae, quae rem confessori declarat, interrogetur num ipsa maritum ad peccatum inducat directe vel indirecte, v. gr., querelis de numerosa prole, de partus doloribus, etc.: si ita est, moneatur ut a talibus suasionibus absteineat. Si ipsa ad peccatum mariti nolit cooperari, cum suaviter et fortiter hortetur ad copulam rite perficiendam vel ad abstinendum ab ea. Haec hortatio non adeo urget, si maritus iam novit animum uxoris invitum, et cognoscitur in peccato perseveraturus; et omitti potest, si inutilis praevideatur.

5.º Quandoque poenitentes confessori monenti respondent se non posse de malitia onanismi convinci. Cum his, etsi aliunde boni sint, opinamur *nunc* confessorium silere non posse; nam ubi onanismus grassatur, et Ecclesia toties ac tam severe contra eum locuta est, vix possibilis est bona fides.

6.º Iis qui a copula onanistica aliter non deterrentur, confessorius potest prudenter insinuare actus impudicitiae cum uxore licere, ut supra explicatum manet. *Rarissime* insinuari oportet copulae abruptio seminationem cohibendo; copula enim incepta, vehe-

* *Poenit. l.c.* Vide SO 21 maii 1861, supra cit.; *Pius XI, Casti connubii*.

mentitis incitat ad seminationem extra vas.

Copulam *dimidiatam*, seu cum semipenetratione, sponte proponere, ad emendandos onanistas, reprobavit SO 23 nov. 1922.

7.º Onanistae qui aliter a peccato non deterretur, potest caute insinuare confessarius continentiam periodicam diebus agensicis, iuxta methodum Ogino; non tamen promittens exitum securum (Poenit. 16 iun. 1880).

8.º Hortetur confessarius poenitentes onanistas, pro varia eorum conditione: a) ad fiduciam in divinam Providentiam, si peccant timore inopiae, aut periculi partus uxoris. b) Quandoque utiliter innuet medicos saepe exaggerare periculum mortis ex praegnatione secuturae, et alia mala ex copula rite peracta; dum c) contra damna physica et psychica ex copula onanistica sunt timenda, c) Eos doceat onanismum adversari fini primario matrimonii; ab ipso Deo prohiberi ac puniri, qui impossibilia seu irrationabilia non iubet. d) Hortetur ut perpendant incertum esse quod proles ex copula licita sequatur; dum certum est damnum animae suae ac uxoris ex onanistica; et prolem iam susceptam divinae vindictae exponi, quae proles fortasse cito morietur.

9.º Si coniuges se accusant quod *praepostere* seu a *tergo* coierint, hoc significare possunt vel sodomiam vel indebitum situm. Ad id discernendum, interrogentur num generatio possibilis fuerit; si negent, sodomia supponitur; secus non.

10.º Tandem in hac materia confessarius servet normam traditam: *Melius est in pluribus deficere quam in uno superabundare*, ratione integritatis confessionis.

§ 3. *Continentia periodica*

Summarium: 1. Notio.—2. Moralitas.—3. Praxis confessarii.

A. MuSoyerro, *Deont.* apend. XIII p. 159-62; *Moral medica* c. 6 a. 2 § 3; Berkudez, *Oginismo* (Barcelona 1936); Dermine, *La moral conyugal: Les grandes problèmes famil.* n. 15 (Paris 1937) p. 56-70; Duval » *Le control des naissances* (Paris 1938); Payen, *Deont.* append. n. 500-606; *Nouvelle Rev. Thcol.* (1931) p. 673-89; *Periodica* (1934) p. 238-48; *Revista Eccl.* (1935) p. 340-62.

997. *Continentia periodica.* Ille intelligitur abstinentia a copula coniugali diebus fecundis, seu genesicis ad conceptionem vitandam.

Tempus agenesicum est circiter circa medietatem inter duas menstruationes; minima est fecundationis probabilitas diebus decem ante menstruationem sequentem. Periodos agenesicas magis determinarunt postremo tempore Drs. Ogino et Knaus. Periodi variae sunt in diversis feminis; imo quandoque in eadem; quare in singulis casibus peritum medicum consulant uxores.

Quidam medici huic methodo maxime fidunt; alii non adeo; certe infallibilis non est. Comprobatum est methodos Ogino et Knaus, etiam rite applicatas, deficere in viginti pro centum ex casibus. Ipse Ogino fallibilitatem agnoscit. Ideo hodie alii tentant methodos illas complere, quo fallentiae minuuntur quidem, sed non eliminantur; et

sic domesticos lares convertunt in *laboratorium biologicum*, quod Pio XII displicet¹.

998. **Moralitas.** a) *Continentia diebus infecundis* tantum *per se* licita est, et laudabilis, et consulenda; sive ad prolem tutius obtinendam diebus fecundis, sive ex motivo virtutis; dummodo fiat ex mutuo consensu et excluso incontinentiae periculo.

b) *Diebus fecundis* tantum, ad prolem vitandam, *per se* licita est, dummodo finis honestus intendatur, adsit iusta causa, ex mutuo consensu, et excluso incontinentiae periculo. Nam licet copula tempore sterilitatis, ut in senibus, licet abstinencia tempore fecunditatis, quia ex matrimonio oritur *ius*, non vero *obligatio* utendi. Sine iusta causa illicita est. quia illa voluntas habitualis utendi copula et praecavendi prolem non congruit fini primario matrimonii.

Haec confirmantur a Pio XII in allocutione ad obstetrices italicas, 29 oct. 1951: 1. Periodi agnoscitiae servitio maternitatis opponuntur. Vestrum est. non sacerdotum, coniuges instruere de aspectu biologico et tecnico huius theoriae.

2. Non est improbanda copula *diu* in periodo agnoscitiae

3. Si in ipsa matrimonii celebratione unus saltem ex coniugibus intentionem habuerit restringendi *ius* matrimoniale, non tantum eius *usus*; ita ut alter *ius* non habeat exigendi, matrimonium esset nullum, ob defectum consensus; nam *ius* ex contractu matrimoniali procedens est permanens, continuum, non intermissum. At si solus restringitur *usus* ad dies agnosciticos, matrimonium valet; sed licitudo huius praxis pendet ex intentione; prout motivis moralibus, solidis ac tutis, innitatur vel secus.

4. Merum factum quo coniuges naturam actus non impugnent, ac parati sint prolem acceptare, quae praeter intentionem nascatur, non assecurat rectam intentionem et strictam motivorum moralitatem. Nam matrimonium obligat ad statum vitae, qui, sicut iura confert, exigit opus positivum statum ipsum respiciens; opus autem positivum omitti potest gravibus de causis independentibus a voluntate eorum qui opus praestare debent, quae praestationem reddant inopportunam aut non aequè exigibilem a creditore (in casu genere humano).

5. Coniugibus Creator naturae imposuit officium providendi conservationi generis humani />cr *bonum prolis*; proinde uti actu coniugali et deliberate semper se subtrahere officio primario eiusdem absque gravi causa, peccatum esset contra sensum ipsum vitae conjugalis.

6. Ab hac praestatione eximere possunt etiam diu, imo semper, seria motiva qualia non raro occurrunt: medica, hygienica, oeconomica, socialia. Hinc observantia temporum agnosciticorum licita esse potest; sine causa, est inordinata.

7. Si in aliquo casu, ex una parte periculum est in conceptione; ex alia, observantia dierum agnosciticorum sufficientem securitatem

¹ Alloc. ad obstetrices 29 oct. 1951: AAS 43.550.

non praebet, aut alia de causa excludenda est; tunc st. secundum vestrum indicium prudens et experientiam, adiuncta absolute exigunt exclusionem maternitatis. error et iniustitia esset maternitatem suadere; ac dicite ne in istis quidem casibus extremis licere sterilizationem, onanismum aut abortum; solum restat abstinencia; hacc erit heroica at non impossibilis: *Detis impossibilia non iubet; sed iubendo monet et facere quod possis et petere quod non possis* Hodie plurimis de causis exercetur heroismus ex necessitate; quare non exerceatur ad implendam Dei legem cum divina gratia? (AAS 43,835).

Ergo continentia periodica *licet iustis de causis. Sufficientes* possunt esse: vitare praegnationem periculosam, separare partus nimis frequentes matri nocivos; paupertas aut angustia oeconomica cum difficultate notabili alendi et educandi iuxta statum suum prolem numerosiorem; periculum prolis infectae aut defectuosae; pax et concordia inter coniuges, etc.

Insufficientes sunt: mera voluptas sine onere prolis, seu egoismus; avaritia, ne expensae augeantur prolis causa; studium procurandi proli iam natae sustentationem et educationem cum maiori abundantia et luxu.

Non licet continentia periodica sine iusta causa. Iuxta sententiam fere concordem, leve peccatum est; de gravi non constat. Quidam tamen quaerunt nonne *mortaliter* peccent qui per longum tempus et sine ulla bona ratione finem primum matrimonii practice excludunt®.

Ex memorata allocutione Pii XII forte hoc videretur inferri; nam dicit uti actu coniugali et deliberate *semper* se subtrahere officio primario eiusdem, *absque gravi causa, peccatum esset contra sensum ipsum vitae coniugalis*. At de peccato gravi *in conscientia* non constat. Nam a) talis erat sententia fere unanimis; b) aliud videtur deordinatio *contra sensum vitae coniugalis*, aliud grave peccatum in conscientia; c) ipse Pius XII agnoscit frequentes esse causas ab omni culpa excusantes.

Praxis confessarii. 1. Continentia periodica licite proponi potest iis coniugibus qui iustam causam habent abstinendi; atque in genere inquietandi non sunt qui eam servant (Poenit. 17 iun. 1880).

2. Etsi iusta causa desit, confessarius licite potest eandem caute insinuare, saltem tamquam minus malum, onanistis quos frustra lentaverit ab hoc crimine avertere (Poenit. ibid.).

3. Extra hos casus eam ne proponat.

4. Non omnibus indiscriminalim, nec publice proponi oportet,

¹ S. Augustinus, *De natura et gratia* c.43 n.50: ML 44,271.
' *Collectanea Mechlinen.* (1935) p.647; Genicot, 668.

\$d singulis coniugibus et privatim; nam practice aestimatio matrimonii minueretur, eiusque fini primario noceretur.

5. Ne proponatur ut certa et infallibilis methodus vitandi conceptionem; nec ita ut confessarius videatur illam approbare aut commendare, sed tamquam *ultimum remedium*.

6. Si agitur de vitanda prole aut partu periculoso, dicat coniugibus nullum esse remedium omnino tutum, nisi absolutam continentiam. Si haec difficilis aut periculosa sit, proponi potest continentia periodica; sed solum sub directione periti ac probi medici.

T I T U L U S IX

l) e s a c r a m e n t a l i b u s

Summarium: 1. Notio.—2. Effectua.—3. Benedictio, consecratio, exorcismus
4. Minister.—5. Ritus.—6. Subiectum.—7. Ustis.

999. Notio. *Sacramentalia* sunt res aut actiones, quibus Ecclesia, in aliquam sacramentorum imitationem, uti solet ad obtinendos ex sua impetratione effectus praesertim spirituales (c.1144).

Res: aqua, sal, oleum benedictum...; vel *actiones*: unctiones, aspersiones... haec sunt praecipua sacramentalia; nam per *actiones* fiunt *res* sacramentales. Quando benedictio est constitutiva, ipsa *res benedicta* est sacramentale; quando mere invocativa, sacramentale est *benedictio*.

Quibus Ecclesia utitur. Publica Ecclesiae auctoritate institutae et adhibitae; i. e. per ministros suos. Unde privatum signum crucis... non sunt sacramentalia de quibus Codex.

In aliquam sacramentorum imitationem: Non ad aequalitatem. Non sunt ex toto aequalia, nec ex toto diversa; possunt *analogice* dici sacramenta, seu ut, ait Hugo *sacramenta minora* l.

Imitatio non est aeque perfecta et evidens in omnibus. Sacramenta: a) sunt signum sensibile gratiae; b) constant rebus et verbis. In quibusdam sacramentalibus haec manifesta sunt, v. gr. in ordinibus minoribus, consecratione Ecclesiae... Sacramenta operantur *ex opere operato*, independenter a dispositione ministri, quia merita Christi ibi operantur, et Christus est minister principalis; sacramentalia *quasi ex opere operato, ex impetratione Ecclesiae*; ipsa est principalis ministra, minister ea nomine Ecclesiae ministrat. Sacramenta a Christo sunt instituta; sacramentalia ab Ecclesia Christi

Effectus. 1." Non collatio gratiae sanctificantis, vel actualis *ex opere operato*; nec directa remissio peccati mortalis aut venialis; sed mediantibus actibus virtutum quae in sacramentalium receptione exercentur; nec probabilius remissio directa poenae temporalis (Suarez, *Dc sacram*, d.15 s4 n.9).

2. Effectus varii, praesertim *spirituales*. Non idem in omnibus: excitare pios sensus (ut in aspersione aquae)—conciliare gratiam actualement seu auxilium ad novum statum (v. gr., in ordinatione, benedictione Abbatis...) — conferre stabilem dedicationem cultui divino (in consecratione ecclesiae...)—tutelam contra daemones procurare: directe per exorcismos; indirecte benedictione cerei, rosarii, numismatis... — favorem temporalem ad melius Deo serviendum... Effectus in singulis melius ex orationibus adnexis noscitur.

Efficacia impetrationi Ecclesiae tribuitur; nam dum sacramentalia peragit, vel eorum usum sancit, formaliter vel virtualiter postulat ut effectus indicati concedantur.

Estne effectus infallibilis? a) In consecratione et benedictione *constitutiva*, ita; nam res manet cultui dicata; b) in aliis aliquis effectus saltem indeterminatus obtinetur; nam oratio Ecclesiae frustranea non est; c) effectus *talis*, definitus, non semper obtinetur; vel quia non oportet; vel quia subiectum, cui applicatio est facienda, dispositum non est.

Constitutio, mutatio, abrogatio, interpretatio authentica sacramentalium, qua eorum conditiones, effectus, etc., definiuntur, reservatur S. Sedi (c.1145).

1000. Minister. Legitimus est clericus cui ad id potestas collata sit, quique competente auctoritate ecclesiastica non sit prohibitus eadem exercere (c.1146). *Clericus*, non laicus; ergo benedictio quam pater filiis suis aut abbatissa monialibus tribuit, non est sacramentale; sed mera oratio aut gratiarum actio privata. Clerici, pro gradu hierarchiae ordinis quem quisque habet, alia et alia conficere possunt; et pro maiori vel minori potestate quam Ecclesia extra ordinationem eis confert.

Ipsa Ecclesia potestatem, quam in ordinatione confert, aliquando a iure ligat, quoad usum *licitum*; sic prohibet exorcistas exorcismos pronuntiare; vel etiam quoad usum *validum*. Sic in ordinatione presbyterali confert sacerdotibus universalem potestatem benedicendi et consecrandi aras, calices, etc.; et tamen consecrationes quoad *laicalem* reservat Episcopis (c.1147 § 1). Etiam in poenam delictorum usum potestatis receptae *prohibet*, v. gr., excommunicatis et interdictis (c.2261.2275).

Potestas benedicendi et consecrandi, etsi sit *ordinaria*, seu a iure adnexa officio, nequit delegari, nisi id fuerit iure vel induito concessum (c.210). Sic parochus potest benedicere sacramentalia suppellectilem pro ecclesiis et oratoriis sui territorii; sed nequit hanc potestatem delegare. Superior religiosus idem

potest pro ecclesiis et oratoriis propriis, et potest delegare sacerdotes suae religionis (c.1304,3.º-5.V).

In potestate delegata, clausula *de consensu Ordinarii loci* non afficit valorem benedictionis, v. gr., rerum pietatis; qui consensus ad liceitatem sufficit rationabiliter praesumptus.

1001. Ritus. In sacramentalibus conficiendis seu administrandis accurate servantur ritus ab Ecclesia probati (c.1148 § 1). Consecrationes ac benedictiones, sive constitutivae sive invocativae, invalidae sunt, si adhibita non fuerit formula ab Ecclesia praescripta (§ 2). Quamvis omittatur ex ignorantia.

Benedictiones quae de praecepto vel publice in ecclesiis aut oratoriis publicis coram populo ad id congregato dantur, extra missam, cum superpelliceo et stola dentur, stando et capite detecto, manibus innetis, cum ministro deferente vas aquae benedictae et aspersorio, et formula Missalis vel Ritualis.

Ad benedicenda ea ad quae specialis benedictio non habetur, adhiberi potest *benedictio ad omnia*; vel signum crucis super re, cum formula *In nomine Patris...*, dein res aspergitur aqua benedicta.

Stola et superpelliceus, quando requiruntur, non sunt ad valorem necessaria; nam non pertinent ad formulam.

Color stolae, si indicatur in Rituali, ille sit. Si non indicatur: a) potest esse ille quem natura rei postulat, i. e. Sanctus vel Mysterium in cuius honorem datur benedictio; α) licet semper color diei; exceptis absolutionibus et exorcismis, quae *violaceum* requirunt; c) licet *albus*, quando natura rei alium non postulat. En regula Ritualis: In omni benedictione extra ecclesiam sacerdos saltem superpelliceo et stola temporis convenientis utatur, nisi aliter notetur (tit.9 c.1 n.6).

Aspersio aquae benedictae in benedictionibus quandoque praescribitur, alias non. Si praescribatur, communiter docent doctores eam requiri ad valorem³. Hoc tamen mihi dubium est, non enim videtur stricte pertinere ad formulam, quae intelligitur *verba*. Praeterea Rituale post singulas benedictiones addit: *Deinde aspergatur aqua benedicta*; quasi diceret: *iam est facta benedictio, sed ad complementum seu integritatem eiusdem aspergatur*⁴.

1002. Subiectum. Prohibentur sacramentalia recipere: a) Excommunicati vitandi et tolerati post sententiam (c.2260 § 1); α) personaliter interdicti, post sententiam

¹ C. Indulg. 14 iun. 1901: ASS 24,124.
Vkrmkksch, 11,466; M. Antorana, apud *Ilustración del Cita*
(1942) 191.
• Rxcatiix, Lat indulgencias n.108.

(c.2275 n.2); c) catholici matrimonium mixtum sine dispensatione contrahentes, donec ab Ordinario dispensentur a poena (c.2375); d) puniti privatione sacramentalium (c.2291 n.6).

Catechumeni admitti possunt etiam ad sacramentalia publica, ut impositionem cinerum, traditionem candelarum et palmarum (d.4352). Acatolici, privatim, extra ecclesiam, vitato scandalo ac irreverentia, videntur quoque posse admitti; nec videtur obstare CPF 1761 : Col.438.

Abusui. Parochi praesertim et Ordinarii locorum advigilent ne in cultum divinum, sive publicum sive privatum aut in quotidianam fidelium vitam superstitiosa ulla praxis inducatur; et ne personae rudes aut malitiosae sacramentalibus utantur in finem pravum; aut superstitiosa intentione, qualis foret si eis tribuatur infallibilis effectus alicuius curationis, aut secuta futurorum cognitio per determinatas preces aut per tactum alicuius rei benedictae (c.1261 § 1).

1003. Benedictio. Est invocatio divini nominis a competente ministro facta super res aut personas, ad impetrandum bonum, vel specialem deputationem cultui divino conferendam. *Consecratio* est benedictio peculiaris, quae fit per unctionem cum chrismate seu oleo sacro.

Species benedictionis et consecrationis: 1.º *Ratione ministri*: *reservatae vel non*, prout solum a determinato ministro, vel a quovis dari possint. Benedictiones possunt esse reservatae E. *Pontifici*, ut benedictio pallii archiepiscopalis; vel *Episcopis*, ut benedictio Abbatis; vel *certis religionibus*, ut scapularis carmelitani. Vide *Rituale* tit.9 *De Benedictionibus*.

2.º *Ratione subiecti vel obiecti*, cui applicatur; *personalis, realis vel localis*; ut benedictio virginis, paramentorum, coemeterii; consecratio manuum presbyterorum, calicis et patenae, ecclesiae.

3.º *Ratione Formae*: *verbales vel reales*, prout solis verbis conficiantur, vel etiam actione, v. gr., aspersione.

4.º *Ratione ritus*: *solemnnes et privatae*, prout fiant publice et cum pompa, v. gr., cum ministris, sonitu Campanarum, cantu, luminibus, populi concursu, etc.; vel privatim, sine his.

5.º *Ratione effectus*: *constitutivae vel invocativae*. Distinctio haec est de solis benedictionibus (c.1149 § 2); nam consecrationes omnes sunt constitutivae. *Constitutivae* sunt illae per quas res vel personae fiunt *sacrae*, i. e. divino cultui deputatae (c.1497 § 2); seu mutatur natura iuridica illarum, et constituuntur in esse sacro vel religioso; sic bene-

dictio Abbatis, oratorii publici. Mere *invocativae*, per quas n-
vel personae in suo statu quidem manent, et rogatur Deus v:
aliquid speciale bonum concedat personis benedictis vel rel-
nedita utentibus, v. gr., benedictio infantium, aquae lustralis.

Minister consecrationum. *Ad valorem*, est solus Epis-
copus consecratus; vel clericus cui iure vel induito aposto-
lico potestas consecrandi collata sit (c.l 147 § 1). Sic Cardi-
nales, etsi non sint Episcopi, possunt ecclesias, altaria, cali-
ces consecrare (c.239 § 1,20). Vide *Indicem Codicis*, verb
Consecratio. Quidam missionarii presbyteri idem possunt ex
induito.

Minister benedictionum in genere est quivis presbyter
exceptis iis quae R. Pontifici aut Episcopis aliisve reserun-
tur (§ 2). Benedictio reservata quae a presbytero detur sint
necessaria licentia, illicita est, sed valida; nisi in reservatio-
ne S. Sedes aliud expresserit (§ 3). Sic valet benedictio pa-
ramentorum sacerdotalium facta a quovis presbytero sine de-
bita licentia.

Diaconi et lectores illas tantum valide et licite benedictio-
nes dare possunt, quae ipsis a iure permittuntur (§ 4). Hae
in Codice non determinantur, sed in Pontificali, Rituali et
Missali.

Diaconus potest: n) benedicere cereum paschalem (quae
proprie benedictio non est); b) dare benedictiones quae oc-
currunt in baptismo et communione, quando haec sacramen-
ta administrat; non tamen salem et aquam, nisi sal defice-
ret (C. Rit. d.3684). Lector, panem et omnes fructus novos,
privatim vel publice.

Benedictio mensae in Rituali non refertur; quare, ut puto, dari
potest etiam a laico. Solet quidem inseri in Breviario, ubi dicitur:
Sacerdos benedicturus mensam... Sacerdos dicit... Hoc tamen, ut
credo, quia supponitur agi de communitatibus in quibus aliquis sacer-
dos adest, qui primum est ut mensam benedicat. Sed puto cum be-
nedicere posse hac eadem formula etiam laicum; sicut pater potest
filios benedicere.

Subiectum benedictionum sunt imprimis *catholici*; at
flari possunt etiam *catechumenis*; imo, nisi obstet Ecclesiae
prohibitio, etiam *acatholicis*, ad obtinendum fidei lumen vel
una cum illo corporis sanitatem (c. 1149).

Usus. Res consecratae vel benedictae constitutiva be-
nedictionis reverenter tractentur, neque ad usum profanum

• Rit. t.2

t.4 c.2 n.10; CIC 13 iul. 1»30. AAS 22,365.

vel non proprium adhibeantur, etiamsi in dominio privato-
rum sint (c.l 150).

Canon se refert ad res *sacras*; sacrae autem non fiunt per be-
nedictionem mere invocativam, qualis videtur benedictio aquae et
canddanim; unde non videtur prohibitum his uti ad exstinguen-
dam sitim, vel ad vulgarem illuminationem. Contrarium docet Ver-
MEERSCH, 468.

Celerum rebus sacris uti contra praescriptum canonis ve-
niale non excedit, nisi sit scandalum aut contemptus. Falsam
materiam *scienter* supponere sacramentalibus, grave sacrile-
gium est.

Exsecratio seu amissio consecrationis aut benedictionis
constitutivae, vid. in *Indice*, verb. *Exsecratio*.

1004. Exorcismus est adiuratio imperativa daemonis
ne noceat. *Soleinnis*, qui fit forma Ritualis ad daemonem e
corporibus obsessorum expellendos. *Simplex*, qui fit ad com-
pescendum illius malignum influxum.

Minister legitimus exorcismorum in obsessos. Nemo
etsi potestate exorcizandi praeditus potest exorcismos in ob-
sessos legitime proferre, nisi de peculiari expressa Ordina-
rii licentia. Quae tantum concedatur sacerdoti pietate, pru-
dentia ac vitae integritate praedito. Hic autem ad exorcismos
non procedat, nisi postquam diligenti prudentique investiga-
tione comnerit exorcizandum esse revera a daemone obses-
sum (c.l 151).

Agitur hic de exorcismo *solemni*, ad eiiciendum daemo-
nem. Privatus, ad eius tentationes vel vexationes repellen-
das, a quovis peragi potest.

Subiectum. Exorcismi proferri possunt, non solum in
fideles et catechumenos, sed etiam in acatholicos et excom-
municatos (c.l 152).

Minister exorcismorum aliorum, qui occurrunt in bap-
tismo et in consecrationibus et benedictionibus, est idem mi-
nister horum rituum (c.l 153).

APPENDIX I

1005. Media noche solar media en las capitales de Espana relacionada con la hora oficial 12, 0, 0.

Como ahora la hora oficial en Espana va adelantada una hora con respecto a la hora internacional del meridiano de Grumuch. los numeros aqui indicados hay que aumentarlos en una hora.

	H.	M.	S.	II.	M.	S.
Albacete	12.	7,	25=	1,	7,	25
Alicante.....	12,	1,	55=	1,	1,	55
Almeria.....	12,	9,	52=	1,	9,	52
Avila.....	12,	18,	-17=	1,	18,	47
Badajoz.....	12,	27,	52=	1,	27,	52
Barcelona	11,	51,	18=12,		51,	18
Bilbao	12,	11,	42=	1,	11,	42
Burgos.....	12.	14,	49=	1,	14.	49
Caceres.....	12.	25,	29=	1,	25,	29
Cadiz.....	12,	25,	11 =	1,	25,	11
Castellôn.....	12,	U0,	9=	1,	00,	9
Ceuta	12,	21,	00=	1,	21.	00
Ciudad Real ...	12,	15,	44=	1,	15,	44
Côrdoba... ..	12,	19.	7=	1,	19,	7
Coruna.....	12,	33,	34=	1,	33,	34
Cuenca.....	12,	8,	32=	1,	8,	32
Gcrona	11,	48,42	= 12.		48,	42
Granada.....	12,	14,	24=	1,	14,	24
Guadalajara.....	12,	12,	39=	1,	12,	39
Huelva	12,	27,	48=	1,	27,	48
Hucsca	12,	1,	38=	1,	1,	38
Ibiza.....	11,	54,	00=	12,	54,	00
Jaén.....	12,	15,	10=	1.	15,	10
Las Palmas.....	12.	1,	30=	1,	1,	30
Leon.....	12,	22,	16=	1,	22,	16
Lerida.....	11,	57,	30=	12,	57.	30
Logrofio.....	12.	9,	47=	1,	9.	47
Lugo.....	12.	30,	14 =	1,	30,	14
Madrid.....	12,	14,	45 =	1,	14,	45
Mahon	11.	43,	5=	12,	43,	5
Malaga	12,	17,	41=	1,	17,	41
Melilla	12,	12,	00=	1,	12,	00
Murcia.....	12,	4,	31 =	1,	4,	31
Orense	12,	31,	27=	1,	31,	27
Oviedo	12,	23.	22=	1,	23.	22
Palencia.....	12.	18.	8=	1.	18,	8
Palma.....	11,	49,	24=	12,	49.	24
Pamplona	12,	6,	34=	1,	6.	34
Pontevedra.....	12,	34.	35 =	1,	34,	35
Salamanca.....	12.	22.	40 =	1,	22,	40

	H.	M.	S.	H.	M.	S.
San Sebastian.....	12.	7.	56 =	1.	7.	56
Santa Cruz.....	12,	4,	57 =	1.	4,	57
Santander	12,	15,	13 =	1.	15,	13
Segovia	12.	16,	30 =	1.	16,	30
Sevilla	12,	23.	58 =	1.	23.	58
Sorici. ♦	12,	9,	52 =	1.	9.	52
Tarragona	11.	54.	31 =	12.	54,	31
Tcruel.....	12.	4.	26 =	1.	4,	26
Toledo.....	12.	16.	6 =	1.	16.	6
Valencia.....	12.	1.	30 =	1.	1.	30
Valladolid	12.	18,	54 =	1.	18.	54
Vitoria	12,	10.	41 =	1,	10.	41
Zamora.....	12,	23.	1 =	1.	23.	1
Zaragoza	12.	3.	31 =	1.	3,	31

APPENDIX II

1006. Ecuaciôn dei tiempo o diferencia entre la media noche solar verdadera y la media.

MESES	DIAS					
	1		11		21	
	M.	S.	M.		M.	S.
Enero	+	3. 0	7,28		11.	1
Febrero.....	-1-	13, 31	14,21		13,54	
Marzo	+12,	33	10,14		7,24	
Abril	+	4, 4	1,12—		1,13	
Mayo.....	—	2,54-	3,43—		3.34	
Junio.....	—	2,24 —	0,39 4-		1.29	
Julio.....	4-	3.35	5.15		6.14	
Agosto	4-	6, 14	5,10		3,11	
Septiembre.....		0, 6 —	3. 14—		6,46	
Octubre	—	10, 10 —	13, 7—		15,15	
Noviembre.....	-16,21	—	15, 58—		14,10	
Diciembre	—	11. 4-	6,54—		2, 3	

ADVERTENCIAS

Para averiguar la hora de la media noche *solar verdadera* en un punto en cierto dia, bastari sumar o restar, segùn »el tiempo dei ano. de la hora solar media, que se halla en el /Kpcndice I, los minutos y segundos indicados en el Apéndice II.

Asi en Madrid el 1.º de agosto la media noche solar verdadera sera 12 h., 14 m., 45 s. 4- 6 m., 14 s =12 h.. 20 m., 59 s. Anadiendo una hora que actualmente se adelantan los relojes, sera a las 1 h., 20 m., 59 s.

El 1 * de noviembre sera 12 h., 14m., 45 s - 16 m ,21 s. = 11 h.,

58 m., 24 s. Anadiendo una hora por el adelanto de los relojes, resultará 12 h., 58 m., 24 s.

Para los días intermedios entre el 1, el 11 y el 21 de cada mes, la tabla II dará los números aproximados.

APPENDIX III

1007. Hora de la aurora en las capitales de España el 15 de cada mes.

	Encro...	Ivbero.	Mano... Φ•	Abril... «.....	Mayo...	•Ullio...	«I ...#	ΛB *	SP i	Σ i	o ?	·x ?
Albacete.....	5,52	5,31	4,50	3,55	3, 5	2,42	2,59	3,41	4,19	4,50	5,19	5,45
Alicante.....	5,46	5,25	4,46	3,53	3, 3	2,42	2,a9	3,39	4,1a	4,44	a,12	5,38
Almería.....	5,52	5,32	4,54	4, 3	3,17	2,56	3,13	3,aü	4,24	4,a3	a,19	5,44
Avila	6, 6	5,42	5, 0	4, 0	3, 6	2,38	2,a6	3,44	4,2/	4,a9	a,31	a,a8
Badajoz.....	6,12	5,51	5,10	4,16	3,25	3, 3	3,20	4, 4	4,39	a,10	a,37	6, 3
Barcelona....	5,39	5,15	4,32	3,43	2,39	2, 9	2 28	3,15	4, 0	4,32	5, 6	5,33
Bilbao	0, 1	5,35	4,a0	3,46	2,46	2,10	2 33	3,26	4,15	4,a1	5,27	5,aa
Burgos.....	Û, 3	5,39	4,54	3,52	3, 6	2 24	2,44	3,33	4,23	4,55	a,30	0,a6
Caceres.....	6,10	5,49	5, 8	4,13	2,23	3, 0	3,17	3,a8	4,37	5, 8	a,37	6,2
Cadiz.....	6, 6	5,47	5, 9	4,18	3,33	3,11	3 29	4, 6	4,39	a, 7	a,33	a,a8
Castellon.....	5,45	5,24	4,41	3,44	2,53	2,28	2,48	3,29	4, 9	4,41	5,11	5,3/
CiudadReal. 5,58		5,37	4,56	4, 13,11	2 48	3, a	3,47	4,2a	4,a7	a,2a	0,00	
Cordoba.....	6, 3	5,42	5, 3	4,10	3,20	2,59	3,16	3,a6	4,32	5, 1	a,29	5,55
Coruna.....	6,23	5,53	5, 9	4, 7	3, 7	2,33	2,54	3,49	4,36	a,10	a,49	6 b
Cuenca.....	5,a4	5,33	4,50	3,53	3, 2	2,35	2 aâ	3,38	4,18	4,50	a,20	a,46
Gerona.....	5,37	5,13	4,28	3,26	2,30	1,58	2,18	3, 8	3,aa	4 29	454	6,30
Granada.....	5,57	5,37	4,59	4, 8	3,22	3, 1	3 18	3,56	4,29	4,57	a,23	549
Guadalajara..	6, 0	5,36	4,53	3,54	3, 0	2,31	2 50	3,38	4,21	4,53	5,26	5,33
Huelva.....	6,10	5,50	5,12	4,21	3,3a	3 14	3,31	4, 9	4,49	a,10	a,37	6,2
Huesca.....	5,50	5,30	4,42	3,39	2,43	2,11	2 31	3,22	4 9	4,42	5,17	5,43
Jaén	5,59	5,38	4,59	4, 6	3, 6	2 55	3,12	3,52	4,28	4,a9	5,25	a,a
Icon.''.	6,11	5,46	5, 3	3,57	2,58	2,22	2 44	3,37	4,27	5 2	4,38	6 4
Lérida	5,46	5,22	4,37	3,35	2,41	2 6	2,28	3,17	4, 3	4,38	a,13	a,38
Logroño.....	5,59	5,34	4,50	3,47	2,50	2,18	2 38	3 28	4,18	4,50	a 2a	5,a2
Bugo.....	6,19	5,53	5, 8	4, 4	3, 4	2,29	2 a1	3,44	4,33	a, b	5,4a	6,13
Madrid.....	6, 1	5,39	4 56	3,59	3, 7	2,42	3, 0	3,44	4,24	4,a6	a,27	5,a3
Malaga.....	5,53	5,40	5, 2	4,11	3,25	3, 5	3 22	3,59	4,32	5, 0	a,26	5,5
Muraa.....	5,49	5,28	4,49	3,56	3 6	2 45	3 2	3 42	4,18	4,47	a 1a	5,41
Orense ...	6,20	5,56	5,12	4, 9	3,13	2,41	3 1	3,01	4,38	0,12	3,47	6,13
Ovoedo.....	6,14	5,47	5, 2	3,58	2,58	2 22	2,44	3,38	4,27	5, 3	5,39	6, 8
Palencia.....	6, 6	5,42	4,57	3,55	2,59	2,27	2 47	3,37	4,25	4,57	5,33	a,59
Palma	5,34	5,14	4,31	3,34	2,43	2 18	2,37	3,19	3,a9	4,31	4, 4	5,27
Pamplona....	5,55	5,30	4,45	3,43	2,42	2, 7	2 29	3,21	4,10	4,46	5,22	a,48
Pontevedra...	6,24	5,59	5,15	4,12	3,15	2 43	3, 3	2,a4	4,4	a,15	5,51	0,17
Salamanca....	6,10	5,46	5, 3	4, 4	5,10	2,41	3 0	3,47	4,31	5, 3	a,36	6,
S. Sébastian.	5,58	5,31	4,*16	3,44	2,41	2 7	2,28	3,22	4,11	4,47	a,-4	a,51
Sta. Cruz	6,34	5,43	5,56	5,14	4,45	4,33	4 46	5,11	5,32	5,48	6, 7	6,27

3
7.

Santander....	6, 5	6,39	5, 4	3,49	2,48	2 13	2,34	3,30	4,18	4,54	5,31	5,59
Segovia.....	6, 2	5,38	4,55	3,56	3, 4	2,33	2 54	3,41	4,24	4,58	5,30	5,57
Sevilla.....	6, 7	5,46	5, 8	4,17	3,30	3. 0	3,26	4, 5	4,38	5, 6	5,34	5,59
Soria	5,57	5,33	4,49	3,47	2,52	2.20	2 40	3,29	4,17	4,50	5,24	5,50
ùrragona .	5,42	5,18	4,35	3,36	2,42	2 12	2,31	3,19	4, 2	4,35	5, 9	5,36
ieruel...	5,50	5,29	4,46	3,49	2,58	2,34	2.51	3,34	4,14	4,46	5,16	5,42
Toledo.....	6, 0	5,40	4,57	4, 0	3, 9	2 45	3, 1	3,45	4,25	4,57	5,27	5,53
Valencia ...	5,47	5,26	4,44	3,50	2,58	2,34	2 53	3,34	4,14	4,44	5,14	5,40
laJladolid	6, 6	5,42	4,59	3,58	3, 2	2 30	2,50	3,35	4,25	4,58	5,32	5,58
Vitoria. .	6, 0	5,34	4,49	3,53	2,46	2,11	2 29	3,27	3,44	4,49	5,26	5,53
Zamora .	6. 9	5 46	5, 3	4, 0	3, 6	2,35	2,55	3,44	4,29	5, 2	5,38	6, 3
/ -agozu .	5,51	5,27	4,44	3,42	2,46	2,14	2,34	3,24	4,10	4,44	5,18	5,44

NOTA.—Por el adelanto actual de la hora oficial, a cstos nu-
meros hay que afiadir una unidad.

APPENDIX 1\

Preces

Pro foro interno

1008. *Ad S. Poenilentiariani pro petendis mandatis.*

Emmo. ac Rvdmo. D. Cardinali Pocnitentiaro Maiori.

Emme. Princeps :

Numerius excommunicationem S. Sedi specialissime re-
servatam contraxit ob attentatam complicis (viri aut feminae)
absolutionem (bis, ter...). Ab hoc peccato et censura adnexa
absolutus fuit ad normam c.2254; urgente nimirum necessi-
tate. Nunc vero Numerius ad istud Sacrum Tribunal recur-
rit, ut mandata recipiat, ea fideliter exsecuturus.

Numerius est (vel non est) parochus, oeconomus, aut ali-
r vicarius paroccialis; aut officium audiendi confessiones
habens.

Velit Eminentia Vestra responsum mittere ad infra-
scriptum.

Eminentiae \ estraе Reverendissimae Sacram Purpuram
deosculor.

Locus, dies, mensis, annus.

Subscriptio. Vide n.1052.

Ad petendam dispensationem irregularitatis ob abortum, similiter rediguntur preces. Non petuntur mandata, sed petitur dispensatio super irregularitate.

1009. *Ad petendam dispensationem super impedimento criminis occulto.*

Eminentissime Domine :

Fabius, vivente uxore, adulterium commisit cum Livia soluta, qui mutuam fidem sibi dederunt de matrimonio ineundo post coniugis mortem; quod impedimentum est occultum, tam ex parte adulterii quam ex parte fidei datae.

Postea vero idem Fabius intuitu promissi matrimonii mortem uxori intulit; non quidem actione directa, sed scienter omissa diligentia debita in remediis adhibendis, dum uxor graviter aegrotabat; quod omnino manet occultum. Una Livia hoc scivit, quae in rem consensit, non tamen mortem machinata est.

Nunc poenitentia ductus iam crimen coram Deo luit; sed cum duos filios habeat ex Livia, natos post mortem uxoris, ex qua nullum filium suscepit; volens tam filios legitimant quam Liviae honorem reparare, publice diffamatae, apostolicam dispensationem enixe deprecatur pro foro interno, super impedimento quod in casu adest, una cum legitimatione prolis.

Dignetur Eminentia Vestra iubere ut responsum ad me infrascriptum mittatur.

Burgos (Esparia), calle dei Cid, n.47; 30 maii 1956.

Eminentiae Vestrae humilis et addictissimus servus.

N. N. N.

Preces hac Romam mittantur sub hac directione: Emmo. v Revdmo. Sr. Cardenal Penitenciario Mayor.—Via della Conciliazione.—Palazzo dei Convertendi.—Roma.

2. Pro foro externo

1010. *Dispensatio super defectu aetatis ad presbyteratum.*

Beatissime Pater:

Martialis Atienza Maldonado, hispanus, diaconus dioecesis Legionensis, ad pedes Sanctitatis A^eest^{ae} provolutus, haec exponit: * *

Orator, natus 15 martii 1932, obtenta Licentia in Sacra Theologia, nunc studio Turis Canonici vacat, et maxime dolet quod, cum sui condiscipuli iam ab anno praeterito Missae Sacrificium offerant, ipse propter solum aetatis defectum nondum sit presbyter ordinatus.

Accedit piissimorum parentum devotio, qui vehementer cupiunt missam a filio suo celebratam quamprimum audire; cum sint infirmæ valetudinis, et timeri possit ne mors immineat.

Cumque circa finem mensis Martii currentis anni ordines generales in hac dioecesi conferendi sint, orator a Sanctitate Vestra postulat dispensationem super defectu aetatis duodecim circiter mensium, ut presbyter ordinari possit.

Et Deus, etc.

Legione 2 ianuarii 1955.

Scribantur preces in charta solida (papel de barba), ex utraque fade, si una non sufficiat.—In parte superiori, ante *Beatissime Pater* relinquatur inaius spatium, v. gr., trium digitorum. Post *Beatissime Pater*, spatium maius quam inter duas lineas; ad sinistram scribentis sit margo duorum vel trium digitorum; ad dexteram minor.—Post *Et Deus*, etc. nihil aliud additur. Est formula.—Post datam sit spatium sufficiens ut Episcopus ibi suam commendationem apponat (vel Vicarius Generalis aut Capitularis).—Orator non subscribat preces, quae subscribentur ab Episcopo vel Vicario.—Scribi possunt manu, vel potius machina.

Preces non subscriptae mittuntur ad Curiam dioeccsanam, cum separatis litteris ad Episcopum vel Vicarium, rogando ut hic velit eas commendare, subscribere ac Romam mittere.

Sic rediguntur preces pro foro externo ad S. Sedem, uti quae cumque re agatur.

Pro casibus, mittantur ad Episcopum vel Vicarium cum precibus testimonium aetatis, studiorum, infirmæ valetudinis, etc.

1011. *Dispensatio super impedimentis consanguinitatis.*

Nupturientes ipsi vel parochus lingua vulgari Vicarium Generalem rogant ut velit eis dispensationem obtinere:

limo, ac Revdmo. Dno. Vicario Generali Dioecesis N.

N.. N. N. domicilium habens in... filius N. N. N. et N. N. N, annos natus... : et N. N. N. domicilium habens in... filia N. N. N. et N. N. N. annos nata... matrimonium contrahere volunt; sed obstat impedimentum consanguinitatis in secundo gradu aequali lineae collateralis, a quo dispensari exoptant.

Causas allegant aetatem superadultam feminae 26 annorum, quae hucusque nulli nubere potuit; et angustiam loci qui ultra ducentas familias non numerat.

Insuper admonent oratores esse pauperes, qui ex suo tantum labore vivunt.

Quare Dominationem Vestram Illustrissimam rogant ut velit processum instruere ad dispensationem super memorato impedimento obtinendam.

Et Deus vitam Dominationis A^eest^{ae} Illustrissimae ac Reverendissimae ad multos annos sospitem servet. ...

Medina del Campo, 2 iunii 1956.

N. N. N.

Vicarius Generalis preces Romam mittendas redigit:

Beatissime Pater:

Infrascriptus Ordinarius dioecesis N. ad pedes Sanctitatis Vestrae provolutus haec exponit:

Oratores N. N. annos natus... et N. N. annos nata viginti sex, volunt matrimonium contrahere. Sed obstat impedimentum consanguinitatis in secundo gradu aequali lineae collateralis.

Quare a Sanctitate V^{re}stra supplices postulant dispensationem super memorato impedimento.

Causae allegatae in processu informativo in hac Curia confectae sunt: aetas superadulta feminae visinti et sex annorum, et angustia loci, qui ducentas familias non excedit.

Oratores vere pauperes et miserabiles sunt, qui ex suo tantum labore vivunt; et cum impares sint oblationis solvenda, dispensationem implorant gratis omnino.

Et Deus, etc.

N. 5 iulii 1956.

N. N.

Vicarius Generalis.

Notanda. 1. Ad dispensationes super impedimento consanguinitatis et affinitatis, mittitur arbor genealogica.

2. Ordinarii locorum solent habere vi quinquennialium facultatem dispensandi super impedimentis gradus minoris; pro utroque foro, interno et externo.

3. Nuntii Apostolici vi suae pagellae dispensare possunt ab omnibus impedimentis iuris ecclesiastici, pro utroque foro; exceptis impedimentis affinitatis in linea recta, consummato matrimonio, ordinis sacri et solemnibus professionis religiosae. Et sanare in radice.

4. *Pro foro interno* ad Nuntium recurri potest *directe*, lingua vulgari, nominibus fictis, sicut ad S. Poenitentiarium:

Exc^{mo}. y Rev^{dmo}. Sr. Nuncio Apostólico en Espana.

Excelentísimo y Reverendísimo Señor:

Fabio... y Tulia

Sirvase V. Exc^{cia}. R^{vdma}. enviar la respuesta al infrascrito.

Es gracia que el recurrente espera alcanzar de la notoria bondad de V. Exc^{cia}. R^{vdma}., cuya vida guarde Dios muchos años.

Toledo, calle de Padilla, n. ..., a 18 de agosto de 1946.

N. N.

4. *Pro foro externo* expedit ut ad Nuntium recurratur per C^unam dioeccsanam, sicut ad SS. Congregationes.

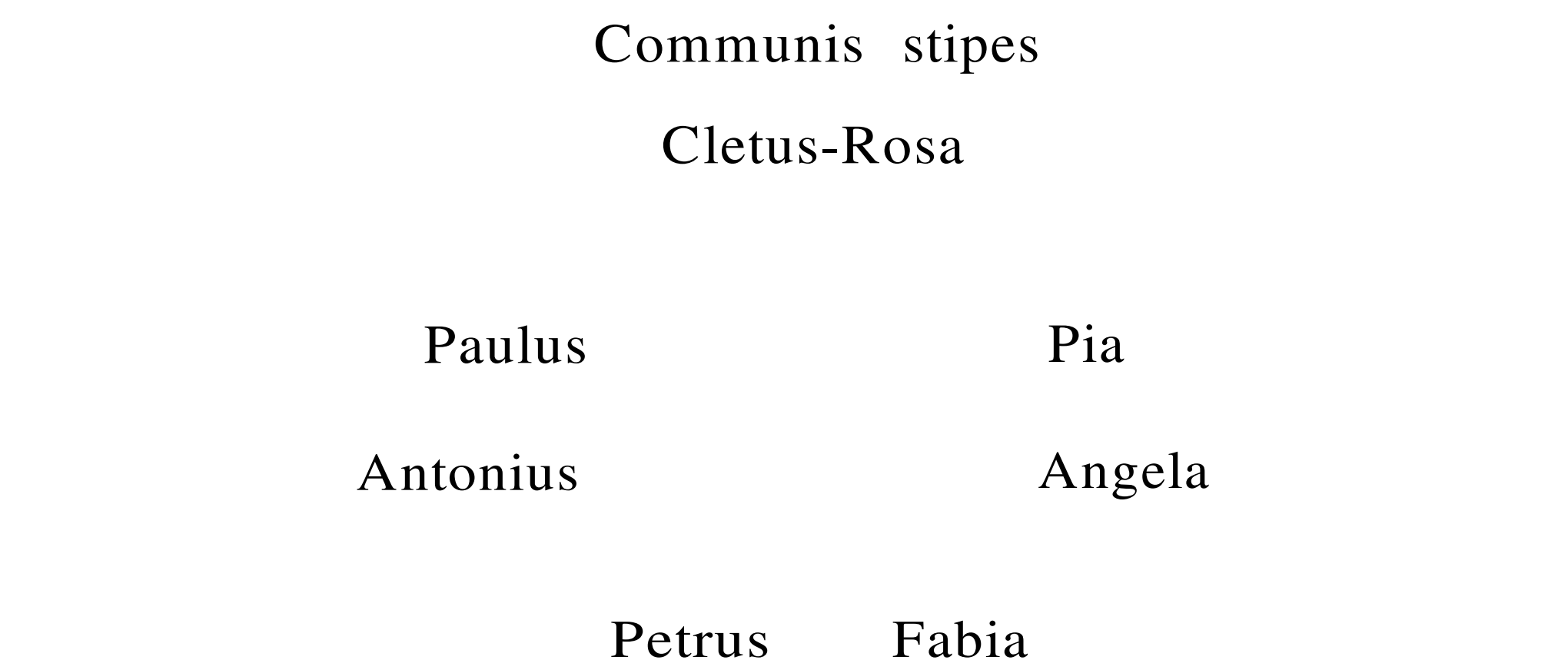
APPENDIX V
Arbor genealogica

1012. Arbor genealogica est schematica delineatio generationum ab uno stipite descendentium, ut oculis appareat gradus consanguinitatis aut affinitatis qui forte existat inter partes quae volunt matrimonium inire.

Modus ducendi arborem. Scribuntur super nomen sponsi nomina parentum eiusdem; super nomina horum rursus nomina parentum suorum; denique super hos postremos nomina parentum utriusque. Idem fit de sponsa. Si inter nomina ascendentium utriusque sponsi usque ad proavos inclusive (bisabuelos) nullum invenitur nomen commune, sponsi non habent impedimentum consanguinitatis:



Ad detegendum gradum consanguinitatis, sumitur stipes communis, seu nomen commune quod sit in serie genealogica utriusque sponsi, et ab hoc stipite descenditur in una serie usque ad sponsum, in altera usque ad sponsam:

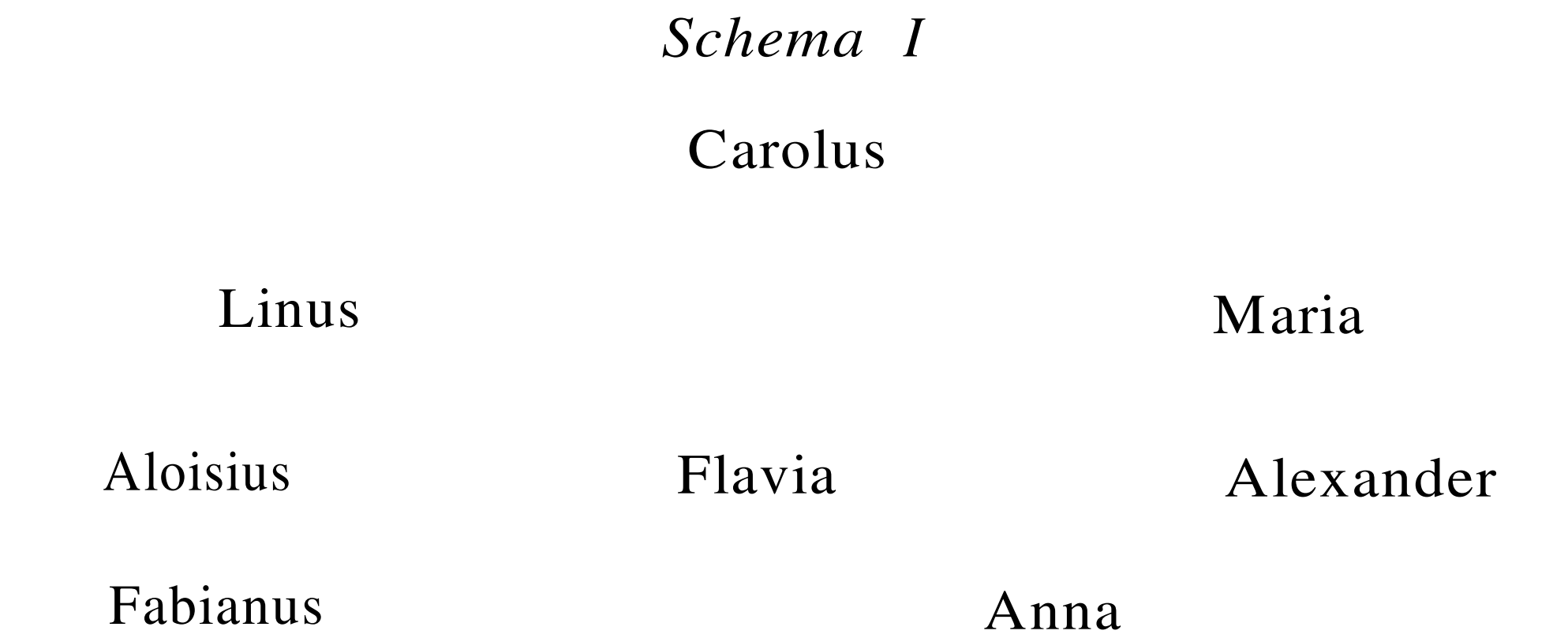


Petrus et Fabia sunt consanguinei in 3.º gradu. Petrus et Angela, in 3/ cum 2.º=3.k' Petrus et Pia in 3.º cum 1.º=3.º. Antonius et Angela in 2.º. Antonius et Pia in 2.º cum 1.º = 2A Paulus et Pia in 1.º.

1013. Consanguinitatis impedimentum multiplex. Adest, cum multiplex est stipes communis utrique sponso (c.1076 §2).

- Multiplex in linea collateralis erit in triplici casu:
- 1.º Si aliquis ex communibus ascendentibus prolem genuit ex persona sibi consanguinea.
 - 2.º Si quis prolem habuit ex duabus personis inter se consanguineis. Proles ex uno matrimonio duplicem consanguinitatem habet cum prole ex altero.
 - 3.º Cum duo inter se consanguinei prolem habent ex duabus inter se consanguineis; v. gr., duo fratres cum duabus sororibus. Proles unius coniugii duplicem consanguinitatem habet cum prole alterius.

In casus. Quis prolem habuit ex persona sibi consanguinea,



Fabianus et Anna sunt consanguinei in 2.º et in 3.º du. ex duplici stipite communi Lino et Carolo.



Marius et Magdalena sunt consanguinei in 2.º et in 3.º, ex duplici stipite communi Felice ac Petro.

2^{ua} *casus*. Multiplicatur consanguinitas quando quis prolem habuit ex duabus personis inter se consanguineis. Exemplum: Petrus contraxit prius cum Martha, deinde cum Rosore Marthae. Filii ex primo matrimonio et ex secundo duplicem habent consanguinitatem: in 1.^b gradu, quia sunt filii eiusdem patris; et in 2.º quia filii duarum sororum. Duos habent stipites communes: eundem patrem et eundem ammaternum.

Filii ex primo matrimonio et nepotes secundi, aut vicissim, sunt consanguinei in 2.^b mixto cum primo ex una linea (patruus et sobrinus); nam Petrus est pater unius et avus alterius; sunt etiam consanguinei in 2.º mixto cum 3^o ex alia linea nam pater Marthae ac Rosae, est avus unius et proavus alterius.

Petrus contraxit prius cum Martha, postea cum Rosa *consobrina* (amitina) Marthae. Filii ex priori matrimonio et ex secundo sunt consanguinei in 1.º, ex parte patris, Petri; et in 3.º mixto cum 2^o = 3.º, ex parte matrum. Habent duos stipites communes: eundem patrem et eundem proavum maternum.

Nepotes primi matrimonii et nepotes secundi sunt consanguinei in 2.º ex una linea, quia habent eundem avum, Petrum; et non habent consanguinitatem ex altera linea, quia sunt in 4^a gradu.

Filii ex primo et nepotes ex secundo sunt consanguinei in 1.º mixto cum 2.º = 2.º; nam Petrus est pater unius, avus alterius. Ex altera linea sunt in 3.º cum 4.º = 4.º; proinde consanguinei non sunt.

Linus

Petrus = Martha

Petrus = Rosa

Paulus

Claudia

Rufus

Rita

Lucas

Anna

3^{ta} *casus*. Multiplicatur quando plures inter se consanguinei matrimonium contrahunt cum pluribus inter se consanguineis, ut duo fratres cum duabus sororibus. Proles unius et alterius matrimonii habent duplicem consanguinitatem.

1014. *Affinitas*. Ad eam comperiendam ducitur arbor coniugis defuncti et illius personae cum qua contrahere intendit secundas nuptias coniux vivus. Si haec persona est frater, patruellis (tio), sobrinus aut consobrinus (primo carnal) defuncti, aderit consanguinitas in 1.º; aut in 2.º cum 1.º = 2.º; aut in 2.º collateralis.

Si novus sponsus habet duplicem consanguinitatem cum marito defuncto, idem habebit duplicem affinitatem cum vidua.

Si vidua contraxit secundas nuptias cum fratre aut sobri-
no coniugis defuncti; et tertias inire vult cum alio fratre aut
sobrino eiusdem, duplicem affinitatem habet cum hoc ultimo
fratre vel sobri-
no prioris coniugis defuncti, in primo aut in
secundo gradu collateralis.

DE DELICTIS ET POENIS

r

1

Exponimus in hoc breviori tractatu ea sola quae utiliora sunt
coniessariis: i. Notiones de delicto.—2. De poenis, remediis
poenalibus et poenitentiis.—3. De censuris latae sententiae in
singula delicta statutis.

1

Leg a, *Dc delictis et pornis* (Romae 1910).
HouwXCK, *Dir Kirchlichen Strafoesetze* (Mainz 1899),
Amor Rüihal, *Derecho Penal de la Iglesia* (Santiago).
Cn'ROTTi, *De consummatione delictorum* (Romae 1936).
Coste A. Coronata, *Institutiones I. C*, vol. 4 (Taurini 1935).
CnrtODî, *De delictis et poenis* (Tridenti 1920).
Ferrer es, *Derecho sacramental y penal* (Barcelona 1918).
MichiELS, *De delictis et poenis* vol.1 (Lublîni 1934).
PisTOCni, *I Canoni penali* (Torino-Roma 1925).
Regatillo, *Institutiones I. C*. vol. 2 (Santander 1951).
In.. *Interpretatio et iurispmdentia Codicis I. C*. (Santander 1953)
Rodrigo, *Praelectiones Thcoloffico-ntorales 1.2* (Santander †944).
Rodenti, *De delictis et poenis* (Romae 1941).
Sole, *De delictis et poenis* (Romae 1020).
Vermeersch-Crkusen, *Epitome I. C*. vol.3 (Meehliniae-Romae 1946).
Wernz-Vidal, *Ius Canonicum* vol.7 (Romae 1937).

Summarium: 1. Notiones.—2. Subiectum delicti

Notiones

Summarium: 1. Notio delicti.—2. Qualitas, quantitas, gradus.—3. Diviso.

1015. **Delictum** in se *a priori* est actio vel omissio legi opposita, perturbans ordinem sociale. Non omnes transgressiones legis ordinem sociale perturbant: non actus mere interni, neque externi leves; neque omnes externi graves. Normam ergo ad discernendam quaenam violationes legis censeantur turbare ordinem sociale dabit legislator. Quomodo? Statuendo poenam seu sanctionem. Hinc *a posteriori* definitur.

Delictum ecclesiasticum seu *crimen* est externa et moraliter imputabilis legis violatio, cui addita sit sanctio canonica, saltem indeterminata (c.2195). Triplex elementum in eo est: *a) obiectivum*, externa legis violatio; *b) subiectivum*, dolus vel culpa; *c) legale* seu *iuridicum*, lex poenalis.

Externa violatio, i. e., quae non solis actibus intellectus et voluntatis perficitur, sed membris corporalibus; et ita exterius prodit, ut si quis adfuisset, sensibus percipi ab eo posset. Non est idem interna atque *occulta*; quae, etsi exterius prodeat, tamen a nemine noscitur; unde dantur delicta occulta, sed non mere interna.

Externa requiritur quia: <i> Lex humana tantum actus externos attingere potest; proinde solum per actus externos violatur, quoad potestatem iudiciariam et coactivam spectat, quae est potestas publica, socialis. Hinc *de internis non iudicat Ecclesia* (in foro externo). *Cogitationis poenam nemo patitur*. *b) Violatio mere interna societatem non perturbat.*

¹ Gmatfanvi, p 2. causa 33 distl de poenit.

Violatio *legis*. Cuius legis? Per se et directe *ecclesiasticae*; nam ius puniendi societati competit ad reddendam efficacem legem eiusdem. Hinc c.2198: Delictum quod unice laedit Ecclesiae legem, natura sua sola ecclesiastica auctoritas persequitur. Ergo delictum in Ecclesia est violatio legis *ecclesiasticae*.

Etiam violatio *legis divinae*, naturalis vel positivae, potest esse felicitum. Sicut in societate civili declaratur delictum et punitur violatio huius legis, ut homicidium; a fortiori id agit Ecclesia, statuendo leges poenales pro violatione divinae legis. Tunc vere violatur. Itt ecclesiastica, quae firmat divinam; et huius violatio constituit delictum ecclesiasticum; quod quatenus offendit legem divinam est peccatum; quatenus ecclesiasticam, delictum, quod est institutum -ere ecclesiasticum. Qua peccatum subiicitur foro interno; quae delictum, externo.

Imputabilitas moralis. *Imputabilitas* est proprietas actionis vi cuius haec potest attribui alicui tamquam proprio auctori. *a) Physica*, illa qua actus potest alicui attribui non humano modo operanti, i. e., sine libertate aut sine advertentia ad regulam morum, ut amenti blasphemia. *b) Moralis*, qua attribui potest scienter et libere agentis, *c) Politica* seu *legalis* qua potest attribui ut responsabili coram societate de violato ordine sociali; et proinde violatio legis punibilis est.

Ut violatio legis sit delictum, debet esse *moraliter imputabilis*, id est, procedere a libera voluntate cum advertentia intellectus ad illius malitiam; ita ut delinquens fiat reus peccati coram Deo et in conscientia. Nam homo subiacet legi poenali ob suam naturam moralem, quatenus operatur modo humano. Nequit ergo esse *politice* responsabilis, id est, coram societate, ad poenam, quin sit responsabilis *moraliter* seu in conscientia coram Deo.

Imputabilitas politica objective, seu in actu considerata, oritur ex prohibitione vel praescriptione publicae potestatis *sub poena*; quia actus vel omissio censetur ab eadem auctoritate perturbativa ordinis socialis, et proinde delictum; unde nascitur *punibilitas* seu *criminalitas*.

Lex poenalis est quae aliquid praecipit vel vetat, statuta poena in transgressores.

1016. Conditiones ergo ad delictum hac requiruntur: Ut transgressio legis sit: 1.º Peccatum mortale: *materialiter* seu in se, seu objective; et *formaliter* seu in conscientia (c.2218 § 2).

2. *Externum* et quidem *mortale qua externum* (c.2195).

Sic ex praxi Ecclesiae, quae pccata mere interna non pur. Utrum haec punire possit, disputatur.

3. *Ut in sensu stricto verificentur verba quibus potu statuitur (c.2228). Quare actus inchoati non cadunt sub poena tali delicto assignata; nisi ipsi tamquam delicta per se stantia puniantur a lege vel superiore (c.2235), ut mera provocatio ad duellum censetur delictum, etsi duellum non sequatur (c.2351 § 1). Debet nempe esse peccatum consummatum seu perfectum secundum proprietatem verborum legis aut praecepti.*

4. *Ut peccatum sanctione canonica a legislatore seu superiore sit munitum: Nullum crimen sine praevia lege poenali Nulla poena sine praevia lege poenali. Sed quamvis lex nullam sanctionem appositam habeat, legitimus superior potest illius legis violationem punire, etiam sine praevia poenae comminatione, in iis casibus: a) si grave scandalum; b) aut specialis transgressionis gravitas id postulet. Nempe in his duobus casibus quaevis lex est poenalis, vi huius c.2222 § 1.*

Sanctio canonica, seu poena ecclesiastica, non requiritur determinata seu taxata in lege vel praecepto: sufficit indeterminata, seu prudenti arbitrio iudicis vel superioris relicta (c.2195 § 1; 2217 § 1 n.l).

Praevia lex poenalis requiritur, non ex natura rei; nam meritum et demeritum sequuntur ipsum actum morale; et sicut qui bonum ponit eo ipso renumerationem postulat; ita qui malum operatur, de se puniri potest. Sed praerequiritur, quia: a) Non omnes violationes legis possunt puniri, quod impossibile et inhumanum foret b) Praecipua ratio iuridica est ipsa natura potestatis coercitivae, quae datur ad tutelam ordinis socialis. Eatenus violatio legis delictum est et puniri debet, quatenus ordinem sociale turbat. Sed non omnes violationes turbant. Ergo non omnes sunt delicta nec puniri debent. Quatenam sint delicta legislator determinabit. Quomodo? Sanctionem apponendo.

Corollaria. 1.° Principium "nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege" in foro ecclesiastico late intelligitur: sine lege Principis supremi, Papae; aut inferiorum.

2.° Delictum est etiam violatio *praecepti poenalis* (c.2195 § 2). Quod est iussum ad tempus vel in perpetuum singularibus personis impositum, vel absque perpetuitate communitati, sub poenali sanctione.

3.° *Discrimen inter peccatum et delictum:* a) Omne delictum est peccatum, non contra b) Peccatum est transgressio legis citius vit in conscientia obligantis; delictum transgressio legis poenalis, r) Peccatum. violatio etiam mere interna; delictum sola externa, d) Peccatum violat ordinem morale ad Deum; delictum, ordinem sociale. e) Merum peccatum punitur a solo Deo, delictum etiam ab Ecclesia.

1017. *Qualitas* (c.2196) est nota qua delictum constituitur in tali specie. *Desumitur ex obiecto legis*, i. e. ex bono quod talis lex protegit. Bonum *materiale* est res quam lex tuetur, ut vita, fama..., *formale*, motivum virtutis propter quod illud tutatur. Ex utroque desumitur qualitas. Nam quando lex aliquid praecipit vel vetat ex motivo talis virtutis, facit illud materiam virtutis eiusdem, ideoque dat speciem actui et delicto. Pro diversitate virtutum quae violantur, sunt in 3. parte lib. 5 Codicis delicta contra fidem, religionem, iustitiam, *castitatem*, *veracitatem*...; et intra eandem virtutem, v. gr., iustitiae, ex obiecto, delicta contra vitam, famam, libertatem ...

Quantitas (c.2196) est magnitudo seu gravitas delicti in genere, seu nota qua unum dicitur maius alio, inter diversas vel eandem speciem. Est quid relativum, egens comparatione tamquam criterio: Quod est maius, haeresis an homicidium?

Desumitur ex damno illato: a) *mediato*, quod societati infertur, et est ratio imputabilitatis politicae; b) et ex *immediato*, quod privatis inferri potest, et mediate ordinem sociale turbat. Sic homicida infert privato maximum malum, mortem; et societati scandalum, terrorem .. Ordinarie utrumque pari passu procedit; sed quandoque magno damno immediato respondet parvum mediatum, aut contra; et saepe damnum immediatum nullum est.

Quantitas absoluta est quae pendet tota quanta ex qualitate seu natura specifica delicti, comparata cum alio specie diverso: Quod est maius, delictum contra fidem an contra religionem? Haec pendet ex gravitate legis laesae; nam haec gravitas mensuratur ex valore boni quod lex protegit, i. e. ex qualitate delicti; praeterea quia cives commoventur magis vel minus quo pretiosiora sunt bona laesa; et prout haec sint, damnum sociale maius vel minus est. Sic maiora sunt delicta contra Deum quam contra res creatas; et inter haec, maiora contra bonum publicum quam contra individuate.

Relativa, intra eandem figuram delicti, pendet ex diversa proportionem qua in eodem concurrunt eius elementa, et ex circumstantiis accidentalibus, quae perturbationem sociale vel damnum immediatum augent vel minuunt.

Crathis reducitur ad quantitatem relativam. Est quantitas delicti in concreto. Mensuratur ex maiore vel minore imputabilitate. Accidere potest ut in abstracto unum delictum sit alio maius (maior quantitas), v. gr., homicidium maius adulterio; et in concreto sit minus, ob circumstantias aggravantes vel attenuantes (minor gradus); quae imminutio quan

litis dicitur *degradatio delicti*, quae pervenire potest usque ad *denaturationem* seu annihilationem (AVERNZ-VIDAL, 50-54).

1018. Divisio (c.2197-8). 1. *Ex notitia: Publicum* a) quod iam est divulgatum; &) vel in talibus adiunctis commissum; c) vel in talibus adiunctis versans, ut prudenter iudicari possit et debeat facile divulgatum iri. Aestimatio periculi iudicio prudenti relinquitur, ex adiunctis, attentata praesertim qualitate personarum quae delictum norunt.

Notorium ab auctoribus classicis dicitur "quod constat ex evidentiis rei". Prout sit fons evidentiis huius, duplex est: d) *Notorietate iuris*, quod constat certitudine seu evidentiis iudiciali, i. e., per sententiam iudicis competentis quae in rem indicatam transierit, vel per confessionem delinquentis in iudicio factam, b) *Notorietate facti*, quod iam est divulgatum, et in talibus adiunctis commissum, ut nulla tergiversatione celeri, nulloque iuris suffragio excusari possit; scilicet est divulgatum et evidens quoad factum seu elementum obiectivum, et quoad imputabilitatem seu elementum subjectivum; v. gr., homicidium patratum in loco publico, coram multitudine, meridie.

Occultum, quod non est publicum. *Materialiter*, si lateat delictum ipsum, *qua factum*; v. gr. Petrus occidit Paulum, sed is creditur morte naturali mortuus (latet occisio). *Formaliter*, si divulgatum est factum, sed latet eius imputabilitas; v. gr., si publice noscitur Petrus occidisse Paulum, sed creditur casu vel in propriam defensionem eum occidisse.

Occultum censeri debet quod adeo pauci et prudentes sciunt, ut reputari possit quasi nemo sciret; et quia res est facti, in aestimatione boni viri esse debet 2. *Pauci* aestimantur ab auctoribus 4-6 in pago, 7-10 in urbe. Sed potius indoles quam numerus personarum attendenda est.

Potest esse *publicum in uno loco et occultum in alio*. *Publicum quando committitur, occultum post longum tempus*, quia oblivioni datum est. Longum tempus, si agitur de dispensatione matrimoniali censentur 10 a.; si de irregularitate 20 (D'AXNBAT.E, not.56).

Occultum censetur, si reus absolutus est definitive; vel ab instantia (dicendo non esse huic locum, etsi iniuste vel ex falsis testibus, etc.) nisi de iniustitia publice constet.

Publicum et occultum sumi potest quoque *ratione probationis*, prout in iudicio probari possit vel secus. Sic iuxta c.1933 delictum

1 D'ANNIBAL K. I. n.242 not.49.

2 BENERL. XIV, *Instit.* 87 n.16; GASPARRI, *De notat.* 1,260.

quod est obiectum iudicii criminalis est tantum publicum ratione probationis (REGATILLO, *Instit.* 11,643). Quando agitur de delicto accusando in iudicio, publicum sumitur ratione probationis; quando de remittenda poena, aut de effectibus delicti, ratione divulgationis.

2. *Ex competentia: Ecclesiastica*, quae unice laedunt Ecclesiae legem, ut absolutio complicitis. *Civilia*, quae tantum civilem, ut tributorum negatio. *Mixta*, quae utramque. ut homicidium.

Subiectum activum delicti

Summarium: 1. Quis est.—2. Imputabilitatis fontes: dolus et culpa.—3. Causae modificativae imputabilitatis.—4. Delictum collectivum.—5. Conatus delicti.

1019. Subiectum activum seu quod potest delictum ecclesiasticum committere est solus homo, vivus, baptizatus, doli capax.

Personae morales collegiales, quae personis physicis constant cum quodam complexu iurium et officiorum propriorum corporationis seu collegii, iuxta aliquos x, sunt incapaces delicti et poenae propriae, quia in eis est imputabile quod maiori parti placet. Unde si daretur delictum et poena, damnarentur etiam innocentes qui disenserunt. Iuxta alios², sunt capaces. Sic sentimus. Nam: a) sunt subiecta iurium et obligationum, quas violare possunt; quia per suffragia libera membrorum operantur. Et reapse in Codice Canonico personis collegialibus poenae imponuntur (c.2255 § 2; 2391, etc.).

1020. Fontes imputabilitatis (c.2199) sunt dolus seu intentio criminosa, et culpa.

Dolus (c.2200) in re criminali est deliberata voluntas violandi legem, i. e., ponendi actionem vel omissionem quae noscitur contraria legi: quamvis non intendat legis violationem qua talem, sed aliud intendat, mediante violatione. Requirit: a) actum intellectus, quo noscitur lex et discrepantia actus vel omissionis a lege; b) actum voluntatis, quo, cognita discrepantia, actio vel ommissio libere ponitur.

Imputabilitas pendet ex dolo: eo maior est imputabilitas quo maior dolus; quo maiori cognitione et spontaneitate lex violatur. Quare causae quae augent, minuunt aut tollunt do-

¹ SIWIRALDUS (INNOC. IV), *Apparatus Decretal.* 1.2 c.1 n.2.

² SÜÄXER, *De cens.* c.1.18 a.2 n.2; WIMBNI-VIDAL, n.37.

lum auL culpam, eo ipso et eodem gradu augent, immo, tollunt imputabilitatem. Dolus seu intentio criminosa ad actum delictum debet esse sufficiens ad peccatum mortale; nam quae a gravi culpa excusant, excusant a poena (c.221S § 2).

Excusatio doli (c.2200 § 1). Dolo opponitur: 1) Ex parte intellectus *defectus cognitionis: Nihil volitant quin praecognitum. Defectus cognitionis actualis*, nam haec praerequitur actui voluntatis; *quae enim actualis non est, non* applicat obiectum voluntati hic et nunc, quando debet operari. 2) Ex parte voluntatis, defectus libertatis; nam actus delictivus non erit humanus, nisi ponatur a voluntate ut domina sui.

Praesumptio doli. Posita externa legis violatione, dokb in foro externo praesumitur, donec contrarium probetur (§2

Culpa (c.2199) in genere est negligentia moraliter imputabilis evitandi effectum criminis. Unde hic imputabilis est, non ut voluntarius in se, sed in causa, i. e. in illa negligentia.

Culpa iuridica est omissio debitae diligentiae ad praevindendum vel cavendum ne ex propria actione, licet honesta in se, effectus criminis sequatur. Seu temeraria actio vel omissio ex qua sequitur eventus criminis (c.2202). Ad eam reducitur *ignorantia culpabilis*, seu negligentia in inquirenda lege quae violatur.

Requisita, a) Voluntarietas in omissione diligentiae debitae; *b)* *possibilitas praevisionis* effectus criminis; *c)* *defectus praevisionis pravi effectus*, aut *omissio diligentiae in evitando effectum praeviso.*

Gradus: 1.º Culpa lata, negligentia in re quae a quovis parva cura potuit praevideri *et vitari. 2.º* Levis, defectus diligentiae quae solum a prudentibus solet adhiberi. *3.º* Levissima, omissio diligentiae extraordinariae.

Effectus. Pro foro externo: 1) Lata fere aequiparatur dolo. 2) Levis est fundamentum imputabilitatis quasidelicti. 3) Levissima non imputatur, quia sub lege cadunt tantum casus ordinarii.

Quasidelictum, seu delictum culposum, est commissum ex culpa iuridica. Est eventus criminis alicui imputabilis, quia ex eius culposa, non dolosa, actione vel omissione ortus est

Exemplum. Titius explodit in silva densa contra aliquid quod movetur, et occidit hominem nolens, i. e., inconsulto, quia non adhibuit diligentiam ad investigandum an esset homo. Homicidium est imputabile, non ex dolo, quia illud noluit;

sed ex culpa, quia non investigavit. Consequentiam (homicidium) nec voluit nec praevidebat; sed utique antecedens (explosionem); consequens vero seu effectum praevidere poterat et debebat.

Caius faciens operationem ad exstirpandum tumorem ex utero, non adhibet cautelas ad abortum vitandum. Abortus est eidem imputabilis in illa negligentia.

1021. *Causae modificativae imputabilitatis.* Classes
1. *Ex effectu:* aggravantes, attenuantes, excusantes.

25 *Ex potentia:* respicientes intellectum (defectus usus rationis, amentia, ignorantia); voluntatem (vis, metus...); utrumque (passiones).

3. *Ex influxu:* *iuslificationes*, quae ab actione tollunt ipsam malitiam naturalem, ut occisio hominis in propriam defensionem iustam; afficiunt elementum obiectivum. *Eximentes* ab impulsibilitate, quae, servato elemento obiectivo, nempe infractione legis, influunt in subiectivum, ut somnus vel sunt quae tollunt imputabilitatem. *Incapacitantes*, quae ipsum subiectum abstrahunt ab sphaera iuris poenalis, ut infantia.

De his agemus ubi de poenis. Hae causae modificativae imputabilitatis attendendae sunt praesertim a indice vel superiore, quando imponit poenas ferendae sententiae, aut declarat poenas latae sententiae. *et reo sunt* attendendae quando de poenis l. s. agitur, ut discernat utrum eas incurrerit necne.

1022. Delictum collectivum (c.2209) est quod committitur concursu vel cooperatione plurium personarum, de communi consilio, praevia conventionione. *Concursus* vel *cooperatio* vel *complicitas* est opera dolose praestita ad idem delictum patrandum.

Varii cooperatores, a) Auctor delicti proprie est qui actum consummativum posuit. Etiam *mandans*, quia habetur ut principalis auctor (c.2209 § 3).

b) Coauctores vel *correi*, qui in actu consummativo participarunt, hi etiam sunt delinquentes principales.

c) Cooperatores specificè sunt concurrentes accessorii, seu qui partem habuerunt in proposito committendi delictum, ut consulens; vel in actibus non consummativis, v. gr., venditor armorum. Cooperatores sunt: 1) *Praeparativi*, seu ante executionem delicti, qui influunt ut causa moralis, instigando. 2) *Exsecutivi*, qui participant in actibus seu executione, dicuntur socii delicti. 3) *Consructivi* post delictum,

laudando, occultando, etc., delinquentem. Hi non sunt vvt cooperatores, nisi praecesserit pactum protectionis, etc.

d) *Cooperatores necessarii*, illi sine quorum opera delictum commissum non fuisset; *non necessarii*, qui concurrerunt ad facilius vel securius delinquendum.

e) *Physici*, qui operam materialem in exsecutione praestant; *morales*, qui alium ad delictum incitant.

Cooperatio moralis fit: a) *per mandatum*, quod est commissio exsequendi delictum nomine et utilitate mandantis. *lussum* est mandatum cum abusu auctoritatis, quo superior inferiori exsecutionem imponit, v. gr., pater filio. *Coactio* est mandatum sub comminatione damni. *lussum* et *coactio* sum mandatum qualificatum; minuunt imputabilitatem exsecutoris, augent imputabilitatem instigatoris, b) *Per consilium*, quod est instigatio ad delictum nomine et commodo exsecutoris. *Nudum*, vel rationibus *vestitum*; vel cum instructione circa modum, media, etc., delinquendi, c) *Per societatem* seu pactum de patrando delicto in bonum omnium.

Influxas. 1.^{to} Coauctores, seu qui communi delinquendi consilio simul physice concurrunt in consummatione, omnes eodem modo rei sunt; nisi adiuncta alicuius culpabilitatem augeant vel minuant (§ 1). V. gr., si unus sit superior, alter minor.

2. Complices in delicto quod natura sua complicem postulat, quisque eodem modo culpabilis est, nisi adiunctis aliud appareat (§ 2). Nam quisque est causa efficax et necessaria, ut in duello et adulterio.

3? *Cooperatores necessarii*, non natura sed ex adiunctis, physici vel morales, seu sine quorum opera delictum non fuisset commissum, non minorem imputabilitatem habent quam delicti consummator, ceteris paribus (§ 3). Quia totum cuius attribui potest pari iure.

4? Mandans est principalis delicti auctor, seu primus motor. Ideo non minorem imputabilitatem habet quam exsecutor (§ 3). Probabilius maiorem habet.

5? Ceteri cooperatores non necessarii, sed utiles ad facilius vel citius delinquendum, minorem habent (§ 4).

Retractatio influxus. Qui influxum suum oportuna retractatione plene abduxerit, ab omni imputabilitate liberatur, etsi exsecutor ob alias causas sibi proprias delinquat; si non plene abduxerit, minuitur imputabilitas (§ 5). Primum, quia cooperator desinit esse totaliter causa delicti; et hoc, etsi ani-

mus criminis non retractet, nam delictum constat dolo et facto. Secundum, quia influxus minuitur.

Retractatio sit opportuna et efficax: a) *Opportuna*, i. e., ante consummationem delicti; consummatum enim nequit non tribui omnibus patratoribus; saltem ante effectum secutum actionis delictivae, v. gr., ante abortum, b) *Efficax*, id est ita ut reapsae influxus cesset.

Modus retractationis. In cooperatione morali retractatio fiet per media influentia in intellectum et voluntatem exsecutorum. In physica, annullando ipsum physicum influxum.

Speciatim, in mandato requiritur: a) revocatio mandati; b) externa; c) tempestive intimata mandatant).

In consilio: a) Nudo sufficit nuda retractatio externa; nam in eo mera auctoritas consulentis influebat, b) In vestito requiritur retractatio rationibus suffulta; nam rationes influxerunt. Pro Christiano efficax ratio esse potest quod delictum est peccatum. Si alter nihilominus delinquat, delictum soli eius malitiae tribuatur, c) In instructive de modo patrando delicto, forte retractatio non erit efficax, nisi ipsi instructioni occurratur efficaciter.

Si mandatum et consilium puniantur ut delicta sui generis, non habetur ratio retractationis.

In societate, requiritur et sufficit revocatio pravae voluntatis sociis manifestata; sic desinit esse socius.

6. *Cooperatores negativi* proprie cooperatores non sunt, etsi ex officio teneantur delictum alterius vitare et ob suam negligentiam non impediunt. Nam positive in illud non influxerunt. Tamen tenentur imputabilitate proportionata obligationi illud impediendi (§ 6). Horum delictum stat in negligentia, i. e. in violatione legis poenalis imponentis diligentiam in officio adimplendo.

7. *Consecutivi* proprie non sunt cooperatores; et proinde non habent imputabilitatem in delicto patrato, nisi cum delinquente ante delictum convenerint de laudatione, occultatione, favore, praestandis post delictum. Sic enim haec intentionaliter in illud influere potuerunt.

Actus hi consecutivi memorantur non laxative: delicti patrati laudatio, fructuum participatio, delinquentis occultatio et receptatio, aliive. Qui nova delicta constituere possunt, si nempe poena in lege plectantur (§ 7).

1023. Conatus delicti (c.2212) est delictum imperfectum, seu non consummatum. Seu propositum delinquendi cum exsecutione incepta sed sine effectus criminis consummatione.

Erit *consummatum*: o) Delictum *omissionis*, transacto tempore utili intra quod actus erat ponendus. Sic ommissio bre-

viarii hora 12 noctis consummatur, *b)* Delictum *commissio- nis*: 1) Verbale, ut blasphemias, ex quo locutio sensum per- tectum habuit, iuxta linguam adhibitam, et sensum usua- lem loci; ita ut persona sermonis conscia potuisset sensum per verba expressum intelligere, si adesset. 2) Reale seu per facta, si in mero actu vel omissione delinquentis consistit (delictum formale), ut adulterium, quando actui vel omissioni nihil deest essenziale, sive natura, sive iure; si delictum in- super eventum vel effectum secutum requirit, ut procuratio abortus (delictum *materiale*'), erit consummatum delictum quando effectus plene verificatus est; ut fetus immaturus eiectus.

Divisio, *d)* *Conatus imperfectus* seu simplex, seu *delic- tum attentatum*, est positio vel ommissio aliquorum actuum sed non omnium, quae ad delicti patratiōem natura sua condu- cunt, quin delictum consummatum fuerit; sive quia agens con- silium mutavit; sive quia media inepta aut insufficientia fue- runt. *Perfectus* seu *delictum frustratum* positio vel ommissio omnium actuum qui ad delicti executionem natura sua con- ducunt et sufficiunt, quin tamen delictum consummatum fue- rit ex alia causa praeter voluntatem agentis (§ 1.2).

b) *Physicus*, positio vel ommissio actum executivorum; *moralis*, instigatio ad delictum, sine consummatione (§ 3).

c) *Positivus*, positio actuum, qui omitti debebant; *nega- tivus*, ommissio eorum qui debuerunt poni.

Exemplum: 1) Petrus venenum emit ut occidat Paulum: *praepa- ratio* delicti 2) Quaerit Paulum ut venenum ei propinet sed ante sumptionem vas fractum est, vel ipse Petrus consulto illud fregit *conatus*. 3) Venenum propinavit, sed mors non fuit secuta, quia su- bito medicus antidotum praestitit: delictum *frustratum* 4) Evenit mors: *consummatum*.

Conditiones ex parte actus. Sit: *a)* *Externus*. *b)* *Ido- neus* ad delicti executionem, secus non datur potentia ad de- lictum. *c)* *Inefficax* ex parte: 1) delinquentis, qui voluntarie consilium deseruit; 2) vel mediorum, insufficientium aut ineptorum ad consummationem; 3) vel materiae, ineptae ad consummationem, ut si pro homine quis pungat simulacrum; 4) causae extrinsecae.

Effectus (c.2213). *d)* Actus praeparatorii plerumque non imputantur, quia sunt valde remoti ab executione, et hinc indifferentes, ad hunc vel ad alium finem; nec ordinem so- cialem perturbant. Non potest dari norma generalis, qua dis- cernantur actus praeparatorii ab executivis. *b)* Conatus suam

habet imputabilitatem pro eius proximitate ad consummatio- nem. Nam est delicti inchoatio et ordinem perturbat. Mino- rem imputabilitatem habet quam delictum consummatum, *c)* Conatus acquiparatur inductio inefficax ad delictum (c.1212 §3). Delictum frustratum est magis culpabile quam simplex conatus; quia ex parte subiecti nihil differt a consummato; it ex parte actus parum distat ab eo. Sed minus imputabile est quam consummatum, quia minus est damnum publicum et privatum, *e)* Ab imputabilitate liberatur qui sponte ab ex- ecutione desistit, si nullum ex conatu scandalum vel dam- num ortum sit. *f)* Poena in lege statuta solum incurritur ob delictum consummatum (c.2228). *g)* Si conatus peculiari poe- na in lege puniatur, est delictum per se stans (c.2212 § 4). *V. gr.* mera provocatio ad duellum (c.2351 § 1).

De poenis

De poenis in genere

SummaH·.—1. Notiones.—2. Subiectum activum sc̃ti auctor.—3. Subiectur passivum.—4. Remissio poenarum.

Notiones

Summarium: 1. Poenae notio et divisio.—2. Applicatio et interpretatio

1024. Poena ecclesiastica est privatio alicuius boni ad delinquentis correctionem et delicti punitionem a legitima auctoritate inflictā (c.2215). Tria hic continentur: *malum*, *finis*, *auctoritas*.

Malum in genere est passionis aut privationis ad delicti punitionem. Poena ecclesiastica definitur per solam privationem; non quia Ecclesia nequeat poenas afflictivas corporis imponere, ut flagellationem, sed quia se accommodat temporibus; et saepe ab auctoritate civili impediretur illas infligere. Tandem ipsum malum passionis ad privationem reducitur: libertatis, bonorum temporalium, commoditatis corporalis...

Pinis poenae ecclesiasticae. C.2214 § 2 ponit ut fundamentum potestatis punitivae primum necessitatem tutandi ordinem publicum, unde finis primarius poenae est *vindicativus*; poena est reactio ordinis contra deordinationem. *Screa ordinem, et ordo servabit te; deprime ordinem, et ordo deprimet te* (S. Thomas, 1-2 q.87 a.1).

Qui legem violat: a) Perturbat ordinem, disciplinam; b> saepe praebet scandalum, inquietudinem gignit. Hi effectus reparandi sunt per poenam. Poena in statu comminatio-

nis tuetur ordinem, ne laedatur: in statu impositionis reparat ordinem laesum.

Idem c.2214 § 2 assignat ut fines secundarios emendationem delinquentis et exemplaritatem aliorum. C.2215 exprimit delinquentis correctionem et delicti punitionem, i. e. finem medicinalem et vindicativum. Vindicativus, seu tutela ordinis socialis, in nulla poena deesse potest; medicinalis utique (c.2286); sed expresse memoratur, quia ab Ecclesia specialiter quoque intenditur emendatio; illa enim salutem aeternam fidelium curat per media socialia et individualia.

1025. Divisio (c.2216). 1.® Ex fine: *Medicinales* sunt quae directe et immediate intendunt delinquentis emendationem. *Vindicativae*, delicti punitionem; harum cessatio ab emendatione non pendet. *Remedia poenalia* sunt media praeventiva delicti vel substitutiva poenae. *Poenitentiae*, opera laboriosa voluntarie acceptanda, ut delinquens poenam effugiat aut remissionem poenae contractae obtineat. Remedia et poenitentiae aliquid poenale habent, sed poenae propriae non sunt.

2.® Ex natura: *spirituales* vel *temporales*; prout bonis spiritualibus privant, v. gr., suspensio ab officio; vel temporalibus, ut mulcta pecuniaria.

3? Ex Taxa: *determinata*, quae in lege vel praecepto taxative statuitur, v. gr., suspensio a divinis; *indeterminata*, quae prudenti iudicis vel superioris arbitrio relinquitur taxanda. V. gr., si in lege dicitur: “Congruis poenis puniri potest vel puniatur”.

4? Ex obligatione Eam imponendi: *praeceptiva* vel *facultative*, prout praescribatur vel solum permittatur impositio.

5.“ Ex modo eam statuendi: *a iure*, si poena determinata statuatur in lege; *ab homine*, si per praeceptum peculiare aut sententiam iudicis condemnatoriam feratur. Quare poenae ferendae sententiae legi additae ante sententiam condemnatoriam sunt *a iure*; post eam *ab homine*.

Nam poenae f. s., etiam in iure determinatae, fiunt in applicatione quadamtenus arbitrariae, et quasi ab homine; quia multum pendent ex circumstantiis aggravantibus vel attenuantibus, et multum relinquitur iudicis vel superioris arbitrio (c.2223).

Practice omnes poenae, v. gr., censurae l. s. comminatae sive per legem sive per praeceptum, censentur *a iure*; et omnes f. S. per legem aut praeceptum comminatae, postquam

delinquenti infligantur per sententiam aut decretum, censentur ab homine (Regatillo, n.836).

6.º Ex modo eam incurrendi: *latae sententiae* est poena determinata quae incurritur ipso facto commissi delicti; *ferendae sententiae*, quae a indice vel superiore infligi debet, etsi in lege vel praecepto sit statuta. Intelligitur f. s. nisi expresse dicatur esse l. s. vel *ipso facto, ipso iure contrahi*, vel similia verba adhibeantur, ut in c.2369: sigillum sacramentalem directe violantem *manet excommunicatio specialissiw reservata*. Est l. s. nam verba *simpliciter, specialiter, sfecialissime reservata* solum applicantur censuris l. s. Poena f. s. benignior est (c.2241 § 2).

1026. Applicatio poenarum. Tn poenis decernendis servetur aequa proportio cum delicto (c.2218). Aequa proportio in genere fit a legislatore, condente poenam: in concreto a indice vel superiore poenam applicante.

Attendenda sunt: Imputabilitas, scandalum, damnum; ideo attendi debent: obiectum et gravitas legis, aetas, scientia, institutio, sexus, conditio, status mentis delinquentis, dignitas offensi et delinquentis, finis intentus, locus, tempus, etc.

Quae excusant ab omni vel a gravi imputabilitate, excusant a qualibet poena, in foro interno; et etiam in externo si in hoc foro excusatio probetur.

1027. Interpretatio. 1.º In poenis benignior est interpretatio facienda (c.2219 § 1). Agitur de casu dubio: o) In dubio *facti*, ut si dubitetur an delictum commissum sit, an consummatum. 2) Tn dubio *iuris*; an poena sit l. s., an perpetua, an suspensio *totalis*, etc. In neutro casu poena imponi potest, aut nequit imponi poena gravior. Non in dubio facti, quia poena ex delicto dubio non oritur (c.2222 § 2). esset inhumana; non in dubio iuris, quia nulla poena sine lege *certa*.

2.º *in dubio de iustitia poenae, haec servanda est in utroque foro* (§ 2). *Videtur exceptio numeri praecedentis*. Sed praevalet praesumptio pro superiore: a) *Td exigit* aestimatio auctoritatis, ut eius exercitium praesumatur iustum: secus illa auctoritas pessumdaretur. b) Nemo bonus index in causa propria, c) Si subditus de iustitia poenae dubitet, confugiat ad superiorem. Si poena esset substantialiter iniusta et invalida, quamvis in foro interno non obligaret, forte observanda esset in foro externo, ad vitandum scandalum, diffamationem auctoritatis, etc.

3. Non licet poenam de persona ad i>crsonam, aut de casu ad casum transferre, quamvis par vel gravior adsit ratio.

Non valet hic argumentum *a pari* neque *a fortiori* Poenae non excedunt proprium casum. Nam delicta saepe puniuntur, non quia peccata atrociora, sed quia frequentiora sunt. Sic suspensio a conterendo certo ordine non prohibet conferre ordinem inferiorem nec superiorem (c.2279 n.6).

De subiecto activo poenae

Summarium: 1. Quis potest poenam imponere 2. Ambitus potestatis merus poenarum.

1028. Subiectum activum poenae (c.2220). 1. Qui potest legem ferre aut praecepta iurisdictionalia imponere, potest legi vel praecepto poenas adnectre. Secus potestas illa saepe esset inefficax.

Possunt ergo poenas statuere: 1/º S. Sedes pro tota Ecclesia. 2.º Ordinarius loci pro sua dioecesi; non tamen Vicarius Generalis sine speciali Episcopi mandato; quamvis est loci Ordinarius, et potest praecepta iurisdictionalia imponere. 3.º Concilia plenaria vel provincialia, pro sua ditione. Non autem Metropolita pro tota provincia ecclesiastica, nisi tempore visitationis dioecesis suffraganae, aut in casu appellationis a sententia stifferaganei; qui casus rarissimi sunt. 4.º Superiores regulares iuxta suas constitutiones.

2. Qui iudiciali tantum potestate pollent, solum possunt poenas legitime statutas iuxta ius applicare.

Sic officialis seu index dioecesanus, seu provisor. Ita vitatur nimium arbitrium et abusus iustitiae. Index potest punire ipobedientias et irreverentias coram tribunali commissas, et comminari poenas ad frangendajn rei contumaciam: sed quia ius id ei concedit (c.1540.1845).

Ambitus potestatis (c.2221). Qui habet potestatem legislativam, potest intra suam iurisdictioncm poena munire: a) Legem propriam. Secus inefficax esset potestas, b) Legem praedecessoris. “Is qui in ius succedit alterius, eo iure quo ille uti debebit” (Reg. Tur. 46 in *Sexto*), c) Legem superioris in territorio vigentem; aut potest poenam huius aggravare. Sic Episcopus potest legem pontificiam poena munire Quia est addere legem poenalem, quam ipse ferre potest; h

quia debet urgere non solum leges proprias sed etiam superiorum. (r) Valet poena munire legem divinam. Tunc haec ¶ simul lex ecclesiastica; peccatum evadit delictum. Sed legem superioris et divinam poena munire potest, aut poenam impositam aggravare, solum ob peculiaria adiuncta. Ne sine causa manum apponat legi superioris.

1029. Numerus poenarum (c.2224). 1) Ordinarie tot poenae quot delicta (§ 1). Est cumulatio poenarum materialis. Quia lex efficaciam habere debet contra singulas praevagationes. Et haec cumulatio poenarum locum semper habet in poenis l. s.

2) Sed si ob numerum delictorum nimius esset poenarum infligendarum numerus, prudenti iudicis arbitrio relinquitur: d) aut poenam omnium graviolem infligere; addita, si res ferat, poenitentia vel remedio poenali; b) aut poena? intra quosdam terminos moderari, pro delictorum numero et gravitate (§ 2). Nam cumulatio materialis tunc esset inhumana, et poenae vilescerent.

3) Si poena constituta sit tum in conatum delicti, tum in delictum consummatum; hoc commissio, infligi tantum debet poena in consummatum statuta (§ 3). Datur poenae absorptio; quia conatus est inchoatio delicti consummati, et ad hoc ut medium ordinatur. Sic provocatio ad duellum et duellum ipsum (c.2351).

CAPUT III

De subiecto passivo poenae

Summarium. 1. Subiectum in genere.—2. Locus poenae.—3. Delictum punibile. —4. Causae influentes in poenam: ignorantia, cōnctas, culpa lundica, mentē debilitas, passio, metus, artas.—5. Cooperatores.—6. Forum poenae.—7. Impotio.—8. Poena delicti frustrati vel attentati.

1030. Subiectum passivum [enae in genere (c.2226 § 1). Est: d) baptizatus: doli capax; c) subiectus legi vel praecepto poenali: non exemptus a poena.

Peregrini. Quoad c) legibus generalibus tenentur ubique omnes pro quibus latae sunt (c.13 § 1). Ergo etiam poenis. Legibus particularibus alicuius territorii solum tenentur illi qui ibi habent domicilium vel quasidomicilium et simul ibidem actu commorantur (§ 2). Ergo etiam poenis.

Hinc peregrini (c.14) extra suum territorium praetermittentes legem poenalem: 1) Non tenentur poena lata pro suo

territorio; 2) nec poena lata pro territorio ubi actu commo-
rantur.

Delinquentes intra proprium territorium,, possunt ab Or-
dinario proprio puniri, etsi inde exierint (c.1566 § 2).

Tenentur legibus suae dioecesis versantes extra eam, quan-
do earum transgressio in proprio territorio noceat; v, gr., pa-
rochus absens qui nolit synodo assistere. Ideo etiam poenis
illarum legum tenentur.

Non tenentur legibus nec poenis proprii territorii; quam-
diu ab eo absunt; etsi illae vigeant in territorio suo et in illo
ubi actu sunt.

Tenentur legibus et poenis territorii ubi sunt, quae respi-
ciunt ordinem publicum vel sine scandalo violari nequeunt.
Quaenam hae sint disputatur.

Tenentur *praeceptis* Ordinarii sui extra territorium, ideo-
que poenis per praeceptum impositis; praeceptum enim ossi-
bus haeret.

Vagi tenentur legibus generalibus et particularibus terri-
torii ubi actu sunt (c.14 § 2); proinde etiam poenis.

Exempti a poenis. Eximuntur (c.2227 § 2), nisi expre-
sse nominentur: a) *Cardinales* ab omni poena; nominantur in
Const. *Vacantis Apostolicae Sedis*, circa electionem R. Pon-
tificis 8 dec. 1945 et in c.2332; b) *Episcopi* a suspensione et
interdicto l. s.

Poena solum a R. Pontifice infligi aut declarari potest
contra supremos duces Statuum, horum filios et filias, eosque
quibus ius est proxime succedendi.

Orientales tenentur censuris; a) Const. *Sacramentum poeniten-
tiae*, Benedicti XIV, 1 iun. 1741, i. e. contra absolventes compli-
cem et contra omittentes denuntiationem sacerdotis sollicitantis in
confessione; b) latis contra addictos sectae massonicae vel similibus
d in materia dogmatum; c) specialissime reservatis.

1031. Locus poenae (§ 4). Poena iam contracta reum
ubique tenet, etiam resoluta iure imponentis; i. e. etsi cesset
aut potestatem amittat ille qui poenam imposuit nisi aliud
expresse caveatur; ut si Episcopus dicat: "ad beneplacitum
nostrum", cessabit poena, cum ipse cesset.

Delictum punibile (c.2228). Poena lege statuta non in-
curritur nisi ob delictum consummatum secundum proprieta-

¹ Bkxed. XIV, Const. *Etsi Pastoralis* 26 iunii 1742, R 9 n.5.

¹ CPE 6 aug. 1885.

¹ SO 21 iul. 193-1: AAS 26,500.

tem verborum legis; frustratum et attentatum possunt minori poena puniri.

1032. Causae influentes in poenam (c.2229). Saepe in lege adhibentur verba technica, quae declarant diversam dispositionem animi qua lex violatur; alia se referunt ad intellectum: *scienter*, *studiose*, *temere*, *consulto*, quae plenam cognitionem exigunt; alia ad voluntatem; *praesumpserit*, *ausus fuerit*, quae plenam spontaneitatem requirunt.

1033. Ignorantia (c.2202) hic est carentia notitiae legis in subiecto capaci. *Oblivio*, carentia cognitionis alias habitae. *Error*, falsa rei notitia. Saepe pro eodem sumuntur error et ignorantia*. *Inadvertentia*, quasi ignorantia actualis, momentanea, seu defectus applicationis mentis ad rem quam habitualiter quis scit. Hinc quae dicuntur de ignorantia, valent quoque de errore et inadvertentia (§ 3), et de oblivione.

Divisio. 1.º Ex obiecto: a) ignorantia *facti*, est quae versatur circa eventum vel terminum actionis, ut si quis percutit clericum, ignorans esse talem; b) *iuris*, circa legem, i. e. circa praescriptum; vel circa poenam.

2? Ex subiecto: *vincibilis* vel *invincibilis*, prout adhibita diligentia depelli potest vel non. *Physice* vel *moraliter* invincibilis, prout nullo modo depelli potest; aut non potest depelli cum morali tantum diligentia, i. e. cum ea quam prudentes in negotio alicuius momenti adhibere solent.

3? Ex obligatione: *culpabilis* vel *inculpabilis*, prout sit obligatio eam deponendi, aut non.

4. Ex gradu NEGLIGENTIAE: tr) *simpliciter culpabilis*, si defectus diligentiae ad eam deponendam est grave vel leve peccatum; b) *crassa* vel *supina*, si negligentia summa, “cum magno excessu”; c) *affectata*, si voluntarie quaesita ad liberior delinquendum. Haec est voluntaria *in se*; reliquae *in causa*, i. e.: in negligentia eam deponendi. Crassa vel supina difficile discernitur a simpliciter gravi.

Influxus. In genere: a) Ignorantia *legis*, *inculpabilis* tollit imputabilitatem. Nam abest dolus et culpa, b) *Culpabilis* illam minuit, non tollit. Nam dolus abest, sed non culpa, c) Ignorantia *solius poenae* non tollit imputabilitatem sed aliquantum minuit. Nam est dolus, siquidem lex cognoscitur; sed dolus minor est; quia qui novit legem, non poenam, et legem frangit, minorem perversitatem habet quam qui utram-

que novit; hic enim utrainque spernit; ille tantum spernit legem. Tamen ignorantia talis poenae potest a poena excusare (c.2229 § 2.3), ob naturam specialem talis poenae.

J) Ignorantia affectata imputabilitatem non minuit; imo iuxta aliquos auget imputabilitatem. Nam delictum fuit voluntarium *in se*, et ignorantia quaesita ut medium delinquendi. Actio delictiva, quando ponebatur, apprehensa erat ut probabiliter delictiva. et voluta ut a parte rei erat. Ergo in ipsa positione actus fuit etiam dolus.

t') Ignorantia leviter culpabilis non attenditur. *De minimis non curat pravior*; quae a gravi imputabilitate excusant, excusant quoque a poena (c.2218 § 2).

Quoad poenas l. s. a) *Ignorantia* affectata legis vel poenae numquam a poena l. s. excusat (§ 1).

b) Si lex habeat verba *praesumpserit, ausus fuerit, studiose, temerarie, consulto egerit*, vel similia ista ignorantia quaevis, etiam crassa ignorantia legis vel solius poenae et quaelibet imputabilitatis imminutio ex parte intellectus vel voluntatis, ut metus levis, eximit a poena (§ 2).

c) Si lex verba illa non habet:

1. Ignorantia crassa non eximit a poenis l. s.: graviter culpabilis eximit a medicinalibus, non a vindicativis (§ 3.1.)

Nam medicinales sunt ad frangendam rei contumaciam, ideoque solum in contemnentes censuram feruntur; iam vero in sola crassa videtur dari contemptus requisitus. In vindicativis contemptus poenae non requiritur ad contrahendum poenam.

Oblivio vel *inadvertentia* excusat a poena, sicut ignorantia habitualis (c.2202). At ubi agitur *de censura quam delinquens optime novit*, vix fieri potest ut ad eam nullatenus advertat, saltem dum ad delictum committendum se accingit. Neque ad eam incurrendam requiritur ut in actu physico peccati, \ gr., duelli, de ea cogitet.

2? *Ebrietas*, omissio diligentiae debitae in praevidendis vel vitandis effectibus criminosis actionis de se non delictivae (*culpa iuridica*), mentis debilitas, impetus passionis, si actio sit graviter culpabilis, a poenis l. s. non excusant (2.º). Ebrietas studiose quaesita ad delinquendum, et passio ad hoc excitata, videntur equiparari ignorantiae affectatae, nam imputabilitatem non minuunt (c.2201 § 3; 2206).

3? *Metus gravis*, si delictum vergat in contemptum fidei aut ecclesiasticae auctoritatis vel in publicum animarum damnum, non eximit a poenis l. s.

Si delictum sit contra legem mere ecclesiasticam, metus

gravis: *a)* generatim tollit imputabilitatem et poenam; *z)* sed si vergat in contemptum fidei, ut violatio templi; vel *ccck* siasticae auctoritatis, ut receptio excommunicat! vitandi; consecratio episcopalis sine canonica provisione; vel redundet in publicum animarum damnum, ut absentia parochi tempore pestis, non tollit imputabilitatem, nec a poenis l. s. eximit (c.2205 § 2.3); eximit tamen ab his metus gravis, si lex habeat verba *praesumpserit*, etc.

Quid si actus sit intrinsece malus, i. c., contra legem naturalem, ut abortus? Metus imputabilitatem minuit. Sed excusat a poenis l. s.? I'tique, nisi actus intrinsece malus vergat in illa mala de quibus supra n.3 4 *

Resolves: Mater quae ex metu procuret sibi abortum, effectu secuto, excommunicationem l. s. non contrahit; utique inaritus nutum incutiens (c.2350.2209 § 3; 2231).

Sanctiones mitiores, ut poena aliqua vel poenitentia, si res ferat, imponi possunt iis qui a censura l. s. iuxta § 3 n.1 excusantur.

1034. Aetas (c.2230). *a)* Infantes et habitualiter amentes poenis non tenentur, quia censentur delicti incapaces.

b) Impuberes excusantur a poenis l. s. et potius punitionibus educativis quam censuris et poenis vindicativis gravioribus corrigantur. Puberes vero qui eos ad delictum inducunt vel cum eis concurrunt, iuxta c.2209 § 1-3, i. e., ita ut secus non deliquissent, poenam legis incurrunt.

Quamvis impuberes sunt viri usque ad 14 annos completos; feminae, usque ad 12 (c.88 § 2); tamen quoad poenas l. s. utrique probabiliter intelliguntur usque ad 14 a. Sic auctores ante Codicem 5 et multi post Codicem 6. Nam: *a)* sexus femineus mitius tractandus est (c.2218 § 1); *b)* c.1648 § 2 in omnibus exigit aetatem 14 a. ut possint in iudicio agere per se ipsos; *c)* in puella non evolvitur intellectus et voluntas citius quam in puero, sicut evolvitur sexus. Haec sententia practice tenenda est.

1035. *peratores* (c.2231). Quamvis in lege non nominentur, tenentur eadem poena ac agens principalis: mandans, coauctores, cooperatores necessarii seu illi sine quorum opera delictum non fuisset commissum, nisi lex aliud statuatur; ceteri non ita, sed poena arbitraria puniendi sunt, nisi lex

4 · SO 9 apr. 1951: (AAS 43.217

^a Rkiffenstuxl, 1.4 t.33 n.5

• Cappflllo, 17; Solk, 120.

peculiarem constituat. Cooperatio quandoque punitur ut delictum per se stans, sic quoad duellum (c.2351 § 1).

1036. Forum poenae l. s. *Poenae. l. s.* 11 Delinquentem delicti sibi conscium ipso facto in utroque foro tenet. 2) Sed ante sententiam declaratoriam a poena servanda reus excusatur, quoties eam servare nequit sine infamia.

Sententia declaratoria non infligit poenam, sed declarat delictum fuisse commissum, et sic indirecte poenam incursum.

Critérium noscendi quando poena sine infamia servari nequit
j a) Poena positiva, seu quae in facto consistit, seu sine facto rei vel alterius subiri nequit, generatim non potest servari sine infamia ante sententiam, b) Negativa, quae privet iure Quaesito, ut beneficio, item. Nam etsi consistit in privatione, secumfert factum proprium vel alienum, aut saltem omissionem, ut executioni mandetur, c) Negativa, quae iure quaerendo privet, ut inhabilitas ad beneficia, potest generatim servari sine infamia ante sententiam.

3) Ante sententiam declaratoriam, in foro externo nemo potest eiusdem poenae observantiam exigere, nisi delictum sit notorium.

Neque legitimus superior; qui tamen potest pro sua prudentia sententiam declaratoriam dare; imo debet ad instantiam; vel ex officio, si bonum commune id exigat (c.2223 § 4), et postea potest poenae observantiam exigere.

4) Sententia declaratoria habet effectum retroactivum ad momentum patrati delicti.

Sic, si quis *ipso facto* privatur beneficio et post mensem datur sententia declaratoria, debet se spoliare vel ab exsecutore sententiae spoliari fructibus a die quo deliquit.

1037. Impositio poenae f. (c.2233). Nulla infligi potest, nisi certo constet de delicto commissio et non legitime praescripto. Praescriptum est delictum quod ob lapsum temporis iam puniri non potest. De praescriptione actionis poenalis vel criminalis c.1701-5.

Modus eam imponendi: «) Per sententiam iudicalem vel per praeceptum particulare (*Regat h.t.o., last.* 11,846-7).

b) Si agatur de censura, praemissa reprehensione ac monitione, ut reus a contumacia recedat; dato congruo tempore ad resipiscendum, si prudenti indicis vel superioris arbitrio res id ferat: contumacia persistente, censura infligi potest.

Monitio est intimatio qua index vel superior reo aniniadvertit eum censuram incursum, nisi resipiscat aut parcat. Non est necessaria, quando quis violavit *praeceptum peculia-*

ri censura f. s. munitum 7, quia ipsum praeceptum monitionem continet.

In monitione *talis* censura memoretur (c.2168 § 2; 2176); non sufficit comminari *in genere* poenas aut censuras. Nam *talis censura* contemnenda est, ut infligi possit; et concreta plus movet ad resipiscendum quam generica⁸.

Requiritur monitio ad valorem censurae? Negant aliqui⁹, quia id Codex non dicit; et quia de contumacia aliunde constare potest. Affirmant plerique quibus adhaeremus. Nam de ratione censurae est ut supponat delictum et contumaciam. /Xtqui nisi praecedat monitio contumacia non est, aut saltem a superiore iuridice ignoratur.

Potest esse *oralis* vel *scripta*. Peractae monitionis eiusque tenoris documentum servetur (c.2143). Sufficit *una*; nec requiritur determinatum intervallum inter monitionem et censurae inflictionem. I't norma directiva forsan suaderi possunt c.660-62.

Reprehensio est obiurgatio seu increpatio reo facta. Non requiritur hic actus distinctus a monitione.

Poena delicti frustrati aut attentati (c.2235). Haec nisi tamquam distincta delicta lege plectantur, possunt congrua poena pro gravitate puniri; nulla, si reus sponte ab incepta executione delicti destiterit; et nullum ex conatu damnum aut scandalum datum sit (c.2213 § 3).

C A P U T I V

De poenarum remissione

Summarium: 1. Cessatio poenae.—2. Remissio: modi, auctor.—3. Potestas Ordinarii.—4. Conditiones, modus.

1038. Cessatio poenae locum habet: *a)* Morte rei. si hic moriatur ante latam sententiam firmam. Si postea, cessat poena *personalis* seu quae ipsam personam delinquentis immediate afficit, ut suspensio, excepta illa quae mortuo quodammodo applicari potest, ut privatio sepulturae; poena *realis* seu circa bona rei exsequenda, ab heredibus observanda est. ut mulcta. *b)* Expiatione seu luitione, *c)* Praescriptione (c.22-10). </> Remissione. 4y|.

¹ l. 11. .,| 1v>2 \ 14,530.
L. Vi »IU l.o. 17h CntuJ, 31; Su Ape 7. De v >kr. <1-3 s.8 n.2.
Coccm» VII 1.49

Remissio est vinculi poenae relaxatio a competenti auctoritate facta.

Modus remissionis: a) Per *absolutionem* in censuris;
b) per *dispensationem* in poenis vindicatis.

Discrimen, 1" Absolutio est vinculi relaxatio facta iuxta intentionem legis, quae vult ut reus a contumacia recedat, et sic condonetur ei censura; dispensatio est contraria legi poenali quae vult ut poena luatur. 2" Absolutio est *res iustitiae*; concedi debet statim ac reus recedat a contumacia; non pendet a superioris arbitrio; dispensatio est *res (/raliuc*, quae negari potest, etsi reus se emendaverit.

1039. Auctpr remissionis (c.2236). I. Qui poenam tulit. Talis intelligitur qui eam constituit per legem aut praeceptum (c.2220); non qui eam inflixit seu applicavit post patratum delictum, nisi hic sit idem qui poenam constituit.

2. Illius superior. 3. Successor. 4. Delegatus. 5. Qui potest a lege eximere, potest a poena. *Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus* (Reg. iur. 53 in *Sexto*). A lege potest eximere legislator, successor, superior, delegatus (c.80). Canon est exclusivus, tantum hi poenas remittere possunt, iudex ex officio applicans poenam a superiore constitutam, nequit applicatam remittere (§ 3).

Potestas Ordinarii (c.2237). In casibus PUBLICIS potest remittere poenas l. s. iuris communis. Per se vel per alium, nam est potestas ordinaria (c.197.499 § 1).

Excipe: 1.* Casus ad forum contentiosum deductos. Id est ad indicium per citationem (c.1725,1."2.°), ad petendam poenae declarationem. 2." Censuras S. Sedi reservatas. 3.° Inhabilitatem ad officia, beneficia, dignitates, munera in Ecclesia, vocem activam et passivam, eorumve privationem, suspensionem perpetuam, infamiam iuris, privationem iuris patronatus et privilegii seu gratiae a S. Sede concessae.

In casibus occultis potest per se vel per alium poenas l. s. iuris communis remittere, exceptis censuris specialissime vel specialiter reservatis S. Sedi. In mortis periculo et in casu urgentiori quivis confessarius id potest, iuxta c.2252.2254. 2290.

Poenae f. s. post inflictionem sunt ab homine; et reservantur ei qui constituit poenam, superiori, successor, delegato.

Conditiones (c.2238). *Remissio* vi aut metu gravi extorta ipso iure nulla est. Si metus est *iustus*, valet remissio. Sic auctores. Negat Soler, n.151, quia canon non distinguit.

1040. **Modus** (c.2239). o) Valide concedi potest remissio (et licite) *praesenti* vel *absenti*. Nam est actus iurisdictionis voluntariae (c.201 § 3). δ) *Absolute* vel *sub conditione*

Conditio. 1) De praesenti (v. gr., si laicus est); aut de praeterito (si restituisti), remissionem non suspendit; haec statim fit vel nulla est, prout conditio verificetur vel verificata fuerit, quando remissio concessa, aut secus. 2) De futuro, *suspensiva* (si restituas), effectum suspendit, donec conditio verificetur; remissio sub conditione *resolutiva* statim effectum producit; sed redit poena, si illa conditio non verificatur. Haec est remissio *ad reincidentiam*, per quam tollitur poena, sed ita ut reditura sit specificè eadem, non numerice, si tali onus non impleatur (c.2254.2290). Et quia poena numerice est nova, novum delictum requirit, quod consistit in omissione culpabili oneris impositi in remissione poenae *ad reincidentiam*.

Remissio ad cautelam est quae datur quando poena ignorata est vel dubia, ad quietem, *quatenus necessaria sit*. Includit conditionem *si eges*, ut datur ante absolutionem sacramentalem.

c) *In foro extento* vel *in interno* tantum. Data pro foro externo valet quoque pro interno (c.202 § 1; 2251). Nam per remissionem in externo superior vere tollit vinculum poenae quod ideo neque in interno manet. Remissio facta in foro interno reapse poenam tollit; sed in foro externo, i. e. coram societate, reputatur manere poena, donec probetur vel legitime praesumatur remissio (c.2251). *Praesumi potest*, v.gr., absolutio censurae, si delinquens confessus fuerit, et publice hoc sciatur. Si remissio in foro interno data non probetur vel non praesumatur, ea non obstante, reus poterit ad indicium deferri, ut poena declaretur; si poena fuit inflicta aut declarata, aut notoria, superior potest poenae observantiam urgere.

d) *Ore* vel *scripto*. Sed si poena scripto inflicta fuit, expedit ut remissio scripto concedatur. Remissio per litteras vel per nuntium concessa effectum sortitur a momento quo conceditur (c.37.38); non a momento quo notitia concessionis pervenit ad reum, ut docet *Coronata*, n.1740.

De poenis

Summarium: 1. Medicinales.—2. Vindictivae.—3. Remedia poenalia,— 4. Poenitentiae.

De poenis medicinalibus seu censuris

De censuris in genere

Summarium: 1. Notio et impositio.—2. Appellatio et recursus.—3. Multiplicatio.—4. Reservatio.—5. Absolutio: Relatio inter absolutionem censurae ac peccati, formula absolutionis, vis.—6. Potestas in articulo mortis, extra periculum, in casu urgenti.—7. Vi Bullae Cruciatæ.

Poenae medicinales sunt quae directe et immediate intendunt delinquentis emendationem; indirecte et mediate reparationem ordinis publici.

1041. **Censura** (c.2241). Est poena qua homo baptizatus delinquens et contumax quibusdam bonis spiritualibus vel spiritualibus adnexis privatur, donec a contumacia recedens absolvatur (§ 1).

Poena, quia est privatio bonorum ob delictum a publica auctoritate imposita. *Spiritualis*, quia privat bonis spiritualibus, i. e., quae bonum supernaturale respiciunt; interdum privat bonis temporalibus spirituali adnexis; sic suspensio redditibus beneficii privat. *Rona spiritualia* triplicis speciei distinguuntur: a) quae immediate et directe a Christo procedunt et animae prosunt, ut gratia et virtutes infusae; b) quae proveniunt a singulis fidelibus, *qua personis privatis*, ut preces particulares et pia opera; c) quae procedunt ab Ecclesia, tamquam a Corpore Christi; quorum administratio commissa est Ecclesiae, ut sacramenta, officia divina, suffragia publica, indulgentiae. Censura privat tantum hac tertia bonorum spiritualium classe. Privat quandoque etiam bonis temporalibus spirituali adnexis, ut fructibus beneficii; sed hoc plerumque secundario et indirecte.

Medicinalis, intendens directe et immediate delinquenti' emendationem, seu recessum a contumacia. Haec consistit in contemptu censurae formali vel virtuali, seu contento in violatione legis quam delinquens scit munitam esse censura; vnde in perseverantia pravae voluntatis post delictum. Ideo cessatio censurae pendet a cessatione contumaciae; quatenus reus absolvendus est, si emendatus absolutionem petat.

Subiectum est: nisi homo baptizatus; *b)* delinquens; nisi contumax.

Cautela in imponendis. Censurae praesertim l. s., maxime communicatio, sobrie et magna cum circumspectione imponantur (§ 2). Sunt enim poenae gravissimae. Aliunde hodie contemnuntur, quare, si frequenter imponantur, vilescent.

1042. **Delictum censura punibile** (c.2242) est tantum: a) externum; b) grave; c) consummatum; d) cum contumacia coniunctum (§ 2). a), b), c) superflua sunt, nam omne delictum sic est. *Grave*, specialis gravitatis, quia poena proportionari debet delicto (c.2218 § 1). *Consummatum*, completum, perfectum; nisi censura feratur in non consummatum, ut est acceptatio duelli (c.2351). - .jW"

Contumacia est contemptus censurae; *formalis* in ipsam censuram tendens; vel *virtualis* seu *interpretativus*, i. e., implicitus in violatione legis munitae censura cognita a reo. Iden censura semper requirit aliquam monitionem praevidiam. *In censuris f. s. contumax est*, qui post monitionem canonicam cum comminatione censurae, a delicto non desistit, vel patrat delicti poenitentiam cum debita reparatione damni et scandali detrectat. *In censuris l. s.*, qui sciens legem et censuram, delinquit, nisi a censura legitime excusetur (§ 3), v. gr., ob metum (c.2229); quae excusatio in foro externo probanda est (c.2218 § 2). in his monitio fit ab ipsa lege.

Exemplum: Episcopus *legem* dat Clericus qui publicis theatris assistat, *punitur* censura suspensionis u *divinis*. Petrus sacerdos publico theatro interfuit. Nondum est contumax. Postea Episcopus Petrum monet: Si hoc iterum facias, imponam tibi suspensionem Petrus iterat delictum. Tunc est contumax et iam potest ei suspensio imponi, quae erat f. s.

Episcopus *per praeceptum* imponit Petro "Ne legas talem librum, secus suspendam te a divinis" (f. s.). Petrus librum legit. Ex tunc est contumax, et Episcopus potest ei poenam infligere, absque nova monitione; nam iam ipse personaliter monitus erat de poena in praecepto imposito (CIC 14 iul 1922: AAS 14,530).

Episcopus *per legem* statuit Clericus qui theatro assistat, *ipso facto* est suspensus a divinis (l. s.); vel *per praeceptum* idem im-

hit Petro. Petrus theatro assistit, ex tunc est contumax, et suspensionem contrahit.

Si censura non contrahitur nisi *effectu secuto*, ut in casu abortus (c.2350), iuxta S. A.F., l.7 n.40 et alios, non contrahitur ab eo quem peccati poeniteat *ante effectum*, quia eo momento quo iuxta legem debet contrahi, iam non est contumax. Haec doctrina hodie intrinseca probabilitate carere videtur. Ex c.2209 § 5, effectus retractationis totus pendet ab influxu quem tandem habuit actus in delicti consummationem. Si retractatio abduxit *plene* influxum in delictum, ita ut hoc non consummetur, agens ab omni imputabilitate ac poena liberatur; si non plene influxum abstulit, retractatio minuit, sed non aufert imputabilitatem et poenam. Ergo si retractatio non impedivit consummationem, quae tandem poenitenti debetur, neque imputabilitatem neque poenam aufert (c.2209 § 5). Igitur si poenitentia non impedivit *effectum*, seu consummationem delicti, v. gr., abortus, excommunicatio contrahitur effectum secuto.

Cessatio contumaciae habetur per veram poenitentiam rei. cum reparatione damni et scandali, aut eius seria promissione; de quibus indicium spectat ad absolventem (§ 3).

Ferri potest censura in delinquentes *ignotos* (§ 1), ut si Episcopus dicat: qui tale incendium provocavit, reparet damnum sub excommunicatione. Nequit ferri in *incertos*, ut si dicat: unus e tribus coauctoribus reparet damnum, sub excommunicatione. Censurae l. s. *a iure* semper feruntur in ignotos: "qui talia agant ipso facto censuram incurrent". Censurae l. s. *ab homine* plerumque in personam notam. Censurae f. s. nequeunt infligi in ignotum, quia prius causa talis delinquentis cognoscenda est; et secus delinquens ignotus se prodere deberet ad obtinendam absolutionem.

1043. **Appellatio et recursus** (c.2243). Appellatio est provocatio ad tribunal superius a sententia inferioris, ut haec revocetur. Sententia condemnatoria vel declaratoria excommunicationis dari debet a tribunali trium indicum (c.1576 § 1, l. 1.º). *Recursus*, provocatio ad superiorem altiore in via administrativa, contra decretum inferioris. *In suspensivo*, suspendit executionem sententiae vel decreti inferioris, donec superior rem decidat; *in devolutivo tantum* executionem non suspendit, solum transfert causae cognitionem ad superiorem, qui potest sententiam vel decretum revocare. Omnis appellatio de se est *in suspensivo*, nisi aliud caveatur (c.1889); recursus plerumque est *in devolutivo tantum*.

Censurae inflictae per sententiam vel decretum statim ac latae fuerint executionem secumferunt; i. e., non egent decreto executionis indicis aut superioris iubentis executionem, ut plerumque egent sententiae (c.1918). Hinc, ab eis datur appellatio vel recursus, sed non in suspensivo, in devolutivo tantum. Pendente appellatione vel recursu, censura interca observanda est. a) Ex fine, qui est emendatio, quae saepe impediretur praetextu frivola appellationis vel recursus in suspensivo. b) Quia absolutio pendet a delinquente; respiciat, et absolvetur.

1044. **Multiplicatio** (c.2244). In eodem subiecto multiplicari seu coexistere possunt plures censurae, diversae vel eiusdem speciei (§ 1). Verbi gratia. Petrus potest habere simul excommunicationem et suspensionem: vel duas excommunicationes.

Difficultas est, in eadem specie: Qui privatus est quibusdam bonis, nequit iisdem iterum privari.

Resp. Censura non se habet ut meram privationem, sed ut vinculum et causam quae privationem inducit. Possunt plures causae aut vincula adiici ad privationem inducendam, ut homo potest pluribus vinculis cogi ad abstinentionem; v. gr., per legem Ecclesiae, per poenitentiam sacramentalem, per votum; deficiente uno vinculo, cetera manent. In iure civili eidem reo saepe plures poenae mortis imponuntur.

Exemplum: Potest quis pluribus peccatis mortalibus ligari; c; quamvis primum gratia eum iam privavit, secundum, quantum est de se, illa privat, et propriam maculam inducit; vel priorem auge! ita ut haec duabus aequivaleat.

Potest absolvi ab una censura, manentibus reliquis.

Modus. Censurae l. s. multiplicantur 2): 1.º Si diversa delicta censuram secumferentia eadem vel distincta actione committantur (duellum et abortus; adulterium cum incestu). 2.º Si idem delictum censura punitum repetatur iduiic absolutiones complicitis). 3? Si idem diversis censuris a distinctis superioribus punitum semel aut pluries committatur (c.2221). V. gr., a Papa suspensione, ab Episcopo excommunicatione puniatur. Censurae ab homine (§ 3): Si plures Sententiae, aut plura praecepta, aut plures partes sententiae aut praecepti, singulae suam habent censuram.

1045. **Reservatio** (c.2245). Est limitatio potestatis absolvendi a censura. Seu advocatio casus ad indicium superioris sublata inferioribus potestate eam valide absolvendi (c.893

Reservationes peccati et censurae intime conectuntur, praesertim censurae impediens sacramentorum receptionem (excommunicationis et interdicti personalis).

Censurae sunt reservatae vel non reservatae (§, 11. Cum censura auferenda sit cessante contumacia, patet reservatio esse quaedam poenae aggravatio.

Cui reservatur 1." Censura *ab homine* f. s. reservatur ei qui censuram infligit aut sententiam tulit; eius superiori,

1 StfÁREZ, *De cent* d.5 s.2 n.6.

successori aut delegato (§ 2). Non iudici, qui poenam a se applicatam remittere nequit (c.2236) § 2), nisi iudex sit ipse superior qui censuram constituit, v. gr., Episcopus. Nam si quivis hanc censuram absolvere posset, auctoritas infligentis contemneretur.

2? Censurae l. s. *a iure reservatae*, aliae sunt Ordinario, aliae Sanctae Sedi: *simpliciter, specialiter, specialissime* Reservatae ipsi Romano Pontifici, v. gr., ob violationem secreti S: Officii, sunt specialissime reservatae.

Discrimen diversae reservationis stat in diversa potestate requisita ad absolvendum; sufficit potestas generalis ad reservata, ut absolvantur reservatae simpliciter; specialis vel specialissima potestas requiritur ad ceteras, excepto casu mortis aut urgentiori (c 2252-54Y

3.º Censura l. s. non est reservata nisi in lege vel praecepto id expresse dicatur (§ 4).

Id intelligitur <k censuris l. s. sive *a iure sive ab homine* constitutis, ut si Episcopus prohibeat Petro assistantiam theatro, sub censura suspensionis l. s. Censurae l. s. constitutae per praeceptum sunt ad instar legis, ideoque non reservatae, nisi id dicatur; inflictiae vel applicatae per praeceptum sunt ad instar sententiae, et proinde reservatae. Sic ante Codicem multi censuram l. s. constitutam per praeceptum particulare non censebant reservatam: Idem tenent plures post Codicem Et tenendum est. Nam: n) C.2245 § 4, clare id dicit. b) Non est tantum periculum auctoritatem contemnendi, si a quovis possit absolvi; nam tunc in lege, vel praecepto est tantummodo comminata; nec intervenit distinctus actus superioris aut iudicis infligentis, ut incuratur.

Censura l. s. non reservata non fit reservata per sententiam aut praeceptum declaratorium poenae contractae. Nam : a) Id doctrina canonica numquam tenuit, nec a Codice statuitur (c.2217 § 1 n.3); imo contrarium suadet in c.2223 § 4; 2232 § 2. &) Secus post declarationem omnes l. s. fierent *ab homine*, c) Sic plures post Codicem (Robert t, 299). Declaratio producit alios effectus (c.2264-65), non reservationem censurae.

4.º In dubio iuris vel facti reservatio non urget (§ 4). Requiritur dubium positivum seu gravi ratione innixum.

Cautela in reservando (c.2246). Ne reservetur, nisi attempta delicti gravitate, necessitate aptius providendi disciplinae et conscientiae medendi.

Etsi reservatio censurae immediate afficit sacerdotem, cuius iurisdictionem restringit, tamen intentio legislatoris di-

1 SvAwcz, *De cens*, d.7 5.2 n.1.2.

1 Robert.: 296; MxCHIXiS. apud *Ephemerides theologiae lovahieitses* (1927) p.180; Regat u.ia Casos IT1.4 VC

recte fertur in delinquentem; nam cum censura, deposita contumacia, per se auferenda sit, ac *per se* a quovis sacerdote! auferri posset, reservatio est aggravatio poenae, inducens omis recurrenti ad superiorem.

Reservatio censurae est poenalis. Patet; a) Ex duplici conditione requisita ad reservationem: peculiari delicti gravitate, cui non spondere debet poena gravior; et necessitate providendi discipline ac conscientis medendi: Sicut censura est medicina praeservativa! poena medicinalis, ita etiam reservatio. b) Ex gradatione reservationis in quibusdam delictis pro circumstantia aggravante, ut in violatione privilegii canonis et fori (c.2341.2343).

Reservatio est strictae interpretationis (§ 2).

1046. Relatio inter reservationem censurae ac peccati (§ 3). Reservatio censurae impediens sacramentorum receptionem importat reservationem peccati, cui adnexa est. Sed si quis excusatus vel absolutus est a censura, v. gr., in foro externo, reservatio peccati cessat. Nam nequit sacramentum poenitentiae recipi cum tali censura reservata. Ergo reservatio censurae est principalis.

Impediunt sacramentorum receptionem excommunicatio et interdictum personale (c.2260 § 2; 2275 n.2). Si haec censura non est reservata, videtur valida absolutio peccati, etsi prius non fuerit absoluta censura, v. gr., si confessarius dicat: "te absolvo a peccatis", omissis verbis praecedentibus: "absolvo te ab omni vinculo excommunicationis". Nam etsi haec *impedit* receptionem absolutionis peccati, nullibi dicitur talis absolutio nulla; nisi quatenus peccatum sit reservatum ratione illius censurae reservatae.

Limitatio potestatis reservandi (c.2247). Si censura sit S. Sedi reservata, Ordinarius nequit aliam sibi reservatam ferre in idem delictum (§ 1). Nam S. Sedes ad se illum casum advocavit; ne ergo eum ad se advocet Ordinarius per novam reservationem.

Is reservationis (c.2247 § 2). 1." Reservatio a iure communi facta ubique tenet. Nam est lex generalis. 2." Reservatio in particulari territorio, extra illud non tenet, etsi censura'us inde egrediatur ad absolutionem petendam. Idem valet de peccatorum reservatione (c.900 n.3). Poena iam contracta, extra territorium tenet (c.2232). 3." Censura *ab homine* est ubique reservata, ita ut censuratus nullibi absolvi possit sine debitis facultatibus.

Agitur de censura ab homine f. s. inflicta per sententiam aut praeceptum; non de censura l. s., quae non est reservata nisi in praecepto comminatorio id expresse dicatur (c.2245 § 4).

ignorantia reservationis (§ 3). 1." *In confessario.* Si hic ignorans reservationem a censura et peccato absolvat, absolutio utriusque valet, nisi censura sit ab homine aut specialissime reservata. Idem dic de oblivione, inadvertentia, errore (c.2202 § 3). Nam haec facile occurrunt, ideo in bonum fidelium iurisdictionem supplet Ecclesia.

Excipitur: a) censura ab homine, ne auctoritas illam imponentis illudatur; b) specialissime reservata, quia in absolutione superior speciales poenitentias et instructiones dat.

2. *Ignorantia reservationis in poenitente.* De hac nihil Codex.

Communiter tenent auctores, ut Cappello, n.72, ignorantiam reservationis ab ea non excusare, quia fundamentum contrariae opinionis, quod reservatio sit poenalis, hodie non subsistit. Sed ratio P. Cappello valet pro reservatione peccatorum, non censurae. Imo in peccato calumniosae denuntiationis confessarii (c.894) reservatio est poenalis. Hanc unicam sanctionem imposuit Benedictus XIV, Const. *Sacramentum poenitentiae*: "ut tam detestabile facinus metu magnitudinis poenae coerceatur", illud reservat S. Sedi. Ideo iuxta probabilem sententiam ignorantia excusat a reservatione huius peccati⁴. Vidal quoque n.254 ait ignorantiam reservationis censurae non excusare a reservatione, quamvis huius indolem poenalem agnoscit. At non videmus quare ignorantia poenitentis circa reservationem censurae non excuset a reservatione. Nam reservatio est tandem poena, et medicinalis, et l. s., ut diximus n.1045, accessoria utique ipsi censurae. Accessorium naturam congruit sequi principalis (Reg. lur. 42 in *Sexto*). Ergo sicut ignorantia delinquentis excusat a censuris l. s. ita ab earum reservatione.

1047. Absolutio (c.2248). *Necessitas.* Censura contracta solum legitima absolutione cessat. Quae est remissio a competente potestate ex obligatione danda, cessante contumacia (§ 1).

Non cessat o) Morte auctoris, nam ex dispositione iuris manet, donec tollatur, b) Non, saltem perfecte ac totaliter, morte censurati. Nam aliquomodo afficit fideles, qui obligantur abstinere a certis actibus, v. gr., quoad sepulturam, quae obligatio non cessat morte censurati. c) Non sola emendatione et satisfactione, si censura absolute lata sit. Hoc erit ratio obtinendi absolutionem, sed non ut cesset ipso facto censura. Secus quivis praetenderet cessationem. Si

⁴ UtiACir, *Theol. Mor.* 1.568; not.; Ctratiq. Ccnjwraz, 101; Nqldin, *Th. M.* 111,363 (1938) ait: Reservationes quae rationem poenae habent ignorantes non incurrunt

couditionate feratur, *dcacc resipiscas*, cessat posita emendatione. § suspensio et interdictum ad tempus dē terminatum feratur, cessante expleto, sed tunc non sunt censurae, sed poenae vindicalivae.

Obligatio, est absolvendi, deposita contumacia. Sed absolvens potest, si res ferat, poenam vindicativam vel poenitentiam imponere (§ 2). Nam potest reus esse emendatus, sed forte manet magnum damnum vel scandalum reparandum. Ut quando excusatur a censura k s. incurrenda, ob ignorantiam. metum... (c.2229 § 3 n.1k potest congrua poena aut poenitentia affici; ita quando absolvitur.

Reviviscentia. Absoluta censura non reviviscit, nisi ab .-oiula sit *ad reincidcnliam*, i. e., cum quis vere a censura liberatur, ita tamen ut in censuram eiusdem speciei incurrat, si opus in absolutione praeceptum non exsequatur (§ 3). Erit tamen nova numero censura, quae postulat novum peccatum grave cum contumacia in omissione operis admissum. Absolutio ad reincidentiam est *a iure*, v. gr., in absolutione casus urgentis (c.2254 § 1); vel *ab homine* seu per specialem superioris dispositionem in casu particulari.

Extensio absolutionis (c.2249). Potest quis absolvi ab una censura, ceteris manentibus (§ 1). Nam sunt vincula diversa, sine connexionē; et non datur indirecta absolutio censurarum, ut datur absolutio indirecta peccatorum, o) Potest reus in una causa velle satisfacere et non in alia, b) Si a distinctis superioribus censuratus fuit, poterit forte ab uno absolvi et non ab altero, c) Potest absolvens habere facultatem ad unam censuram et non ad aliam.

Corollarium. Si una potest absolvi sine alia, ad absolutionem omnium debent omnes manifestari; secus absolutio valet tantum pro casu expresso (§ 21. Praeterea ad absolutionem semper requisita fuit humilis petitio, ut signum resipiscentiae. Tamen etsi petitio particularis fuit, et absolutio generalis, haec valet pro censuris reticitis bona fide, ad quas absolvens facultatem habeat. Nam absolvens potestatem habet generalem, et ea uti vult (Suarez, d.7 s.5 n.16).

Peccata reticita ex oblivione non tolluntur *directe*, sed indirecte per infusionem gratiae; censurae bona fide reticitae *directe* absoluntur per absolutionem generalem, quia cessavit contumacia. Absolutio generalis est, v. gr. “Ego te absolvo ab omni vinculo excommunicationis”.

Excipe: a) Specialissime reservatas, quia in eis absolvendis speciales poenitentiae et instructiones dantur; i) mala

tide reticitas. Quia irrideretur iurisdictio. *Fraus sua et dolus umi patrocinari debent.*

1048. Relatio inter absolutionem censurae ac peccati c.2250).

1.” Si censura non impedit sacramentorum receptionem, mensuratus rite dispositus potest absolvi a peccatis, firma censura. Sic est suspensio et interdictum non personale. 2.º Si impedit (excommunicatio et interdictum personale, c.2260 § 1; 2275,2.º), debet prius absolvi a censuris.

Id solum ad liceitatem. Valide absolveretur peccatum, etsi prius censura non absolveretur; nisi censura sit reservata, ad quam absolvens non habet potestatem. Ideo peccatum cum censura reservata est *indirecte* reservatum, ratione censurae. Ita omnes casus papales reservati excepta calumniosa denuntiatione confessarii, quod est peccatum reservatum ratione sui (c.894), et ratione censurae specialiter reservatae (c.2363).

Qui confitetur peccata sacerdoti habenti facultatem ad censuras reservatas, et inculpabiliter reticet peccatum reservatum cum censura, valide absolvitur ab hac censura, ita ut deinde possit illud peccatum cuivis confessario confiteri. Nam prior confessarius voluit absolvere quantum potuit (D’Annunzio, 1,353).

1049. Formula absolutionis (§ 3). Pro foro interno sacramentali, quae est in absolutione peccatorum consueta; pro foro non sacramentali, quaevis; pro excommunicatione in foro non sacramentali formulam Ritualis convenit adhiberi.

Pis *absolutionis*. 1.º Data in foro externo valet pro utroque foro. Nam vinculum vere tollitur, et in interno standum est veritati. 2.º Absolutus in interno potest ut talem se habere in externo, remoto scandalo. Nam censura vere sublata est. At publice censuratus, absolutus in interno, nequit publice se gerere ut absolutum, si sit scandalum. Ideo nisi absolutio data in interno probetur aut legitime praesumatur. Censura potest a superiore fori externi urgeri, donec in externo absolvatur. Praesumi potest si delinquens adierit superiorem vel confessorium.

1050. Potestas in periculo mortis (c.2252).

1. Quivis sacerdos potest absolvere quemvis a quibusvis peccatis et censuris (c.882V Sed absolutus a reservatis *ab homine* aut *specialissime*, tenetur, postquam convaluerit.

1. Post sententiam de cōtaratoriam. nisi cietis rit fiotorhiè (c.2232 § 1).

recurrere sub poena reincidentiae ad Superiorem censuram, ad Poenitentiariam vel Episcopum aliumve facultate praeditum, eorumque mandatis stare.

Codex non obligat confessarium ut moneat poenitentem de interponendo recurso; sed debet eum monere, si monitio profutura speratur. Practice omittatur monitio: a) Si poeniteris sit in extremis, aut sine spe convalescentiae, b) Si prudenter timeatur nocitura (Cappello, 116).

Modus recurrendi, per epistolam vel per confessarium

Tempus: post convalescentiam; vel ex analogia, postquam cessavit periculum extrinsecum, v. gr., praelii; *intra mensem*, ex analogia c.2254 § 1. Initium huius temporis saepe incertum est, neque scrupulose aestimandum.

2. Absolutio est definitiva et completa, sine onere recurrendi, exceptis his duabus censuris: ab homine et specialissime reservatis. 3.º Absolutio haec limitatur ad forum internum (CIC 28 dec. 1927: AAS 20,61).

1051. Extra mortis periculum (c.2253).

1. *A censura non reservata* absolvere potest in foro sacramentali quivis confessarius. In foro extrasacramentali, qui in externo habet iurisdictionem in reum, ut Vicarius Generalis. Confessarius intelligitur qui licentias habet ad confessionem delinquentis audiendam.

2. *A censura ab homine*, i. e., iam inflictam, ille cui reservata est, iuxta c.2245 § 2; nempe: a) qui censuram constituit, f. s. per legem aut praeceptum; b) eius superior; c) successor; d) *delegatus*. Haec reservatio urget etiam extra territorium, sed illi possunt absolvere reum, etsi hic domicilium vel quasidomicilium alio transtulerit. Nam est exercitium iurisdictionis voluntariae (c.201 § 3).

3.º *A censura a iure reservata*; qui censuram constituit, ille cui reservata est, successores, superiores, delegati. Hinc a reservata Episcopo vel Ordinario quivis Ordinarius suo subditos ubique, loci Ordinarius etiam peregrinos absolvere potest in suo territorio.

Idem dicitur de peccatis (c.881). Sed agitur hic de reservatis iure communi. Nam reservatio iure dioecetano statuta extra dioecesim non viget (c.2247 § 2).

Cardinales absolvere possunt ab omnibus peccatis et censuris exceptis specialissime reservatis, et adnexa secreto SO. Idem potest sacerdos a Cardinali electus pro eo cuiusque familiaribus (c.239 § 1 n.1 2). Nuntii et Delegati Apostolici pagellam facultatum habent.

C. Consist. 6 maii 1919. Canonicus Poenitentiarius potest absolvere i reservatis Ordinario (c.401 § 1), sive ab ipso Ordinario sive a iure.

Qui habent facultates ad reservatas Ordinario *a iure*, non ideo habent ad reservatas ab Ordinario ipso.

1052. In casu urgenti (c.2254). *Casus urgens* duplex est: 1.º Si censura l. s. sine gravi scandalo aut infamia servari non potest; ut si parochus censuratus egeat missam celebrare die dominica. 2.º Si durum sit poenitenti in peccato manere per tempus necessarium ut competens superior provideat.

Repugnantia sic manendi per unum diem sufficit, ut colligitur ex S. Poenit. 14 maii 1904. Imo ob specialis poenitentis dispositionem, verbi gratia, religiosi, paucae horae suffiunt. Repugnantia excitari potest a confessario (Cappello, 124).

Alterutra causa ad valorem requiritur; una sufficit, eas aestimare debet confessarius, in quo sine anxietate procedet; in dubio censere potest causam adesse; si erret, absolutio valet (c.84 § 2); eo vel magis quod potestas quae pro casu urgenti conceditur est generalis, et proinde latae interpretationis (c.66 § 1; 200 § 1).

Facultas. Quivis confessarius, i. e., qui habet licentias audiendi confessionem: in foro sacramentali ab eisdem censuris, quoquo modo reservatis, absolvere potest; iniuncto onere recurrendi, sub poena reincidentiae, intra mensem, saltem per epistolam et per confessarium, si id fieri possit sine gravi incommodo, reticito nomine, ad S. Poenitentiariam vel ad Episcopum aliumve superiorem facultate praeditum; et standi eius mandatis. Absolvere potest quivis confessarius, etsi poenitens facile posset adire alium confessarium praeditum facultate absolvendi a censuris reservatis (VERMEERSCH, *Efrit.* 111,454).

Absolutio sic data est *directa* quoad peccatum et censuram, quae manent remissa: sed *sub conditione resolutive*, i. e., censura redibit eadem specificiter, non numerice, si onus recurrendi non adimpleatur. Absolutio censurae valet etsi confessio sit nulla, v. gr., ob defectum doloris.

Censurae absolvendae. 1.º *Latae sententiae a iure* absolvi possunt omnes, etiam specialissime reservatae; etiam reservatae per Ordinarios; etiam casus calumniosae denuntiationis confessarii de sollicitatione in confessione, quae est peccatum reservatum propter se et propter censuram (c.894).

Excipitur casus excommunicationis simpliciter reservatae extractae a sacerdote qui matrimonium civile attentavit (c.2388), et absolutionem petit, quin suam concubinam dimittere possit. Hic a quovis sacerdote absolvi potest solum in mortis periculo, ad normam c.2252 (Poenit. 18 apr. 1936; 4 maii 1937: AAS 28,242; 29,283). Nos autem excipitur, iuxta multos, excommunicatio contracta ob violationem secreti SO, ipsi R. Pontifici reservata (Lodos, So/ T_i [1951] p.373-7).

2.º *Latae sententiae ab homine*, etiam; nam, ut diximus sic constitutae per praeceptum considerantur ut a iure; et ut absolvantur eadem causae possunt esse; neque est periculum contemnendi auctoritatem illas constituentis.

3.º *Latae sententiae per sententiam declaratae*, etiam; quia etsi non sit infamia aut scandalum in eis observandis, potest esse ratio quietis conscientiae. Sed obtenta absolutione in foro interno, superior fori externi posset observantiam censurae in hoc foro urgere, nisi absolutio in interno data probetur aut legitime praesumatur (c.2251).

4. *Ferendae sententiae per sententiam aut praeceptum iam inflictae seu applicatae*. Maior est difficultas, d) In c.2254 non memorantur, forte quia, si a quovis absolvi possent, auctoritas eas infligentis contemneretur, b) Praeterea quae per sententiam infliguntur, sunt notoriae saltem notorietate iuris, quam sequi solet notorietas facti (c.2197). Communiter tenent auctores c.2254 ad has non extendi.

Tamen nobis improbable non videtur eas absolvi posse vi c.2254. Nam: n) Canonis redactio id suadet: Duae causae assignantur ad absolvendum: periculum scandali vel infamiae, et quies conscientiae. Prima ratio propria est censurae l. s., secunda omnibus communis. Si ergo haec ratio existat, quare absolvi non poterit censura f. s.? Nimis durum videtur poenitentem anxium sine absolutione dimittere.

b) Neque est periculum contemnendi auctoritatem eam constituentis; quia manet onus ad eum recurrendi, et ad id poenitens paratus est; nam praecise ob quietem conscientiae absolutionem petit.

c) Si censura infligitur per praeceptum (ut plerumque expedit infligi scripto vel coram duobus testibus, quando per praeceptum fuit constituta), illud praeceptum non producit notorietatem iuris neque facti; et sic in observantia censurae potest esse scandalum aut infamia. Quare nequeat absolvi? *Ubi eadem est ratio, eadem esse debet iuris dispositio.*

d) Absolutio est res iustitiae: superior eam denegare nequit, cum reus a contumacia recedens eam petit. Quare in casu

urgenti censurae f. s. quae magnum conscientiae angorem producat, non videtur a mente legislatoris alienum ut a quovis vi c.2254 possit absolvi.

t) Difficilius conceditur confessants facultas absolvendi specialissime reservatis quam a censuris f. s. iam per sententiam inflictis. Sic illae nequeunt vi Bullae Cruciatæ absolvi, hae utique. Bullae iubilæi 15 iul. 1924, n.6; 6 ian. 1929; 30 ian. 1933, n.15; 10 iul. 1949 e, confessariis tribuunt quamdam facultatem absolvendi a -censuris, *etiam ad forum contentiosum deductis*, non a specialissime reservatis.

Onus recurrendi imponendum est a confessario; non tamen ad valorem absolutionis, ut videtur; nam id Codex, non dicit; sed etsi non imponatur manet obligatio recurrendi, iuxta aliquos.

a) *Tempus* recursus; intra mensem.

b) *Modus*: vel personaliter, vel per litteras; vel per confessariuni; potest recurri per alium, sed non est obligatio; non oportet per telephorum, lelegraphum, etc. Confessarius debet recurrere, si poenitens nequeat, si possit sine gravi incommodo. Si confessarius, assumpto onere recurrendi, de facto non recurrerit, v. gr., quia mortuus fuit vel in longinquum abiit, non amplius reversurus, poenitens, re cognita, ab onere recurrendi non liberatur.

c) *Superior* ad quem recurrendum est: 1) S. Poenit. 2) Vel Episcopus qui facultatem habeat absolvendi, v. gr., a censuris quas ipse constituit; vel ei a iure reservatis (c.2253. 3); vel ad quas absolvendas habet potestatem a iure (simpliciter reservatas occultas, c.2237 § 2). 3) Vel alius superior, ut regularis pro subditis, qui facultatem habeat absolvendi. Non alius simplex confessarius, etsi praeditus facultate absolvendi et dandi mandata suis poenitentibus.

Finis recursus, est petere mandata seu instructiones, ut hac observentur.

Poenam omissi recursus, eadem censura absoluta, non numerice sed specificè. Ad eam incurrendam requiritur contumacia. Ab ea excusant causae excusantes a censuris l. s.

Si intra mensem recurrit, *sed mandata non adimplet*, videtur in censuram reincidere, ex § 3, ubi id statuitur quando confessarius quivis absolvit sine onere recurrendi, quia im-

• AAS 16,311; 21,10; 25,14; 41,340.
• CI, 12 nov. 1922: AAS 14,662.
• SO, 5 sept. 1900: ASS 33,226
» CI, 12 nov. 1922: AAS 14,663.

possibilis est recursus, et ipse dat mandata. Sed quia id ex § 1 non constat, non est affirmanda reincidentia (Robiti, 318).

Praxis recursus. Ad S. Poenitentiariam aut ad Ordinan-
a) Vel recurrit poenitens ipse, personaliter vel per epistolam; Lito, si vult, nomine; ita tamen ut responsum ad se possit remittere
b) Vel per confessarium, qui, reticito nomine poenitentis, seriis Receptum responsum confessarius nuntiat poenitenti, ut redeat ad mandata recipienda; vel responsum mittit poenitenti ut hic confessarius a se electo illud tradat, qui mandata tamen rescripto indicata eider imponat. Si poenitens scribere nequit, nec iterum confessario se intere, eique durum sit alium confessarium adire, recursus censetur moraliter impossibilis (SO 5 sept. 1900). -Vide n.1008.

Nova confessio (§ 2). Etiam post acceptatam absolutionem vi c.2254 et factum recursum, poenitens potest adire alium confessarium facultate praeditum et, repetita confessione peccati cum censura, ab eo absolvi et mandata recipere: tunc non tenetur mandatis supervenientibus superioris stare (§ 2).

Recursus impossibilis (§ 3). Si sit moraliter impossibilis, confessarius potest absolvere, sine onere recurrendi iniunctis de iure iniungendis, imposita congrua poenitentia et satisfactione pro censura, intra tempus ab eodem praefinitum implendis, sub poena reincidentiae in eamdeni censuram

Casus impossibilitatis, a) Si neque confessarius neque poenitens ad superiorem scribere possit, et poenitenti durum sit adire alium facultate praeditum, **b)** Si poenitens scribere nequeat et confessarius non sit cum amplius visurus, **c)** Si sit periculum revelationis scandali, infamiae, damni temporalis (Cappello, 131). Tale periculum existit durante bello, ubi litterae aperiuntur ad censuram.

Mandata confessarii reducuntur ad reparationem damni et scandali: praescriptionem remediorum ad vitandum relapsum, impositionem poenitentiae congruae. Eaque intra praefinitum tempus a reo praestanda.

Excipitur casus absolutionis complicitis. Nam sacerdos reus per se scribere potest. Si recurrere nequeat intra mensem, recurrat postea. Si praevideatur id numquam fieri posse, verbi gratia, quia ipse mancus est, et confessarius eum non videbit amplius, tunc hic poterit reum absolvere ut supra, sine onere recurrendi (Sole, 197). Imponat ei ne amplius audiat confessionem complicitis, quem absolvit.

1053. Absolutio vi Bullae Cruciatæ. Qui eam sumit, potest absolvi a quovis confessario, durante anno bullae, semel in vita et semel in morte, bis si duo summaria sumat, ab

omnibus peccatis et censuris reservatis, etiam ab homine, sint onere recurrendi. Excipiuntur censurae specialissime reservatae. Absolutio vi Bullae datur sine onere recurrendi.

ARTICULUS 11

De censuris in specie

Summarium: 1. Quacnam bunt.—2. Officia divina.—3. Actus legitimi.

1054. Quacnam (c.2255). 1.^o *Excommunicatio*. 2.^o *Interdictum*. 3.^o *Suspensio* (§ 1).

Discrimen (§ 2). a) Excommunicatio nequit ferri in personas morales. Nam privat bonis internis individualibus. Si feratur in communitatem, afficit solos culpabiles. Suspensio et interdictum utique, tunc privat bonis pertinentibus ad personam moralem, qua talem, verbi gratia, iure eligendi, b) Excommunicatio et interdictum afficere possunt etiam laicos. Suspensio solos clericos, c) Excommunicatio et suspensio sunt *personales*. Interdictum etiam *locale*, d) Excommunicatio semper est censura; ita ut reus absolvendus sit, deposita contumacia. Suspensio et interdictum possunt esse vindicativae. Sunt vindicativae, si ad determinatum tempus vel in perpetuum ferantur, vel ob delictum mere praeteritum, i. e., quae talem poenam non habet, sed in casu speciali extraordinarium scandalum producit, aut specialem gravitatem habet (c.2222 § 1). In dubio praesumuntur censura. Nam haec difficilius incurritur et facilius remittitur; et quoad effectus fere aequiparatur vindicativae. e) Excommunicatio est indivisibilis. Suspensio et interdictum divisibilia.

1055. Divina officia (c.2256,1.10), in canonibus sequentibus intelliguntur functiones potestatis ordinis qua ex instituto Christi vel Ecclesiae ad cultum referuntur et a solis clericis fieri possunt. V. gr., missa, processiones, cantus officii divini, benedictiones...

Actus legitimi (c.2256,2.º), non definiuntur. *Enumerantur*. Munus administraturis gerere bonorum ecclesiasticorum, partes agere indicis, auditoris et relatoris, defensoris vinculi, promotoris iustitiae et fidei, notarii et cancellarii, cursoris et apparitoris, advocati et procuratoris in causis ecclesiasticis: munus patrini agere in baptismo et confirmatione, suffragium ferre in electionibus ecclesiasticis, ius patronatus exercere.

§ J. *De excommunicatione*

Summarium: I. Notio et divisio.—2. Effectus.

1. Notio et divisio

1056. Excommunicatio seu privatio communionis est censura qua quis excluditur a communione fidelium cum effectibus enumeratis in canonibus sequentibus, qui effectus separari nequeunt (c.2257).

Est *censura* (genus); *separans a communione fidelium* (differentia), et propter hanc exclusionem privat certis quibusdam bonis. Nam suspensio et interdictum non separant sed suspensio privat ecclesiastico ministerio; interdictum privat quibusdam bonis spiritualibus.

Cum effectibus inferius enumeratis, qui separari nequeunt. Est poena indivisibilis, aut tota contrahitur aut nihil ex ea.

Communio ecclesiastica est participatio bonorum (piorum administratio Ecclesiae commissa est. Comprehendit: 1) *Communio civilem et politicam*, consistentem in actionibus externis ad humanum commercium seu societatem pertinentibus, et ad finem mere terrenum de se spectantibus; sed qua tenus versatur inter fideles et ad spirituale finem ordinari, et idcirco sub prohibitione Ecclesiae cadere potest. 2) *Spiritualis et sacramentalis*, quae pendet a voluntate Ecclesiae, et complectitur: a) communicationem externam in sacris, ut missa sacramentis, officio divino... etsi effectus internus non habeatur; b) *participationem quamdam fundatam in exteriori communione*, quae simul internum effectum producit; v. gr. suffragia habet satisfactiones ab Ecclesia pendentes.

Non comprehendit: 3) *communio mere internam* in gratia et fide fundatam, per quam fideles inter se et cum Christo mystice copulantur. Proinde excommunicatio excludit a 1) et 2), non a 3).

Anathema est excommunicatio, praesertim cum solemnitatibus *Pontificalis* inflictum (§ 2).

1057. Divisio (c.2258). 1.º Antea erat *maior* et *minor*: prima excludebat totaliter a fidelium communione, secunda solum a sacramentis. Minor non recensebatur in Const. *Apostolicae Sedis*, Pii IX, 12 oct. 1869, et iam abolita fuerat, ut declaravit SO, 5 dec. 1883.

2.º *Excommunicati sunt intendi aut tolerati* (c.2258),

prout ab eis fideles omnino arceri debeant, aut fin quibusdam toleretur cum eis communicare.

Ut sit vitandus requiritur copulative; 1) Quod nominatim excommunicetur, i. e., expresso nomine vel titulo, officio... personam certo designante. 2) A S. Sede, Papa vel Curia Romana. 3) Excommunicatio publice denuntietur, praesertim in Ephemeridibus *Acta Apostolicae Sedis*, 4) In decreto vel sententia expresse dicatur *vitandus*. Excipe; Qui violentas manus in Papam iniecit, est *ipso facto vitandus* (c.2343). Post Codicem paucissimi declarati sunt vitandi.

2. Effectus

1058. 1.º *Privatio iuris assistendi divinis officiis* (c.2259), ut missae, processiones, benedictioni palmarum...; sive active, i. e., ministrando; sive passive mere adstando. Nam excommunicatio privat communionem fidelium, qui maxime per illam assistentiam se communicant. Potest et tenetur excommunicatus horas canonicas *privatim* recitare, si sit clericus in sacris aut beneficiarius.

Haec privatio iuris non est *prohibitio* assistendae, ut antiquitus. Immerito ait Cappellano, n.38 not.3, excommunicatum toleratum leviter peccare assistendo. Licet excommunicato privatim in ecclesia orare, etc.

Passive assistens, i. e. mera praesentia corporali, non ministrando; si est *toleratus*, non debet expelli, sed potest: b) si *vitandus*, expellatur; si nequeat, cesset ab officio. Non incepto canone, missa abrumpatur. Incepto, potest abrumpi aut continuari usque ad communionem, solo ministro manente. Facta consecratione, subiungatur communio, et recedatur. "Modo fieri possit sine gravi incommodo".

Putant auctores excommunicatum *toleratum* teneri ad audiendam missam die de praecepto, quia non est necessitas ut ab ecclesia expellatur. De hoc dubitarem, potius putarem non obligari: quia solum *per tolerantiam* eam cum ceteris audire valet, et excludi potest. Heterodoxos Ecclesia potius allicit ad divina officia, quam ab eis removet; sic enim crebro convertuntur. *Vitandus* certo a missa audienda excusatur, quia excludi debet.

Active assistens, i. e., ministrando, expellendus est: a) vitandus; b) toleratus post sententiam; c) notorie excommunicatus. Expelli debent ab iis quibus incumbit divina officia regere, ut parochi, rectores, celebrantes.

Permittitur omnibus assistentia praedicationi (concioni-

bus, catechesi, explanationi S. Scripturae...), quae spectat etiam ad eos qui foris sunt, ut convertantur.

2.º **Prohibitio receptionis sacramentorum;** et post sententiam prohibitio sacramentalium.

Hinc: a) Graviter peccat sacramenta recipiens, nisi excusetur metu gravi, etc. b) Peccat ea distribuens excommunicato. Nam etsi iure ecclesiastico licet communicare cum toto; imo ante declarationem in foro externo hic nequit excludi (c.2232 § 1); at iure divino non sunt administranda sacramenta indigno (c.855).

Valide tamen suscipit excommunicatus sacramenta et sacramentalia. Nam valor sacramentorum pendet a Christi institutione. Quaestio solum potest esse: a) de matrimonio; b) de poenitentia. Quoad a) excommunicatio nunquam fuit impedimentum dirimens. Quoad b) iuxta plures auctores Ecclesia tollit iurisdictionem in peccata excommunicati. At non ita. Invalide tamen recipi potest sacramentum ob defectum dispositionis. Si bona fide accedat, valide absolvitur a peccatis sine absolutione censurae, nisi haec sit reservata et confessarius facultate ad eam absolvendam careat. Tunc peccatum cum censura indirecte remittitur, reliqua directe. Quoad sacramentalia c.2260 non adhibet clausulam qua dicatur non posse *valide* ea recipere.

Prohibetur a recipiendis sacramentalibus *post sententiam* (c.1149).

3.º **Privatio sepulturae ecclesiasticae.** Privantur ea vitandi et tolerati post sententiam, nisi signa poenitentiae dederint (c.1240 § 1 n.2). Etiam notorie excommunicati, qui ante sententiam declaratoriam moriuntur, quia sunt peccatores publici (c.1240 § 1 n.6). Vitandus illegitime sepultus exhumanus est (c.1242). Etiam toleratus post sententiam (c.1175:

Excluso ab hac sepultura neganda sunt quoque missa exsequialis, etiam anniversaria, et alia publica funebria (c.1241).

4.º **Privatio usus activi sacramentorum et sacramentalium** (c.2261), i. e. confectionis et administrationis.

Confectio et administratio est unum idemque in sacramentis, excepta Eucharistia. *Valida* tamen sunt. Nam validitas pendet ex institutione Christi. Excipe poenitentiam administratam a vitando aut tolerato post sententiam. Quia Ecclesia eis tollit iurisdictionem, excepto periculo mortis (c.2264).

Sed *illicita*, nisi in his casibus: 1) Tolerati ante sententiam illicite se ingerunt in talem administrationem: sed licite administrant illa rogati a fidelibus, maxime si alii ministri desint. Nam fidelibus licet ex qualibet iuxta causa ea petere

ab his. Potest esse illicita petitio aliunde, v. gr., si sit scandalum aut periculum indignae administrationis. Sed toleratus hic non tenetur causam petitionis indagare (§ 2). 2) A vitandis et toleratis post sententiam nequeunt fideles petere, nisi in morte, absolutionem; et si alii ministri desint, cetera sacramenta et sacramentalia (§ 3).

5. **Privatio participationis indulgentiarum, suffragiorum. publicarum Ecclesiae precum** (c.2262).

Indulgentiae sunt remissio coram Deo poenae temporalis debitae pro peccatis quoad culpam iam deletis, quam ecclesiastica auctoritas ex thesauro Ecclesiae concedit (c.911). *Suffragium* opus bonum applicatum proximo ad eius animae auxilium, quoad satisfactionem pro poena temporali vel quoad impetrationem bonorum, praesertim spiritualium, a) *Communiae* sunt quae nomine Ecclesiae praestantur (ex missa, publicis ministrorum officiis), b) *Privatae* nomine singulorum fidelium (ieiunia, orationes)... Excommunicatus privatur *communibus* Ecclesiae suffragiis, non *privatis*. *Preces publicae* sunt quae peraguntur copulative: nomine Ecclesiae a ministris ad id deputatis, et iuxta liturgiam (c.1256), ut officium divinum, processiones...

Participatio suffragiorum communium et publicarum Ecclesiae precum in hoc consistit, quod quis sit unus ex iis pro quibus Ecclesia intendit orare, et applicare sua merita de congruo et satisfactiones et indulgentias; a qua quis excluditur vi censurae, etsi culpa sublata sit (Suárez, d.9 s.3 n.5). Ecclesia tamen publice orat pro haereticis, etc», fer. VI in Parasceve.

Fideles possunt privatim pro excommunicato orare 2, l.º). Nam licet hic non communicet cum caelo mediante Ecclesia, non privatur communione cum caelo interna, quatenus sine Ecclesia subsistere potest. At, iuxta doctores, per hoc non fit communicatio cum excommunicato, sed opus misericordiae, ut si ei daretur eleemosyna; et sicut oratur pro conversione infidelium, ita potest quis orare pro excommunicato poenitentia et aliis bonis.

Sacerdos potest privatim et sine scandalo pro eo missam applicare (§ 2,2.º). *Privatim* varie intelligitur. Id potius videtur: 1) Potest applicari missa pro excommunicato, modo non nominetur vel publice pro eo celebretur (c.2262 § 2 n.2 cum 809); id est, ne publice annuntietur missa pro eo applicari (Suárez, d.9 s.5 n.5). 2) Si sit vitandus, tantum pro eius conversione. 3) Licet applicare pro acatholicis et infidelibus (c.809k Antea, si ageretur de haereticis et schismaticis.

pro conversione (SO 19 apr. 1837). 4) Licet ab his recipien-
stipendium.

6? *Privatio actuum legitimorum* (c.2263). Non om-
nium qui in c.2256,2? numerantur: sed eorum solum qui suis
in locis Codicis I. C. definiuntur.

1) De administratore bonorum ecclesiasticorum nihil alibi didi-
tiir. 2) De indice (c.1628 § 3.2). De aliis muneribus judicialibus,
idem). 3) De patrino (c.765 n.2: 776,2.º; 795 n.2; 796 n.3). Excommu-
nicatus non notorias ante sententiam licite et valide patrinum agit
4) De electore (c.167 § 1 n.3). 5) De patrono (c.1470 § 4).

7? *Privatio iuris agendi*. Excommunicatus nequit esse
auctor (seu *demandante*) in iudicio. Nisi ad normam c.1654:
a) Ante sententiam potest esse actor, sed potest ei opponi ex-
ceptio, et sic excludi (c.1628 § 3). *b)* Post sententiam ex of-
ficio *excludi* debet (ibid.), *c)* At etiam toleratus post senten-
tiam et vitandus potest agere *per se ipsum* ad impugnandam
excommunicationem; *per procuratorem*, ad vitandum animae
suae damnum; v. gr., in causa divortii aut nullitatis matri-
monii.

8.º *Prohibitio exercendi officium*. Nequit officiis seu
muneribus ecclesiasticis fungi. Nisi debeat se diffamare
(c.2232 § 1).

Officium hic iuxta aliquos *late* sumitur: quodvis mimus
quod in spiritualem finem legitime exercetur, ut sacrista, fos-
sor... Nam de *stricto* agit c.2265. quod est munus ordinatio-
ne divina vel ecclesiastica stabiliter constitutum aliquam se-
cumferens participationem ecclesiasticae potestatis ordinis vel
iurisdictionis. *Stricte* sumendum est, nam ita sumi debet, nisi
aliud ex contextu constet (c.145 § 2). At etiam additur *mit-
neribus*, i. e., officiis late sumptis.

9.º *Prohibitio usus privilegii*. Nequit uti privilegiis
concessis. Non tamen privatur ipso privilegio, sicut neque
officio: sed usu et exercitio. Proinde, absoluta censura, potest
uti privilegio et exercere officium. Bullam Cruciatæ sume-
re eiusque favoribus uti potest excommunicatus, etiam post
sententiam (Regatillo, *Inst.* 1,134).

10.º *Privatio exercitii iurisdictionis* (c.2264). 1) Cuius
iurisdictionis ab excommunicato factus est *illicitus*, nisi ro-
gatus sit (c.2261 § 2). 2) Post sententiam *invalidus*. Nisi in
inortis periculo, in quo licite potest quis a tali excommu-
nicato petere absolutionem; imo cetera sacramenta et sacra-
mentalibus, si alii ministri desint (c.2261 § 3). Assistentia ma-

trimonio non est actus iurisdictionis sed testis auctorizabilis.
tamen censurati post sententiam nequeunt valide assistere ma-
trimonio (c.º095 § 1,1.º).

Quid de iurisdictione delegata suspenditur si delegans excom-
municetur?

Resp. a) Si res non sit integra, i. e., si delegatus iam negotio
manus apposuit, non; nam perpetuatur iurdictio; v. gr., in iudice
delegato, per citationem rei (c.1725,3?). *b)* Re integra, dicebatur
suspendi, nam nondum efficaciter in delegatum transivit (l.1 t.13 c.1
in *Sexto*). Non decet ut possit delegatus uti iurisdictione, cum non
possit delegans. Inutiliter prohiberetur usus deleganti nam posset
ea uti per delegatum. C.371 id dicit de Vicario Generali, qui non
delegatam sed ordinariam iurisdictionem habet, nam est una perso-
na cum Episcopo: suspensa Episcopi iurisdictione, suspenditur etiam
in Vicario Generali.

Videtur non suspendi iurdictio delegata quando delegatis ex-
communicatur. Nam: 1) Delegata iurdictio non cessat resoluta ture
delegantis. Ergo a pari, non suspenditur eo suspenso (c.207) 2) Re-
scriptum non perimitur per vacationem Sedis (c.61). 3) Magna con-
fusio oriretur, si, suspenso Episcopo, omnes confessarii suspensi ma-
nerent. Sed dum est excommunicatus nequit iurisdictionem delegare

Notarie excommunicatus notorietate facti non est idem
atque *post sententiam*.

11? *Privatio iuris eligendi, praesentandi, nominandi*
(c.2265 § 1,1.º). Proinde potest repelli. Si non repellatur, ac-
tus ab excommunicato ante sententiam positi valent (§ 2).

Electio stricte est personae idoneae ad ecclesiasticum of-
ficium vacans, per eos quibus ius suffragii competit, cano-
nice facta vocatio. *Praesentatio*, designatio et propositio per-
sonae ad officium vacans iure patronatus facta. *Nominatio*,
designatio et propositio personae ex speciali privilegio.

12? *Inhabilitas ad consequendas dignitates, officia,
beneficia, pensiones, munera* (c.2265 § 1 n.2). Actus po-
situs contra hoc praescriptum est validus, nisi agatur de vi-
tando vel tolerato post sententiam (§ 2).

13? *Inhabilitas ad obtinendas gratias pontificias*
(§ 2). Nequit valide vitandus aut toleratus post sententiam
obtinere gratiam ullam pontificiam, nisi de excommunicatio-
ne in rescripto mentio fiat. In rescripto collationis dari so-
lebat absolutio *ad cautelam, ad effectum tantum*.

14? *Impedimentum ad ordines* (§ 3?). Nequit ex-
communicatus ad ordines promoveri. Nam nequit licite ordines
exercere (c.2261 § 1); et quia est indignus (c.2222 § 2). Non
tamen est irregularis, nam irregularitas est impedimentum
perpetuum ad ordines suscipiendos et exercendos.

15." *Privatio fructuum* dignitatis, officii, beneficii, pensionis, muneris ecclesiastici, *post sententiam*. Privatio tyiiv *dignitatis*, officii, beneficii, muneris, pensionis pro vitande (c.2226). Haec privatio dignitatis, etc., non retrahitur & tempus commissi delicti, nisi agatur de vitando propter violationem personae R. Pontificis (c.2243 § 1).

16? *Prohibitio communionis in profanis cum vitando* (c.2267). a) Prohibentur fideles communicare *cum vitandis* qui hodie rarissimi sunt, *in profanis*, i. e. in vita civili. Ut vitetur periculum perversionis, et ut ipsi, vitandi rubore suffusi resipiscant, b) Nisi agatur de familiaribus, quia difficilior est observantia, c) Aut nisi rationabilis causa excuset. Non requiritur gravis.

Actus prohibiti hoc versu continetur:

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Os: colloquia, litterae, signa benevolentiae. *Orare*: Idem ac os, communicatio in divinis, preces recitare cum vitando. *Vale*: salutationes. *Communio*: conversatio (trato), negotia... *Mensa*: invitat ad prandium... Antiquitus haec urgeri poterant: hodie non facile: sed Ecclesia ius habet haec prohibendi.

Effectus mediati excommunicationis. 1? Irregularitas ex delicto, si clericus maior exerceat actum ordinis maioris (c.985 n.7). 2.º Suspicio de haeresi, si excommunicatus per annum insorduerit in excommunicatione (c.2340 § 1).

§ 2. De interdicto

Summarium: 1. Notio et divisio. -2. Auctor.—3. Effectus.—4. Vi bullae Cruentac.—5. Cessatio.

1059. Interdictum (c.2268) est censura qua fideles, in communione Ecclesiae permanentes, prohibentur sacris quae in canonibus sequentibus enumerantur (divina officia, quaedam sacramenta et sepultura). Seu censura qua prohibetur usus divinatorum officiorum, sacramentorum et sepulturae, quatenus usus est, omnibus fidelibus communis.

Quatenus usus est. Per hoc differt ab excommunicatione, quae id prohibet indirecte, quatenus vetat communionem cum fidelibus; interdictum prohibet usum directe. *Omnibus communis*. Per hoc differt a suspensione, quae vetat usum activum, i. e., ministerium, solis clericis. In interdicto hoc vetari potest, sed indirecte.

Potest esse poena vindicativa. si scilicet feratur cum de-

signatione durationis, i. e. vel ob delictum mere praeteritum, i. e., quod non habeat adnexum interdictum.

1060. Divisio (§ 2), a) *Personale* et *locale* prout directe afficiat personas, vel mediante loco.

6) Utrumque potest esse *generale* vel *particulare*. Generale est quod fertur in populum aut territorium reipublicae vel dioecesis vel paroeciae; particulare, secus (c.2269).

c) *Totale* vel *partiale*, prout statuatur cum omnibus effectibus huius articuli, aut cum aliquibus tantum.

Generale gravius est speciali; locale gravius personali; hinc caute imponendum est generale, vix unquam felicem exitum sortitur.

1061. Auctor. *Generale* in territorium vel populum dioecesis vel reipublicae solum a S. Sede imponi potest, vel de eius mandato (c.2269 § 1). Ob periculum ne sit infructuosum, Episcopus imponere potest generale in territorium vel populum paroeciae et particulare. Codex non loquitur de interdicto generali in oppidum aut civitatem, quae plures paroecias habet. Quare dubitari potest an ab Episcopo possit imponi. Id censet Cappello, 466, et nos censemus; nam antea poterat interdictum imponere etiam in territorium vel populum totius dioecesis.

Culpa pro generali gravior sit; pro locali generali gravissima. Sed non requiritur culpa in omnibus et singulis personis; sufficit quod sit in magna parte communitatis, aut in capite; nam sic quasi redundat in totum corpus.

Vis (§ 2). *Personale* personam ubique sequitur; intelligitur de personali speciali; quod determinatam personam directe afficiat. *Locale* non egreditur e territorio, sed intra illud etiam ab exteris et exemptis servari debet, *excluso speciali privilegio*. I. e., ut videtur, conservantur specialia privilegia,

1062. Effectus interdicti localis. 1? *Generale* vel *particulare* (c.2270 § 1): n) Non vetat monentibus sacramenta et sacramentalia, servatis servandis, ministrare, b) Prohibet in loco quodvis divinum officium vel sacrum ritum, salvo exceptionibus § 2 et c.2271-72. Non prohibentur pia exercitia aliturgica. ut publica rosarii recitatio, ci In die Nativitatis Domini. Paschatis, Pentecostes, Corporis Christi et Assumptionis suspenditur interdictum: solum prohibetur ordinatio <t solemnis nuptiarum benedictio (§ 2). Idem videtur dicen-

dium de interdicto personali generali. Sic iure antiquo CWersz VT,227). Tñ Hispania, America Latina et Philippinis suspenditur in festo Immaculatae ex privilegio Leonis XIII (Tfrees, *Th. M.* 11,1199).

2.º *Locale generale* (c.2271). Nisi aliud caveatur: o) Permittit clericis, nisi ipsi sint personaliter interdicti, omnia divina officia et sacros ritus in quavis ecclesia aut oratorio obire, privarim, rianuis clausis, voce submissa et canipanis non pulsatis (n.1). Td est, ut non appareat illud officium pro populo celebrari; admitti possunt familiares, amici, etc.

b) Tñ ecclesia cathedrali, in paroecialibus, in ecclesia quae sit unica in oppido, in iisque solis, permittuntur: una missa, asservatio Sanctissimi Sacramenti, administratio baptismi. Eucharistiae, poenitentiae, assistentia matrimoniis sine benedictione nuptiali, exsequiae, vetita quavis solemnitate; benedictio aquae baptismalis et sacrorum oleorum, praedicatio. In omnibus his prohibetur cantus et pompa in sacra suppellectili, sonitus campanarum, organorum aliorumve histramentorum musicalium: Viaticum privarim deferatur (n.2). Tñ decreto interdicti solet indicari quid permittatur.

3.º *Locale {articulare}* (c.2272). a) Si interdictum sit altare vel sacellum alicuius ecclesiae, nullum sacrum officium seu sacer ritus in eis celebretur.

b) Si coemeterium, fideles possunt ibi sepeliri, sed sine ullo ecclesiastico ritu. Tñ videtur, non prohibentur ritus sepulturae qui extra coemeterium poni debent: ut cadaveris levatio. missa exsequialis.

r) Si certa ecclesia vel oratorium: 1) Si sit capitularis, et non interdictum sit capitulum, valet c.2271,1.º: nisi decretum praecipiat missam conventualem celebrari et horas canonicas recitari in alia ecclesia aut oratorio. 2) Si sit paroecialis, servetur c.2271.2º: nisi decretum aliam ecclesiam pro temnore interdicti eidem substituat.

Si ecclesia interdicta *noti sit fwroecialis*? Est lacuna. Videtur nihil in ea posse celebrari. Ita erat antea.

Extensio interdicti localis (c.2273). 1.º Interdictum civitatis afficit quoque loca accessoria, etiam exempta et cathedralia. *dccessoria*, ut puto sunt suburbia. 2.º Interdictum ecclesiae afficit sacella contigua, non coemeterium. Contiguum dici potest sacellum cuius extremitates seu parietes ecclesiam tangunt, ut unum quid cum ea constituat. 3.º Interdictum sacelli non afficit totam ecclesiam. 4.º Interdictum

coemeterii non afficit ecclesiam, etiam contiguam; utique omnia oratoria in coemeterio erecta (c.2273).

1063. *Effectus interdicti personalis generalis* (c.2274). Si communitas seu collegium deliquerit, interdictum ferri potest: 1) vel in singulas personas delinquentes; 2) vel in communitatem seu collegium uti tale; 3) vri in personas delinquentes et communitatem. *Communitas* hic sumitur etiam pro populo.

1) Si fertur *in singulos delinquentes*, etsi ignotos (c.2242 § 1), servetur c.2275; hi sunt *personaliter interdicti*. 2) *Si in communitatem uti talem*, communitas seu collegium nequit ius ullum spirituale exercere quod sibi competat, ut tali, v. gr., eligere, officium chorale habere. 3) Si utroque modo simul, effectus cumulantur.

Effectus interdicti personalis specialis (c.2275.)

Personaliter interdicti: 1.º Nequeunt divina officia celebrare, eisve, excepta praedicatione, assistere. Passive assistentes non est necesse ut expellantur: sed ab assistentia activa, quae aliquam secumferat participationem in divinis officiis celebrandis, expellantur post sententiam aut notorie interdicti.

2.º Prohibentur sacramenta et sacramentalia ministrare, conficere et recipere, sicut excommunicari.

3.º Prohibentur iure eligendi, praesentandi, nominandi. Nequeunt consequi dignitates, officia, beneficia, pensiones aliunde munus. Nec ordinari, sicut excommunicari.

4.º Carent sepultura ecclesiastica, iuxta c.1240 § 1 n.2.

Hinc quoad effectus interdictum personale speciale est quasi excommunicatio partialis; sed alio modo, quia privat his bonis *directe*, non quatenus privet fidelium communione.

Ex c.2338 § 4, qui causam dedit interdicto locali vel in communitatem aut collegium, est ipse personaliter interdictus.

Innocentes (c.2276) Qui subsunt interdicto locali, vel in communitatem seu collegium, quin eidem causam dederint nec alia censura prohibeantur, rite dispositi possunt sacramenta recipere, iuxta canones praecedentes, sine absolutione ab interdicto aliave satisfactione. I. e. non sunt personaliter interdicti.

1064. Interdictum ab ingressu ecclesiae (c.2277). Non prohibet ingressum materiale, sed ne quis in ecclesia: a) di-

vina officia celebret; *b*) eis assistat; *c*) ecclesiasticam sepulturam habeat. Est igitur pars interdicti personalis.

Ecclesia stricte intelligenda est, non ori ioriurn privatum aut publicum; sed aedes sacra divino cultui dedicata cum potissimum in finem ut omnibus fidelibus usui sit ad divinum cultum publice exercendum (c.1161). Proinde sic interdictus, extra ecclesiam est ut non censuratus et potest omnia illa facere.

1065. **Vi Bullae Cruciatae.** 1.^o Qui causam non dederunt interdicto, nec ab eis pendet quod auferatur, possunt in ecclesiis ubi divina officia permittuntur vel in oratoriis privatis legitime erectis: *a*) Celebrare, si sint sacerdotes, vel celebrari facere in praesentia sua et familiarium, famulorum, ac consanguineorum usque ad tertium gradum, missam et alia officia, *b*) Communionem et alia sacramenta recipere.

Conditiones. 1) Ianuis clausis et non pulsatis campanis; 2) exclusis excommunicatis et specialiter interdictis; 3) in oratorio privato preces recitentur pro exaltatione Ecclesiae.

2. Fideles qui summarium sumpserunt, et non decesserunt excommunicati post sententiam, possunt in loco sacro sepeliri cum moderata pompa.

1066. **Cessatio interdicti,** *a*) Interdictum personale speciale, quod afficit determinatas personas delinquentes, quae causam dederunt interdicto, sola absolutione cessat, quia circa has est vera censura. */?*) Quod afficit determinatum collegium, etiam ; sed singulae personae collegii, quae non dederunt causam interdicto, absolutione non indigent, *c*) Alia interdicta personalia vel localia, cum non habeant rationem censurae pro innocentibus, cessabunt *per dispensationem*, iuxta c.2236-37. *d*) Si interdictum sit poena vindicativa. cessat *per dispensationem*.

§ 3. *De suspensione*

1067. **Suspensio** est censura qua clericus officio vel beneficio vel utroque prohibetur (c.2278 § 1). Melius forte definiretur: *censura* (*quia clerico prohibetur usus potestatis ordinis vel iurisdictionis vel administrationis, aut perceptio fructuum beneficii sui; vel haec omnia simul*).

Censura, sed potest esse poena vindicativa (c.2255 § 2), scilicet si feratur cum indicatione durationis, vel ob delictum mere praeteritum. *Clericos*, non laicos afficit. Prohibet *usum*, i. e., exercitium officii; qui erit illicitus, et post sententiam

quoad aliqua invalidus; et perceptionem fructuum beneficii sed ipsum officium aut beneficium non aufert.

1068. **Divisio** (c.2278 § 2). *Generalis* seu *totalis* est quae comprehendit omnes effectus infra enumeratos; *partialis*, quae aliquos tantum. *Suspensio* sine addito est generalis, z/· *officio* vel *a beneficio*, comprehendit tantum omnes effectus alterutrius speciei.

Suspensio ab officio (c.2279 § 1), vetat omnem actum: a) iurisdictionis; b) ordinis; r) administrationis ex officio competentis.

Si habet suspensus potestatem ex delegatione, privilegio... ; neque tunc suspensio tollit habitum seu radicem, sed actum IV. gr., in confcssario. etc.). Ideo ablata suspensione, potestas exerceri potest sine nova concessione.

Excepta administratione proprii beneficii. Quia haec censetur magis adnexa beneficio, i* e., iuri percipiendi redditus, quam officio; et quia beneficium est persona minor, quae tutore non est destituenda.

A iurisdictione (§ 2 n.1), in genere, velat omnem actum iurisdictionis ordinariae vel delegatae; pro foro externo vel interno; non solum actus qui invalide ponuntur sine iurisdictione, v. gr., absolutionem, sed etiam qui illicite, v. gr., Viaticum l.

Saepe dubium est an actus sit iurisdictionis, ordinis, vel administrationis. Sic parochus suspensus *a iurisdictione* poterit celebrare (ordinis), bona ecclesiae gerere (administrationis); non audire confessiones (iurisdictionis).

Quoad praedicationem negat Augustine', quia haec est actus potestatis magisterii, quae ad iurisdictionem reducit. Sed affirmant alii (Roberti, 380), quia facultas praedicandi est designatio quaedam, non concessio iurisdictionis. Saepe enim laici, praesertim antiquitus praedicabant, ut de sc narrat Origenes*. Praedicatio potius ad iurisdictionem spectat; sed quia laici quoque quodammodo praedicant, non videtur vetita suspensio a iurisdictione.

Resolvas: Solum vetatur parochus suspensus a iurisdictione!· auditio confessionis; nam solum habet iurisdictionem pro foro interno (D'Annibale, 830 not.13). Habet etiam aliquam pro externo a Codice superadditam, v. gr., dispensandi a ieiunio, ab auditione missae... Haec quoque suspenditur. Actus ministrandi Viaticum, etc., sunt late tantum iurisdictionis, et non videntur prohiberi suspensio a iurisdictione. Episcopus suspensus a iurisdictione non poterit dare beneficia, licentias, dimissorias, dispensationes in votis, impedimentis.

' Sic Sole, 252 contra D'Annibale, 380, et Cavpilio, 499. *Confinektary*, VIII,221.354.

* Eusebius, *Hist. eccl'es.* 1.6 c.19: MG 20.562.

A divinis (n.2), vetat omnem actum potestatis ordinis luitae sive per ordinationem, ut celebrationem missae in presbyterio; sive per privilegium, ut collationem ordinum minorum in abbate. Non vetat praedicationem; quae potius ad iurisdictionem refertur.

//*A ordinibus* (n.3). Vetat omnem actum potestatis ordinis receptae per ordinationem. Non vetat ministrare in missa tamquam acolythum, nam id etiam laici possunt.

A sacris ordinibus (n.4) prohibet omnem actum potestatis ordinis receptae per ordinationem in sacris.

A certo et definito ordine exercendo (n.5), vetat omnem actum ordinis designati; vetat quoque cumdem ordinem conferre et superiorem recipere receptumque post suspensionem exercere.

A certo et definito ordine conferendo (n.6) vetat ipsum conferre, non inferiorem vel superiorem.

A certo et definito ministerio (n.7), ut audiendi confessiones; vel officio, v. gr., cum cura animarum, vetat omnem actum eiusdem ministerii vel officii.

Ab ordine pontificali (n.8), omnem actum potestatis ordinis episcopalis.

A pontificalibus (n.9), exercitium actuum pontificalium, id est, qui requirunt baculum et mitram.

1069. A beneficio (c.2280). *Privat* fructibus beneficii. Deductis expensis, vectigalibus, oneribus impletis vel implendis, quae beneficio extrinsece accedunt. Quare relinquendi sunt suspenso redditus ad implenda onera missarum fundationis, non redditus ad missam pro populo, quae est beneficio paroeciali intrinseca. Nam hae obligationes non sunt munera officii quibus satisfacere debet, sed redditibus inhaerentia eoque minuentia, quae ex ipsis redditibus implenda sunt.

Aon *privat*: a) iuribus stolae, nec distributionibus choralibus, quae proprie fructus non sunt, nisi dotem beneficii constituent (c.1410). Neque incertis obventionibus. Neque pensionibus, saltem personalibus, quae non sunt beneficia (c.1412); neque realibus, nisi sint dos beneficii (c.1410).

b) Non tolit exercitium ordinum et officii (c.2278 § 2), nec liberat ab oneribus et obligationibus officii et beneficii, ut ab horis canonicis.

e) Non privat habitatione in domo beneficii. Nam inhumanum ioret.

d) Nec administratione beneficii, nisi aliud dicatur Ne damnum

patiat beneficium. Aliqui agnoscunt suspensionem a beneficio ius aliquod retinendi pro labore bonae administrationis.

Si suspensus fructus perceperit, eos restituere debet et ad id cogi potest etiam poenis (§ 2). Ili distribuendi sunt ab Ordinario, ecclesiae ad quam beneficium pertinet, vel pio loco vel pauperibus (c.2381, l.).

Si infligatur suspensio *ut poena vindicative*, iudicis est taxare portionem fructuum necessariam ad sustentationem suspensi, ne cum dedecore status clericalis emendicare cogatur aut vilem artem exercere (c.2303). Si ut censura, non ita, quia a suspenso pendet absolutio.

1070. Extensio (c.2281-82). 1. Suspensio generaliter lata, vel ab officio aut a beneficio afficit omnia officia aut beneficia quae clericus habet in dioecesi suspendentis, nisi aliud appareat. 2.º Loci Ordinarius nequit clericum suspendere a determinato officio vel beneficio quod in aliena dioecesi reperitur. 3.º Sed suspensio l. s. iuris communis afficit omnia officia et beneficia ubicumque sita.

Ad quaestiones quae hac de re enitantur en quae nobis videtur: 1. Suspensio *generaliter* lata prohibet quodlibet officium ac beneficium situm *in dioecesi* suspendentis, et proinde prohibet usum potestatis ordinis, iurisdictionis et administrationis *ordinariae et delegatae, intra dioecesim*; atque privat fructibus beneficii. Est certum (c.2278 § 2).

Extra dioecesim autem non vetat exercitium iurisdictionis ordinariae aut delegatae, quam ibi habeat suspensus; utique prohibet exercitium ordinis; nam iurisdic-tio non haeret personae, sicut ordo.

2. Suspensio *ab officio, intra dioecesim* prohibet omnem actum iurisdictionis, ordinis et administrationis competentis *ex officio* (c.2279 § 1), i. e., vetat exercitium potestatis *ordinariae*; et afficit omnia officia quae suspensus habeat in dioecesi sua. Non autem vetat exercitium potestatis *delegatae* ordinis, iurisdictionis aut administrationis intra dioecesim. Neque prohibet usum potestatis quam suspensus habeat extra dioecesim.

3. Suspensio *a divinis, ab ordinibus, a missae celebratione, ab audiendis confessionibus*, vetat exercitium horum actuum, non solum intra dioecesim, sed etiam in aliena dioecesi; idque, moraliter certo, etsi in alia dioecesi habeat officium quod adnexam ferat potestatem illa ministeria exercendi.

4. Suspensio *a iurisdictione* prohibet omnem actum potestatis iurisdictionis ordinariae et delegatae, quam suspensus habeat in dioecesi suspendentis; non quam in aliena dioecesi habeat; quia iurisdic-tio gencratim est quid territoriale.

1071. Alii effectus (c.2283). Sunt qui in c.2265 de excommunicatione statuuntur; sed hi, ut puto, solum applicantur suspensioni generaliter latae. Si censura suspensionis vetat administrationem sacramentorum et sacramentalium, idem dicatur quod de excommunicatione in c.2261: si prohibet actum iurisdictionis, hic, v. gr., absolutio sacramentalis.

est invalidus post sententiam condeinnatoriani vel declaratoriam; vel si superior expresse declaraverit se ipsam iurisdictionem revocare; secus illicitus tantum, nisi petitus fuerit a fidelibus iuxta c.2261 § 2.

Parochus suspensus *ab officio* post sententiam, nequit valide assistere matrimoniis (c.1095 § 1,1.) ; potest qui solum *a iurisdictione* suspensus est. quia talis assistentia non est proprie actus iurisdictionis, sed testi- audorizabilis.

1072. **Suspensio collegialis** (c.2285). Si communitas seu collegium clericorum deliquerit, suspensio ferri potest: 1) vel in singulas personas delinquentes; 2) vel in communitatem uti talem; 3) vel in personas delinquentes et communitatem; si 1) serventur supra dicta; si 2) communitas prohibetur exercitio iurium spiritualium quae sibi ut collegio competunt; v. gr., electionis Vicarii Capitularis; si 3) effectus cumulantur.

1073. Suspensio ex informata conscientia. Est suspensio totalis vel partialis *ab officio*, quam Ordinarius potest alicui infligere, ex causis *sibi notis*, seu quas sibi reservat, absque processu et sine praevia monitione. Remedium est extraordinarium, quod adhibere non licet, si sine gravi incommodo procedi potest ad normam iuris.

Generatim est poena *vindicaliva*; sed imponi potest etiam tamquam *medicinalis*, tunc reus praevis monendus est, ut a tali delicto abstineat, sub hac poena; quod si commiserit, censura infligi potest ex informata conscientia. Etsi sit vindicativa, Ordinarius potest reus causam patefacere, eum paterne monendo.

In decreto quo imponitur haec suspensio indicabitur an sit a toto officio an solum a talibus functionibus officii. Infligi nequit in perpetuum.

Delictum generatim sit *occultum*. Ob *publicum* imponi potest solum: 1." Si graves testes Ordinario delictum patefaciunt, sed nolunt testimonium de eo in iudicio ferre, nec aliis probationibus illud evinci iudicialiter possit. 2." Aut si clericus minis aut aliis medus processum iudiciarium impediat. 3." Si obstent leges civiles aut scandalali periculum.

Appellatio non datur, sed solum recursus ad S. Sedem; tunc Ordinarius ad hanc probationes mittet. Pendente recursu, suspensio servanda est.

C A P U T I I

De poenis vindicativis

Summarium: 1. Notio.—2. Potestas confessarii ad dispensandum ab eis.—3. Communes clericis et laicis. infamia, etc —4. Peculiares clericorum.

1074. **Vindicativae** (c.2286) sunt quae directae ad delicti expiationem tendunt, ita ut earum remissio a cessatione contumaciae non pendeat. §

Ippellatio <c/ rc· *ursus* (c.2287) ab eis inflictis datur in suspensivo, nisi aliud expresse caveatur.

Cessatio (c.2289). Cessat expiatione vel dispensatione data a competente auctoritate iuxta c.2236-7.

1075. **Potestas confessarii** (c.2290). *In casibus occultis urgentioribus*, si ex observatione poenae vindicativae l. s. reus se proderet cum infamia et scandalo, quivis confessarius in foro sacramentali potest obligationem servandae poenae *suspendere*; iniuncto onere recurrenti intra mensem, saltem per epistolam et per confessarium, si id fieri possit sine gravi incommodo, reficito nomine, ad S. Poenitentiarium vel ad Episcopum facultate praeditum, et standi eius mandatis. Si in aliquo casu extraordinario hic recursus sit moraliter impossibilis, ipse confessarius potest *dispensare*, iuxta c.2254 § 3.

1076. **Poenae vindicativae communes clericis et laicis.** Praecipuae sunt :

1.” Interdictum locale vel in communitatem seu collegium, in perpetuum vel ad tempus praefinitum vel ad beneplacitum superioris.

2.® Interdictum ab ingressu Ecclesiae, eadem duratione.

3.° Poenalis translatio vel suppressio sedis episcopalis vel paroecialis.

4.® Infamia iuris.

5.ʒ Privatio sepulturae ecclesiasticae, iuxta c.1240 § 1.

6?’ Privatio sacramentalium.

7.” Privatio vel suspensio ad tempus pensionis quae ab Ecclesia vel ex bonis Ecclesiae solvitur, ac! alius iuris seu privilegii ecclesiastici.

8. Remotio ab actibus legitimis ecclesiasticis.

9 ° Inhabilitas ad gratias ecclesiasticas aut munia in Ecclesia, quae statum clericalem non requirant, vel ad gradus academicos ecclesiasticos.

10.!' Privatio vel suspensio ad tempus, muneris, facultatis vel gratiae obtentae.

11.” Privatio iuris praecedentiae vel vocis activae et passivae vel iuris ferendi titulos honoris, vestem, insignia, quae Ecclesia concesserit.

12?’ Mulcta pecuniaria.

1077. **Infamia** (c.2293) est diminutio vel privatio famae. Fama in bonum sensum, ut solet intelligi, est bona hominum proborum aestimatio.

Divisio. 1^o *Iuris et facti.* *Infamia iuris* seu legalis, quae a lege irrogatur, per quam societas declarat talem hominem non esse habendum ut probum et honestum, cumque arcet a nonnullis actibus legitimis, iuribus et honoribus quae aliis conceduntur. ■

Infamia facti, seu popularis vel vulgaris, amissio vel diminutio famae apud probos et prudentes, orta ex delicto vel poena infamante, aut defectu ignominioso et publico, quae a lege non notantur infamia, sed faciunt ut quis bonam aestimationem amittat. Unde non est vera poena, sed naturalis sequela delicti, morum aut poenae. Ideo eius causa debet esse publica.

3. *Latae et ferendae sententiae.* Canones aliqui dicunt: “sunt *ipso iure* infames”, vel quid simile (c.2320.2328...); tunc infamia est poena l. s.; alii dicunt: “infames *declarentur*” (c.2359 § 2), tunc est f. s. Imo in uno eodem c.2314 dicitur: “Apostatae... infames *declarentur*” (§ 1,2?); si sectae acatholicae nomen dederint “*ipso facto* infames sunt” (n.3?).

Casus infamiae iuris l.s. sunt septem (n.710).

Infamia iuris incurritur solum in casibus iure communi expressis. *Facti*, cum quis ob delictum vel prave mores bonam existimationem amisit apud fideles probos et graves, de quo indicium spectat ad Ordinarium.

Extensio. Neutra infamia, iuris et facti, afficit delinquentis consanguineos aut affines. Sed infamia consanguineorum vel familiarium cum quibus parochus vivit, causa esse potest cur hic bonam aestimationem apud populum amittat, et proinde a paroecia amoveri possit (c.2147 § 2 n.3). Etiam quoad ordines et alia, ratio habenda est famae parentum l.

Effectus infamiae iuris (c.2294-95).

a) Irregularitas ex defectu famae (c.984,5.0).

b) Inhabilitas ad obtinenda beneficia, pensiones, officia et dignitates ecclesiasticas, ad actus legitimos exercendos, ad exercitium iuris aut muneris ecclesiastici; infamis arceri debet a ministerio in sacris functionibus exercendo.

Putamus hanc inhabilitatem ante sententiam condemnatoriam vel declaratoriam infamiae non secumferre nullitatem actus ab infami vel erga infamem positi, verbi gratia, collationis beneficii; sed solum illicitatem: a) *Ex inductione*: in pluribus canonibus actus positus ab infami ante sententiam est illicitus, post sententiam invalidus. Sic suffragium (c.167 § 1,3.^o); patrinatus in baptismo et con-

1 C. Sacram. Instruet, de ordinandorum scrutinio, n.6, 27 dec. 1010: AAS 25.120,

firmatione (c.765,2.^o; 766,2.^o; 795,2.^o; 796,3.^o); ius patronatus (c.1470 § 4). b) *Ex analogia* excommunicationis, suspensionis et interdicti, quae reddunt nullos quosdam actus *sententiam*, illicitos *ante sententiam* (c.2264-65; 2275.2284).

Effectus infamiae facti (c.2294 § 2); impedimentum temporale ad recipiendos ordines, dignitates, beneficia et officia; et ad exercendum sacrum ministerium et actus legitimos.

Cessatio (c.2295). *Infamia iuris* desinit sola dispensatione S. Sedis. Est perpetua. In casibus occultis potest Ordinarius ab ea dispensare (c.2237 § 2). *Infamia facti* cessat, cum bona existimatio apud probos et graves fideles, omnibus perpensis, et praesertim diuturna rei emendatione, prudenti Ordinarii iudicio, fuerit recuperata.

1078. Inhabilitas (c.2296) a sola S. Sede infligi potest, si agatur de rebus ad quas assequendas capacitas iure communi statuitur. Si agitur de tollenda capacitate iure particulari statuta, infligi potest ab Ordinario.

Iura iam quaesita non amittuntur ob supervenientem inhabilitatem, nisi huic addatur poena privationis. Sic beneficiarius qui solum puniatur inhabilitate ad beneficia, non amittit beneficium iam obtentum.

Muleta pecuniaria (c.2297) iure communi inflicta, cuius erogatio non sit eodem iure praefinita, aliaeque iure peculiari statutae vel statuendae, ab Ordinariis locorum erogari debent in pios usus; non in commodum mensae episcopalis aut capitularis. Ut vitetur avaritiae, suspicionis aut iniustitiae periculum.

1079. Poenae vindicativae clericorum peculiares (c.2298) Sunt: 1.^o Prohibitio exercendi sacrum ministerium, praeterquam in certa ecclesia. Est partialis suspensio quoad locum.

2.^o Suspensio cum indicatione ducationis.

Translatio poenalis ab officio aut beneficio ad inferius

4.^o Privatio alicuius iuris cum beneficio vel officio coniuncti.

5.^o Inhabilitas ad omnes vel aliquot dignitates, officia, beneficia, munera clericorum propria.

6.^o Privatio poenalis beneficii vel officii cum vel sine pensione.

7. -8.' Prohibitio aut praescriptio commorandi in certo loco vel territorio.

9? Privatio temporanea habitus ecclesiastici.

10. Depositio.

11. Privatio perpetua habitus ecclesiastici.

12. Degradatio.

1080. Privatio beneficii (c.2299): α) *Inamovibilis*, i. in perpetuum concessi (c.1411.4.º), solum decerni potest in casibus iure expressis. Sunt: 1. s. 4: f. s. 11; ad arbitrium Episcopi 5. Vide *Indicem Codicis*; v. *Privatio*.

Privatio f. s. solum infligi potest a tribunali trium indicum (c.1577). Idem dic de sententia declaratoria.

b) *Privatio beneficii amovibilis*, i. e., revocabiliter collari. statui potest etiam ob rationabiles causas. Etiam sine delicto, sine certo processu, nisi in casu parochi aniovibilis u.2157-61: 192 § 3).

Effectus. Si est l. s.: 1.º Ipso facto delicti amittitur titulus seu proprietas beneficii. 2.º Si clericus conservet *possessionem* et moriatur, beneficium non vacat per mortem, sed per privationem. 3? Privatus non facit fructus suos, perceptos restituere tenetur a die delicti. *Vf est* f. s. ante quam haec feratur: 1." Titulus manet. Hinc: 2.' Interea nequit ab alio valide impetrari (c.150). 3.' Potest resignari et permutari 4. Clericus fructus facit suos, neque perceptos restituere tenetur.

Privatio vetita (§ 3). Nequit clericus privari beneficio aut pensione cuius titulo ordinatus fuit, nisi aliunde honestae sustentationi provideatur. Si privatio sit l. s. idem provideat ex caritate Ordinarius (c.2303 § 2). Ad id non tenetur, si deveniatur ad perpetuam privationem habitus ecclesiastici (c.230' § 2).

1081. Prohibitio alicuius ministerii (§ 2) cum beneficio, officio, dignitate coniuncti. v. gr.. praedicandi, confessiones audiendi, statui potest ad tempus. Haec prohibitio nullitatem actus non implicat, nisi exprimatur (c.11).

1082. Praescriptio commorandi in certo loco (c.2301-2302), extra suam diocesim, ab Ordinario decerni nequit, nisi de consensu Ordinarii illius loci; aut nisi agatur de domo poenitentiae seu correctionis etiam extraneis destinata: aut de domo religiosa exempta, consentiente huius superiore.

Prat·scriptio et prohibitio certo in loco commorandi et colloca-

tio in domo poenitentiae aut religiosa, praesertim si diuturnae sint, imponantur solum in casu gravi; in quo, iudicio Ordinarii, hae poenae sint necessariae ad clerici emendationem aut scandali reparationem. Index per modum provisionis id statuere potest, si timeatur ne accusatus timorem testibus inculat, eos subornet, etc. (c.1957).

1083. **Privatio habitus temporanea** (c.2300). Statui potest contra clericum graviter scandalosum, qui monitus non resipiscat, si scandalum aliter removeri nequeat. Quae, dum perdurat, secumfert prohibitionem exercendi quaevis ministeria ecclesiastica, et privationem privilegiorum clericalium.

1084. **Depositio** (c.2303) est detrusio clerici ab omnibus officiis, cum inhabilitate ad quaevis officia, dignitates, beneficia, pensiones, munera; manentibus obligationibus ex ordine susceptis et privilegiis clericalibus. Si ordinatus fuit ad titulum beneficii aut pensionis, et clericus vere indigeat, Ordinarius pro sua caritate, meliori modo possibili, ei providere curet: ne cum dedecore status clericalis mendicare cogatur.

Casus (§ 3). Infligi nequit nisi in casibus iure expressis. Omnes sunt, f. s. Vide *Indic. Cod. v. Depositio*. Imponi nequit nisi a tribunali 5 iudicum (c.1576 § 1,2°).

1085. **Privatio perpetua habitus** (c.2304) imponi potest ab Ordinario, si clericus depositus non det emendationis signa; et praesertim si scandalum dare pergat et monitus non resipiscat. Imponenda est a tribunali 5 iudicum (c.1576 § 1,2°).

Effectus, u) Privatio privilegiorum clericalium; 6) cessatio in Ordinario obligationis providendi clerico sustentationem.

1086. **Degradatio** (c.2305) est poena qua clericus ad statum laicalem iuridice reducitur. *Juridice*, nam *physice* ordo, etiam minor, numquam tollitur.

Divisio (§ 3). *Verbalis* seu *edictalis*, quae sola sententia irrogatur, sed omnes effectus iudicos sortitur statim, sine ulla executione; *realis*, cum solemnitatibus Pontificalis Romani.

Effectus (§ 1): depositio, privatio perpetua habitus, reductio ad statum laicalem. Hae reductio tollit omnia privilegia clericalia et obligationes, praeter caelibatum (c.213).

Casus (§ 2). Imponi potest solum ob delictum in iure expressum; aut si clericus iam depositus et habitu privatus grave scandalum adhuc per annum praebeat. Casus sunt 5; omnes, f. s. Vide *btd. Cod. v. Degradatio*. Imponenda est a tribunali 5 iudicum (c.1576 § 1,2 e).

Minoristae habitum et tonsuram propria auctoritate deserentes, qui ea intra mensem non reassumunt, eo ipso e statu clericali decidunt (c.136 § 3).

CAPUT III

De remediis poenalibus et poenitentiis

1087. Remedia poenalia. Sunt quaedam subsidia poenalitatem aliquam importantia, ad praecavenda delicta, vel ad effugiendas aut temperandas aut augendas poenas. Monitio, correptio, praeceptum poenale, vigilantia (c.2306).

Monitio. Est animadversio vel commonefacio a superiore facienda, ut qui in proxima delinquendi occasione versatur, vel in quem suspicio delicti commissi cadit ex inquisitione peracta, sibi provideat ne cadat (c.2307).

Correptio. Reprehensio seu vituperatio a superiore facienda ei qui scandalum vel gravem ordinis perturbationem sua conversatione gignit; vel etiam ei qui iam deliquit (c.2308-9).

Praeceptum poenale. Iussum aliquid faciendi vel vitandi sub conminatione poenae (c.2310'1).

Vigilantia. Inspectio seu custodia in aliquem exercenda: a) si casus gravitas ferat: b) praesertim de eo qui in periculo versatur relabendi in idem delictum; c) vel ad augendam poenam, praesertim in recidivo.

1088. Poenitentia. In genere est opus externum et laboriosum a competente superiore impositum et a reo acceptatum, ad congruam satisfactionem Deo vel Ecclesiae praestandam.

Divisio. 1.^o *Sacramentalis* quae in sacramento imponitur, velut eiusdem pars. *Canonica*, in foro externo inflicta.

2.^o *Publica* vel *occulta*, prout in facie Ecclesiae seu in fidelium conspectu implenda sit; vel secreto, ut in monasterio.

Finis (c.2312 § 1). In foro externo imponuntur, ut delinquens vel poenam effugiat vel poenae contractae remissionem obtineat (c.2223 § 3,3': 2248 § 2: 2254 § 3). Etiam imponi potest ob transgressionem quae delictum non constituent (2312 § 2). Sic praxis.

Modus impositionis 2.3). a) Ob delictum aut transgressionem occultam, publica ne imponatur, b) Moderanda

est non tam secundum quantitatem delicti quam iuxta poenitentis contritionem, pensatis qualitatibus personarum et delictorum adiunctis...

Praecipuae (c.2313 § 1). 1.^o Determinatae preces. 2.^o Pia peregrinatio vel alia pietatis opera. 3.^o Peculiare ieiunium. 4.^o Eleemosyna in pios usus impendenda. 5.^o Exercitia spiritualia in pia aut religiosa domo per aliquot dies.

Poenitentias Ordinarius pro sua prudentia addere potest remedio poenali monitionis et correptionis (§ 2).

De poenis in singula delicta

In hac tertia parte, relicto ordine logico, qualis esset ex virtutibus quibus singula delicta opponuntur, sequemur ordinem practicum, materiam dividentes in tria capita; Primum de excommunicationibus l. s.: (i) S. Sedi specialissime reservatis; b) specialiter; c) simpliciter; d) Ordinario reservatis; r) nemine reservatis. Secundum, de interdictis l. s. Tertium de suspensionibus l. s.

Excommunicationes latae sententiae

Excommunicationes S. Sedi specialissime reservatae

Quatordecim huiusmodi recensentur. Damnantur hac poena:

1089. Profanatio SS. Specierum (c.2320). Puniuntur species consecratas abiicientes, ad malum finem abducentes vel retinentes.

1.^o **Abiectio**, committitur cum quis species panis aut vini, plures vel unam particulam, fragmentum vel guttulam, quovis ritu valide consecratas, contemnens proicit; i. e., deicit vel in locum sordidum aut indignum, vel in alium non ita, sed tali modo qui contemptum exprimat. Non v. gr., si quis animo furti subripit pyxidem, hostias supra altare relinquens.

2.^o **Abductio ad malum finem**, habet, si quis eas amo-

vet a loco, auferens prava intentione, v. gr., ad divinationem, <ortilegia aliasve superstitiones.

3. *Retentio ad malum finem*, fit ab eo quia apud se vel apud alium suo nomine habet; etsi ipse non abduxerit. Ad malum finem a se vel ab aliis intentum. V. gr., ut eas masonicis tradat profanandas.

Illiae poenae. Praeter excommunicationem specialissime reservatam sunt: a) suspicio de haeresi : &) infamia iuris l. s.; c) depositio f. s. insuper pro clerico.

1090. Delicta novem in electione R. Pontificis (c.2330). In Constitutione *Vacantis Apostolicae Sedis*, 8 dec. 1945, novem haec delicta continentur: 1.° A scrutinio abesse. 2.° Ephemerides extra conclave mittere. 3.° Secretum conclavis violare. 4.° Secretum scrutinii vel congregationum Cardinalium pandere, etiam familiaribus et conclavistis. 5.° Simoniace eligere vel suffragium accipere. 6.° Munus suscipere proponendi *velo* quavis forma, etiam simplicis desiderii; illud cognitum quovis modo manifestare ante conclave, vel eo durante. 7.° De successoris electione tractare vel suffragium polliceri, vivente Rom. Pontifice. 8.° Obligationem assumere procurandi ut suffragium alicui detur vel non detur. 9.° Impugnare litteras de quocumque negotio a Rom. Pontifice ante coronationem emanatas. Quod hodie rarum erit (AAS 38,65).

Poena in haec novem delicta est excommunicatio l. s. *specialissime* Rom. Pontifici reservata, a qua ne Cardinalis Poenitentiarius quidem absolvere potest. In periculo mortis et in casu urgenti absolutio potest dari iuxta c.2252.2254.

In eadem constitutione puniuntur: 1.° Violatio clausurae conclavis, poenis f. s. arbitrio futuri Pontificis. 2.° Ingressus clandestinus in conclave, privatione l. s. omnis honoris, gradus, officii et beneficii

1091. Violatio privilegii canonis erga R. Pontificem. Privilegium canonis est illud vi cuius excommunicatione protegitur persona clericorum et religiosorum contra iniurias reales. Puniuntur qui in privilegiatum violentas manus iniecerint.

Violentas manus iniicere est quaevis iniuria realis, non verbalis; id est, per facta in personam; qua laeditur: o) *corpus*, percutiendo, vulnerando, insectando ut ex equo corruat, etc.; b) *libertas*, incarcerando, detinendo; c) vel *dignitas*, spuendo, vestes superpositas lacerando, etc. Haec fieri debent ex ira, odio, vindicta aliove pravo affectu.

Poenae: Violator personae R. Pontificis: a) contrahit excommunicationem l. s. S. Sedi specialissime reservatam; b) est ipso facto vitandus; c) ipso iure infamis, l. s.; clericus degradandus est, f. s.

M1

1 Suárez, *Dr ccnsur.* d.22 s l n.33-50; Cajppelt.o, 379.

Absolutio complicitis in peccato turpi (c.2367). Vide *De Poenitentia* 502-6.

Violatio directa sigilli sacramentalis (c.2369). Vide *De Poenitentia* 486-94.

1092. Consecratio Episcopi sine canonica provisione ISO 9 apr. 1951: AAS 43,217).

Episcopus, cuiusvis ritus vel dignitatis, aliquem neque a S. Sede nominatum neque ab eadem expresse confirmatum. Inscrans in Episcopum; et qui consecrationem recipit, etsi metu gravi coacti (c.2229 § 3,3."), incurrunt ipso facto in excommunicationem Apostolicae Sedi specialissimo modo reservatam.

Episcoporum nominatio spectat libere ad Romanum Pontificem. Si cui collegio, v. gr. Capitulo Cathedrali concessum sit privilegium eligendi Episcopum, ad validam electionem requiritur in quolibet scrutinio numerus suffragiorum absolute maior, demptis suffragiis nullis; imo amplior numerus est necessarius, si id peculiari iure praescribatur (c.329 § 2.3).

Quilibet ad episcopatum promovendus, etiam electus, praesentatus, vel designatus a civili quoque Gubernio, indiget canonica provisione seu institutione qua Episcopus vacantis dioecesis constituitur, quae a solo R. Pontifice datur (c.332 § 1).

Nempe concessio dignitatis et officii episcopalis ad solum R. Pontificem pertinet; quamvis praevia designatio personae spectet forte id aliam personam physicam vel moralem, ut Capitulum ex privilegio; per electionem aut praesentationem.

Post factam a R. Pontifice *provisionem canonicam* seu concessionem dignitatis et officii episcopalis, venire debet *consecratio Episcopi nominati*, intra tres menses a receptis litteris apostolicis seu bullis (c.333). Consecratio reservatur Romano Pontifici, ita ut nulli Episcopo liceat quemquam consecrare in Episcopum, nisi prius constet de pontificio mandato (c.953). Generatim Papa permittit Episcopo nominato ut ipse Episcopos consecrantes designet.

Iam vero per hoc decretum SO constituitur nova figura delicti, consistens in consecratione episcopali personae a S. Sede non nominatae aut non expresse confirmatae, contra praescriptum (c.332 § 1).

Hoc delictum est distinctum ab illo damnato in c.2370: Episcopus aliquem consecrans in Episcopum, Episcopi vel, loco Episcoporum, presbyteri assistentes, et qui consecrationem recipit sine apostolico mandato, contra praescriptum c.953, ipso iure suspensi sunt... In c.2370 damnatur consecratio Episcopi a Papa iam nominati, sine *apostolico mandato*: in decreto SO punitur consecratio Episcopi a Papa non nominati vel confirmati.

Hoc postremum delictum recenter commissum fuit in Europa orientali

Delictum non consummatur et proinde poena non incurritur, nisi positis omnibus caeremoniis essentialibus ad valorem consecrationis; nempe manuum impositione cum forma a Pio XII indicata in Const. 30 nov. 1947: AAS 40,7.

Poenam incurrunt: a) Episcopus consecrans, sive latinus sive orientalis, etiam Cardinalis; ð) Episcopus consecratus.

Videtur poenam incurrere solus Episcopus consecrator *principalis*, non autem conconsecrantes. Nam etsi unusquisque vere totaliter consecrat², decretum loquitur numero singulari: *Episcopus consecrans* non memorat Episcopos assistente? vel presbyteros, sicut hos memorat c.2370.

Poena est excommunicatio S. Sedi *specialissime* reservata. Ab ea non excusat metus quantumvis gravis; quia delictum hoc vergit in contemptum auctoritatis pontificiae (c.2229 § 3 n.3).

SERIES II

Ex c o m m u n i c a t i o n e s S . S e d i s p e c i a l i t e r r e s e r v a t a e

1093. stasia, haeresis, schisma (c.2314). . *Ipostasia* est totalis defectio christiani a fide catholica. *Haeresis*, pertinax negatio veritatis de fide catholica, aut positiva dubitatio de ea, seu suspensio iudicii ex rationibus oppositis. *Pertinax*, i. e., sciendo illam esse definitam ut de fide. *ScliiMB*, negatio subiectionis Romano Pontifici ut capiti supremo Ecclesiae Christi, aut recusatio communionis cum membris seu corpore Ecclesiae Catholicae (c.1325 § 2).

Sic est schismaticus qui agnoscit regem ut supremum caput Ecclesiae. Non qui negat dominium temporale Papae; neque qui huius leges violat, quia molestae sunt, non quod neget auctoritatem Papae

Catholici liberales, qui pertinaciter se gerunt tamquam a R. Pontificis obedientia plene solutos, sunt schismatici. Qui affirmant plenam superioritatem Status super Ecclesiam, aut plenam independentiam Status ab ea, sunt haeretici (Cappello, 211.213). Qui se profitentur ab omni religione alienos, ut *Itberi cogitatores*, sunt apostatae. Non autem qui in practica indifferentia de officiis Christianis vivunt.

Sed gradus criminis quoad apostasiam, haeresim et schisma continentur in Codice: 1.° Simplex crimen. 2.° Perseverantia in crimine post monitionem. 3.° Post iteratam monitionem, si de clerico agitur. 4.° Adscriptio sectae, i. e., nominis praestatio societati religiosae ab Ecclesia Catholica separatae; sive Christianorum, ut protestantium; sive infide-

» Plus XII, Const. 30 nov. 1944: AAS 37,131.

lium, ut iudaeorum. Etiam adscriptio sectae atheisticae (CIC 30 iul. 1934: AAS 26,494). Permanentia vel publica sectae adhaesio, etsi sine adscriptione; ostendendo factis vel se ad sectam pertinere vel illam sibi placere; v. gr., conventibus sectae interveniendo, eius doctrinam vel statuta defendendo, sectam promovendo. 5.º Idem si de clerico agitur. 6.º Permanentia clerici in secta post monitionem.

Poenae: 1.º Pro omnibus excommunicatio l. s. *specialior reservata* 2.º Pro iis qui post monitionem in delicto perseverant, praeter excommunicationem, privatio beneficii, dignitatis, pensionis, officii, muneris, infamia. Quae privatio et infamia sunt f. s. 3.º Pro clericis post iteratam monitionem, praeterea depositio f. s. 4.º Pro omnibus nomen dantibus sectae acatholicae, aut publice adhaerentibus, praeterea infamia iuris l. s. 5.º Pro clericis ad sectam pertinentibus, insuper privatio officii et beneficii. l. s. 6.º Pro iisdem post inutilem monitionem, degradatio, f. s.

Apostatae, haeretici, schismatici ad sectam perlinentes, sunt irregulares ex delicto (c.985,l.b); eorum filii habent impedimentum simplex ad ordines, quamdiu parentes in errore permanent (c.987,l.º).

Aliae sanctiones in Codice statuuntur. Vide *Indicem: Apostata, Haereticus, Schismaticus*.

Communismus. SO 1 iul. 1949 respondit: 4.º Fideles qui communistarum doctrinam materialisticam et antichristianam profitentur, et in primis qui eam defendunt vel propagant, ipso facto, tamquam apostatae a fide catholica, incurrunt in excommunicationem speciali modo Sedi Apostolicae reservatam (AAS 41,334).

Parentes vel eorum locum tenentes, qui contra fidem vel christianos mores pueros ac puellas docuerint, incurrunt excommunicationem S. Sedi specialiter reservatam (SO 28 iul. 1950: AAS 42,553).

Absolutio ab excommunicatione (§ 2). *In foro externo* dari potest ab Ordinario loci, auctoritate sua ordinaria, non a Vicario Generali sine speciali mandato: si delictum ad forum Ordinarii loci quovis modo deductum fuerit, etiam per voluntariam confessionem; praevia abiuratione iuridice peracta. et servatis aliis de iure servandis.

Abiuratio est errorum reiectio, cum fidei catholicae professione. *iuridica*, quae fit coram loci Ordinario eiusve de legato et duobus saltem testibus. Abiurare debent etiam edu-

cati in secta a pueritia; nam praesumuntur haeretici formales et excommunicati. Ante 14 annos sufficit professio fidei¹, nec absolutio a censura dari debet, quia poenae l. s. non incurruntur (c.2230).

Servatis servandis, i. e., dentur cautiones ut de resipiscencia constet; cautelae contra relapsum; scandalum et damnum reparetur; separatio a secta nuntietur; congrua poenitentia imponatur, etc.

Si convertitur acatholicus *non baptizatus*, baptismus ei absolute confertur, sine abiuratione nec fidei promissione. Si acatholicus *certo baptizatus*, praemissa abiuratione, fidei professione et absolute censurarum, a quovis confessario potest a peccatis absolvi. Si *dubie baptizatus*, abiuratione et fidei professione peracta, baptizatur sub conditione, dein conditionate absolvitur a censuris et peccatis. Peccata accusare potest ante vel post baptismum, absolutio post baptismum danda est (SO ibid.).

Formula absolutionis et reconciliationis: 1) Pro baptizatis in haeresi, si Episcopus recipit abiurationem; potest esse quae continetur in *Ponificali*, p.3. Si alius reconciliat, prius indaget utrum sit non baptizatus, aut dubie aut certo; et iuxta dicta exigat vel non abiurationem et fidei professionem. Haec non est professio fidei Pii IV, quae initio Codicis invenitur, sed data a SO, in Instr. 20 iul. 1859. Sacerdos facultate praeditus, superpellicco et stola violacea indutus, sedet ante altare; ad latus epistolae, si sit S. Sacramentum, secus in medio. Conversus coram eo, genibus flexis, dextera tangens evangelia, professionem fidei legit; aut si nescit aut nequit legere repetit a sacerdote pronuntiatam.

2) Pro egressis ex Ecclesia plures formulae proponuntur in *Formulario* SO (edit. Rom. 1905).

Peracta professione et abiuratione, ac subscripta formula a converso, coram absolvente et duobus testibus, manente converso genibus flexis, sacerdos sedens recitat *Miserere* vel *De profundis* cum *Gloria*, *Kirie eleison*, etc., orationem et absolutionem *Ritualis* tit 4 c.3 t «1.1952».

Auctores generatim formulam abiurationis non afferunt; aut solum indicant formulam aliquam sufficientem. PiSTOCCHI* p.18. Speciatim reiiciantur errores propter quos censuram incurrit. Aertxys-DamEN, 11,587. Practice sufficit professio fidei initio Codicis posita. Pro foro interno nulla specialis formula requiritur. Sufficit haec: "haereses quascumque ab Ecclesia damnatas ego pariter damno ac reiicio"; cui addi potest: "Sic me Deus adiuvet". Formula Pontificalis non videtur hodie praeceptiva, nimis longa est.

¹ SO 20 iul. 1859. Cone. Plenar. Amer. Latin. 1899, n.SOL

- Formulas vide apud Regatillo, *Curst.* 111.874-75. Hi ritus utiliter adhiberi possunt, stricte non praecipiuntur, quaevis formula sufficere potest (c.2250 § 3; Corokata, IV, 1867).

¹ l. *Canonis poenali* p 18,

Absolutio censurae in foro interno est S. Sedi *specialiter reservata*. Qui eam dare potest, exigat a poenitente aliquam abiurationem cum fidei professione coram se facienda; imponat ei congruam poenitentiam, et pro prudenti arbitrio, retractationem et reparationem scandali coram iis ante quos *errores* suos protulit.

Absolutio peccati, post datam absolutionem censurae in foro externo, non est reservata; a quovis confessario dari potest.

1094. Suspicio de haeresi (c.2315) est positio actuum qui haeresim sapiunt. *Levis, vehemens* vel *violenta*, prout signa haeresis *sint* plus vel minus certa.

Suspicio haeresis potest esse *suspicio iuris*, quae lege statuitur (vide *Indicem Codicis*); et *facti*, seu *hominis*, quae a iudice seu superiore colligitur ex indiciis; v. gr., in delicto sollicitationis, magiae, etc.

• Delictum suspicionis non habetur nisi post iuridicam monitionem, qua suspectus iubetur suspicionis causam auferre, si non obedit.

Gradus, 1/ Perseverantia in causa suspicionis post monitionem. *Poenae*, prohibitio actuum legitimorum, f. s.

2? Perseverantia *clerici* post secundam monitionem. *Poenae*: suspensio a divinis, f. s.

3." Perseverantia *clerici vel laici* per sex menses a poena contracta. *Poenae*: habetur tamquam haereticus, huius poenis obnoxius. Est l. s. Sic auctores.

Suspecti de haeresi sunt: a) Qui quoquomodo *haeresis propagationem sponte et scienter adiuvat*, aut qui active communicat in divinis cum haereticis, i. e. ministerium exercendo in sacris haereticorum (c.2316). b) Qui matrimonio uniuntur cum pacto explicito vel implicito ut omnis vel aliqua *proles educetur extra Ecclesiam Catholicam*: aut qui scienter liberos suos *ucatholicis ministris baptizandos offerre praesumunt*: aut parentes vel parentum locum tenentes qui *liberos in religione acatholica educandos vel instituendos scienter tradunt* (c.2319). c) Qui *species consecratas* abiccerit vel ad malum inern abduxerit aut retinuerit (c 2320). d) *Appellantes ad universale concilium* a decretis R. Pontificis (c.2332). e) Qui obdurato animo per annum *insorduerit in excommunicatione* (c 2340). f) Qui *per n- moniam* ad ordines promoverint vel promoti fuerint, aut alia sacramenta ministraverint vel receperint (c.2371).

1095. Actus circa libros prohibitos (c.2318). Damnantur, *post opus publicatum*. 1.^o *Editores* librorum apostatarum. haereticorum, et schismaticorum, qui apostasiam, haeresim vel schisma propugnant. 2? *Defendentes*, aut *scienter*

legentes vel retinentes sine debita licentia eosdem libros, aliosve per apostolicas litteras nominatim prohibitos.

Poenae: excommunicatio l. s. *specialiter* reservata (§ 1)

In re poenali *liber* est volumen typis editum, non parvae molis, circiter 160-250 paginarum in 8°, quod argumentum alicuius unitatis tractet. Non volumina lithographice aut alio modo impressa, neque manuscripta, neque folia aut libelli paucorum foliorum, neque periodica et ephemerides (*rw-ntas*) etiam religatae, sine unitate materiae, neque anthologiae ex libris variis collectae, neque folia corrigenda ante impressionem. Haec confirmantur ex verbis *opere publici iuris facto*; i. e., publicae venditioni vel divulgationi exposito.

Editores sunt qui curam seu periculum negotii libri in se suscipiunt: non typographi neque auctores. *Auctor*, qui opus componit, non traductor neque amanuensis. Si editor sit aliqua societas, poenas incurrunt ii socii qui ad editionem concurrunt de facto suo suffragio, vel qui propter omissum suffragium suum, quod dare debuisset, causa fuit cur liber ederetur.

Haereticus, apostata, schismaticus hic intelligitur sectae adscriptus, vel notorius notorietate iuris; secus sat fuisset dicere: *libros haeresim propugnantes*, ut in c.1399 n.2.

Propugnare est defendere, argumentis fulcire, non mere proferre aut approbare.

Libri ab Apostolica Sede nominatim prohibiti intelliguntur a Papa ipso, non a Sancto Officio: designato nomine auctoris vel libri; per bullam, breve, encyclicam, etc. Hi in Indice prohibitorum cruce signantur, pauci sunt, et antiqui.

Defensio non est mera laudatio; sed doctrinae sustentatio, rationibus adductis.

Lectio, oculis lustratio seu perceptio eorum quae in libro continentur, cum aliqua intelligentia; non *auditio*. Non requiritur lectio totius libri; sufficit lectio tantae partis quae ad culpam gravem sufficiat (c.2218 § 2), v. gr., quae argumentum completum tractet; ut si doctrinam exponat et defendat. factum narret, obiectionem refellat; vel sit pars in qua stat causa prohibitionis: vel aliter sit notabilis.

Retentio est penes se habere sine licentia, vel penes alium ipsius nomine, etiam ob merum ornatum vel ob raritatem vel pretium libri; non si librum deponat apud alium qui libentiam retinendi habeat.

Iuxta praestantior sententiam, requiritur retentio sal-

tem per mensem generaliter, secluso scandalo et perversioni periculo (Cappello, 234).

1096. Usurpationis ordinis sacerdotalis, i. e., *munerum sacerdotalium* (c.2322) est eorum exercitium factum ab eo qui non est sacerdos.

1.° *Simulatio missae*. Licit actio apta ut adstantes falso credere possint missam celebrari, quamvis de facto non trrent. Quamvis nullam missam legat falsus sacerdos sed alia verba proferat. Non requiritur quod celebratio completa sit; sufficit, iuxta quosdam, incepta, iuxta aliquos, quibus adhaereo, requiritur ficta consecratio, ex iure antiquo; quamvis verba consecrationis non proferantur. *Non est simulatio* sensu canonis; si ex ioco missa fingitur, v. gr. in theatro. Fieri debet a non sacerdote.

2.° *Simulatio confessionis audiendae*. Committitur ab eo qui, cum non sit sacerdos, ita se gerit, ut poenitens credat se cum eo sacramentalem confessionem instituere. Sufficit quod poenitens unum peccatum confiteatur ad absolutionem obtinendam, quamvis non absolvatur; sive nesciat excipientem confessionem non esse sacerdotem; sive credat cum nihilominus absolvere posse. Requiritur deceptio poenitentis, non aliorum.

Poenae: 1.° Non sacerdos qui missae celebrationem simulaverit, aut sacramentalem confessionem audierit, contrahit excommunicationem l. s. S. Sedi *specialiter* reservatam. Insuper laicus privandus est pensione ac munere ecclesiasticis; clericus deponendus est (f. s.).

2. Qui alia munia sacerdotalia usurpaverit punietur ab Ordinario, pro culpa (f. s.).

1097. Appellatio a Papa ad Concilium oecumenicum (c.2332).

Appellatio, i. e., provocatio seu reclamatio a lege, decreto, mandato Papae, non Curiae Romanae; *existentis* tempore appellationis, non mortui aut cessantis alio modo.

Ad concilium generale, praesens vel futurum, non ad particulare; neque ad futurum Pontificem, neque ad Christum, ut fecit Lutherus.

Delictum est appellatio a legibus, decretis, mandatis Papae, ut *Supremi Capitis Ecclesiae*, quae bonum animarum spectant, non quae ad regimen civile se referunt.

Poenae: afficiunt sic appellantes cuiuscumque status, gradus seu conditionis, etiam regalis, episcopalis, cardinalitiae.

Sum: *a)* suspicio de haeresi; *b)* excommunicatio l. s. *specio liter* reservata; *c)* *pro* universitatibus, collegiis, capitulis aliis que personalis moralibus, interdictum *specialiter* reservatum

1098. Recursus ad laicani potestatem ad impediendum exercitium potestatis apostolicae (c.2333). Hic et c.2334 protegitur independentia Ecclesiae, maxime R. Pontificis.

Damnantur excommunicatione l. s. S. Sedi specialiter reservata, recurrentes ad laicam potestatem ad impediendas litteras vel acta quaelibet S. Sedis vel Legatorum eiusdem; corunive promulgationem vel executionem directe vel indirecte prohibentes; aut eorum causa, sive eos ad quos pertinent litterae vel acta sive alios, laedentes vel perterrefaci-
entes.

Puniuntur tres actus: 1.º recurrere; 2.º impedire; 3.º laedere vel terrere.

P. *Recursus* seu imploratio laicae potestatis, rem ad ipsam deferendo, ad impediendas litteras vel acta quaelibet a S. Sede vel eiusdem Legatis profecta.

Laica potestas, persona munus publicum civile exercens; non quasi amica, etc., sed tamquam potestatem habens, sive legiferam, sive iudiciariam, sive mere administrativam.

Litterae vel *acta*, debent iam esse confecta quando fit recursus *Sanctae Sedis*, i. e., vel Rom. Pontificis vel Curiae Rom. vel Legatorum Pontificiorum.

Ex verbis canonis sufficit merus recursus, i. e., provocatio, v. gr., mera oblatio supplicis libelli, quamvis effectus non sit obtentus. Tamen, quoniam ita erat in Const. *Apostolicae Sedis*, et interpretes requirebant effectum secutum, et Codex noluit quaestionem dirimere, et CI 25 iul 1926, cum declaravit c.2334 n.2, nostrum c.2333 non explicavit, doctrina antiqua retineri potest. Unde non merus conatus delicti, sed delictum completum damnatur, i. e., effectus secuto.

2.º *Impeditio directa* vel *indirecta* promulgationis vel executionis actorum quae iam profecta sunt. Poenam non incurrunt qui impediunt ne proficiscantur, v. gr., ne impetrentur. Utique promulgationem prohibentes, et executionem: *directe*, per se vel per alios; vel *indirecte*, interdicens ne partibus tradantur, aut ne ipsae traditis utantur, etc.

Directe, per mandatum vel edictum, etc., prohibens ne promulgentur aut executioni mandentur: vel *indirecte* interdicens vel obstacula apponendo ne illa acta, etc., partibus tradantur; aut ne partes ipsae actis traditis utantur.

Promulgatio hic intelligenda videtur late: *evulgatio*, *publicatio*

At *intimatio*. Nam: o) rarissime litterae et acta apostolica egent promulgatione propria legis; 2) promulgatio per se fieri debet per insertionem in *Actis Apostolicae Sedis*, et impossibile fere est illam impedire; unde delictum hoc vix unquam locum haberet, si promulgatio stricte intelligeretur.

3. *Laesio* vel *terrefactio* eorum ad quos acta vel litterae pertinent, vel aliorum ob causam actorum. Damnantur qui grave damnum eis inierunt, vel metu gravi perturbant illos quorum interest: vel alios ad quos pertinet promulgatio vel executio, v. gr., procuratores, agentes, exsecutores, etiam consanguineos, affines, familiares horum.

Laedere stricte est damnum inferre corpori, ut percutere, vulnerare: non bonis fortunae, famae, etc.; et stricte sumendum est i D'AXNIBALK. 1,390: Coronata, 1939). Iuxta doctrinam communem delictum est consummatum, et poena incurritur, posita laesione vel terrefactione; etsi de facto promulgatio vel executio non impediatur. Dissentit tamen Cappello, 253.

1099. Impedimentum libertatis, iurium, iurisdictionis ecclesiasticae (c.2334). Damnantur: 1.º Qui leges, mandata vel decreta edunt contra libertatem et iura Ecclesiae.

Leges sunt ordinationes a suprema potestate in perpetuum editae, v. gr., *de regio placito* et *exsequatur*. *Mandata*, praecepta in singulas personas vel casus, etiam sententiae iudiciales. *Decreta*, dispositiones a quavis potestate profectae, v. gr., a praefecto urbis.

Contra libertatem, latissime sumptam, v. gr., contra potestatem docendi, se communicandi, etc., superiores cum subditis et vicissim; contra iura spiritualia vel temporalia, ut coemeteria habendi, acquirendi bona, etc.

Iura Ecclesiae hic non veniunt iura specialia alicuius particularis paroeciae, dioecesis, etc. Utique iura generalia Ecclesiae, quae in particulari dioecesi violentur, ut ius erigendi seminarium, praedicandi missionem (Coronata, 1943).

Edere est proferre, dare. Edunt legislatores et magistratus potestatem administrativam habentes; sive personae physicae sive morales. Non deputati ac senatores, qui legem aut decretum praeparant; utique qui pro eis suffragium ferunt, et qui ea proprio nomine subscribunt et publicant. Saltem hi sunt cooperatores necessarii. Non liberatur a poena, qui completo necessario suffragiorum numero suum addit. Nam formalis conspiratione in delictum concurrat (Vermeersch, 534).

2.º Qui impediunt directe vel indirecte exercitium iuris-

dictionis ecclesiasticae, fori interni vel externi, ad hoc recurrentes ad quamlibet potestatem laicalem.

Impedire est prohibere ne quis iurisdictione uti incipiat aut pergat; v. gr., ne index ecclesiasticus sententiam det

Jurisdiction, potestas regendi a Christo vel eius Vicario promanans; fori interni vel externi, ordinaria vel delegat contentiosa vel voluntaria. Iuxta aliquos intelligitur etiam *administrativa*, ut assistendi matrimonio (Cappello, 258); iuxta alios sola potestas jurisdictionis (VermEERSCH, 534).

Ad hoc recurrentes ad laicam potestatem, est modus impediendi damnatus. Nempe ad delictum requiritur: a) Impeditio exercitii jurisdictionis; b) *per recursum* ad laicam potestatem.

Ad quamlibet, sive iurisdictionalem sive administrativam.

Ad poenam non *sufficit recursus* ad laicam potestatem, requiritur *effectus secutus*, i. e., quod de facto impeditum fuerit exercitium jurisdictionis, et quidem per hunc recursum (CIC 25 iul. 1926: AAS 18,394).

Iuxta aliquos, habetur impeditio damnata, si Episcopus cogatur sua iurisdictione uti, v. gr., ut Fabium suspendat; vel a censura absolvat. Nam ferre censuram aut retinere aliquem sub vinculo censurae contractae implicat exercitium continuatum et successivum jurisdictionis (Coronata, 1945). Alii hoc non admittunt; et huic sententiae stare debemus (D'Agnirale, 390).

Poena: excommunicatio l. s. *specialiter* reservata.

Placet vel *Regium exsequatur* dicitur praetensum ius Principis civilis examinandi acta pontificia antequam subditis communicentur, et licentiam dandi vel negandi ut communicentur et executioni mandentur. Damnatum fuit a multis Papis et in *Syllabo* prop. 28.41.49.

Codex poenalis hispanus 1944, a. 126, damnat eos qui in exercitio sui muneris publicet vel exsequatur acta pontificia attentatoria contra pacem aut independentiam Status, aut legibus opposita aut ad legum inobservantiam provocantia. Hic articulus abrogatus fuit per legem 17 iul. 1946

Appellatio ab abusu (recurso de fuerza) est recursus a indice ecclesiastico ad civilem: a) *in cognoscendo*, quando ecclesiasticus dicitur causam cognoscere quae ad forum civilem pertinet; b) *in modo cognoscendi*, quando dicitur non servare proceduram stabilitam; c) *in appellando* vel *exsequendo*, quando in tribunali ecclesiastico negatur appellatio, vel sententiae executio urgetur. *Rekursus in cognoscendo* ordinatur in *Ley de F.njuiciantienfo civil* a. 125-152.

Abusus hi per Concordatum hispanum a. 1953 art. 1.2.16 eliminati sunt.

1100. Violatio privilegii fori (c. 2341). Privilegium fori illud vi cuius clerici et religiosi utriusque sexus, etiam novitii, in causis sive criminalibus sive civilibus seu conten-

nosis, solum possunt a tribunalibus ecclesiasticis indicari (IC. 120.614.680.1553 § 1 n. 3).

Damnatur qui ausi fuerint trahere ad indicem laicuni, sine debita licentia, aliquem privilegio fori gaudentem (c. 12(K

Trahere ad indicem laicuni est ad illud deferre tamquam *actio* indicandum, sine debita licentia. In contentiosis est actor, in criminalibus fiscalis.

Non delinquit qui clericum defert ad officialem politiae, ad gubernatorem provinciae aut ad alias auctoritates laicales quae procedunt per viam administrativam, non iudicialem. Est doctrina communis (Wernz-Vidal, VII, 453). Neque qui clericum denuntiat fiscali. Neque qui eum defert ad indicem, ut conciliatio ineatur, vel monitio aut correptio fiat. Neque qui ad iudicem defert clericum *ut testem, peritum* aut *procuratorem* laici.

Non trahit nec delinquit, qui actorem clericum in tribunali laicali *reconvenit*; neque qui contra clericum actorem *appellat*.

Non delinquit qui ad iudicem laicuni trahit clericum reductum ad statum laicalem vel perpetuo privatum habitu ecclesiastico; aut religiosum regressum ad saeculum.

Non delinquunt qui ad iudicem laicuni deferunt personam moralem, ut capitulum, monasteria; sic ex veteri iure, praesertim ex bulla *Cocnae* n. 15; quamvis personae morales natura sua sunt immunes a foro laicali.

Poenae: d) Excommunicatio l. s. *specialiter* reservata, si trahitur Cardinalis, Legatus S. Sedis, Officialis maior Curiae Romanae ob negotia ad eius munus pertinentia, vel Ordinarius proprius; b) *simpliciter* reservata, si alius Episcopus, etiam mere titularis. Abbas vel Praelatus nullius, supremus moderator religionis iuris pontificii; c) suspensio ab officio l. s. Ordinario reservata, si clericus trahit aliam personam privilegio fori gaudentem; poena arbitraria pro culpa, si id faciat laicus.

Ad incurrendam poenam sufficit quod quis aliquam personam ex recensitis in c. 2341 conveniat coram indice laico; i. e., quod indici exhibeat libellum litis introductorium (*in demanda*); non requiritur quod persona conventa reapere a iudice citetur (CI 26 apr. 1948: AAS 40,301).

Quinam poenas hanc contrahunt. Actores seu illi qui deferunt privilegium ad iudicem laicuni.

Non legislatores, aliaeque auctoritates, qui indices cogunt

nt clericos ad suum tribunal deferant, etsi ipsi legislatores ve auctoritates non sint actores in causa. Ili potius contrahunt excommunicationem l. s. *specialiter* reservatam S. Sedi v. c.2334,1.

Non fiscalis, qui vi officii sui delictum clerici accusat apud tribunal et poenam petit. Nam ad id cogitur a lege. Si tamen sponte litem movet in causa, quae etiam ex lege civili non pertinet ad tribunal laicale, ut sunt causae *bénéficiai* ac sacramentales in Hispania, tunc fiscalis poenam incurrit.

Non index, qui litem admittit et indicat. Nam ipse non *convenit*, non *trahit* clericum ad suum tribunal, sed reus ab actore *trahitur*. Sic SO 1 feb. 187J ; 23 ian. 1886. Hodie id patet ex responso CI 26 aprilis 1948; iuxta quod poena contrahitur per hoc solum quod clericus trahatur ad iudicem ab actore, quin requiratur iudicis citatio. At Episcopus posset iudicem punire praevia poenae comminatione, si causam admittat aut ab ea indicanda non desistat (c.2220 § 1; 2221). Sic SO 23 ian. 1886.

Ad incurrendas poenas requiritur: a) Ut deferant clericum sine debita licentia, b) *Et* cum audacia (*ausus fuerit*). Hoc est: delinquens excusatur a poenis latae sententiae ob quamvis diminutionem imputabilitatis ex parte intellectus aut voluntatis; v. gr., ob ignorantiam legis aut poenae, ob metum etiam levem, etc. Non sic excusatur a poenis ferendae sententiae (c.2229 § 1).

Concordatum hispanum a. 1953 art. 16,24 agnoscit privilegium fere ut in c.120 statuitur: a) Ii Praelati, de quibus c.120 § 2, non poterunt conveniri apud iudicem laicum sine praevia S. Sedis licentia. b) Causae *contentiosae* reliquorum clericorum ac religiosorum de bonis aut iuribus temporalibus tractari possunt apud tribunalia Status, *praevia notificatione* facta Ordinario loci ubi processus instruendus est. c) Causae *criminales* committuntur de delictis civilibus, indicari queunt a tribunalibus status; sed auctoritas iudicialis debet *prius oblinere consensum Ordinarii loci*, de quo supra (a.16).

Ex his apparet *praeviam notificationem* in contentiosis dandam esse a iudice, *non ab actore*; et *praevium consensum* in criminalibus obtinendum esse *non ab actore*, sed a iudice. Et quoniam poenae propter violationem privilegii loci statuuntur contra *actorem*, qui clericum trahit ad tribunal laicale sine licentia Ordinarii loci, hinc ex Concordato hispano videtur neque actor neque index poenas incurrere eo quod clericus vel religiosus indicetur a tribunali laicali in diis causis, sine praevia notificatione, aut sine praevia Ordinarii licentia.

1101. Violatio privilegii canonis circa Cardinales, etc. (c.2343). Contra violatores poena est:

1." Si violatur Cardinalis vel Legatus Pontificius: a) excommunicatio l. s. *specialiter* reservata: b) infamia iuris l. s.: c) privatio cuiusvis beneficii, officii, dignitatis, pensionis et muneris, f. s.

2.º Si Patriarcha, Archiepiscopus, Episcopus, etiam mere titularis, excommunicatio l. s. *specialiter* reservata.

3.º Si alius clericus vel religiosus aut religiosa, etiam novitia: a) excommunicatio l. s. Ordinario reservata; b) aliae arbitrarie, f. s. N.1091.

1102. Machinatio contra auctoritates ecclesiasticas (CC 29 iun. 1950: AAS 42,601).

Oui contra legitimas auctoritates ecclesiasticas machinantur, aut earum potestatem quomodocumque conantur subvertere; et qui in hoc delicto quovis modo, directe vel indirecte partem habent, incurrunt excommunicationem l. s. S. Sedi *specialiter* reservatam.

Machinatio est conamen contra auctoritates. Auctoritas, quaevis persona quae legitime Jurisdictionem in Ecclesia exercet. ut Ordinarius (c.198 § 1), Officialis (c.1573 § 1). Non constat an incurrantur personae quoque quae mera munera administrativa exercent in foro externo, ut ecclesiarum rectores et capellani.

Delictum est tentare harum potestatem quovis modo subvertere.

Ex verbis *quovis modo directe vel indirecte partem habet* videtur sufficiens ad poenam incurrendam quaevis cooperatio graviter culpabilis (c.2218 § 2; 2242), quasi ipsa cooperatio sit delictum per se stans (c.2231). Sed requiritur cooperatio *positiva et necessaria*, qualis ordinarie requiritur ut cooperatores poenam delicti incurrant (c.2209 § 3; 2231). Nam C. Consist. 17 mar. 1951: AAS 43.173 hoc sensu interpretata est decretum C. Concilii 29 iun. 1950. quo haec declaravit poenas contractas a persecutoribus Ecclesiae in republica Cechoslovachiae.

1103. Usurpatio et detentio bonorum Ecclesiae Romanae. Usurpantes vel detinentes per se vel per alios bona aut iura ad Ecclesiam Romanam pertinentia subiaceant excommunicationi l. s. speciali modo S. Sedi reservatae: et si clerici sint, praeterea dignitatibus, officiis, pensionibus prientur, atque inhabiles ad ea declarentur (c.2345).

Usurpatio est occupatio malitiosa rei alienae quasi ad se pertinentis. Trium requirit: 1) occupationem; 2) ut a domino t. e. animo habendi ut suam; 3) ut quasi res ad se peraneat, in qua quasi ius habeat eam occupandi. Sive vi siue fraudi.

de sive aliter. Non est usurpator latro, quia res ab eo non consideratur tamquam sua, non tamquam si ius habet eam auferendi (SO 9 mar. 1870). *Detentio* est rei conservatio vel possessio. *Bona* vel *iura*, i. e. corporea vel incorporea.

Ad Ecclesiam Romanam pertinentia, i. e., ad dominium temporale Papae seu ad supremum principatum temporalem (*la sobcrania*], Tandem ad Statum Pontificium. Sic ex verbis Bullae *Coenae*, et ex Constitutione Apostolicae Sedis: “Usurpantes... retinentes supremam iurisdictionem in eis...”

Plurique c.2345 interpretantur quasi ageretur de defendendis iuribus politicis Status pontificii, ut in censura Const. Apostolicae Sedis, 1,12. Haec quoque proteguntur, sed separatim etiam bona temporalia ecclesiastica ad Ecclesiam Romanam pertinentia, ait VIDAL 260; quia dicit bona *aut* iura, dum antea dicebatur bona *seu* iura.

Nunc crimen dumtaxat committi potest quoad ea quae Civitatem Vaticanam constituunt vel ad eam pertinent; ut si quis usurparet palatia pontificia aut exercitium supremae iurisdictionis temporalis Romani Pontificis.

Qui usurparet bona Capituli S. Petri, non hanc censuram incurreret, sed eam quae n.112 explicatur (c.2346). Neque qui usurparet bona illorum Ordinum religiosorum qui carent capacitate possidendi bona temporalia; nam etsi haec pertinent in proprietatem ad S. Sedem; S. Sedes non exercet in talia bona totam suam potestatem; illa possidet, sed in commodum religiosorum...

Puniuntur usurpantes vel detinentes per se vel per alios bona aut iura ad Ecclesiam Romanam pertinentia.

Poenae: a) Excommunicatio l. s. *specialiter* reservata; b) clericis praeterea privatio f. s. cuiusvis dignitatis, officii, beneficii, pensionis, et inhabilitas ad ea, f. s.

1104. Crimen falsi circa acta S. Sedis (c.2369). Damnantur: a) Fabricatores vel falsarii litterarum, decretorum vel rescriptorum Sanctae Sedis; b) scienter utentes iisdem.

Fabricatores sunt qui ea ex integro fingunt; *falsarii* qui vera adulterant, addendo, detrahendo, mutando; *utentes* qui documenta fabricata vel falsata adhibent.

Poenae: a) Excommunicatio l. s. *specialiter* reservata: b) clericis aliae praeterea arbitrariae usque ad privationem beneficii, officii, dignitatis et pensionis; c) religiosis privatio officiorum quae in religione habent, et vocis activae et passivae, praeter alias in constitutionibus statutas.

Falsa denuntiatio confessorii de crimine sollicitationis (c.2363). Vide *De poenitentia* 437.

1105. Exercitium negotiationis et mercaturae, clericis interdicitur, sive per se, sive per alios; sive in propriam sive in alienam utilitatem fiat.

Negotiatio est terminus generalior, quaevis permutatio rerum cum animo lucri facta, v. gr., pecuniae cum pecunia diversa (*cambium*); titulorum cum titulis (*ludus bursae*). *Mercatura*, mutatio mercis cum pecunia.

Negotiatio est *quaestuosa* seu lucrativa, si res ea intentione emuntur ut non mutatae vendantur carius; *industrialis*, si res labore humano mutatae commutantur cum lucro; haec est *stricte industrialis*, si res emuntur ut ope opificum conductorum mutatae vendantur; *late*, si venduntur res proprio labore mutatae; sive propriae, ut fructus proprii fundi, sive ad id emptae.

Ergo ad negotiationem quaestuosam seu stricte lucrativam haec requiruntur: 1.º Ut res ematur et vendatur. 2.º Ut vendatur res non mutata. 3.º Ut vendatur carius quam empti fuit. 4.º Ut empti sit animo carius vendendi rem immutatam.

Ad stricte industrialem: 1.º Ut res ematur. 2.º Ut transformetur per operarios conductos. 3.º Ut carius vendatur. 4.º Ut empti sit intentione eam carius vendendi post transformationem sic factam.

Oeconomica est permutatio rerum propriarum, aut quae emptae fuerunt ut inserviant necessitati vel utilitati propriae aut familiae; quaeque postea venduntur etiam cum lucro, quia inutiles vel superfluae sunt, aut ob altum honestum finem.

Politica, coemptio rerum pro aliqua communitate, societate, exercitu, etc., quae deinde vendendae sunt. Haec est quaestuosa vel non, prout fiat cum aut sine intentione lucri.

Disciplina ex recepta doctrina haec est: a) Non licet clericis negotiatio *quaestuosa*, neque *stricte industrialis*, per se vel per alios, in propriam aut alienam utilitatem, nisi ex gravi necessitate propria aut proximorum, quorum sustentatio eis incumbit, b) *Licet late industrialis* et *oeconomica*, c) *Politica* ex modo et fine diiudicanda est; si finis non sit lucrativus aut a clericali statu alienus, licebit: sic licet libros, codices, etc., scholaribus vendere; res pietatis in loco peregrinationis. etc. Imo, ex praxi licebit in collegiis et similibus res scholaribus aliquantum carius vendendas emere, modo lucrum in ipsorum utilitatem impendatur. Licebit quoque clericis et religiosis aliquid sibi retinere tamquam compensationem pro

labore, pro expensis, pro periculo damni, et pro fenore pecuniae qua res emptae sunt.

Operariis conductis non videntur aequiparandi alumni qui a religiosis vel clericis ad varias artes instruuntur, quamvis his scholaribus modicum stipendium tribuatur. Licebit ergo res eorum opera mutatas vendere, ut ex lucro pensio magistris solvatur.

Non prohibetur unus alterve actus negotiationis, etiam in magna quantitate positus; sed exercitium, seu consuetudo vel actuum frequentia. Rationes prohibitionis sunt. innumerae curae quibus nimis implicatur; pericula litium, fraudis, avaritiae.

Excusat gravis necessitas, quae si non est personalis alii cuius clerici, sed status clericalis, Ordinarius videtur posse gravitatem causae declarare. Si clericus negotiationi ex hereditate acceptae renuntiare statim sine magno incommodo nequeat, eam per alios exercere poterit ad tempus ab Ordinarii determinatum.

Obligationes sunt tituli quibus constat aliquem alii certam pecuniae summam, mutuo tradidisse, certo fenore, ad determinatum tempus. *Actiones*, tituli quibus eorum possessor partem in negotiatione acquirit. In obligationibus est contractus mutui cum mediocri intéresse determinato; periculum sortis fere nullum: possessor nullam partem in negotio habet. In actionibus res geritur nomine et periculo possessorum, qui et periculum sortis sustinent et spem maioris vel minoris lucri habent.

Quare obligationes clericis licent, qui tamen vetantur earum ope ludis bursae vacare, actiones habere licet in societatibus stricte industrialibus, id est, in quibus non emuntur res, ut per operarios mutatae vendantur, sed alia opera fiunt, ut in societatibus fodinarum, viae ferreae; in late industrialibus et in commercialibus quae nihil fabricant, sed tantum emunt et vendunt, alii negant, alii affirmant. His adhaeremus. Xani: a) qui actiones detinent, nullam partem in negotiatione habent, ita ut *negotiarum* non censeantur; neque rei bene vel male gesta meritum vel dedecus in eos refunditur: b) remota haec participatio possessores pro se sollicitos non habet de varia rei fortuna; c) S. Sedes declaravit istos clericos non esse inquietandos. His tamen conditionibus: 1. partem in re gerenda non assumant; licebit tamen, aiunt, partem habere in electione administratorum; initio per modum actus intervenire ad consilium magni momenti

* Vermeersch. 224.

† BesEd. XIV, Const. *Apostolicarum constitutionum*, 27 feb. 1741.

‡ SO 18 apr. 1855; CPF 7 nil, 1893.

„ α

capiendum. 2? Ne actiones emant, ea intentione ut carius vendantur. 3. Parati sint decretis S. Sedis stare. 4? Nullam partem habeant in societatibus minus honestis.

Vide de statu clericali; obligationes.

Delictum et poenae. Delinquant clerici et religiosi negotiationem exercentes contra C. 142 (c. 2380). Cong. Concilii, 22 mart. 1950: ASS 42,330, neque conceptum neque disciplinam circa vetitam negotiationem mutavit, sed ad urgentiam observantiam et ad uniformitatem statuit excommunicationem l. s. *specialiter reservatam S. Sedi*; et si casus ferat, degradationem contra clericos et religiosos latinos, et sodales institutorum saecularium, qui exerceant mercaturam seu negotiationem cuiusvis generis, etiam argentariam; per se vel per alios; sive in propriam sive in aliorum utilitatem.

Contra superiores, qui hoc delictum, pro munere suo ac facultate, non impediverint, statuit privationem officii et inhabilitatem f. s. ad quodvis munus regiminis et administrationis. Omnes, quorum dolo vel culpae patrata facinora tribuenda sunt, debent damna illata reparare.

Conservat figuram juridicam quam in c. 2380 habet: sed hodie illud committere nesciunt etiam sodales institutorum saecularium.

Delinquentes. Clerici, religiosi, sodales societatum vitae communis absque votis religiosis, et institutorum saecularium. Simples fideles qui cum illis cooperantur cooperatione positiva et necessaria, de qua c. 2209 § 1-3 (c. 2231).

Quoad sodales institutorum saecularium, A. Gutierrez verba decreti sic interpretatur: Sodales hi in decreto comprehenduntur: o) si sunt clerici aut religiosi; h) si secus *quatenus membra instituti saecularis, non quatenus individua*: nam sic inspecti exercere possunt quodlibet officium honestum, ut mercatoris. Haec interpretatio constanter retenta est a C. Religiosis; et eadem praxis observatur etiam post praesens decretum.

Actiones delictivae. Negotiatio et mercatura cuiusvis generis etiam argentaria (cambium monetae, ludus bursae).

Negotiatio vetita non habetur per unum aut paucos actus; requirit actuum repetitionem aliquamdiu continuatam. Hoc indicat verbum *exercere* c. 142. 2380. Sic doctores. Quando habitus existat negotiandi est moralis aestimationis. Iuxta canonistas praecedere debet series actuum, qui iudicio

Acta et Decreta Concilii Vaticani II, Diacrahi di Aatibus ffectwnu (Romae 1960) U 1.501-04 (Romae 1952).

prudens, clericum constituent *negotiatorem* seu *wt'ro-toreni*.

1106. Intrusio in officium vel beneficium (CC 29 iun. 1950: AAS 42,601). Qui ecclesiasticum officium vel beneficium vel dignitatem sine institutione vel provisione canonica ad normam sacrorum canonum facta occupat, vel in eadem sinit immitti vel eadem retinet; et qui in hoc crimine quovis modo directe vel indirecte partes habent, contrahunt excommunicationem l. s. S. Sedi specialiter reservatam (c.2394).

Intrusio committi potest: 1.º ab eo qui nullum ius habet; 2.º qui habet ius aliquod quaesitum electione, praesentatione, nominatione, sed nondum obtinuit litteras necessarias confirmationis vel institutionis; 3.º qui has obtinuit, sed eas nondum ostendit iis quibus debet; 4.º si capitulum, conventus vel alii ad quos spectat hos omnes admittat (c.2394).

Ut cooperatores hanc poenam incurrant requiritur cooperatio *positiva et necessaria*, ut dictum est n.821.

Manent poenae f. s. in c.2394 statutae contra intrusos.

SERIES III

Excommunicationes S. Sedi simpliciter reservatae

1107. Negotiatio ex indulgentiis (c.2327). Damnatur quaestum ex eis facere.

Quaestum facere, est illicitum lucrum oeconomicum obtinere, id est, pretio aestimabile; sive pecunia sit, sive alia res. Sic quaestum facit, qui lucro adactus et pecunia accepta indulgentias concedit, vel promulgat, vel res indulgentiis ditatas propter indulgentias carius vendit; etsi lucrum percipiat in opus pium promovendum. Hoc delictum est simoniacum.

Requiritur ut lucrum *illicitum*: percipiat; non ita fit quod ex sola alius voluntate liberali vel ex gratitudine datur, absque expressa vel tacita pactio, vel absque praevia intelligentia concedentis vel promulgantis indulgentias.

Delictum non est, si ex *falsis indulgentiis* lucrum obtineatur; quod non est sacrilegium sed *fraus*.

Poenae: excommunicatio simpliciter reservata contra quaestum facientes c.r. *indulgentiis*.

1108. Adscriptio sectae massonicae vel similibus, quae machinantur contra Ecclesiam vel legittimas potestates civiles (c.2335).

RjT

Massonica, in Anglia s. XVII condita, saepe a RR. Pontificibus damnata est (Clement. XII, Const. *In eminenti* 28 apr. 1738).

Aliae sectae eiusdem generis, ut carbonariae, sunt quae machinantur contra legittimas potestates ecclesiasticas vel civiles. Non requiritur ut sit *secreta*, i. e., secreto organizata, neque ut a membris iuramentum secreti exigat 2. Chelodi, 71. requirit ut sit secreta, id est, secreto organizata, quamvis socii secreti non sint.

Ad dignoscendum utrum aliqua sub canone comprehendatur, attendantur primum declarationes S. Sedis vel Ordinarii; dein statuta, conventus, effectus... Tales sunt secta anarchista, nihilistica, etc.

Machinatio habetur, si contendat libertatem et iura Ecclesiae violare, fideles ab ea avertere, disciplinam dissolvere, rempublicam vel legitimum formam regiminis mediis illicitis evertere, vel securitatem Status, sive palam sive clandestine (SO, l. c.). Machinatio sit finis quem secta intendit, quamvis dicat se alium finem habere, philanthropicum, culturale, etc.

Concilium Plenar. Americae Latinae, 1899, monet: Sunt qui dicant: "societas massonica meae nationis non est mala". Curent animarum pastores ut hic error eliminetur (tit.2 c.8 n.168).

Poenae: excommunicatio l. s. simpliciter reservata.

Quoad absolutionem monet SO: Socii nequeunt absolvi, nisi omnem communicationem cum sectariis abrumpant. Libros, documenta, insignia sectae, si fieri possit, tradant Ordinario, secus comburantur; denuntient clericos et religiosos ad sectam pertinentes.

Si vita periclitatur aut grave damnum imminet propter desertionem sectae, et non sit periculum perversionis, potest quis absolvi, etsi adhuc cum sectariis communicet, remoto scandalo. SO 19 ian. 1896. Rescriptum a.1913 licentiam dat manendi passive in quibusdam sectis damnatis (*Periodica* VII,229).

Delicia contenta in c.2334-35 a clericis et religiosis commissa, de impedimento jurisdictioni ecclesiasticaeposito (n.1099), et de secta massonica et similibus (c.2336).

Poenae: a) His canonibus statutae; b) clericis, suspensio vel privatio f. s. officii, dignitatis, beneficii, pensionis et muneris; c) religiosis, privatio f. s. officii et vocis activae et passivae, aliaeque iuxta constitutiones; d) utrique, sectae

- Pius VII, Const. *Ij&r/tjiam* 15 sept. 1821.
- SO 10 mail 1884; Ca PPILLO, 298.

massonicae vel similibus adscript!, denuntiari debent S. Of-
ficio.

1109. **Contemptus censurae.** 1.° Absolvere praesumes sine debita facultate ab excommunicatione l. s. specialissime vel specialiter S. Sedi reservata in excommunicationem l. s. S. Sedi *simpliciter reservatam*.

2.° Item impendentes quodvis auxilium vel favorem excommunicato vitando in delicto propter quod excommunicatus fuit.

3.to Item clerici scienter et sponte cum eodem communicantes et ipsum in divinis officiis recipientes (c.2338 § 1.2).

Primum delictum est *contemptus reservationis censurae*, vel usurpatio potestatis ab ea absolvendi.

In secundo, auxilium praestat excommunicato vitando *in crimine criminoso*, nempe in delicto propter quod excommunicatus fuit, qui sciens illum esse *vitandum* propter delictum perfectum, sed habens tractum successivum, ut haeresim, eum iuvat ut in contumacia perseveret, vel ut pravi effectus augeantur. Plures negant committere hoc delictum qui mere praebeat *consilium* manendi in contumacia (Cappellano, 309). *Favorem* praestat, qui quamvis non sit particeps delicti continuati, propter illud delinquenti commodum procurat, v. gr., cum commendando.

In tertio *communicatio* et *receptio* sumitur pro eodem delicto, diversis verbis expresso. Committitur recipiendo excommunicatum vitandum in divinis officiis, ut active assistat, id est, aliquod ministerium in eis exerceat³; et quidem ab eo solo qui auctoritatem habet ad eum admittendum vel repellendum; ut est parochus, superior religiosus, etc. (Cappellano, 310). Iuxta aliquos recentiores, sunt duae figurae delicti: una *communicatio*, altera *receptio*.

In 1.° et 3.° excusat ab excommunicatione ignorantia etiam crassa vel supina legis vel poenae, propter verba *praesumes, scienter* et *sponte*.

1110. Violatio privilegii fori Episcopi non proprii, etiam mere titularis, Abbatis vel Praelati nullius, vel alicuius Superioris supremi religionis iuris pontificii. Qui aliquem ex his ad indicem laicum trahit, sine debita licentia, contrahit excommunicationem l. s. S. Sedi simpliciter reservatam (c.2341). Vide n.UOO.

• BuccEROct, *Thru* *for* vol.4, P. n 1200 (1915); Wtaxi-VtnXL, 450.

1111. Violatio clausurae regularium (c.2342). *Rei/nia-*tes sunt religiosi, sive viri sive mulieres, *ordinum* religiosorum, nempe earum religionum ubi emittuntur vota solemnia; etsi aliqui ex sodalibus vota tantum simplicia emittant. *Moniales*, religiosas illarum religionum ubi vota solemnia emittuntur (c.488 n.2,7).

Clausura aliqua religiosi omnibus praescribitur, ad custodiam castitatis, ad scandala praecavenda, ad consulendum paci, devotioni et spirituali profectui. *Clausura materialis* est locus habitationi et usui religiosorum reservatus, et ita clausus ut ingressus et egressus certo gradu prohibeatur. *Formalis* dicitur lex ingressum et egressum vetans.

a) *Papalis* est quae afficit domos regularium virorum et monialium, et poenis iuris communis munitur; *non papalis*, quae afficit domos congregationum religiosarum, nempe earum religionum, ubi vota simplicia tantum fiunt et poenas iure communi non habet, ð) *Activa* vocari solet quatenus lex egressum prohibet: *passiva*, quatenus vetat ingressum. Hic 7t' *papali* agitur.

Ambitus, u) *Papalis* servanda est in domibus regularium virorum et monialium canonice constitutis (c.597 § 1). Vñ in domibus nondum plene constitutis, licet ibi aliqui religiosi degant: neque in villis, grangiis, etc. Ad Ordinarium spectat determinare quandonam in domo nova incipiat obligatio clausurae.

7b) Afficit totam domum quam communitas inhabitat, cum hortiis et viridariis accessui religiosorum reservatis. *Excipiuntur* publicum templum cum continente sacristia, i. e. ecclesiae contigua, et collocutorium, quod quantum fieri potest prope ianuam domus constitui debet (§ 2). Salvis his, fines clausurae accurate determinare et iustis de causis mutare spectat ad superiorem maiorem vel ad capitulum generale iuxta constitutiones: ad Episcopum in monasteriis monialium. Partes clausurae obnoxiae patenter indicentur (§ 3). Mutatio fieri potest quoque transitorie.

Clausura regularium virorum, generatim est *passiva* tantum: vetat ingressum mulierum cuiusvis aetatis, generis et conditionis sub quovis praetextu. *Excipiuntur* uxores eorum qui actu tenent supremum principatum, i. e. regum, praesulum, etc., cum comitatu seu cum iis personis quas ipse sibi associant (c.598).

Illores intelliguntur ab omnibus coniuges *legitimae*: etiam aca-

tholicae ac infideles. An etiam quae matrimonio valido non sunt unitae, disputatur: iuxta aliquos, haec excluduntur¹; iuxta alios, a mitti potest quae communiter habetur ut sponsa Praesidis, si scandalum non sequatur

Admitti possunt quoque intra virorum clausuram uxores Praesidum singularium Statuum federatorum carum nationum quae ita sunt constitutae, ut Americae Septentrionalis, Mexici, Columbiae, Argentinae °.

Permittitur ingressus his personis, non *cum quavis populi turba*, nisi ex privilegio, quale habebant Reges hispani nunc supremus Dux Status conservare censetur.

Si domus adnexum habeat convictum pro alumnis internis, vel alia opera religionis propria, separata saltem aedis pars sit, si fieri possit, religiosorum habitationi reservata, clausurae papali obnoxia. Etiam in loca alumnis internis aut externis vel operibus reservata mulieres ne admittantur, nisi aequa de causa et de superioris licentia (c.599).

Clausura monialium est *passiva*, impediens ingressum cuiusvis personae, sive viri sive feminae; et *activa* vetans monialium egressum (c.600-601).

Ex Const. Pii XII, *Sponsa Christi* 21 nov. 1950, et ex Instructione C. Relig. 23 nov., alia est clausura *maior*, alia *minor*. *Maior*, quae describitur in c.600-602; nempe ea in quam solae moniales ingredi possunt. *Minor* est ea monasterii pars destinata convictui pro alumnis internis, aut aliis operibus monasterii propriis (AAS 43 p.537).

Maior: a) *Prohibet ingressum* cuiuslibet personae, sive viri sive mulieris, cuiusvis generis, conditionis et aetatis. *Exciipiuntur*: 1.° Ordinarius loci, superior regularis et visitatores delegati ad visitationem localem monasterii, quos unus saltem clericus vel religiosus conversus, maturae aetatis, comitetur. 2.° Confessarius ordinarius vel eius vicem gerens, et alii confessarii a monialibus graviter infirmis vocati, ad confessiones audiendas, administrandam Eucharistiam et momentibus assistendum. 3.° Supremi populorum principes cum comitatu. 4.° Cardinales. 5.° Antistita potest ingressum permittere medicis aliisque quorum opera sit necessaria, impetrata prius approbatione Ordinarii loci, saltem habituali; quae praesumitur, si necessitas urgeat nec tempus sit eam petendi.

Pro sepultura non licet per se clausuram ingredi (c.1230

⁴ Gester, *Ius relip.* p.888 (1935); Schaefer, *De reliq.* n.350. Vermeersch, *Epit.* 1.758 (ed.7.); Tarera, *Der de fnt rrlâjiws* n. Rft.atitito. *Intcrp.* n.302.

§ 5) nisi ex consuetudine 7. Si coemeterium sit intra clausuram, Ordinarius ingressum permittere potest personis necessariis ad sepulturam.

6) *Prohibet* quoque clausura maior monialium *egressum* post professionem, excepto casu imminentis periculi mortis aut alius gravissimi mali; quod, si tempus suppetat, ab Ordinario recognoscendum est.

Clausura minor VETAT: u) ingressum intra ambitum clausurae maioris quibuscumque personis non monialibus. b) egressum monialium extra septa monasterii. *Permittit*: a) ingressum intra ambitum clausurae minoris: 1) habitualement extraneis in quorum favorem moniales exercent ministeria. 2) In necessariis exceptionibus indolis generalis, per declarationem Ordinarii; v. gr., ratione inspectionis civilis, examen alumnarum, etc. 3) In aliis casibus particularibus necessariis, de Ordinarii licentia, cum debitis cautelis, b) *Permittit*: egressum c partibus clausurae maioris ad minorem solis iis monialibus quae de licentia antistitae apostolatui incumbunt.

Poenae: Ob violationem clausurae virorum. Excommunicationum l. s. S. Sedis *simpliciter reservatam* incurrunt: a) mulieres clausuram regularium violantes; b) superiores alique quicumque eas, cuiusvis aetatis, introducentes vel admittentes: c) praeterea religiosi eas introducentes vel admittentes priventur officio ut voce activa et passiva (c.2342,2.).

Ingressum est intus ire, nempe toto corpore intrare et non tantum pedem intus ponere. Puniuntur omnes mulieres illegitime ingredienti. Si conventus a regularibus deseratur in perpetuum aut ad tempus, clausurae lex cessat. Excusant quidam a delicto mulierem necessariam ad curandum religiosum, quae intra virorum clausuram ingrediatur de licentia Superioris. Ordinarius videtur posse permittere ingressum mulierum in clausuram virorum ex necessitate; sicut potest permittere in clausuram monialium; et sicut potest Superior maior limites clausurae mutare definitive (c.597 § 3), sic potest ad tempus vel ad casum. Saltem hoc potest in casu urgenti vi c.81.

Introducere est intus ducere, i. e. influere ut mulier ingrediatur; v. gr., ianuam ei aperiendo, eam invitando aut impellendo ut intret. *Admittere* est mulierem recipere. Admittentes sunt qui ingressum non prohibent, cum possint ac debeat ex officio illi impedire; v. gr., superior, ianitor.

Poenae ob violationem clausurae monialium maioris. Excommunicationem l. s. S. Sedi *simpliciter reservatam* incurrunt: a) Ingredientes illegitime, cuiusvis conditionis, generis vel sexus sint, b) Introducentes vel admittentes tales personas. Clerici, praeterea suspensionem f. s. ad tempus pr gravitate culpae, c) Moniales egredientes (c.2342,1.").

Impuberes censuram non incurrunt (c.2230). Disputatur num censuram contrahant qui pueros vel puellas introducunt vel admittunt' infra *septennium* Cappeu.o, 319, et alii hoc negant, quia 1) ex c2312 n.l, incurrunt qui *cos*, i. e. qui *violantes* clausuram introducunt ul admittunt. Sed pueri ante septennium non sunt *violantes*, nam legibus ecclesiasticis non tenentur. 2) In n.l.º de clausura monialium non dicitur, *cuiuscunque aetatis*, sicut dicitur in n.2.º de virorum clausura

Alii affirmant, ut Ciprotti s, quia 1) hic *violantes* qui introducuntur non sunt subiectum criminis sed obiectum materiale. Violantes objective sunt omnes qui clausuram ingrediuntur illegitimi (c.598.600), quamvis imputabilitate carentes. Ergo qui infantes introducunt vel admittunt, excommunicationem incurrunt. 2) C.598, ait intra regularium virorum clausuram ne admittantur mulieres *cuiusvis aetatis*. C.600: intra monialium clausuram nemo *cuiusvis... aetatis* admittatur. Sed c.2342 damnat violatores huius legis. Ergo qui admittunt vel introducunt infantes in monialium clausuram, damnantur. 3) Hoc expresse dicitur in n.2,º de introducentibus vel admittentibus puellas *cuiuscumque aetatis* intra virorum regularium clausuram.

Nobis videtur mens legislatoris esse ut excommunicationem contrahant etiam qui infantes introducunt vel admittunt in clausuram monialium. Censerem quamdam distractionem esse in lege, quae quoad monialium clausuram omisit verba *cuiusvis aetatis*. Tamen, cum sententia negans a pluribus defendatur; et agatur de re poenali. practice haec sententia mitior tenenda est (c.2219 § 1).

Egredi est toto corpore extra clausuram exire, non solum pedem aut caput emittere.

Resolves: 1" Censuram incurret monialis quae adeat ecclesiam ad partem fidelibus destinata. Hoc tamen S. Sedes facile condit ad mundandum et ornandum templum, quando sit clausum et nemo in eo. Incurret quoque monialis quae adeat aedes monasterii contiguas ubi habitant famulae, hospites, etc.

2.º Non incurret quae per fenestram extra murum se suspendat; quae se collocando in rota (torno) collocatorii, hanc ad partem externam vertat; quae ascendens in arborem totum corpus extra clausuram ponat; quae supra tectum ascendat. Ita plures auctores, contra multos.

3." Censuram non incurrunt postulantes et novitiae egredientes, neque professae quae professionem solemnem nondum emiserunt *

4.º Probabiliter datur parvitas materiae tam in ingressu quam in egressu; et proinde ob parvitatem censura non contrahitur, v gr

De consinnatione delicti n.79.

Wfr v z-Vt pa i., 453; VreMEmscx, I.70\.

«ii duobus vel tribus passibus extra clausuram egrediatur monialis, aut in clausuram extraneus ingrediatur. S. AeFONSO cum aliis hae» sententia non placet (1.7 n.229), sed eiusdem probabilitatem non negat; quae proinde practice teneri potest (Cappeu.o, 323).

Poenae ob violationem clausurae minoris. Latae sententiae non sunt: 1.º Moniales illegitime egredientes e clausura maiori in minorem, puniuntur ab Ordinario loci vel ab antistita, pro culpa. 2.º Extranei illegitime ingredientibus et qui eos introducunt vel admittunt in clausuram minorem graviter puniuntur ab Ordinario pro culpa.

\ vide Riga Til l o, *Inst. I. C.* 11,740-42

1112. Usurpatio bonorum ecclesiasticorum ad Ecclesiam Romanam non pertinentium (c.2346), De pertinentibus ad Ecclesiam Romanam vide n.1103.

Actiones punitae. 1." *Usurpatio.* Ut supra. Non comprehendit fures. *In proprios usus convertere et usurpare*, ante et post Codicem ab auctoribus intelligitur; bona sibi appropriare usurpando, i. c., ea sibi assumere, tamquam ius habens.

2." Bonorum *usurpatorum acquisitio*, emptione, donatione, hereditate...

Ante Codicem res indubia erat: «) Ex verbis Tridentini ses.22 c.2: "anathemati tamdiu subiaceat, quamdiu... bona, res, iura fructus et redditus quos occupaverit, *vel qui ad cum quomodocumque, etiam ex donatione suppositae personae, per venerint, Ecclesiae restituerit.*

b) Ex classica interpretatione et jurisprudentia SO 8 iul. 1874, CC et Poenitentiariae, v. gr., 8 mart. 1906, post usurpationem a Gubernio Gallico, ineunte s. XX. commissam (AAS 40,251,IV). Pius IX in allocutione 25 iul. 1873 dicit: "non solum usurpatores in Italia, sed etiam bonorum usurpatorum emptores incurrunt excommunicationem ceterasque censuras impositas... praesertim a Tridentino".

Pauci tamen post Codicem, a poena excusant eos qui emptione aliove modo acquisierunt bona usurpata. Unica horum ratio est quia canon suppressit clausulam tridentinam "vel qui ad cum quomodocumque pervenerint", qua sola, iuxta Cr el tsex, clare excommunicantur acquirentes, bona usurpata. Sed unanimis iam sententia, etiam post Codicem, tenet doctrinam traditionalem quam tenemus {*Sal T.* [1933] p.45). Ipse Crctisen, qui in duabus praecedentibus editionibus *Epitome I. C* probabilem habebat sententiam contrariam, in editione 1931 n.546 traditionalem adoptat.

c) *Confirmatur* ex Constitutionibus Pii XI, 15 iul. 1921-30 ian. 1933; 2 aprilis 1934, et Pii XII, 10 iul. 1949 pro annis iubilariis, quibus conceduntur speciales facultates absque vendi a censuris, et ad hoc instructiones dantur. N. 5 ait: qui bona aut iura ecclesiastica sine licentia *acquisierint*, ne absolvantur nisi prius restituerint.

b) *Expressa responsa* in hunc sensum data fuerunt S. Poenitentiam: 1) 14 ian. 1920: Titius, qui conduxit fundum a Gubernio civili usurpatum, incurrit censuram c. 2346 2) 13 dec. 1923: Ementes bona ecclesiastica usurpata a Gubernio incurrit excommunicationem c. 2346.

Responsa haec non fuerunt publicata in AAS. Vide Sartori, *Enchiridion Canon*, c. 2346.

3." Honorum *usurpatorum* locatio etiam punitur, iuxta S. Poenit. 5 augusti 1907: AAS 41,680. Nam, ut ait Gennari 10, locatarii ius ad fructus sibi appropriant.

4.a *Impedimentum ne fructus perveniant ad eos quos de iure pertinent*; v. gr., per calumniam aut dolum; *impedit*, qui facit ut gubernium redditus beneficii, monasterii, piaefundationis retineat.

Poenae: a) Excommunicatio l. s. S. Sedi *simpliciter* reservata. *In eam incurrit*: 1) Usurpatores clerici vel laici auctoritate publica.

An auctoritate privata? Multi negant aut dubitant. Affirmamus cum aliis etiam modernis; nam, ut ait D'Annibale, 1,390, XI, Tridentinum non distinguit; neque canon, addimus; et persona privata rem alienam sibi appropriare potest, quasi ius habens. Sic speciali poena punitur usurpator, qui est patronus vel clericus, qui tamen auctoritatem publicam plerumque non habent.

2) Qui suffragio efficaci cooperantur ad legem vel decretum usurpatorium, ut deputati, consilarii municipales. Hi non meri cooperatores, sed auctores legis vel decreti sunt: nam in eadem sessione in delictum communi delinquendi consilio physice concurrunt (c. 2209 § 1). Etsi suffragium pro usurpatione tulerint, completo iam numero sufficienti; ut tenent auctores ante et post Codicem 11. Propterea excommunicationem contraxerunt auctores legis separationis Status ab Ecclesia in Gallia a. 1905 12. Dantes legem vel decretum usurpatorium eique consentientes potius poenam c. 2334 contrahunt. 3) Emptores alique acquirentes bonorum usurpatorum. 4) Locatarii, iuxta dicta.

10 AAS 16,311; 25,146; AAS 41,342; *Consultaswrti nw.* 1,1 (ed. 4.).
11 Leimkuhl, *Th.* AA 11,1197; Vermjtersch, 534.
u Poenit. 20 maii 1908: AAS 41,612.

5) Impedientes ne fructus vel redditus percipiantur ab iis ad quos iure pertinent; si impediunt *iure usurpationis*, i. e., quasi ad se pertineant vel ius habeant impediendi. Ideo putamus poenam incurere Gubernium quod pensionem cultus et cleri vi Concordati debitam supprimat. Si impediunt, non iure usurpationis, sed vi, fraude, etc., iuxta multos incurrunt; sed placet nobis opinio negativa D'Annibale, Sole, et aliorum, ex responso SO 9 mart. 1870, iuxta quod fures censuram tridentinam non contrahunt.

Non incurrunt: 1) Fures. 2) Computatores (liquidatores), notarii, etc., qui bona usurpata administrant vel vendunt u. 3) Praefecti et consilarii municipales, qui res a gubernio usurpatae in publicos usus impendunt. 4) Ementes fructus naturales bonorum usurpatorum (ibid., ad III). 5) Operarii fundos usurpatos colentes; qui instrumenta ad culturam vendunt, etc. (Gennari, ibid.).

Aliae poenae: 1) Privatio iuris patronatus l. s., si patronus bona patronata usurpet.

c) Privatio beneficiorum, inhabilitas ad alia, suspensio ab ordine, f. s. si sit clericus usurpator; etiam post integram satisfactionem et absolutionem.

Obligatio restituendi usurpata: S. Sedes ad restitutionis facilitatem et conscientiae quietem saepe benignam conditionem concedit (Concord. 1851 art. 42).

1113. Duellum perpetrantes, aut simpliciter ad illud provocantes, vel ipsum acceptantes, vel quamlibet operam aut favorem praebentes, necnon de industria spectantes, illudque permittentes, vel quantum in ipsis est non prohibentes, cuiuscumque dignitatis sint, subsunt ipso facto excommunicationi S. Sedi simpliciter reservatae. Ipsi duellantes et patrini sunt ipso facto infames (c. 2351).

Duellum est pugna duorum inter se ex conducto praecedenti de loco, tempore et armis ad occidendum vel vulnerandum aptis.

Inter duos, etsi convenerint ut non singuli, sed bini, terni, etc., hinc inde pugnent; i. e. unus contra alterum. *Ex conducto* seu praevia conventionem. Non ergo est duellum rixa aestu repentino irae orta. *Armis* plerumque lethalibus et paribus; non pugno, etsi mors per accidens evenierit. Sive *solemne*, i. e.,

9 -----
1 17 sep. 1906 ad 1; 5 aug. 1907 ad JI: ASS 39,254; 50,680.

cum patrinis aliisque solemnitatibus, *sive non solemne; letale aut non lethale*.

Mensurae academicae sunt pugnae inter scholares, praesertim in Germania, frequentes, ludi vel exercitationis causa, in quo cultro utentes et ceteris partibus corporis tectis, sibi in facie incisionem seu vulnus leve inferunt, cuius vestigia brevi delentur. Ci has mensuras duella declaravit poenis subiecta et irregularitati defectu famae.

Duellum est *privatum* quod ex privato duellanti in consensu initur; *publicum*, ex auctoritate legitima, publica et causa. Publicum non est illicitum, v. gr., ad vitandum bellum.

Puniuntur: 1.º Duellum *perpetrantes*. 2.º Simpliciter ad illud *provocantes*, i. e., etsi duellum non sequatur. Hi sunt, qui adversarium incitant ad pugnam, ut eligat arma, etc. 3.º *Acceptantes*, qui incitationi acquiescunt. Poenam incurrunt etsi duellum non sequatur.

Provocantes et acceptantes duellum poenas incurrunt ipsa provocatione vel acceptance, etiam in iis locis in quibus sententia de duello habendo reservatur tribunali "honoris": nisi certo constiterit illos non habuisse intentionem duellandi (CIC 26 iun. 1947: AAS 39,173).

Alicubi, ut in Gallia et Germania, conflictus inter provocantem et acceptantem submittitur tribunali "honoris", quod decedit utrum iniuria delenda sit per duellum. Igitur etiam in casu quo executio vel omissio duelli relinquatur huic tribunali, ipsa sola provocatio et acceptatio delictum constituit poenis punitum.

Defectus intentionis duellandi, posita provocatione et acceptance, in foro externo non praesumitur; e contra, praesumitur duellandi animus; et ut excusetur a poenis, debet certo probari intentionis defectus, v. gr., ex modo loquendi et agendi, ex indiciis, etc. Membra tribunalis, si duellum sequatur, poenas incurrunt ob cooperationem.

Quamlibet operam vel favorem praebentes, i. e., proximi cooperatores, etiam qui ex principiis generalibus poenam non contraherent, v. gr., considentes, litteras provocatorias dictantes, patrinus ac testes; controvertitur de aurigis qui duellantes vehunt ad locum duelli, de praestantibus arma, locum. Si id faciunt ex intentione duelli, poenas incurrunt. Idem dic de magistro qui artem pugnandi docet ad duellum determinatum (Cappello, 347).

De *industria spectantes*, i. e., qui ex professo duello assi-

stunt, non per transendam seu qui transeuntes ex curiositate sistunt et aspiciunt; vel aspicientes a longe vel secreto; quia hi solemnitatem duelli sua praesentia non augent. Censuram incurrunt medici qui a duellantibus rogati assistunt, ut finem citius imponant pugnae vel vulnera ligent; medicus et confessarius qui ex conducto cum duellantibus sint in propinquo loco parati ad ministerium ipsis praestandum (SO 31 maii 1884). Plures excusant adstantes non ex conducto, ut duellum impendant (Cappello, 348).

Permittentes vel quantum in ipsis est *non prohibentes*, cuiusvis dignitatis. Ultima verba indicant personas publicas, quae ex officio duellum vetare debuissent, ut principes, duces militares. Quidam tamen etiam privatas includere videntur (Coronata, 2025).

Quaestio: Incurrunt censuram qui operam praestant ad duellum, si hoc non perpetretur?

a) Pars provocans et acceptans, utique, b) Ceteri, ante Codicem, iuxta doctrinam probabilem, a censura eximebantur. Nunc iuxta aliquos (ib.) incurrunt cooperatores, etiam effectu non secuto; quia quaelibet cooperatio in se est delictum independens a perpetratione delicti principalis (c.2209 § 3; c.2212 § 4). Iuxta alios non incurrunt cooperatores nisi effectu secuto (Cheloni, 89). Huic sententiae adhaeremus. Nam c.2351 unicum conatum delicti punit tamquam delictum per se stans provocationes et acceptance duelli.

Multis videtur probabilis doctrina quae tenet licitam esse acceptance duelli ad vitandum gravissimum malum, ut mortem, amissionem officii. Contra eam plures afferunt propositiones a Bonned. XIV damnatas. Sed iuxta illos sententia mitior his propositionibus non tangitur, quod quidem non videmus. Tandem controversia libera est.

1114. Matrimonium clerici in sacris, aut religiosi votorum solemnium (c.2388). Puniuntur clerici in sacris; regulares et moniales post votum solemne castitatis; omneque cum qualibet ex his personis matrimonium, etiam mere civile, contrahere praesumentes.

Poenae: 1) Excommunicatio l. s. *simpliciter* reservata; 2) clericis praeterea amissio officii, l. s. (c.188,5?); 3) si tempore ab Ordinario pro adiunctis praefinito non resipuerint, **degradatio** f. s.; 4) religiosi ipso facto manent dimissi (c.646 § 1,3.º). Matrimonium hoc est nullum (c.1072-73).

Absolutio sacerdotis sacrilegi. Si sacerdos qui matrimonium civile iniit, a complice sua nequeat ob gravissimas causas separari; et tamen ad suae ac complicis conscientiae

consulendum petit admitti ad sacramenta more laicorum, promittens absolutam et perfectam continentiam in futurum; absolutio ab excommunicatione et consequens admissio ad sacramenta more laicorum suscipienda a sola S. Poenitentiaria concedi potest *extra periculum mortis*. Si *in periculo mortis* ab aliquo sacerdote detur, manet obligatio ad S. Poenitentiarium recurrendi, ut in casibus specialissime reservatis (c.2252).

Neque in casu urgentiori potest a quovis confessario absolvi vi c.2254¹⁰.

1115. Simonia in officiis aut dignitatibus. Puniuntur delictum huius simoniae perpetrantes (c.2392).

Punitur tantum simonia *realis*, quae existit quando ex una parte traditum est iam pretium, ex altera collatum officium, etc. Id indicat verbum *perpetrantes*, quod requirit delictum consummatum effectu secuto. Ita auctores ante Codicem.

Poenae: a) Excommunicatio l. s. *simpliciter* reservata; ð) privatio perpetua iuris eligendi, praesentandi, nominandi, l. s.; c) clericis suspensio, f. s.

Provisio simoniaca est nulla, etsi simonia commissa fuerit a tertia persona, inscio proviso; nisi hoc fiat in fraudem provisi, aut ea contradicente (c.729).

1116. Abusus quoad acta publica (c.2405). 1.^o *Subtractio, destructio, occultatio, substantialis immutatio documenti ad Curiam episcopalem pertinentis, sede vacante*. Puniuntur Vicarius Capitularis omnesque de Capitulo vel extranei, qui haec agant per se vel per alium. *Substantialis immutatio* non potest generaliter definiri. Censetur ea, qua facta, documentum iam non probet id ad quod probandum ordinatur vel inservit; v. gr., si in rescripto concessio Lucae, huic substituas Marcum.

Poenae: a) Excommunicatio l. s. *simpliciter* reservata; b) aliae facultativae, etiam privatio officii, f. s.

¹⁰ Poenit. 18 apr. 1936; 1 maii 1937: AAS 28 242; 29,283; *Sal T.* (1938). p.241.

Excommunicationes ordinario reservatae

1117. Delicta contra fidem in matrimonio contrahendo et in prole educanda (c.2319). Damnantur *catholici* : 1." Matrimonium ineuntes coram ministro acatholico. Verba *contra praescriptum can.1063 § 1* expungenda sunt e can.2319 § 1 n.1, vi Motu proprio Pii XII, 25 dec. 1953; AAS 46,88.

Proinde poenam incurrunt catholici matrimonium contrahentes sive inter se, sive cum parte acatholica baptizata sive non baptizata, coram ministro acatholico *uti ministro sacro seu religionis*; non ut magistratu civili ad obtinendos effectus civiles matrimonii.

2.º Matrimonium contrahentes cum pacto explicito vel implicito ut omnis vel aliqua proles educetur extra Catholicam Ecclesiam (n.2).

Implicitum pactum est, v. gr., promissio generalis de sequenda in hoc directione coniugis acatholici; vel de servanda lege alicubi vigente ut viri in religione patris, feminae in religione matris educantur, nisi aliud fuerit conventum.

Non videtur requiri pactum de educanda prole in religione acatholica; sufficit de educanda *extra omnem religionem*; sic enim educatur *extra Ecclesiam Catholicam*. Quidam contrarium opinantur, quia agitur de cooperatione cum haeresi vel schismate, et ut talis hoc delictum ante Codicem puniebatur (V'Er meersch-Creusen, *Epit* 111,518; Cappello, 370).

Pactum requiritur initum in ipsa matrimonii celebratione; vel antea, et non retractatum ante matrimonium religiosum. Matrimonium celebratum requiritur, ut poena contrahatur.

3.º Qui scienter filios suos acatholicis ministris baptizandos offerre praesumunt (n.3).

Oblatio fiat a patre vel matre catholica, etsi non sit legitima. *Filiorum*, etiam unius, masculi vel feminae. Ministris *acatholicis* uti ministris falsae religionis, non uti cuivis ministro in necessitate.

4.º Parentes vel parentum locum tenentes qui liberos in religione acatholica educandos vel instituendos scienter tradunt (n.4).

Locum parentum tenent ii quorum curae filii committuntur a lege vel ex pacto vel de facto, ut tutores, educatores, patres adoptivi. Tradendi sunt filii ut *educantur* vel *instituantur in religione acatholica* non in scientia quae ad religionem non referatur. *Educatio*

est totalis animi formatio: intellectualis, religiosa, moralis et scientifica; *institutio* est praecipue intellectualis, seu ad eruditionem. Institutio sufficit ad delictum. Qui tradunt filios maiores sic educandos non comprehenduntur. Requiritur ut traditio *fiat scienter*; i. e., cum plena cognitione legis, poenae et facti: et plena libertate.

Poenae: a) Excommunicatio l. s. *Ordinario* reservatae
b) Ii, de quibus n.2-4, sunt praeterea suspecti de haeresi.

1118. **Reliquiae falsae.** Qui falsas reliquias conficit aut scienter vendit, distribuit vel publicae fidelium venerationi exponit, ipso facto excommunicationem *Ordinario* reservatam contrahit (c.2326).

Reliquiae stricte sunt Sanctorum vel Beatorum corpora, aut corporis partes. *Falsae*, res quae proponuntur ut reliquiae alicuius Sancti vel Beati, cum non sint, vel sint alius; etiam sine falsa authentica. Sufficit una reliquia. Ut puto, sub c.2326 cadunt solum *falsae*, quae nullius Sancti aut Beati sunt.

Puniuntur: I' *Confectio*, fit si quis facit ut res, quae non est reliquia, appareat, cum periculo ne alius in errorem inducatur; non ergo si id ioco faciat, aut falsam domi retineat neminem decepturus. 2." *Venditio*, commutatio reliquiae cum pecunia. 35 *Distributio*, habetur cum quis falsas reliquias gratis vel ob lucrum pluribus tradit, sive in dominium sive in meram detentionem. 45 *Expositio publicae venerationi*, quando colendae proponuntur eo loco ac tempore quo accessus illuc omnibus patet.

1119. **Violatio privilegii canonis simplicis clerici aut religiosi** punitur excommunicatione l. s. *Ordinario* reservata; et aliis poenis facultatives f. s. pro culpa; et reparatione scandali (c.2343 § 4). Vide n.1091.

1120. **Abortus.** Procurantes abortum, matre non excepta, incurrunt, effectu secuto, in excommunicationem l. s. *Ordinario* reservatam; et si sint clerici, deponantur (c.2350 § v).

Abortus (c.2350) est eiectio foetus *immaturi*, seu qui extra uterum naturaliter vivere nequit. Post septimum mensem maturus censetur; post sextum a conceptione naturaliter vivere potest, saltem incubatione artificiali, non antea. Ideo qui nascitur post sextum mensem ab inito matrimonio, filius legitimus censetur (c.1115 § 2). Ante sex circiter hebdomadas a conceptione vocatur *embryo*, nec facile discernitur.

Acceleratio partus est anticipata eiectio foetus *maturi*; quae licita est, si fiat iusta de causa et eo tempore ac iis me-

Iis quibus vitae matris ac foetus consulatur (S. 4 maii 1898). Sub iisdem conditionibus licet *operatio caesarea* seu excisio uteri ad extrahendum foetum; et *laparotomia* seu ventris apertura ad extrahendum conceptum *ectopicum* seu extra locum naturalem situm.

Foetus est homo conceptus, in utero matris existens. Non est ergo delictum expulsio seminis post copulam vel seminis interitio. Erit delictum eiectio foetus immaturi post conceptionem *quocumque tempore*, cum lex non distinguat.

Neque est abortus *craneotomia* vel similis operatio, directe occisiva foetus, quae est homicidium. Sic communis doctrina, cui contradicit Coronata, n.2015, et Eichmann, p.176, quia res gravior est. Sed in poenis non valet argumentum a pari neque a fortiori (c.221 § 3).

Procurare abortum est consulto seu studiose seu de industria efficere ut foetus eiiciatur immaturus, v. gr., veneno, percussione, etc., ita ut effectus sequatur.

Puniuntur procurantes abortum, matre non excepta, effectu secuto. Damnatur procuratio *directa*, i. e., actio quae huc immediate tendat, ut foetus eiiciatur; non *indirecta*, quae immediate tendat in alium effectum, v. gr.. in exstirpationem tumoris, ex qua concomitanter vel consequenter eiectio foetus oriatur. *Matre non excepta*. Ante Codicem plures matrem a poena excipiebant.

Poenae: o) Excommunicatio l. s. *Ordinario* reservata; clericis depositio f. s. Procurantes, effectu secuto, sunt praeterea irregulares (c.985 n.4).

Si delinquentem poenituerit actionis suae, et quantum in se est causam retractaverit antequam effectus sequatur, etsi reapse abortus ex illa actione eveniat, iuxta aliquos excommunicationem effugit, quia haec ante effectum non incurritur; et quando effectus secutus est, iam deest contumacia in delinquente (Coronata, 2015). At attento c.22 § 5, etsi reus sic poeniteat, poenam incurrit et irregularitatem (n.1042).

1121. Apostasia a religione. Religiosus apostata a religione ipso iure incurrit in excommunicationem reservatam proprio Superiori maiori; vel si religio sit laicalis aut non exempta, Ordinario loci in quo commoratur (c.2385).

Apostasia a religione est illegitimus egressus religiosi a votis perpetuis cum animo non redeundi; vel permanentia illegitima in saeculo cum tali animo post legitimum egressum e domo religiosa (c.644 § 1).

Poenae: o) Excommunicatio l. s. proprio Superiori

maiori reservata, in religione clericali exempta; secus Ordinario loci in quo apostata commoratur. Ordinarius loci potest in casibus occultis absolvere etiam apostatam religionis clericalis exemptae (c.2237 § 2). *b~*) Exclusio ab actibus legitimis, l. s.; c) privatio omnium privilegiorum suae religionis. l. s., *d*) si redierit, perpetua privatio vocis activae et passivae, l. s.; e) aliae pro culpa, iuxta constitutiones.

Apostata in casibus c.646 est ipso iure dimissus a religione.

1122. **Matrimonium religiosi votorum simplicium** Professi votorum simplicium perpetuorum, tam in Ordinibus quam in Congregationibus religiosis, matrimonium etiam civiliter tantum contrahere praesumentes, et personae quae cum illis contrahant, incurrunt in excommunicationem Ordinario reservatam (c.2388 § 2). * V

Excusat a poena ignorantia, etiam crassa et supina, legis vel poenae, propter verbum *praesumentes*.

Matrimonium huiusmodi illicitum sed validum est, nisi nullitas pro aliquibus specialiter a S. Sede statuta fuit, ut pro Fratribus Societatis Testi (c.1058 § 2).

SERIES V

"~:y\

Excommunicationes non reservatae

1123. **Impressio S. Scripturae sine licentia** (c.231S § 2). Puniuntur auctores et editores, qui sine licentia debita Sacrarum Scripturarum libros, vel earum adnotationes aut commentarios imprimi curant.

Auctores sunt qui textus S. Scripturae ad editionem paraverunt, vel in aliam linguam verterunt vel adnotationes aut commentaria confecerunt. *Editores* qui negotium libri in se suscipiunt.

5. *Scripturarum* libros, iuxta canonem Tridentinum scss.IV. Sufficit et requiritur unus liber integer, sufficit versio. *Adnotationes* sunt breves acclerationes plerumque textui appositae. *Commentaria*, fusiores explicationes, praesertim seorsim editae. Aequiparantur *paraphrases*, seu ipsius textus amplioribus verbis expressio. Non prolegomena, institutiones biblicae, homiliae, aliave quae textum non explanant. *Sine debita*, i. e. valida, licentia, iuxta c.1385 § 2.3; 1391.

Poenae: Excommunicatio nemini reservata.

1124. **Delicta circa sepulturam ecclesiasticam.** Qui ausi fuerint mandare seu cogere tradi sepulturae ecclesiasticae infideles, apostatas a fide, vel haereticos, schismaticos aliosve sive excommunicates sive interdictos, contra praescriptum c.1240 § 1, contrahunt excommunicationem l. s. nemini reservatam; sponte vero sepulturam eis donantes, interdictum ab ingressu ecclesiae Ordinario reservatum (c.2339).

1? *Mandantes*, i. e., praecipientes, iubentes *auctoritate publica*, iuxta multos post Codicem (VERMEERSCn, *Epit.* 538: Wernz-Vwai., 451). *Cogentes*, compellentes vi aut metu gravi. Iuxta aliquos, auctoritate *publica'*: practice id tenendum: mandare seu cogere est inhere auctoritate publica. Nam si privatus sepulturam eis det, poenas non incurrat; quare eas contrahat, si alii hoc committat vel ad id alium cogat? Videtur damnari abusus publicae auctoritatis in mandato aut coactione, seu usurpatio iuris ad Ecclesiam pertinentis. Et non dicitur *dantes*, quia auctoritas publica per se ipsam non dat sepulturam sed eam mandat seu ordinat.

Mandatant coacti, participes, ut fossores, portitores fere tri, poenam non contrahunt. Requiritur effectus secutus.

Sepultura ecclesiastica comprehendit: a) translationem cadaveris ad ecclesiam; b) exsequias super illud; c) depositionem in loco sacro (c.1204). Ut poena incurratur pauci requirunt omnes hos actus: (ere omnes solam depositionem. Hoc tenendum est.

Nam: 1) Ita interpretes iuris antiqui; et cum canon veterem disciplinam referat, ex ea intelligendus est (c.6 n.2) 2) "Tradi ecclesiasticae sepulturae" significat proprie depositionem in loco sacro. 3) Ex fine legis, ut illae personae, scilicet apostatae, haeretici, etc., omnino habeant sepulturam separatam; ita ut cadaver infidelis et excommunicati post sententiam locum sacrum violet et exhumandum sit (c.1242.1375.1172 n.4). 4) Solam inhumationem significat sepultura ecclesiastica in c.1242.1211; et c.1240 § 1, ad quem remittit canon noster. Nam c.1241 addit: Cui negatur sepultura ecclesiastica, i. e., inhumatio de qua c.1240, negantur exsequiae et quaevis officia funebria. 5) In sententia contraria, haec censura numquam incurreretur; nam qui sepulturam haeretici, etc., curant, non curant de ritu ecclesiastico, sed solum exigere solent inhumationem

Poenae: excommunicatio l. s. *nemini* reservata.

2. *Sponte donantes* eisdem sepulturam: intelliguntur clerici illi ad quos spectat sepulturam donare vel negare; non qui more laicorum funus comitantur.

Poenae: interdictum ab ingressu ecclesiae Ordinario reservatum.

1 Balleuini, VI 1,322; Bvccexonc, 7/i. Af. De censur. 1207; Wttxz-VIPAI' 451.
> Chkuhh, 93; CArrrr.ho, 401.

1125. Alienatio bonorum ecclesiasticorum sine licentia S. Sedis. Qui bona ecclesiastica alienare praesump-
rit, aut in iis alienandis consensum praebere, contra praescri-
tum c.534 § 1 et 1532...; si beneplacitum apostolicum, in im-
moratis canonibus praescriptum, fuerit scienter praetenui-
sum, omnes quovis modo reos, sive dando sive recipiendo,
sive consensum praebendo, manet... excommunicatio l. s. ne-
mini reservata (c.2347).

Alienatio stricte est translatio dominii directi, i. e. pro-
prietatis, non meri usus aut usufructus; v. gr., per venditio-
nem; *late* quivis contractus quo res ecclesiae fiat conditioni
notabiliter peioris, ut hypotheca, census, locatio (c.1533). Eow
ecclesiastica sunt quae in dominium pertinent ad aliquam
personam moralem ecclesiasticam, ut capitulum, communita-
tem religiosam, paroeciam. *Pretiosa* est res quae nothilem
valorem habet *ratione artis, vel historiae vel materiae*. *Nota-*
bilis valor solet aestimari qui excedit mille libellas, francos
vel pesetas *aureas*3.

rd valorem alienationis requiritur licentia, iuxta c.534
§ 1. vel 1532, prout agatur de persona morali religiosa, aut
saeculari.

Consummatur alienatio, statim ac dominium translatum
est iuxta leges civiles (t.1529) Hac determinabunt utrum
translatio fiat solo consensu an per traditionem rei (ut iun-
hispano in venditione rei mobilis).

Non est alienatio contractio debiti: neque non acceptatio
seu repudiatio donationis, hereditatis, legati.

Puniuntur alienationes strictae, nullae ob defectum licen-
tiae requisitae vi c.534 § 1; 1532. Non si haec licentia requi-
sita sit ex c.1281 § 1. ad alienandas reliquias insignes, ve-
l imagines magnae venerationis: vel donaria votiva seu ex
voto4.

incurruntur poenae, si bona sine licentia alienantur alteri per-
sonae morali ecclesiasticae f

Ante Codicem iuxta communioem sententiam, utique, ex deci-
sionibus CC 24 ianuarii 1622 et 27 feb. 1767; et ex praxi Curiae
Romanae Dubitabat cum aliis D'Annibale, quia sic bona non egre-
diuntur e dominio Ecclesiae; et quia Constitutio Pauli II *Inbitio-*
sae, 1 mart. 1468, quae licentiam S. Sedis ad alienationem exigebat,
alicubi non fuit recepta.

Codex expresse rem non definit sed aufert fundamentum sen-
tentiae negantis; nam ex c 1499 § 2, subiectum dominii bonorum ec-

Rrr.ATILUi, *In.rr.* 1 C. 11,277.
CC 12 iul. 1010; 14 ian. 1022: AAS 11,416; 14,160.
Stmrrnula IIT.70 (es) IOOR).

clesiasticorum non est Ecclesia in genere, sed unaquaeque persona
moralis, quae bona legitime acquisivit. Tamen iuxta aliquos leges
alienationis non urgent inter personas morales eiusdem religionis,
ut duas communitates (Goyeneche, *De religio.* 36).

Puniuntur praesumentes: a) alienare sine debita licentia
bona ecclesiastica; b) vel praebere consensum in alienandis,
cum facultatem ad id non habeant.

Poenae: 1. Si pretium *non excedat mille* libellas seu
pesetas, arbitrariae.

2? Si sit *supra mille sed non supra triginta millia*: a) pa-
tronus privetur iure patronatus; b) administrator, munere ad-
ministratores; c) superior vel oeconomus religiosus, proprio
officio et habilitate ad cetera officia, praeter alias congruas
poenas a superiore infligendas; d) Ordinarius aliique clerici
officium, beneficium, dignitatem, munus habentes, solvant
duplum favore ecclesiae vel piaae causae laesae; id est, mul-
tain in dupla quantitate damni illati. Quidam intelligunt *du-*
plum pretii quo res alienata fuit; nam secus, si ecclesia nul-
lum damnum passa fuerit, nulla poena contraheretur; c) ce-
leri clerici suspendantur ad tempus ab Ordinario definien-
dum. Omnes sunt f. s.

3. Si pretium sit *ultra triginta millia*, vel agatur de re
pretiosa, omnes quovis modo rei, sive dando rem sive reci-
piendo, sive consensum praebendo, contrahunt excommunica-
tionem l. s. nemini reservatam.

Obligationes: Alienatio est nulla; hinc manet obligatio,
etiam per censuram urgenda, restituendi bona illegitime ac-
quisita, et reparandi damna illata.

Nota: C. Consist. 13 iul. 1951: \-\S 43,602, decrevit ut, perdu-
rantibus praesentibus adiunctis, recurrendum sit ad S. Sedem quo
lies agatur de pecuniae summa 10.000 francorum scu libellarum
aureorum.

Eadem C. Consist. normas dedit pro applicatione praecedentis
decreti ad varias nationes. Pro Hispania: 1° Summa pro qua re-
quiritur licentia S. Sedis est 200.000 pesetarum. 2° Id applicatur
omnibus entibus ecclesiasticis in territorio hispano exsistentibus,
quaecumque sit Congregatio Romana a qua dependeant. 3° Ex ana-
logia, pro summa mille libellarum vel francorum, de qua c 1532 § 2,
intelligetur trigesima pars 200.000 pesctarum (Nunt. hisp. litt. 12
febr. 1953).

Tamen poena excommunicationis non contrahitur, nisi pretium
rei sine licentia alienatae excedat 30000 pesctarum *aurearum*; aut
sit res pretiosa.

1126. Coactio quoad statum clericalem vel religiosum.
Excommunicatione l. s. *nemini reservata* plectuntur omnes,

cuiuscumque dignitatis, qui quoquomodo cogant sive virum ad statum clericalem amplectendum ; sive virum aut mulierem ad religionem ingrediendam ; vel ad emittendam professionem religiosam, tam solemnem quam simplicem, tam perpetuam quam temporariam (c.2352).

Status clericalis suscipitur per tonsuram. Si iam clericus post ordines minores sponte susceptos ad statum laicalè re-dire vellet, censuram incurreret qui illum cogeret ad maiores suscipiendos ?

Quoad maiores, praesertim subdiaconatum, maior spontancitas requiritur Ideo C Sacram. 27 dec 1930 ante eos exigit a clericis saecularibus iuramentum spontaneitatis. Idem exigit C. Relig, 1 dec. 1931 a religiosis. Ergo videretur affirmandum, sed quia per ordines maiores status clericalis non suscipitur; et in poenis non valet argumentum a pari neque a fortiori (c.2219 § 3). negandum est.

Ingressus in religionem fit per inchoationem novitiatus, non postulatus ; nam postulantes considerantur vclut hospites qualificati, qui privilegiis et favoribus religiosorum non fruuntur.

Censura non contrahitur nisi effectu secuto, i. e. post susceptam tonsuram, vel post ingressum in novitium vel post professionem.

1127. Omissio denuntiationis confessarii sollicitantis. Fidelis qui scienter omiserit cum, a quo sollicitatus fuerit, intra mensem denuntiare, incurrit in excommunicationem l. s. nemini reservatam ; non absolvendus nisi postquam obligationi satisfecerit aut se satisfacturum serio promiserit (c.2368 § 2). Vide *De sollicitatione in confessione* 507-18.

C A P U T I I

Interdicta l. s.

1128. Appellatio personae moralis a Papa ad Concilium generale. Universitates, Collegia, Capitula aliaeve personae morales appellantes a legibus, decretis, mandatis R. Pontificis pro tempore existentis ad Universale Concilium, incurrunt interdictum l. s. S. Sedi *specialiter* reservatum (c.2332). Vide n.1097.

Provocatio interdicti localis vel in communitatem. Qui ei causam dederunt, sunt *personaliter* interdicti (c.2338).

Donatio sepulturae quibusdam. Sponte donantes sepulturam ecclesiasticam infidelibus, apostatis a fide, excommunicatis, interdictis, post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam, contrahunt interdictum ab ingressu Ecclesiae, *Ordinario* reservatum (c.2339). Vide n.1124.

Violatio censurae (c.2338 § 3). 1“ Scienter celebrantes vel celebrare facientes divina in locis interdictis. 2.“ *I’el* admittentes ad celebranda officia divina per censuram vetita clericos excommunicates, interdictos, suspensos, post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam, interdictum ab ingressu ecclesiae ipso iure contrahunt; donec arbitrio eius cuius sententiam contempserunt, congruenter satisfecerint.

In primo delicto habetur contemptus interdicti localis Committitur ab eo qui officia divina in loco interdicto celebrat; vel celebrari facit, i. e. *auctoritative*, auctoritate praeditus. In altero, contemptus cuiusvis censurae. Delinquit qui scienter aliquem ex illis admittit ad celebranda divina officia, auctoritatem habens ad admittendum vel repellendum.

Poena in utroque est interdictum ab ingressu Ecclesiae, l. s. Dubitatur utrum sit *vindictiva*, quia clausula “donec...” durationem indicat. Videtur *censura*, et reservata illi superiori, quia illa clausula “donec...” est conditio intrinseca omni censurae, ut non absolvatur reus *donec resipiscat* (c.2241 § 1). In hoc dubio praesumitur censura (c.2255 § 2); et si ita est, absolute indiget. Si est *vindictiva*, haec, iuxta plures, cessat per se ipsam, data satisfactione.

Suspensiones

T. S. Sedi reservatae

1129. Consecratio Episcopi sine apostolico mandato. Delinquent consecrans, Episcopi vel presbyteri loco eorum assistentes, et consecratus (c.2370).

Simonia in ordinatione et aliis sacramentis. Omnes, etiam Episcopi, qui per simoniam ad ordines scienter promoverint vel promoti fuerint; aut alia sacramenta ministraverint vel receperint, sunt suspecti de haeresi; clerici praeterea suspensionem incurrunt S. Sedi reservatam (c.2371).

Per simoniant, i. c., vi pacti pretium temporale pro illis

solvendi. Probabilius requiritur simonia *realis*, i. e. pactum vx secutioni mandatum ex utraque parte. Sic communior sententia (Wernz-Vidal, 511), contra Cappello, 510; Cheloddi, 93 et alios. Nam: *a*) sic iure antiquo intelligebatur delictum simoniae; *b*) c.2371 ait: qui *promoverint*, vel promoti fuerint, etc. ... ergo non sufficit pactum de promovendo; *c*) in genere, delictum debet esse consummatum, quod non intelligitur nisi de simonia reali (c.2228).

Obiicies: Ex c.728 simonia est quaelibet conventio, *hc't ad effectum non deductu*.

Rcsp. Simonia *peccatum*, concedo: *delicium*, nego.

Rei sunt omnes, etiam Episcopi, qui ad ordines scienter promoverint vel promoti fuerint aut alia sacramenta ministraverint vel receperint.

Quamvis tonsura venit sub nomine ordinationis (c.950), tamen probabiliter sub poena non cadit; quia proprie non est ordo, et versamur in odiosis (Cappello, 510).

Poena: *a*) Omnibus suspicio de hacresi; *b*) clericis, non Episcopis, praeterea suspensio l. s. S. Sedi reservata *simpliciter* (c.2227 § 2).

Ordinum susceptio ex ministro indigno. Delinquent, qui recipere ordines praesumunt ab excommunicato, suspensio vel interdicto post sententiam, aut a notorio apostata, haeretico vel schismatico.

Poena: suspensio a divinis l. s. *simpliciter* reservata (c.2372).

Qui bona fide a quopiam ex his ordinatus fuerit, nequit ordinem receptum exercere, donec dispensetur. Haec prohibitio non est poena, sed provisio ob honorem sacri ministerii. Dispensatio dari potest ab Ordinario (Chelodi, 95; Vermeerscii, 575).

Ordinatio sine requisitis. In suspensionem l. s. per annum ab ordinum collatione. Sedi Apostolicae *simpliciter* reservatam incurrunt:

1.º Qui ordinant alienum subditum, sine dimissoriis Ordinarii proprii. Non si ordinandus nullum Ordinarium proprium habeat.

2.º Qui ordinant subditum proprium sine testimonialibus dioecesis ubi post pubertatem moratus est per sex menses, aut per tres si fuit miles, iuxta c.994.

3.º Qui ad subdiaconatum promovet sine titulo canonico.

Promovet meo iudicio intelligitur qui ordinat auctoritate

propria aut dat dimissorias: non qui cum dimissoriis Ordinarii proprii ordinat.

4. Qui sine legitimo privilegio promovent (ordinant etiam cum sint extra territorium ordinantis; nisi legitime probatum fuerit occurrere aliquem c.966 (c.2373). Est vindicativa.

Dolus in professione. Religiosus clericus, cuius professio declarata fuerit nulla ob dolum ab ipso commissum; si est in minoribus, e statu clericali abiiciatur; si in sacris, *ipso facto suspensus manet*, donec S. Sedi aliter videatur (c.2387). Est vindicativa.

Admissio inlrusi in officium, beneficium, dignitatem Capitula, conventus aliique omnes ad quos spectat, qui admittant electos, nominatos vel praesentatos, ante quam ii necessarias litteras confirmationis, vel institutionis exhibeant, ipso facto a iure eligendi, nominandi vel praesentandi suspensi maneant, ad beneplacitum S. Sedis (c.2394,3?). Est vindicativa. Vide n.1106.

IT. Suspensiones ordinario reservatae

1130. Violatio privilegii fori clerici simplicis aut religiosi. Clericus qui, non obtenta licentia Ordinarii loci, hos defert ad iudicem laicum, incurrit ipso facto in suspensionem ab officio, Ordinario reservatam; laicus congrua poena pro gravitate puniatur (c.2341). Vide n.HOO. Ex Concord:: to art.16 in Hispania haec poena videtur non vigere.

Fuga e religione. Religiosus fugitivus ipso facto incurrit in privationem officii quod in religione habeat, et in suspensionem *proprio superiori maiori* reservatam, si sit in sacris. Cum redierit puniatur iuxta constitutiones. Si hae nihil caveant, Superior maior, pro gravitate culpaе, poenas infligat (c.2386).

Fuga e religione est egressus religiosi cuiusvis e domo religiosa sine superiorum licentia, cum animo ad religionem redeundi, sed se subducendi interea ab obedientia religiosa (c.664 § 3).

III. Suspensiones non reservatae

1131. Auditio confessionum et absolutio a reservatis sine iurisdictione. Sacerdos qui sine necessaria iurisdictione praesumpserit: n) sacramentales confessiones audire, est

ipso facto *suspensus a divinis*; b) a peccatis reservatis absolvere, ipso facto *suspensus ab audiendis confessionibus*. (c.2366).

Ad a) Sufficit unam confessionem audire, quamvis non absolvat. Iuxta aliquos excusatur qui absolvit cum iurisdictione quam supplet ecclesia in errore communi, illicite excitato ab ipso sacerdote. Hoc non placet.

Ad b) Poenam incurrit qui absolvit a reservatis cum vel sine censura. Si haec est specialissime vel specialiter reservata S. Sedi, delictum huius absolutionis punitur in c.2338 § 1 excommunicatione l. s. simpliciter reservata.

Susceptio ordinum sine requisitis, a) Qui sine dimissoriis, aut cum falsis, vel ante canonicam aetatem, vel per saltum ad ordines malitiose accesserit, est *ipso facto ab ordine recepto suspensus*, b) Qui sine testimonialibus, aut cum censura, irregularitate aliove impedimento, graviter pro adiunctis puniatur (c.2374).

Resignatio officii... in manus laicorum. Clericus, qui in manus laicorum officium, beneficium aut dignitatem ecclesiasticam resignare praesumpserit, ipso facto *in suspensionem a divinis* incurrit (c.2400). Nemini reservatam.

Omissio benedictionis Abbatis vel Praelati nullius. Qui, cum debeat benedici, non benedicatur intra tres menses a receptis litteris apostolicis, est ipso facto suspensus a iurisdictione (c.2402).

Concessio indebita dimissoriarum a Vicario Capitulari. Vicarius Capitularis concedens dimissorias pro ordinatione, contra c.958 § 1 n.3, incurrit *suspensionem a divinis l. s.* non reservatam (c.2409).

1132. Corrigendum. Ieiunium eucharisticum in Vigilia Paschali. SO, aprili 1954. 1.º Sacerdotes celebrantes media nocte et fideles tunc communicantes ieiunium observabunt ab ipsa media nocte; ut in nodi Nativitatis Domini (c.808, 858). 2.º Si missa anticipatur, ieiunium servabitur iuxta Constitutionem *Christus Dominus*; per tres horas ante initium missae aut ante communionem, si de alimentis solidis agitur per horam, si de liquidis, exclusis alcoholicis; scilicet ut in missa et communione vespertina.

Sic corrigenda sunt quae diximus in n.133, 201.

INDEX R E K U M V O L U M I N I S I I I

Indicantui numen marginalem.

Abba poena ob neglectam bene
dictionem 1131.
Abbates nullius quoad indulgen-
tias 582.
Abortivi, baptismus 46.
Abortus, irregularitas 715; poena
M20.
Abiuratio haeresis... 1093.
Abruptio missae 195-6; copulae 972-
73.
Absolutio formula. Vide *Poeniten-
tia*.
— *Forma*, 376-9; danda, neganda,
differenda 458-GO; -169; in com-
muni 460; per illas aut per
nuntium 379.
— *canturae* 1047-9; potestas 1050
3; sine facultate, poena 1109;
haeretici, etc. 1093.
Abstemius, irregularis 707
Abusus confessarii; violatio sigli
11 486-94; usus notitiae sacra-
mentalibus 495; imprudentia in lo-
quendo de auditis in confessio-
ne 496; in Interrogando 500; in-
quisitio complicitatis 501; absolutio
complicitatis 502-6; sollicitatio 507
19.
Abusus matrimonii 989; sodomia
990; fecundatio artificialis 991
93; onanismus 994-96; continen-
tia periodica 997-99.
Acathectici, irregulares 712; poena
1093; impedimentum linorum ad
ordines 719.
Acolythiatus, notio 662; ritus 661;
minister ad validitatem 670-71;
ad licitatem 672-74.
Acta publica, abusus 1116.
Actio humana et naturae 864.
Actus conintrales. Vide *Cusus math-
monti* 970 88. Ante communio-
nem 330.
Actus legitimi 1055,
Actus venialis incompleti inter con-
iuges 979; praxis confessarii 980.
Adnotatio baptismi, etc. Vide *In.s-
criptio*
Adoptio, impedimentum 890.
Actus ad confirmationem 88; ad
communione 388; ad poeniten-
tiam 571; ad extremam unctio-
nem 649; ad ordinem 689; ad
matrimonium 861; critica 863;
ad poenas 1034.

Affinitas, ex quo matrimonio 885;
impedimentum 88(1; arbor genea-
logica 1014.
Agonesici dies 997-99.
Alba
Alh natio bonorum, poena 1125.
Altare. Vide *Missa* 231-42; gregoria-
num 279, 608.
Altare portatile. Vide *YfH8a* 227-30;
Urli.1! Isi
Altare privilegiatum, classes 602;
locale 603-4; personale 605; con-
ditiones ad indulgentiam 606;
cessatio 607.
Amentes, sacramenta 29; baptismus
53; confirmatio 86; communio
322; poenitentia 451; extrema
unctio 652; ordo, irregularitas
708; matrimonium 893; poenae
1034.
Amictus 118.
Amplexus reservatus 973.
Anaesthesia sexualis 865.
Annulus in missa 149; in matrimo-
nio 932.
Antependium 240.
Aphrodisia 865.
Apostasia in fide, ~~111~~ 1093; a re-
ligione 1121.
Apostolicarum indulgentiarum 619; bene-
dictio 582. 615.
Apparatus genitalis 862; functio-
nes 863.
Appellatio in censura 10-13; a *Papa*
ad Concilium 1097. 1128.
 Applicatio missae, Vide *Jfhira* 110-5.
Ara 231 5
Arbor genealogica 1012; consanguini-
tas multiplex 1013; affinitas
1011.
Attentio in sacramento adminis-
trando 20; In missa 187.
Arma In communione 330.
Attritio 524. Vide *Contritio* 522 27
Arrhae in sponsalibus 774; in ma-
trimonio 932.
Aurora 202-3; tabula 1007.
J albuticus, irregularis 707.
Bamuu Vide *Proclamation*™.
Baptismus 30; necessitas 31; effec-
tus 32; classes 33.
Materia valida 34. 36; licita 35.
37; forma 38.

- J/tnin/er 39; baptismi m demain 40; privati 41.
- *Subtectum* 42; in utero clauvus 43; operatio caesarea 14; uterinus 45; abortivus 46; monstra 47; expositi 50; infans infidelium 51; adultus 52. ainentee 53; dubie hnpWzati 54; ieiunium 55; *conf--'Io* 56.
- *Ititus* 57; baptismus privatus 58; nomen 59.
- Pafrini 60; necessitas 61; numerus 62; conditiones 03; per procuratorem 64; effectus 65.
- Tempus* 66; locus 67; inscriptio 68-70; probatio 71
- /iaptismus* r-r *acathoticis* receptus. irregularitas 713.
- *Testimonium* ad ordines 728; ad matrimonium 782.
- Benedictio** Abbatis, omissio, poemi 1131; apostoltca. quinam dant 582; in morte 045; ecclesiae 210 11; supellectilis 152; mulieris post partum 940; nuptiarum 932.
- Benedictiones** &t consecrationes, minister. subtectum, usus rei benedictae. exsecratio 1003.
- Beneflehim**, titulus &rdinationi 691; poeââ privationis 1080;
- Blgamin**, irregularitas 709.
- Binatlo**. Vide J/iw. *numerus* 113 21.
- Bonn** matrimoηii 750.
- Bulla** Cruciatæ, facultates quoad poenitentiam 424; quoad censuras 1053; quoad interdictum 1065.
- Caeci**, irregulares 707.
- Caelibatus**, votum impedimentum matrimonial.' 851.
- Caeremoniae**. Vide /*Citus*.
- Caesarea** operatio 14.
- Calendarium** 192
- Calix** .150; tactus 155.
- (umpanuln au missam 212.
- Cunalrs** deferentes 862.
- Candel** »» 21i
- Canon**, privilegium quoad R. Pontificem, poena 1091; quoad Cardinalrs... 1101, 1119
- Cardinales** quoad &ndulgentia 582.
- Carnifex**, irregularis 711.
- Castitn** ad ordines 688; votum im pedinentnm matrimonial.' 850; ad usum matrimonii 086.
- Castrati**, Irregu
- Castrensis** iurisdictio quoad mattimunium 926.
- « letila 1 IS
- (auMi aoirCta in sponsalibus 774 in matrlmotifo Ū18
- CiiuMie** contra ordinationem 711.
- Cautiones** in matrimonio mixto 855; in uisparitntp cultus 874-5.
- Censura** 1041; delictuni puiunije. contumacia 1042; appellatIn et recursus 1013; multiplicatio 1041; resertatlo 1045; relatio inter re-ervatlonem censurae ac peccati. &i Ignorantia &reservation! loto absolutio, reviviscentia censurai»; extensio 1017; relatio inter absolutionem censurae ae peccati 1018; formula absolutionis KM9. potestas In periculo mortis 1Q5Q, extra periculum 1051; in casu iirg< uti 1052; vi Bullae 1053.
- *Cr.nsurac in specie*, discrimen 1054.
- *Contemptus* censurae, viofotlo, poena 1109, 1128.
- « ara 211.
- Chirotecae** in communione 330.
- Cingulum** 148.
- claudi**. Irregulares 707.
- Clausulae** in licentiis audiendi confessiones 392; in oratorio privato 223; in dispensationibus mo trlmonlallbus 843.
- « usura» vlol π.» 1111
- Cognatio** spiritualis, impedimentum 880 b cillis 890.
- Cognitio** requisita ad matrimonium *91; nestinintlva 895.
- (ojim fictilia 119.
- Commorantes** longe, processus prae matrimonialis 792.
- Communio** 299; essentia 300; permanentia sacramenti, vomiras 301; vff» »!':■ »02.
- Minister* ordinarius 303; licentia 301; extraordinarius 305-6.
- *In communione infirmorum* 307-8; iu viatico 300;
- /*h f>rtu* mi rigendi 311.
- /*Citus* 312-11; sub unica specie 315.
- *Subicchtm* 316; indigni 317; puerl 318-21; amentes 322; surdo muti. etc. 393.
- status yraticir* 324; praeparatio ei gratiarum actio 325. 331; cautela ad vitanda sacrilegia 326. unica communio 327.
- /*riunium* 328-9.
- Krrrrrrntia* externa 330.
- Oblifiotio*: ex praecepto divino 332
- *Communio poschulix* 333-6; privilegium religiosorum 337; pueri 338; dilatio 33?»; modUn 340; h> 341,
- f om munio frcuurus* 342; caute lac 326.
- *Viaticum* 343.
- /*iifus* 344,
- *liics* 345; in triduo hebdonudav Minctae 346-8; horn 349.
- /*ociis* 350-51.
- *Communiio in buptismo adulti* 55; ad indulgentias 598; in ordinatione 736; ad matrimonium 796.
- ii om munio Sanctorum 577.
- « om munismu irregularitas 712; poena 1093; quoad matrimonium 860
- « om itus delicti 1023.
- (Jondltlo quoad sa< ramenta quotid extremam nnrtloneni 649 651; In sponsalibus 774; In matrimonio 910-11; de futuro fur pi 912; vis conditionis 913-15.
- « &ndHionr consuetæ ad &mlnlgtias 596 7.

- Religiosi**, iurisdic'tio 353-408 ; religiosorum 109-13; religiosarum 414-28; In seminariis 429-32. Vide *Poenitentia iurisdic'tio*.
- Mater** 492-70 : pater 171; medicus 172 ; doctor 473-74.
- Confessio** 532: dotes 533 35; per litteras nunt per nuntium 379; veniunt 551 ; generalis 566-7; in baptismo conditione 56; nuntius 122; ad communionem 324: ad indulgentiae 597; ad matrimonium 706.
- Confisiones, auditio** a non sacerdote, poena 1090; sine iurisdic'tione 1131 : subditorum 497; obli'gatio audiendi 499.
- Confirmatio** 72; effectus 73; materin 74; forma 75.
Minister 70. 84 ; extraordinarius pro moribundis 77. 7S ; in missionibus 79: pro orientalibus 80; obbgatio confirmandi 85.
Subiretam 81 ; absentia Episcopi 82; supplet Ecclesia 83; subiectum canax 80; obligatio suscipiendi 87 ; aetas 88.
— *Ritu* 89; tempus 90; locus 91.
— *Patrimus* 92-91.
- Inscriptio** 95; probatio 96.
— 4d *ordines* 687 ; mi matrimonio 782.
- Consanguinitas** 88.3; Impedimentum 884; arbor 1012-13.
- Conscientiae matrimonium** 930-37.
- Consecratio ecclesiae** 210-13; sup'p'ntia 152 ; altaris 231.
— *Episcopi* sine canonica provisione poena 1092; sine mandato 1129.
- Consecrationes, minister, usus rei consecratae, exsecratio** 1003.
- Consensus parentum ad matrimonium** 797. Vide *hicentia*.
- Conscimus matrimonialis**, efficit vinculum, errores 891 ; natura 892; vitia 893 ss. ; expressio 908; per procuratorem aut interpretem 009; perseverantia 919.
- Concilium parentum ad matrimonium** 797.
- Commetudinarli. confessorius** 475.
- Consultationes de auditis in confessione** 498.
- Consummatio matrimonii** 703
- Continentia pactum** 916; periodica 97 99.
- Contractus est matrimonium in fieri** 743.
- Conditio** 522: perfecta 523; attritio 524 ; dotes circa mortua 525; circa venialia 526. tempus 527.
- Coniunctio** 1012.
- Cooperatores delictum** 1022; poena 1035.
- Consolidatio matrimonii** 962; simplex 963-64; sanatio in radice 965 67.
- Copula. Vid. usus matrimonii** 970-88; ad os vaginae, dimidiata, abrupta 763; 972, amplexus reservatus 973.
- Corporale** 151.
- Correptio** 1087
- Crimen, impedimentum, tres figurae** 879-81 : multiplicatio, dispensatio 882.
- Crimen pessimum** 520.
- Crucifixus: Indulgentiae adimerent** Imagini Christi 614; suppletorius vine crucis 626; cum indulgentia pro morte 627
- Crux** ad missionem 240.
- Culpa quoad delictum** 1020.
- Cultus dispensationis. impedimentum** 571 75.
- Cumulatio indulgentiarum** 591 ; poenarum 1009.
- Custodia Eucharistiae: conditiones** 352; aetates 353; in domo religiosa et pia 354 ; altare 355; tabernaculum 356; pax 357; lampas 358; renovatio 359.
- Debitum coniugale** 981 52 ; causae excusantes Ut negatio 984; praxis 985; impedimenta 986-88.
- Defectus quoad materiam et formam Eucharistiae corrigendi** 176-178; in communione 311 : corporis quoad communionem 330; in confessione 471: In ordinatione 668; mentales matrimonium 083.
- Degradatio** 1086.
- Delegatio ad confessiones** 386-99. Vide *Poenitentia. Iurisdic'tio* : potestatis ordinis 406; ad matrimonium, qualitates 927; suppletia 928.
- Delictum** 1015; conditiones 1016; qualitas, quantitas 1017; divisio 1018; subiectum 1019; fontes in putabilitatis 1020; causae modificationis 1021 ; collectivum, eo Operatores 1022; consitus delicti 1023.
- Dementia ad matrimonium** 89.3.
- Demonstratio in sponsalibus** 774 ; in matrimonio 918.
- Diminutio falsa confessarii** 437; omissio denuntiationis sollicitati'fis. poena 1127.
- Depositio** 1081.
- Diaconatus, notio** 663; ritus 660-67; minister ad valorem 670-71; ad illicitatem 672 74.
- Didymus** 802.
- Dies quoad sacramenta** Vide *Tenipus*: agnoscentia 997-90,
- Dimissoriae** 675-0; poenae 677, 1131,
- Dispensationis cultus, impedimentum** 874; dispensatio 875.
- Dispositio poenitentiae, signa** 460-8.
- Dissimulatio sacramenti** 15.
- Dissolutio sponsalium** motu; matrimonii. Vide *Divortium* 947-60.
- Distractio. Vid. Attentio.**
- Divortium** 917 ; dissolutio matrimonii inter baptizatos 918; Inter infideles, privilegium paulinum 919 50; favor fidei 951 ; per potestatem pontificiam 952; separatio coniugum 95.3 57: restauratio

tio vitae conjugalis 958; ius hispanum 959.
— *Divortium civile* 960.
Doctor, confessarius 473.
Doctrina christiana ad matrimonium 781.
Documenta ad ordines 728; ad matrimonium 782.
Dolus quoad delictum 1020.
Domicilium ad ordines 673.
Duellum, poena 1113; Irregularitas ex infamia 710.

Ebrietas ad ordines 668; quoad poenas 1033.
Ecclesia. Vide 1/Usa, *Lacus* 207-1\$.
Effectus sacramentorum. Vide *Sacra-menta*; sacramentum 999.
Electio R. Pontificis, poenae 1090.
Emigrantes, processus praemrimonialis 792.
Enchiridion indulgentiarum 584.
Epididymi 862.
Epididymitis 865.
Eph'psis. Irregularitas 708.
Episcopatus, notio 663; ritus 666 67; minister ad valorem 670-71; ad Ilc'ititem 672-74.
Episcopus quoad Indulgentias 582; proprius ad ordinationem 673-74; religiosorum 676.
Epispadia 865
Error in matrimonio 897.
Error communis, quoad confessiones 401; quoad matrimonium 92\$.
Eunuchi 865. 972 7
Examen ad audiendas confessiones 390; conscientiae 557-60; ad ordines 730; sponsorum 779.
Exclusio unitatis. Indissolubilitatis. sacramentalitatis. prolis 899-901.
Excommunicatio 1056. divisio 1057; effectus 1058.
Exercitium ordinis, obligatio 692; usurpatio, irregularitas 717.
Exorcismi, minister, subiectum 1004
i u-, notio 662 Itus 664
minister, ad valorem 670-71; ad Uceltat' 672 71.
Expositi, baptismus 50; quoad ordines 706.
Exsecratio ecclesiae 213; suppellectilis 154; alihila 23»
Extrema unctio 646; minister, obligatio ministrandi et monendi 617 S; subiectum 649; Iteratio. 650; status gratiae 651; sensibus et ratione destituti: aratholici 652; obligatio suscipiendi 653; materia remohi et proxima 654 55; forma 656; In necessitate 657 58; locus, tempus 650; effectus 660.

Lalsa denuntiatio de sollicitatione, poena 437.
Ealsiin, poena 1161
l'arlina 162
Favor matrimonii 760; praevalentia inter duo dubia 761.
Favor fidei 951.

Fecundatio artificialis 991-93.
Fictio sacramenti 15. in coum* matrimoniali 899-901.
Filii, légitimités 944-45; legitimitio 946; filii acathollicorum, Is pediti ad ordines 719.
Finos matrimonii 753; ordo finluD 754; errores 755.
Finis copulae 974.
Forma sacramentorum 7-8. Vid singula; sponsalium 772; ab» lutlonis censurae 1049.
Forma celebrationis matrimonii 10»; potestas Eccles 921,
— *Forma canonica*, historia 922 ordinaria, quis assistit 923; tes 924; competentiae limites 125 paroeciae personales, iurisdictio castrensis 926; delegatio, qualitates 927; suppletia 928.
— *Assistentia licita* 929.
— *Forma extraordinaria* 920
— *Subiectum formae* 931.
— *Forma Utun/ica* 932
— *Annotatio* matrimonii 933; prw baim 934»
— *Ius hispanum* 935.
Formularia precum, ad Poenitend' riam 1008-9; ad SS. Congregationes et Nuntiaturam 1010-11
Forum, privilegii violatio, poena 1100; quoad Episcopos, etc. 1110; quoad clericos inferiores 1130.
Frigiditas 865.
Fuga o religione, poena 1130.
Functiones genitales 863,

if landnlar genitales 862.

Gratia in ministro sacramenti" 17; in subiecto 29; ad missam 122; ad communionem 324, 326.
Gratiarum actio post missam 147 post communionem 325.
Gratuitas in sacramentis 25.
Gregorianae Missae 275-S; interruptio 277; altare gregorlnum 279

Habitus, privatio 1083; 1085; habitus poenitentis 576.
Haeresi- poena 1093; irrégularité 712.

Haeretici quoad sacramenta 23.
Hermaphroditae quoad ordine 678; quoad matrimonium 871.
Homicidium, irregularitas 715.
Honestas publicen Impedimentum 887-88.

Horae mediae noctis, tabulae 1 aurorae 1007; ad sacramenta, vide *Tempus*.

Horarium missarum 206.

Himen

Hyperae thesin sexualis ad ordln» 688.

Hypospadia 865.

Ieiunium in baptismo adultorum »55. quatuor temporum 736.
Ieiunium oucharlstlium 1132 Vide *Missam* 123 139; pro communionem 328-29.

- Ignorantia naturae matrimonii 804, 806: quoad poenas 1033; reservationis censurae 1040; peccati 441.
- Illegitimi, quoad ordines 706.
- Innomlitas constitutionalis ad matrimonium 895.
- Impedimenta ad ordines 719-25; Vide *Ordo*; actus coniugalis 986-8.
- Impedimentum matrimoniale: Capacitas naturalis contrahendi; incapacitates mentales 799; notio 900; divisio 801; publicum et occultum 802. 820; vis 803.
- *Potestas statuendi ea*: Deus 801; Ecclesia: S. Sedes, Ordinarius loci, vetitum consuetudo 805; princeps civilis 800.
- *Subiectum* 807-8. pro 809.
- *Dispensatio* 810; auctor: S. Sedes 811. Ordinarius loci 812: in mortis periculo 813; In rasu perplexo 814; in aliis urgentibus 815; subdelegatio 815. 828; facultates quinquennales et decennales 816; Nuntii 817; parochi, confessarii, etc. in periculo mortis 818-19; In casu perplexo 820; delegatus parochi 821; cessatio impedimenti ob incommodum 809 822; *subiectum* 823: interpretatio et usus facultatis 824-29; cessatio 829; *causae* 830-31; *positio* 832-34; concessio 835-45; clausulae 843; cessatio 815; *adnotatio* 846; *taxae* 847.
- Impotentia, impedimentum; apparatus genitalis 862; functiones 863; impotentia generandi, artio humana et naturae 861; Impotentia coeundi 865; divisio Impotentiae 866; impedimentum 867: mulier oxeissa 868; vnsocomla 869; stérilisâtlo 870; hermaphroditne 871; ratio agendi parochi et confessarii 872.
- Imputnhilitns delicti 1015; fontes 1020; *causai» modilleanlvae* 1021.
- Inadvertenthi quoad poenas 1033. fndlstolubilHas matrimonii 760.
- Indulgentia, nomen, notio 577; rf foetus 578; aestimatio 570; *das see* 580.
- *Concessio*: potestas Ecclesiae 581: quinam concedunt 582; usiis potestatis 583; Enchiridion 584; publicatio 585; falsae 586; Interpretatio 587; probabilitas 588; translatio 589; cessatio 590. *Acquisitio*: subiectum capax 591; requisita: Intentio 592; implementum operum 593; curnulatio 594; commutatio operum 595.
- *Conditiones*: confessio 506-7; communio 508; visitatio ecclesiae 599; oratio ad mentem Papae 600
- *Orationes indulgentiis ditatae*, recitatio 601.
- *Alitare privilegiatum* 602-8.
- *Portiuncula* 609-10; similes 611, *Ites piae* 612-18; indulgentiae apostolicae 619.
- *Aria crucis* 620-25; crucifixi 626; cum indulgentia plenaria 627.
- *Rosaria* 628; domlnicanum 629; crucigerum 620-1.
- - *Scapularia* 632-38; carmelitanum 639; Cordis Iesu 610; scutum 641. *Xumisma-seapulare* 642; mlraculosum 643.
- *Plenaria in morte* 641; benedictio apostolica 615.
- *Xcgotiatio*. poena 1107.
- Infumini iuris, irregularitas 710; poena 1077; *facti*, impedimentum ad ordines 725.
- Infans. Vide *Pueri Parvuli*.
- Infantilisinus 865.
- Infideles, baptismus filiorum 51.
- Infirmi: confirmatio 77 ss.: communio, minister 307-8; ieiunium 328-9; quond extremam unctionem 619; sensibus destituti 652.
- Inhabilités, pornn 1078.
- Inscriptio baptismi 68-70; confirmationis 95; ordinis 739-40; matrimonii 933-35.
- Instructio fidelium de matrimonio 795.
- Intégrité. confessionis 536; necessitas 537; extensio 538; species theologica et moralis 539; circumstantiae speciem mutantem 510; aggravantes 511; numerus peccatorum 542; actus externi 543; effectus peccati 541; peccata confessario nota 545; permixtio peccatorum 546; dimidiatio confessionis 517; absolutio peccati alias retleltl 518; peccata dubia 519; putata levin a confessario 551; materia libera, confessio venialium 551; causae excusantes 552; Impossibilitas physica 553; moralis 554; exempla 555? confessio retielrtorum 556.
- Intentio In ministro sacramenti 14; In subiecto 28; In ordinatione 669; ad Indulgentias 590.
- Interdictum 1059; divisio 1060; auctor 1061; effectua Interdicti localls 1062; personalis 1063; ab Ingressu pccleslao 1061; bulla Cruciatæ 1065; cessatio 1066; provocatio, violatio, poena 1128.
- InterpelliHiones 950.
- Interpretatio dispensationis matrimonialis 909; poenae 1027.
- Integati<> In confesslone» 402 3.
- Interruptio missae 195 6; copulat 972-3.
- Intorstltin 692.
- Intrusio In officium ecclesiasticum, pocnn 1106; in statum clericali 684.
- Intention oh ad ordlm»R 732 ad matrimonium 778.
- Irregularitas 700-718. Vide *nido*
- Iteratio sacramenti 10.
- *Confessionis* 561; peccata non confesvirfo non intn'lecta 561; *on-*

fessio sacrilega 562; modus iterandi 563; iteratio confessionum intermediarum 561; rudium 565; confessio generalis 566-7.
— *Extremae unctionis GñO*.
Iubilaeum 597.
Iudcx, confessorius 161-70. Vide *Poenitentia, Afunrra*; irregulari ras 711.
Iuramentum In sponsalibus 774.
Iurisdictio ad confessiones. Vide *Poenitentia* 383 399; suppletia 400-405. Ad matrimonium, qualitates 927; suppletia 028.
Iusiurandum ad tonsuram 673; ad ordines maiores 727; ad titulum b. rvirii dioecesis 697.

Lampas 358.

Lectoratus, notio 662; ritus 664; minister ad validitatem 670-71; ad Ilceitatem 672-74.
Leges contra Ecclesiam, poena 1099.
Legitimitas liliorum 944-46.
Legitimum matrimonium 764.
Lenitas, irregularitas 711.
Libri prohibiti, poena 1095.
Urentia ad audiendas confessiones. Vide *Jurisdictio*. Licentia parentum ad matrimonium 797; ratio agendi parochi 798.
—* *Assistendi matrimonio*, qualitates 927; suppletia 928.
Ligamen, impedimentum 873.
Lingua In missa 190, 193.
Locus baptismi 67; confirmat Ionis 91; missae 207-42. Vide *Missa*; communionis 350 51; paschalis 345; confessionis 574-5; indulgentiae 595; extremae unctionis 650; ordinis 738; matrimonii 939; quoad huius usum 977; poenae 1031.
Lotio purifieatoril. etc. 156.
Lotiones vaginales 971.
Lux in missa 241; coram Sanctis simo 358.

IVJucbinntio contra auctoritates er clesiastieas, poena 1102.

Manipulus 148.
Mappae altaris 240.
.Massonica secta, poena 1108.
Materia sacramentorum. Vide >in gula.
Matrimonium. Xomina 712; notio 743; in fieri est contractus 743.
— *Institutio* 744; essentia 745.
— *Sacramentum* 746; nexus inter contractum et sacramentum 747; materia et forma 748; subiectum 749; minister 749; honestas 750; status virginitatis 751; obligatio contrahendi 752.
— *Fine* 753; ordo finium 754; falsae doctrinae 755; bona 756.
Proprietates. Unitas, polyandria, polygynia 757; indissolubilitas 758; sacramentalitas 759
pavor matrimonii 760; praeava-

lencia inter duo matrinioiua d bia 761.
— *Divisio matrimonii* 762; coniu matlo, cnpnla dimidiata, prd sumptio consummationis 763; k gitlmum, canonicum, civile, et 164.
- - *Potestas* in nmirimoninni. Im divino 765; Ecclesiae 766; mjM- tnm activum potestatis 767. j- sivum 768.
— *Auctoritatis civilis*, quoad nut- monin fidelium 769; InfñWic 1 770.
Fromistio matrimonii. Vide *salia* 77i 76
— *Processus de statu libero* 7771 investigationes 778; examen pñ: rorum 779; modus agendi, d l tecto im>edim<?nto 780; doctrlal christinna 781,
Testimonia baptismi, confirmat' nis et alia 782.
— *Proclamatione s. Vide PubUcatr nes* 783-91,
— *Processus speciales: de mioribin l* dis 777; do iis qui ðngissimi v xorunt, de vagis, emigrnttib 792; de viduis, praesumpta ml ingis' mors 793; do militibus ?
— *Instructio de matrlmonfo*. pñbi ca et privata 795; confo&do) communio 796
Consensus ft consilium parentur l 797; ratio agendi parochi 798
— *Impedimenta*, Vide *Imptdhuc l tum* 799-890.
— (*onscnxuù* .891 919. Vide *Cotisa sus*,
— *Forma celebrationis* 920-35. Vh *Forma*.
Atatrimonium const ortier (lfjfl, inn. hispano 937.
— *rumpus* 938; locus 939.
— *Aiatrimonium virile* 941; In hm canontco 942;
— *FJfretus matrimonii*, prout o4 sacramentum, prout ðcontractu quoad coniuges. quoad filios 913 legitimitas filiorum 941; paterni tatis praesumptio 945; legitima tio 946.
— *Divortimn* 947; dissolutio matri molili consummati, rati 948; im fidelium, privilegium paulinum 949-50; favor fidei 951; per po testatum pontificiam: inter duos Infideles; inter infidelem et bap tizatum ncatholicum, aut carho licum 952.
Separatio coniuffum 953-57; ð stauratio vitae conlugalis 958 jus hispnnum 959.
— *Divortium civile* i>60.
Convalidatio 961-64; sanatio in radire 965-67.
Secundae nuptiae 968. lhñut(ma- trimonii 969 ss.; abusus 9<89 § irregularitas 714.
— *Matrimonium orientalium* 969 , B. Virginis Mariae 917
— *Matrimonium sacrificium*. irregq-

laritns 714; clerici aut religiosi, poena 114, 1122.
— *Delicta* in matrimonio 1117.

Matrix 862.

Medicus, confessorius 472.

.Media nox, tabulae 1005-6.

.Mensa communis, titulus ordinatio- nis 699.

.Menstruatio 863.

Mensurae academicae, poena 1113.

Metropolitae quoad indulgentias 582.

Metus in matrimonio, classes 902; irritans iK3; quo iure 904; probatio 905; purgatio 906; obligatio ex metu orta 907. *Quoad poe- ða* 1033.

Militares, processus praematrimo- nialis 794; quoad scapularia 636.

Minister sncrementxjrum. Vide sin- gula sacramenta. Missae inser- viens 158-9; sacramentalium 1000; benedictionum et consecrationum 1003; exorcismorum 1004-4.

Missa: *Sacrijcium* 99-101; officia 102; fructus 103.

— *Minister* 104; concelebrntio 105; sacerdos extraneus 100; normae ad admissionem 107; emigrantes 108; rusticantes, etc. 109; orien- tales 110; rector ecclesiae 111; obligatio celebrandi ratione sacerdotii 112.

— *Numerus missarum* 113; binatio, conditiones 114-18; modus Jitur- gicus binandi 119; trinntio 120; poenae 121.

— *Status gratiae* 122.

— *Iciunium* 123, 1132; disciplina vigens 125; pro omnibus ordina- rie 126; laesio 127; supputatio mediae noctis, meridiei, etc. 128; causae excusantes 129; ad com- munionem. pro infirmis 130; pro sanis in peculiaribus adiunctls 131; pro sacerdotibus celebranti bus 132; pro communione ac mis- sa vespertina 133; consilium con- fessarii 134; vigentia, ðnterpn tatio, applicatio legis 135-6; re- vocatio legum, etc. 137; moni- tu 138; poenae 139.

— *Applicatio missae* 140; conditio- nes 141; in confuso 142; divisio fructuum 143; subiectum passivum 144; petitio, praeferibiies in vita an post mortem?; lectae nn cantatae? perpetuae an cito appli- candne? 145.

— *Praeparatio* 146; gratiarum ac- tio 147.

— Ii'xtrx 148; lalnris 119; utensi- lia 150; linteamina 151; bene- dictio et consecratio 152; minis- ter 153; exsecratio 154; tactus 155; lotio 156.

— *Prcsbiter assistens* 157; minis- ter inserviens 158-59; missa dla- logata 160.

— *Mafrria*: panis 161; recens 162; renovatio 163; azymus vel fer- mentatus 164; vinum 165; ope- rationes permissae 106; pñnhioi

tae 167; incorruptum 168; aqua miscenda. 169; quantitas mate- riae 170; praesentia 171; deter- minatio 172; iteratio consecra- tionis 173; guttae ac micae 174; collocatio materiae 175; defectus corrigendi 176.

— *Forma* 177; defectus corrigendi 178; bina consecratio 179; tem- pus consecrationis 180; dubia consecratio 181.

— *Rubricae* 182; obligatio 183; ex- cusatio 184; suppletia rei omis- sae 185; rnutilatio verborum 180, distractio 187; additiones 188; vox 189; lingua 190; missale 191; calendarium 192; musica, organum, textus 193; duratio 194; abruptio et interruptio 195-6.

— *Tempus* 197; dies 198; ferla VI hebdomadae sanctae 199; feria V 200; sabbato 201; vigilia pascha- lis 201; hora 202-3; in nocte Na- tivitatis 204; aliae missae noc- turnae 205; horarium 200.

— *Locus* 207-8; consecratio et be- nedictio 210-11; ecclesia 212; consecratio 213; titulus 214; ex- secratio 215; violatio 216; re- conciliatio 217; reductio ad usus profanos 218.

— *Oratoria* 219; publicum 220; se- mipublicum 221; privatum 222; indultum 223; summarium de privatis 224; templa acatholica 225; saeristia 226.

— *Altare pOratile* 227; potestas Ordinarii 228; praesente cadave- re 229; sub dio 230.

— *Altare* 231; structura 232; im- mobile et mobile 233; consecra- tio 234; exsecratio 235; titulus 230; usus 237; alius ritus 238; papale 239; utensilia 240-42.

— *Stipendia* 243-74.

Missae fJregorumac 275 79; fun- datae 280-88.

— *Pro populo* 289-90; sublectum ac- tivum 291; passivum 292; qua- litas obligationis 293; dies 294; numerus 295; gravitas, excusa- tio, dispensatio, sanatio 296; quaestiones 297.

- - *Missa er praecepto* vel promis- sioni 298.

— *Simulatio* a non sacerdote, poe- na 1090.

Missnlo 191,

Missio, titulus ordinationis 603.

Mixta religio, impedimentum 854; dispensatio 855; actus prohibiti 856; obligationes pastorum et- conluguin 857-8; poenae 850; alia matrimonia vitanda, communis tae SCO.

Modus in sponsalibus 771; In ma- trimonio 915-16.

Monitio in confessione 473; reme- dium poenale 1087.

Morbus ad confirmationem SI; ad extremam unctionem 019; quoad usum matrimonii 976.

- Mores ad ordines 688.
 Moribundi, confessarius 484; processus prnematrimonialis 792.
 Mors, praesumpta 793.
 Muleta 1078.
 Multer exclssa 808.
 Mtisica 193.
 Muti, confessarius 481, 553; irregulares 707; quoad indulgentias 601.
 Mutlntio, irregularitas 707; 716; quoad indulgentias 601.
- l^t stale Domini, missae 204.
Nema «perma 862.
 Negotiatio, poena 1105.
 Neophyti, Impediti ad ordines 724.
 Nocturnum praescriptum in ordinatione 665.
 Notiflcatto baptismi 70; confirmationis 93; ordinis recepti 740; matrimonii; proclamatonum 789, 033; professionls 69.
Nox media, tabulae 1005 6.
Numisma - scapulare 612; miraculosum 613.
 Nuptiae secundae 068.
- /blccta pia Indulgentianda. Vide *Res* 013-18.
 Oblivio, quoad poenas 1033.
 Occasio peccandi 477-8.
 Occaslonaril, confessarius 477-8.
 Officia divina 1055.
 Oglno, **methodus** 997-09.
 Olea 9; extremae unctionis 654.
 Onanlsmus 994-06.
Opera in satisfactionem sacramentalem 450; Implementum ad Indulgentias 593; commutatio 595.
 Operatio caesarea 44.
 Oratio ad intentionem Papae, pro indulgentiis 60Q
Orationes impositae in ordinatione minori 664; in maiori 665; indulgentlatae, recitatio 601.
 Oratoria. Vide *Missa* 219-24.
 Ordinatio per saltum 691; suscepta ex indigno; sine requisitis; poena 1129.
Ordinatione^ anglicanae nullae 670.
 Ordines minores ct maiores 661; votum eos suscipiendi impedimentum matrlmonnle 852; collatio sine requisitis; susceptio ex ministro Indigno 1129; susceptio sine requisauis 1131.
 Ordo, sacramentum, numerus, divisio 661; singuli 662-63; ritus singulorum 664-67; defectus supplendi 668; intentio 669.
 — **Minister** ordinarius validae administrationis 670; extraordinarius 671; minister licitae admnlstrationis 672; Episcopus proprius 673-74; dimissoriae 675; minister quoad religiosos 676; poenae 677.
 — **Sublectum** capax 678; Intentio 679; legitimum, necessitas dioecesis. negatio ex informata conscientia 680; libertas, educatio Id seminario 681.
 — **Requieta**: vocatio 682; obligatio suscipiendi statum clericalem. 083; intrusio 684; statui gratiae 685; propositum probysterandi 68G; confirmatio 687; mores, castitas, etc. 688; aetas 689; scientia 690; ordinum inferiorum susceptio 691; Interstitia 692; titulus 693; beneficii 694; patrimonii 695; pensionis 696; servitii dioecesis 697; missionis 698; pro religiosus 609.
 — **Irregularitates**, effectus 700; divisio 701; constitutio, dubiae 702; sublectum 703; excusatio, multiplicatio, cessatio 704; dispensatio 705.
 — **Ex defectu** natalium 706; ex defectu corporis 707; ex defectu animi 708; ex bigamis 709; ex defectu famae 710; ex defecto **lenitatis** 711.
 — **Ex delicto** contra fidem 712; ex abusu baptismi 713; ex dbujn matrimonii 714; ex homicidio et abortu 715; ex mutilatione ac suicldio 716; ex abusu ordinis 717; condiciones delicti 718
 — **Impedimenta simplicia**: filii acathollicorum 719; uxorati 720; rationibus reddendis obnoxii 721; servi 722; sublecti militiae 723; neophyti 724; infames Infamia facti 725.
 — **Praemittenda ordinationi**: **propositum** manifestandum 726; scrutinium 727; documenta 728; **testimoniales** 729; examen 730; publicatio 731; investigationes 732; exercitia spiritualia 733; professio fidei 734.
 — **Ritus**, missa, communio, ieiunium 735; supplentla ordinum omissorum 736.
 — **Tempus** 737; locus 738.
 — **Adnotatio** 739; testimonium, taxne 740.
 — **Causae** contra ordinationem 741.
 — **Impedimentum matrimoniale** 876.
 Orientales, matrimonium 969; poenae 1030.
 Origo ad ordines 673.
 Ostinriatus, notio 662; ritus 664; minister nd valorem 070-71; Ad Hceltatem 672-74.
 Oraria 862.
- Pactum de continentia** 916.
Palla 151.
 ranis cuchnrstlcus. Vide *Missa*, *Materia* 161-76.
 Papa, indulgentiae 582.
 Parochus baptismi 40; confirmationis 77-78; eucharistiae 307-9; extremae unctionis 617-8; matrlmonli 923.
 Paroeciae personales quoad matrimonium 925.
 Partialis Indulgentia 580.

- Parvuli, quoad sacramenta 29. Vide *Pueri*.
- Paschale praeceptum. Vide *Communio paschalis* 333-41.
- Pntrna 150; tactus 155.
- Pater, confessarius 171.
- Paternitas, praesumptio 945.
- Patrimonium, titulus 69G.
- Patrinl baptismi 90-65; confirmationis 92-9 k
- Pauper quoad matrimonium 847.
- Paupertas, titulus **ordinationis** 099.
- Peccata. Vide *Poenitentia. Materia* 360-74.
- Peccatores quoad sacramenta 24 ; **communio** 317.
- Penis seu virga 862.
- Pensio, titulus 696.
- Peregrini quoad poenas 1030.
- Pii poenitentes, confessarius 485.
- Pileolus 119.
- Plenaria Indulgentia 580; in morte, conditiones 644
- Poena 1024; divisio 1025; applicatio 1026; interpretatio 1027; subiretum activum 1028; numerus 1029; subiectum passivum 1030; locus 1031 ; causae induentes 1032; ignorantia, obliuio, inadvertentia. ebrietas 1033; aetas 1034; cooperatores 1035; forum poenae 1036; impositio 1037; cessatio 103«; remissio, auctor 1039; modus 1040.
- *Medicinales*, Vide *Censura*.
- *Tindicatirar* 1071; potestas confessorii 1075; communes 1076; infamia 1077; inhabilités 1078; mulcta 1078: clericorum 1079; privatio beneficii 1080; prohibitio ministerii 1081 ; praescriptio commorandi in certo loco 1082; privatio habitus 1083. 1085; de positio 1084; degradatio 1086,
- *Poena in sponsalibus* 774.
- *Poenae violatio*. Irregularitas 717.
- Poenitentia 360 61 ; necessitas 362.
- Poenitentiae sacramentum 363-66 ; partes 368.
- *Materia* remota 360; peccata In baptismo commissa 370; inter duo baptismata 371; certa et dubia 372; generica, specifica, individua 373; necessaria et libera 37 l.
- *Uatrna* proxima 375.
- *Forma*, absolutio 376; llturgica 377; modus proferendi formulam 378; per litteras aut per nuntium 379.
- *Effectu* 380.
- *Mknitter* 381 ; potestas necessaria 382; iurisdictio quoad venialia 382.
- *iurisdictio*, classes 383; ordinaria 384; cessatio 385; delegata 386; quinam possunt delegare et delegari 386-7 ; quoad religiosos 388; professio fidei 389; examen 390; limitatio iurisdictionis 391; clausulae 392. 395: expressio 393; cessatio 394 ; revocatio et suspensio 396-7; subdelegntio 398; extensio 399.
- *Supplentia* 100; in errore communi 401; aliae 402; in dubio 403; casus 404; uras iurisdictionis suppletæ 405.
- *Delegatio* potestatis ordinis 406.
- *iurisdictio in periculo mortis* 407 ; in itinere maritimo et aereo 408.
- *Confessarii religiosorum* 409 iurisdictio ordinaria et delegata 410; in religione clericali 411; quoad familiares 412; in religione laicall 413.
- *Confessarii religiosarum*: iurldictio bpecialis 414; species 415; ordinarius communitatis 416 ; alicuius religiosae 417; moderator spiritualis 418; extraordinarius 410; adinneti 420; occasionalis 421; aegrotantium 422; in mortis periculo 423; vi Cruciatæ 424; designatio 425; duratio 426: obligationes confessoriorum 427; antistitæ 428.
- *Confessarii in seminariis*; exemptio 429; rector 430; alii 431; in vacationibus 432.
- *Reservatio peccatorum* 433-44.
- *Satisfactio* 445; imponenda 446-52; adimplenda 453-57.
- *Absolutio* 458; differenda 459; in communi 160.
- *Munera confessorii* 461: index: interrogationes 462; regulæ 463; indicium de poenitentis sinceritate 464; de peccatis 465: de dispositionibus 466; signa 167-8; absolutio danda, neganda, differenda 169.
- *Acquisitio qualitatum* 470; pator 471; modicus 472: doctor: obligatio monendi 473.
- *Defectus corrigendi* 474.
- *Praxis confessorii* erga diversos poenitentes : consuetudinarios 475; recidivos 470; occasionarios 477-8: pueros 479; rudes 480 ; semifntuos surdo-mutos 481; tentâtes 182: scrupulosos 483; moribundos 4SI; pios 485
- *Sigillum* 1S6 94.
- *Usus notitiae* s/icramnnfalle 195; species revelationis 496; auditio confessionum subditorum 497 ; consultationes 498,
- *Obligatio audiendi confessiones* 499.
- *ibusr/a confessorii*: curiositas et imprudentia 500; inquisitio complicitis 501 : absolutio complicitis 502-6 ; sollicitatio in confessione 507-19.
- *Crimen pessimum* 520,
- *tSubicctum sacramenti poenitentiae* 521: contritio 522-28; propositum 529 31 : confessio 532-35 ; integritas 536-50; examen conscientiae 557-60; Iteratio confessionis 501-65; confessio generalis 566 7.

- *Obligatio ffri itfndi*: praeceptum divinum 50b; ccclesiasticui 569-78.
 — *Locus confessionum* <57-1; tempus 570
 — *Poenitentia sacramentalis* imponenda or. implenda. Vide *Satisfactio* 445-57. *Poenitentiae extrafitiriQini ntab* : 1088.
Pollutio quoad communionem 330.
Polvnndrla 757.
Polygnmt», poly g y n i a 757.
Portiuncula 609 10; similes <111.
Pofostag in matrimonium 765-70. Vide *Matriinoniimt*.
PnuToptum poenale 1087.
Praefecti Apostolici quoad induigontias 582.
Praelati nullius quoad indulgentins 582.
Praoparntio ad missam et gratinrum actio 146 7; ad communionem 325.
Praesumptio matrimonii 760; mortie 793: ignorantiae quoad matrimonium 886; paternitatis 945.
Preces impositae in ordinatione minori 664; in maiori 665.
 — *Prccs ad Poenitentiariam* 1008-9; ad SS. Congregationes 1010-11; ad Nuntium 1011. Formulae.
Presbyter assistens 157.
Presbyteratus, notio- 663; ritus 666-67; minister nd valorem 670-71; ad liceihitem 672 74,
Privatio beneficii 1080; habitus 1083, 1085.
Privilegium canonis, violatio 1001. 1101. 1119; fori 1100. 1110, 1130.
Privilegium fidei 760; paulinum 949; v 19; conditionem 950; favor fidei HJ1
Probiibilisrnu in sacramentis 11; quoad indulgentias 588; quoad lurlsdictionem 400-5; 028.
Probatio baptismi 71: confirmationis 96; ordinis 739-40; matrimonii 934 5
Processus contra ordinationem 741; de statu libero nupturientium. Vide *Status liber* 777 80.
Proclamationes matrimoniales, obii gntio 783; n quo fiunt 784; numerus, tempus, locus, fo-rmn 785; dispensatio 786; revelatio impedimentorum 787; tempus inter proclamation's et matrimonium 788; alibi factae 780; exitus processus de statu libero 796; manifestatio priorum defectuum 7P1
Procurator ad baptismum 60-61; ad sponsalia 772; ad matrimonium 909.
Professio religiosa, impedimentum matrimoniale 850. 877
Propositum emendationis 529; dotis 530 1.
ProMtUn 862.
Public itio ordinum 731; matrimonii 783 01 *Prw laniationes*.
Pueri, sacramenta 29; baptismus L: confirmatio 81-88; communio 3K 21; poenitentia 569-73; confessi riuj 179; extremae unctionis GW. indulgentiae 591.; poenae juu». 1f)30.
Purificatorium 151.
Putativum matrimonium 762.
Pyxis

Quid *Hisidomi* < 923, 925.
Quxisii ubi larum 597.

Ruptus, impedimentum 878.
Recidivi, confessarius 476.
Reconciliatio ecclesiae 217.
Rekursus in censura 1043; nd Lii cam potestatom contra aucturitates ecclesiasticas, poena 10ÛK
Reductio ecclesiae ad usus profitii 218.
Religio mixta, impedimentum. Vide *Vu ta* 854-9.
Religiosae. confccsarii. Vide *Poenitentia*, (onfessarii reiiigosai utu •IU 28.
Religiosi, confessorii. Vide *Pooliifn lia*, *Confessarii rdO/iosonim* 409-13.
Reliquiae falsae, poena 1118.
Remedia poenalia: monitio, correctio, praeceptum, vigilantia 1087.
Remissio poenarum 1039-10.
Kes piae Indulgcntlandae; benedictio 612; conditiones 613; cumulatio indulgentiarum 614; quis benedicit 615; usus facultatis 616; ritus 617; cessatio indulgentiarum 018.
Reservatio precatorum 433; potestas reservandi 431; finis 435; auctor 436; falsa denuntiatio confessorii 437; oblectum 438; usus potestatis 439; subiectum 440; excusatio 441; facultas absolventi 142; cessatio 443; poenae 444; mens Ecclesiae 444. Vide *Centura*.
Reslgnatio officii In manus laicorum. poena 1131.
Reviviscentia sacramenti 6; poenl tontine 528; censurae 1017.
Retractatio cooperationis ad delictum 1022.
Ritus sacramentorum 19; baptismi 57; confirmationis S0; missae 152 06. Vide *Mwa*; communionis 312 15. 394; poenitentiae 376-8; extremae unctionis 656; ordinis 735; matrimonii 932; sacramentalhun 972. 1001.
Romanus Pontifex, poenae in electione 1090.
Rosaria 628; dominicanum 629; ern eigerunt 630-1.
Rubricae missae. Vide *Mir i* 182-196; *Ritus*.
Rudes, confessarius 150

- Sacramentalia:** **notio**, effectus, constitutio... 909; minister 1000; ritus 1001; subiectum 1002; **benedictiones** et consecrationes 1003; exorcismi 1004.
- Sacramentalitas** matrimonii 759.
- Sacramentum** 1; effectus 2; numerus 3; divisio 4; reviviscentia 5; reverentia G.
- *.Ifnferh/ et forma* 7, 8; olea 9 iteratio 10; probabilismus 11
- *Minister* 12, 13; intentio 14; simulatio et dissimulatio 15; alia requisita 1G.
- *Status gratiao* 17; licentia 18; ritus 10; attentio 20.
- *Administratio:* obligatio ministrandi 21; negandi 22; haereticis et schismaticis 23; peccatoribus 24; gratuitas 25.
- *Subiectum* 27; requisita: intentio 28; status gratiae 29; parvuli et amentes 29.
- Sacrificium** mlsMuv. Vide Jfissa 99-103.
- Sacristia** 220.
- Sanatio** in radice 905; conditiones 966; competentia, effectus 907.
- Satisfactio** sacramentalis 145; *imponenda* 446-9; opera quae possunt imponi 450; *diniinutio* 451 tempus 452.
- *Adimplenda* 453; tempus 454; modus 455; oblivio 450; commotio 457.
- Scapularia** 632-8; *carmelltanum* 639; *Cordis Icsu* (M0).
- Schisma**, poena 1093.
- Schismatici** quoad sacramenta 23.
- Scientia** ad ordines 690.
- Scientia** aut opinio nullitatis *nm-trinionil* t898.
- Scriptura** S. impressio, poena 1123.
- Scrotum** 862.
- Scrupulosi**, confessarius 183
- Scrutinium** ad ordines 727; ad *ihil-trimonium*. Vide *Status libci* 777 80,
- Scutum** Cordi» IcsU 641.
- Secundae nuptiae** 968.
- Semen** *foinlncum* 862.
- Semirutui**, confessarius 481.
- Seminaria**, *eonfessaril* 429-32.
- SemvttiN** quoad extremam unctionem III trl9.
- Separatio** coniugum 953; ob adulterium 951; ob aliae causas 955; effectus 956; monita 957; restauratio vitae *ronlugalls* 053; *lus hlspauum* 959.
- Sepultura**, poena 1124.
- Servi**, impediti *nd onlines* — quoad matrimonium 897.
- Servitium** dioecesis, titulus 097.
- Sigillum** confessionis 48U; obligatio 187-8; subiectum erga quod 189; subiectum quod tenetur 190; materia 491; licentia poenitentis 192; schedula confessionis 492; violatio 493; poenae 494; usus *notitiae sacramentalis* 195; *species revelatioöls* 49G.
- Simonin** in officiis, poena 1115; *msi< nimvnüa* 1129.
- Simulatio** sacramenti 15, missae et confessionis a non sacerdote 1096; in matrimonio 899-901.
- Situs** quoad usum matrimonii 978.
- Sodomia** 990.
- Sollicitatio** in confessione; obligatio denunciandi 507-8; qui» deuet denunciare 509; subiectum denunciandum 510; crimen 511-12; cui 513; modus 514; excusatio 515; obligatio monendi 517; poenae 518; praxis confessarii 519.
- Spadones** 805.
- Species** sacrae, profanatio, poena 1089.
- Sprma** 862.
- Spermatozoides** 862.
- Sponsalia**, nomen, historia, notio conditiones ad valorem 771; forma, per procuratorem, testes, scriptura, subiectum 772; effectus 773; *circumstantiae adlecLat arrhae*, Juramentum, poena, conditio, modus, demonstratio, causa, tempus 774; dissolutio 775 ratio agendi confessarii et parochi 776.
- Status** gratiae ad sacramenta. Vide *(natta)*.
- Status** religiosus, votum illum amplectendi, Impedimentum matrimoniale 853. Status religiosus vel clericalis: coactio, poena 1126.
- Status** virginitatis perfectior matrimonio 751.
- Status** liber ad matrimonium, procosue 777; investigationes 778; examen sponsorum 779; ratio agendi, detecto Impedimento 789.
- Sterilitas** 865.
- Sterilizatio** 870.
- Stipendium** 243; *licitudo* 241; *limitationes* 215; ex titulo *extt Inseco* 216; *applicatio antieipnta* 247; missa alio titulo debita 248; *duplex* pro una 249 50; classes 251; abusus 252; commutatio intentionum 253.
- *VitmirU9* 254; taxa 255; locus celebrationis 257; qualitas missae 258; celebratio personalis 259; tempus 260-61.
- *Acceptatio* 262; *(ran.suiissio* 263 65; *collecturin* 266 8.
- *HupoiriabUitas* 2G9; *vigilantia* 270; libri 271; revisio 272; *impraoscriptibilitas* 273; poenae 271.
- stola** 118; ad confessiones 576.
- Subdlnconatuf**», notio 663; ritus 665. minister ad valorem 670 71; *nd lircihim* 072 71.
- Subiectum** *Micrnmentoriim*. Vide singula sacramenta; formae matrimonii 931; sacramentallum 1002; benedictionum 1003; exorcismorum 1001.
- Suicidiuni**, Irregularitas 716.
- Siiperpeiireuui** ad confessionem 576.

Supplentia ordinis omissi 736; iurisdictionis ad confessiones -100-5; ad matrimonium 928.
Surdus, quoad confessionem 4SI. 553; irregularis 707.
Suspensio 1067; divisio 1068; n beneficio 1060; ex h nsio 1070; alii effectus 1071; collegiatis 1072; ex informata conscientia 1073.
Suspicio de haeres!; poena 1094.

Tab«41a secretarum 242.
Tabernaculum 356.
Tactus calicis, patenae... 155.
Taxao quoad sacramenta 25; quoad ordines 710; quoad dispensationes matrimoniales 847.
Tempus baptismi 66; confirmationis 90; communionis 345-9. Vide *Communio*; paschalis 333 9; mis-sae 107-206; cx stipendio 260-1; confessionis 576; praecepti 572; extremae unctionis 659; ordinis 737; sponsalibus appositum 774; matrimonio 018; celebrandi ma-trimonium 938; ad secundas nup-tias 968; quoad usum matrimo-nii 975.
Tentâti, confessarius 482.
Terminus in sponsalibus 774; in matrimonio 918.
Teates ad sponsalia 772; ad matri-monium 924.
Testiculi S62.
Testimoniales ad ordines 726.
Testimonium baptismi, confirmatio-nis et alia ad ordines 72S; ad matrimonium 782; ordinis recep-ti 740.
Thesaurus Ecclesiae 577.
Titulus ecclesiae 214; altaris 236; ordinationis 693-700. Vide *Ordo*.
Tonsum clericalis et monaehalls; notio 662; ~~mis~~ 664; minister ad valorem 670-71; ad liceitatem 672-73,
Trlnatio 120; poena 121.
Tubae fullopphiniie SGp.
Tubi seminiferi 862.

Unitas matrimonii 757.

Vsurpntlo ordinis, irregularitas 717; poena 1096; honorum Ecclesiae Horn. poena 1103; aliorum 1112.
Ûsu matrimoi)H 970; lldtudo in se 971-3; quoad finem 974; quoad circumstantias; tempus 975; mor-ius 076; locus 978; situs 9<a; actus incomplet-! 979; praxis con-

fessarii 9S0; obligatorius 081-82; causae excusantes 983; denega-tio obligatoria 9S4; praxis 085;
Impedimenta: votum 986; impo-tentia 987; matrimonium nullam vel dubium 988.
Usus rationis ad confirmationem 88; ad communionem 318-21, 333; ad confessionem 569; ad extremam unctionem 640; ad indulgentias 591; ad poenas 1630.
Utensilia sacra. Vide Jfisau, ves-tes, etc. 150-56.
Uterus 862.
Uxorati, impediti ad ordines 720.

Vagina 862.
Vaginismus 865.
Vagus, processus praerontlmonia-lis 792.
Vascctomia 869.
Vesiculae seminales 862.
Vestes sacerdotales IIS; talaris 149; pro communione 330.
Viaticum 343.
Via crucis: erectio 620; cruces 621; cessatio 622; convalidutio 023; indulgentiae 624; exercitium 025; crucifixi suppletor!! 620,
Vicarii Apostollcl quoad indulgen-tias 582.
Vidua, tempus ad novas nuptias 968.
Vidui, processus praematrmonialis 793.
Vigilantia 10S7.
Vocatio clericalis 082.
Vomit post communionem 301.
Vigilia paschalis 201, 1132.
Vinculum, Impedimentum matrimo-niale 878.
Vinum ad missam. Vide *Minaat* Jfa-teria 105-76.
Violatio ecclesiae 216; censurae, Irregularitas 717; poena, 1109, 1128.
Virga seu penis S62.
Virginitas perfectior matrimonio 751; xotum impedlim ritum ma-trimoniales 849.
VI» in matrimonium 902.
Visitatio ecclesiae ad indulgentias 599.
Votum, impedimentum matrimonia-le 84S; virginitatis 819; castita-tis perfectae 850; non nubendi 851; suscipiendi ordines 852; am-plexendi statum religiosum 853; Impedimentum actus conlugalis 980.
Vulva 862.

VOLUMEN HOC, TERTIUM IN COLLECTIONE THEOLOGIAE
MORALIS SUMMA”, SUMPTIBUS “p.IBLIOTECA DE AÜ-
TORES CRISTIANOS” AC TYPIS “SUCESTORES DE
RIVADENEYRA”, FELICITER, DEO DANTE,
EXPLICIT DIE DECIMO APRILIS,
PRIDIE DOMINICAE PALMA
RUM, ANNO MCMLIV

LAUS DEO VIRGINIQUE MATRI

Bibi.ioteca de Autores Cristia.nos

O LUMENES PUBLICADOS

i SAGRADA BIBLIA, de Nâcar-Colunga, 5.ª ed.ª corregida en el trxtto y CO-
A piosamente aumentada en las notas, Prôlogo del exccelntísimo y rcverendi-
simo Sr. D. Gaetano Cicognani, Nuncio de Su Santidad en Espana. 1953.
LXXVI 4- 1583 pâgs. en papel biblia, con profusiôn de grabados y 7 mapas—
\$5 pesetas tcla, 125 pícl.

λ SUMA POETICA, por José María Pemán y M. Herrero García 2.ª ed.
" 1950. XVI + 800 pâgs.—50 pesetas tcla, 90 pícl.

o OBRAS COMPLETAS CASTELLANAS DE FRAY LUIS DE LEON. Edi-
ciôn revisada y anotada por el P. Fr. Félix García, O. S. A. 2.ª ed. 1951.
XII -f- 1799 pâgs. en papel biblia.—95 pesetas tela, 135 pícl.

1 SAN FRANCISCO DE ASIS: *Escritos completos*, las *Biografías* de sus con-
*** temporâneos y las *Floreillas*. Ediciôn preparada por los PP. Fr. Joan R. de
Legísima y Fr. Lino Gómez Canedo, O. F. M., 2.ª ed. 1949. XL -4- 887 pâgs., con
profusiôn de grabados.—50 pesetas tela. 90 nirl.

- HISTORIAS DE LA CONTRARREFORMA, por el P. Ribadeneyra, S. L
*Vida de los PP. Ignacio de Loyola, Diego Laines, Alfonso Salmerán y Fran-
cisco de Borja. Historia del Cistna de Inglaterra. Exhortaciôn a los capitones
y soldados de la "Invencible"*. Tntroducciones y notas del P. Eusebio Rey, S. I.
1945. CXXVI 4- 1355 pâgs.. con grabados.—50 pesetas tcla, 90 pícl.

Λ OBRAS DE SAN BUENAVENTURA. Tomo I: *Introducciôn. Breveiloquio.
Itinerario de la mente a Dios. Reduccion de las dendas a la Teologia.
Cristo, maestro unico de todos. Excelencia dei magisterio de Cristo*. Ediciôn en
latín y castellano, dirigida, anotada y con introducciones por los PP. Fr. León
Amorôs, Fr. Bernardo Aperriday y Fr. Miguel Oromí, O. F. M. 1945. XL
4-755 pâgs.—10 pesetas tcla, 80 pícl.—Publicados los tomos II (9), III (19).
IV 12 V (3/n v VI (40)t

Υ CODIGO DE DERECHO CANONICO Y LEGISLACION COMPLEMEN-
TAKIA. por ôos Dres. D Lorenzo Miguél Ez. Fr. Sabino Aionso Mo-
rán. O P., y P. Marcelino Cadreiros de Anta, C. M. F., p̃fesor de la Ũni
vercidad Pontificia de Salamanca. Prôlogo dol Excmo. y Rvmo. Sr. Dr. Fr. Josr
Lôpez Ortiz, Obispo de Tuy. 4.ª ed. Rcimpresiôn, 1952. XLVIII 4' 1068 pâgs.
pesetas tela. 11 pícl.

O TRATADO DE LA VIRGEN SANTISIMA, de Ajlastruey. Prôlogo del
Excmo. y Rvmo. Sr. Dr. D Antonio García y García, Arzobispo de Vrilla-
dolid. 3.ª cd. 1952. XXXVI 4 978 pâgs., con grabados de la *Vida de la Virgen*,
cl- Dureró.—70 pesetas tela, 110 pícl

n OBRAS DE SAN BUENAVENTURA. Tomo II: *Jcsucristo eu su cienda
divina y humana. Jcsucristo, ârbol de la vida. Jcsucristo en sus nnsterios*.
1) *En su infanda*. 2) *En la Eucaristia*. 3) *En su Posiôn*. Ediciôn en latín y cas-
tellano. dirigida, anotada y con introducciones por loc PP. Fr. León Amorôs,
Fr. Bernardo Aperriray y Fr. Miguel Oromí, O. F. M. 1946. XVI H 847 pâgs.
*0 pesetas tcla, 80 pirl.—Publicados Ins tomo III (19), IV (28). V (36) y VI (49).

10 OBRAS DE SAN AGUSTIN. Tomo I: *Introducdôn general y bibliogra-
fia. Pida de San Agustin, por Posidio. Soliloquios. Sobre el orrfen. Sobre
in vida felis*. Ediciôn en latín y castellano. prcr>ârnda por el P. Fr. ViCTORiNO
Capanaca, O. R. S. A. 2." cd. 1950. XII 4-822 pâgs., con grabados.—50 pese-
tas tela. 90 piel. Publicados los tomos II (11). III (21) TV (30). V (39),
VI (50), VU (53), VIII (69). IX (79). X (95) y XI (Q9).

11 OBRAS DE SAN AGUSTIN. Tomo II: *Confcsiones* (en latín y castlla-
A A no). Ediciôn critica y anotada por el P. Fr. Angel Custodio Vega, O. S. A.
2» cd 1951. VIII 4- 734 pâgs.—55 pesetas tria, 95 piel.— Publicados los to-
rnos III (21). IV (30), V (39). VI (50), VII (53), VIII (69), IX (79). X (95)
y XI (99)

12 1Q OBRAS COMPLETAS DE DONOSO CORTES (dos voltiruenes).
O Recopiladas y anotadas por el Dr. D. Juan JurETSCHKE, profrsor de
la Facultnd de Filosofía de Madrid. 1946. Tomo I: XVI 4- 953 pâgs. Tomo II:
VIII 4-S69 pâgs.—Los dos tomos, 70 pesetas tria. 150 pícl.

- J 4** BIBLIA VULGATA LATINA. Edición preparada por el P. Fr. Albmrtto Colunga, O. P. y D. Lorenzo Turrado, profesores de Sagrada Escntun en la Univcrsidad Pontificia de Salamanca. 1953. Reimpresión. XXIV 4- 1592 + ‡22 págs. en papel biblia, con profusión de grabados y 4 mapas.—En tch, 90 peseta en pid. a dos tintas, 130.
- J σ** VIDA Y OBRAS COMPLETAS DE SAN JUAN DE LA CRUZ. *Bioçra. fia*, por d P. Crísôgono de Jesus, O. C. D. *Subida del Monte Carmelo, Nohc oscura. Cdntrico espirituaL Llama de amor viva Escritos breves y pocslas*. Prólogo general, introducc«ones, rcvisión del texto y notas por el P. LuciNio du SS. Sacramento, O. C. D. 2.º cil. 1950. XL 4- 1431 págs., con grabados—60 pesetas tria. 100 pid.
- I zi** TEOLOGIA DE SAN PABLO, del P. José María Bover. S. I. 1952. **** v** Reimpresión. XVI 4- 971 págs.—65 pesetas tda, 105 pid.
- 17 1Q** TEATRO TEOLOGICO ESPAROL. Selección, introducciones y notas de Nicolas Gonzalez Ruiz. Tomo I: *Autos sacramentels*. 2.º cd. 1953. LXXII + 924 págs. Tonte II: *Comedias teolôgicas, blbliças y de vidas de santos*. 2.º cd. 1953, XLVIII 4“ 924 pags.—Cada tomo, 60 pesetas tela, 100 pid.
- 10** OBRAS DE SAN BUENAVENTURA. Tomo III: *Colaciones sobre el Hs-xacmeron. Del reino de Dios deserito er. las parabras del Evatigclio. Fra lado dc la planlación del paralso*. Edición en latin y castellano, dirigida, anou·da y con introducciones por los PP. Fr. Leôn Amorôs, Fr. Bernardo ApeuRlbay y Fr. Miguel OromI, O. F. M. 1947. XII 4“ 798 págs.—35 pesetas tela 75 pid Publicados los tomos IV (28), V (36) y VI (49).
- on** OBRA SELECTA DE FRAY LUIS DE GRANADA: *Una sema de la vida cristiana*. Los textos capitales del P. Granada sdeccionados por el orden mismo de la *Suma Teolôgica* de Santo Tomâs dc Aquino, por el P. Fr. An·ton to Trancho, O. P., con una extensa mtroducción del P. Fr. Desiderio Día: df. Triana, O. P. Prólogo del Excmo. y Rvmo. Sr. Dr. Fr. Francisco Baxdado Viejo, Obispo de Salamanca. 1952. Reimpresión. LXXXV1II ψ 1162 págs.—70 iie.setas tda, 110 pid.
- 21** OBRAS DE SAN AGUSTIN. Tomo III: *Contra los aeadémicos. Del libre albedrio. De la cantidad del aima. Del maestro. Del aima y su origen. De la naturale:a del bien: contra los mamqueos*. Texto en latin y castellano. Versión, introducciones y notas de los PP. Fr. Victorino CapAnaga, O. R. S. A.; Fr. Evaristo Seijas, Fr. Eusebio Cuevas, Fr. Manuel Martínez y Fr. Matio Lanseros, O. S. A. 1951. Reimpresión. XVI -f- 1047 págs.—65 pesetas tela, 105 pid.—Publicados los tomos IV (30), V (39), VI (50), VII (53), VIII (69), IX (79). X (95) y XI (99).
- 22** SANTO DOMINGO DE GUZMAN. *Orltjencs de la Orden dc Predicadores. Proccso de canonisación, Biografias del Santo. Rrlación de la Béate Cecilia, laides de los Frailcs Predicadotes. Obra literaria de Saiito Domingo*. Introduccôn general por d P. Fr. José María Garganta, O. P. Esquema bioçràfico. introducciones, versión y notas de los PP. Fr. Miguel Gelabert y Fr. Josf María M.lagro, O. P. 1947. XVI 4- 955 págs., con profusión de grabados,—40 pesetas tela, 80 pid.
- oo** OBRAS DE SAN BERNARDO. Selección, versión, introducciones y notas del P. German Prado. O. S. B. 1947. ~~XXIV~~ 4" 1515 págs.;—con grabados (Agotada. Vcase d num. 110 de este catálogo.)
- 24** OBRAS DE SAN IGNACIO DE LOYOLA. Tomo I: *Autobiografia y Diario espiritual*. Introducciones y notas dd P. Victoriano LarraSaGa, S. I. 1947. XII 4- 881 págs.—35 pesetas tda, 75 pid.
- 2S-20** SAGRADA BÎBLIA, de Bo·tr-Cantera. Versión critica sobre lot textos hebreo y griego. 3.º edición, en un solo volumen. 1953. XVI 4- 2057 págs en papel biblia, con profusión de grabados y 8 mapns—90 pesetas tda 130 pid.
- 27** LA ASUNCION DE MARIA. Tratado teolôgico y antologfa de textos, por " d P José María Bover, S. L 2.º ed , con los principales documentos pontificios de la ddefinición dd dogma. 1951. XVI 4- 482 págs.—40 pesetas tda 80 pic!
- 90** OBRAS DE SAN BUENAVENTURA. Tnmo IV: *Las très vins o incendio de amor. Soliloquio. Gobicmo del alma. Discursos^ ascHico-mlstleos. Vida perfecta para reliaoias. Las scis alas del seraftn. Vcintieinco memoriales de pcrfeccidn. Discursos marioUgicos*. Edición, en latin y castellano, preparada por los PP. Fr. Bernardo ApERRibav, Fr. Miguel Orolmî y Fr. M'curtOu TRa, O. F. M. 1947 VIII 4- 975 págs.—45 pesetas tela, 85 piel.—Publicados los tomos V (36) y VI (40).
- 2Q** SUMA TEOLOGICA de Santo Tomâs de Aquino. Tomo I: *introducción general* por el P. Santiago Ramîrez, O. P., y *Tratado de Dios Uno*. Texto en latin y castellano. Traducción de! P. Fr Raimvndo Suârez, O. P., con introducciones. anotacionA y apéndices dd P. Fr. Francisco MuRiz, O. P. 1947. XVI 4- 23«' ‡ IO pàg^., con grabados.—55 pesetas tela, 95 piel —Publicados los tomos II (41) y III (56).

on OBRAS DE SAN AGUSTIN. Tomo IV: *De la verdadera rcligiôn. De tas costumbres de la Iglcsia cat6lica. Enquiridiôn. Dc la unidad de la Iglesia, Dc la fe cn lo que no se vc. Dc la utilidad dc errer* Versiôn, introduccionea y notas de los PP. Fr. Victorino Capânaça, O. R. S. A.; Fr. Teôpilo PriXTO, Fr. Andrés Centeno, Fr. Santos Santamarta y Fr. Herminio Rodrôguez O S A. 1948- XVI + S99 pags.—45 pesetas tela, 85 piel.—Publicados los tomos V (39), VI (50). Vil (S3). VIII (69). IX (79) X (95) y XI (99).

OT OBRAS LITERARIAS DE RAMON LLULL: *Libro de Caballeria. Libro de Evast y Blanqucrna. Fflir de las Maravillas. Pocslas* (cn catalân y castellano.) Ediciôn prcparada y anotada por los PP. Miguel Ratllori, S. I., y Miguel Caldentey, T. O. R., con una introducciôn biogrâfica de D. Salvador Calmés y otra ai *Blanqucrna* del P. Rafael Ginard BaüÇÂ, T. O. R. 1948. XX 4- 1147 pâgs. con grabados.—55 pesetas tela, 05 piel.

O9 VIDA DE NUESTRO SESOR JESUCRISTO. por el P. Andrés Fernân-
Θ" DEz. S. I. 1048. LV1 4- 611 pâgs.. con profusiôn dc grabados y 7 mapas. 50 pesetas tela, 90 piel.

O9 OBRAS COMPLETAS DE JAIME BALMES. Tomo I: *Bwqrafta y Epis- toldrio*. Prôlogo del Excmo. y Rvmo. Sr. Dr. D Juan Perellô, Obispo de Vieil. 1948. XLIV 4- 89S pâgs. en papcl biblia, con grabados.—50 pesetas tela, 90 piel. Publicados los tomos II (37), III (42), IV (48), V (51), VI (52), Vil (57) y VIII (66).

O4 LOS GRANDES TEMAS DEL ARTE CRISTIANO EN ESPAÇA. To-
* mo I: *Nacimiento c infancia de Cristo*, por el Prof. Francisco Javier Sâchez Cantôk. 1948. VIII 4- 192 pâgs. con 304 tôminas.—70 pesetas tela, 110 piel. Publicados los tomos II (64) y III (47).

or MISTERIOS DE LA VIDA DE CRISTO, del P. Francisco Suârez, S. I. Volumen I.º: *Mistcrias dc la Virgen Santlsima. Mistcrios de la infancia y vida publica dc Jesucristo*. Versiôn castellana por el P. Galdos, S. I. 1948. XXXVI 4~ 915 pâgs.—45 pesetas tela, 85 piel.—Publicado cl volumen 2.º (55).

Or OBRAS DE SAN BUENAVENTURA. Tomo V: *Cucstiones dtsputadas sobre el misterio dc la Santlsima Trinidad. Colaciones sobre los sute aunes del Espiritu Santo. Colaciones sobre los dies mandamientos*. Ediciôn en latin y castellano, prcparada y anotada por los PP. Fr. Bernardo Aperriday, Fr. Miguel Oroml y Fr. Miguel Oltra, O. F. M. 1948. VIII-f-754 pâgs.—40 pc- setas tela. 80 piel. Publicado cl tomo VI (49).

O7 OBRAS COMPLETAS DE JAIME BALMES. Tomo 11: *Filosofia funda- ° ** *mental*. 1948. XXXII 4“ \$24 pâgs. en pape! biblia.—50 pesetas tela, 90 piel. Publicados los tomos III (42). IV (48) V (51), VI (52), VII (57) y VIII (66).

OO MISTICOS FRANCISCANOS ESPAROLEs. Tomo I: Fray Alonso dx Madrid: *Arte para servir a Dios y Espejo dc ilustrcs personas*; Fray Francisco de Osuna: *Ley dc amor santo*. Introduccioncs del P. Fr. Juan Bao- tista Gomis, O. F. M. 1948. XII 4- 700 pâg cn papel biblia.—15 pesetas tela. 85 piel. Publicados los tomos II (44) y III (46).

9II OBRAS DE SAN AGUSTIN. Tomo V: *Tratado dc la Santtsima Trinidad*. Edœiôn en latin y castellano. Primera version espnnola, con introducciôn y notas del P. Fr. Luis Arias, O. S. A. 1948. XVI 4“ 943 pige, con grabados.— 45 pesetas tela, 85 piel. Publicados los tomos VI (50), VII (53), VIH (69). IX (7 . X (95) y XI (99)

4.0 NUEVO TESTAMENTO, de NAcar-Colunga. Versiôn directa del texto original griego. (Separata dc la Nôcnr-Colungn.) 1948 VIII 4“ 4SI pagi- nas, cn papel biblia, con profusiôn <le grabados y 8 mapas.- -25 pesetas tria. 65 ptcl.

4j SUMA TEOLOGICA dc Santo Tomâs de Aquino. Tomo 11: *Tratado de la Santissima Trinidad*, cn latin y castellano; vereiôn del P. Fr. Raimundo Suârf.z, O. P-, o introduccioncs del P. Fr. Manuel Cuervo, O. P. *Tratado de la crcaciôn en general*, en latin y castellano; versiôn e introduccioncs del Pa- dre Fr. Jrsi's Vairuena, O. P. 2.” cd. 1953. XX 4" 594 pâgs.- 65 pesetas tela, 105 piel Publicado el tomo IIT (56).

49 OBRAS COMPLETAS DE JAIME BALMES. Tomo HT: *Filosofla ele- mental y El criteria*. 1948. XX + 755 pôgs. cn papel biblia.—50 pesetas tela. 90 piel. Publicados los tomos IV (48), V (SI), VI (52), VII (57) y VIII (66).

IO NUEVO TESTAMENTO. Versiôn directa del griego con notas exegéticas, por el P Josf Mariâ Rover. S. T. (Separata de In Rover-Cnntera.) 1948. VIH 4- 622 pâgs. cn papcl biblia, con 6 mapas.—30 pesetas tela, 70 piel.

IJ MISTICOS FRANCISCANOS ESPA80LES. Tomo II: Fray Bernardino de Laredo: *Subida del monte Si^ñ*; Fray Antonio de Guevara: *Orato- rio dc religiosos y ejercicio de virtuosos/* Fray Miguel de Medina: *Infancia espiritual*; BEATO NICOLÂS Factor: *Doctrina de las très vins*. Tr.troduccionct del P. Fr. Juan Bautista Gomis. O. F. M. 1948. XV 4- 837 paginas en papel biblia.— 50 pesetas tela, 90 piel.—Publicado cl tomo III y filtimo (46).

1- LAS VIRGENES CRISTIAxAS DE LA IGLESIA PRIMITIVA, por el P Francisco de B. Vizmanos, S. I. Estudio bistôrlco-ideolôgico seguido de

una antología de tratados patrísticos sobre la virginidad. 1949. XXIV 4" 1306 páginas en papel biblia.—65 pesetas tela. 105 piel.

1Z MISTICOS FRANCISCANOS ESPASOLES. Tomo III y último: Fr. Diego de Estella: *Meditationes del amor de Dios*; Fray Juan de Pineda: *Declaración del "Pater noster"*; Fray Juan de los Angeles: *Manual de vida perfecta y Esclavitud mariana*; Fray MICHOR DE Cetina: *Exhortation a la verdadera devoción de la Virgen*; Fray Juan Bautista de Madrigal: *Homiliario evangélico*. Introducciones del P. Fr. Juan Bautista Gomis, O. F. M. 1949. XII -f- 868 páginas en papel biblia.—50 pesetas tela, 90 piel.

LOS GRANDES TEMAS DEL ARTE CRISTIANO EN ESPASA Tomo III: *La Pasión de Cristo*, por José Camón Azna». 1949. VIII 4" 106 páginas, con 303 láminas.—60 pesetas tela, 100 piel.

zio OBRAS COMPLETAS DE JAIME BALMES. Tomo IV: *El protestantismo comparado con el catolicismo*. 1949. XVI 4" 768 páginas en papel biblia.—50 pesetas tela, 90 piel.—Publicados los tomos V (51), VI (52), VII (57) y VIII («O.

; () OBRAS DE SAN BUENAVENTURA. Tomo VI y último: *Cuestiones disputadas sobre la perfección evangélica. Apología de los pobres*. Edición en latín y castellano, preparada y anotada por los PP. Fr. Ferrnando Aperriday, Fr. Miguel Oromí y Fr. Miguel Oltra, O. F. M. 1949. VIII 4" 48 4" 779 páginas.—50 pesetas tela, 90 piel.

5O OBRAS DE SAN AGUSTIN. Tomo VI; *Del espíritu y de la letra. De la naturalcsa y de la gracia. De la gracia de Jesucristo y del pecado original De la gracia y del libre albedrío. De la corrección y de la gracia. De la predestinación de los santos. Del don de perseverancia*. Edición en latín y castellano, preparada y anotada por los PP. Fr. Victorino Capánaga, O. R. S. A ; Fr. Andrés Centeno, Fr. Gerardo Enrique de Vega, Fr. Emiliano López y Fr. Toribio de Castro, O. S. A. 1949. XII -J- 943 págs.—50 pesetas tela, 90 piel. Publicados los tomos VH (53), VIII (69), IX (79), X (95) y XI (99).

rJ OBRAS COMPLETAS DE JAIME BALMES. Tomo V: *Estudios apologeticos. Cartas a un escéptico. Estudios sociales. Del ciclo católico. De Catalunya*. 1949. XXVIII 4" 1002 págs. en papel biblia.—50 pesetas tela, 90 piel.—Publicados los tomos VI (52), VII (57) y VIII (66).

qn OBRAS COMPLETAS DE JAIME BALMES. Tomo VI: Escritos políticos: *Triunfo de Espartaco. Carta de Espartaco. Campana de gobierno. Ministerio Narváez. Campana parlamentaria de la minoría balmista*. 1950. XXXII 4- 1061 págs. en papel biblia.—50 pesetas tela, 90 piel.—Publicados los tomos VII (57) y VIII (66).

OBRAS DE SAN AGUSTIN Tomo VII: *Sermones*. Edición en latín y castellano, preparada por el P. Amador del Fueyo, O. S. A. 1950. XXH- 945 págs.—50 pesetas tela, 90 piel. —Publicados los tomos VIII (69), IX (79), X (95) y XI (99).

54 HISTORIA DE LA IGLESIA CATOLICA. Tomo 1: *Edad Antigua (1-651)*: *La Iglesia en el mundo medieval*, por el P. Bernhardino Llorca S. I. 1950. XXXII 4-961 págs., con grabados.—55 pesetas tela, 95 piel.—Publicados los tomos I! (104) y IV (76).

5- MISTERIOS DE LA VIDA DE CRISTO, del P. Francisco Suarez. S. I. Volumen 2.º y último: *Pasión, resurrección y segunda venida de Jesucristo*. Versión castellana por el P. Galdos, S. I. 1950. XXIV 4- 1226 págs.—60 pesetas tela. 100 piel.

“A SUMA TEOLOGICA de Santo Tomás de Aquino Tomo III: *Tratado de los Angeles*. Texto en latín y castellano. Versión del P. Fr. Raúlundo Suárez. O. y r introducciones del P. Fr. Aureliano Martínez. O. P. *Tratado de la creación del mundo conforme a la ciencia*. Vers. «6n e introducciones del P. Fr. ALVtito Colunga. O. P. 1950. XVI 4" 943 p«Ags., con grabados.—50 pesetas tela 90 piel

57 OBRAS COMPLETAS DE JAIME BALMES. Tomo VII: Escritos políticos: *El matrimonio real. Campaña doctrinal. Campana nacional. Campana internacional Desnudos de los elementos políticos*. 1950. XXXII 1053 páginas en papel biblia.—50 pesetas tela, 90 piel.—Publicado el tomo VIII (66).

58 OBRAS COMPLETAS DE AURELIO PRUDENCIO. Edición en latín y castellano» dirigida, anotada y con introducciones por el P. Fr. Isidoro Rodríguez. O. F. M. y D. José Güillén, catedrático en la Pontificia Universidad de Salamanca. 1950. VIII 4" 84e 4- 825 págs.—50 pesetas tela, 90 piel.

~O COMENTARIOS A LOS CUATRO EVANGELIOS, por el P. Juan di Maldonado, S. I. Tomo I: *Evangelio de San Mateo*. Versión castellana, introducción y notas del P. Luis María Jiménez Font, S. I. Introducción bibliográfica del P. José Ubaldo, S. I. 1950. XVI 4- 1159 págs. en papel biblia 55 pesetas tela. 95 piel.—Publicados los tomos II (72) y III (112).

Θ''' CURSUS PHILOSOPHICUS, por una comisiôn de profesore^ de las Fa-
cukndes de Filosofia en Espana de la Compania de Jesûs. Tomo V:
Theologia Naturalis, por el P. José HexlIn, S. I. 1950. XXVIII 4~ 928 piginas.—
65 pesetas tcla, 105 piel.

r l SACRAE THEOLOGIAE SUMMA, por una comisiôn de profeso»cs de las
Facultades de Tcologia en Espana de la Compania de Jesûs. Tonio 1: *Zw-
troductio in Theologiam. De revelatione Christiana. De Ecclesia Christi. De sacra
Scriptura*, por los PP. Miguel Nicolâv y Joaquîn Salaverri, S. I. 2.® ediciôn.
1952. XXIV 4- 1151 pags.—90 pesetas tcla. 130 piel.—Publicados los tomo^
II (90). III (62) v IV (73),

KO SACRAE THEOLOGIAE SUMMA, por una comisiôn de profesores de las
** Facultades de Tcologia en Espana de la Compania de Jesûs. Tomo III;
De Verbo incarnato. Mariologia. De gratia Christi, De virtutibus infusis, por los
PP, Jesûs Solano. José A. de Aldama y Sevfhino Gonzalez. S. I. 2.® en.
1953. XXIV' + 902 pags.—90 pesetas tcla, 130 piel.—Publicado el tomo IV (73).

KO SAN VICENTE DE PAUL: BIOGRAITA Y ESCRITOS. Ediciôn pre-
u parada por los PP. José Herrera y Veremundo Pardo, C. M. 1950.
XII -f- 907 pags. en papel bibha, con profusion de grabados.—55 pesetas tcla,
IS piel.

KJ LOS GRANDES TEMAS DEL ARTE CRISTIANO EN ESPANA. To-
u mo II: *Cristo en el Evangeho*, por el Prof. Francisco J Sanchez Can-
t ôs. 1950. VIII -J- 124 pâgs.» con 255 lérninas.—60 pesetas tcla, 100 piel.—Pu-
bheado el tomo III (47).

K "7 PADRES APOSTOLICOS: *La Didaché o Doctrina de los doce apôstolcs.*
' *Cartas de San demente Romano. Cartas de San Ignacio Màrtir, Carta y
martino de San Poluarpo. Carta de Bernabé. Los fragmentas de Papias. El Pas-
tor de Hennas.* Ediciôn bilingue, preparada y anotada por D. Daniel Run
Bueno, catcdrâtwo de lengua griega y profesor a. de la Unirersidad de Sala-
manca. 1950. VIII 4~ 1130 pAgf en papel biblia.—65 pesetas tela, 105 piel.

KK OBRAS COMPLETAS DE JAIME BALMES. Tomo VIII y ultimo; *Bio-
v grafias. Miscelânkas. Primeras escritos. Pocsias. Indices.* 1950. XVI
-r 1014 pags. en papel bibha.—50 pesetas tcla, 90 piel.

K7 ETIMOLOGIAS, de San Isidoro de Sevilla. Versiôn castellana total,
M por vez primera, c introducciones parciales de D. Luis CoRTés, pArroco
de San Isidoro de Sevilla. Introducciôn general c indices cientificos del
Prof. Santiago Montero DIaz, catedratico de la Unlversidad de Madrid. 1951.
XX # §S 4" 563 pâgs.—55 pesetas tcla, 95 piel.

KO EL SACRIFICIO DE LA MISA. Tr.itado histôrico-litûrgico. Versiôn espa-
nota de la obra alemana en dos vohimenes *Missarum sollemnia*, del
P. Jungmann, S. I. 2.® cd. 1952. XXVIII 4" 1264 pAgs.—80 pesetas tcla, 120 piel.

K(OBRAS DE SAN AGUSTIN. Tomo VIII: *Cartas.* Ediciôn en latin y cas-
tellano, preparada por el P. Lope CilleEruklo, O. S. A. 1951. VIH
-L 921 pAgs.—55 pesetas tcla, 95 piel.—Publicados los toenos IX (79), X (95)
■" (99).

70 COMENTARIO AL SERMON DE LA CENA, por el P. José M. Bo-
ver, S. I. 1951. VIII + 324 pAgs.—35 pesetas tria, 75 piel.

TRATADO DE LA SANTISIMA EUCARISTIA. por el Dr. D. Crecó.
RIO AtASTRUO'. 2.® cd. 1052. XL 4- 426 pâgs. con grabados. pesetas
tela, 85 piel.

COMMENTARIOS A LOS CUATRO EVANGELIOS, por el P. Juan de
Maldovado, S. I. Tomo II: *Evangelios de San Marcos y San Lucas.* Ver-
siôn castellana, introducciôn y notas del P. José Cadallero, S. I. 1951. XVI
-r 881 pAgs. en papel biblia.—60 pcestras tcla, 100 piel.—Publicado el tomo III y
ultimo (112),

70 SACRAE THEOLOGIAE SUMMA, por una comisiôn de profesores de las
4 Fncultades de Teologfa en Espana de la Compafiia de Jestis. Tomo IVi
De sacramentis, De novissimis, por los PP. José A. de Aldama. Francisco
de P. Solâ, Severino GonzâlEz y José F. Sacüés, S. I. 2.° cd. 1953. XXIV
-f- 1110 pAgs—90 pesetas tcla, 130 piel.

7j OBRAS COMPLETAS DE SANTA TERESA DE JESUS. Nueva rcvisiôn
dei texto original con notas criticas. Tomo I: *Bibliografia tcesiana*, por
el P. Otilio del Nino Jesûs, O. C. D. *Biografia de Santa Teresa*, por el
P. Efrén de la Madré de Dios, O. C. D. *Libro de la Vidb*, eserito por la
Santa. Ediciôn revisada y preparada por los PP. Efrén de ia Madré de Dios
y Otilio del Nifco Jesûs. 1951. XII -f- 904 pAgs. en papel biblia.—60 pesetas
Ia, 100 piel.

— — ACTAS DE LOS MARTIRES. Ediciôn bilingue, preparada y anotada por
4 D Daniel Ruíz Bueno, catedratico de lengua griega y profesor a. de la
Untversidad de Salamanca. 1051. VIII # 1185 pAgs. en papel biblia.—80 pèse-

MontaliUn. S. I. Revisada y completada por los PP. Bernardino Llorca y Ricardo García Villoslada, S. L. 1953. Reimpresión. XII-}-851 págs.—70 peseta tela, 110 pici.

SUMMA THEOLOGICA Sancti Thomas Aquinatis, cura fratrum eiusdem Ordinis, in quinque volumina divisa. Vol. I: *Prima pars*. 1951. XXIV-p 851 págs.—70 pesetas tela, 110 pici.—Publicados los tomos II (80), III (81), IV (83) y V (87).

OBRAS ASCÉTICAS DE SAN ALFONSO MARIA DE LIGORIO. Tomo I: *Obras dedicadas al pueblo en general*. Edición crítica. Introducción. versión del Italiano, notas e índices del P. Andrés Goy, C. S. R. 1952. XVI -f- 1033 págs. en papel biblia.—70 pesetas tela, 110 pick—Publicado el tomo II y último (113).

OBRAS DE SAN AGUSTIN Tomo IX: *Los dos libros sobre diversas cuestiones a Simpliciano. De los méritos y del perdón de los pecados. Contra las dos epístolas de los pelagianos. Adas del proceso contra Pelagio* Edición en latín y castellano, preparada y anotada por los PP. Fr. Victorino Catónaga y Fr. Gregorio Erck, O. R. S. A. 1952. XII # 799 págs.—60 pesetas tela, 100 pici.—Publicados los tomos X (95) y XI (99).

SUMMA THEOLOGICA S. Thomae Aquinatis, cura fratrum eiusdem Ordinis, in quinque volumina divisa. Vol. II: *Prima secundae*. 1952. XX -f- 848 págs.—70 pesetas tela, 110 pici.—Publicados los tomos III (81), IV (83) y V (87).

SUMMA THEOLOGICA S. Thomae Aquinatis, cura fratrum eiusdem Ordinis in quinque volumina divisa. Vol. IU: *Secunda secundae*. 1952. XXVIII 4" 1230 págs.—90 pesetas tela, 130 pici.—Publicados los tomos IV (83) y V (87).

OBRAS COMPLETAS DE SAN ANSELMO. Tomo 1: *Monologio. Proslogio. Acerca del pecado. De la verdad. Del libre albedrío. De la calda del demonio. Carta sobre la encarnación del Verbo. Por qui Dios se hizo hombre*. Edición en latín y castellano, con extensa y documentada introducción general, preparada por el P. Julián Alameda, O. S. B. 1952. XVI 4- 897 págs.—70 pesetas tela, 110 piel.—Publicado el tomo II y último (100).

SUMMA THEOLOGICA S. Thomae Aquinatis, cura fratrum eiusdem Ordinis, in quinque volumina divisa. Vol. IV: *Tertia pars*. 1952. XX 4- 798 págs.—80 pesetas tela, 120 pick—Publicado el tomo V (87).

LA EVOLUCIÓN HOMOGÉNEA DEL DOGMA CATÓLICO. por el P. Francisco Martín-Sola. O. P. Introducción general del P. Emilio Sauras, O. P. 1952. VIII 4" 831 págs.—60 pesetas tela, 100 piel.

EL CUERPO MÍSTICO DE CRISTO, por el P. Emilio Sauras, O. P. 1952. VIII 4" 921 págs.—65 pesetas tela, 105 piel.

OBRAS COMPLETAS DE SAN IGNACIO DE LOYOLA. Edición crítica. Transcripción, introducciones y notas de los PP. Cándido de Dal-Hases e Ignacio Iparraguirre. S. I. 1952. XVI 4" 80- -f- 1075 págs.—85 pesetas tela, 125 pick

SUMMA THEOLOGICA S. Thomae Aquinatis, cura fratrum eiusdem Ordinis, in quinque volumina divisa. Vol. V: *Supplementum. Indices* 1952. XX 4- 652 4- 380 págs.—90 pesetas tela. 130 pick

TEXTOS EUCARÍSTICOS PRIMITIVOS. Edición bilingüe de los contenidos en la Sagrada Escritura y los Santos Padres, preparada por el P. Jesús Solano, S. I. Tomo I: *Hasta fines del siglo IV*. 1952. XI, 4" 752 páginas con grabados.—75 pesetas tela. 115 pici.

OBRAS COMPLETAS DEL BEATO MAESTRO JUAN DE ÁVILA. Edición crítica. Tomo I: *Epistolario, Escritos menores*. Biografía, introducciones y notas del Dr. D. Luis Sala Balust, catedrático de la Pontificia Universidad de Salamanca. 1952. XL # U20 págs.—75 pesetas tela, 115 piel.—Publicado el tomo II (103).

SACRAE THEOLOGIAE SUMMA, por una reunión de profesores de las Facultades de Teología en España de la Compañía de Jesús Tomo II: *De Deo uno et trino. De Deo creante et elevante. De peccatis*, por los PP. Jnsr M. Dalmáu y Josef F. Sacúis, S. I. 1952. XXIV 4- 1032 págs.—90 pesetas tela. 130 piel.—Publicado en tomos III (C2) y IV (73).

LA EVOLUCIÓN MÍSTICA, por el P. Mtro. Fr. Juan G. Arriero, O. P. 1952. LXIV 4- 804 págs.—70 pesetas tela, 110 piel.

PHILOSOPHIAE SCHOLASTICAE SUMMA, por una comisión de profesores de las Facultades de Filosofía en España de la Compañía de Jesús. Tomo IIT: *Principia. Ethica*, por los PP. Josef Heidegger e Ireneo González, S. I. 1952. XXIV + 924 págs.—90 pesetas tela, 130 piel.

THEOLOGIAE MORALIS SUMMA, por los PP. Eduardo F. Recatillo y Marcelino Zalim. S. I. Tomo I: *Theologia moralis fundamentalis. Tractatus de virtutibus theologicis*, por el P. Marcelino Zalim, S. I. 1952. XXVIII -f- 965 págs.—90 pesetas tela, 130 pick—Publicados los tomos II (106) y III (117).

G f SUMA CONTRA LOS GENTILES, de Santo Tomas de Aquino. Edición bilingue, con d texto critico de la leonina. Tomo I: *Libros I y II: Dios: ôii existencia, jm naturalcsa. La crcactôn y las enaturas.* Traducción dirigida y revisada por el P. Fr. Jesus M. Pla, O. P. Introducciones particulares y notas de los PP. Fr. JtSÛS Azagba y Fr. Mateo Ferrer, O. P. Introducción general por el P. Fr. José M. de Garcanta. O. P. 1952. XVI 4~ 712 páginas.—70 pesetas tcla, 110 piel.—Publicado el tomo H y ultimo (102).

OBRAS DE SAN AGUSTIN. Tomo X: Â/omi/ioj. Edición en latin y castellano» preparada por el P. Fr. Amador del Fueyo, O. S. A. XII 4- 943 pâgs.—70 pesetas tcla. 110 piel.—Publicado el tomo XI (99).

n/i OBRAS DE SANTO TOMAS DE VILLANUEVA. *Sermones de la Vit Maries* (primera vcrsiôn al castellano) y *Obras castellanas.* Introducciôn biogrâfica. vcrsiôn y notas del P. Santos Santamarta. O. S. A. 1952. XII + 665 pâgs.—65 pesetas tcla, 105 piel.

Q- LA PALABRA DE CRISTO. Repertorio orgânico de textos para el estudio de las homillas dominicales y festicas, claborado por una cormsiôn de autores bajo la direcciôn de Mons. Angel Herrera Oria, obispo de Malaga. Tomo I: *El juicio final. La misiôn del Precursor. El testimonio de Juan a los judios. Prdcicaciôn del Bautista. Prescntactôn y punficactôn (n cl templo. El dulce nombre de Jesus.* 1953. LXXII 4 931 pâgs.—75 pesetas tcla, 115 piel.—Publicado el tomo VIII (107),

no PHILOSOPHIAE SCHOLASTICAE SUMMA, por una comisiôn de •^θ profesores de las Facultades de Filosofia en Espana de la Compania de Jésus. Tomo I: *Introductio in Philosophianf. Logica. Critica. Mctaphysica generalis,* por los PP. Leovigildo Salcedo y Jesus IturrioV., S. I. 1953. XXIV 4- 893 pâgs.—80 pesetas tria 120 piel. Publicado el tomo III (92).

nn OBRAS DE SAN AGUSTIN. Tomo XI: *Cartas (2.0).* Edición en latin J y castellano, preparada por el P. Fr. Lofe CILLERUKi.o, O. S. A. 1953. VIII 4“ 1100 pâgs.—70 pesetas tcla, 110 piel.

100 OBRAS COMPLETAS DE SAN ANSELMO. Tomo II y ultimo: *De la concepciôn virginal y del pecado original. De la proccsiôn del Espiritu Santo. Cartas dogmaticas. Concordia de la prcscicncia divina, predes-tuut iân y gracia divina con el libre albedrlo. Oracioncs y meditacionrs. Cartas.* Ed'ción en latin y castellano, preparada por el P. Fr. Juliân Alameda, O. S. B, 1953. XVI 4~ 804 pâgs.—70 pesetas tcla, 110 piel.

101 CARTAS V ESCRITOS de SAN FRANCISCO JAVIER. Unica publicaciôn castellana completa segun la edición critica de “Monumenta Historica Soc. Iesu” (1944-1945), anotadas por el P. Félix Zudillaga, S. I.» redactor de “Mon. Hist. Soc. Iesu”. 1953. XVI 4- 578 pâgs.—60 pesetas tcla. 100 piel.

102 SUMA CONTRA LOS GENTILES, de Santo Tomâs de Aquino. =x= =x= Edición bilingue con el texto critico de la Leonina. Tomo II y ultimo: *Libros III y IP: Dios, fin ultimo y gobernador supremo. Mistinos divinos y postrimerias.* Traducción dirigida y revisada por el P. Fr. Jésus M. Pla, O. P. Introducciones particulares y notas de los padres Fr. Jos< M. Martínez y Fr. Jésus M. Pla, O. P. 1953. XVI 4~ pâgs.—75 pesetas tcla, 115 piel.

OBRAS COMPLETAS DEL BEATO JUAN DE AVILA Edición critica. Tomo II: *Sermones. Plâticas espirituales.* Introducciones y notas del Dr. D. Luis Sala Balust, catedrâtico de la Pontificia Univcrsidad de Salamanca. 1953. XX 4 H24 pâgs.—85 pesetas tcla, 125 piel.

101 HISTÛRIA)E LA IGLESIA CATOLICA. Tomo II; *Edad Media: La etistiandad cn el mundo curopco y feudal,* por el P. Ricardo García Villoslada, S. I. 1953. XII 4“ 1006 pâgs.—75 pesetas tcla, 115 piel.—Publicado el tomo IV (76).

I CIENCIA MODERNA Y FILOSOFIA. *Introducción fisicoquhnica y matcmâtica,* por el P. José M. Riaza, S. I. 1953. XXXII 4» 756 pâgs., con profusiôn de grabados y 16 laminas.—75 pesetas tcla, 115 piel.

106 TJIEOLOGIAE MORALIS SUMMA, por los PP. Eduardo F. Regatillo y Marcelino Zalba, S. I. Tomo 11: *Theologia moralis specialis: De mandatis Dei ct Ecclesiae,* por el P. Marcetjno Zai.ua, S. I. 1953. XX 4- 1104 paginas.—90 pesetas tcla, 130 piel.—Publicado el tomo III y ultimo (117).

10y LA PALABRA DE CRISTO. Repertorio organico de textos para el estudio rie las homillas dominicales y festivas, claborado por una comisiôn de autores bajo la direcciôn de Mons. Angel Herrera Oria, obispo de Malaga. Tomo VIII: *La parâbola de los inviiados a la boda. La curacidn del hijo del râgulo. El perdôn de las ofensas. El tributo al César. Kcsurrccciôn de la hija de Jairo. Cristo h'cy. La ultima venida de Cristo.* 1953. LXXH 4’ 1368 pâgs. 85 pesetas tcla, 125 piel.

110 TEOLOGIA DE SAN JOSE, por el P. Fr. Bonifacio Llamera, O. P., con la *Suma de los dones de San José,* de Fr. Isidoro Isolano, O. P., en edición bilingue. 1953. XXVIII 4~ 663 pâgs.—65 pesetas tcla, 105 piel.

- 109 OBRAS** SELECTAS DE SAN FRANCISCO DE SALES. Tomo I: *Introducción a la vida devota. Sermones escogidos. Conversaciones espirituales. Allocución al Cabildo catedral de Ginebra*, Edición preparada por el P. Francisco de la Haza, S. D. B. 1953. XX 4- 800 págs.—65 pesetas tela, 105 piel.
- 110 OBRAS** COMPLETAS DE SAN BERNARDO. Torno i: *Vida de San Bernardo*, por Pedro Rivadeneira, S. I. *Introducción general. Sermones de tiempo, de santos y varios. Sentencias*. Edición preparada por el P. Gregorio Díez, O. S. B. 1953. XXXVI + 1188 págs.—70 pesetas tela 110 piel.
- 111 OBRAS** DE SAN LUIS MARIA GRIGNION DE MONTFORT. *Cartas. El amor de la Sabiduría eterna. Carta a los Amigos de la Cruz. El secreto de María. El secreto admirable del Santísimo Rosario. Tratado de la verdadera devoción. Escritos destinados a las misioneros de la Compañía de María y a las Hijas de la Sabiduría. Preparación para la muerte. Cánticos*. Edición preparada por los PP. Nazario Pérez (t) y Camilo María Adad, S. I. 1954. XXVIII + 984 págs.—70 pesetas tela, 110 piel.
- 112** COMENTARIOS A LOS CUATRO EVANGELIOS, por el P. Juan de Maldonado, S. I. Torno III y último: *Evangelio de San Juan*. Versión castellana, introducción y notas del P. Luis María Jiménez Font, S. I. 1954. VIII + 1064 págs.—70 pesetas tela, 110 piel.
- 113 OBRAS** ASCETICAS de SAN ALFONSO maria de LIGORIO. Tomo II y último: *Obras dedteadas al clero en particular*. Edición crítica» Introducciones, versión del italiano, notas e índices del P. Andrés Gov, C. SS. R. 1954. XXIV 4- 941 paginas en papel biblia,—75 pesetas tela, 115 piel.
- 114** TEOLOGIA DE LA PERFECTION CRISTIANA, por el P. Antonio Royo Marín, O. P. Prologo del Exemo. y Rvdmo. Dr. Fr. Albino G. Menéndez-Reigada, obispo de Córdoba. 1954. XXXII + 984 págs.—75 pesetas tela, 115 piel.
- 115** SAN BENITO. *Vida y su Régla*, por los PP. García M. Colomdás, A. León M. Sansegundo y Odilón M. Cunill. monjes de Montserrat. 1954. XX 4- 760 págs.—70 pesetas tela, 110 piel.
- 116** PA)RES APOLOGISTAS GRIEGOS (s. II). Edición bilingüe, preparada por D. Daniel Ruiz Bueno, catedralicio de griego y profesor a de la Universidad de Salamanca. 1954. VIII 4- 1006 págs. en papel biblia.—80 pesetas tela. 120 piel.
- 117** TEOLOGIAE MORALIS SUMMA, por los PP. Eduardo F. Rega-J. TILLO y Marcelino Zalba, S. I. Tomo III y último: *Theologia moralis specialis: De sacramentis. De delictis et poenis*, por el P. Eduardo F. Recatillo, S. I. 1954. XVI 4- 1000 págs.—90 pesetas tela, 130 piel.

DE PROXIMA APARICION Y EN PREPARACION

THEOLOGIAE MORALIS SUMMA. Tomo III.
 TEXTOS EUCARISTICOS PRIMITIVOS. Tomo II: *Siglos V a VII*.
 SANTA TERESA. Edición crítica. Introducciones y estudios biográficos por el P. Efrén de la Madré de Dios, C. D. Tomos II y III.
 LA PALABRA DE CRISTO. Tomo II.
 OBRAS DE SAN AGUSTIN. Tomo XII y sucesivos.
 LAS CATACUMBAS Y LA TUMBA DE SAN PEDRO, por el Dr. D. José VVw. 71
 SUMA TEOLO(fICA. Edición bilingüe. Tomos IV, V y sucesivos.
 PHILOSOPHIAE SCHOLASTICAE SUMMA. Tomo II (Aparecidos ya el I y el III.)
 HISTORIA DE LA IGLESIA. Tomo III, por el P. Leturia, S. I. (Aparecidos ya el I, el II y el IV.)
 HISTORIA DE LA LITURGIA. de Mons. Righetti.
 EL ROSTRO DE CRISTO EN EL ARTE ESPANOL. Tomo IV de la serie “Los grandes temas del arte cristiano en España”, por el señor marqués de Lozoya y I. César Ovidio Paredes Herrera.
 VIDA GLORIOSA DE CRISTO. Tomo V de la serie “Los grandes temas del arte cristiano en España”, por D. Manuel Gómez-Moreno y la señorita María Elena-Moreno.

Este catálogo comprende la relación de obras publicadas hasta el mes de abril de 1954.

La B. A. C. viene publicando, al menos, doce volúmenes nuevos cada año.

Al hacer su pedido haga siempre referencia al número que la obra solicitada tiene, según este catálogo, en la serie de la Biblioteca de Autores Cristianos.

Dirija sus pedidos a LA EDITORIAL CATOLICA, S. A.
 Alfonso XL 4. Apartado 466, Madrid.

